กรมทรัพยากรน้ำ
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
Department of Water Resources

รายงานฉบับสมบูรณ์
Final Report

โครงการค่าใช้จ่ายในการศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4

โดย สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษา
แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ตุลาคม 2566

รายงานฉบับสมบูรณ์

(Final Report)

โครงการค่าใช้จ่ายในการศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4

เสนอ

กรมทรัพยากรน้ำ

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

โดย

สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ตุลาคม 2566

รายงานฉบับสมบูรณ์

(Final Report)

โครงการค่าใช้จ่ายในการศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4

คณะที่ปรึกษา

รศ.ดร.นิรมล สุธรรมกิจ	ผู้จัดการโครงการ
ผศ.ดร. พงษ์ศักดิ์ สุทธินนท์	ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายและการจัดสรรทรัพยากรน้ำ (วิศวกรรมศาสตร์)
ผศ.ดร.อนิณ อรุณเรืองสวัสดิ์	ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจ
ผศ.ดร.ศุภชัย ศรีสุชาติ	ผู้เชี่ยวชาญด้านการเงินและการลงทุน
ผศ.ดร.นพร โพธิ์พัฒนชัย	ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย
ผศ.ดร.ยิ่งลักษณ์ กาญจนฤกษ์	ผู้เชี่ยวชาญด้านการมีส่วนร่วม
ดร. ศุภวัฒน์ สุขะปรเมษฐ	นักวิจัย ด้านเศรษฐศาสตร์
ดร. ปาณิศา วิชุพงษ์	นักวิจัย ด้านเศรษฐศาสตร์
นาย ศรัณย์ ประวิตรางกูร	นักวิจัย ด้านการเงินและการลงทุน
นาย สถาพร ใสเรียน	นักวิจัย ด้านกฎหมาย
นางสาว พิชญาพร บุนนาค	นักวิชาการผู้ช่วย
นางสาว ทิพย์คำพร เผือกทอง	นักวิชาการผู้ช่วย
นางสาว เบญจวรรณ แม้นทอง	เลขานุการโครงการ

สนับสนุนโดย

กรมทรัพยากรน้ำ

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กิตติกรรมประกาศ

โครงการศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4 ฉบับนี้ดำริขึ้นโดยกรมทรัพยากรน้ำ และได้ตกลงว่าจ้างสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นผู้ดำเนินการศึกษาจนสำเร็จโดยคณะที่ปรึกษา ได้แก่ รศ.ดร.นิรมล สุธรรมกิจ ผศ.ดร.พงษ์ศักดิ์ สุทธินนท์ ผศ.ดร.อนิณ อรุณเรืองสวัสดิ์ ผศ.ดร.ศุภชัย ศรีสุชาติ ผศ.ดร.นพร โพธิ์พัฒนชัย ผศ.ดร.ยิ่งลักษณ์ กาญจนฤกษ์ ดร.ศุภวัฒน์ สุขะปรเมษฐ ดร.ปาณิศา วิชุพงษ์ นายศรัณย์ ประวิตรางกูร นายสถาพร ใสเรียน นางสาวพิชญาพร บุนนาค นางสาวทิพย์คำพร เผือกทอง และ นางสาวเบญจวรรณ แม้นทอง

ความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการศึกษาครั้งนี้ คณะที่ปรึกษาขอขอบพระคุณต่อนายภาดล ถาวรกฤชรัตน์ อธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ นายนิรุติ คูณผล ผู้อำนวยการกองการจัดสรรน้ำ และข้าราชการในกรมทรัพยากรน้ำทุกท่านที่ให้ความกรุณาแก่คณะที่ปรึกษาในการประสานงานและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการขับเคลื่อนโครงการได้อย่างราบรื่น และสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

กิจกรรมหลักของโครงการนี้คือการรับฟังความเห็นและคำแนะนำจากตัวแทนของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยคณะที่ปรึกษาได้นำเสนอกรอบแนวคิดและข้อเสนอปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำฯ ผ่านการดำเนินกิจกรรมจัดประชุมกลุ่มย่อย จำนวน 3 ครั้ง (กลุ่มหน่วยงานที่กำหนดนโยบาย กลุ่มหน่วยงานที่เป็นผู้จ่ายค่าใช้น้ำ และ กลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการนำกฎหมายไปบังคับใช้) มีผู้เข้าร่วมประชุมรวม 353 ราย และการประชุมเชิงปฏิบัติการในระดับภูมิภาค จำนวน 5 ครั้ง (ขอนแก่น เชียงใหม่ ระยอง สุราษฎร์ธานี และพระนครศรีอยุธยา) มีผู้เข้าร่วมประชุมรวม 883 ราย และ การประชุมปฐมนิเทศและปัจฉิมนิเทศ มีผู้เข้าร่วมประชุมรวม 792 ราย คณะที่ปรึกษาได้รับความอนุเคราะห์จากตัวแทนหน่วยงาน ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญที่เข้าร่วมประชุมดังกล่าว ที่ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ต่อโครงการ เพื่อให้ผลการศึกษาของโครงการสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งในระยะสั้นและในระยะยาว อันจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะให้มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับภารกิจของกรมทรัพยากรน้ำ คณะที่ปรึกษาจึงขอขอบพระคุณตัวแทนหน่วยงาน ผู้ทรงคุณวุฒิ และ ผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว มา ณ โอกาสนี้

ส่วนความผิดพลาดหรือข้อบกพร่องในรายงานฉบับนี้ คณะที่ปรึกษาขอรับผิดชอบในความผิดพลาดที่เกิดขึ้น และขออภัยมา ณ ที่นี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลของการศึกษาจะทำให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการศึกษาทุกประการ

คณะที่ปรึกษา

ตุลาคม 2566

บทคัดย่อ

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเสนอปัจจัยกำหนดอัตราค่าใช้น้ำและกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตาม พรบ น้ำ 2561 ให้มีความโปร่งใส และเป็นธรรม สร้างแรงจูงใจให้เกิดการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงข้อเสนอแนะด้านการบริหารจัดการรายรับจากการจัดเก็บค่าใช้น้ำ จากการศึกษาได้ข้อสรุปว่า อัตราค่าใช้น้ำควรถูกกำหนดจากปัจจัยหลัก 3 ปัจจัย ได้แก่ ต้นทุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะ ค่าใช้จ่ายเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ และ ต้นทุนผลกระทบภายนอกเชิงลบจากการใช้น้ำในปริมาณมาก โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำควรเป็นอัตราก้าวหน้า กล่าวคือ อัตราค่าน้ำต่อหน่วยเพิ่มขึ้นตามช่วงปริมาณการใช้น้ำ เพื่อสะท้อนต้นทุนของสังคมที่สูงขึ้นจากการใช้น้ำในปริมาณมาก และให้เป็นไปตามหลักความสามารถในการจ่ายเพื่อสะท้อนความเป็นธรรมทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ในระยะสั้นเสนอให้มีโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำเหมือนกันทั้งประเทศ จนกว่าจะมีข้อมูลที่เพียงพอในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำแยกตามลุ่มน้ำ

เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ควรมีการลดหย่อนค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการจัดเก็บค่าใช้น้ำในบางพื้นที่ บางกิจกรรม หรือบางกิจการ สำหรับกรณีที่ควรได้รับการลดหย่อนค่าใช้น้ำ ได้แก่ พื้นที่ที่ได้รับการสนับสนุนการลงทุนจากภาครัฐ รวมถึงวิสาหกิจชุมชน พื้นที่ที่ไม่มีแหล่งน้ำใช้อย่างเพียงพอ หรือ มีทรัพยากรน้ำที่ด้อยคุณภาพ เช่น น้ำกร่อย การสำรองน้ำไว้ในระหว่างการขอใบอนุญาตใช้น้ำ และ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนเป็นการชั่วคราวจากภัยแล้งหรือเศรษฐกิจถดถอย เป็นต้น สำหรับกรณที่ควรได้รับการยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำ ได้แก่ กิจการที่ให้บริการเพื่อสาธารณะประโยชน์ เช่น โรงพยายบาล สถานศึกษา รวมถึงสถานที่ราชการ การใช้น้ำในกระบวนการผลิตที่ไม่ส่งผลต่อปริมาณและคุณภาพของน้ำ เช่น โรงไฟฟ้าพลังน้ำขนาดเล็ก การใช้น้ำทะเล หรือการสำรองน้ำของรัฐฯ ไว้ใช้ในยามขาดแคลนหรือเพื่อรักษาระบบนิเวศ และ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนเป็นการชั่วคราวในกรณีภัยแล้งรุนแรงหรือวิฤตเศรษฐกิจ

การจัดการรายรับจากการจัดเก็บค่าใช้น้ำควรจะทำผ่าน “กองทุนเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะ” ที่มีสถานะเป็นนิติบุคคล ในการกำกับดูแลขององค์กรรัฐ เช่น กรมทรัพยากรน้ำ และมีแนวทางการบริหารหน่วยงานเป็น “อิสระ” จากกรมทรัพยากรน้ำ มีแหล่งรายได้จากค่าใช้น้ำ และค่าธรรมเนียมอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อแหล่งเงินสนับสนุนโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรน้ำและแหล่งน้ำสาธารณะ การวิจัย จัดทำฐานข้อมูลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการน้ำ และ ค่าชดเชยผู้เดือดร้อนจากปัญหาการบริหารจัดการน้ำสาธารณะ เป็นต้น

Abstract

The main objectives of this project are to determine the factors that influence public water charge rates and to establish a transparent and equitable structure for water users of the second and third categories under the Water Resource Act 2018. This structure aims to promote efficient water usage. The project also includes recommendations for revenue management.

From the study, it has been concluded that the water charge rates should be determined based on three key factors, including the cost of managing public water resources, expenses for conserving upstream water sources, and the negative external costs of high-volume water usage. The charge structure should be progressive, meaning that the rate per unit should increase with the amount of water used to reflect the increasing societal cost of high-volume water consumption, to reflect ability to pay principal and to align with economic and environmental fairness principles. In the short term, it is suggested to have a uniform water charge rate structure across the country until sufficient data is available to determine water charge rates based on specific river basins.

To promote fairness, there should be deduction and exemption of water usage charges in certain areas, activities, or enterprises. These areas for deduction include those obtaining investment promotions from the government, as well as community enterprises, areas with insufficient water resources, or those with poor water quality, such as brackish water. Additionally, deduction may be granted for water reserved during the application for water usage permits, or to temporarily alleviate the effects of drought or economic downturns. For cases that should be exempted, these include public service entities such as hospitals, educational institutions, and government facilities. In addition, exemptions may be granted for water usage in manufacturing processes that do not affect the quantity and quality of water, for example, small-scale hydroelectric power plants, seawater usage, or the public's water reserves for use during shortages or for environmental system maintenance. Temporary exempt from water charges may also be considered in cases of severe drought or economic crises.

The management of collected water charges should be carried out through the "Public Water Resource Management Fund," which is proposed to be an independent organization overseen by the government. The main sources of the fund's revenue will come from water charges and other relevant fees. This revenue will serve as financial support for activities or projects related to the conservation and restoration of public water sources, research, database development to enhance water management efficiency, and compensation for those affected by public water resource mismanagement.

สารบัญ

บทที่ **หน้า**

กิตติกรรมประกาศ

บทคัดย่อ

1 บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล..... 1-1

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ..... 1-2

1.3 ขอบเขตการดำเนินงาน..... 1-2

1.4 แนวความคิดที่นำมาใช้ในโครงการ..... 1-3

1.5 วิธีการ ขั้นตอนการดำเนินงาน ระยะเวลาดำเนินงาน และแผนการดำเนินงาน..... 1-7

1.5.1 วิธีการและขั้นตอนการดำเนินงาน..... 1-7

1.5.2 ระยะเวลาและแผนการดำเนินการตลอดโครงการ..... 1-11

1.6 ผลผลิตและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ..... 1-12

1.7 กระบวนการจัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นต่อร่างนโยบายกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ..... 1-12

2 แนวคิดและกลไกด้านกฎหมาย ระเบียบ และคำสั่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุญาตและควบคุมการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของประเทศไทย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำโดยมาตรการทางกฎหมาย... 2-2

2.1.1 กลไกของกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำและหลักเกณฑ์การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ ก่อนการบังคับใช้พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561..... 2-3

2.1.2 กลไกของกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำและหลักเกณฑ์การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561.. 2-10

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม ตามมาตรา 49 (1)..... 2-17

2.2.1 แนวคิดและความเป็นมา..... 2-17

2.2.2 ขอบเขตและสาระสำคัญในการบังคับใช้..... 2-18

2.2.3 แนวคิดและกลไกของกฎหมายเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม ตามมาตรา 49 (1) แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561..... 2-22

สารบัญ

บทที่		หน้า
	2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการเรียกเก็บค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม ตามมาตรา 49 (2) แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 และการบริหารจัดการค่าใช้น้ำที่จัดเก็บได้.....	2-23
	2.4 บทส่งท้าย.....	2-35
3	การศึกษาในอดีตที่เกี่ยวกับปัจจัยกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ	
	3.1 หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ.....	3-1
	3.2 กรอบแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20ปี (ปรับปรุงช่วงที่1 พ.ศ.2566-2580)...	3-3
	3.2.1 เป้าหมายในภาพรวมของแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี.....	3-3
	3.2.2 แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี.....	3-3
	3.3 บทบาทของกรมทรัพยากรน้ำภายใต้แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (ปรับปรุงช่วงที่ 1 พ.ศ. 2566-2580).....	3-7
	3.4 การศึกษาความต้องการใช้น้ำรายลุ่มน้ำ ด้วยเทคนิคการใช้ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต (Input-output table) และการประเมินความคุ้มค่าในการใช้น้ำ.....	3-15
	3.5 การศึกษาด้านประสิทธิภาพการใช้น้ำ (water use efficiency) ระดับลุ่มน้ำ.....	3-16
	3.6 การศึกษาการผลิตน้ำจืดจากน้ำทะเล.....	3-19
	3.7 การศึกษาเกี่ยวกับอัตราค่าใช้น้ำบนฐานของต้นทุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ.....	3-25
	3.8 การศึกษาเกี่ยวกับเครื่องมือในการวางแผนจัดสรรทรัพยากรน้ำให้เหมาะสม กับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ.....	3-33
	3.9 บทส่งท้าย.....	3-51
4	นโยบายต่างประเทศที่มีโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำและลักษณะการใช้น้ำที่ใกล้เคียงกับประเทศไทยและที่ใกล้เคียงกับนโยบายโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำจากหน่วยงานภายในประเทศ	
	4.1 นโยบายต่างประเทศที่มีโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำและลักษณะการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะใกล้เคียงกับประเทศไทย.....	4-1
	4.1.1 กรอบแนวคิดทางกฎหมายเพื่อการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำอย่างเป็นธรรมและการคิดอัตราค่าใช้น้ำในต่างประเทศ.....	4-1
	4.1.2 ปัจจัยสำหรับการพิจารณาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำอย่างเป็นธรรม ตามที่ปรากฏในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการใช้ประโยชน์แม่น้ำระหว่างประเทศที่มิได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการเดินเรือ.....	4-5
	4.1.3 ปัจจัยสำหรับการพิจารณาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำอย่างเป็นธรรม ตามที่ปรากฏใน EU Directives.....	4-5

สารบัญ

บทที่		หน้า
	4.2 กรณีศึกษากฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับกำหนดวิธีการคิดอัตราค่าใช้น้ำ	4-8
	4.2.1 กรณีศึกษาประเทศสกอตแลนด์ (Scotland)	4-9
	4.2.2 กรณีศึกษาประเทศอังกฤษ (England)	4-12
	4.2.3 กรณีศึกษาประเทศเนเธอร์แลนด์ (The Netherlands)	4-14
	4.2.4 กรณีศึกษาประเทศแอฟริกาใต้ (South Africa)	4-15
	4.2.5 กรณีศึกษาประเทศสิงคโปร์ (Singapore)	4-16
	4.2.6 กรณีศึกษาประเทศเกาหลีใต้ (South Korea)	4-17
	4.2.7 กรณีศึกษาประเทศจีน (China)	4-22
	4.3 บทส่งท้าย	4-29
5	การดำเนินการและนโยบายโครางสร้างอัตราค่าใช้น้ำและการบริหารจัดการเงินค่าใช้น้ำที่เรียกเก็บของหน่วยงานภายในประเทศ	
	5.1 กรมชลประทาน	5-1
	5.2 กรมทรัพยากรน้ำบาดาล	5-3
	5.3 การประปานครหลวง	5-6
	5.4 การประปาส่วนภูมิภาค	5-9
	5.5 บริษัทเอกชน	5-13
	5.6 บทส่งท้าย	5-14
6	การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม	
	6.1 น้ำเป็นเศรษฐทรัพย์	6-1
	6.2 แนวคิดการกำหนดค่าใช้น้ำตามประเภทการใช้น้ำ	6-2
	6.3 แนวคิดการกำหนดค่าน้ำเพื่อชดเชยต้นทุนในการจัดการน้ำ	6-3
	6.4 แนวคิดการกำหนดค่าใช้น้ำในฐานะน้ำเป็นปัจจัยการผลิต	6-3
	6.5 แนวคิดต้นทุนผลกระทบภายนอกจากการใช้น้ำ	6-4
	6.6 สรุปหลักการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ	6-4
	6.7 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 6 (SDG 6)	6-4
	6.8 แผนงบประมาณประจำปี 2563-2566 ของกรมทรัพยากรน้ำ	6-7
	6.9 ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม	6-9
	6.10 บทส่งท้าย	6-31

สารบัญ

บทที่		หน้า
7	ข้อเสนอแนะโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่มีความเหมาะสม โปร่งใสและเป็นธรรมต่อผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม	
	7.1 บทนำ	7-1
	7.2 ภาพรวมของบริบทลุ่มน้ำ	7-2
	7.3 ลักษณะของโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่เหมาะสม โปร่งใส และ เป็นธรรม	7-6
	7.4 ทางเลือกของโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่เหมาะสมสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม	7-13
	7.5 ข้อกังวลต่อการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะระดับลุ่มน้ำ	7-17
	7.6 บทส่งท้าย	7-18
8	ข้อเสนอเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำที่เหมาะสมสำหรับผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและผู้ใช้น้ำประเภทที่สาม ตามมาตรา 49 (2) สำหรับการใช้น้ำจากทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่ที่กรมทรัพยากรน้ำรับผิดชอบ	
	8.1 บทนำ	8-1
	8.2 แนวคิดในการพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม จากทรัพยากรน้ำสาธารณะ	8-2
	8.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการลดหย่อนอัตราที่กฎหมายกำหนดให้มีการเรียกเก็บเงิน	8-2
	8.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการยกเว้นการเรียกเก็บเงิน	8-3
	8.2.3 ปัจจัยสำหรับการพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ ตามมาตรา 49 (2) แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561	8-5
	8.3 หลักการสำคัญในการกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สามตามมาตรา 49 (2) แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561	8-18
	8.4 ความเร่งด่วนของการกำหนดกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามตามมาตรา 49 (2) แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ต่อขั้นตอนการดำเนินการตามมาตรา 22 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562	8-20

สารบัญ

บทที่		หน้า
	8.5 บทส่งท้ายและบทสรุปข้อเสนอแนะ	8-22
	8.5.1 ข้อเสนอในระยะเริ่มต้นเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ	8-22
	8.5.2 ข้อเสนอในระยะต่อมาเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเพิ่มเติมจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำสาธารณะที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมทรัพยากรน้ำเป็นการเฉพาะ	8-24
9	ข้อเสนอแนะกลไกการบริหารจัดการเงินค่าใช้น้ำที่จัดเก็บที่เหมาะสม โดยให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ	
	9.1 แนวทางการกำหนดค่าธรรมเนียม (service fee, service charge ของการให้บริการ)	9-1
	9.2 แนวทางการใช้เงินจากการจัดเก็บค่าใช้น้ำ	9-5
	9.2.1 การใช้ระบบงบประมาณปกติของภาครัฐ	9-5
	9.2.2 การใช้การจัดตั้งทุนหมุนเวียน	9-7
	9.2.3 ตัวอย่างเงินทุนหมุนเวียน กองทุนหมุนเวียน ที่เกี่ยวข้อง	9-12
	9.3 ข้อเสนอแนะกลไกการบริหารจัดการเงินค่าใช้น้ำที่จัดเก็บ	9-21
	9.3.1 แหล่งรายได้และค่าใช้จ่ายของเงินกองทุน	9-21
	9.3.2 แนวทางการจัดตั้งกองทุนหรือเงินทุนหมุนเวียน	9-22
	9.3.3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ	9-26
10	สรุปผลการศึกษาด้านโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำของการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม	
	10.1 บทนำ	10-1
	10.2 หลักการพื้นฐานในการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ	10-2
	10.3 การจัดเก็บค่าใช้น้ำของหน่วยงานในประเทศและกรณีตัวอย่างในต่างประเทศ	10-5
	10.4 ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม	10-9
	10.4.1 ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม	10-9
	10.4.2 โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะที่เหมาะสม	10-16
	10.4.3 หลักเกณฑ์การลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำและการยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำ	10-21
	10.4.4 ข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะที่คำนึงถึงการลดหย่อนและยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำ	10-27
	10.5 แนวทางการบริหารจัดการค่าใช้น้ำสาธารณะที่จัดเก็บได้	10-31
	10.6 บทส่งท้าย	10-35

สารบัญ

บทที่ **หน้า**

11 ร่างนโยบายกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4

11.1 บทนำ 11-1

11.1.1 ความเป็นมาของการจัดทำร่างนโนบาย 11-1

11.1.2 วัตถุประสงค์ของการจัดทำร่างนโยบาย 11-2

11.1.3 กรอบการดำเนินงาน 11-2

11.2 ประเมินสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับอัตราค่าใช้น้ำ 11-2

11.2.1 แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) 11-2

11.2.2 หน่วยงานภาครัฐที่จัดเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ 11-4

11.3 บทบาทของการใช้เครื่องมือค่าใช้น้ำสาธารณะกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 11-7

11.4 ร่างนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ 11-17

11.4.1 แผนปฏิบัติการเกี่ยวกับนโยบายด้านโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะระยะ 5 ปี 11-17

11.4.2 แนวทางการขับเคลื่อนนโยบาย 11-22

11.4.3 แผนบริหารความเสี่ยงของนโยบายและแผนปฏิบัติการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ 11-29

11.5 ความเร่งด่วนของการกำหนดกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามตามมาตรา 50 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ ต่อขั้นตอนการดำเนินการตามมาตรา 22 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 11-30

บรรณานุกรม บ-1

ภาคผนวก

ผนวก ก ตัวอย่างชุมชนและกลุ่มผู้ใช้น้ำที่ใช้มาตรการทางเศรษฐศาสตร์และมาตรการทางสังคม ก-1

ผนวก ข การประชุมปฐมนิเทศโครงการ ข-1

ผนวก ค การประชุมกลุ่มย่อย ค-1

ผนวก ง การประชุมรับฟังความคิดเห็น เชิงปฏิบัติการในระดับภูมิภาค ง-1

ผนวก จ การประชุมปัจฉิมนิเทศ จ-1

ผนวก ฉ FAQ ฉ-1

ผนวก ช Q & A Matrix ช-1

ผนวก ซ ร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรา 41 มาตรา 49 และ มาตรา 50 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 ..... ซ-1

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1.1	นิคมอุตสาหกรรมที่เข้าข่ายผู้ใช้น้ำประเภทที่ 2	1-14
1.2	กำหนดวันและสถานที่จัดการประชุมกลุ่มย่อยและการประชุมรับฟังความเห็นระดับภูมิภาค	1-15
3.1	บทบาทของกรมทรัพยากรน้ำภายใต้เป้าหมายตามแผนแม่บทด้านที่ 1 การจัดการน้ำอุปโภคบริโภค	3-8
3.2	บทบาทของกรมทรัพยากรน้ำภายใต้เป้าหมายตามแผนแม่บทด้านที่ 2 การสร้างความมั่นคงของน้ำภาคการผลิต	3-9
3.3	บทบาทของกรมทรัพยากรน้ำภายใต้เป้าหมายตามแผนแม่บทด้านที่ 3 การจัดการน้ำท่วมและอุทกภัย	3-10
3.4	บทบาทของกรมทรัพยากรน้ำภายใต้เป้าหมายตามแผนแม่บทด้านที่ 4 การอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศทรัพยากรน้ำ	3-11
3.5	บทบาทของกรมทรัพยากรน้ำภายใต้เป้าหมายตามแผนแม่บทด้านที่ 5 การบริหารจัดการ	3-13
3.6	ค่า Water Intensity ของสาขาการผลิต ใน 22 ลุ่มน้ำ	3-17
3.7	ปริมาณน้ำจืดที่ถูกนำไปใช้ (Total Freshwater Withdrawal: TFWW)	3-18
3.8	สรุปปริมาณการใช้น้ำภาคอุตสาหกรรม ปี 2558-2562	3-18
3.9	ปริมาณน้ำจำหน่ายและน้ำผลิตจ่ายภาคบริการ	3-18
3.10	เปรียบเทียบประสิทธิภาพการใช้น้ำ (USD ต่อ ลบ.ม.) ระดับลุ่มน้ำ ปี 2558 – 2562	3-21
3.11	อัตราค่าใช้น้ำพื้นฐาน (รวมงบลงทุนของหน่วยงานอื่น) อิงต้นทุนด้านอุปทานน้ำ	3-28
3.12	มูลค่า GPP ระดับลุ่มน้ำและความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของจังหวัดกับการใช้น้ำในลุ่มน้ำ	3-42
4.1	ค่าธรรมเนียมตายตัวรายปี (annual fixed charges) ปี ค.ศ. 2023/2024 (Scottish Water) สำหรับครัวเรือน	4-10
4.2	ค่าธรรมเนียมตามมาตรวัด(metered charges) Scottish Water ปีค.ศ.2023/2024 (Scottish Water) สำหรับครัวเรือน	4-11
4.3	ค่าใช้น้ำของประเทศเกาหลีใต้	4-19
4.4	สูตรการคำนวณและเงื่อนไขการคิดค่าน้ำสัญญาระยะสั้น	4-20
4.5	สรุปการเก็บค่าใช้น้ำในประเทศจีน	4-25
4.6	ตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงค่าน้ำของภาคอุตสาหกรรมระหว่างปี 2533 ถึงปี 2553	4-26
5.1	โรงงานผลิตน้ำประปาของการประปานครหลวง	5-7

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
5.2	อัตราค่าน้ำประปา (WATER TARIFFS).....	5-7
5.3	อัตราค่าบริการรายเดือนตั้งแต่ พฤศจิกายน 2549.....	5-8
5.4	ตัวอย่างโครงการร่วมลงทุนกับภาคเอกชนของ กปภ. ในจังหวัดภาคกลาง.....	5-9
5.5	โครงการปรับปรุงและขยายการผลิตของ กปภ. ในจังหวัดภาคกลาง.....	5-10
5.6	อัตราค่าน้ำประปา ของการประปาส่วนภูมิภาค ณ เดือนเมษายน 2565 ในพื้นที่เอกชนร่วมทุน.....	5-11
5.7	อัตราค่าน้ำประปาพื้นที่ กปภ.สาขาภูเก็ต เกาะสมุย และเกาะพะงัน.....	5-12
5.8	อัตราค่าน้ำประปาพื้นที่ กปภ.สาขาอื่น(ทั่วประเทศ) ยกเว้นที่กำหนดไว้ในตาราง 5.6 และ 5.7.....	5-12
5.9	เปรียบเทียบหลักเกณฑ์การกำหนดโครงสร้างอัตราค่าน้ำของหน่วยงานหลัก.....	5-15
6.1	เป้าหมายและตัวชี้วัด SDG 6.....	6-5
6.2	สรุปแผนงบประมาณประจำปี 2563-2566 ของกรมทรัพยากรน้ำ.....	6-8
6.3	แผนงานบูรณาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กรณีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช และ กรมป่าไม้ ประจำปีงบประมาณ 2566.....	6-12
6.4	ประมาณการปริมาณน้ำสะสมในดินของพื้นที่ฟื้นฟูป่า ช่วงปีงบประมาณ 2560-2570	6-13
6.5	ประมาณการต้นทุนอนุรักษ์ป่าต้นน้ำนำไปสู่การเพิ่มน้ำต้นทุนของลุ่มน้ำ(บาท/ลบ.ม.)	6-14
6.6	การขาดแคลนน้ำรวม (ล้าน ลบ.ม.) รายลุ่มน้ำ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2551-2560.....	6-21
6.7	เปรียบเทียบความตึงเครียดด้านน้ำ ระดับลุ่มน้ำ ปี 2558 – 2562.....	6-25
6.8	ภูมิภาคที่ได้รับผลกระทบภัยแล้ง จำแนกตามลักษณะของภาวะแล้ง.....	6-27
6.9	ข้อมูลที่จำเป็นต้องมีเพื่อพิจารณาปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ.....	6-32
7.1	ปริมาณน้ำต้นทุนของ 25 ลุ่มน้ำ ปี 2561.....	7-3
7.2	ความต้องการใช้น้ำปริมาณน้ำที่ใช้ได้และสถานการณ์น้ำ ของ 25 ลุ่มน้ำ (ปี พ.ศ. 2557)	7-4
7.3	ปริมาณน้ำต้นทุนของลุ่มน้ำ ภายใต้การดูแลของกรมทรัพยากรน้ำ.....	7-5
7.4	ข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะแบบขั้นบันไดระดับประเทศหรือระดับลุ่มน้ำ.	7-10
7.5	ข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำแบบขั้นบันได ระดับประเทศ การใช้น้ำประเภทที่สอง...	7-10
7.6	ข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำแบบขั้นบันได ระดับประเทศ การใช้น้ำประเภทที่สาม..	7-11
7.7	ตัวอย่างโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำแบบขั้นบันได และรายจ่ายค่าใช้น้ำ.....	7-12
7.8	ข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาม แบบขั้นบันได ระดับลุ่มน้ำแม่กลอง.....	7-13
9.1	การเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียของการใช้งบประมาณในระบบปกติกับระบบเงินทุนหมุนเวียน.....	9-11

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
9.2	ตัวอย่างของเงินทุนหมุนเวียน – กองทุนหมุนเวียน	9-18
10.1	ข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะแบบขั้นบันไดระดับประเทศหรือระดับลุ่มน้ำ.	10-17
10.2	ข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำแบบขั้นบันได ระดับประเทศ จำแนกตามประเภทการใช้น้ำ	10-18
10.3	ตัวอย่างโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำแบบขั้นบันได และรายจ่ายค่าใช้น้ำ	10-19
10.4	ข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำแบบขั้นบันได ระดับประเทศ กรณีการใช้น้ำประเภทที่สอง	10-29
10.5	ข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำแบบขั้นบันได ระดับประเทศ กรณีการใช้น้ำประเภทที่สาม	10-30
11.1	ข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำแบบขั้นบันได ระดับประเทศ	11-12
11.2	แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) 5 ด้าน กับความเกี่ยวข้องของข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ	11-13
ค.1	จำนวนเข้าร่วมการประชุมกลุ่มย่อย ในรูปแบบไฮบริด	ค-2
ค.2	โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำประปา น้ำบาดาล น้ำดิบ/น้ำชลประทาน	ค-9
ค.3	ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่สะท้อนความโปร่งใสและเป็นธรรม	ค-28
ค.4	การพิจารณาลดหย่อนค่าใช้น้ำ	ค-29
ค.5	การยกเว้นค่าใช้น้ำในกิจกรรมการผลิตไฟฟ้าพลังงานน้ำและการเปลี่ยนน้ำทะเลเป็นน้ำจืด	ค-29
ค.6	ปัจจัยที่ควรคำนึงถึงในการบริหารจัดการกองทุนจากการจัดเก็บค่าใช้น้ำ	ค-30
ค.7	ปัจจัยที่ควรคำนึงถึงในการเตรียมความพร้อมสู่แผนในระยะ 5 ปี	ค-33
ง.1	จำนวนเข้าร่วมการประชุมรับฟังความคิดเห็นระดับภูมิภาค ในรูปแบบไฮบริด	ง-28
ง.2	ความสำคัญของปัจจัยต่อการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะประเภทที่ 2 และประเภทที่ 3	ง-32
ง.3	ประเภทกิจกรรมในการลดหย่อนค่าใช้น้ำสาธารณะประเภทที่สองและสาม	ง-37
ง.4	การใช้ประโยชน์จากการจัดเก็บค่าธรรมเนียมการใช้น้ำ	ง-42
จ.1	ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ	จ-21

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	นิคมอุตสาหกรรมที่เข้าข่ายการใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ภายใต้ความรับผิดชอบของกรมทรัพยากรน้ำ	1-15
3.1	ประสิทธิภาพการใช้น้ำรายลุ่มน้ำ ปี 2558 – 2562	3-20
3.2	ขั้นตอนการผลิตน้ำจืดจากน้ำทะเล	3-24
3.3	อัตราค่าใช้น้ำ (บาท/ลบ.ม.) บนฐานการลงทุนอ่างเก็บน้ำและการป้องกันตลิ่ง	3-30
3.4	ตัวอย่างแผนที่ผังน้ำปิงเชื่อมโยงน้ำกับการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมในพื้นที่ลุ่มน้ำ	3-37
3.5	ตัวอย่างแผนที่ผังน้ำเจ้าพระยาเชื่อมโยงน้ำกับการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมในพื้นที่ลุ่มน้ำ (กรุงเทพมหานครถูกพิจารณาแยกเนื่องจากGPPและประชากรที่สูงมากกว่าจังหวัดอื่นในลุ่มน้ำ)	3-38
3.6	ตัวอย่างแผนที่ผังน้ำมูลเชื่อมโยงน้ำกับการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมในพื้นที่ลุ่มน้ำ	3-39
3.7	ตัวอย่างแผนที่ผังน้ำฝั่งทะเลตะวันออกเชื่อมโยงน้ำกับการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมในพื้นที่ลุ่มน้ำ.	3-40
3.8	ตัวอย่างแผนที่ผังน้ำทะเลสาบสงขลาเชื่อมโยงน้ำกับการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมในพื้นที่ลุ่มน้ำ	3-41
3.9	สัดส่วนพื้นที่กรณีศึกษาตามแนวคิดเรื่องความเป็นธรรมในการจัดการน้ำ จำแนกโดยลักษณะการใช้น้ำในพื้นที่	3-43
3.10	สัดส่วนของพื้นที่กรณีศึกษาที่มีการเก็บค่าน้ำ จำแนกตามภาค	3-43
3.11	สัดส่วนพื้นที่ดำเนินการของกรณีศึกษาที่อยู่ในและนอกเขตชลประทาน จำแนกตามภาค	3-45
3.12	ตัวอย่างชุมชนและกลุ่มผู้ใช้น้ำที่ใช้มาตรการทางเศรษฐศาสตร์และมาตรการทางสังคม กรณีภาคเหนือ ภาคอีสาน และ ภาคกลาง	3-46
3.13	ตัวอย่างชุมชนและกลุ่มผู้ใช้น้ำที่ใช้มาตรการทางเศรษฐศาสตร์และมาตรการทางสังคม กรณีภาคใต้ และภาคตะวันออก	3-47
4.1	ปริมาณการใช้น้ำของประเทศจีน	4-22
4.2	กรอบการกำหนดราคาน้ำ ของประเทศจีน	4-24
5.1	การเรียกเก็บค่าใช้น้ำบาดาล (นอกเขตวิกฤตการณ์น้ำบาดาล)	5-5
5.2	การเรียกเก็บค่าใช้น้ำบาดาล (ในเขตวิกฤตการณ์น้ำบาดาล)	5-5
6.1	ผลการประเมินสถานะของเป้าหมายที่ 6	6-6
6.2	ต้นทุนเฉลี่ย (บาท/ลบ.ม.) จำแนกตามลุ่มน้ำ	6-10
6.3	แนวคิดเรื่องการจ่ายค่าตอบแทนในการบริการของระบบนิเวศ	6-15
6.4	ผลกระทบภายนอกจากการใช้น้ำในปริมาณมากหรือการเปลี่ยนแปลงทิศทางน้ำ	6-16
6.5	มูลค่าผลผลิตต่อน้ำหนึ่งลูกบาศก์เมตร (บาท)	6-19
6.6	ค่าเฉลี่ยความตึงเครียดด้านน้ำรายลุ่มน้ำปี 2558 – 2562	6-23
6.7	ความตึงเครียดด้านน้ำ รายลุ่มน้ำ ปี 2558-2562	6-24

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
6.8	สรุปข้อมูลสาธารณภัย ปี 2565	6-28
6.9	พื้นที่ที่มีประวัติเสี่ยงขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคระหว่างปี 2563 – 2565	6-28
6.10	ตัวอย่างมาตรการสำหรับช่วงภาวะน้ำแล้ง	6-30
9.1	พีระมิดของการกำหนดค่าธรรมเนียม	9-3
9.2	กลไกการใช้งบประมาณตามระบบปกติ	9-6
9.3	กลไกการใช้เงินผ่านระบบเงินทุนหมุนเวียน	9-10
10.1	ปริมาณน้ำจืดที่ถูกนำไปใช้ช่วงปี 2558 ถึง 2562	10-3
10.2	ปริมาณน้ำต้นทุนของประเทศไทย	10-3
10.3	ต้นทุนบริหารจัดการน้ำเฉลี่ย (บาท/ลบ.ม.) จำแนกตาม 22 ลุ่มน้ำ	10-10
10.4	มูลค่าผลผลิตต่อน้ำหนึ่งลูกบาร์กเมตร (บาท) จำแนกตามสาขาการผลิตที่สำคัญ	10-13
ค.1	โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ : แตกต่างกันตามลุ่มน้ำและแยกกิจการ	ค-7
ค.2	ข้อพิจารณาลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ	ค-10
ค.3	ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม	ค-16
ง.1	ข้อพิจารณาลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ	ง-9
ง.2	สรุปปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ	ง-14
ง.3	ภูมิภาคของหน่วยงานผู้ตอบแบบสอบถาม	ง-31
ง.4	อัตราค่าใช้น้ำตามพื้นที่	ง-33
ง.5	อัตราค่าใช้น้ำตามประโยชน์ที่จะได้รับ	ง-34
ง.6	อัตราค่าใช้น้ำตามปริมาณการใช้น้ำ	ง-35
ง.7	อัตราค่าใช้น้ำรวมต้นทุนการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ	ง-36
ง.8	อัตราค่าใช้น้ำช่วงภาวะน้ำแล้ง	ง-36
ง.9	การบริหารจัดการค่าธรรมเนียม	ง-41
จ.1	หลักการพื้นฐานในการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ	จ-2
จ.2	โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ (กรมทรัพยากรน้ำบาดาล/ กรมชลประทาน/ กรณีศึกษาต่างประเทศ)	จ-3
จ.3	โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ แตกต่างกันตามลุ่มน้ำ	จ-4
จ.4	ข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ (ยังไม่พิจารณาการลดหย่อน/ยกเว้น)	จ-6
จ.5	หน่วยงาน	จ-19
จ.6	ภูมิภาค	จ-20
จ.7	ความคิดเห็นต่อโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะแบบขั้นบันได	จ-21
จ.8	ความเห็นต่อหลักเกณฑ์และเงื่อนไขกรณีลดหย่อนค่าใช้น้ำ	จ-22

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
จ.9	ความเห็นต่อหลักเกณฑ์และเงื่อนไขกรณียกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำ.....	จ-23
จ.10	ความเห็นต่อกองทุนเพื่อพัฒนา อนุรักษ์ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะ.....	จ-23
จ.11	ความเห็นต่อแผนปฏิบัติการเกี่ยวกับนโยบายด้านโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ ระยะ 5 ปี	จ-24
จ.12	ความเห็นต่อแนวทางการขับเคลื่อนนโยบาย.....	จ-25
จ.13	ความเห็นต่อแผนบริหารความเสี่ยง.....	จ-25

บทที่ 1
บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

กรมทรัพยากรน้ำมีภารกิจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4 การจัดสรรน้ำและการใช้น้ำ ประกอบด้วย (1) ออกใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม (2) ออกหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอรับใบอนุญาตการใช้น้ำ (3) เรียกเก็บค่าใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กฎกระทรวงกำหนด และ (4) การตรวจสอบและควบคุมการใช้ทรัพยากรน้ำ และ ตามหมวด 4 มาตรา 50 กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามที่ไม่ใช่น้ำจากทางน้ำชลประทานตามกฎหมายว่าด้วยการชลประทานและไม่ใช่น้ำบาดาลตามกฎหมายว่าด้วยน้ำบาดาล

การดำเนินงานภายใต้ภารกิจดังกล่าวข้างต้น เป็นภารกิจใหม่ของกรมทรัพยากรน้ำ ที่จะต้องปฏิบัติโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียกเก็บค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ตามมาตรา 50 ซึ่งจะต้องศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำตามที่คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) กำหนดให้เป็นไปตามมาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ดังนั้น กรมทรัพยากรน้ำจึงจำเป็นต้องเข้าใจปัจจัยกำหนดอัตราค่าใช้น้ำและความสำคัญของการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามที่มีต่อสังคมและเศรษฐกิจของประเทศและระดับลุ่มน้ำหลักและลุ่มน้ำสาขา

กรมทรัพยากรน้ำตระหนักดีว่ามีปัจจัยมากมายในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำและการอนุญาตการใช้น้ำ อาทิ (ก) พฤติกรรมการใช้หรือการบริโภคทรัพยากรน้ำของผู้ใช้น้ำแต่ละประเภทหรือแต่ละกิจกรรมมีความหลากหลาย (ข) ความพร้อมในเชิงเศรษฐศาสตร์ของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม เช่น ภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นของผู้ใช้น้ำ มูลค่าประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้น้ำ การวางแผนการใช้น้ำในระยะยาว ฯลฯ (ค) การเกิด Disruptive Technology ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนในการจัดหาและจัดส่งน้ำสาธารณะ และ (ง) การเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายของรัฐบาล เช่น แผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนโยบายระดับกระทรวงต่าง ๆ เป็นต้น

เพื่อให้การดำเนินงานตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ตามภารกิจที่กรมทรัพยากรน้ำได้รับมอบหมายมีประสิทธิภาพมากขึ้น และมีการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่เหมาะสมโดยเป็นอัตราค่าใช้น้ำที่มีความชัดเจนโปร่งใสและเป็นธรรมต่อผู้ใช้น้ำทรัพยากรน้ำสาธารณะ กรมทรัพยากรน้ำจึงเล็งเห็นความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการโครงการจ้างที่ปรึกษาเพื่อศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4 เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ การจัดเก็บค่าใช้น้ำและงานตามภารกิจที่เกี่ยวกับการควบคุม ดูแล การจัดสรรน้ำมีประสิทธิภาพ ต่อไป

ในการนี้ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (โดยศูนย์วิจัยนโยบายด้านเศรษฐกิจสีเขียว คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) ได้รับมอบหมายจากกรมทรัพยากรน้ำ (ต่อไปนี้จะเรียกว่า คณะที่ปรึกษา) จัดทำ “การศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4” ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ ขอบเขตการดำเนินงาน แนวคิด และ ระเบียบวิธีการศึกษาดังต่อไปนี้

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

โครงการการศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4 มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ ดังนี้

1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์นโยบายอัตราค่าใช้ทรัพยากรน้ำที่ดีในระดับสากล นำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดทำนโยบายโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ โดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะประเภทที่สองและประเภทที่สามตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4

2) เพื่อเสนอแนะโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่มีความเหมาะสม โปร่งใสและเป็นธรรมต่อทั้งผู้ใช้น้ำ ผู้ประกอบการ และผู้บริโภคในทุกประเภท และเป็นอัตราค่าใช้น้ำที่ส่งเสริมให้มีการปรับปรุงประสิทธิภาพในการใช้น้ำของผู้ประกอบการ/ผู้ใช้น้ำ รวมถึงข้อเสนอแนะในกลไกการบริหารจัดการค่าใช้น้ำที่เรียกเก็บจากผู้ใช้น้ำ

3) เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจอันดีและเกิดความร่วมมือแก่ทุกภาคส่วน ทั้งผู้ใช้น้ำและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้มีความเข้าใจต่อการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำและกลไกทางด้านราคา (ค่าใช้น้ำ) อันจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดหรือทบทวนนโยบายทางด้านราคา (ค่าใช้น้ำ) ให้เป็นที่ยอมรับของแต่ละภาคส่วน

4) เพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านนโยบายอัตราค่าใช้น้ำที่ดีในระดับสากลให้บุคลากรในหน่วยงาน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดทำนโยบายโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของประเทศให้เป็นมาตรฐาน

1.3 ขอบเขตการดำเนินงาน

การศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4 มีขอบเขตการดำเนินงาน 4 ประการ ดังนี้

1) ศึกษากฎหมาย ระเบียบ และคำสั่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุญาตและควบคุมการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ

2) ศึกษาและวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศที่มีโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำและลักษณะการใช้น้ำใกล้เคียงกับประเทศไทย และนโยบายโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำจากหน่วยงานภายในประเทศ

3) นำเสนอร่างนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะในระยะ 5 ปี

4) จัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นต่อร่างนโยบายกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ

รายละเอียดวิธีการดำเนินงานอยู่ในหัวข้อ 1.5

1.4 แนวความคิดที่นำมาใช้ในโครงการ

การกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อ การใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ตามภารกิจของกรมทรัพยากรน้ำตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 นั้นมีแนวความคิดที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้อย่างน้อย 4 ประการ

ประการแรก การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำโดยทั่วไป จะใช้แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ กล่าวคือ ปัจจัยกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ ประกอบด้วย ปัจจัยด้านอุปทาน (ต้นทุนการจัดหาน้ำมาใช้) และปัจจัยด้านอุปสงค์ (ความต้องการใช้น้ำ)

สำหรับกรณีทรัพยากรน้ำสาธารณะ ปัจจัยด้านอุปทาน (supply side) หมายถึง ปริมาณทรัพยากรน้ำที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนปัจจัยด้านอุปสงค์ (demand side) หมายถึง ความประสงค์ใช้น้ำเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (ทั้งที่สามารถประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจ เช่น การเพาะปลูก-การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ-การปศุสัตว์ การผลิตสินค้าและบริการ และที่ไม่สามารถประเมินมูลค่าไม่ได้ เช่น การขนส่งทางเรือ การสันทนาการในแหล่งน้ำ แหล่งสัตว์น้ำ) ความประสงค์ใช้น้ำเพื่อประโยชน์ทางสังคม (เช่น จารีตประเพณี แหล่งรองรับของเสียทางน้ำจากครัวเรือนและชุมชน) และ ความประสงค์ใช้น้ำเพื่อการรักษาระบบนิเวศลำน้ำและระบบนิเวศท้ายน้ำ (เช่น น้ำนอนคลอง ผลักดันน้ำเค็ม)

หากต้นทุนการจัดหาน้ำเพิ่มขึ้นหรืองบประมาณการลงทุนสูงขึ้นและการดำเนินการรวมทั้งการบำรุงรักษาแหล่งกักเก็บน้ำปรับขึ้นตามกาลเวลา (investment and O & M) ก็จะส่งผลให้การจัดหาน้ำหรือก่อสร้างแหล่งกักเก็บน้ำแห่งใหม่มีโอกาสที่จะเกิดขึ้นน้อยลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจุบันประเทศไทยประสบกับความท้าทายเรื่องข้อจำกัดด้านสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับก่อสร้างแหล่งกักเก็บน้ำด้วยเทคโนโลยีที่ใช้ในปัจจุบัน จึงเป็นเหตุให้ปัจจัยด้านอุปทานหรือปริมาณน้ำต้นทุน (water stock) ไม่สามารถขยายตัวได้มากขึ้นดั่งเช่นในอดีต (ทั้งในมิติของพื้นที่กักเก็บน้ำและมิติปริมาณน้ำที่เก็บกัก) นอกจากนี้ ปริมาณทรัพยากรน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติและแหล่งกักเก็บน้ำหรือปริมาณน้ำต้นทุนจะมากหรือน้อยเพียงใดยังขึ้นอยู่กับปริมาณฝนและความสามารถในการเก็บกักน้ำฝนของป่า/ดิน/แม่น้ำลำคลอง

หากทุกภาคส่วนมีการเจริญเติบโตหรือขยายตัวตามจำนวนประชากร กิจการของภาคเอกชนและนโยบายทางเศรษฐกิจของภาครัฐและยุทธศาสตร์ของประเทศ ส่งผลให้แต่ละภาคส่วนมีความประสงค์จะใช้น้ำเพื่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจและทางสังคมเพิ่มขึ้น ผู้ใช้น้ำก็มีความยินดีที่จะจ่ายเงิน (willingness to pay) เพื่อจัดหาน้ำมาใช้ประโยชน์ กล่าวคือ ปัจจัยที่ผู้ใช้น้ำจะนำมาพิจารณาเพื่อตัดสินใจแสดงความจำนงในการใช้น้ำ คือ ประโยชน์ส่วนเพิ่มหรือมูลค่าผลผลิตสินค้าที่ได้รับจากการใช้น้ำเพิ่มขึ้น (value of marginal product from a

unit of water: VMPw) ดังนั้น หากสาขาเศรษฐกิจใดได้รับประโยชน์ส่วนเพิ่ม (VMPw) มากกว่า ก็จะเต็มใจจะจ่ายค่าใช้น้ำ (willingness to pay for water: WTPw) มากกว่าสาขาเศรษฐกิจอื่น และ ในทำนองเดียวกัน สำหรับภาคธุรกิจหรือภาคอุตสาหกรรมเอง หากสาขากิจกรรมใดสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากกว่าก็ควรจะแสดงความรับผิดชอบต่อภาระต้นทุนอุปทานน้ำมากกว่าสาขากิจกรรมอื่น

หากกำหนดให้ใช้กลไกตลาดหรือกลไกราคาเป็นตัวตัดสินใจว่าปริมาณความประสงค์จะใช้น้ำควรเป็นเท่าใดที่สอดคล้องกับปริมาณน้ำต้นทุน ดังนั้น ถ้า “ราคาน้ำต่อหน่วย” ที่เสนอซื้อ (จากด้านอุปสงค์) มีระดับต่ำกว่า “ต้นทุนน้ำต่อหน่วย” ที่จัดหาน้ำมาใช้ ก็จะทำให้ รายรับค่าใช้น้ำจากผู้ใช้น้ำ มีน้อยกว่า รายจ่ายในการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งจะทำให้เกิดความไม่สมดุลทางด้านงบประมาณในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสำหรับเศรษฐกิจและสังคม (ทั้งในมุมมองของงบประมาณแผ่นดินเพื่อบริการสาธารณะ และในมุมมองของการลงทุนแบบธุรกิจเอกชน)

กล่าวโดยสรุป ปัจจัยกำหนด “ราคาน้ำ” ประกอบด้วย ปัจจัยด้านอุปทาน และ ปัจจัยด้านอุปสงค์ โดยปัจจัยด้านอุปทานที่สำคัญคือ ต้นทุนการจัดหาน้ำและกักเก็บน้ำ (cost) และสถานที่ที่เหมาะสมในการสร้างแหล่งเก็บกักน้ำ (place) อันนำไปสู่การประเมินปริมาณน้ำต้นทุน (water stock) เพื่อใช้งานในปัจจุบันและในปีถัดไป (time dimension) ส่วนปัจจัยด้านอุปสงค์ที่สำคัญ คือ ความเต็มใจที่จะจ่ายเงินเพื่อให้มีน้ำใช้ (WTPw) ซึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถในการจ่าย (ability to pay) และ ผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการใช้น้ำ (VMPw) ดังนั้น หากเมื่อใดปัจจัยด้านอุปทานเรื่องปริมาณน้ำฝนมีจำนวนมาก ทำให้ปริมาณน้ำในแม่น้ำลำคลองหรือแหล่งน้ำสาธารณะมีปริมาณมาก ในขณะที่ปัจจัยด้านอุปสงค์ยังคงเหมือนเดิม ก็จะส่งผลให้เกิดกลไกการปรับ “ราคาน้ำ” ให้ลดลง เพราะผู้ใช้น้ำมีปริมาณน้ำเพียงพอใช้ประโยชน์โดยไม่จำเป็นต้องขวนขวายแสวงหาน้ำ หรือ ในกรณีที่ปัจจัยด้านอุปทานเรื่องต้นทุนการจัดหาน้ำเพิ่มขึ้นหรือค่าใช้น้ำจ่ายในการจัดหาน้ำเพิ่มขึ้น ในขณะที่ปัจจัยอุปสงค์ยังคงเหมือนเดิม ก็จะส่งผลให้ “ราคาน้ำ” เพิ่มขึ้นตามไปด้วย เพราะผู้จัดหาน้ำมีภาระค่าใช้จ่ายสูงขึ้น จึงเรียกร้องให้ผู้ใช้น้ำจ่ายเงิน “ค่าใช้น้ำ” เพิ่มขึ้น เพื่อบรรเทาภาระต้นทุนของผู้จัดหาน้ำ

แต่หากเมื่อใดปัจจัยด้านอุปสงค์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เช่น จำนวนประชากรเพิ่มขึ้น หรือ มีการขยายกำลังการผลิตของภาคธุรกิจ ในขณะที่ปัจจัยด้านอุปทานเหมือนเดิม ก็จะส่งผลให้เกิดกลไกการปรับ “ราคาน้ำ” ให้สูงขึ้นได้ และอาจจะเกิดการแย่งชิงทรัพยากรน้ำ หรือ อาจจะเกิดสถานการณ์ที่เรียกว่า “น้ำไม่พอใช้” ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความเดือนร้อนในระยะยาวได้ สถานการณ์เช่นนี้ ได้นำไปสู่แนวคิด “การลงทุนก่อสร้างแหล่งกักเก็บน้ำ หรือ การพัฒนาแหล่งน้ำ” ให้สามารถเก็บกักน้ำฝนหรือน้ำท่าไว้ใช้ในระยะยาวหรือข้ามปี โดยแหล่งเงินทุนอาจจะมาจากภาครัฐ (เช่น งบประมาณแผ่นดิน) หรือจากภาคประชาชน (เช่น การร่วมบริจาค) หรือเงินทุนของภาคธุรกิจเอกชนเอง (เช่น ถังเก็บน้ำ)

นอกจากปัจจัยเรื่องต้นทุน (cost) และ ความเต็มใจจ่าย (WTP) ที่กำหนด “ราคาน้ำ” แล้ว ยังมีปัจจัยปัจจัยอื่นมีผลต่อการกำหนด “ราคาน้ำ” ผ่านกลไกด้านอุปทานและด้านอุปสงค์ เช่น (ก) ต้นทุนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้มีคุณภาพ (water quality) ที่เหมาะสมสำหรับการใช้ประโยชน์ รวมถึงต้นทุนในการจัดเก็บข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับปริมาณการใช้น้ำ (access information) (ข) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี (technology) ทั้งในด้านการประหยัดการใช้น้ำและในด้านการเพิ่มความต้องการใช้น้ำเพราะเกิดเทคโนโลยีแบบใหม่ หรือเทคโนโลยีในการเก็บกักน้ำฝนหรือน้ำท่าที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น (ค) พฤติกรรมผู้ใช้น้ำ (consumer

behavior) ที่อาจจะใช้น้ำอย่างประหยัดหรืออาจจะใช้น้ำอย่างสิ้นเปลืองเนื่องจากได้รับข้อมูลที่ไม่ครบถ้วน (asymmetric information) หรือหลีกเลี่ยงการรับผิดชอบค่าใช้จ่ายด้านน้ำ (free rider) (ง) ลักษณะของกิจการที่เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ ที่มีกระบวนการผลิตและความต้องการใช้น้ำแตกต่างกัน แต่สามารถส่งผลกระทบซึ่งกันและกันได้ เช่น กรณีการใช้น้ำเพื่อกิจการเกษตร กับ การใช้น้ำเพื่อรักษาระบบนิเวศลำน้ำ หรือ กรณีการใช้น้ำเพื่อกิจการท่องเที่ยว กับ การใช้น้ำเพื่อกิจการอุตสาหกรรม ฯลฯ และ (จ) นโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของภาครัฐ ที่เชื่อมโยงกับภาคส่วนต่าง ๆ เช่น ภาคเกษตร ภาคอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว การขยายตัวเมือง การพัฒนาพื้นที่พิเศษ เป็นต้น

ประการที่สอง การใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 จัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งของปัจจัยด้านอุปสงค์ ซึ่งเป็นความประสงค์ใช้น้ำเพื่อประโยชน์เชิงพาณิชย์และการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก หรือ เพื่อการพัฒนาเมืองและพื้นที่ที่ต้องการพัฒนาเป็นพิเศษ

หลักการสำหรับการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม คือ โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ ควรจะต้องแตกต่างกันระหว่างการใช้น้ำประเภทที่สอง กับ การใช้น้ำประเภทที่สาม เนื่องด้วยเหตุผลอย่างน้อย 2 ประการ คือ (ก) ปริมาณการใช้น้ำ (ลบ.ม. ต่อวัน) ที่แตกต่างกัน และ (ข) ผลกระทบเชิงลบต่อความเสื่อมโทรมของลุ่มน้ำและต่อกลุ่มผู้ใช้น้ำในลุ่มน้ำที่เกี่ยวข้อง

การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามครั้งนี้ จะเน้นกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำแหล่งน้ำสาธารณะ (น้ำผิวดิน) ที่อยู่ใน “พื้นที่นอกเขตชลประทาน” ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมทรัพยากรน้ำ ดังนั้น ปัจจัยกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ ตามมาตรา 50 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 จะต้องมีความชัดเจน เช่น การลงทุนและการบำรุงรักษาแหล่งน้ำสาธารณะภายใต้การกำกับดูแลของกรมทรัพยากรน้ำ และปริมาณทรัพยากรน้ำของแหล่งน้ำสาธารณะที่กรมทรัพยากรน้ำสามารถนำมาจัดสรรให้แก่การใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม เป็นต้น

ประการที่สาม การบริหารจัดการเงินที่ได้จากค่าใช้น้ำ โดยทั่วไปมีแนวคิดอย่างน้อย 4 ประการ ได้แก่ (ก) การนำเงินได้ไปใช้เพื่อการจัดการด้านอุปทานน้ำโดยตรง เช่น การบำรุงรักษาอ่างเก็บน้ำ เพื่อเพิ่มการเก็บกักน้ำ การอุดหนุนกิจกรรมเพื่อการบำบัดน้ำเสียของชุมชน ฯลฯ (ข) การนำเงินที่ได้จากค่าใช้น้ำไปใช้เพื่อการจัดการด้านอุปสงค์น้ำ เช่น การสนับสนุนการใช้เทคนิคประหยัดน้ำ (water saving) การส่งเสริมกิจกรรมของกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเจรจาหารือในการจัดสรรน้ำให้เหมาะสม (water allocation) ฯลฯ (ค) การนำเงินได้ไปใช้เพื่อการจัดการส่วนกลาง เช่น การอุดหนุนการขุดลอกคลองเพื่อการเพิ่มปริมาณการเก็บกักน้ำในลำน้ำ การบำรุงรักษาระบบนิเวศท้ายน้ำ และ (ง) การนำเงินได้ไปใช้เพื่อกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำตามความเหมาะสมที่ผ่านความเห็นชอบของกลุ่มผู้ใช้น้ำหรือคณะกรรมการลุ่มน้ำ (ลุ่มน้ำหลักและลุ่มน้ำสาขา)

แนวทางการบริหารรายได้จากเงินค่าใช้น้ำควรจะต้องมีความโปร่งใสทั้งด้านการใช้จ่ายและด้านรายรับ กล่าวคือ (ก) วัตถุประสงค์การใช้เงินที่เหมาะสมและตรงกับความจำเป็นในระดับลุ่มน้ำ (ข) การจัดเก็บเงินค่าใช้น้ำจะต้องมีประสิทธิภาพ หรือ จัดเก็บค่าใช้น้ำได้ครบถ้วน (ไม่มีรายใดหลีกเลี่ยงการจ่ายค่าใช้น้ำ) และ (ค) ในแต่ละลุ่มน้ำนั้น การจัดสรรรายได้จากค่าใช้น้ำไปยังโครงการหรือแผนงานต่าง ๆ จะต้องตอบสนองต่อความต้องการของผู้ที่อาศัยหรือใช้น้ำจากลุ่มน้ำนั้น (เช่น เพื่อประโยชน์ของแหล่งน้ำหรือเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการส่งน้ำ รวมทั้งการระบายน้ำ การรักษาคุณภาพและระบบนิเวศของแหล่งน้ำ) แต่หากรายจ่ายเพื่อโครงการหรือแผนงาน

ดังกล่าวมีมากกว่าจำนวนเงินรายรับจากค่าใช้น้ำที่จัดเก็บได้ ก็ต้องมี “ระบบการจัดสรรเงินได้จากค่าใช้น้ำ” ระหว่างลุ่มน้ำที่เชื่อมโยงหรือเกี่ยวข้องกัน หรือ ระหว่างงบประมาณจากหน่วยงานส่วนกลางกับส่วนราชการท้องถิ่น เป็นต้น

ประการที่สี่ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่เหมาะสมและเป็นธรรม ประกอบด้วยอย่างน้อย 3 ปัจจัย ได้แก่

(ก) ความสามารถในการจ่าย (ability to pay) กล่าวคือหากผู้ใช้น้ำรายใดมีงบประมาณจำกัดหรือรายได้น้อยก็สามารถจ่ายเงินค่าใช้น้ำในสัดส่วนที่น้อยกว่า และผู้ที่มีงบประมาณสูงหรือรายได้มากก็จะรับภาระเงินค่าใช้น้ำในสัดส่วนที่สูงกว่า ดังนั้น ในภาคธุรกิจหรือภาคอุตสาหกรรมเอง หากกิจการใดมีขนาดค่อนข้างใหญ่ (เช่น กิจการที่มีกำลังการผลิตมากกว่า 50 แรงม้า หรือ มีการจ้างงานมากกว่า 50 คน ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของกรมโรงงานอุตสาหกรรม) หรือกิจการที่มีรายได้ค่อนข้างสูง ก็ควรรับผิดชอบภาระต้นทุนอุปทานน้ำมากกว่ากิจการขนาดเล็กหรือกิจการที่มีรายได้ค่อนข้างน้อย (ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น)

(ข) ความเป็นธรรม (justice or fairness) หากภาครัฐเห็นว่าผู้ใช้น้ำที่มีรายได้น้อยควรจะรับภาระการจ่ายค่าใช้น้ำน้อยกว่าผู้ใช้น้ำรายได้มาก ก็อาจดำเนินการได้ โดยเปรียบเสมือนภาครัฐอุดหนุนการจ่ายค่าใช้ให้แก่กลุ่มบุคคลนี้ (หรือเทียบเท่ากับการโอนเงินงบประมาณรายรับจากกิจกรรมส่วนอื่นมาชดเชยรายจ่ายด้านต้นทุนอุปทานน้ำที่กลุ่มผู้ใช้น้ำที่มีรายได้น้อยควรต้องรับผิดชอบ) หรือ อาจมีการจัดเก็บค่าใช้น้ำที่แตกต่างกันตามฐานะทางเศรษฐกิจของลุ่มน้ำ เช่น ลุ่มน้ำใดมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีมูลค่าต่ำ ก็ควรจะจ่ายค่าใช้น้ำในอัตราที่ต่ำกว่าอีกลุ่มน้ำได้ หรือ ภายในลุ่มเดียวกัน อัตราค่าใช้น้ำสำหรับกิจกรรมเพื่อยังชีพ อาจจะมีค่าใช้น้ำในอัตราที่ต่ำกว่ากิจการเชิงพาณิชย์ เป็นต้น

(ค) การคิดอัตราค่าใช้น้ำ ควรพิจารณาปัจจัยด้าน “การปล่อยมลพิษลงแหล่งน้ำ” ของผู้ใช้น้ำด้วย เนื่องจากในปัจจุบันส่วนราชการท้องถิ่นส่วนใหญ่ไม่มีระบบบำบัดน้ำเสียรวม ที่คำนึงถึงความสามารถรองรับมลพิษทางน้ำ (carrying capacity) ดังนั้น หากผู้ใช้น้ำมีการดำเนินการบำบัดน้ำเสียก่อนทิ้งลงสู่แหล่งน้ำตามมาตรฐานมลพิษที่กำหนดแล้ว (กำหนดโดยกรมควบคุมมลพิษ) ก็ย่อมมีส่วนในการทำให้ปริมาณน้ำเสียหรือมลพิษทางน้ำในแหล่งน้ำมากเกินความจำเป็นหรือเกินค่า Carrying Capacity ได้ ซึ่งปัจจุบันก็ยังไม่มีการศึกษาเรื่อง Carrying Capacity ของมลพิษทางน้ำของแต่ละลุ่มน้ำ

อย่างไรก็ดี หากกรมควบคุมมลพิษจัดทำระบบควบคุมปริมาณมลพิษในแหล่งน้ำ (carrying capacity) แล้ว เรื่องการระบายมลพิษทางน้ำอาจจะไม่อยู่ในกรอบของมาตรา 49 และมาตรา 50 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 แต่หากการควบคุมคุณภาพแหล่งน้ำยังไม่คำนึงถึง Carrying Capacity ของแหล่งน้ำสาธารณะ การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำอาจจะนำปัจจัยด้าน “ปริมาณการทิ้งน้ำเสียที่บำบัดแล้ว” ตามมาตรฐานของกรมควบคุมมลพิษหรือของกรมโรงงานอุตสาหกรรมหรือของนิคมอุตสาหกรรม มาพิจารณาร่วมได้ เพื่อสะท้อนถึง “ต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อม” ของการปล่อยน้ำเสียที่บำบัดแล้วแต่สามารถสร้างปัญหาคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำนั้นได้ (total effluents > carrying capacity)

กล่าวโดยสรุป โครงสร้างอัตราค่าใชน้ำที่เหมาะสม โปร่งใส และเป็นธรรมต่อผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ควรจะต้องมีคุณลักษณะดังนี้ (ก) โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำของการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามจะต้องมีความแตกต่างกัน (ข) โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำควรจะต้องแตกต่างกันระหว่างกิจการที่มีมูลค่าทาง

เศรษฐกิจแตกต่างกัน (VMPw แตกต่างกัน) เช่น กิจการอุตสาหกรรม กิจการท่องเที่ยว กิจการประปาและไฟฟ้า เป็นต้น และ (ค) โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำของแต่ละลุ่มน้ำ ควรจะมีความแตกต่างกัน เนื่องจากปัจจัยกำหนดอุปทานและอุปสงค์ และปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องนั้นแตกต่างกัน

1.5 วิธีการ ขั้นตอนการดำเนินงาน ระยะเวลาดำเนินงาน และแผนการดำเนินงาน

1.5.1 วิธีการและขั้นตอนการดำเนินงาน

การดำเนินงานของการศึกษาครั้งนี้แบ่งเป็น 4 ขั้นตอนหลัก คือ ศึกษากฎหมาย ระเบียบ และคำสั่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุญาตและควบคุมการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ (หัวข้อ 1.5.1.1) ศึกษาและวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศที่มีโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำและลักษณะการใช้น้ำใกล้เคียงกับประเทศไทยและนโยบายโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำจากหน่วยงานภายในประเทศ (หัวข้อ 1.5.1.2) นำเสนอร่างนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ ในระยะ 5 ปี (หัวข้อ 1.5.1.3) และ จัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นต่อร่างนโยบายกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ (หัวข้อ 1.5.1.4) โดยมีรายละเอียดของวิธีการดังต่อไปนี้

1.5.1.1 ศึกษากฎหมาย ระเบียบ และคำสั่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุญาตและควบคุมการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ

(1) ศึกษากฎหมาย ระเบียบ และคำสั่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุญาตและควบคุมการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ ตามมาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561

(2) ศึกษาทบทวนข้อมูลผลการศึกษาวิจัยของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุญาตและควบคุมการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ ตามมาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561

ทั้งนี้จะครอบคลุมกฎระเบียบและคำสั่ง ตลอดจน ข้อมูลผลการศึกษาของหน่วยงานที่เกี่ยวกับการใช้และจัดเก็บค่าใช้น้ำ คือ สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สนทช.) กรมทรัพยากรน้ำ (ทน.) กรมทรัพยากรน้ำบาดาล (ทบ.) กรมชลประทาน (ชป.) การประปานครหลวง (กปน.) การประปาส่วนภูมิภาค (กปภ.) การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (สอท.) และ สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (สกพอ.)

แนวคิดและกลไกด้านกฎหมาย ระเบียบ และคำสั่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุญาตและควบคุมการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของประเทศไทย จะกล่าวรายละเอียดไว้ในบทที่ 2 โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำโดยมาตรการทางกฎหมาย (หัวข้อ 2.1) แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม ตามมาตรา 49 (1) แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 (หัวข้อ 2.2) และ แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการเรียกเก็บค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม ตามมาตรา 49 (2) แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 และการบริหารจัดการค่าใช้น้ำที่จัดเก็บได้ (หัวข้อ 2.3)

สำหรับข้อมูลผลการศึกษาวิจัยของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ จะกล่าวรายละเอียดในบทที่ 3 ซึ่งประกอบด้วย หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (หัวข้อ 3.1) กรอบแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20ปี (ปรับปรุงช่วงที่1 พ.ศ.2566-2580) (หัวข้อ 3.2) บทบาทของกรมทรัพยากรน้ำภายใต้ แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (ปรับปรุงช่วงที่ 1 พ.ศ. 2566-2580) (หัวข้อ 3.3) การศึกษาความต้องการใช้น้ำรายลุ่มน้ำ ด้วยเทคนิคการใช้ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตและการประเมินความคุ้มค่าในการใช้น้ำ ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) (หัวข้อ 3.4) การศึกษาด้านประสิทธิภาพการใช้น้ำ (water use efficiency) ระดับลุ่มน้ำ ภายใต้การสนับสนุนของ สทนช. (หัวข้อ 3.5) การศึกษาการผลิตน้ำจืดจากน้ำทะเล ภายใต้การสนับสนุนของ สทนช. (หัวข้อ 3.6) การศึกษาเกี่ยวกับอัตราค่าใช้น้ำบนฐานของต้นทุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ของกรมทรัพยากรน้ำ (หัวข้อ 3.7) และ การศึกษาเกี่ยวกับเครื่องมือในการวางแผนจัดสรรทรัพยากรน้ำให้เหมาะสม กับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในช่วงปี พ.ศ. 2558 - 2563 (หัวข้อ 3.8)

1.5.1.2 ศึกษาและวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศที่มีโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำและลักษณะการใช้น้ำใกล้เคียงกับประเทศไทยและนโยบายโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำจากหน่วยงานภายในประเทศ

(1) ศึกษาและวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศที่มีโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำและลักษณะการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะใกล้เคียงกับประเทศไทยและมีโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่ดีเป็นที่ยอมรับในระดับสากล

ทั้งนี้จะนำกรอบแนวคิดของการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำดังกล่าวข้างต้นมาใช้ในการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศและของประเทศไทย

โดยในบทที่ 4 จะอธิบายเกี่ยวกับหลักการและแนวคิดของนานาชาติ (ระดับสากล) เช่น กรอบแนวคิดของสหภาพยุโรปในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ให้ความสำคัญกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำอย่างเป็นธรรม (หัวข้อ 4.1) และ ยกกรณีตัวอย่างของบางประเทศที่มีการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ (หัวข้อ 4.2) เช่น สกอตแลนด์ อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ แอฟริกาใต้ สิงคโปร์ และ จีน

(2) ศึกษาและวิเคราะห์การดำเนินการและนโยบายโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำและการบริหารจัดการเงินค่าใช้น้ำที่เรียกเก็บของหน่วยงานภายในประเทศ เพื่อถอดบทเรียนและพิจารณาโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน

ทั้งนี้จะนำกรอบแนวคิดของการบริหารจัดการเงินค่าใช้น้ำที่เรียกเก็บดังกล่าวข้างต้นมาใช้ในการวิเคราะห์การดำเนินการและการบริหารของหน่วยงานในประเทศไทยดังกล่าวข้างต้น โดยในบทที่ 5 จะนำเสนอโครางสร้างอัตราค่าใช้น้ำและการบริหารจัดการเงินค่าใช้น้ำที่เรียกเก็บของกรมชลประทาน (หัวข้อ 5.1) กรมทรัพยากรน้ำบาดาล (หัวข้อ 5.2) การประปานครหลวง (หัวข้อ 5.3) การประปาส่วนภูมิภาค (หัวข้อ 5.4) และ บริษัทเอกชนบางแห่ง (หัวข้อ 5.5)

(3) วิเคราะห์ปัจจัยอื่นมีผลต่อการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ เช่น ข้อมูลที่จำเป็นต้องจัดเก็บเพิ่มเติม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี พฤติกรรมผู้ใช้น้ำ ลักษณะของกิจการที่เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ นโยบายการบริหารจัดการน้ำของภาครัฐ ฯลฯ เพื่อประกอบการพิจารณาทบทวนอัตราค่าใช้น้ำที่เหมาะสมกับบริบทสังคมที่เปลี่ยนไปตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย

โดยจะนำแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับหลักการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำและปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามจะอธิบายไว้ในบทที่ 6 ซึ่งประกอบด้วยแนวคิดเรื่องน้ำเป็นเศรษฐทรัพย์ (หัวข้อ 6.1) แนวคิดการกำหนดค่าใช้น้ำตามประเภทการใช้น้ำ (หัวข้อ 6.2) แนวคิดการกำหนดค่าน้ำเพื่อชดเชยต้นทุนในการจัดการน้ำ (หัวข้อ 6.3) แนวคิดการกำหนดค่าใช้น้ำในฐานะน้ำเป็นปัจจัยการผลิต (หัวข้อ 6.4) แนวคิดต้นทุนผลกระทบภายนอกจากการใช้น้ำ (หัวข้อ 6.5) สรุปหลักการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ (หัวข้อ 6.6) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 6 ซึ่งนำไปสู่การนำเครื่องมือค่าใช้น้ำมาใช้ในการบริหารทรัพยากรน้ำเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (หัวข้อ 6.6) แผนงบประมาณประจำปี 2563-2566 ของกรมทรัพยากรน้ำ เพื่อสะท้อนงบประมาณแผ่นดินของหน่วยงานหนึ่งในการกำกับดูแลทรัพยากรน้ำสาธารณะ (หัวข้อ 6.8) และ ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม (หัวข้อ 6.9) ซึ่งจะนำไปสู่การร่างข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะของกรมทรัพยากรน้ำ

1.5.1.3 นำเสนอร่างนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ ในระยะ 5 ปี

(1) เสนอแนะโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่มีความเหมาะสม โปร่งใสและเป็นธรรมต่อผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม

โดยจะนำแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับหลักการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่มีความเหมาะสม โปร่งใสและเป็นธรรมต่อผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม จะอธิบายไว้ในบทที่ 7 โดยจะนำเสนอภาพรวมของบริบทลุ่มน้ำในด้านอุปทานและอุปสงค์ของน้ำ (หัวข้อ 7.2) ลักษณะของโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่เหมาะสม โปร่งใส และ เป็นธรรม ควรเป็นอย่างไร (หัวข้อ 7.3) ทางเลือกของโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่เหมาะสมสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม มีอะไรบ้าง เพื่อใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจเชิงนโยบาย พร้อมทั้งวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยของทางเลือกต่าง ๆ เพื่อที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติ (หัวข้อ 7.4) ข้อกังวลต่อการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะระดับลุ่มน้ำ (หัวข้อ 7.5) และ ข้อเสนอแนวทางการดำเนินงานในการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะระยะสั้น ระยะกลาง และ ระยะยาว (หัวข้อ 7.6)

(2) เสนอแนะอัตราค่าลดหย่อนที่เหมาะสมสำหรับผู้ใช้น้ำที่เข้าหลักเกณฑ์การลดหย่อนค่าใช้น้ำตามมาตรา 49 (2) แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 สำหรับทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่ที่กรมทรัพยากรน้ำรับผิดชอบ

โดยจะมีข้อเสนอเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำที่เหมาะสมสำหรับผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและผู้ใช้น้ำประเภทที่สาม จะอธิบายไว้ในบทที่ 8 โดยจะนำเสนอแนวคิดในการพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ (หัวข้อ 8.2) หลักการสำคัญในการกำนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ (หัวข้อ 8.3) ความเร่งด่วนของการกำหนดกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ (หัวข้อ 8.4) และ ข้อเสนอในระยะเริ่มต้นเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และข้อเสนอในระยะยาวเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเพิ่มเติมจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำสาธารณะที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมทรัพยากรน้ำเป็นการเฉพาะ (หัวข้อ 8.5)

(3) เสนอแนะกลไกการบริหารจัดการเงินค่าใช้น้ำที่จัดเก็บที่เหมาะสม โดยให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ

โดยจะนำเสนอแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์และทางกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการเงินค่าใช้น้ำที่จัดเก็บที่เหมาะสม ไว้ในบทที่ 9 ซึ่งจะประกอบด้วยแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับแนวทางการใช้เงินจากการเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะ (หัวข้อ 9.2) และข้อเสนอแนะกลไกการบริหารจัดการเงินค่าใช้น้ำที่จัดเก็บให้เหมาะสม (หัวข้อ 9.3)

(4) นำเสนอร่างนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะในระยะ 5 ปี โดยให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมในการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำของภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

โดยจะนำกรอบแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (ปรับปรุงช่วงที่ 1 พ.ศ. 2566-2580) ดังกล่าวไว้ในหัวข้อ 3.2 และบทบาทของกรมทรัพยากรน้ำภายใต้ แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (ปรับปรุงช่วงที่ 1 พ.ศ. 2566-2580 ดังกล่าวไว้ในหัวข้อ 3.3 มาร่วมพิจารณากับปัจจัยในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำและการออบแบบโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่เหมาะสม โปร่งใสและเป็นธรรมต่อผู้ใช้น้ำประเภทต่าง ๆ เพื่อจัดทำร่างนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ เพื่อให้ภารกิจของกรมทรัพยากรน้ำตามมาตรา 50 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ทั้งนี้ในบทที่ 10 จะทำการสรุปผลการศึกษาด้านโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำของการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม โดยเสนอปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ และ หลักเกณฑ์การลดหย่อนค่าใช้น้ำและการยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำ ทั้งนี้ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ จะคำนึงถึงการแบ่งช่วงปริมาณการใช้น้ำแบบขั้นบันได และ อัตราค่าใช้น้ำตามขั้นบันไดจะมีลักษณะแบบอัตราก้าวหน้า (progressive rate) โดยปัจจัยที่นำมาพิจารณากำหนดอัตราค่าใช้น้ำของแต่ละช่วงขั้นบันไดจะเป็นแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ดังกล่าวข้างต้น

สำหรับร่างร่างนโยบายกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามจะกล่าวไว้ในบทที่ 11 โดยจะประเมินสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับอัตราค่าใช้น้ำในปัจจุบัน (หัวข้อ 11.2) บทบาทของการใช้เครื่องมือค่าใช้น้ำสาธารณะกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (หัวข้อ 11.3) แผนปฏิบัติการเกี่ยวกับนโยบายด้านโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ ระยะ 5 ปี แนวทางการขับเคลื่อนนโยบาย รวมทั้งแผนบริหารความเสี่ยงของนโยบายและแผนปฏิบัติการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ (หัวข้อ 11.4) และ ความเร่งด่วนของการกำหนดกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามตามมาตรา 50 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ ต่อขั้นตอนการดำเนินการตามมาตรา 22 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 (หัวข้อ 11.5)

1.5.1.4 จัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นต่อร่างนโยบายกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ

(1) จัดประชุมปฐมนิเทศโครงการ หลังจากที่ปรึกษาส่งรายงานการเริ่มงาน (Inception report) เพื่อนำเสนอขอบเขตการดำเนินงาน และรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ โดยผู้เข้าร่วมประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ องค์กร หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคอุตสาหกรรม ภาคประชาชน ไม่น้อยกว่า 150 คน

(2) จัดประชุมกลุ่มย่อยหรือทำการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ที่เกี่ยวข้องโดยให้ครอบคลุมทุกภาคส่วนเพื่อประกอบการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ

(3) จัดประชุมรับฟังความคิดเห็น เพื่อให้ข้อมูลและรับฟังความคิดเห็นต่อแนวคิดการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำและขั้นตอนในการจัดทำนโยบายโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ และกลไกการบริหารจัดการเงินค่าใช้น้ำที่เรียกเก็บที่เหมาะสมจากแต่ละภาคส่วนต่าง ๆ เช่น ภาครัฐ นักวิชาการ ภาคธุรกิจ ภาคประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมความเห็นที่เป็นประโยชน์ โดยดำเนินการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการในระดับภูมิภาค จำนวนไม่น้อยกว่า 5 ครั้ง โดยการประชุมแต่ละครั้งต้องมีผู้เข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่า 100 คน

(4) จัดประชุมปัจฉิมนิเทศโครงการ หลังจากที่ปรึกษาส่งร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ (Draft Final report) เพื่อนำเสนอร่างนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ ระยะ 5 ปี ที่ได้ปรับแก้ไขจากกระบวนการรับฟังความคิดเห็นในระดับภูมิภาค ตามข้อ 1.5.1.4 (3) แล้ว และ เผยแพร่ผลการศึกษา จำนวน 1 ครั้ง โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่า 150 คน

โดยกรอบการดำเนินการจัดประชุมจะกล่าวไว้ในหัวข้อ 1.7 ที่แสดงเกี่ยวกับแนวคิดกระบวนการรับฟังความเห็นและการมีส่วนร่วม กับขั้นตอนการดำเนินงาน

1.5.1.5 จัดทำสื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

ดำเนินการออกแบบและผลิตวิดีทัศน์ Motion Graphic โดยมีเนื้อหาตามที่กรมทรัพยากรน้ำกำหนดและมีความยาวเรื่องละไม่น้อยกว่า 4 นาที จำนวน 1 เรื่อง และจัดทำของที่ระลึกสำหรับประชาสัมพันธ์ จำนวน 1,000 ชุด เพื่อสนับสนุนกิจกรรมของกรมทรัพยากรน้ำตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4 การจัดสรรน้ำและการใช้น้ำ รวมทั้งสื่อประชาสัมพันธ์โครงการที่จัดทำขึ้นระหว่างการดำเนินงานโครงการ

1.5.2 ระยะเวลาและแผนการดำเนินการตลอดโครงการ

ระยะเวลาการดำเนินงาน 270 วัน โดยเริ่มสัญญาวันที่ 27 มกราคม 2566 ถึง 23 ตุลาคม 2566 และแผนการดำเนินงานตามกิจกรรมหัวข้อ 1.5.1.4 จะกล่าวไว้ในหัวข้อ 1.7

การดำเนินงานตลอดโครงการนั้นอยู่บนพื้นฐานการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์และกฎหมายที่เกี่ยวกับมาตรา 50 และ มาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ 2561 เพื่อสนับสนุนการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะในอนาคตของกรมทรัพยากรน้ำ โดยใช้เครื่องมือ “ค่าใช้น้ำ”สำหรับบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนตามแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (2560 – 2580) อีกด้วย รวมทั้ง เพิ่มเติมแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์และกฎระเบียบที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการเงินค่าใช้น้ำที่จัดเก็บได้ตามมาตรา 50 ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในระดับท้องที่หรือระดับลุ่มน้ำ

1.6 ผลผลิตและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

กรมทรัพยากรน้ำจะได้รับผลผลิตและประโยชน์จากการศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

1) มีกรอบการวิเคราะห์โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่เหมาะสม โปร่งใส และ เป็นธรรมต่อผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ตามภารกิจภายใต้พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561
2) ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ เพื่อประกอบการพิจารณาปรับปรุงโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำในอนาคต
3) แนวทางการทำงานของกลไกที่เหมาะสมสำหรับการบริหารจัดการเงินค่าใช้น้ำที่จัดเก็บโดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ
4) ร่างนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรสาธารณะ ในระยะ 5 ปี โดยมีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมในการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

1.7 กระบวนการจัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นต่อร่างนโยบายกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ

การรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นสิ่งที่คณะที่ปรึกษาให้ความสำคัญในการศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสามตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4 การให้ประชาชนมีส่วนในการตัดสินใจเป็นกลไกที่สำคัญในการดำเนินนโยบายสาธารณะ เพื่อให้กลไกเหล่านี้เมื่อนำไปปฏิบัติแล้วสอดคล้องเหมาะสมกับบริบททางสังคมและความจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติ ในการศึกษาครั้งนี้จึงให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจะดำเนินตั้งแต่แรกเริ่มโครงการจนจบโครงการโดยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการรวบรวมข้อมูล ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานภาครัฐที่ต้องเป็นผู้ดำเนินการ ผู้ที่รับผลกระทบ ผู้ที่มีส่วนได้เสียกับการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าน้ำ โดยมีรายละเอียดดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย:

กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคอุตสาหกรรม ภาควิชาการ

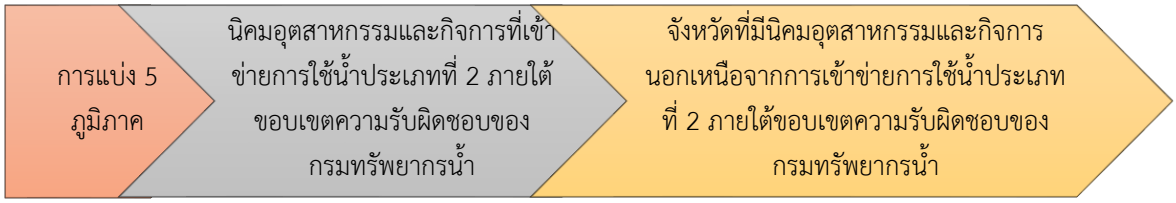
การดำเนินการ:

1. แรกเริ่มจะเป็นการประชุมปฐมนิเทศโครงการ เพื่อนำเสนอขอบเขตการดำเนินงาน และรับฟังความคิดเห็น ข้อจำกัด ข้อกังวลและข้อเสนอแนะเพื่อมาช่วยในการปรับปรุงกรอบการศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียมากยิ่งขึ้น โดยผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ องค์กร หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการ ภาคประชาชน ไม่น้อยกว่า 150 คน ในรูปแบบไฮบริด (การจัดในห้องประชุมพร้อมกับระบบออนไลน์)
2. การจัดประชุมกลุ่มย่อยหรือทำการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ที่เกี่ยวข้องโดยให้ครอบคลุมทุกภาคส่วนเพื่อประกอบการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้

ทรัพยากรน้ำสาธารณะ เช่น หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน โดยจัดกำหนดจัดการประชุมกลุ่มย่อย 3 ครั้ง แบ่งเป็น กลุ่มย่อยสำหรับหน่วยงานกำหนดนโยบาย กลุ่มย่อยสำหรับผู้จ่ายค่าใช้น้ำ (ประเภทที่ 2 และ 3) และ กลุ่มย่อยสำหรับผู้ปฏิบัติ

3. การจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นเชิงปฏิบัติการในระดับภูมิภาค จำนวน 5 ครั้ง เพื่อให้ข้อมูลด้านผลการศึกษาเบื้องต้นและการรับฟังความคิดเห็นต่อแนวคิดการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ ขั้นตอนในการจัดทำนโยบายโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ และกลไกการบริหารจัดการค่าใช้น้ำสาธารณะที่เรียกเก็บที่เหมาะสม รวมทั้งการรับฟังข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์จากภาครัฐ นักวิชาการ ภาคธุรกิจ ภาคประชาชนอย่างน้อยครั้งละ 100 คน
4. การจัดประชุมปัจฉิมนิเทศโครงการ เพื่อนำเสนอผลการศึกษาและร่างนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ ระยะ 5 ปี ที่ได้ปรับแก้ไขจากกระบวนการรับฟังความคิดเห็นในระดับภูมิภาค โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่า 150 คน

เกณฑ์การคัดเลือกจังหวัดในการจัดงานประชุมรับฟังความคิดเห็น

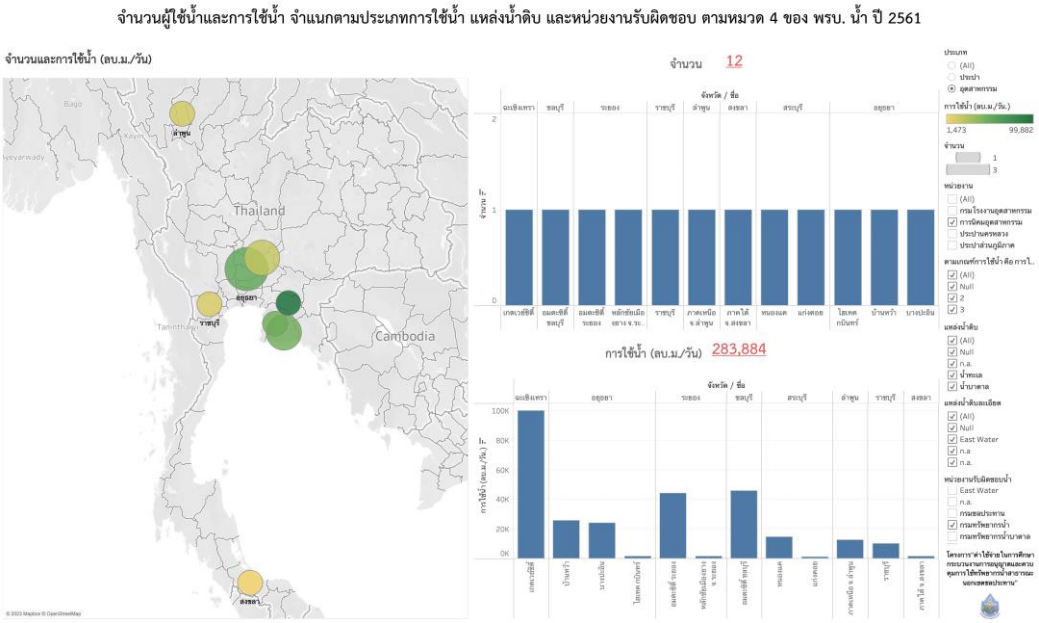

ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง (และภาคตะวันตก) ภาคตะวันออก และภาคใต้ โดยการกำหนดจังหวัดเป้าหมายในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการจะให้ความสำคัญกับจังหวัดที่มีผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ที่อยู่ภายใต้ขอบเขตความรับผิดชอบของกรมทรัพยากรน้ำเป็นหลัก เมื่อพิจารณาจากแหล่งน้ำสาธารณะที่ใช้ พบว่า มีนิคมอุตสาหกรรมจำนวนทั้งสิ้น 31 แห่งที่เข้าข่ายการผู้ใช้น้ำประเภทที่ 2 ดังแสดงในตารางที่ 1.1 (กรมทรัพยากรน้ำ, 2564) และพิจารณานิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่บริการของกรมทรัพยากรน้ำด้วย ดังแสดงในภาพที่ 1.1 (กรมทรัพยากรน้ำ, 2565)

ตารางที่ 1.1 นิคมอุตสาหกรรมที่เข้าข่ายผู้ใช้น้ำประเภทที่ 2

ภาค	จังหวัด	นิคมอุตสาหกรรม
ภาคเหนือ	ลำพูน	1) นิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	-	-
ภาคกลาง (และภาคตะวันตก)	อยุธยา	1) นิคมอุตสาหกรรมบางปะอิน
		2) นิคมอุตสาหกรรมบ้านหว้า
	สระบุรี	1) นิคมอุตสาหกรรมแก่งคอย
		2) นิคมอุตสาหกรรมหนองแค
	ราชบุรี	1) นิคมอุตสาหกรรมราชบุรี
ภาคตะวันออก	ปราจีนบุรี	1) นิคมอุตสาหกรรมไฮเทค กบินทร์
	ฉะเชิงเทรา	1) นิคมอุตสาหกรรมเกตเวย์ซิตี้
		2) นิคมอุตสาหกรรมเวลโกรว์
		3) นิคมอุตสาหกรรมที เอฟ ดี
	ชลบุรี	1) นิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง
		2) นิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี
		3) นิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ระยอง
		4) นิคมอุตสาหกรรมดับบลิวเฮซเอ ชลบุรี
		5) นิคมอุตสาหกรรมดับบลิวเฮซเอ ชลบุรี 2
		6) นิคมอุตสาหกรรมดับบลิวเฮซเอ อีสเทิร์นซีบอร์ด 2
		7) นิคมอุตสาหกรรมปิ่นทอง
		8) นิคมอุตสาหกรรมปิ่นทอง (แหลมฉบัง)
		9) นิคมอุตสาหกรรมปิ่นทอง (โครงการ 3)
		10) นิคมอุตสาหกรรมปิ่นทอง (โครงการ 5)
	ระยอง	1) นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด
		2) นิคมอุตสาหกรรมท่าเรือฯ มาบตาพุด
		3) นิคมอุตสาหกรรมอีสเทิร์นซีบอร์ด (ระยอง)
		4) นิคมอุตสาหกรรมดับบลิวเฮซเอ อีสเทิร์นซีบอร์ด 1
		5) นิคมอุตสาหกรรมดับบลิวเฮซเอ อีสเทิร์นซีบอร์ด 4
		6) นิคมอุตสาหกรรมดับบลิวเฮซเอตะวันออก (มาบตาพุด)
		7) นิคมอุตสาหกรรมเอเซีย
		8) นิคมอุตสาหกรรมอาร์ไอแอล
		9) นิคมอุตสาหกรรมผาแดง
		10) นิคมอุตสาหกรรมหลักชัยเมืองยาง จังหวัดระยอง
ภาคใต้	สงขลา	1) นิคมอุตสาหกรรมภาคใต้ จังหวัดสงขลา

ที่มา : กรมทรัพยากรน้ำ (2564)

ภาพที่ 1.1 นิคมอุตสาหกรรมที่เข้าข่ายการใช้น้ำประเภทที่สองและสาม
ภายใต้ความรับผิดชอบของกรมทรัพยากรน้ำ

ที่มา : กรมทรัพยากรน้ำ (2565)

ภายหลังการประชุมหารือกับกรมทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการคัดเลือกจังหวัด หน่วยงาน และ กำหนดวัน เพื่อการจัดการประชุมกลุ่มย่อย 3 ครั้ง และการประชุมรับฟังความเห็นระดับภูมิภาค 5 ครั้ง คณะที่ปรึกษาจึงกำหนดจัดการประชุม ดังแสดงในตารางที่ 1.2 สำหรับรายงานการประชุมแต่ละครั้งจะปรากฏในภาคผนวกของรายงานฉบับนี้

ตารางที่ 1.2 กำหนดวันและสถานที่จัดการประชุมกลุ่มย่อยและการประชุมรับฟังความเห็นระดับภูมิภาค

กลุ่มย่อย และระดับภูมิภาค	สถานที่จัดประชุม	รูปแบบ	จำนวน	วันจัดงาน
กลุ่มย่อยหน่วยงานนโยบาย	กรมทรัพยากรน้ำ	ไฮบริด	40 คนขึ้นไป	9 มิ.ย. 66
กลุ่มย่อยผู้จ่ายค่าใช้น้ำ	โรงแรมมิราเคิลแกรนด์ กรุงเทพฯ	ไฮบริด	40 คนขึ้นไป	21 มิ.ย. 66
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	โรงแรม Pullman ขอนแก่น	ไฮบริด	100 คนขึ้นไป	28 มิ.ย. 66
ภาคเหนือ	โรงแรม Kantary เชียงใหม่	ไฮบริด	100 คนขึ้นไป	12 ก.ค. 66
ภาคตะวันออก	โรงแรม Classic Cameo ระยอง	ไฮบริด	100 คนขึ้นไป	26 ก.ค. 66
ภาคใต้	โรงแรม K Park Grand สุราษฎร์ธานี	ไฮบริด	100 คนขึ้นไป	9 ส.ค. 66
ภาคกลางและภาคตะวันตก	โรงแรม Classic Cameo อยุธยา	ไฮบริด	100 คนขึ้นไป	22 ส.ค. 66
กลุ่มย่อยผู้ปฏิบัติ	โรงแรมเซ็นจูรี่พาร์ค กรุงเทพฯ	ไฮบริด	40 คนขึ้นไป	6 ก.ย. 66

ทั้งนี้สามารถสรุปการดำเนินงาน ช่วงเวลาในการดำเนินการได้ดังนี้

การดำเนินงาน	จำนวนผู้เข้าร่วม	ช่วงเวลาดำเนินการ	สถานที่จัดงาน
1. การจัดประชุมปฐมนิเทศโครงการ	ไม่น้อยกว่า 150 คน	31 มีนาคม 2566	โรงแรมมิราเคิลแกรนด์ กรุงเทพฯ
2. การจัดประชุมกลุ่มย่อย 3 ครั้ง	ไม่น้อยกว่า 40 คน ต่อครั้ง	มิถุนายน ถึง กันยายน 2566	ดังแสดงในตารางที่ 1.2
3.การจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นเชิงปฏิบัติการในระดับภูมิภาค จำนวน 5 ครั้ง	ไม่น้อยกว่า 100 คน ต่อครั้ง	มิถุนายน ถึง สิงหาคม 2566	ดังแสดงในตารางที่ 1.2
4.การจัดประชุมปัจฉิมนิเทศโครงการ	ไม่น้อยกว่า 150 คน	11 ตุลาคม 2566	กรุงเทพมหานคร
5.การจัดทำสื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์		สิงหาคม ถึง ตุลาคม 2566	ทั่วประเทศ

บทที่ 2
แนวคิดและกลไกด้านกฎหมาย ระเบียบ และคำสั่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุญาตและควบคุมการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของประเทศไทย

ในบทนี้จะนำเสนอแนวคิดและกลไกของกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ หลักเกณฑ์การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ และหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 และการบริหารจัดการเงินค่าใช้น้ำที่จัดเก็บได้ ที่มีในประเทศไทย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ รัฐมีหน้าที่ในการดำเนินการตรากฎหมายและกำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดิน ภายใต้บทบัญญัติหมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 อันถือเป็นหลักการสำคัญเกี่ยวกับแนวทางให้รัฐต้องจัดให้มีทรัพยากรน้ำที่มีคุณภาพและเพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคของประชาชน รวมทั้งการประกอบเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และการอื่นใด (มาตรา 72(4)) โดยกำหนดกรอบแนวทางในเรื่องดังกล่าวไว้ในยุทธศาสตร์ชาติในการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน มีความสอดคล้องและบูรณาการร่วมกันในทุกภาคส่วน จึงเห็นได้ว่าในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มียุทธศาสตร์ชาติเป็นกรอบการดำเนินการ ทั้งนี้ โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ คือ “ความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ” ภายใต้ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับทรัพยากรน้ำที่มีอยู่อย่างจำกัดและยังไม่สามารถจัดสรรได้ตามความต้องการได้อย่างเต็มศักยภาพและมีความเสี่ยงในการขาดแคลนในอนาคต และกำหนดเป้าหมายในการอนุรักษ์และรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้คนรุ่นต่อไปได้ใช้อย่างยั่งยืนและมีสมดุล

นอกจากนี้ การกำหนดแผนการปฏิรูปประเทศตามหมวด 16 การปฏิรูปประเทศ โดยให้รัฐต้องปฏิรูปประเทศในด้านต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงการกำหนดให้มีระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่มีประสิทธิภาพ เป็นธรรมและยั่งยืน โดยคำนึงถึงความต้องการใช้น้ำในทุกมิติ (มาตรา 258 ช. (1)) โดยแผนการปฏิรูปประเทศด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กำหนดแผนการดำเนินงานในกรอบระยะเวลา 5 ปี (2561-2565) โดยมีประเด็นปฏิรูปหลัก 5 เรื่อง ได้แก่

1) การบริหารแผนโครงการที่สำคัญตามแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ประกอบด้วยประเด็นปฏิรูปย่อย 2 เรื่อง ได้แก่ การพัฒนาโครงการพัฒนาแหล่งน้ำและการปรับปรุงวิธีบริหารโครงสร้างเชิงซ้อนร่วมกันอย่างเป็นระบบ

2) การบริหารเชิงพื้นที่ ประกอบด้วยประเด็นปฏิรูปย่อย 5 เรื่อง ได้แก่ การบริหารจัดการร่วมกัน การถ่ายโอนภารกิจและความรับผิดชอบ การบริหารการใช้ประโยชน์ที่ดิน สมดุลการใช้น้ำทั้งผิวดินและใต้ดิน และการบริหารจัดการพื้นที่น้ำท่วมตามฤดูกาล

3) ระบบเส้นทางน้ำ ประกอบด้วยประเด็นปฏิรูปย่อย 2 ได้แก่ การจัดการระบบเส้นทางน้ำ และการดูแลรักษาเส้นทางน้ำในบริเวณโรงพยาบาลที่อยู่ในพื้นที่เสี่ยงน้ำท่วม

4) ระบบขยายผลแบบอย่างความสำเร็จ ประกอบด้วยประเด็นปฏิรูปย่อย 2 เรื่อง ได้แก่ ขยายผลความสำเร็จด้านการบริหารจัดการน้ำและดูแลรักษาอย่างมีส่วนร่วมและยั่งยืน และเพิ่มการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ผิวน้ำในอ่างน้ำ

5) ความรู้ เทคโนโลยี และทรัพยากรมนุษย์เพื่อการบริหารจัดการน้ำ

ทั้งนี้ โดยมีแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) เป็นกลไกสนับสนุนการดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ชาติและแผนการปฏิรูปประเทศดังกล่าว

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำโดยมาตรการทางกฎหมาย

ในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำสาธารณะในระยะที่ผ่านมา ยังขาดกลไกการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำยังให้ความสำคัญมูลค่าในการพัฒนาแหล่งน้ำและต้นทุนในการจัดสรรน้ำให้แก่กลุ่มผู้ใช้น้ำในแต่ละภาคส่วนเพื่อตอบสนองความต้องการใช้น้ำอย่างเพียงพอ อย่างไรก็ตาม ในบริบทด้านปริมาณน้ำ ในระยะที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันมักเห็นได้ว่าปริมาณน้ำต้นทุนจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะสามารถตอบสนองความต้องการใช้น้ำได้เพียงระดับหนึ่ง ประกอบกับสภาพปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ความต้องการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่เพิ่มมากขึ้น การขยายตัวของชุมชน การขยายตัวของภาคบริการ ภาคการผลิตสินค้าทั้งเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม ส่งผลกระทบให้เกิดความขาดแคลนน้ำใช้ในฤดูแล้ง ตลอดจนถึงปัญหาอุทกภัยในระดับรุนแรง เมื่อเข้าสู่ฤดูฝนหรือเมื่อเกิดมรสุม ในส่วนบริบทด้านคุณภาพ มาตรการทางกฎหมายในการบังคับใช้กับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำสาธารณะและการใช้ประโยชน์ที่ดินหรือทรัพยากรอื่น ๆ ในบริเวณโดยรอบแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะยังมีข้อจำกัดและปัญหาในการบังคับใช้หลายประการ จนเป็นเหตุให้เกิดผลกระทบในเชิงคุณภาพต่อทรัพยากรน้ำสาธารณะที่เกิดความเสื่อมโทรมหรือไม่มีมาตรฐานเพียงพอต่อการนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม

ด้วยเหตุนี้ จึงนำไปสู่แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะ เพื่อให้เกิดการควบคุมพฤติกรรมทางสังคมโดยใช้มาตรการทางกฎหมาย (legal regulation) และเกิดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างบูรณาการและยั่งยืน โดยกำหนดกลไกทั้งในระดับนโยบายรัฐบาล ยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และมาตรการทางกฎหมายเพื่อดำเนินการและบังคับการ (legal implementation and enforcement) ให้การใช้ทรัพยากรน้ำเกิดความเหมาะสมกับบริบททางสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำสาธารณะให้เป็นไปอย่างเหมาะสม เกิดความเป็นธรรมระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำด้วยกันเอง และการกำหนดเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์เพื่อกำหนดอัตราค่าใช้น้ำให้สอดคล้องกับต้นทุนในการพัฒนาแหล่งทรัพยากรน้ำและต้นทุนในการจัดสรรน้ำให้แก่ผู้ใช้น้ำทุกราย รวมทั้งการกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกและตระหนักถึงการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างคุ้มค่า ประหยัด และเกิดประโยชน์สูงสุด

สำหรับการควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำโดยมาตรการทางกฎหมายในปัจจุบันมีความเกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับ ซึ่งกฎหมายแต่ละฉบับต่างมีวัตถุประสงค์ร่วมกันคือ การประกันสิทธิ

ขั้นพื้นฐานของประชาชนในการเข้าถึงทรัพยากรน้ำ และควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำนั้นให้เป็นไปอย่างเหมาะสมและยั่งยืน ซึ่งหากจำแนกตามลักษณะของแหล่งทรัพยากรน้ำ สามารถสรุปมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมดูแลทรัพยากรน้ำ ได้ดังนี้

2.1.1 กลไกของกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำและหลักเกณฑ์การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ ก่อนการบังคับใช้พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561

2.1.1.1 การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำผิวดิน

ในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำผิวดินนั้น เริ่มมีแนวคิดเกี่ยวกับการใช้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมดูแล แรกเริ่มในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการดำเนินการจัดสร้างงานชลประทาน โดยมีการขุดลอกคลองและขุดคลองขึ้นใหม่ในบริเวณทุ่งราบภาคกลางเป็นจำนวนมาก ซึ่งในการดำเนินการดังกล่าวอาศัยบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติรักษาคลอง ร.ศ. 121 (พ.ศ. 2445) ซึ่งมีหลักการสำคัญในการบำรุงและรักษาคลองเก่าที่มีอยู่แล้วแต่ชำรุดตื้นเขินและที่จะขุดขึ้นใหม่ในบริเวณทุ่งราบภาคกลางสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์และมีความสะดวกในการใช้คลองสำหรับการสัญจรของราษฎร ซึ่งหากรัฐประสงค์จะใช้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการใช้ประโยชน์จากคลองใด ก็ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกาเพื่อบังคับใช้พระราชบัญญัติรักษาคลองฯ ดังกล่าวกับคลองนั้น[1] โดยมุ่งเน้นในการบำรุงรักษาไม่ให้มีการกระทำใด ๆ ที่จะเป็นผลให้สิ่งโสโครกหรือปฏิกูลไหลลงในทางน้ำลำคูที่จะเกิดการปนเปื้อนแก่คลอง นอกจากนี้ ยังกำหนดข้อห้ามมิให้สัตว์พาหนะ (ช้าง ม้า โค และกระบือ) ขึ้น ลง หรือข้ามคลองนอกจากจุดที่กำหนดให้เป็นท่าข้าม และรวมทั้งข้อห้ามไม่ให้การกระทำใด ๆ ที่เป็นผลให้คลองและฝั่งคลอง หรือถนนหลวงริมคลองเกิดความเสียหาย[2] ทั้งนี้ โดยมีการเรียกเก็บค่ารักษาคลองจากเรือแพที่อาศัยไปมาในคลองนั้นตามอัตราพิกัดที่เสนาบดีกระทรวงเกษตราธิการ (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์) กำหนด

แนวคิดการนำมาตรการทางกฎหมายข้างต้น จะเห็นได้ว่าในระยะแรกมุ่งเน้นที่จะควบคุมการกระทำใด ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อทรัพยากรน้ำสาธารณะในเชิงคุณภาพเป็นสำคัญ จึงมีวัตถุประสงค์หลักในการควบคุมการกระทำใด ๆ ทีอาจเกิดผลกระทบแก่ประชาชนทั่วไปที่จะนำน้ำไปใช้สำหรับอุปโภคและบริโภค โดยในปี

[1] มีการตราพระราชกฤษฎีกา เพื่อบังคับใช้พระราชบัญญัติรักษาคลอง ร.ศ. 121 กับคลองจำนวน 32 แห่ง ได้แก่ คลองบางกอกน้อย คลองบางขุนเทียน คลองลัดบางขุนสี คลองบางขุนนนท์ คลองวัดมะลิ คลองมอญ คลองบ้านขมิ้น คลองวัดอรุณ คลองวัดราชสิทธิ คลองวัดท้ายตลาด คลองบางกอกใหญ่ คลองวัดบุบผาราม คลองกุดีจีน คลองสาน คลองสมเด็จ คลองบางไส้ไก่ คลองบางลำพูล่าง คลองต้นไชย คลองสำเหร่ คลองบางน้ำชน คลองบางกระแส คลองบางค้อ คลองด่าน คลองดาวคะนอง คลองบางหว้า คลองภาษีเจริญ คลองบางจาก คลองวัดประดู่ คลองวัดปรก คลองรางบัว คลองวัดเพลง และคลองตาเผลง

[2] หลักการในเรื่องเดียวกันนี้ ต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติรักษาคลองประปา พุทธศักราช 2456 มีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาคลองที่ใช้ประโยชน์เพื่อกิจการประปาเพื่อนำน้ำสะอาดมาใช้ในเขตพระนคร จึงจำเป็นต้องกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดทำอันตรายแก่คันคลอง เช่น การขุดขยายคลอง การวิดหรือสูบน้ำ การเทหรือทิ้งสิ่งใด ๆ การใช้น้ำสำหรับอาบน้ำ ซักผ้าหรือชำระล้าง การนำหรือปล่อยสัตว์ใด ๆ ลงไปในคลอง เป็นต้น รวมถึงการควบคุมกิจกรรมบางประเภทให้ต้องได้รับอนุญาตเสียก่อนจึงจะกระทำได้ เช่น การจับปลา การเดินเรือ การขุดดินในคลอง เป็นต้น โดยหากผู้ใดฝ่าฝืนย่อมต้องระวางโทษอาญา ซึ่งต่อมาถูกปรับปรุงโดยพระราชบัญญัติรักษาคลองประปา พ.ศ. 2526 โดยมีหลักการและวัตถุประสงค์ในการใช้บังคับกฎหมายเช่นเดียวกัน

พ.ศ. 2485 บทบาทในการควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำได้เปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับหลักวิชาการและเทคโนโลยีการพัฒนาแหล่งน้ำ โดยเริ่มมีการก่อสร้างโครงการชลประทานกระจายไปทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดหาน้ำเพื่อรองรับภาคการเกษตรกรรม เพื่อการอุปโภคบริโภค และการขยายตัวของภาคการผลิต กรมชลประทาน (หรือกรมทดน้ำในขณะนั้น) จึงมีภารกิจด้านการชลประทานเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการดำเนินกิจการเพื่อให้ได้มาซึ่งน้ำหรือเพื่อกัก เก็บ รักษา ควบคุม ส่ง ระบายหรือแบ่งน้ำ สำหรับการใช้น้ำในภาคการเกษตรกรรม การพลังงาน การสาธารณูปโภค หรือการอุตสาหกรรม และรวมถึงการป้องกันความเสียหายอันเกิดจากน้ำและการคมนาคมทางน้ำซึ่งอยู่ในเขตชลประทาน จึงได้กำหนดให้ตราพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช 2485 เพื่อเป็นมาตรการทางกฎหมายในการดำเนินงานต่าง ๆ ของกรมชลประทานที่เกี่ยวกับการจัดสร้างโครงการชลประทาน และการควบคุมการกระทำใด ๆ ที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายหรืออันตรายแก่การชลประทาน ในเขตชลประทานตามแนวเขตและท้องที่ที่มีการประกาศกำหนดให้เป็นเขตชลประทาน[3] เช่น การเพาะปลูกหรือปลูกสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใดรุกล้ำทางน้ำชลประทาน ชานคลอง เขตคันคลอง หรือเขตพนัง การกีดขวางแก่ทางน้ำชลประทาน การขุดคลองหรือทางน้ำมาเชื่อมกับทางน้ำชลประทาน หรือมาเชื่อมกับทางน้ำอื่นที่เชื่อมกับทางน้ำชลประทาน หรือกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดให้น้ำในทางน้ำชลประทานรั่วไหล อันอาจก่อให้เกิดการเสียหายแก่การชลประทาน เป็นต้น

1) การควบคุมโดยการกำหนดเขตชลประทาน

ในการจัดสร้างโครงการชลประทาน จะพิจารณาถึงเขตที่ดินที่ทำการเพาะปลูกซึ่งจะได้รับประโยชน์จากการชลประทาน โดยแบ่งทางน้ำชลประทานออกเป็นสี่ประเภท กล่าวคือ ประเภทหนึ่ง ทางน้ำที่ใช้ในการส่ง ระบาย กัก หรือกั้นน้ำเพื่อการชลประทาน ประเภทสอง ทางน้ำที่ใช้ในการคมนาคมแต่มีการชลประทานร่วมอยู่ด้วย เฉพาะภายในเขตที่ได้รับประโยชน์จากการชลประทาน ประเภทสาม ทางน้ำที่สงวนไว้ใช้ในการชลประทาน และประเภทสี่ ทางน้ำอันเป็นอุปกรณ์แก่การชลประทาน ทั้งนี้ ในการกำหนดเขตชลประทาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จะประกาศกำหนดว่าทางน้ำใดจะเป็นทางน้ำชลประทาน และทางน้ำชลประทานนั้นจะเป็นประเภทใด ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามพระราชบัญญัติการชลประทานหลวงฯ และการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานในการบำรุงรักษาทางน้ำชลประทานในเขตชลประทานนั้น

2) การควบคุมโดยระบบอนุญาต

การใช้น้ำจากทางน้ำชลประทาน มีกลไกทางกฎหมายที่สำคัญในการควบคุมโดยระบบอนุญาตมาแต่ต้น โดยจำแนกการใช้น้ำออกเป็นสองประเภทคือ การใช้น้ำเพื่อการเกษตรกรรมประเภทหนึ่ง และการใช้น้ำเพื่อกิจการอื่นที่ไม่ใช่การใช้น้ำเพื่อการเกษตรกรรมอีกประเภทหนึ่ง โดยหากเป็นการใช้น้ำเพื่อกิจการอื่น เช่น กิจการโรงงาน และการประปา ไม่ว่าการใช้น้ำนั้นจะอยู่ในหรือนอกเขตชลประทานก็ตาม หากเป็นการใช้น้ำจากทางน้ำชลประทาน ต้องได้รับอนุญาต[4] เป็นหนังสือจากอธิบดีกรมชลประทานหรือผู้ซึ่งอธิบดีกรมชลประทานมอบหมาย ซึ่งในปัจจุบันหากผู้ขออนุญาตใช้น้ำจากทางน้ำชลประทานยังมีหน้าที่ต้องดำเนินการติดตั้งเครื่องมือวัดปริมาณน้ำหรือประเมินปริมาณน้ำที่ใช้ มาพร้อมกับการยื่นขออนุญาตใช้น้ำด้วย เพื่อให้การใช้น้ำจากทางน้ำชลประทานสามารถตรวจสอบและควบคุมการใช้ในเชิงปริมาณได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ การยื่นขออนุญาต

[3] มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช 2485

[4] ระเบียบกรมชลประทานว่าด้วยการขออนุญาตใช้น้ำจากทางน้ำชลประทาน พ.ศ. 2565

กำหนดให้ยื่น ณ ที่ทำการโครงการในเขตที่ทางน้ำชลประทานอยู่ในความรับผิดชอบหรืออาจยื่นด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ก็ได้ ซึ่งหากเจ้าพนักงานได้รับคำขออนุญาตใช้น้ำดังกล่าวแล้ว ให้พิจารณาคำขอใช้น้ำชลประทานและแผนบริหารจัดการน้ำ พร้อมทั้งเอกสารประกอบเพื่อพิจารณาวัตถุประสงค์และปริมาณการใช้น้ำโดยคำนึงถึงการอุปโภคบริโภค และการประปา เพื่อการรักษาระบบนิเวศ เพื่อการเกษตรกรรม เพื่อการอุตสาหกรรมและกิจการอื่น และพิจารณาคำขอติดตั้งเครื่องมือวัดหรือประเมินปริมาณน้ำที่ใช้ให้เป็นไปตามที่ประกาศ[5]กำหนดไปพร้อมด้วย หากถูกต้องครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ให้อธิบดีกรมชลประทานหรือผู้ซึ่งอธิบดีกรมชลประทานมอบหมายออกหนังสืออนุญาตให้ใช้น้ำจากทางน้ำชลประทาน (หลักเกณฑ์ที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการของพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561)

3) การควบคุมการใช้ประโยชน์จากทางน้ำชลประทานโดยเจ้าพนักงาน

พระราชบัญญัติการชลประทานหลวงฯ ได้บัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงาน เพื่อมีบทบาทในการควบคุมการดำเนินการใด ๆ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขใด ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด ได้แก่ การเข้าไปในที่ดินของบุคคลใด ๆ เพื่อทำงานสำรวจตรวจสอบอันเกี่ยวกับการชลประทาน การพิจารณาอนุญาตให้เรือยนต์หรือเรือกลไฟเดินในทางน้ำชลประทานประเภทหนึ่ง และพิจารณาอนุญาตให้เรือยนต์หรือเรือกลไฟรับจ้างขนส่งคนโดยสารหรือสินค้าหรือรับจ้างลากจูงในทางน้ำชลประทานประเภทสอง การมีอำนาจสั่งการหรือดำเนินการในเรื่องใด ๆ อาทิ การสั่งให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ตัดหรือนำต้นไม้ในที่ดินของตนซึ่งรุกล้ำทางน้ำชลประทานหรือทำให้เสียหายแก่ทางน้ำชลประทาน การสั่งห้ามมิให้ผู้ใดชักหรือใช้น้ำในทางน้ำชลประทานในเมื่อเห็นว่าจะเป็นเหตุที่จะก่อให้เกิดการเสียหายแก่ผู้อื่น หรือการเข้าไปจัดการเพื่อป้องกันอันตรายอันอาจเกิดแก่การชลประทาน ตลอดจนมีหน้าที่ในการปิดหรือเปิดประตูน้ำ เขื่อนระบาย ประตูระบาย ท่อน้ำ ท่อเชื่อม สะพานทางน้ำ ปูม หรือลากเข็นสาลี่ในบริเวณทำนบหรือประตูระบาย รวมถึงการเก็บค่าบำรุงทางน้ำชลประทานนั้น

4) การควบคุมโดยการกำหนดหลักเกณฑ์ในการเก็บค่าใช้น้ำ (ค่าชลประทาน) และค่าบำรุงทางน้ำชลประทาน

ถือเป็นกลไกทางกฎหมายในการควบคุมการใช้ประโยชน์โดยกำหนดหลักเกณฑ์ในการเรียกเก็บเงินจากการใช้ประโยชน์ในโครงการชลประทาน โดยในระยะแรกมีแนวคิดในการเรียกเก็บโดยแยกออกเป็นสองส่วน กล่าวคือ ส่วนแรก เป็นการเรียกเก็บค่าชลประทานจากเจ้าของที่ดินที่ได้รับประโยชน์จากการชลประทานในเขตชลประทาน[6] ทั้งนี้ ตามที่ได้มีการออกกฎกระทรวงกำหนดเขตและท้องที่ซึ่งเป็นเขตชลประทานที่จะเรียกเก็บ

[5] ประกาศกรมชลประทาน เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการในการติดตั้งเครื่องมือวัดหรือประเมินปริมาณน้ำที่ใช้ และการเก็บข้อมูลที่จำเป็นเพื่อการตรวจสอบและควบคุมการใช้ทรัพยากรน้ำจากทางน้ำชลประทาน ของผู้ได้รับใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ประกาศ ณ วันที่ 11 มีนาคม 2565

[6] มาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 ซึ่งต่อมามีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2507 และพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2518 ตามลำดับ ซึ่งแรกเริ่มมีการเรียกเก็บค่าชลประทานจากเจ้าของที่ดินที่ได้รับประโยชน์จากการชลประทานในเขตชลประทานได้ในอัตราไม่เกินไร่ละห้าสิบสตางค์ต่อปี และต่อมาได้ขยายขอบเขตการเรียกเก็บค่าชลประทานจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินในเขตชลประทานหรือจากผู้ใช้น้ำจากทางน้ำชลประทานไม่ว่าผู้ใช้น้ำจะอยู่ในหรือนอกเขตชลประทานก็ตาม โดยกำหนดอัตราค่าชลประทานที่จะเรียกเก็บ

ค่าชลประทาน ส่วนที่สอง เป็นการกำหนดอัตราค่าบำรุงรักษาทางน้ำชลประทาน ซึ่งจะเรียกเก็บจากบรรดาผู้ใช้เรือหรือแพผ่านประตูน้ำในทางน้ำนั้นเป็นสำคัญ[7] ซึ่งต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยขยายขอบเขตการบังคับใช้ให้ครอบคลุมถึงกรณีการผ่านประตูระบายน้ำ หรือผ่านทำนบโดยทางสาลี่ และเรียกเก็บจากบรรดาผู้ใช้เรือยนต์หรือเรือกลไฟที่เดินรับจ้างส่งคนโดยสารหรือรับจ้างลากจูงเรือแพเป็นประจำในทางน้ำนั้นเพิ่มเติมด้วย[8]

ซึ่งการเรียกเก็บค่าชลประทานนั้น มาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการชลประทานฯ ได้กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีอำนาจเรียกเก็บจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินในเขตชลประทาน หรือจากผู้ใช้น้ำจากทางน้ำชลประทานไม่ว่าผู้ใช้น้ำนั้นจะอยู่ในหรือนอกเขตชลประทานก็ตาม ทั้งนี้ หากเป็นการใช้น้ำจากทางน้ำชลประทานที่มีกฎกระทรวงกำหนดทางน้ำชลประทานที่จะเรียกเก็บค่าชลประทานกำหนดเขตและท้องที่ไว้ โดยอัตราค่าชลประทานที่จะเรียกเก็บจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินในเขตชลประทาน หรือจากผู้ใช้น้ำเพื่อเกษตรกรรมนอกเขตชลประทาน มาตรา 8 วรรคสอง กำหนดให้เรียกเก็บได้ไม่เกินไร่ละห้าบาทต่อปี ส่วนอัตราค่าชลประทานสำหรับการใช้น้ำเพื่อกิจการโรงงาน การประปา หรือกิจการอื่น มาตรา 8 วรรคสามกำหนดให้เรียกเก็บได้ไม่เกินลูกบาศก์เมตรละห้าสิบสตางค์

สำหรับการบริหารจัดการค่าใช้น้ำ (ค่าชลประทาน) ที่เก็บได้นั้น พระราชบัญญัติการชลประทานหลวงฯ กำหนดให้นำส่งเข้าบัญชีทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน โดยไม่ต้องนำส่งคลังเป็นเงินรายได้แผ่นดิน[9] ซึ่งการใช้จ่ายทุนหมุนเวียนดังกล่าวมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อดำเนินการในการกัก เก็บ รักษา ควบคุม ส่ง ระบาย หรือแบ่งน้ำเพื่อเกษตรกรรม การพลังงาน การสาธารณูปโภค การอุตสาหกรรม และการป้องกันความเสียหายแก่การเพาะปลูกอันเกิดจากน้ำ รวมถึงการซ่อมแซมเสริมพนัง คันกั้นน้ำ อาคารชลประทาน และการขุดลอกทางน้ำชลประทาน โดยมีคณะกรรมการบริหารทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน เป็นองค์กรที่มีอำนาจอนุมัติการใช้จ่ายเงิน กำหนดระเบียบและวิธีการเกี่ยวกับการดำเนินงานของเงินทุนหมุนเวียน ตลอดจนควบคุมตรวจสอบการรับและจ่ายเงินทุนหมุนเวียนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

2.1.1.2 การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำใต้ดิน (น้ำบาดาล)

น้ำใต้ดินหรือน้ำบาดาล ถือเป็นแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะที่สำคัญและสามารถพัฒนามาใช้ประโยชน์ในการบริโภค อุปโภค การปศุสัตว์ การเกษตรกรรม และการอุตสาหกรรม จึงมีการใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวางและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอีกในอนาคต ในขณะที่การควบคุมดูแลการใช้ประโยชน์มีความจำเป็นต้องมีการควบคุมการดำเนินการและกิจกรรมที่มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำใต้ดินให้เป็นไปอย่างเหมาะสม และ

จากเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินในเขตชลประทาน หรือจากผู้ใช้น้ำเพื่อเกษตรกรรมนอกเขตชลประทาน ให้เรียกเก็บได้ไม่เกินไร่ละห้าบาทต่อปี และกำหนดให้อัตราค่าชลประทานสำหรับการใช้น้ำเพื่อกิจการโรงงาน การประปา หรือกิจการอื่น ให้เรียกเก็บได้ไม่เกินลูกบาศก์เมตรละห้าสิบสตางค์ ซึ่งกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าชลประทาน การจัดเก็บหรือชำระค่าชลประทาน และการยกเว้นและการผ่อนชำระค่าชลประทาน พ.ศ. 2564 กำหนดให้เรียกเก็บค่าชลประทานจากผู้รับอนุญาตใช้น้ำในอัตราลูกบาศก์เมตรละห้าสิบสตางค์

[7] มาตรา 14 ข. แห่งพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช 2485

[8] มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2497 (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 14 ข.)

[9] มาตรา 8 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 ซึ่งเพิ่มโดยพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2518

เป็นไปตามหลักวิชาการ มุ่งป้องกันและแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์น้ำบาดาลที่อาจเกิดขึ้นจากการนำน้ำบาดาลขึ้นมาใช้มากเกินจำเป็น จึงควรกำหนดให้มีมาตรการทางกฎหมายเข้ามาควบคุมการเจาะและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำบาดาล รวมทั้งการป้องกันคุณภาพน้ำบาดาลที่อาจจะได้รับผลกระทบจากการระบายน้ำหรือการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดให้เกิดความเสียหาย หรือเสื่อมสภาพ หรือ หรือทำให้สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ หรือเป็นอันตรายแก่ทรัพย์สินหรือสุขภาพของประชาชน ด้วยเหตุนี้ พระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520 จึงถือเป็นมาตรการทางกฎหมายที่สำคัญในการควบคุมดูแลทรัพยากรน้ำบาดาล โดยมีกลไกในการควบคุมดูแลทรัพยากรน้ำบาดาล สรุปได้ดังนี้

1) การควบคุมโดยการกำหนดเขตท้องที่ใดให้เป็นเขตน้ำบาดาล

ปัจจุบันได้กำหนดให้ท้องที่กรุงเทพมหานคร และท้องที่ของแต่ละจังหวัดทุกจังหวัดในราชอาณาจักรไทยเป็นเขตน้ำบาดาล และกำหนดให้น้ำใต้ดินที่อยู่ลึกจากผิวดินลงไปเกินกว่าสิบห้าเมตร เป็นน้ำบาดาล[10] ทั้งนี้ เพื่อให้การบังคับใช้พระราชบัญญัติน้ำบาดาลฯ ครอบคลุมทุกท้องที่ในราชอาณาจักรไทย โดยมีการแบ่งประเภทการใช้น้ำบาดาล ออกเป็นสามประเภท[11] คือ การใช้น้ำบาดาลเพื่ออุปโภคหรือบริโภค การใช้น้ำบาดาลเพื่อธุรกิจ และการใช้น้ำบาดาลเพื่อเกษตรกรรม โดยมีหลักเกณฑ์การพิจารณาดังนี้

<u>ประเภทที่หนึ่ง</u> การใช้น้ำบาดาลเพื่ออุปโภคหรือบริโภค ได้แก่

1 การใช้น้ำบาดาลเพื่อเป็นน้ำดื่มหรือน้ำใช้ภายในครัวเรือนหรือที่พักอาศัย รวมทั้งหมู่บ้านจัดสรร ที่ดินจัดสรรเพื่อพักอาศัย ตึกแถวหรือเรือนแถวสำหรับพักอาศัยอย่างเดียว และกิจการอื่นในลักษณะเดียวกัน

2 การใช้น้ำบาดาลในสถานที่ราชการ หน่วยงานของรัฐ โรงพยาบาลของรัฐ สถาน-พยาบาลของรัฐ สนามกีฬาของรัฐ สถาบันการศึกษา หรือศาสนสถาน มูลนิธิ และกิจการอื่นในลักษณะเดียวกัน

3 การใช้น้ำบาดาลเป็นวัตถุดิบในการผลิตน้ำประปาของรัฐวิสาหกิจ เพื่อบริการชุมชนสำหรับอุปโภคหรือบริโภค

4 การใช้น้ำบาดาลเป็นวัตถุดิบในการผลิตน้ำประปาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อบริการชุมชนสำหรับอุปโภคหรือบริโภค

<u>ประเภทที่สอง</u> การใช้น้ำบาดาลเพื่อธุรกิจ ได้แก่

1. การใช้น้ำบาดาลเป็นวัตถุดิบ หรือใช้ในกระบวนการผลิตสินค้าของโรงงานอุตสาหกรรม นิคมอุตสาหกรรม หรือเขตอุตสาหกรรม
2. การใช้น้ำบาดาลเพื่อเป็นน้ำดื่มหรือน้ำใช้ในโรงงานอุตสาหกรรม นิคมอุตสาหกรรม หรือเขตอุตสาหกรรม รวมทั้งการใช้น้ำบาดาลในที่พักอาศัย หรือหอพักคนงานของโรงงานอุตสาหกรรมนั้น ๆ

[10] ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดเขตน้ำบาดาลและความลึกของน้ำบาดาล พ.ศ. 2554

[11] ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาประเภทการใช้น้ำบาดาล พ.ศ. 2559

3. การใช้น้ำบาดาลในโรงแรม ศูนย์อบรมของเอกชน โรงภาพยนตร์ สถานอาบอบนวด ศูนย์การค้า ร้านค้า ตลาด ร้านอาหารหรือภัตตาคาร สถานีบริการพลังงานเชื้อเพลิง สถานบริการล้างทำความสะอาดรถยนต์ อาคารพาณิชย์ สำนักงาน ห้องแสดงสินค้า โรงพยาบาลของเอกชน สถานพยาบาลของเอกชน สนามกีฬาของเอกชน สนามกอล์ฟ สวนสัตว์ สวนสนุก หรือสถานประกอบการอื่นในลักษณะทำนองเดียวกัน
4. การใช้น้ำบาดาลในตึกแถวหรือเรือนแถวที่ใช้ประกอบธุรกิจ อาคารชุด อพาร์ทเมนท์ แมนชั่น แฟลต หอพัก บ้านเช่า หรือห้องเช่า และกิจการอื่นในลักษณะเดียวกัน
5. การใช้น้ำบาดาลในสถานที่ก่อสร้างหมู่บ้านจัดสรร โรงงานอุตสาหกรรม หรือในสถานที่ประกอบธุรกิจประเภทต่าง ๆ รวมทั้งที่พักคนงาน

<u>ประเภทที่สาม</u> การใช้น้ำบาดาลเพื่อเกษตรกรรม ได้แก่ การใช้น้ำบาดาลเพื่อการเพาะปลูก ทั้งนี้ ให้รวมถึงที่ดินจัดสรรเพื่อสวนเกษตร และการใช้น้ำบาดาลเพื่อการเลี้ยงสัตว์

2) การควบคุมการประกอบกิจการน้ำบาดาล

กำหนดให้การประกอบกิจการน้ำบาดาลในเขตน้ำบาดาล ไม่ว่าผู้ประกอบกิจการนั้นจะเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองที่ดินในเขตน้ำบาดาลนั้นหรือไม่ จะต้องได้รับใบอนุญาตจากอธิบดีกรมทรัพยากรน้ำบาดาลหรือผู้ซึ่งอธิบดีกรมทรัพยากรน้ำบาดาลมอบหมาย โดยจำแนกใบอนุญาตได้ออกเป็นสามประเภท ได้แก่ ใบอนุญาตเจาะน้ำบาดาล ใบอนุญาตใช้น้ำบาดาล และใบอนุญาตระบายน้ำลงบ่อน้ำบาดาล และผู้ประกอบกิจการน้ำบาดาลที่ได้รับใบอนุญาตนั้นมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต และการประกอบกิจการต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และมาตรการในทางวิชาการสำหรับการเจาะน้ำบาดาล การเลิกเจาะน้ำบาดาล การใช้น้ำบาดาลแบบอนุรักษ์ การระบายน้ำลงบ่อน้ำบาดาล การเลิกใช้บ่อน้ำบาดาล การป้องกันด้านสาธารณสุข และการป้องกันในเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

3) การกำหนดเขตควบคุมเฉพาะ

ในกรณีที่เขตท้องที่ใดมีการสูบน้ำบาดาลขึ้นมาใช้ในปริมาณที่มากเกินกว่าปริมาณน้ำที่ไหลลงสู่ชั้นน้ำบาดาล จนอาจทำให้เกิดการทรุดตัวของแผ่นดิน หรือการแพร่กระจายของน้ำเค็มเข้าสู่ชั้นน้ำบาดาล หรือการลดตัวลงของระดับน้ำในชั้นน้ำบาดาล หรือผลกระทบสำคัญอื่นต่อสิ่งแวดล้อม พระราชบัญญัติน้ำบาดาลฯ กำหนดกลไกควบคุมโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีอำนาจออกประกาศกำหนดให้เขตท้องที่ดังกล่าวเป็นเขตวิกฤตการณ์น้ำบาดาล[12] เพื่อลดปริมาณการใช้น้ำบาดาลและป้องกันมิให้ชั้นน้ำบาดาลในแหล่งน้ำบาดาลในพื้นที่ดังกล่าวได้รับความเสียหายและเป็นการรักษาสมดุลตามธรรมชาติของน้ำบาดาลให้มีใช้ตลอดไป โดยปัจจุบันได้มีการประกาศกำหนดให้พื้นที่กรุงเทพมหานคร จังหวัดสมุทรปราการ นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรสาคร นครปฐม และพระนครศรีอยุธยา เป็นเขตวิกฤตการณ์น้ำบาดาลที่ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติน้ำบาดาลฯ เพื่อควบคุม กำกับ ดูแล การประกอบกิจการน้ำบาดาลของส่วนราชการ หรือองค์การ

[12] ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง เขตวิกฤตการณ์น้ำบาดาล ประกาศ ณ วันที่ 30 กรกฎาคม 2546

ของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือประชาชนทั่วไป ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติน้ำบาดาลฯ ซึ่งเป็นการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำบาดาลให้เกิดจากการใช้ประโยชน์สูงสุดอย่างยั่งยืนตลอดไป

รวมถึงในกรณีที่การสูบน้ำบาดาลในเขตท้องที่ใดจะทำให้ชั้นน้ำบาดาลเสียหาย หรือเสื่อมสภาพ หรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพยากรของชาติ หรือทำให้สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ หรือเป็นอันตรายแก่ทรัพย์สินหรือสุขภาพของประชาชน หรือทำให้แผ่นดินทรุด รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการน้ำบาดาลมีอำนาจกำหนดเขตท้องที่นั้นให้เป็นเขตห้ามสูบน้ำบาดาล โดยหากฝ่าฝืนมีการสูบน้ำบาดาลในเขตดังกล่าว ต้องระวางโทษอาญา[13]

4) การควบคุมการใช้ประโยชน์จากน้ำบาดาลโดยพนักงานเจ้าหน้าที่[14]

ในการประกอบกิจการน้ำบาดาล พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเข้าไปตรวจการเจาะน้ำบาดาล การใช้น้ำบาดาล หรือการระบายน้ำลงบ่อน้ำบาดาล ในระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตก หรือในระหว่างเวลาทำการ โดยกฎหมายกำหนดให้ผู้รับใบอนุญาตหรือตัวแทนต้องอำนวยความสะดวกตามควรแก่กรณี และให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งเป็นหนังสือแก่ผู้รับใบอนุญาตหรือตัวแทน ให้จัดการป้องกันความเสียหายอันอาจเกิดจากการเจาะน้ำบาดาล ใช้น้ำบาดาล หรือการระบายน้ำลงบ่อน้ำบาดาลนั้นได้

ในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่เห็นว่า การเจาะน้ำบาดาล การใช้น้ำบาดาล หรือการระบายน้ำลงบ่อน้ำบาดาลอาจก่อหรือได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อแหล่งน้ำบาดาล ให้มีอำนาจสั่งเป็นหนังสือแก่ผู้รับใบอนุญาตให้เปลี่ยนแปลง แก้ไข หรือหยุดการเจาะน้ำบาดาล การใช้น้ำบาดาล หรือการระบายน้ำลงบ่อน้ำบาดาล แล้วแต่กรณี ตามที่เห็นว่าจำเป็นเพื่อป้องกันหรือระงับความเสียหายนั้น

5) การควบคุมโดยการกำหนดหลักเกณฑ์ในการเก็บค่าใช้น้ำ (ค่าน้ำบาดาลและค่าอนุรักษ์น้ำบาดาล)

ในการกำหนดค่าน้ำบาดาลนั้น พระราชบัญญัติน้ำบาดาลฯ ให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยคำแนะนำของคณะกรรมการน้ำบาดาล กำหนดอัตราค่าใช้น้ำบาดาลในแต่ละท้องที่ที่มีน้ำประปาใช้ ทั้งนี้ โดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องกำหนดให้ไม่เกินอัตราสูงสุดของค่าน้ำประปาในท้องที่นั้น สำหรับในกรณีที่ท้องที่ใดไม่มีน้ำประปาใช้ อัตราค่าใช้น้ำบาดาลในท้องที่นั้นต้องไม่เกินอัตราสูงสุดของค่าน้ำประปาในจังหวัดที่ท้องที่นั้นตั้งอยู่ และให้ยกเว้นค่าใช้น้ำบาดาลแก่ผู้รับใบอนุญาตใช้น้ำบาดาล ซึ่งใช้น้ำบาดาลเพื่อการอุปโภคหรือบริโภค (ประเภท 1) ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการใช้น้ำบาดาลของโรงงานอุตสาหกรรม โดยมีอัตราค่าน้ำบาดาลเท่ากับลูกบาศก์เมตรละสามบาทห้าสิบสตางค์ เว้นแต่ในเขตท้องที่กรุงเทพมหานคร จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรสาคร และจังหวัดนครปฐม มีอัตราค่าน้ำบาดาลเท่ากับลูกบาศก์เมตรละแปดบาทห้าสิบสตางค์ ทั้งนี้ โดยคำนวณตามปริมาณน้ำบาดาลที่ได้จากเครื่องมือวัดปริมาณน้ำนั้น และหากมีการฝ่าฝืนไม่ชำระค่าใช้น้ำบาดาลตามเวลาที่กำหนด ผู้รับใบอนุญาตใช้

[13] มาตรา 36 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520 ซึ่งเพิ่มโดยพระราชบัญญัติน้ำบาดาล (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

[14] หมวด 4 พนักงานเจ้าหน้าที่ มาตรา 28 และมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520

น้ำบาดาลมีหน้าที่ต้องชำระค่าใช้น้ำบาดาลเพิ่มขึ้นโดยคำนวณตามปริมาณน้ำบาดาลที่ใช้ในงวดที่ค้างชำระหรือมิได้ชำระภายในกำหนดเวลา[15]

สำหรับค่าอนุรักษ์น้ำบาดาล เป็นกรณีการเรียกเก็บเพิ่มจากผู้รับใบอนุญาตใช้น้ำบาดาลในเขตวิกฤตการณ์น้ำบาดาล (ในเขตท้องที่กรุงเทพมหานคร จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรสาคร และจังหวัดนครปฐม) โดยมีอัตราค่าอนุรักษ์น้ำบาดาลเท่ากับลูกบาศก์เมตรละสี่บาทห้าสิบสตางค์ ทั้งนี้ โดยคำนวณตามปริมาณน้ำบาดาลที่ได้จากเครื่องมือวัดปริมาณน้ำนั้น และหากมีการฝ่าฝืนไม่ชำระค่าอนุรักษ์น้ำบาดาลตามเวลาที่กำหนด ผู้รับใบอนุญาตใช้น้ำบาดาลมีหน้าที่ต้องชำระค่าอนุรักษ์น้ำบาดาลเพิ่มขึ้นโดยคำนวณตามปริมาณน้ำบาดาลที่ใช้ในงวดที่ค้างชำระหรือมิได้ชำระภายในกำหนดเวลา[16] ทำนองเดียวกับกรณีของค่าใช้น้ำบาดาล

โดยในส่วนของการบริหารจัดการค่าใช้น้ำ (ค่าใช้น้ำบาดาลและค่าอนุรักษ์น้ำบาดาล) นั้น พระราชบัญญัติน้ำบาดาลฯ มีบทบัญญัติให้จัดตั้งกองทุนพัฒนาน้ำบาดาล (กพน.) ขึ้นในกรมทรัพยากรน้ำบาดาล[17] โดยกำหนดให้ที่มาของเงินกองทุนฯ มาจากเงินที่ได้จากการเรียกเก็บค่าใช้น้ำบาดาลในอัตราร้อยละห้าสิบตามกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำบาดาลที่นำส่งเข้ากองทุนพัฒนาน้ำบาดาล พ.ศ. 2547 และเงินที่ได้จากการเรียกเก็บค่าอนุรักษ์น้ำบาดาล โดยสามารถนำไปใช้จ่ายเพื่อกิจการการศึกษา สำรวจ วิจัย และการวางแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งน้ำบาดาลและสิ่งแวดล้อม การช่วยเหลือและอุดหนุนกิจการใด ๆ ที่เกี่ยวกับการทดแทนและอนุรักษ์แหล่งน้ำบาดาล ค่าใช้จ่ายในการบริหาร กพน. ตามที่ตกลงกับกระทรวงการคลัง และค่าใช้จ่ายในการจ้างเอกชนจัดเก็บค่าใช้น้ำบาดาล และค่าอนุรักษ์น้ำบาดาล[18] โดยมีคณะกรรมการบริหาร กพน. เป็นองค์กรที่ใช้อำนาจควบคุมการใช้จ่ายเงินหรือทรัพย์สินของ กพน. เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกองทุนฯ

2.1.2 กลไกของกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำและหลักเกณฑ์ การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561

พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 มีวัตถุประสงค์[19] ในการบูรณาการเกี่ยวกับการจัดสรรการใช้ การพัฒนา การบริหารจัดการ การบำรุงรักษาการฟื้นฟู การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ และสิทธิในน้ำ เพื่อให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถบริหารทรัพยากรน้ำให้มีความประสานสอดคล้องกันในทุกมิติอย่างสมดุลและยั่งยืน รวมทั้งวางหลักเกณฑ์ในการประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในการเข้าถึงทรัพยากรน้ำสาธารณะตลอดจนจัดให้มีองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ทั้งในระดับชาติ ระดับลุ่มน้ำ และระดับองค์กรผู้ใช้น้ำซึ่ง

[15] กฎกระทรวง ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2540) ออกตามความในพระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวง ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520

[16] กฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าอนุรักษ์น้ำบาดาล และหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการเรียกเก็บค่าอนุรักษ์น้ำบาดาล พ.ศ. 2547

[17] มาตรา 7 จัตวา แห่งพระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520 เพิ่มโดยพระราชบัญญัติน้ำบาดาล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2546

[18] มาตรา 7 เบญจ แห่งพระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520 เพิ่มโดยพระราชบัญญัติน้ำบาดาล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2546

[19] มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ประกอบกับหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติดังกล่าว

สะท้อนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อร่วมกันบริหารทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อย่างไรก็ดี ในกรณีที่มีกฎหมายกำหนดเกี่ยวกับการจัดสรร การใช้ การพัฒนา การบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การฟื้นฟูการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ และสิทธิในน้ำเรื่องใดไว้โดยเฉพาะก็ให้ดำเนินการไปตามกฎหมายเฉพาะนั้น เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าว

โดยมีกลไกในการควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ สรุปได้ดังนี้

1) การควบคุมโดยแบ่งประเภทการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ

วัตถุประสงค์ประการสำคัญของการแบ่งประเภทการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อให้เกิดความชัดเจนว่ากิจการหรือกิจกรรมการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะในลักษณะใดหรือมีรายละเอียดการใช้น้ำอย่างไร จะถูกจัดอยู่ในการใช้น้ำประเภทใด เพื่อให้ผู้ใช้น้ำสามารถเข้าสู่ระบบการควบคุมการใช้น้ำโดยระบบอนุญาตได้อย่างถูกต้องต่อไป ตามบทบัญญัติมาตรา 42 มาตรา 43 หรือมาตรา 44 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ซึ่งได้กำหนดกลไกและขั้นตอนการพิจารณาไว้แตกต่างกัน อีกทั้งในกรณีที่หากนโยบายของรัฐได้กำหนดให้ค่าใช้น้ำที่จะเรียกเก็บจากการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สามให้มีอัตราค่าใช้น้ำที่แตกต่างกัน การพิจารณาประเภทการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะดังกล่าวจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ได้รับใบอนุญาตใช้น้ำในการชำระค่าใช้น้ำให้ถูกต้องตามอัตราที่กฎหมาย (กฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม) กำหนดด้วยเช่นกัน

ด้วยเหตุนี้ การจะพิจารณาว่ากิจการหรือกิจกรรมการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะในลักษณะใดหรือมีรายละเอียดการใช้น้ำอย่างไร จะจัดอยู่ในการใช้น้ำประเภทใด จะต้องพิจารณาหลักการและสาระสำคัญสำหรับการกำหนดประเภทการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะซึ่งแบ่งออกเป็นสามประเภท[20] ได้แก่

<u>การใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง</u> ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการดำรงชีพ การอุปโภคบริโภคในครัวเรือน การเกษตรหรือการเลี้ยงสัตว์เพื่อยังชีพ การอุตสาหกรรมในครัวเรือน การรักษาระบบนิเวศจารีตประเพณี การบรรเทาสาธารณภัย การคมนาคม และการใช้น้ำในปริมาณเล็กน้อย

<u>การใช้น้ำประเภทที่สอง</u> ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การผลิตพลังงานไฟฟ้า การประปาและกิจการอื่น

<u>การใช้น้ำประเภทที่สาม</u> ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อกิจการขนาดใหญ่ที่ใช้น้ำปริมาณมาก หรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบข้ามลุ่มน้ำ หรือครอบคลุมพื้นที่อย่างกว้างขวาง

โดยลักษณะหรือรายละเอียดการใช้น้ำแต่ละประเภทข้างต้น พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ บัญญัติให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวงที่ออกโดยนายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างการดำเนินการจัดทำร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะหรือรายละเอียดการใช้น้ำแต่ละประเภท พ.ศ. .... ของสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ[21] เพื่อประกอบการพิจารณาศึกษาในหัวข้อนี้ โดยมีสาระสำคัญในการกำหนดลักษณะและรายละเอียดการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ สามารถสรุปได้ดังนี้

[20] มาตรา 41 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561

[21] ร่างกฎกระทรวง ตามหนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ด่วนที่สุด ที่ นร 0503/ ว(ล) 21495 ลงวันที่ 10 ตุลาคม 2566 เรื่อง ร่างกฎกระทรวงซึ่งออกตามความในหมวด 4 การจัดสรรน้ำและการใช้น้ำ แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561

1.1) การใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง

(1) การใช้เพื่อการดำรงชีพ การอุปโภคบริโภคในครัวเรือน ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการดื่มกินของบุคคลหรือสัตว์เลี้ยง และการทำความสะอาดร่างกายของบุคคล ที่พักอาศัย สัตว์เลี้ยง หรือสิ่งของต่าง ๆ ที่ใช้ในการดำรงชีพหรือเพื่อสุนทรียภาพในการดำรงชีวิต ตลอดจนการรดน้ำต้นไม้และพืชต่าง ๆ และกิจกรรมเพื่อการดำรงชีพอื่น

(2) การใช้เพื่อการเกษตรหรือการเลี้ยงสัตว์เพื่อยังชีพ ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการเพาะปลูกหรือการเลี้ยงสัตว์ และกิจกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิต

(3) การใช้เพื่อการอุตสาหกรรมในครัวเรือน ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ เพื่อการผลิตหรือการบริการภายในที่พักอาศัย และมีจำนวนคนทำงานไม่เกินสิบคนไม่ว่าจะมีการว่าจ้างหรือไม่ก็ตาม โดยจะมีวัตถุประสงค์เพื่อการค้าหรือหากำไรก็ได้ และให้หมายความรวมถึงกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และกิจการภายในชุมชนซึ่งสมาชิกชุมชนเป็นหุ้นส่วนร่วมกัน

(4) การใช้เพื่อรักษาระบบนิเวศ ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการผลักดันน้ำเค็มมิให้รุกล้ำไปยังระบบน้ำประปา หรือเพื่อการรักษาสภาพความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำ พื้นที่ชุ่มน้ำ หรือการรักษาแหล่งอาหารของสัตว์น้ำ

(5) การใช้เพื่อรักษาจารีตประเพณี ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อกิจกรรมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาโดยสม่ำเสมอจนเป็นขนบธรรมเนียมของชาติหรือท้องถิ่น เช่น ประเพณีการลอยกระทง ประเพณีวันสงกรานต์ หรือประเพณีรับบัว เป็นต้น

(6) การใช้เพื่อการบรรเทาสาธารณภัย ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อระงับหรือบรรเทาสาธารณภัยตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ตลอดจนป้องกันภยันตรายจากภัยนั้นต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของบุคคล

(7) การใช้เพื่อการคมนาคม ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการขนส่งและการสัญจร

(8) การใช้น้ำในปริมาณเล็กน้อย ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการค้า บริการ กิจการพาณิชยกรรม หรือกิจการอื่นที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์หลักเป็นการใช้น้ำนอกเหนือจากการใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคในกิจการซึ่งไม่ใช่กิจการที่เป็นการใช้น้ำประเภทที่สองหรือประเภทที่สาม หรือใช้ในกิจการอื่นที่ใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะในบริมาณไม่เกิน 0.4 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน และการใช้น้ำบาดาลสำหรับกิจการดังกล่าว รวมถึงกิจการตาม (1) ถึง (3) ในอัตราไม่เกินสองพันลูกบาศก์เมตรต่อวันต่อบ่อ

1.2) การใช้น้ำประเภทที่สอง

กำหนดให้การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะในลักษณะหนึ่งลักษณะใดหรือหลายลักษณะรวมกัน ซึ่งมีอัตราการใช้น้ำบาดาลเกินสองพันลูกบาศก์เมตรต่อวันต่อบ่อ แต่ไม่เกินสามพันสองร้อยลูกบาศก์เมตรต่อวันต่อบ่อ หรือมีอัตราการใช้น้ำผิวดินไม่เกินสามหมื่นลูกบาศก์เมตรต่อวัน ดังต่อไปนี้

(1) การใช้เพื่อการอุตสาหกรรม ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะในกิจการโรงงานตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน การสำรวจแร่และการทำเหมืองแร่ตามกฎหมายว่าด้วยแร่ การขุดเจาะปิโตรเลียมดิบ

และก๊าซธรรมชาติตามกฎหมายว่าด้วยปิโตรเลียม และไม่มีลักษณะเป็นการใช้น้ำประเภทที่หนึ่งหรือประเภทที่สาม

(2) การใช้เพื่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ เพื่อกิจการโรงแรม รีสอร์ท และสนามกอล์ฟ

(3) การใช้เพื่อการผลิตพลังงานไฟฟ้า ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะในกระบวนการผลิตไฟฟ้า เพื่อเปลี่ยนจากพลังงานรูปแบบหนึ่งรูปแบบใดจากแหล่งพลังงานให้เป็นพลังงานไฟฟ้าตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบกิจการพลังงาน ไม่ว่าจะทำให้น้ำมีปริมาณเปลี่ยนไปหรือไม่ก็ตาม และไม่ว่าจะดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบกิจการพลังงาน

(4) การใช้เพื่อการประปา ได้แก่ การนำทรัพยากรน้ำสาธารณะมาใช้เป็นน้ำดิบในกระบวนผลิตน้ำประปา โดยการทำน้ำให้สะอาด หรือปรับปรุงคุณภาพน้ำดิบ โดยวิธีการส่งผ่านด้วยเส้นท่อไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน

1.3) การใช้น้ำประเภทที่สาม

(1) การใช้น้ำในปริมาณมาก กล่าวคือ การใช้น้ำบาดาลเกินสามพันสองร้อยลูกบาศก์เมตรต่อวันต่อบ่อ และการใช้น้ำผิวดินในแม่น้ำ ลำน้ำ คลองส่งน้ำ น้ำในแหล่งกักเก็บน้ำเกินสามหมื่นลูกบาศก์เมตรต่อวัน

(2) การใช้น้ำที่อาจส่งผลให้สมดุลของทรัพยากรน้าธารณะเปลี่ยนแปลงไปจนส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการน้ำ คุณภาพของทรัพยากรน้ำสาธารณะนั้น ระบบนิเวศ หรือลุ่มน้ำอื่นที่เกี่ยวข้อง

(3) การใช้น้ำของการนิคมอุตสาหกรรม เขตเศรษฐกิจพิเศษ หรือพื้นที่อื่นในลักษณะเดียวกัน

2) การควบคุมโดยระบบอนุญาต (ใบอนุญาตใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม)

อธิบดีกรมชลประทาน อธิบดีกรมทรัพยากรน้ำบาดาล หรืออธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ แล้วแต่กรณีมีหน้าที่และอำนาจในการออกใบอนุญาต[22] สำหรับการใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำที่อยู่ในความรับผิดชอบของตน ทั้งนี้ หากเป็นการพิจารณาอนุญาตให้ใช้น้ำประเภทที่สองต้องได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการลุ่มน้ำที่ทรัพยากรน้ำสาธารณะนั้นตั้งอยู่ และหากเป็นการพิจารณาอนุญาตให้ใช้น้ำประเภทที่สามต้องได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) ก่อน โดยในการควบคุมการใช้น้ำแต่ละประเภทนั้นอาจกำหนดเงื่อนไขให้ผู้รับใบอนุญาตการใช้น้ำต้องปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้น้ำไว้ในใบอนุญาตด้วยก็ได้ เพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นต่อทรัพยากรน้ำสาธารณะหรือเพื่อรองรับภาวะวิกฤติน้ำ รวมถึงมีอำนาจแก้ไขเพิ่มเติมเงื่อนไขในใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามในกรณีที่กฎหมายหรือสาระสำคัญแห่งพฤติการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไป หรือมีเหตุสำคัญเพื่อประโยชน์สาธารณะ ทั้งนี้ โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการลุ่มน้ำหรือคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติแล้วแต่กรณี โดยในการยื่นขอรับใบอนุญาตใช้น้ำแต่ละประเภท กำหนดให้ผู้ขอรับใบอนุญาตจะต้องเสนอแผนการบริหารจัดการน้ำมาพร้อมคำขอ และต้องดำเนินการติดตั้งเครื่องมือวัดหรือ

[22] มาตรา 43 มาตรา 44 และมาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561

ประเมินปริมาณน้ำที่ใช้ ตลอดจนเก็บข้อมูลที่จำเป็นเพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่ในการตรวจสอบ เพื่อให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการตรวจสอบและควบคุมการใช้น้ำที่มีการประกาศกำหนด

3) การควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำโดยแผนการบริหารจัดการน้ำ

อธิบดีกรมชลประทาน อธิบดีกรมทรัพยากรน้ำบาดาล หรืออธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ แล้วแต่กรณี มีอำนาจในการประกาศกำหนดแบบและรายละเอียดของแผนการบริหารจัดการน้ำซึ่งผู้ขอรับใบอนุญาตต้องยื่นมาพร้อมกับคำขอ โดยแผนการบริหารจัดการน้ำ[23] อย่างน้อยต้องมีรายการเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการใช้น้ำและแหล่งน้ำที่จะใช้, ประมาณการปริมาณน้ำที่จะใช้หรือจะกักเก็บไว้เพื่อใช้, สถานที่กักเก็บน้ำ, วิธีการใช้น้ำ, แผนจัดการน้ำที่กักเก็บไว้เมื่อเกิดภาวะน้ำแล้ง, แผนจัดการน้ำที่กักเก็บไว้เมื่อเกิดภาวะน้ำท่วม รวมถึงวิธีการบำรุงรักษา ฟื้นฟู และอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำสาธารณะนั้น ซึ่งในกรณีที่ผู้รับใบอนุญาตการใช้น้ำไม่สามารถดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการบริหารจัดการน้ำได้ ย่อมเป็นเหตุที่พนักงานเจ้าหน้าที่จะพิจารณาสั่งพักใช้ใบอนุญาตนั้นจนกว่าจะทำการแก้ไขหรือดำเนินการให้ถูกต้อง โดยหากไม่ทำการแก้ไขหรือไม่ดำเนินการให้ถูกต้องภายในระยะเวลาที่กำหนดก็จะเป็นเหตุให้อธิบดีกรมชลประทาน อธิบดีกรมทรัพยากรน้ำบาดาล หรืออธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการลุ่มน้ำหรือ กนช. แล้วแต่กรณี ย่อมมีอำนาจสั่งเพิกถอนใบอนุญาตการใช้น้ำนั้นได้

4) การควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำโดยองค์กรบริหาร

4.1) คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.)[24]

พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ได้บัญญัติให้คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำในเชิงนโยบาย เพื่อให้การบริหารทรัพยากรน้ำนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ในการบูรณาการเกี่ยวกับการใช้ การพัฒนา การบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การฟื้นฟู และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในหลาย ๆ ภาคส่วนเกิดความเป็นเอกภาพ โดยกำหนดหน้าที่และอำนาจเกี่ยวกับการจัดทำนโยบายและแผนแม่บทเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรน้ำ รวมถึงการพิจารณาและให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการของหน่วยงาน และ แผนแม่บทการใช้ การพัฒนา การบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การฟื้นฟู และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในเขตลุ่มน้ำต่าง ๆ ของคณะกรรมการลุ่มน้ำ ตลอดจนกำหนดกรอบหลักเกณฑ์ และแนวทางการปฏิบัติงานของคณะกรรมการลุ่มน้ำ และลำดับความสำคัญของการใช้น้ำสำหรับกิจการประเภทต่าง ๆ เพื่อให้คณะกรรมการลุ่มน้ำนำไปพิจารณาในการจัดสรรน้ำและควบคุมการใช้น้ำในแต่ละลุ่มน้ำ

ในส่วนของการควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำในเชิงปฏิบัติการ พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ บัญญัติให้อำนาจแก่คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติเป็นองค์กรผู้พิจารณาให้ความเห็นชอบการอนุญาตใช้น้ำประเภทที่สาม ตลอดจนการพิจารณาเพิกถอนใบอนุญาตดังกล่าว รวมทั้งการพิจารณาและให้ความเห็นชอบการผันน้ำระหว่างลุ่มน้ำและการผันน้ำจากแหล่งน้ำระหว่างประเทศหรือแหล่งน้ำต่างประเทศ ซึ่งถือเป็นบทบาทสำคัญในการควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำของประเทศ

[23] มาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561

[24] มาตรา 9 และมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561

4.2) คณะกรรมการลุ่มน้ำ[25]

เมื่อได้มีการตราพระราชกฤษฎีกากำหนดลุ่มน้ำเพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแล้ว หลักการของพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ บัญญัติให้มีคณะกรรมการลุ่มน้ำประจำลุ่มน้ำนั้น โดยคณะกรรมการลุ่มน้ำจะมีหน้าที่และอำนาจที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำทั้งในเชิงนโยบายและในเชิงปฏิบัติการทำนองเดียวกับบทบาทของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติแต่มีขอบเขตในการดำเนินการเฉพาะภายในเขตลุ่มน้ำที่รับผิดชอบ เช่น การจัดทำแผนแม่บทการใช้ การพัฒนา การบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การฟื้นฟู และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในเขตลุ่มน้ำ การจัดทำแผนป้องกันและแก้ไขภาวะน้ำแล้งและแผนป้องกันและแก้ไขภาวะน้ำท่วม การพิจารณาปริมาณการใช้น้ำ การจัดสรรน้ำ และจัดลำดับความสำคัญในการใช้น้ำในเขตลุ่มน้ำและควบคุมการใช้น้ำให้เป็นไปตามกรอบ หลักเกณฑ์ และแนวทางที่คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติกำหนด รวมถึง การกำหนดหลักเกณฑ์และระเบียบการใช้ การพัฒนา การบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การฟื้นฟู และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในเขตลุ่มน้ำ และ บทบาทที่สำคัญประการหนึ่งคือการพิจารณาและให้ความเห็นชอบการอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองรวมถึงการพิจารณาเพิกถอนใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองดังกล่าว

สำหรับบทบาทของการบูรณาการให้เกิดความเป็นเอกภาพ คณะกรรมการลุ่มน้ำมีบทบาทสำคัญในการประสานงานกับหน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้ การพัฒนา การบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การฟื้นฟู และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ และกฎหมายเกี่ยวกับมลพิษทางน้ำในเขตลุ่มน้ำนั้น รวมถึงส่งเสริมและรณรงค์การสร้างจิตสำนึกแก่ประชาชนในการใช้ การพัฒนา การบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การฟื้นฟู และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในเขตลุ่มน้ำ ตลอดจนทำหน้าที่เป็นองค์กรกลางในการรับเรื่องร้องทุกข์ ไกล่เกลี่ย และชี้ขาดข้อพิพาทระหว่างผู้ใช้น้ำซึ่งอยู่ในเขตลุ่มน้ำนั้น

5) การควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำโดยพนักงานเจ้าหน้าที่

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรน้ำและการใช้น้ำ พนักงานเจ้าหน้าที่ที่แต่งตั้งโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แล้วแต่กรณี มีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบและควบคุมการใช้น้ำของผู้รับใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม[26] ดังนี้

5.1) การสั่งให้หยุดการใช้น้ำและดำเนินการแก้ไขหรือระงับเหตุที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรน้ำ

ในกรณีที่การใช้น้ำตามใบอนุญาตเป็นเหตุให้เกิดผลกระทบต่อความสมดุลของทรัพยากรน้ำสาธารณะในลุ่มน้ำที่เกี่ยวข้อง หรือก่อให้เกิดผลกระทบอย่างสำคัญต่อประโยชน์สาธารณะ พนักงานเจ้าหน้าที่ดังกล่าวมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้ผู้รับใบอนุญาตการใช้น้ำหยุดการใช้น้ำตามใบอนุญาตนั้นไว้

[25] มาตรา 27 และมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561

[26] มาตรา 52 มาตรา 53 และมาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561

เป็นการชั่วคราว และให้ผู้รับใบอนุญาตการใช้น้ำดำเนินการตามความจำเป็นเพื่อแก้ไขหรือระงับเหตุแห่งผลกระทบดังกล่าวภายในระยะเวลาที่กำหนด

5.2) การออกคำสั่งพักใช้ใบอนุญาต และการรายงานเหตุเพื่อให้อธิบดีพิจารณาสั่งเพิกถอนใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองหรือประเภทที่สาม

เมื่อปรากฏว่าผู้รับใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองหรือประเภทที่สาม แล้วแต่กรณี ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ หรือกฎกระทรวง ระเบียบ หรือประกาศที่ออกตามความในพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ หรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต หรือคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือไม่สามารถดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการบริหารจัดการน้ำได้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งพักใช้ใบอนุญาตการใช้น้ำได้ครั้งละไม่เกินสามสิบวัน และเมื่อสั่งพักใช้ใบอนุญาตแล้วให้รายงานต่อคณะกรรมการลุ่มน้ำหรือต่อคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ แล้วแต่กรณี ทราบโดยมิชักช้า

ในกรณีที่ผู้รับใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองหรือประเภทที่สามต้องทำการแก้ไขหรือดำเนินการให้ถูกต้อง พนักงานเจ้าหน้าที่จะกำหนดเวลาให้แก้ไขหรือดำเนินการให้ถูกต้องด้วยก็ได้ และเมื่อผู้รับใบอนุญาตได้ทำการแก้ไขหรือดำเนินการให้ถูกต้องแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่ดังกล่าวจะยกเลิกคำสั่งพักใช้ใบอนุญาตก่อนครบกำหนดเวลาก็ได้ โดยหากปรากฏว่าผู้รับใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองหรือประเภทที่สาม แล้วแต่กรณี ฝ่าฝืนคำสั่งพักใช้ใบอนุญาต หรือไม่ทำการแก้ไขหรือดำเนินการให้ถูกต้องภายในเวลาที่กำหนดตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ พนักงานเจ้าหน้าที่มีหน้าที่รายงานเหตุดังกล่าวต่ออธิบดีกรมชลประทาน หรืออธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ แล้วแต่กรณี เพื่อพิจารณาสั่งเพิกถอนใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองหรือประเภทที่สามได้

นอกจากนี้พนักงานเจ้าหน้าที่ดังกล่าวยังมีอำนาจทั่วไปตามที่พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 บัญญัติไว้ในหมวด 7 พนักงานเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้ เพื่อให้การปฏิบัติการของพนักงานเจ้าหน้าที่บรรลุวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ เป็นไปด้วยความสะดวก และ ได้รับความคุ้มครองในฐานะเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาด้วยในขณะเดียวกัน

6) การควบคุมโดยการกำหนดหลักเกณฑ์ในการเก็บค่าใช้น้ำจากทรัพยากรน้ำสาธารณะ

พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 มีหลักการในการจำกัดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำสาธารณะโดยกำหนดหลักเกณฑ์ในการเรียกเก็บเงินจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำสาธารณะทำนองเดียวกับที่มีการบัญญัติหลักการการเรียกเก็บค่าชลประทานในพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช 2485 และหลักการในการเรียกเก็บค่าใช้น้ำบาดาลในพระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520 โดยบัญญัติให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ที่ไม่ใช่น้ำจากทางน้ำชลประทานตามกฎหมายว่าด้วยการชลประทานและไม่ใช่น้ำบาดาลตามกฎหมายว่าด้วยน้ำบาดาล โดยให้อธิบดีกรมทรัพยากรน้ำมีอำนาจเรียกเก็บค่าใช้น้ำดังกล่าวได้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดตามมาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ โดยในส่วนของการบริหารจัดการค่าใช้น้ำดังกล่าวพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ มิได้กำหนดสาระสำคัญไว้เป็นการเฉพาะ จึงต้องนำส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดินตามหลักการของมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐ พ.ศ. 2561

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม ตามมาตรา 49 (1)

การเรียกเก็บค่าใช้น้ำถือเป็นกลไกทางกฎหมายอย่างหนึ่งในการควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ โดยมีแนวคิดตามหลักผู้ใช้ประโยชน์เป็นผู้จ่าย (user-pays principle) [27] ซึ่งมีกลไกราคาเป็นฐานหลักในการดำเนินการบนแนวคิดที่ว่าการจัดสรรทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพจะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้ใช้ทรัพยากร (user/consumer) มีส่วนรับผิดชอบในการจ่ายราคาทรัพยากรที่มีการใช้นั้น โดยผู้ใช้ควรแบกรับค่าใช้จ่ายเนื่องจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นทรัพย์สินสาธารณะได้ประโยชน์จากทรัพยากรนั้น ในขณะเดียวกันกิจกรรมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรดังกล่าวก็อาจก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อคนในสังคมด้วยเช่นกัน ซึ่งจะส่งผลดีต่อการสร้างความตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น โดยหลักผู้ใช้ประโยชน์เป็นผู้จ่ายนี้เองปรากฏให้เห็นในกฎหมายไทยหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2522 ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น

สาระสำคัญในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำตามหลักการของพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ถูกกำหนดสาระสำคัญไว้ในมาตรา 50 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว โดยบทบัญญัติให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการออกกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม ที่ไม่ใช่น้ำจากทางน้ำชลประทานตามกฎหมายว่าด้วยการชลประทานและไม่ใช่น้ำบาดาลตามกฎหมายว่าด้วยน้ำบาดาล กล่าวคือ เป็นการอาศัยอำนาจแห่งบทบัญญัติดังกล่าวในการออกกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะไว้เป็นการเฉพาะ แยกต่างหากจากกรณีของการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำชลประทานหรือการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำบาดาลตามกฎหมายนั้น ๆ ดังกลไกการควบคุมโดยการกำหนดหลักเกณฑ์ในการเก็บค่าใช้น้ำที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งการเรียกเก็บค่าใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะดังกล่าวพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ ได้กำหนดให้เป็นอำนาจของอธิบดีกรมทรัพยากรน้ำที่จะดำเนินการได้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในมาตรา 49 จึงมีประเด็นที่ต้องพิจารณาสามารถสรุปได้ดังนี้

2.2.1 แนวคิดและความเป็นมา

โดยที่มาตรา 49 (1) แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ บัญญัติให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) มีอำนาจในการออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม [28] โดยจะกำหนดให้แตกต่างกัน

[27] OECD, “Environmental Principles and Concepts” (OCDE/GD (95)124 1995) 14. อ้างใน “โครงการศึกษาทบทวนร่างกฎหมายว่าด้วยน้ำบาดาล” โดยสำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เสนอกรมทรัพยากรน้ำบาดาล กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กันยายน 2564 น.48-49.

[28] โดยบทบัญญัติดังกล่าวนี้ เป็นหลักการที่เพิ่มเติมไปจากเดิมที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสนอต่อคณะรัฐมนตรีซึ่งมีมติเห็นชอบในหลักการของร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... เมื่อวันที่ 20 มกราคม 2558 (อ้างถึงหนังสือสำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ด่วนที่สุด ที่ นร 0503/2103 เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... ถึงสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ลงวันที่ 22 มกราคม 2558) และเพิ่มเติมไปจากร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ..... ที่ผ่านการตรวจพิจารณาของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (เรื่องเสร็จที่ 1427/2558) (อ้างถึง หนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ด่วนที่สุด ที่ นร 0907/605 เรื่องร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... ถึงสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ลงวันที่ 7

โดยคำนึงถึงกิจกรรม ลักษณะ หรือปริมาณของการใช้น้ำแต่ละประเภทและในแต่ละลุ่มน้ำก็ได้ เพื่อให้สามารถออกกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำในแต่ละกิจกรรมให้แตกต่างกันได้

หลักการและสาระสำคัญเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม ปรากฏแนวคิดดังกล่าวในชั้นการพิจารณาของคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... ของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ โดยมีการหยิบยกประเด็นดังกล่าวในการพิจารณาเกี่ยวกับการแบ่งประเภทการใช้น้ำ ซึ่งที่ประชุมคณะกรรมาธิการวิสามัญฯ โดยในส่วนของการจัดเก็บค่าใช้น้ำนั้น ที่ประชุมมีการอภิปรายโดยมีแนวความคิดที่สำคัญประการหนึ่งว่าในการเรียกเก็บค่าใช้น้ำจากผู้ใช้น้ำมีเหตุผลเพื่อให้ผู้ใช้น้ำตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรน้ำ[29] ซึ่งหากไม่มีการจัดเก็บค่าใช้น้ำใด ๆ จะทำให้มีการใช้น้ำอย่างฟุ่มเฟือยจนอาจก่อให้เกิดการขาดแคลนทรัพยากรน้ำในอนาคตได้ อย่างไรก็ดี ที่ประชุมมีข้อพิจารณาเพิ่มเติมว่าการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำนั้นควรมีหลักเกณฑ์และมาตรฐานในการคิดคำนวณอัตราค่าใช้น้ำและการบริหารการจัดเก็บค่าใช้น้ำจะต้องมีการกำหนดวิธีการและแนวทางการบริหารให้ชัดเจนและเป็นอย่างเดียวกัน[30] เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ประกอบกับในการพิจารณาทบทวนร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... ในประเด็นเกี่ยวกับการจัดเก็บค่าใช้น้ำบาดาลของคณะกรรมาธิการวิสามัญฯ[31] ซึ่งการพิจารณาเกี่ยวกับขอบเขตการบังคับใช้ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ กับการประกอบกิจการน้ำบาดาลตามพระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520 มีประเด็นพิจารณาว่าควรนำบทบัญญัติในร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ ไปใช้บังคับกับการใช้ทรัพยากรน้ำทั้งน้ำบนผิวดินและน้ำใต้ดิน เนื่องจากทรัพยากรน้ำทั้งหมดมีความเชื่อมโยงกัน และสมควรกำหนดให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติมีอำนาจในการกำหนดหลักเกณฑ์การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไปดำเนินการออกกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานของตนภายใต้กรอบหลักเกณฑ์ดังกล่าวที่กำหนด ซึ่งจะทำการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความสอดคล้องกัน

2.2.2 ขอบเขตและสาระสำคัญในการบังคับใช้

เมื่อ**มาตรา 49 (1)** แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ได้บัญญัติหลักการให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) มีอำนาจในการออก

กันยายน 2558) โดยหลักการเดิมเป็นการกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติมีอำนาจในการออกกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สามได้

[29] การประชุมคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ ๓๐/๒๕๖๐ เมื่อวันศุกร์ ที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๐

[30] การประชุมคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ ๔๗/๒๕๖๑ เมื่อวันพุธ ที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๖๑

[31] การประชุมคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 47/2561 เมื่อวันพุธที่ 27 มิถุนายน 2561 ครั้งที่ 48/2561 เมื่อวันจันทร์ ที่ 2 กรกฎาคม 2561 และครั้งที่ 49/2561 เมื่อวันพุธที่ 4 กรกฎาคม 2561

กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ด้วยเหตุนี้ กฎกระทรวงดังกล่าวย่อมมีขอบเขตการใช้บังคับครอบคลุมถึงการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามสำหรับการใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำทุกแหล่ง กล่าวคือ มีขอบเขตครอบคลุมถึงการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำชลประทานตามกฎหมายว่าด้วยการชลประทานหลวง การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำบาดาลตามกฎหมายน้ำบาดาล และการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำจากทรัพยากรน้ำสาธารณะตามมาตรา 50 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ ซึ่งกรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำบาดาล และกรมทรัพยากรน้ำ แล้วแต่กรณี ต้องยึดถือเป็นหลักเกณฑ์ในการดำเนินการภายใต้อำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดให้หน่วยงานต้องรับผิดชอบในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำซึ่งอยู่ภายใต้ภารกิจและหน้าที่ของตนตามที่กฎหมายกำหนด

ดังนั้น สาระสำคัญของกฎกระทรวงว่าด้วยหลักเกณฑ์การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเทศที่สาม **จึงจำเป็นต้องมีหลักเกณฑ์ที่ยืดหยุ่นและสามารถนำไปใช้ในการคำนวณอัตราค่าใช้น้ำให้เป็นไปอย่างเหมาะสม** และเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถไปดำเนินการออกกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำให้สอดคล้องกับกฎหมายของหน่วยงานตนที่ให้อำนาจไว้ และเป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ ที่ต้องการให้ผู้ใช้น้ำเสียค่าใช้น้ำอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม โดยต่อมาคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ในคราวการประชุมครั้งที่ 3/2564 เมื่อวัน 10 กันยายน 2564 มีมติเห็นชอบร่างกฎกระทรวง ร่างกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สามและหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการเรียกเก็บ ลดหย่อน หรือยกเว้นค่าใช้น้ำ พ.ศ. .... และให้เสนอคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบต่อไป สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.) จึงได้เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบร่างกฎกระทรวงดังกล่าว โดยมีสาระสำคัญสรุปดังนี้

1) กำหนดหลักเกณฑ์การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม โดยค่าใช้น้ำจะคำนวณจากค่าบริการ (ได้แก่ ค่าเรียกเก็บค่าใช้น้ำ ค่าทวงถามการชำระเงินล่าช้าและอื่น ๆ โดยค่าใช้น้ำดังกล่าวต้องสะท้อนถึงค่าใช้จ่ายของหน่วยงานในการดำเนินการนั้น) รวมกับค่าใช้น้ำพื้นฐานตามสูตรคำนวณในเอกสารแนบท้ายกฎกระทรวง ดังนี้

$$\text{ค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สอง} = S + \left[\left\{\frac{1}{E_i}\left(\frac{C+R_t}{Q}\right)\right\} \times q_{it}\right]$$

เมื่อ q_{it} แทน ปริมาณการใช้น้ำของผู้ใช้ที่อยู่ในบริเวณ i เมื่อมีความขาดแคลนน้ำในระดับ t มีหน่วยเป็นลูกบาศก์เมตร

Q แทน ปริมาณอุปทานน้ำทั้งหมด หน่วยเป็นลูกบาศก์เมตร

S แทน ค่าบริการ มีหน่วยเป็นบาท

C แทน ต้นทุนการอุปทานน้ำ มีหน่วยเป็นบาท

E_i แทน ประสิทธิภาพการส่งน้ำ (สัดส่วนปริมาณน้ำที่ได้รับต่อปริมาณน้ำที่ส่งไป) ของบริเวณ i ไม่มีหน่วย

R_t แทน เงินสำรองสำหรับการบรรเทาวิกฤตน้ำ เมื่อมีความขาดแคลนน้ำในระดับ t มีหน่วยเป็นบาท

ค่าบริการ (S) เป็นค่าใช้น้ำที่ไม่แปรผันตามปริมาณการใช้น้ำ เป็นค่าบริการ ได้แก่ ค่าเรียกเก็บค่าใช้น้ำ ค่าทวงถามการชำระเงินล่าช้า และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจริงในการให้บริการของหน่วยงานและมิได้รวมอยู่ในต้นทุนการอุปทานน้ำ อย่างไรก็ตาม ภาครัฐอาจสนับสนุนค่าบริการในส่วนนี้ให้กับหน่วยงานแทนการเก็บจากประชาชน แต่ให้มีการนำเสนอไว้เนื่องจากเป็นต้นทุนส่วนหนึ่งของการจัดสรรน้ำให้กับผู้ใช้น้ำ

ต้นทุนการอุปทานน้ำ (C) ได้แก่ “เงินลงทุน” และ “ค่าใช้จ่าย” ตามบทนิยาม โดยสามารถหาข้อมูลได้จากงบประมาณของหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งจะประกอบด้วย งบลงทุนที่ดินและสิ่งก่อสร้าง งบรายจ่ายอื่น งบบุคลากร งบดำเนินงาน ค่าตอบแทน ค่าใช้สอย ค่าวัสดุ ค่าสาธารณูปโภค งบลงทุนครุภัณฑ์ งบเงินอุดหนุน รายจ่ายอื่น ค่าจ้างลูกจ้างชั่วคราว และเงินเดือนพนักงานราชการ

ประสิทธิภาพการส่งน้ำ (E) คือ อัตราส่วนระหว่างปริมาณน้ำที่ผู้ใช้ได้รับต่อปริมาณน้ำที่ส่งไป ซึ่งจะมีค่าแตกต่างกันในแต่ละบริเวณ โดยจะมีการแบ่งพื้นที่ในลุ่มน้ำออกเป็นบริเวณต่าง ๆ ตามระยะทางจากต้นน้ำและวิธีการส่งน้ำ ยิ่งอยู่ในบริเวณที่ประสิทธิภาพการส่งน้ำต่ำลง ยิ่งทำให้ต้นทุนการบริการน้ำสูงขึ้น เนื่องจากมีการสูญเสียน้ำระหว่างทางมากขึ้นเพื่อให้ผู้ใช้น้ำได้รับน้ำในปริมาณที่เท่ากัน ดังนั้น จึงต้องคิดค่าใช้น้ำในอัตราที่สูงขึ้น

เงินสำรองสำหรับการบรรเทาวิกฤตน้ำ (R) คือ มูลค่าเงินที่สำรองไว้ในกรณีที่ปริมาณน้ำมีแนวโน้มที่จะไม่เพียงพอต่อปริมาณความต้องการใช้น้ำ ทำให้มีโอกาสที่จะเกิดวิกฤตน้ำได้ โดยเงินที่ต้องสำรองไว้จะเพิ่มขึ้นตามระดับความขาดแคลนน้ำ โดยอาจพิจารณาจากมูลค่าคาดหวังของค่าใช้จ่ายในการบรรเทาวิกฤตน้ำที่เชื่อมโยงกับสัดส่วนของปริมาณความต้องการใช้น้ำต่อปริมาณน้ำทั้งหมดที่มี

2) กำหนดบทนิยามดังนี้

2.1) บทนิยามคำว่า “ค่าใช้จ่าย” หมายความว่า ค่าใช้จ่ายด้านบุคลากร ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ค่าใช้จ่ายเงินอุดหนุน หนี้สงสัยจะสูญและหนี้สูญ ค่าเสื่อมราคา ค่าตัดจำหน่าย ดอกเบี้ยจ่าย ค่าใช้จ่ายอื่น ซึ่งรวมถึงค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์ ค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาทรัพยากรน้ำสาธารณะ และค่าใช้จ่ายในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะ ได้แก่ การบำรุงรักษาเขื่อน อ่างก็บน้ำ ฝาย แหล่งกักเก็บน้ำอื่น ๆ การขุดลอกคูคลอง แม่น้ำ การบำรุงรักษาระบบสูบและส่งน้ำ อาคารชลประทาน

2.2) บทนิยามคำว่า “เงินลงทุน” หมายความว่า เงินที่ใช้ในการซื้อหรือสร้างที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์ รวมถึงเงินที่ใช้ในการก่อสร้างเขื่อน อ่างเก็บน้ำ ฝาย แหล่งกักเก็บน้ำอื่น ๆ คูคลอง แม่น้ำ ระบบสูบและส่งน้ำ อาคารชลประทาน อื่น ๆ

โดยบทนิยามคำว่า “ค่าใช้จ่าย” และบทนิยามคำว่า “เงินลงทุน” จะรวมเป็น “ต้นทุนการอุปทานน้ำ” ที่ถูกนำมาใช้เป็นปัจจัยการคำนวณที่สำคัญของการหาอัตราค่าใช้น้ำพื้นฐาน

2.3) บทนิยามคำว่า “พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แล้วแต่กรณีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 25561

2.4) บทนิยามคำว่า “หน่วยงานของรัฐ” หมายความว่า ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ

2.5) บทนิยามคำว่า “อัตราค่าใช้น้ำพื้นฐาน” หมายความว่า อัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม

3) กำหนดให้หน่วยงานของรัฐที่ใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อผลิตน้ำสำหรับอุปโภคบริโภคให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น จะได้รับยกเว้นค่าใช้น้ำ และในกรณีที่มีเหตุตามที่กฎหมายกำหนดจะพิจารณาลดหย่อนค่าใช้น้ำให้แก่ผู้ขอรับใบอนุญาตเป็นรายกรณีก็ได้

4) กำหนดวิธีการชำระค่าใช้น้ำให้ชำระเป็นรายเดือนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ภายในยี่สิบวันนับแต่วันเริ่มงวดถัดไป โดยสามารถชำระเป็นเงินสด เช็ค หรือผ่านระบบการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งช่องทางอื่นที่กระทรวงการคลังหรือธนาคารแห่งประเทศไทยรับรอง ทั้งนี้ หากไม่มีการชำระภายในระยะเวลาดังกล่าว จะต้องชำระค่าปรับในอัตราที่ประกาศกำหนดต่อไป

อย่างไรก็ดี ในการตรวจพิจารณาร่างกฎกระทรวงดังกล่าวเป็นการล่วงหน้าตามคำสั่งของนายกรัฐมนตรี[32] (2565) **สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา**ได้มีประเด็นพิจารณาที่สำคัญประการหนึ่งว่า การกำหนดหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการคำนวณอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สามนั้น เมื่อพิจารณาลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันของทรัพยากรน้ำสาธารณะแต่ละลักษณะและรายละเอียดของการใช้น้ำแต่ละประเภท จึงไม่สามารถกำหนดหลักเกณฑ์กลางเพื่อนำไปปรับใช้กับทรัพยากรน้ำสาธารณะทุกประเภทได้ กล่าวโดยสรุป คือ การกำหนดหลักเกณฑ์หรือข้อกำหนดให้ต้องปฏิบัติโดยกำหนดหลักเกณฑ์ที่ใช้เป็นการทั่วไปในกฎหมายลำดับรองในลักษณะ “One Size Fits All”[33] โดยมิได้คำนึงถึงสภาพการณ์และข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้อง ความแตกต่างของขนาด ลักษณะ ศักยภาพ และข้อจำกัดของการดำเนินงานของผู้ที่เกี่ยวข้องในแต่ละกลุ่มที่ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ดังกล่าว ในกรณีเช่นนี้ **หลักเกณฑ์ที่กำหนดอาจกลายเป็นอุปสรรคกีดขวางการดำเนินการตามกฎหมายเกินสมควร**เนื่องจากไม่สามารถปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดได้ และนำไปสู่สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้กฎหมายหรือกฎนั้นก่อให้เกิดภาระแก่ประชาชนเกินความจำเป็น **จึงเป็นผลให้สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ต้องรับหลักการและสาระสำคัญของร่างกฎกระทรวงดังกล่าว ไปพิจารณาทบทวนแก้ไขเพิ่มเติมเนื้อหาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง** เพื่อให้สามารถบังคับใช้ได้และไม่เกิดอุปสรรคหรือข้อขัดข้องในทางปฏิบัติของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ[34]

[32] หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร 0503/9911 ถึงสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง ร่างกฎกระทรวงซึ่งออกตามความในหมวด 4 การจัดสรรน้ำและการใช้น้ำ แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 รวม 3 ฉบับ ลงวันที่ 18 เมษายน 2565

[33] บันทึกข้อความ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ด่วนที่สุด ที่ นร 0913/9 เรียน รองนายกรัฐมนตรี (นายวิษณุ เครืองาม) เรื่อง ข้อเสนอของคณะกรรมการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับแนวทางในการจัดทำและทบทวนกฎหมายลำดับรอง ลงวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2565

[34] ร่างกฎกระทรวงหลักเกณฑ์การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สอง และการใช้น้ำประเภทที่สาม และการเรียกเก็บ ลดหย่อน หรือยกเว้นค่าใช้น้ำ พ.ศ. .... ตามหนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ด่วนที่สุด ที่ นร 0503/ ว(ล) 21495 ลงวันที่ 10 ตุลาคม 2566 เรื่อง ร่างกฎกระทรวงซึ่งออกตามความในหมวด 4 การจัดสรรน้ำและการใช้น้ำ แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 รวม 3 ฉบับ ได้มีการทบทวนสาระสำคัญของร่างกฎกระทรวงฯ โดยกำหนดหลักเกณฑ์ให้ค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม ให้ใช้สูตรการคำนวณโดยกำหนดให้ ค่าใช้น้ำ = อัตราค่าใช้น้ำ x ปริมาณน้ำที่ใช้

กำหนดอัตราค่าใช้น้ำให้เป็นไปอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม แล้วจึงเสนอร่างกฎกระทรวงดังกล่าวต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบในหลักการต่อไป

2.2.3 แนวคิดและกลไกของกฎหมายเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม ตามมาตรา 49 (1) แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561

จากประเด็นพิจารณาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการกำหนดหลักเกณฑ์การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำในลักษณะเป็นหลักเกณฑ์กลาง ถือเป็นข้อจำกัดของการดำเนินงานของผู้ที่เกี่ยวข้องในแต่ละกลุ่มที่ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ดังกล่าว เนื่องจากในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำมีข้อเท็จจริงแตกต่างกันออกไป ดังนั้น ในการกำหนด**แนวทางในการดำเนินการเพื่อปรับปรุงกลไกของกฎหมายในเรื่องดังกล่าว อาจพิจารณาได้เป็นสองแนวทาง** ดังนี้

แนวทางที่หนึ่ง กรณีหากจำเป็นต้องคงหลักการตามมาตรา 49 (1) แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ โดยให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เป็นผู้ใช้อำนาจในการออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำบาดาล และกรมทรัพยากรน้ำ ยึดถือหลักเกณฑ์ดังกล่าวเพื่อกำหนดอัตราค่าใช้น้ำจากทรัพยากรน้ำที่อยู่ในอำนาจหน้าที่กำกับดูแลของตน หลักเกณฑ์ดังกล่าวจึงจำเป็นต้องกำหนดรายละเอียดให้มีความยืดหยุ่น เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้กำหนดอัตราค่าใช้น้ำให้แตกต่างกันได้ตามลักษณะเฉพาะของทรัพยากรน้ำแต่ละประเภท หรืออาจกำหนดให้ครอบคลุมปัจจัยต่าง ๆ ที่ใช้ในการคำนวณอัตราค่าใช้น้ำแต่ละลักษณะให้แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยที่เป็นต้นทุนการอุปทานน้ำ ที่เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาทรัพยากรน้ำแต่ละแหล่ง และสิ่งอื่นที่ใช้เพื่อการบริหารจัดการน้ำ ตลอดจนและค่าใช้จ่ายในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และเงินลงทุนที่ใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงแหล่งน้ำและระบบจัดส่งทรัพยากรน้ำ เพื่อให้แต่ละหน่วยงานสามารถนำไปใช้เป็นปัจจัยเพื่อประกอบการพิจารณากำหนดอัตราค่าใช้น้ำที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนได้อย่างเหมาะสม ซึ่งอาจจะมีการพิจารณาเลือกนำปัจจัยที่เหมือนหรือแตกต่างกันตามรายละเอียดและลักษณะเฉพาะของแหล่งทรัพยากรน้ำ หรือตามรายละเอียดและลักษณะของกิจกรรมการใช้น้ำแต่ละประเภทที่เกิดขึ้นจากการใช้น้ำในแหล่งทรัพยากรน้ำแต่ละแหล่งที่แตกต่างกัน มาใช้ในการคำนวณหาอัตราค่าใช้น้ำที่เหมาะสมได้

แนวทางที่สอง กรณีจำเป็นต้องทบทวนหลักการของมาตรา 49 (1) แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ อาจจำเป็นต้องแก้ไขเพิ่มเติมหลักการและสาระสำคัญของมาตรดังกล่าว โดยเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งดังนี้

ทั้งนี้ ในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ให้คำนึงถึงปัจจัยดังต่อไปนี้ประกอบด้วย

(1) ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการจัดเก็บค่าใช้น้ำ

(2) ต้นทุนการอุปทานน้ำ

(3) เงินสำรองสำหรับการบรรเทาวิกฤตน้ำเมื่อมีการขาดแคลนน้ำ

(4) ปริมาณการใช้น้ำของผู้ใช้ที่อยู่ในลุ่มน้ำเดียวกัน

(5) ประสิทธิภาพการส่งน้ำ

(6) ปริมาณอุปทานน้ำทั้งหมด

1) กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากร-ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ แล้วแต่กรณี เป็นผู้ใช้อำนาจในการออกกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม ทั้งนี้ ในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำนั้นอาจกำหนดแตกต่างกันได้ตามลักษณะเฉพาะของทรัพยากรน้ำแต่ละประเภท และคำนึงถึงกิจกรรม ลักษณะ หรือปริมาณของการใช้น้ำในแต่ละประเภทและในแต่ละลุ่มน้ำก็ได้ โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยหลักเกณฑ์กลางที่นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติกำหนดขึ้น ทำนองเดียวกับหลักการเดิมที่ปรากฏในร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... (2558) ที่คณะรัฐมนตรีเสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

2) กำหนดให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เป็นผู้ใช้อำนาจในการออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม โดยหลักเกณฑ์ดังกล่าวมีลักษณะเป็นการกำหนดให้หน่วยงานที่รับผิดชอบในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำนั้นคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ต้นทุนในการจัดเก็บค่าใช้น้ำ ต้นทุนการอุปทานน้ำ เงินสำรองสำหรับการบรรเทาวิกฤตน้ำเมื่อมีความขาดแคลนน้ำ ปริมาณการใช้น้ำของผู้ใช้ที่อยู่ในลุ่มน้ำเดียวกัน ประสิทธิภาพการส่งน้ำ หรือปริมาณอุปทานน้ำทั้งหมด เป็นต้น สำหรับปัจจัยอื่น ๆ ที่ใช้ในการคำนวณอัตราค่าใช้น้ำให้แตกต่างกันตามทรัพยากรน้ำสาธารณะแต่ละลักษณะหรือรายละเอียดของการใช้น้ำแต่ละประเภท หรือในแต่ละลุ่มน้ำนั้น โดยอาจกำหนดบทบัญญัติที่มีลักษณะเป็นการมอบอำนาจช่วงในการออกกฎหมายลำดับรอง (sub delegated legislation) เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสามารถกำหนดหลักเกณฑ์เฉพาะในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนให้เป็นไปอย่างเหมาะสมและเกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ใช้น้ำได้

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม ตามมาตรา 49 (2) แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 และการบริหารจัดการค่าใช้น้ำที่จัดเก็บได้

ในการดำเนินการเรียกเก็บค่าใช้น้ำจากทรัพยากรน้ำแต่ละประเภทนั้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าค่าใช้น้ำจากทางน้ำชลประทานและค่าใช้น้ำบาดาล มีหลักเกณฑ์ในการเก็บค่าใช้น้ำและการบริหารจัดการค่าใช้น้ำที่เก็บได้นั้น มีการกำหนดไว้เป็นการเฉพาะในพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 (ทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน) และพระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520 (กองทุนพัฒนาน้ำบาดาล (กพน.)) ด้วยเหตุนี้ ในการเรียกเก็บค่าใช้น้ำดังกล่าวถือได้ว่ามีบทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดไว้เป็นการเฉพาะจึงต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการนั้น ในขณะที่การเรียกเก็บค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สามจากทรัพยากรน้ำสาธารณะ บทบัญญัติมาตรา 50 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ บัญญัติให้เป็นอำนาจของอธิบดีกรมทรัพยากรน้ำในการเรียกเก็บค่าใช้น้ำดังกล่าว ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวงที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 49 (2) แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ

อย่างไรก็ดี หลักการและสาระสำคัญของพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ มิได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการบริหารจัดการค่าใช้น้ำที่เก็บได้ไว้เป็นการเฉพาะ รายได้ที่ได้จากการเรียกเก็บค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สอง

และการใช้น้ำประเภทที่สามจากทรัพยากรน้ำสาธารณะ จึงต้องนำส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดินตามหลักการของมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐ พ.ศ. 2561 ตามระบบงบประมาณปกติ ซึ่งจะเห็นได้ว่าในการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เมื่อนายกรัฐมนตรีได้ใช้อำนาจในการประกาศกำหนดหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบควบคุมดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรน้ำสาธารณะซึ่งมิใช่ทางน้ำชลประทานหรือน้ำบาดาลซึ่งมีหน่วยงานของรัฐระดับกรมและกฎหมายที่บังคับใช้ไว้เป็นการเฉพาะแล้ว (มาตรา 6 วรรคสอง) ~~โดย~~หน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชอบที่จะเสนองบประมาณสำหรับการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนแม่บทชาติ เพื่อให้คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติพิจารณาในการจัดทำงบประมาณประจำปี ในการบริหารงบประมาณนั้นแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำ[35] ได้กำหนดให้การจัดทำยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณแบบบูรณาการและการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีมาใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติและเกิดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อให้งบประมาณดังกล่าวบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนบริหารจัดการทรัพยากรน้ำได้

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาจากวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บค่าใช้น้ำที่ควรนำมาใช้เฉพาะเจาะจงกับเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และไม่ควรถูกนำไปใช้เป็นงบประมาณรายจ่ายเพื่อวัตถุประสงค์ทั่วไป จึงเห็นควรเสนอแนวคิดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการเรียกเก็บค่าใช้น้ำดังนี้

1) การกำหนดหลักเกณฑ์ในการเรียกเก็บค่าใช้น้ำนั้นควรกำหนดช่วงระยะเวลาที่ต้องชำระให้มีความชัดเจนแน่นอน เช่น กำหนดให้ชำระเป็นรายเดือน รายหกเดือน หรือรายปี เป็นต้น นอกจากนี้ ควรกำหนดวิธีการชำระให้เป็นการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้น้ำในการที่จะชำระค่าใช้น้ำนั้น[36] โดยอาจกำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่จัดส่งใบแจ้งหนี้ค่าใช้น้ำหรือแจ้งมาตรน้ำแก่ผู้รับใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทสองหรือการใช้น้ำประเภทที่สามเพื่อให้ผู้รับใบอนุญาตสามารถชำระได้ทันกำหนดระยะเวลาที่ต้องชำระ โดยให้ใช้วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์เป็นหลัก ซึ่งจะสอดคล้องกับแนวทางการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติราชการ ตามแผนการปฏิรูปประเทศด้านการบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับปรับปรุง) กิจกรรมปฏิรูปที่ 1 ปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารงานและการบริการภาครัฐไปสู่ระบบดิจิทัล โดยอาจอาศัยกลไกตามพระราชบัญญัติการปฏิบัติราชการทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2565 เพื่อให้สามารถนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการแผ่นดินและการจัดทำบริการสาธารณะ อันจะเป็นประโยชน์ในการบริหารราชการแผ่นดินและการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน ส่วนในกรณีที่มีเหตุขัดข้องหรือไม่อาจชำระโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ ผู้รับใบอนุญาตใช้น้ำฯ อาจชำระด้วยวิธีการอื่น ๆ เช่น การชำระเป็นเงินสดหรือเช็คสั่งจ่ายกรมทรัพยากรน้ำ โดยยื่นชำระต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ณ สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค หรือสถานที่อื่น หรือโดยวิธีการโอนเงินผ่านระบบธนาคารเข้าบัญชีที่กรมทรัพยากรน้ำกำหนด เมื่อได้รับเงินและมีการตรวจสอบยอดการรับชำระเงินและหลักฐานการรับชำระเงินถูกต้องครบถ้วนแล้ว

[35] แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำ (พฤษภาคม 2558) “บทที่ 7 แนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์” หัวข้อ จัดทำยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณแบบบูรณาการ หน้า 7-2

[36] ทำนองเดียวกับวิธีการจัดเก็บหรือชำระค่าชลประทานตามกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าชลประทาน การจัดเก็บค่าชลประทาน และการยกเว้นและการผ่อนชำระค่าชลประทาน พ.ศ. 2565

จึงออกหลักฐานการชำระเงินหรือใบกำกับภาษีแก่ผู้รับใบอนุญาตใช้น้ำฯ โดยจัดส่งพร้อมใบแจ้งหนี้ค่าใช้น้ำหรือใบแจ้งปริมาตรน้ำของเดือนถัดไป เป็นต้น

2) การกำหนดหลักเกณฑ์ในการบริหารจัดการค่าใช้น้ำที่เก็บได้ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะเป็นผู้รับผิดชอบในการใช้จ่าย โดยเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ ให้ยกเว้นการนำเงินรายได้ส่งคลัง

โดยหลักแล้ว เงินที่หน่วยงานของรัฐได้รับมาจะต้องนำส่งคลังเพื่อให้เงินของรัฐมีความเป็นเอกภาพและป้องกันการรั่วไหลของเงินซึ่งเป็นไปตามหลักลักษณะทั่วไปของรายได้ อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายจำนวนมากที่ออกมายกเว้นให้ไม่ต้องนำเงินที่หน่วยงานได้รับส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดินทำให้เกิดเงินนอกงบประมาณเป็นจำนวนมาก เงินเหล่านี้ไม่ได้ใช้จ่ายผ่านระบบงบประมาณตามปกติ จึงไม่ได้ผ่านการอนุมัติจากรัฐสภาและระบบการควบคุมตรวจสอบดังเช่นเงินในงบประมาณ ด้วยเหตุนี้ มาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐ พ.ศ. 2561 จึงได้กำหนดบทบัญญัติที่จำกัดการเสนอกฎหมายที่ให้หน่วยงานของรัฐไม่ต้องนำเงินรายได้หรือเงินอื่นใดส่งคลัง โดยจะกระทำได้เฉพาะในกรณีมีความจำเป็นและเกิดประโยชน์ในการที่หน่วยงานของรัฐนั้นจะมีเงินเก็บไว้ เพื่อการดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ของตนโดยจะต้องได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลังก่อนเสนอกฎหมายต่อคณะรัฐมนตรี อย่างไรก็ดี บทบัญญัติดังกล่าวไม่ได้ห้ามการตรากฎหมายที่ยกเว้นไม่ต้องนำเงินส่งคลังแต่อย่างใด หน่วยงานของรัฐยังคงเสนอให้มีการตรากฎหมายหรือแก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้ไม่ต้องนำเงินส่งคลังได้เพียงแต่จะทำได้ยากขึ้น เพราะต้องผ่านการพิจารณาและเห็นชอบจากกระทรวงการคลังเสียก่อนที่จะเสนอกฎหมายดังกล่าวนั้นไปยังคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาความจำเป็นและความเหมาะสมของการมีเงินนอกงบประมาณนั้น

ดังนั้น ในกรณีประสงค์จะแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ เพื่อกำหนดให้เงินค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สามจากทรัพยากรน้ำสาธารณะที่เรียกเก็บได้นั้น ให้ยกเว้นการนำรายได้ส่งคลังก็สามารถกระทำได้แต่ต้องได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลังเสียก่อนที่จะเสนอหลักการของการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวไปยังคณะรัฐมนตรี

3) การจัดเก็บค่าใช้น้ำในลักษณะทุนหมุนเวียนเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะ

จากนโยบายและแผนแม่บทนำไปสู่การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จะเห็นได้ว่าการดำเนินการในแต่ละเรื่องล้วนแต่มีความจำเป็นที่ต้องอาศัยกลไกการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปี ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจะต้องเสนอแผนงบประมาณดังกล่าวเสียก่อน หรือเป็นการจัดสรรงบประมาณผ่านการจัดทำแผนงบประมาณของสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.) และถ่ายโอนงบประมาณลงไปยังลุ่มน้ำต่าง ๆ ผ่านงบประมาณรายจ่ายของสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติภาคตามมาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ ซึ่งจะเห็นได้ว่า การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในบางเรื่อง โดยเฉพาะกรณีปัญหาวิกฤตน้ำหรือการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อป้องกันและแก้ไขภาวะน้ำแล้งและน้ำท่วม อาจไม่สามารถประมาณการรายจ่ายจากงบประมาณแผ่นดินได้ชัดเจนหรือสามารถเบิกจ่ายงบประมาณสำหรับเรื่องดังกล่าวได้อย่างทันท่วงที

การจัดตั้งทุนหมุนเวียนในลักษณะของทุนหมุนเวียน ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการบริหารจัดการการอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะเป็นการเฉพาะ จึงถือเป็นแนวคิดทางกฎหมายที่เหมาะสมกับการ

นำมาใช้เป็นเครื่องมือทางการคลังเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดตั้งทุนหมุนเวียนในลักษณะดังกล่าวมิใช่แนวคิดใหม่ แต่เป็นหลักการหนึ่งที่เคยถูกกำหนดไว้ในการเสนอร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... (2550) ต่อคณะรัฐมนตรี[37] โดยกำหนดให้มีการจัดตั้ง “กองทุนทรัพยากรน้ำ” ขึ้นในกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา ฟื้นฟู คุ้มครองและอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ รวมทั้งสนับสนุนการศึกษา วิจัย และการวางแผนแม่บทเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว สนับสนุนการสร้างจิตสำนึก ฝึกอบรม และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนา ฟื้นฟู คุ้มครองและอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ สนับสนุนชุมชนหรือองค์กรผู้ใช้น้ำในการร่วมพัฒนา ฟื้นฟู คุ้มครองและอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ทั้งนี้โดยมีแหล่งที่มาของเงินกองทุนที่เกิดจากการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและการจัดสรรน้ำโดยตรง ได้แก่ ที่มาจากค่าธรรมเนียมใบอนุญาตใช้น้ำและค่าใช้น้ำในกิจกรรมการใช้น้ำแต่ละประเภท ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นการนำรายได้ที่เกิดจากการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำนั้นมาใช้จ่ายในกิจกรรมที่เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบ

แนวคิดทางกฎหมายในการจัดตั้งทุนหมุนเวียนฯ เพื่อเป็นเครื่องมือทางการคลังในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะโดยมีแนวคิดที่เพิ่มเติมไปจากที่ได้เคยกำหนดสาระสำคัญไว้ในร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ....(2550) เพื่อให้สอดคล้องกับสาระสำคัญที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 และเป็นไปตามหลักการและกลไกทางกฎหมายตามพระราชบัญญัติการบริหารทุนหมุนเวียน พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐ พ.ศ. 2561 สรุปสาระสำคัญดังนี้

3.1) แนวทางการจัดตั้งทุนหมุนเวียน

หากพิจารณาความหมายของคำว่า “ทุนหมุนเวียน” ย่อมพิจารณาได้ตามบทนิยามดังกล่าวที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการบริหารทุนหมุนเวียนฯ และมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐฯ โดยสามารถกำหนดขอบเขตความหมายของทุนหมุนเวียนโดยแยกองค์ประกอบได้ คือ

(1) เป็นกองทุน กองทุนหมุนเวียน เงินทุน เงินทุนหมุนเวียน ทุน หรือทุนหมุนเวียน
(2) ตั้งขึ้นเพื่อกิจการที่อนุญาตให้นำรายรับสมทบทุนไว้ใช้จ่ายได้
(3) ไม่ต้องนำส่งรายรับดังกล่าวเข้าคลังเพื่อเป็นรายได้แผ่นดิน

โดยการจัดรูปแบบของทุนหมุนเวียนอาจทำได้ในหลายลักษณะ ซึ่งสามารถพิจารณาได้จาก

(1) พิจารณาจากวัตถุประสงค์และกิจกรรมของทุนหมุนเวียนตามกรมบัญชีกลาง อาจแบ่งทุนหมุนเวียนได้เป็น 5 รูปแบบ[38] คือ ทุนหมุนเวียนเพื่อการกู้ยืม[39] ทุนหมุนเวียนเพื่อการจำหน่ายและการผลิต[40] ทุนหมุนเวียนเพื่อการบริการ[41]

[37] ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... ซึ่งผ่านการพิจารณาของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (เรื่องเสร็จที่ 670/2550)

[38] สำนักงบประมาณของรัฐสภา สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ทุนหมุนเวียนของประเทศไทย : งบประมาณและประสิทธิภาพในการดำเนินงาน, (กรุงเทพ ฯ : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2559), หน้า 9.

[39] ยกตัวอย่างเช่น กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาและกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

[40] ยกตัวอย่างเช่น เงินทุนหมุนเวียนเพื่อผลิตวัคซีนจำหน่ายและเงินทุนหมุนเวียนเพื่อผลิตรูปถ่ายทางอากาศ

[41] ยกตัวอย่างเช่น เงินทุนค่าธรรมเนียมผ่านทางและเงินทุนหมุนเวียนค่าเครื่องจักรกลของกรมทางหลวง

ทุนหมุนเวียนเพื่อการสงเคราะห์และสวัสดิการสังคม[42] และทุนหมุนเวียนเพื่อการสนับสนุนส่งเสริม[43]

(2) พิจารณาจากแหล่งที่มารายได้หลักของทุนหมุนเวียน อาจแบ่งทุนหมุนเวียนได้เป็น 4 รูปแบบ[44] คือ ทุนหมุนเวียนที่มีรายได้จากงบประมาณแผ่นดิน ทุนหมุนเวียนที่มีรายได้จากการดำเนินภารกิจ ทุนหมุนเวียนที่มีรายได้จากการเก็บเงินสมทบจากสมาชิก และทุนหมุนเวียนที่มีรายได้จากการจัดสรรภาษีให้เป็นการเฉพาะ

(3) พิจารณาจากการจัดหารายได้ของทุนหมุนเวียน อาจแบ่งทุนหมุนเวียนได้เป็น 3 รูปแบบ[45] คือ ทุนหมุนเวียนที่ไม่มีรายได้เป็นของตนเองหรือมีรายได้แต่ไม่เพียงพอต่อการดำเนินกิจการ[46] ทุนหมุนเวียนที่มีรายได้เป็นของตนเองโดยการจัดเก็บจากประชาชนหรือภาคธุรกิจเป็นการเฉพาะ[47] และทุนหมุนเวียนที่มีรายได้หลักจากการจัดสรรภาษีให้เป็นการเฉพาะ[48]

(4) พิจารณาจากการจัดรูปแบบของทุนหมุนเวียนในแง่ของความเป็นนิติบุคคล โดยจะพิจารณาขนานไปกับการจัดโครงสร้างองค์กรของรัฐ กล่าวคือ ตามพระราชบัญญัติการบริหารทุนหมุนเวียนฯ หน่วยงานของรัฐ หมายถึง กระทรวง ทบวง กรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรม ส่วนราชการสังกัดรัฐสภา การกีฬาแห่งประเทศไทย การยางแห่งประเทศไทย สถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ สถาบันพระปกเกล้า สถาบันมาตรวิทยาแห่งชาติ สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง สำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจ

[42] ยกตัวอย่างเช่น กองทุนประกันสังคมและกองทุนสงเคราะห์

[43] ยกตัวอย่างเช่น กองทุนวิจัยและพัฒนากิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม เพื่อประโยชน์สาธารณะ

[44] นพรัตน์ ทวี, “ทุนหมุนเวียนกับการกำกับดูแลที่ดี,” สภาผู้แทนราษฎร, (2547) สืบค้นเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2545, จาก https://www. parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parbudget/ewt_dl_link.php?nid=220, หน้า 2.

[45] ภาวิน ศิริประภานุกูล, “กองทุนนอกงบประมาณของไทย,” ไทยพับลิก้า, (2558) สืบค้นเมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2562, จาก https:// thaipublica.org/2015/08/pawin-25/

[46] ยกตัวอย่างเช่น กองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ

[47] ยกตัวอย่างเช่น กองทุนประกันสังคม

[48] ยกตัวอย่างเช่น กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

ขนาดกลางและขนาดย่อม และสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ[49] สามารถขอจัดตั้งทุนหมุนเวียนได้ ทั้งที่ไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคลและมีสถานะเป็นนิติบุคคล[50]

ในกรณีนี้ จึงอาจแบ่งทุนหมุนเวียนได้เป็น 4 รูปแบบ กล่าวคือ

<u>รูปแบบที่หนึ่ง</u> ทุนหมุนเวียนที่ไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งในองค์กรของรัฐ

ทุนหมุนเวียนรูปแบบนี้จะจัดตั้งขึ้นในส่วนราชการต่าง ๆ เช่น ในสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรม เช่น กรณีกองทุนสิ่งแวดล้อมที่จัดตั้งขึ้นในกระทรวงการคลังตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535[51] กองทุนพัฒนาฝีมือแรงงานที่จัดตั้งขึ้นในกรมพัฒนาฝีมือแรงงานตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงาน พ.ศ. 2545[52] และกองทุนประกันสังคมที่จัดตั้งขึ้นในสำนักงานประกันสังคมตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533[53] หรืออาจจัดตั้งขึ้นในรัฐวิสาหกิจ เช่น กองทุนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติที่จัดตั้งขึ้นในการกีฬาแห่งประเทศไทยตามพระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558[54] และกองทุนพัฒนายางพาราที่จัดตั้งขึ้นในการยางแห่งประเทศไทยตามพระราชบัญญัติการยางแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558[55] หรืออาจจัดตั้งขึ้นในหน่วยงานของรัฐที่มิใช่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจก็ได้ เช่น กองทุนส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่จัดตั้งขึ้นในสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543[56] และกองทุนการแพทย์ฉุกเฉินที่จัดตั้งขึ้นในสถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติตามพระราชบัญญัติการแพทย์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2551[57] อย่างไรก็ดี ทุนหมุนเวียนในรูปแบบนี้จะไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคล ดังนั้น การบริหารงานของทุนหมุนเวียนจึงเป็นไปตามการบริหารงานองค์กรของรัฐเจ้าสังกัด เช่น กองทุนสิ่งแวดล้อมที่จัดตั้งขึ้นในกระทรวงการคลังก็จะมีการบริหารงานในระบบราชการ เช่น ในแง่ของบุคลากร แม้จะมีส่วนหนึ่งที่มีสถานะเป็นข้าราชการอันไม่ทำเกิดการเปลี่ยนแปลงบ่อยในเรื่องการจ้างงานหากเปรียบเทียบกับกรณีของพนักงานกองทุนและลูกจ้างประจำหรือชั่วคราวที่ผูกพันตามสัญญาจ้าง แต่ข้าราชการนั้นอาจขาดความเชี่ยวชาญความชำนาญในเรื่องเทคนิคเฉพาะของแต่ละกองทุนได้ ด้วยเหตุนี้ จึงมีการจ้างบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญชำนาญในเรื่องนั้น ๆ อยู่บ่อยครั้งในฐานะพนักงานกองทุนหรือลูกจ้างประจำ ในแง่ของการเงิน แม้กฎหมายที่จัดตั้งกองทุนขึ้นจะกำหนดว่ากองทุนประกอบไปด้วยเงินหรือทรัพย์สินใดบ้าง แต่การที่กองทุนไม่มี

[49] มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการบริหารทุนหมุนเวียน พ.ศ. 2558 ; ประกาศคณะกรรมการนโยบายการบริหารทุนหมุนเวียน เรื่อง รายชื่อหน่วยงานอื่นของรัฐ

[50] มาตรา 14 และมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติการบริหารทุนหมุนเวียน พ.ศ. 2558

[51] มาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535

[52] มาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงาน พ.ศ. 2545

[53] มาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533

[54] มาตรา 36 แห่งพระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558

[55] มาตรา 43 แห่งพระราชบัญญัติการยางแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558

[56] มาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543

[57] มาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติการแพทย์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2551

สถานะเป็นนิติบุคคลทำให้กองทุนไม่มีความสามารถที่จะเป็นผู้ทรงสิทธิหรือหน้าที่ได้ และไม่อาจเป็นผู้รับช่วงสิทธิได้ ทั้งนี้ รวมถึงสิทธิในเงินหรือทรัพย์สินด้วย ดังนั้น กองทุนจึงไม่อาจนำเงินหรือทรัพย์สินดังกล่าวไปหาผลประโยชน์ให้งอกเงยได้ เช่น การนำเงินหรือทรัพย์สินของกองทุนไปลงทุน และในแง่ของความรับผิด เมื่อกองทุนไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคลจึงไม่อาจเป็นผู้ฟ้องคดีหรือผู้ถูกฟ้องคดีได้ ดังนั้น การฟ้องหรือดำเนินคดีต้องดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐเจ้าสังกัด[58] เช่น กระทรวงการคลัง เป็นต้น

สำหรับทุนหมุนเวียนที่ไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นในรัฐวิสาหกิจ แม้รัฐวิสาหกิจจะได้รับเอกสิทธิ์หรือสิทธิพิเศษต่าง ๆ ตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี[59] ทุนหมุนเวียนที่จัดตั้งขึ้นในรัฐวิสาหกิจก็อาจพบข้อจำกัดนอกเหนือจากการที่ไม่สามารถเป็นผู้ทรงสิทธิและหน้าที่ รวมถึงการที่ไม่สามารถเป็นผู้ฟ้องคดี ผู้ถูกฟ้องคดี และผู้รับช่วงสิทธิได้ เช่น หากเป็นทุนหมุนเวียนที่จัดตั้งขึ้นในรัฐวิสาหกิจที่จัดตั้งขึ้นโดยมติคณะรัฐมนตรีเพื่อให้เป็นเพียงหน่วยงานธุรกิจ ทุนหมุนเวียนที่จัดตั้งขึ้นมานี้ก็จะถูกควบคุมโดยรัฐเช่นเดียวกับ ทุนหมุนเวียนที่จัดตั้งขึ้นในส่วนราชการข้างต้น เนื่องจากรัฐวิสาหกิจดังกล่าวถูกควบคุมโดยรัฐเช่นเดียวกันกับ ส่วนราชการ[60] สำหรับทุนหมุนเวียนที่ไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นในหน่วยงานของรัฐที่มิใช่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ แม้หน่วยงานของรัฐที่มิใช่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจจะเป็นองค์กรของรัฐรูปแบบใหม่ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะด้านต่าง ๆ แต่ก็เป็นไปเพื่อการจัดทำบริการสาธารณะเพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนให้ได้มากที่สุด โดยอาศัยการจัดโครงสร้างและระบบการบริหารงานของตนเองที่เป็นอิสระจาก ส่วนราชการและระบบบังคับบัญชา แต่ทุนหมุนเวียนที่จัดขึ้นในหน่วยงานของรัฐเหล่านี้ก็ยังจะพบข้อจำกัดในเรื่องของการไม่สามารถเป็นผู้ทรงสิทธิและหน้าที่ รวมถึงการไม่สามารถเป็นผู้ฟ้องคดี ผู้ถูกฟ้องคดี และผู้รับช่วงสิทธิได้เช่นเดียวกัน

<u>รูปแบบที่สอง</u> ทุนหมุนเวียนที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งในองค์กรของรัฐ

ทุนหมุนเวียนรูปแบบนี้จะต่างจากทุนหมุนเวียนรูปแบบที่หนึ่งข้างต้น เนื่องจากมีสถานะเป็นนิติบุคคล จึงมีความสามารถที่จะเป็นผู้ทรงสิทธิและหน้าที่ได้ เช่น สิทธิในทรัพย์สิน และมีความสามารถในการก่อนิติสัมพันธ์ด้วยตนเองได้ เช่น การทำสัญญาซื้อขาย รวมทั้งอาจเป็นผู้ฟ้องคดีและเป็นผู้ถูกฟ้องในคดี รวมทั้งเป็นผู้รับช่วงสิทธิได้ด้วย อย่างไรก็ตาม การจัดตั้งทุนหมุนเวียนรูปแบบนี้จะเป็นการจัดตั้งนิติบุคคลหนึ่งขึ้นในอีกนิติบุคคลหนึ่ง ซึ่งหากพิจารณาตัวอย่างในกรณีของกองทุนยุติธรรมจะพบว่ากองทุนยุติธรรมมีสถานะเป็นนิติบุคคลโดยจัดตั้งขึ้นในสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรมซึ่งเป็นองค์กรของรัฐที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลเช่นเดียวกัน โดยโครงสร้างภายในของสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรมจะมีสำนักงานกองทุนยุติธรรมที่จัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่เกี่ยวกับงานธุรการ[61] ด้วยเหตุนี้ แม้กองทุนยุติธรรมจะมีสถานะเป็นนิติบุคคลแยกออกจากสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม แต่โดยโครงสร้างการบริหารก็ยังเป็นส่วนหนึ่งของสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม หรืออีกนัยหนึ่งของส่วนราชการของกระทรวงยุติธรรมอยู่ กองทุนยุติธรรมจึงเปรียบเสมือนส่วนราชการระดับกองในสำนักงานปลัด

[58] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1983/2559, สืบค้นเมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2563, จาก http://deka.supremecourt.or.th

[59] มานิตย์ จุมปา, <u>คำอธิบายกฎหมายปกครอง เล่ม 1 ว่าด้วยหลักทั่วไป</u>, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554), น.131-146.

[60] ชาญชัย แสวงศักดิ์, <u>คำอธิบายกฎหมายปกครอง</u>, พิมพ์ครั้งที่ 27, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2561), หน้า211.

[61] มาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558

กระทรวงยุติธรรม โดยมีปลัดกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้บังคับบัญชาระดับสูงสุดและเป็นผู้แทนของกองทุนยุติธรรมในกิจการที่เกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอก[62] ดังเห็นได้จากหนังสือราชการที่ตอบข้อหารือของบุคคลภายนอกจะลงนามโดยปลัดกระทรวงยุติธรรม ซึ่งการจัดทำหนังสือราชการนี้นั้นยังคงต้องเสนอไปตามลำดับชั้นของระบบราชการ โครงสร้างและการบริหารงานของกองทุนยุติธรรมจึงยังอยู่ในระบบราชการและไม่ได้มีความเป็นอิสระมากนัก[63]

<u>รูปแบบที่สาม</u> ทุนหมุนเวียนที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งในองค์กรของรัฐ โดยเป็นหน่วยงานของรัฐที่มิใช่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ

ทุนหมุนเวียนรูปแบบนี้มีสถานะเป็นนิติบุคคลและจัดตั้งขึ้นในองค์กรของรัฐเหมือนทุนหมุนเวียนที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นในองค์กรของรัฐในรูปแบบที่สอง แต่มีความแตกต่างตรงที่กฎหมายจัดตั้งทุนหมุนเวียนจะกำหนดให้ทุนหมุนเวียนเป็นหน่วยงานของรัฐที่มิใช่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ เช่น กองทุนบริหารเงินกู้เพื่อการปรับโครงสร้างหนี้สาธารณะและพัฒนาตลาดตราสารหนี้ในประเทศที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลจัดตั้งขึ้นในกระทรวงการคลัง ซึ่งพระราชบัญญัติการบริหารหนี้สาธารณะ พ.ศ. 2548 กำหนดให้กองทุนดังกล่าวมีสถานะเป็นหน่วยงานของรัฐที่มิใช่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ[64] ดังนั้น ทุนหมุนเวียนรูปแบบนี้จึงมีสถานะเป็นนิติบุคคลทำให้สามารถเป็นผู้ทรงสิทธิและหน้าที่ได้ เช่น สิทธิในทรัพย์สิน และสามารถก่อนิติสัมพันธ์ด้วยตนเองได้ เช่น การทำสัญญาซื้อขาย รวมทั้งอาจเป็นผู้ฟ้องคดีและผู้ถูกฟ้องในคดี รวมถึงเป็นผู้รับช่วงสิทธิได้เช่นกัน

<u>รูปแบบที่สี่</u> ทุนหมุนเวียนที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งเป็นเอกเทศ โดยเป็นหน่วยงานของรัฐที่มิใช่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ

ทุนหมุนเวียนรูปแบบนี้จะมีสถานะเป็นนิติบุคคลเหมือนทุนหมุนเวียนที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นในองค์กรของรัฐในรูปแบบที่สองและทุนหมุนเวียนที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งในองค์กรของรัฐและมีสถานะเป็นหน่วยงานของรัฐที่มิใช่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจในรูปแบบที่สาม แต่จะมีความแตกต่างที่มีการจัดตั้งเป็นเอกเทศจากส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานของรัฐที่มิใช่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ และมีเป็นหน่วยงานของรัฐที่มิใช่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ เช่น กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2539[65] กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร พ.ศ. 2542[66] กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พ.ศ. 2544[67] กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ พ.ศ. 2558[68] และกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อ

[62] มาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558

[63] เทพรัตน์ สุวรรณรัตน์, “การพัฒนาทุนหมุนเวียนเพื่อสนับสนุนการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม : ศึกษากรณีพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558,” (สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, กลุ่มวิชากฎหมายธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2560), หน้า 86-87.

[64] มาตรา 36/1 และมาตรา 36/2 แห่งพระราชบัญญัติการบริหารหนี้สาธารณะ พ.ศ. 2548

[65] มาตรา 5 และมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2539

[66] มาตรา 5 และมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร พ.ศ. 2542

[67] มาตรา 5 และมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พ.ศ. 2544

[68] มาตรา 5 และมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ พ.ศ. 2558

การศึกษาที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา พ.ศ. 2560[69] โดยทุนหมุนเวียนรูปแบบนี้มีสถานะเป็นนิติบุคคล มีความสามารถที่จะเป็นผู้ทรงสิทธิและหน้าที่ได้ เช่น สิทธิในทรัพย์สิน และมีความสามารถในการก่อนิติสัมพันธ์ด้วยตนเองได้ เช่น การทำสัญญาซื้อขาย รวมทั้งอาจเป็นผู้ฟ้องคดีและเป็น ผู้ถูกฟ้องในคดี รวมทั้งเป็นผู้รับช่วงสิทธิได้เช่นเดียวกัน แต่การที่ทุนหมุนเวียนในรูปแบบนี้เป็นการจัดตั้งขึ้นเป็นเอกเทศจากองค์กรอื่น ๆ ของรัฐ จึงมีผลทำให้โครงสร้างและการบริหารงานของทุนหมุนเวียนมีความเป็นอิสระและคล่องตัวมากกว่า กล่าวคือ ไม่จำเป็นต้องอยู่ภายใต้การบริหารงานในระบบราชการแต่ก็ยังคงมีความสัมพันธ์บางประการกับส่วนราชการ เช่น มีผู้ดำรงตำแหน่งในส่วนราชการเป็นผู้บริหารทุนหมุนเวียน เป็นต้น ส่วนกลไกในการขับเคลื่อนการดำเนินการของทุนหมุนเวียนจะไม่อยู่ภายใต้ระบบบริหารราชการ แต่จะประกอบไปด้วยคณะกรรมการชุดต่าง ๆ สำนักงานกองทุน ผู้จัดการกองทุน และเจ้าหน้าที่กองทุน เป็นกลไกในการบริหารงาน

3.2) แนวทางในการจัดตั้งทุนหมุนเวียนเพื่อการบริหารจัดการ การอนุรักษ์ และการพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะ

โดยที่วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งทุนหมุนเวียนฯ ย่อมเป็นไปเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ ดังนั้น การจัดตั้งทุนหมุนเวียนดังกล่าวจึงควรดำเนินการโดยอาศัยการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ โดยเพิ่มสาระสำคัญเป็นอีกหมวดหนึ่ง (เช่น หมวดว่าด้วยกองทุนเพื่อการบริหารจัดการ การอนุรักษ์ และการพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะ) และแก้ไขเพิ่มเติมมาตราอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้สอดรับกัน ด้วยเหตุนี้ รูปแบบของการจัดตั้งกองทุนดังกล่าวอาจกำหนดให้เป็นทุนหมุนเวียนที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งในองค์กรของรัฐ (กรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม) โดยเป็นหน่วยงานของรัฐที่มิใช่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ ทำนองเดียวกับรูปแบบที่สามที่ได้กล่าวมาข้างต้น เพื่อให้กองทุนสามารถขับเคลื่อนได้ตามวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ มีความคล่องตัวในการบริหารกองทุน ผ่านคณะกรรมการกองทุน ผู้จัดการกองทุน และเจ้าหน้าที่ของกองทุน โดยไม่จำเป็นต้องดำเนินการโดยอาศัยระบบบริหารราชการโดยตรง โดยการพิจารณาสาระสำคัญหรือเนื้อหาที่จะเพิ่มเติมในหมวดดังกล่าวจึงควรกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับ

1) วัตถุประสงค์ของกองทุน

2) แหล่งที่มาหรือรายได้ของเงินกองทุน

3) องค์กรบริหารกองทุน เช่น คณะกรรมการกองทุน (รวมถึงองค์ประกอบของคณะกรรมการ) หน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการกองทุน ผู้จัดการกองทุน สำนักงานกองทุน และวิธีการดำเนินงานและการบริหารกองทุน เป็นต้น

4) วัตถุประสงค์และขอบเขตการใช้จ่ายเงินกองทุน

5) การบัญชี การตรวจสอบ และการรายงานผลการดำเนินงานของกองทุน

โดยกำหนดโครงสร้างและการดำเนินงานทางกฎหมายของกองทุนให้เป็นทุนหมุนเวียนที่มีสถานะเป็นนิติบุคคล จัดตั้งในองค์กรของรัฐ จะมีผลให้กองทุนดังกล่าวเป็นหน่วยงานของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน หรือรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณและกฎหมายอื่น ซึ่งการจัดตั้งกองทุนฯ ให้มีสถานะเป็นนิติบุคคลจะมีผลทำให้กองทุนฯ มีอำนาจกระทำกิจการต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงการถือครองกรรมสิทธิ์ การมีสิทธิครอบครอง และการมีทรัพยสิทธิ นอกจากนี้ กองทุนฯ ยังสามารถก่อตั้ง

[69] มาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา พ.ศ. 2560

สิทธิหรือทำนิติกรรม สัญญา ทั้งในและนอกราชอาณาจักรได้ด้วยตนเอง อีกทั้ง ยังสามารถนำเงินและทรัพย์สินของกองทุนไปลงทุนหรือหาผลประโยชน์ได้

สำหรับการบริหารกองทุนฯ สามารถกำหนดให้ใช้องค์กรในลักษณะของ “คณะกรรมการบริหารกองทุน” เพื่อให้การบริหารกองทุนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ อย่างแท้จริง องค์ประกอบของคณะกรรมการบริหารกองทุนฯ ควรประกอบไปด้วยบุคลากรจากภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรผู้ใช้น้ำ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการเงินหรือด้านอื่นที่เกี่ยวข้อง

อย่างไรก็ดี ในการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ โดยเพิ่มบทบัญญัติขึ้นใหม่ เป็นหมวดว่าด้วยกองทุนฯ ถือเป็นการปรับปรุงโครงสร้างของพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเงินการคลังทั้งในระดับพระราชบัญญัติและอนุบัญญัติ ซึ่งกฎหมายเหล่านี้จะนำมาเป็นกรอบที่ให้อำนาจและในขณะเดียวกันก็จำกัดอำนาจในการดำเนินการบางประการ การกำหนดเนื้อหาของบทบัญญัติในหมวดดังกล่าวจึงมีข้อพิจารณาที่สำคัญดังนี้

1) กรอบวินัยทางการคลังตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดภาพรวมหรือกรอบวินัยทางการคลังที่มีลักษณะเป็นการทั่วไปครอบคลุมทั้งเรื่องรายได้สาธารณะ รายจ่ายสาธารณะและหนี้สาธารณะเอาไว้ในหมวดที่ 5 หน้าที่ของรัฐ มาตรา 62 ว่า

“รัฐต้องรักษาวินัยการเงินการคลังอย่างเคร่งครัดเพื่อให้ฐานะทางการเงินการคลังของรัฐมีเสถียรภาพและมั่นคงอย่างยั่งยืนตามกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐ และจัดระบบภาษีให้เกิดความเป็นธรรมแก่สังคม

กฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับกรอบการดำเนินการทางการคลังและงบประมาณของรัฐ การกำหนดวินัยทางการคลังด้านรายได้และรายจ่ายทั้งเงินงบประมาณและเงินนอกงบประมาณ การบริหารทรัพย์สินของรัฐและเงินคงคลัง และการบริหารหนี้สาธารณะ”

บทบัญญัติข้างต้นเป็นการกำหนดหน้าที่ของรัฐให้ต้องรักษาวินัยทางการคลังในการกำหนดนโยบายหรือการดำเนินการทางการคลัง โดยมีกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการรักษาวินัยการคลังแต่ละเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นวินัยทางการคลังด้านรายได้สาธารณะ การกำหนดวินัยทางการคลังด้านรายจ่ายสาธารณะทั้งที่เป็นเงินในงบประมาณและเงินนอกงบประมาณ การกำหนดวินัยทางการคลังด้านการบริหารทรัพย์สินของรัฐและเงินคงคลัง และการกำหนดวินัยทางการคลังด้านการบริหารหนี้สาธารณะ ดังนั้น เมื่อกองทุนเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะที่จะจัดตั้งขึ้น ถือเป็นการดำเนินการทางการคลังอย่างหนึ่ง เนื่องจากเป็นกองทุนสาธารณะที่มีการใช้เงินแผ่นดินทั้งที่เป็นเงินจากงบประมาณรายจ่ายและเงินนอกงบประมาณ การดำเนินการทั้งในส่วนรายได้และรายจ่าย รวมถึงการบริหารทรัพย์สินของกองทุนจึงต้องอยู่ภายใต้กรอบวินัยทางการคลังที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ด้วย

2) กรอบวินัยทางการคลังตามกฎหมายการเงินการคลังของรัฐ

พระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐ พ.ศ. 2561 เป็นกฎหมายที่ออกตามความในมาตรา 62 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อ

หน่วยงานของรัฐ[70] ในการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการเงินการคลัง ดังนั้น กองทุนเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะ ในฐานะที่เป็นทุนหมุนเวียนซึ่งจะจัดตั้งขึ้นในองค์กรของรัฐ จึงต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายฉบับนี้ด้วย ได้แก่ ความสอดคล้องกับหลักการของวินัยการเงินการคลังที่ดี การตรากฎหมายยกเว้นการนำเงินรายได้ส่งคลัง การกันเงินรายได้จากภาษีหรือค่าธรรมเนียม การจ่ายเงินและการก่อหนี้ผูกพัน การบริหารเงินนอกงบประมาณและการจัดให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินและการบริหารทรัพย์สินของรัฐ

3) การจัดตั้งและการบริหารทุนหมุนเวียน

โดยที่มาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐฯ กำหนดให้การจัดตั้งทุนหมุนเวียนกระทำได้แต่โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเท่านั้น โดยต้องมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งที่ชัดเจนและเป็นกรณีที่เป็นกิจกรรมที่หน่วยงานของรัฐต้องปฏิบัติตามหน้าที่เพื่อสาธารณประโยชน์ หรือเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม และเหมาะสมที่จะอนุญาตให้นำรายรับจากการดำเนินกิจกรรมนั้นสมทบทุนไว้ใช้จ่ายได้ รวมถึงไม่ซ้ำซ้อนกับทุนหมุนเวียนที่จัดตั้งไว้แล้ว ดังนั้น ในการขอจัดตั้ง การบริหาร การประเมินผล การรวมหรือยุบเลิกทุนหมุนเวียน ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการบริหารทุนหมุนเวียน เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ซึ่งในการแก้ไขพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ เพื่อเพิ่มเติมบทบัญญัติว่าด้วยกองทุนทรัพยากรน้ำ โดยจะต้องพิจารณาหลักเกณฑ์กลางในการบริหารทุนหมุนเวียนในปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติการบริหารทุนหมุนเวียน พ.ศ. 2558 ซึ่งใช้บังคับกับทุนหมุนเวียนทั้งที่เป็นนิติบุคคลและไม่เป็นนิติบุคคลด้วย

การกำหนดสถานะทางกฎหมายและโครงสร้างของกองทุนทรัพยากรน้ำสาธารณะให้มีสถานะเป็นนิติบุคคลนั้น จะอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติการบริหารทุนหมุนเวียนฯ หมวด 3 ว่าด้วยทุนหมุนเวียนที่มีสถานะเป็นนิติบุคคล อย่างไรก็ดี กฎหมายได้กำหนดให้นำบทบัญญัติในหมวด 2 ว่าด้วยทุนหมุนเวียนที่ไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคลมาใช้บังคับโดยอนุโลม[71] ดังนั้น จึงจำเป็นต้องพิจารณาบทบัญญัติในหมวด 2 ประกอบกับประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอจัดตั้งทุนหมุนเวียน พ.ศ. 2560[72] ในการกำหนดโครงสร้างของกองทุนทรัพยากรน้ำ ดังนี้

---

[70] หน่วยงานของรัฐตามคำนิยามในมาตรา 4 พระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐ พ.ศ.2561 ได้แก่ ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานของรัฐสภา ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลรัฐธรรมนูญ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ และองค์กรอัยการ องค์การมหาชน ทุนหมุนเวียนที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานอื่นของรัฐตามที่กฎหมายกำหนด

[71]พระราชบัญญัติการบริหารทุนหมุนเวียน พ.ศ. 2558 หมวด 3 ทุนหมุนเวียนที่มีสถานะเป็นนิติบุคคล

มาตรา 34 กำหนดว่า “ให้นำบทบัญญัติในส่วนที่ 1 การขอจัดตั้ง ของหมวด 2 ทุนหมุนเวียนที่ไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคลมาใช้บังคับกับทุนหมุนเวียนที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลด้วย”

มาตรา 35 กำหนดว่า “ให้นำบทบัญญัติในส่วนที่ 2 การบริหาร ส่วนที่ 3 คณะกรรมการบริหารทุนหมุนเวียน ส่วนที่ 4 ผู้บริหารทุนหมุนเวียน พนักงาน และลูกจ้าง ส่วนที่ 5 การบัญชีและการตรวจสอบ และส่วนที่ 6 การประเมินผล ของหมวด 2 ทุนหมุนเวียนที่ไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคล มาใช้บังคับกับทุนหมุนเวียนที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลซึ่งกฎหมายมิได้บัญญัติเรื่องดังกล่าวไว้เป็นการเฉพาะโดยอนุโลม”

มาตรา 36 กำหนดว่า “ในกรณีมีปัญหาในการปฏิบัติตามมาตรา 34 และมาตรา 35 ให้คณะกรรมการเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาด”

[72]ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอจัดตั้งทุนหมุนเวียน ลงวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ.2560 ออกตามความในมาตรา 14 วรรคสอง ; มาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติการบริหารทุนหมุนเวียน พ.ศ. 2558

1) หน่วยงานของรัฐที่ประสงค์จะขอจัดตั้งทุนหมุนเวียนที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลต้องเสนอเรื่องต่อคณะกรรมการนโยบายการบริหารทุนหมุนเวียนเพื่อพิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรี
2) ทุนหมุนเวียนที่หน่วยงานของรัฐขอจัดตั้งจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้
   - มีความจำเป็นต้องจัดตั้งตามนโยบายของรัฐบาล
   - ไม่มีการดำเนินการในลักษณะเดียวกับภารกิจปกติของหน่วยงานของรัฐที่ขอจัดตั้ง และไม่ซ้ำซ้อนกับหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐอื่นหรือทุนหมุนเวียนที่ได้ดำเนินการอยู่แล้ว
   - ไม่เป็นการประกอบกิจการแข่งขันกับภาคเอกชน รัฐวิสาหกิจ หรือกิจกรรม ที่เอกชนหรือรัฐวิสาหกิจสามารถดำเนินการได้
   - มีลักษณะอื่นตามที่คณะกรรมการนโยบายการบริหารทุนหมุนเวียนประกาศกำหนด (ซึ่งในปัจจุบันยังไม่มีประกาศกำหนด)

   ทั้งนี้ การจัดตั้งทุนหมุนเวียนต้องคำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้
   - เป็นกิจการที่หน่วยงานของรัฐต้องปฏิบัติตามหน้าที่เพื่อสาธารณประโยชน์หรือประโยชน์ทางเศรษฐกิจ หรือเพื่อช่วยเหลือในการครองชีพ หรือให้บริการแก่ประชาชนและไม่สามารถใช้วิธีการดำเนินงานภายใต้ระบบงบประมาณปกติ
   - เป็นกิจการที่ก่อให้เกิดรายได้จากการดำเนินงานกลับเข้าสมทบเป็นรายรับของทุนหมุนเวียน โดยมิได้มีรายรับมาจากเงินงบประมาณแต่เพียงอย่างเดียว และมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน
   - ต้องมีความพร้อมที่จะดำเนินการภายใต้วัตถุประสงค์ของทุนหมุนเวียนที่ได้จัดตั้งขึ้น
   - ต้องไม่ขอรับการจัดสรรเงินงบประมาณเป็นทุนประเดิมและเงินสมทบเพื่อนำไปฝากสถาบันการเงินให้ได้ดอกผลมาเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของทุนหมุนเวียนแต่เพียงอย่างเดียว
3) หน่วยงานของรัฐที่ประสงค์จะขอจัดตั้งทุนหมุนเวียนต้องจัดทำรายละเอียดข้อมูลตามที่กรมบัญชีกลางกำหนด เพื่อส่งให้แก่กรมบัญชีกลางพิจารณาตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลเพื่อเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการนโยบายการบริหารทุนหมุนเวียนพิจารณา ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐต้องปรับปรุงหรือแก้ไขรายละเอียดข้อมูล หรือจัดส่งเอกสารที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม ให้ดำเนินการจัดส่งให้กรมบัญชีกลางภายใน 30 วันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง ทั้งนี้ ในกรณีที่กรมบัญชีกลางตรวจสอบแล้ว ปรากฏว่าทุนหมุนเวียนที่ขอจัดตั้งไม่เป็นไปตามลักษณะที่กำหนดไว้ในกฎหมาย จะแจ้งหน่วยงานของรัฐที่ประสงค์จะขอจัดตั้งทุนหมุนเวียนทราบ พร้อมทั้งส่งเรื่องคืน

4) เมื่อคณะกรรมการนโยบายการบริหารทุนหมุนเวียนได้พิจารณาแล้วเห็นควรให้มีการจัดตั้งทุนหมุนเวียนตามที่หน่วยงานของรัฐเสนอ ให้คณะกรรมการเสนอผลการพิจารณาต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ พร้อมทั้งแจ้งผลการพิจารณาให้หน่วยงานของรัฐทราบเพื่อดำเนินการต่อไป

5) เมื่อคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบให้มีการจัดตั้งทุนหมุนเวียนตามที่คณะกรรมการนโยบายการบริหารทุนหมุนเวียนเสนอแล้ว ให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการตามกระบวนการทางกฎหมาย เพื่อให้มีผลเป็นการจัดตั้งทุนหมุนเวียนตามมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวต่อไป

6) การขอจัดตั้งทุนหมุนเวียนที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลจะต้องมีการตรากฎหมายเพื่อรองรับ กล่าวคือ จะต้องมีการยกร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....

โดยสรุป จะเห็นว่าการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ จะต้องกำหนดโครงสร้างและกลไกการดำเนินงานของ “กองทุนเพื่อการบริหารจัดการ การอนุรักษ์ และการพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะ” ให้สอดคล้องกับกรอบวินัยทางการคลังที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกำหนด ได้แก่ กฎหมายวินัยการเงินการคลังของรัฐ และกฎหมายการบริหารเงินทุนหมุนเวียน ซึ่งจากการศึกษาพบว่ากฎหมายทั้งสอง ฉบับดังกล่าวได้กำหนดกรอบในการบริหารเงินนอกงบประมาณและทุนหมุนเวียนที่ค่อนข้างเคร่งครัดไม่ว่าจะเป็นการจำกัดเรื่องการกันเงินรายได้ทั้งที่เป็นภาษีและไม่ใช่ภาษี การจำกัดการมีและการใช้เงินนอกงบประมาณ การจำกัดการมีเงินสะสมของทุนหมุนเวียนซึ่งส่งผลต่อการดำเนินงานของกองทุนฯ ในอนาคตด้วย ดังนั้น ในการจัดทำร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... เพื่อแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติเรื่องดังกล่าว จะต้องศึกษารายละเอียดและประสานงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เป็นไปตามขั้นตอน หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการที่กำหนดเสียก่อนที่จะดำเนินการเสนอร่างกฎหมายนั้นต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบในหลักการต่อไป ทั้งนี้ เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเกิดประสิทธิภาพและมีเครื่องมือทางการคลังเพื่อสนับสนุนการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามที่พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 กำหนดไว้

2.4 บทส่งท้าย

กล่าวโดยสรุปว่า กลไกของกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำสาธารณะมีหลักการไม่แตกต่างไปจากหลักการที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยการชลประทานและกฎหมายว่าด้วยทรัพยากรน้ำบาดาล ซึ่งอาศัยการควบคุมโดยระบบอนุญาตตามประเภทการใช้น้ำ และการเรียกเก็บค่าใช้น้ำตามอัตราที่กฎหมายกำหนด ตลอดจนการอาศัยหน้าที่และอำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อการติดตามตรวจสอบการใช้ประโยชน์ให้เป็นไปตามที่ได้รับอนุญาตหรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต หรือตามที่พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ กำหนดไว้ จึงถือเป็นการนำกลไกทางกฎหมายที่มีอยู่เดิม มากำหนดไว้เป็นกฎหมายเฉพาะเพื่อให้

ครอบคลุมกับทรัพยากรน้ำสาธารณะจากทุกแหล่ง ซึ่งกลไกทางกฎหมายที่เพิ่มขึ้นภายหลังจากที่พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ มีผลใช้บังคับแล้วนั้น หลักการสำคัญคือการกำหนดให้มีการควบคุมโดยอาศัยแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ทั้งที่เป็นแผนระดับชาติ แผนระดับคณะกรรมการลุ่มน้ำ แผนระดับส่วนราชการ และแผนที่ผู้ใช้น้ำหรือองค์กรผู้ใช้น้ำจัดทำขึ้นเพื่อประกอบการเสนอขออนุญาตใช้น้ำ ซึ่งถือเป็นกลไกในการควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำสาธารณะที่มีวัตถุประสงค์ให้การบริหารจัดการมีความเชื่อมโยงและสอดคล้องกันตลอดสายตั้งแต่องค์กรนโยบายจนกระทั่งถึงประชาชนผู้อยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ ตามลำดับ นอกจากนี้ หลักการที่สำคัญอีกประการหนึ่งของพระราชบัญญัตินี้ ยังได้กำหนดกลไกการพิจารณานโยบายในเรื่องต่าง ๆ การบริหารจัดการ การกำหนดทิศทางสำหรับการจัดสรรน้ำ การควบคุมการใช้ประโยชน์และการกำหนดแผนปฏิบัติการในด้านต่าง ๆ ทั้งภาวะปกติ และภาวะฉุกเฉิน เช่น ภาวะน้ำแล้งน้ำท่วม หรือภาวะวิกฤตอื่น ๆ เป็นต้น มีการบูรณาการร่วมกันระหว่างประชาชนและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เพื่อให้การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำสาธารณะเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ยั่งยืน และเป็นธรรมแก่ผู้ใช้น้ำทุกราย

หัวใจสำคัญในการศึกษาอันจะนำไปสู่การเสนอแนวคิดและกลไกของกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำโดยกำหนดให้ผู้ใช้น้ำเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรง คือการควบคุมการใช้ประโยชน์โดยการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ ที่ผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและผู้ใช้น้ำประเภทที่สามต้องจ่ายให้แก่รัฐเพื่อชดเชยต้นทุนในการบริหารจัดการแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะในแต่ละลุ่มน้ำ ด้วยเหตุนี้ การวิเคราะห์และพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ประกอบการพิจารณากำหนดอัตราค่าใช้น้ำให้เกิดความเหมาะสมและเป็นธรรม และเป็นข้อมูลสำคัญที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ตามที่กำหนดในกฎกระทรวงซึ่งทางสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติจะได้จัดทำขึ้น โดยอาจกำหนดหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขเฉพาะให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงหรือสถานการณ์ที่มีความแตกต่างกัน ทั้งขนาด ลักษณะ ศักยภาพ หรือข้อจำกัดในการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ ซึ่งหากมีการกำหนดให้หลักเกณฑ์ดังกล่าวมีความยืดหยุ่นและสามารถที่จะให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำนำเอาไปคำนวณในอัตราค่าใช้น้ำที่แตกต่างกันไปตามแต่ลักษณะของแหล่งทรัพยากรน้ำที่อยู่ในความรับผิดชอบการดูแลของหน่วยงานนั้น ๆ ได้ก็จะเป็นประโยชน์ต่อการบังคับใช้กฎหมายให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักการในเรื่องนี้ได้มากขึ้น อย่างไรก็ดี หากข้อจำกัดในการออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำตามมาตรา 49 (1) แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ เป็นปัญหาในหลักการของกฎหมายแม่บทในการให้อำนาจไปกำหนดกฎหมายลำดับรอง อาจมีความจำเป็นที่ต้องพิจารณาทบทวนแก้ไขหลักการในมาตราดังกล่าวเสียใหม่ ซึ่งอาจเป็นแนวทางที่เหมาะสมที่จะดำเนินการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ ต่อไปในอนาคต

นอกจากนี้ ในส่วนที่เป็นสาระสำคัญเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สามตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 และการบริหารจัดการเงินค่าใช้น้ำที่จัดเก็บได้ ถือเป็นประเด็นพิจารณาและตัดสินใจในเชิงนโยบายด้านการบริหารจัดการ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเรียกเก็บค่าใช้น้ำจำเป็นต้องดำเนินการให้สอดคล้องตามนโยบายและแผนแม่บทเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรน้ำ หรือนโยบายของรัฐในการจัดหารายได้ โดยหากเนื้อหาในทางนโยบายดังกล่าวได้รับความเห็นชอบหรืออนุมัติแล้ว ย่อมอาศัยอำนาจตามมาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ออกกฎกระทรวงในเรื่องดังกล่าวได้

อนึ่ง การบังคับใช้กฎกระทรวงในเรื่องที่กล่าวมาข้างต้น ถือเป็นกลไกทางกฎหมายที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือผู้ใช้น้ำจำนวนมาก หรือเป็นการกำหนดให้ประชาชนต้องปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือโดยวิธีการใดวิธีการหนึ่งในการประกอบอาชีพหรือดำรงชีวิตของประชาชน[73] หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการรับฟังความเห็นและจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมาย ตามหลักการสำคัญของมาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยควบคู่กันไปด้วย ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิของประชาชนที่จะอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายเท่าที่จำเป็นผ่านการพิจารณาผลกระทบของกฎหมายอย่างรอบด้าน ไม่ก่อให้เกิดอุปสรรคหรือภาระเกินสมควร และจะได้รับประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายนั้น ๆ

[73] กฎกระทรวงกำหนดร่างกฎที่ต้องจัดให้มีการรับฟังความเห็นและวิเคราะห์ผลกระทบ พ.ศ. 2565

บทที่ 3
การศึกษาในอดีตที่เกี่ยวกับปัจจัยกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ

บทนี้จะนำเสนอกการทบทวนนโยบายด้านการจัดการจัดการทรัพยากรน้ำ และ การศึกษาในอดีตของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ ภายใต้ พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ได้แก่ หน่วยงานหลักที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ (หัวข้อ 3.1) กรอบแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (ปรับปรุงช่วงที่ 1 พ.ศ. 2566-2580) (หัวข้อ 3.2) บทบาทของกรมทรัพยากรน้ำภายใต้ แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (ปรับปรุงช่วงที่ 1 พ.ศ. 2566-2580) (หัวข้อ 3.3) การศึกษาในอดีตที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ ประกอบด้วย 5 ชิ้น ได้แก่ การศึกษาความต้องการใช้น้ำรายลุ่มน้ำ ด้วยเทคนิคการใช้ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต (Input-output table) และการประเมินความคุ้มค่าในการใช้น้ำ (หัวข้อ 3.4) การศึกษาด้านประสิทธิภาพการใช้น้ำ (water use efficiency) ระดับลุ่มน้ำ (หัวข้อ 3.5) ปริมาณน้ำจืดที่จัดหามาจากที่อื่น เช่น การผลิตน้ำจืดจากน้ำทะเล (หัวข้อ 3.6) การศึกษาเกี่ยวกับอัตราค่าใช้น้ำบนฐานของต้นทุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (หัวข้อ 3.7) และ การศึกษาเกี่ยวกับเครื่องมือในการวางแผนจัดสรรทรัพยากรน้ำให้เหมาะสม กับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ (หัวข้อ 3.8)

3.1 หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

ปัจจุบันหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำมีด้วยกัน 5 หน่วยงานหลัก ได้แก่

(1) สำนักงานนโยบายทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.) สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นเมื่อ กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561 โดยมีภารกิจเกี่ยวกับการเสนอแนะนโยบายและจัดทำแผนยุทธศาสตร์ แผนแม่บทและมาตรการในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ จัดทำผังน้ำ รวมทั้งบูรณาการข้อมูลสารสนเทศ แผนงาน โครงการ งบประมาณบริหารจัดการ ประสานความร่วมมือด้านต่างประเทศเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ การติดตามและประเมินผลการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยหน่วยงานสำคัญ คือ “กองบริหารจัดการลุ่มน้ำ” มีหน้าที่สำคัญได้แก่ (ก) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารจัดการระบบสารสนเทศทรัพยากรน้ำและวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (ข) เสนอแนะนโยบายและมาตรการในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤต (ค) อำนวยการและกำหนดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้เป็นไปตามนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ และแผนแม่บทเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และ (ง) ประสานช่วยเหลือ สนับสนุนและให้คำแนะนำแก่คณะกรรมการลุ่มน้ำ หน่วยงานของภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับการบริหารจัดการลุ่มน้ำ และ “ศูนย์อำนวยการน้ำแห่งชาติ” มีหน้าที่สำคัญ ได้แก่ พยากรณ์สถานการณ์น้ำ พัฒนาระบบคลังข้อมูลบริหาร และจัดการทรัพยากรน้ำ

(2) สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ (สสน.) (องค์การมหาชน) เปลี่ยนสถานะจาก สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (สสนก.) (องค์การมหาชน) เมื่อมีนาคม พ.ศ. 2562 เป็นหน่วยงานในสังกัดของ

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ดำเนินการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศทรัพยากรน้ำ รวมไปถึงการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี เพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ นำไปใช้ประโยชน์ในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ และขยายผลการทำงานโดยการสร้างและพัฒนาเครือข่าย ความร่วมมือทั้งในประเทศและต่างประเทศ และถ่ายทอดเทคโนโลยีและสนับสนุนการประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้กับประชาชนและชุมชน

(3) กรมชลประทาน (ชป.) สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2518) เป็นหน่วยงานเดียวที่ทำหน้าที่จัดหาและจัดสรรน้ำผิวดิน (surface water provision and allocation) โดยให้ความสำคัญกับภาคเกษตรเป็นหลัก ทั้งนี้การจัดหาและจัดสรรน้ำให้แก่เกษตรกรหรือโรงงานหรือการอุปโภคบริโภคนั้น จะครอบคลุมเฉพาะพื้นที่ที่ระบุเป็น “เขตชลประทาน” (มาตรา 5) โดยกติกาการจัดสรรน้ำอาจจะอยู่ในรูปของ “ให้” หรือ “ไม่ให้” ตามปริมาณน้ำต้นทุนที่มีอยู่ในขณะนั้น (โดยในทางปฏิบัติ การเก็บกักน้ำของอ่างเก็บน้ำต่าง ๆ จะต้องมีสำรองไว้ใช้สำหรับการเพาะปลูกในฤดูกาลถัดไปในช่วงต้นของฤดูฝน เพื่อเป็นการประกันความเสี่ยงหากฝนล่าช้า) และอนุญาตให้เกษตรกรใช้น้ำในระบบโครงส่งน้ำชลประทานได้ตามกำลังความสามารถหรือในปริมาณที่ตนต้องการ (ยกเว้นกรณีภาวะแล้ง) หรือตามที่ “กลุ่มบริหารการใช้น้ำ” (หรือกลุ่มผู้ใช้น้ำ) ตกลงกันเป็นการภายใน

(4) กรมทรัพยากรน้ำบาดาล (ทบ.) สังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นหน่วยงานที่ควบคุมการเจาะบ่อบาดาลของเอกชน เพื่อการอุปโภคบริโภคเป็นสำคัญ (ที่อยู่อาศัยและกิจการ) โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ระบบประปาหรือระบบชลประทานเข้าไม่ถึง และกำหนดอัตราค่าน้ำบาดาลให้ใกล้เคียงกับราคาน้ำประปา เพื่อให้เกิดการใช้น้ำอย่างประหยัด (ภายใต้พระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520 และฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2535) ทั้งนี้ ไม่ครอบคลุมการเจาะบ่อบาดาลของหน่วยราชการอื่น ๆ

(5) กรมทรัพยากรน้ำ (ทน.) สังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีภารกิจหลักด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างครบวงจร โดยทำหน้าที่เสนอแนะนโยบาย จัดทำแผนแม่บท การศึกษาวิจัย พัฒนาอนุรักษ์ และฟื้นฟูแหล่งน้ำ ตลอดจนการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอีกหลายหน่วยงาน เช่น การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี (การผลิตไฟฟ้าพลังงานน้ำจากเขื่อน ภายใต้พระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2511) กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน สังกัดกระทรวงพลังงาน (เน้นการก่อสร้างและพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้า เพื่อการชลประทานหรือเพื่อการสัญจร รวมทั้งการสูบน้ำเพื่อการเกษตร ภายใต้พระราชบัญญัติการพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน พ.ศ. 2535) กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรมควบคุมมลพิษ และ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม สังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ดูแลพื้นที่ป่าต้นน้ำและรักษาคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำ) กรมโรงงานอุตสาหกรรม และการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สังกัดกระทรวงอุตสาหกรรม (กำกับมลพิษทางน้ำที่ปล่อยจากโรงงาน) การประปานครหลวง การประปาส่วนภูมิภาค การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค องค์กรบริหารส่วนจังหวัด สังกัดกระทรวงมหาดไทย (กำกับการปล่อยน้ำเสียจากบ้านเรือน/แหล่งพาณิชยกรรม ภายใต้พระราชบัญญัติการประปานครหลวง พ.ศ. 2510 และ พระราชบัญญัติการประปาส่วนภูมิภาค พ.ศ. 2522) และ กรมเจ้าท่า สังกัดกระทรวงคมนาคม

(บำรุงรักษาทางน้ำ อันเป็นทางสัญจร การห้ามทิ้งมลพิษลงในน้ำ การห้ามสร้างสิ่งก่อสร้างล่วงล้ำเข้าไปเหนือน้ำ หรือในน้ำหรือใต้น้ำ ภายใต้พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ.2456)

3.2 กรอบแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (ปรับปรุงช่วงที่ 1 พ.ศ. 2566-2580)

วิสัยทัศน์การพัฒนาตามแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ไว้ มีดังนี้ “ทุกหมู่บ้านมีน้ำสะอาดอุปโภค บริโภค น้ำเพื่อการผลิตมั่นคง ความเสียหายจากอุทกภัยลดลง อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรน้ำ คุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน บริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน ภายใต้การพัฒนาอย่างสมดุล โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน”

3.2.1 เป้าหมายในภาพรวมของแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี

1) ประชาชนทั้งในเมืองและชนบท มีน้ำอุปโภคและน้ำดื่มเพียงพอ ได้มาตรฐานสากลในราคาที่เหมาะสม มีการประหยัดน้ำทุกภาคส่วนทั้งภาคอุตสาหกรรมและครัวเรือน รวมทั้งมีความสามารถในการบริหารจัดการน้ำระดับชุมชน และท้องถิ่น

2) สามารถจัดหาน้ำเพื่อการผลิต (เกษตร อุตสาหกรรม) ได้อย่างสมดุลระหว่างศักยภาพกับความต้องการ มีการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัด ผลิตภาพสูงขึ้น รวมทั้ง สามารถจัดหาน้ำบรรเทาผลกระทบจากการขาดแคลนน้ำในพื้นที่เกษตรน้ำฝนให้เพียงพอต่อการดำรงชีพและการทำการเกษตรในฤดูฝน

3) มีระบบป้องกันน้ำท่วมและอุทกภัยที่มีประสิทธิภาพ ทั้งโครงสร้างและการบริหารจัดการ มีผังการระบายน้ำทุกระดับ การบริหารพื้นที่น้ำท่วมและพื้นที่ชะลอน้ำ

4) ป่าต้นน้ำได้รับการฟื้นฟู สามารถชะลอการไหลบ่าของน้ำ มีการใช้ประโยชน์จากลุ่มน้ำตามผังที่กำหนด มีการอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่ลาดชันทั้งในพื้นที่อนุรักษ์และพื้นที่เกษตร

5) การฟื้นฟูแม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำธรรมชาติ ให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน ชุมชนขนาดใหญ่มีการบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่สิ่งแวดล้อม มีการจัดการโดยการป้องกันและลดน้ำเสียที่ต้นทาง ป้องกันน้ำเค็มและการกัดเซาะปากแม่น้ำในพื้นที่เฉพาะ

6) มีระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่มีธรรมาภิบาล ทันสมัย มีกฎหมาย ระเบียบ หลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ มีโครงสร้างองค์กรเหมาะสมในการบริหารจัดการน้ำทุกระดับ สามารถบริหารจัดการตามแผนยุทธศาสตร์ แผนแม่บท แผนปฏิบัติการ ระบบ และกลไกการจัดสรรน้ำ รวมทั้ง มีระบบฐานข้อมูลทรัพยากรมนุษย์ และงานวิจัยเพียงพอในการตัดสินใจและบริหารจัดการ

3.2.2 แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี

เพื่อให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ข้างต้น ได้กำหนดแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ไว้ 5 ด้าน คือ

ด้านที่ 1 การจัดการน้ำอุปโภคบริโภค

หลักการ : รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณจำนวนมาก เพื่อจัดหาน้ำ อุปโภค บริโภค ให้กับประชาชนอย่างทั่วถึง รวมทั้งเพื่อตอบสนองเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เป้าหมายที่ 6 “การเข้าถึงการใช้น้ำสะอาดและสุขาภิบาลที่ดี” ภาพรวมความต้องการน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากการขยายตัว ทางเศรษฐกิจ การเพิ่มขึ้นของประชากร และพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ โดยคาดการณ์ว่าในปี 2580 จะมีความต้องการมากถึง 7,819 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี

เป้าประสงค์ : จัดหาน้ำสะอาดเพื่อการอุปโภคบริโภคให้แก่ชุมชน ครบทุกหมู่บ้าน ชุมชนเมือง แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ และพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ ปรับปรุงระบบประปาหมู่บ้านที่มีอายุการใช้งานยาวนาน ลดความซ้ำซ้อนเขตบริการประปา รวมทั้งการจัดหาแหล่งน้ำสารองในพื้นที่ซึ่งขาดแคลนแหล่งน้ำน้ำต้นทุน พัฒนาน้ำดื่มให้ได้มาตรฐานในราคาที่เหมาะสม ลดน้ำสูญเสียในระบบจำหน่าย และการประหยัดน้ำโดยลดการใช้น้ำภาคครัวเรือน ภาคบริการ และภาคราชการ

กลยุทธ์ : 1) พัฒนา ขยายเขต และเพิ่มประสิทธิภาพระบบประปา

2) พัฒนาระบบประปาเมือง/พื้นที่เศรษฐกิจ

3) พัฒนาน้ำอุปโภคบริโภคให้ได้มาตรฐานและราคาที่เหมาะสม

4) การประหยัดน้ำทุกภาคส่วน

ด้านที่ 2 การสร้างความมั่นคงของน้ำภาคการผลิต

หลักการ : สภาพการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ทำให้ปริมาณน้ำฝนและช่วงเวลาที่ฝนตกมีความไม่แน่นอน รวมถึงการขยายพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้นในพื้นที่เหนือน้ำทำให้แนวโน้มปริมาณน้ำเก็บกักในอ่างขนาดใหญ่และขนาดกลางช่วงปลายฤดูฝนลดลง สัดส่วนการเก็บกักน้ำต่อน้ำท่าเฉลี่ยในระดับสูงเฉพาะบางลุ่มน้ำ ได้แก่ ลุ่มน้ำปิง ลุ่มน้ำน่านในภาคเหนือ ลุ่มน้ำแม่กลอง และลุ่มน้ำเพชรบุรี-ประจวบคีรีขันธ์ในภาคตะวันตก หากปีใดมีฝนตกน้อยจะทำให้เกิดปัญหาขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้งทวีความรุนแรงมากขึ้น จากความไม่สมดุลของปริมาณน้ำต้นทุนและความต้องการน้ำ การบริหารจัดการน้ำและการจัดสรรน้ำให้เพียงพอในแต่ละปีมีความยุ่งยากเพิ่มมากขึ้น ต้องมีการวางแผนล่วงหน้า ติดตามสถานการณ์น้ำอย่างต่อเนื่อง และสร้างความเข้าใจกับผู้ใช้น้ำในภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อลดการใช้น้ำ

เป้าประสงค์ : พัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำและระบบส่งน้ำใหม่ให้เต็มศักยภาพ เพิ่มประสิทธิภาพโครงการแหล่งน้ำและระบบส่งน้ำเดิมในเขตชลประทาน โดยมีการจัดรูปที่ดิน ส่งเสริมการปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อยในพื้นที่เกษตรน้ำฝนมีการจัดหาน้ำให้ปลูกพืชได้อย่างน้อย 1 ครั้งต่อปี พัฒนาแหล่งน้ำและระบบกระจายน้ำลดความเสี่ยง/ความเสียหายลง ร้อยละ 50 สร้างความมั่นคงแหล่งน้ำให้กับเขตพื้นที่อุตสาหกรรม ปรับโครงสร้างการใช้น้ำและเพิ่มผลิตภาพการใช้น้ำ โดยมีเป้าหมายสุดท้ายที่จะสามารถสร้างความมั่นคงให้การผลิต และรักษาความสมดุลของศักยภาพน้ำต้นทุนและการใช้

กลยุทธ์ : 1) การจัดการด้านความต้องการ โดยการบริหารจัดการน้ำฤดูแล้งตามปริมาณน้ำต้นทุนที่มี ลดการใช้น้ำภาคอุตสาหกรรม

2) เพิ่มประสิทธิภาพโครงการแหล่งน้ำและระบบส่งน้ำเดิม

3) การจัดหาน้ำในพื้นที่เกษตรน้ำฝน โดยพัฒนาแหล่งน้ำและระบบกระจายน้ำในพื้นที่เกษตรน้ำฝน อนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนาแหล่งน้ำ พัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่ ส.ป.ก. และพัฒนาน้ำบาดาล

4) พัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำ/ระบบส่งน้ำใหม่ พัฒนาระบบผันน้ำ/เชื่อมโยงแหล่งน้ำเพื่อให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรน้ำจากพื้นที่ที่มีเหลือไปยังพื้นที่ที่มีความต้องการ

5) การเพิ่มผลิตภาพมูลค่าภาคเกษตรโดยมีโครงการนำร่องและประเมินผล จากนั้นจึงขยายผลไปยังพื้นที่อื่น ๆ

6) เพิ่มต้นทุนน้ำในอ่างเก็บน้ำและพื้นที่เกษตร โดยปฏิบัติการฝนหลวง

ด้านที่ 3 การจัดการน้ำท่วมและอุทกภัย

หลักการ : เมื่อความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไป ใช้การคมนาคมทางรถยนต์เป็นหลัก มีการสร้างถนนเพิ่มขึ้นมากมาย สร้างทำนบและกำแพง กั้นริมฝั่งแม่น้ำ เพื่อไม่ให้น้ำท่วมในชุมชน ทำให้ไม่มีที่ลุ่มในการเก็บกักน้ำตามธรรมชาติ ประกอบกับการสร้างถนนบางแห่งมีทางระบายน้ำไม่เพียงพอ ทำให้กีดขวางทางน้ำและเกิดปัญหาน้ำท่วม มากขึ้น ส่วนในพื้นที่ต้นน้ำในอดีตมีป่าไม้ช่วยดูดซับน้ำฝนตามธรรมชาติ ลดการไหลบ่าของน้ำ แต่ปัจจุบันสภาพป่าต้นน้ำถูกทำลาย น้ำฝนจะไหลบ่าลงสู่ด้านล่างอย่างรวดเร็ว เกิดปัญหา น้ำท่วมฉับพลัน น้ำป่าไหลหลาก และปัญหาดินโคลนถล่ม ประกอบกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ มีผลกระทบทำให้ปัญหาดังกล่าวเกิดถี่ขึ้นและ ทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ จากการศึกษาพบว่าปัจจุบันมีพื้นที่วิกฤติปัญหาน้ำท่วม ทั้งประเทศ จำนวน 28 แห่ง พื้นที่ 8.52 ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในเขตภาคกลางและภาคเหนือ

เป้าประสงค์ : เพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำ การจัดระบบป้องกันน้ำท่วมชุมชนเมือง การจัดการพื้นที่น้ำท่วมและพื้นที่ชะลอน้ำ รวมทั้งการบรรเทาอุทกภัยในเชิงพื้นที่อย่างเป็นระบบในระดับลุ่มน้ำและพื้นที่วิกฤติ (Area based) แก้ปัญหาด้วยระบบธรรมชาติ (Nature Based Solution) เพิ่มขีดความสามารถ อปท. ในการปรับตัวและเผชิญเหตุ ปรับปรุงเขื่อน/อ่างเก็บน้ำรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และมีแผนจัดการในสถานการณ์ฉุกเฉิน

กลยุทธ์ : 1) เพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำ โดยปรับปรุงสิ่งกีดขวางทางน้ำ การแก้ไขปัญหาน้ำท่วมถนนสายหลัก และปรับปรุงลำน้ำเพื่อรักษาสภาพลำน้ำ กำจัดวัชพืชและขยะมูลฝอยในแม่น้ำสายหลัก แม่น้ำสาขา และแหล่งน้ำปิด

2) ป้องกันน้ำท่วมชุมชนเมือง โดยการจัดระบบป้องกันชุมชนเมือง และการสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่ง

3) การจัดการพื้นที่น้ำท่วม/พื้นที่ชะลอน้ำ โดยการพัฒนาแก้มลิง พื้นที่ลุ่มต่ำรับน้ำนอง พัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพอาคารบังคับน้ำ และสถานีสูบน้ำ เพื่อบรรเทาอุทกภัยในพื้นที่เฉพาะจุด

4) การสนับสนุนการปรับตัวและเผชิญเหตุมีการจัดการอุทกภัยโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน

5) ปรับปรุงเขื่อนเพื่อเพิ่มการระบายน้ำรองรับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ

ด้านที่ 4 การอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศทรัพยากรน้ำ

หลักการ : พื้นที่ป่าต้นน้ำเป็นพื้นที่ซึ่งมีความสำคัญในการดูดซับน้ำฝน เก็บรักษาความชุ่มชื้นและชะลอการไหลของน้ำ การบุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพป่าไปเป็นพื้นที่เกษตรกรรมและชุมชน

ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของป่าต้นน้ำลดลงจนถึงมีสภาพเสื่อมโทรม ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมฉับพลัน น้ำป่าไหลหลาก และปัญหาดินโคลนถล่มในพื้นที่ต้นน้ำ ส่วนพื้นที่กลางน้ำและพื้นที่ท้ายน้ำเกิดปัญหาอุทกภัย การขาดแคลนน้ำ การชะล้างพังทลายของดินในพื้นที่เกษตรและพื้นที่ลาดชัน ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลง โครงสร้างของดินถูกทำลาย ความสามารถในการอุ้มน้ำของดินลดลง และตะกอนน้ำทำให้สภาพลำน้ำ อ่างเก็บน้ำตื้นเขิน

แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี ได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานไว้สอดคล้องกัน ได้แก่ การอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าต้นน้ำที่เสื่อมโทรมโดยการปลูกป่าและการทำฝายชะลอน้ำ การป้องกันการชะล้างพังทลายของดินในพื้นที่ต้นน้ำและพื้นที่เกษตรนอกเขตอนุรักษ์

เป้าประสงค์ : อนุรักษ์ ฟื้นฟู พื้นที่ป่าต้นน้ำที่เสื่อมโทรม การป้องกัน และลดการชะล้างพังทลายของดินในพื้นที่ต้นน้ำและพื้นที่เกษตรนอกเขตอนุรักษ์ที่ต่อเนื่อง พัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพระบบรวบรวมและระบบบำบัดน้ำเสียรวมของชุมชนเมือง ผลักดันให้เก็บค่าบำบัดน้ำเสียชุมชน การนำน้ำเสียกลับมาใช้ใหม่ ป้องกันและลดการเกิดน้ำเสียต้นทาง ฟื้นฟูแม่น้ำ ลำคลอง พื้นที่ชุ่มน้ำ และแหล่งน้ำธรรมชาติ จัดทำตัวชี้วัด River Health Index ครอบคลุมทุกมิติ เพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทั่วประเทศ ลดการรุกตัวของน้ำเค็มและการกัดเซาะบริเวณปากแม่น้ำ

กลยุทธ์ : 1) การอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ป่าต้นน้ำที่เสื่อมโทรม มีการจัดทำแผนฟื้นฟูรายลุ่มน้ำตามลำดับความรุนแรงของปัญหา

2) การป้องกันและลดการชะล้างพังทลายของดินในพื้นที่ต้นน้ำ

3) การเพิ่มประสิทธิภาพในการบำบัดและควบคุมการระบายน้ำเสียออกสู่สิ่งแวดล้อม โดยการพัฒนา และเพิ่มประสิทธิภาพระบบรวบรวม

4) การจัดสรรน้ำเพื่อรักษาระบบนิเวศ โดยมีการดำเนินการในลุ่มน้ำหลักที่มีน้ำต้นทุน การจัดทำแผนหลักป้องกันน้ำเค็ม/การกัดเซาะปากแม่น้ำในพื้นที่เฉพาะ

5) อนุรักษ์และฟื้นฟูแม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำธรรมชาติทั่วประเทศ โดยจัดทำตัวชี้วัด River Health Index จัดทำฐานข้อมูลลำน้ำ และแหล่งน้ำทั่วประเทศ สถานการณ์ปัจจุบัน กำหนดเป้าหมายลำน้ำ/แหล่งน้ำเพื่ออนุรักษ์ฟื้นฟู มีการจัดลำดับความสำคัญและดำเนินการเป็นรูปธรรม

ด้านที่ 5 การบริหารจัดการ

หลักการ : ปัญหาทรัพยากรน้ำที่ผ่านมาทั้งปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค น้ำเพื่อการผลิต ทั้งภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม ปัญหาน้ำท่วม ปัญหาคุณภาพน้ำทั้งน้ำเสียและน้ำเค็ม ปัญหาน้ำป่าไหลหลาก และการชะล้างพังทลายของดินในพื้นที่ต้นน้ำ จะเกิดบ่อยครั้งขึ้น และทวีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การบริหารจัดการที่ไม่มีเอกภาพทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ ทำให้ไม่สามารถบริหารจัดการทั้งก่อนการเกิดภัย ระหว่างเกิดภัย และหลังการเกิดภัย ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศให้มีประสิทธิภาพ สมดุล เป็นธรรม และสามารถแก้ไขปัญหาได้ทั้งระบบตามเป้าประสงค์ที่วางไว้

เป้าประสงค์ : ขับเคลื่อนองค์กรด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ปรับปรุงกฎหมายให้ทันสมัย ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศเชื่อมโยงประเด็นการพัฒนาและการหาแหล่งเงินทุน พัฒนาระบบฐานข้อมูลมาตรฐานเดียวกัน สนับสนุนองค์กรลุ่มน้ำ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สนับสนุนการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างภาครัฐและเอกชน การบริหารจัดการน้ำโดยใช้เทคโนโลยี เตรียมความพร้อมการดำเนินงานรูปแบบใหม่ในอนาคต ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการมีส่วนร่วม สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ พัฒนางานวิจัย นวัตกรรม และเทคโนโลยี สนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มในภาคการบริการและการผลิต รวมถึงพัฒนารูปแบบเพื่อยกระดับการจัดการน้ำในพื้นที่และลุ่มน้ำ ยกระดับการทำงานและมาตรฐานสู่ระดับสากล

กลยุทธ์ :
1) สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย โดยการจัดทำ ปรับปรุง ทบทวน ระเบียบ ข้อบังคับด้านทรัพยากรน้ำ มีการติดตาม และปรับปรุงการบังคับใช้กฎหมายให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม
2) ส่งเสริมองค์กรและการมีส่วนร่วม โดยส่งเสริม พัฒนาองค์กรการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พัฒนากลไกความร่วมมือระหว่างประเทศด้านทรัพยากรน้ำ
3) จัดทำเครื่องมือในการบริหารจัดการ โดยจัดทำแผนบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน ติดตามผลิตภาพการใช้น้ำ พัฒนาระบบตรวจวัดและฐานข้อมูลทรัพยากรน้ำ และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
4) การจัดทำงบประมาณประจำปี โดยมีการใช้งบประมาณและเกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย

จะเห็นได้ว่า การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อให้เกิดการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ และให้เกิดความมั่นคงด้านน้ำในด้านการบริโภคอุปโภคและการผลิตสินค้าและบริการ นั้น จำเป็นต้องมีเครื่องมือหรือกลไกหรือมาตรการที่เกี่ยวข้องกับ “การใช้ประโยชน์น้ำอย่างคุ้มค่า” หรือการปรับโครงสร้างการใช้น้ำและการเพิ่มผลิตภาพการใช้น้ำ โดยหนึ่งในมาตรการที่เกี่ยวข้องคือ การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ตามมาตรา 41 และมาตรา 49 แห่ง พ.ร.บ.ทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561

3.3 บทบาทของกรมทรัพยากรน้ำภายใต้ แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (ปรับปรุงช่วงที่ 1 พ.ศ. 2566-2580)

บทบาทของกรมทรัพยากรน้ำภายใต้ แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (ปรับปรุงช่วงที่ 1 พ.ศ. 2566-2580) ถูกแสดงรายด้านในส่วนของหน่วยงานหลักและหน่วยงานสนับสนุน ดังตารางที่ 3.1-3.5

ตารางที่ 3.1 บทบาทของกรมทรัพยากรน้ำภายใต้เป้าหมายตามแผนแม่บทด้านที่ 1 การจัดการน้ำอุปโภคบริโภค

ด้านที่ 1 การจัดการน้ำอุปโภคบริโภค								
กลยุทธ์	**แผนงาน**	**ตัวชี้วัด**	**เป้าหมาย 66-80**	**66-70**	**71-75**	**75-80**	**หน่วยงานหลัก**	**สนับสนุน**
2. พัฒนาประปาเมือง/พื้นที่เศรษฐกิจ (พื้นที่ กปน. กปภ. เทศบาลนคร เทศบาลเมือง 33 แห่ง)	2.1 เพิ่มปริมาณน้ำต้นทุน	- เพิ่มปริมาณน้ำต้นทุน (ล้าน ลบ.ม.)	กปน. จัดหาปริมาณน้ำต้นทุนจากลุ่มแม่กลอง เพิ่มเป็น 60 ลบ.ม./วินาที ภายในปี พ.ศ. 2580 (ปัจจุบัน 45 ลบ.ม./วินาที)			ได้รับการจัด-สรรน้ำจากลุ่มน้ำแม่กลองเพิ่มเป็น 60 ลบ.ม./วินาที	กปน./กปภ./อปท.	ชป./**ทน**./ทบ.
	2.2 จัดหาน้ำสำรอง	- ปริมาณน้ำสำรอง (ล้าน ลบ.ม.)	- กปน. เพิ่มปริมาณน้ำสำรองเป็น 2.50 ล้าน ลบ.ม. - กปภ. เพิ่มปริมาณน้ำสำรอง 4 ล้าน ลบ.ม. อปท. 33 แห่ง มีปริมาณน้ำสำรอง	1.0 ล้าน ลบ.ม. 4 ล้าน ลบ.ม. กำหนดปริมาณน้ำสำรองหากจำเป็นเพื่อนำเข้าแผนในระยะต่อไป		1.5 ล้าน ลบ.ม.	กปน./กปภ.	ชป./**ทน.**/ทบ.

ตารางที่ 3.2 บทบาทของกรมทรัพยากรน้ำภายใต้เป้าหมายตามแผนแม่บทด้านที่ 2 การสร้างความมั่นคงของน้ำภาคการผลิต

ด้านที่ 2 การสร้างความมั่นคงของน้ำภาคการผลิต								
กลยุทธ์	**แผนงาน**	**ตัวชี้วัด**	**เป้าหมาย 66-80**	**66-70**	**71-75**	**75-80**	**หน่วยงานหลัก**	**สนับสนุน**
2. เพิ่มประสิทธิภาพโครงการแหล่งน้ำ และระบบส่งน้ำเดิม	2.2 ปรับปรุงโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก (ที่ถ่ายโอนไปแล้วและอยู่ในข่ายการถ่ายโอน)	- จำนวน (แห่ง.) - พื้นที่ (ไร่)	(1) ปรับปรุงโครงการที่ถ่ายโอนไปแล้วโดย อปท. (2) ปรับปรุงโครงการที่ค้างการถ่ายโอน (ต้องรอการสำรวจทั้งที่ถ่ายโอนไปแล้วและที่ค้างการถ่ายโอน)	ร้อยละ 25 ของรายชื่อโครงการที่ต้องปรับปรุง	ร้อยละ 50	ร้อยละ 100	อปท. /ชป./ พด./**ทน.**/ทบ.	มูลนิธิปิดทองหลังพระฯ/ สทนช. เชื่อมโยงกับด้านที่ 5
3. การจัดหาน้ำในพื้นที่เกษตรน้ำฝน	3.1 พัฒนาแหล่งน้ำและระบบกระจายน้ำในพื้นเกษตรน้ำฝน	(1) ปริมาณน้ำ (ล้าน ลบ.ม.) (2) พื้นที่รับประโยชน์ (ไร่)	(1) โครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก ต่างๆ (2) เพิ่มแหล่งเก็บกักน้ำฤดูแล้ง 1,050 ล้าน ลบ.ม. พื้นที่รับประโยชน์ 1.50 ล้านไร่ (3) อปท. (ตามภารกิจถ่ายโอน ยังไม่มีแผนปฏิบัติการระดับจังหวัด) (4) ท้องถิ่นต้องจัดทำแผนผ่านอนุกรรมการน้ำจังหวัด (ประเมินจากงบประมาณที่คาดว่าสนับสนุนได้ และให้ อบจ. เป็นเจ้าภาพ)	350 ล้าน ลบ.ม. 500,000 ไร่	350 ล้าน ลบ.ม. 500,000 ไร่	350 ล้าน ลบ.ม. 500,000 ไร่	อปท.	**ทน**./พด./ สปก./มูลนิธิปิดทองหลังพระ/ กองทัพบก/ ชป./ก.ก.ถ.
	3.3 พัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่ สปก.	(1) ปริมาณน้ำฤดูแล้ง (ล้าน ลบ.ม.) (2) พื้นที่รับประโยชน์ (ไร่)	พัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก พื้นที่รับประโยชน์ ปริมาณน้ำเก็บกัก 300 ล้าน ลบ.ม. พื้นที่รับประโยชน์ 0.60 ล้านไร่ (ทำแผนหลักและกำหนดเป้าหมาย)	100 ล้าน ลบ.ม. 200,000 ไร่	100 ล้าน ลบ.ม. 200,000 ไร่	100 ล้าน ลบ.ม. 200,000 ไร่	อปท./สปก.	พด./**ทน**./ ทบ./ก.ก.ถ.

ตารางที่ 3.3 บทบาทของกรมทรัพยากรน้ำภายใต้เป้าหมายตามแผนแม่บทด้านที่ 3 การจัดการน้ำท่วมและอุทกภัย

ด้านที่ 3 การจัดการน้ำท่วมและอุทกภัย								
กลยุทธ์	**แผนงาน**	**ตัวชี้วัด**	**เป้าหมาย 66-80**	**66-70**	**71-75**	**75-80**	**หน่วยงานหลัก**	**สนับสนุน**
1. เพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำ	1.1 ปรับปรุงสิ่งกีดขวางทางน้ำ	- จำนวน (แห่ง)	รฟท. มีสิ่งกีดขวางการระบายน้ำ 11 แห่ง (กรณีถนนกีดขวางทางน้ำ รอข้อมูลจากจังหวัด)	11			ชป./จท./ทล./ทช./รฟท./สถ./**ทน**./กทม./อปท.	
	1.3 ปรับปรุงลำน้ำเพื่อรักษาสภาพลำน้ำ	- ระยะทาง (กม.)	- จท. ลำน้ำสายหลัก 332 แห่ง ระยะทาง 1,978.14 กม. (มีแผนหลักแล้วเฉพาะเหนือและอีสาน) - **ทน**. จัดทำแผนหลัก และดำเนินการตามแผน - อปท. อบจ.ทำแผนหลักและดำเนินการตามแผน **ทน**.สนับสนุน	300 กม. จัดทำแผนหลัก	500 กม. ดำเนินการตามแผนหลัก	1,179 กม.	จท./อปท./**ทน**.	
4. การสนับสนุนการปรับตัวและเผชิญเหตุ	4.1 การสนับสนุนการปรับตัวและเผชิญเหตุ	จำนวนหมู่บ้านในพื้นที่เสี่ยงภัยที่ได้รับการจัดการด้วยการปรับตัวและเผชิญเหตุ	โครงการการจัดการอุทกภัยโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน (Community - Based Flood Management : CBFM) สนับสนุนข้อมูลแก่ประชาชน 37 ลุ่มน้ำสาขา	10	14	13	ปภ./สถ./อปท.	ทธ./**ทน**./ยผ./สสน./สทอภ.

ตารางที่ 3.4 บทบาทของกรมทรัพยากรน้ำภายใต้เป้าหมายตามแผนแม่บทด้านที่ 4 การอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศทรัพยากรน้ำ

ด้านที่ 4 การอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศทรัพยากรน้ำ								
กลยุทธ์	**แผนงาน**	**ตัวชี้วัด**	**เป้าหมาย พ.ศ. 2566-80**	**2566-70**	**2571-75**	**2576-80**	**หน่วยงานหลัก**	**สนับสนุน**
2. การป้องกันและลดการชะล้างพังทลายของดินในพื้นที่ต้นน้ำ	2.1 การป้องกันและลดการชะล้างพังทลายของดิน (พื้นที่ป่าต้นน้ำ ในเขตป่าอนุรักษ์/ป่าสงวนฯ) 1. การสร้างฝายต้นน้ำ	จำนวนพื้นที่ที่ได้รับการป้องกันและลดการชะล้างพังทลายของดิน (ไร่)	- ลดการชะล้างพังทลายของดิน 1,635,000 ไร่	545,000 ไร่	545,000 ไร่	545,000 ไร่	ปม./อส.	อปท./**ทน**./ภาคเอกชน
	2. ปลูกหญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ		ปลูกหญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ 15,000 ไร่	5,750 ไร่ (ปม. 750 ไร่ เริ่มปี 68-70)	6,250 ไร่ (ปม. 1,250 ไร่)	6,250 ไร่ (ปม. 1,250 ไร่)	ปม./อส.	อปท./**ทน**./ภาคเอกชน
	2.2 การป้องกันและลดการชะล้างพังทลายของดิน (พื้นที่เกษตรนอกพื้นที่อนุรักษ์)	- จำนวนพื้นที่ (ไร่) - ปริมาณน้ำ (ล้าน ลบ.ม.)	โครงการป้องกันการชะล้างพังทลายของดินและฟื้นฟูพื้นที่เกษตรกรรมด้วยระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ พื้นที่ 1 ล้านไร่	100,000 ไร่ 50 ล้าน ลบ.ม.	450,000 ไร่ 225 ล้าน ลบ.ม.	450,000 ไร่ 225 ล้าน ลบ.ม.	พด.	อปท./**ทน**./ภาคเอกชน
5. อนุรักษ์และฟื้นฟูแม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำธรรมชาติทั่วประเทศ	5.1 อนุรักษ์และฟื้นฟูแม่น้ำลำคลอง	- จำนวนลำน้ำที่ได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟู - จำนวนพื้นที่ชุ่มน้ำที่ได้รับการฟื้นฟู	1. แผนหลักการอนุรักษ์และฟื้นฟูแม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำธรรมชาติทั่วประเทศ 2. จัดทำตัวชี้วัด River Health Index ภายใน 2 ปี	จัดทำแผนหลัก	ดำเนินการตามแผน	ดำเนินการตามแผน	**ทน**./จท./กทม./อปท./ชป.	คพ.

ด้านที่ 4 การอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศทรัพยากรน้ำ								
กลยุทธ์	**แผนงาน**	**ตัวชี้วัด**	**เป้าหมาย พ.ศ. 2566-80**	**2566-70**	**2571-75**	**2576-80**	**หน่วยงานหลัก**	**สนับสนุน**
			3. จัดทำฐานข้อมูลลำน้ำ และแหล่งน้ำทั่วประเทศ พร้อมสถานการณ์ปัจจุบัน ภายใน 2 ปี 4. กำหนดเป้าหมายลำน้ำ/แหล่งน้ำเพื่ออนุรักษ์ฟื้นฟูภายใน 2 ปี 5. อนุรักษ์และฟื้นฟูลำน้ำ 353 ลำน้ำสาขา 6. ติดตามประเมินผล					
	5.2 อนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำและแหล่งน้ำธรรมชาติพื้นที่ผิวน้ำมากกว่า 1,000 ไร่	- จำนวนพื้นที่ชุ่มน้ำ/แหล่งน้ำได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟู	พื้นที่ในเขตอนุรักษ์ 4 แห่ง พื้นที่ 323,339 ไร่ พื้นที่นอกเขตอนุรักษ์ 110 แห่ง พื้นที่ 419,651 ไร่ (พื้นที่ในเขตอนุรักษ์ หารือ **ทน**. อส. กรมประมง)	30 แห่ง	30 แห่ง	54 แห่ง	**ทน**./กรมประมง	คพ./ชป.
	5.3 อนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำธรรมชาติพื้นที่ผิวน้ำน้อยกว่า 1,000 ไร่	- จำนวนพื้นที่ชุ่มน้ำ/แหล่งน้ำที่ได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟู	พื้นที่ในเขตอนุรักษ์ 8,196 แห่ง พื้นที่ 131,354 ไร่ พื้นที่นอกเขตอนุรักษ์ 38,945 แห่ง พื้นที่ 920,753 ไร่ (พื้นที่ในเขตอนุรักษ์ หารือ **ทน**. อส. กรมประมง)	15,000 แห่ง	15,000 แห่ง	17,141 แห่ง	อปท./**ทน**.	

ตารางที่ 3.5 บทบาทของกรมทรัพยากรน้ำภายใต้เป้าหมายตามแผนแม่บทด้านที่ 5 การบริหารจัดการ

ด้านที่ 5 การบริหารจัดการ								
กลยุทธ์	**แผนงาน**	**ตัวชี้วัด**	**เป้าหมาย พ.ศ. 2566-80**	**2566-70**	**2570-75**	**2576-80**	**หน่วยงานหลัก**	**สนับสนุน**
1. สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย	1.1 การจัดทำ ปรับปรุง ทบทวน กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับด้านทรัพยากรน้ำ	- อนุบัญญัติทรัพยากรน้ำ - กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ มาตรการที่เกี่ยวข้อง - ร้อยละเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักของความสำเร็จ ในการดำเนินการส่งเสริม ความรู้เกี่ยวกับ พรบ. ทรัพยากรน้ำ ให้แก่องค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ	- จัดทำ ปรับปรุงอนุบัญญัติให้ครบในรายละเอียด (**ทน**.) - ปรับปรุงการบังคับใช้ให้เกิดผลเป็นรูปธรรม - การติดตามการบังคับใช้และปรับปรุง พ.ร.บ. ทรัพยากรน้ำและอนุบัญญัติ	เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ พ.ร.บ. ทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 และกฎหมายลำดับรองแก่คณะกรรมการลุ่มน้ำและองค์กรผู้ใช้น้ำ	ติดตาม และปรับปรุงการบังคับใช้กฎหมายให้เกิดผลรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง		สทนช./มท./ทส./กษ./อปท.	ทุกหน่วยงาน / ภาคประชาชน
3. จัดทำเครื่องมือในการบริหารจัดการ	3.3 พัฒนาระบบตรวจวัดและฐานข้อมูลทรัพยากรน้ำ และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง	- ร้อยละจำนวนที่ใช้งานได้ตลอดเวลา - มีงบประมาณบำรุงรักษาเพียงพอ	ติดตั้งระบบโทรมาตรในพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำหลากและในพื้นที่จำเป็นที่ยังไม่ครอบคลุม (ก) ระบบเตือนภัยที่ลาดเชิงเขา (ข) ระบบติดตามคุณภาพน้ำ (ค) ระบบติดตามพื้นที่อนุรักษ์และฟื้นฟู และ (ง) ระบบติดตามระดับน้ำบาดาล	จัดทำมาตรฐาน	วิเคราะห์พยากรณ์		สทนช./สสน./ชป./**ทน**./คพ./ทบ./ ท้องถิ่น	ทุกหน่วยงาน

ด้านที่ 5 การบริหารจัดการ								
กลยุทธ์	**แผนงาน**	**ตัวชี้วัด**	**เป้าหมาย พ.ศ. 2566-80**	**2566-70**	**2570-75**	**2576-80**	**หน่วยงานหลัก**	**สนับสนุน**
	3.6 ฐานข้อมูลโครงการพัฒนาแหล่งน้ำตามภารกิจการถ่ายโอน	- ฐานข้อมูลโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ	(ก) โครงการพัฒนาแหล่งน้ำที่ได้รับการถ่ายโอนทั้งหมด (ข) ข้อมูลล่าสุด เพื่อใช้ปรับปรุงโครงการให้ใช้การได้หรือเพิ่มศักยภาพโครงการ (ค) การปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบันหลังจากมีการปรับปรุงโครงการแล้ว (ง) การติดตามประเมินผลโครงการ	ขับเคลื่อนให้เกิดผลรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง			สทนช./สสน./สทอภ./ท้องถิ่น	อปท./สถ./ชป./**ทน**./ทบ./พด./สปก.

3.4 การศึกษาความต้องการใช้น้ำรายลุ่มน้ำ ด้วยเทคนิคการใช้ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต (Input-output table) และการประเมินความคุ้มค่าในการใช้น้ำ

จากงานศึกษาของ ปาณิศา วิชุพงษ์ และคณะ (2564) ดำเนินการประเมินความต้องการใช้น้ำและการนำไปใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย โดยการดำเนินงานทั้ง 2 ขั้นตอนสามารถอธิบายโดยละเอียดได้ดังนี้

(1) ในขั้นตอนการประเมินความต้องการใช้น้ำ การศึกษานี้ได้ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประเมินความต้องการใช้น้ำ ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ พบว่า ความต้องการใช้น้ำสามารถประเมินได้หลายรูปแบบ ขึ้นกับวัตถุประสงค์ของการประเมิน ลักษณะของพื้นที่หรือหน่วยทางเศรษฐกิจที่ต้องการประเมิน ข้อมูลที่มีอยู่ และต้นทุนในการเก็บข้อมูล ซึ่งเครื่องมือประเมินความต้องการใช้น้ำที่เป็นที่นิยมใช้ทั่วไป ซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ (ก) เครื่องมือการประเมินความต้องการใช้น้ำของหน่วยงานด้านการจัดสรรทรัพยากรน้ำ (ข) การคำนวณ Water Footprint ของสาขาการผลิต และ (ค) ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต (Input-output Table) ที่คำนึงถึงการใช้น้ำของสาขาการผลิตต่าง ๆ และการคำนวณ Water Intensity ของสาขาการผลิต เป็นต้น

การศึกษานี้จึงได้สร้างตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตระดับจังหวัด โดยอาศัยข้อมูลตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตระดับประเทศ 180 สาขา ปี พ.ศ.2553 มาจัดทำให้เป็นตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตระดับจังหวัด ภายใต้สมมติฐานว่าความสัมพันธ์ของสัมประสิทธิ์การผลิตในระดับจังหวัดและความสัมพันธ์ของสัมประสิทธิ์การผลิตในระดับประเทศมีความใกล้เคียงกัน โดยใช้เทคนิค Location Quotient method (LQ Method) ในการประมาณ ใช้ข้อมูลทุติยภูมิระดับประเทศและข้อมูลทุติยภูมิของแต่ละจังหวัดของแต่ละลุ่มน้ำทั้ง 22 ลุ่มน้ำ ซึ่งข้อมูลที่นำมาใช้จะแตกต่างกันไปในแต่ละภาคการผลิต เพื่อให้ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตของจังหวัดสามารถสะท้อนกิจกรรมการผลิตของจังหวัดนั้นได้ใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด โดยสถิติทางการที่นำมาใช้ในการประมาณค่า ได้แก่ ข้อมูลจำนวนแรงงานในแต่ละสาขาการผลิต โดยข้อมูลแรงงานอ้างอิงจาก ผลการสำรวจภาวการณ์ทำงานของประชากร พ.ศ. 2553 ที่จัดเก็บโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ

จากนั้นคำนวณปริมาณการใช้น้ำของแต่ละรายสาขาการผลิต ซึ่งแตกต่างออกไปตามลักษณะของการผลิต โดยสาขาการผลิตภาคเกษตร ใช้ข้อมูลพื้นที่เพาะปลูกรายจังหวัด จากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และสัมประสิทธิ์การใช้น้ำต่อพื้นที่เพาะปลูกรายจังหวัด (หรือการใช้น้ำต่อหน่วยการผลิต แล้วแต่กรณี) จากกรมชลประทาน ส่วนสาขาประมงใช้ข้อมูลการผลิตประมงรายจังหวัดจากกรมประมง และสัมประสิทธิ์การใช้น้ำต่อหน่วยการผลิต สาขาการผลิตภาคอุตสาหกรรม และอุตสาหกรรมเกษตร ใช้ข้อมูลปริมาณการใช้น้ำเฉลี่ยต่อวันของโรงงานรายจังหวัด จากกรมโรงงานอุตสาหกรรม และสาขาการผลิตไฟฟ้าและก๊าซใช้สถิติจากการไฟฟ้านครหลวง การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคและการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย สาขาการประปา สาขาการบริการใช้ข้อมูลจากการประปานครหลวง การประปาส่วนภูมิภาค สาขาผลิตอื่น ๆ นอกจากนี้ ใช้การประเมินจากจำนวนแรงงานแต่ละสาขาการผลิตเป็นรายจังหวัดและความต้องการใช้น้ำต่อคนต่อวันในการประเมินด้วย

เครื่องมือในการประเมินความต้องการน้ำระดับลุ่มน้ำของการศึกษานี้ ใช้การรวมตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตซึ่งเป็นตารางมูลค่า (หน่วยเป็นบาท) และตารางปริมาณการใช้น้ำซึ่งเป็นตารางเชิงกายภาพ (หน่วยเป็นลูกบาศก์เมตร) เรียกว่าตาราง I-O Hybrid ต่อจากนั้นจึงคำนวณหาค่า Water Footprint, Water Input

Content และ Water Footprint Intensity ของแต่ละสาขาการผลิตจำนวน 17 สาขา แบ่งออกเป็น เกษตรกรรม 9 สาขา อุตสาหกรรมเกษตร อุตสาหกรรมอื่น ภาคการบริการ การก่อสร้าง และการบริการสาธารณะต่าง ๆ ซึ่งเครื่องมือนี้ใช้เพื่อการวิเคราะห์ผลกระทบต่อผลผลิตรายสาขา ที่เกิดขึ้นจากการจัดสรรน้ำในรูปแบบต่าง ๆ

(2) ในขั้นตอนการนำไปใช้ประโยชน์ จากการศึกษานี้ มีการประเมินในด้าน Water Input Content ซึ่งแสดงถึงปริมาณน้ำที่ใช้เพื่อการสร้างผลผลิตมูลค่า 1 บาท ซึ่งแสดงความต้องการใช้น้ำเพื่อผลิตสินค้าและบริการในแต่ละสาขาการผลิตเทียบกับมูลค่าการผลิตสินค้าและบริการในสาขาการผลิตนั้น ๆ (หน่วยเป็นลูกบาศก์เมตรต่อมูลค่าการผลิต 1 บาท) จึงอาจกล่าวได้ว่า Water Input Content นั้นสะท้อนเทคโนโลยีในการผลิต ว่าการผลิตสินค้าและบริการในแต่ละสาขานั้นใช้น้ำมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้จากการประเมินค่า Water Intensity ซึ่งเป็นตัวสะท้อนความคุ้มค่าของการใช้น้ำโดยเมื่อนำน้ำไปใช้ผลิตสินค้าและบริการในสาขาการผลิตต่าง ๆ สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้มากน้อยเพียงใด หากค่าเกิน 1 ย่อมแสดงว่าสัดส่วนการใช้น้ำ มากกว่าสัดส่วนของมูลค่าผลผลิต ซึ่งกล่าวได้ว่า การใช้น้ำในสาขาการผลิตนั้นถือว่ายังขาดประสิทธิภาพ การศึกษานี้ได้พบว่า ค่าของตัวชี้วัด Water Input Content และ Water Intensity นั้น เป็นไปในทิศทางเดียวกันคือโดยส่วนใหญ่ภาคการเกษตร มีสัดส่วนการใช้น้ำที่มากเมื่อเทียบกับการสร้างมูลค่าผลผลิตได้น้อย จึงเป็นภาคการผลิตที่ใช้น้ำไม่คุ้มค่าโดยเปรียบเทียบ ส่วนค่า Water intensity ภาคบริการ และภาคอุตสาหกรรม มีค่าน้อยกว่า 1 ถือว่าใช้น้ำเพื่อการผลิตได้อย่างคุ้มค่าโดยเปรียบเทียบ ส่วนภาคอุตสาหกรรมเกษตรบางลุ่มน้ำมีค่ามากกว่า 1 เท่ากับมีการใช้น้ำไม่คุ้มค่า ดังแสดงในตารางที่ 3.6

3.5 การศึกษาด้านประสิทธิภาพการใช้น้ำ (water use efficiency) ระดับลุ่มน้ำ

การศึกษาของสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2564) ระบุว่า ในบรรดาปริมาณน้ำจืดที่ถูกนำไปใช้ช่วงปี 2558 ถึง 2562 ในภาคส่วนต่าง ๆ พบว่า ปริมาณการใช้น้ำในภาคเกษตรมีปริมาณการใช้น้ำที่มากกว่าภาคส่วนอื่น ๆ ตามลำดับ ดังนี้ การใช้น้ำภาคเกษตรมีปริมาณการใช้น้ำระหว่าง 25,875-35,125 ล้าน ลบ.ม. การใช้น้ำภาคบริการมีปริมาณการใช้น้ำระหว่าง 6,117-7,225 ล้าน ลบ.ม. และการใช้น้ำภาคอุตสาหกรรมมีปริมาณการใช้น้ำระหว่าง 3,264-4,599 ล้าน ลบ.ม. ดังแสดงในตารางที่ 3.7

การใช้น้ำภาคอุตสาหกรรม ประกอบด้วยการใช้น้ำนอกนิคมอุตสาหกรรม การใช้น้ำในนิคมอุตสาหกรรม การใช้น้ำสำหรับโรงไฟฟ้า (ประเภท 88) และการใช้น้ำจากการก่อสร้าง โดยการใช้น้ำภาคอุตสาหกรรมมีปริมาณการใช้น้ำระหว่าง 3,264 – 4,599 ล้าน ลบ.ม. ดังแสดงในตารางที่ 3.8

การประเมินการใช้น้ำภาคบริการมาจากข้อมูลใช้น้ำของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสาธารณูปโภคพื้นฐานประปา ได้แก่ กปน. กปภ. เทศบาลขนาดใหญ่ และ การประเมินการใช้น้ำของประปาหมู่บ้าน มีปริมาณการใช้น้ำระหว่าง 6,117 – 7,225 ล้าน ลบ.ม. ดังแสดงในตารางที่ 3.9

ตารางที่ 3.6 ค่า Water Intensity ของสาขาการผลิต ใน 22 ลุ่มน้ำ

สาขา \ ลุ่มน้ำ		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Rice	8.08	3.92	4.93	6.77	7.19	9.58	16.83	4.96	4.87	53.81	4.34
2	Sugarcane	0.00	0.00	3.66	4.13	4.53	12.12	20.67	5.65	4.05	53.97	3.20
3	Casava	0.00	6.13	4.35	4.72	5.36	19.83	42.88	8.29	5.07	67.70	3.67
4	Oil Palm	0.00	59.37	44.45	109.54	39.64	740.32	0.00	0.00	971.11	63.40	98.12
5	Pararubber	0.00	29.95	12.52	16.83	13.13	82.42	356.92	40.00	75.94	266.37	24.38
6	Maize	5.92	1.72	2.03	3.03	2.53	5.28	9.15	2.95	2.06	42.56	2.07
7	Fruits	1.66	1.06	0.94	1.52	1.05	1.07	39.76	1.20	0.94	9.17	0.39
8	Other Agri+Forestry	0.27	0.22	0.19	0.33	0.32	0.60	1.29	0.32	0.23	2.13	0.19
9	Fishery	0.49	0.29	0.17	0.25	0.24	0.71	1.32	0.33	0.24	1.83	0.14
10	Agro-indus	1.38	0.85	1.04	1.38	1.46	2.56	4.98	1.21	0.97	7.46	0.87
11	Industry	0.04	0.09	0.14	0.05	0.06	0.05	0.26	0.06	0.17	0.16	0.02
12	Electricity	0.05	0.04	0.04	0.02	0.03	0.07	0.14	0.04	0.04	0.22	0.01
13	Water	7.23	3.58	1.63	1.59	0.91	4.94	2.46	2.48	2.32	13.84	1.36
14	Construction	0.02	0.03	0.03	0.02	0.02	0.05	0.17	0.04	0.04	0.13	0.01
15	Service	0.04	0.04	0.03	0.04	0.04	0.11	0.37	0.06	0.04	0.28	0.02
16	Public Service	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02	0.05	0.29	0.03	0.02	0.13	0.01
17	others	0.09	0.20	0.15	0.20	0.20	0.57	2.09	0.29	0.18	1.19	0.10

สาขา \ ลุ่มน้ำ		12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
1	Rice	8.08	3.92	4.93	6.77	7.19	9.58	16.83	4.96	4.87	53.81	4.34
2	Sugarcane	0.00	0.00	3.66	4.13	4.53	12.12	20.67	5.65	4.05	53.97	3.20
3	Casava	0.00	6.13	4.35	4.72	5.36	19.83	42.88	8.29	5.07	67.70	3.67
4	Oil Palm	0.00	59.37	44.45	109.54	39.64	740.32	0.00	0.00	971.11	63.40	98.12
5	Pararubber	0.00	29.95	12.52	16.83	13.13	82.42	356.92	40.00	75.94	266.37	24.38
6	Maize	5.92	1.72	2.03	3.03	2.53	5.28	9.15	2.95	2.06	42.56	2.07
7	Fruits	1.66	1.06	0.94	1.52	1.05	1.07	39.76	1.20	0.94	9.17	0.39
8	Other Agri+Forestry	0.27	0.22	0.19	0.33	0.32	0.60	1.29	0.32	0.23	2.13	0.19
9	Fishery	0.49	0.29	0.17	0.25	0.24	0.71	1.32	0.33	0.24	1.83	0.14
10	Agro-indus	1.38	0.85	1.04	1.38	1.46	2.56	4.98	1.21	0.97	7.46	0.87
11	Industry	0.04	0.09	0.14	0.05	0.06	0.05	0.26	0.06	0.17	0.16	0.02
12	Electricity	0.05	0.04	0.04	0.02	0.03	0.07	0.14	0.04	0.04	0.22	0.01
13	Water	7.23	3.58	1.63	1.59	0.91	4.94	2.46	2.48	2.32	13.84	1.36
14	Construction	0.02	0.03	0.03	0.02	0.02	0.05	0.17	0.04	0.04	0.13	0.01
15	Service	0.04	0.04	0.03	0.04	0.04	0.11	0.37	0.06	0.04	0.28	0.02
16	Public Service	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02	0.05	0.29	0.03	0.02	0.13	0.01
17	others	0.09	0.20	0.15	0.20	0.20	0.57	2.09	0.29	0.18	1.19	0.10

ที่มา: ปาณิศา และ คณะ (2564)

หมายเหตุ: รหัสลุ่มน้ำ 1 – 22 เรียงลำดับดังนี้ สาละวิน, โขงเหนือ, โขงอีสาน, ชี, มูล, ปิง, วัง, ยม, น่าน, เจ้าพระยา, สะแกกรัง, ป่าสัก, ท่าจีน, แม่กลอง, บางปะกง (+ปราจีนบุรี), โตนเลสาป, ชายฝั่งทะเลตะวันออก, เพชรบุรี-ประจวบฯ, ภาคใต้ฝั่งตะวันออกตอนบน, ทะเลสาบสงขลา, ภาคใต้ตะวันออกตอนล่าง, และ ภาคใต้ฝั่งตะวันตก

ตารางที่ 3.7 ปริมาณน้ำจืดที่ถูกนำไปใช้ (Total Freshwater Withdrawal: TFWW)

รายการ	ปริมาณน้ำ (ล้าน ลบ.ม.)				
	2558	2559	2560	2561	2562
การใช้น้ำภาคเกษตร	25,875.75	19,524.26	20,864.62	35,124.62	34,573.67
การใช้น้ำภาคอุตสาหกรรม	3,263.95	3,280.10	3,614.69	4,598.85	4,235.89
การใช้น้ำภาคบริการ	6,116.98	6,329.95	6,610.60	6,793.14	7,225.02
ปริมาณน้ำที่ถูกนำไปใช้ในสาขาต่าง ๆ	35,256.68	29,134.31	31,089.91	46,516.61	46,034.58
น้ำจากการเปลี่ยนน้ำเค็มเป็นน้ำจืด	1.37	1.37	1.37	1.37	1.37
การใช้น้ำจากแหล่งน้ำพิเศษอื่น	1.37	1.37	1.37	1.37	1.37
ปริมาณน้ำจืดที่ถูกนำไปใช้	**35,255.31**	**29,132.94**	**31,088.54**	**46,515.24**	**46,033.21**

ที่มา: สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2564)

ตารางที่ 3.8 สรุปปริมาณการใช้น้ำภาคอุตสาหกรรม ปี 2558-2562

รายการ	ปริมาณการใช้น้ำ (ล้าน ลบ.ม.)				
	2558	2559	2560	2561	2562
การใช้น้ำนอกนิคมอุตสาหกรรม	2,575.80	2,575.80	2,925.43	3,889.52	3,513.88
การใช้น้ำในนิคมอุตสาหกรรม	290.53	290.53	290.53	306.98	309.56
การใช้น้ำสำหรับโรงไฟฟ้า (ประเภท 88)	330.77	346.36	331.71	328.67	338.87
การใช้น้ำสำหรับก่อสร้าง	66.86	67.42	67.02	73.68	73.58
รวม	**3,263.95**	**3,280.10**	**3,614.69**	**4,598.85**	**4,235.89**

ที่มา: สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2564)

ตารางที่ 3.9 ปริมาณน้ำจำหน่ายและน้ำผลิตจ่ายภาคบริการ

รายการ	ปริมาณการใช้น้ำ (ล้าน ลบ.ม.)				
	2558	2559	2560	2561	2562
ปริมาณน้ำจำหน่าย	4,513.66	4,634.65	4,712.78	4,752.61	5,002.89
ปริมาณน้ำผลิตจ่าย	6,116.98	6,329.95	6,610.60	6,793.14	7,225.02

ที่มา: สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2564)

หากมีการจัดกลุ่มลุ่มน้ำที่มีประสิทธิภาพการใช้น้ำ (water-use efficiency) เป็นช่วงตามที่ UN Water กำหนดไว้ ดังนี้

< 10 USD/ลบ.ม.	น้อย
10 – 40 USD/ลบ.ม.	ปานกลาง
40 – 80 USD/ลบ.ม.	สูง
> 80 USD/ลบ.ม.	สูงมาก

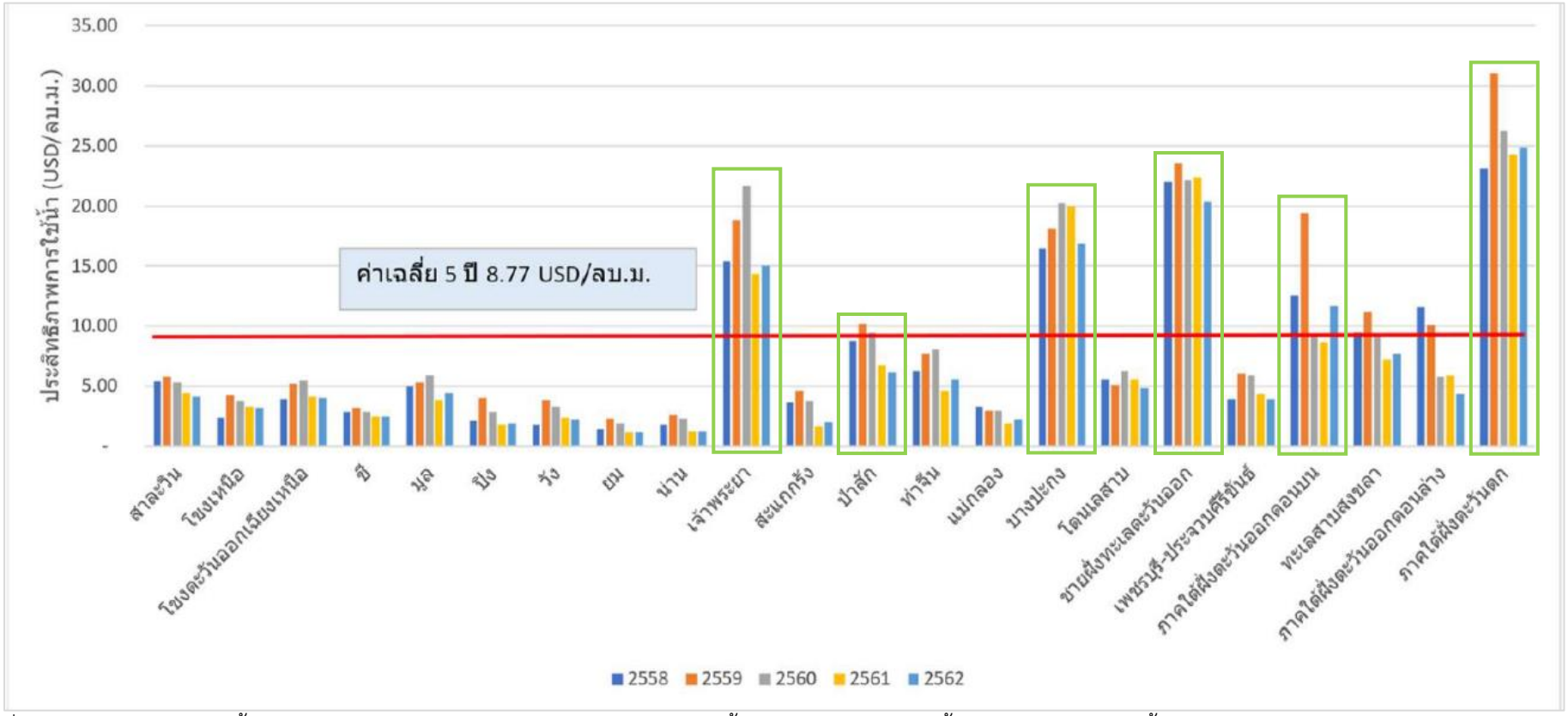
การศึกษาด้านประสิทธิภาพการใช้น้ำ (water-use efficiency) ของประเทศจำแนกตาม 22 ลุ่มน้ำ พบว่า กลุ่มลุ่มน้ำที่มีประสิทธิภาพการใช้น้ำสูง 5 ลำดับแรกในช่วงปี 2558 – 2559 มี 6 ลุ่มน้ำ ได้แก่ ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตก, ชายฝั่งทะเลตะวันออก, บางปะกง,เจ้าพระยา, ภาคใต้ฝั่งตะวันออกตอนบน และลุ่มน้ำป่าสัก โดยในปี 2558 - 2562 ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตกมีประสิทธิภาพการใช้น้ำสูงสุด มีค่า 23.14, 31.05, 26.23, 24.28 และ 24.92 USD/ลบ.ม. ตามลำดับ (สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ, 2564: หน้า 4-14 ถึง 4-15) อย่างไรก็ตาม ในปี 2561 และปี 2562 ประสิทธิภาพการใช้น้ำของประเทศลดลง และมีลุ่มน้ำที่มีประสิทธิภาพการใช้น้ำน้อยกว่า 2 USD/ลบ.ม. เพิ่มขึ้น แสดงรายละเอียดดังภาพที่ 3.1 และตารางที่ 3.10

3.6 การศึกษาการผลิตน้ำจืดจากน้ำทะเล

การศึกษาเรื่อง “โครงการศึกษาการผลิตน้ำจืดจากน้ำทะเลเพื่อแก้ไขปัญหาความเสี่ยงของการขาดแคลนน้ำในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก” ของสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2565) แสดงให้เห็นว่า การวิเคราะห์สมดุลน้ำ 30 ปีย้อนหลัง ในช่วงปีน้ำน้อย มีน้ำต้นทุน 262 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี ในขณะที่ช่วงปีน้ำมากมีน้ำต้นทุน 782 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี อย่างไรก็ตามในเรื่องของความต้องการน้ำในอีก 20 ปีข้างหน้า (ปี 2580) มีปริมาณเพิ่มสูงถึง 928.22 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี (การอุปโภค บริโภค การเกษตรกรรม การท่องเที่ยว ภาคอุตสาหกรรม) ดังนั้น ปริมาณน้ำจืดในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกอาจจะไม่เพียงพอกับความต้องการในอนาคตได้ ดังนั้น จึงข้อเสนอในการผลิตน้ำจืดจากน้ำทะเลและมีการคาดการณ์ว่า ปริมาณน้ำจืดจากน้ำทะเลจะต้องมีกำลังการผลิตน้ำให้ได้วันละ 2 แสนล้านลูกบาศก์เมตรในปี 2570 และในปี 2580 ผลิตได้วันละ 3 แสนล้านลูกบาศก์เมตร

ถึงกระนั้น การนำน้ำทะเลมาผลิตเป็นน้ำจืดนั้นแม้ว่าจะมิใช่เรื่องใหม่ของสังคมไทย แต่ก็ยังมิได้มีการดำเนินการอย่างแพร่หลาย (โดยเฉพาะในเขตจังหวัดที่มีความต้องการใช้น้ำจืดจำนวนมาก) กระบวนการผลิตน้ำจืดจากทะเลที่มีขั้นตอนทางด้านเทคโนโลยีและมีความต้องการเงินทุนเพื่อการลงทุนขนาดใหญ่ ดังแสดงในภาพที่ 3.2 โดยมีขั้นตอนพอสังเขปดังนี้

ภาพที่ 3.1 ประสิทธิภาพการใช้น้ำรายลุ่มน้ำ ปี 2558 – 2562

ที่มา: สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2564), โครงการศึกษาและจัดเก็บข้อมูลตัวชี้วัดประสิทธิภาพการใช้น้ำและความขาดแคลนน้ำ, น.4-15

ตารางที่ 3.10 เปรียบเทียบประสิทธิภาพการใช้น้ำ (USD ต่อ ลบ.ม.) ระดับลุ่มน้ำ ปี 2558 – 2562

หน่วย: USD/ลบ.ม.

ลุ่มน้ำ	ปี 2558	ลุ่มน้ำ	ปี 2559	ลุ่มน้ำ	ปี 2560	ลุ่มน้ำ	ปี 2561	ลุ่มน้ำ	ปี 2562
ภาคใต้ฝั่งตะวันตก	23.14	ภาคใต้ฝั่งตะวันตก	31.05	ภาคใต้ฝั่งตะวันตก	26.23	ภาคใต้ฝั่งตะวันตก	24.28	ภาคใต้ฝั่งตะวันตก	24.92
ชายฝั่งทะเลตะวันออก	21.97	ชายฝั่งทะเลตะวันออก	23.50	ชายฝั่งทะเลตะวันออก	22.21	ชายฝั่งทะเลตะวันออก	22.39	ชายฝั่งทะเลตะวันออก	20.34
บางปะกง	16.50	ภาคใต้ตะวันออกตอนบน	19.39	เจ้าพระยา	21.73	บางปะกง	19.94	บางปะกง	16.87
เจ้าพระยา	15.43	เจ้าพระยา	18.81	บางปะกง	20.22	เจ้าพระยา	14.34	เจ้าพระยา	15.07
ภาคใต้ตะวันออกตอนบน	12.53	บางปะกง	18.16	ป่าสัก	9.50	ภาคใต้ตะวันออกตอนบน	8.67	ภาคใต้ตะวันออกตอนบน	11.67
ภาคใต้ตะวันออกตอนล่าง	11.56	ทะเลสาบสงขลา	11.23	ทะเลสาบสงขลา	9.39	ทะเลสาบสงขลา	7.28	ทะเลสาบสงขลา	7.69
ทะเลสาบสงขลา	9.45	ป่าสัก	10.24	ภาคใต้ตะวันออกตอนบน	9.14	ป่าสัก	6.71	ป่าสัก	6.18
ป่าสัก	8.77	ภาคใต้ตะวันออกตอนล่าง	10.12	ท่าจีน	8.09	ภาคใต้ตะวันออกตอนล่าง	5.91	ท่าจีน	5.59
ท่าจีน	6.24	ท่าจีน	7.73	โตนเลสาบ	6.26	โตนเลสาบ	5.57	โตนเลสาบ	4.88
โตนเลสาบ	5.56	เพชรบุรี-ประจวบคีรีขันธ์	6.08	เพชรบุรี-ประจวบคีรีขันธ์	5.93	ท่าจีน	4.62	มูล	4.46
สาละวิน	5.42	สาละวิน	5.82	มูล	5.92	สาละวิน	4.41	ภาคใต้ตะวันออกตอนล่าง	4.35
มูล	5.04	มูล	5.29	ภาคใต้ตะวันออกตอนล่าง	5.76	เพชรบุรี-ประจวบคีรีขันธ์	4.33	สาละวิน	4.12
โขงตะวันออกเฉียงเหนือ	3.99	โขงตะวันออกเฉียงเหนือ	5.22	โขงตะวันออกเฉียงเหนือ	5.48	โขงตะวันออกเฉียงเหนือ	4.13	โขงตะวันออกเฉียงเหนือ	4.05
เพชรบุรี-ประจวบคีรีขันธ์	3.98	โตนเลสาบ	5.14	สาละวิน	5.30	มูล	3.91	เพชรบุรี-ประจวบคีรีขันธ์	4.00
สะแกกรัง	3.69	สะแกกรัง	4.61	สะแกกรัง	3.74	โขงเหนือ	3.27	โขงเหนือ	3.20
แม่กลอง	3.29	โขงเหนือ	4.21	โขงเหนือ	3.72	ชี	2.50	ชี	2.50

ลุ่มน้ำ	ปี 2558	ลุ่มน้ำ	ปี 2559	ลุ่มน้ำ	ปี 2560	ลุ่มน้ำ	ปี 2561	ลุ่มน้ำ	ปี 2562
ชี	2.88	ปิง	4.11	วัง	3.32	วัง	2.41	วัง	2.23
โขงเหนือ	2.43	วัง	3.89	แม่กลอง	3.03	แม่กลอง	1.97	แม่กลอง	2.18
ปิง	2.16	ชี	3.21	ชี	2.93	ปิง	1.81	สะแกกรัง	2.05
วัง	1.87	แม่กลอง	3.03	ปิง	2.88	สะแกกรัง	1.64	ปิง	1.99
น่าน	1.81	น่าน	2.64	น่าน	2.33	น่าน	1.23	น่าน	1.26
ยม	1.45	ยม	2.32	ยม	1.99	ยม	1.12	ยม	1.18

ที่มา: สำนักทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2564), โครงการศึกษาและจัดเก็บข้อมูลตัวชี้วัดประสิทธิภาพการใช้น้ำและความขาดแคลนน้ำ, น.4-16

กระบวนการผลิตน้ำจืดจากน้ำทะเล ประกอบด้วย 6 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ระบบรับน้ำ (Intake) สูบน้ำจากแหล่งน้ำเค็มหรือน้ำกร่อย

ส่วนที่ 2 การบำบัดขั้นต้น (Pre-treatment) การบำบัดขั้นต้นขึ้นกับองค์ประกอบและคุณภาพของแหล่งน้ำดิบที่สูบเข้าระบบและคุณภาพของน้ำที่ต้องควบคุมก่อนป้อนเข้าสู่ขั้นตอนการทำน้ำทะเลหรือน้ำกร่อยให้เป็นน้ำจืดให้เหมาะสมตามเทคโนโลยีที่เลือก ซึ่งค่าใช้จ่ายส่วนการบำบัดขั้นต้นขึ้นกับคุณภาพของน้ำที่ต้องบำบัด ค่าใช้จ่ายส่วนนี้อาจสูงถึง 30% ของกระบวนการ

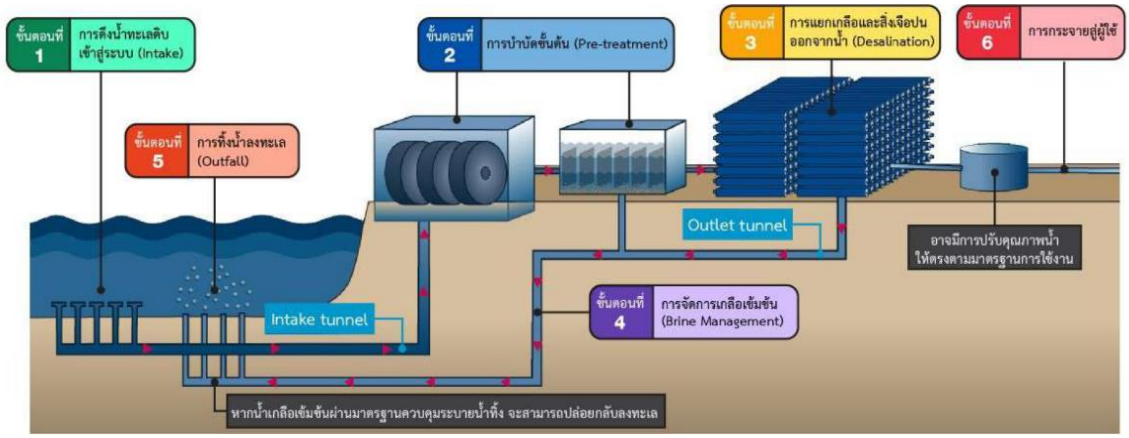
ส่วนที่ 3 การทำน้ำจืดจากน้ำเค็ม (Desalination) การเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการทำน้ำจืดจากน้ำทะเลนั้นต้องพิจารณาเรื่องต้นทุนที่จะเกิดขึ้นจากการลงทุนและการดำเนินการ โดยต้นทุนที่เกิดขึ้นในการดำเนินการในส่วนของการทำน้ำจืดจากน้ำเค็ม (ไม่นับรวมขั้นการบำบัดขั้นต้นและส่วนอื่น ๆ) มาจากการใช้พลังงานในการดำเนินการและการบำรุงรักษา ซึ่งต้นทุนในการผลิตน้ำจืดจากน้ำทะเลนั้นยังขึ้นกับหน่วยกำลังการผลิตและคุณภาพของน้ำจืดที่ได้

ส่วนที่ 4 การจัดการเกลือเข้มข้น (Brine Management) กระบวนการผลิตน้ำจืดจากน้ำทะเลนอกจากจะได้ผลิตภัณฑ์หลักคือน้ำจืด น้ำสะอาดที่เหมาะกับการนำไปอุปโภคหรือบริโภค ยังได้เกลือเข้มข้นเป็นผลพลอยได้ ซึ่งเกลือเข้มข้นเหล่านี้มักมีสารเคมีอื่นซึ่งอาจตกค้างมาจากกระบวนการบำบัดขั้นต้นหรือการล้างทำความสะอาดปะปนมาด้วย ปัจจุบันมีวิธีการกำจัดเกลือเข้มข้นอยู่หลายวิธี อาทิเช่น การปล่อยกลับสู่ทะเล การระเหย การกำจัดของเหลวให้เหลือศูนย์ (Zero Liquid Discharge: ZLD) ฯลฯ โดยการเลือกระบบที่เหมาะสมนั้นสามารถพิจารณาได้จากหลายปัจจัย เช่น ประสิทธิภาพในการกำจัด ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน งบประมาณในการลงทุนและดำเนินการ ทั้งนี้การเลือกระบบที่เหมาะสมยังต้องนำเอาข้อจำกัดที่ของพื้นที่ศึกษามาประกอบการพิจารณา

ส่วนที่ 5 ระบบทิ้งน้ำ (Outfall) การออกแบบขั้นหลักการของระบบทิ้งน้ำ ใช้ข้อมูลลักษณะทางกายภาพของตำแหน่งที่ตั้งของโรงงาน ข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ปริมาณและคุณภาพน้ำทิ้ง ระดับน้ำทะเลขึ้น-ลง คุณลักษณะและมาตรฐานน้ำทิ้งที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น เพื่อกำหนดรูปแบบของระบบทิ้งน้ำ ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ เพื่อลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการระบายน้ำทิ้งลงทะเล โดยตำแหน่งระบายน้ำทิ้งจะต้องมีการไหลเวียนของน้ำทะเลที่ดี

ส่วนที่ 6 การกระจายน้ำจืดที่ผลิตได้สู่ผู้ใช้ ดำเนินหลังจากทราบผลการศึกษาปริมาณน้ำที่จะต้องจ่ายในแต่ละระยะของการพัฒนา กลุ่มเป้าหมายผู้ใช้น้ำและที่ตั้งของระบบผลิตน้ำจืด โดยพิจารณาร่วมกับข้อมูลโครงข่ายท่อส่งน้ำที่มีอยู่เดิมและแนวทางก่อสร้างใหม่ รวมถึงแผนการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และพิจารณาค่าดำเนินการ บำรุงรักษาในระยะยาวด้วย

ภาพที่ 3.2 ขั้นตอนการผลิตน้ำจืดจากน้ำทะเล

ที่มา: สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2565)

ประเด็นมาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้งจากสถานประกอบการเกี่ยวกับการทำน้ำจืดจากน้ำทะเลตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การระบายเกลือเข้มข้นจากกระบวนการผลิตเป็นไปตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเรื่อง กำหนดมาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้งจากสถานประกอบการเกี่ยวกับการทำน้ำจืดจากน้ำทะเล พ.ศ.2560 อย่างเคร่งครัดควรต้องมีการเจือจางน้ำเกลือเข้มข้นด้วยน้ำทะเลแวดล้อมอัตราส่วนไม่น้อยกว่า 1:20 พร้อมออกแบบระบบระบายทิ้งน้ำเกลือเข้มข้นแบบ Outfall ระยะทาง 4 กิโลเมตรจากชายฝั่งบริเวณนิคมมาบตาพุด ผ่านระบบ Multiport Diffuser ที่มุมและความเร็วการปล่อยที่เหมาะสมให้เกิด Jet ใน Mixing Zone ระยะทาง 100 เมตรจากจุดทิ้งน้ำ เพื่อให้เกิดกระบวนการ Advection & Dispersion & Diffusion ช่วยกระจายอนุภาคเกลือในส่วนการไหลแบบ Brine Plume นอก Mixing Zone ผลการจำลองด้วยแบบจำลอง Visual Plume (US.EPA) สนับสนุนและยืนยันผลว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงค่าความเค็ม (Salinity) ไม่เกิน 5% PSU และ pH เปลี่ยนแปลงไม่เกิน 0.5 หน่วย

ด้วยเงินลงทุนจำนวนมากและใช้เทคโนโลยีขั้นสูง จึงทำให้ต้นทุนการผลิตน้ำจืดจากน้ำทะเลจึงสูงตามไปด้วย โดยโครงสร้างราคาค่าน้ำจืดจากน้ำทะเลอาจวิเคราะห์ตามหลักเศรษฐศาสตร์ 3 ด้าน คือ (1) วิเคราะห์มูลค่าน้ำต้นทุนในพื้นที่จากการบริหารจัดการน้ำ (2) วิเคราะห์และประเมินความเสียหายทางการเงินที่เกิดจากการขาดแคลนน้ำ และ (3) วิเคราะห์เพื่อตั้งราคาค่าน้ำจากการผลิตน้ำจืดจากน้ำทะเล ร่วมกับความต้องการของกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่ การก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการบริหารจัดการน้ำ และการใช้น้ำผิวดิน

จากการวิเคราะห์กำลังการผลิตวันละ 2 แสนล้านลูกบาศก์เมตร จะมีราคาต้นทุนการผลิตโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 22.17 บาท และราคาค่าน้ำจืดระหว่าง 23.75-26.75 บาทต่อลูกบาศก์เมตร ซึ่งเป็นจำนวนอัตราที่สูงมากเมื่อเทียบกับราคาน้ำดิบจากน้ำจืดที่มีการซื้อขายในปัจจุบัน

3.7 การศึกษาเกี่ยวกับอัตราค่าใช้น้ำบนฐานของต้นทุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

การศึกษาของกรมทรัพยากรน้ำ (2564) ได้ทำการศึกษาหลักการและวิธีคิดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม สำหรับการใช้น้ำแหล่งน้ำสาธารณะที่อยู่ในพื้นที่นอกเขตชลประทานที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมทรัพยากรน้ำ ตามหลักเกณฑ์ที่เสนอโดย สทนช. (2563, บทที่ 8) มาทำการคำนวณโดยการจัดเก็บข้อมูลตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด และคำนวณอัตราค่าใช้น้ำ รวมทั้งเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม โดยจัดทำเป็น “ร่างกฎกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” โดยสามารถสรุปใจความสำคัญ ได้ 7 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 กำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม จำแนกอัตราค่าใช้น้ำออกเป็น 2 กรณีคือ อัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สอง และ อัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สาม โดยอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สาม จะต้องมีอัตราที่สูงกว่า กรณีของการใช้น้ำประเภทที่สอง โดยมีหลักการดังนี้

อัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สอง = อัตราค่าใช้น้ำพื้นฐาน

อัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สาม = อัตราค่าใช้น้ำพื้นฐาน + อัตราค่าใช้น้ำส่วนเพิ่ม

โดย สทนช. (2563) ให้คำนิยาม “อัตราค่าใช้น้ำพื้นฐาน” หมายถึง อัตราค่าใช้น้ำสำหรับ การใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม “อัตราค่าใช้น้ำส่วนเพิ่ม” หมายถึง อัตราค่าใช้น้ำสำหรับ การใช้น้ำประเภทที่สาม ที่จัดเก็บเพิ่มจากค่าใช้น้ำพื้นฐาน โดยพิจารณาจากเงินลงทุนและค่าใช้จ่ายทั้งทางตรงและทางอ้อมที่เกิดจากผลกระทบการใช้น้ำประเภทที่สาม และ “ผลกระทบการใช้น้ำประเภทที่สาม” หมายถึง ผลกระทบที่เกิดจากการใช้น้ำประเภทที่สาม ได้แก่ เงินลงทุนและค่าใช้จ่ายส่วนเพิ่มของหน่วยงานที่รับผิดชอบการบริหารจัดการน้ำ การเสียโอกาสการใช้น้ำของประชาชนเจ้าของแหล่งน้ำ ความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมแหล่งน้ำและพื้นที่ใกล้เคียง

ทั้งนี้ กรมทรัพยากรน้ำ (2564) ได้ปรับแก้คำนิยามให้สอดคล้องกับบริบทของกรม กล่าวคือ “อัตราค่าใช้น้ำพื้นฐาน” หมายถึง อัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ซึ่งคำนวณได้จากหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 49(1) แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 “ค่าใช้น้ำส่วนเพิ่ม” หมายความว่า ค่าใช้น้ำที่จัดเก็บเพิ่มจากค่าใช้น้ำพื้นฐาน โดยพิจารณาจากเงินลงทุนและค่าใช้จ่ายทั้งทางตรงและทางอ้อมที่เกิดจากการใช้น้ำประเภทที่สามในแต่ละลุ่มน้ำ และ “ผลกระทบ” หมายความว่า ผลกระทบที่เกิดจากการใช้น้ำประเภทที่สาม ได้แก่ ผลกระทบแก่เจ้าของ “แหล่งน้ำ” การเสียโอกาสการใช้น้ำของประชาชน ความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมหรือแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะที่เกิดจากการผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ รวมถึงค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมที่เกิดจากการผันน้ำของหน่วยงานซึ่งรับผิดชอบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำต้องจ่ายเพื่อการผันน้ำ

ประเด็นที่ 2 ปัจจัยกำหนดอัตราค่าใช้น้ำของ “อัตราค่าใช้น้ำพื้นฐาน” ของกรมทรัพยากรน้ำ (2564) โดยอาศัยกรอบหลักเกณฑ์ชอง สทนช. (2563) ซึ่งมีปัจจัยกำหนด 2 ส่วนดังนี้

ส่วนแรก ค่าบริการ (บาทต่อครั้ง) ซึ่งเป็นค่าใช้น้ำที่ไม่แปรผันตามปริมาณการใช้น้ำ เป็นค่าบริการได้แก่ ค่าเรียกเก็บค่าใช้น้ำ ค่าทวงถามการชำระเงินล่าช้า และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่เกิดขึ้นจริงในการให้บริการของหน่วยงานและมิได้รวมอยู่ในต้นทุนการอุปทานน้ำ โดยค่าใช้น้ำดังกล่าวต้องสะท้อนถึงค่าใช้จ่ายของหน่วยงานใน

การดำเนินการนั้น (อนึ่ง ข้อเสนอของ สทนช. นั้น ภาครัฐอาจสนับสนุนค่าบริการในส่วนนี้แทนการเก็บจากผู้ใช้น้ำ แต่ให้มีการเสนอไว้เนื่องจากเป็นต้นทุนส่วนหนึ่งของการจัดสรรน้ำให้กับผู้ใช้น้ำ)

ส่วนที่สอง ค่าใช้น้ำพื้นฐาน โดยค่าใช้น้ำจะคิดจากอัตราค่าใช้น้ำพื้นฐาน (บาทต่อลูกบาศก์เมตร) คูณด้วยปริมาณการใช้น้ำ (ลูกบาศก์เมตร) ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงตามมูลค่าของต้นทุน (C) เงินสำรองสำหรับการบรรเทาวิกฤตน้ำ (R) และ ปริมาณน้ำที่จะนำมาจัดสรร (Q) ซึ่งแต่ละลุ่มน้ำมีค่าของตัวแปรเหล่านี้ไม่เท่ากัน

โดยทั้งสองส่วนสามารถกำหนดเป็นสูตรคำนวณได้ดังนี้

$$S + \left[\left\{\frac{1}{E_i}\left(\frac{C + R_t}{Q}\right)\right\} \times q_{it}\right]$$

ค่าบริการ (บาท/ครั้ง) อัตราค่าใช้น้ำพื้นฐาน (บาท/ลบ.ม.) ปริมาณน้ำที่ต้องการใช้ (ลบ.ม.)

ค่าใช้น้ำพื้นฐาน

ในรายงานของกรมทรัพยากรน้ำ (2564) ได้ประยุกต์คำนิยามของ สทนช. (2563) และก็ได้กำหนดนิยามของตัวแปรหรือปัจจัยกำหนดให้สอดคล้องกับบทบาทการดูแลแหล่งน้ำสาธารณะของกรมทรัพยากรน้ำ ดังนี้

ตัวแปร E คือ ประสิทธิภาพการส่งน้ำ (สัดส่วนปริมาณน้ำที่ได้รับต่อปริมาณน้ำที่ส่งไป) ของลุ่มน้ำ โดยจะสมมติว่ามีค่าเท่ากับ 1 (นั่นคือ ประสิทธิภาพการส่งน้ำสูงสุด) และเพื่อให้ง่ายในการทำความเข้าใจ จะสมมติว่าเท่ากันในทุกลุ่มน้ำ หากตัวแปร E มีค่าน้อย (น้อยกว่า 1) จะทำให้อัตราค่าใช้น้ำพื้นฐานสูงขึ้น ซึ่งประเด็นนี้แสดงความไม่มีประสิทธิภาพของการส่งน้ำ ที่มิควรจะผลักภาระให้แก่ผู้ขอใช้น้ำ

ตัวแปร C คือ ต้นทุนด้านอุปทานน้ำ[1] เสนอให้ประกอบด้วย 2 รายการย่อย คือ “มูลค่างบลงทุนรวม” และ “งบดำเนินการบริหารจัดการแหล่งน้ำสาธารณะ” โดยงบการลงทุนเพื่อพัฒนาแหล่งน้ำโดยตรงและเป็นรายจ่ายที่ลงทุน ไปแล้ว และไม่แปรตามกาลเวลาภายหลังการลงทุนพัฒนาแหล่งน้ำแล้ว สำหรับงบดำเนิน-การบริหารแหล่งน้ำควรจะกำหนดให้มี “ค่าเฉลี่ย” ที่แน่นอน

“มูลค่างบลงทุนรวม” ของกรมทรัพยากรน้ำพิจารณาเฉพาะแหล่งน้ำขนาดเล็ก (ซึ่งมีความจุเกิน 2 แต่ไม่เกิน 4 ล้าน ลบ.ม.) ที่อยู่ภายใต้การดูแลของกรมทรัพยากรน้ำ และรวมกับงบลงทุนด้านการป้องกันตลิ่งริมแม่น้ำ/คลอง/ลำน้ำสาธารณะของกรมโยธาธิการและผังเมือง ซึ่งจะมีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการกระจายน้ำและกักเก็บน้ำในลำน้ำ (ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อการบำรุงทางน้ำและเส้นทางผันน้ำภายในลุ่มน้ำ) จะใช้วิธีการประเมิน

[1] ตามรายงานฉบับสุดท้าย โครงการจัดทำหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคิดค่าน้ำ และจัดทำกฎหมายลำดับรองตามกฎหมายว่าด้วยทรัพยากรน้ำ (หมวด 4 การจัดสรรน้ำและการใช้น้ำ) ที่ เสนอ สทนช. (2563, บทที่ 8) ระบุว่า “ต้นทุนด้านอุปทานน้ำ (C) ได้แก่ “เงินลงทุน” และ “ค่าใช้จ่าย” ตามนิยามในร่างกฎกระทรวงฯ ข้อ 2 โดยหาข้อมูลได้จากงบประมาณของหน่วยงานนั้นๆ ซึ่งจะประกอบด้วย งบลงทุนที่ดินและสิ่งก่อสร้าง งบรายจ่ายอื่น งบบุคลากร งบดำเนินงาน ค่าตอบแทน ค่าใช้สอย ค่าวัสดุ ค่าสาธารณูปโภค งบลงทุนครุภัณฑ์ งบเงินอุดหนุน รายจ่ายอื่น ค่าจ้างลูกจ้างชั่วคราว และเงินเดือนพนักงานราชการ”

งบการลงทุนต่อปริมาณน้ำในแหล่งน้ำขนาดเล็กและปริมาณน้ำท่าธรรมชาติ (side flow) ซึ่งจะนำเสนอแนวทางการคำนวณลำดับถัดไป

ตัวแปร R จะสมมติว่ามีค่าเท่ากับร้อยละ 20 ของเงินลงทุน C (ขณะนี้ยังไม่มีข้อมูลตัวแปร R สำหรับกรณีของกรมทรัพยากรน้ำ) โดยอ้างอิง “ร้อยละ 20 ของงบประมาณบรรเทาสาธารณภัยของโครงการแหล่งน้ำขนาดใหญ่” สำหรับกรณีที่ความน่าจะเป็นในการเกิดวิกฤตน้ำอยู่ในระดับต่ำ (ระดับที่ 0 – 3) จากรายงานฉบับสุดท้าย โครงการจัดทำหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคิดค่าน้ำ และจัดทำกฎหมายลำดับรองตามกฎหมายว่าด้วยทรัพยากรน้ำ (หมวด 4 การจัดสรรน้ำและการใช้น้ำ) ที่เสนอต่อ สทนช. (2563, บทที่ 8) และสมมติให้มีสัดส่วนร้อยละ 20 เท่ากันสำหรับทุกลุ่มน้ำ และสมมติว่าค่าใช้จ่ายส่วนนี้เกิดขึ้นทุกปี ทั้งนี้ หากมีข้อมูลหรือมีการประมาณการค่าใช้จ่ายหรือการตั้งงบประมาณไว้แล้ว จะทำการประเมินให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของลุ่มน้ำต่อไป

ตัวแปร Q จะหมายถึง ปริมาณน้ำที่อยู่ในการกำกับดูแลของกรมทรัพยากรน้ำ ทั้งนี้ จากข้อมูล “ปริมาณน้ำต้นทุนทั้งหมด” ของแต่ละลุ่มน้ำ ซึ่งอ้างถึงภาคผนวก จ. แสดงข้อมูลแหล่งน้ำและปริมาณน้ำรายลุ่มน้ำของรายงานฉบับสุดท้าย โครงการจัดทำหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคิดค่าน้ำ และจัดทำกฎหมายลำดับรองตามกฎหมายว่าด้วยทรัพยากรน้ำ (หมวด 4 การจัดสรรน้ำและการใช้น้ำ) ที่เสนอต่อ สทนช. (2563) ดังนั้น ตัวแปร Q สำหรับกรณีของกรมทรัพยากรน้ำ ควรจะเป็นผลรวมของปริมาณน้ำจาก 2 ส่วน ได้แก่ แหล่งน้ำขนาดเล็กและปริมาณน้ำท่าธรรมชาติ (ที่ไม่รวมปริมาณน้ำจากอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่และขนาดกลาง)

ตัวแปร S คือ ค่าบริการ (บาทต่อครั้ง) ที่จะเรียกเก็บจากผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม โดยใช้งบดำเนินการของกรมทรัพยากรน้ำ เพื่อเป็นตัวแทน (proxy) ของต้นทุนในการดำเนินการทั้งหมดของกรมทรัพยากรน้ำที่ย่อมเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำที่กรมทรัพยากรน้ำกำกับดูแล โดยคิดเป็นร้อยละ 1 ของงบดำเนินการทั้งหมด และแบ่งสัดส่วนให้เท่ากันในทุกลุ่มน้ำ

ตัวแปร q คือ ปริมาณน้ำที่ต้องการใช้ (ลบ.ม. ต่อปี) นั้น เดิม สทนช. (2563) ระบุว่าเป็น “ปริมาณการใช้น้ำของผู้ใช้ที่อยู่ในบริเวณ i เมื่อมีความขาดแคลนน้ำในระดับ t มีหน่วยเป็นลูกบาศก์เมตร” ซึ่งนิยามดังกล่าวนี้ ยังมีความไม่ชัดเจนสำหรับระดับลุ่มน้ำ ดังนั้น การนิยาม “ปริมาณน้ำที่ขาดแคลน” นั้น จะต้องพิจารณาให้เหมาะสม เนื่องจากในสถานการณ์ของการขาดแคลนน้ำนั้น จะมีความเป็นไปได้ในการแย่งชิงน้ำระหว่างการใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง ประเภทที่สองและประเภทที่สาม ซึ่งสะท้อน “ต้นทุนความขาดแคลน” (scarcity) ของทรัพยากรน้ำของสังคม หรือ จะนิยามเป็น “ปริมาณน้ำที่ขาดแคลนตามฤดูกาล” โดยแยกการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำพื้นฐานออกเป็น 2 อัตรา คือ อัตราในช่วงฤดูฝน และอัตราในช่วงฤดูแล้ง ของการใช้น้ำทุกประเภท

เมื่อทำการคำนวณอัตราค่าใช้น้ำพื้นฐานเป็นไปตามตารางที่ 3.11 และ ภาพที่ 3.3 เรียงตามลำดับรหัสลุ่มน้ำ

ตารางที่ 3.11 อัตราค่าใช้น้ำพื้นฐาน (รวมงบลงทุนของหน่วยงานอื่น) อิงต้นทุนด้านอุปทานน้ำ

ชื่อลุ่มน้ำหลัก	[1]	[2]	[3] = [1+2]	[4] = C1	[5] = C2	[6] = R	[7] = S	[8]	[9] = [8/3]
	ปริมาณน้ำที่นำมาจัดสรร (2561)			ค่าก่อสร้าง/5 ปี	O&M/ปี	เงินสำรองวิกฤติ/ปี	ค่าบริการเรียกเก็บ	**ต้นทุนอุปทานน้ำ**	**อัตราค่าใช้น้ำ**
	แหล่งน้ำ	น้ำท่า	**Qs**	(2540 – 2566)	= 0.022 x [4]	= 0.05 x [4]		**= [4+5+6+7]**	**พื้นฐาน**
	ขนาดเล็ก	ธรรมชาติ	**ล้าน ลบ.ม./ปี**	บาท/ปี	บาท/ปี	บาท/ปี	บาท/ปี	**บาท/ปี**	**(บาท/ลบ.ม.)**
1. สาละวิน	6.80	7,702.48	**7,709.28**	88,333,124	11,671,483	8,343,520	50,385	108,398,512	**0.014**
2. โขงเหนือ	215.30	3,162.16	**3,377.46**	366,975,502	50,373,610	48,092,079	50,385	465,491,576	**0.138**
3. โขงอีสาน	1,401.74	17,021.08	**18,422.82**	1,018,767,721	131,159,893	162,521,234	50,385	1,312,499,233	**0.071**
4. ชี	174.26	3,297.40	**3,471.66**	1,682,710,044	201,637,497	142,629,319	50,385	2,027,027,245	**0.584**
5. มูล	298.77	6,661.88	**6,960.65**	1,646,506,208	200,122,614	157,830,075	50,385	2,004,509,281	**0.288**
6. ปิง	71.19	907.86	**979.05**	601,303,824	84,148,782	108,398,551	50,385	793,901,542	**0.811**
7. วัง	14.49	838.16	**852.65**	267,462,544	35,336,657	48,119,390	50,385	350,968,976	**0.412**
8. ยม	76.59	3,926.99	**4,003.58**	471,434,262	62,699,135	70,886,932	50,385	605,070,715	**0.151**
9. น่าน	68.88	13,088.62	**13,157.50**	795,476,133	94,674,481	50,155,635	50,385	940,356,633	**0.071**
10. เจ้าพระยา	335.46	3,016.48	**3,351.94**	2,043,112,123	225,253,888	51,779,865	50,385	2,320,196,260	**0.692**
11. สะแกกรัง	17.58	513.09	**530.67**	150,041,368	17,287,136	13,778,299	50,385	181,157,188	**0.341**
12. ป่าสัก	72.09	215.26	**287.35**	272,734,673	32,101,939	12,996,107	50,385	317,883,104	**1.106**
13. ท่าจีน	341.57	133.16	**474.73**	1,008,588,349	110,888,308	11,048,743	50,385	1,130,575,785	**2.382**
14. แม่กลอง	136.40	1,771.09	**1,907.49**	754,516,352	84,626,763	44,412,470	50,385	883,605,970	**0.463**
15. บางปะกง (+ปราจีนบุรี)	448.41	14,363.16	**14,811.57**	373,980,807	44,546,060	24,217,374	50,385	442,794,627	**0.030**
16. โตนเลสาบ	57.79	982.28	**1,040.07**	53,016,302	7,707,194	14,412,080	50,385	75,185,961	**0.072**
17. ชายฝั่งทะเลตะวันออก	40.34	3,493.54	**3,533.88**	283,276,566	36,156,296	41,109,393	50,385	360,592,640	**0.102**
18. เพชรบุรี-ประจวบฯ	40.96	1,666.09	**1,707.05**	368,476,720	43,441,401	21,011,602	50,385	432,980,109	**0.254**
19. ภาคใต้ตะวันออกตอนบน	175.82	53,278.77	**53,454.59**	285,795,550	33,327,675	2,384,721	50,385	351,558,331	**0.007**

ชื่อลุ่มน้ำหลัก	[1]	[2]	[3] = [1+2]	[4] = C1	[5] = C2	[6] = R	[7] = S	[8]	[9] = [8/3]
	ปริมาณน้ำที่นำมาจัดสรร (2561)			ค่าก่อสร้าง/5 ปี	O&M/ปี	เงินสำรองวิกฤติ/ปี	ค่าบริการเรียกเก็บ	**ต้นทุนอุปทานน้ำ**	**อัตราค่าใช้น้ำ**
	แหล่งน้ำขนาดเล็ก	น้ำท่าธรรมชาติ	**Qs ล้าน ลบ.ม./ปี**	(2540 – 2566) บาท/ปี	= 0.022 x [4] บาท/ปี	= 0.05 x [4] บาท/ปี	บาท/ปี	**= [4+5+6+7] บาท/ปี**	**พื้นฐาน (บาท/ลบ.ม.)**
20. ทะเลสาบสงขลา	31.43	2,323.01	**2,354.44**	218,826,828	26,810,112	9,254,201	50,385	254,941,527	**0.108**
21. ภาคใต้ตะวันออกตอนล่าง	-	997.67	**997.67**	54,766,700	7,020,468	4,582,995	50,385	66,420,548	**0.067**
22. ภาคใต้ฝั่งตะวันตก	166.58	19,489.12	**19,655.70**	575,475,903	64,268,976	18,277,805	50,385	658,073,069	**0.033**
รวม	**4,596.70**	**158,849.35**	**163,446.05**	**13,381,577,605**	**1,605,260,368**	**1,096,242,389**	**1,108,471**	**16,084,188,833**	**เฉลี่ย = 0.37**

ที่มา : กรมทรัพยากรน้ำ (2564) และ การคำนวณของคณะที่ปรึกษา

หมายเหตุ :

ช่อง [1] และช่อง [2] หมายถึง แหล่งน้ำขนาดเล็ก คิดที่ร้อยละ 80 ของความจุ และ ปริมาณน้ำท่าธรรมชาติ คือปริมาณน้ำท่าของ Side Flow ซึ่งไม่รวมพื้นที่รับน้ำเหนือขื่อน (ข้อมูลปี 2561 ของรายงานฉบับสุดท้าย โครงการจัดทำหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคิดค่าน้ำ และจัดทำกฎหมายลำดับรองตามกฎหมายว่าด้วยทรัพยากรน้ำ (หมวด 4 การจัดสรรน้ำและการใช้น้ำ), เสนอ สทนช. ผนวก จ. 2563.) ยกเว้นกรณีของลุ่มน้ำโขงเหนือ คำนวณจากปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยของลุ่มน้ำโขงเหนือ เท่ากับ 6,728 ล้าน ลบ.ม. โดยมีสัดส่วนของแหล่งน้ำขนาดเล็กเท่ากับร้อยละ 4 และแหล่งน้ำธรรมธรรมชาติร้อยละ 47 และ ลุ่มน้ำโขงอีสานมีปริมาณ 25,031 ล้าน ลบ.ม. และมีสัดส่วนของแหล่งน้ำขนาดเล็กและแหล่งน้ำธรรมชาติเท่ากับร้อยละ 7 และ ร้อยละ 68 ตามลำดับ (อ้างถึง โครงการจัดทำข้อมูลลุ่มน้ำ ภายใต้แผนการพัฒนาการชลประทาน, 2557) และทอนปริมาณน้ำที่จัดสรรของแหล่งน้ำขนาดเล็กเท่ากับร้อยละ 80 ของความจุ ตามหลักการของ สทนช. (2563)

ช่อง [4] มาจากการคำนวณ “เงินลงทุนก่อสร้างของโครงการ” ในแต่ละลุ่มน้ำ และหาร 5 ปี เพื่อเฉลี่ยเงินลงทุนของกรมทรัพยากรน้ำ และ หาร 10 ปี สำหรับโครงการของกรมโยธาธิการและผังเมือง (และหน่วยงานอื่นที่มีโครงการลักษณะเดียวกัน) เพื่อเฉลี่ยเงินลงทุนสำหรับคิดอัตราค่าใช้น้ำ

ช่อง [5] คิดในอัตราร้อยละ 2.2 ของเงินลงทุนก่อสร้างทั้งหมดในปีนั้นของกรมทรัพยากรน้ำ และในอัตราร้อยละ 0 ของเงินลงทุนก่อสร้างทั้งหมดในปีนั้นของกรมโยธาธิการและผังเมือง เนื่องจากเขื่อนป้องกันตลิ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานจึงไม่มีต้นทุน Operation & Maintenance ภายหลังการก่อสร้างเสร็จ หากจำเป็นต้องปรับปรุงเขื่อนฯ จะเน้นเป็น “การลงทุน” ปรับปรุงเขื่อนฯ

ช่อง [6] คิดในอัตราร้อยละ 5 ของเงินลงทุนก่อสร้างทั้งหมดในปีนั้น และและในอัตราร้อยละ 0 ของเงินลงทุนก่อสร้างทั้งหมดในปีนั้นของกรมโยธาธิการและผังเมือง เนื่องจากโครงสร้างพื้นฐานนี้ไม่เกี่ยวกับ “การบริหารวิกฤตน้ำ”

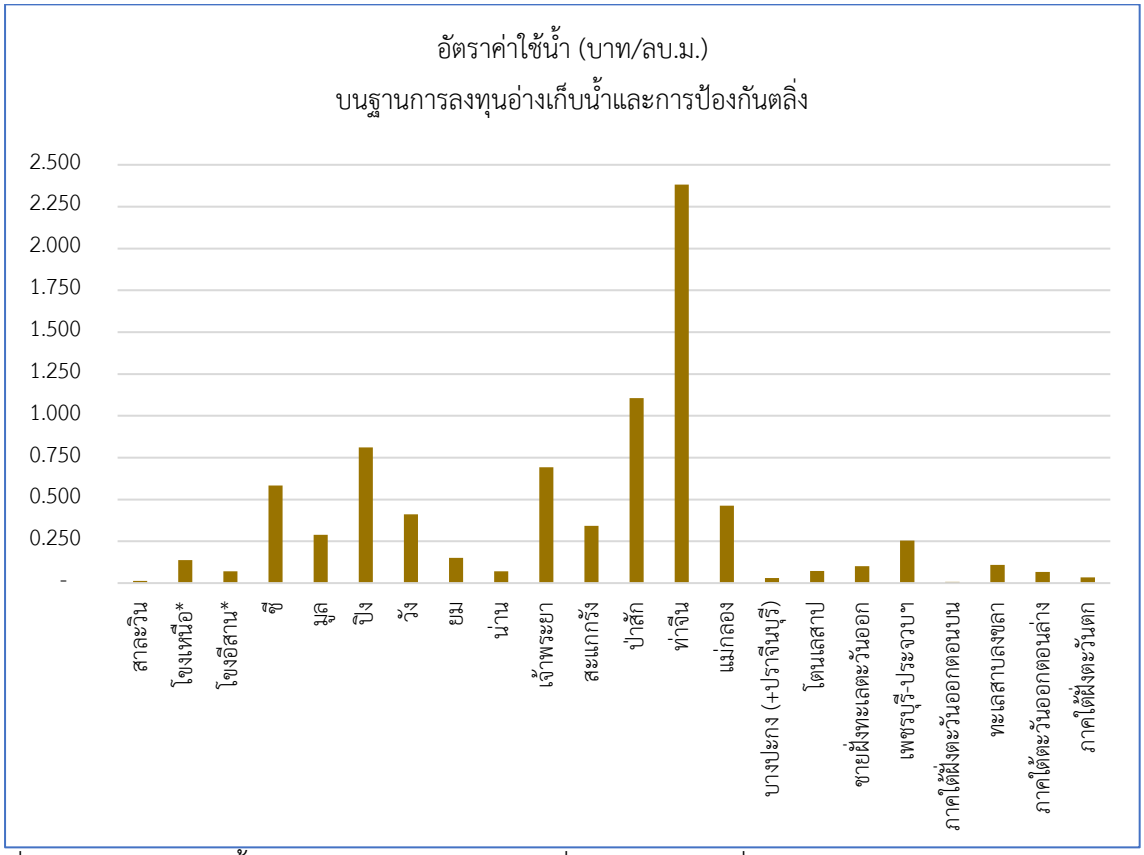
ช่อง [7] คิดเป็นร้อยละ 1 ของงบรายจ่ายอื่น มาเฉลี่ยทุกลุ่มน้ำ (22 ลุ่มน้ำ) ให้เท่ากัน = 50,385 บาท/ปี/ลุ่มน้ำ (= 110.8471 ล้านบาท x 1% / 22 ลุ่มน้ำ)

ประเด็นที่ 3 การสร้างแรงจูงใจในการประหยัดน้ำหรือใช้น้ำอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ โดยเสนอให้กำหนดโครงสร้างอัตราแบบก้าวหน้า (progressive rate) กล่าวคือหากมีปริมาณการใช้น้ำสูงก็ควรจะมีอัตราค่าใช้น้ำพื้นฐานที่สูงกว่าระดับปริมาณการใช้น้ำน้อย เป็นต้น ทั้งนี้ การกำหนดอัตราเพิ่มนี้จึงเข้าหลักการของ Trial and Error เพื่อส่งเสริมให้เกิดความเหมาะสม

ประเด็นที่ 4 การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำในเขตภาวะน้ำแล้ง ตามมาตรา 57 หรือกำหนดเขตภาวะน้ำแล้งอย่างรุนแรงตามมาตรา 58 นั้น เพื่อจูงใจให้มีการระมัดระวังการใช้น้ำอย่างฟุ่มเฟือย ควรจะกำหนดอัตราค่าใช้น้ำพื้นฐานในเขตภาวะน้ำแล้งและเขตภาวะน้ำแล้งอย่างรุนแรง ที่ควรแตกต่างไปจากสถานการณ์ปกติ

ประเด็นที่ 5 กำหนดเวลาบังคับใช้ประกาศ 5 ปี โดยมีเหตุผล 3 ประการ ได้แก่ (ก) ด้านปริมาณน้ำต้นทุน กล่าวคือ สถานการณ์ทรัพยากรน้ำสาธารณะ มีการเปลี่ยนแปลงตามภูมิอากาศ (ข) ด้านปริมาณความต้องการใช้น้ำ กล่าวคือ นโยบายของรัฐบาล (แปรตามนโยบายของพรรคการเมือง) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีกรอบการดำเนินการ 5 ปี ซึ่งอาจจะมีผลต่อการส่งเสริมการลงทุนของภาคเอกชนในลุ่มน้ำที่มีศักยภาพในการรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและเมือง และ (ค) มูลค่าต้นทุนด้านอุปทานน้ำ หรือค่าใช้จ่ายในการลงทุนและบริหารจัดการแหล่งน้ำสาธารณะที่อาจจะมีการปรับเปลี่ยนตามกาลเวลา เช่น ค่าจ้าง ค่าก่อสร้าง ค่าซ่อมแซม ฯลฯ

ภาพที่ 3.3 อัตราค่าใช้น้ำ (บาท/ลบ.ม.) บนฐานการลงทุนอ่างเก็บน้ำและการป้องกันตลิ่ง

ที่มา: กรมทรัพยากรน้ำ (2564) และ การคำนวณเพิ่มเติมของคณะที่ปรึกษา

ประเด็นที่ 6 ความเท่าเทียมและความเป็นธรรม โดยนำเสนอแนวคิดดังนี้

ความเท่าเทียม (equality) หมายถึงการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำให้เท่ากันทั่วประเทศจะเป็นการง่ายในการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ในการดำเนินการจัดเก็บค่าใช้น้ำและไม่ต้องทำความเข้าใจเพื่อตอบคำถามผู้ใช้น้ำประเภทต่างๆ และแตกต่างกันตามลุ่มน้ำ อย่างไรก็ดี “อัตราค่าใช้น้ำพื้นฐานที่คำนวณบนพื้นฐานของต้นทุนอุปทานน้ำ” เท่ากันในทุกลุ่มน้ำหรือเป็นอัตราเดียวกันทั้งประเทศ (single rate) ส่วนใหญ่จะไม่สะท้อนเป็นธรรมเสมอไป (not necessary fair) เพราะต้นทุนด้านอุปทานน้ำ (cost) ที่แตกต่างกัน เช่น ต้นทุนน้ำของลุ่มน้ำในภาคใต้ต่ำกว่าต้นทุนน้ำของลุ่มน้ำในภาคกลางและต้นทุนน้ำของลุ่มน้ำในภาคเหนือ ตามลำดับ

ความเป็นธรรม (fairness) หมายถึง หากแหล่งน้ำใดมีต้นทุนสูง ผู้ใช้น้ำในแหล่งน้ำนั้น ก็ควรจะมีส่วนในการรับผิดชอบสูงกว่าผู้ใช้น้ำในแหล่งน้ำที่มีต้นทุนต่ำกว่า ด้วยเหตุนี้ เมื่อต้นทุนน้ำของลุ่มน้ำในภาคเหนือสูงกว่าในภาคอื่น อัตราค่าใช้น้ำในภาคเหนือที่สะท้อนต้นทุนน้ำก็ย่อมสูงกว่าลุ่มน้ำในภาคอื่น (เช่น P1) เมื่อต้นทุนน้ำของลุ่มน้ำในภาคใต้ต่ำกว่าภาคอื่น อัตราค่าใช้น้ำในภาคใต้ที่สะท้อนต้นทุนน้ำย่อมต่ำกว่าลุ่มน้ำภาคอื่น (เช่น P2) ดังนั้น หากกำหนดให้อัตราค่าใช้น้ำเท่ากันทั้งประเทศ เช่น หากสมมติกำหนดอัตราค่าใช้น้ำเท่ากับ P1 ทั้งประเทศ ก็จะเกิดความไม่เป็นธรรมสำหรับกลุ่มผู้ใช้น้ำในภาคใต้ ซึ่งมีต้นทุนน้ำต่ำกว่า P1 (P2 น้อยกว่า P1) หรือ หากสมมติกำหนดอัตราค่าใช้น้ำเท่ากับ P2 ทั้งประเทศ ก็จะเกิดความไม่เป็นธรรมสำหรับกลุ่มผู้ใช้น้ำภาคใต้เช่นกันในแง่ที่ผู้ใช้น้ำในภาคเหนือได้รับการอุดหนุนจากภาครัฐ เพราะต้นทุนน้ำสูงกว่า แต่จ่ายเงินค่าน้ำต่ำกว่าต้นทุนน้ำ ในขณะที่กลุ่มผู้ใช้น้ำในภาคใต้ไม่ได้รับการอุดหนุนจากภาครัฐ ซึ่งสะท้อนความเป็นธรรม นั่นเอง

การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำของแต่ละลุ่มน้ำให้เท่ากันได้และ**ก่อให้เกิดความเป็นธรรมได้ก็ต่อเมื่อ**มีความชัดเจนในเงื่อนไข 2 ประการ ดังนี้ (ก) ต้นทุนด้านน้ำ (บาทต่อ ลบ.ม.) และ (ข) ผลประโยชน์ที่ได้จากการใช้น้ำ (บาท/ลบ.ม.) กล่าวคือ

สถานการณ์แรก ความเป็นธรรมระหว่างกิจการภายในลุ่มน้ำเดียวกัน หากลุ่มน้ำ A มีต้นทุนด้านอุปทานน้ำต่ำ (บาท/ลบ.ม.) แต่มูลค่าประโยชน์ที่ได้จากน้ำ (บาท/ลบ.ม.) สูง เช่น กิจการด้านท่องเที่ยวใช้น้ำในแหล่งน้ำสาธารณะลุ่มน้ำ A มีมูลค่าทางเศรษฐกิจต่ำกว่ากิจการโรงแรมที่ใช้น้ำในแหล่งน้ำสาธารณะเดียวกัน เช่น กิจกรรมในลุ่มน้ำภาคใต้เทียบในเชิงมูลค่าทางเศรฐกิจต่อจำนวนน้ำที่ใช้เท่ากัน หรือคิดเป็นรายได้ต่อน้ำ 1 ลบ.ม.) ดังนั้น อัตราค่าใช้น้ำสำหรับกิจการท่องเที่ยวสามารถกำหนดให้ต่ำกว่ากรณีของกิจการโรงแรมได้ และสะท้อนความเป็นธรรมในระดับหนึ่งระหว่างกิจการในลุ่มน้ำเดียวกัน

สถานการณ์สอง ความเป็นธรรมกิจการเหมือนกันระหว่างลุ่มน้ำ หากลุ่มน้ำ B มีต้นทุนด้านอุปทานน้ำสูงกว่าลุ่มน้ำ A แต่มูลค่าประโยชน์ที่ได้จากน้ำของลุ่มน้ำ B ต่ำกว่ากรณีของลุ่มน้ำ A เช่น กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในลุ่มน้ำ A สร้างรายได้สูงกว่าในลุ่มน้ำ B (เทียบในเชิงมูลค่าทางเศรฐกิจต่อจำนวนน้ำที่ใช้เท่ากัน หรือคิดเป็นรายได้ต่อน้ำ 1 ลบ.ม.) ดังนั้น อัตราค่าใช้น้ำของลุ่ม A และ ลุ่มน้ำ B สามารถกำหนดให้เท่ากันได้

อย่างไรก็ดี **การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำดังกล่าวนั้น ควรจะกำหนดในระดับอุตสาหกรรมหรือกิจการ** เนื่องจากแต่ละกิจการหรืออุตสาหกรรมใช้น้ำให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจหรือสร้างรายได้ไม่เท่ากัน เช่น การใช้น้ำ 1 ลบ.ม. สำหรับกิจการโรงแรม กับ สำหรับกิจการย้อมผ้า ย่อมสร้างรายได้ไม่เท่ากัน เป็นต้น สำหรับการศึกษาเชิงวิชาการเกี่ยวกับ มูลค่าประโยชน์ทางเศรษฐกิจต่อน้ำ 1 ลบ.ม. ของกิจกรรมต่างหรือตามสาขาการผลิต เช่น Input-Output Table หรือ Water Intensity หรือ Water Footprint ทั้งของต่างประเทศและของ

ประเทศไทยมีอยู่จำนวนหลายชิ้น ประกอบกับทาง สทนช. มีโครงการในการศึกษาในด้านนี้อีกด้วย (อยู่ระหว่างการศึกษา–โดยทางกรมทรัพยากรน้ำสามารถประสานขอข้อมูลโดยตรงกับทาง สทนช. มาศึกษาในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำจำแนกตามกิจกรรมการใช้น้ำของการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามในอนาคตต่อไปได้)

ประเด็นที่ 7 ความสามารถในการแข่งขันทางการค้าของผู้ประกอบการที่จ่ายค่าใช้น้ำสาธารณะ สามารถวิเคราะห์ได้ 3 มุมมอง ได้แก่

มุมมองแรก การเก็บค่าใช้น้ำของกรมทรัพยากรน้ำ นับว่าเป็นครั้งแรกของประเทศไทย ดังนั้น จากเดิมที่ผู้ใช้น้ำในแหล่งน้ำที่กำกับดูแลโดยกรมทรัพยากรน้ำไม่เคยจ่ายค่าใช้น้ำ และต้องมาจ่ายค่าใช้น้ำ ย่อมทำให้ต้นทุนของผู้ประกอบการเพิ่มขึ้น ดังนั้น หากผู้ประกอบการใช้น้ำมาก ก็ย่อมมีต้นทุนเพิ่มขึ้นมากกว่าผู้ประกอบการอีกรายหรือคู่แข่งทางการค้า และหากต้นทุนด้านน้ำของผู้ประกอบการเป็นสัดส่วนที่สูง (เมื่อเทียบกับต้นทุนด้านอื่น เช่น ค่าจ้าง ค่าเช่า ค่าวัตถุดิบ) ผู้ประกอบการจะต้องหาหนทางที่จะ ประหยัดรายจ่ายส่วนนี้ในอนาคต

มุมมองที่สอง ในกรณีที่อัตราค่าใช้น้ำแตกต่างกันระหว่างลุ่มน้ำ ดังนั้น ผู้ประกอบการที่ตั้งโรงงานอยู่ในลุ่มน้ำที่มีอัตราค่าใช้น้ำต่ำกว่า ย่อมได้เปรียบมากกว่าผู้ประกอบการที่ตั้งโรงงานในลุ่มน้ำที่มีอัตราค่าใช้น้ำสูงกว่า หากสมมติว่าผู้ประกอบการทั้งสองรายมีต้นทุนด้านอื่นเท่ากันยกเว้นต้นทุนด้านน้ำที่แตกต่างกัน ก็ย่อมส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันอย่างแน่นอน หากผู้ประกอบการทั้งสองรายผลิตสินค้าที่เหมือนกันและแข่งขันกันในตลาด อย่างไรก็ดี การตั้งโรงงานที่อยู่คนละลุ่มน้ำ ย่อมสะท้อนถึงต้นทุนด้านอื่นที่แตกต่างกัน หรือกลุ่มลูกค้าจะแตกต่างกัน หรือแหล่งวัตถุดิบที่แตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้ การวิเคราะห์ความเสียเปรียบทางการแข่งขันยังไม่สามารถด่วนสรุปในขั้นนี้ได้

มุมมองที่สาม ในกรณีของผู้ประกอบการ**รายใหม่**ที่กำลังตัดสินใจลงทุน หากต้นทุนด้านน้ำมีนัยยะสำคัญ ผู้ประกอบการจะตัดสินใจลงทุนในลุ่มน้ำที่มีต้นทุนด้านน้ำต่ำกว่า (อัตราค่าใช้น้ำน้อย) แต่หากปัจจัยด้านตลาดและวัตถุดิบและค่าขนส่งหรือการจ้างแรงงานมีนัยยะสำคัญมากกว่า ผู้ประกอบการอาจจะตัดสินใจลงทุนในลุ่มน้ำที่มีอัตราค่าใช้น้ำสูงกว่าลุ่มน้ำที่มีอัตราค่าใช้น้ำน้อยกว่าได้

หากกำหนดอัตราค่าใช้น้ำเท่ากันทั้งประเทศ ผู้ประกอบการก็จะเผชิญกับปัญหา**ความไม่เป็นธรรม**ดังกล่าวข้างต้น หากต้นทุนน้ำมีความสำคัญต่อกิจการใด กิจการเหล่านั้นย่อมแสวงหาทำเลที่ตั้งใกล้แหล่งน้ำสาธารณะ และหากมีการขอใช้น้ำในแหล่งน้ำสาธารณะจำนวนมาก หากปริมาณน้ำรวม (ตัวแปร Q) มีจำนวนมาก สถานการณ์การแย่งชิงน้ำย่อมไม่เกิดขึ้น แต่หากมีปริมาณน้ำรวม (ตัวแป Q) มีจำนวนน้อย แม้ว่าต้นทุนน้ำจะต่ำ การพิจารณาออกใบอนุญาตใช้น้ำย่อมพิจารณา “สมดุล” น้ำเป็นหลักสำคัญอยู่แล้ว การจัดสรรน้ำให้แก่ผู้ขอใช้น้ำใด ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านอื่น ได้แก่ ลำดับความสำคัญของกิจการ หรือนโยบายของภาครัฐและคณะกรรมการลุ่มน้ำในการเห็นชอบการขอใช้น้ำของการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ดังนั้น อัตราค่าใช้น้ำพื้นฐาน จึงมิใช่ปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจลงทุน หากแต่สะท้อน “ต้นทุนน้ำ” ของสังคมในลุ่มน้ำนั้น

มุมมองที่สี่ ในกรณีอัตราค่าใช้น้ำของกรมทรัพยากรน้ำต่ำกว่าของอัตราค่าชลประทาน (ขณะนี้ อัตราค่าชลประทานของการใช้น้ำชลประทานเพื่อกิจการอุตสาหกรรมและประปา ไม่เกิน 0.5 บาทต่อ ลบ.ม.) ความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการที่ใช้น้ำภายใต้การดูแลของกรมทรัพยากรน้ำอาจจะไม่กระทบมากนัก แต่หากอัตราค่าใช้น้ำของกรมทรัพยากรน้ำเท่ากับของค่าชลประทาน แม้ว่าจะผู้ประกอบการที่อยู่นอกเขตชลประทานจะมีต้นทุนด้านน้ำเท่ากับผู้ประกอบการที่อยู่ในเขตชลประทานก็ตาม แต่ย่อมสร้าง “ความไม่เป็น

ธรรม" และเป็นการ "ทำลายความสามารถในการแข่งขัน" ของผู้ประกอบการที่นอกเขตชลประทาน ด้วยเหตุผลอย่างน้อย 2 ประการคือ (ก) ปริมาณน้ำของแหล่งน้ำสาธารณะมีความไม่แน่นอนมากกว่าระบบชลประทาน และ (ข) การตั้งโรงงาน/สถานประกอบการอยู่นอกเขตชลประทาน เดิมมีความได้เปรียบด้านต้นทุนน้ำอยู่แล้ว หากอัตราค่าใช้น้ำต่ำกว่าก็กระทบความสามารถในการแข่งขันเล็กน้อย แต่หากเผชิญอัตราค่าน้ำเท่ากับค่าชลประทานจะทำให้สูญเสียความสามารถในการแข่งขันได้

3.8 การศึกษาเกี่ยวกับเครื่องมือในการวางแผนจัดสรรทรัพยากรน้ำให้เหมาะสม กับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

ด้วยสภาพภูมิประเทศของแต่ละภูมิภาคของไทยมีความแตกต่างกัน อีกทั้งนโยบายการพัฒนาในแต่ละพื้นที่หรือภูมิภาคก็แตกต่างกัน ทำให้รูปแบบความต้องการใช้น้ำ (water usage pattern) มีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย ในขณะที่ ปริมาณน้ำต้นทุน (water stock) ของแต่ละภูมิภาค มีปริมาณจำกัด (limited) และมีความไม่แน่นอนหรือมีความเสี่ยงด้านปริมาณน้ำต้นทุนตามภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไปที่จะเกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในอนาคตอันใกล้ (climate change risk) ด้วยเหตุนี้ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย จึงต้องคำนึงอย่างน้อย 4 เกณฑ์ (criteria) ดังนี้ (ก) การคำนึงถึงปริมาณทรัพยากรน้ำและความต้องการใช้น้ำ ของทุกภาคส่วนในแต่ละลุ่มน้ำและเชื่อมโยงกับลุ่มน้ำอื่น (ข) การคำนึงถึงความเท่าเทียมกันและความเป็นธรรมในการจัดสรรน้ำ สำหรับทุกภาคส่วนในแต่ละลุ่มน้ำและเชื่อมโยงกับลุ่มน้ำหรือพื้นที่อื่น (ค) การคำนึงถึงการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจภายใต้บริบทใหม่ เช่น การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน การขยายตัวของเขตพัฒนาพิเศษ การส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นต้น ของแต่ละภูมิภาค และ (ง) การคำนึงถึงความมั่นคงด้านน้ำ-อาหาร-และพลังงาน ของภูมิภาคและของลุ่มน้ำ

ดังนั้น เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับภูมิภาคเป็นไปอย่างเหมาะสมสำหรับท้องถิ่นและสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น ควบคู่กับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากการใช้ทรัพยากรน้ำของทุกภาคส่วน การศึกษาเรื่อง "เกณฑ์การบริหารจัดการน้ำที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทย ระยะที่ 1 – 3 (2558 – 2563)" จึงมีเป้าประสงค์เพื่อนำเสนอมาตรการในการบรรเทาการขัดแย้งภายในและระหว่างลุ่มน้ำโดยเฉพาะในช่วงเวลาที่สถานการณ์น้ำไม่เพียงพอกับความต้องการ โดยอยู่ภายใต้ทรัพยากรน้ำที่มีอย่างจำกัด และต้องสอดคล้องกับกฎหมายด้านทรัพยากรน้ำของประเทศไทย (พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561) และสามารถนำไปเป็นต้นแบบแนวทางการจัดสรรน้ำภายในลุ่มน้ำและการผันน้ำระหว่างลุ่มน้ำที่จะเกิดขึ้นในอนาคต [นิรมล สุธรรมกิจ และ คณะ, 2559, 2562, 2564] โดยมีวัตถุประสงค์การศึกษา 4 ประการ ได้แก่ (1) การสร้างผังน้ำที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจและสังคมของลุ่มน้ำในระดับภูมิภาค (2) การประเมินความต้องการใช้น้ำเพื่อตอบสนองรูปแบบการพัฒนาด้านเศรษฐกิจในระดับลุ่มน้ำ (3) การเสนอมาตรการทางเศรษฐกิจและสังคมในการกำหนดกติการการจัดสรรน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดเป็นธรรมและเท่าเทียม ภายใต้บริบทของลุ่มน้ำ และ (4) การเสนอหลักการและเกณฑ์การจัดสรรน้ำจากศักยภาพและความต้องการที่มี ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ภายใต้บริบทของลุ่มน้ำในแต่ละภูมิภาค

การศึกษาดังกล่าวได้ข้อสรุปที่สำคัญอันเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับลุ่มน้ำหลักหรือระดับภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งการออกแบบมาตรการจูงใจให้เกิดการใช้น้ำให้มีประสิทธิภาพและสร้างระบบการจัดสรรน้ำที่เป็นธรรมแก่ภาคการผลิตต่าง ๆ โดยข้อสรุปสำคัญดังกล่าวนี้ประกอบด้วย 6 ประการ

ประการแรก ***ระบบธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (water governance) ที่ยั่งยืนและมีประสิทธิผล*** โดยเฉพาะการมุ่งเน้น “สร้างหลักประกันเรื่องน้ำสำหรับทุกคน” ตลอดจนการดูแลระบบนิเวศที่เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำสาธารณะ ดังนั้นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีธรรมาภิบาลนั้น พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ได้กำหนดให้มีการตั้ง “คณะกรรมการลุ่มน้ำ” เพื่อดำเนินการบริหารจัดการลุ่มน้ำอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม และสามารถตอบโจทย์เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้

ทั้งนี้ ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีธรรมาภิบาลมีหลักการที่สำคัญอย่างน้อย 2 ประการ คือ (ก) ระบบธรรมาภิบาลที่ยั่งยืนและมีประสิทธิผลมีองค์ประกอบย่อย 3 ประการ ได้แก่ (1) **หลักประสิทธิผล (effectiveness)** โดยอาศัยองค์ประกอบย่อย 3 ประการ คือ ความมีสมรรถนะ (competence) ของผู้ปฏิบัติหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (เช่น คณะกรรมการลุ่มน้ำ กรมทรัพยากรน้ำ สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ที่ต้องมีข้อมูลและเครื่องมือที่เหมาะสม) การกำหนดนโยบายที่สมเหตุสมผล (sound policy making) กับเงื่อนไขบริบทท้องถิ่นหรือลุ่มน้ำได้อย่างสมดุลและยั่งยืน และ การสร้างความร่วมมือ (collaboration) ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างบูรณาการและครอบคลุม เพื่อให้การทำงานด้านทรัพยากรน้ำมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (2) **หลักความรับผิดชอบ (accountability)** ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัยองค์ประกอบย่อย 3 ประการ คือ ความมีมาตรฐานทางจริยธรรม (integrity) หรือต้องรู้ว่าบรรทัดฐานและคุณธรรมจริยธรรมทางสังคมที่เหมาะสมเป็นอย่างไร ความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ (transparency) และ มีการตรวจสอบที่เป็นอิสระ (independent oversight) และ (3) **หลักความครอบคลุม (inclusiveness)** โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและการให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึง (ผ่านคณะกรรมการลุ่มน้ำที่มีองค์ประกอบขององค์กรผู้ใช้น้ำในระดับลุ่มน้ำหลัก ลุ่มน้ำสาขาและลุ่มน้ำย่อย) โดยเฉพาะไม่ทอดทิ้งกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคมและทางเศรษฐกิจ รวมถึงการคำนึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอีกด้วย โดยมีองค์ประกอบย่อย 5 ประการ คือ การไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง (leave no one behind) โดยคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสไม่ด้อยลงไปกว่าเดิม การไม่เลือกปฏิบัติ (non-discrimination) กับกลุ่มบุคคลที่มีความแตกต่างทางศาสนา วัฒนธรรม เชื้อชาติ สังคม การมีส่วนร่วม (participation) ที่เป็นไปอย่างเหมาะสมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง การให้หน่วยงานที่ใกล้ประชาชนที่สุดจัดบริการสาธารณะ (subsidiarity) เพื่อให้เกิดการกระจายอำนาจการตัดสินใจในการให้บริการสาธารณะที่เหมาะสมตามบริบทท้องถิ่น และ ความเป็นธรรมแบบข้ามรุ่นคน (inter-generational equity) โดยคำนึงถึงผลกระทบ (ด้านสังคมและด้านสิ่งแวดล้อม) ที่อาจเกิดขึ้นต่อคนในอนาคต และ (ข) การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน หมายถึง “กระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ รวมถึงทรัพยากรน้ำและระบบนิเวศที่เกี่ยวข้องที่มีเป้าหมายเพื่อความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ ความเป็นธรรมและมีความครอบคลุมทางสังคมในทุกระดับ ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาลและความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง” คำนิยามข้างต้นเป็นการประยุกต์คำนิยามของการบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการ (Integrated Water Resource Management: IWRM) และกรอบแนวคิดของ SDGs

ประการที่สอง ***การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องคำนึงถึงบริบทการใช้น้ำของแต่ละลุ่มน้ำด้วย*** (ภายใต้หลักประสิทธิผลของระบบธรรมาภิบาล) ซึ่งแต่ละลุ่มน้ำมีบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และการพึ่งพิงฐานทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนที่แตกต่างกัน ดังนั้น ข้อมูลที่จำเป็นจึงประกอบด้วย (ก) บริบททางเศรษฐกิจ สังคม และ ระบบนิเวศของลุ่มน้ำ (ข) นโยบายและแผนพัฒนาในระดับลุ่มน้ำ และ (ค) "ผังน้ำที่ดี" ที่ควรเชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของลุ่มน้ำ โดยนิยามของ "ผังน้ำ" ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 คือ "แผนที่หรือแผนผังแสดงระบบทางน้ำที่มีน้ำไหลผ่านซึ่งเชื่อมโยงกันตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงทางออกสู่พื้นที่แหล่งน้ำ ทะเลหรือทางออกทางน้ำระหว่างประเทศ ซึ่งระบบทางน้ำดังกล่าวครอบคลุมทั้งแม่น้ำ ลำคลอง ห้วย หนอง บึง กุด ป่าบุ่ง ป่าทาม พื้นที่ชุ่มน้ำ พื้นที่แหล่งกักเก็บน้ำ พื้นที่ทางน้ำหลาก พื้นที่น้ำนอง พื้นที่ลุ่มต่ำ ทางน้ำหรือพื้นที่อื่นใดที่มี ลักษณะทำนองเดียวกันไม่ว่าจะเกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้น โดยทางน้ำดังกล่าวอาจมีน้ำไหลผ่านตลอดทั้งปีหรือบางช่วงเวลาก็ได้"

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยมีผังน้ำที่ดีนั้น จะต้องประกอบด้วยข้อมูลทางเศรษฐกิจ (เช่น Gross Provincial Products หรือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมระดับจังหวัด) ที่สะท้อนมูลค่าเศรษฐกิจด้านเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ ข้อมูลประชากร เป็นต้น ตัวอย่างเช่น **แผนที่ผังน้ำของลุ่มน้ำปิง** มีลักษณะทางกายภาพที่มีภูเขาสูงและป่าต้นน้ำทางด้านเหนือ และมีเขื่อนภูมิพลซึ่งเป็นเขื่อนขนาดใหญ่หลักที่จัดสรรน้ำเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยเนื่องจากเชื่อมโยงกับลุ่มน้ำเจ้าพระยา การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดเชียงใหม่ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำปิง GPP ของจังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน มากกว่าร้อยละ 80 เชื่อมโยงกับการใช้น้ำในลุ่มน้ำ (ภาพที่ 3.4) **แผนที่ผังน้ำของลุ่มน้ำเจ้าพระยา** มีลักษณะทางกายภาพที่เป็นพื้นที่ราบลุ่มเหมาะกับการปลูกข้าว (ในพื้นที่ตอนบนและตอนกลางของลุ่มน้ำ) โดยในลุ่มน้ำนี้ไม่มีเขื่อนเก็บน้ำขนาดใหญ่ในพื้นที่ แต่ปัจจุบัน น้ำต้นทุนของลุ่มน้ำนี้มีความเชื่อมโยงกับ เขื่อนภูมิพล เขื่อนสิริกิติ์ เขื่อนแควน้อยบำรุงแดน และเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ ลุ่มน้ำเจ้าพระยานี้เป็นที่ตั้งของกรุงเทพฯและปริมณฑล (กิจการด้านอุตสาหกรรมและบริการในพื้นที่ตอนล่างของลุ่มน้ำ) ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมหลักของประเทศ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของกรุงเทพฯและปริมณฑล ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา หรือกลุ่มเจ้าพระยาใหญ่ที่ผนวกลุ่มน้ำปิง วัง ยม น่าน ส่วน GPP ของกรุงเทพฯและปริมณฑล มากกว่าร้อยละ 80 เชื่อมโยงกับการใช้น้ำในลุ่มน้ำนี้ (ภาพที่ 3.5) **แผนที่ผังน้ำของลุ่มน้ำมูล** มีลักษณะทางกายภาพที่มีภูเขาสูงทางด้านซ้ายมือในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา และแม่น้ำมูลไหลไปทางทิศตะวันออกที่จังหวัดอุบลราชธานีและแม่น้ำโขง สภาพการใช้ที่ดินส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ปลูกข้าวหอมมะลิหลักของประเทศไทย แต่ลุ่มน้ำนี้มีข้อจำกัดเรื่องการพัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำเนื่องจากเป็นพื้นที่ราบ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดนครราชสีมาและอุบลราชธานีขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำมูล GPP ของจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ นครราชสีมา และอุบลราชธานี มากกว่าร้อยละ 80 เชื่อมโยงกับการใช้น้ำในลุ่มน้ำ (ภาพที่ 3.6) **แผนที่ผังน้ำของลุ่มน้ำฝั่งทะเลตะวันออก** มีลักษณะทางกายภาพที่เป็นพื้นที่ราบ แม่น้ำมีลักษณะสั้นไหลจากตอนเหนือสู่อ่าวไทย ทำให้มีข้อจำกัดในการสร้างแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ปัจจุบันพื้นที่นี้เป็นแหล่งพัฒนาอุตสาหกรรมต้นน้ำหลัก (upstream industry) ของประเทศไทย และถูกวางแผนในการพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกซึ่งทำให้การใช้น้ำเกินศักยภาพของพื้นที่ในปัจจุบัน ส่งผลต่อแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ต้องแสวงหาน้ำต้นทุนมาเสริมจากลุ่มน้ำอื่น หรือการจัดการอุปสงค์ของน้ำ เช่น การประหยัดน้ำหรือการใช้น้ำให้คุ้มค่าทางเศรษฐกิจมากขึ้น

โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรมหรือภาคเกษตรประเภทไม้ยืนต้น การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดชลบุรีและระยอง ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำฝั่งทะเลตะวันออก GPP ของจังหวัดระยอง ตราด มากกว่าร้อยละ 80 เชื่อมโยงกับการใช้น้ำในลุ่มน้ำนี้ (ภาพที่ 3.7) และ **แผนที่ผังน้ำของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา** มีลักษณะทางกายภาพที่เป็นพื้นที่ราบมีทะเลสาบที่เชื่อมกับทะเล ส่งผลให้ระบบนิเวศของน้ำมีการเชื่อมโยงของ น้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม ประเด็นที่สำคัญคือการพัฒนาเมืองหาดใหญ่ ศูนย์กลางการพัฒนาเศรษฐกิจและการศึกษาของภาคใต้ มีบทบาทมากในลุ่มน้ำนี้ รวมถึงประเด็นคุณภาพน้ำในทะเลสาบที่มีการปนเปื้อนจากน้ำเสียชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียง การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดสงขลา ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (ภาพที่ 3.8)

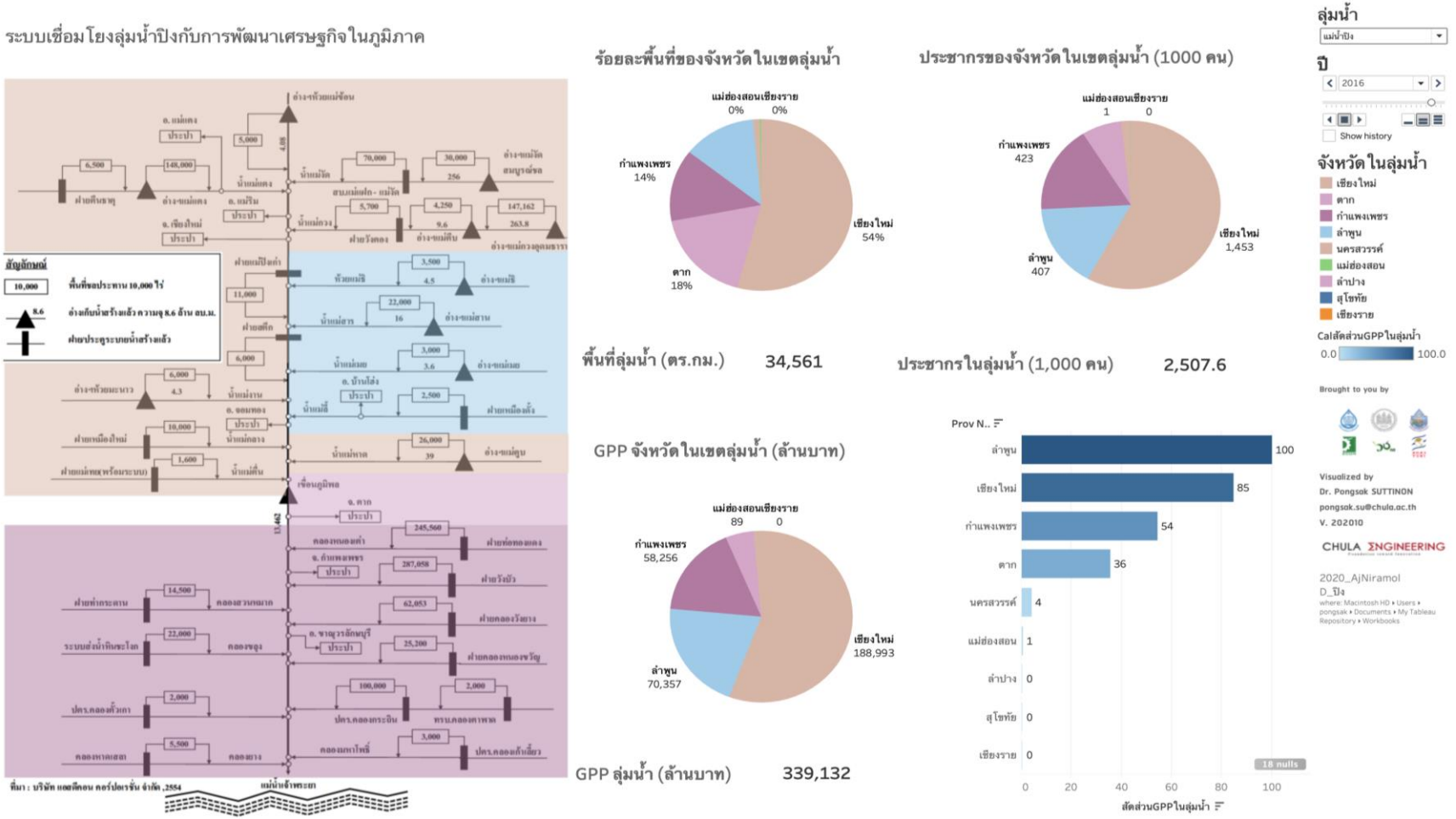
ตารางที่ 3.12 แสดงข้อมูล GPP ระดับลุ่มน้ำ และแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำนั้นเป็นอย่างไร โดยแสดงเฉพาะสัดส่วนมูลค่า GPP ของจังหวัดที่มากกว่าร้อยละ 50 เชื่อมโยงกับการใช้น้ำในลุ่มน้ำนั้น ตารางนี้แสดงข้อมูลของ 25 ลุ่มน้ำ ซึ่งขณะที่ศึกษายังไม่ประกาศพระราชฎีกา กำหนดลุ่มน้ำ พ.ศ.2564 ซึ่งกำหนดใหม่เป็น 22 ลุ่มน้ำ

ผังน้ำที่เชื่อมโยงลักษณะกายภาพด้านน้ำและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมถูกพัฒนาขึ้นมาเพื่อเชื่อมโยงมิติอุปทานของน้ำ (water supply/stock) ของลุ่มน้ำ และอุปสงค์ของน้ำ (water demand/use) ของจังหวัด ภายใต้ข้อจำกัดความต้องการน้ำเพื่อการพัฒนาที่มากขึ้นและปริมาณน้ำต้นทุนที่จำกัด อย่างไรก็ดี มาตรการที่ไม่ใช่โครงสร้าง (soft infrastructure) เช่น เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ สังคม สิ่งแวดล้อม และธรรมาภิบาล ควรถูกพิจารณาควบคู่กับมาตรการด้านโครงสร้าง (hard infrastructure) ภายใต้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการที่นำไปสู่การพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน

ประการที่สาม ***การสร้างความเสมอภาคและความเป็นธรรมในการจัดการทรัพยากรน้ำ*** กล่าวคือ เนื่องด้วยทรัพยากรน้ำมีความสำคัญกับภาคเศรษฐกิจอย่างมาก แต่การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่เหมาะสมจะต้องทำให้เกิดความเสมอภาคและความเป็นธรรม ทั้งนี้ ความเสมอภาค (equality) หมายถึง การที่ทุกคนได้ประโยชน์หรือต้นทุนเท่ากันในเชิงปริมาณของทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตก็คือได้เท่ากัน แต่ผลลัพธ์จากการใช้ทรัพยากรที่ได้อาจจะไม่เท่ากัน และ ความเป็นธรรม (equity) หมายถึง การที่ทุกคนที่มีเงื่อนไขแตกต่างกัน ได้รับการสนับสนุนหรือแบกรับต้นทุนที่เหมาะสมตามศักยภาพของตน จนสุดท้ายนำมาซึ่งโอกาสพอ ๆ กันที่จะบรรลุผลลัพธ์ที่ดีที่สุดตามความพยายามของแต่ละคน

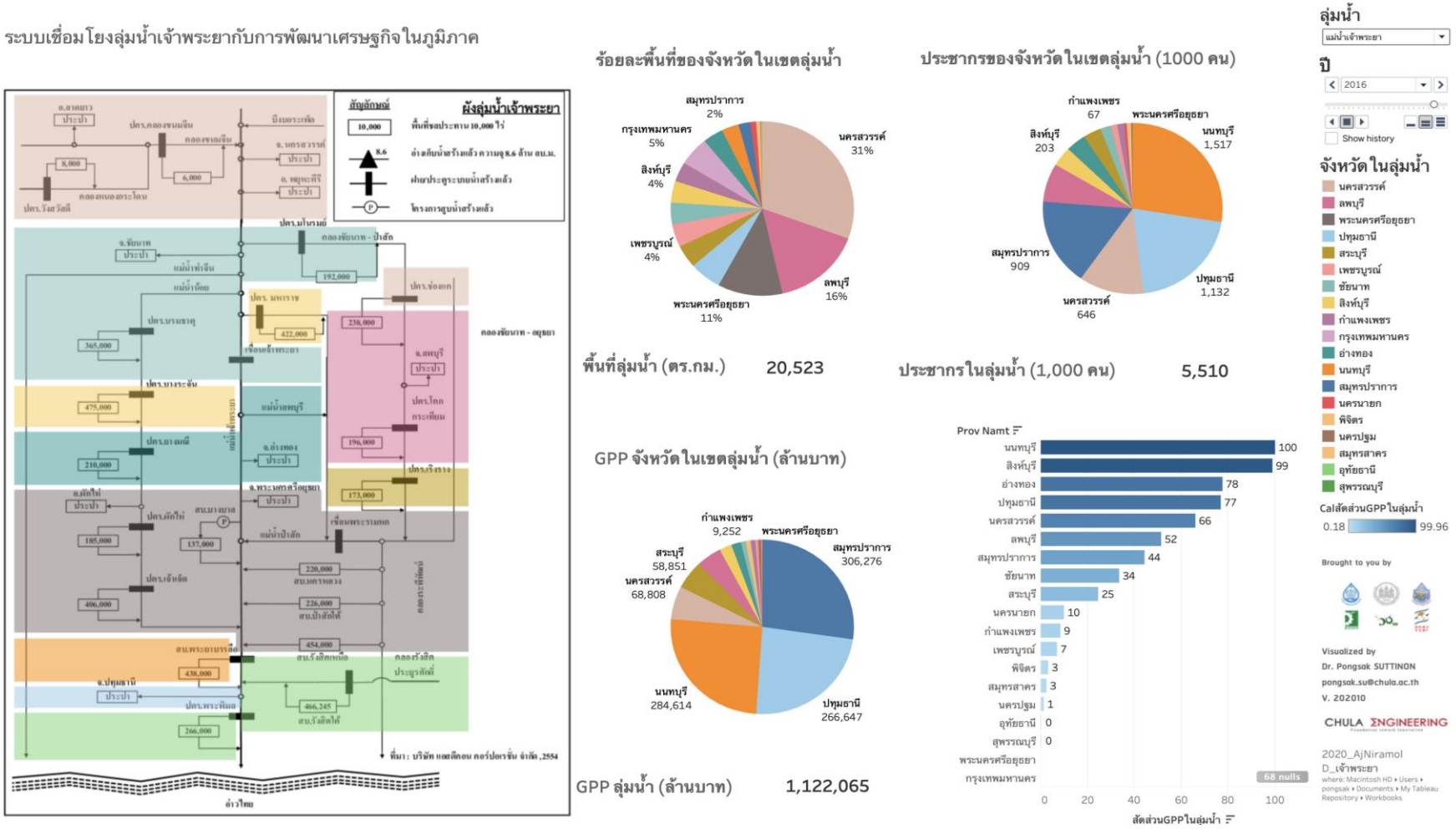
การศึกษาของ นิรมล สุธรรมกิจ และ คณะ (2560, 2562, 2564) พบว่า ชุมชนหรือกลุ่มผู้ใช้น้ำในภาคเกษตรที่ลงสัมภาษณ์ในทุกภาค**มีมุมมองต่อเรื่องความเป็นธรรมในการบริหารจัดการน้ำที่แตกต่างกัน** ซึ่งมีทั้งที่สอดคล้องกับแนวคิดความเสมอภาคและความเป็นธรรม และหลายชุมชนหรือกลุ่มผู้ใช้น้ำยังแสดงแนวคิดเรื่องความเป็นธรรมที่อยู่บนฐานของกฎกติกาเพิ่มขึ้นมาอีกด้วย โดยสามารถจัดมุมมองของชุมชนเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มที่มองว่าความเป็นธรรมคือความเสมอภาค (equality) หรือ การจัดสรรน้ำจะเป็นธรรมเมื่อการจัดสรรน้ำทำให้เกษตรกรได้รับน้ำเหมือนกันทุกคน (2) กลุ่มที่มองว่าความเป็นธรรมคือความเป็นธรรม (equity) หรือ การจัดสรรน้ำจะเป็นธรรมเมื่อน้ำถูกจัดสรรให้คนที่มีความจำเป็นก่อน และ (3) กลุ่มที่มองว่าความเป็นธรรมคือการจัดสรรน้ำตามกติกา (rule-based) หรือ การจัดสรรน้ำจะเป็นธรรมเมื่อเป็นไปตามกติกาที่ทั้งกลุ่มตกลงกัน

ภาพที่ 3.4 ตัวอย่างแผนที่ผังน้ำปิงเชื่อมโยงน้ำกับการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมในพื้นที่ลุ่มน้ำ

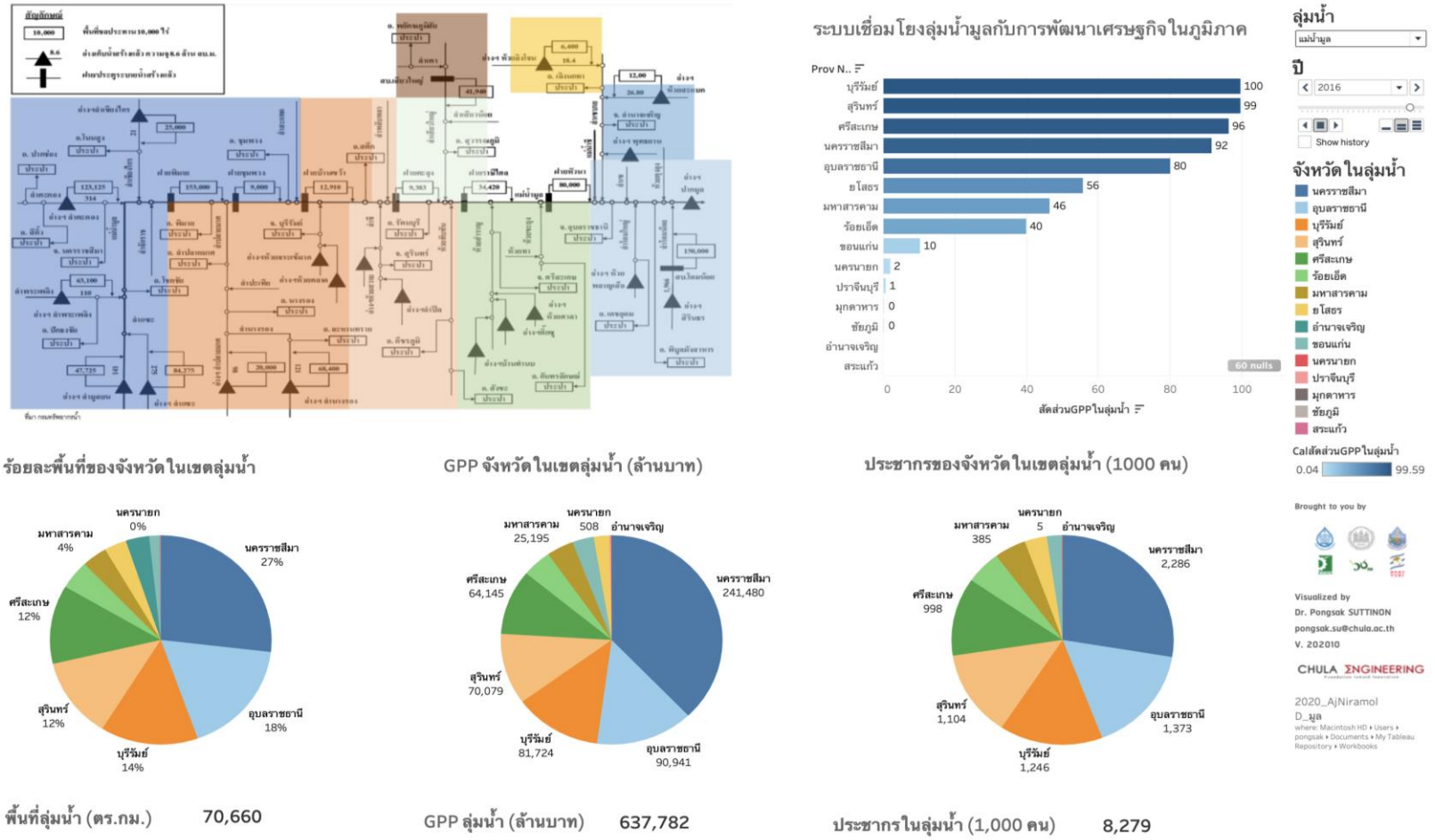

ที่มา: นิรมล สุธรรมกิจ และ คณะ (2564)

ภาพที่ 3.5 ตัวอย่างแผนที่ผังน้ำเจ้าพระยาเชื่อมโยงน้ำกับการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมในพื้นที่ลุ่มน้ำ
(กรุงเทพมหานครถูกพิจารณาแยกเนื่องจาก GPP และประชากรที่สูงมากกว่าจังหวัดอื่นในลุ่มน้ำ)

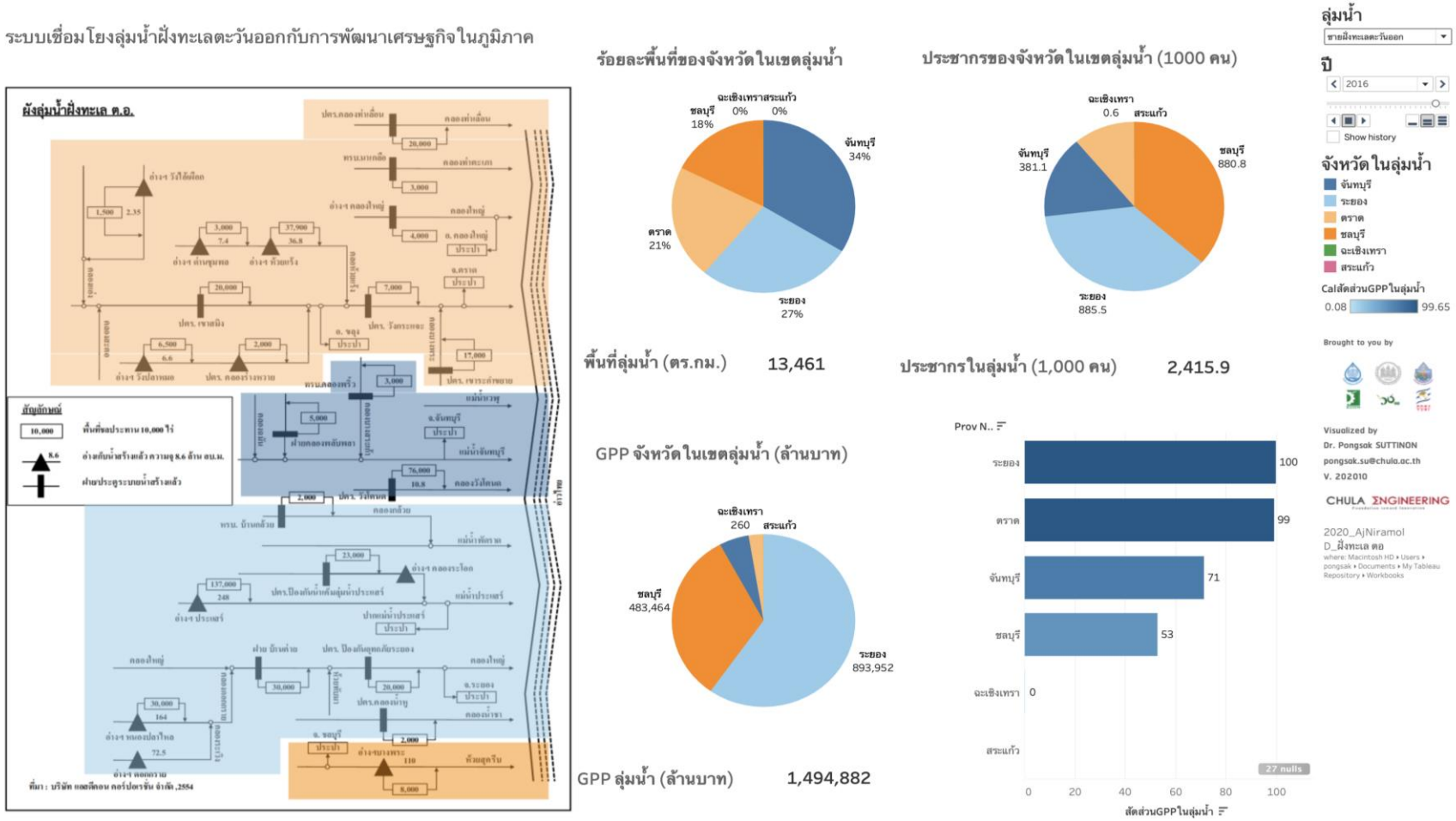

ที่มา: นิรมล สุธรรมกิจ และ คณะ (2564)

ภาพที่ 3.6 ตัวอย่างแผนที่ผังน้ำมูลเชื่อมโยงน้ำกับการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมในพื้นที่ลุ่มน้ำ

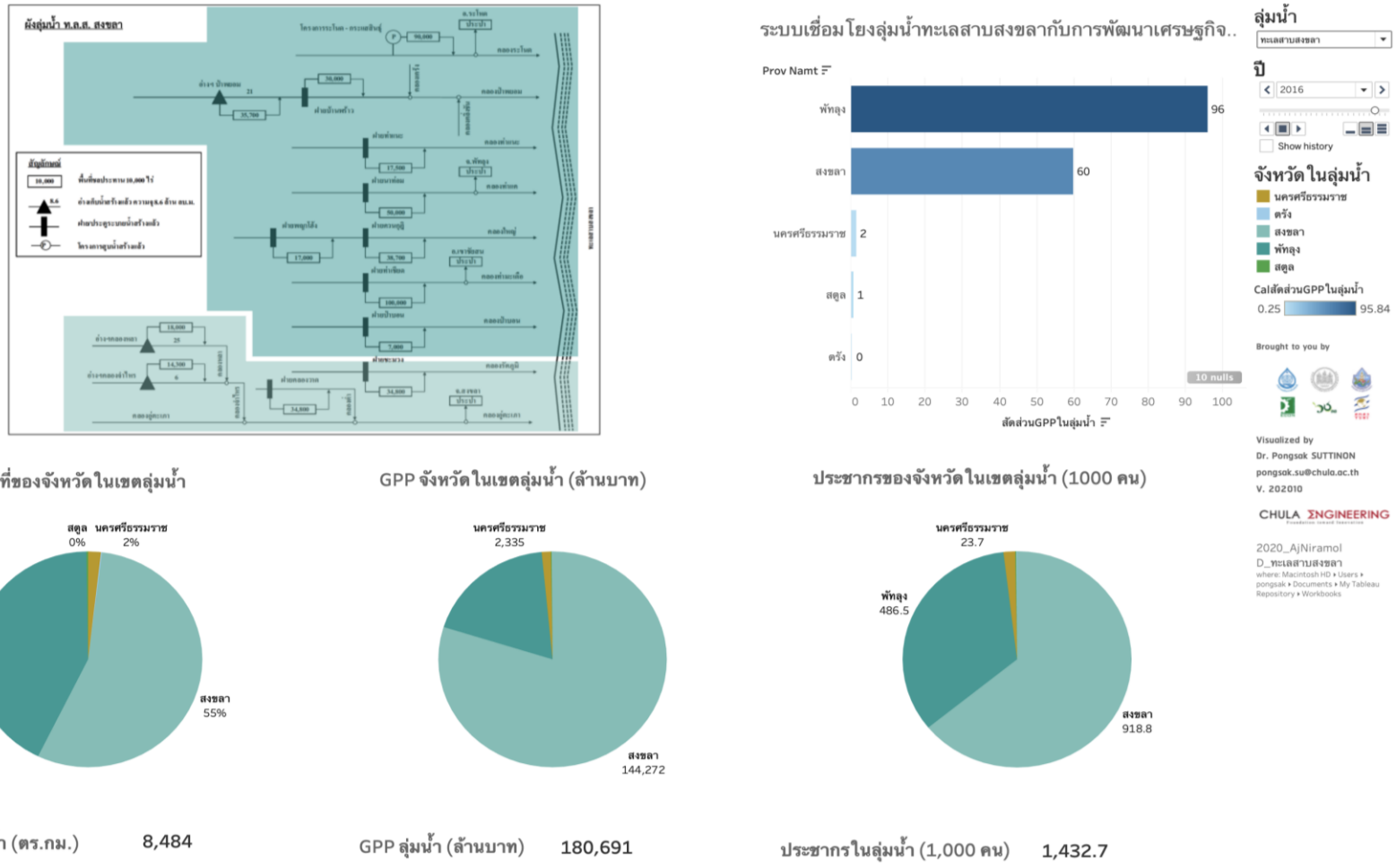

ที่มา: นิรมล สุธรรมกิจ และ คณะ (2564)

ภาพที่ 3.7 ตัวอย่างแผนที่ผังน้ำฝั่งทะเลตะวันออกเชื่อมโยงน้ำกับการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมในพื้นที่ลุ่มน้ำ

ที่มา: นิรมล สุธรรมกิจ และ คณะ (2564)

ภาพที่ 3.8 ตัวอย่างแผนที่ผังน้ำทะเลสาบสงขลาเชื่อมโยงน้ำกับการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมในพื้นที่ลุ่มน้ำ

ที่มา: นิรมล สุธรรมกิจ และ คณะ (2564)

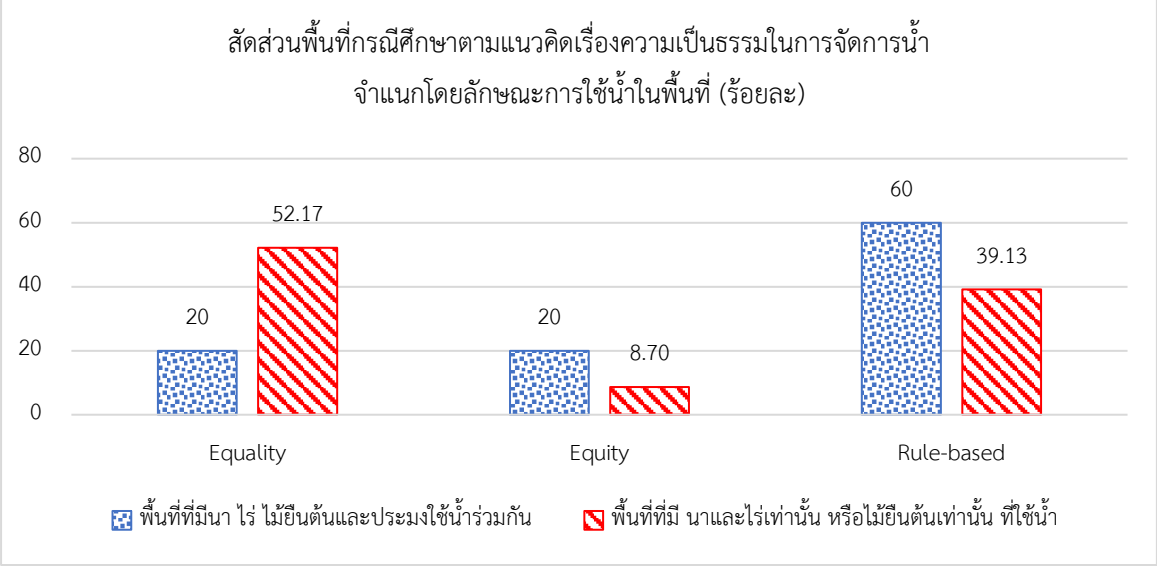
ตารางที่ 3.12 มูลค่า GPP ระดับลุ่มน้ำและความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของจังหวัดกับการใช้น้ำในลุ่มน้ำ

ลำดับ	ลุ่มน้ำ	มูลค่า GPP (ล้านบาท)	สัดส่วน GPP ที่มีความเชื่อมโยง กับการใช้น้ำในลุ่มน้ำ มากกว่าร้อยละ 50
1	ลุ่มน้ำสาละวิน	38,273	แม่ฮ่องสอน
2	ลุ่มน้ำโขงเหนือ+โขงอีสาน	387,495	บึงกาฬ หนองคาย นครพนม มุกดาหาร เลย อุดรธานี พะเยา เชียงราย
3	ลุ่มน้ำกก	66,148	เชียงราย (ร้อยละ 44)
4	ลุ่มน้ำชี	445,605	กาฬสินธุ์ ชัยภูมิ ขอยแก่น หนองบัวลำภู ร้อยเอ็ด มหาสารคาม
5	ลุ่มน้ำมูล	637,782	บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ นครราชสีมา อุบลราชธานี ยโสธร
6	ลุ่มน้ำปิง	339,132	ลำพูน เชียงใหม่ กำแพงเพชร
7	ลุ่มน้ำวัง	57,785	ลำปาง
8	ลุ่มน้ำยม	149,949	สุโขทัย แพร่
9	ลุ่มน้ำน่าน	192,501	อุตรดิตถ์ น่าน พิษณุโลก พิจิตร
10	ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	1,122,065	นนทบุรี สิงห์บุรี อ่างทอง ปทุมธานี นครสวรรค์ ลพบุรี
11	ลุ่มน้ำสะแกกรัง	38,154	อุทัยธานี (ร้อยละ 35) นครสวรรค์ (ร้อยละ 22)
12	ลุ่มน้ำป่าสัก	279,677	สระบุรี เพชรบูรณ์
13	ลุ่มน้ำท่าจีน	669,781	สุพรรณบุรี นครปฐม สมุทรสาคร ชัยนาท
14	ลุ่มน้ำแม่กลอง	389,791	กาญจนบุรี ราชบุรี สมุทรสงคราม
15	ลุ่มน้ำปราจีนบุรี	238,255	ปราจีนบุรี
16	ลุ่มน้ำบางปะกง	1,262,357	ฉะเชิงเทรา นครนายก สมุทรปราการ
17	ลุ่มน้ำโตนเลสาบ	22,038	จันทบุรี (ร้อยละ 20)
18	ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก	1,494,882	ระยอง ตราด จันทบุรี ชลบุรี
19	ลุ่มน้ำเพชรบุรี	83,197	เพชรบุรี
20	ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันตก	11,746	เพชรบุรี (ร้อยละ 12)
21	ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก	427,927	นราธิวาส ชุมพร ปัตตานี นครศรีธรรมราช
22	ลุ่มน้ำตาปี	208,899	สุราษฎร์ธานี
23	ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	108,691	พัทลุง สงขลา
24	ลุ่มน้ำปัตตานี	39,740	สงขลา
25	ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตก	452,701	ตรัง สตูล พังงา ภูเก็ต ระนอง กระบี่

ที่มา: พงษ์ศักดิ์ สุทธินนท์ และ วินัย เชาว์วิวัฒน์ (2564)

ในการศึกษาจาก 34 ชุมชน พบว่า กลุ่มที่ 1 มักเป็นพื้นที่กรณีศึกษาที่มีสภาพการทำเกษตรกรรมประเภทเดียวกัน เช่น สมาชิกของกลุ่มปลูกข้าวทั้งหมดหรือปลูกข้าวผสมกับพืชไร่ ซึ่งข้าวและพืชไร่มีรอบการปลูกระยะสั้นเหมือนกัน หรือสมาชิกของกลุ่มปลูกพืชยืนต้นทั้งหมดซึ่งมีรอบการปลูกยาวและอาศัยเงินลงทุนสูง (ภาพที่ 3.9) พื้นที่มีการใช้น้ำแบบเดียว (กราฟแท่งทางขวา) ถึงร้อยละ 52.17 และพื้นที่ที่มีการใช้น้ำหลากหลาย (กราฟแท่งทางซ้าย) เพียงร้อยละ 20 ที่มองความเป็นธรรมว่าเป็นความเสมอภาค (กลุ่มที่ 1 – Equality) สำหรับกลุ่มที่ 2 และ 3 มักปรากฏในพื้นที่กรณีศึกษาที่มีความหลากหลายด้านอาชีพ เช่น พื้นที่ที่มีทั้งเกษตรกรที่ปลูกข้าวและ/หรือพืชไร่ผสมกับเกษตรกรสวนผลไม้ ด้วยเงื่อนไขทางเกษตรกรรมที่แตกต่างกันและความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการขาดน้ำไม่เท่ากัน มักจะให้ความเห็นว่าการจัดสรรน้ำที่เป็นธรรมควรให้เกษตรกรสวนลำไยก่อนเพราะความเสียหายแก่การลงทุนจะมากกว่า เป็นต้น พื้นที่กรณีศึกษาอีกกลุ่มที่ปรากฏว่ามองความเป็นธรรมตรงกับนิยามของความเป็นธรรมนั้น จะเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายในด้านฐานะทางสังคมของคนในชุมชน จะมีมุมมองว่าการจัดสรรน้ำที่เป็นธรรมคือการจัดสรรน้ำ ที่จัดสรรให้คนที่ยากจนหรือด้อยโอกาสกว่าก่อนเพื่อให้เขาได้ทำการเกษตรและพอมีกินบ้าง (ภาพที่ 3.9) ร้อยละ 20 ของพื้นที่ที่มีการใช้น้ำที่หลากหลาย และร้อยละ 8.70 ของพื้นที่ที่มีการใช้น้ำแบบเดียวมองเรื่องความเป็นธรรมตรงกับคำนิยามความเป็นธรรม (กลุ่มที่ 2 - Equity) และมากถึงร้อยละ 60 ของพื้นที่มีการใช้น้ำที่หลากหลาย และเพียงร้อยละ 39.13 ของพื้นที่ที่มีการใช้น้ำแบบเดียว ที่มองความเป็นธรรมแบบอยู่บนฐานของกฎกติกา (กลุ่มที่ 3 – Rule-based)

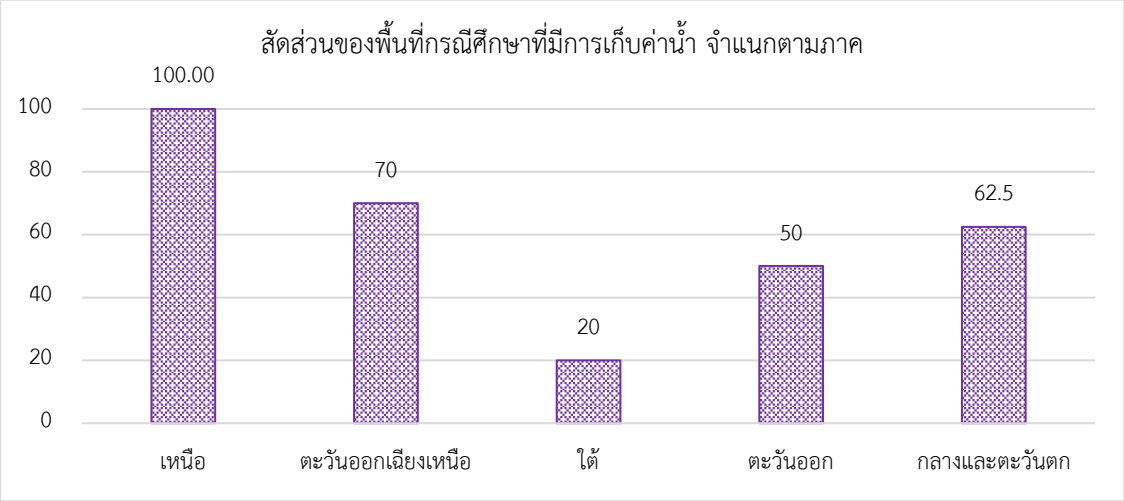
ภาพที่ 3.9 สัดส่วนพื้นที่กรณีศึกษาตามแนวคิดเรื่องความเป็นธรรมในการจัดการน้ำ
จำแนกโดยลักษณะการใช้น้ำในพื้นที่

ที่มา: นิรมล สุธรรมกิจ และ คณะ (2564)

ประการที่สี่ ***สังคมไทยมีการจัดเก็บ "ค่าน้ำ" บ้างแล้วในบางชุมชนหรือกลุ่มผู้ใช้น้ำ และ การตกลงขายน้ำบ่อตามข้อตกลง (หรือกลไกทางเศรษฐศาสตร์) ในขณะที่บางชุมชนหรือกลุ่มผู้ใช้น้ำมีกลไกทางสังคม (เช่น กติกาที่เข้มงวด การแบ่งปันผลประโยชน์)*** การศึกษาตลอด 3 ระยะของโครงการ "เกณฑ์การบริหารจัดการน้ำที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทย" ได้ค้นพบว่า**มีตัวอย่างที่เกิดขึ้นจริงในการเก็บค่าน้ำ** และการเก็บค่าน้ำหรือเก็บค่าใช้จ่ายเป็นต้นทุนสำหรับการได้น้ำมาใช้นั้นเป็นแนวปฏิบัติที่มีการดำเนินการโดยทั่วไป แต่ความแพร่หลายของการเก็บค่าน้ำอาจมีสัดส่วนที่ไม่เท่ากัน จากกรณีศึกษา 34 กลุ่มผู้ใช้น้ำใน 5 ภูมิภาค พบว่า มีการดำเนินมาตรการเก็บค่าน้ำจำแนกตามภาคดังนี้ ในภาคเหนือนั้น ทุกกรณีศึกษา (7 แห่ง) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีกรณีศึกษาร้อยละ 70 (7 แห่งจาก 10 แห่ง) ภาคใต้ร้อยละ 20 (1 แห่งจาก 5 แห่ง) ภาคตะวันออกร้อยละ 50 (2 แห่งจาก 4 แห่ง) ภาคกลางและตะวันตก ร้อยละ 62.5 (5 แห่งจากจำนวน 8 แห่ง) ดังแสดงในภาพที่ 3.10

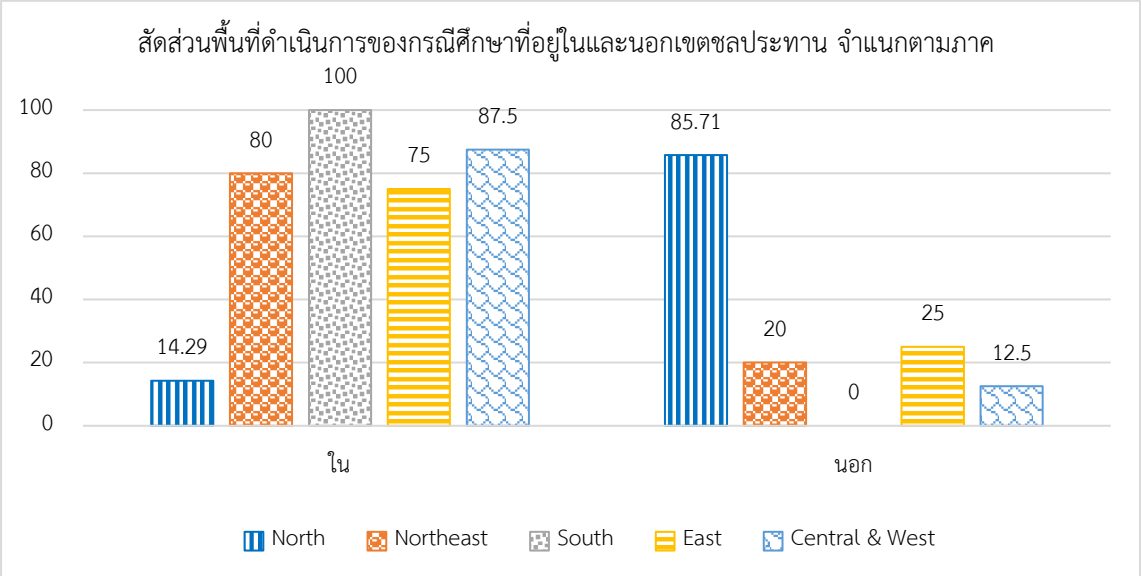
ภาพที่ 3.10 สัดส่วนของพื้นที่กรณีศึกษาที่มีการเก็บค่าน้ำ จำแนกตามภาค

ที่มา: ชล บุนนาค (2564)

การใช้มาตรการเก็บค่าน้ำ ดูเหมือนจะมีความสัมพันธ์กับระดับของความขาดแคลนน้ำ โดยเมื่อพิจารณาสัดส่วนของท้องที่ กรณีศึกษาที่ดำเนินการในเขตหรือนอกเขตชลประทาน จำแนกตามภาคตามภาพที่ 3.11 จะพบว่า กรณีศึกษาในภาคเหนือซึ่งมีพื้นที่ปฏิบัติการเพียงร้อยละ 14.29 อยู่ในเขตชลประทาน มีอัตราการใช้มาตรการเก็บค่าน้ำสูงที่สุด ในขณะที่พื้นที่ภาคใต้ที่กรณีศึกษาอยู่ในเขตชลประทานทั้งหมด ไม่ปรากฏการใช้มาตรการเก็บค่าน้ำแต่อย่างใด สำหรับกรณีศึกษาภาคกลางและภาคตะวันตกที่แม้ว่าจะมีพื้นที่ปฏิบัติการในเขตชลประทานร้อยละ 87.5 ของกรณีศึกษาทั้งหมดในภาคนี้ แต่กลับมีกรณีศึกษาถึงร้อยละ 62.5 ที่มีการเก็บค่าน้ำสะท้อนถึงความมีจำกัดและ/หรือความยากลำบากของการได้น้ำมาใช้ ซึ่งอาจจำเป็นต้องใช้เครื่องสูบน้ำหรือระบบอื่น ๆ ซึ่งมีต้นทุนในการนำน้ำมาใช้

ภาพที่ 3.11 สัดส่วนพื้นที่ดำเนินการของกรณีศึกษาที่อยู่ในและนอกเขตชลประทาน จำแนกตามภาค

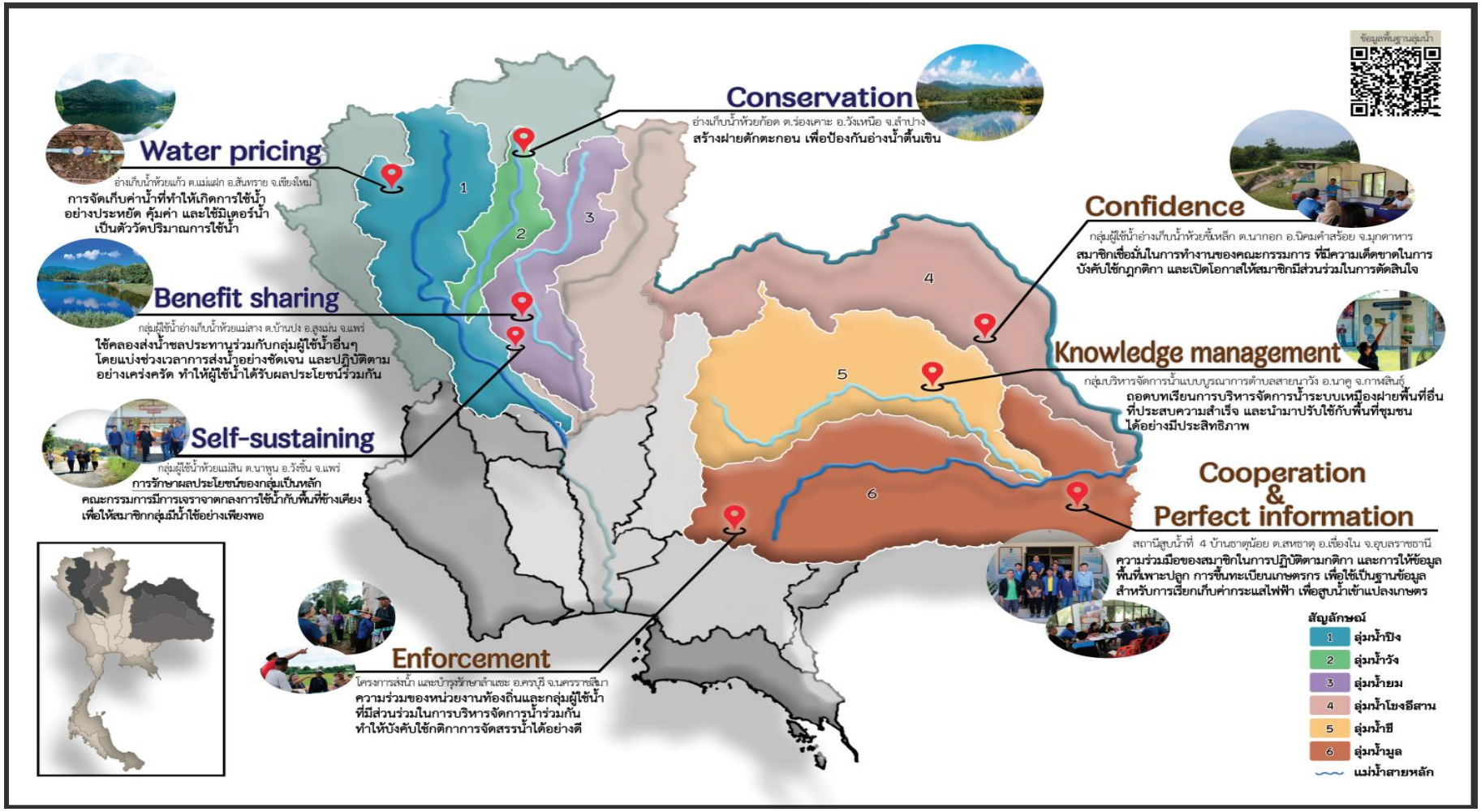

ที่มา: ชล บุนนาค (2564)

แม้ว่าจะมีหลักฐานว่ามีการเก็บค่าน้ำจริงในชุมชนที่มีการบริหารจัดการน้ำแทบทุกภูมิภาคทั่วประเทศ รายละเอียดของอัตรา องค์ประกอบและรอบของการเก็บค่าน้ำและค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องมีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิงในทุกกรณี ซึ่งสะท้อนว่าต้นทุนของการได้น้ำมาใช้และระดับความขาดแคลนน้ำจะมีความแตกต่างกันในแต่ละท้องที่ ซึ่งขึ้นอยู่กับบริบทด้านระบบนิเวศและลักษณะภูมิศาสตร์ และบริบททางด้านสังคมเศรษฐกิจ

จุดร่วมที่สำคัญของการเก็บค่าน้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำทุกกลุ่ม คือ การเก็บค่าน้ำเป็นไปเพื่อระดมทรัพยากรมาเพื่อพัฒนาและบำรุงรักษาระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านทรัพยากรน้ำในพื้นที่ หลายท้องที่มีการเก็บค่าน้ำเนื่องจากไม่สามารถทนรอการจัดสรรงบประมาณจากภาครัฐได้

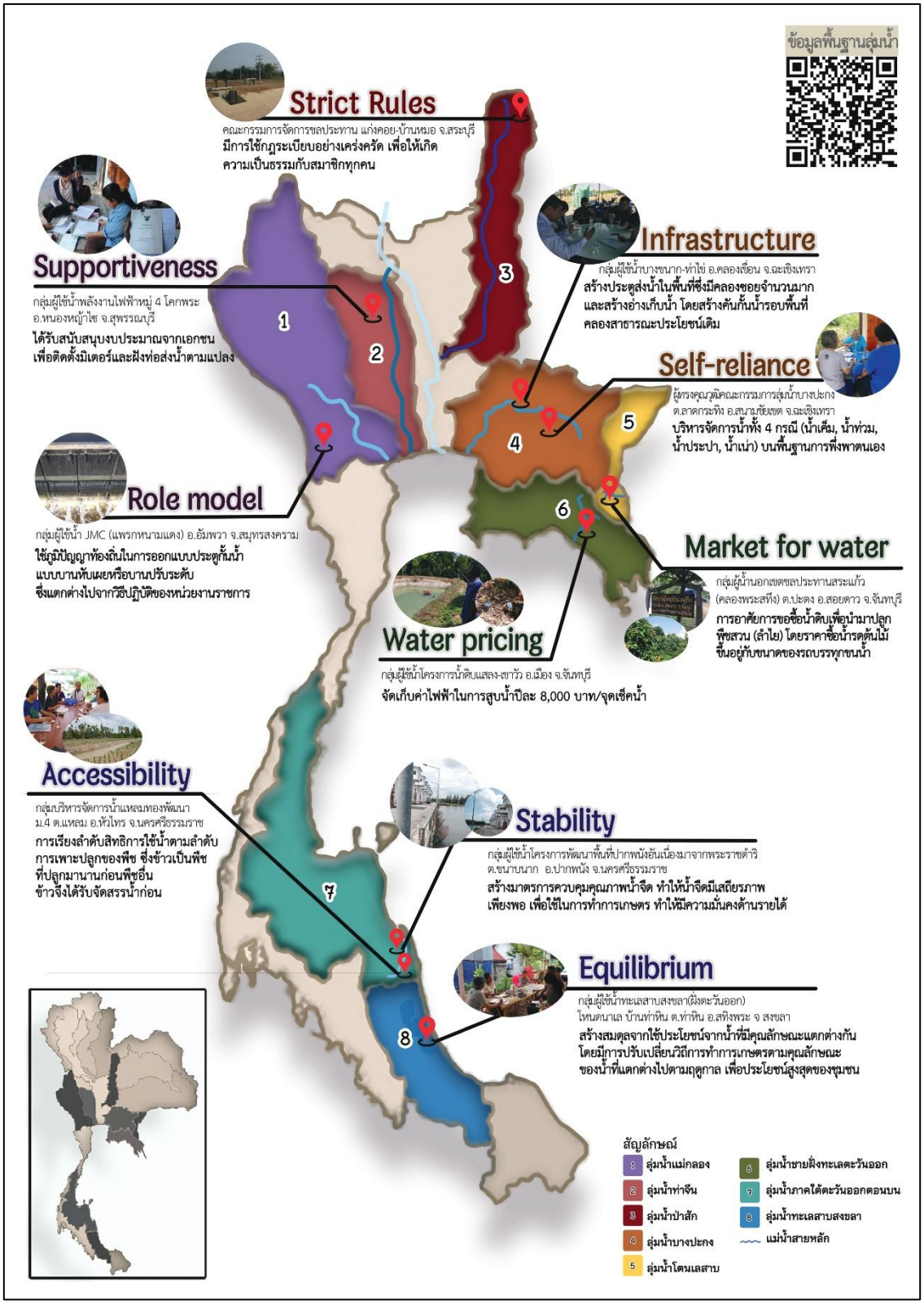
สำหรับมาตรการหรือกลไกทางสังคมอื่น แสดงในนภาพที่ 3.12 และ ภาพที่ 3.13 สำหรับรายละเอียดของชุมชนที่ได้ให้ข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์และลงสำรวจในพื้นที่ จะอยู่ในภาคผนวก ก.

ภาพที่ 3.12 ตัวอย่างชุมชนและกลุ่มผู้ใช้น้ำที่ใช้มาตรการทางเศรษฐศาสตร์และมาตรการทางสังคม กรณีภาคเหนือ ภาคอีสาน และ ภาคกลาง

ที่มา: นิรมล สุธรรมกิจ และ คณะ (2564)

ภาพที่ 3.13 ตัวอย่างชุมชนและกลุ่มผู้ใช้น้ำที่ใช้มาตรการทางเศรษฐศาสตร์และมาตรการทางสังคม กรณีภาคใต้ และภาคตะวันออก

ที่มา: นิรมล สุธรรมกิจ และ คณะ (2564)

ประการที่ห้า ***การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ บนฐานความมั่นคงด้านน้ำเพื่อระบบนิเวศ*** กล่าวคือ ในการจัดสรรน้ำเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมนั้น จะคำนึงถึง “ความต้องการใช้น้ำ” อยู่อย่างน้อย 4 ประเภท ได้แก่ ความต้องการใช้น้ำเพื่อการเกษตร เพื่อการอุตสาหกรรม เพื่อการอุปโภคบริโภค และ เพื่อรักษาระบบนิเวศท้ายน้ำ โดยในบางลุ่มน้ำ ปริมาณน้ำเพื่อรักษาระบบนิเวศท้ายน้ำมีจำนวนมาก เพราะลำน้ำหรือลุ่มน้ำมีระยะทางยาว หรือมีโครงสร้างของนิเวศลำน้ำที่ลึก-ตื้น ไม่เหมือนกันตลอดทั้งลำน้ำ รวมทั้งมีความต้องการใช้น้ำเพื่อผลักดันน้ำเค็มให้อยู่ในระยะทางที่เหมาะสมตามธรรมชาติ

โดยปกติ แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจะพิจารณาจาก “สมดุลน้ำ” ระหว่างความต้องการใช้น้ำของอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และอุปโภคบริโภค โดยหลายกรณีมักจะละเลยระบบนิเวศของลำน้ำ เช่น การผลักดันน้ำเค็มหรือรักษาระบบลำน้ำซึ่งถือเป็นเรื่องของนิเวศ คำถามคือ “ระบบนิเวศลำน้ำ” ใครเป็นผู้ดูแล ส่วนใหญ่แล้วรัฐเป็นผู้ดูแลเพราะลำน้ำเป็นทรัพยากรสาธารณะ (public good) แต่ความรู้สึกการเป็นเจ้าของร่วมจากคนที่ได้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำในลำน้ำอาจกล่าวได้ว่า “ไม่มี”

การศึกษาของนิรมล สุธรรมกิจและคณะ (2564) จึงประสงค์เพิ่มประเด็น “การมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาระบบนิเวศลำน้ำในระดับลุ่มน้ำ” ที่มีทั้งผู้ได้ประโยชน์และเสียประโยชน์จากการจัดสรรทรัพยากรน้ำ **โดยมีหลักการว่า** กลุ่มผู้ที่ได้ประโยชน์ต้องมาดูแลเยียวยาช่วยเหลือกลุ่มผู้เสียประโยชน์จากการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อเศรษฐกิจและสังคมของลุ่มน้ำนั้น หรือ หากในกรณีที่ทุกกลุ่มเป็นผู้เสียประโยชน์ทั้งหมด ก็ต้องมีกติกาที่กำหนดให้กลุ่มผู้เสียประโยชน์น้อยที่สุดดูแลเยียวยาช่วยเหลือผู้กลุ่มที่เสียประโยชน์มากกว่า

ในการจัดสรรน้ำในช่วงฤดูแล้ง (หรือนอกฤดูฝน) ที่จัดสรรเพื่อการอุปโภคบริโภคและเพื่อรักษาระบบนิเวศ เป็นลำดับแรกก่อนนั้น เป็นการนำแนวคิดของการจัดลำดับความสำคัญของการจัดสรรน้ำ อย่างไรก็ดี การจัดสรรน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคเป็นลำดับแรก มักจะไม่ค่อยมีข้อกังขา และยังสามารถตรวจสอบได้ว่ามีการใช้น้ำไปเพื่อวัตถุประสงค์อื่นหรือไม่ และในหลายลุ่มน้ำการใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคมีรายจ่าย เช่น การจ่ายเงินเพื่อค่าน้ำประปา หรือรายจ่ายเพื่อขนน้ำดิบแจกจ่ายให้ประชาชน ในทางกลับกัน การจัดสรรน้ำเพื่อระบบนิเวศ ไม่สามารถสืบได้ว่าการนำน้ำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่น (นอกเหนือจากการคมนาคมขนส่งทางน้ำ) เช่น การแอบดึงน้ำไปใช้เพื่อการผลิต หรือ การกักเก็บน้ำไว้ในที่ดินส่วนบุคคล ซึ่งมิได้มี “รายจ่าย” ที่ชัดแจ้งอย่างเช่นกรณีของการใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นการยากที่หน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง (ผู้มีหน้าที่บริหารจัดการน้ำในช่วงฤดูแล้ง) จะสามารถตรวจสอบได้อย่างเข้มข้น หากไม่มีบทลงโทษทางกฎหมายหรือกติกาทางสังคมที่มีผลในทางปฏิบัติเพื่อป้องกันหรือสร้างแรงจูงใจมิให้เกิดปัญหาการจัดสรรน้ำเพื่อระบบนิเวศท้ายน้ำ

การจัดสรรทรัพยากรน้ำ (water allocation) นอกจากเพื่อประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ (สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในภาพรวมให้มากที่สุด) และเพื่อความเป็นธรรมทางสังคม (ลดความเหลื่อมล้ำหรือลดผลกระทบด้านรายได้ของสังคม) แล้ว ยังมีมิติด้านสิ่งแวดล้อม (environment) หรือมิติของระบบนิเวศที่อุดมสมบูรณ์หรือระบบนิเวศไม่ถูกทำลาย อันเนื่องมาจาก “การดึงน้ำ” จากแหล่งน้ำสาธารณะมาใช้จนทำให้โครงสร้างของนิเวศ (ecological complexity) ได้รับความเสียหาย เช่น เมื่อปริมาณน้ำในระบบนิเวศลำน้ำลดลงมากเกินไป คุณภาพที่เสื่อมโทรมเนื่องจากมลพิษทางน้ำหรือน้ำเสียจากชุมชนหรือจากการเกษตรที่เพิ่มขึ้น หรือ ตลิ่งของคลองหรือลำน้ำพังทลายเพราะมีการดึงน้ำมาใช้จนทำให้ดินแห้ง หรือ ตะกอนที่มาจากกิจกรรมของมนุษย์ในลำน้ำเพิ่มมากขึ้น

จนทำให้ศักยภาพในการเก็บกักน้ำของลำน้ำลดลง หรือ การรุกล้ำของน้ำเค็มอันเนื่องจากปริมาณน้ำจืดในแหล่งน้ำมีน้อยลง เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ ถึงแม้ว่าปริมาณน้ำต้นทุนจะมีเพียงพอกับความต้องการในสถานการณ์ปกติ แต่หากเมื่อใดเกิด**ความไม่มั่นคงด้านปริมาณน้ำ** เช่น การเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศที่ส่งผลต่อปริมาณน้ำฝน และภัยแล้ง ในขณะที่ความต้องการใช้น้ำยังคงเหมือนเดิม หรือมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอดเวลา (มิได้แปรเปลี่ยนตามภูมิอากาศทั้งในระยะสั้นและระยะยาว) ย่อมนำไปสู่ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ “เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและความเป็นธรรมทางสังคม” หากแต่ “มิได้คำนึงถึงระบบนิเวศ” อย่างเปิดเผยหรือจริงจัง ดังนั้น จึงมิแปลกใจได้ถึงปรากฏการณ์ของ “น้ำแห้ง” ในลำน้ำ/คลองทุ่งรังสิตในช่วงปี พ.ศ. 2559-2560 และท้องที่อื่น ในช่วงภาวะแล้งของปี พ.ศ. 2559 – 2563 ที่ส่งผลต่อการพังของตลิ่ง การโยกย้ายถิ่นฐานของสัตว์น้ำ หรือปัญหาน้ำเน่าเสีย และปัญหาการรุกของน้ำเค็มในแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน และแม่น้ำบางปะกง ที่ชาวบ้านประสบปัญหาอย่างรุนแรงในช่วงเวลาดังกล่าว (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ใช้น้ำ)

ระบบนิเวศที่เสื่อมโทรมหรือเสียหาย อันเนื่องจากภัยแล้งหรือปริมาณน้ำในลำน้ำหรือแหล่งน้ำสาธารณะลดลงอย่างมาก อันเนื่องจากเหตุผลทางธรรมชาติและเหตุผลของ “การดึงน้ำมาใช้” โดยมิได้มีการระมัดระวังหรือควบคุมหรือมิได้มีมาตรการที่คำนึงถึงระบบนิเวศ นั้น ยังไม่เคยมีการคำนวณเป็น “ตัวเงิน” มาก่อน และยังไม่มีการประเมินถึงผลกระทบแบบไม่สามารถนำกลับคืนมาได้ (irreversible) หรือเกิดความสูญเสีย (loss) ว่าประเมินเป็น “ตัวเงิน” เท่าใด ดังนั้น ถึงแม้ว่า การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจะมีประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจอย่างดีและเกิดความเป็นธรรมทางสังคมอย่างเหมาะสม **แต่ถ้าระบบนิเวศเสียหายและสูญเสีย (loss & damage) ผลได้จากทางเศรษฐกิจและสังคม อาจจะไม่คุ้มกับผลเสียของระบบนิเวศ** ซึ่งย่อมทำให้เกิดการสูญเสียรายได้ในระยะยาวและเงินลงทุนเพื่อพัฒนาสิ่งปลูกสร้างหรือทุนที่มนุษย์สร้าง (man-made capital) มาทดแทนทุนทางธรรมชาติ (natural capital)

การศึกษาของนิรมล สุธรรมกิจ และคณะ (2564) จึงนำเสนอการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่คำนึงถึงระบบนิเวศให้มากขึ้น เพื่อมุมมอง**ด้านความยั่งยืนแบบเข้มข้น** (strong sustainability) ที่ควรจะดึงน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติมาใช้ได้โดย**คำนึงถึงระดับน้ำหรือปริมาณน้ำในลำน้ำ**ที่เหมาะสมกับการรักษาระบบนิเวศแหล่งน้ำตลอดสายลำน้ำและสู่ทะเล เพื่อให้ลำน้ำสามารถหล่อเลี้ยงตลิ่งและถิ่นที่อยู่อาศัยของประชาชนและของสัตว์น้ำที่เป็นอาหารของมนุษย์และที่เป็นพื้นฐานของความหลากหลายทางชีวภาพในแหล่งน้ำนั้น อันนำมาซึ่งรายได้ของประชาชนอีกกลุ่มหนึ่งหรือของกลุ่มตนเองก็ได้ และเนื่องด้วยปริมาณน้ำในลำน้ำแต่ละลุ่มน้ำมีความแปรปรวนตามสภาพภูมิอากาศในแต่ละปี และศักยภาพในการเก็บกักน้ำในลำน้ำธรรมชาติแต่ละปีย่อมมีปัจจัยมากมายเข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนั้น การรักษาระดับน้ำหรือระดับปริมาณน้ำในลำน้ำในแต่ละปี ย่อมส่งผลกระทบต่อ “ปริมาณน้ำที่จะจัดสรร” ให้แก่ภาคการผลิตและภาคบริโภคอุปโภค แน่นอน

ในยามที่เกิดสถานการณ์ปริมาณน้ำต้นทุนในลุ่มน้ำมีไม่เพียงพอกับความต้องการใช้น้ำในลุ่มน้ำนั้น จึงมีข้อเสนอให้ทุกภาคส่วนในสังคมต้องกำหนดกติกาและชั่งน้ำหนักให้สมดุลระหว่าง “การดึงน้ำมาใช้เพื่อสร้างรายได้” (เช่น รายได้สำหรับ 1 ปี) กับ “การเก็บน้ำไว้เพื่อความยั่งยืน” (เช่น ปริมาณน้ำในลำน้ำเพื่อรักษาระบบนิเวศสำหรับ 2 ปี) เป็นต้น

หากภาคประชาชนเล็งเห็นว่า การจัดสรรน้ำนั้นควรมุ่งเรื่องเศรษฐกิจและสังคม **โดยคำนึงถึง**การจัดสรรน้ำเพื่อรักษาระบบนิเวศท้ายน้ำ ซึ่งรวมถึงกลุ่มประชาชนที่ต้องการใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศดังกล่าวด้วยแล้ว แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของลุ่มน้ำนั้น ควรจะมีอย่างน้อย 3 ทางเลือก ได้แก่ **(ก)** การสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่เป็น**สิ่งก่อสร้าง** (hard infrastructure) เช่น อ่างเก็บน้ำหรือบ่อน้ำหรือพื้นที่เป็นแก้มลิงรองรับน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง โดยกักเก็บน้ำจากปริมาณน้ำฝน หรือน้ำท่าที่บ่าไหลหลากในช่วงฤดูฝน ซึ่งจำเป็นต้องออกแบบให้เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศ ที่บางพื้นที่อาจจะไม่เหมาะสมสำหรับสิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่ (เช่น ลุ่มน้ำชี ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา) อย่างไรก็ดี ทางเลือกนี้ต้องใช้เงินทุนและงบประมาณจำนวนมาก ที่อาจจะสร้างภาระทางการคลังหรือการจัดสรรงบประมาณแผ่นดิน ภายใต้ข้อจำกัดด้านรายได้ของภาครัฐและความจำเป็นด้านรายจ่ายของภาครัฐในสาขาอื่น เช่น สาขาสุขภาพ **(ข)** การพัฒนา**เทคโนโลยีที่เกี่ยวกับการใช้น้ำ** (ปรับปรุงด้านอุปสงค์การใช้น้ำของทุกภาคส่วน) เพื่อลดปริมาณความต้องการใช้น้ำส่วนเกิน (excess demand) สำหรับแนวทางสองนี้ จำเป็นต้องมีอย่างน้อย 2 มาตรการเสริม ได้แก่ **มาตรการทางเศรษฐศาสตร์และมาตรการทางสังคม**เพื่อกำหนดกติกาในการบริหารจัดการน้ำและการจัดสรรน้ำระหว่างสาขาการผลิตที่มีการจัดลำดับความสำคัญ เป็นลำดับถัดไป หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มิใช่สิ่งก่อสร้าง (soft infrastructure) เพื่อจูงใจให้เกิดการพัฒนาเทคโนโลยีดังกล่าว เช่น มาตรการเก็บค่าใช้น้ำ การเก็บค่าอนุรักษ์น้ำ บทลงโทษหากมีการใช้น้ำมากกว่าปริมาณน้ำที่อนุญาตให้ใช้ (หรือการกำหนดโควตาการใช้น้ำ) มาตรการโอนสิทธิการใช้น้ำระหว่างผู้ใช้น้ำ รวมทั้ง มาตรการลดหย่อยภาษีนิติบุคคลหากมีการพัฒนาระบบรีไซเคิลน้ำ (recycle) หรือการใช้น้ำซ้ำ (reuse) ภายในสถาน-ประกอบการหรือที่อยู่อาศัย เป็นต้น และ **(ค) การจัดลำดับความสำคัญให้แก่ระบบนิเวศ**และภาคอุปโภคบริโภคเป็นลำดับแรก (prioritization) และให้ลดการจัดสรรน้ำแก่ภาคเกษตรกรรมโดยเฉพาะในช่วงนอกฤดูฝนหรือเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำ เพื่อใช้น้ำในปริมาณที่ลดลงและได้ผลผลิตเพิ่มขึ้นหรือมูลค่าเพิ่ม (value added) ของผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ จะต้องมี**มาตรการโอนประโยชน์** (benefit transfer) หรือมาตรการผลักดันให้ภาคเศรษฐกิจที่ได้ประโยชน์จากการได้รับจัดสรรน้ำเท่าเดิมจะต้องเยียวยาช่วยเหลือภาคเกษตรกรรมที่สูญเสียรายได้หรืออยู่ระหว่างการปรับตัวทางเทคโนโลยีในการประหยัดการใช้น้ำหรือพันธุ์พืช เป็นต้น โดยมาตรการโอนประโยชน์นี้**จะช่วยสร้างความเป็นธรรม**ให้เกิดขึ้นได้ระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำที่มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยที่ไม่รบกวนระบบนิเวศลำน้ำ (ถึงแม้ว่า ปริมาณการเพาะปลูกหรือผลิตภัณฑ์อาหารลดลงบ้างในระยะสั้นช่วงนอกฤดูฝน แต่ประชาชนก็ยังมีรายได้เท่าเดิม)

สำหรับ**คำถามที่ว่า** การเยียวยาช่วยเหลือ “ระบบนิเวศลำน้ำ” จะนำเงินมาจากไหนและจะมีแนวทางดำเนินการอะไรได้บ้าง คำตอบ คือ (ก) **การระดมเงินบริจาค** (donation) จากกลุ่มผู้ใช้น้ำ ในอัตราที่แตกต่างกันตามกำลังความสามารถในการหารายได้ของกลุ่มผู้ใช้น้ำ ซึ่งแต่ละลุ่มน้ำย่อมมีรายรับจากเงินบริจาคที่แตกต่างกัน และ (ข) **แนวทางการช่วยเหลือเยียวยา มีหลายรูปแบบ** อาทิ (1) การขุดลอกคลอง/ลำน้ำ (2) การปล่อยสัตว์น้ำเพิ่มเติม เพื่อทดแทนปริมาณสัตว์น้ำในลำน้ำที่ลดลงจากการดึงน้ำในลำน้ำมาใช้ (3) การพัฒนาพื้นที่ป่าต้นน้ำเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำในตอนต้นของลุ่มน้ำ (4) การใช้ระบบการตอบแทนคุณผู้อนุรักษ์ป่า (payment for ecosystem services: PES) โดยอาจจะอยู่ในรูปของตัวเงินหรือสิ่งของหรือสวัสดิการด้านอื่น นอกเหนือจากที่ได้รับสวัสดิการจากภาครัฐ (5) การซ่อมแซมตลิ่งและสิ่งก่อสร้างสาธารณะริมตลิ่ง (6) การลงทุนพัฒนาระบบการบำบัดน้ำเสียของภาคเกษตร-การปศุสัตว์-การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และภาคการผลิต (7) การพัฒนาเทคโนโลยีประหยัดการใช้น้ำ

ของภาคเกษตรและภาคบริการที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว และ (8) การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรให้คุ้มค่ามากขึ้นจากการใช้น้ำเท่าเดิม เป็นต้น

ประการที่หก ***การรองรับความท้าทายในอนาคต*** กล่าวคือ ปัจจุบันภาครัฐมีนโยบายสร้างการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษขึ้นในหลายพื้นที่ เพื่อใช้เป็นศูนย์กลางในการสร้างความเจริญให้แก่พื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งการจัดหาทรัพยากรมาให้เพียงพอต่อความเจริญนั้น เป็นความท้าทายอย่างหนึ่ง อีกทั้ง เป็นที่ทราบโดยทั่วกันว่า โลกอยู่ในช่วงเวลาวิกฤติซึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ นักวิทยาศาสตร์มากมายได้ออกมาเตือนถึงผลกระทบเชิงลบที่จะเกิดขึ้นเพราะปัญหาดังกล่าว โดยเฉพาะปัญหาด้านปริมาณน้ำฝนและความแปรปรวนของฤดูกาล และยังเป็นปัจจัยทางธรรมชาติที่หลีกเลี่ยงได้ยาก ซึ่งประเทศไทยก็ย่อมที่จะได้รับผลกระทบไม่มากก็น้อย ดังนั้น ความท้าทายที่มีโอกาสเกิดขึ้นกับทั้งด้านความต้องการใช้น้ำ และน้ำต้นทุนของประเทศไทย โดยแบ่งย่อยออกเป็นประเด็นที่มีความท้าทายในอนาคต ได้ 3 ประการ คือ (ก) นโยบายของรัฐที่ส่งเสริมการขยายตัวของเศรษฐกิจ เช่น การส่งเสริมการขยายตัวของเศรษฐกิจผ่านเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) และในภูมิภาคอื่น ๆ ซึ่งเกี่ยวกับการเติบโตของภาคการท่องเที่ยว ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ ดังนั้น การขยายตัวของภาคเศรษฐกิจดังกล่าวย่อมส่งผลต่อความต้องการใช้น้ำที่เพิ่มขึ้น ทั้งเพื่อภาคการผลิตและการอุปโภคบริโภคของเมืองที่มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้หากการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไม่เหมาะสม อาจจะนำไปสู่การสร้างแรงกดดันให้เกิดความรุนแรงในการแย่งชิงน้ำระหว่างภาคเกษตรและสาขาการผลิตอื่น ๆ ที่มีอยู่ก่อนแล้ว (ข) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จะส่งผลต่อปริมาณน้ำฝนลดลงและแปรปรวน ซึ่งย่อมส่งผลโดยตรงต่อภาคเกษตรที่ต้องมีการปรับตัวและสาขาการผลิตที่เกี่ยวข้องก็ต้องปรับตัวเช่นกัน อีกทั้งยังส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของระดับน้ำทะเล อันส่งผลต่อระดับการรุกของน้ำเค็มในพื้นที่ชายฝั่งทะเลจนทำให้น้ำจืดมีคุณภาพด้อยลง และไม่เหมาะกับการนำมาใช้ประโยชน์ในบางสาขาการผลิต และ (ค) ปัจจัยอื่นที่เกี่ยวกับความต้องการทรัพยากรน้ำ เช่น การขยายตัวของเมืองและอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ไม่ได้เกิดจากการสนับสนุนของรัฐ ก็สามารถส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการใช้ประโยชน์ที่ดิน ซึ่งจะส่งผลได้ทั้งด้านความต้องการใช้น้ำที่เพิ่มมากขึ้น และส่งผลต่อมลพิษทางน้ำที่เพิ่มขึ้นเช่นกัน ซึ่งจะลดคุณภาพและปริมาณน้ำดิบที่ใช้การได้ อันเป็นการซ้ำเติมปัญหาการขาดแคลนน้ำจืดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

3.9 บทส่งท้าย

ภายใต้พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ที่กำหนดให้กรมทรัพยากรน้ำจัดเก็บค่าใช้น้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะที่มิใช่น้ำชลประทานและมิใช่น้ำบาดาล (มาตรา 50) โดยใช้หลักเกณฑ์ตามที่คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) กำหนด (มาตรา 49) อย่างไรก็ดี หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการอนุญาตการใช้น้ำและการจัดเก็บค่าใช้น้ำนั้นประกอบด้วย 3 หน่วยงานหลักคือ กรมชลประทาน (ภายใต้พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 และฉบับปรับปรุง 2518) กรมทรัพยากรน้ำบาดาล (ภายใต้พระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520) และกรมทรัพยากรน้ำ (ภายใต้พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561) โดยทั้งสามหน่วยงานยังต้องดำเนินงานให้สอดคล้องกันหรือเป็นไปในทิศทางเดียวกันตามแผนแม่บทการบริหารจัดการ

ทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2566 – 2580) โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการจัดสรรน้ำใช้และการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพอย่างประหยัด ผลิตภาพสูงขึ้น ตลอดจนการฟื้นฟูป่าต้นน้ำและการอนุรักษ์แหล่งน้ำธรรมชาติให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน รวมทั้งการมีระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่มีธรรมาภิบาลและทันสมัย

สำหรับกรมทรัพยากรน้ำซึ่งเป็นหน่วยงานที่ได้รับภารกิจใหม่คือการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม จึงมีความจำเป็นต้องเข้าใจถึง “ปัจจัยที่ควรคำนึงถึง” ในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะ ถึงแม้ว่า หลักเกณฑ์การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำจะถูกกำหนดโดย กนช. (โดย สทนช. เป็นเลขานุการคณะกรรมการ) ตามมาตรา 49 ก็ตาม แต่หลักเกณฑ์ดังกล่าวย่อมต้องสามารถประยุกต์ใช้กับทั้ง 3 หน่วยงาน (ชป. ทบ. ทน.) ด้วยเหตุนี้ สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.) และ กรมทรัพยากรน้ำ (ทน.) ได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับมาตรา 49 อยู่หลายชิ้น รวมทั้งงานวิจัยจากสถาบันการศึกษาด้วย

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาที่ผ่านมาจะนำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะ เช่น การศึกษาในประเด็น Water Intensity ของสาขาการผลิตในระดับลุ่มน้ำ การศึกษาด้าน Water Use Efficiency ของระดับลุ่มน้ำ และ ต้นทุนการผลิตน้ำจืดจากน้ำทะเล รวมทั้ง การศึกษาในประเด็นอัตราค่าใช้น้ำบนฐานของต้นทุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของกรมทรัพยากรน้ำและกรมโยธาธิการและผังเมืองตามแผนบูรณการการจัดการทรัพยากรน้ำ ซึ่งสามารถนำไปใช้ประกอบการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำและการวางนโนบายด้านการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำของกรมทรัพยากรน้ำ ในบทที่ 6 และบทที่ 7 เป็นลำดับถัดไป

บทที่ 4
นโยบายต่างประเทศที่มีโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำและลักษณะการใช้น้ำที่ใกล้เคียงกับประเทศไทยและที่ใกล้เคียงกับนโยบายโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำจากหน่วยงานภายในประเทศ

เนื้อหาในบทนี้ประกอบด้วย นโยบายต่างประเทศที่มีโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำและลักษณะการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะใกล้เคียงกับประเทศไทย (หัวข้อ 4.1) และกรณีศึกษากฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับกำหนดวิธีการคิดอัตราค่าใช้น้ำ (หัวข้อ 4.2) ซึ่งประกอบด้วยสกอตแลนด์ อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ แอฟริกาใต้ สิงคโปร์ เกาหลีใต้ และ จีน

4.1 นโยบายต่างประเทศที่มีโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำและลักษณะการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะใกล้เคียงกับประเทศไทย

4.1.1 กรอบแนวคิดทางกฎหมายเพื่อการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำอย่างเป็นธรรมและการคิดอัตราค่าใช้น้ำในต่างประเทศ

4.1.1.1 ข้อความคิดทางกฎหมายเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (sustainable development)

การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นข้อความคิดที่ถูกนำเสนอขึ้นโดยคณะกรรมาธิการสากลด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development: WCED) เพื่อเป็นทางออกในการจัดสมดุลระหว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม[1] โดยในรายงานของ WCED ได้ให้ความหมายของการพัฒนาเอาไว้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ “การพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ไปทำลายความสามารถของคนรุ่นอนาคตที่จะตอบสนองต่อความต้องการของตนเอง (Development that meets the need of the present without compromising the ability of the future generation to meet their own needs)”[2] ข้อความคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนปรากฏตัวอย่างชัดเจนและเป็นทางการในปี ค.ศ. 1992 ณ การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (United Nations Conference on Environment and Development)[3] เช่นในหลักการที่1 ของปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ที่กล่าวว่า มนุษย์เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาที่ยั่งยืนและมีสิทธิที่จะมีชีวิตที่มี

[1] ต่อไปนี้จะเรียกว่า WCED โปรดดูข้อมูลของ WCED เพิ่มเติมได้ที่ https://sustainabledevelopment.un.org/milestones/wced <เข้าถึงเมื่อ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566>

[2] UNGA, ‘Report of the World Commission on Environment and Development’ (Bruntland Report) (4 August 1987) 42nd Session UN Doc A/42/427, Ch. 2

[3] โปรดดูข้อมูลเพิ่มเติมที่ https://sustainabledevelopment.un.org/milestones/unced <เข้าถึงเมื่อ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566>

สุขภาพและผลิตผลที่ดีและกลมกลืนกับธรรมชาติ[4] แม้ว่าสถานะทางกฎหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนยังไม่มีความชัดเจนในระดับสากล[5] แต่ข้อความคิดดังกล่าวก็มีอิทธิพลต่อการจัดทำ การใช้ และการตีความกฎหมายและนิตินโยบายของรัฐเป็นที่แพร่หลาย โดยเป็นที่ยอมรับกันในวงวิชาการกฎหมายว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนมีองค์ประกอบที่สำคัญอย่างน้อย 3 ประการ ดังต่อไปนี้

ประการแรก การบูรณาการสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนา (integration of the environment and development) ซึ่งปรากฏแนวคิดเรื่องนี้อยู่ในหลักการที่ 4 ของ Rio Declaration on Environment and Development ซึ่งกล่าวไว้ว่า เพื่อให้บรรลุการพัฒนาที่ยั่งยืน การคุ้มครองสิ่งแวดล้อมต้องได้รับการพิจารณาในกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอน และไม่อาจพิจารณาแยกออกจากกันได้[6] ซึ่งอธิบายได้ว่าการบูรณาการด้านสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาเรียกร้องให้รัฐต้องจัดสมดุลของการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมโดยยังคงรักษาสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่ดีได้ และต้องแสดงให้เห็นว่าการกระทำการของรัฐหรือที่รัฐอนุญาตให้ดำเนินการนั้นได้มีการพิจารณาถึงการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยเสมอ ทั้งนี้ รัฐไม่อาจให้คุณค่าของการพัฒนาเศรษฐกิจเหนือกว่าการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมได้ ซึ่งการประสานประโยชน์และจัดสมดุลโดยบูรณาการด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนานั้น ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้กล่าวถึงเอาไว้ในคดี *Gabčíkovo-Nagymaros Project*[7] และ *Pulp Mills on the River Uruguay*[8]

ประการที่สอง ความเป็นธรรมของการพัฒนา (Equity) สามารถแยกพิจารณาได้เป็น 2 มิติ ตามความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ WCED ได้นิยามไว้ กล่าวคือ ความเป็นธรรมของคนระหว่างรุ่น (inter-generational Equity) และ ความเป็นธรรมระหว่างคนในรุ่นเดียวกัน (intra-generational equity) ซึ่งสามารถพิจารณาได้ดังนี้ *ความเป็นธรรมของคนระหว่างรุ่น (inter-generational Equity)* เรียกร้องให้การกระจายทรัพยากรธรรมชาติระหว่างคนในปัจจุบันและคนในอนาคตต้องกระทำอย่างเป็นธรรมเพื่อให้คนทั้ง 2 รุ่นสามารถ

---

[4] United Nations Declaration on Environment and Development, 1992 (also know as Rio Declaration), Principle 1, "Human beings are at the centre of concerns for sustainable development. They are entitled to a healthy and productive life in harmony with nature." available at: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_CONF.151_26_Vol.I_Declaration.pdf <เข้าถึงเมื่อ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566>

[5] โปรดดู Philippe Sands, 'Sustainable Development: Treaty, Custom, and the Cross-Fertilization of International Law' in Alan E Boyle and David Freestone (eds), International Law and Sustainable Development (OUP 1999), 39–60; Vaughan Lowe, 'Sustainable Development and Unsustainable Arguments' in Alan E Boyle and David Freestone (eds), International Law and Sustainable Development (OUP 1999), 23 – 25 และ Patricia Birnie, Alan E Boyle and Catherine Redgwell, International Law and the Environment (3rd edn, OUP 2009), 451 – 454

[6] อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 4 Rio Declaration, Principle 4 "In order to achieve sustainable development, environmental protection shall constitute an integral part of the development process and cannot be considered in isolation from it."

[7] (*Hungary v. Slovakia*) (Judgment), [1997] ICJ Rep 7, para. 140.

[8] (*Argentina v. Uruguay*) (Judgment), [2004] ICJ Rep 2010 14, para. 80.

ตอบสนองต่อความต้องการของตนเองได้[9] ในส่วนของ*ความเป็นธรรมระหว่างคนในรุ่นเดียวกัน (intra-generational equity)* คือการเรียกร้องให้มีการกระจายทรัพยากรและความมั่งคั่งระหว่างคนในรุ่นเดียวกันอย่างเป็นธรรมทั้งในระดับระหว่างประเทศและภายในประเทศ โดยการกระจายทรัพยากรระหว่างคนในรุ่นเดียวกันอย่างเป็นธรรมนี้ หมายถึงการกระจายทรัพยากรระหว่างคนที่มีความสามารถไม่เท่ากัน ไม่ว่าจะเป็นความสามารถทางเศรษฐกิจ การเงิน กายภาพ และอื่น ๆ โดยรัฐมีหน้าที่ต้องทำให้การกระจายทรัพยากรอย่างเป็นธรรมเกิดขึ้นด้วยโดยการพิจารณาถึงข้อความคิดว่าด้วยหลักความรับผิดชอบร่วมกันในระดับที่ต่างกัน (Common but Differentiated Responsibilities) เป็นเครื่องมือในการกำหนดนโยบาย มาตรฐาน และกฎเกณฑ์ของรัฐเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม [10]

ประการสุดท้าย การใช้ประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (sustainable use of natural resources) การที่รัฐจัดทำมาตรฐานหรืออัตราการใช้ประโยชน์ทรัพยากร-ธรรมชาติเพื่อให้การใช้ทรัพยากรดังกล่าวสามารถกระทำได้ต่อเนื่องไปในคนรุ่นถัดไป ดังนั้นข้อความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนมิได้เป็นปฏิปักษ์ต่อการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ และสนับสนุนให้มีการใช้ทรัพยากรดังกล่าวภายในขอบเขตที่กำหนด เพื่อให้ทรัพยากรที่เหลืออยู่สามารถฟื้นฟูตัวเองขึ้นมาทดแทนทรัพยากรที่ถูกใช้ไปได้ทันสำหรับการใช้ประโยชน์ในครั้งต่อไป ซึ่งรัฐแต่ละรัฐจะต้องกำหนดอัตราหรือมาตรฐานการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาตินั้นตามแต่ที่สอดคล้องกับคุณภาพและปริมาณของทรัพยากรที่แต่ละรัฐครอบครองอยู่[11] โดยแนวคิดนี้สามารถอนุมานได้จากหลักการที่ 8 ของ Rio Declaration ที่กล่าวว่า “รัฐจะต้องลดและกำจัดกระบวนการผลิตและบริโภคที่ไม่ยั่งยืนและเสนอนโยบายด้านจำนวนประชากรที่สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วย”[12]

4.1.1.2 หลักการระวังไว้ก่อน (precautionary principle)

หลักการระวังไว้ก่อนมีต้นกำเนิดมาจากหลักกฎหมาย *Vorsorgeprinzip* ของสหพันธสาธารณรัฐเยอรมนี ก่อนที่หลักการดังกล่าวจะได้รับความสนใจในวงกว้างและหยิบยกนำมาใช้เป็นหลักการที่เกี่ยวข้องกับ

[9] *Advisory Opinion on the Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons* (Advisory Opinion) [1996] ICJ Rep, 225 at para. 29; Minors Oposa v Secretary of the Department of Environment and Natural Resources, (1994) 33 ILM173.

[10] อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 4 Rio Declaration, Principle 7. “States shall cooperate in a spirit of global partnership to conserve, protect and restore the health and integrity of the Earth's ecosystem. In view of the different contributions to global environmental degradation, States have common but differentiated responsibilities. The developed countries acknowledge the responsibility that they bear in the international pursuit of sustainable development in view of the pressures their societies place on the global environment and of the technologies and financial resources they command.”

[11] Philippe Sands and Jacqueline Peel, Principles of international environmental law (CUP 2012), 372–377.

[12] อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 4 Rio Declaration, Principle 8.

การคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับสากลด้วย[13] โดยสาระสำคัญของหลักการระวังไว้ก่อนปรากฏอยู่ในหลักการที่ 15 ของ Rio Declaration ที่เรียกร้องให้รัฐต้องจัดให้มีมาตรการเพื่อการป้องกันความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม ในกรณีที่มีความเสี่ยงที่กิจกรรมหรือโครงการที่รัฐดำเนินการหรืออนุญาตให้ดำเนินการอาจก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงหรือไม่อาจทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิมได้ แม้ว่าข้อมูลทางวิทยาศาสตร์จะยังไม่อาจหาข้อสรุปที่ชัดเจนถึงความเสี่ยงดังกล่าวได้ก็ตาม[14] หลักการดังกล่าวยังถูกหยิบยกขึ้นใช้ประกอบการใช้และตีความกฎหมายในระดับสากลด้วย[15]

4.1.1.3 หลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (Polluter-pays Principle)

ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายถือกำเนิดขึ้นในฐานะที่เป็นหลักการทางเศรษฐศาสตร์ที่ส่งเสริมให้มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organisation for Economic Cooperation and Development: OECD) เป็นผู้พัฒนาขึ้นมา[16] และถูกพัฒนาต่อมาเป็นหลักการทางกฎหมาย[17] สาระสำคัญของหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย คือการที่ผู้ก่อมลพิษต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อค่าใช้จ่ายสำหรับมาตรการเพื่อการควบคุมและป้องกันมลพิษที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมหรือโครงการของบุคคลดังกล่าว เพื่อรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม โดยนำเอาค่าใช้จ่ายสำหรับมาตรการดังกล่าวไปแฝงเอาไว้ในราคาของสินค้าหรือบริการที่ก่อให้เกิดมลพิษนั้น[18] หลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายถูกในไปใช้อย่างแพร่หลายในหลายความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับทั้งการจัดการมลพิษและทรัพยากรธรรมชาติ เช่น International Convention on Oil Pollution Preparedness, Response and Cooperation, 1990[19] และ Convention on the Protection and Use of Transboundary Watercourses and International Lakes, 1992[20] หากพิจารณาถึงการกำหนดค่าใช้น้ำ หลักการนี้อาจเกี่ยวข้องโดยตรงสำหรับผู้ใช้น้ำที่ทั้งใช้น้ำและ

[13] Nicolas de Sadeleer, *Environmental Principles: From Political Slogan to Legal Rules* (OUP 2002), 93–149.

[14] อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 4 Rio Declaration, Principle 15

[15] *European Communities—Measures Concerning Meat and Meat Products (Hormones)* (16 January 1998) WT/D26/AB/R; *Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay)* (Judgment), [2004] ICJ Rep 2010, 14; *Southern Bluefin Tuna (New Zealand v. Japan; Australia v. Japan)*, *(Provisional Measures)*, Order of 27 August 1999, ITLOS Reports 1999; *Land Reclamation in and around the Straits of Johor (Malaysia v. Singapore) (Provisional Measures)*, Order of 8 October 2003, ITLOS Reports 2003, 10.

[16] OECD, Recommendation of the Council on Guiding Principles concerning International Economic Aspects of Environmental Policies (26 May 1972) C (72) 128, para. 4.

[17] โปรดดู Nicolas De Sadeleer, 'The Polluter-Pays Principle in EU Law - Bold Case Law and Poor Harmonisation' in Inge Lorange Backer, Ole Kristian Fauchald and Christina Voigt (eds), *Pro Natura: festskrift to Hans Christian Bugge* (Universitetsforl, 2012).

[18] OECD, Recommendation of the Council on Guiding Principles concerning International Economic Aspects of Environmental Policies (26 May 1972) C (72) 128, para. 4.

[19] (Adopted 30 November 1990; entered into force 13 May 1995) 1891 UNTS 77

[20] (Adopted 17 March 1992; entered into force 6 October 1996) 1936 UNTS 269

ก่อให้เกิดภาวะมลพิษลงสู่แหล่งน้ำอันเป็นที่มาของทรัพยากรน้ำดังกล่าว ที่อาจมีการเก็บค่าธรรมเนียมเพื่อการป้องกันและควบคุมมลพิษที่อาจเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมเอาไว้ล่วงหน้านั่นเอง

4.1.2 ปัจจัยสำหรับการพิจารณาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำอย่างเป็นธรรม ตามที่ปรากฏในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการใช้ประโยชน์แม่น้ำระหว่างประเทศที่มิได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการเดินเรือ (United Nations Convention on Non-navigational Uses of International Watercourses)

ในการพิจารณาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำอย่างเป็นธรรม ปรากฏกรอบแนวคิดถึงปัจจัยที่ใช้เป็นฐานสำหรับการบริหารจัดการและจัดสรรน้ำอย่างเป็นธรรมอยู่ใน ในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการใช้ประโยชน์แม่น้ำระหว่างประเทศที่มิได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการเดินเรือ ค.ศ. 1997 (United Nations Convention on Non-navigational Uses of International Watercourses, 1997)[21] มาตรา 6 ของอนุสัญญาฉบับดังกล่าวได้กำหนดปัจจัยที่เกี่ยวข้องสำหรับการพิจารณาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม ซึ่งอาจนำมาร่วมใช้เป็นกรอบแนวคิดสำหรับการคิดอัตราค่าน้ำด้วยก็ได้ ปัจจัยดังกล่าวนั้นประกอบด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) ลักษณะทางภูมิศาสตร์ อุทกศาสตร์ อุทกวิทยา สภาพภูมิอากาศ นิเวศวิทยา และเหตุทางธรรมชาติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

(2) ความต้องการทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำ

(3) จำนวนประชากรในแต่ละชุมชนที่พึ่งพาและใช้ประโยชน์จากแม่น้ำ

(4) ผลกระทบจากการใช้ประโยชน์แม่น้ำโดยรัฐ (หรือชุมชน) หนึ่งที่มีต่อรัฐ (หรือชุมชน) อื่น

(5) การอนุรักษ์ คุ้มครอง พัฒนา และเศรษฐกิจที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรน้ำจากแม่น้ำข้างต้น และค่าใช้จ่ายในการจัดให้มีมาตรการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว

(6) ทางเลือกอื่น ๆ ที่มีอยู่ หรือ ที่มีมูลค่าเท่าเทียมกัน เมื่อเปรียบเทียบกับการใช้ประโยชน์ที่มีอยู่ หรือแผนการใช้ประโยชน์อันอาจมีขึ้น

4.1.3 ปัจจัยสำหรับการพิจารณาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำอย่างเป็นธรรม ตามที่ปรากฏใน EU Directives

4.1.3.1 กรอบกฎหมายน้ำแห่งสหภาพยุโรป (Water Framework Directive: WFD)

กรอบกฎหมายน้ำแห่งสหภาพยุโรป (European Union's Water Framework Directive: WFD) จัดทำขึ้นเป็นกฎหมายของสหภาพยุโรปเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม ค.ศ. 2000 เพื่อเป็นกรอบกฎหมายในระดับสหภาพยุโรปเพื่อการจัดการน้ำและคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งน้ำในรัฐสมาชิกของสภาพยุโรป[22] กฎหมายดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อการรักษาคุณภาพและสิ่งแวดล้อมของแหล่งน้ำภายในสหภาพยุโรป โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อดูแลและรักษาปริมาณของน้ำในแหล่งน้ำในฐานะที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการมีคุณภาพน้ำที่ดีแล้วเพียงพอ

[21] โปรดดู United Nations Treaty Collection https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=XXVII-12&chapter=27&lang=en <accessed 14 February 2023>.

[22] DIRECTIVE 2000/60/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy, (22 December 2000) OJ L 327/1.

ต่อการใช้น้ำของสหภาพยุโรป[23] นอกจากนี้การรักษาคุณภาพและปริมาณน้ำและแหล่งน้ำของสหภาพยุโรปยังหมายรวมถึงการจัดการลดการปล่อยสารพิษอันตรายลงสู่แหล่งน้ำ การพัฒนาระบบการคุ้มครองแหล่งน้ำทั้งในทางคุณภาพและปริมาณ และการส่งเสริมการเกิดการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน ทั้งนี่เพื่อเป็นหลักประกันความเพียงพอและเพื่อการพัฒนาการใช้น้ำรูปแบบอื่น ๆ ของสหภาพยุโรปในอนาคตด้วย[24]

นอกจากนี้ WFD ถูกบัญญัติขึ้นเพื่อสร้างกรอบในการวิเคราะห์คุณลักษณะต่าง ๆ ของลุ่มน้ำ และผลกระทบของกิจกรรมมนุษย์รวมไปถึงการวิเคราะห์การใช้ทรัพยากรน้ำในมิติทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อที่จะได้มีการเปรียบเทียบข้อมูลดังกล่าวระหว่างกลุ่มประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปเพื่อเป็นพื้นฐานในการกำหนดมาตรการที่จำเป็นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของ WFD ต่อไป[25] การวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์นั้น WFD มีเป้าหมายที่จะนำเอาเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาปรับใช้สำหรับการกำหนดค่าน้ำและค่าบริการที่เกี่ยวข้องด้วย[26]

WFD ได้กำหนดหน้าที่ที่สำคัญให้กับรัฐต้องนำไปปฏิบัติภายในประเทศโดยการกำหนดเป็นกฎหมายภายในในรูปแบบที่เหมาะสมแก่รัฐสมาชิกนั้น ๆ เอง ซึ่งหน้าที่ดังกล่าวสามารถพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

1) การตั้งหน่วยงานเพื่อการประสานงานภายในเขตลุ่มน้ำ (administrative arrangement within river basin districts)

WFD กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการระบุกำหนดพื้นที่ลุ่มน้ำต่าง ๆ ภายในดินแดนของตน และต้องจัดตั้งเขตพื้นที่ลุ่มน้ำเพื่อบริหารจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำที่กำหนดขึ้น ซึ่งอาจหมายถึงการรวมพื้นที่ลุ่มน้ำขนาดเล็กให้เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำขนาดใหญ่ หรือรวมพื้นที่ลุ่มน้ำ 2 พื้นที่เป็นเขตลุ่มน้ำเดียวเพื่อประโยชน์ในการจัดการได้ ในส่วนของแหล่งน้ำใต้ดินที่ไม่ได้มีทิศทางการไหลสอดคล้องกับพื้นที่ลุ่มน้ำของแม่น้ำบนผิวดินแล้ว ให้การจัดการแหล่งน้ำใต้ดินดังกล่าวจะต้องดำเนินการโดยเขตพื้นที่ลุ่มน้ำที่อยู่ใกล้กับแหล่งน้ำใต้ดินดังกล่าวที่สุด และให้ใช้หลักการเดียวกันกับการจัดการพื้นที่น่านน้ำชายฝั่งด้วย[27] WFD กำหนดให้รัฐสมาชิกสหภาพยุโรปต้องจัดให้มีหน่วยงานเพื่อการบริหารจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำดังกล่าวข้างต้น เพื่อดำเนินการภายใต้ภารกิจที่กำหนดเอาไว้ใน WFD และมีหน้าที่จัดให้มีการดำเนินมาตราการที่จำเป็นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางสิ่งแวดล้อมและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำตามกฎหมายนี้[28]

2) การจัดทำและดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้านสิ่งแวดล้อม

WFD กำหนดให้รัฐสมาชิกต้องจัดทำแผนบริหารจัดการลุ่มน้ำและกำหนดโครงการและมาตรการที่จำเป็นเพื่อการดำเนินการดังกล่าว โดยแผนการจัดการลุ่มน้ำดังกล่าวจะต้องมีขึ้นสำหรับการจัดการแหล่งน้ำผิวดิน และแหล่งน้ำใต้ดิน ซึ่งสามารถพิจารณารายละเอียดของแผนการจัดการลุ่มน้ำ และเนื้อหาของโครงการและมาตรการที่เกี่ยวข้องได้โดยสังเขป ดังต่อไปนี้

[23] Recital 19

[24] Recital 22 – 23

[25] Recital 36.

[26] Recital 38.

[27] Article 3 (1).

[28] Article 3 (4).

(1) แผนการจัดการลุ่มน้ำ โครงการและมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งน้ำผิวดิน ในการจัดทำแผนการจัดการลุ่มน้ำที่เกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำผิวดิน WFD กำหนดให้รัฐสมาชิกต้องมีมาตรการที่จำเป็นเพื่อการป้องกันความเสื่อมโทรมลงของทรัพยากรน้ำผิวดินทั้งปวง และต้องคุ้มครอง ส่งเสริมและฟื้นฟูแหล่งน้ำผิวดินที่ถูกแปรสภาพเพื่อวัตถุประสงค์ในการทำให้กลับสู่สถานะที่ดีภายใน 15 ปีนับจากวันที่กฎหมายนี้มีผลใช้บังคับ และต้องจัดให้มีมาตรการที่จำเป็นเพื่อลดมลพิษจากสารอันตรายที่ปล่อยลงสู่แหล่งน้ำ ทั้งนี้โดยสอดคล้องกับความตกลงระหว่างประเทศอื่น ๆ ที่สหภาพยุโรปเป็นสมาชิกด้วย[29]

(2) แผนการจัดการลุ่มน้ำ โครงการและมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งน้ำใต้ดิน ในการจัดทำแผนการจัดการลุ่มน้ำที่เกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำใต้ดิน WFD กำหนดให้รัฐสมาชิกต้องจัดให้มีมาตรการเพื่อป้องกันจำกัดปริมาณมลพิษที่ลงสู่แหล่งน้ำใต้ดินและต้องป้องกันการเสื่อมโทรมลงของสถานะของแหล่งน้ำใต้ดินทั้งปวง ทั้งนี้ รัฐสมาชิกจะต้องคุ้มครอง ส่งเสริม และฟื้นฟูแหล่งน้ำใต้ดิน และทำให้มั่นใจว่าจะมีการจัดสมดุลระหว่างการนำน้ำใต้ดินขึ้นมาใช้ และการเติมน้ำในแหล่งน้ำใต้ดิน เพื่อให้แหล่งน้ำดังกล่าวกลับมามีสถานะที่ดีภายใน 15 ปีนับจากวันที่กฎหมายฉบับนี้มีผลใช้บังคับ นอกจากนี้ รัฐสมาชิกจะต้องจัดให้มีมาตรการที่จำเป็นเพื่อเปลี่ยนแปลงแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นของมลพิษในแหล่งน้ำใต้ดินที่เป็นผลมาจากกิจกรรมของมนุษย์ เพื่อลดภาวะมลพิษในแหล่งน้ำใต้ดิน[30]

3) การดำเนินการเกี่ยวกับคุณลักษณะของเขตพื้นที่ลุ่มน้ำ การทบทวนผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ และการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องการใช้น้ำ

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคำนวณค่าธรรมเนียมจากการใช้น้ำนั้น WFD กำหนดให้มีการนำเอาเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาใช้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน โดยกฎหมายกำหนดให้หลักการเรียกคืนค่าใช้จ่ายของการให้บริการน้ำ (principle of recovery of the costs of water services) ซึ่งหมายรวมถึงค่าใช้จ่ายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (environmental and resource costs) อันเนื่องมาจากความเสียหายหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางน้ำ และหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (polluter-pays principle) เป็นพื้นฐานของการบริหารจัดการน้ำ[31]

ด้วยเหตุนี้ WFD กำหนดให้รัฐสมาชิกต้องดำเนินการวิเคราะห์ที่สำคัญ 3 ประการคือ ประการแรก คุณลักษณะเฉพาะของเขตพื้นที่ลุ่มน้ำ ประการที่ 2 ผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมของมนุษย์และส่งผลต่อสถานะของแหล่งน้ำผิวดินและแหล่งน้ำใต้ดิน และประการสุดท้าย การวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับการใช้น้ำ โดยต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 4 ปี นับจากวันที่กฎหมายนี้มีผลใช้บังคับ[32] สำหรับการ

[29] Article 4 (1) (a).

[30] Article 4 (1) (b).

[31] Recital 38.

[32] Article 5.

วิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับการใช้น้ำนั้น WFD กำหนดรายละเอียดของการวิเคราะห์ที่รัฐสมาชิกต้องนำไปพิจารณาเอาไว้ด้วย ซึ่งการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับการใช้น้ำนี้ จะต้องเป็นการดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เพียงพอ (ซึ่งหมายรวมถึงค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย) เพื่อให้รัฐสมาชิกสามารถ (1) ดำเนินการคิดคำนวณค่าใช้จ่ายที่จำเป็นสำหรับการเรียกคืนค่าใช้จ่ายในการให้บริการน้ำ โดยคำนึงถึงการพยากรณ์ปริมาณน้ำและความต้องการใช้น้ำในอนาคตของเขตพื้นที่ลุ่มน้ำตามที่จำเป็น ทั้งนี้ จะต้องมีการประมาณการ (ก) ปริมาณ ราคา และค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับการให้บริการน้ำ และ (ข) ประมาณการการลงทุนที่เกี่ยวข้องซึ่งรวมถึงการคาดการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนนั้น (forecast of such investments) และ (2) ตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดมาตรการร่วม (combined measures) ที่มีประสิทธิภาพ (cost-effective) ที่เกี่ยวข้องกับการใช้น้ำเพื่อที่จะกำหนดเป็นส่วนหนึ่งของมาตรการจัดการน้ำ ทั้งนี้บนพื้นฐานของการประมาณการข้างต้น[33]

ในการดำเนินการตามแผนการจัดการเขตพื้นที่ลุ่มน้ำ และมาตรการที่เกี่ยวข้อง WFD กำหนดกรอบในการดำเนินการดังกล่าวเอาไว้ เพื่อเป็นหลักการพื้นฐานสำหรับการจัดทำแผนและมาตรการดังกล่าวด้วย ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ เป็นหลักการที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้รัฐมีแนวทางในการกำหนดค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้น้ำด้วย กล่าวคือ WFD กำหนดให้รัฐสมาชิกต้องพิจารณาถึงหลักการเรียกคืนค่าใช้จ่ายของการให้บริการน้ำ (principle of recovery of the costs of water services) ซึ่งหมายรวมถึงค่าใช้จ่ายด้านทรัพยากร-ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (environmental and resource costs) ด้วย ทั้งนี้ จะต้องคำนึงถึงผลวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ที่ได้กล่าวเอาไว้ในข้างต้นด้วย และการดำเนินการดังกล่าวจะต้องสอดคล้องกับหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (polluter-pays principle) ด้วย[34] นอกจากนี้ WFD ยังกำหนดให้ต้อง (1) มีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับค่าน้ำที่สร้างแรงจูงใจที่เพียงพอที่จะทำให้ผู้ใช้สามารถใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดและตอบสนองต่อเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมด้วย และ (2) มีการแบ่งแยกประเภทการใช้น้ำอย่างเป็นธรรมเพื่อประโยชน์ในการคำนวณการเรียกคืนค่าใช้จ่ายจากการให้บริการน้ำ โดยอย่างน้อยต้องแบ่งเป็น การใช้น้ำภาคอุตสาหกรรม ภาคครัวเรือน และภาคการเกษตร และพิจารณาตามหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (polluter-pays principle[35])

4.2 กรณีศึกษากฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับกำหนดวิธีการคิดอัตราค่าใช้น้ำ

เนื้อหาส่วนนี้ประกอบด้วยสกอตแลนด์ อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ แอฟริกาใต้ สิงคโปร์ เกาหลีใต้ และ จีน โดยมีสาระสำคัญดังนี้

[33] Article 5 and Annex III.

[34] Article 9 (1).

[35] Article 9 (2).

4.2.1 กรณีศึกษาประเทศสกอตแลนด์ (Scotland)

เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำของประเทศสกอตแลนด์ กรณีจึงต้องศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่มีขึ้นเพื่อจัดตั้งหน่วยงานผู้มีอำนาจทำหน้าที่ให้บริการด้านน้ำสาธารณะและกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ การดำเนินการในเรื่องดังกล่าวปรากฏอยู่ใน Water (Scotland) Act ค.ศ. 1980 ที่กำหนดหน้าที่ของหน่วยงานที่ให้บริการสาธารณะที่เกี่ยวกับน้ำกล่าวคือ Scottish Water ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดการและจัดสรรน้ำเพื่อการใช้ในครัวเรือนและกิจการอื่น ๆ โดยกฎหมายให้อำนาจ Scottish Water กำหนดอัตราค่าใช้น้ำในกรอบที่กำหนดโดยรัฐ

พระราชบัญญัติน้ำ (สกอตแลนด์) ค.ศ. 1980 (Water (Scotland) Act, 1980) (“พระราชบัญญัติสกอตแลนด์”) กำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานที่เรียกว่า “Scottish Water” ที่ปฏิบัติภารกิจหรือใช้อำนาจตามกฎหมายเพื่อส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถให้บริการน้ำได้อย่างเพียงพอทั่วทั้งประเทศสกอตแลนด์ และสามารถจัดทำ เตรียม เผยแพร่ข้อมูลและสถิติต่าง ๆ เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำและปริมาณน้ำที่จะให้บริการได้[36]

ในส่วนของการให้บริการน้ำ พระราชบัญญัติน้ำสกอตแลนด์กำหนดให้ Scottish Water ต้องให้บริการน้ำที่มีคุณภาพในทุกพื้นที่ให้บริการน้ำของตนในกรณีที่มีความต้องการใช้น้ำในครัวเรือน**ในราคาที่เหมาะสม (reasonable cost)**[37] โดย Scottish Water จะต้องจัดให้มีน้ำที่มีคุณภาพส่งไปตามท่อประปาในทุกพื้นที่ให้บริการน้ำของตนที่มีความต้องการใช้น้ำในครัวเรือน และต้องจัดให้มีท่อประปาที่สามารถเชื่อมต่อระบบการให้บริการน้ำที่ทำให้อาคารที่มีความต้องการใช้น้ำในครัวเรือน**ในราคาที่เหมาะสม (reasonable cost)** ด้วย แต่ทั้งนี้ Scottish Water ไม่จำเป็นต้องดำเนินการใด ๆ ที่ไม่อาจกระทำได้ และอยู่นอกเหนือราคาที่เหมาะสมหรือต้องจัดให้มีการให้บริการน้ำในพื้นที่ที่มีการให้บริการจากจุดสู่จุด (point to point) ดังกล่าวอยู่แล้ว[38] ในการพิจารณาว่าการดำเนินการของ Scottish Water ข้างต้น เป็นการดำเนินการในค่าใช้จ่าย/ราคาที่เหมาะสมหรือไม่ พระราชบัญญัติน้ำสกอตแลนด์กำหนดให้นำเอาเงื่อนไขดังต่อไปนี้เข้ามาพิจารณาเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของราคา (cost reasonableness) 2 ประการคือ ประการแรก ค่าใช้จ่ายเพื่อการก่อสร้างระบบการจัดการน้ำ ระบบท่อเชื่อมต่อและโครงสร้างระบบน้ำอื่น ๆ และอีกประการหนึ่ง คือ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการระบบต่าง ๆ ข้างต้น[39]

---

[36] Water (Scotland) Act 1980, article 1.

[37] Water (Scotland) Act 1980, article 6 (1) ทั้งนี้ ดู Water (Scotland) Act 1980, article 7 ความต้องการใช้น้ำในครัวเรือน (domestic purpose) หมายถึง การใช้น้ำเพื่อการดื่มกิน การซักล้าง การประกอบอาหาร การผลิตความร้อน และเพื่อวัตถุประสงค์เพื่อสุขลักษณะอื่นๆ แต่ต้องไม่มีความสามารถในการใช้น้ำมากกว่า 100 แกลลอน และหมายรวมถึงการให้บริการน้ำเพื่อวิชาชีพใด ๆ ในสถานที่ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในบ้าน (a house) และ การใช้น้ำดังกล่าวเปิดใช้จากก๊อกน้ำที่อยู่ในบ้านและไม่ได้มีการนำน้ำมาใช้จากระบบอื่นใด หรือเพื่อการทำสวนในพื้นที่ดังกล่าว หรือการเลี้ยงม้าหรือทำความสะอาดยานพาหนะส่วนบุคคล ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการใช้น้ำเพื่อธุรกิจซักรีด (laundry) หรือธุรกิจการเตรียมอาหารและเครื่องดื่มเพื่อการบริโภคที่ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ดังกล่าว

[38] Water (Scotland) Act 1980, article 6 (2)

[39] Water (Scotland) Act 1980, article 6 (2C)

ในส่วนของการใช้น้ำที่ไม่ได้เป็นไปเพื่อการใช้ในครัวเรือนนั้น กฎหมายกำหนดให้ Scottish Water มีหน้าที่เสนอเงื่อนไขและข้อตกลงการให้บริการน้ำให้แก่บุคคลซึ่งประสงค์จะใช้น้ำที่ไม่ใช่เพื่อการใช้ในครัวเรือนภายในพื้นที่ให้บริการน้ำของตน แต่กฎหมายมิได้บังคับให้ Scottish Water ต้องให้บริการน้ำในกรณีนี้ หากปรากฏว่าการให้บริการดังกล่าวจะทำให้เกิดความเสื่อมเสียต่อหน้าที่ของ Scottish Water ในการให้บริการน้ำที่มีอยู่แล้ว หรือกระทบต่อความสามารถในการให้บริการน้ำในภาคครัวเรือนในอนาคต[40] แต่อย่างไรก็ตาม หาก Scottish Water ให้บริการน้ำนอกเหนือจากภาคครัวเรือน การให้บริการและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการให้บริการดังกล่าว Scottish Water อาจคิดค่าธรรมเนียมการให้บริการน้ำดังกล่าวได้ตามพระราชบัญญัติการอุตสาหกรรมน้ำ (สกอตแลนด์) ค.ศ. 2002 (Water Industry (Scotland) Act 2002) โดยสามารถจัดทำแผนการจัดเก็บค่าธรรมเนียม (charges schemes) ได้[41] Scottish Water ได้แสดงให้เห็นผ่านทาง Charges Scheme 2023/2024 ถึงเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดค่าธรรมเนียมการให้บริการน้ำ หรือบริการที่เกี่ยวข้องเอาไว้[42] ซึ่งตามเอกสารดังกล่าว Scottish Water เรียกเก็บค่าบริการสำหรับ (1) ค่าน้ำ (2) ค่าจัดการน้ำเสีย และ (3) ค่าบริการอื่น ๆ เช่น การทำความสะอาดบ่อเกรอะ (septic tank) การให้บริการและการเชื่อมต่อระบบน้ำและน้ำเสียสาธารณะ[43]

ในกรณีของการจัดเก็บค่าน้ำที่ใช้ในภาคครัวเรือนผ่านมาตรวัด (Metered Charges) Scottish Water จัดเก็บทั้งในรูปแบบที่เป็นค่าธรรมเนียมตายตัวรายปี (annual fixed charges) และค่าธรรมเนียมตามมาตรวัด (metered charges) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับโครงสร้างพื้นฐานและระบบการให้บริการของ Scottish Water ในพื้นที่นั้น ๆ ในกรณีของค่าธรรมเนียมตายตัวรายปี (annual fixed charges) Scottish Water คิดค่าบริการดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ค่าธรรมเนียมตายตัวรายปี (annual fixed charges) ปี ค.ศ. 2023/2024 (Scottish Water) สำหรับครัวเรือน

Fixed Charges – based on size of water meter (mm)	Water (£per meter)	Waste Water (£per meter)
Up to 20 mm	174.54	179.26
25 – 30 mm	519.00	532.00
40 mm	1,468.00	1,508.00
50 mm	3,263.00	3,353.00

ที่มา: Scottish Water 2023

[40] Water (Scotland) Act 1980, article 9 (1) – (2A).

[41] Water Industry (Scotland) Act 2002, article 29 – 29B.

[42] Scottish Water, 'Your Charges Explained 2023/2024' <https://www.scottishwater.co.uk/-/media/ScottishWater/Document-Hub/Your-Home/Charges/2023/030223YourChargesExplained2023-24.pdf> accessed 29 May 2023.

[43] เพิ่งอ้าง หน้า 3

ในกรณีของค่าธรรมเนียมตามมาตรวัด (metered charges) Scottish Water คิดค่าบริการเป็นหน่วยลูกบาศก์เมตรของปริมาณน้ำที่ใช้ แต่ด้วยเหตุที่น้ำที่ได้ใช้ไปทั้งหมดจะกลับเข้าสู่ระบบจัดการน้ำเสีย Scottish Water จึงมีสมมติฐานปริมาณน้ำเสียที่เกิดขึ้นจากน้ำที่ครัวเรือนนำไปใช้อยู่ที่ร้อยละ 95 ของปริมาณน้ำใช้ โดยมีอัตราค่าธรรมเนียมที่กำหนดไว้เบื้องต้น ดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ค่าธรรมเนียมตามมาตรวัด (metered charges) Scottish Water ปี ค.ศ. 2023/2024 (Scottish Water) สำหรับครัวเรือน

Volumetric Water Charges	**£/ m^3**
For the first 25 cu.m. – up to 20 mm meters only	2.7406
For volumes after the first 25 cu.m. – up to 20 mm meters only	0.9930
Volume charge for larger meters	0.9930
Volumetric Waste Water Charges	**£/ m^3**
For the first 23.75 cu.m. – up to 20 mm meters only	3.5435
For volumes after the first 23.75 cu.m. – up to 20 mm meters only	1.6757
Volume charge for larger meters	1.6757

ที่มา: Scottish Water 2023

ทั้งนี้ การเก็บค่าธรรมเนียมการให้บริการน้ำของ Scottish Water นั้นเป็นค่าธรรมเนียมที่เรียกเก็บโดยยังไม่ได้ร่วมภาษีมูลค่าเพิ่ม (Value Added Tax) ซึ่งจะต้องมีการเรียกเก็บจากการให้บริการดังกล่าวด้วย

ในการกำหนดแผนค่าธรรมเนียมการให้บริการน้ำนั้น Scottish Water อาจมีการปรับเปลี่ยนอัตราค่าธรรมเนียมดังกล่าวได้ในกรอบที่กฎหมายกำหนด แต่ทั้งนี้จะต้องไม่เกินจำนวนค่าธรรมเนียมสูงสุดที่กำหนดเอาไว้โดย คณะกรรมการอุตสาหกรรมน้ำสกอตแลนด์ (Water Industry Commission for Scotland) (‘Commission’) ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติการอุตสาหกรรมน้ำ (สกอตแลนด์) ค.ศ. 2002 กำหนดให้ Commission มีอำนาจในการกำหนดจำนวนค่าธรรมเนียมสูงสุดสำหรับการให้บริการน้ำ และส่งข้อกำหนดดังกล่าวแก่ Scottish Water ตามระยะเวลาที่คณะรัฐมนตรีประกาศกำหนด ซึ่งค่าธรรมเนียมสูงสุดดังกล่าวอาจแตกต่างกันตามประเภทและการให้บริการน้ำก็ได้ ทั้งนี้ ก่อนมีการประกาศกำหนดจำนวนค่าธรรมเนียมสูงสุดดังกล่าว Commission จะต้องส่งร่างข้อกำหนดดังกล่าวให้ คณะรัฐมนตรี Scottish Water และ Convener of the Water Customer Consultation Panels และรับฟังความเห็นของบุคคลต่าง ๆ ภายในกรอบเวลาที่ Commission กำหนด[44]

ในการดำเนินการดังกล่าวข้างต้น คณะรัฐมนตรีจะต้องมีถ้อยแถลงเกี่ยวกับนโยบายในการกำหนดค่าธรรมเนียมภายใต้แผนการจัดเก็บค่าธรรมเนียมการให้บริการน้ำด้วย**โดยคำนึงถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจและปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง** โดยอาจรวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับ (1) งบประมาณสำหรับการให้บริการใด ๆ ที่มีเก็บค่าธรรมเนียมการให้บริการทั้งหมด (2) สัดส่วนของรายรับที่จะต้องเก็บเพิ่มขึ้นจากค่าธรรมเนียมที่กำหนดไว้ตาม

[44] Water Industry (Scotland) Act 2002, article 29B.

แผนค่าธรรมเนียม ที่บุคคลในแต่ละประเภทจะต้องชำระให้แก่ Scottish Water ในการให้บริการน้ำ และ (3) การกำหนดค่าธรรมเนียมโดยอ้างอิงจากประเภทของบุคคลต่าง ๆ ที่ Scottish Water ต้องให้บริการ หรือหน้าที่หรือความรับผิดสำหรับภาษีท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติการคลังราชการส่วนท้องถิ่น ค.ศ. 1992 (Local Government Finance Act 1992) ทั้งนี้ก่อนที่จะได้มีการประกาศถ้อยแถลงเกี่ยวกับนโยบายในการกำหนดค่าธรรมเนียมข้างต้น คณะรัฐมนตรีจะต้องปรึกษาหารือกับ Commission Convener of the Water Customer Consultation Panels และ Scottish Water ก่อนด้วย[45]

ค่าธรรมเนียมการให้บริการน้ำอาจเปลี่ยนแปลงได้โดย Scottish Water อาจร้องขอต่อ Commission เพื่อขอความยินยอมในการกำหนดค่าธรรมเนียมที่เปลี่ยนแปลงไปจากแผนการจัดเก็บค่าธรรมเนียมการให้บริการน้ำก็ได้ โดย Commission อาจให้ความยินยอมในการเปลี่ยนแปลงค่าธรรมเนียมดังกล่าวหากปรากฏข้อเท็จจริงเป็นที่พอใจว่า (1) ลูกค้าของผู้ให้บริการน้ำได้ดำเนินการหรือตกลงกระทำการใด ที่เป็นการลดหรือเพิ่มค่าใช้จ่ายของ Scottish Water ในการให้บริการน้ำแก่ผู้ให้บริการรายนั้น และ (2) เมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงประกอบทั้งหมดแล้วเป็นเหตุสมควรให้มีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว และ Commission ต้องให้เหตุผลประกอบการเปลี่ยนแปลงค่าธรรมเนียมดังกล่าวด้วย นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการอุตสาหกรรมน้ำ (สกอตแลนด์) ค.ศ. 2002 ยังกำหนดให้มีการทบทวนจำนวนค่าธรรมเนียมสูงสุดที่ Commission กำหนดสำหรับการให้บริการน้ำได้ โดยหากข้อเท็จจริงปรากฏว่ามีความเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญต่อ (1) รายได้ของ Scottish Water ที่มาจากค่าธรรมเนียมการให้บริการ และ (2) จำนวนงบประมาณที่ได้รับจากภาครัฐ หรือ (3) งบประมาณที่ Scottish Water มีเหลืออยู่ โดย Scottish Water จะดำเนินการเอง หรือ Commission ร้องขอให้ดำเนินการ ส่งคำขอเพื่อปรับปรุงจำนวนค่าธรรมเนียมสูงสุดที่ Commission กำหนด มายัง commission เพื่อทบทวนอัตราดังกล่าวก็ได้ [46]

4.2.2 กรณีศึกษาประเทศอังกฤษ (England)

เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำของประเทศอังกฤษ กรณีนี้จึงต้องศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่มีขึ้นเพื่อจัดตั้งหน่วยงานผู้มีอำนาจทำหน้าที่ให้บริการด้านน้ำสาธารณะและกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ การดำเนินการในเรื่องดังกล่าวปรากฏอยู่ใน Water Act ค.ศ.1989 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง กำหนดหน้าที่ของหน่วยงานที่ให้บริการสาธารณะที่เกี่ยวกับน้ำคือ Water Services Regulation Authority (Ofwat) ซึ่งมีหน้าที่กำกับดูแลผู้ให้บริการน้ำแก่ประชาชนรวมถึงการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำตามกรอบของกฎหมายด้วย

ประเทศอังกฤษกำหนดให้การใช้น้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะเป็นสิทธิของประชาชนที่จะใช้ได้ ทั้งนี้หากเป็นการใช้น้ำไม่เกิน 20 ลูกบาศก์เมตรภายในระยะเวลา 24 ชั่วโมง และไม่เป็นการใช้อย่างต่อเนื่องถือว่าเป็นการใช้น้ำในปริมาณน้อย ไม่จำเป็นต้องขออนุญาต แต่ในกรณีที่มีการใช้ต่อวันเกินกว่า 20 ลูกบาศก์เมตร จำเป็นต้องมีการขออนุญาตใช้น้ำจากหน่วยงานในพื้นที่ลุ่มน้ำ และไม่ได้หมายความว่า จะขอใบอนุญาตเพื่อใช้น้ำ

[45] Water Industry (Scotland) Act 2002, article 29D.

[46] Water Industry (Scotland) Act 2002, article 29F.

จากแหล่งใดก็ได้ หน่วยงานฯ ต้องกำหนดแผนกลยุทธ์การออกใบอนุญาตใช้น้ำ เพื่อพิจารณาปริมาณน้ำที่มีในพื้นที่ประกอบการพิจารณาออกใบอนุญาต (กรมทรัพยากรน้ำ, 2564, หน้า 16)

ในส่วนของการคิดราคาค่าน้ำเป็นวิธีการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำประเภทหนึ่งที่กำหนดให้ผู้ที่มีสิทธิในการใช้น้ำต้องชำระราคาค่าน้ำตามปริมาณน้ำที่มีการใช้ โดยเรียกเก็บเงินในจำนวนที่กำหนด ซึ่งวิธีการเรียกเก็บอาจทำในรูปแบบของการคิดค่าธรรมเนียมหรือภาษี และเป็นการเรียกเก็บที่เกิดขึ้นได้ 2 แบบ กล่าวคือ แบบแรก เรียกเก็บจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำสาธารณะโดยตรงไม่ว่าจะเป็นน้ำใต้ดินหรือน้ำผิวดิน เช่น การสูบน้ำจากแม่น้ำมาใช้ประโยชน์โดยตรง หรือ แบบที่สอง เรียกเก็บจากการที่ผู้ใช้น้ำได้รับบริการบางอย่าง เช่น การสูบน้ำเพื่อจัดสรร หรือมีการบำบัดคุณภาพน้ำก่อนจัดสรรให้ผู้ใช้น้ำ ซึ่งตาม Water Act 18989 จะเป็นการเรียกเก็บตามกรณีแรก (กรมทรัพยากรน้ำ, 2564, หน้า 18)

การคิดราคาค่าน้ำยังเป็นเครื่องมือทางการเงินที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเรียกคืนต้นทุน (cost recovery) ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ต้นทุนจากการใช้น้ำเพื่อให้บริการน้ำประปาและสาธารณูปโภคเป็นต้นทุนทางตรง ส่วนต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และการเสียโอกาสด้านอื่นเป็นต้นทุนทางอ้อม และยังมีวัตถุประสงค์ด้านอื่น เช่น ทำให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและส่งเสริมให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน มีการลดปริมาณการใช้น้ำโดยผู้ใช้น้ำต้องหาวิธีการลงทุนทางเลือก ทำการเกษตรที่ใช้น้ำน้อย หรือเลือกใช้เทคโนโลยีประหยัดน้ำเพื่อลดต้นทุนเป็นต้น (กรมทรัพยากรน้ำ, 2564, หน้า 18)

ในปัจจุบันมีวิธีการเรียกเก็บค่าน้ำหลายวิธี ได้แก่ (ก) การเรียกเก็บจากผู้ใช้น้ำทุกกลุ่มในอัตราเดียวกัน เรียกเก็บตามปริมาณน้ำที่ใช้ (ข) การเรียกเก็บจากพื้นที่ที่ให้บริการน้ำ เรียกเก็บตามอัตราก้าวหน้า (ค) การเรียกเก็บโดยคำนึงถึงปริมาณน้ำ พื้นที่ และอัตราก้าวหน้าประกอบกัน (ง) การเรียกเก็บจากสัดส่วนของปริมาณที่กำหนดผู้ใช้น้ำได้รับหากมีการใช้เกินรัฐสามารถคิดค่าน้ำในอัตราที่สูงขึ้นได้ หรือ (จ) การเรียกเก็บโดยคำนึงถึงปริมาณน้ำในฤดูกาลที่แตกต่างกันก็ได้ (กรมทรัพยากรน้ำ, 2564, หน้า 18)

ในการเรียกเก็บค่าน้ำต้องมีมาตรการที่เหมาะสมในการคำนวณอัตราค่าน้ำด้วย ซึ่งประเทศอังกฤษได้มีการบัญญัติกฎหมายที่ใช้บังคับภายในประเทศให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในข้อบัญญัติของสหภาพยุโรป (Water Framework Directive) (กรมทรัพยากรน้ำ, 2564, หน้า 18)

มาตรา 42 the Environment Act 1995 กำหนดให้หน่วยงานสิ่งแวดล้อมสามารถกำหนดค่าธรรมเนียมการใช้น้ำได้ (water charge) โดยเป็นการกำหนดตามแผนรายปี เรียกว่า Environment Agency Scheme of Abstraction Charges 2020/21 มีการคิดอัตราค่าใช้น้ำเป็นรายปีสำหรับผู้ที่ได้รับใบอนุญาตให้ใช้น้ำ ทั้งนี้ ในการคิดค่าธรรมเนียมรายปีต้องพิจารณารวมทั้งในส่วนของค่าธรรมเนียมมาตรฐาน (standard charge) และค่าธรรมเนียมในการชดเชยความเสียหาย (compensation charge) โดยค่าธรรมเนียมมาตรฐาน (standard charge) เป็นค่าธรรมเนียมที่หน่วยงานเรียกคืนจากต้นทุนในการบริหารจัดการการใช้น้ำ หลักเกณฑ์การใช้น้ำ สัดส่วนของผลกระทบจากใบอนุญาตที่มีต่อทรัพยากรน้ำ และ ค่าธรรมเนียมการชดเชยความเสียหาย (compensation charge) เป็นค่าธรรมเนียมที่เพิ่มจากค่าธรรมเนียมมาตรฐานในการเรียกคืนต้นทุนเพื่อชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงใบอนุญาต ปฏิเสธการออกใบอนุญาต กำหนดเงื่อนไขจำกัดการใช้น้ำที่ต้องห้ามตามกฎหมาย (กรมทรัพยากรน้ำ, 2564, หน้า 19)

องค์ประกอบของการคิดค่าธรรมเนียมรายปี (มีอัตราขั้นต่ำอยู่ที่ 25 ปอนด์ต่อลูกบาศก์เมตร) มีหลายปัจจัย โดยจะต้องพิจารณาร่วมกันทุกปัจจัย ดังนี้ ได้แก่

(ก) ปัจจัยด้านแหล่งน้ำ (source factor) กล่าวคือ แหล่งน้ำอาจจะเป็นแหล่งธรรมชาติรวมน้ำใต้ดิน (unsupported source) หรือแหล่งน้ำจากอ่างเก็บน้ำ (supported source) หรือน้ำในน่านน้ำที่มีกระแสน้ำขึ้นลง (tidal source) ซึ่งเป็นพื้นที่ปลายน้ำของลำน้ำที่มีกระแสน้ำขึ้นลงตามปกติ

(ข) ปัจจัยด้านฤดูกาล (season factor) เช่น ช่วงฤดูร้อน (factor = 1.60) ช่วงฤดูหนาว (factor = 0.16) หรือ ตลอดปี (factor = 1.0)

(ค) ปัจจัยด้านการสูญเสียน้ำ (loss factor) โดยแบ่งเป็น 4 ระดับ ได้แก่ การสูญเสียน้ำระดับสูง (เช่น ชลประทานพืชสวน การกำจัดฝุ่น) การสูญเสียน้ำระดับกลาง (เช่น การผลิตน้ำประปา อุตสาหกรรม การเลี้ยงปลา การรดน้ำสนามหญ้า) การสูญเสียน้ำระดับต่ำ (เช่น การทำความเย็น การล้างแร่ การล้างผัก) การสูญเสียน้ำในระดับต่ำมาก (เช่น การผลิตไฟฟ้า สระว่ายน้ำ การเจือจางน้ำเสีย) โดยมี Factor เท่ากับ 1.0, 0.6, 0.03, และ 0.003 ตามลำดับ และ

(ง) ปัจจัยด้านแหล่งที่มามีการเปลี่ยนแปลง (adjusted source factor) จะกำหนดความแตกต่างระหว่างแหล่งน้ำที่มีกระแสน้ำขึ้นลง (tidal) กับแหล่งน้ำที่ไม่มี (non-tidal) การใช้น้ำจากแหล่งอื่นจะถือว่าเป็นการใช้จากแหล่งน้ำที่ไม่มีกระแสน้ำขึ้นลง (กรมทรัพยากรน้ำ, 2564, หน้า 20-21)

ค่าธรรมเนียมการใช้น้ำดังกล่าวจะยกเว้นกับการใช้น้ำโดยตรงเพื่อการผลิตไฟฟ้าหรือพลังงานในรูปแบบอื่น จากสถานีผลิตหรือระบบการผลิตที่มีกำลังผลิตไม่เกิน 5 เมกะวัตต์ การใช้น้ำจากน่านน้ำภายในที่หน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมรับรองว่ามีค่าเฉลี่ยปริมาณของคลอไรด์ (chloride) เกินกว่า 8,000 มิลลิกรัมต่อลิตร การใช้น้ำตามใบอนุญาตชั่วคราว และการใช้น้ำตามใบอนุญาตรับโอน (กรมทรัพยากรน้ำ, 2564, หน้า 19)

4.2.3 กรณีศึกษาประเทศเนเธอร์แลนด์ (The Netherlands)

กฎหมายหลักของเนเธอร์แลนด์คือ Water Act 2009 โดยมีการกำหนดหลักการพื้นฐานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทุกประเภททั้งการป้องกันน้ำท่วม การกักเก็บน้ำ การจัดสรรสิทธิในน้ำ รวมไปถึงการควบคุมมาตรฐานคุณภาพน้ำ (กรมทรัพยากรน้ำ, 2564, หน้า 22)

ในส่วนของประเด็นการคิดอัตราค่าน้ำนั้น เพื่อการบริหารจัดการน้ำให้เป็นไปตามหลักการใน Water Act จำเป็นต้องมีค่าใช้จ่าย Water Authorities Act 2010 ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดหน่วยงานผู้รับผิดชอบและอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการน้ำระดับภูมิภาค จึงได้กำหนดให้หน่วยงานบริหารจัดการน้ำในระดับภูมิภาคสามารถคิดค่าธรรมเนียมในการบริหารจัดการน้ำได้โดยคำนวณจากค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริง และเงินที่ได้รับต้องนำไปใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการน้ำเท่านั้น (กรมทรัพยากรน้ำ, 2564, หน้า 24)

ค่าน้ำจะเรียกเก็บจากผู้ใช้น้ำประเภทต่อไปนี้ (1) ผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ที่มีการลงทะเบียนใช้น้ำตั้งแต่เริ่มปีปฏิทินและใช้พื้นที่นั้นเป็นที่อยู่อาศัย (2) ผู้เป็นเจ้าของ ผู้ครอบครอง หรือมีทรัพย์สิน หรือมีสิทธิในการใช้ประโยชน์ในที่ดินที่ไม่ได้ทำการเพาะปลูก (3) ผู้เป็นเจ้าของ ผู้ครอบครอง หรือมีทรัพย์สินหรือมีสิทธิในการใช้ประโยชน์ในที่ดินที่ยังมีลักษณะตามธรรมชาติ หรือพื้นที่ที่ยังไม่ถูกรบกวน และ (4) ผู้เป็นเจ้าของ ผู้ครอบครอง หรือมีทรัพย์สิน หรือมีสิทธิในการใช้ประโยชน์ในที่ดินที่มีการปลูกสร้าง (กรมทรัพยากรน้ำ, 2564, หน้า 24)

ในการคำนวณค่าน้ำจากผู้ใช้น้ำทั้ง 4 ประเภทจะมีหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกัน ในกรณีของผู้ใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ที่ลงทะเบียนขอใช้น้ำจะคิดคำนวณจากจำนวนประชากรที่ใช้น้ำในพื้นที่นั้น ในขณะที่ผู้ใช้น้ำประเภทอื่นจะคำนวณจากประโยชน์ที่ได้รับหรือความสนใจในการใช้น้ำนั้น ทั้งนี้ หน่วยงานที่มีอำนาจบริหารจัดการน้ำในท้องถิ่นจะเป็นคนกำหนดอัตราค่าน้ำที่คำนวณจากต้นทุน (ตามหลัก cost recover) ซึ่งประกอบกับมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ของน้ำขึ้นอยู่กับว่าเป็นผู้ใช้น้ำประเภทใด และอาจรวมจำนวนเงินค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูและค่าดำเนินการเก็บค่าน้ำไว้ในส่วนของต้นทุนด้วยก็ได้ และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีอำนาจในการปรับเปลี่ยนอัตราการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมเพื่อความเหมาะสมได้ เช่น เรียกเก็บค่าธรรมเนียมน้อยลงในที่ดินนอกเขตคันน้ำ หรือที่ดินที่ไม่ได้ทำการเพาะปลูกแต่ใช้เพื่อกักเก็บน้ำ หรือเรียกเก็บค่าธรรมเนียมสูงขึ้นจากถนนสาธารณะหรือในบริเวณพื้นที่ที่มีหญ้าปกคลุม (กรมทรัพยากรน้ำ, 2564, หน้า 24-25)

4.2.4 กรณีศึกษาประเทศแอฟริกาใต้ (South Africa)

กฎหมายทรัพยากรน้ำของประเทศแอฟริกาใต้ คือ National Water Act 1998 ซึ่งกำหนดให้อำนาจรัฐมนตรีไว้ในมาตรา 56(1) ในการกำหนดราคาค่าน้ำซึ่งต้องคำนึงถึงหลักความเท่าเทียมในการใช้น้ำที่อาจมีความแตกต่างกันได้ในแต่ละพื้นที่ หรือประเภทของผู้ใช้น้ำและค่าธรรมเนียมที่ได้รับจากการอนุญาตให้ใช้น้ำจะเป็นเงินทุนที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการ พัฒนาและจัดสรรน้ำอย่างเท่าเทียมและมีประสิทธิภาพ โดยการจัดเก็บจากเทศบาลท้องถิ่น อุตสาหกรรมการเกษตร กิจกรรมที่ใช้น้ำสาธารณะน้อย (เช่น สวนป่า) และกิจกรรมที่ใช้น้ำมาก (เช่น ใช้น้ำเพื่อผลิตพลังงาน หรือระบบรักษาความเย็น) แต่จะไม่คิดค่าน้ำในกิจการที่ใช้พลังงานน้ำ (เช่น Hydropower) (กรมทรัพยากรน้ำ, 2564, หน้า 36)

ในการกำหนดราคาค่าน้ำต้องมีการจัดทำแผนกลยุทธ์การกำหนดราคา (pricing strategy) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (ก) เป็นเงินทุนเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การระบายของเสีย และการอนุรักษ์น้ำ (ข) เป็นเงินทุนในการพัฒนาทรัพยากรน้ำกับการใช้ระบบประปาและค่าใช้จ่ายในการจ่ายน้ำ และ (ค) ให้บรรลุผลการจัดสรรน้ำอย่างเท่าเทียมและมีประสิทธิภาพ (กรมทรัพยากรน้ำ, 2564, หน้า 37) กลยุทธ์การกำหนดราคาค่าน้ำประกอบด้วย (1) การกำหนดราคาค่าน้ำอาจมีความแตกต่างกัน แต่ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียม กล่าวคือ แตกต่างกันตามพื้นที่ (หมายถึง ประเด็นด้านเศรษฐกิจสังคม คุณลักษณะทางกายภาพและคุณลักษณะของประชากร) ประเภทของน้ำที่ใช้ (หมายถึง วิธีการได้มา การจัดหา การระบายและการบำบัดน้ำ วัตถุประสงค์ของการใช้น้ำ ความเชื่อมั่น ความน่าเชื่อถือในการจัดให้มีและคุณภาพน้ำ ผลกระทบของน้ำที่เหลือใช้ต่อทรัพยากรน้ำ) หรือประเภทของผู้ใช้น้ำ ซึ่งจะต้องพิจารณาถึงปริมาณน้ำที่ผู้ใช้น้ำจะคืนไปยังแหล่งน้ำสาธารณะ สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจของผู้ใช้น้ำและสถิติของความน่าจะเป็นไปได้ในการจัดหาน้ำให้ผู้ใช้ (2) การจ่ายค่าธรรมเนียมการใช้น้ำ อาจจะเป็นการจ่ายโดยหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการบริหารจัดการน้ำหรือผู้ใช้น้ำโดยตรงก็ได้ (3) หลักเกณฑ์ในการกำหนดค่าธรรมเนียมใช้น้ำ (4) เงินคืน (rebate) จากน้ำที่ส่งกลับยังแหล่งน้ำสาธารณะ เช่น ค่าธรรมเนียมโครงการฟื้นฟูและบำรุงรักษาระบบนิเวศที่จะมีการคืนเงินบางส่วนให้กับผู้ใช้น้ำที่เป็นเกษตรกรและผู้ปลูกป่าหรือสวนป่า (5) ยกเว้นค่าธรรมเนียมบางประเภทให้ผู้ใช้น้ำบางรายในช่วงเวลาที่กำหนดตามหลักเกณฑ์ด้านความเท่าเทียมในการใช้น้ำ (กรมทรัพยากรน้ำ, 2564, หน้า 37)

การคิดค่าน้ำอาจใช้เฉพาะในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง หรือทั่วประเทศ หรือบางภูมิภาคก็ได้ แต่ต้องสอดคล้องกับแผนกลยุทธ์การตั้งค่าน้ำที่รัฐมนตรีกำหนดขึ้น ทั้งนี้ในการคำนวณค่าธรรมเนียมการใช้น้ำต้องมีการวัดปริมาณน้ำที่ใช้และมีการใช้ตัวชี้วัดที่เหมาะสมที่สามารถเชื่อมโยงถึงต้นทุนได้มากที่สุด โดยตัวชี้วัดดังกล่าวคือ Consumer Price Index (CPI) ซึ่งเป็นตัวชี้วัดว่าผู้บริโภครับรู้การเรียกเก็บค่าธรรมเนียมที่เพิ่มขึ้นจากตะกร้าสินค้าอื่นที่บริโภค และ Producer Price Index (PPI) ซึ่งเป็นตัวชี้วัดสะท้อนต้นทุนการผลิตและต้นทุนการก่อสร้างได้ (กรมทรัพยากรน้ำ, 2564, หน้า 37)

ในการคิดค่าน้ำตามที่กำหนดไว้ใน National Water Act 1998 ต้องคำนึงถึง 4 หลักการ ดังนี้ (1) ความเป็นธรรมทางสังคม โดยการกำหนดการคิดค่าน้ำแบบขั้นบันได ให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถเข้าถึงน้ำได้และสนับสนุนค่าธรรมเนียมให้เกษตรกรเข้าถึงน้ำได้ (2) ความยั่งยืนของระบบนิเวศ เพื่อปกป้องพื้นที่คุ้มครอง บริหารจัดการระบบนิเวศในลุ่มน้ำ รักษาคุณภาพน้ำ และบริหารจัดการความต้องการและการอนุรักษ์แหล่งน้ำ (3) ความยั่งยืนทางการเงิน ที่มีจุดหมายเพื่อสร้างรายได้ที่เพียงพอเพื่อใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ รวมถึงการดำเนินการบำรุงรักษาและปรับปรุงแผนดำเนินงาน และ (4) ประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ ที่มีเป้าหมายในการสนับสนุนการจัดสรรน้ำ (water allocation) ได้อย่างมีประสิทธิภาพและการใช้น้ำอย่างเป็นประโยชน์ จึงต้องมีการกำนดค่าน้ำที่คำนึงถึงต้นทุนค่าเสียโอกาส (opportunity cost) และมีการนำมาตรการด้านการบริหารจัดการและมาตรการทางด้านการตลาดมาใช้ในการคำนวณ (กรมทรัพยากรน้ำ, 2564, หน้า 39)

การกำหนดค่าธรรมเนียมการใช้น้ำประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนแรก คือ ค่าธรรมเนียมการบริหารจัดการแหล่งน้ำ (management cost) ใช้บังคับกับผู้ใช้น้ำทุกประเภท แต่มีเงินช่วยเหลือสำหรับเกษตรกร โดยในการคำนวณอาศัยหลักหักคืนต้นทุน (cost recovery) ที่ค่าธรรมเนียมควรเท่ากับต้นทุน และหากมีแรงจูงใจอื่นในการกำหนดราคา (pricing incentives) ก็สามารถนำมาใช้ในการคำนวณได้ และ ส่วนที่สอง คือ ค่าธรรมเนียมการพัฒนาแหล่งน้ำ (development cost) ที่ต้องมีผลตอบแทนการลงทุนรวมร้อยละ 4 ของค่าเสื่อมในมูลค่าสินทรัพย์ในปัจจุบัน (กรมทรัพยากรน้ำ, 2564, หน้า 39)

4.2.5 กรณีศึกษาประเทศสิงคโปร์ (Singapore)

การจัดการทรัพยากรน้ำและมลพิษทางน้ำของสิงคโปร์จะขึ้นอยู่กับหน่วยงานเดียว คือ Public Utility Board (PUB) โดยกำหนดให้ Singapore's National Water Agency ทำหน้าที่จัดการน้ำทั้งวัฏจักรไม่ให้เหลือทิ้ง โดยลงทุนในนวัตกรรมที่เกี่ยวข้อง และได้ออกแบบมาตรการทางเศรษฐศาสตร์เพื่อสอดคล้องกับระบบการจัดการทั้งน้ำใช้และน้ำทิ้งอย่างเป็นระบบ (นิรมล และคณะ, 2557)

สิงคโปร์มีการส่งเสริมการนำกลับมาใช้ใหม่และมีมาตรการคืนภาษีมลพิษทางน้ำให้แก่ผู้มีรายได้น้อย นอกจากนี้ ภาษีมลพิษทางน้ำและค่าธรรมเนียมต่าง ๆ จะสะท้อนต้นทุนของความหายากของน้ำและต้นทุนการลงทุนในเทคโนโลยีการผลิต (กรมควบคุมมลพิษ, 2562) โครงสร้างการเก็บค่ามลพิษทางน้ำและค่าใช้น้ำประกอบด้วย 4 รายการ ซึ่งจะระบุไว้ในใบเสร็จเดียวกัน ได้แก่

(ก) ค่าบริการส่วนเพิ่มของการใช้น้ำ (Water Tariff: WT) ซึ่งมีอัตราต่างกันระหว่างภาคครัวเรือน (อัตราแบบก้าวหน้า) และภาคธุรกิจ (อัตราแบบคงที่ และแตกต่างตามประเภทธุรกิจ)

(ข) ภาษีอนุรักษ์น้ำ (Water Conservation Tax: WCT) โดย

- อัตราของภาคครัวเรือนอยู่ที่ร้อยละ 50 ของอัตรา Water Tariff สำหรับครัวเรือนที่ใช้น้ำน้อยกว่า 40 ลบ.ม. ต่อเดือน และร้อยละ 65 ถ้าใช้มากกว่า 40 ลบ.ม. ต่อเดือน
- น้ำที่ใช้ในภาคธุรกิจจะจ่าย WCT ที่ 50% ของ Water Tariff ภาคอุตสาหกรรมจะไม่ต้องเสีย WCT แต่ถ้าเป็นน้ำจาก NEWater จะเสียที่ 10% ของ Water Tariff

(ค) ค่าธรรมเนียมน้ำทิ้ง (Waterborne fee: WBF) ซึ่งจะถูกคำนวณตามต้นทุนในการบำบัดน้ำทิ้งและในการดูแลรักษาเครือข่ายของระบบท่อน้ำทิ้ง

- ภาคครัวเรือนจะเก็บแบบอัตราก้าวหน้า
- ภาคธุรกิจ ภาคอุตสาหกรรม NEWater มีอัตรา WBF คงที่เท่ากัน

ตัวอย่างของการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสามารถแตกต่างกันได้ระหว่างสาขาพาณิชยกรรม กับ สาขาอุตสาหกรรม ดังที่สิงคโปร์กำหนดอัตราค่าใช้น้ำ ดังนี้

ภาคธุรกิจมีค่า WT = S$ 0.66/ลบ.ม. ค่า WCT = 50 % ของ WT และ WBF = S$ 0.92/ลบ.ม.
รวมเป็นอัตรา = S$ 1.91/ลบ.ม. หรือ 45.84 บาท/ลบ.ม. (24 บาทต่อ S$ 1)

ภาคอุตสาหกรรมมีค่า WT = S$ 0.66 ค่า WCT = S$ 0/ลบ.ม. และ WBF = S$ 0.92/ลบ.ม.
รวมเป็นอัตรา = S$ 1.58/ลบ.ม. หรือ 37.92 บาท/ลบ.ม. (24 บาทต่อ S$ 1)

4.2.6 กรณีศึกษาประเทศเกาหลีใต้ (South Korea)

ประเทศเกาหลีใต้อาจจะถือเป็นประเทศหนึ่งที่มีปัญหาเรื่องทรัพยากรน้ำ เนื่องจากมีข้อจำกัดในการกักเก็บน้ำไว้ใช้ เนื่องจากแม้ว่าประเทศเกาหลีใต้จะมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 1,233 มิลลิเมตรต่อปี ซึ่งสูงกว่าเฉลี่ยโลกประมาณ 1.4 เท่า แต่ปริมาณน้ำฝนส่วนใหญ่ตกในช่วงฤดูร้อน และมีมากกว่าร้อยละ 60 ของปริมาณฝนที่ตกไหลลงสู่ทะเล จึงส่งผลให้ปริมาณน้ำฝนต่อประชากรของประเทศเกาหลีใต้อยู่ที่ 2,591 มิลลิเมตรต่อคน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 13 ของค่าเฉลี่ยทั่วโลกเท่านั้น (Choi, 2020) และมีปริมาณน้ำใช้งานได้ต่อประชากรเท่ากับ 1,488 ลูกบาศก์เมตรต่อคนต่อปี (Yi, S., Yi, J.,2020) สะท้อนว่าประเทศเกาหลีใต้มีจะมีทรัพยากรน้ำที่ใช้งานได้จริงๆ สำหรับประชากรมีอยู่ไม่มากนัก กอปรกับเหตุผลทางภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อม การหาสถานที่ที่เหมาะสมในการสร้างเขื่อนเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนที่จะสามารถใช้ได้ในเกาหลีใต้นั้นยากขึ้นเรื่อย ๆ รวมถึงต้นทุนในการสร้างเขื่อนยังเพิ่มขึ้นสูงมากทุกปี[47] ตลอดจนความเสี่ยงของรูปแบบฝนตกและพายุต่างๆ จากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ยิ่งสะท้อนให้ถึงความท้าทายในการบริหารจัดการน้ำของประเทศเกาหลีใต้มากขึ้น

ข้อมูลของ กระทรวงที่ดิน โครงสร้างพื้นฐานและการขนส่ง (Ministry of Land, Infrastructure, Transport of Korea: MOLT) ประเมินว่าโดยเฉลี่ยแต่ละปี ประเทศเกาหลีใต้จะมีปริมาณน้ำที่ใช้การได้ประมาณ 7.5 แสนล้านลูกบาศก์เมตร แต่จะเป็นน้ำไหลลงสู่ทะเล 3.8 หมื่นล้านลูกบาศก์เมตร และจะสามารถกักเก็บและอุปทานน้ำหรือแหล่งน้ำหลักของประเทศเกาหลีใต้ที่สามารถนำมาใช้ได้ต่อปีรวมกันประมาณ 3.7 หมื่นล้านลูกบาศก์เมตร มาจาก น้ำในเขื่อนซึ่งมีประมาณ 2.09 หมื่นล้านลูกบาศก์เมตร (ร้อยละ 56) น้ำจากแม่น้ำมี

[47] ตัวอย่าง ต้นทุนต่อตันของการสร้างเขื่อนเพิ่มขึ้น 30 เท่าสำหรับเขื่อน Hoengseong ที่สร้างขึ้นในปี ค.ศ. 1996 เมื่อเทียบกับเขื่อนแม่น้ำ Soyang ในปี ค.ศ. 1973

ประมาณ 1.22 หมื่นล้านลูกบาศก์เมตร (ร้อยละ 33) และจากแหล่งน้ำใต้ดินประมาณ 4.11 พันล้านลูกบาศก์เมตร (ร้อยละ 11)

ด้านแนวนโยบายการจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศเกาหลีใต้ เริ่มต้นตั้งแต่ยุคคริสต์ทศวรรษ 1960 หรือช่วงหลังสงครามเกาหลี โดยในช่วงแรกแนวนโยบายเป็นแบบรวมศูนย์อำนาจและเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การกำหนดนโยบายและโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ รวมถึงการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่และโครงการชลประทานในแม่น้ำสายหลักในปี ค.ศ. 1970 และ 1980 ซึ่งเป็นช่วงที่เกาหลีใต้เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ จึงเน้นไปที่ด้านการเพิ่มอุปทานของน้ำเพื่อตอบสนองความต้องการในการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ จากนั้นในคริสต์ทศวรรษที่ 1990 ได้เปลี่ยนมาเป็นการใช้แนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยลดการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ เน้นไปที่การจัดการน้ำอย่างยั่งยืน รวมถึงการรักษาและปรับปรุงคุณภาพของแหล่งน้ำ และตั้งแต่ปี ค.ศ. 2010 เป็นต้นมา นโยบายการบริหารจัดการน้ำมุ่งเน้นไปที่การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการพัฒนาระบบการจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และช่วงเปลี่ยนผ่านที่สำคัญคือ ช่วงปี ค.ศ. 2018 ที่มีการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการน้ำถึงสามฉบับ ทำให้โครงสร้างของการบริหารจัดการน้ำของประเทศเกาหลีใต้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

โครงสร้างการบริหารจัดการน้ำของประเทศเกาหลีใต้ก่อนปี ค.ศ. 2018 นั้น อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหลายหน่วยงาน ได้แก่ (1) กระทรวงที่ดิน โครงสร้างพื้นฐานและการขนส่ง (MOLT) ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบการบริหารจัดการน้ำของประเทศ มีหน้าที่ดูแลบำรุงรักษาและบริหารจัดการแหล่งน้ำทั้งน้ำผิวดินและน้ำใต้ดิน พัฒนาและดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ รวมถึงตรวจสอบ ซ่อมบำรุง รับผิดชอบการก่อสร้างและจัดการความปลอดภัยของโครงสร้างพื้นฐานทางน้ำ (2) กระทรวงสิ่งแวดล้อม (Ministry of Environment: ME) เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลด้านคุณภาพของแหล่งน้ำ ทั้งคุณภาพน้ำดื่ม คุณภาพน้ำดิบ รวมถึงคุณภาพน้ำทิ้ง (3) กระทรวงเกษตร อาหารและกิจการชนบท (Ministry of Agriculture, Food and Rural Affairs: MAFR) เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลทรัพยากรน้ำที่เกี่ยวกับการเกษตรกรรม รวมถึงการดูแลน้ำใต้ดินในพื้นที่ชนบท (4) กระทรวงมหาดไทยและความปลอดภัย (Ministry of the Interior and Safety: MOIS) มีหน้าที่บรรเทาและป้องกันภัยพิบัติ และ (5) กระทรวงการค้า อุตสาหกรรม และพลังงาน (Ministry of Trade, Industry and Energy: MOTIE) มีหน้าที่ดูแลเขื่อนที่ผลิตไฟฟ้าพลังงานน้ำ

จากการที่มีหลายหน่วยงานดูแลทำให้การบริหารจัดการน้ำของประเทศเกาหลีใต้เกิดปัญหา เช่น ความซ้ำซ้อนของโครงการก่อสร้างและการบริหารจัดการระหว่างส่วนราชการ กฎระเบียบที่ทับซ้อนกัน และการใช้งบประมาณที่ซ้ำซ้อน จึงมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารจัดการน้ำ โดยมีการรวมงานการจัดการน้ำภายใต้แนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ โดยในปี ค.ศ. 2018 สมัชชาแห่งชาติของเกาหลีได้ผ่านร่างพระราชบัญญัติองค์กรรัฐบาลฉบับแก้ไขและพระราชบัญญัติพื้นฐานว่าด้วยการจัดการน้ำ ซึ่งการแก้ไขพระราชบัญญัติองค์กรของรัฐ เป็นการโอนหน้าที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ การใช้ และพัฒนาแหล่งน้ำ ยกเว้นการจัดการแม่น้ำของกระทรวง MOLT ไปยังกระทรวงสิ่งแวดล้อม ซึ่งการรวมภารกิจจัดการน้ำส่วนใหญ่ไปยังกระทรวงสิ่งแวดล้อมนั้นคาดว่าจะช่วยลดความไร้ประสิทธิภาพและเสริมสร้างความสามารถในการจัดการน้ำผ่านการจัดการคุณภาพน้ำและคุณภาพน้ำแบบบูรณาการของเกาหลีใต้ได้

ส่วนกฎหมายอีกฉบับ คือ พระราชบัญญัติพื้นฐานว่าด้วยการจัดการน้ำ เป็นกฎหมายที่มีแนวคิดพื้นฐานของการจัดการน้ำและมีเป้าหมายเพื่อรักษาระบบวัฏจักรของน้ำผ่านการจัดหาน้ำที่มั่นคง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของน้ำ และการป้องกันภัยพิบัติทางน้ำ เช่น ภัยแล้งและน้ำท่วม และท้ายสุดเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพชีวิต ของผู้คน นอกจากนี้ยังกำหนดการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำในระดับชาติและระดับลุ่มน้ำ ซึ่งจะมีหน้าที่กำหนดหลักการพื้นฐานของการจัดการน้ำ เช่น แผนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศการจัดการลุ่มน้ำและการจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ ซึ่งกระทรวงสิ่งแวดล้อมควรกำหนดแผนการจัดการน้ำขั้นพื้นฐานหลังจากหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประธานคณะกรรมการจัดการลุ่มน้ำ

การกำหนดอัตราค่าน้ำของเกาหลีใต้นั้น บริษัท Korea Water Resources Corporation หรือ K-water ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐในการพัฒนาทรัพยากรน้ำ และมีหน้าที่จัดหาน้ำสาธารณะและน้ำอุตสาหกรรม เป็นผู้คำนวณอัตราค่าน้ำ และเสนอต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสิ่งแวดล้อมและคณะกรรมการพิจารณาค่าน้ำ โดยคณะกรรมการพิจารณาราคาน้ำ ประกอบด้วยกรรมการทั้งสิ้น 15 คน ได้แก่ ประธานกรรมการ 1 คน ผู้แทนซัพพลายเออร์ (ผู้จ่ายน้ำ) 2 คน ตัวแทนจากผู้ใช้น้ำ 4 คน ตัวแทนกลุ่มผู้บริโภค 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการน้ำ 6 คน โดยคณะกรรมการจะพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของต้นทุนการผลิตและความถูกต้องของการกำหนดราคา จากนั้นจึงเสนอต่อไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจและการคลังเป็นผู้ให้ความเห็นชอบอนุมัติราคา

น้ำที่บริษัท K-water รับผิดชอบดูแลและจ่ายน้ำนั้น ประกอบด้วย (1) น้ำในเขื่อน (2) น้ำดิบ หมายความถึงน้ำดิบจากธรรมชาติที่ยังไม่ผ่านกระบวนการที่จ่ายผ่านระบบประปาให้กับรัฐบาลท้องถิ่นเพื่อนำไปผลิตน้ำประปา (3) น้ำประปา คือ น้ำประปาที่ K-water เป็นผู้ผลิตซึ่งมีคุณภาพที่เหมาะสำหรับอุปโภคและบริโภคได้ และจ่ายให้กับรัฐบาลท้องถิ่น และ (4) น้ำดิบที่ผ่านการตกตะกอน คือ น้ำดิบที่ผ่านกระบวนการตกตะกอนจ่ายผ่านระบบประปาให้กับอุตสาหกรรมต่างๆ

กฎหมาย Korea Water Resources Corporation Act มาตรา 16 ว่าด้วยการเก็บค่าธรรมเนียมค่าใช้น้ำ ระบุให้บริษัท K-water สามารถเก็บค่าใช้น้ำจากการพิจารณาต้นทุนค่าก่อสร้าง ต้นทุนที่เกิดจากการดำเนินงานและบริหารจัดการในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางน้ำ ซึ่งราคาของน้ำเขื่อน ณ ปี ค.ศ. 2023 เป็นอัตราเดียวทั่วประเทศคือ 52.7 วอนต่อลูกบาศก์เมตร ส่วนราคาน้ำที่ส่งผ่านระบบประปา กฎหมาย Water Supply And Waterworks Installation Act มาตรา 38 ระบุให้สามารถเก็บค่าใช้น้ำได้ โดยกำหนดค่าใช้น้ำ ณ ปี ค.ศ. 2023 ประกอบด้วย ค่าใช้น้ำพื้นฐาน และค่าใช้น้ำ ดังแสดงในตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ค่าใช้น้ำของประเทศเกาหลีใต้

(หน่วย: วอน / ลูกบาศก์เมตร)

ประเภท	อัตรารวม	ค่าใช้น้ำพื้นฐาน	ค่าน้ำ
น้ำในเขื่อน	52.7	-	52.7
น้ำดิบ	233.7	70.0	163.7
น้ำประปา	432.8	130.0	302.8
น้ำดิบที่ผ่านการตกตะกอน	328.0	98.0	230.0

ที่มา: K-water (2023)

การคำนวณค่าน้ำในเขื่อน จะมีการทำสัญญาปริมาณการใช้น้ำพื้นฐานต่อเดือน แต่ไม่นำมาคำนวณ โดยค่าน้ำจะคำนวณและเรียกเก็บโดยการคูณปริมาณการใช้น้ำรายเดือนด้วยอัตราต่อหน่วย ตัวอย่างเช่น หากมีการทำสัญญาปริมาณการใช้น้ำพื้นฐาน 100 ลูกบาศก์เมตรต่อเดือน แต่มีการใช้น้ำเขื่อน 90 ลูกบาศก์เมตร ค่าน้ำที่เรียกเก็บในเดือนนั้นจะเท่ากับ 90 ลูกบาศก์เมตร x 52.7 วอน = 4,743 วอน

ส่วนการคำนวณค่าน้ำประปา มีการทำสัญญาใช้น้ำต่อเดือนและนำมาพิจารณาในการคำนวณ โดยแบ่งเป็นสัญญาระยะสั้นและระยะยาวตามอายุสัญญาที่ลูกค้าเลือก หากเป็นการทำสัญญาระยะสั้น คือ ไม่เกิน 1 ปี จะต้องมีการทำสัญญาเพื่อระบุปริมาณน้ำที่ต้องการใช้ต่อเดือน ลูกค้าสามารถเปลี่ยนแปลงปริมาณการใช้น้ำในสัญญาได้ 6 ครั้ง หากใช้เกินกว่า 120% ของปริมาณน้ำต่อเดือนที่ทำสัญญาไว้ จะต้องเสียค่าธรรมเนียมเพิ่มเติม โดยการคำนวณมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 สูตรการคำนวณและเงื่อนไขการคิดค่าน้ำสัญญาระยะสั้น

	ค่าใช้น้ำพื้นฐาน	**ค่าใช้น้ำ**
สูตรการคำนวณ	ปริมาณน้ำตามสัญญาต่อเดือน × ค่าใช้น้ำพื้นฐานต่อหน่วย	ปริมาณน้ำใช้จริงต่อเดือน × ค่าใช้น้ำต่อหน่วย
เงื่อนไข	1) หากปริมาณการใช้น้ำเกินจากที่ทำสัญญา แต่ไม่เกิน 120% ของปริมาณการใช้น้ำตามสัญญา ปริมาณน้ำที่นำมาคำนวณ คือปริมาณน้ำใช้จริง 2) หากปริมาณการใช้น้ำเกินจากที่ทำสัญญาตั้งแต่ 120% ขึ้นไป ปริมาณน้ำที่นำมาคำนวณ คือ ปริมาณน้ำ 120% ของปริมาณน้ำตามสัญญา	1) หากปริมาณน้ำใช้จริงเกินกว่าปริมาณที่ทำสัญญาแต่ไม่เกิน 120% ของปริมาณที่ทำสัญญา ค่าใช้น้ำคิดจะคิดจาก ปริมาณน้ำใช้จริง x ค่าใช้น้ำต่อหน่วย 2) หากปริมาณน้ำใช้จริงเกินกว่า 120% ของปริมาณน้ำที่ทำสัญญา จะมีค่าธรรมเนียมการใช้น้ำ คิดจาก ราคาต่อหน่วย × ปริมาณน้ำส่วนที่เกินจาก 120% ของปริมาณที่ทำสัญญารายเดือน

ที่มา: K-water (2023)

ตัวอย่างการคำนวณ

1) **กรณี 1 หากลูกค้าทำสัญญาใช้น้ำต่อเดือน 100 ลูกบาศก์เมตรต่อเดือน แต่มีการใช้น้ำจริง 90 ลูกบาศก์เมตร ค่าน้ำจะคำนวณจาก**

ค่าใช้น้ำพื้นฐาน 130 วอน x 100 ลูกบาศก์เมตร	= 13,000	วอน
ค่าใช้น้ำ 302.8 วอน x 90 ลูกบาศก์เมตร	= 27,252	วอน
รวม	**= 40,252**	**วอน**

2) กรณี 2 หากลูกค้าทำสัญญาใช้น้ำต่อเดือน 100 ลูกบาศก์เมตรต่อเดือน แต่มีการใช้น้ำจริง 115 ลูกบาศก์เมตร ค่าน้ำจะคำนวณจาก

ค่าใช้น้ำพื้นฐาน 130 วอน x 115 ลูกบาศก์เมตร	= 14,950	วอน
ค่าใช้น้ำ 302.8 วอน x 115 ลูกบาศก์เมตร	= 34,822	วอน
รวม	**= 49,680**	**วอน**

3) กรณี 3 หากลูกค้าทำสัญญาใช้น้ำต่อเดือน 100 ลูกบาศก์เมตรต่อเดือน แต่มีการใช้น้ำจริง 125 ลูกบาศก์เมตร (เกินกว่า 120%) ค่าน้ำจะคำนวณจาก

ค่าใช้น้ำพื้นฐาน 130 วอน x 120 ลูกบาศก์เมตร	= 15,600	วอน
ค่าใช้น้ำ (302.8 วอน x 125 ลูกบาศก์เมตร) + (302.8 x 5)	= 39,364	วอน
รวม	**= 53,450**	**วอน**

ส่วนสัญญาระยะยาว คือ สัญญาการใช้น้ำ 2 – 5 ปี โดยผู้ที่จะทำสัญญาใช้น้ำระยะยาวได้จะต้องเป็นหน่วยงานส่วนท้องถิ่นที่เป็นผู้ให้บริการน้ำประปาเท่านั้น โดยโครงสร้างราคาค่าน้ำปริมาณน้ำตามสัญญาจะคำนวณโดยการเฉลี่ยปริมาณน้ำใช้รายวันเฉลี่ยในปีที่แล้วและปริมาณน้ำใช้ในเดือนที่มีการใช้งานสูงสุดในปีที่แล้ว และจะมีการคำนวณใหม่ทุกปี เช่น สมมติกรณีที่มีการใช้น้ำเฉลี่ยรายวันในปีที่แล้วเท่ากับ 70 ลูกบาศก์เมตร และปริมาณน้ำใช้ในเดือนที่มีการใช้งานสูงสุดในปีที่แล้ว เท่ากับ 2,480 ลูกบาศก์เมตร ปริมาณน้ำตามสัญญาจะคำนวณได้ ดังนี้ปริมาณน้ำตามสัญญา = (70 + (2,480 ÷ 31 วัน)) ÷ 2 = 75 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน โดยมีตัวอย่างการคำนวณดังนี้

หากมีการใช้น้ำ 2,300 ลูกบาศก์เมตร ค่าน้ำคำนวณจาก

ค่าใช้น้ำพื้นฐาน 130 วอน x 75 ลูกบาศก์เมตร/วัน x 31 วัน	= 302,250	วอน
ค่าใช้น้ำ 302.8 วอน x 115 ลูกบาศก์เมตร	= 696,440	วอน
รวม	**= 998,690**	**วอน**

การจัดการน้ำในเกาหลีใต้ เป็นที่ชัดเจนว่าแม้จะมีปริมาณน้ำฝนต่อปีสูง แต่เกาหลีใต้ก็เผชิญกับข้อจำกัดในการจัดเก็บและการใช้ทรัพยากรน้ำเนื่องจากปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมและภูมิศาสตร์ต่างๆ ประเทศมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายการจัดการน้ำที่สำคัญในช่วงหลายปีที่ผ่านมา จากการมุ่งเน้นที่การเติบโตทางเศรษฐกิจไปสู่แนวทางที่ยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น การแก้ไขกฎหมายบริหารจัดการน้ำล่าสุดและการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำคาดว่าจะนำไปสู่การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ และมีการบูรณาการมากขึ้น

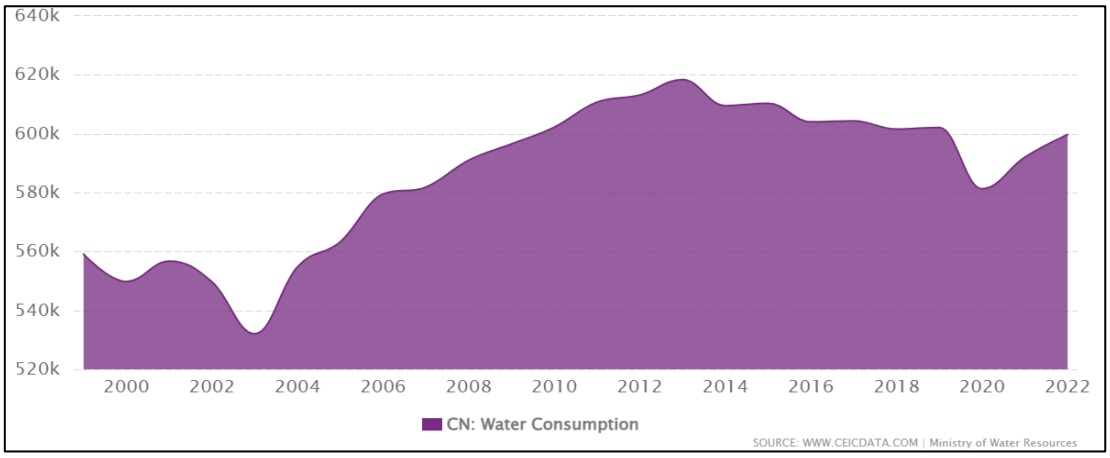
การกำหนดค่าน้ำประปาของประเทศเกาหลีใต้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการพิจารณาค่าใช้น้ำ และรัฐมนตรีกระทรวงการเศรษฐกิจและการคลัง โดยโครงสร้างค่าใช้น้ำมีการแบ่งเป็นค่าใช้น้ำพื้นฐานและค่าใช้น้ำ ซึ่งค่าใช้น้ำพื้นฐานจะเป็นอัตราขั้นต่ำที่ทำสัญญาไว้ ซึ่งหากว่าใช้เกินก็จะมีการคิดค่าธรรมเนียมเพิ่ม สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของความขาดแคลนน้ำเนื่องจากใช้เกินกว่าที่ได้กำหนดไว้

4.2.7 กรณีศึกษาประเทศจีน (China)

ประเทศจีนเป็นประเทศที่มีประชากรมากที่สุดในโลก และทรัพยากรน้ำของประเทศก็ประสบปัญหาอย่างมาก หลายภูมิภาคในจีนเผชิญกับภาวะขาดแคลนน้ำ และคาดว่าสถานการณ์จะเลวร้ายลงเนื่องจากการเติบโตของประชากร การขยายตัวของเมือง และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เมื่อพิจารณาจากข้อมูลการใช้น้ำ การใช้น้ำทั้งหมดของจีนเพิ่มขึ้นจาก 103.1 พันล้าน ลบ.ม. ในปี 2492 เป็น 274.4 พันล้าน ลบ.ม. ในปี 2508 และ 443.7 พันล้าน ลบ.ม. ในปี 2523 จนถึง 599.7 พันล้าน ลบ.ม. ในปี 2563 ปริมาณความต้องการใช้น้ำที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องนี้ (ภาพที่ 4.1) ทำให้ในแต่ละปีมีการสูบน้ำบาดาลขึ้นมาใช้ในปริมาณมาก โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ราบจีนตอนเหนือ (North China Plain) ในขณะเดียวกัน ปัญหาการขาดแคลนน้ำในเขตเมืองก็มีความรุนแรงขึ้น ดังนั้นการปรับปรุงการจัดการทรัพยากรน้ำจึงมีความจำเป็น

ภาพที่ 4.1 ปริมาณการใช้น้ำของประเทศจีน

(หน่วย: ลูกบาศก์เมตร)

ที่มา: CEIC https://www.ceicdata.com/en/china/water-resource

หากย้อนไปช่วงก่อนคริสต์ทศวรรษที่ 1970 ภาครัฐมีมุมมองว่าน้ำเป็นสินค้าสาธารณะ ดังนั้นจึงไม่มีการเก็บค่าธรรมเนียมหรือเก็บในอัตราที่ต่ำมาก รวมทั้งไม่มีมาตรการจัดการน้ำอย่างเป็นรูปธรรม แต่เมื่อจีนเริ่มปฏิรูปเศรษฐกิจจนทำให้เศรษฐกิจขยายตัวและความต้องการใช้น้ำเพิ่มมากขึ้น รัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นใช้แนวทางการส่งเสริมการประหยัดน้ำแต่ยังไม่สามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำได้อย่างยั่งยืน จีนจึงเริ่มนำมาตรการการจัดการน้ำต่าง ๆ มาใช้อย่างค่อยเป็นค่อยไป อาทิ มาตรการทางเศรษฐศาสตร์ การออกใบอนุญาตในการจัดการน้ำ กฎและกติกาการปล่อยน้ำเสีย ค่าธรรมเนียมผู้ใช้น้ำ และภาษีมลพิษทางน้ำ โดยในช่วงต้นคริสต์ทศวรรษที่ 1980 รัฐบาลเริ่มเก็บค่าชลประทาน (ในลักษณะของการเก็บค่าน้ำดิบ) โดยการคำนวณค่าน้ำดิบจะคำนวณจากค่าใช้จ่ายในการได้มาซึ่งน้ำ เช่น ต้นทุนค่าก่อสร้างระบบชลประทาน (รวมถึงค่าดำเนินการและค่าบำรุงรักษา ค่าเสื่อมราคา และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ) อย่างไรก็ตาม อัตราค่าน้ำดิบนั้นต่ำมาก โดยเฉลี่ยแล้วอัตราค่าธรรมเนียมจะสูงประมาณเพียงหนึ่งในสามของต้นทุนการจัดหาน้ำ ทำให้ค่าธรรมเนียมที่เก็บได้น้อยมาก

นอกจากนี้ ประเทศจีนมีระบบการใช้น้ำสามระบบ ได้แก่ ระบบน้ำประปาในเขตเมือง ระบบชลประทานและระบบจัดหาน้ำด้วยตนเอง ซึ่งธุรกิจขนาดใหญ่มักใช้น้ำโดยจัดหาน้ำด้วยตนเองมากกว่าน้ำจากระบบประปา ซึ่งไม่ต้องเสียค่าใช้น้ำ ทำให้การดำเนินการและการบังคับใช้นโยบายนี้ยังไม่มีประสิทธิภาพมากนัก

ต่อมาในปี 2531 ประเทศจีนออกกฎหมายทรัพยากรน้ำ (water law) ฉบับแรก รัฐบาลจึงเริ่มเก็บค่าธรรมเนียมทรัพยากรน้ำ (water resource fee) โดยกฎหมายน้ำกำหนดให้เก็บค่าธรรมเนียมการใช้น้ำบาดาลในเขตเมือง (ยกเว้นน้ำบาดาลที่สูบโดยบริษัทประปาเพื่อนำไปผลิตน้ำประปา) ส่วนการจัดเก็บค่าธรรมเนียมการใช้ทรัพยากรน้ำจากการสูบน้ำจากแม่น้ำและทะเลสาบจะจะจัดเก็บหรือไม่และเก็บในอัตราเท่าใดนั้นจะถูกพิจารณาโดยรัฐบาลส่วนภูมิภาค โดยเมืองเสิ่นหยางในมณฑลเหลียวหนิงเป็นเมืองแรกที่เรียกเก็บค่าใช้น้ำบาดาล มณฑลซานซีเรียกเก็บค่าธรรมเนียมทรัพยากรน้ำ 0.03–0.06 หยวนต่อ ลบ.ม. เมืองปักกิ่งเรียกเก็บค่าใช้ทรัพยากรน้ำ 0.02-0.10 หยวนต่อ ลบ.ม. และนำรายได้ไปบริหารจัดการน้ำบาดาลและอนุรักษ์น้ำ เป็นต้น ต่อมาในปีพ.ศ. 2540 รัฐได้ขยายการจัดเก็บค่าธรรมเนียมการใช้ทรัพยากรน้ำจากทุกแหล่งน้ำทั่วประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องทรัพยากรน้ำและปรับปรุงประสิทธิภาพการใช้น้ำ และนำรายได้ที่ได้จากการจัดเก็บมาตั้งขึ้นเป็นกองทุนที่มีวัตถุประสงค์ในการใช้แบบเฉพาะเจาะจง

นอกจากการเพิ่มฐานภาษีการจัดเก็บให้มากขึ้นแล้ว ในช่วงเวลานี้ยังมีข้อเสนอในประเด็นการเพิ่มอัตราค่าธรรมเนียมการใช้น้ำซึ่งได้รับการกล่าวถึงในเอกสารนโยบายระดับชาติหลายฉบับ อาทิ ในปี พ.ศ. 2547 เอกสารนโยบายฉบับที่ 36 ของสำนักงานทั่วไปของสภาแห่งรัฐเสนอให้กำหนดอัตราค่าธรรมเนียมทรัพยากรน้ำตามระดับของการขาดแคลนน้ำและรวมเข้ากับราคาน้ำประปา หรือในเอกสารนโยบายฉบับที่ 158 เสนอให้เพิ่มราคาน้ำประปาเพื่อให้สามารถบริหารจัดการได้โดยไม่ต้องพึ่งพาเงินภายนอก (self-financing) ซึ่งผลที่ตามมาของนโยบายเหล่านี้ คือ ในช่วงคริสต์ทศวรรษที่ 1990 อัตราการเติบโตของอัตราค่าน้ำต่อปีอยู่ที่ร้อยละ 16.5 โดยค่าธรรมเนียมทรัพยากรน้ำเพิ่มขึ้นมากที่สุด ซึ่งหากพิจารณาแยกตามผู้ใช้น้ำจะพบว่า อัตราค่าใช้น้ำเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยจาก 1.081 เป็น 1.338 หยวนต่อลบ.ม. สำหรับภาคครัวเรือน และเพิ่มเป็น 1.63 หยวนต่อ ลบ.ม. สำหรับภาคอุตสาหกรรม อย่างไรก็ดีแม้ค่าน้ำจะเพิ่มขึ้นแต่ก็ยังไม่ครอบคลุมต้นทุนทั้งหมดในการจัดหาน้ำ ต้นทุนเฉลี่ยของการจัดหาน้ำของเมืองสำคัญของจีนในปีพ.ศ. 2546 อยู่ที่ 1.539 หยวนต่อลบ.ม.

ต่อมา ในช่วงครึ่งหลังของคริสต์ทศวรรษที่ 1990 รัฐบาลจีนกำหนดให้คิดค่าบำบัดน้ำเสีย (wastewater treatment charge หรือ WWTC) โดยพยายามตั้งอัตราค่าธรรมเนียมให้เท่ากับค่าดำเนินการและค่าบำรุงรักษา ในทางปฏิบัติ การเก็บค่าบำบัดน้ำเสีย ทำได้ไม่ง่ายนัก ในปี พ.ศ. 2545 เมืองจำนวน 325 เมือง (ร้อยละ 49 ของทั้งหมด 661 เมืองในจีน) ใน 30 จังหวัด (ไม่รวมทิเบต) ได้กำหนดให้มีการเก็บค่าบำบัดน้ำเสียในท้องถิ่น แต่เงินที่เรียกเก็บได้ยังค่อนข้างต่ำ และมีเพียง 40 เมือง (ร้อยละ 12.3 ของ 325 เมือง) ที่ประสบความสำเร็จในการจัดเก็บ แต่หลังจากที่รัฐบาลจีนออกนโยบายหลายชุดเพื่อส่งเสริมการปฏิรูปภาษีน้ำ การเก็บค่าบำบัดน้ำเสียก็มีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมถึงค่าบำบัดน้ำเสียเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วภายหลังปี 2543 โดยในปี 2551 ค่าบำบัดน้ำเสียเพิ่มขึ้นถึงประมาณ 2.8 เท่าเมื่อเทียบกับปี 2543 ในขณะที่อัตราค่าน้ำ (ไม่รวมค่าบำบัดน้ำเสีย) เพิ่มขึ้นเพียง 1.51 เท่าในช่วงเวลาเดียวกัน

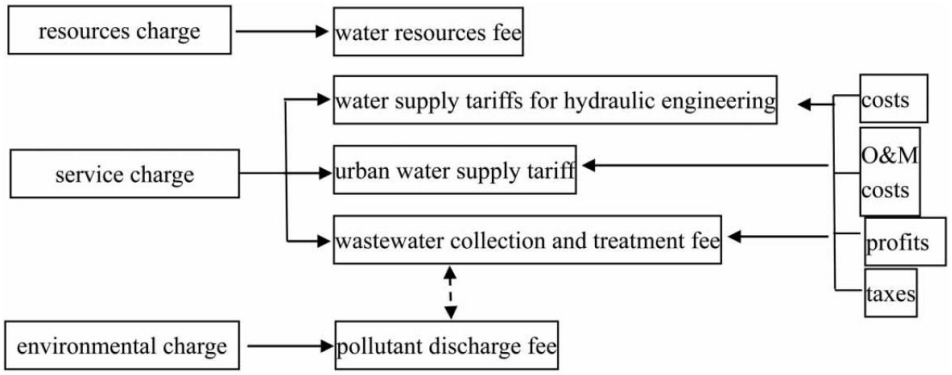
ปัจจุบันโครงสร้างราคาน้ำและค่าธรรมเนียมในประเทศจีนจะแตกต่างกันไปตามแต่ละเมือง ภูมิภาค และวัตถุประสงค์ของการใช้น้ำ ในประเด็นเรื่องวัตถุประสงค์ของการใช้น้ำ โดยทั่วไปมีการกำหนดราคาที่

แตกต่างกันสำหรับการใช้น้ำเพื่อการอยู่อาศัย การใช้น้ำเพื่อการพาณิชย์และเพื่อการอุตสาหกรรม สำหรับการใช้น้ำเพื่อการอยู่อาศัยนั้น หลายเมืองในจีนใช้การกำหนดราคาแบบแบ่งระดับ หรือ Tiered Pricing ซึ่งราคาต่อหน่วยของน้ำจะเพิ่มขึ้นตามระดับปริมาณการใช้น้ำที่สูงขึ้น โดยช่วงระดับราคาและอัตราค่าใช้น้ำจะแตกต่างกันไปในแต่ละเมือง แต่โดยทั่วไปแล้วการใช้น้ำหน่วยแรกๆ (ช่วงระดับแรก) จะมีอัตราที่ต่ำ ในขณะที่ช่วงระดับต่อมาจะมีอัตราสูงกว่า โดยแนวคิดการกำหนดราคาแบบแบ่งระดับนี้เป็นไปเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์น้ำ ส่วนราคาน้ำเพื่อการพาณิชย์และอุตสาหกรรมในแต่ละเมืองอาจแตกต่างกันอย่างมากตามปัจจัยต่างๆ เช่น ประเภทอุตสาหกรรม ปริมาณการใช้น้ำ และสถานที่ตั้ง นอกจากค่าใช้น้ำข้างต้นแล้ว ยังมีค่าน้ำประปาและค่าธรรมเนียมสำหรับการบำบัดและกำจัดน้ำเสีย

ราคาน้ำและนโยบายที่เกี่ยวข้องอยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงทรัพยากรน้ำเป็นหลัก ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการและวางแผนทรัพยากรน้ำโดยรวมของประเทศ กระทรวงทรัพยากรน้ำกำหนดนโยบาย ระเบียบ และมาตรฐานทรัพยากรน้ำ รวมถึงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดราคาน้ำ อย่างไรก็ดี ในการเก็บค่าใช้น้ำนั้นมีความซับซ้อน นอกจากหน่วยงานของรัฐบาลกลางแล้ว การกำหนดราคาน้ำอาจได้รับอิทธิพลจากรัฐบาลท้องถิ่นและบริษัทสาธารณูปโภคด้านน้ำในระดับจังหวัด เทศบาล และเทศมณฑล หน่วยงานเหล่านี้จะมีแผนกหรือฝ่ายของตนเองที่รับผิดชอบในการดำเนินการและควบคุมราคาน้ำภายในเขตอำนาจของตน ตามนโยบายที่กำหนดโดยกระทรวงทรัพยากรน้ำและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา จีนได้พัฒนากรอบการกำหนดราคาน้ำโดยครอบคลุมใน 3 มิติ คือ มิติด้านทรัพยากร มิติด้านบริการ และมิติด้านสิ่งแวดล้อม โดยค่าธรรมเนียมการใช้น้ำที่จัดเก็บสามารถแบ่งได้เป็น 5 ประเภท คือ ค่าธรรมเนียมทรัพยากรน้ำ ค่าธรรมเนียมระบบชลประทาน (ค่าน้ำดิบ) ค่าน้ำประปาในเขตเมือง ค่าธรรมเนียมการจัดการและบำบัดน้ำเสีย และค่าธรรมเนียมการปล่อยน้ำเสีย (ค่าธรรมเนียมการปล่อยมลพิษ) ดังแสดงในภาพที่ 4.2 ตารางที่ 4.5 และ ตารางที่ 4.6

ภาพที่ 4.2 กรอบการกำหนดราคาน้ำ ของประเทศจีน

ที่มา: Shen and Reddy (2016)

ตารางที่ 4.5 สรุปการเก็บค่าใช้น้ำในประเทศจีน

ประเภท		ค่าธรรมเนียมการใช้ทรัพยากร (Resources charge)	ค่าธรรมเนียมการให้บริการ (Service Charge)			ค่าธรรมเนียมด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental charge)
ค่าธรรมเนียม		ค่าธรรมเนียมทรัพยากรน้ำ (Water resources fee)	ค่าธรรมเนียมระบบชลประทาน (Water supply tariff for hydraulic engineering)	ค่าน้ำประปา (Urban water supply tariff)	ค่าธรรมเนียมการรวบรวมและจัดการระบบบำบัดน้ำเสีย (Wastewater treatment and collection tariff)	ค่าธรรมเนียมการปล่อยน้ำเสีย (Pollution discharge fee)
หลักคิดของการเก็บค่าธรรมเนียม		การจัดหาและพัฒนาแหล่งน้ำ	การใช้น้ำ		การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	
หน่วยงานบริหารจัดการ	ส่วนกลาง	•	•			•
	ภูมิภาค	•	•	•	•	•
	จังหวัด		•	•	•	
	เขต		•	•	•	

ที่มา: คณะที่ปรึกษา

ตารางที่ 4.6 ตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงค่าน้ำของภาคอุตสาหกรรมระหว่างปี 2533 ถึงปี 2553

	Industrial water price (unit: RMB/m^3)			
Year	Beijing	Shanghai	Tianjin	Chongqing
1990	0.25	0.26	/	
1991	0.45	/	/	
1992	/	0.36	/	
1993	/	0.51	/	
1994	/	0.70	/	
1995	/	0.68	0.70	
1996	0.80	/	0.82	
1997	1.00	0.90	1.30	/
1998	1.60	/	1.70	/
1999	2.10	/	2.00	/
2000	2.40	/	2.40	1.52
2001	/	1.73	3.00	1.93
2002	2.90	2.38	3.80	2.68
2003	4.40	/	4.60	/
2004	5.60	/	/	2.71 and 3.21
2005	/	/	5.60	
2006	/	/	/	3.35
2007	/	/	6.20	
2008	/	2.94	/	
2009	6.21	3.62	6.70	
2010	/	/	7.50	

ที่มา: Che and Shang (2015)

ค่าธรรมเนียมการใช้น้ำที่จัดเก็บสามารถแบ่งได้เป็น 5 ประเภท คือ

1. ค่าธรรมเนียมทรัพยากรน้ำ

ค่าธรรมเนียมทรัพยากรน้ำเป็นค่าธรรมเนียมที่จัดเก็บบนฐานคิดเรื่องมิติด้านการใช้และอนุรักษ์ทรัพยากร โดยจัดเก็บตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายน้ำ (Water Law) ปี 2531 และฉบับแก้ไขปี 2545 ในการจัดเก็บค่าธรรมเนียมทรัพยากรน้ำ คณะมนตรีรัฐกิจ (State Council) ได้ออกใบอนุญาตการใช้น้ำ ระเบียบการเก็บ และบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยมีการระบุขอบเขตการเรียกเก็บ การบริหารจัดการ หน่วยงานผู้รับผิดชอบและขั้นตอนการจัดเก็บ ส่วนแบ่งรายได้ระหว่างรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น เป็นต้น ปัจจุบันค่าธรรมเนียมทรัพยากรน้ำจัดเก็บจากภาคอุตสาหกรรม ครัวเรือน และการผลิตไฟฟ้าพลังน้ำ (Hydropower) ส่วนการใช้น้ำเพื่อการเกษตรและการใช้ในพื้นที่ชนบทจะได้รับการยกเว้น ทั้งนี้ ค่าธรรมเนียมจะคิดตามปริมาณน้ำที่ใช้จริง และมีความแตกต่างกันตามจุดประสงค์ของการใช้น้ำ สาขาที่ใช้น้ำ และแหล่งที่มาของน้ำ อาทิ น้ำเพื่อ

การอุตสาหกรรมจะคิดในอัตราที่สูงกว่าน้ำที่ใช้ในครัวเรือน น้ำใต้ดินจะถูกเรียกเก็บมากกว่าน้ำผิวดิน สาขาการผลิตและการบริการบางสาขา เช่น บริการล้างรถ สนามกอล์ฟ ลานสกี ถูกกำหนดเป็นสาขาพิเศษ นอกจากนี้ ค่าธรรมเนียมในพื้นที่ขาดแคลนน้ำจะสูงกว่าพื้นที่ที่มีปริมาณน้ำใช้เพียงพอ รวมถึงยังแตกต่างกันตามแต่ละกลุ่มจังหวัดตามทรัพยากรน้ำและปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม โดยจัดเก็บตั้งแต่ 0.1 ถึง 1.6 หยวน/ลบ.ม. สำหรับน้ำผิวดิน และตั้งแต่ 0.2 ถึง 4.0 หยวน/ลบ.ม. สำหรับน้ำใต้ดิน

ในช่วงเวลาประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา การจัดเก็บค่าธรรมเนียมทรัพยากรน้ำจึงขยายจากพื้นที่ราบทางภาคเหนือของจีนไปยังทั่วประเทศ และค่อยเป็นค่อยไปจากอุตสาหกรรมสู่การใช้ในประเทศและเกษตรกรรม ในขณะเดียวกันมาตรฐานค่าธรรมเนียมก็เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ระบบค่าธรรมเนียมทรัพยากรน้ำนี้ถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายทั่วประเทศจีน

ณ สิ้นปี 2556 ค่าธรรมเนียมทรัพยากรน้ำผิวดินเฉลี่ยสำหรับครัวเรือนในเมืองหลวงของแต่ละจังหวัดอยู่ที่ 0.205 หยวนต่อลบ.ม. และ 0.282 หยวนต่อลบ.ม. สำหรับใช้ในอุตสาหกรรม ค่าใช้น้ำบาดาลคือ 0.649 หยวนต่อลบ.ม. สำหรับภาคครัวเรือน และ 0.778 หยวนต่อลบ.ม. สำหรับใช้ในอุตสาหกรรม สำหรับน้ำจากแหล่งน้ำผิวดิน ในปี 2555 ภาคอุตสาหกรรม เสียค่าธรรมเนียมทรัพยากรน้ำระหว่าง 0.02 ถึง 3.00 หยวนต่อลบ.ม. โดยปักกิ่งคิดอัตรา 1.94 หยวนต่อลบ.ม. และกวางตุ้งคิดอัตรา 0.12 หยวนต่อลบ.ม. ส่วนภาคครัวเรือนเสียอยู่ระหว่าง 0.02 ถึง 2.75 หยวนต่อลบ.ม. โดยปักกิ่งเรียกเก็บ 1.32 หยวนต่อลบ.ม. และกวางตุ้งเรียกเก็บ 0.12 หยวนต่อลบ.ม.

2. ค่าชลประทาน

ดังที่กล่าวข้างต้นว่าจีนเก็บค่าธรรมเนียมระบบชลประทานในลักษณะของค่าน้ำดิบซึ่งมีอัตราที่ต่ำและไม่สอดคล้องกับต้นทุน ต่อมาในปี 2547 มีการปรับปรุงค่าน้ำดิบให้สอดคล้องกับต้นทุนมากขึ้น โดยเปลี่ยนมุมมองว่าน้ำธรรมชาติควรถือเป็นสินค้าเชิงพาณิชย์และควรมีราคา รวมถึงมีการพัฒนาภาคการผลิตน้ำให้เป็นอุตสาหกรรมมากขึ้น (Water Sector Industrialization Policy) ดังนั้นจึงมีการขึ้นค่าน้ำดิบเป็นสองเท่าจาก 0.028 หยวนต่อลบ.ม. ในปีพ.ศ. 2543 เป็น 0.06 หยวนต่อลบ.ม. ในปีพ.ศ. 2548 ซึ่งปัจจุบันมีความพยายามนำแนวคิดและมาตรการทางเศรษฐศาสตร์ต่างๆ มาใช้เพื่อกำหนดราคาน้ำดิบ เช่น อัตราค่าธรรมเนียมสองส่วน (Two-part tariff) ฟังก์ชันต้นทุนที่สะท้อนต้นทุนที่แท้จริง เป็นต้น อย่างไรก็ดี ในภาพรวมอัตราค่าชลประทานถูกกำหนดโดยพิจารณาจากหลักการของการคืนทุน (cost recovery) อัตรากำไรที่เหมาะสม และคุณภาพของน้ำและความยากง่ายในการเข้าถึง โดยในการบริหารจัดการค่าธรรมเนียมระบบชลประทานนี้ยังพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงของต้นทุนและค่าใช้จ่ายในการจัดทำระบบชลประทาน อุปสงค์และอุปทานน้ำ ค่าธรรมเนียมระบบชลประทานแบ่งออกเป็นค่าธรรมเนียมของภาคเกษตรและค่าธรรมเนียมของภาคการผลิตอื่นนอกภาคเกษตร โดยค่าธรรมเนียมของภาคเกษตรจะครอบคลุมเฉพาะต้นทุนและค่าดำเนินการและค่าบำรุงรักษา (Operation and Management หรือ O&M) แต่ไม่รวมกำไรและภาษี ในขณะที่ค่าธรรมเนียมระบบชลประทานนอกภาคเกษตรจะครอบคลุมทั้งต้นทุน ค่าดำเนินการและค่าบำรุงรักษา ตลอดจนภาษีและกำไร โดยกำไรจะถูกประเมินจากสินทรัพย์ (ระบบชลประทาน) ซึ่งจะสูงกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ระยะยาวของธนาคารพาณิชย์ประมาณร้อยละ 2-3 อย่างไรก็ดี ผู้ใช้น้ำระบบชลประทานส่วนใหญ่เป็นภาคเกษตร ทำให้ค่าธรรมเนียมที่รัฐเก็บได้ยังคงไม่เป็นไปตาม

หลักการของการคืนทุน ในปี 2555 ต้นทุนค่าชลประทานเฉลี่ยเท่ากับ 0.2589 หยวนต่อลบ.ม. และเก็บค่าน้ำชลประทานเพื่อการเกษตรอยู่ที่ 0.0919 หยวนต่อลบ.ม. หรือประมาณร้อยละ 35.5 ของต้นทุน

3. ค่าธรรมเนียมน้ำในเขตเมืองหรือค่าน้ำประปา

ค่าประปาเป็นค่าบริการสำหรับการให้บริการน้ำในเขตเมืองโดยบริษัทน้ำประปา แต่เดิมอัตราค่าน้ำประปาถูกกำหนดขึ้นตามหลักการของการคืนทุนรวมกับกำไรในระดับต่ำสำหรับการใช้น้ำในครัวเรือน และคิดค่าธรรมเนียมระดับที่สมเหตุสมผล (rational pricing) สำหรับภาคอุตสาหกรรมและการใช้เชิงพาณิชย์ ต่อมาในปี 2541 มีการปรับปรุงการบริหารอัตราค่าน้ำประปาในเขตเมือง โดยได้แบ่งอัตราค่าน้ำประปาในเขตเมืองออกเป็น 3 กลุ่ม คือ การใช้น้ำในครัวเรือน ไม่ใช่ในครัวเรือน และการใช้น้ำพิเศษ อัตราค่าธรรมเนียมคิดจากต้นทุนค่าน้ำประปา ค่าดำเนินการและค่าบำรุงรักษา ภาษีและกำไร ในเรื่องของค่าธรรมเนียมน้ำ รัฐออกมาตรการกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมของน้ำประปา โดยให้เป็นไปตามหลักการของการคืนทุน กำไรที่เหมาะสม การส่งเสริมการประหยัดน้ำ และการจัดสรรที่เป็นธรรม อัตราค่าธรรมเนียมประกอบด้วยค่าน้ำประปา ค่าใช้จ่าย ภาษีและกำไร กำไรที่สมเหตุสมผลโดยเฉลี่ยต้องอยู่ที่ร้อยละ 8-10 ของสินทรัพย์สุทธิขององค์กร และต้องดำเนินการอัตราค่าธรรมเนียมสองส่วน (Two-part tariff) โดยที่อัตราค่ากำลังการผลิต (capacity charge) ครอบคลุมต้นทุนสินทรัพย์ถาวร และค่าธรรมเนียมการใช้งาน (volumetric charge) ครอบคลุมต้นทุนการดำเนินงาน ซึ่งการใช้อัตราค่าไฟฟ้าสองส่วนสำหรับการใช้งานที่ไม่ใช่ที่อยู่อาศัยจะใช้ควบคู่ไปกับอัตราค่าธรรมเนียมพิเศษสำหรับผู้ใช้ไฟฟ้ามาก นอกจากนี้ยังมีการกำหนดอัตราธรรมเนียมแบบบล็อก (block rate) กับภาคครัวเรือนสำหรับที่อยู่อาศัยภายใต้เงื่อนไขที่กำหนด โดยคิดค่าธรรมเนียมในอัตราส่วน 1:1.5:3 บล็อกแรกครอบคลุมการใช้น้ำขั้นพื้นฐาน บล็อกที่สองเพื่อปรับปรุงมาตรฐานการครองชีพ และบล็อกที่สามเป็นไปตามราคาตลาด

4. ค่าธรรมเนียมการจัดการและบำบัดน้ำเสีย

ค่าธรรมเนียมการจัดการและบำบัดน้ำเสียเป็นค่าบริการที่จัดเก็บโดยบริษัทรวบรวมและบำบัดน้ำเสีย โดยระเบียบของภาครัฐกำหนดให้จัดเก็บได้ในอัตราไม่ต่ำกว่าค่าดำเนินการของโรงบำบัดน้ำเสีย ในช่วงก่อนปี 2540 เศรษฐกิจจีนยังไม่ขยายตัวมากนัก ทำให้ปริมาณน้ำเสียที่ต้องบำบัดมีไม่มาก อัตราค่าธรรมเนียมจึงอยู่ในระดับต่ำโดยเก็บเพียงค่าดำเนินการของโรงบำบัดน้ำเสียเท่านั้น อย่างไรก็ดีเมื่อเศรษฐกิจขยายตัว ปริมาณน้ำเสียที่ต้องบำบัดเพิ่มสูงขึ้นมากอย่างรวดเร็ว ภาครัฐจึงมีการปฏิรูปอัตราค่าธรรมเนียมใหม่ให้สูงขึ้น โดยให้ครอบคลุมทั้งค่าดำเนินการของโรงบำบัดน้ำเสียและให้มีกำไรในระดับที่เหมาะสม ต่อมาในปี 2556 ระเบียบการระบายน้ำทิ้งในเมืองและบำบัดน้ำเสีย พ.ศ. 2556 ระบุเพิ่มเติมว่า อัตราค่าธรรมเนียมการจัดการและบำบัดน้ำเสียจะต้องไม่ต่ำกว่าค่าดำเนินการของโรงบำบัดน้ำเสีย หากรายรับจากค่าธรรมเนียมต่ำกว่าต้นทุน รัฐบาลท้องถิ่นจะต้องให้เงินอุดหนุนแก่บริษัทรวบรวมและบำบัดน้ำเสีย

5. ค่าธรรมเนียมการปล่อยน้ำเสีย

ค่าธรรมเนียมการปล่อยน้ำเสียเป็นค่าธรรมเนียมที่จัดเก็บบนฐานคิดเรื่องมิติด้านสิ่งแวดล้อม ระเบียบว่าด้วยการจัดเก็บและการจัดการค่าธรรมเนียมการปล่อยมลพิษ พ.ศ. 2546 ระบุว่าผู้ก่อมลพิษที่ปล่อยมลพิษไปยังสิ่งแวดล้อมโดยตรงจะต้องจ่ายค่าธรรมเนียมการปล่อยมลพิษซึ่งอยู่ในรูปแบบของค่าธรรมเนียมคงที่ต่อหน่วย โดยคำนวณจากความเข้มข้นและปริมาตรของสารก่อมลพิษหลัก ซึ่งตัวเลขในการคำนวณมาจากรายงานโดยผู้ก่อมลพิษและการเทียบเคียงโดยหน่วยงานคุ้มครองด้านสิ่งแวดล้อม ระบบการคิดค่าธรรมเนียมนี้

เป็นระบบเดียวกันทั่วประเทศซึ่งครอบคลุมถึงการปล่อยน้ำเสียด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ดี ระเบียบการระบายน้ำทิ้งในเมืองและบำบัดน้ำเสีย พ.ศ. 2556 ระบุว่าผู้ที่ปล่อยน้ำเสียไปยังโรงบำบัดน้ำเสียในเมืองและจ่ายค่าธรรมเนียมการจัดการและบำบัดน้ำเสียแล้วไม่จำเป็นต้องเสียค่าธรรมเนียมการปล่อยน้ำเสียนี้อีก เพื่อลดความซ้ำซ้อนในการจัดเก็บ

4.3 บทส่งท้าย

กรอบแนวคิดทางกฎหมายเพื่อการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำอย่างเป็นธรรมและการคิดอัตราค่าใช้น้ำในต่างประเทศ อาทิ การพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ การใช้ทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพหรืออย่างประหยัด หลักการระวังไว้ก่อน (precautionary principle) หลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (polluter-pay principle)

ในส่วนของกรอบกฎหมายน้ำของสหภาพยุโรป (Water Framework Directive) กำหนดให้มีการนำเอาเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาใช้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน โดยกฎหมายกำหนดให้หลักการเรียกคืนค่าใช้จ่ายของการให้บริการน้ำ (principle of recovery of the costs of water services) ซึ่งหมายรวมถึงค่าใช้จ่ายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (environmental and resource costs) อันเนื่องมาจากความเสียหายหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางน้ำ และหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (polluter-pays principle) เป็นพื้นฐานของการบริหารจัดการน้ำ

หลักการในการกำหนดโครงสร้างและอัตราค่าใช้น้ำ ประกอบด้วย (ก) หลักการเรียกคืนต้นทุน หรือ cost recovery (ข) หลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (ค) หลักการความเท่าเทียมหรือความเป็นธรรมทางสังคมและทางเศรษฐกิจ (ง) หลักการจัดสรรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ (ง) หลักการคืนเงิน (rebate) หรือการลดหย่อน สำหรับกิจกรรมที่เป็นประโยชน์สาธารณะหรืออนุรักษ์แหล่งน้ำสาธารณะ (จ) หลักความยั่งยืนของระบบนิเวศ (ฉ) หลักความยั่งยืนทางการเงิน (ช) หลักประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ

ปัจจัยที่ควรคำนึงถึงในการกำหนดโครงสร้างและอัตราค่าใช้น้ำมีหลายประการ อาทิ (1) งบประมาณหรือต้นทุนในการจัดหาน้ำมาใช้ เช่น ค่าก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ ค่าบำรุงรักษาแหล่งน้ำสาธารณะ (2) ประเภทของผู้ใช้น้ำหรือธุรกิจ (3) ประเภทของกิจกรรมการใช้น้ำ (3) ปริมาณน้ำในพื้นที่และตามฤดูกาล หรือระดับน้ำขึ้นน้ำลงตามฤดูกาล (4) ต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อม (5) ต้นทุนการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ และ (6) คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำ เช่น ระดับความเค็ม ปริมาณมลพิษในแหล่งน้ำ (carrying capacity) หรือ ระดับความสกปรกของแหล่งน้ำ

โดยสรุปในเบื้องต้นนี้ กรณีตัวอย่างของต่างประเทศมีหลักการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำที่เหมือนกันอย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่ (ก) การคำนวณอยู่บนฐานของต้นทุนการก่อสร้างและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (ข) อัตราค่าใช้น้ำสามารถแตกต่างกันได้ตามประเภทผู้ใช้น้ำ และ (ค) คำนึงถึงความเท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรน้ำและฐานะทางเศรษฐกิจ โดยหลักการทั้งสามประการนี้ทำให้โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำของประเทศมีลักษณะ “หลายอัตรา” (multiple rate) มิใช่อัตราเดียวกันทั้งประเทศ (unique rate)

บทที่ 5
การดำเนินการและนโยบายโครางสร้างอัตราค่าใช้น้ำและการบริหารจัดการเงินค่าใช้น้ำที่เรียกเก็บของหน่วยงานภายในประเทศ

หน่วยงานภายในประเทศไทยที่มีนโยบายโครางสร้างอัตราค่าใช้น้ำและการบริหารจัดการเงินค่าใช้น้ำที่เรียกเก็บ ประกอบด้วย กรมชลประทาน (หัวข้อ 5.1) กรมทรัพยากรน้ำบาดาล (หัวข้อ 5.2) การประปานครหลวง (หัวข้อ 5.3) การประปาส่วนภูมิภาค (หัวข้อ 5.4) และ บริษัทเอกชน (หัวข้ออ 5.5)

5.1 กรมชลประทาน

กรมชลประทาน (ชป.) สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นหน่วยงานเดียวที่ทำหน้าที่จัดหาและจัดสรรน้ำผิวดิน (surface water provision and allocation) โดยให้ความสำคัญกับภาคเกษตรเป็นหลัก ทั้งนี้ การจัดหาและจัดสรรน้ำให้แก่เกษตรกรหรือโรงงานหรือการอุปโภคบริโภคนั้น จะครอบคลุมเฉพาะพื้นที่ที่ระบุเป็น “เขตชลประทาน” (มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485) โดยกติกาการจัดสรรน้ำอาจจะอยู่ในรูปของ “ให้” หรือ “ไม่ให้” ตามปริมาณน้ำต้นทุนที่มีอยู่ในขณะนั้น (โดยในทางปฏิบัติ การเก็บกักน้ำของอ่างเก็บน้ำต่าง ๆ จะต้องมีสำรองไว้ใช้สำหรับการเพาะปลูกในฤดูกาลถัดไปในช่วงต้นของฤดูฝน เพื่อเป็นการประกันความเสี่ยงหากฝนล่าช้า) และอนุญาตให้เกษตรกรใช้น้ำในระบบโครงส่งน้ำชลประทานได้ตามกำลังความสามารถหรือในปริมาณที่ตนต้องการ (ยกเว้นกรณีภาวะแล้ง) หรือตามที่ “กลุ่มบริหารการใช้น้ำ” (หรือกลุ่มผู้ใช้น้ำ) ตกลงกันเป็นการภายใน

ภายใต้พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 (ฉบับปรับปรุง 2518) กรมชลประทานกำหนดหลักเกณฑ์ใน**การเก็บค่าชลประทาน และค่าบำรุงทางน้ำชลประทาน**ของโครงการชลประทาน (อ้างถึงกฎกระทรวง ฉบับที่ 11, 2518 – ไม่ได้กำหนดระบบวิธีการคำนวณอัตราค่าชลประทาน) โดยในระยะแรกมีแนวคิดในการเรียกเก็บโดยแยกออกเป็นสองส่วน กล่าวคือ **ส่วนแรก** เป็นการเรียกเก็บค่าชลประทานจากเจ้าของที่ดินที่ได้รับประโยชน์จากการชลประทานในเขตชลประทาน[1] ทั้งนี้ ตามที่ได้มีการออกกฎกระทรวงกำหนดเขตและท้องที่ซึ่งเป็น

[1] มาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 ซึ่งต่อมามีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2507 และพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2518 ตามลำดับ ซึ่งแรกเริ่มมีการเรียกเก็บค่าชลประทานจากเจ้าของที่ดินที่ได้รับประโยชน์จากการชลประทานในเขตชลประทานได้ในอัตราไม่เกินไร่ละห้าสิบสตางค์ต่อปี และต่อมาได้ขยายขอบเขตการเรียกเก็บค่าชลประทานจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินในเขตชลประทานหรือจากผู้ใช้น้ำจากทางน้ำชลประทานไม่ว่าผู้ใช้น้ำจะอยู่ในหรือนอกเขตชลประทานก็ตาม โดยกำหนดอัตราค่าชลประทานที่จะเรียกเก็บจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินในเขตชลประทาน หรือจากผู้ใช้น้ำเพื่อเกษตรกรรมนอกเขตชลประทาน ให้เรียกเก็บได้ไม่เกินไร่ละห้าบาทต่อปี และกำหนดให้อัตราค่าชลประทานสำหรับการใช้น้ำเพื่อกิจการโรงงาน การประปา หรือกิจการอื่น ให้เรียกเก็บได้ไม่เกินลูกบาศก์เมตรละห้าสิบสตางค์ ซึ่งกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าชลประทาน การจัดเก็บหรือชำระค่าชลประทาน และการ

เขตชลประทานที่จะเรียกเก็บค่าชลประทาน กล่าวคือ กำหนดให้อัตราค่าชลประทานเพื่อเกษตรกรรมไม่เกิน 5 บาทต่อไร่ต่อปี และ **เพื่อกิจการโรงงาน การประปาหรือกิจการอื่น ไม่เกิน 0.50 บาทต่อลูกบาศก์เมตร** และ**ส่วนที่สอง** เป็นการกำหนดอัตราค่าบำรุงรักษาทางน้ำชลประทาน ซึ่งจะเรียกเก็บจากบรรดาผู้ใช้เรือหรือแพผ่านประตูน้ำในทางน้ำนั้นเป็นสำคัญ[2] ซึ่งต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยขยายขอบเขตการบังคับใช้ให้ครอบคลุมถึงกรณีการผ่านประตูระบายน้ำและเรียกเก็บจากบรรดาผู้ใช้เรือยนต์หรือเรือกลไฟที่เดินรับจ้างส่งคนโดยสารหรือรับจ้างลากจูงเรือแพเป็นประจำในทางน้ำนั้นเพิ่มเติมด้วย[3] นอกจากนี้ **มาตรา 8 ทวิ ระบุไว้ว่า** ควรจะต้องเก็บค่าชลประทานจากผู้ใช้น้ำชลประทาน อัตราค่าชลประทานขั้นสูงสุดควรจะต้องมีการปรับปรุงและมีความยืดหยุ่น เมื่อเก็บแล้วควรนำเงินดังกล่าวไปใช้ในการสนับสนุนการดูแลบำรุงรักษาและการดำเนินโครงการเกี่ยวกับน้ำชลประทาน

อย่างไรก็ดี ค่าชลประทานหรือค่าบำรุงทางน้ำชลประทาน (irrigation fee) ที่กำหนดให้จัดเก็บจากผู้ใช้น้ำชลประทานเพื่อการเกษตรนั้น แม้ว่า ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 ระบุให้มีการเก็บค่าน้ำจากเกษตรกรที่โครงการชลประทานได้จ่ายน้ำ (supply) ให้แก่เกษตรกรในท้องที่นั้น เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของรัฐ ซึ่งสามารถนำเงินที่ประหยัดได้ไปใช้ในการก่อสร้างงานชลประทานให้ขยายออกไปได้ทั่วถึง แต่ในทางปฏิบัติยังไม่เคยมีการจัดเก็บเลย นอกจากนี้ อัตราดังกล่าวไม่สะท้อนต้นทุนที่แท้จริงของน้ำ (เช่น ต้นทุนการก่อสร้างระบบชลประทาน หรือ ต้นทุนในการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้เพื่อสร้างอ่างเก็บน้ำ) และ การจัดเก็บค่าชลประทานจากภาคเกษตรนั้น ยังมีจุดอ่อนในด้านความเป็นธรรม (เมื่อมีการเก็บค่าชลประทานทั้งเกษตรกรที่รวยและเกษตรกรที่จนเหมือนกัน) ยิ่งกว่านั้น การยกเว้นการเก็บค่าชลประทานกับเกษตรกร ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความเชื่อของรัฐบาลไทยในอดีตที่ไม่ต้องการเก็บค่าน้ำชลประทานจากเกษตรกร เพราะเกษตรกรเป็นฐานเสียงทางการเมือง การเก็บค่าน้ำจะเป็นการเพิ่มต้นทุนให้เกษตรกร การไม่เก็บค่าน้ำจะทำให้ต้นทุนการผลิตข้าวต่ำและสามารถแข่งขันในการส่งออกได้ อีกทั้งยังเป็นการช่วยให้ต้นทุนค่าอาหารของประชาชนอยู่ในระดับต่ำด้วย อย่างไรก็ดี ความเชื่อดังกล่าวไม่นำไปสู่การพัฒนาประสิทธิภาพการใช้น้ำของเกษตรกร และรวมถึงการใช้น้ำของภาคส่วนอื่นๆด้วย ที่เผชิญกับราคาน้ำที่ต่ำกว่าที่ควรจะเป็น

การศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2561) เรื่องต้นทุนน้ำชลประทาน พบว่าเมื่อรวมต้นทุนทุกประเภทแล้ว **น้ำชลประทานมีต้นทุนเฉลี่ย 1.40 บาทต่อลูกบาศก์เมตร** (ช่วงปี 2553 – 2559) ต้นทุนในการคำนวณนี้คือ งบประมาณประจำปีของกรมชลประทานและต้นทุนการบริหารจัดการน้ำของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย และเมื่อจำแนกเป็นรายภาค พบว่า มูลค่าต้นทุนต่อหน่วยจะสูงขึ้นมากโดยเฉพาะในภาค ตะวันออกที่มีการลงทุนด้านน้ำสูง แต่มีปริมาณน้ำจัดสรรได้ต่ำ โดยต้นทุนต่อหน่วยในภาคตะวันออกมีมูลค่าสูงถึง 1.68 บาทต่อลูกบาศก์เมตร ส่วนภาคกลางและภาคตะวันตกนั้น กลับมีต้นทุนต่อหน่วยที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของทั้งประเทศอย่างมาก โดยในภาคตะวันตกมีมูลค่าต่ำสุดที่ 0.27 บาทต่อลูกบาศก์เมตร และสูงสุดอยู่ที่ 0.58 บาทต่อลูกบาศก์เมตร และในภาคกลางมีมูลค่าต่ำสุดอยู่ที่ 0.33 บาทต่อลูกบาศก์ เมตร และสูงสุดอยู่ที่ 0.67 บาทต่อลูกบาศก์เมตร

ยกเว้นและการผ่อนชำระค่าชลประทาน พ.ศ. 2564 กำหนดให้เรียกเก็บค่าชลประทานจากผู้รับอนุญาตใช้น้ำในอัตราลูกบาศก์เมตรละห้าสิบสตางค์

[2] มาตรา 14 ข. แห่งพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช 2485

[3] มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2497 (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 14 ข.)

อนึ่ง การเก็บค่าชลประทานได้มี**การยกเว้น**บางกรณี อาทิ (ก) ผู้ใช้น้ำเฉลี่ยเดือนละไม่เกิน 1,000 ลูกบาศก์เมตร และ (ข) ผู้ใช้น้ำเพื่อกิจการสาธารณประโยชน์โดยไม่แสวงหากำไร โดยต้องได้รับยกเว้นเป็นหนังสือจากอธิบดีกรมชลประทาน (อ้างถึง กฎกระทรวง ฉบับที่ 11 ลงวันที่ 14 เมษายน 2518 และ กฎกระทรวง ลงวันที่ 9 กรกฎาคม 2564) นอกจากนี้ ยังมีการลดหย่อนค่าชลประทานสำหรับผู้ใช้น้ำเพื่อกิจการพัฒนาโรงไฟฟ้าพลังน้ำขนาดเล็กท้ายเขื่อนหรือฝายชลประทาน โดยกรมชลประทานเรียกเก็บในอัตรา 0.0246 บาท/ลบ.ม. สำหรับประเภทเขื่อนหรือฝายเก็บกักน้ำ และ 0.0064 บาท/ลบ.ม. สำหรับประเภทเขื่อนหรือฝายทดน้ำ (อ้างถึง กฎกระทรวง ลงวันที่ 1 มิถุนายน 2552)

สำหรับการบริหารจัดการค่าใช้น้ำ (ค่าชลประทาน) ที่เก็บได้นั้น พระราชบัญญัติการชลประทานหลวงฯ กำหนดให้นำส่งเข้า**บัญชีทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน** โดยไม่ต้องนำส่งคลังเป็นเงินรายได้แผ่นดิน[4] ซึ่งการใช้จ่ายทุนหมุนเวียนดังกล่าวมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อดำเนินการในการกัก เก็บ รักษา ควบคุม ส่ง ระบาย หรือแบ่งน้ำเพื่อเกษตรกรรม การพลังงาน การสาธารณูปโภค การอุตสาหกรรม และการป้องกันความเสียหายแก่การเพาะปลูกอันเกิดจากน้ำ รวมถึงการซ่อมแซมเสริมพนัง คันกั้นน้ำ อาคารชลประทาน และการขุดลอกทางน้ำชลประทาน โดยมีคณะกรรมการบริหารทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน เป็นองค์กรที่มีอำนาจอนุมัติการใช้จ่ายเงิน กำหนดระเบียบและวิธีการเกี่ยวกับการดำเนินงานของเงินทุนหมุนเวียน ตลอดจนควบคุมตรวจสอบการรับและจ่ายเงินทุนหมุนเวียนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

5.2 กรมทรัพยากรน้ำบาดาล

กรมทรัพยากรน้ำบาดาล (ทบ.) สังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นหน่วยงานที่ควบคุมการเจาะบ่อบาดาลของเอกชน เพื่อการอุปโภคบริโภคเป็นสำคัญ (ที่อยู่อาศัยและกิจการ) โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ระบบประปาหรือระบบชลประทานเข้าไม่ถึง และกำหนดอัตราค่าน้ำบาดาลให้ใกล้เคียงกับราคาน้ำประปา เพื่อให้เกิดการใช้น้ำอย่างประหยัด (ภายใต้พระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520, 2535) ทั้งนี้ ไม่ครอบคลุมการเจาะบ่อบาดาลของหน่วยราชการอื่น ๆ

ในการกำหนดค่าน้ำบาดาลนั้น พระราชบัญญัติน้ำบาดาลฯ ให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากร-ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยคำแนะนำของคณะกรรมการน้ำบาดาล กำหนดอัตรา**ค่าใช้น้ำบาดาล**ในแต่ละท้องที่ที่มีน้ำประปาใช้ ทั้งนี้ โดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องกำหนดให้ไม่เกินอัตราสูงสุดของค่าน้ำประปาในท้องที่นั้น สำหรับในกรณีที่ท้องที่ใดไม่มีน้ำประปาใช้ อัตราค่าใช้น้ำบาดาลในท้องที่นั้นต้องไม่เกินอัตราสูงสุดของอัตราค่าน้ำประปาในจังหวัดที่ท้องที่นั้นตั้งอยู่ และให้ยกเว้นค่าใช้น้ำบาดาลแก่ผู้รับใบอนุญาตใช้น้ำบาดาล ซึ่งใช้น้ำบาดาลเพื่อการอุปโภคหรือบริโภค (ประเภท 1) ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการใช้น้ำบาดาลของโรงงานอุตสาหกรรม โดยมีอัตราค่าน้ำบาดาลเท่ากับลูกบาศก์เมตรละสามบาทห้าสิบสตางค์ (3.50 บาท) (ภาพที่ 5.1 ซึ่งครอบคลุม 70 จังหวัด) เว้นแต่ในเขตท้องที่กรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา สมุทรปราการ สมุทรสาคร และนครปฐม

[4] มาตรา 8 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 ซึ่งเพิ่มโดยพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2518

มีอัตราค่าน้ำบาดาลเท่ากับลูกบาศก์เมตรละแปดบาทห้าสิบสตางค์ (8.50 บาท) ซึ่งเป็นอัตราสำหรับเขตวิกฤตการณ์น้ำบาดาล (ภาพที่ 5.2) ทั้งนี้ โดยคำนวณตามปริมาณน้ำบาดาลที่ได้จากเครื่องมือวัดปริมาณน้ำนั้น และหากมีการฝ่าฝืนไม่ชำระค่าใช้น้ำบาดาลตามเวลาที่กำหนด ผู้รับใบอนุญาตใช้น้ำบาดาลมีหน้าที่ต้องชำระค่าใช้น้ำบาดาลเพิ่มขึ้นโดยคำนวณตามปริมาณน้ำบาดาลที่ใช้ในงวดที่ค้างชำระหรือมิได้ชำระภายในกำหนดเวลา[5]

อนึ่ง ค่าใช้น้ำบาดาลทั้งในและนอกเขตวิกฤตการณ์น้ำบาดาลดังปรากฏในภาพที่ 5.1 และภาพที่ 5.2 มีแนวทาง**การลดหย่อนหรือยกเว้น**ค่าใช้น้ำบาดาล เหมือนกัน คือ (ก) ยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำบาดาลสำหรับการอุปโภคบริโภคสำหรับท้องที่ที่ไม่มีน้ำประปาใช้ และสำหรับการเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์ที่มีการใช้น้ำบาดาลไม่เกินวันละ 50 ลบ.ม. ในท้องที่ที่ไม่มีน้ำประปาใช้ ทั้งในกรณีนอกและในเขตวิกฤตการณ์น้ำบาดาล (ข) ลดหย่อนการเก็บค่าใช้น้ำบาดาลสำหรับธุรกิจที่ไม่ใช้วัตถุดิบจากผลผลิตการเกษตร (ลดลงร้อยละ 25) หรือเก็บในอัตรา 2.625 บาท/ลบ.ม. และ 6.375 บาท/ลบ.ม. ในกรณีนอกและในเขตวิกฤตการณ์น้ำบาดาล ตามลำดับ และ (ค) ลดหย่อนการเก็บค่าใช้น้ำบาดาลสำหรับธุรกิจที่ใช้วัตถุดิบจากผลิตผลการเกษตร (ลดลงร้อยละ 70) และ สำหรับการเลี้ยงสัตว์ที่มีการใช้น้ำบาดาลเกินกว่าวันละ 50 ลบ.ม. (เก็บเฉพาะส่วนที่เกิน) (ลดลงร้อยละ 70) หรือเก็บในอัตรา 1.05 บาท/ลบ.ม. และ 2.55 บาท/ลบ.ม. ในกรณีนอกและในเขตวิกฤตการณ์น้ำบาดาล ตามลำดับ

ส่วน**ค่าอนุรักษ์น้ำบาดาล** เป็นกรณีการเรียกเก็บเพิ่มจากผู้รับใบอนุญาตใช้น้ำบาดาลใน**เขตวิกฤตการณ์น้ำบาดาล** (ในเขตท้องที่กรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา สมุทรปราการ สมุทรสาคร และนครปฐม) โดยมีอัตราค่าอนุรักษ์น้ำบาดาลเท่ากับลูกบาศก์เมตรละสี่บาทห้าสิบสตางค์ (4.50 บาท) ทั้งนี้ โดยคำนวณตามปริมาณน้ำบาดาลที่ได้จากเครื่องมือวัดปริมาณน้ำนั้น และหากมีการฝ่าฝืนไม่ชำระค่าอนุรักษ์น้ำบาดาลตามเวลาที่กำหนด ผู้รับใบอนุญาตใช้น้ำบาดาลมีหน้าที่ต้องชำระค่าอนุรักษ์น้ำบาดาลเพิ่มขึ้นโดยคำนวณตามปริมาณน้ำบาดาลที่ใช้ในงวดที่ค้างชำระหรือมิได้ชำระภายในกำหนดเวลา[6] ทำนองเดียวกับกรณีของค่าใช้น้ำบาดาล

อัตราค่าใช้น้ำบาดาลมีหลักคิดมาจากต้นทุนค่าเสียโอกาสของการใช้น้ำประปา (หรือ User Cost) กล่าวคือ อัตราค่าน้ำบาดาลจะเท่ากับ ราคาน้ำประปา หักด้วย ต้นทุนการขุดเจาะน้ำบาดาล อย่างไรก็ดี อัตราค่าน้ำบาดาลไม่มีการเปลี่ยนแปลงเท่าใดนัก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งอัตราค่าน้ำบาดาลที่ประกาศใช้ไม่มีการปรับตามระดับอัตราค่าน้ำประปาและต้นทุนการขุดเจาะน้ำบาดาล ที่เปลี่ยนไป จึงทำให้ค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนการใช้น้ำบาดาลจึงต่ำกว่าการใช้น้ำประปา (ถ้าสามารถเข้าถึงระบบประปา) จึงเป็นเหตุให้โรงงานอุตสาหกรรม ธุรกิจบริการต่างๆ และชุมชนยังคงเลือกใช้น้ำบาดาลและมีอัตราการใช้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ (ยกเว้นบางอุตสาหกรรมที่ไม่สามารถใช้น้ำประปาทดแทนน้ำบาดาลได้ เนื่องจากความเป็นธรรมชาติของน้ำบาดาล)

[5] กฎกระทรวง ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2540) ออกตามความในพระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวง ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520

[6] กฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าอนุรักษ์น้ำบาดาล และหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการเรียกเก็บค่าอนุรักษ์น้ำบาดาล พ.ศ. 2547

ภาพที่ 5.1 การเรียกเก็บค่าใช้น้ำบาดาล (นอกเขตวิกฤตการณ์น้ำบาดาล)

ที่มา: กรมทรัพยากรน้ำบาดาล

ภาพที่ 5.2 การเรียกเก็บค่าใช้น้ำบาดาล (ในเขตวิกฤตการณ์น้ำบาดาล)

ที่มา: กรมทรัพยากรน้ำบาดาล

ในส่วนของการบริหารจัดการค่าใช้น้ำ (ค่าใช้น้ำบาดาลและค่าอนุรักษ์น้ำบาดาล) นั้น พระราชบัญญัติน้ำบาดาลฯ มีบทบัญญัติให้จัดตั้ง**กองทุนพัฒนาน้ำบาดาล** (กพน.) ขึ้นในกรมทรัพยากรน้ำบาดาล[7] โดยกำหนดให้ที่มาของเงินกองทุนฯ มาจากเงินที่ได้จากการเรียกเก็บค่าใช้น้ำบาดาลในอัตราร้อยละห้าสิบ (50%) ตามกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำบาดาลที่นำส่งเข้ากองทุนพัฒนาน้ำบาดาล พ.ศ. 2547 และเงินที่ได้จากการเรียกเก็บค่าอนุรักษ์น้ำบาดาล โดยสามารถนำไปใช้จ่ายเพื่อกิจการการศึกษา สำรวจ วิจัย และการวางแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งน้ำบาดาลและสิ่งแวดล้อม การช่วยเหลือและอุดหนุนกิจการใด ๆ ที่เกี่ยวกับการทดแทนและอนุรักษ์แหล่งน้ำบาดาล ค่าใช้จ่ายในการบริหาร กพน. ตามที่ตกลงกับกระทรวงการคลัง และค่าใช้จ่ายในการจ้างเอกชนจัดเก็บค่าใช้น้ำบาดาล และค่าอนุรักษ์น้ำบาดาล[8] โดยมีคณะกรรมการบริหาร กพน. เป็นองค์กรที่ใช้อำนาจควบคุมการใช้จ่ายเงินหรือทรัพย์สินของ กพน. เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกองทุนฯ

5.3 การประปานครหลวง

อนึ่ง **ภาคการผลิตน้ำประปา** (ทั้งนครหลวงและภูมิภาค) ซึ่งเปรียบเสมือนเป็น **“ผู้แสดงแทน” ของกลุ่มผู้ใช้น้ำ**ในภาคเมืองและภาคธุรกิจ ต้องอาศัยการจัดสรรน้ำของระบบชลประทานและการใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ โดยกลุ่มผู้ใช้น้ำประปาแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่พักอาศัย (ร้อยละ 80) และ กลุ่มธุรกิจ-ราชการ-รัฐวิสาหกิจ-อุตสาหกรรม (ร้อยละ 20) ทั้งนี้ การประปานครหลวง (กปน.) และการประปาส่วนภูมิภาค (กปภ.) จะต้องจ่ายเงินค่าน้ำชลประทานในอัตราไม่เกิน 0.50 บาทต่อ ลบ.ม. (ตามพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2518) ให้แก่กรมชลประทาน หากใช้น้ำในเขตทางน้ำชลประทาน

แหล่งผลิตน้ำประปาสำหรับกรุงเทพฯและปริมณฑล (นนทบุรี และ สมุทรปราการ) ในความรับผิดชอบของการประปานครหลวง (กปน.) อาศัยน้ำดิบจากแม่น้ำเจ้าพระยา และ แม่น้ำแม่กลอง เป็นจำนวนเกือบ 6 ล้าน ลบ.ม./วัน (ตารางที่ 5.1) นอกจากนี้ ยังมีโรงงานผลิตน้ำประปาในพื้นที่ต่างๆ อีกด้วย ปริมาณการผลิตน้ำประปาในปีช่วงปี พ.ศ. 2557–2558 ประมาณ 1,800 ล้าน ลบ.ม./ปี

อัตราค่าน้ำประปาของการประปานครหลวงมีการจำแนกผู้จ่ายค่าน้ำประปาออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทที่ 1 ที่พักอาศัย (Residence) และ ประเภทที่ 2 ธุรกิจ ราชการ รัฐวิสาหกิจ อุตสาหกรรม และอื่นๆ โดยมีอัตราค่าน้ำประปาที่สูงขึ้น เมื่อมีการใช้น้ำประปาจำนวนมากขึ้น ดังแสดงในตารางที่ 5.2 นอกจากนี้ยังมีการกำหนด**อัตราค่าบริการ**แบบเหมาจ่ายรายเดือน เพื่อใช้ในการบำรุงรักษาระบบท่อและอุปกรณ์รวมทั้งการเปลี่ยนมาตรวัดน้ำตามวาระให้ถูกต้อง เหมาะสมตามขนาดมาตรวัดน้ำที่ใช้งานอยู่จริงในปัจจุบัน อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 13(4) แห่งพระราชบัญญัติการประปานครหลวง พ.ศ. 2510 ดังเสดงในตารางที่ 5.3

[7] มาตรา 7 จัตวา แห่งพระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520 เพิ่มโดยพระราชบัญญัติน้ำบาดาล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2546

[8] มาตรา 7 เบญจ แห่งพระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520 เพิ่มโดยพระราชบัญญัติน้ำบาดาล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2546

ตารางที่ 5.1 โรงงานผลิตน้ำประปาของการประปานครหลวง

โรงงานผลิตน้ำ	**แหล่งน้ำดิบ**	**กำลังการผลิต (ล้าน ลบ.ม./วัน)**	**2557 (ล้าน ลบ.ม)**	**2558 (ล้าน ลบ.ม)**
สามเสน	แม่น้ำเจ้าพระยา	0.550	124.5	137.9
ธนบุรี	แม่น้ำเจ้าพระยา	0.170	30.0	33.7
บางเขน	แม่น้ำเจ้าพระยา	3.6	1,163.4	1,152.9
มหาสวัสดิ์	แม่น้ำแม่กลอง	1.6	479.9	510.6
รวม		**5.87**	**1,797.8**	**1,835.1**

แหล่งน้ำดิบ	**ผู้ใช้น้ำ**	**2557**		**2558**	
		ล้าน ลบ.ม.	**ล้านราย**	**ล้าน ลบ.ม.**	**ล้านราย**
- แม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณ ต.บ้านกระแชง อ.เมือง จ.ปทุมธานี - เขื่อนแม่กลอง บริเวณ อ.ท่าม่วง จ.กาญจนบุรี (ผ่านคลอง ByPass บางเลน และคลองประปาตะวันตก	รวม	1,377.2	2.171	1,406.3	2.227
	- ที่อยู่อาศัย	646.9	1.734	657.8	1.785
	- ธุรกิจ ราชการ	703.6	0.438	748.5	0.442
	- น้ำสาธารณะ อื่นๆ	26.7		23.7	

ที่มา: รายงานประจำปีของ กปน. 2558

ตารางที่ 5.2 อัตราค่าน้ำประปา (WATER TARIFFS)

ประเภทที่ 1 ที่พักอาศัย (Residence)		**ประเภทที่ 2 ธุรกิจ ราชการ รัฐวิสาหกิจ อุตสาหกรรม และอื่นๆ**	
ปริมาณน้ำใช้ (ลูกบาศก์เมตร)	**อัตราค่าน้ำ (บาท/ลูกบาศก์เมตร)**	**ปริมาณน้ำใช้ (ลูกบาศก์เมตร)**	**อัตราค่าน้ำ (บาท/ลูกบาศก์เมตร)**
0-30	8.5	0-10	9.50 แต่ไม่ต่ำกว่า 90.00 บาท
31-40	10.03	11-20	10.7
41-50	10.35	21-30	10.95
51-60	10.68	31-40	13.21
61-70	11	41-50	13.54
71-80	11.33	51-60	13.86
81-90	12.5	61-80	14.19
91-100	12.82	81-100	14.51
101-120	13.15	101-120	14.84

ประเภทที่ 1 ที่พักอาศัย (Residence)		ประเภทที่ 2 ธุรกิจ ราชการ รัฐวิสาหกิจ อุตสาหกรรม และอื่นๆ	
ปริมาณน้ำใช้ (ลูกบาศก์เมตร)	อัตราค่าน้ำ (บาท/ลูกบาศก์เมตร)	ปริมาณน้ำใช้ (ลูกบาศก์เมตร)	อัตราค่าน้ำ (บาท/ลูกบาศก์เมตร)
121-160	13.47	121-160	15.16
161-200	13.8	161-200	15.49
มากกว่า 200	14.45	มากกว่า 200	15.81

ที่มา : การประปานครหลวง

หมายเหตุ

- ไม่รวมภาษีมูลค่าเพิ่ม (Vat not included)
- การขายเหมา (Bulk Sale) มีราคาเฉลี่ยดังนี้
  - ประเภทที่พักอาศัย 10.50 บาท/ลบ.ม.
  - ประเภทอื่นๆ 13.00 บาท/ลบ.ม.
- ตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2547 การประปานครหลวงจัดเก็บค่าน้ำดิบในอัตรา 15 สตางค์/ลูกบาศก์เมตร เพื่อนำส่งให้กรมชลประทาน

ตารางที่ 5.3 อัตราค่าบริการรายเดือนตั้งแต่ พฤศจิกายน 2549

ขนาดมาตรวัดน้ำ	ค่าบริการรายเดือน (บาท/เดือน)
Ø 1/2 นิ้ว	25.-
Ø 3/4 นิ้ว	40.-
Ø 1 นิ้ว	50.-
Ø 1 1/2 นิ้ว	80.-
Ø 2 นิ้ว	300.-
Ø 3 นิ้ว	400.-
Ø 4 นิ้ว	500.-
Ø 6 นิ้ว	900.-
Ø 8 นิ้ว	1,100.-
Ø 12 นิ้ว	3,500.-
Ø 16 นิ้ว	5,000.-

ที่มา : การประปานครหลวง

5.4 การประปาส่วนภูมิภาค

ส่วนแหล่งผลิตน้ำประปาสำหรับภูมิภาคที่ครอบคลุมทั่วประเทศ (ยกเว้นพื้นที่ดูแลของ กปน.) อยู่ในความรับผิดชอบของการประปาส่วนภูมิภาค (กปภ.) ซึ่งปัจจุบันการดำเนินการของ กปภ. ใช้รูปแบบการร่วมลงทุนระหว่างเอกชนและ กปภ. ในหลายแนวทาง เช่น การร่วมทุนเพื่อผลิตและจำหน่ายน้ำประปา (Build-Own-Operate-Transfer: BOOT)[9] การร่วมทุนเพื่อผลิตและขายน้ำประปาให้ กปภ. (Build-Transfer-Operate: BTO)[10] เอกชนลงทุนผลิตและจำหน่ายน้ำประปาให้ กปภ. ส่งให้ผู้ใช้น้ำ (Build-Own-Operate: BOO)[11] เป็นต้น (ตารางที่ 5.4) ซึ่งอาศัยน้ำดิบจากแหล่งน้ำผิวดิน (ลำน้ำธรรมชาติ) อ่างเก็บน้ำ คลองชลประทาน และแหล่งน้ำใต้ดิน/น้ำบาดาล (ตารางที่ 5.5) และมีการขยายกำลังการผลิตในจังหวัดต่าง ๆ

ตารางที่ 5.4 ตัวอย่างโครงการร่วมลงทุนกับภาคเอกชนของ กปภ. ในจังหวัดภาคกลาง

จังหวัด (สาขา)	ลักษณะการร่วมทุน	เงื่อนไข	แหล่งน้ำดิบ	ปริมาณน้ำรับซื้อเฉลี่ย (ลบ.ม./วัน)
ปทุมธานี (สาขาปทุมธานี / คลองหลวง/ รังสิต / ธัญบุรี)	BOOT	วันเริ่มซื้อขายน้ำประปา วันที่ 15 ต.ค. 2541 ถึง 14 ต.ค. 2566 กำลังการผลิตสูงสุด 288,000 ลบ.ม./วัน 2557 ค่าน้ำ 12.39 บาท/ลบ.ม. 2558 ค่าน้ำ 12.66 บาท/ลบ.ม.	เจ้าพระยา	370,671 (2557) 365,464 (2558) (ประกันซื้อน้ำขั้นต่ำ 70,000 ลบ.ม./วัน)
ราชบุรี และ สมุทรสงคราม	BOO	วันเริ่มซื้อขายน้ำประปา วันที่ 7 เม.ย. 2544 ถึง 6 เม.ย. 2574 กำลังการผลิตสูงสุด 36,000 ลบ.ม. ต่อวัน ค่าน้ำ 24.76 บาท/ลบ.ม. (2557-58)	แม่กลอง	36,063 (2557) 35,473 (2558) (ประกันซื้อน้ำขั้นต่ำ 35,400 ลบ.ม./วัน)
นครปฐม (สาขาสามพราน สาขาอ้อมน้อย) และ สมุทรสาคร	BOO	วันเริ่มซื้อขายน้ำประปา วันที่ 21 ก.ค. 2547 ถึง 20 ก.ค. 2577 กำลังการผลิตสูงสุด 320,000 ลบ.ม./วัน 2557 ค่าน้ำ 28.27 & 11.93 บาท/ลบ.ม. 2558 ค่าน้ำ 28.58 & 12.14 บาท/ลบ.ม.	ท่าจีน	380,111 (2557) 378,923 (2558) (ประกันซื้อน้ำขั้นต่ำ 300,000 + 45,000 ลบ.ม./วัน)

ที่มา: รายงานประจำปีของ กปภ. 2557 และ 2558

[9] BOOT (Build-Own-Operate-Transfer) เป็นโครงการที่เปิดโอกาสให้เอกชนเข้าร่วมลงทุนกับ กปภ. ในระบบผลิตและระบบจำหน่ายน้ำประปา โดยเอกชนดำเนินการออกแบบ และก่อสร้างระบบประปา ดำเนินการผลิต ดูแลรักษาระบบผลิตและโอนทรัพย์สินให้แก่ กปภ. เมื่อครบระยะเวลาสัญญาร่วมทุน

[10] BTO (Build-Transfer-Operate) เป็นโครงการที่ให้เอกชนร่วมลงทุนก่อสร้างระบบผลิต-จ่ายน้ำประปา และโอนทรัพย์สินให้แก่ กปภ. ทันทีที่ก่อสร้างเสร็จโดย กปภ. จะให้เอกชนเป็นผู้ผลิตน้ำประปา ขายให้ กปภ.

[11] BOO (Build-Own-Operate) เป็นโครงการที่ให้เอกชนลงทุนก่อสร้างระบบผลิต-จ่ายน้ำประปา พร้อมทั้งดำเนินการผลิตและขายน้ำประปาให้แก่ กปภ. ในลักษณะ Bulk Sale โดยเอกชนเป็นเจ้าของทรัพย์สินทั้งหมดตลอดอายุสัญญา

ตารางที่ 5.5 โครงการปรับปรุงและขยายการผลิตของ กปภ. ในจังหวัดภาคกลาง

จังหวัด	สาขา	รายละเอียดโครงการ
ปีงบประมาณ 2557		
สระบุรี	พระพุทธบาท	วางท่อรับน้ำเพิ่ม 200 ลบ.ม./ชม.
สิงห์บุรี	สิงห์บุรี	ปรับปรุงระบบสูบน้ำดิบจากแม่น้ำน้อยและแม่น้ำเจ้าพระยา และ เพิ่มระบบผลิต จาก 80 เป็น 160 ลบ.ม./ชม.
ปีงบประมาณ 2558		
สุพรรณบุรี	อู่ทอง	เพิ่มระบบการผลิตจาก 500 เป็น 800 ลบ.ม./ชม. และสร้างระบบสูบน้ำดิบจากสระพักน้ำดิบคลองชลประทาน
ปีงบประมาณ 2559		
กาญจนบุรี	ท่ามะกา	ระบบสูบน้ำดิบจากเขื่อนทดแม่กลองและเพิ่มระบบการผลิตจาก 500 เป็น 800 ลบ.ม. ต่อชั่วโมง
ปีงบประมาณ 2560		
อยุธยา	ผักไห่	ระบบสูบน้ำดิบจากแม่น้ำน้อย และเพิ่มระบบการผลิต เป็น 250 ลบ.ม./ชม.
ราชบุรี	สวนผึ้ง	ระบบสูบน้ำดิบจากอ่างเก็บน้ำห้วยมะหาดและอ่างเก็บน้ำชัฏป่าหวาย และเพิ่มระบบการผลิตจาก 50 เป็น 200 ลบ.ม./ชม.
ชัยนาท	หันคา	เพิ่มระบบการผลิตจาก 200 เป็น 400 ลบ.ม./ชม.

ที่มา: รายงานประจำปีของ กปภ. 2557

โครงสร้างการจัดเก็บค่าน้ำประปาของการประปาส่วนภูมิภาค (กปภ.) ซึ่งให้บริการในทุกจังหวัด ยกเว้น กรุงเทพฯ นนทบุรี และ สมุทรปราการ โดย ณ เดือนเมษายน 2565 แสดงได้ดังตารางที่ 5.6 สำหรับในพื้นที่ที่เอกชนร่วมทุน ตารางที่ 5.7 สำหรับ กปภ.สาขาภูเก็ต เกาะสมุย และเกาะพะงัน และ ตารางที่ 5.8 สำหรับ กปภ.สาขาอื่น (ทั่วประเทศ) ยกเว้นที่กำหนดไว้ในตารางที่ 5.6 และ 5.7 โดยมีประเด็นวิเคราะห์ได้ดังนี้

(1) อัตราค่าน้ำมีความแตกต่างกันตามประเภทผู้ใช้น้ำ โดย กปภ. แบ่งประเภทผู้ใช้น้ำออกเป็น 3 ประเภท คือ (1) ที่อยู่อาศัย (2) ราชการและธุรกิจขนาดเล็ก และ (3) รัฐวิสาหกิจ อุตสาหกรรม และ ธุรกิจขนาดใหญ่ โดยอัตราค่าน้ำจะสูงขึ้นเรื่อย ๆ สำหรับประเภทผู้ใช้น้ำที่ใช้น้ำในปริมาณที่มาก ซึ่งมีหลักการที่ว่าการใช้ในที่อยู่อาศัยเป็นการใช้น้ำเพื่อการยังชีพในชีวิตประจำวัน ส่วนการใช้น้ำของผู้ใช้ประเภทอื่น เป็นการใช้เพื่อการผลิตสินค้าและบริการ อัตราค่าน้ำเพื่อการยังชีพจึงมีอัตราที่ต่ำกว่า

(2) อัตราค่าน้ำมีความแตกต่างกันตามลักษณะการลงทุน หรือ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ เพื่อให้บริการน้ำประปา จะเห็นได้ว่า สำหรับประเภทผู้ใช้น้ำประเภทที่ (2) และ ประเภทที่ (3) จะมีอัตราค่าน้ำที่แตกต่างกันระหว่างพื้นที่ที่เอกชนเข้าร่วมทุน และ พื้นที่เกาะ ทั้งนี้เพื่อสะท้อนต้นทุนในการให้บริการที่แตกต่างกัน โดยพื้นที่เกาะมีต้นทุนในการให้บริการที่สูงกว่าจึงมีอัตราค่าน้ำที่สูงกว่า อย่างไรก็ดีสำหรับผู้ใช้น้ำประเภทที่อยู่

อาศัย จะมีอัตราค่าน้ำที่ไม่แตกต่างกันไปตามลักษณะการลงทุนหรือลักษณะทางภูมิศาสตร์ อันเนื่องมาจากหลักการที่ว่าการใช้ในที่อยู่อาศัยเป็นการใช้น้ำเพื่อการยังชีพในชีวิตประจำวัน ซึ่งรัฐควรจะต้องจัดหาให้อย่างทั่วถึง

(3) อัตราค่าน้ำมีค่าเพิ่มขึ้นเมื่อปริมาณการใช้น้ำเพิ่มขึ้นเรื่อย หรือมีลักษณะที่เรียกว่าเป็น “Increasing Block Tariff” ผู้ใช้น้ำในปริมาณยิ่งมากต้องเสียค่าน้ำในอัตราที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อสะท้อนต้นทุนในกาให้บริการที่สูงขึ้น และยังส่งเสริมให้เกิดการประหยัดน้ำมากขึ้นด้วย

ตารางที่ 5.6 อัตราค่าน้ำประปา ของการประปาส่วนภูมิภาค ณ เดือนเมษายน 2565 ในพื้นที่เอกชนร่วมทุน

หน่วยใช้น้ำ	ที่อยู่อาศัย			ราชการและธุรกิจเล็ก			รัฐวิสาหกิจ/อุตฯ/ธุรกิจใหญ่		
	เอกชนร่วม	เกาะ	อื่นๆ	เอกชนร่วม	เกาะ	อื่นๆ	เอกชนร่วม	เกาะ	อื่นๆ
0 - 10	10.20	10.20	10.20	17.00	18.00	16.00	18.25	18.50	18.00
11-20	16.00	16.00	16.00	20.00	21.00	19.00	21.50	22.00	21.00
21 - 30	19.00	19.00	19.00	21.00	22.00	20.00	25.50	26.00	24.00
31 - 50	21.20	21.20	21.20	22.00	23.00	21.50	28.50	29.00	27.00
51 - 80				23.00	24.00	21.60	31.00	31.50	29.00
81 - 100				24.00	26.00	21.65	31.25	32.50	29.25
101 - 300				27.40	30.25	21.70	31.50	33.50	29.50
301 -1,000				27.50	30.25	21.75	31.75	34.75	29.75
1001 - 2,000				27.60	30.25	21.80	32.00	34.75	29.50
2,001 - 3,000				27.80	30.25	21.85	32.25	34.75	29.25
> 3,000				28.00	30.25	21.90	32.50	34.75	29.00

ที่มา: การประปาภูมิภาค

หมายเหตุ: (ก) กปภ. สาขาฉะเชิงเทรา บางปะกง ระยอง ปทุมธานี รังสิต ธัญบุรี คลองหลวง ราชบุรี สมุทรสงคราม อ้อมน้อย สามพราน สมุทรสาคร นครสวรรค์ (ข) กปภ. สาขาชลบุรี พัทยา แหลมฉบัง ศรีราชา พนัสนิคม บ้านบึง (ค) ผู้ใช้น้ำประเภท 1 หากเดือนใดใช้น้ำมากกว่า 50 ลบ.ม./เดือน ให้คิดอัตราค่าน้ำประปาเท่ากับผู้ใช้น้ำประเภท 2 ณ เวลานั้น โดยคิดตั้งแต่ ลบ.ม.ที่ 51 และ (ง) ผู้ใช้น้ำประเภท 2 (รหัสที่ 28 และ 29) หากเดือนใดใช้น้ำมากกว่า 80 ลบ.ม./เดือน ให้คิดอัตราค่าน้ำประปาเท่ากับผู้ใช้น้ำประเภท 3 ณ เวลานั้น โดยคิดตั้งแต่ ลบ.ม.ที่ 81

ตารางที่ 5.7 อัตราค่าน้ำประปาพื้นที่ กปภ.สาขาภูเก็ต เกาะสมุย และเกาะพะงัน

หน่วยใช้น้ำ	1 ที่อยู่อาศัย	2 ราชการและธุรกิจเล็ก	3 รัฐวิสาหกิจ/อุตฯ/ธุรกิจใหญ่
	อัตรา (บาท/ลบ.ม.)	อัตรา (บาท/ลบ.ม.)	อัตรา (บาท/ลบ.ม.)
0 - 10	10.20	18.00	18.50
11-20	16.00	21.00	22.00
21 - 30	19.00	22.00	26.00
31 - 50	21.20	23.00	29.00
51 - 80		24.00	31.50
81 - 100		26.00	32.50
101 - 300		30.25	33.50
301 -1,000		30.25	34.75
1001 - 2,000		30.25	34.75
2,001 - 3,000		30.25	34.75
> 3,000		30.25	34.75

ที่มา: การประปาภูมิภาค

หมายเหตุ: (ก) ผู้ใช้น้ำประเภท 1 หากเดือนใดใช้น้ำมากกว่า 50 ลบ.ม./เดือน ให้คิดอัตราค่าน้ำประปาเท่ากับผู้ใช้น้ำประเภท 2 ณ เวลานั้น โดยคิดตั้งแต่ ลบ.ม.ที่ 51 และ (ข) ผู้ใช้น้ำประเภท 2 (รหัสที่ 28 และ 29) หากเดือนใดใช้น้ำมากกว่า 80 ลบ.ม./เดือน ให้คิดอัตราค่าน้ำประปาเท่ากับผู้ใช้น้ำประเภท 3 ณ เวลานั้น โดยคิดตั้งแต่ ลบ.ม.ที่ 81

ตารางที่ 5.8 อัตราค่าน้ำประปาพื้นที่ กปภ.สาขาอื่น (ทั่วประเทศ) ยกเว้นที่กำหนดไว้ในตาราง 5.6 และ 5.7

หน่วยใช้น้ำ	1 ที่อยู่อาศัย	2 ราชการและธุรกิจเล็ก	3 รัฐวิสาหกิจ/อุตฯ/ธุรกิจใหญ่
	อัตรา (บาท/ลบ.ม.)	อัตรา (บาท/ลบ.ม.)	อัตรา (บาท/ลบ.ม.)
0 - 10	10.20	16.00	18.00
11-20	16.00	19.00	21.00
21 - 30	19.00	20.00	24.00
31 - 50	21.20	21.50	27.00
51 - 80		21.60	29.00
81 - 100		21.65	29.25
101 - 300		21.70	29.50
301 -1,000		21.75	29.75
1001 - 2,000		21.80	29.50
2,001 - 3,000		21.85	29.25
> 3,000		21.90	29.00

ที่มา: การประปาภูมิภาค

หมายเหตุ: (ก) ผู้ใช้น้ำประเภท 1 หากเดือนใดใช้น้ำมากกว่า 50 ลบ.ม./เดือน ให้คิดอัตราค่าน้ำประปาเท่ากับผู้ใช้น้ำประเภท 2 ณ เวลานั้น โดยคิดตั้งแต่ ลบ.ม.ที่ 51 และ (ข) ผู้ใช้น้ำประเภท 2 (รหัสที่ 28 และ 29) หากเดือนใดใช้น้ำมากกว่า 80 ลบ.ม./เดือน ให้คิดอัตราค่าน้ำประปาเท่ากับผู้ใช้น้ำประเภท 3 ณ เวลานั้น โดยคิดตั้งแต่ ลบ.ม.ที่ 81

5.5 บริษัทเอกชน

สำหรับตัวอย่างอัตราค่าน้ำของบริษัทเอกชนที่ให้บริการจัดหาน้ำดิบและน้ำประปา เช่น กลุ่มบริษัท อีสต์วอเตอร์ (EastWater) ซึ่งดำเนินธุรกิจการให้บริการสาธารณูปโภคด้านบริหารจัดการน้ำแบบครบวงจร โดยการบริหารจัดการและพัฒนาระบบท่อส่งน้ำสายหลักในพื้นที่ภาคตะวันออกเพื่อรองรับความต้องการใช้น้ำของชุมชนและกิจกรรมในภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคอุปโภคบริโภคและภาคอุตสาหกรรม ปัจจุบันบริษัทให้บริการส่งจ่ายน้ำดิบครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดระยอง จังหวัดชลบุรี และจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยผ่านระบบท่อส่งน้ำสายหลักเชื่อมโยงกันเป็นโครงข่ายท่อส่งน้ำ ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงระหว่างอ่างเก็บน้ำของกรมชลประทาน แหล่งน้ำของเอกชน และแหล่งน้ำธรรมชาติที่ได้รับอนุญาตกับลูกค้าในพื้นที่บริการทั้ง 3 จังหวัด บริษัทกำหนดกลุ่มลูกค้าและอัตราค่าน้ำ โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มลูกค้าภาคอุปโภคบริโภค ได้แก่ กิจการที่ใช้น้ำดิบเพื่อผลิตน้ำประปาส่งให้การประปาส่วนภูมิภาค (กปภ.) หน่วยงานราชการ โรงพยาบาล และชุมชนต่าง ๆ โดยกำหนดอัตราค่าน้ำที่ 9.90 บาทต่อลบ.ม.

2. กลุ่มลูกค้าภาคอุตสาหกรรม แบ่งออกเป็น

2.1 ค่าน้ำแบบอัตราคงที่ แยกตามพื้นที่ให้บริการ รายละเอียดดังนี้

ประเภทผู้ใช้น้ำ	อัตราจำหน่ายปี 2565 (บาทต่อลบ.ม.)
1. พื้นที่มาบตาพุด	11.50
2. พื้นที่ปลวกแดง-บ่อวิน	11.50
3. พื้นที่ฉะเชิงเทรา	12.50
4. พื้นที่ชลบุรี	12.50

2.2 การกำหนดการคำนวณค่าน้ำรายเดือนตามสูตรการคำนวณค่าน้ำ ดังนี้

$$\text{ค่าน้ำจำหน่ายรายเดือน} = (RF*(D_c/12)) + (DF*Q_A) + (UF*V_A)$$

คำนิยาม	หน่วย	ความหมาย
D_c	ลูกบาศก์เมตรต่อปี	ปริมาณน้ำตามสัญญา
Q_A	ลูกบาศก์เมตรต่อเดือน	ปริมาณการรับน้ำสูงสุดในแต่ละเดือน คำนวณจากปริมาณรับน้ำจริงของผู้ใช้น้ำในแต่ละเดือนหารชั่วโมงการรับน้ำในเดือนดังกล่าว หรือ 70% ของการรับน้ำต่อชั่วโมงสูงสุดในรอบ 12 เดือนย้อนหลัง โดยใช้ค่าที่สูงกว่าเป็นหลัก

คำนิยาม	หน่วย	ความหมาย
V_A	ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง	ปริมาณการรับน้ำจริงของผู้ใช้น้ำในแต่ละเดือน
Hr	ชั่วโมง	ชั่วโมงการรับน้ำในแต่ละเดือน
RF	บาทต่อลูกบาศก์เมตร	อัตราคงที่ที่กำหนดสำหรับการคำนวณการรับประกันปริมาณน้ำตามสัญญา (D_C) ในแต่ละปี
DF	บาทต่อลูกบาศก์เมตร	อัตราคงที่ที่กำหนดสำหรับการคำนวณการรับรองความต้องการปริมาณน้ำสูงสุด
UF	บาทต่อลูกบาศก์เมตร	อัตราคงที่แปรผัน

2.3 ค่าน้ำสำหรับผู้ใช้น้ำกลุ่มที่มีความประสงค์รับซื้อน้ำเป็นการชั่วคราว หรือเฉพาะกาล ซึ่งบริษัทฯ กำหนดอัตรารากาขายปลีกที่ 16.45 บาท ต่อ ลบ.ม. โดยมีเงื่อนไขการรับน้ำเป็นไปตามที่บริษัทกำหนด

จะเห็นได้ว่าลักษณะโครงสร้างการจัดเก็บค่าน้ำดิบ (ไม่ใช่น้ำประปา) ของบริษัทเอกชน จะมีลักษณะเป็นอัตราคงที่ ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปตามปริมาณน้ำที่ใช้ อย่างไรก็ดี อัตราค่าน้ำจะมีความแตกต่างกันไปตามประเภทผู้ใช้น้ำ โดยน้ำดิบเพื่อส่งต่อให้การประปาสำหรับผลิตเพื่อการอุปโภคบริโภคจะมีอัตราที่ต่ำกว่าอัตราค่าน้ำที่จัดเก็บจากภาคอุตสาหกรรมการผลิต

5.6 บทส่งท้าย

ด้วยหน่วยงานภายในประเทศมีการกำหนดอัตราค่าน้ำ ในรูปแบบต่าง ๆ คือ ค่าชลประทาน (ดูแลโดยกรมชลประทาน) ค่าน้ำบาดาลและค่าอนุรักษ์น้ำบาดาล (ดูแลโดยกรมทรัพยากรน้ำบาดาล) และ ค่าน้ำประปา (ดูแลโดยการประปานครหลวง และ การประปาส่วนภูมิภาค รวมทั้ง บริษัทเอกชน) และโครงสร้างอัตราค่าน้ำ มีความแตกต่างกัน คือ อัตราคงที่ (เหมือนกันทั้งประเทศ) อัตราแตกต่างกันตามพื้นที่ (ในและนอกเขตอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำบาดาล) อัตราเพิ่มขึ้นตามช่วงปริมาณการใช้น้ำ และ อัตราแตกต่างกันตามประเภทผู้ใช้น้ำ

และ หากวิเคราะห์โครงสร้างอัตราค่าน้ำ ของกรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำบาดาล การประปา-นครหลวง และ การประปาส่วนภูมิภาค พบว่า ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าน้ำ อาจประกอบด้วย การชดเชยต้นทุนการบริหาร ผลประโยชน์จากการใช้น้ำ ภาวะวิกฤตการณ์ของน้ำ ผลกระทบภายนอกเชิงลบ และ การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ซึ่งสามารถแสดงการเปรียบเทียบประเด็นดังกล่าวในตารางที่ 5.9

จากบทเรียนของหน่วยงานดังกล่าวจะนำไปใช้ในการวิเคราะห์โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะของกรมทรัพยากรน้ำต่อไป

ตารางที่ 5.9 เปรียบเทียบหลักเกณฑ์การกำหนดโครงสร้างอัตราค่าน้ำของหน่วยงานหลัก

หน่วยงาน / ปัจจัยกำหนด	การประปานครหลวง	การประปาส่วนภูมิภาค	กรมทรัพยากรน้ำบาดาล	กรมชลประทาน
การชดเชยต้นทุนการบริหารจัดการน้ำ	อัตราเพิ่มขึ้นตามช่วงปริมาณการใช้ (increasing block pricing)		อัตราคงที่ (ค่าใช้น้ำบาดาล และ ค่าใช้น้ำบาดาลในเขตวิกฤต-การณ์น้ำบาดาล + ค่าอนุรักษ์น้ำบาดาล)	อัตราคงที่ (อัตราเดียว) ทั้งประเทศ
ผลประโยชน์จากการใช้น้ำ	จำแนกตามผู้ใช้ 1. ที่อยู่อาศัย 2. ธุรกิจ ราชการ รัฐวิสาหกิจ อุตสาหกรรม และ อื่นๆ	จำแนกตามผู้ใช้ 1. ที่อยู่อาศัย 2. ราชการและธุรกิจขนาดเล็ก 3. รัฐวิสาหกิจ อุตสาหกรรม และ ธุรกิจขนาดใหญ่	จำแนกตามผู้ใช้ 1. อุปโภคหรือบริโภค 2. ธุรกิจ (ธุรกิจที่เกี่ยวกับการเกษตร และ ที่ไม่เกี่ยวกับการเกษตร) 3. เกษตรกรรม (การเพาะปลูก และ การเลี้ยงสัตว์)	จำแนกตามผู้ใช้ 1. การเกษตร (ไม่เกิน 5 บาท/ไร่) 2. การอุตสาหกรรมและการประปา (ไม่เกิน 0.50 บาท/ลบ.ม.)
ภาวะภัยแล้งหรือภาวะวิกฤตน้ำ	ไม่คำนึงถึง	ไม่คำนึงถึง	“ค่าอนุรักษ์น้ำบาดาล” ในเขตวิกฤตการณ์น้ำบาดาล	ไม่คำนึงถึง
การลดหย่อน หรือยกเว้น			**ยกเว้น** สำหรับอุปโภคหรือบริโภค ในพื้นที่ที่ไม่มีน้ำประปาใช้ **ลดหย่อน** สำหรับการเลี้ยงสัตว์ (30% ของอัตรา) ในพื้นที่ที่ไม่มีน้ำประปาใช้	**ยกเว้น** สำหรับใช้น้ำไม่เกิน 1,000 ลบ.ม./เดือน และ เพื่อกิจการสาธารณะประโยชน์ **ลดหย่อน** สำหรับการพัฒนาโรงไฟฟ้าพลังน้ำขนาดเล็ก
ต้นทุนอนุรักษ์ต้นน้ำ	ไม่คำนึงถึง	ไม่คำนึงถึง	Not Applicable	ไม่คำนึงถึง
ผลกระทบภายนอกเชิงลบ	ไม่คำนึงถึง	ไม่คำนึงถึง	“ค่าอนุรักษ์น้ำบาดาล” ในเขตวิกฤตการณ์น้ำบาดาล	ไม่คำนึงถึง

ที่มา: วิเคราะห์โดยคณะที่ปรึกษา

บทที่ 6
การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม

เนื้อหาในบทนี้ประกอบด้วยปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ ได้แก่ การอธิบายแนวคิดว่า “น้ำเป็นเศรษฐทรัพย์” หรือน้ำมีราคา (หัวข้อ 6.1) แนวคิดการกำหนดค่าใช้น้ำตามประเภทการใช้น้ำ (หัวข้อ 6.2) แนวคิดการกำหนดค่าน้ำเพื่อชดเชยต้นทุนในการจัดการน้ำ (หัวข้อ 6.3) แนวคิดในการกำหนดค่าใช้น้ำ ในฐานะปัจจัยการผลิต (หัวข้อ 6.4) แนวคิดต้นทุนผลกระทบภายนอกจากการใช้น้ำ (หัวข้อ 6.5) สรุปหลักการกำหนดอัตราค่าน้ำ (หัวข้อ 6.6) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 6 (SDG 6) ที่เน้นประสิทธิภาพการใช้น้ำ (หัวข้อ 6.7) และ แผนงบประมาณประจำปี 2563-2566 ของกรมทรัพยากรน้ำ (หัวข้อ 6.8) และ ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม (หัวข้อ 6.9)

6.1 น้ำเป็นเศรษฐทรัพย์

น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติสำหรับการอุปโภคบริโภคที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอยู่ของมนุษย์ และ เป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญเพื่อการผลิตสินค้าและบริการทั้งในภาคเกษตรและภาคอุตสาหกรรม รวมไปถึงการผลิตไฟฟ้า แม้ว่าน้ำดิบจะเป็นสินค้าที่ได้มาจากธรรมชาติโดยไม่มีค่าใช้จ่าย อย่างไรก็ตามกระบวนการรวบรวม กักเก็บ บำบัดคุณภาพ และจำหน่าย ตลอดจนการบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยคืนสู่ธรรมชาติ จำเป็นต้องใช้งบประมาณและทรัพยากรในการบริหารจัดการ

แนวคิดในการแบ่งแยกประเภทของสินค้าในทางเศรษฐศาสตร์นั้น “น้ำ” สามารถจัดอยู่ในประเภทของสินค้าได้หลายรูปแบบ ดังนี้

1) น้ำที่เป็นสินค้าสาธารณะ (public goods) หมายถึง แหล่งน้ำที่ใครก็สามารถเข้าถึงการใช้ได้ และปริมาณน้ำมีมากเพียงพอ การนำน้ำไปใช้ของผู้ใช้น้ำคนแรกๆ ไม่ได้เพิ่มต้นทุนในการใช้น้ำของผู้ใช้คนถัดๆ ไปอย่างมีนัยสำคัญ เช่น แหล่งน้ำในแม่น้ำขนาดใหญ่ หรือน้ำในมหาสมุทร เป็นต้น ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าในกรณีเช่นนี้ กลไกตลาด “น้ำ” หรือ “ราคาน้ำ” ไม่อาจทำให้การจัดสรรน้ำเพื่อการใช้น้ำประเภทต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากอาจมีการใช้น้ำในปริมาณมากเกินความจำเป็นหรือไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศในพื้นที่
2) น้ำที่เป็นทรัพยากรร่วม (common-pooled resources) หมายถึง แหล่งน้ำที่ใครก็สามารถเข้าถึงการใช้ได้ แต่มีปริมาณไม่มากพอสำหรับการใช้ การนำน้ำไปใช้ของผู้ใช้น้ำคนแรกๆ จะเพิ่มต้นทุนในการใช้น้ำของผู้ใช้น้ำคนถัดๆ ไป เช่น แหล่งน้ำในบ่อบาดาล แอ่งเก็บน้ำสาธารณะในชุมชน หรือน้ำในแม่น้ำขนาดใหญ่ในช่วงฤดูแล้งที่มีน้ำไม่เพียงพอ เป็นต้น กรณีเช่นนี้จะก่อให้เกิดการแย่งชิงการ

ใช้น้ำ หากไม่มีการควบคุมหรือกำหนดกติกาในการใช้ ตัวอย่างของกติกาอาจจะประกอบด้วยการใช้กลไก “ราคาน้ำ” หรือ “ตลาดน้ำ” ได้ระดับหนึ่ง

3) น้ำที่เป็นสินค้าสำหรับกลุ่ม (club goods) หมายถึง แหล่งน้ำที่เข้าถึงได้เฉพาะผู้ใช้บางกลุ่ม การนำน้ำไปใช้ของผู้ใช้น้ำคนแรกๆ ไม่ได้เพิ่มต้นทุนในการใช้น้ำของผู้ใช้คนถัดๆ ไปอย่างมีนัยสำคัญ เช่น น้ำจากระบบชลประทาน ที่ผู้ใช้สามารถเข้าถึงได้เฉพาะพื้นที่ที่มีระบบส่งน้ำ เป็นต้น
4) น้ำที่เป็นสินค้าเอกชน (private goods) เช่น น้ำดื่มบรรจุขวด บริการน้ำประปา สินค้าประเภทนี้มีตลาดในการซื้อขาย ราคาถูกกำหนดผ่านกลไกตลาด

จะเห็นได้ว่า “น้ำ” ในแหล่งน้ำธรรมชาติ เป็นน้ำที่ได้มาโดยไม่มีค่าใช้จ่าย และมีลักษณะเป็นสินค้าสาธารณะ หรือ สินค้าที่เป็นทรัพยากรร่วม ซึ่งกลไกตลาดไม่สามารถกำหนด “ราคาน้ำ” ที่เหมาะสมที่จะจูงใจให้ผู้ใช้น้ำใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ภาครัฐจึงต้องเข้ามากำกับดูแลการใช้น้ำและ/หรือกำหนดค่าน้ำในระดับที่เหมาะสมสะท้อนต้นทุนในการใช้น้ำเพื่อให้เกิดการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ

6.2 แนวคิดการกำหนดค่าใช้น้ำตามประเภทการใช้น้ำ

พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 มาตรา 41 ได้แบ่งการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะออกเป็นสามประเภท ได้แก่

(1) การใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการดำรงชีพ การอุปโภคบริโภคในครัวเรือน การเกษตรหรือการเลี้ยงสัตว์เพื่อยังชีพ การอุตสาหกรรมในครัวเรือน การรักษาระบบนิเวศ จารีตประเพณี การบรรเทาสาธารณภัย การคมนาคม และการใช้น้ำในปริมาณเล็กน้อย
(2) การใช้น้ำประเภทที่สอง ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การผลิตพลังงานไฟฟ้า การประปา และกิจการอื่น
(3) การใช้น้ำประเภทที่สาม ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อกิจการขนาดใหญ่ ที่ใช้น้ำปริมาณมาก หรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบข้ามลุ่มน้ำ หรือครอบคลุมพื้นที่อย่างกว้างขวาง

จากคำนิยามจะเห็นได้ว่า การใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง เป็นการใช้น้ำ “เชิงสังคม” เพื่อสาธารณะประโยชน์ เช่น การรักษาระบบนิเวศ บรรเทาสาธารณภัย และ การคมนาคม นอกจากนี้ยังเป็นทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ ประชาชนจึงควรได้รับสิทธิ์ในการใช้น้ำโดยไม่มีค่าใช้จ่าย หรือ “ราคาน้ำ”

สำหรับผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสามเป็นการใช้น้ำ “เชิงพาณิชย์” ในกรณีนี้ น้ำเป็นปัจจัยการผลิตในการผลิตสินค้าและบริการออกจำหน่ายสู่ตลาด ไม่ว่าจะเป็นสินค้าเพื่อประโยชน์สาธารณะ (ไฟฟ้า น้ำประปา) หรือ สินค้าและบริการทั่วไปในท้องตลาดซึ่งเป็นการผลิตเพื่อแสวงหากำไร ดังนั้นผู้ผลิตจึงควรที่จะจ่ายค่าใช้น้ำที่เป็นปัจจัยการผลิต นอกจากนี้ในกรณีที่มีการใช้น้ำในปริมาณมากจนอาจก่อให้เกิดผลกระทบภายนอกในเชิงลบต่อสังคม (negative externalities) ราคาน้ำที่เหมาะสมจะต้องพิจารณาถึงต้นทุนผลกระทบภายนอกนี้ด้วยซึ่งก็ได้สะท้อนอยู่คำจำกัดความของผู้ใช้นำประเภทที่สาม

6.3 แนวคิดการกำหนดค่าน้ำเพื่อชดเชยต้นทุนในการจัดการน้ำ

จากแหล่ง “น้ำ” ตามธรรมชาติ หากมีผู้ให้บริการจัดหาน้ำ (ไม่ว่าจะเป็นเอกชนหรือหน่วยงานของรัฐ) ลงทุนสร้างระบบลำเลียงน้ำดิบและ/หรือบำบัดความสะอาดเพื่อส่งต่อไปยังผู้ใช้น้ำ ไม่ว่าจะเป็นภาคครัวเรือน ภาคการเกษตร หรือ ภาคอุตสาหกรรมผลิตสินค้าและบริการ หากเป็นการลงทุนเพื่อจัดหาน้ำมาให้บริการในรูปแบบบริษัทเอกชน ค่าใช้จ่ายในการลงทุนและบริหารจัดการน้ำ จะถูกนำมาคิดเป็นต้นทุนในการผลิต และใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดอัตราค่าน้ำเพื่อให้สามารถสร้างรายได้ที่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายทั้งหมด (full-cost recovery) อย่างไรก็ดี หากเป็นโครงการลงทุนภาครัฐเพื่อการบริการสาธารณะอาจพิจารณากำหนดอัตราค่าน้ำเพื่อเป็นการชดเชยต้นทุนบางส่วนเท่านั้น เนื่องจากเงินลงทุนส่วนหนึ่งหรือทั้งหมดมาจากภาษีของประชาชน

จากหลักแนวคิดนี้ โครงสร้างอัตราค่าน้ำควรจะมีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่เนื่องจากความแตกต่างของลักษณะทางภูมิศาสตร์ ส่งผลต่อความยากง่ายในการเข้าถึงแหล่งน้ำและต้นทุนในการบริหารจัดการน้ำ

6.4 แนวคิดการกำหนดค่าใช้น้ำ ในฐานะน้ำเป็นปัจจัยการผลิต

“น้ำ” เป็นปัจจัยการผลิตในการผลิตสินค้าและบริการ ความต้องการใช้น้ำของผู้ผลิตเกิดจากความต้องการในตัวสินค้าและบริการจากผู้บริโภค หากผู้ผลิตต้องการใช้น้ำเพื่อนำมาผลิตเป็นสินค้าและบริการออกจำหน่ายสู่ตลาดเพื่อแสวงหากำไร ผู้ผลิตจะต้องพิจารณาระหว่างต้นทุนในการใช้น้ำเพื่อการผลิต เทียบกับผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้น้ำเพื่อการผลิต

ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้น้ำเพื่อการผลิต สามารถวัดได้จากมูลค่าของผลผลิตที่ได้รับจากการใช้น้ำนั่นเอง ซึ่งในทางเศรษฐศาสตร์เรียกว่า มูลค่าผลผลิตหน่วยสุดท้าย (value of marginal product: VMP) ของการใช้น้ำ ยกตัวอย่างเช่น น้ำ 1 ลูกบาศก์เมตร สามารถผลิตสินค้าได้เพิ่มขึ้น 7 ชิ้น หากราคาสินค้าชิ้นละ 10 บาท ดังนั้นมูลค่าผลผลิตหน่วยสุดท้ายของการใช้น้ำมีค่าเท่ากับ 70 บาท ดังนั้นผู้ผลิตย่อมยินดีที่จะจ่ายเพื่อให้ได้มาซึ่งน้ำ 1 ลูกบาศก์เมตรไม่เกิน 70 บาท เนื่องจากหากต้นทุนค่าน้ำ 1 ลูกบาศก์เมตรสูงกว่า 70 บาท ผู้ผลิตย่อมขาดทุนจากการใช้น้ำในการผลิต จากตัวอย่างข้างต้น เราสามารถสรุปเป็นหลักการทั่วไปได้ว่า หากมีตลาดซื้อขายน้ำ ราคาน้ำหรือค่าใช้น้ำที่ผู้ผลิตยินดีที่จะจ่ายจะไม่เกิน มูลค่าผลผลิตหน่วยสุดท้าย (VMP) ของการใช้น้ำนั่นเอง

จากแนวคิดนี้จะเห็นได้ว่า โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำอาจมีความแตกต่างกันไปในแต่ละประเภทอุตสาหกรรมที่มีความสามารถในการสร้างมูลค่าเพิ่มที่แตกต่างกัน อุตสาหกรรมใดที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้มากกว่าย่อมมีความสามารถในการจ่ายค่าน้ำในอัตราที่สูงกว่าอุตสาหกรรมที่มีสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ต่ำกว่า

6.5 แนวคิดต้นทุนผลกระทบภายนอกจากการใช้น้ำ

การใช้น้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะ อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศทั้งในระยะสั้นและระยะยาว นอกจากนี้การใช้น้ำในกระบวนการผลิตจะต้องมีการปล่อยน้ำกลับเข้าสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งหากน้ำไม่ได้รับการบำบัดให้มีคุณภาพน้ำที่ดีพออาจส่งก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและต้นทุนผลกระทบภายนอกในเชิงลบ (negative externalities) ในทางเศรษฐศาสตร์จะต้องมีการคิดต้นทุนในการใช้แหล่งน้ำ โดยยึดหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย ด้วยเหตุนี้ ค่าใช้น้ำควรสะท้อนต้นทุนผลกระทบภาพนอก(ทั้งหมดหรือบางส่วน) เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรน้ำ

6.6 สรุปหลักการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ

จากแนวคิดข้างต้นสามารถสรุปเป็นหลักการที่ควรคำนึงถึงในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ ได้ดังต่อไปนี้

1) อัตราค่าน้ำควรมีการออกแบบโครงสร้างที่ยืดหยุ่น เพื่อให้สามารถปรับใช้ให้เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ อัตราค่าใช้น้ำควรคำนึงถึง 3 ปัจจัย คือ
   1.1) สภาพทางกายภาพของพื้นที่ ซึ่งส่งผลต่อให้ต้นทุนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมีความแตกต่างกัน
   1.2) ประเภทของการใช้น้ำ การใช้น้ำในเชิงสังคมควรมีอัตราค่าน้ำที่ต่ำกว่าอัตราค่าน้ำเพื่อใช้ในเชิงพาณิชย์
   1.3) ประเภทของผู้ใช้น้ำ ผู้ใช้น้ำแต่ละประเภทมีความสามารถจ่ายและความยินดีที่จะจ่ายในระดับที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้น้ำ
2) อัตราค่าใช้น้ำควรมีระดับที่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายสำหรับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การอนุรักษ์แหล่งน้ำและรักษาคุณภาพน้ำ และ การพัฒนาแหล่งน้ำในอนาคต
3) อัตราค่าใช้น้ำควรคำนึงถึงต้นทุนผลกระทบภายนอกซึ่งควรสะท้อนในค่าใช้น้ำตามหลัก ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (polluter pay principal)

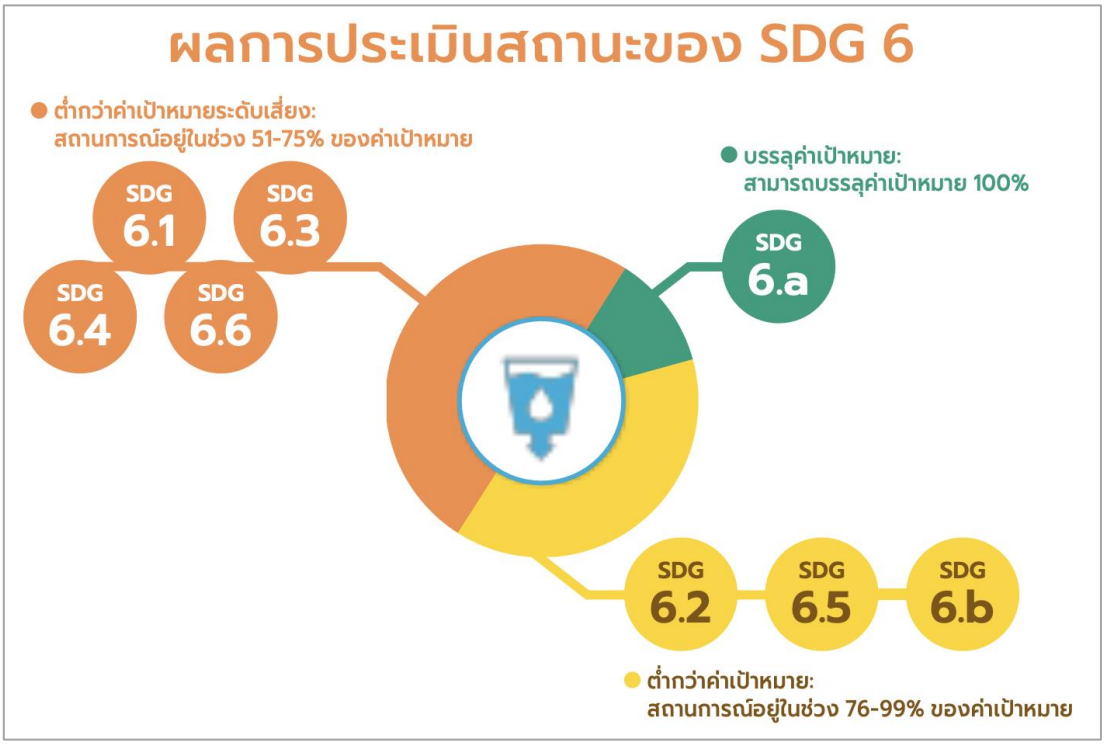
6.7 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 6 (SDG 6)

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป้าหมายที่ 6 “สร้างหลักประกันว่าจะมีการจัดให้มีน้ำและสุขอนามัยสำหรับทุกคนและมีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน” โดยมีเป้าประสงค์และตัวชี้วัดครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวข้อง (ดังแสดงในตารางที่ 6.1) และการแสดงผลการประเมินสถานะของเป้าหมายที่ 6 ตามรายงานความก้าวหน้าเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย พ.ศ. 2559-2563 (ดังแสดงในภาพที่ 6.1)

ตารางที่ 6.1 เป้าหมายและตัวชี้วัด SDG 6

เป้าหมาย	ตัวชี้วัด
6.1 บรรลุเป้าหมายการให้ทุกคนเข้าถึงน้ำดื่มที่ปลอดภัยและมีราคาที่สามารถซื้อหาได้ภายในปี 2573	6.1.1 ร้อยละของประชากรที่ใช้บริการน้ำดื่มที่ได้รับการจัดการอย่างปลอดภัย
6.2 บรรลุเป้าหมายการให้ทุกคนเข้าถึงสุขอนามัยที่พอเพียงและเป็นธรรม และยุติการขับถ่ายในที่โล่ง โดยให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อความต้องการของผู้หญิง เด็กหญิง และกลุ่มที่อยู่ใต้สถานการณ์ที่เปราะบาง ภายในปี 2573	6.2.1 ร้อยละของประชากรที่ใช้บริการสุขอนามัยได้รับการจัดการอย่างปลอดภัย รวมถึงการอำนวยความสะดวกในการล้างมือด้วยสบู่และน้ำ
6.3 ยกระดับคุณภาพน้ำโดยลดมลพิษ ขจัดการทิ้งขยะ และลดการปล่อยสารเคมีและวัสดุอันตราย ลดสัดส่วนน้ำเสียที่ไม่ผ่านกระบวนการลงครึ่งหนึ่งและเพิ่มการนำกลับมาใช้ใหม่ทั่วโลกภายในปี 2573	6.3.1 ร้อยละของจำนวนประชากรที่ใช้ส้วมถูกสุขลักษณะ
	6.3.2 ร้อยละของตัวของน้ำ (เช่น มหาสมุทร, ทะเล, ทะเลสาบ, แม่น้ำ, ธารน้ำ, คลอง, หรือสระน้ำ) ที่มีคุณภาพน้ำโดยรอบที่ดี
6.4 เพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำในทุกภาคส่วนและสร้างหลักประกันว่าจะมีการใช้น้ำ และจัดหาน้ำที่ยั่งยืน เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำและลดจำนวนประชาชนที่ประสบความทุกข์จากการขาดแคลนน้ำภายในปี 2573	6.4.1 ร้อยละความเปลี่ยนแปลงของการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพตลอดทุกช่วงเวลา
	6.4.2 ร้อยละของปริมาณน้ำที่สามารถใช้ประโยชน์ถูกใช้ไปโดยนำความต้องการน้ำของสิ่งแวดล้อมมาพิจารณาร่วมด้วย
6.5 ดำเนินการบริหารจัดการน้ำแบบองค์รวมในทุกระดับ รวมถึงผ่านทางความร่วมมือระหว่างเขตแดนตามความเหมาะสมภายในปี 2573	6.5.1 ระดับการดำเนินงานการจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการการ IWRM (0-100)
	6.5.2 สัดส่วนของพื้นที่ลุ่มน้ำที่ข้ามเขตแดนมีการจัดการดำเนินงานเพื่อความร่วมมือด้านน้ำ
6.6 ปกป้องและฟื้นฟูระบบนิเวศ ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำ รวมถึงภูเขาป่าไม้ พื้นที่ชุ่มน้ำ แม่น้ำ ชั้นหินอุ้มน้ำ และทะเลสาบภายในปี 2563	6.6.1 ร้อยละการเปลี่ยนแปลงในบริบทของระบบนิเวศที่เกี่ยวข้องกับน้ำทุกระยะเวลา
6.a ขยายความร่วมมือระหว่างประเทศและการสนับสนุนการเสริมสร้างขีดความสามารถให้แก่ประเทศกำลังพัฒนาในกิจกรรมและแผนงานที่เกี่ยวข้องกับน้ำและสุขอนามัย ซึ่งรวมถึงด้านการเก็บน้ำ การขจัดเกลือ การใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการน้ำเสีย เทคโนโลยี การนำน้ำกลับมาใช้ใหม่	6.a.1 ปริมาณน้ำและสุขอนามัยที่เกี่ยวข้อง กับเงินช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (official development assistance-ODA) ที่เป็นส่วนหนึ่งของแผนบรูณาการการใช้จ่ายของรัฐบาล
6.b สนับสนุนและเพิ่มความเข้มแข็งในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการจัดการน้ำและสุขอนามัย	6.b.1 ร้อยละของหน่วยงานบริหารท้องถิ่นที่จัดตั้งและวางนโยบายปฏิบัติการ และวิธีการดำเนินงานเพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในเรื่องการจัดการน้ำและสุขอนามัย

ภาพที่ 6.1 ผลการประเมินสถานะของเป้าหมายที่ 6

ที่มา: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2564)

ผลการประเมินสถานะของเป้าหมายที่ 6 ปรากฏตามเป้าประสงค์ดังแสดงในภาพที่ 6.1 ดังต่อไปนี้

สีส้ม ต่ำกว่าค่าเป้าหมายระดับเสี่ยง สถานการณ์อยู่ในช่วง 51-75% ของค่าเป้าหมาย	6.1 การเข้าถึงน้ำดื่มปลอดภัยและจ่ายได้ 6.3 ลดมลพิษทางน้ำ ลดน้ำเสียที่ไม่ผ่านกระบวนการบำบัด 6.4 เพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำ แก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำ 6.6 ปกป้องและฟื้นฟูระบบนิเวศที่เกี่ยวกับแหล่งน้ำ
สีเหลือง ต่ำกว่าค่าเป้าหมาย สถานการณ์อยู่ในช่วง 76-99% ของค่าเป้าหมาย	6.2 การเข้าถึงสุขอนามัยที่พอเพียง ยุติการขับถ่ายในที่โล่ง 6.5 การบริหารจัดการน้ำแบบองค์รวมและมีส่วนร่วมทุกระดับ 6.b สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำและสุขอนามัย
สีเขียว บรรลุค่าเป้าหมาย	6.a เพิ่มขีดความสามารถทางนโยบายและแผนงานด้านน้ำผ่านความร่วมมือระหว่างประเทศ

ทั้งนี้ จากตารางที่ 6.1 ใน**เป้าประสงค์ที่ 6.4** ว่าด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำให้ครอบคลุมทั่วถึงทุกภาคส่วนอย่างเป็นรูปธรรม สร้างหลักประกันการใช้น้ำ จัดหาน้ำที่ยั่งยืนและมีการจัดการแก้ไขปัญหาน้ำ เพื่อลดจำนวนผู้ประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำ ภายในปี พ.ศ. 2573 ได้แสดงถึง 2 ตัวชี้วัดที่มีความเชื่อมโยงกัน ในการแสดงผลของการบริหารจัดการน้ำเชิงปริมาณในมิติเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ ตัวชี้วัด 6.4.1 แสดงให้เห็นว่า มีการใช้น้ำ (water use) แหล่งน้ำผิวดินและแหล่งน้ำใต้ดินไปหนึ่งหน่วยทำให้มูลค่าทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นเท่าใด หากใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพจะทำให้มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจมีค่าสูง และหากดึงน้ำออกไปจากระบบแหล่งน้ำเป็นจำนวนมากเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณน้ำที่มีจะทำให้ระดับความตึงเครียดด้านน้ำสูงขึ้นส่งผลในมิติสิ่งแวดล้อม ซึ่งก็คือตัวชี้วัด 6.4.2 (สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ, 2564, บทที่ 3 หน้า 40)

6.8 แผนงบประมาณประจำปี 2563-2566 ของกรมทรัพยากรน้ำ

งบประมาณรายจ่ายของกรมทรัพยากรน้ำเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งในการกำหนด “อัตราค่าใช้น้ำ” โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการจัดสรรน้ำและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำ (รวมถึงการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำ การเพิ่มผลิตภาพน้ำ การประหยัดน้ำ การอนุรักษ์แหล่งน้ำสาธารณะหรือแหล่งน้ำธรรมชาติ ดังนั้น ภายใต้หลักการชดเชยต้นทุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ หากงบประมาณของกรมทรัพยากรน้ำเพิ่มขึ้น ก็ควรจะเป็นปัจจัยในการปรับอัตราค่าใช้น้ำเพิ่มขึ้น เช่นกัน ตารางที่ 6.2 แสดงงบประมาณรายจ่ายของกรมทรัพยากรน้ำในช่วงปีงบประมาณ 2563 – 2566 ซึ่งพบว่า งบประมาณรายจ่ายรวมเพิ่มขึ้น จาก 4,461.2 ล้านบาท เป็น 5,291.5 ล้านบาท ทั้งนี้ **แผนงานบูรณาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ** เพิ่มขึ้น จาก 3,115.9 ล้านบาท เป็น 3,538.4 ล้านบาท ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 66 – 68 ของงบประมาณรวม โดยแผนงานบูรณาการประกอบด้วย 3 โครงการหลัก คือ โครงการที่ 1 : โครงการอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนาแหลงน้ำ และบริหารจัดการน้ำ โครงการที่ 2 : โครงการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพระบบกระจายน้ำ และ โครงการที่ 3 : โครงการพัฒนากลไกและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำ

สำหรับแผนงานบูรณาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำนั้น นอกจากงบประมาณของกรมทรัพยากรน้ำแล้ว ยังมีหน่วยงานอื่นอีกด้วย เช่น กรมโยธาธิการและผังเมือง ที่มีบทบาทต่อการกักเก็บน้ำต้นทุนหรือการเพิ่มประสิทธิภาพการกักเก็บน้ำในลำน้ำและอ่างเก็บน้ำ ซึ่งจะไม่ขอกล่าวในที่นี้

ตารางที่ 6.2 สรุปแผนงบประมาณประจำปี 2563-2566 ของกรมทรัพยากรน้ำ

หน่วย : ล้านบาท

แผนงาน : ผลผลิต / โครงการ	ปี 2563	ปี 2564	ปี 2565	ปี 2566
รวมทั้งสิ้น	**4,461.1773**	**4,882.4222**	**4,851.9831**	**5,291.5107**
1. แผนงานบุคลากรภาครัฐ	**754.2914**	**731.7948**	**727.9607**	**714.9316**
2. แผนงานพื้นฐานด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม	**591.0293**	**382.6692**	**289.2610**	**444.9084**
ผลผลิตที่ 1 : การเพิ่ม ศักยภาพกลไกในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ	306.7947	162.0258	131.5043	217.4085
ผลผลิตที่ 2 : การปรับปรุงเพิ่มประสิทธิภาพและบำรุงรักษาแหล่งน้ำ	180.8192	192.8434	118.3331	164.6479
ผลผลิตที่ 3 : การเพิ่มศักยภาพ ระบบพยากรณ์และเตือนภัยด้านน้ำ	103.4154	27.8000	39.4236	62.8520
3. แผนงานยุทธศาสตร์เพื่อสนับสนุนด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม	**-**	**75.1560**	**173.5318**	**589.0350**
โครงการที่ 1 : โครงการสนับสนุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ สาธารณะ และพื้นที่ชุ่มน้ำ	-	-	-	589.0350
โครงการที่ 1 : โครงการจัดหาเครื่องจักรกลยานพาหนะ เครื่องมือ และอุปกรณ์ในการบริหารจัดการน้ำ	-	75.1560	173.5318	-
4. แผนงานบูรณาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ	**3,115.8566**	**3,692.8022**	**3,661.2296**	**3,538.4125**
โครงการที่ 1 : โครงการอนุรักษ์ ฟื้นฟูพัฒนาแหลงน้ำ และบริหารจัดการน้ำ	1,273.7101	1,780.6004	1,666.6330	1,007.0543
โครงการที่ 2 : โครงการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพระบบกระจายน้ำ	1,339.8083	1,758.7218	1,853.7121	2,415.3012
โครงการที่ 3 : โครงการพัฒนากลไก และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำ	502.3382	153.4800	140.8845	116.0570
5. แผนงานบูรณาการรัฐบาลดิจิทัล	**-**	**-**	**-**	**4.2232**
โครงการที่ 1 : โครงการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำในพื้นที่นอกเขตชลประทาน	-	-	-	4.2232

ที่มา: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (งบประมาณแผ่นดิน)

6.9 ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม

เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำควรสะท้อนต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการใช้น้ำ และผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้น้ำ ซึ่งจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ ตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ และลักษณะการใช้น้ำ โดยปัจจัยหลักที่ควรพิจารณาในการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ประกอบด้วย 6 ประการ ดังนี้

(1) หลักการชดเชยต้นทุน (cost recovery)

แม้ว่าน้ำผิวดินจะได้มาจากธรรมชาติ แต่รัฐบาลมีต้นทุนในการบริหารจัดการน้ำเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างอุปสงค์ของการใช้น้ำและอุปทานของน้ำซึ่งจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ ตัวอย่างของต้นทุนในการบริหารจัดการน้ำ ได้แก่ ต้นทุนค่าก่อสร้าง บำรุงรักษา โครงสร้างพื้นฐานสำหรับการบริหารจัดการน้ำ ค่าใช้จ่ายเพื่อการฟื้นฟูแหล่งน้ำ รวมถึงการรักษาสมดุลระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำ เป็นต้น ต้นทุนในการบริหารจัดการน้ำที่แตกต่างกันสะท้อนถึงระดับความยากง่ายของการบริหารกจัดการน้ำในแต่ละพื้นที่

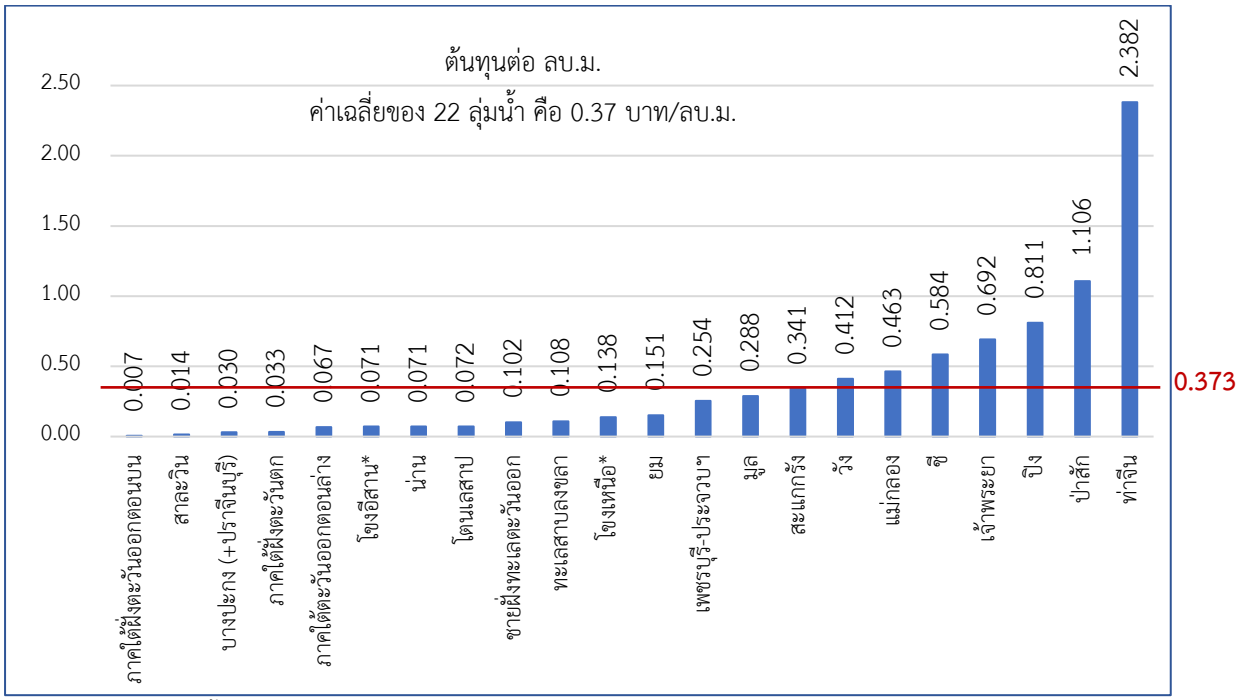
โดยการศึกษาในอดีตของกรมทรัพยากรน้ำ (2564) ใช้แนวทางการคำนวณต้นทุนบนฐานของการลงทุนสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กและการป้องกันตลิ่ง ร่วมกับการบริหารจัดการน้ำ โดยมีรายละเอียดปัจจัยที่คำนึงถึงในการคำนวณต้นทุนดังกล่าว อย่างน้อย 5 ปัจจัย ได้แก่ (ก) ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับการเรียกเก็บค่าใช้น้ำของกรมทรัพยากรน้ำ เช่น ร้อยละ 1 ของงบดำเนินการทั้งหมดของกรมทรัพยากร ซึ่งสมมติให้แบ่งสัดส่วนเท่ากันทุกลุ่มน้ำ (ข) ประสิทธิภาพการส่งน้ำ (สัดส่วนปริมาณน้ำที่ได้รับต่อปริมาณน้ำที่ส่งไป) ของลุ่มน้ำ โดยจะสมมติว่ามีค่าเท่ากับ 1 (นั่นคือ ประสิทธิภาพการส่งน้ำสูงสุด) และเพื่อให้ง่ายในการทำความเข้าใจ จะสมมติว่าเท่ากันในทุกลุ่มน้ำ (ค) ต้นทุนด้านอุปทานน้ำของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ไม่รวมกรมชลประทานและกรมทรัพยากรน้ำบาดาล) ซึ่งโดยหลักการควรจะจำแนกตามลุ่มน้ำ เนื่องจากบริบทปริมาณน้ำต้นทุนของแต่ละลุ่มน้ำไม่เหมือนกัน ต้นทุนนี้สมมติว่าประกอบด้วยอย่างน้อย 2 รายการ คือ มูลค่างบลงทุนเพื่อพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กและงบดำเนินการบริหารจัดการแหล่งน้ำสาธารณะ (ง) เงินสำรองสำหรับการบรรเทาวิกฤตน้ำ ซึ่งขณะนี้ยังไม่มีข้อมูลนี้ในกรณีของกรมทรัพยากรน้ำ แต่กระนั้นก็อาจอนุมาณว่าเท่ากับร้อยละ 20 ของมูลค่าเงินลงทุนพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กและการป้องกันตลิ่ง (ซึ่งอ้างอิงจาก ร้อยละ 20 ของงบประมาณบรรเทาสาธารณภัยของโครงการแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ซึ่งเทียบเท้ากรณีที่ความน่าจะเป็นในการเกิดวิกฤตน้ำอยู่ในระดับต่ำ) โดยสมมติมีสัดส่วนร้อยละ 20 ของมูลค่าการลงทุนดังกล่าวเท่ากันในทุกลุ่มน้ำ ทั้งนี้ หากมีข้อมูลหรือมีการประมาณการค่าใช้จ่ายหรือการตั้งงบประมาณไว้แล้ว จะทำการประเมินให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของลุ่มน้ำต่อไป และ (จ) ปริมาณน้ำที่อยู่ในกำกับการดูแลของกรมทรัพยากรน้ำเพื่อการจัดสรรน้ำให้แก่การใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง ประเภทที่สอง และประเภทที่สาม ซึ่งสมมติเท่ากับปริมาณน้ำต้นทุนทั้งหมดของแต่ละลุ่มน้ำ โดยปริมาณน้ำต้นทุนทั้งหมดของแต่ละลุ่มน้ำในกรณีของกรมทรัพยากรน้ำ ควรจะเป็นผลรวมของปริมาณน้ำจาก 2 ส่วน ได้แก่ แหล่งน้ำขนาดเล็ก และปริมาณน้ำท่าธรรมชาติ (ที่ไม่รวมปริมาณน้ำจากอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่และขนาดกลาง ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในการกำกับดูแลของกรมชลประทาน)

จากข้อมูลงานศึกษาของ กรมทรัพยากรน้ำ (2564) พบว่า ต้นทุนการบริหารจัดการน้ำในแต่ละลุ่มน้ำทั้ง 22 ลุ่มน้ำในประเทศไทยมีความแตกต่างกัน โดยต้นทุนเฉลี่ยมีค่าอยู่ระหว่าง 0.007 – 2.382 บาทต่อลบ.ม.

(เป็นต้นทุนบนฐานการลงทุนอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กและการป้องกันตลิ่ง – ดังกล่าวไว้ในบทที่ 3 หัวข้อ 3.7) โดยลุ่มน้ำภาคใต้ตะวันออกตอนบนมีต้นทุนเฉลี่ยต่ำที่สุด ในขณะที่ลุ่มน้ำท่าจีนมีต้นทุนเฉลี่ยสูงที่สุด สำหรับค่าเฉลี่ยของต้นทุนทั้ง 22 ลุ่มน้ำอยู่ที่ประมาณ 0.373 บาท/ลบ.ม. (ภาพที่ 6.2) (รายละเอียดการคำนวณได้นำเสนอไว้ในบทที่ 3 หัวข้อ 3.7 ตารางที่ 3.11)

จะเห็นได้ชัดเจนว่าต้นทุนในการบริหารจัดการน้ำมีความแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำจึงควรมีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ลุ่มน้ำเพื่อสะท้อนถึงต้นทุนการบริหารจัดการน้ำที่แตกต่างกัน

ภาพที่ 6.2 ต้นทุนเฉลี่ย (บาท/ลบ.ม.) จำแนกตามลุ่มน้ำ

ที่มา: กรมทรัพยากรน้ำ (2564) และการคำนวณเพิ่มเติมโดยคณะที่ปรึกษา

(2) หลักค่าใช้จ่ายเพื่อการอนุรักษ์ต้นน้ำและพื้นที่ป่าต้นน้ำ

การอนุรักษ์ต้นน้ำและพื้นที่ป่าต้นน้ำมีความสำคัญสำหรับความมั่นคงของอุปทานของน้ำให้มีอยู่อย่างต่อเนื่องในระยะยาว เนื่องจากป่าช่วยกักเก็บน้ำ ชะลอน้ำให้ไหลเร็วมีโอกาสดูดซึมไปเก็บไว้ในชั้นดินได้มากขึ้น หากพื้นที่ป่าต้นน้ำถูกทำลาย ปริมาณน้ำก็อาจจลดลงในอนาคต ต้นทุนในการอนุรักษ์ต้นน้ำและพื้นที่ป่าต้นน้ำจึงควรถูกพิจารณาผนวกเข้าไว้เป็นโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำด้วยเช่นกัน โดยต้นทุนดังกล่าวสามารถพิจารณาได้จากข้อมูลต้นทุนการจัดการพื้นที่ป่าต้นน้ำ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสามารถสืบค้นได้จากหน่วยงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมป่าไม้ (ปม.) และ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช (อส.)

ตารางที่ 6.3 แสดงแผนงานบูรณาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กรณีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช และ กรมป่าไม้ ประจำปีงบประมาณ 2566 และคาดการณ์การใช้เงินจนถึงปีงบประมาณ

2570 แผนงานเป็นโครงการฟื้นฟูพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (ลุ่มน้ำ) ระยะที่ 1 ซึ่งครอบคลุมหน่วยงานด้านการอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ 12 ลุ่มน้ำ 23 จังหวัด ของกรมอุทยานฯ (วงเงินทั้งสิ้นของโครงการ 1,840,591,800 บาท ในระยะเวลาดำเนินการ 11 ปี ตั้งแต่ 2560 – 2570 ครอบคลุมพื้นที่ป่าไม้ที่ได้รับการฟื้นฟูรวม 436,000 ไร่) และเป็นโครงการเพื่อการปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศ ครอบคลุมพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ พื้นที่คุณภาพลุ่มน้ำชั้น 1 และ 2 จำนวน 6 ลุ่มน้ำ 10 จังหวัดของกรมป่าไม้ (วงเงินทั้งสิ้นของโครงการ 1,829,222,000 บาท ในระยะเวลา 11 ปี ตั้งแต่ 2560 – 2570 ครอบคลุมพื้นที่ป่าไม้ที่ได้รับการฟื้นฟูรวม 320,689 ไร่) และด้วยการประเมินผลสัมฤทธิ์จากพื้นที่ป่าที่มีการฟื้นฟูในระยะ 10 ปี ที่ควรจะมีลักษณะทางนิเวศวิทยาใกล้เคียงกับป่าธรรมชาติข้างเคียงและศักยภาพการกักเก็บน้ำในดินโดยเฉลี่ย 687.4 ลบ.ม.ต่อไร่ (อ้างอิงจากตัวชี้วัดของเป้าหมายโครงการ แผนงบประมาณรายจ่ายประจำปี 2566) ทำให้สามารถอนุมาณหรือขอยืมตัวเลขมาใช้ในการประมาณการ “ต้นทุนการอนุรักษ์ป่าไม้ ต่อ น้ำ 1 ลบ.ม.”

ตารางที่ 6.4 เป็นการประมาณการปริมาณกักเก็บน้ำในดินของพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร ที่อาจจะระบายลงสู่ลำธารและลำน้ำย่อยอันเป็นต้นน้ำของลุ่มน้ำหลัก แนวทางการประเมินปริมาณกักเก็บน้ำ (ลบ.ม. ต่อ ปี) ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (ภายใต้การดูแลของ อส. และ ปม.) คือ พื้นที่ป่าที่ได้รับการฟื้นฟูแต่ละปี จะคำนวนการสะสมของพื้นที่ปาในช่วงปีงบประมาณ 2560 – 2570 (11 ปี) คูณด้วยปริมาณน้ำกักเก็บในดิน 687.4 ลบ.ม. ต่อไร่ ต่อ ปี (ภายใต้การประมาณการของ อส.)

ตารางที่ 6.5 แสดงแนวทางการประมาณการต้นทุนอนุรักษ์ป่าต้นน้ำที่อาจจะนำมาใช้เป็นปัจจัยในการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ โดยมีแนวทางดังนี้ (1) กระจายงบประมาณออกเป็น 5 ปี เพื่อกระจายภาระต้นทุนออกไปให้อยู่ในกรอบของเวลาการบังคับใช้กฎหมาย (เช่น 5 ปี) โดยยังคงจำนวนพื้นที่ป่าฟื้นฟูเสมือนว่าได้รับงบประมาณเต็มจำนวน (ข) คำนวณศักยภาพการกักเก็บน้ำในดินจากพื้นที่ป่าฟื้นฟูสะสม และ (ค) คำนวณต้นทุนการอนุรักษ์ป่าในรูปของ บาทต่อ ลบ.ม. ซึ่งจะได้ต้นทุน 0.95 และ 0.53 บาท/ลบ.ม.ต่อปี สำหรับพื้นที่ในการดูแลของ อส. และ ปม. ตามลำดับ และ**หากรวมต้นทุนทั้งสองหน่วยงานจะได้ 1.48 บาท/ลบ.ม./ปี**

อย่างไรก็ดี เป้าหมายการใช้งบประมาณแผ่นดินของทั้งสองหน่วยงานดังกล่าวยังมีอีก 4 ประเด็น ได้แก่ ด้านการฟื้นฟูระบบนิเวศ (จำนวนแห่ง) กการป้องกันการชะล้างพังทะลายของดินในพื้นที่ป่าต้นน้ำและพื้นที่ลาดชัน (จำนวนไร่) ด้านการสร้างฝายต้นน้ำ (จำนวนแห่ง) และ ด้านปลูกหญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ (จำนวนกล้าต้นไม้) ดังนั้น เพื่อให้ต้นทุนการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำและพื้นที่ป่าต้นน้ำ 1.48 บาท/ลบ.ม./ปี นั้นสอดคล้องกับเป้าหมายของแผนงาน จึงสมมติว่าต้นทุนดังกล่าวทอนน้ำหนักลงให้เหลือเพียงร้อยละ 20 หรือ 1 ใน 5 ที่ของงบประมาณดังกล่าวเป็นการตอบเป้าหมายศักยภาพการกักเก็บน้ำในดิน ซึ่งประมาณการเท่ากับ **0.296 บาท/ลบ.ม./ปี**

แต่เนื่องจากในปัจจุบันยังไม่มีการเก็บข้อมูลต้นทุนอนุรักษ์ป่าต้นน้ำที่จำแนกตามลุ่มน้ำอย่างชัดเจน ซึ่งในอนาคตควรจะต้องมีการจำแนกพื้นที่ป่าต้นน้ำตามลุ่มน้ำ เพื่อประโยชน์ในการประมาณการต้นทุนอนุรักษ์ป่าต้นน้ำและการออกแบบนโยบายเพื่อการเพิ่ม “น้ำต้นทุน” ของแต่ละลุ่มน้ำได้อย่างเหมาะสมในอนาคต

ตารางที่ 6.3 แผนงานบูรณาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กรณีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช และ กรมป่าไม้ ประจำปีงบประมาณ 2566

ตัวชี้วัด	หน่วย	ผลปี 2560 – 2565	แผนปี 2566	แผนปี 2567	แผนปี 2568	แผนปี 2569 - 2570
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช : โครงการฟื้นฟูพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (ลุ่มน้ำ) ระยะที่ 1 ครอบคลุม 12 ลุ่มน้ำ (วงเงินทั้งสิ้นของโครงการ 1,840,591,800 บาท ในระยะเวลาดำเนินการ 11 ปี ตั้งแต่ 2560 – 2570)						
วงเงินงบประมาณ	ล้านบาท	587.2570	83.3348	292.5000	292.5000	585.0000
เชิงปริมาณ : ฟื้นฟูสภาพป่าเสื่อมโทรม	ไร่	126,000	10,000	75,000	75,000	150,000
เชิงปริมาณ : ปลูกหญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ	กล้า	10,140,000	5,894,909	2,500,000	2,500,000	5,000,000
เชิงปริมาณ : สร้างฝายต้นน้ำ	แห่ง	5,024	4,990	1,680	1,680	3,360
เชิงคุณภาพ : ต้นไม้ที่ปลูกมีอัตราการรอดตายไม่น้อยกว่า	ร้อยละ	80	80	80	80	80
เชิงคุณภาพ : พื้นที่ป่าที่ผ่านการฟื้นฟู 10 ปี ควรมีลักษณะทางนิเวศวิทยาใกล้เคียงกับป่าธรรมชาติข้างเคียง (ความหลากชนิด การกระจายและความหนาแน่น) และมีศักยภาพการกักเก็บน้ำในดินโดยเฉลี่ยต่อไร่	ลบ.ม. ต่อ ไร่ ต่อ ปี	687.4	687.4	687.4	687.4	687.4
กรมป่าไม้ : โครงการปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศ ครอบคลุม 6 ลุ่มน้ำ (วงเงินทั้งสิ้นของโครงการ 1,829,222,000 บาท ในระยะเวลา 11 ปี ตั้งแต่ 2560 – 2570)						
วงเงินงบประมาณ	ล้านบาท	397.2341	43.0139	309.6500	309.6500	769.6740
เชิงปริมาณ : พื้นที่ป่าไม้ที่ได้รับการฟื้นฟู	ไร่	83,089	4,970	50,000	50,000	132,630
เชิงปริมาณ : พื้นที่ป่าต้นน้ำที่ได้รับการฟื้นฟูระบบนิเวศ	แห่ง	6,316	4,085	4,500	4,500	9,902
เชิงปริมาณ : จำนวนพื้นที่ป้องกันการชะล้างพังทลายของดินในพื้นที่ป่าต้นน้ำและพื้นที่ลาดชัด	ไร่	3,182	37,174	40,950	40,950	90,108

ที่มา : งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หน้า 250 – 251 และ หน้า 336 – 337

ตารางที่ 6.4 ประมาณการปริมาณน้ำสะสมในดินของพื้นที่ฟื้นฟูป่า ในช่วงปีงบประมาณ 2560 – 2570

ปี งบประมาณ	กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช				กรมป่าไม้			
	(1)	(2)	(3)	(4) = (3) x 687.40	(5)	(6)	(7)	(8) = (7) x 687.40
	งบประมาณ/ปี* (บาท)	พื้นที่ฟื้นฟูป่า* (ไร่)	พื้นที่ฟื้นฟูป่าสะสม (ไร่) **	ปริมาณน้ำสะสมในดิน (687.40 ลบ.ม./ไร่) รายปี (หลังฟื้นฟูพื้นที่ป่าปีก่อนหน้า) (ลบ.ม./ปี)**	งบประมาณ/ปี* (บาท)	พื้นที่ป่าไม้ที่ได้รับการฟื้นฟู (ไร่) ตามผลสำเร็จ*	พื้นที่ฟื้นฟูป่าสะสม (ไร่)**	ปริมาณน้ำสะสมในดิน (687.40 ลบ.ม./ไร่) รายปี (หลังฟื้นฟูพื้นที่ป่าปีก่อนหน้า) (ลบ.ม./ปี)**
2560	221,000,000	10,000	10,000	6,874,000	78,000,000	13,985	13,985	9,613,174
2561	221,000,000	30,000	40,000	27,496,000	78,000,000	13,985	27,970	19,226,349
2562	117,000,000	30,000	70,000	48,118,000	117,000,000	13,985	41,955	28,839,523
2563	122,012,900	23,000	93,000	63,928,200	5,265,000	13,985	55,939	38,452,698
2564	101,321,100	18,000	111,000	76,301,400	55,030,000	13,985	69,924	48,065,872
2565	90,923,000	15,000	126,000	86,612,400	63,939,100	13,985	83,909	57,679,047
2566	83,334,800	10,000	136,000	93,486,400	43,013,900	4,970	88,879	61,095,425
2567	221,000,000	75,000	211,000	145,041,400	309,650,000	50,000	138,879	95,465,425
2568	221,000,000	75,000	286,000	196,596,400	309,650,000	50,000	188,879	129,835,425
2569	221,000,000	75,000	361,000	248,151,400	384,837,000	66,315	255,194	175,420,356
2570	221,000,000	75,000	436,000	299,706,400	384,837,000	66,315	321,509	221,005,287
รวม	**1,840,591,800**	**436,000**	**436,000**	**299,706,400**	**1,829,222,000**	**321,509**	**321,509**	**221,005,287**

ที่มา : * จากงบประมาณรายจ่าย ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 – 2566 (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และ กรมป่าไม้) และ ** จากการคำนวณโดยที่ปรึกษา

ตารางที่ 6.5 ประมาณการต้นทุนอนุรักษ์ป่าต้นน้ำที่นำไปสู่การเพิ่มน้ำต้นทุนของลุ่มน้ำ (บาท/ลบ.ม.)

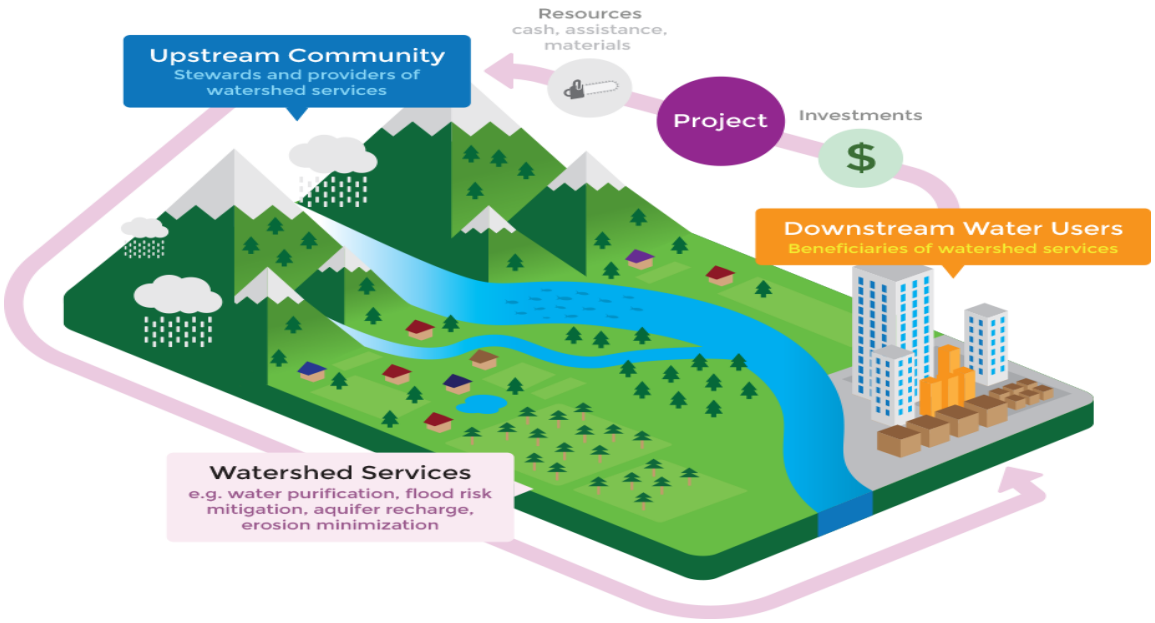
ปี งบประมาณ	กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช			กรมป่าไม้		
	(1)	(2)	(3) = (1) / (2)	(4)	(5)	(6) = (4) / (5)
	งบประมาณ/ปี หาร 5 เพื่อกระจายต้นทุน (บาท)	ปริมาณน้ำสะสมในดิน (687.40 ลบ.ม./ไร่) (ลบ.ม./ปี)	ต้นทุนอนุรักษ์ป่าต้นน้ำเพื่อให้เกิดน้ำสะสมในดิน (บาท/ลบ.ม.)	งบประมาณ/ปี หาร 5 เพื่อกระจายต้นทุน (บาท)	ปริมาณน้ำสะสมในดิน (687.40 ลบ.ม./ไร่) ม (ลบ.ม./ปี)	ต้นทุนอนุรักษ์ป่าต้นน้ำเพื่อให้เกิดน้ำสะสมในดิน (บาท/ลบ.ม.)
2560	44,200,000	6,874,000	6.4300262	15,600,000	9,613,174	1.6227730
2561	44,200,000	27,496,000	1.6075065	15,600,000	19,226,349	0.8113865
2562	23,400,000	48,118,000	0.4863045	23,400,000	28,839,523	0.8113865
2563	24,402,580	63,928,200	0.3817186	1,053,000	38,452,698	0.0273843
2564	20,264,220	76,301,400	0.2655812	11,006,000	48,065,872	0.2289774
2565	18,184,600	86,612,400	0.2099538	12,787,820	57,679,047	0.2217065
2566	16,666,960	93,486,400	0.1782822	8,602,780	61,095,425	0.1408089
2567	44,200,000	145,041,400	0.3047406	61,930,000	95,465,425	0.6487165
2568	44,200,000	196,596,400	0.2248261	61,930,000	129,835,425	0.4769885
2569	44,200,000	248,151,400	0.1781171	76,967,400	175,420,356	0.4387598
2570	44,200,000	299,706,400	0.1474777	76,967,400	221,005,287	0.3482604
รวม	**368,118,360**	**299,706,400**	**โดยเฉลี่ย 11 ปี = 0.9468**	**311,244,400**	**221,005,287**	**โดยเฉลี่ย 11 ปี = 0.5252**

ที่มา : จากการคำนวณโดยคณะที่ปรึกษา

นอกจากนี้ยังสามารถนำแนวคิดเรื่องการจ่ายค่าตอบแทนในการบริการของระบบนิเวศ ที่เรียกว่า PES (Payment for Ecosystem Service) มาเป็นฐานในการประเมินค่าอนุรักษ์ต้นน้ำและพื้นที่ป่าต้นน้ำ PES มีพื้นฐานอยู่บนหลัก “ผู้ได้รับประโยชน์เป็นผู้จ่าย” กล่าวคือ ผู้ที่ได้รับบริการจากระบบนิเวศ (พื้นที่ต้นน้ำ) จ่ายผลประโยชน์ตอบแทนให้แก่ผู้ทำหน้าที่อนุรักษ์ ได้แก่ ชุมชนในพื้นที่ต้นน้ำ PES จึงเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม ในขณะเดียวกันก็ช่วยสนับสนุนชุมชนหรือเกษตรกรให้มีรายได้เพิ่มขึ้นเพื่อแลกกับการเสียสละในการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากพื้นที่ต้นน้ำที่จะต้องอนุรักษ์ให้คงอยู่เพื่อประโยชน์ด้านระบบนิเวศตอนกลางและท้ายน้ำ ในทางเศรษฐศาสตร์นั้นมาตรการ PES สามารถประเมินได้โดยอาศัยหลักความเต็มใจจ่าย (willingness to pay) ของผู้ใช้น้ำที่อยู่ในพื้นที่ตอนกลางน้ำและปลายน้ำที่ได้รับประโยชน์จากการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำและได้รับความมั่นคงด้านทรัพยากรน้ำในระยะยาว รัฐบาลสามารถนำเงินดังกล่าวไปใช้ในโครงการเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ (ภาพที่ 6.3)

ในปัจจุบันยังไม่ได้มีการรวบรวม/ศึกษาถึงต้นทุนและความเต็มใจจ่ายเพื่อการอนุรักษ์น้ำที่ชัดเจน อย่างไรก็ดี มีความสมเหตุสมผลที่จะเชื่อได้ว่าต้นทุนหรือความเต็มใจจ่ายดังกล่าวจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ลุ่มน้ำ ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำจึงควรมีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ลุ่มน้ำเพื่อสะท้อนถึงต้นทุนในการอนุรักษ์น้ำที่แตกต่างกันด้วย

ภาพที่ 6.3 แนวคิดเรื่องการจ่ายค่าตอบแทนในการบริการของระบบนิเวศ

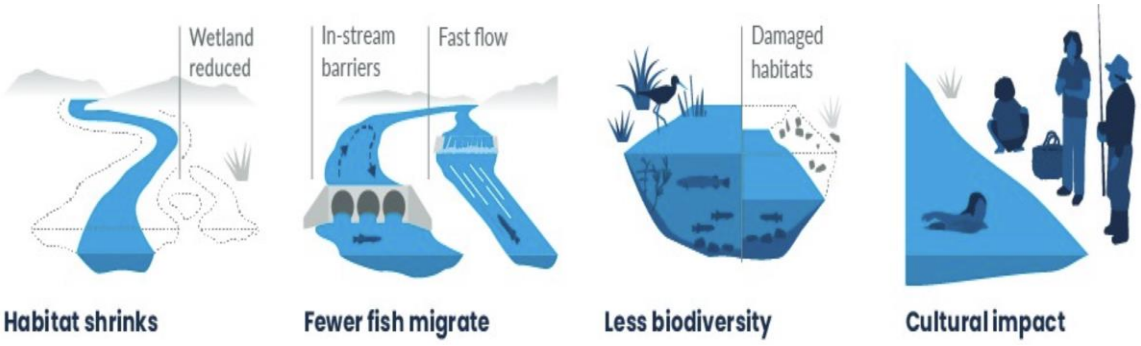

ที่มา : Peaks to People Water Fund (n.d.).

(3) ต้นทุนผลกระทบภายนอกเชิงลบ

การใช้น้ำโดยเฉพาะอย่างยิ่งการดึงน้ำในแหล่งน้ำสาธารณะมาใช้ในปริมาณมาก หรือการก่อสร้างอาคารบังคับน้ำในแหล่งน้ำสาธารณะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทิศทางน้ำโดยการผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ ย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศอันไม่พึงประสงค์ ก่อให้เกิดต้นทุนหรือความเสียหายกับบุคคลที่สามที่ได้รับผลกระทบในเชิงลบ (negative externalities) การลดลงของกระแสน้ำและการเปลี่ยนแปลงกระแสน้ำตามธรรมชาติของแม่น้ำ จนทำให้ปริมาณน้ำในแม่น้ำลดลงอย่างมาก อาจทำให้สารเคมีและธาตุอาหารในน้ำมีความเข้มข้นมากขึ้น หรืออาจก่อให้เกิดการลุกล้ำของน้ำเค็ม ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพน้ำ หรือส่งผลกระทบต่อผลผลิตทางการเกษตร ตลอดจนการสูญเสียถิ่นที่อยู่ตามธรรมชาติของสัตว์น้ำและพันธุ์พืช (habitat shrinks) เสี่ยงต่อการลดลงของความหลากหลายทางชีวภาพ (less biodiversity) การเปลี่ยนแปลงของกระแสน้ำอาจส่งผลต่อเส้นทางการอพยพและการวางไข่ของสัตว์น้ำ (fewer fish migrate) อีกทั้งอาจส่งผลให้กระบวนการกัดเซาะตลิ่งหรือชายฝั่งทะเลและการสะสมตะกอนเปลี่ยนทิศทางไปส่งผลต่อรูปแบบของลำน้ำ กิจกรรมเศรษฐกิจ เช่น อุตสาหกรรมท่องเที่ยว กิจกรรมการพักผ่อน และการประมงซึ่งขึ้นอยู่กับสภาวะธรรมชาติของแม่น้ำอาจถูกกระทบโดยการเปลี่ยนแปลงกระแสน้ำและคุณภาพน้ำ นอกจากนี้ แม่น้ำมักมีความสำคัญทางวัฒนธรรมและทางจิตวิญญาณสำหรับชุมชนพื้นเมือง การเปลี่ยนเส้นทางน้ำอาจทำให้กระทบกับประเพณีทางวัฒนธรรม (cultural impacts) ที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำอีกด้วย ภาพที่ 6.4 รวบรวมแนวคิดเรื่องผลกระทบภายนอกเชิงลบที่อาจจะเกิดขึ้นจากการใช้น้ำปริมาณมากหรือการเปลี่ยนแปลงทิศทางของน้ำหากมีการลงทุนระบบการผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ

ภาพที่ 6.4 ผลกระทบภายนอกจาการใช้น้ำในปริมาณมากหรือการเปลี่ยนแปลงทิศทางน้ำ

ที่มา : Swan systems. (n.d.).

ต้นทุนผลกระทบภายนอกสามารถประเมินได้จากค่าเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งบางรายการสามารถคำนวณเป็นมูลค่าได้โดยตรง เนื่องจากมีราคาตลาดในการอ้างอิง ตัวอย่างเช่น การสูญเสียมูลค่ารายได้ของชาวประมง การสูญเสียผลผลิตทางการเกษตร หรือ การสูญเสียรายได้จากการท่องเที่ยว เป็นต้น ทั้งนี้การประเมินจะต้องกำหนดหรือจำกัดขอบเขตของผลกระทบให้ชัดเจน อย่างไรก็ดี ต้นทุนผลกระทบภายนอกบางรายการอาจไม่มีราคาตลาดเพื่อใช้ในการอ้างอิงมูลค่า เช่น ความเสียหายของระบบนิเวศ หรือ ความเสียหายเชิงวัฒนธรรม

เป็นต้น ในกรณีเช่นนี้ จำเป็นต้องประเมินค่าเสียหายโดยใช้ “วิธีการประเมินมูลค่าสินค้าที่ไม่มีตลาด (non-market valuation methods)” ซึ่งมีวิธีการประเมินอยู่หลายวิธีขึ้นอยู่กับประเภทของผลกระทบ ขนาดของผลกระทบ และความเป็นไปได้ของการจัดเก็บข้อมูล สำหรับวิธีการที่นิยมใช้กันโดยทั่วไป คือ Contingent Valuation Method (CVM) โดยการสอบถามผู้ได้รับผลกระทบถึงความเต็มใจที่จะจ่าย (wiliness to pay) เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบในเชิงลบที่เกิดขึ้น หรือ ความยินดีที่จะยอมรับค่าชดเชย (wiliness to accept) เพื่อชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้น เป็นต้น ทั้งนี้ ความแม่นยำและความน่าเชื่อถือของการประเมินย่อมขึ้นอยู่กับข้อสมมติ (assumption) และขอบเขตของการศึกษา (scope of study) กล่าวคือ ในการประเมินปัญหาผลกระทบภายนอกขนาดใหญ่ที่มีผู้ได้รับผลกระทบมากย่อมมีความแม่นยำน้อยกว่าปัญหาผลกระทบภายนอกขนาดเล็กที่มีผู้ได้รับผลกระทบในวงแคบ

ตัวอย่างของการศึกษาผลกระทบภายนอกเชิงลบจากโครงการของภาครัฐที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยเฉพาะผลกระทบเชิงลบต่อระบบนิเวศและสังคมทั้งในบริเวณตอนต้น-ตอนกลาง-ตอนท้ายของระบบการกระจายน้ำ อาทิ (ก) ปริมาณน้ำที่ถูกดึงไปใช้จำนวนมากในแต่ละช่วงเวลาสามารถส่งผลกระทบต่อปริมาณน้ำในลำน้ำและการเดินเรือขนาดใหญ่ (ในลำน้ำหลัก เช่น แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำบางปะกง) ซึ่งยังไม่สามารถประเมินเป็นมูลค่าผลกระทบทางตรงได้ อาจจะต้องประเมินผลกระทบแบบทางอ้อม เช่น การย้ายเส้นทางขนส่งสินค้าจากทางเรือเป็นทางบก ฯลฯ (ข) การใช้น้ำในปริมาณมากบริเวณตอนต้นหรือตอนกลางของลำน้ำ จะทำให้ปริมาณน้ำตอนท้ายน้ำที่อาจจะส่งผลให้น้ำเค็มรุกเข้ามา และส่งผลต่อการสูญเสียผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในกระชัง หรือ ผลผลิตทางการเกษตรหากมีนำน้ำที่มีความเค็มสูงกว่าค่ามาตรฐานไปใช้ในการเพาะปลูก ซึ่งสามารถประเมินเป็นมูลค่าได้ แต่จะต้องมีการศึกษาในรายละเอียดต่อไป (ค) การป้องกันตลิ่งพังบริเวณที่มีการสูบน้ำมาใช้ในประมาณมาก ซึ่งสามารถประเมินมูลค่าความเสียหายได้ แต่ก็ต้องศึกษาถึงความอ่อนไหวหรือความเสี่ยงของตลิ่งบริเวณที่สูบน้ำของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม (ง) การเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนในลุ่มน้ำหนึ่ง โดยการผันน้ำจากอีกลุ่มน้ำหนึ่ง เช่น โครงการเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนในลุ่มน้ำสาขาของลุ่มน้ำปิง โดยผันน้ำจากลุ่มน้ำยวม (ลุ่มน้ำสาขาของลุ่มน้ำสาละวิน) เพื่อเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนในเขื่อนภูมิพลด้วยการสร้างเขื่อนขุมยวม ดังนั้น โครงการนี้ยังไม่มีการศึกษาผลกระทบเชิงลบต่อลุ่มน้ำยวมที่ชัดเจน เช่น ระบบนิเวศท้ายเขื่อนขุมยวมที่อาจจะได้รับผลกระทบ รวมทั้งผลกระทบต่ออาชีพการเกษตรหรือการประมงของชุมชนที่อาจจะได้รับผลกระทบ ถึงแม้ว่าชุมชนดังกล่าวจะมีจำนวนน้อยและพื้นที่มีขอบเขตจำกัดเพราะเป็นพื้นที่ติดชายแดนเมียนมา และ (จ) ผลกระทบภายนอกเชิงลบอีกประการหนึ่งคือ ผลกระทบจากการก่อสร้างระบบผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ เช่น การก่อสร้างอาคารระบายน้ำ หรือ การสร้างอ่างเก็บน้ำ/เขื่อนเพื่อรองรับน้ำที่ผันข้ามลุ่ม หรือการสร้างอ่างเก็บน้ำ/เขื่อนเพื่อกักเก็บน้ำไว้สำหรับการผันน้ำไปยังลุ่มน้ำอื่น ได้แก่ การสูญเสียพื้นที่ป่าไม้หรือพื้นที่ทางการเกษตรเพื่อการสร้างอ่างเก็บน้ำ/เขื่อน/ฝายทดน้ำ/ประตูระบายน้ำ เป็นต้น (อ้างอิงข้อมูลจากรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ของโครงการเขื่อน/อ่างเก็บน้ำ/ระบายน้ำ ของกรมชลประทาน ผ่านข้อมูลรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาแหล่งน้ำ eia.onep.go.th)

อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันยังไม่มีการศึกษาถึงต้นทุนผลกระทบภายนอกจากการใช้น้ำในปริมาณมาก หรือ การผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ ที่ชัดเจนเป็นการเฉพาะพื้นที่ลุ่มน้ำในพื้นที่ดูแลของกรมทรัพยากรน้ำ แต่โดยหลักการที่กล่าวถึงข้างต้นสามารถนำมาเป็นหลักในการวางโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำได้ว่า ผู้ใช้น้ำในปริมาณมาก มีแนวโน้มที่

จะก่อให้เกิดต้นทุนผลกระทบภายนอกได้มากกว่า ดังนั้นอัตราค่าใช้น้ำควรมีอัตราที่เพิ่มสูงขึ้นตามช่วงปริมาณการใช้น้ำ หรือที่เรียกว่า “อัตราก้าวหน้า” (progressive rate) เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม และ สร้างแรงจูงใจให้ผู้ใช้น้ำในปริมาณมากลดการใช้น้ำลงเพื่อลดผลกระทบภายนอกนั่นเอง

(4) ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้น้ำและความสามารถในการจ่าย

โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่เป็นธรรม ควรจะสามารถสะท้อนถึงประโยชน์จากการใช้น้ำ โดยหากคำนึงถึงการผลิตสินค้าและบริการ เพื่อสร้างกิจกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์ซึ่งมีปัจจัยต่าง ๆ อาทิ ทุน แรงงาน พลังงาน และน้ำ เป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ดังนั้นในมุมมองทางเศรษฐกิจ อาจจะหมายถึงความสามารถในการสร้างมูลค่าผลผลิตจากการใช้น้ำเป็นปัจจัยการผลิต ประโยชน์จากการใช้น้ำสามารถวัดได้หลายรูปแบบผ่านตัวชี้วัดที่เรียกว่า Water Intensity หรือ Water Productivity หรือ Water-Use Efficiency ก็ได้ ซึ่งแต่ละตัวชี้วัด มีแนวทางการคำนวณที่แตกต่างกันเล็กน้อย กล่าวคือ

Water Intensity = มูลค่าเศรษฐกิจของสาขาการผลิต หารด้วย ปริมาณ Water Withdrawal

Water Productivity = มูลค่าเศรษฐกิจของสาขาการผลิต หารด้วย ปริมาณ Water Consumed

Water-Use Efficiency = มูลค่าเศรษฐกิจของสาขาการผลิต หารด้วย ปริมาณ Water Used

Water Used หมายถึง ปริมาณน้ำที่ใช้ไปในกระบวนการผลิตหรือการเพาะปลูกหรือการบำบัดน้ำเสียหรือการระบายความร้อน โดยจะยังคงมีน้ำเหลือใช้ที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้

Water Consumed หมายถึง ปริมาณน้ำที่ใช้หมดไปหรือที่อยู่ในผลิตภัณฑ์

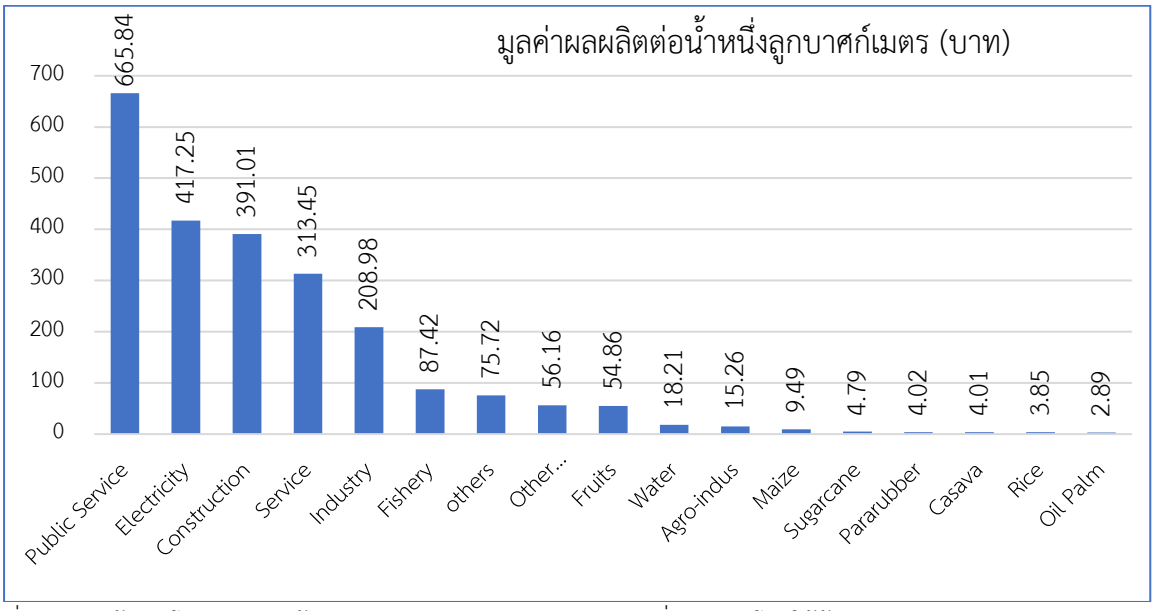
Water Withdrawal หมายถึง ปริมาณน้ำที่ดึงมาใช้จากแหล่งน้ำ เพื่อนำไปใช้หรือบริโภค โดยปริมาณที่ดึงมาน้ำจะมากกว่าปริมาณที่ใช้หรือบริโภค เพราะต้องสำรองเผื่อการสูญเสียน้ำระหว่างการดึงน้ำมาใช้หรือสำรองหรือกระจายน้ำ

“ประสิทธิภาพการใช้น้ำ” แตกต่างจาก “ผลิตภาพการใช้น้ำ” เนื่องจาก ประสิทธิภาพการใช้น้ำไม่ได้คำนึงถึงผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการใช้น้ำในกิจกรรมนั้น นอกจากนี้ ผลิตภาพการใช้น้ำคำนวณจากสัดส่วนของผลผลิตทางเศรษฐกิจต่อปริมาณน้ำที่ใช้หมดไป ไม่ใช่ปริมาณการใช้น้ำ ในความเป็นจริงประสิทธิภาพการใช้น้ำมักใช้ประเมินความเชื่อมั่นของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนของระดับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจากการใช้น้ำ (สทนช. 2565, หน้า 3-2) ข้อมูลดังกล่าวนี้สามารถอ้างอิงจากผลการศึกษาของ สทนช. (2565) และ การศึกษาของ ปาณิศา และ คณะ (2564)

ทั้งนี้ ประสิทธิภาพในการใช้น้ำที่สะท้อนผลประโยชน์จากการใช้น้ำที่การศึกษาครั้งนี้นำเสนอ ใช้วิธีการคำนวณที่ปรับปรุงมาจากข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาของ ปาณิศา และ คณะ (2564) โดยนำข้อมูลที่คำนวณการใช้น้ำผ่านเทคนิคตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต นำมาทำเป็นตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตที่มีบัญชีน้ำเข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อคำนวณมูลค่าผลประโยชน์หรือมูลค่าผลผลิตที่ได้รับจากการใช้น้ำ 1 ลบ.ม. ในสาขาการผลิตและบริการต่างๆ ดังแสดงในภาพที่ 6.5 ซึ่งพบว่า มูลค่าการใช้น้ำในสาขาการบริการสาธารณะ เป็นสาขาการผลิตที่มีมูลค่าผลผลิตต่อการใช้น้ำ 1 ลบ.ม. สูงที่สุดจากทั้งหมด 17 สาขาการผลิต รองลงมาคือ การผลิตไฟฟ้า การก่อสร้าง และ ภาคบริการ ตามลำดับ ทั้งนี้จะสังเกตได้ว่า ภาคการเกษตรสามารถสร้างมูลค่าผลผลิตได้น้อยกว่าสาขาการผลิตอื่น ๆ

ข้อมูลประสิทธิภาพของ สทนช. (2565) และ ปาณิศา และคณะ (2564) พบว่า แต่ละสาขาการผลิตหรือแม้กระทั่งสาขาการผลิตเดียวกันแต่ต่างลุ่มน้ำ ก็มีมูลค่าผลผลิตต่อการใช้น้ำแตกต่างกัน ดังนั้น หากจะมีการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำด้วยปัจจัยผลประโยชน์จากการใช้น้ำ ควรกำหนดให้ค่าน้ำแตกต่างกันในทุกสาขาการผลิตและแตกต่างกันในทุกลุ่มน้ำ

ภาพที่ 6.5 มูลค่าผลผลิตต่อน้ำหนึ่งลูกบาศก์เมตร (บาท)

ที่มา: คณะผู้วิจัย โดยปรับปรุงข้อมูลของปาณิศา และ คณะ (2564) ซึ่งคำนวณโดยใช้ข้อมูล IO 2010

นอกจากนี้ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจอีกอย่างหนึ่งที่อาจนำมาเป็นตัวกำหนดค่าใช้น้ำได้อีก คือ ความสามารถในการจ่ายค่าใช้น้ำ ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากรายได้หรือกำไรจากการผลิตสินค้าและบริการ กล่าวคือ ผู้ที่มีรายได้สูงย่อมมีความสามารถในการจ่ายค่าใช้น้ำที่มากกว่าผู้มีรายได้น้อย ดังนั้น ในทางทฤษฎี การกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ อาจจะสามารถกำหนดให้สาขาการผลิตที่มีรายได้หรือกำไรมากกว่า ต้องจ่ายค่าใช้น้ำในอัตราที่สูงกว่า

แต่อย่างไรก็ดี ในการกำหนดค่าใช้น้ำยังมีข้อพึงคำนึงถึงอีก 3 ประการ คือ (ก) ความเป็นธรรมระหว่างผู้ใช้น้ำที่อยู่ในสาขาการผลิตเดียวกัน แม้ว่าจะตั้งอยู่ต่างลุ่มน้ำ (ข) ความง่ายในการปฏิบัติ ที่การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำที่เหมือนกันของทุกสาขาการผลิตมีความง่ายกว่ามาก และ (ค) การขาดข้อมูลเรื่องประสิทธิภาพการใช้น้ำที่มีความชัดเจนและเป็นที่ยอมรับ **ดังนั้น ในทางปฏิบัติ การศึกษานี้จึงขอเสนอให้ไม่ต้องนำปัจจัยด้านผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้น้ำและความสามารถในการจ่ายค่าน้ำมาพิจารณา**

(5) ความขาดแคลนน้ำ

โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ อาจกำหนดให้มีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความรุนแรงของความขาดแคลนน้ำ (water scarcity) โดยสามารถกำหนดอัตราค่าใช้น้ำให้สูงขึ้นเป็นพิเศษเป็นการชั่วคราว (temporary drought surcharge) เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกิดการใช้น้ำอย่างประหยัดเพิ่มมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ดี ประสิทธิภาพของมาตรการกำหนดค่าใช้น้ำให้สูงขึ้นนี้ ขึ้นอยู่กับการตอบสนองต่ออัตราค่าใช้น้ำของผู้ใช้น้ำ กล่าวคือ ผู้ใช้น้ำจะลดการใช้น้ำลงมากน้อยเพียงใดเมื่ออัตราค่าใช้น้ำเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งในทางเศรษฐศาสตร์เรียกว่าการตอบสนองต่ออัตราค่าใช้น้ำนี้ว่า “ความยืดหยุ่นของการใช้น้ำต่อราคา” (price elasticity) หากมีการตอบสนองต่อราคาสูง (ความยืดหยุ่นสูง) การเพิ่มขึ้นของอัตราค่าใช้น้ำเพียงเล็กน้อยก็เพียงพอที่จะส่งผลให้ผู้ใช้น้ำลดปริมาณการใช้ลงได้มาก ในทางกลับกันหากผู้ใช้น้ำมีการตอบสนองต่อราคาต่ำ (ความยืดหยุ่นต่ำ) ก็จำเป็นที่จะต้องกำหนดอัตราค่าใช้น้ำให้เพิ่มสูงขึ้นมากจึงจะส่งผลให้ผู้ใช้น้ำลดการใช้น้ำลง ดังนั้นการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำที่เหมาะสมจึงต้องมีการศึกษาถึงค่าความยืดหยุ่นต่อราคาของการใช้น้ำ เพื่อให้สามารถกำหนดอัตราค่าใช้น้ำที่เหมาะสม เพียงพอที่จะส่งเสริมให้เกิดการประหยัดน้ำที่เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ดี อัตราดังกล่าวจะต้องไม่สูงจนกระทั่งเป็นการซ้ำเติมความเดือดร้อนของผู้ใช้น้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่มีครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำอยู่เป็นจำนวนมาก

ตัวอย่างก็การจัดเก็บค่าใช้น้ำที่แตกต่างตามฤดูกาลหรือสถานการณ์น้ำ คือ กรณีของประเทศอังกฤษ ที่ใช้ปัจจัยด้านฤดูกาล (season factor) ในการปรับอัตราค่าใช้น้ำ เช่น ช่วงฤดูร้อน (factor = 1.60) ช่วงฤดูหนาว (factor = 0.16) หรือ ตลอดปี (factor = 1.00) ทั้งนี้บริบทของประเทศอังกฤษ ในช่วงฤดูร้อนปริมาณน้ำต้นทุนมีจำกัด จึงส่งเสริมให้มีการประหยัดน้ำมากกว่าในช่วงปกติ

หากพิจารณาถึงข้อมูลการขาดแคลนน้ำในระดับลุ่มน้ำ ก็จะพบว่า ระดับการขาดแคลนน้ำของแต่ละลุ่มน้ำมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ดังแสดงในตารางที่ 6.6 โดยลุ่มน้ำที่เผชิญภาวะขาดแคลนอย่างมากในช่วงปี 2551 – 2560 ได้แก่ ลุ่มน้ำท่าจีน เจ้าพระยา และบางปะกง ที่มีการขาดแคลนน้ำมากกว่า 1,000 ล้าน ลบ.ม.ต่อปี และ หากพิจารณาถึงความตึงเครียดด้านน้ำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะสำหรับลุ่มน้ำที่มีความตึงเครียดน้ำแตกต่างกัน ก็อาจจะทำให้โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำของแต่ละลุ่มน้ำแตกต่างกันได้ ทั้งนี้ นิยามของ “ระดับความตึงเครียดด้านน้ำ” คือ สัดส่วนการใช้น้ำจืดต่อปริมาณน้ำจืดในสาขาหลักต่างๆ รวมทั้งน้ำจืดที่นำกลับมาใช้ใหม่ หลังจากพิจารณาความต้องการปริมาณการไหลเพื่อสิ่งแวดล้อม (EFR) แล้ว เป็นตัวแทนที่วัดค่าทางด้านสิ่งแวดล้อม (ทั้งนี้กิจกรรมหลักทางเศรษฐกิจที่ใช้น้ำอ้างอิงจาก ISIC) หากเปรียบเทียบการจัดกลุ่มสำหรับความตึงเครียดด้านน้ำ เป็นช่วงตามที่ UN Water กำหนดไว้ ดังนี้ ระดับความตึงเครียดน้อย (0-10%) ระดับความตึงเครียดปานกลาง (10-25%) ระดับความตึงเครียดสูง (25-70%) และ ระดับความตึงเครียดสูงมาก (มากกว่า 70%)

การศึกษาของสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2564) ระบุว่า ความตึงเครียดด้านน้ำ (Water Stress) จะแปรผันโดยตรงกับปริมาณน้ำที่ไหลผ่านลุ่มน้ำ ปริมาณน้ำใต้ดินที่พัฒนาได้ และปริมาณที่ถูกนำไปใช้เป็นหลัก ดังนั้น ลุ่มน้ำที่มีปริมาณน้ำต้นทุนน้อยแต่ใช้น้ำปริมาณมากจะมีความตึงเครียดด้านน้ำสูง อย่างไรก็ตาม หากดึงน้ำออกไปจากระบบแหล่งน้ำเป็นจำนวนมากเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณน้ำที่มีจะทำให้ระดับความตึงเครียดด้านน้ำสูงขึ้นส่งผลในมิติสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 6.6 การขาดแคลนน้ำรวม (ล้าน ลบ.ม.) รายลุ่มน้ำ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2551-2560

ลำดับ	ลุ่มน้ำ	ฤดูฝน	ฤดูแล้ง	รายปีเฉลี่ย
1	ลุ่มน้ำสาละวิน	0.41	6.57	6.98
2	ลุ่มน้ำโขงเหนือ	32.18	42.37	74.55
	ลุ่มน้ำโขงอีสาน	11.47	5.30	16.77
3	ลุ่มน้ำกก	11.57	71.46	83.03
4	ลุ่มน้ำชี	70.84	73.01	143.85
5	ลุ่มน้ำมูล	320.89	118.98	439.87
6	ลุ่มน้ำปิง	16.93	377.23	394.16
7	ลุ่มน้ำวัง	10.41	22.66	33.07
8	ลุ่มน้ำยม	31.43	920.74	952.17
9	ลุ่มน้ำน่าน	9.71	264.55	274.26
10	ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	621.96	2,846.86	3,468.82
11	ลุ่มน้ำสะแกกรัง	5.01	14.96	19.97
12	ลุ่มน้ำป่าสัก	10.57	43.96	54.53
13	ลุ่มน้ำท่าจีน	1,227.43	2,452.08	3,679.51
14	ลุ่มน้ำแม่กลอง	70.88	182.88	253.76
15	ลุ่มน้ำปราจีนบุรี	0.00	2.43	2.43
16	ลุ่มน้ำบางปะกง	16.84	1,034.53	1,051.37
17	ลุ่มน้ำโตนเลสาบ	0.37	16.92	17.29
18	ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก	79.47	344.62	424.09
19	ลุ่มน้ำเพชรบุรี	88.77	317.51	406.28
20	ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลประจวบคีรีขันธ์	43.88	219.74	263.62
21	ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก	70.02	334.25	404.27
22	ลุ่มน้ำตาปี	0.00	15.46	15.46
23	ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	137.96	57.04	195.00
24	ลุ่มน้ำปัตตานี	0.00	6.57	6.57
25	ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตก	9.35	31.37	40.72
	รวม	**2,898.35**	**9,824.05**	**12,722.40**

ที่มา: สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2563), โครงการจัดทำหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคิดค่าน้ำและจัดทำกฎหมายลำดับรองตามกฎหมายว่าด้วยทรัพยากรน้ำ (หมวด 4 การจัดสรรน้ำและการใช้น้ำ), ผนวก ซ-76

การศึกษาความตึงเครียดด้านน้ำ (water stress) ของประเทศจำแนกตาม 22 ลุ่มน้ำ ซึ่งหากลุ่มน้ำใดมีค่าเกินช่วงที่กำหนดเพียง 1 ปี จะจัดเข้าอีกกลุ่ม พบว่า ลุ่มน้ำที่อยู่ในกลุ่มความตึงเครียดด้านน้ำแต่ละช่วง ดังแสดงในภาพที่ 6.6 ซึ่งแสดงค่าเฉลี่ยความตึงเครียดน้ำในช่วงปี 2558 – 2562 (ยังเป็นการจำแนกเป็น 25 ลุ่มน้ำ) ดังนี้

ลุ่มน้ำที่จัดอยู่ในกลุ่ม**น้อย**มี 6 ลุ่มน้ำ ได้แก่ สาละวิน โขงตะวันออกเฉียงเหนือ โขงเหนือ ภาคใต้ฝั่งตะวันออกตอนล่าง ภาคใตฝั่งตะวันออกตอนบน และภาคใต้ฝั่งตะวันตก

ลุ่มน้ำที่จัดอยู่ในกลุ่ม**ปานกลาง**มี 12 ลุ่มน้ำ ได้แก่ โตนเลสาบ ทะเลสาบสงขลา สะแกกรัง มูล น่าน วัง แม่กลอง ป่าสัก ชี ยม ชายฝั่งทะเลตะวันออก และบางปะกง

ลุ่มน้ำที่จัดอยู่ในกลุ่ม**สูง**มี 3 ลุ่มน้ำ ได้แก่ ปิง เจ้าพระยา และเพชรบุรี-ประจวบคีรีขันธ์

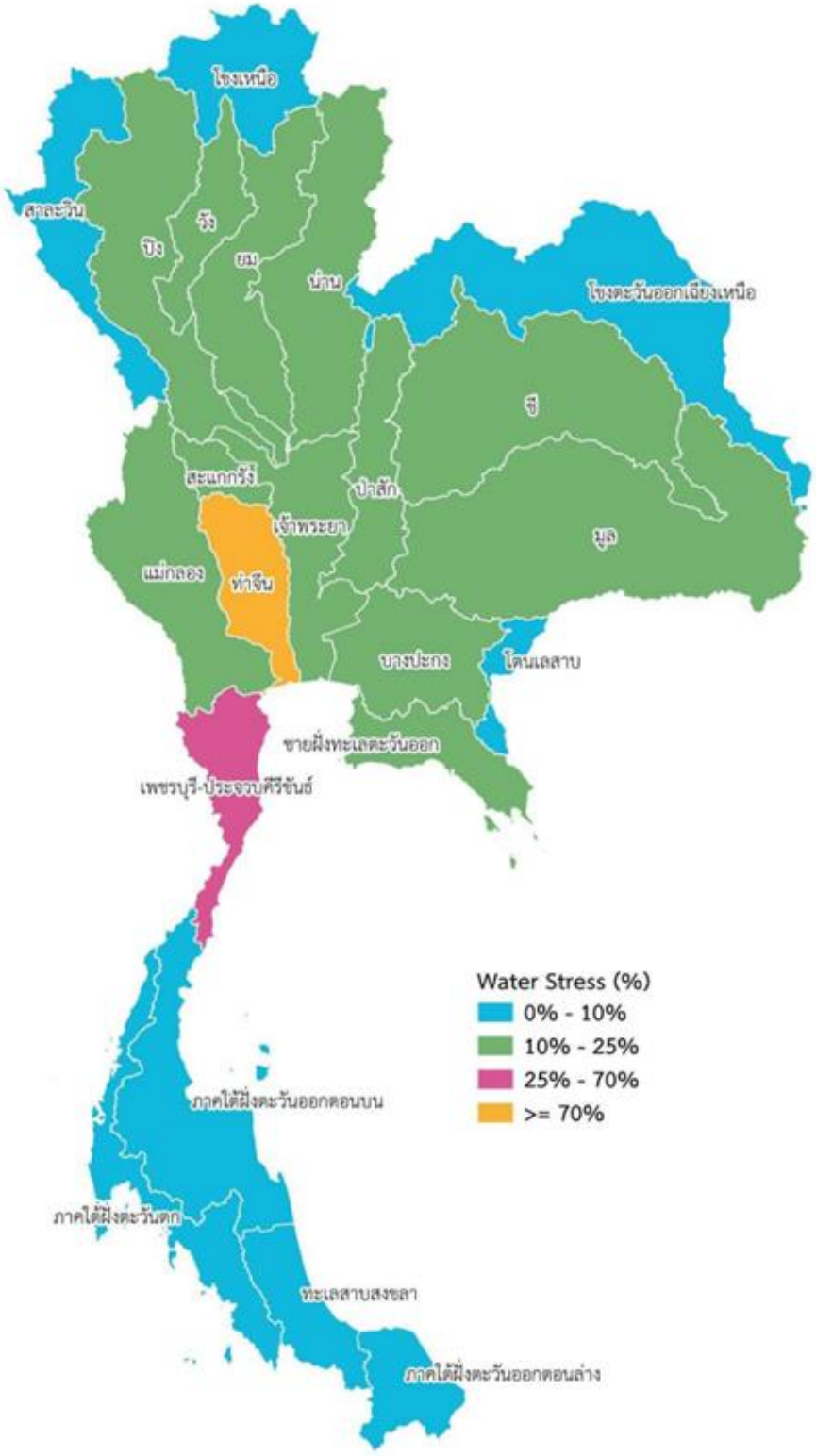
ลุ่มน้ำที่อยู่ในกลุ่ม**สูงมาก** 1 ลุ่มน้ำ คือ ลุ่มน้ำท่าจีน โดยในปี 2561 มีความตึงเครียดด้านน้ำสูงถึงร้อยละ 115.50 และปี 2562 มีความตึงเครียดด้านน้ำร้อยละ 99.23 แสดงถึงการใช้น้ำที่สูงมากจนส่งผลกระทบสิ่งแวดล้อมในเชิงปริมาณ

อย่างไรก็ตาม ความตึงเครียดด้านน้ำของประเทศไทยในช่วง 5 ปี (2558 – 2562) อยู่ในกลุ่มน้อยถึงปานกลาง (ควรรักษาระดับในกลุ่มนี้) และจากผลการวิเคราะห์แนวโน้มในช่วง 5 ปี ความตึงเครียดด้านน้ำมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น (สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ, 2564: หน้า 4-13 และ 4-22) แสดงรายละเอียดดังแสดงในภาพที่ 6.7 และตารางที่ 6.7 (ยังเป็นการจำแนกเป็น 25 ลุ่มน้ำ)

ถึงแม้ว่าปัจจุบันพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ได้กำหนดให้มีการประกาศเขตภาวะน้ำแล้งและเขตภาวะน้ำแล้งอย่างรุนแรง (มาตรา 57 และ มาตรา 58 ตามลำดับ) เพื่อหน่วยงานจะได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาภาวะน้ำแล้งได้อย่างเหมาะสม (ตามมาตรา 59 – 63) แต่กระนั้น ปัจจุบันยังไม่ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการประเมินภาวะน้ำแล้งและภาวะน้ำแล้งอย่างรุนแรงของคณะกรรมการลุ่มน้ำ ดังนั้น เพื่อให้เข้าใจถึงความสำคัญของการขาดแคลนน้ำเป็นปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ การศึกษานี้จึงขอนำเสนอบริบทสถานการณ์ “ภัยแล้ง” ของประเทศไทยจากการประเมินสถานการณ์ของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (ปภ.) กระทรวงมหาดไทย เพื่อประกอบการการวิเคราะห์ความเสี่ยงด้านภาวะน้ำแล้งและเหตุผลในการสนับสนุนปัจจัยการขาดแคลนน้ำในการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำของสังคมไทย

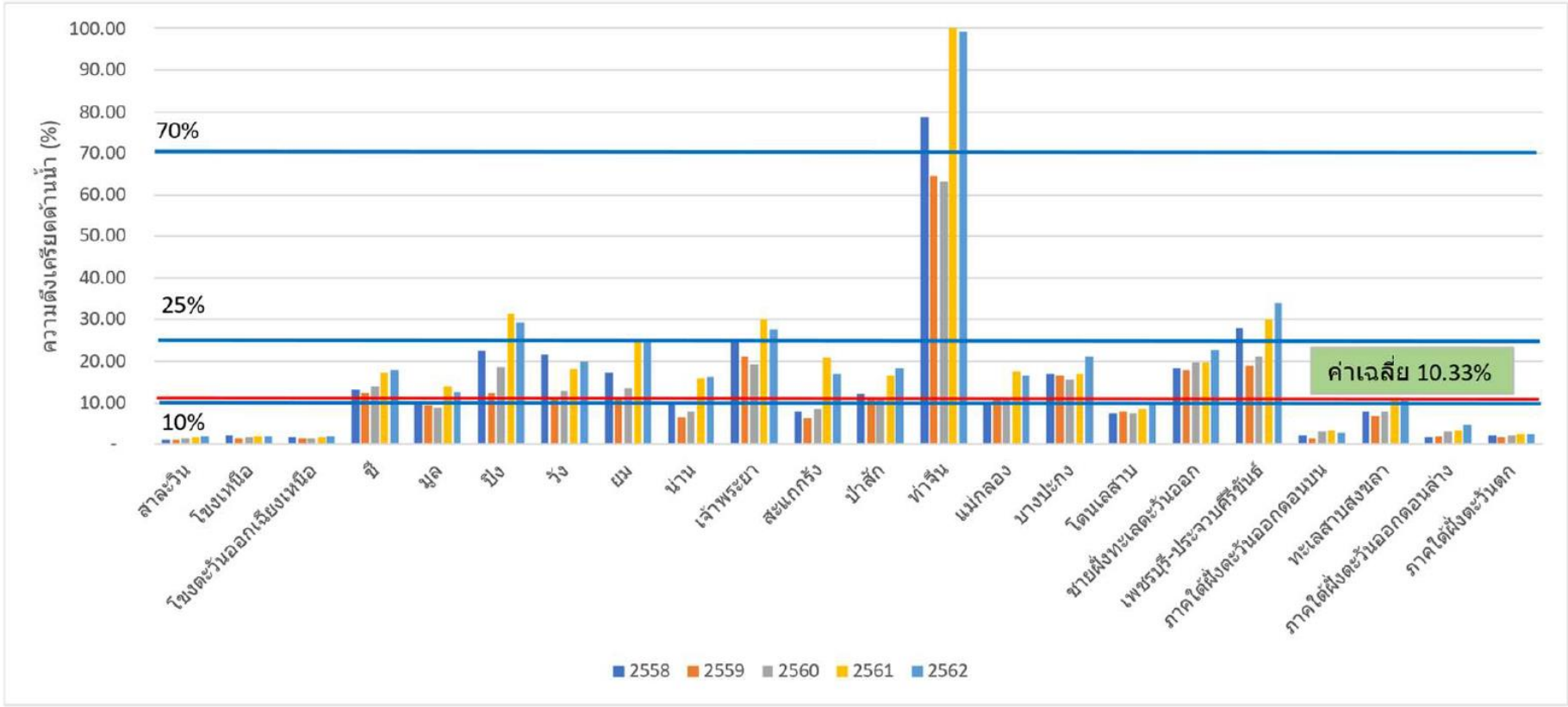
กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย สรุปว่า ภัยแล้งเป็นภัยธรรมชาติที่เกิดจากการขาดแคลนน้ำเป็นระยะเวลานานเป็นเดือนๆ หรือเป็นปี สาเหตุจากปัจจัยทางธรรมชาติและจากการกระทำของมนุษย์โดยทั่วไป เกิดขึ้นเมื่อพื้นที่ที่ได้รับน้ำอย่างสม่ำเสมอเกิดฝนตกต่ำกว่าค่าเฉลี่ย เกิดผลกระทบอย่างมากต่อการดำรงชีวิต การเกษตร และระบบนิเวศในพื้นที่เกิดภัยแล้ง ช่วงเวลาการเกิดภัยแล้งในประเทศไทยมี 2 ช่วงได้แก่ ช่วงฤดูหนาวต่อเนื่องถึงฤดูร้อน โดยเริ่มจากครึ่งหลังของเดือนตุลาคมเป็นต้นไป บริเวณประเทศไทยตอนบน (ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลางและภาคตะวันออก) จะมีปริมาณฝนลดลงเป็นลำดับ จนกระทั่งเข้าสู่ฤดูฝนในช่วงกลางเดือนพฤษภาคมของ ปีถัดไป ซึ่งภัยแล้งลักษณะนี้จะเกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี และ ช่วงกลางฤดูฝนประมาณปลายเดือนมิถุนายนถึงเดือนกรกฎาคม จะมีฝนทิ้งช่วงเกิดขึ้น ภัยแล้งลักษณะนี้จะเกิดขึ้นเฉพาะท้องถิ่นหรือบางบริเวณ บางครั้งอาจครอบคลุมพื้นที่เป็นบริเวณกว้างเกือบทั่วประเทศ (กรมอุตุนิยมวิทยา https://www.tmd.go.th/info/info.php?FileID=71)

ภาพที่ 6.6 ค่าเฉลี่ยความตึงเครียดด้านน้ำรายลุ่มน้ำปี 2558 – 2562

ที่มา: สำนักทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2564), โครงการศึกษาและจัดเก็บข้อมูลตัวชี้วัดประสิทธิภาพการใช้น้ำและความขาดแคลนน้ำ, น.4-37

ภาพที่ 6.7 ความตึงเครียดด้านน้ำ รายลุ่มน้ำ ปี 2558-2562

ที่มา: สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2564), โครงการศึกษาและจัดเก็บข้อมูลตัวชี้วัดประสิทธิภาพการใช้น้ำและความขาดแคลนน้ำ, น.4-22

ตารางที่ 6.7 เปรียบเทียบความตึงเครียดด้านน้ำ ระดับลุ่มน้ำ ปี 2558 – 2562

หน่วย: %

ลุ่มน้ำ	ปี 2558	ลุ่มน้ำ	ปี 2559	ลุ่มน้ำ	ปี 2560	ลุ่มน้ำ	ปี 2561	ลุ่มน้ำ	ปี 2562
สาละวิน	1.21	สาละวิน	1.16	โขงตะวันออกเฉียงเหนือ	1.30	สาละวิน	1.66	สาละวิน	1.87
โขงตะวันออกเฉียงเหนือ	1.63	โขงตะวันออกเฉียงเหนือ	1.30	สาละวิน	1.33	โขงตะวันออกเฉียงเหนือ	1.80	โขงตะวันออกเฉียงเหนือ	1.90
ภาคใต้ตะวันออกตอนล่าง	1.66	โขงเหนือ	1.32	โขงเหนือ	1.58	โขงเหนือ	1.89	โขงเหนือ	2.00
ภาคใต้ตะวันออกตอนบน	2.14	ภาคใต้ฝั่งตะวันออกตอนบน	1.43	ภาคใต้ฝั่งตะวันตก	2.16	ภาคใต้ฝั่งตะวันตก	2.45	ภาคใต้ฝั่งตะวันตก	2.49
ภาคใต้ฝั่งตะวันตก	2.16	ภาคใต้ฝั่งตะวันตก	1.74	ภาคใต้ตะวันออกตอนล่าง	3.16	ภาคใต้ตะวันออกตอนล่าง	3.37	ภาคใต้ฝั่งตะวันออกตอนบน	2.64
โขงเหนือ	2.19	ภาคใต้ตะวันออกตอนล่าง	2.00	ภาคใต้ฝั่งตะวันออกตอนบน	3.17	ภาคใต้ฝั่งตะวันออกตอนบน	3.44	ภาคใต้ตะวันออกตอนล่าง	4.77
โตนเลสาบ	7.28	สะแกกรัง	6.39	โตนเลสาบ	7.29	โตนเลสาบ	8.42	โตนเลสาบ	10.01
ทะเลสาบสงขลา	7.90	น่าน	6.63	ทะเลสาบสงขลา	7.84	ทะเลสาบสงขลา	10.52	ทะเลสาบสงขลา	10.30
สะแกกรัง	8.05	ทะเลสาบสงขลา	6.75	น่าน	8.02	มูล	13.89	มูล	12.58
น่าน	9.47	โตนเลสาบ	8.08	สะแกกรัง	8.43	น่าน	16.02	น่าน	16.08
มูล	9.53	มูล	9.45	มูล	8.87	ป่าสัก	16.46	แม่กลอง	16.38
แม่กลอง	9.80	ป่าสัก	10.59	แม่กลอง	10.97	บางปะกง	17.12	สะแกกรัง	17.02
ป่าสัก	11.99	วัง	10.64	ป่าสัก	11.36	ชี	17.24	ชี	17.73
ชี	13.19	แม่กลอง	10.75	วัง	12.82	แม่กลอง	17.66	ป่าสัก	18.49
บางปะกง	17.03	ยม	11.00	ยม	13.42	วัง	18.15	วัง	20.13
ยม	17.21	ชี	12.25	ชี	13.99	ชายฝั่งทะเลตะวันออก	19.63	บางปะกง	21.12

หน่วย: %

ลุ่มน้ำ	ปี 2558	ลุ่มน้ำ	ปี 2559	ลุ่มน้ำ	ปี 2560	ลุ่มน้ำ	ปี 2561	ลุ่มน้ำ	ปี 2562
ชายฝั่งทะเลตะวันออก	18.35	ปิง	12.37	บางปะกง	15.75	สะแกกรัง	20.72	ชายฝั่งทะเลตะวันออก	22.67
วัง	21.59	บางปะกง	16.44	ปิง	18.64	ยม	25.29	ยม	24.71
ปิง	22.34	ชายฝั่งทะเลตะวันออก	17.94	เจ้าพระยา	19.05	เจ้าพระยา	30.09	เจ้าพระยา	27.65
เจ้าพระยา	24.98	เพชรบุรี-ประจวบคีรีขันธ์	18.90	ชายฝั่งทะเลตะวันออก	19.77	เพชรบุรี-ประจวบคีรีขันธ์	30.20	ปิง	29.42
เพชรบุรี-ประจวบคีรีขันธ์	27.89	เจ้าพระยา	21.03	เพชรบุรี-ประจวบคีรีขันธ์	21.14	ปิง	31.39	เพชรบุรี-ประจวบคีรีขันธ์	33.97
ท่าจีน	78.77	ท่าจีน	64.48	ท่าจีน	63.15	ท่าจีน	115.50	ท่าจีน	99.23

ที่มา: สำนักทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2564), โครงการศึกษาและจัดเก็บข้อมูลตัวชี้วัดประสิทธิภาพการใช้น้ำและความขาดแคลนน้ำ, น.4-23

สำหรับพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้งมาก (ซึ่งยังให้ความสำคัญกับผลกระทบต่อภาคเกษตร) ได้แก่ บริเวณ**ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง** เพราะเป็นบริเวณที่อิทธิพลของมรสุมตะวันตกเฉียงใต้เข้าไปไม่ถึง และถ้าปีใดไม่มีพายุหมุนเขตร้อนเคลื่อนผ่านในแนวดังกล่าวแล้วจะก่อให้เกิดภัยแล้งรุนแรงมากขึ้น นอกจากพื้นที่ดังกล่าวแล้ว ยังมีพื้นที่อื่น ๆ ที่มักจะประสบปัญหาฝนแล้ง ฝนทิ้งช่วง เป็นประจำอีกดังตารางที่ 6.8

ตารางที่ 6.8 ภูมิภาคที่ได้รับผลกระทบภัยแล้ง จำแนกตามลักษณะของภาวะแล้ง

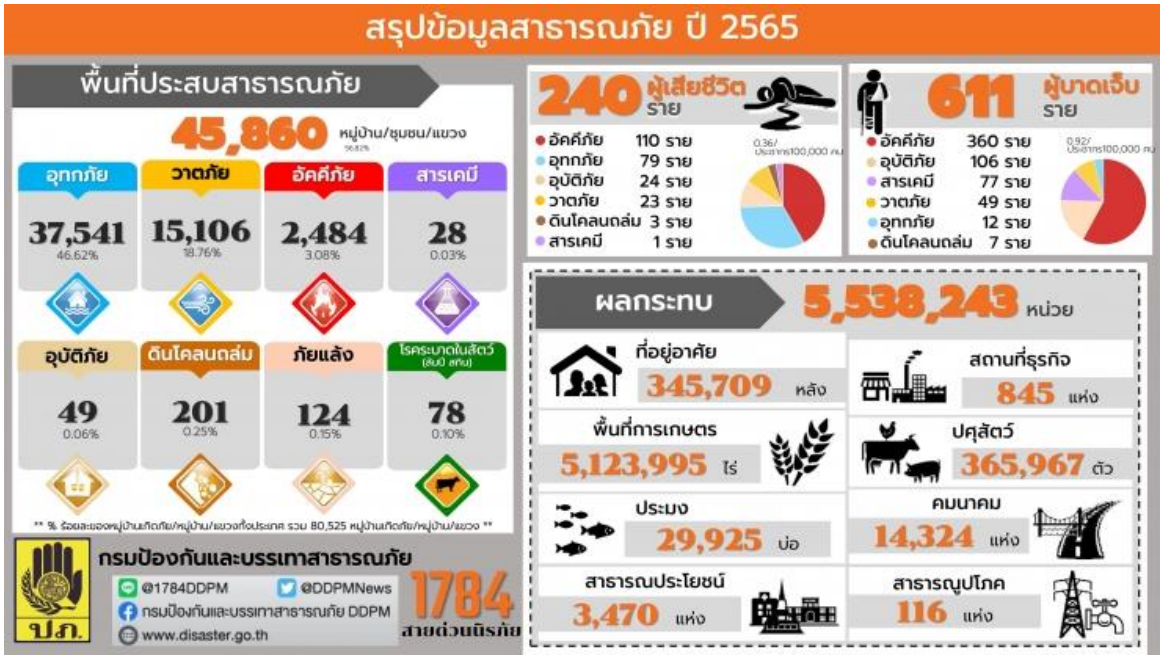
ภาค / เดือน	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	กลาง	ตะวันออก	ใต้	
					ฝั่งตะวันออก	ฝั่งตะวันตก
ม.ค.						ฝนแล้ง
ก.พ.		ฝนแล้ง	ฝนแล้ง			ฝนแล้ง
มี.ค.	ฝนแล้ง	ฝนแล้ง	ฝนแล้ง	ฝนแล้ง	ฝนแล้ง	ฝนแล้ง
เม.ย.	ฝนแล้ง	ฝนแล้ง	ฝนแล้ง	ฝนแล้ง		ฝนแล้ง
พ.ค.						ฝนแล้ง
มิ.ย.	ฝนทิ้งช่วง	ฝนทิ้งช่วง	ฝนทิ้งช่วง	ฝนทิ้งช่วง		
ก.ค.	ฝนทิ้งช่วง	ฝนทิ้งช่วง	ฝนทิ้งช่วง	ฝนทิ้งช่วง		

ที่มา : กรมอุตุนิยมวิทยา (https://www.tmd.go.th/info/info.php?FileID=71)

สำหรับข้อมูลสถิติสาธารณภัยประจำปี 2565 พบว่า สาธารณภัยที่เกิดขึ้นในประเทศไทยมีหลายประเภท ได้แก่ อุทกภัย วาตภัย ภัยแล้ง ดินโคลนถล่ม อัคคีภัย อุบัติภัย สารเคมีและวัตถุอันตราย และโรคระบาดสัตว์ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเหตุสาธารณภัยรายวันของจังหวัดทั่วประเทศ ดังแสดงในภาพที่ 6.8 สำหรับ**ภัยแล้งนั้นเกิดขึ้นใน 124 หมู่บ้าน/ชุมชน อยู่ใน 3 จังหวัด 6 อำเภอ 22 ตำบล** นอกจากนี้ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (ปภ.) เผยว่า**พื้นที่เสี่ยงภัยแล้ง**เมื่อพิจารณาจากข้อมูลผลการสำรวจ**ขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค**สะสม 3 ปี (2563-2565) พบว่า พื้นที่เสียงภัยแล้งด้านอุปโภคบริโภคที่มีความเสี่ยงระดับสูงอยู่ในพื้นที่ 1,045 หมู่บ้าน/ชุมชน อยู่ใน 24 จังหวัด 77 อำเภอ 192 ตำบล อย่างไรก็ดี พื้นที่ที่มีความเสี่ยงระดับปานกลางอยู่ในพื้นที่ 8,277 หมู่บ้าน/ชุมชน และ พื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่ำอยู่ในพื้นที่ 48,043 หมู่บ้าน/ชุมชน ดังแสดงในภาพที่ 6.9

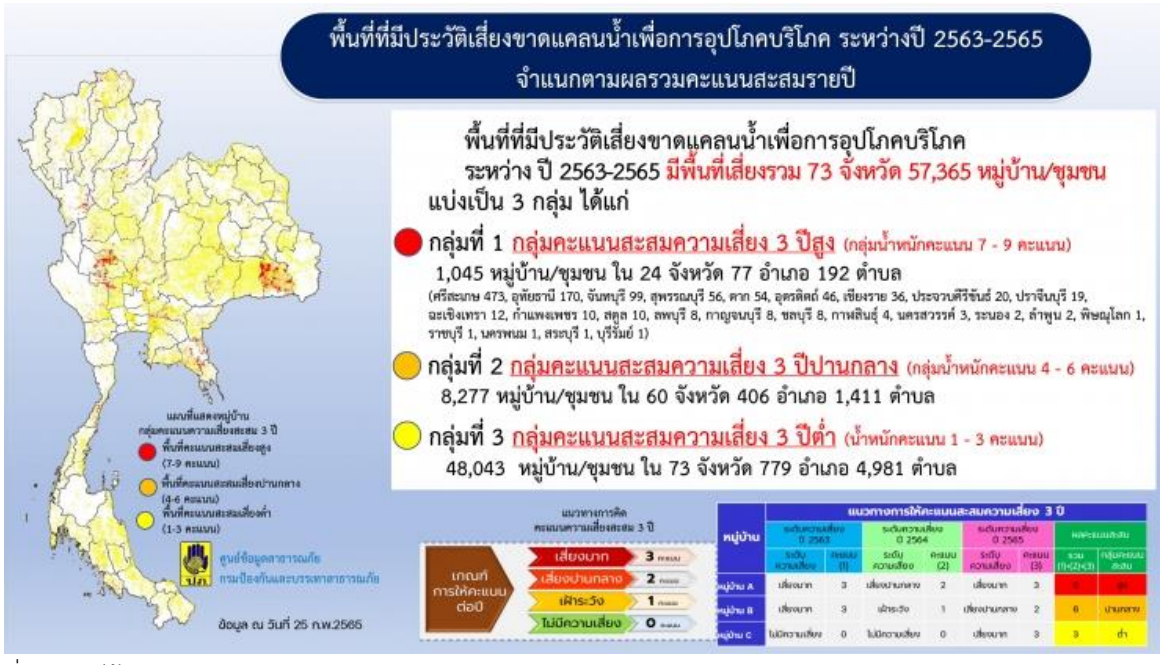
ข้อมูลด้านพื้นที่ความเสี่ยงด้านขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคอาจจะสามารถนำมาใช้ประกอบการพิจารณากำหนดปัจจัยโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะสำหรับการประปาได้ เช่น การลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำ สาธารณะเพื่อบรรเทาต้นทุนในการจัดหาน้ำดิบเพื่อการผลิตน้ำประปา (ปริมาณน้ำดิบที่ใช้ x อัตราค่าใช้น้ำดิบ) อย่างไรก็ดี การลดหย่อนหรือการยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะจะต้องไม่ส่งสัญญาณที่ผิด (wrong signaling) จนทำให้ประชาชนไม่ร่วมมือประหยัดน้ำหรือใช้น้ำอย่างคุ้มค่า

ภาพที่ 6.8 สรุปข้อมูลสาธารณภัย ปี 2565

ที่มา: กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

ภาพที่ 6.9 พื้นที่ที่มีประวัติเสี่ยงขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคระหว่างปี 2563 - 2565

ที่มา: ศูนย์ข้อมูลสาธารณภัย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

ด้วยเหตุนี้ ในพื้นที่ที่เกิดภาวะเสี่ยงจากการขาดแคลนน้ำเป็นประจำหรือมีความเสี่ยงสูง หรือลุ่มน้ำที่เผชิญกับภาวะความตึงเครียดน้ำสูงและสูงมาก ควรจะมีการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่คำนึงถึงปัจจัยด้านการขาดแคลนน้ำด้วย โดย**ควรจะมีอัตราค่าใช้น้ำที่สูงกว่า**ในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่ำหรือความตึงเครียดน้ำต่ำ **เพื่อส่งสัญญาณที่ถูกต้อง** (correct signaling) ให้ผู้แก่ใช้น้ำสาธารณะทราบถึงสถานการณ์สมดุลน้ำในพื้นที่ และการตัดสินใจใช้เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการใช้น้ำได้อย่างเหมาะสมอีกด้วย

นอกจากนี้ หากมีการเก็บค่าใช้น้ำ เงินค่าใช้น้ำที่จัดเก็บได้ ยังสามารถนำมาใช้เพื่อชดเชยผู้เดือดร้อนจากภัยแล้งหรือการขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภคได้ เช่น การจัดหาน้ำจากพื้นที่อื่นสำหรับกรณีการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า หรือ การลงทุนสร้างแหล่งกักเก็บน้ำเพิ่มเติมสำหรับกรณีที่เงินค่าใช้น้ำมีจำนวนมากเพียงพอ ฯลฯ ด้วยเหตุนี้ การพิจารณา**กลไกการชดเชยความเดือดร้อน**ด้านภัยแล้งจากการเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะในช่วงปกติก็เป็นทางเลือกด้านนโยบายอีกทางเลือกหนึ่งได้

นอกจากมาตรการการเพิ่มอัตราค่าใช้น้ำในช่วงภาวะน้ำแล้งแล้ว รัฐบาลมีทางเลือกทางนโยบายเพื่อส่งเสริมการประหยัดน้ำในภาวะขาดแคลนน้ำโดยใช้มาตรการบังคับ (ภาพที่ 6.10) โดยการจำกัดกิจกรรมการใช้น้ำที่ไม่จำเป็น เช่น การรดน้ำสนามหญ้า การรดน้ำต้นไม้ การล้างรถ หรือ การเปลี่ยนน้ำในสระว่ายน้ำ เป็นต้น ซึ่งมาตรการดังกล่าวนี้มีความเข้มข้นอย่างมาก โดยเฉพาะเป็นมาตรการที่ใช้กับประชาชนในเขตเมือง

อย่างไรก็ดี การแก้ปัญหาภัยแล้งของประเทศไทยในปัจจุบันมักเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เช่น แจกน้ำให้ประชาชน ขุดเจาะน้ำบาดาล สร้างศูนย์จ่ายน้ำ จัดทำฝนเทียม ฯลฯ ส่วนการแก้ไขปัญหาระยะยาวมักเน้นการพัฒนาแหล่งน้ำเป็นหลัก เช่น การพัฒนาลุ่มน้ำ การสร้างฝาย การสร้างเขื่อน ขุดลอกแหล่งน้ำ การให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมมือในการจัดทำและพัฒนาชลประทาน (www.tmd.go.th/info/info.php?FileID=71) และการส่งเสริมการรักษาป่าและปลูกป่า เช่น การปลูกป่า 3 อย่าง ได้ประโยชน์ 4 อย่าง ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น (www.greencoun.com/3forest_4benefits) ศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ยังได้ออกข้อปฏิบัติเมื่อเกิดภัยแล้ง (การแก้ไขเฉพาะหน้า) เช่น (ก) เตรียมกักเก็บน้ำสะอาดเพื่อการบริโภคให้เพียงพอ โดยเริ่มดำเนินการก่อนช่วงเกิดภัยแล้ง (ข) ขุดลอกคู คลอง ดูแลแหล่งเก็บน้ำในชุมชนให้มีศักยภาพเพื่อเพิ่มปริมาณกักเก็บน้ำ (ค) การใช้น้ำเพื่อการเกษตร ควรใช้ในช่วงเช้าและเย็น เพื่อลดอัตราการระเหยน้ำ และ (ง) วางแผนใช้น้ำอย่างประหยัด เพื่อให้มีน้ำใช้ตลอดช่วงภัยแล้ง เช่น ใช้น้ำจากฝักบัวเพื่อชำระร่างกายจะประหยัดน้ำมากกว่าการตักอาบ นำน้ำที่ใช้ชำระร่างกายหรือน้ำจากการซักผ้าไปใช้ต่อทางการเกษตร

ภาพที่ 6.10 ตัวอย่างมาตรการสำหรับช่วงภาวะน้ำแล้ง

	VERY DRY		EXTREMELY DRY	
	STAGE 1	STAGE 2	STAGE 3	STAGE 4
	MANDATORY WATER RESTRICTIONS			
During mandatory water restrictions, all residents, businesses and City operations must restrict their outdoor water as outlined below. These restrictions are enforceable by the Water Utility Bylaw.				
Sprinklers	YES 2 hr max., one day/week According to specific schedule based on address	YES 1 hr max., one day/week According to specific schedule based on address	NO	NO
Hoses with spray nozzle	YES Anytime	YES Anytime	NO	NO
Hand watering	YES Anytime	YES Anytime	YES Anytime	NO
Watering new grass	YES Anytime	YES Anytime	YES Anytime	NO
Washing outdoor: Cars, windows, exterior building surfaces, sidewalks, driveways or walkways	NO	NO	NO	NO
Filling outdoor pools or hot tubs	YES Anytime	YES Anytime	NO	NO

ที่มา : Roseville, Calif. (2015). / Calgary. (n.d.).

(6) การใช้น้ำเพื่อการดำรงชีพ ประโยชน์สาธารณะ และ นโยบายของรัฐ

ลักษณะของกิจกรรมหรือกิจการบางประเภท อาจมีความจำเป็นหรือสมควรได้รับการลดหย่อนหรือยกเว้นค่าใช้น้ำ เช่น การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคเพื่อดำรงชีวิต เนื่องจากเป็นภารกิจพื้นฐานของรัฐ การใช้น้ำเพื่อประโยชน์สาธารณะ เช่น การดับเพลิง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ฯลฯ รวมไปถึงเหตุผลทางนโยบาย เช่น การส่งเสริมการลงทุนในบางท้องที่ การบรรเทาความเดือนร้อนทางเศรษฐกิจในบางท้องที่ หรือในกรณีที่การใช้น้ำในกิจการที่ไม่ได้ก่อให้เกิดการสูญเสียน้ำ เช่น การใช้น้ำผ่านเขื่อนเพื่อการผลิตไฟฟ้า เป็นต้น สำหรับการพิจารณาถึงลักษณะของกิจกรรมหรือกิจการที่ควรได้รับการลดหย่อนหรือยกเว้นนี้ จะได้ทำการวิเคราะห์ในรายละเอียดต่อไปในบทที่ 8

จากปัจจัยทั้ง 6 ประการดังกล่าวข้างต้นนั้น คณะที่ปรึกษานำมาใช้เป็นหลักในการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำเพื่อให้สะท้อนต้นทุนต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการใช้น้ำในแต่ละพื้นที่ ความสามารถในการจ่ายในแต่ละกิจการ รวมไปถึงเหตุผลทางต่างๆ ตามที่ได้กล่าวถึงข้างต้นเพื่อให้เกิดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่โปร่งใสและเป็นธรรม

6.10 บทส่งท้าย

เนื่องด้วย “น้ำเป็นเศรษฐทรัพย์” หรือน้ำมีราคา หรือ “น้ำสาธารณะมิใช่ของฟรี” อีกต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้งบประมาณจำนวนมากจากภาครัฐเพื่ออนุรักษ์แหล่งน้ำสาธารณะสำหรับการใช้ประโยชน์ของภาคการผลิตและการอุปโภคบริโภคของประชาชน ดังนั้น กรอบแนวคิดในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะจึงควรประกอบด้วย (ก) อัตราค่าใช้น้ำสาธารณะควรจะสะท้อนหลักการชดเชยต้นทุนในการจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะ โดยอาจอิงข้อมูลงบประมาณแผ่นดินของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และบำรุงรักษาแหล่งน้ำสาธารณะ เช่น กรมทรัพยากรน้ำ ภายใต้แผนงานบูรณาการด้านการบริหารจัดการทรัยากรน้ำ (ข) อัตราค่าใช้น้ำสาธารณะควรจะสะท้อนถึงการรับผิดขอบต่อผลกระทบภายนอกเชิงลบจากการใช้น้ำสาธารณะในปริมาณมาก (ค) อัตราค่าใช้น้ำสาธารณะควรจะส่งเสริมให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้น้ำให้เกิดการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ตามหลักการของ SDG6 (ง) อัตราค่าใช้น้ำสาธารณะควรจะสะท้อนต้นทุนการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ โดยอาจอิงข้อมูลงบประมาณของหน่วยราชการหรือองค์กรชุมชนหรือองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง และ (จ) อัตราค่าใช้น้ำสาธารณะควรจะสะท้อนสถานการณ์การขาดแคลนน้ำในบางช่วงเวลา โดยเฉพาะในพื้นที่ “เขตภาวะน้ำแล้ง” และ “เขตภาวะน้ำแล้งรุนแรง” หรือ อาจจะแตกต่างกันระหว่างลุ่มน้ำที่มี “ระดับความตึงเครียดน้ำสูงและสูงมาก” กับลุ่มน้ำที่มีระดับความตึงเครียดน้ำปานกลางและต่ำ เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนตามเป้าหมาย SDG 6.4 ของระดับลุ่มน้ำ

ดังนั้น ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ประกอบด้วย 6 ปัจจัย ได้แก่ (1) ต้นทุนด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะ (2) ต้นทุนด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการอนุรักษ์ต้นน้ำและพื้นที่ป่าต้นน้ำ (3) ต้นทุนด้านผลกระทบภายนอกเชิงลบ โดยต้นทุนทั้งสามด้านนี้จะใช้หลักการชดเชยต้นทุน (cost recovery) ซึ่งจะเป็นการชดเชยต้นทุนบางส่วนเท่านั้น (4) ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้น้ำและความสามารถในการจ่ายค่าใช้น้ำ (5) ปัจจัยด้านการขาดแคลนน้ำหรือระดับความตึงเครียดน้ำหรือระดับความเสี่ยงภัยแล้งในแต่ละลุ่มน้ำหรือพื้นที่ และ (6) การใช้น้ำเพื่อประโยชน์สาธารณะ (ที่ไม่ได้จัดเป็นการใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง) และเพื่อเป็นไปตามนโยบายของรัฐในการส่งเสริมกิจการหรือการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่เฉพาะ จากกรอบแนวคิดดังกล่าวนั้น คณะที่ปรึกษาจะนำไปประกอบการพิจารณา “ข้อเสนอแนะโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่เหมาะสม โปร่งใส และเป็นธรรม” ต่อไป

อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันนี้ ปัจจัยกำหนดโครงสร้างที่มีข้อมูลอยู่บ้างแล้ว คือ ปัจจัยด้านต้นทุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะ แม้ว่าต้นทุนดังกล่าวนี้จะยังไม่ครบถ้วนทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่ก็สามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะได้ในระยะแรกของการใช้กลไกค่าใช้น้ำสาธารณะ (ซึ่งยังไม่เคยมีการดำเนินการมาก่อน) ของกรมทรัพยากรน้ำ ดังนั้น การกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะจึงจำเป็น

ต้องเผชิญกับความท้าทายในอีกอย่างน้อย 4 ด้าน ได้แก่ (ก) ด้านข้อมูลที่ต้องมีการเริ่มต้นจัดเก็บอย่างเป็นระบบ (ข) การทำความเข้าใจร่วมกันกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง (ค) การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในระดับลุ่มน้ำหลัก ลุ่มน้ำใหญ่ (เช่น ลุ่มน้ำเจ้าพระยาใหญ่) และระดับประเทศในภาพรวม และ (ง) ความสอดคล้องกันระหว่างหน่วยงานที่จัดเก็บค่าใช้น้ำ คือ กรมชลประทาน เนื่องจากเป็นการใช้น้ำผิวดินเช่นกัน และยังมีความเชื่อมโยงกันในเรื่องปริมาณน้ำต้นทุนของลุ่มน้ำอีกด้วย

ในขั้นนี้ คณะที่ปรึกษาจึงเห็นควรว่า กรมทรัพยากรน้ำจำเป็นต้องมีข้อมูลประกอบการคำนวณเพื่อให้อัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ**มีความโปร่งใส** ดังแสดงในตารางที่ 6.9

ตารางที่ 6.9 ข้อมูลที่จำเป็นต้องมีเพื่อพิจารณาปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ

ปัจจัยกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ	ข้อมูลที่จำเป็น	แนวทางกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ
1. เพื่อชดเชยต้นทุนจัดการทรัพยากรน้ำ	ข้อมูลต้นทุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (ร่วมกับ หน่วยงานอื่น ที่มิใช่ ชป. และ ทบ.)	กำหนดอัตราแตกต่างกันตามลุ่มน้ำ
2. เพื่ออนุรักษ์ต้นน้ำและพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร	ข้อมูลต้นทุนการอนุรักษ์ต้นน้ำและพื้นที่ป่าต้นน้ำ (ร่วมกับ อส. และ ปม.)	กำหนดอัตราแตกต่างกันตามลุ่มน้ำ
3. ผลกระทบภายนอกเชิงลบ	ข้อมูลต้นทุนผลกระทบภายนอกเชิงลบจากการใช้น้ำปริมาณมาก (โดยอาจจะใช้ข้อมูลโครงการพัฒนาแหล่งน้ำของกรมชลประทานและหน่วยงานอื่นที่มีการทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม หรือ EIA report)	กำหนดอัตราแบบเพิ่มขึ้นตามช่วงปริมาณการใช้ (increasing block pricing)
4. ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้น้ำ	ข้อมูลมูลค่าผลประโยชน์จากการใช้น้ำของแต่ละกิจการผลิต	กำหนดอัตราแตกต่างกันตามประเภทอุตสาหกรรม และ ช่วงปริมาณการใช้
5. ความขาดแคลนน้ำ : พื้นที่เสี่ยงภัยแล้งจากการขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค หรือลุ่มน้ำที่มีความตึงเครียดน้ำสูง	ข้อมูลความยืดหยุ่นของการใช้น้ำของแต่ละกิจการ การปรับปรุงข้อมูลความตึงเครียดน้ำ (ร่วมกับ สทนช. และ ชป.)	กำหนดอัตราแตกต่างกันตามความรุนแรงของภาวะขาดแคลนน้ำ
6. การใช้น้ำเพื่อประโยชน์สาธารณะ คุณภาพน้ำ นโยบายของรัฐ	ข้อมูลด้านนโยบายของภาครัฐ ข้อมูลด้านกิจกรรมของผู้ใช้น้ำที่เกี่ยวกับการใช้น้ำเพื่อประโยชน์สาธารณะ ข้อมูลด้านคุณภาพน้ำในแม่น้ำ	ยกเว้น หรือ ลดหย่อนอัตราค่าน้ำ

บทที่ 7
ข้อเสนอแนะโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่มีความเหมาะสม โปร่งใสและเป็นธรรม ต่อผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม

7.1 บทนำ

เหตุผลและความจำเป็นในปัจจุบันสำหรับแนวคิดเรื่องการเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะมีอย่างน้อย 5 ประการ ได้แก่ (ก) เพื่อสร้างความตระหนักรู้ถึงความเสี่ยงด้านความมั่นคงด้านน้ำ เพราะข้อมูลที่ผ่านมาปริมาณน้ำต้นทุนมีแนวโน้มลดลงเนื่องจากส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศที่ทำให้ปริมาณน้ำฝนลดลง ผนวกกับพื้นที่ป่าต้นน้ำมีความเสื่อมโทรมจนเป็นเหตุให้ศักยภาพในการกักเก็บน้ำในดินของพื้นที่ต้นน้ำลดลง (ข) เพื่อสร้างความเข้าใจถึงโอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งทางเศรษฐกิจและสังคม จากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การเข้ามาของแรงงานต่างชาติ และนักท่องเที่ยวจากต่างแดน ทำให้ความต้องการใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคเพิ่มขึ้นควบคู่กับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและเมือง ทำให้มีความจำเป็นต้องจัดหาบริการสาธารณะด้านประปาและไฟฟ้า เพื่อรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม และ (ค) เพื่อสะท้อนความรับผิดชอบต่อการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างเป็นธรรม การใช้น้ำสาธารณะเพื่อกิจการทางเศรษฐกิจหรือแสวงหารายได้เชิงพาณิชย์ควรจะมีส่วนรับผิดชอบต่อการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ

อย่างไรก็ดี การกำหนด “โครงสร้างอัตรา” ค่าใช้น้ำสาธารณะสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ที่มิใช่น้ำจากทางน้ำชลประทานและน้ำบาดาล จะต้องมีลักษณะที่สังคมพึงประสงค์ คือ มีความโปร่งใสและเป็นธรรมต่อผู้จ่ายค่าใช้น้ำ บทที่ 6 ได้วิเคราะห์ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ ซึ่งมีอย่างน้อย 6 ปัจจัย ที่จะนำไปสู่การวางโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่เหมาะสม โปร่งใสและเป็นธรรม กล่าวคือ การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำต้องอาศัยข้อมูลต้นทุนด้านต่าง ๆ ที่ถูกต้อง มีที่มาที่ไป และ สามารถตรวจสอบได้ ในขณะที่อัตราค่าใช้น้ำที่เป็นธรรมจะต้องสะท้อนต้นทุนการใช้น้ำของผู้ใช้น้ำซึ่งจะมีความแตกต่างกันไปตามที่ได้อธิบายไว้ในบทที่ 6

ดังนั้น ในบทนี้จะนำเสนอภาพรวมของบริบทลุ่มน้ำในด้านอุปทานและอุปสงค์ของน้ำ (หัวข้อ 7.2) ลักษณะของโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่เหมาะสม โปร่งใส และ เป็นธรรม ควรเป็นอย่างไร (หัวข้อ 7.3) ทางเลือกของโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่เหมาะสมสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม มีอะไรบ้าง เพื่อใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจเชิงนโยบาย พร้อมทั้งวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยของทางเลือกต่าง ๆ เพื่อที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติ (หัวข้อ 7.4) ข้อกังวลต่อการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะระดับลุ่มน้ำ (หัวข้อ 7.5) และ ข้อเสนอแนวทางการดำเนินงานในการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะระยะสั้น ระยะกลาง และ ระยะยาว (หัวข้อ 7.6)

7.2 ภาพรวมของบริบทลุ่มน้ำ

เนื้อหาในหัวข้อนี้จะนำเสนอข้อมูลระดับลุ่มน้ำด้านปริมาณน้ำต้นทุนที่สามารถนำมาจัดสรรเพื่อการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรม และ ด้านบริการ) โดยแหล่งน้ำต้นทุนดังกล่าวจะประกอบด้วยการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก แหล่งน้ำบ่อบาดาล และ แหล่งน้ำท่าตามธรรมชาติ จากนั้น จะนำเสนอข้อมูลระดับลุ่มน้ำด้านปริมาณน้ำต้นทุนที่อยู่ภายใต้การกำกับของกรมทรัพยากรน้ำ ซึ่งจะพบว่ากรมทรัพยากรน้ำมีปริมาณน้ำต้นทุนที่ต้องกำกับดูแลเป็นสัดส่วนที่แตกต่างกันตามบริบทของการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่และขนาดกลาง (ไม่รวมแหล่งน้ำบ่อบาดาล) ดังนั้น บริบทของลุ่มน้ำที่กรมทรัพยากรน้ำคำนึงถึงการจัดสรรน้ำและการเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามย่อมแตกต่างกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

คณะที่ปรึกษาได้นำข้อมูลด้านปริมาณน้ำที่นำมาจัดสรรได้จากรายงาน “โครงการจัดทำหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคิดค่าน้ำ และจัดทำกฎหมายลำดับรองตามกฎหมายว่าด้วยทรัพยากรน้ำ (หมวด 4 การจัดสรรน้ำและการใช้น้ำ)” ที่เสนอ สทนช. (2563) ซึ่งได้มีการประเมินความเสี่ยงระดับหนึ่งแล้ว คือกรณีปริมาณน้ำต้นทุนในอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก คิดที่ร้อยละ 80 ของความจุอ่างและปริมาณน้ำท่าธรรมชาติ คือปริมาณน้ำท่าของ Side Flow ซึ่งไม่รวมพื้นที่รับน้ำเหนือเขื่อน (ดังปรากฏในตารางที่ 7.1) โดยได้ประเมินจากค่าเฉลี่ยของระยะเวลาปี 2552–2561 แล้ว

เมื่อนำข้อมูลปี พ.ศ. 2557 ความต้องการใช้น้ำเพื่อการเกษตร เพื่อการอุตสาหกรรม และเพื่อการบริการ ดังแสดงในตารางที่ 7.2 มาเปรียบเทียบกับปริมาณน้ำใช้การได้ (หมายถึง น้ำที่ดึงมาใช้จากแหล่งน้ำต้นทุนต่างๆ ได้แก่ อาคารชลประทาน การสูบน้ำทั้งผิวดินและใต้ดิน) ของ 25 ลุ่มน้ำ (การปรับเป็น 22 ลุ่มน้ำ เกิดขึ้นในปี 2564) พบว่า มีเพียง 7 ลุ่มน้ำเท่านั้น ที่มีปริมาณน้ำใช้การได้มากกว่าความต้องการใช้น้ำ ได้แก่ ลุ่มน้ำสาละวิน ลุ่มน้ำปิง ลุ่มน้ำน่าน ลุ่มน้ำแม่กลอง ลุ่มน้ำปราจีนบุรี ลุ่มน้ำเพชรบุรี (หรือลุ่มน้ำเพชรบุรี-ประจวบฯ) และ ลุ่มน้ำปัตตานี (หรือลุ่มน้ำภาคใต้ตะวันออกตอนล่าง)

สำหรับปริมาณน้ำต้นทุนที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมทรัพยากรน้ำจะเป็นผลรวมของปริมาณน้ำจาก 2 ส่วน ได้แก่ แหล่งน้ำขนาดเล็ก และปริมาณน้ำท่าธรรมชาติ (ที่ไม่รวมปริมาณน้ำจากอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่และขนาดกลาง) ดังแสดงในตารางที่ 7.3 พบว่าบางลุ่มน้ำมีสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 80 ของปริมาณน้ำต้นทุนที่ใช้การได้ทั้งหมด ในขณะที่บางลุ่มน้ำปริมาณน้ำต้นทุนที่กรมทรัพยากรน้ำดูแลมีสัดส่วนน้อยกว่าร้อยละ 20 เช่น ลุ่มน้ำปิง ลุ่มน้ำแม่กลอง และลุ่มน้ำป่าสัก อย่างไรก็ดี ขณะนี้ ยังไม่มีข้อมูลการใช้น้ำเพื่อการอุตสาหกรรมและการบริการ ในพื้นที่เฉพาะนอกเขตชลประทาน แต่ก็อาจจะอนุมานได้ว่า กลุ่มผู้ใช้น้ำในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ ส่วนใหญ่น่าจะตั้งอยู่ในพื้นที่นอกเขตชลประทาน

กล่าวโดยสรุป ภาพรวมของบริบทลุ่มน้ำที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมทรัพยากรน้ำ คาดว่าจะเกิดในหลายบางลุ่มน้ำ สถานการณ์ที่ปริมาณความต้องการใช้น้ำเพื่อการผลิตมีมากกว่าปริมาณน้ำต้นทุนที่นำมาจัดสรร ในขณะที่บางลุ่มน้ำอาจจะมีปริมาณน้ำต้นทุนเหลือเฟือเพียงพอกับความต้องการใช้น้ำ ดังนั้น เครื่องมือ “การเก็บค่าใช้น้ำ” อาจจะเหมาะสมในหลายลุ่มน้ำ เพื่อให้การบริหารจัดการน้ำสาธารณะมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ตารางที่ 7.1 ปริมาณน้ำต้นทุนของ 25 ลุ่มน้ำ ปี 2561

หน่วย ล้านลูกบาศก์เมตร

	ข้อมูลปี 2560	อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่	อ่างเก็บน้ำขนาดกลาง	บ่อบาดาล	แหล่งน้ำขนาดเล็ก	ปริมาณน้ำท่าธรรมชาติ	**ปริมาณน้ำต้นทุน**
1	สาละวิน	-	7.69	11.71	6.8	7,702.48	**7,728.68**
2	โขงเหนือ+โขงอีสาน	472.61	407.17	78.56	124.04	24,831.18	**25,913.56**
3	กก	-	92.98	40.75	13.56	3,213.13	**3,360.42**
4	ชี	2,281.95	383.07	38.42	174.26	3,297.40	**6,175.10**
5	มูล	1,411.22	871.08	180.03	298.77	6,661.88	**9,422.98**
6	ปิง	5,140.99	112.93	35.76	71.19	907.86	**6,268.73**
7	วัง	232.66	90.91	15.98	14.49	838.16	**1,192.20**
8	ยม	-	161.58	187.25	76.59	3,926.99	**4,352.41**
9	น่าน	4,914.17	77.24	209.37	68.88	13,088.62	**18,358.28**
10	เจ้าพระยา	-	27.1	348.29	335.46	3,016.48	**3,727.33**
11	สะแกกรัง	90.91	9.68	44.08	17.58	513.09	**675.34**
12	ป่าสัก	849.16	146.64	150.87	72.09	215.26	**1,434.02**
13	ท่าจีน	148.61	57.35	204.67	341.57	133.16	**885.36**
14	แม่กลอง	8,219.82	138.25	108.69	136.4	1,771.09	**10,374.25**
15	ปราจีนบุรี	229.54	122.57	31.89	389.53	3,710.64	**4,484.17**
16	บางปะกง	509.71	87.71	168.39	58.88	10,652.52	**11,477.21**
17	โตนเลสาบ	-	101.87	26.01	57.79	982.28	**1,167.95**
18	ชายฝั่งทะเลตะวันออก	444.09	472.4	34.53	40.34	3,493.54	**4,484.90**
19	เพชรบุรี	420.28	34.17	13.69	26.06	1,218.92	**1,713.12**
20	ชายฝั่งทะเลตะวันตก	211.66	67.41	31.07	14.9	447.17	**772.21**
21	ภาคใต้ฝั่งตะวันออก	-	30.39	16.61	119.33	38,369.15	**38,535.48**
22	ตาปี	3,260.07	70.39	27.67	56.49	14,909.62	**18,324.24**
23	ทะเลสาบสงขลา	-	61.41	15.43	31.43	2,323.01	**2,431.28**
24	ปัตตานี	580.52	-	7.31	0	997.67	**1,585.50**
25	ภาคใต้ฝั่งตะวันตก	-	35.16	16.37	166.58	19,489.12	**19,707.23**
รวม		**29,417.97**	**3,667.15**	**2,043.40**	**2,713.01**	**166,710.42**	**204,551.95**

ที่มา : รายงานฉบับสุดท้าย โครงการจัดทำหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคิดค่าน้ำ และจัดทำกฎหมายลำดับรองตามกฎหมายว่าด้วยทรัพยากรน้ำ (หมวด 4 การจัดสรรน้ำและการใช้น้ำ), เสนอ สทนช. ผนวก จ. 2563.

หมายเหตุ : 1) อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ คิดปริมาณน้ำใช้การเมื่อสิ้นฤดูฝนเดือน พ.ย. เป็นค่าเฉลี่ยรายปี ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2552-2561 (ยกเว้นเขื่อนนฤบดินทร์จินดา เป็นค่าเฉลี่ยรายปีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559-2561)

2) อ่างเก็บน้ำขนาดกลาง คิดปริมาณน้ำใช้การเมื่อสิ้นฤดูฝนเดือน พ.ย. เป็นค่าเฉลี่ยรายปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552-2561

3) อ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก คิดที่ 80 เปอร์เซ็นต์ของความจุ

4) ปริมาณน้ำจากบ่อบาดาล รวบรวมจากข้อมูลบ่อบาดาลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542-2555

5) ปริมาณน้ำท่าธรรมชาติ คือ ปริมาณน้ำท่าของ Side flow ซึ่งไม่รวมพื้นที่รับน้ำเหนือเขื่อน

ตารางที่ 7.2 ความต้องการใช้น้ำ ปริมาณน้ำที่ใช้ได้ และ สถานการณ์น้ำ ของ 25 ลุ่มน้ำ (ปี พ.ศ. 2557)

หน่วย: ล้าน ลบ.ม.

	ลุ่มน้ำ (ข้อมูลปี 2557)	เกษตรในเขตชลฯ	เกษตรนอกเขตชลฯ	อุตสาห-กรรม	บริการ	**ต้องการน้ำ รวมทั้ง 4 สาขา 1**	**ปริมาณน้ำใช้การได้ 2**	**สถานการณ์น้ำ 3 = 2 – 1**
1	สาละวิน	227	343	29	1	**600**	**1,540**	940
2	โขงเหนือ	683	945	74	4	**1,706**	**1,473**	(233)
	โขงอีสาน	1,969	4,913	339	39	**7,260**	**4,037**	(3,223)
3	กก	999	504	74	11	**1,588**	**1,473**	(115)
4	ชี	4,989	4,168	518	60	**9,735**	**6,065**	(3,670)
5	มูล	4,444	8,392	626	182	**13,644**	**5,499**	(8,145)
6	ปิง	4,396	1,748	246	101	**6,491**	**7,130**	639
7	วัง	670	224	58	25	**977**	**856**	(121)
8	ยม	3,089	1,850	72	18	**5,029**	**3,331**	(1,698)
9	น่าน	6,017	2,206	144	9	**8,376**	**8,872**	496
10	เจ้าพระยา	10,933	964	2,318	1,945	**16,160**	**15,442**	(718)
11	สะแกกรัง	600	665	18	2	**1,285**	**628**	(657)
12	ป่าสัก	2,001	1,631	107	51	**3,790**	**2,419**	(1,371)
13	ท่าจีน	7,019	958	336	762	**9,075**	**8,414**	(661)
14	แม่กลอง	4,057	2,044	134	257	**6,492**	**9,840**	3,348
15	ปราจีนบุรี	1,207	266	50	72	**1,595**	**2,326**	731
16	บางปะกง	3,456	806	143	66	**4,471**	**3,694**	(777)
17	โตนเลสาป	174	636	24	6	**840**	**352**	(488)
18	ฝั่งทะเลตะวันออก	726	3,910	409	456	**5,501**	**2,492**	(3,009)
19	เพชรบุรี	1,246	346	39	23	**1,654**	**1,711**	57
20	ชายฝั่งทะเลตะวันตก	1,067	1,517	44	19	**2,647**	**1,357**	(1,290)
21	ภาคใต้ฝั่งตะวันออก	3,152	3,528	232	17	**6,929**	**6,438**	(491)
22	ตาปี	207	1,981	81	22	**2,291**	**1,692**	(599)
23	ทะเลสาบสงขลา	1,307	1,060	139	42	**2,548**	**2,143**	(405)
24	ปัตตานี	79	490	31	4	**604**	**883**	279
25	ภาคใต้ฝั่งตะวันตก	284	2,864	205	11	**3,364**	**2,378**	(986)

หมายเหตุ (1) ปริมาณน้ำที่ใช้ได้ คือ น้ำที่ดึงมาใช้จากแหล่งน้ำต้นทุนต่างๆ ได้แก่ อาคารชลประทาน การสูบน้ำทั้งผิวดินและใต้ดิน

(2) สถานการณ์น้ำ มาจากการคำนวณของผู้วิจัย

ที่มา: แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ, 2558, เล่มหลัก, บทที่ 2

ตารางที่ 7.3 ปริมาณน้ำต้นทุนของลุ่มน้ำ ภายใต้การดูแลของกรมทรัพยากรน้ำ

หน่วย ล้านลูกบาศก์เมตร

	ข้อมูลปี 2560	แหล่งน้ำขนาดเล็ก	ปริมาณน้ำท่าธรรมชาติ	ปริมาณน้ำต้นทุนที่คาดว่าอยู่ในการดูแลของ ทน.	คิดเป็นร้อยละของปริมาณน้ำต้นทุนทั้งหมด
1	สาละวิน	6.8	7,702.48	**7,709**	99.75
2	โขง (เหนือ + อีสาน)	124.04	24,831.18	**24,955**	96.30
3	กก	13.56	3,213.13	**3,227**	96.02
4	ชี	174.26	3,297.40	**3,472**	56.22
5	มูล	298.77	6,661.88	**6,961**	73.87
6	ปิง	71.19	907.86	**979**	15.62
7	วัง	14.49	838.16	**853**	71.52
8	ยม	76.59	3,926.99	**4,004**	91.99
9	น่าน	68.88	13,088.62	**13,158**	71.67
10	เจ้าพระยา	335.46	3,016.48	**3,352**	89.93
11	สะแกกรัง	17.58	513.09	**531**	78.58
12	ป่าสัก	72.09	215.26	**287**	20.04
13	ท่าจีน	341.57	133.16	**475**	53.62
14	แม่กลอง	136.4	1,771.09	**1,907**	18.39
15	ปราจีนบุรี	389.53	3,710.64	**4,100**	91.44
16	บางปะกง	58.88	10,652.52	**10,711**	93.33
17	โตนเลสาบ	57.79	982.28	**1,040**	89.05
18	ชายฝั่งทะเลตะวันออก	40.34	3,493.54	**3,534**	78.80
19	เพชรบุรี	26.06	1,218.92	**1,245**	72.67
20	ชายฝั่งทะเลตะวันตก (ประจวบฯ)	14.9	447.17	**462**	59.84
21	ภาคใต้ฝั่งตะวันออก	119.33	38,369.15	**38,488**	99.88
22	ตาปี	56.49	14,909.62	**14,966**	81.67
23	ทะเลสาบสงขลา	31.43	2,323.01	**2,354**	96.84
24	ปัตตานี (ภาคใต้ฝั่งตะวันออกตอนล่าง)	0	997.67	**998**	62.92
25	ภาคใต้ฝั่งตะวันตก	166.58	19,489.12	**19,656**	99.74
รวม		**2,713.01**	**166,710.42**	**169,423.43**	

ที่มา : จากการคำนวณของคณะที่ปรึกษา โดยแหล่งข้อมูลจาก รายงานฉบับสุดท้าย โครงการจัดทำหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคิดค่าใช้น้ำ และจัดทำกฎหมายลำดับรองตามกฎหมายว่าด้วยทรัพยากรน้ำ (หมวด 4 การจัดสรรน้ำและการใช้น้ำ), เสนอ สทนช. ภาคผนวก จ. 2563.

หมายเหตุ : อ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก คิดที่ 80 เปอร์เซ็นต์ของความจุ

ปริมาณน้ำท่าธรรมชาติ คือ ปริมาณน้ำท่าของ Side flow ซึ่งไม่รวมพื้นที่รับน้ำเหนือเขื่อน

7.3 ลักษณะของโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่เหมาะสม โปร่งใส และ เป็นธรรม

ลักษณะโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่เหมาะสม โปร่งใส และ เป็นธรรม ควรเป็นอย่างไรนั้น สามารถวิเคราะห์ได้ 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก **ความเหมาะสม** หมายถึง ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตรา ควรประกอบด้วย 6 ปัจจัย ได้แก่ (1) อัตราค่าใช้น้ำควรสะท้อนต้นทุนด้านอุปทานน้ำ ซึ่งประกอบด้วย ต้นทุนการบริหารจัดการน้ำ ต้นทุนการอนุรักษ์ต้นน้ำและพื้นที่ป่าต้นน้ำ และต้นทุนผลกระทบภายนอกที่ส่งผลต่อแหล่งน้ำสาธารณะ เช่น ระบบนิเวศลำน้ำ ความหลากหลายทางชีวภาพ และคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำสาธารณะ (2) เนื่องจากต้นทุนอุปทานน้ำมีความแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ลุ่มน้ำ อัตราค่าใช้น้ำจึงควรแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ลุ่มน้ำด้วยเช่นกัน (3) การใช้น้ำปริมาณมากหรือการผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ มีแนวโน้มก่อให้เกิดผลกระทบภายนอกที่รุนแรง อัตราค่าใช้น้ำสำหรับผู้ใช้น้ำปริมาณมากจึงควรมีอัตราที่สูงกว่าอัตราค่าใช้น้ำสำหรับผู้ใช้น้ำปริมาณน้อย (4) หากคำนึงถึงความสามารถในการแสวงหาประโยชน์จากการใช้น้ำ และความสามารถในการจ่าย อัตราค่าใช้น้ำควรมีอัตราที่แตกต่างกันในแต่ละประเภทอุตสาหกรรม กล่าวคือ อุตสาหกรรมที่สามารถสร้างรายได้จากการใช้น้ำได้สูงย่อมมีความสามารถในการจ่ายค่าน้ำที่สูงกว่า (5) เพื่อกระตุ้นในเกิดการประหยัดน้ำมากยิ่งขึ้นในช่วงสถานการณ์ขาดแคลนน้ำ สามารถกำหนดอัตราค่าใช้น้ำให้สูงขึ้นเป็นการชั่วคราว และ (6) ควรพิจารณาลดหย่อน หรือ ยกเว้น อัตราค่าใช้น้ำให้กับกิจกรรม หรือ กิจการบางประเภท ด้วยเหตุผลด้านประโยชน์สาธารณะ รูปแบบการใช้ประโยชน์ และ นโยบายของรัฐ เป็นต้น

โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่เหมาะสมดังกล่าวจะมีความแตกต่างกันตามแต่ละลุ่มน้ำ เนื่องจากปัจจัยด้านต้นทุนการบริหารจัดการน้ำของแต่ละลุ่มน้ำ ไม่เหมือนกัน เช่น การศึกษาของกรมทรัพยากรน้ำ (2564) พบว่าต้นทุนการบริหารจัดการน้ำในแต่ละลุ่มน้ำทั้ง 22 ลุ่มน้ำในประเทศไทยมีความแตกต่างกัน โดยต้นทุนเฉลี่ยต่อน้ำหนึ่งลูกบาศก์เมตร (ระหว่างปี 2520 – 2566) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.007 – 2.382 บาทต่อลบ.ม. (เป็นต้นทุนบนฐานการลงทุนอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กและการป้องกันตลิ่ง – ดังกล่าวไว้ในบทที่ 3 หัวข้อ 3.7) โดยลุ่มน้ำภาคใต้ตะวันออกตอนบนมีต้นทุนเฉลี่ยต่ำที่สุด ในขณะที่ลุ่มน้ำท่าจีนมีต้นทุนเฉลี่ยสูงที่สุด (ดังแสดงในภาพที่ 6.2) จะเห็นได้ชัดเจนว่าต้นทุนในการบริหารจัดการน้ำมีความแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเหมาะสม โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำจึงควรมีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ลุ่มน้ำเพื่อสะท้อนถึงต้นทุนการบริหารจัดการน้ำที่แตกต่างกัน

โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่เหมาะสมดังกล่าวจะมีความแตกต่างกันตามแต่ละลุ่มน้ำ เนื่องจากปัจจัยด้านต้นทุนการอนุรักษ์ต้นน้ำของแต่ละลุ่มน้ำ ไม่เหมือนกัน ตัวอย่างเช่น โครงการฟื้นฟูพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (ลุ่มน้ำ) ระยะที่ 1 ซึ่งครอบคลุมหน่วยงานด้านการอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ 12 ลุ่มน้ำ 23 จังหวัด ของกรมอุทยานฯ (วงเงินทั้งสิ้นของโครงการ 1,840,591,800 บาท ในช่วงปี 2560 – 2570 ครอบคลุมพื้นที่ป่าไม้ที่ได้รับการฟื้นฟูรวม 436,000 ไร่) และ โครงการเพื่อการปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศ ครอบคลุมพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ พื้นที่คุณภาพลุ่มน้ำชั้น 1 และ 2 จำนวน 6 ลุ่มน้ำ 10 จังหวัดของกรมป่าไม้ (วงเงินทั้งสิ้นของโครงการ 1,829,222,000 บาท ในช่วงปี 2560 – 2570 ครอบคลุมพื้นที่ป่าไม้ที่ได้รับการฟื้นฟูรวม 320,689 ไร่) ดังนั้น ต้นทุนการอนุรักษ์ต้นน้ำของแต่ละลุ่มน้ำแตกต่างกัน

ประเด็นที่สอง **ความโปร่งใส** มีด้วยกัน 2 นัยยะ กล่าวคือ **นัยยะแรก** ข้อมูลที่นำมาประกอบพิจารณาคำนวณอัตราค่าใช้น้ำ จะต้องมีหลักฐานและแนวคิดในการคำนวณ (หรือสูตรคำนวณ) ที่อยู่บนฐานทางวิชาการและข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในอดีตและที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต (เช่น การพยากรณ์ปริมาณน้ำฝน อันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ) โดยเฉพาะข้อมูลระดับลุ่มน้ำ รวมถึง การคาดการณ์ความต้องการใช้น้ำที่เกี่ยวกับภาคเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นไปตามแผนพัฒนาประเทศ ดังนั้น กรมทรัพยากรน้ำจำเป็นต้องมีการศึกษาและจัดเก็บข้อมูลด้านปริมาณน้ำต้นทุนและการพยากรณ์ความต้องการใช้น้ำในอนาคต (ร่วมกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำบาดาล สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นต้น เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ “สมดุลน้ำ” และบริหารจัดการน้ำให้อยู่ในสภาพสมดุล ภายใต้เครื่องมือด้านการอนุญาตและการเก็บค่าใช้น้ำ และ **นัยยะสอง** การเปิดเผยข้อมูลและการร่วมวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งข้อมูลด้านต้นทุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ รวมทั้งข้อมูลด้านการจัดการผลกระทบจากการใช้น้ำในปริมาณมาก (เพื่อรักษาคุณภาพน้ำในลำน้ำให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมกับการใช้งาน หรือไม่สร้างภาระต้นทุนแก่ผู้ใช้น้ำ) เช่น การแบ่งปันข้อมูลด้านปริมาณน้ำต้นทุนระหว่างกรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำบาดาล และ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีแหล่งน้ำสาธารณะ

ข้อมูลที่จำเป็นต้องมีเพื่อพิจารณาปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำได้อย่างโปร่งใสมากขึ้น เช่น (ก) ข้อมูลต้นทุนอนุรักษ์ป่าต้นน้ำที่จำแนกตามลุ่มน้ำอย่างชัดเจน ซึ่งในอนาคตควรจะต้องมีการจำแนกพื้นที่ป่าต้นน้ำตามลุ่มน้ำ เพื่อประโยชน์ในการประมาณการต้นทุนอนุรักษ์ป่าต้นน้ำและการออกแบบนโยบายเพื่อการเพิ่ม “น้ำต้นทุน” ของแต่ละลุ่มน้ำได้อย่างเหมาะสมในอนาคต (ข) ข้อมูลต้นทุนผลกระทบภายนอกเชิงลบจากการใช้น้ำปริมาณมาก และ (ค) ข้อมูลความยืดหยุ่นของการใช้น้ำของแต่ละกิจการ และ การปรับปรุงข้อมูลความตึงเครียดน้ำระดับลุ่มน้ำ (ร่วมกับ สทนช. และ ชป.) เป็นต้น

ประเด็นที่สาม **ความเป็นธรรม** (fairness) สำหรับการเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะ มีแนวคิดที่แตกต่างจากการเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะบนฐานของความเท่าเทียม (equity) และ ความเท่ากัน (equality) กล่าวคือ โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะที่สะท้อนความเท่าเทียม (equality) และความเสมอภาค (equity) ที่ไม่เลือกปฏิบัติ หมายถึง การใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม หรือ กิจการทุกประเภท หรือ ธุรกิจขนาดใหญ่-ขนาดกลาง-ขนาดเล็ก เผชิญกับ อัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ ที่เท่ากัน เช่น X บาทต่อลบ.ม. เหมือนกัน กล่าวอีกนัยหนึ่ง โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ เป็นอัตราเดียว ทั้งประเทศ (unique rate) ดังนั้น ปัจจัยที่คำนึงถึงในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำก็จะมีปัจจัยที่เหมือนกัน ในอีกด้านหนึ่ง โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะที่สะท้อน **ความเป็นธรรม** หมายถึง โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำจะแตกต่างกัน ระหว่างการใช้น้ำประเภทที่สองกับประเภทที่สาม (อิงฐานคิดเรื่องปริมาณการใช้น้ำที่แตกต่างกันอย่างมากอันส่งผลกระทบในวงกว้าง) หรือ ระหว่างกิจการไฟฟ้า/ประปา กิจการท่องเที่ยว อุตสาหกรรม (อิงฐานคิดเรื่องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการใช้น้ำสาธารณะ) หรือ ระหว่างธุรกิจขนาดใหญ่-ขนาดกลาง-ขนาดเล็ก (อิงฐานคิดเรื่องศักยภาพในการจ่ายค่าใช้น้ำ) หรือ ระหว่างลุ่มน้ำ (อิงฐานคิดเรื่องบริบทสมดุลน้ำที่แตกต่างกัน)

หากกรมทรัพยากรน้ำมีแนวนโยบายจะกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะที่สะท้อนความเป็นธรรม (fairness) สามารถกำหนดโครงสร้างได้ดังนี้

(ก) อัตราค่าใช้น้ำ แตกต่างตามบริบทลุ่มน้ำ เนื่องจากความสมดุลน้ำของแต่ละลุ่มน้ำมีเงื่อนไขแตกต่างกัน ดังนั้น ลุ่มน้ำใดมีความตึงเครียดด้านน้ำ (water stress) ในระดับสูง หรือ สถานการณ์น้ำขาดแคลนค่อนข้างสูง ก็ควรจะมีอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะที่สูงกว่าอีกลุ่มน้ำหนึ่ง หากมีการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำเท่ากันระหว่างสองลุ่มน้ำดังกล่าว ก็จะเกิดความไม่เป็นธรรมแก่ลุ่มน้ำที่มีความตึงเครียดน้อยกว่า (ซึ่งไม่ต้องลงทุนในการบริหารจัดการน้ำมากเท่ากับการใช้น้ำในลุ่มน้ำที่มีความตึงเครียดน้ำสูง)

(ข) อัตราค่าใช้น้ำ แตกต่าง ตามปริมาณการใช้น้ำของกิจการต่าง ๆ (ซึ่งสะท้อนผ่านขนาดของกิจการ) เพื่อสะท้อนการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อต้นทุนการบริหารจัดการน้ำ ต้นทุนการอนุรักษ์ต้นน้ำ และต้นทุนผลกระทบภายนอก ดังนั้น หากปริมาณการใช้น้ำสูง ควรจะมีอัตราค่าใช้น้ำมากกว่า ปริมาณการใช้น้ำน้อย

มุมมองด้านการเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะที่เป็นธรรมที่ได้จากการสอบถามความเห็นจาก**การประชุมรับฟังความเห็นในภูมิภาค** พบว่า การเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะที่เป็นธรรมควรมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังนี้ (1) ค่าน้ำที่เป็นธรรมต้องพิจารณาปริมาณและคุณภาพของน้ำต่อค่าใช้จ่ายในการใช้น้ำ (2) คุ้มค่าต่อการจ่ายและไม่สร้างภาระให้กับผู้ใช้น้ำและผู้ประกอบการ ราคาค่าน้ำต้องไม่สูงจนเกินไปและไม่ต่ำจนกลายเป็นภาระของรัฐ (3) อัตราค่าใช้น้ำที่แตกต่างกันตามประเภทการใช้น้ำ (4) ต้องเป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วน เป็นราคาที่เหมาะสม สร้างประโยชน์ อย่างแท้จริง ทั้งที่เป็นตัวเงินและมิใช่ตัวเงิน เช่นการตอบแทนในเชิงอนุรักษ์น้ำ และ (5) ครอบคลุมถึงเกษตรกรรมทุกขนาดด้วย (รวมผู้ใช้น้ำประเภทที่ 1) แต่อาจจะมีส่วนลดต่างจากกลุ่มอื่น

ดังนั้น **ลักษณะของโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ ที่เหมาะสม โปร่งใส และ เป็นธรรม** สำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม จะนำแนวคิดเรื่องความเป็นธรรมระหว่างผู้ใช้น้ำ โดยนำปัจจัยกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะดังกล่าวในบทที่ 6 มาประกอบการพิจารณา ทั้งนี้ ไม่ว่าการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำจะแตกต่างกันระหว่างลุ่มน้ำ หรือจะกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำเป็นโครงสร้างเดียวสำหรับบังคับใช้ทั้งประเทศ ก็จะมีหลักคิดแบบเดียวกัน โดยสามารถอธิบายสาระสำคัญได้ 5 ประการ ดังต่อไปนี้

ประการแรก การกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สามารถแบ่งตามช่วงปริมาณการใช้น้ำ (รูปแบบขั้นบันได) เช่น แบ่งปริมาณการใช้น้ำออกเป็นสามช่วง (ช่วงที่ 1 , 2, และ 3) โดยช่วงที่ 1 มีปริมาณการใช้น้ำน้อย ในขณะที่ช่วงที่ 2 และ 3 มีปริมาณการใช้น้ำเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ[1] โดยอาจพิจารณากำหนดช่วงปริมาณการใช้น้ำให้แตกต่างกันระหว่างผู้ใช้น้ำประเภทที่สอง และ ประเภทที่สาม (เช่น ช่วงที่ 3) ตามรูปแบบปริมาณการใช้น้ำที่อาจจะมีความแตกต่างกัน

ประการที่สอง การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำในแต่ละช่วง อาศัยหลักคิดเกี่ยวกับต้นทุนการใช้น้ำ (รูปแบบอัตราก้าวหน้า) โดยการศึกษานี้เสนอให้พิจารณาคำนวณอัตราค่าใช้น้ำดังนี้ คือ

- ปริมาณการใช้น้ำช่วงที่ 1 จะพิจารณากำหนดอัตราค่าใช้น้ำเฉพาะต้นทุนการบริหารจัดการน้ำ ตัวอย่างเช่น C บาทต่อลบ.ม. หรือ 0.373 บาทต่อ ลบ.ม. ดังแสดงในบทที่ 6

[1] การกำหนดปริมาณน้ำในแต่ละช่วงต้องพิจารณาจากค่าเฉลี่ยและการกระจายตัวของข้อมูลการใช้น้ำของผู้ใช้น้ำในแต่ละประเภท เพื่อกำหนดช่วงปริมาณการใช้น้ำที่เหมาะสม โดยอาจพิจารณาถึงจำนวนผู้ได้รับผลกระทบ และ ประมาณการรายได้

• ปริมาณการใช้น้ำช่วงที่ 2 จะพิจารณากำหนดอัตราค่าใช้น้ำจากต้นทุนการบริหารจัดการน้ำ (สมมติ C บาทต่อลบ.ม.) และต้นทุนการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำและพื้นที่ต้นน้ำ (สมมติ S บาท/ลบ.ม.) ตัวอย่างเช่น C + S บาทต่อหน่วย โดยค่า S อาจจะมีค่าเท่ากับ 0.296 บาท/ลบ.ม. ดังแสดงในบทที่ 6 ดังนั้น อัตราค่าใช้น้ำของช่วงที่ 2 จะเท่ากับ 0.373 + 0.296 = 0.669 บาท/ลบ.ม.

• ปริมาณการใช้น้ำช่วงที่ 3 พิจารณากำหนดอัตราค่าใช้น้ำจากต้นทุนการบริหารจัดการน้ำ ต้นทุนการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำและพื้นที่ต้นน้ำ และ ต้นทุนผลกระทบภายนอก (สมมติ E บาท/ลบ.ม.) โดยสมมติว่าค่า E เท่ากับ 0.331 บาท/ลบ.ม. (อย่างไรก็ดี ยังไม่มีข้อมูลในการประเมินมูลค่าผลกระทบเชิงลบจากการใช้น้ำในปริมาณมาก) ดังนั้น อัตราค่าใช้น้ำของช่วงที่ 3 เท่ากับ 0.373 + 0.296 + 0.331= 1 บาท/ลบ.ม.

ทั้งนี้ในทางปฏิบัติการคำนวณรายการต้นทุนต่างๆ อาจมีความแม่นยำแตกต่างกันไปตามข้อจำกัดของข้อมูลและวิธีการประเมิน สำหรับต้นทุนการบริหารจัดการน้ำ (C) มีข้อมูลที่เป็นตัวเงินที่ชัดเจน ในขณะที่ต้นทุนการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธาร (S) และ ต้นทุนผลกระทบภายนอกเชิงลบจากการใช้ปริมาณน้ำจำนวนมาก (E) จะมีความชัดเจน แม่นยำน้อยกว่าเนื่องจากข้อจำกัดของข้อมูลและต้องอาศัยวิธีการเฉพาะในการประเมินมูลค่าต้นทุน

ในกรณีที่ไม่สามารถประเมินต้นทุนต่างๆ แยกเป็นรายการได้อย่างชัดเจน ในทางปฏิบัติสามารถกำหนดอัตราค่าใช้น้ำในแต่ละช่วงให้เพิ่มสูงขึ้นเป็นสัดส่วนกันเพื่อให้อัตราค่าใช้น้ำมีอัตราที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตัวอย่างเช่น กำหนดให้อัตราค่าใช้น้ำต่อหน่วยในช่วงที่ 1 เท่ากับ C บาท อัตราค่าใช้น้ำต่อหน่วยในช่วงที่ 2 เท่ากับ 1.05C (เพิ่มขึ้นร้อยละ 5) และ อัตราค่าใช้น้ำในช่วงที่ 3 เท่ากับ 1.15C (เพิ่มขึ้นร้อยละ 15) เป็นต้น เพื่อให้สะท้อนต้นทุนที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงปริมาณการใช้น้ำ ซึ่งสอดคล้องกับหลักคิดที่นำเสนอ ดังนั้น ข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะสำหรับผู้ใช้น้ำจะแบ่งเป็น**ขั้นบันได** และมีลักษณะเป็น**อัตราก้าวหน้า (progressive rate)** ตามที่แสดงในตารางที่ 7.4

ประการที่สาม เนื่องจากแต่ละลุ่มน้ำมีต้นทุนต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน ดังนั้นอาจพิจารณากำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำดังตัวอย่างในตารางที่ 7.4 สำหรับแต่ละ 22 ลุ่มน้ำเป็นการเฉพาะ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อมูลและความแม่นยำในการจำแนกต้นทุนต่างๆ ระหว่างลุ่มน้ำ

ประการที่สี่ โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะจำแนกตามการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม โดยยังคงแบ่งช่วงปริมาณการใช้น้ำ และภาระต้นทุนที่ผู้ใช้น้ำรับผิดชอบ และสมมติค่าตัวแปร C, S, E ตามที่กล่าวไว้ข้างต้น ดังนั้น ข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะจำแนกตามการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม จะมีลักษณะเป็นขั้นบันไดและเป็นอัตราแบบก้าวหน้า ตามที่แสดงในตารางที่ 7.5 และ ตารางที่ 7.6 ตามลำดับ ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ได้ทั้งระดับประเทศ หรือ ระดับลุ่มน้ำก็ได้ขึ้นอยู่กับข้อมูลระดับลุ่มน้ำที่แม่นยำ

อนึ่ง สำหรับผู้ใช้น้ำประเภทที่สอง คือ กิจการการใช้น้ำเพื่อการอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมท่องเที่ยว การผลิตพลังงานไฟฟ้า การประปาและกิจการอื่น อาจพิจารณากำหนดอัตราค่าใช้น้ำสำหรับกิจการ 2 ประเภทหลักคือ (1) การใช้น้ำเพื่อการอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมท่องเที่ยว และ กิจการอื่น และ (2) การผลิตไฟฟ้า และการประปา โดยเสนอให้อัตราค่าใช้น้ำต่อลูกบาศก์เมตรสำหรับกิจการการผลิตไฟฟ้า และการประปา ต่ำกว่ากิจการประเภทแรก เนื่องจากเป็นกิจการสาธารณูปโภคพื้นฐานของครัวเรือน และภาคอุตสาหกรรมอาจส่งผลกระทบต่อค่าครองชีพและต้นทุนการผลิตสินค้าและบริการในวงกว้าง

ประการที่ห้า อาจพิจารณากำหนดอัตราค่าใช้น้ำให้สูงขึ้นเป็นพิเศษในช่วงสถานการณ์น้ำแล้ง โดยสามารถกำหนดเป็นร้อยละที่เพิ่มขึ้นจากอัตราปกติ เช่น กำหนดให้อัตราค่าใช้น้ำเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 – 15 ของอัตราปกติ เป็นต้น ตัวอย่างการจัดเก็บค่าใช้น้ำที่แตกต่างตามฤดูกาลหรือสถานการณ์น้ำของประเทศอังกฤษที่ใช้ปัจจัยด้านฤดูกาล (season factor) ในการปรับอัตราค่าใช้น้ำ เช่น ช่วงฤดูร้อน (factor = 1.60) ช่วงฤดูหนาว (factor = 0.16) หรือ ตลอดปี (factor = 1.00)

ตารางที่ 7.4 ข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะแบบขั้นบันไดระดับประเทศหรือระดับลุ่มน้ำ

ระดับลุ่มน้ำ X หรือ ระดับประเทศ	ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ (บาทต่อ ลบ.ม.)			รวม (บาท/ลบ.ม.)
	ต้นทุนบริหารจัดการน้ำ	ค่าอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ	ต้นทุนผลกระทบภายนอก	
(ช่วงที่ 1) ปริมาณการใช้น้ำน้อยกว่า Q1	C			C
(ช่วงที่ 2) ปริมาณการใช้น้ำตั้งแต่ Q1 ขึ้นไป แต่น้อยกว่า Q2	C	S = 0.05 C		C + S = 1.05 C
(ช่วงที่ 3) ปริมาณการใช้น้ำมากกว่า Q2	C	S = 0.05 C	E = 0.10 C	C+S+E = 1.15 C

ที่มา: คณะที่ปรึกษา

ตารางที่ 7.5 ข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำแบบขั้นบันได ระดับประเทศ การใช้น้ำประเภทที่สอง

โครงสร้างแบบขั้นบันได ระดับประเทศ	ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ			รวมอัตรา (บาทต่อ ลบ.ม.)	รายจ่ายค่าใช้น้ำ (ล้านบาท)
	ต้นทุนบริหารจัดการน้ำ	ค่าอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ	ต้นทุนผลกระทบภายนอก		
การใช้น้ำประเภทที่สอง (สมมติใช้น้ำ Q1.5 ล้าน ลบ.ม./ปี).....รวมจ่าย (ล้านบาท) = T1+T2					
(ช่วงที่ 1) ปริมาณการใช้น้ำน้อยกว่า Q1	C			C	C คูณ Q1 = T1
(ช่วงที่ 2) ปริมาณการใช้น้ำตั้งแต่ Q1 ขึ้นไป	C	0.05 C		1.05 C	1.05C คูณ (Q1.5 – Q1) = T2

ที่มา: คณะที่ปรึกษา

ตารางที่ 7.6 ข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำแบบขั้นบันได ระดับประเทศ การใช้น้ำประเภทที่สาม

โครงสร้างแบบขั้นบันได ระดับประเทศ	ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ			รวมอัตรา (บาทต่อ ลบ.ม.)	รายจ่ายค่าใช้น้ำ (ล้านบาท)
	ต้นทุนบริหารจัดการน้ำ	ค่าอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ	ต้นทุนผลกระทบภายนอก		
การใช้น้ำประเภทที่สาม (สมมติใช้น้ำ Q3 ล้าน ลบ.ม./ปี).....รวมจ่าย (ล้านบาท) = T1+T3+T4					
(ช่วงที่ 1) ปริมาณการใช้น้ำน้อยกว่า Q1	C			C	C คูณ Q1 = T1
(ช่วงที่ 2) ปริมาณการใช้น้ำตั้งแต่ Q1 ขึ้นไปแต่น้อยกว่า Q2	C	0.05 C		1.05 C	1.05C คูณ (Q2 – Q1) = T3
(ช่วงที่ 3) ปริมาณการใช้น้ำมากกว่า Q2	C	0.05 C	0.10 C	1.15 C	1.15C คูณ (Q3 – Q2) = T4

ที่มา: คณะที่ปรึกษา

สำหรับตารางที่ 7.7 จะแสดงตัวเลขการคำนวณอัตราค่าใช้น้ำและรายจ่ายค่าใช้น้ำต่อปี โดยนำตัวเลขที่มีการประมาณการไว้ คือ ข้อมูลต้นทุนการบริหารจัดการน้ำ (สมมติตัวแปร C) เท่ากับ 0.373 บาท/ลบ.ม. โดยพิจารณาจากข้อมูลด้านต้นทุนของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง คือ ต้นทุนในการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ ประสิทธิภาพการส่งน้ำ ต้นทุนอุปทานน้ำ (เช่น มูลค่าการลงทุน และ ค่าใช้จ่ายการบริหารจัดการน้ำ) เงินสำรองสำหรับการบรรเทาวิกฤตน้ำเมื่อมีการขาดแคลนน้ำ และปริมาณอุปทานน้ำทั้งหมดในแต่ละลุ่มน้ำ ส่วนข้อมูลต้นทุนด้านอนุรักษ์ต้นน้ำและพื้นที่ป่าต้นน้ำ (สมมติตัวแปร S) เท่ากับ 0.05C บาท/ลบ.ม. และ ต้นทุนผลกระทบภายนอก (สมมติตัวแปร E) เท่ากับ 0.15C บาท/ลบ.ม. และกำหนดให้การใช้น้ำปริมาณมากกว่า 30,000 ลบ.ม./วัน หรือ 10.8 ล้าน ลบ.ม.ต่อปี เป็นการใช้น้ำในปริมาณมาก เทียบเท่าการใช้น้ำประเภทที่สาม และแบ่งช่วงชั้นปริมาณการใช้น้ำเป็น 3 ช่วง และกำหนดให้การใช้น้ำประเภทที่สอง แบ่งช่วงชั้นปริมาณการใช้น้ำออกเป็น 2 ช่วง โดยใช้เกณฑ์ที่ 5.4 ล้าน ลบ.ม./ปี

ตารางที่ 7.7 แสดงตัวอย่างของโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะจำแนกการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม และแสดงการคำนวณรายจ่ายค่าใช้น้ำ โดยสมมติผู้ใช้น้ำประเภทที่สองได้รับอนุญาตให้ใช้น้ำจำนวน 10 ล้าน ลบ.ม. ต่อปี และผู้ใช้น้ำประเภทที่สามได้รับอนุญาตให้ใช้น้ำจำนวน 15 ล้าน ลบ.ม.ต่อปี ดังนั้นเมื่อใช้แนวคิดการคิดรายจ่ายค่าใช้น้ำแบบขั้นบันได ผู้ใช้น้ำประเภทที่สองจะมีรายจ่ายค่าใช้น้ำ 3.817 ล้านบาท/ปี และผู้ใช้น้ำประเภทที่สามจะมีรายจ่ายค่าใช้น้ำ 5.933 ล้านบาท/ปี

ตารางที่ 7.7 ตัวอย่างโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำแบบขั้นบันได และรายจ่ายค่าใช้น้ำ

โครงสร้างแบบขั้นบันไดระดับประเทศ	ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ			รวมอัตรา (บาทต่อ ลบ.ม.)	รายจ่ายค่าใช้น้ำ (ล้านบาท)
	ต้นทุนบริหารจัดการน้ำ	ค่าอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ	ต้นทุนผลกระทบภายนอก		
การใช้น้ำประเภทที่สอง (สมมติใช้น้ำ 10 ล้าน ลบ.ม./ปี).....รวมจ่าย (ล้านบาท) = 3.817					
ปริมาณการใช้น้ำไม่เกิน 5.4 ล้าน ลบ.ม.ต่อปี	0.373			0.373	0.373 x 5.4 = 2.014
ปริมาณการใช้น้ำเกินกว่า 5.4 ล้าน ลบ.ม.ต่อปี ขึ้นไป	0.373	0.019		0.392	0.392 x (10 – 5.4) = 1.803
การใช้น้ำประเภทที่สาม (สมมติใช้น้ำ 15 ล้าน ลบ.ม./ปี).....รวมจ่าย (ล้านบาท) = 5.933					
ปริมาณการใช้น้ำไม่เกิน 5.4 ล้าน ลบ.ม.ต่อปี	0.373			0.373	0.373 x 5.4 = 2.014
ปริมาณการใช้น้ำเกินกว่า 5.4 แต่ไม่เกิน 10.8 ล้าน ลบ.ม.ต่อปี	0.373	0.019		0.392	0.392 x (10.8 – 5.4) = 2.117
ปริมาณการใช้น้ำเกิน 10.8 ล้าน ลบ.ม. ต่อปี	0.373	0.019	0.037	0.429	0.392 x (15 – 10.8) = 1.802

ที่มา: คณะที่ปรึกษา

ทั้งนี้ เนื่องจากแต่ละลุ่มน้ำมีต้นทุนต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน ดังนั้นอาจพิจารณากำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับแต่ละ 22 ลุ่มน้ำเป็นการเฉพาะ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อมูลและความแม่นยำในการจำแนกต้นทุนต่างๆ ระหว่างลุ่มน้ำ ดังนั้น ตารางที่ 7.8 จะแสดงตัวอย่างข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำแบบขั้นบันได ระดับลุ่มน้ำ โดยกำหนดให้ต้นทุนบริหารจัดการน้ำของแต่ละลุ่มน้ำแตกต่างกัน ดังแสดงข้อมูลในบทที่ 6 โดยจะยกตัวอย่าง **กรณีลุ่มน้ำแม่กลอง** ซึ่งมีต้นทุนบริหารจัดการน้ำเท่ากับ 0.463 บาท/ลบ.ม. ในขณะที่ต้นทุนอนุรักษ์ต้นน้ำลำธารและต้นทุนผลกระทบภายนอกจะให้เทียบเท่าร้อยละ 5 และ ร้อยละ 10 ของต้นทุนบริหารจัดการน้ำ ดังนั้น เมื่อใช้แนวคิดการคิดรายจ่ายค่าใช้น้ำแบบขั้นบันได ผู้ใช้น้ำประเภทที่สองจะมีรายจ่ายค่าใช้น้ำ 4.736 ล้านบาท/ปี และผู้ใช้น้ำประเภทที่สามจะมีรายจ่ายค่าใช้น้ำ 7.358 ล้านบาท/ปี

ตารางที่ 7.8 ข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาม แบบขั้นบันได ระดับลุ่มน้ำแม่กลอง

โครงสร้างแบบขั้นบันได ลุ่มน้ำแม่กลอง	ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ			รวมอัตรา (บาทต่อ ลบ.ม.)	รายจ่าย ค่าใช้น้ำ (ล้านบาท)
	ต้นทุนบริหารจัดการน้ำ (C)	ค่าอนุรักษ์น้ำและพื้นที่ต้นน้ำ (S)	ต้นทุนผลกระทบภายนอก (E)		
การใช้น้ำประเภทที่สอง (สมมติใช้น้ำ 10 ล้าน ลบ.ม./ปี).....รวมจ่าย (ล้านบาท) = 4.736					
ปริมาณการใช้น้ำ ไม่เกิน 5.4 ล้าน ลบ.ม./ปี	0.463			0.463	2.500
ปริมาณการใช้น้ำเกินกว่า 5.4 ล้าน ลบ.ม./ปี	0.463	0.05C = 0.023		0.486	2.236
การใช้น้ำประเภทที่สาม (สมมติใช้น้ำ 15 ล้าน ลบ.ม./ปี).....รวมจ่าย (ล้านบาท) = 7.358					
ปริมาณการใช้น้ำ ไม่เกิน 5.4 ล้าน ลบ.ม./ปี	0.463			0.463	2.500
ปริมาณการใช้น้ำเกินกว่า 5.4 ล้าน ลบ.ม./ปี แต่ ไม่เกิน 10.8 ล้าน ลบ.ม./ปี	0.463	0.05C = 0.023		0.486	2.624
ปริมาณการใช้น้ำ เกิน 10.8 ล้าน ลบ.ม./ปี	0.463	0.05C = 0.023	0.1C = 0.046	0.532	2.234

ที่มา: คำนวณโดยคณะที่ปรึกษา

7.4 ทางเลือกของโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่เหมาะสมสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม

จากโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่นำเสนอในหัวข้อ 7.3 ซึ่งเป็นโครงสร้างที่คำนึงถึงปัจจัยทั้งหมดในการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่นำเสนอในบทที่ 6 จะเห็นได้ว่า อัตราค่าใช้น้ำควรจะแตกต่างกันไปตามปริมาณการใช้ ลุ่มน้ำ ประเภทกิจการ และ สภาวะขาดแคลนน้ำ อย่างไรก็ดีในทางปฏิบัติอาจต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ที่ว่าโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่มีความซับซ้อน หรือมีความแตกต่างกันในแต่ละลุ่มน้ำ อาจก่อให้เกิดความยุ่งยากในการดำเนินการจัดเก็บค่าใช้น้ำ เนื่องจากต้องมีการกำหนดพื้นที่และประเภทของกิจการให้ชัดเจน มีต้นทุนในการตรวจวัดจัดเก็บข้อมูล ต้นทุนในการศึกษาเพื่อประเมินมูลค่าต้นทุนต่างๆ ของกิจการแต่ละประเภทเพื่อให้ได้อัตราค่าใช้น้ำที่เหมาะสมตามโครงสร้างที่ได้วางไว้ ดังนั้น ผู้ดำเนินนโยบายอาจพิจารณาปรับโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำให้มีความซับซ้อนน้อยลง โดยมีทางเลือกสำหรับการพิจารณาดังต่อไปนี้

ทางเลือกที่ 1 กำหนดโครงสร้างเต็มรูปแบบตามที่เสนอไว้ กล่าวคือ เป็นอัตราก้าวหน้า อัตราแตกต่างกันระหว่างลุ่มน้ำ แตกต่างกันระหว่างประเภทกิจการ และเพิ่มอัตราค่าใช้น้ำให้สูงขึ้นในช่วงภาวะขาดแคลนน้ำ ตัวอย่างสมมติ เช่น

ลุ่มน้ำ X (แม่กลอง)	อัตราค่าใช้น้ำ (บาทต่อ ลบ.ม.)		
	กิจการไฟฟ้าและประปา	กิจการอื่นๆ	อัตราเพิ่มช่วงแล้ง
ผู้ใช้น้ำประเภทที่ 2			
ปริมาณการใช้น้ำ ช่วงที่ 1	0.10	0.463	+0.15
ปริมาณการใช้น้ำ ช่วงที่ 2	0.20	0.486	+0.15
ผู้ใช้น้ำประเภทที่ 3			
ปริมาณการใช้น้ำ ช่วงที่ 1	0.10	0.463	+0.15
ปริมาณการใช้น้ำ ช่วงที่ 2	0.20	0.486	+0.15
ปริมาณการใช้น้ำ ช่วงที่ 3	0.30	0.532	+0.15

ทั้งนี้ช่วงปริมาณการใช้น้ำของผู้ใช้น้ำประเภทที่สอง และ ประเภทที่สาม ควรกำหนดให้มีความแตกต่างกัน (เช่น 5.4 ล้าน ลบ.ม.ต่อปี 10.8 ล้าน ลบ.ม.ต่อปี และ มากกว่า 10.8 ล้าน ลบ.ม.ต่อปี) ให้สอดคล้องกับรูปแบบของปริมาณการใช้น้ำที่แตกต่างกันออกไปสำหรับกิจการขนาดใหญ่ สำหรับทางเลือกนี้จะมีตารางอัตราค่าใช้น้ำทั้งสิ้น 22 ตาราง โดยแต่ละตารางประกอบด้วยการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม

ข้อดีของทางเลือกนี้ นอกจากจะมีโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่คำนึงถึงปัจจัยครบทุกประการแล้ว (ปัจจัยด้านปริมาณการใช้น้ำ ปัจจัยด้านต้นทุนอุปทานน้ำ และปัจจัยด้านความขาดแคลนน้ำหรือความตึงเครียดด้านน้ำ) ยังมีความเป็นธรรมระหว่างลุ่มน้ำ ที่มีปัจจัยดังกล่าวไม่เหมือนกัน

ข้อเสียของทางเลือกนี้คือ ต้องการข้อมูลระดับลุ่มน้ำที่ครบถ้วน จำนวนข้อมูลที่เพียงพอ และข้อมูลมีความแม่นยำในการประเมินอัตราค่าใช้น้ำ นอกจากนี้ ผู้ปฏิบัติในการจัดเก็บค่าใช้น้ำจะต้องมีการปรับปรุงข้อมูลให้มีความทันสมัย

ทางเลือกที่ 2 กำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำแบบก้าวหน้า แตกต่างกันระหว่างประเภทกิจการ เป็นอัตราที่เท่ากันทั่วประเทศหรือทุกลุ่มน้ำ และเพิ่มอัตราค่าใช้น้ำให้สูงขึ้นในช่วงภาวะขาดแคลนน้ำ

ทั้งนี้ช่วงปริมาณการใช้น้ำของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ควรกำหนดให้มีความแตกต่างกัน ให้สอดคล้องกันรูปแบบของปริมาณการใช้ที่แตกต่างกันออกไปสำหรับกิจการขนาดใหญ่ สำหรับทางเลือกนี้จะมีตารางอัตราค่าใช้น้ำทั้งสิ้น 1 ตาราง ซึ่งประกอบด้วยอัตราค่าใช้น้ำสำหรับผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ตัวอย่างสมมติ เช่น

ประเภทการใช้น้ำ	อัตราค่าใช้น้ำ (บาทต่อ ลบ.ม.)		
	กิจการไฟฟ้าและประปา	กิจการอื่นๆ	อัตราเพิ่มช่วงแล้ง
ผู้ใช้น้ำประเภทที่ 2			
ปริมาณการใช้น้ำ ช่วงที่ 1	0.10	0.373	+0.15
ปริมาณการใช้น้ำ ช่วงที่ 2	0.20	0.392	+0.15
ผู้ใช้น้ำประเภทที่ 3			
ปริมาณการใช้น้ำ ช่วงที่ 1	0.10	0.373	+0.15
ปริมาณการใช้น้ำ ช่วงที่ 2	0.20	0.392	+0.15
ปริมาณการใช้น้ำ ช่วงที่ 3	0.30	0.429	+0.15

ข้อดีของทางเลือกนี้ คือ โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่คำนึงถึงปัจจัยครบทุกประการแล้ว (ปัจจัยด้านปริมาณการใช้น้ำ ปัจจัยด้านต้นทุนอุปทานน้ำ และปัจจัยด้านความขาดแคลนน้ำหรือความตึงเครียดด้านน้ำ) และง่ายต่อการสร้างความเข้าใจของผู้ใช้น้ำ เนื่องจากเป็นอัตราเดียวกันในทุกลุ่มน้ำ ดังนั้น ทางเลือกนี้อาจจะเหมาะสมที่จะนำมาใช้ได้ทันทีที่ข้อมูลมีเพียงพอระดับหนึ่งและมีความแม่นยำเป็นที่น่าเชื่อถือหรือโปร่งใส

ข้อเสียของทางเลือกนี้คือ อาจจะสร้างความไม่เป็นธรรมสำหรับผู้จ่ายค่าใช้น้ำ เนื่องจากอัตราค่าใช้น้ำที่ประกาศใช้เป็น “อัตรากลาง” ที่ประมวลจากหลายลุ่มน้ำ ดังนั้น หลักการชดเชยต้นทุนของผู้จ่ายค่าใช้น้ำ จึงไม่เป็นธรรมสำหรับผู้ใช้น้ำในพื้นที่ที่ไม่มีต้นทุนการอนุรักษ์ต้นน้ำและพื้นที่ป่าต้นน้ำ หรือ การใช้น้ำในปริมาณมากอาจจะมิได้สร้างต้นทุนผลกระทบภายนอกมากเท่ากับ “เกณฑ์กลาง” ในการคำนวณอัตราค่าใช้น้ำ เป็นต้น

ทางเลือกที่ 3 อัตราค่าใช้น้ำเป็นอัตราคงที่ (ไม่เป็นอัตราก้าวหน้า) แตกต่างกันระหว่างประเภทกิจการเป็นอัตราแตกต่างกันระหว่างลุ่มน้ำ และเพิ่มอัตราค่าใช้น้ำให้สูงขึ้นในช่วงภาวะขาดแคลนน้ำ สำหรับทางเลือกนี้จะมีตารางอัตราค่าใช้น้ำทั้งสิ้น 22 ตาราง สำหรับแต่ละลุ่มน้ำ ตัวอย่างสมมติ เช่น

ลุ่มน้ำ X (แม่กลอง)			
อัตราค่าใช้น้ำต่อ ลบ.ม.	**กิจการไฟฟ้าและประปา**	**กิจการอื่นๆ**	**อัตราเพิ่มช่วงแล้ง**
ผู้ใช้น้ำประเภทที่ 2	0.20	0.463	+0.15
ผู้ใช้น้ำประเภทที่ 3	0.30	0.532	+0.15

ข้อดีของทางเลือกนี้ คือ แม้ว่าโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่คำนึงถึงปัจจัยไม่ครบทุกประการ (ปัจจัยด้านต้นทุนอุปทานน้ำ และปัจจัยด้านความขาดแคลนน้ำหรือความตึงเครียดด้านน้ำ) โดยปัจจัยด้านปริมาณการใช้น้ำมิได้มีลักษณะเป็นขั้นบันได แต่เป็นโครงสร้างอัตราที่ง่ายต่อการสร้างความเข้าใจของผู้ใช้น้ำ เนื่องจากเป็นอัตราที่แตกต่างกันเฉพาะการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามเท่านั้น แม้ว่าจะมีความแตกต่างกันในระดับลุ่มน้ำก็ตาม ดังนั้น ทางเลือกนี้อาจจะเหมาะสมที่จะนำมาใช้ได้ทันทีที่ข้อมูลมีเพียงพอระดับหนึ่งและมีความ

แม่นยำเป็นที่น่าเชื่อถือหรือโปร่งใส และควรจะนำมาใช้ในระยะแรกของการใช้โครงสร้างอัตราระดับลุ่มน้ำ เพื่อลดความสับสนในเรื่องโครงสร้างอัตราตามขั้นบันไดและอัตราแบบก้าวหน้า

ข้อเสียของทางเลือกนี้คือ ต้องการข้อมูลระดับลุ่มน้ำที่ครบถ้วน จำนวนข้อมูลที่เพียงพอ และข้อมูลมีความแม่นยำในการประเมินอัตราค่าใช้น้ำ นอกจากนี้ ผู้ปฏิบัติในการจัดเก็บค่าใช้น้ำจะต้องมีการปรับปรุงข้อมูลให้มีความทันสมัย และต้องมีความระมัดระวังเรื่องการบริหารทรัพยากรน้ำสาธารณะเนื่องจากอัตราค่าใช้น้ำมิได้แปรตามปริมาณการใช้น้ำ (เฉกเช่นโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำแบบขั้นบันได)

ทางเลือกที่ 4 อัตราค่าใช้น้ำเป็นอัตราคงที่ (ไม่เป็นอัตราก้าวหน้า) แตกต่างกันระหว่างประเภทกิจการเป็นอัตราที่เท่ากันทั่วประเทศ และเพิ่มอัตราค่าใช้น้ำให้สูงขึ้นในช่วงภาวะขาดแคลนน้ำ สำหรับทางเลือกนี้จะมีตารางอัตราค่าใช้น้ำทั้งสิ้น 1 ตาราง สำหรับใช้ทั้งประเทศ ตัวอย่างสมมติ เช่น

อัตราค่าใช้น้ำต่อ ลบ.ม.	กิจการไฟฟ้าและประปา	กิจการอื่นๆ	อัตราเพิ่มช่วงแล้ง
ผู้ใช้น้ำประเภทที่ 2	0.20	0.373	+0.15
ผู้ใช้น้ำประเภทที่ 3	0.30	0.429	+0.15

ข้อดีของทางเลือกนี้ คือ แม้ว่าโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่คำนึงถึงปัจจัยไม่ครบทุกประการ (ปัจจัยด้านต้นทุนอุปทานน้ำ และปัจจัยด้านความขาดแคลนน้ำหรือความตึงเครียดด้านน้ำ) โดยปัจจัยด้านปริมาณการใช้น้ำมิได้มีลักษณะเป็นขั้นบันได แต่เป็นโครงสร้างอัตราที่ง่ายต่อการสร้างความเข้าใจของผู้ใช้น้ำ เนื่องจากเป็นอัตราที่แตกต่างกันเฉพาะการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามเท่านั้น ดังนั้น ทางเลือกนี้อาจจะเหมาะสมที่จะนำมาใช้ได้ทันทีที่ข้อมูลมีเพียงพอระดับหนึ่งและมีความแม่นยำเป็นที่น่าเชื่อถือหรือโปร่งใส

ข้อเสียของทางเลือกนี้คือ อาจจะสร้างความไม่เป็นธรรมสำหรับผู้จ่ายค่าใช้น้ำ เนื่องจากอัตราค่าใช้น้ำที่ประกาศใช้เป็น “อัตรากลาง” ที่ประมวลจากหลายลุ่มน้ำ ดังนั้น หลักการชดเชยต้นทุนของผู้จ่ายค่าใช้น้ำ จึงไม่เป็นธรรมสำหรับผู้ใช้น้ำในพื้นที่ที่ไม่มีต้นทุนการอนุรักษ์ต้นน้ำและพื้นที่ป่าต้นน้ำ หรือ การใช้น้ำในปริมาณมากอาจจะมิได้สร้างต้นทุนผลกระทบภายนอกมากเท่ากับ “เกณฑ์กลาง” ในการคำนวณอัตราค่าใช้น้ำ เป็นต้น และต้องมีความระมัดระวังเรื่องการบริหารทรัพยากรน้ำสาธารณะเนื่องจากอัตราค่าใช้น้ำมิได้แปรตามปริมาณการใช้น้ำ (เฉกเช่นโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำแบบขั้นบันได)

โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะแบบขั้นบันไดและบังคับใช้กับทุกลุ่มน้ำทั้งประเทศ และบังคับใช้กับทุกกิจการเหมือนกัน จะสะท้อนความเท่าเทียม (equality) และความเสมอภาคที่ไม่เลือกปฏิบัติ (equity) โดยแต่ละกิจการจะแตกต่างกันที่รายจ่ายด้านน้ำ (water bill) ซึ่งจะแปรตามปริมาณการใช้น้ำ ไม่ว่าจะเป็นกิจการไฟฟ้าหรือกิจการประปา กิจการท่องเที่ยว อุตสาหกรรม หรือ ไม่ว่าจะเป็นกิจการขนาดเล็ก-กลาง-ใหญ่ และหากมีการปรับอัตราค่าใช้น้ำเพิ่มขึ้นหรือลดลงตามการเปลี่ยนแปลงบริบทของเศรษฐกิจและสังคม ทุกสาขาการผลิตหรือทุกขนาดของกิจการจะได้รับการปรับอัตราค่าใช้น้ำเหมือนกันหรือเสมอภาคถ้วนหน้า

7.5 ข้อกังวลต่อการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะระดับลุ่มน้ำ

ข้อกังวลต่อการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะระดับลุ่มน้ำ มีอย่างน้อย 2 ประเด็น คือ การกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะที่จำแนกตามลุ่มน้ำหรือเป็นอัตราเดียวนั้นจะนำไปสู่ความเท่าเทียมและความเป็นธรรมอย่างไร และ อัตราค่าใช้น้ำสาธารณะที่จัดเก็บครั้งแรกนี้จะเป็นอุปสรรคด้านความสามารถในการแข่งขันของผู้ใช้น้ำสาธารณะมากน้อยเพียงใด ดังนั้น การวิเคราะห์เกี่ยวกับความเท่าเทียมและความเป็นธรรม และ ความสามารถในการแข่งขัน สามารถอธิบายได้ดังนี้

ประเด็นเรื่องความเท่าเทียมและความเป็นธรรม โดยนำเสนอแนวคิดดังนี้ “อัตราค่าใช้น้ำที่คำนวณบนพื้นฐานของต้นทุนอุปทานน้ำ” เท่ากันในทุกลุ่มน้ำหรือเป็นอัตราเดียวกันทั้งประเทศ (single rate) ส่วนใหญ่จะไม่สะท้อนเป็นธรรมเสมอไป (not necessary fair) โดยเฉพาะผู้จ่ายค่าใช้น้ำในพื้นที่ที่ต้นทุนด้านอุปทานน้ำต่ำกว่า “อัตราค่าใช้น้ำที่ประกาศ” เพราะต้นทุนด้านอุปทานน้ำ (cost) ที่แตกต่างกัน เช่น ต้นทุนน้ำของลุ่มน้ำในภาคใต้ต่ำกว่าต้นทุนน้ำของลุ่มน้ำในภาคกลางและต้นทุนน้ำของลุ่มน้ำในภาคเหนือ ตามลำดับ หากนิยาม**ความเป็นธรรม (fairness)** หมายถึง แหล่งน้ำใดมีต้นทุนอุปทานน้ำสูง ผู้ใช้น้ำในแหล่งน้ำนั้น ก็ควรจะมีส่วนในการรับผิดชอบสูงกว่าผู้ใช้น้ำในแหล่งน้ำที่มีต้นทุนอุปทานน้ำต่ำกว่า ด้วยเหตุนี้ เมื่อต้นทุนอุปทานน้ำของลุ่มน้ำในภาคเหนือสูงกว่าในภาคอื่น อัตราค่าใช้น้ำในภาคเหนือที่สะท้อนต้นทุนน้ำก็ย่อมสูงกว่าลุ่มน้ำในภาคอื่น (เช่น P1) เมื่อต้นทุนน้ำของลุ่มน้ำในภาคใต้ต่ำกว่าภาคอื่น อัตราค่าใช้น้ำในภาคใต้ที่สะท้อนต้นทุนน้ำย่อมต่ำกว่าลุ่มน้ำภาคอื่น (เช่น P2) ดังนั้น หากกำหนดให้อัตราค่าใช้น้ำเท่ากันทั้งประเทศ เช่น หากสมมติกำหนดอัตราค่าใช้น้ำเท่ากับ P1 ทั้งประเทศ ก็จะเกิดความไม่เป็นธรรมสำหรับกลุ่มผู้ใช้น้ำในภาคใต้ ซึ่งมีต้นทุนน้ำต่ำกว่า P1 (P2 น้อยกว่า P1) หรือ หากสมมติกำหนดอัตราค่าใช้น้ำเท่ากับ P2 ทั้งประเทศ ก็จะเกิดความไม่เป็นธรรมสำหรับกลุ่มผู้ใช้น้ำภาคใต้เช่นกันในแง่ที่ผู้ใช้น้ำในภาคเหนือได้รับการอุดหนุนจากภาครัฐ เพราะต้นทุนน้ำสูงกว่า แต่จ่ายเงินค่าใช้น้ำต่ำกว่าต้นทุนอุปทานน้ำ ในขณะที่กลุ่มผู้ใช้น้ำในภาคใต้ไม่ได้รับการอุดหนุนจากภาครัฐ ซึ่งสะท้อนความเป็นธรรมนั่นเอง

ประเด็นเรื่อง ความสามารถในการแข่งขันทางการค้าของผู้ประกอบการที่จ่ายค่าใช้น้ำสาธารณะสามารถวิเคราะห์ได้ 4 มุมมอง ได้แก่

มุมมองแรก การเก็บค่าใช้น้ำของกรมทรัพยากรน้ำ นับว่าเป็นครั้งแรกของประเทศไทย ดังนั้น จากเดิมที่ผู้ใช้น้ำในแหล่งน้ำที่กำกับดูแลโดยกรมทรัพยากรน้ำไม่เคยจ่ายค่าใช้น้ำ และต้องมาจ่ายค่าใช้น้ำ ย่อมทำให้ต้นทุนของผู้ประกอบการเพิ่มขึ้น ดังนั้น หากผู้ประกอบการใช้น้ำมาก ก็ย่อมมีต้นทุนเพิ่มขึ้นมากกว่าผู้ประกอบการอีกรายหรือคู่แข่งทางการค้า และหากรายจ่ายด้านน้ำของผู้ประกอบการเป็นสัดส่วนที่สูง (เมื่อเทียบกับต้นทุนด้านอื่น เช่น ค่าจ้าง ค่าเช่า ค่าวัตถุดิบ) ผู้ประกอบการจะต้องหาหนทางที่จะ ประหยัดรายจ่ายส่วนนี้ในอนาคต

มุมมองที่สอง ในกรณีที่อัตราค่าใช้น้ำแตกต่างกันระหว่างลุ่มน้ำ ดังนั้น ผู้ประกอบการที่ตั้งโรงงานอยู่ในลุ่มน้ำที่มีอัตราค่าใช้น้ำต่ำกว่า ย่อมได้เปรียบมากกว่าผู้ประกอบการที่ตั้งโรงงานในลุ่มน้ำที่มีอัตราค่าใช้น้ำสูงกว่า หากสมมติว่าผู้ประกอบการทั้งสองรายมีต้นทุนด้านอื่นเท่ากันยกเว้นรายจ่ายด้านน้ำที่แตกต่างกัน ก็ย่อมส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันอย่างแน่นอน หากผู้ประกอบการทั้งสองรายผลิตสินค้าที่เหมือนกันและแข่งขันกันในตลาด อย่างไรก็ดี การตั้งโรงงานที่อยู่คนละลุ่มน้ำ ย่อมสะท้อนถึงต้นทุนด้านอื่นที่แตกต่างกัน หรือกลุ่มลูกค้าจะ

แตกต่างกัน หรือแหล่งวัตถุดิบที่แตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้ การวิเคราะห์ความเสียเปรียบทางการแข่งขันยังไม่สามารถด่วนสรุปในขั้นนี้ได้

มุมมองที่สาม ในกรณีของผู้ประกอบการ**รายใหม่**ที่กำลังตัดสินใจลงทุน หากรายจ่ายด้านน้ำมีนัยยะสำคัญ ผู้ประกอบการจะตัดสินใจลงทุนในลุ่มน้ำที่มีอัตราค่าใช้น้ำน้อย (เพื่อควบคุมรายจ่ายด้านน้ำ) แต่หากปัจจัยด้านตลาดและวัตถุดิบและค่าขนส่งหรือการจ้างแรงงานมีนัยยะสำคัญมากกว่า ผู้ประกอบการอาจจะตัดสินใจลงทุนในลุ่มน้ำที่มีอัตราค่าใช้น้ำสูงกว่าลุ่มน้ำที่มีอัตราค่าใช้น้ำน้อยกว่าได้

หากกำหนดอัตราค่าใช้น้ำเท่ากันทั้งประเทศ ผู้ประกอบการก็จะเผชิญกับปัญหา**ความไม่เป็นธรรม**ดังกล่าวข้างต้น หากรายจ่ายด้านน้ำมีความสำคัญต่อกิจการใด กิจการเหล่านั้นย่อมแสวงหาทำเลที่ตั้งใกล้แหล่งน้ำสาธารณะ และหากมีการขอใช้น้ำในแหล่งน้ำสาธารณะจำนวนมาก หากปริมาณน้ำต้นทุนมีมาก สถานการณ์การแย่งชิงน้ำย่อมไม่เกิดขึ้น แต่หากมีปริมาณน้ำต้นทุนมีน้อย แม้ว่ารายจ่ายด้านน้ำจะต่ำ การพิจารณาออกใบอนุญาตใช้น้ำย่อมพิจารณา “สมดุล” น้ำเป็นหลักสำคัญอยู่แล้ว การจัดสรรน้ำให้แก่ผู้ขอใช้น้ำใด ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านอื่น ได้แก่ ลำดับความสำคัญของกิจการ หรือนโยบายของภาครัฐและคณะกรรมการลุ่มน้ำในการเห็นชอบการขอใช้น้ำของการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ดังนั้น อัตราค่าใช้น้ำ จึงมิใช่ปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจลงทุน หากแต่สะท้อน “ต้นทุนน้ำ” ของสังคมในลุ่มน้ำนั้น

มุมมองที่สี่ ในกรณีอัตราค่าใช้น้ำของกรมทรัพยากรน้ำต่ำกว่าของอัตราค่าชลประทาน (ขณะนี้ อัตราค่าชลประทานเพื่อกิจการอุตสาหกรรมและประปา ไม่เกิน 0.5 บาทต่อ ลบ.ม.) ความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการที่ใช้น้ำภายใต้การดูแลของกรมทรัพยากรน้ำอาจจะไม่กระทบมากนัก แต่หากอัตราค่าใช้น้ำของกรมทรัพยากรน้ำเท่ากับของค่าชลประทาน แม้ว่าจะผู้ประกอบการที่อยู่นอกเขตชลประทานจะมีรายจ่ายด้านน้ำเท่ากับผู้ประกอบการที่อยู่ในเขตชลประทานก็ตาม แต่ย่อมสร้าง “ความไม่เป็นธรรม” และเป็นการ “ทำลายความสามารถในการแข่งขัน” ของผู้ประกอบการที่นอกเขตชลประทาน ด้วยเหตุผลอย่างน้อย 2 ประการคือ (ก) ปริมาณน้ำของแหล่งน้ำสาธารณะมีความไม่แน่นอนมากกว่าระบบชลประทาน และ (ข) การตั้งโรงงาน/สถานประกอบการอยู่นอกเขตชลประทาน เดิมมีความได้เปรียบด้านรายจ่ายด้านน้ำอยู่แล้ว หากอัตราค่าใช้น้ำต่ำกว่าก็กระทบความสามารถในการแข่งขันเล็กน้อย แต่หากเผชิญอัตราค่าน้ำเท่ากับค่าชลประทานจะทำให้สูญเสียความสามารถในการแข่งขันได้

7.6 บทส่งท้าย

เหตุปัจจัยที่เสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำเป็นขั้นบันได เพราะสามารถตอบโจทย์ความเท่าเทียมหรือความเสมอภาคได้ คือ อัตราค่าใช้น้ำในช่วงปริมาณการใช้น้ำที่ 1 (เช่น Q1) สะท้อนความเท่าเทียมและความเสมอภาค โดยอิงปัจจัยด้านต้นทุนการบริหารจัดการน้ำที่เหมือนกัน สำหรับอัตราค่าใช้น้ำในช่วงปริมาณการใช้น้ำที่ 2 และ ช่วงที่ 3 จะสะท้อนความเป็นธรรมในมิติอื่นด้วย ฉะนั้นโครงสร้างที่เป็นขั้นบันไดจึงตอบโจทย์ทั้งความเท่าเทียมและความเป็นธรรม นอกจากนี้โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่เป็นขั้นบันได แล้วนำเงินค่าใช้น้ำนำเข้าสู่ระบบกองทุนหรือทุนหมุนเวียนจะยิ่งเป็นการสร้างความเป็นธรรมให้กับผู้จ่ายค่าใช้น้ำด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ดี ทางเลือกเชิงนโยบายในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะมีอย่างน้อย 4 รูปแบบหลัก ได้แก่ (ก) โครงสร้างแบบขั้นบันได ซึ่งสะท้อนต้นทุนหลายประเภทได้ (ข) โครงสร้างแบบอัตราก้าวหน้า ซึ่งสะท้อนระดับความรับผิดชอบหรือช่วยชดเชยต้นทุนของภาครัฐในการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน การอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ และความเสียหายจากการใช้น้ำในปริมาณมาก (ค) โครงสร้างอัตราที่แตกต่างกันระหว่างกิจการ ซึ่งอาศัยหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการพิจารณาลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำได้ และ (ง) โครงสร้างอัตราที่แตกต่างกันระหว่างลุ่มน้ำ เพื่อสะท้อนความเป็นธรรมระหว่างผู้จ่ายค่าใช้น้ำในแต่ละลุ่มน้ำ

แนวทางการดำเนินงานกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะที่เหมาะสมและโปร่งใสนั้นกับข้อมูลที่แม่นยำที่จำแนกตามลุ่มน้ำได้ สามารถแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะแรก อาจจะกำหนดเป็น**อัตราเดียวกันทั้งประเทศ** (ทุกลุ่มน้ำ และ ทุกประเภทกิจการตามนิยามของการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม) เพื่อให้เกิดความเข้าใจของระบบค่าใช้น้ำ ทั้งนี้ โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่จะประกาศใช้ ควรจะเป็นแบบขั้นบันไดตามช่วงปริมาณการใช้น้ำ และ ควรจะเป็นอัตราที่สะท้อนถึง “ต้นทุนด้านการบริหารจัดการน้ำ” ที่มีระดับสูงพอจะส่งสัญญาณ (signaling) ให้เกิดการปรับตัวทางด้านรายจ่ายค่าใช้น้ำของผู้ใช้น้ำ เช่น การปรับกระบวนการผลิตให้เกิดการใช้น้ำอย่างประหยัด อันทำให้รายจ่ายค่าใช้น้ำสาธารณะไม่สูงเกินไป (เนื่องจาก เป็นครั้งแรกของกรมทรัพยากรน้ำในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ ดังนั้นสังคมต้องมีรายจ่ายค่าใช้น้ำสาธารณะเพิ่มขึ้นอย่างแน่นอน แต่การปรับตัวของผู้ใช้น้ำสาธารณะยังไม่มีข้อมูลเพียงพอเพื่อการศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบที่มีต่อผู้ใช้น้ำสาธารณะโดยตรง (ผู้ผลิตสินค้าและบริการ) และต่อผู้ใช้น้ำสาธารณะโดยอ้อม (ผู้บริโภคสินค้าและบริการ)

ระยะที่สอง เมื่อกรมทรัพยากรน้ำมีข้อมูลการใช้น้ำของผู้ขอรับใบอนุญาตใช้น้ำสาธารณะและเมื่อผู้ใช้น้ำสาธารณะประเภทที่สองและประเภทที่สามมีความคุ้นเคยกับระบบการเก็บค่าใช้น้ำแล้ว โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำก็ควรจะปรับเปลี่ยนให้เหมาะสม โดยยัง**กำหนดเป็นแบบขั้นบันไดตามช่วงปริมาณการใช้น้ำ และ เป็นอัตราเดียวกันทั้งประเทศได้ ทุกลุ่มน้ำ และ ทุกประเภทกิจการ**ตามนิยามของการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม) โดยอัตราค่าใช้น้ำที่จะประกาศใช้ ควรจะเป็นอัตราที่สะท้อนถึง “ต้นทุนด้านการบริหารจัดการน้ำ” และ “ต้นทุนด้านการอนุรักษ์ต้นน้ำและพื้นที่ป่าต้นน้ำ” กับ “ต้นทุนด้านผลกระทบภายนอกเชิงลบ” และ

ระยะที่สาม เมื่อกรมทรัพยากรน้ำมีข้อมูลที่แม่นยำและเพียงพอ โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ ควรจะเป็น**แบบขั้นบันได และ มีอัตราค่าใช้น้ำระดับลุ่มน้ำ** ที่สะท้อนต้นทุนทั้งสามด้านดังกล่าว นอกจากนี้ อัตราค่าใช้น้ำ สามารถแตกต่าง ตามกิจกรรมการใช้น้ำ เนื่องจากเงื่อนไขด้านเทคโนโลยีของแต่ละกิจการแตกต่างกัน (เช่น ไฟฟ้าพลังงานน้ำ) ซึ่งอาจจะมีการยกเว้นหรือลดหย่อนค่าใช้น้ำ ส่วนภายใต้เงื่อนไขของเทคโนโลยีใช้น้ำด้วยความจำเป็นที่ต้องใช้น้ำมาก จึงอาจจำเป็นต้องลดหย่อน เป็นความจำเป็นทางเทคโนโลยีไม่สามารถหาตัวไหนดีไปกว่านี้อีกต่อไปแล้ว รอจนกว่าจะมีที่ดีกว่าเข้ามาจึงขอปรับและต้องให้เวลาในการปรับเปลี่ยน ซึ่งจะเป็นธรรมสำหรับธุรกิจที่มีความจำเป็นจริง ๆ ที่ต้องใช้แบบนี้

อย่างไรก็ดี ในสังคมไทยยังมีแนวคิดเรื่อง การยกเว้นและลดหย่อนค่าใช้น้ำสาธารณะสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม เป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทยได้เช่นเดียวกัน โดยในบทที่ 8 จะกล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการพิจารณาการยกเว้นและลดหย่อนค่าใช้น้ำสาธารณะต่อไป

บทที่ 8
ข้อเสนอเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำที่เหมาะสมสำหรับผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและผู้ใช้น้ำประเภทที่สาม ตามมาตรา 49 (2) สำหรับการใช้น้ำจากทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่ที่กรมทรัพยากรน้ำรับผิดชอบ

8.1 บทนำ

การกำหนดบทบัญญัติของกฎหมายที่ให้อำนาจรัฐในการเรียกเก็บเงินจากประชาชนหรือผู้ประกอบกิจการซึ่งเป็นผู้อยู่ภายใต้การใช้บังคับกฎหมาย ถือเป็นมาตรการทางการคลังอย่างหนึ่งในการที่จะกำหนดให้รัฐมีรายได้ในการสนับสนุนต้นทุนในการดำเนินการของภาครัฐ โดยหลักการสำคัญของการจัดเก็บเงินใด ๆ ให้เป็นรายได้แผ่นดิน รัฐจะกระทำได้ก็แต่โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมาย ด้วยเหตุนี้ หากรัฐประสงค์จะเรียกเก็บเงินจากการดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดก็ตามจะต้องมีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดไว้ให้ชัดเจนว่าให้อำนาจในการเรียกเก็บได้ ในทางกลับกัน หากมีเหตุผลและความจำเป็นให้มีการลดหย่อนหรือการยกเว้นการเรียกเก็บเงินดังกล่าว กฎหมายต้องกำหนดเรื่องดังกล่าวให้ชัดแจ้งด้วยเช่นกัน มิฉะนั้นรัฐหรือฝ่ายบริหารย่อมไม่สามารถออกกฎหมายเพื่อลดหย่อนหรือยกเว้นการเรียกเก็บเงินนั้นได้โดยถือว่ากฎหมายมิได้ให้อำนาจรัฐหรือฝ่ายบริหารในเรื่องดังกล่าวไว้[1]

ในกรณีของการเรียกเก็บค่าใช้น้ำจากการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สามจากทรัพยากรน้ำสาธารณะตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำพ.ศ. 2561 ถือเป็นหลักการใหม่ที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 50 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ ซึ่งในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำดังกล่าว กฎหมายได้บัญญัติกลไกการใช้อำนาจในทางบริหารที่เชื่อมโยงกันหลายประการ กล่าวคือ การพิจารณาถึงลักษณะและรายละเอียดของการใช้น้ำจากทรัพยากรน้ำสาธารณะว่าจัดอยู่ในประเภทใดตามมาตรา 41 (1) (2) หรือ (3) เพื่อให้เกิดความชัดเจนและสามารถจำแนกการบังคับใช้กฎหมายได้อย่างเหมาะสม ถูกต้อง และเป็นธรรมแก่ผู้อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมาย หรือการพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์ที่ใช้กำหนดอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สามตามมาตรา 49 (1) ให้เกิดเรียกเก็บค่าใช้น้ำที่เหมาะสม เป็นธรรม และสอดคล้องกับต้นทุนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะให้เป็นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ตลอดจนสร้างความตระหนักแก่ผู้ใช้น้ำว่าตนเองมีส่วนรับผิดชอบจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำเพื่อให้เกิดคุณค่าหรือประโยชน์สูงสุด รวมถึงการพิจารณาข้อเท็จจริงหรือปัจจัยต่าง ๆ สำหรับการลดหย่อนหรือยกเว้นค่าใช้น้ำเพื่อให้กิจกรรมการใช้น้ำ การดำเนินการ หรือการประกอบกิจการบางประเภทได้รับประโยชน์จากนโยบายของรัฐเพื่อลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือได้รับการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ ภายใต้หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ตามมาตรา 49 (2) ซึ่งจะกำหนดให้แตกต่างกันโดยคำนึงถึงกิจกรรม ลักษณะ หรือปริมาณการใช้น้ำในแต่ละประเภทและในแต่ละลุ่มน้ำก็ได้ เช่น การสนับสนุนกลุ่มผู้มีรายได้น้อย (poverty) ให้สามารถเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติหรือสาธารณูปโภคพื้นฐานได้อย่างเท่าเทียม

[1] บันทึก เรื่อง การออกกฎกระทรวงตามพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. 2505 (เรื่องเสร็จที่ 340/2535) และบันทึก เรื่อง การยกเว้นค่าธรรมเนียมพิเศษให้แก่บริษัทการค้าระหว่างประเทศที่ได้รับ การส่งเสริมการลงทุน (เรื่องเสร็จที่ 383/2523)

หรืออาจมีเหตุผลหรือวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับการกระตุ้นกิจกรรมที่มีผลทางเศรษฐกิจในช่วงระยะเวลาช่วงหนึ่งช่วงใด หรือกำหนดเงื่อนไขโดยมีเหตุผลหรือวัตถุประสงค์ในการช่วยเหลือกลุ่มผู้ใช้น้ำบางกลุ่ม หรือการลงทุนบางประเภทในภาคธุรกิจ ให้เกิดการขยายตัวหรือเพิ่มอัตราการจ้างงานและสร้างรายได้ เพื่อให้เกิดสมดุลในระบบเศรษฐกิจของประเทศ เป็นต้น

การลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ ถือเป็นกลไกทางกฎหมายที่จะพิจารณาภายหลังจากการที่มีกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขให้ผู้ใช้น้ำนั้นมีหน้าที่ต้องชำระค่าใช้น้ำให้แก่รัฐแล้ว โดยข้อเสนอในบทนี้ จะเป็นหยิบยกข้อเท็จจริงในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของการใช้น้ำจากทรัพยากรน้ำสาธารณะในแต่ละกิจกรรม เพื่อประกอบการศึกษาวิเคราะห์ถึงแนวคิดและถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่จะสามารถนำมาพิจารณากำหนดเป็นหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำที่เหมาะสมสำหรับผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและผู้ใช้น้ำประเภทที่สาม ซึ่งมีการใช้น้ำจากทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่ที่กรมทรัพยากรน้ำดูแลรับผิดชอบ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์เป็นข้อเสนอสำหรับการพิจารณากำหนดสาระสำคัญหรือรายละเอียดในกฎกระทรวงที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 49 (2) แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ ต่อไป

8.2 แนวคิดในการพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม จากทรัพยากรน้ำสาธารณะ

ในการกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม จำเป็นต้องพิจารณาพื้นฐานของความแตกต่างของข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากการใช้น้ำ กลุ่มผู้ใช้น้ำ หรือปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้น้ำทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เช่น ความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรน้ำ (accessibility) หรือศักยภาพในการจ่ายเงิน (affordability) เป็นต้น ตลอดจนขอบเขตหรือความเชื่อมโยงกับมาตรการหรือนโยบายของรัฐที่ต้องการจะสนับสนุนการดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดที่เกี่ยวข้องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำหรือการจัดสรรน้ำและการใช้น้ำ โดยหากพิจารณาถึงแนวคิดในเรื่องดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่ากฎหมายที่มีผลใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันในส่วนที่เกี่ยวกับการให้อำนาจรัฐในเรียกเก็บเงิน ไม่ว่าจะในลักษณะของค่าบริการ ค่าธรรมเนียม ภาษีอากร ค่าตอบแทนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติหรือประโยชน์อื่นใด ย่อมมีหลักคิดให้มีกลไกการลดหย่อนหรือการยกเว้นการเรียกเก็บเงินในลักษณะทำนองอย่างเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน สรุปได้ดังนี้

8.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการลดหย่อนอัตราที่กฎหมายกำหนดให้มีการเรียกเก็บเงิน

กรณีที่กฎหมายกำหนดให้การดำเนินกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดต้องชำระเงินให้แก่รัฐ บุคคลใดซึ่งอยู่ภายใต้การบังคับใช้กฎหมายหรือเข้าลักษณะตามหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่กฎหมายกำหนด ย่อมมีหน้าที่ต้องชำระเงินตามอัตราที่กำหนด ซึ่งในบางครั้งอาจมีความจำเป็นบางประการหรือมีนโยบายของรัฐที่สำคัญเพื่อลดหย่อนอัตราที่มีการเรียกเก็บเงินสำหรับการดำเนินการบางเรื่องหรือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นใน

บางกรณี เช่น การส่งเสริมให้ผู้ประกอบการมีการดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดอันจะเป็นผลดีต่อสาธารณะประชาชน หรือเพื่อประโยชน์ต่อภาคธุรกิจ การผลิตสินค้าหรือการให้บริการ หรือเพื่อกระตุ้นระบบเศรษฐกิจของประเทศ เป็นต้น กฎหมายจึงมีความจำเป็นต้องกำหนดหลักการและบทบัญญัติเกี่ยวกับการลดหย่อนอัตราที่มีการเรียกเก็บเงินไว้เพื่อเป็นมาตรการทางกฎหมายในการบังคับใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ ในสาระสำคัญของกฎหมายจะกำหนดหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขบางประการ โดยหากการดำเนินการนั้นเป็นไปตามหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่กำหนด เช่น ขั้นตอนหรือเงื่อนไขให้ต้องปฏิบัติ ช่วงระยะเวลาหรือในเขตพื้นที่ที่กำหนดให้ต้องดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด เป็นต้น ย่อมส่งผลให้บุคคลนั้นได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขดังกล่าวโดยจ่ายเงินในอัตราที่ลดลงจากเดิม เช่น ลดลงกึ่งหนึ่งหรือลดลงในอัตราที่กำหนดซึ่งต่ำกว่าอัตราปกติที่กฎหมายกำหนดไว้ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่กำหนดขึ้นนั้น อาจมีลักษณะเป็นการบังคับใช้เป็นการทั่วไป เช่น การลดหย่อนให้แก่บุคคลบางกลุ่ม หรือการดำเนินกิจการหรือกิจกรรมบางประเภท ที่ได้รับการสนับสนุนการลงทุนจากรัฐการส่งเสริมกิจการตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุน เป็นต้น หรือมีลักษณะเป็นการบังคับใช้ในพื้นที่เฉพาะบางพื้นที่ เช่น ลดหย่อนให้แก่การประกอบธุรกิจในพื้นที่ที่มีข้อจำกัดในการประกอบธุรกิจ ในพื้นที่เสี่ยงภัย หรือในพื้นที่ที่ไม่มีน้ำประปาให้บริการและมีความจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการอุปโภคบริโภคอย่างกรณีของการใช้น้ำบาดาลในท้องที่ที่ไม่มีน้ำประปาใช้แต่ไม่อยู่ในเงื่อนไขที่จะได้รับการยกเว้นการชำระค่าใช้น้ำบาดาล เป็นต้น หรืออาจมีลักษณะเป็นการบังคับเป็นครั้งคราว อย่างกรณีของการลดหย่อนการเรียกเก็บเงินเพื่อช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ ภาวะสงคราม หรือการระบาดของโรคติดต่อร้ายแรง เป็นต้น

ในการพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราที่มีการเรียกเก็บเงินนั้น มักเป็นกรณีที่รัฐยังเห็นว่าในการดำเนินกิจการหรือกิจกรรมใด ๆ ยังมีความจำเป็นที่รัฐจะต้องมีรายได้ในการสนับสนุนต้นทุนในการดำเนินการของภาครัฐ หรือเป็นกิจกรรมที่ประชาชนหรือผู้ประกอบกิจการนั้น ยังมีความจำเป็นต้องมีส่วนรับผิดชอบจากการดำเนินกิจกรรมของตนนั้น อย่างกรณีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำสาธารณะ (หรือจากทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ) ผู้ใช้จำเป็นต้องจ่ายเงินเพื่อสร้างความตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น หรือเพื่อสะท้อนการมีส่วนรับผิดชอบต่อผลกระทบใด ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรนั้น เช่น ผลกระทบในเชิงลบต่อสิ่งแวดล้อม ชุมชน หรือทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ในขณะเดียวกันหากการดำเนินการตามหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่รัฐกำหนด จะส่งผลให้เกิดผลกระทบในเชิงบวกในด้านอื่น ๆ ซึ่งหากเปรียบเทียบกันแล้วจะได้สัดส่วนหรือเกิดประโยชน์ต่อสาธารณะมากกว่า รัฐจึงกำหนดเพื่อให้เกิดมาตรการทางกฎหมายเพื่อลดหย่อนอัตราที่มีการเรียกเก็บเงินนั้นให้ลดลงจากอัตราปกติได้ภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนด

8.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการยกเว้นการเรียกเก็บเงิน

แม้การยกเว้นการเรียกเก็บเงินจะให้ผลในทำนองเดียวกับการที่กฎหมายกำหนดให้ไม่เรียกเก็บเงินจากบุคลลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ในหลักการสำคัญจะเห็นได้ว่ากฎหมายมีวัตถุประสงค์ในการบังคับใช้กฎหมายที่แตกต่างออกไป กล่าวคือ กรณีการยกเว้นการเรียกเก็บเงินกฎหมายมี

ความมุ่งหมายที่จะกำหนดหน้าที่ให้บุคคลต้องชำระเงินแก่รัฐอยู่แต่ต้นเป็นบทบัญญัติทั่วไป เพียงแต่มีข้อเท็จจริงหรือเงื่อนไขบางประการที่จะถือเป็นเหตุยกเว้นการบังคับให้ต้องทำหน้าที่ในเรื่องดังกล่าว ในขณะที่การที่กฎหมายกำหนดให้ไม่มีการเรียกเก็บเงินจากบุคลลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นบทบัญญัติที่มุ่งหมายจะไม่บังคับใช้กฎหมายในเรื่องดังกล่าวเป็นการเฉพาะ เช่น กรณีของการกำหนดให้การใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง ซึ่งได้แก่การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการดำรงชีพ การอุปโภคบริโภคในครัวเรือน การเกษตรหรือการเลี้ยงสัตว์เพื่อยังชีพ การอุตสาหกรรมในครัวเรือน การรักษาระบบนิเวศ จารีตประเพณี การบรรเทาสาธารณภัย การคมนาคม และการใช้น้ำในปริมาณเล็กน้อย ไม่ต้องชำระค่าใช้น้ำ ตามมาตรา 42 วรรคหนึ่ง แห่งพระราช-บัญญัติทรัพยากรน้ำฯ เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ หากหลักการหรือความมุ่งหมายของกฎหมายได้กำหนดให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดมีหน้าที่ต้องชำระเงินแก่รัฐ การจะพิจารณากำหนดข้อยกเว้นในการปฏิบัติตามหน้าที่ดังกล่าว กฎหมายจำเป็นต้องมีหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่ชัดเจนสำหรับข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นกรณี ๆ ไป ทั้งนี้ โดยอาจกำหนดเป็นหลักเกณฑ์การยกเว้นการเรียกเก็บเงินเป็นการทั่วไป เช่น การยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำบาดาลแก่ผู้รับใบอนุญาตใช้น้ำบาดาลในท้องที่ที่ไม่มีน้ำประปาใช้ และมีความจำเป็นในการใช้น้ำบาดาลเพื่อการ อุปโภคหรือบริโภค เพื่อการเพาะปลูก หรือเพื่อการเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น หรือเป็นกรณีที่กำหนดหลักเกณฑ์การยกเว้นการเรียกเก็บเงินเฉพาะราย ภายในช่วงระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดก็ได้ เช่น กรณีการประกอบธุรกิจหรือการดำเนินการใดได้รับผลกระทบจากเหตุฉุกเฉินจำเป็น สงคราม ภัยธรรมชาติ สถานการณ์โรคระบาด ฯลฯ ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนในช่วงระยะที่ผ่านมาที่มีการยกเว้นการเรียกเก็บเงินตามที่กฎหมายกำหนดเรื่องจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อภาคส่วนต่าง ๆ และส่งผลต่อภาวะทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ โดยสะท้อนแนวคิดในการยกเว้นการเรียกเก็บเงินบางประเภทอย่าง กรณีของค่าธรรมเนียมรายปีของการประกอบกิจการโรงงานจำพวกที่ 2 และจำพวกที่ 3 โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อเป็นการลดภาระและบรรเทาผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่ผู้ประกอบกิจการโรงงาน อีกทั้งเพื่อเป็นการสนับสนุน การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ[2]

หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการยกเว้นการเรียกเก็บเงิน ในบางกรณีอาจเป็นการกำหนดเพื่อสนับสนุนการดำเนินการแก่หน่วยงานของรัฐสำหรับการดำเนินกิจการที่เป็นการให้บริการประชาชนหรือเพื่อประโยชน์สาธารณะ เช่น การดำเนินการของมูลนิธิชัยพัฒนา[3] ซึ่งมีการตั้งโรงงานเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พัฒนาสงเคราะห์และช่วยเหลือประชาชนในด้านเศรษฐกิจและสังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งดำเนินการใด ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติเป็นส่วนรวม เพื่อเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้ประกอบกิจการโรงงานของมูลนิธิชัยพัฒนา จึงได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมให้แก่ผู้ประกอบกิจการโรงงานของมูลนิธิชัยพัฒนา รวมถึงการกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อสนับสนุการดำเนินการใด ๆ ขององค์กรอื่นที่เป็นการบริการสาธารณะหรือเพื่อประโยชน์สาธารณะโดยไม่ได้แสวงหากำไร เช่น การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อผลิตน้ำสำหรับอุปโภคบริโภคให้บริการ

[2] กฎกระทรวงยกเว้นค่าธรรมเนียมรายปีให้แก่ผู้ประกอบกิจการโรงงาน พ.ศ. 2565

[3] กฎกระทรวงยกเว้นค่าธรรมเนียมให้แก่ผู้ประกอบกิจการโรงงานของมูลนิธิชัยพัฒนา พ.ศ. 2564

แก่ประชาชนในพื้นที่ของตน หรือการยกเว้นค่าชลประทานแก่ผู้รับอนุญาตใช้น้ำเพื่อกิจการสาธารณประโยชน์โดยไม่แสวงหากำไร โดยต้องได้รับการยกเว้นเป็นหนังสือจากอธิบดีกรมชลประทาน ตามกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าชลประทาน การจัดเก็บหรือชำระค่าชลประทาน และการยกเว้นและการผ่อนชำระค่าชลประทาน พ.ศ. 2564 เป็นต้น

จึงเห็นได้ว่าแนวคิดของการยกเว้นการเรียกเก็บเงินอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลและความจำเป็นทำนองเดียวกับแนวคิดเกี่ยวกับการลดหย่อนอัตราที่กฎหมายกำหนดให้มีการเรียกเก็บเงิน ซึ่งเป็นแนวความคิดในเชิงนโยบาย ที่รัฐเห็นว่าในการดำเนินกิจการหรือกิจกรรมใด ๆ ยังมีหลักการหรือความมุ่งหมายของกฎหมายที่รัฐควรมีรายได้สำหรับการสนับสนุนต้นทุนในการดำเนินการของภาครัฐหรือเป็นกิจกรรมที่ประชาชนหรือผู้ประกอบกิจการนั้นต้องมีส่วนรับผิดชอบจากการดำเนินกิจกรรมของตนนั้นเช่นเดียวกัน แต่มีข้อเท็จจริงบางประการที่รัฐมีความจำเป็นต้องยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายโดยรัฐยินยอมสูญเสียรายได้สำหรับการบริหารจัดการหรือการดำเนินการของรัฐให้เป็นการชั่วคราว

8.2.3 ปัจจัยสำหรับการพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ ตามมาตรา 49 (2) แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561

ในการพิจารณาปัจจัยสำหรับกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำควรพิจารณาควบคู่ไปกับปัจจัยสำหรับการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ เนื่องจากสามารถนำมาใช้เป็นปัจจัยในการพิจารณาร่วมกันได้ ซึ่งหากมีการนำปัจจัยในเรื่องหนึ่งเรื่องใดมาพิจารณาเพื่อใช้กำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำแล้วอาจมีผลทำให้ค่าใช้น้ำสำหรับกิจการหรือกิจกรรมการใช้น้ำในเรื่องหนึ่งเรื่องใดมีอัตราค่าใช้น้ำที่แตกต่างออกไปได้ โดยปัจจัยดังกล่าวอาจไม่จำเป็นต้องนำมาใช้ในการพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขในการลดหย่อนค่าใช้น้ำสำหรับกิจการหรือกิจกรรมการใช้น้ำนั้นอีก อย่างไรก็ดี ในการพิจารณาถึงปัจจัยดังกล่าวรัฐจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมระหว่างรายได้ที่รัฐจะต้องสูญเสียไปจากการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำนั้นและต้นทุนในการดำเนินการหรือการยริหารจัดการทรัพยากรน้ำของรัฐจากกิจกรรมที่ประชาชนหรือผู้ประกอบกิจการได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรนั้น จึงมีเหตุผลและความจำเป็นบางประการที่รัฐควรคำนึงถึงข้อเท็จจริงหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำตามมาตรา 49 (2) สรุปได้ดังนี้

8.2.3.1) ปัจจัยด้านความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ

ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ มีแนวคิดในการจัดการทำนองเดียวกับสาธารณะสมบัติของแผ่นดินประเภทพลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์[4] ได้แก่ บรรดาทรัพยากรที่ประชาชนทั่วไปมีความชอบธรรมที่จะเข้าใช้ประโยชน์ร่วมกัน (shared resource) ได้อย่าง

[4] Anthony Ogus, *Regulation: Legal Form and Economic Theory* (OUP 1994) 33., อ้างใน “รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report) โครงการศึกษาทบทวนร่างกฎหมายว่าด้วยน้ำบาดาล เสนอต่อกรมทรัพยากรน้ำบาดาล กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”, สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กันยายน 2564, หน้า 45.

เท่าเทียมเพื่อตอบสนองความต้องการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรได้อย่างเป็นธรรมและไม่อาจกีดกันให้บุคคลอื่นเข้าใช้ประโยชน์ได้ (non-excludable and non-rivalrous) อย่างไรก็ดี ความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากร-ธรรมชาติก็ถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากหากบุคลใดมีขีดความสามารถหรือตัวเลือกในการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติได้มากกว่าย่อมสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาตินั้นได้มากกว่าบุคคลอื่นที่มีความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติที่น้อยกว่า เช่น การมีถิ่นที่อยู่หรือที่ตั้งของสถานประกอบการอยู่ในพื้นที่ที่มีระบบสาธารณูปโภคอย่างเพียงพอต่อการประกอบกิจการเมื่อเทียบกับการมีถิ่นที่อยู่หรือสถานประกอบการที่ตั้งอยู่นอกพื้นที่บริการสาธารณูปโภคโดยต้องอาศัยแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะเพียงแหล่งเดียว จึงจำเป็นต้องอาศัยการใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะมากขึ้นเนื่องจากไม่มีตัวเลือกในการเข้าถึงทรัพยากรมากนัก ซึ่งปัจจัยในลักษณะเช่นนี้ ปรากฏให้เห็นในกรณีการเรียกเก็บค่าใช้น้ำบาดาลนอกเขตวิกฤตน้ำบาลดาลจากการประกอบธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ไม่มีการให้บริการน้ำประปาให้ได้รับการลดหย่อนค่าใช้น้ำบาดาลลงจากปกติ[5] เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงอาจกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำเพื่อชดเชยการให้บริการสาธารณูปโภคของรัฐที่จำเป็นต่อการดำรงชีพหรือการประกอบกิจการในพื้นที่ดังกล่าว โดยต้องคำนึงถึงกิจกรรม ลักษณะ หรือปริมาณของการใช้น้ำในแต่ละประเภทให้แตกต่างกันออกไปตามลำดับความสำคัญของการใช้น้ำในแต่ละลุ่มน้ำก็ได้ ทั้งนี้ โดยอาจบังคับใช้หลักเกณฑ์และเงื่อนไขดังกล่าวเป็นการชั่วคราว จนกว่ารัฐจะสามารถให้บริการสาธารณูปโภคหรือสามารถจัดสรรน้ำหรือมีตัวเลือกการเข้าถึงทรัพยากรน้ำแก่ผู้ใช้น้ำได้ทั่วถึงและเป็นธรรม

8.2.3.2) ปัจจัยด้านการใช้ทรัพยากรน้ำเพื่อประโยชน์สาธารณะ ชุมชน หรือกิจการที่มีลักษณะไม่แสวงหากำไร

ในการประกอบกิจการบางประเภทไม่ว่าจะเป็นกิจการของรัฐหรือเอกชนซึ่งมีลักษณะหรือรายละเอียดเป็นการใช้น้ำประเภทสองหรือการใช้น้ำประเภทสาม โดยการใช้น้ำในกิจการดังกล่าวอาจเป็นเพียงกิจกรรมหนึ่งของการประกอบกิจการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการสาธารณะหรือเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ[6] โดยรัฐอาจกำหนดนโยบายเพื่อสนับสนุนการดำเนินการหรือการประกอบกิจการนั้นได้โดยมุ่งหมายให้เกิดการบริการสาธารณะหรือประโยชน์สาธารณะ อย่างทั่วถึงไม่ว่ากิจการนั้นจะเป็นการให้บริการโดยมีค่าตอบแทนหรือเป็นกิจการที่ไม่แสวงหากำไรก็ตาม โดยกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขให้กิจการเช่นว่านั้นได้รับ

[5] กฎกระทรวง ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2540) ออกตามความในพระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520 (กำหนดการยกเว้นค่าใช้น้ำบาดาลสำหรับการอุปโภคหรือบริโภค การเพาะปลูก และการเลี้ยงสัตว์ในท้องที่ที่ไม่มีน้ำประปาใช้ และเพิ่มเติมการลดหย่อนค่าใช้น้ำบาดาล)

[6] หลักการเกี่ยวกับการลดหย่อนหรือยกเว้นการเรียกเก็บเงินที่ผู้ประกอบกิจการต้องจ่ายให้แก่รัฐ ด้วยปัจจัยหรือเท็จจริงเกี่ยวกับการดำเนินการในกิจการที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ ปรากฏในกฎหมายหลาย ๆ ฉบับ ตัวอย่างเช่น การลดหย่อนค่าธรรมเนียมหรือลดหย่อนค่าธรรมเนียมใบอนุญาตรายปีสำหรับการประกอบกิจการกระจายเสียงหรือกิจการโทรทัศน์ กรณีที่มีรายการข่าวสาร หรือสาระที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ ระเบียบคณะกรรมการกจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และ กิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ว่าด้วยการลดหย่อนหรือยกเว้นค่าธรรมเนียมใบอนุญาตประกอบกิจการกระจายเสียง หรือกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2556

การลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำได้ เช่น กิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานของรัฐ เอกชนผู้ร่วมลงทุน หรือเอกชนผู้รับสัมปทาน ในการจัดหาน้ำดิบจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะผ่านกระบวนการปรับปรุงคุณภาพน้ำและจัดสรรหรือให้บริการแก่ประชาชนในชุมชนเพื่อใช้สำหรับการดำรงชีพหรืออุปโภคบริโภคในครัวเรือน การดำเนินกิจการของสถานพยาล[7] สถานศึกษา ศาสนสถาน มูลนิธิ[8] หรือหน่วยงานของรัฐที่ให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่หรือเพื่อสาธารณประโยชน์ของประเทศ เป็นต้น

8.2.3.3) ปัจจัยด้านการใช้ทรัพยากรน้ำสำหรับการดำเนินการขององค์กรหรือกิจการของผู้ใช้น้ำที่เป็นประโยชน์ต่อทรัพยากรน้ำสาธารณะ สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการใช้ประโยชน์น้ำสาธารณะอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ

นอกเหนือไปจากการดำเนินการตามวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์สาธารณะที่กล่าวมาข้างต้น กรณีของการดำเนินกิจกรรมการอย่างหนึ่งอย่างใดของผู้ประกอบกิจการที่มีการใช้น้ำซึ่งมีลักษณะหรือรายละเอียดเป็นการใช้น้ำประเภทสองหรือการใช้น้ำประเภทสาม โดยกิจกรรมดังกล่าวมิได้เป็นการดำเนินการตามขอบวัตถุประสงค์หลักของการประกอบกิจการ แต่เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นสำหรับองค์กรโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสาธารณประโยชน์ กิจกรรมจิตอาสาหรือกิจกรรมช่วยเหลือสังคม รวมถึงกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาบำรุงรักษาแหล่งหรือการอนุรักษ์แหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะหรือทรัพยากรธรธรรมชาติอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการส่งเสริมให้หมุนเวียนน้ำที่ผ่านการใช้ในกิจการสามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้ในกิจกรรมอื่น ไม่ว่ากิจกรรมดังกล่าวจะมีการใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะรวมอยู่ด้วยหรือไม่ก็ตาม การดำเนินกิจกรรมในลักษณะดังกล่าวนี้ควรถูกนำมาเป็นปัจจัยในการพิจารณาเพื่อกำหนดเป็นหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขให้ผู้ประกอบกิจการซึ่งเป็นผู้ใช้น้ำประเภทที่หนึ่งหรือผู้ใช้น้ำประเภทที่สองได้รับการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำด้วยหรือไม่ และในการพิจารณาควรคำนึงถึงรายละเอียดของการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวเพิ่มเติมดังนี้

1) ขอบเขตการบังคับตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ที่กำหนดให้กิจกรรมการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สามจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะต้องได้รับใบอนุญาตใช้น้ำรวมถึงการชำระค่าใช้น้ำตามอัตราที่กฎหมายกำหนด โดยกิจกรรมในลักษณะดังกล่าวที่ดำเนินการเป็น

[7] กิจการในสถานพยาบาลถือเป็นการดำเนินการที่จำเป็น ซึ่งกรณีที่กฎหมายกำหนดให้มีการเรียกเก็บเงินให้แก่รัฐ รัฐมักนำปัจจัยเรื่องความจำเป็นทางการแพทย์ การพยาบาล มาเป็นเป็นปัจจัยหนึ่งสำหรับการกำหนดการลดหย่อนหรือยกเว้นการเรียกเก็บเงินดังกล่าว เช่น กรณีการลดหย่อนภาษีสุราสำหรับสุราสามทับที่นำไปใช้ในทางการแพทย์ เภสัชกรรม และวิทยาศาสตร์ ตามประกาศประกาศกรมสรรพสามิต เรื่อง กำหนดวิธีการขอลดหย่อนภาษีสุราสำหรับ สุราสามทับที่นำไปใช้ในการแพทย์ เภสัชกรรม และวิทยาศาสตร์ ประกาศ ณ วันที่ 14 ตุลาคม 2556

[8] หลักการที่กำหนดให้มีการยกเว้นการเรียกเก็บเงินที่ต้องจ่ายให้แก่รัฐตามที่กฎหมายกำหนดให้ผู้ประกอบกิจการต้องจ่าย สามารถพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการประกอบกิจการนั้น โดยมีตัวอย่างในกรณีของมูลนิธิชัยพัฒนาซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พัฒนาสงเคราะห์และ ช่วยเหลือประชาชนในด้านเศรษฐกิจและสังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งดำเนินการใด ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติเป็นส่วนรวม จึงสมควรยกเว้นค่าธรรมเนียมรายปีให้แก่ผู้ประกอบกิจการโรงงานของมูลนิธิชัยพัฒนาซึ่งเป็นโรงงานจำพวกที่ 2 ที่ตั้งอยู่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น (กฎกระทรวงยกเว้นค่าธรรมเนียมให้แก่ผู้ประกอบกิจการโรงงานของมูลนิธิชัยพัฒนา พ.ศ. 2564)

ครั้งคราว อาจไม่อยู่ภายใต้บังคับที่ต้องขอรับใบอนุญาตใช้น้ำและชำระค่าใช้น้ำ โดยจัดอยู่ในลักษณะหรือรายละเอียดของการใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง

2) การดำเนินกิจกรรมในลักษณะดังกล่าวควรเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับทรัพยากรน้ำสาธารณะ สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติอื่นที่เกี่ยวข้อง ผู้ใช้น้ำ หรือชุมชนโดยรอบ

3) กรอบวัตถุประสงค์ของการประกอบกิจการที่มีการใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะ ซึ่งหากกิจกรรมในลักษณะดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่ต้องดำเนินการตามกรอบวัตถุประสงค์หลักของการประกอบกิจการก็อาจเป็นไปตามหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่ได้รับการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำดังที่กล่าวมาข้างต้น แต่หากเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นครั้งคราวสำหรับองค์กรหรือบุคลากรโดยมีความมุ่งหมายเพื่อสาธารณประโยชน์ ฯลฯ ปัจจัยในเรื่องนี้สามารถนำมากำหนดเป็นหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่ได้รับการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ หรือกำหนดเป็นหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขสำหรับ “การให้สิทธิประโยชน์” เพิ่มเติมไปจากกรณีปกติก็ได้

ด้วยเหตุนี้ หากรัฐมีความมุ่งหมายเพื่อประโยชน์แก่การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะโดยส่งเสริมให้ผู้ใช้น้ำเข้ามามีส่วนร่วม และสร้างความตระหนักเกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรน้ำให้มีการใช้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน รัฐสามารถส่งเสริมให้ผู้ประกอบกิจการที่มีการใช้น้ำซึ่งมีลักษณะหรือรายละเอียดเป็นการใช้น้ำประเภทสองหรือการใช้น้ำประเภทสามดำเนินกิจกรรมในลักษณะดังกล่าวเพื่อประโยชน์ต่อแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะหรือชุมชนโดยรอบ หรือเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำสาธารณะ มีการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่า การดำเนินการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมหรือสอดคล้องกับแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว (Bio – Circular Green Economy : BCG Model) การปรับปรุงอุปกรณ์หรือเครื่องจักรให้เกิดการประหยัดน้ำจากกระบวนการใช้น้ำ การหมุนเวียนน้ำกลับมาใช้ใหม่ หรือมีการดำเนินการตามมาตรฐานการบริหารจัดการน้ำที่ดีภายในองค์กร โดยนำปัจจัยในเรื่องนี้มากำหนดเป็นหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำเพิ่มเติมได้ หรืออาจกำหนดเป็นหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขในการได้รับสิทธิประโยชน์เป็นครั้งคราว ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐที่มีหน้าที่และอำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะนั้น หรืออาจส่งเสริมโดยประสานงานร่วมกับหน่วยงานหรือส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้ประกอบกิจการหรือผู้ใช้น้ำได้รับการสนับสนุนหรือให้สิทธิประโยชน์ตามมาตรการทางการเงินอื่น ๆ ที่กฎหมายกำหนด เช่น ภาษีเงินได้ ภาษีนำเข้าหรือส่งออก อากรค่าธรรมเนียม หรือการให้เงินสนับสนุน ซึ่งหลักการในเรื่องนี้ มีตัวอย่างของการใช้มาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการได้รับสิทธิประโยชน์เพิ่มเติมไปจากการประกอบกิจการตามปกติในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสัมปทานปิโตรเลียม[9] ซึ่งได้กำหนดมาตรการลดหย่อนทางภาษีเงินได้ปิโตรเลียม โดยกำหนดให้ในการประกาศเพื่อให้มีการยื่นคำขอสัมปทานปิโตรเลียมทุกครั้ง ให้รัฐมนตรีโดยอนุมัติคณะรัฐมนตรีกำหนดค่าลดหย่อนพิเศษสำหรับแปลงสำรวจแต่ละแปลงเพื่อคำนวณผลประโยชน์ตอบแทนพิเศษในอัตราไม่เกินร้อยละสามสิบห้าของรายจ่ายที่เป็นทุนตามกฎหมายว่าด้วยภาษีเงินได้ปิโตรเลียม ซึ่งจำกัดอยู่เฉพาะแต่รายจ่ายที่จ่ายไปเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินที่มีรูปร่างที่เป็น (1) สถานที่ที่ผลิตปิโตรเลียมในทะเล (2) ท่อขนส่งปิโตรเลียม (3) เครื่องอุปกรณ์เพื่อการผลิตปิโตรเลียม เช่น เครื่อง

[9] กฎกระทรวง ฉบับที่ 15 (พ.ศ. 2532) ออกตามความในพระราชบัญญัติปิโตรเลียม พ.ศ. 2514

อุปกรณ์แยกสถานะของปิโตรเลียม เครื่องอุปกรณ์ขจัดน้ำและสิ่งเจือปน เครื่องอุปกรณ์ที่ใช้เพื่อแยกหรือขจัดสารพลอยได้จากปิโตรเลียม เครื่องอุปกรณ์เพิ่มความดัน เครื่องอุปกรณ์ลดหรือเพิ่มอุณหภูมิ มาตรวัดอัตราการไหลของปิโตรเลียม ถังเก็บปิโตรเลียม เป็นต้น (4) เครื่องอุปกรณ์ที่ใช้กระตุ้นเพื่อเพิ่มการผลิตปิโตรเลียม และ (5) ทรัพย์สินที่มีรูปร่างที่เป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของทรัพย์สินตาม (1) ถึง (4) ทั้งนี้ โดยไม่ให้รวมถึงรายจ่ายเพื่อการขุดเจาะหรือที่เกี่ยวกับการขุดเจาะหลุมปิโตรเลียมทุกประเภท และการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีเพื่อการอนุรักษ์พลังงาน[10] ซึ่งโครงการดังกล่าวเป็นนโยบายของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและการอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงพลังงาน โดยพัฒนาโครงการมาจากการขอรับเงินสนับสนุนจากกองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานในวงเงินหนึ่งร้อยล้านบาท เพื่อให้เงินสนับสนุนทางภาษีแก่สถานประกอบการที่ดำเนินการอนุรักษ์พลังงานโดยคิดจากผลการประหยัดพลังงานแล้วนำเงินมาจ่ายคืนให้แก่โรงงาน อาคาร และสถานประกอบการแต่ละแห่ง แห่งละไม่เกินสองล้านบาท (และไม่เกินกว่าที่ผู้ประกอบการได้ชำระภาษีประจำปีภาษีดังกล่าว) ซึ่งจะต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของโครงการฯ ทั้งนี้ ผลของการดำเนินการดังกล่าวมีผู้ประกอบการเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก และเกิดผลสัมฤทธิ์ในการประหยัดพลังงานได้มากกว่าสี่ร้อยล้านบาทต่อปี จึงนำไปสู่การสร้างการยอมรับจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และผลักดันให้เกิดการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีแก่ผู้ประกอบการอย่างจริงจัง โดยในขั้นตอนการได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีของโครงการนี้ สถานประกอบการที่เข้าร่วมจะต้องเป็นผู้ตรวจวัดพลังงานของระบบหรืออุปกรณ์เดิมก่อนและหลังการปรับปรุง โดยมีผู้ตรวจสอบ (auditor) ซึ่งแต่งตั้งจากกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและการอนุรักษ์พลังงาน เป็นผู้ตรวจสอบและรับรองวิธีการตรวจวัด จากนั้นจึงนำผลที่ได้จากการตรวจวัดทั้งก่อนและหลังการปรับปรุง เสนอต่อ “คณะกรรมการพิจารณาสิทธิประโยชน์ทางภาษีเพื่อการอนุรักษ์พลังงาน” เพื่อให้การรับรองผลประหยัดที่เกิดจากการดำเนินการ และพิจารณาอนุมัติคืนเงินภาษีสนับสนุนตามผลประหยัดที่เกิดขึ้นจริง จากนั้นผู้ประกอบการที่ได้ชำระภาษีเงินได้นิติบุคคลประจำปีภาษี ให้กับกรมสรรพากร จึงนำหลักฐานการเสียภาษีและสำเนาหนังสือรับรองดังกล่าวมายื่นขอรับเงินคืนภาษีได้ที่กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและการอนุรักษ์พลังงาน

จึงเห็นได้ว่า หากจะนำหลักการทำนองอย่างเดียวกันมาปรับใช้กับกรณีของการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้น้ำจากทรัพยากรน้ำสาธารณะซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์ กิจกรรมจิตอาสาหรือกิจกรรมช่วยเหลือสังคม กิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาบำรุงรักษาแหล่งหรือการอนุรักษ์แหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะหรือทรัพยากรธรรมชาติอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมถึงกิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีการใช้น้ำที่มีประสิทธิภาพหรือมีความคุ้มค่า การดำเนินการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมหรือสอดคล้องกับแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนา เศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว (Bio – Circular Green Economy : BCG Model) หรือมีการดำเนินการตามมาตรฐานการบริหารจัดการน้ำที่ดีภายในองค์กร การใช้น้ำอย่างประหยัดหรือหมุนเวียนน้ำที่ผ่านการใช้ในกิจการให้สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้ในกิจกรรมอื่น การลงทุนเพื่อซื้ออุปกรณ์หรือปรับปรุงเครื่องจักรหรือระบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการใช้น้ำในกิจการ ไม่ว่ากิจกรรมเหล่านั้นจะเป็นผลดีแก่

[10] โครงการด้านอนุรักษ์พลังงาน “โครงการสิทธิประโยชน์ทางภาษีเพื่อการอนุรักษ์พลังงาน”, กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงพลังงาน, ธันวาคม 2550.

ทรัพยากรน้ำสาธารณะในเชิงคุณภาพหรือเชิงปริมาณ ก็สามารถนำมาการกำหนดหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขสำหรับการลดหย่อนค่าใช้น้ำหรือการให้สิทธิประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ได้ ตามความเหมาะสม

อย่างไรก็ดี สำหรับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่า หากกรมทรัพยากรน้ำจะนำข้อเท็จจริงดังกล่าวมาเป็นปัจจัยเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขสำหรับการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำ มีข้อเสนอว่า จำเป็นต้องกำหนดเป็นหลักเกณฑ์และเงื่อนไขแยกต่างหากเป็นการเฉพาะ เนื่องจาก หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในเรื่องนี้จะต้องกำหนดสาระสำคัญ มาตรการ หรือกลไก ที่สามารถประเมินถึงประสิทธิภาพในการใช้น้ำทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพได้อย่างชัดเจน โดยอาจกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเกี่ยวกับวิธีการตรวจสอบคุณภาพของอุปกรณ์หรือเครื่องจักรว่ามีระบบหรือกลไกที่ส่งผลให้เกิดการประหยัดน้ำจากกระบวนการใช้น้ำ หรือมีการหมุนเวียนน้ำกลับมาใช้ใหม่ในระบบ การตรวจวัดปริมาณน้ำหรือการตรวจสอบคุณภาพน้ำ การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล การเก็บข้อมูลในเชิงสถิติเกี่ยวกับปริมาณน้ำและคุณภาพน้ำที่มีการใช้ในแต่ละเดือน แต่ละปี หรือแต่ละรอบอายุของใบอนุญาตให้ใช้น้ำ เพื่อประโยชน์สำหรับใช้เป็นข้อมูลเปรียบเทียบให้เห็นถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการใช้น้ำและประเมินว่าการใช้น้ำนั้นเกิดประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าหรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้ หากการใช้น้ำดังกล่าวได้รับการประเมินประสิทธิภาพการใช้น้ำหรือหากพิจารณาตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขนั้นแล้ว ปรากฏว่าการใช้น้ำนั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่า ผู้ใช้น้ำจึงจะสามารถนำผลการประเมินนั้นมาใช้ประกอบการขอรับลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำตามอัตราที่กำหนดสำหรับการจัดเก็บค่าใช้น้ำในรอบถัดไป

8.2.3.4) ปัจจัยด้านศักยภาพในการจ่ายเงินหรือภาระของประชาชน

การกำหนดให้ทรัพยากรน้ำสาธารณะมีมูลค่าทางเศรษฐกิจสอดคล้องกับหลักการสากลว่าด้วยการจัดการน้ำ (Dublin Principles) ที่สนับสนุนแนวคิดให้น้ำเป็นทรัพยากรที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ เพื่อส่งเสริมให้มีการตระหนักถึงคุณค่าของน้ำอันจะเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์น้ำ ดังนั้น การเรียกเก็บเงินจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติจึงถือเป็นการกำหนดกฎเกณฑ์ในการเข้าใช้ประโยชน์ที่ส่งผลให้บุคคลที่มีความสามารถในทางเศรษฐกิจเข้าแสวงหาใช้ประโยชน์โดยจ่ายค่าตอบแทนการใช้ประโยชน์ได้มากกว่าบุคคลที่มีข้อจำกัดในทางเศรษฐกิจ ด้วยเหตุนี้ ในกรณีที่โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำมีการกำหนดไว้ในอัตราเดียวสำหรับกิจกรรมการใช้น้ำประเภทเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้น้ำประเภทที่สอง ซึ่งมีลักษณะการใช้น้ำเพื่อการอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การผลิตกระแสไฟฟ้า การประปาและกิจการอื่น โดยมิได้กำหนดอัตราให้แตกต่างกันตามลักษณะหรือประเภทของกิจกรรมที่แตกต่างกัน จึงอาจเป็นการสร้างความได้เปรียบเสียเปรียบในทางเศรษฐกิจและเกิดความไม่เป็นธรรมในการกำหนดกฎเกณฑ์ในการเข้าถึงทรัพยากร ซึ่งในข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นบางกรณีอาจมีเหตุผลและความจำเป็นที่จะต้องกำหนดให้มีการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำจากนโยบายของรัฐที่มุ่งหมายจะให้ความช่วยเหลือผู้ประกอบกิจการหรือหน่วยงานที่ต้องดำเนินการ เพื่อเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายอันเป็นปัจจัยสำคัญในการคิดคำนวณเป็นต้นทุนในการประกอบกิจการหรือดำเนินการนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจการขนาดเล็ก วิสาหกิจขนาดกลางหรือขนาดย่อม วิสาหกิจชุมชน หรือการร่วมกลุ่มกิจการของสมาชิกในชุมชน เพื่อสนับสนุนให้กิจการเหล่านี้เกิดขึ้นได้ในระยะเริ่มแรก ตลอดจนสามารถประกอบกิจการหรือดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง การกำหนดหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ จึงสามารถนำมาใช้เป็นมาตรการทางการเงินเพื่อสนับสนุนการ

ดำเนินการดังกล่าวได้เช่นกัน โดยหลักเกณฑ์ดังกล่าวอาจพิจารณาได้จากศักยภาพในการจ่ายเงิน โดยคำนึงถึงลักษณะของกิจการ ขนาดของธุรกิจ หรือรายได้หรือผลกำไรของการประกอบกิจการ โดยหลักเกณฑ์และเงื่อนไขดังกล่าวสามารถพิจารณาให้สอดคล้องกับหลักการและรายละเอียดที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนหรือกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมก็ได้

นอกจากนี้ ในกิจการหรือการดำเนินการในบางเรื่องที่เป็นการให้บริการสาธารณะหรือการจัดหาและให้บริการสาธารณูปโภคที่จำเป็น โดยเฉพาะในการใช้น้ำประเภทที่สองที่เป็นกิจการผลิตกระแสไฟฟ้าหรือการประปา ก็ถือเป็นกิจการที่ต้นทุนในการประกอบการหรือบริหารจัดการอาจแปรผันให้เป็นภาระค่าใช้จ่ายของประชาชนได้ขณะเดียวกัน ดังนั้น การพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำจึงถือเป็นกลไกหนึ่งที่จะช่วยลดภาระของประชาชนในการใช้จ่ายได้โดยอ้อม ซึ่งข้อเท็จจริงในปัจจุบันที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงบทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดให้ผู้ใช้น้ำเป็นผู้รับผิดชอบต้นทุนในกิจการประปา ตามที่ปรากฏในประกาศการประปานครหลวง เรื่อง การเก็บค่าน้ำดิบสืบเนื่องจากกรมชลประทานเรียกเก็บค่าชลประทาน ประกาศ ณ วันที่ 10 มีนาคม 2547 ซึ่งมีผลให้การประปานครหลวงสามารถเรียกเก็บเงินในส่วนที่เป็นค่าน้ำดิบในลุ่มน้ำแม่กลองจากผู้ใช้น้ำทุกรายได้ในอัตรา 15 สตางค์ต่อปริมาณการใช้น้ำ 1 ลูกบาศก์เมตร (ไม่รวมภาษีมูลค่าเพิ่ม) ซึ่งมีการเรียกเก็บตั้งแต่วันที่ 20 เมษายน 2547 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

8.2.3.5) ปัจจัยด้านนโยบายรัฐเพื่อสนับสนุนการดำเนินการเรื่องหนึ่งเรื่องใด หรือกิจการหนึ่งกิจการใดเป็นการเฉพาะ

การลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม อาจมีปัจจัยมาจากการประกอบธุรกิจในพื้นที่ที่ได้รับการสนับสนุนการลงทุนจากรัฐตามกลไกของกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกลไกที่มีการดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุน ซึ่งอาจเพิ่มเติมไปถึงการดำเนินการหรือกิจการที่รัฐให้การสนับสนุนตามกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎหมายว่าด้วยการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศสำหรับอุตสาหกรรมเป้าหมาย กฎหมายว่าด้วยการร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชน หรือเป็นการดำเนินการหรือการประกอบกิจการในเขตพื้นที่ที่รัฐให้การส่งเสริมหรือสนับสนุนตามกฎหมายว่าด้วยการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยหรือกฎหมายว่าด้วยเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก เป็นต้น

การกำหนดหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่จะได้รับการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำดังที่กล่าวมา อาจจะกำหนดรายละเอียดเป็นประเภทของการประกอบกิจการหนึ่งกิจการใดหรือกำหนดเป็นพื้นที่ให้ครอบคลุมทุกการประกอบกิจการโดยไม่คำนึงถึงประเภทของกิจการที่มีการดำเนินงานหรือประกอบกิจการอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวก็ได้

8.2.3.6) ปัจจัยด้านลักษณะของกิจการหรือกิจกรรมที่มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำสาธารณะ

ในการประกอบกิจการอย่างหนึ่งอย่างใดย่อมมีลักษณะหรือรายละเอียดของการใช้น้ำที่แตกต่างกันในแต่ละกิจกรรม ซึ่งลักษณะของกิจการหรือกิจกรรมการใช้น้ำที่แตกต่างกันนั้นย่อมส่งผลโดยตรงต่อปริมาณน้ำที่มีการใช้ประโยชน์และค่าใช้น้ำที่ต้องชำระตามอัตราที่กฎหมายกำหนด โดยในบางกรณีการชำระค่าใช้น้ำอาจไม่สัมพันธ์กับปริมาณน้ำที่มีการใช้ประโยชน์จริง และอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อการคิดค่าใช้

น้ำสำหรับกิจการหรือกิจกรรมการใช้น้ำเช่นว่านั้น การกำหนดหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่จะได้รับการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ เพื่อให้อัตราค่าใช้น้ำที่ผู้ใช้น้ำต้องชำระในแต่ละกิจการหรือในแต่ละกิจกรรมการใช้น้ำ จะสามารถสร้างความเหมาะสมและเป็นธรรมกับผู้ใช้น้ำแต่ละรายและสอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น โดยสามารถยกตัวอย่างจากข้อเท็จจริงของการใช้น้ำที่มีลักษณะหรือรายละเอียดที่แตกต่างกันสรุปได้โดยสังเขป ดังนี้

1) การใช้น้ำสำหรับกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดการสูญเสียน้ำในเชิงปริมาณหรือก่อให้เกิดผลกระทบในเชิงคุณภาพ

ในลักษณะและรายละเอียดของการใช้น้ำประเภทที่สองหรือการใช้น้ำประเภทที่สาม มีลักษณะของการใช้น้ำในบางกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดการสูญเสียน้ำในเชิงปริมาณหรือก่อให้เกิดผลกระทบในเชิงคุณภาพ เช่น

- กิจกรรมการใช้น้ำในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมสันทนาการและการกีฬาในแหล่งทรัพยากรน้ำโดยตรง
- กิจการในภาคอุตสาหกรรมที่มีการใช้น้ำในระบบการผลิตที่ไม่ส่งผลให้เกิดการสูญเสียปริมาณน้ำออกไปจากระบบการผลิต หรือการใช้ในระบบหล่อเย็นเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิตซึ่งจะมีการสูญเสียปริมาณน้ำจากการระเหยในระบบการผลิตและระบบหล่อเย็นเพียงเล็กน้อย ส่วนน้ำที่เหลือจากระบบหล่อเย็นจะได้รับการปรับปรุงคุณภาพและอุณหภูมิให้ได้มาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนดแล้วระบายกลับสู่แหล่งน้ำตามธรรมชาติต่อไป
- การผลิตพลังงานไฟฟ้าในกิจการของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ซึ่งมีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำซึ่งแบ่งตามประเภทของโรงไฟฟ้าและกระบวนการผลิตบางออกเป็นสามกลุ่ม กล่าวคือ <u>กลุ่มที่หนึ่ง</u> ได้แก่ การผลิตกระแสไฟฟ้าจากเขื่อนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ที่มีเขื่อนอเนกประสงค์เป็นส่วนหนึ่งของระบบส่งน้ำ อันประกอบไปด้วย อ่างเก็บน้ำและแม่น้ำ ลำคลอง และทางน้ำชลประทาน ที่มีการระบายน้ำที่ผ่านระบบการผลิตกระแสไฟฟ้าไปยังผู้ใช้น้ำในกิจการอื่น ๆ โดยคำนึงถึงลำดับความสำคัญของการใช้น้ำตั้งแต่การอุปโภคบริโภค การรักษาระบบนิเวศ การเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การป้องกันและบรรเทาอุทกภัย โดยในมุมมองของกระบวนการผลิตกระแสไฟฟ้า เห็นว่า การใช้น้ำในลักษณะดังกล่าวเป็นเพียงผลพลอยได้จากการระบายน้ำเพื่อกิจกรรมดังกล่าว โดยการใช้น้ำในกระบวนการผลิตกระแสไฟฟ้านั้นไม่ส่งผลให้เกิดการสูญเสียปริมาณน้ำออกไปจากระบบ <u>กลุ่มที่สอง</u> ได้แก่ การดำเนินการของโรงไฟฟ้าพลังน้ำขนาดเล็กท้ายเขื่อนชลประทานหรือฝายชลประทาน ภายใต้บันทึกความเข้าใจเรื่อง การพัฒนาโครงการโรงไฟฟ้าพลังน้ำท้ายเขื่อนชลประทานระหว่างกรมชลประทานและการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย โดยการดำเนินการในส่วนนี้ได้รับการลดหย่อนค่าชลประทานตามกฎกระทรวงกำหนดการลดหย่อน

ค่าชลประทานสำหรับผู้ใช้น้ำจากทางน้ำชลประทาน เพื่อกิจการพัฒนาโรงไฟฟ้าพลังน้ำขนาดเล็ก พ.ศ. 2552 ทั้งนี้โดยพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่เห็นว่าสมควรลดหย่อนค่าชลประทานให้แก่ผู้ใช้น้ำชลประทานในกิจการดังกล่าว เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะและปริมาณการใช้น้ำจากทางน้ำชลประทานอย่างแท้จริง ที่เป็นการใช้ที่ไม่เกิดการสูญเสียไปและสามารถหมุนเวียนกลับมาใช้ในภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม หรือกิจการอื่น ๆ ได้อีก โดยไม่เกิดผลกระทบในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และกลุ่มที่สาม ได้แก่ การดำเนินการของโรงไฟฟ้าพลังความร้อน โดยมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำสำหรับระบบการผลิตและระบบหล่อเย็นเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้า ซึ่งกิจกรรมการใช้น้ำดังกล่าวจะมีการสูญเสียปริมาณน้ำจากการระเหยในระบบการผลิตและระบบหล่อเย็นเพียงเล็กน้อย ส่วนน้ำที่เหลือใช้จากระบบหล่อเย็นจะได้รับการปรับปรุงคุณภาพและอุณหภูมิ ให้ได้มาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนดแล้วระบายกลับสู่แหล่งน้ำตามธรรมชาติต่อไป

จึงเห็นได้ว่า จากลักษณะการใช้น้ำในกิจกรรมดังกล่าว รัฐสามารถอาศัยข้อเท็จจริงเพื่อเป็นปัจจัยในการพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่จะได้รับการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำจากทรัพยากรน้ำสาธารณะได้ ซึ่งจะทำให้การเรียกเก็บค่าใช้น้ำสัมพันธ์กับข้อเท็จจริงของลักษณะการใช้น้ำอันจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ขออนุญาตใช้น้ำ และส่งผลโดยอ้อมในการลดต้นทุนจากกระบวนการผลิตที่อาจส่งผลให้เป็นภาระของประชาชนซึ่งเป็นผู้บริโภคขั้นสุดท้ายด้วยในขณะเดียวกัน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในปัจจัยก่อนหน้านี้ อย่างไรก็ดี การพิจารณาปัจจัยเพื่อพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในเรื่องดังกล่าว หากการใช้น้ำในกิจการหรือกิจกรรมการใช้น้ำข้างต้นมีผลกระทบในเชิงคุณภาพหรือระบบนิเวศ รัฐจำเป็นต้องคำนึงปัจจัยที่เป็นผลกระทบภายนอกประกอบด้วย เพื่อให้การเรียกเก็บค่าใช้น้ำสามารถนำมาใช้สำหรับชดเชยต้นทุนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในเชิงคุณภาพต่อไป

2) การใช้น้ำที่มีคุณภาพไม่เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์โดยตรง

ข้อเท็จจริงของการใช้น้ำในลักษณะนี้ ส่วนใหญ่เป็นการใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มากกว่าการใช้น้ำผิวดินจากระบบชลประทานหรือการใช้น้ำใต้ดิน โดยแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะบางแหล่งไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้โดยตรง เนื่องจาก จำเป็นต้องผ่านกระบวนการปรับปรุงคุณภาพเสียก่อนจึงจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของกิจการหรือกิจกรรมการใช้น้ำนั้นได้ อีกทั้งการเรียกเก็บค่าใช้น้ำอาจเกิดความไม่เป็นธรรมระหว่างปริมาณน้ำที่มีการใช้ในกระบวนการปรับปรุงคุณภาพและปริมาณน้ำที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในกิจการหรือกิจกรรมการใช้น้ำได้จริง เช่น การใช้ประโยชน์จากน้ำกร่อยหรือน้ำที่มีค่าความเค็ม/น้ำทะเล หรือมีการปนเปื้อนของแร่ธาตุ เป็นต้น ซึ่งความจำเป็นในการใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะดังกล่าวมีปัจจัยที่เกี่ยวเนื่องกับปัจจัยด้านความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ ที่ผู้ใช้น้ำอาจไม่มีทางเลือกในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่ของตนได้มากนักเมื่อเทียบกับการใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่อื่น หรืออาจเป็นนโยบายหรือแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการทรัพยากร

น้ำ[11] สำหรับการดำเนินกิจการหรือการประกอบธุรกิจที่แสวงหาทางเลือกในการใช้น้ำจากแหล่งอื่นเพื่อสำรองหรือลดการใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะตามปกติ เพื่อให้เพียงพอต่อความจำเป็นต้องใช้น้ำสำหรับกิจการในภาวะที่เกิดวิกฤตการขาดแคลนน้ำ ซึ่งโดยปกติแล้วการปรับปรุงคุณภาพก่อนการนำน้ำไปใช้ประโยชน์จะอาศัยการลงทุนของผู้ใช้น้ำนั้นเองซึ่งมีมูลค่าการลงทุนที่สูง การเรียกเก็บค่าใช้น้ำโดยแปรผันจากปริมาณน้ำที่มีการนำไปใช้ระบบการปรับปรุงคุณภาพอาจเป็นการเพิ่มต้นทุนมากเกินสมควรและไม่สัมพันธ์กับความเป็นจริงจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำสาธารณะ ที่มีผลต่อการสร้างแรงจูงใจในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำสาธารณะที่ด้อยคุณภาพอันจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการน้ำในภาวะวิกฤตการขาดแคลนน้ำได้ในขณะเดียวกัน

จากลักษณะการใช้น้ำในลักษณะดังกล่าว รัฐอาจพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่จะได้รับการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำซึ่งจะทำให้การเรียกเก็บค่าใช้น้ำสัมพันธ์กับข้อเท็จจริงของลักษณะการใช้น้ำอันจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ขออนุญาตใช้น้ำ หรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำจากทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อเป็นการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำสาธารณะที่ด้อยคุณภาพอย่างคุ้มค่าและเพียงพอต่อการใช้ประโยชน์ในภาวะวิกฤตการขาดแคลนน้ำในอนาคต

3) การใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บของรัฐหรือของเอกชน

ในปัจจุบันการใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บถือเป็นมาตรการอย่างหนึ่งในการป้องกันการขาดแคลนน้ำและรักษาระบบนิเวศของแหล่งกักเก็บ เนื่องจากการใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะยังไม่มีการเรียกเก็บเงินค่าใช้น้ำ โดยการดำเนินการดังกล่าวอาจเป็นการดำเนินการของเอกชนหรือการดำเนินการร่วมกันระหว่างผู้ใช้น้ำและหน่วยงานของรัฐโดยเฉพาะกรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เช่น กรณีการประปาส่วนภูมิภาค (กปภ.) ดำเนินการสูบน้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อเติมน้ำในอ่างเก็บน้ำบางวาด เพื่อรักษาระบบนิเวศและมีปริมาณน้ำเพียงพอต่อการใช้น้ำเพื่อผลิตน้ำประปาของการประปาส่วนภูมิภาค[12] หรือกรณีการดำเนินการของโครงการเพิ่มน้ำ

[11]ข้อมูลจาก บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน): การบริหารจัดการน้ำเชิงบูรณาการ (https://www.pttplc.com/th/Sustainability/Environment/Water.aspx) ซึ่งเป็นตัวอย่างในปัจจุบันของกิจการที่มีการกำหนดเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำ ลดปริมาณการใช้น้ำในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูงและควบคุมปริมาณน้ำใช้ไม่ให้เพิ่มขึ้นในพื้นที่ที่มีปริมาณการใช้น้ำสูงในอาคารสำนักงานและในพื้นที่ปฏิบัติการ โดยนำหลัก 3Rs (Reduce, Reuse, Recycle) มาใช้เพื่อยกระดับการบริหารจัดการน้ำ ลดการใช้น้ำ เพิ่มการใช้น้ำหมุนเวียนซ้ำ เพิ่มการนำน้ำทิ้งกลับมาใช้ใหม่ เพื่อลดการพึ่งพาการใช้น้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะ อย่างมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการนำเทคโนโลยีมาใช้สำหรับการปรับปรุงคุณภาพน้ำทะเลให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในกิจการได้จากโครงการผลิตน้ำจืดจากน้ำทะเล (Desalination) ของบริษัท พีทีที โกลบอล เคมิคอล จำกัด (มหาชน) และ บริษัท ไทยออยล์ จำกัด (มหาชน) สามารถลดการใช้น้ำจากปกติได้ถึงร้อยละสิบถึงร้อยละยี่สิบต่อปี

[12] ข้อเท็จจริงของการประปาส่วนภูมิภาคที่ได้จากการรับฟังความคิดเห็นโครงการ “การศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทสองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4” ระดับภูมิภาค ครั้งที่ 3: ภาคใต้ เมื่อวันพุธที่ 9 สิงหาคม 2566 ณ โรงแรมเคพาร์ค จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ในพื้นที่จังหวัดระยอง และพื้นที่จังหวัดชลบุรี ในช่วงวันที่ 1 มกราคม 2565 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2565[13] โดยมีการดำเนินโครงการดังนี้

- การดำเนินโครงการผันน้ำคลองสะพานเติมอ่างเก็บน้ำประแสร์ โดยกรมชลประทานเป็นผู้ดำเนินการ
- การสูบผันน้ำอ่างเก็บน้ำประแสร์เติมอ่างเก็บน้ำหนองปลาไหล โดยบริษัทจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำภาคตะวันออก จำกัด (มหาชน) เป็นผู้ดำเนินการ
- การสูบผันน้ำอ่างเก็บน้ำประแสร์เติมอ่างเก็บน้ำคลองใหญ่ โดยบริษัทจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำภาคตะวันออก จำกัด (มหาชน) และการประปาส่วนภูมิภาค (กปภ.) เป็นผู้ดำเนินโครงการ
- การสูบน้ำจากคลองน้ำหูเข้าสู่พื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด โดยการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยเป็นผู้ดำเนินการ
- การสูบน้ำจากโครงการพระองค์ไชยานุชิตเข้าสู่อ่างเก็บน้ำบางพระ โดยการประปาส่วนภูมิภาคเป็นผู้ดำเนินการในช่วงฤดูฝน และ
- การสูบน้ำจากแม่น้ำบางปะกงเข้าสู่อ่างเก็บน้ำบางพระ โดยบริษัทจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำภาคตะวันออก จำกัด (มหาชน) เป็นผู้ดำเนินการในช่วงฤดูฝน

การดำเนินการในเรื่องดังกล่าว หากเป็นการดำเนินการโดยส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ ซึ่งเป็นไปตามแผนแม่บทเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ แผนปฏิบัติการของหน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ แผนแม่บทการใช้ การพัฒนา การบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การฟื้นฟู และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในเขตลุ่มน้ำตามที่คณะกรรมการลุ่มน้ำเสนอ ย่อมไม่เข้าข่ายที่ต้องขออนุญาตใช้น้ำและชำระค่าใช้น้ำตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 แต่หากเป็นการดำเนินการโดยผู้ใช้น้ำไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการตามข้อตกลงหรือความร่วมมือจากส่วนราชการที่อาจอยู่ภายใต้บังคับที่จะต้องยื่นขอรับใบอนุญาตใช้น้ำและชำระค่าใช้น้ำให้แก่กรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อาจมีประเด็นพิจารณาต่อไปว่า หน้าที่ในการชำระค่าใช้น้ำจะตกเป็นของผู้ใช้น้ำซึ่งเป็นผู้ดำเนินการหรือกรมชลประทานในฐานะหน่วยงานดูแลรับผิดชอบอ่างเก็บน้ำซึ่งรับน้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะ และหากปรากฏข้อเท็จจริงต่อไปว่าผู้ใช้น้ำซึ่งเป็นผู้ดำเนินการโครงการสูบน้ำดังกล่าวต้องใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำในอ่างเก็บน้ำชลประทานโดยชำระค่าชลประทานให้แก่กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ไปแล้ว หากกำหนดให้ต้องชำระค่าใช้น้ำจากทรัพยากรน้ำสาธารณะให้แก่กรมทรัพยากรน้ำอีก จะเป็นการชำระซ้ำซ้อนหรือไม่ อย่างไร สามารถหักกลบจากค่าชลประทานที่ผู้ใช้น้ำมีหน้าที่ต้องชำระได้หรือไม่

ประเด็นข้อเท็จจริงดังกล่าว ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการพิจารณาเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่จะได้รับการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำจากทรัพยากรน้ำ

[13] งานติดตามผลักดันการดำเนินมาตรการป้องกันการขาดแคลนน้ำ ในปี 2565 (ข้อมูล ณ วันที่ 11 มกราคม 2566) ของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเชิงยุทธศาสตร์ในพื้นที่ภาคตะวันออกของกลุ่ม ปตท. ในพื้นที่จังหวัดระยองและชลบุรี, โปรดดูเชิงอรรถที่ 11

สาธารณะได้ เนื่องจากการดำเนินการดังกล่าวอาจเป็นปัญหาในทางปฏิบัติเกี่ยวกับของการบังคับใช้กฎหมายที่ซ้ำซ้อนกันโดยเฉพาะในประเด็นเรื่องการชำระค่าใช้น้ำ อย่างไรก็ดี หากการดำเนินการข้างต้นอยู่ในข่ายที่จะสามารถพิจารณากำหนดให้เป็นโครงการที่ต้องเสนอแผนการดำเนินการต่อคณะกรรมการลุ่มน้ำเพื่อพิจารณาหรือกำหนดไว้ในแผนแม่บทการใช้ การพัฒนา การบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การฟื้นฟู และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในเขตลุ่มน้ำ เพื่อให้เกิดการบูรณาการร่วมกันระหว่างผู้ใช้น้ำและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการขอรับใบอนุญาตใช้น้ำและการชำระค่าใช้น้ำอีกต่อไป

นอกจากนี้ ยังมีข้อพิจารณาบางประการเกี่ยวกับการใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บของเอกชนในช่วงฤดูฝนหรือในช่วงสถานการณ์ที่น้ำในแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะมีปริมาณมาก โดยส่งเสริมให้มีการนำน้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะเข้าสู่แหล่งกักเก็บของเอกชนซึ่งอาจส่งผลดีต่อการสำรองน้ำไว้ใช้ในช่วงวิกฤตการณ์ขาดแคลนน้ำ รวมถึงเป็นแนวทางสำหรับการบริหารจัดการน้ำในช่วงฤดูฝนหรือในช่วงสถานการณ์ที่น้ำในแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะมีปริมาณมากที่อาจเกิดปัญหาอุทกภัย โดยข้อเท็จจริงในลักษณะนี้ถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่รัฐสามารถนำมาใช้พิจารณาเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำได้เช่นกัน

8.2.3.7) ปัจจัยด้านอื่น ๆ

นอกเหนือไปจากปัจจัยที่กล่าวมาแล้วข้างต้น อาจมีปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่เป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น โดยไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้าหรือเป็นเหตุสุดวิสัย เช่น พื้นที่เสี่ยงภัย ภัยสงคราม พื้นที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติหรือภัยธรรมชาติ หรือกิจการที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อ เป็นต้น อันมีความจำเป็นต้องลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำให้แก่ผู้ใช้น้ำในบางพื้นที่ บางกิจการ หรือบางกิจกรรมการใช้น้ำ หรืออาจจำเป็นต้องลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำให้แก่ผู้ใช้น้ำทุกราย เพื่อช่วยเหลือหรือบรรเทาความเดือดร้อนจากผลกระทบที่ได้รับจากสถานการณ์หรือข้อเท็จจริงนั้น โดยหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดนั้นจะมีกรอบระยะเวลาในการบังคับใช้ที่ชัดเจนแน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ดังกล่าวจะสิ้นสุดลงเมื่อใด

ข้อเท็จจริงที่เห็นได้ชัดเจนและมีแนวทางการบังคับใช้กฎหมายในปัจจุบันอยู่หลาย ๆ ฉบับ ตัวอย่างเช่น

1) การส่งเสริมให้มีการประกอบกิจการในบางพื้นที่

ในการประกอบกิจการในบางพื้นที่ของประเทศ อาจมีปัจจัยบางประการที่เป็นอุปสรรคหรือมีข้อเท็จจริงที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการประกอบกิจการ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อภาวะทางเศรษฐกิจในท้องที่และโดยรวมของประเทศ การสร้างงาน สร้างอาชีพ และการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ รัฐจึงอาจกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการยกเว้นการเรียกเก็บเงินที่ผู้ประกอบกิจการมีหน้าที่ต้องชำระให้แก่รัฐ เพื่อเป็นการส่งเสริมกิจการที่ดำเนินการอยู่ หรือกิจการที่จะมีขึ้นในพื้นที่ดังกล่าวได้ เช่นกรณีของกิจการโรงงานซึ่งโรงงานตั้งอยู่ในเขตท้องที่จังหวัดนราธิวาส จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดสงขลาเฉพาะในเขตท้องที่อำเภอจะนะ อำเภอเทพา อำเภอนาทวี และอำเภอสะบ้าย้อย ให้ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมที่เรียกเก็บตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 ไม่ว่าจะเป็นค่าธรรมเนียมใบอนุญาตต่าง ๆ และค่าธรรมเนียมรายปีเป็น

ระยะเวลาห้าปี เพื่อเป็นการส่งเสริมการสร้างงาน สร้างอาชีพ และเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมกิจการให้เกิดขึ้นในเขตท้องที่ดังกล่าว[14]

2) การให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติหรือภัยธรรมชาติ

การพิจารณาปัจจัยในข้อเท็จจริงนี้ จะกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในเชิงพื้นที่โดยเฉพาะพื้นที่ที่ประสบภัยโดยมิได้กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเกี่ยวกับตัวบุคคลหรือกิจการหนึ่งกิจการใดเป็นการเฉพาะ เช่น กรณีการช่วยเหลือลูกหนี้ที่ประสบอุทกภัยในช่วงปี พ.ศ. 2554 ให้ได้รับการลดหย่อนค่าธรรมเนียมจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมการโอนและการจำนองเป็นพิเศษตามกฎหมายว่าด้วยอาคารชุด สำหรับกรณีการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ของลูกหนี้ที่ประสบอุทกภัยซึ่งเป็นลูกหนี้ที่ได้รับความเสียหายจากอุทกภัยซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์การปรับปรุงโครงสร้างหนี้ลูกหนี้ที่ประสบอุทกภัยที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนด[15] หรือกรณีการช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อนแก่นายจ้างและผู้ประกันตนซึ่งได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติร้ายแรง กรณีวาตภัยและอุทกภัยในช่วงเดือนมกราคม พ.ศ. 2560 อันส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ ในท้องที่จังหวัดกระบี่ ชุมพร ตรัง นครศรีธรรมราช นราธิวาส ประจวบคีรีขันธ์ ปัตตานี พัทลุง ยะลา ระนอง สงขลา และสุราษฎร์ธานี โดยกำหนดให้นายจ้างซึ่งขึ้นทะเบียนนายจ้างและผู้ประกันตนซึ่งขึ้นทะเบียนผู้ประกันตน ตามมาตรา 33 และผู้ประกันตนตามมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 ซึ่งมีทะเบียนผู้ประกันตนในท้องที่จังหวัดกระบี่ ชุมพร ตรัง นครศรีธรรมราช นราธิวาส ประจวบคีรีขันธ์ ปัตตานี พัทลุง ยะลา ระนอง สงขลา และสุราษฎร์ธานีได้รับการลดหย่อนการออกเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคมประจำงวดเดือนมกราคม พ.ศ. 2560 ถึงงวดเดือนมีนาคม พ.ศ. 2560[16]

3) การให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ระบาดของโรคติดต่อ

ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อ ถือเป็นสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบในวงกว้าง และครอบคลุมในหลาย ๆ พื้นที่ ด้วยเหตุนี้ การพิจารณาปัจจัยในข้อเท็จจริงนี้จึงจะกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในเชิงพื้นที่โดยมิได้กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเกี่ยวกับตัวบุคคลหรือกิจการหนึ่งกิจการใดเป็นการเฉพาะทำนองเดียวกันกับกรณีภัยพิบัติ เพื่อให้การช่วยเหลือครอบคลุมกับทุกภาคส่วน อันจะส่งผลดีต่อสถานการณ์ทางเศรษฐกิจให้สามารถฟื้นตัวและกลับสู่สถานการณ์ปกติได้อย่างรวดเร็ว เช่น กรณีสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด 19 (Coronavirus Disease 2019 (COVID-19)) ซึ่งมีการยกเว้นค่าธรรมเนียมรายปีให้แก่ผู้ประกอบกิจการโรงงานจำพวกที่ 2 และจำพวกที่ 3 ทุกขนาดตั้งแต่วันที่

[14]กฎกระทรวงยกเว้นค่าธรรมเนียมให้แก่ผู้ประกอบกิจการโรงงานซึ่งโรงงานตั้งอยู่ในเขตท้องที่จังหวัดนราธิวาส จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดสงขลาเฉพาะในเขตท้องที่อำเภอจะนะ อำเภอเทพา อำเภอนาทวี และอำเภอสะบ้าย้อย พ.ศ. 2564

[15]ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง หลักเกณฑ์การลดหย่อนค่าธรรมเนียมจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเป็นพิเศษ ตามกฎหมายว่าด้วยอาคารชุด สำหรับกรณีการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ของลูกหนี้ที่ประสบอุทกภัย ตามหลักเกณฑ์ที่คณะรัฐมนตรีกำหนด ประกาศ ณ วันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2555

[16]ประกาศกระทรวงแรงงาน เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขให้ลดหย่อน การออกเงินสมทบของนายจ้างและผู้ประกันตนในท้องที่ที่ประสบภัยพิบัติอย่างร้ายแรง ประกาศ ณ วันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2560

10 มิถุนายน 2565 ถึงวันที่ 9 มิถุนายน 2566 เพื่อเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้ประกอบกิจการโรงงาน[17] หรือกรณีการช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อนแก่นายจ้างและผู้ประกันตนตามมาตรา 33 และผู้ประกันตนตามมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 ที่ได้รับผลกระทบ ให้ได้รับการลดหย่อนการเก็บเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคมประจางวดเดือนมีนาคม พ.ศ. 2563 ถึงงวดเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2563 รวมถึงกรณีที่มีการส่งเงินเกินกว่าจำนวนเงินที่กำหนดให้ได้รับการลดหย่อน ให้นายจ้างหรือผู้ประกันตนยื่นคำร้องขอรับเงินในส่วนที่เกินคืนได้[18]

8.3 หลักการสำคัญในการกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม ตามมาตรา 49 (2) แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561

หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม มาตรา 49 (2) แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 บัญญัติให้กำหนดในกฎกระทรวงซึ่งออกโดยอำนาจของนายกรัฐมนตรีโดยความเห็นของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) โดยรายละเอียดของกฎกระทรวงดังกล่าวจะกำหนดเพื่อให้มีผลบังคับใช้เป็นหลักเกณฑ์และเงื่อนไขร่วมกันสำหรับหน่วยงานที่มีภารกิจในการจัดเก็บค่าใช้น้ำทั้งสามหน่วยงาน ได้แก่ กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมทรัพยากรน้ำและกรมทรัพยากรน้ำบาดาล กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเฉพาะสำหรับหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งในสามหน่วยงานข้างต้นเป็นกรณีเฉพาะโดยแยกออกเป็นรายฉบับ ทั้งนี้ โดยจะกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขให้แตกต่างกันโดยคำนึงถึงกิจกรรม ลักษณะ หรือปริมาณของการใช้น้ำในแต่ละประเภทในแต่ละลุ่มน้ำก็ได้

สำหรับการกำหนดวิธีการลดหย่อนหรือยกเว้นค่าใช้น้ำ สามารถอาศัยกลไกในทางกฎหมายเพื่อกำหนดวิธีการได้ในสองลักษณะ กล่าวคือ ลักษณะแรก กำหนดให้การประกอบกิจการหรือการดำเนินการใดที่มีการดำเนินการหรือเป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด ผู้ประกอบกิจการหรือผู้ดำเนินการนั้นจะได้รับประโยชน์และผูกพันให้หน่วยงานที่รับผิดชอบในการเรียกเก็บเงินนั้นต้องลดหย่อนหรือยกเว้นการเรียกเก็บเงินทันทีที่ที่กฎหมายมีผลใช้บังคับ ส่วนลักษณะที่สอง กำหนดให้การลดหย่อนหรือยกเว้นการเรียกเก็บเงินนั้นเป็นสิทธิที่ผู้ประกอบกิจการหรือผู้ดำเนินการได้รับตามกฎหมาย โดยการลดหย่อนหรือยกเว้นในลักษณะนี้ ผู้ประกอบกิจการหรือผู้ดำเนินการต้องแสดงเจตนาของตน โดยอาจกำหนดให้เป็นการแจ้งความประสงค์หรือการยื่นคำขอไปยังหน่วยงานที่มีหน้าที่และอำนาจในการเรียกเก็บเงินนั้นเสียก่อน จากนั้นจึงกำหนดกลไกในการพิจารณาของหน่วยงานที่มีหน้าที่และอำนาจในการเรียกเก็บเงินนั้นว่าการขอลดหย่อนหรือยกเว้นการเรียกเก็บเงินดังกล่าวเป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดแล้วหรือไม่ จึงจะดำเนินการอนุมัติให้ได้รับการลดหย่อนหรือยกเว้นการเรียกเก็บเงินนั้นต่อไป

[17]กฎกระทรวงยกเว้นค่าธรรมเนียมรายปีให้แก่ผู้ประกอบกิจการโรงงาน พ.ศ. 2565

[18]ประกาศกระทรวงแรงงาน เรื่อง กาหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขให้ลดหย่อนการออกเงินสมทบของนายจ้างและผู้ประกันตนกรณีการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด 19 (Coronavirus Disease 2019 (COVID-19)) ประกาศ ณ วันที่ 10 เมษายน พ.ศ.2563

ซึ่งการกำหนดวิธีการในลักษณะที่สองนี้ มีกลไกของกฎหมายทำนองเดียวกับการใช้ระบบอนุมัติ อนุญาต จึงต้องพิจารณาระดับความสำคัญของกิจกรรม และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นแก่ประชาชน รวมทั้งความคุ้มค่าของหลักเกณฑ์ที่เลือกใช้ให้มีความเหมาะสมและได้สัดส่วนกับประโยชน์สาธารณะ และเป็นภาระแก่ประชาชนจนเกินสมควร นอกจากนี้ อาจจำเป็นต้องกำหนดกลไกเพิ่มเติมเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน เช่น การใช้วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ในขั้นตอนของการขอลดหย่อนหรือยกเว้นการชำระเงิน เป็นต้น

อย่างไรก็ดี **มีข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับหลักการของมาตรา 49 (2)** ซึ่งมีหลักการพิเศษที่แตกต่างไปจากกรณีของกฎหมายอื่น ๆ ซึ่งโดยปกติแล้วอำนาจในการออกกฎหมายลำดับรองสำหรับการกำหนดอัตราหรือจำนวนเงินที่จะเรียกเก็บ จะเป็นบุคคลเดียวกับผู้ใช้อำนาจในการกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อนหรือยกเว้นการเรียกเก็บเงินที่กฎหมายกำหนดให้ต้องชำระนั้นด้วย ซึ่งจะทำให้การพิจารณาปัจจัยการกำหนดโครงสร้างอัตราที่จะเรียกเก็บเงินควบคู่ไปกับการพิจารณาหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อนหรือยกเว้นการเรียกเก็บเงินเพื่อสามารถหาสมดุลระหว่างรายรับและรายจ่ายสำหรับการบริหารจัดการต้นทุนในการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายในเรื่องนั้น ๆ ได้อย่างเหมาะสม เช่น กรณีมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 ซึ่งบัญญัติให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีอำนาจเรียกเก็บค่าชลประทานจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินในเขตชลประทานหรือจากผู้ใช้น้ำจากทางน้ำชลประทาน ตามอัตราค่าชลประทานที่กำหนดในกฎกระทรวง และมีอำนาจในการกำหนดหลักเกณฑ์ ระเบียบและวิธีการในการจัดเก็บหรือชำระค่าชลประทาน ตลอดจนการยกเว้น ลดหย่อน หรือวิธีการผ่อนชำระค่าชลประทาน ด้วยเช่นกัน ทำนองเดียวกันกับกรณีมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520 ซึ่งบัญญัติให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยคำแนะนำของคณะกรรมการน้ำบาดาล มีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำบาดาลในแต่ละท้องที่ รวมถึงกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขการเรียกเก็บ ลดหย่อน หรือยกเว้นค่าใช้น้ำบาดาล ไว้ด้วยเช่นกัน

ผลของหลักการพิเศษในลักษณะดังกล่าว หากกรมทรัพยากรน้ำมีนโยบายในการกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สามจากทรัพยากรน้ำสาธารณะเพิ่มเติมไปจากที่ได้กำหนดไว้ **จะต้องเสนอปัจจัยพิจารณาหรือข้อเท็จจริงพร้อมเหตุและความจำเป็นในเรื่องดังกล่าวต่อคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ** เพื่อพิจารณาก่อนให้ความเห็นชอบต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาออกกฎกระทรวงในเรื่องดังกล่าวต่อไป ในขณะที่ กรณีหากกรมชลประทานหรือกรมทรัพยากรน้ำบาดาล หากมีนโยบายหรือปัจจัยที่เป็นข้อเท็จจริงสำหรับการรลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สามจากการใช้น้ำจากทางน้ำชลประทาน หรือจากทรัพยากรน้ำบาดาล เป็นการเพิ่มเติม รัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัติการชลประทานหลวงฯ หรือพระราชบัญญัติน้ำบาดาลฯ แล้วแต่กรณี สามารถอาศัยอำนาจตามกฎหมายเฉพาะของตนเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในเรื่องดังกล่าวได้

แม้หลักการพิเศษที่กล่าวมาข้างต้นจะเป็น**ถือเป็นข้อจำกัดประการหนึ่ง**สำหรับการการนำปัจจัยมาใช้ประกอบการพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สามจากทรัพยากรน้ำสาธารณะ อย่างไรก็ดี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสามารถอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติมาตรา 50 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ เพื่อออกกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม จากทรัพยากรน้ำสาธารณะ โดยนำปัจจัยดังที่

กล่าวมาข้างต้นมาใช้ประกอบการพิจารณากำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำให้แตกต่างกัน ในแต่ละลักษณะหรือรายละเอียดของกิจการหรือกิจกรรมการใช้น้ำ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับการใช้น้ำแต่ละประเภทและเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ใช้น้ำทุกราย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวงที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 49 (1) แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ ส่วนกรณีที่มีเหตุผลและความจำเป็นหรือมีข้อเท็จจริงบางประการที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จะต้องกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำเป็นการเพิ่มเติม หรือจำเป็นต้องกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สามจากทรัพยากรน้ำสาธารณะ จึงจะอาศัยกลไกตามมาตรา 49 (2) เพื่อเสนอเรื่องดังกล่าวต่อคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติเพื่อพิจารณาก่อนให้ความเห็นชอบต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาออกกฎกระทรวงในเรื่องดังกล่าวต่อไป

นอกจากการพิจารณาถึงหลักการที่กล่าวมาข้างต้น ในการกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม รัฐควรพิจารณาผลกระทบหรือข้อกังวลที่อาจเกิดจากการขับเคลื่อนนโยบายในการลดหย่อนการเรียกเก็บค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำให้สมดุลกับนโยบายเรื่องการจัดสรรน้ำให้แก่ผู้ใช้น้ำแต่ละราย สมดุลของทรัพยากรน้ำในแต่ละลุ่มน้ำ ตลอดจนความคุ้มค่าและต้นทุนสำหรับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้เป็นไปอย่างเหมาะสมและยั่งยืน โดยยึดในหลักการสำคัญว่าการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำควรเป็นมาตรการยกเว้นเฉพาะกรณีเพื่อความเป็นธรรมแก่ผู้ใช้น้ำทุกรายตามความเหมาะสมและจำเป็นในแต่ละสถานการณ์ที่แตกต่างกันตามประเภทการใช้น้ำหรือกิจกรรมการใช้น้ำนั้น รวมถึง การลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำควรมีกำหนดระยะเวลาหรือพิจารณาลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำควรเป็นคราว ๆ ไป โดยหากปรากฏว่าข้อเท็จจริงหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องมีรายละเอียดหรือสาระสำคัญที่เปลี่ยนแปลงไป ก็สามารถเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์และวิธีการในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำนั้นให้เหมาะสมได้ เพื่อให้การลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำเกิดความเป็นธรรมกับผู้ใช้น้ำรายอื่นและลดปัญหาความขัดแย้งจากการแย่งชิงทรัพยากรน้ำในอนาคต

8.4 ความเร่งด่วนของการกำหนดกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามตามมาตรา 49 (2) แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ต่อขั้นตอนการดำเนินการตามมาตรา 22 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562

การกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม แม้หลักการของพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 จะให้อำนาจรัฐสามารถออกกฎกระทรวงในเรื่องดังกล่าวหรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนโยบายหรือความเหมาะสมกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น แต่หากเรื่องนั้นเป็นกฎที่หากออกมาแล้วจะก่อให้เกิดให้สิทธิประโยชน์แก่ประชาชน โดยในกรณีนี้เป็นการให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามที่จะได้รับการลดหย่อน

อัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ ภายหลังจากที่กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม และกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามมีผลใช้บังคับ การดำเนินการในการออกกฎกระทรวงในเรื่องนี้จึงอาจอยู่ในข่ายที่ต้องดำเนินการออกกฎหมายให้ทันภายในกำหนดระยะเวลา ตามมาตรา 22 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายฯ ได้เช่นกัน เนื่องจากหลักเกณฑ์ดังกล่าวมุ่งหมายที่จะเร่งรัดให้หน่วยงานของรัฐออกกฎหรือดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อที่ประชาชนจะสามารถปฏิบัติตามกฎหมายหรือได้รับสิทธิประโยชน์จากกฎหมายได้ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน[19] โดยทั้งนี้ กฎที่จะอยู่ภายใต้บังคับมาตรา 22 นั้น ไม่รวมถึงกฎที่มีลักษณะต้องออกเมื่อมีความจำเป็นเฉพาะกรณีหรือเป็นกรณีที่ต้องออกเมื่อเข้าเหตุตามที่กฎหมายกำหนดไว้[20] จึงสมควรที่หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการเรียกเก็บค่าใช้น้ำจะต้องเร่งรัดในการออกกฎกระทรวงในเรื่องดังกล่าวภายในระยะเวลาที่กำหนดอย่างเคร่งครัด[21]

ส่วนกรณีหากมีการออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ตามมาตรา 49 (2) แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ แล้ว การพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม เพิ่มเติม อยู่ในข่ายที่ต้องดำเนินการออกกฎหมายให้ทันภายในกำหนดระยะเวลา ตามมาตรา 22 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายฯ ด้วยหรือไม่ นั้น มีความเห็นว่า กรณีหลักการของบทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดไว้ในลักษณะที่เป็น “บทเผื่อ” กล่าวคือเป็นบทอาศัยอำนาจที่มีหลักเกณฑ์ให้ปฏิบัติแล้ว แต่เปิดให้รัฐมนตรีสามารถกำหนดเพิ่มได้ในอนาคต ตามที่ผู้มีอำนาจออกกฎนั้นเห็นสมควรตามความจำเป็นและเหมาะสม กรณีเช่นนี้จึงไม่อยู่ในข่ายที่ต้องดำเนินการเร่งรัดออกกฎหมายให้ทันภายในกำหนดระยะเวลา ตามมาตรา 22 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำ

---

[19]หลักการตามบันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง การออกกฎภายใต้บังคับมาตรา 22 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 (กรณีพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518) (เรื่องเสร็จที่ 1596/2563)

[20]หลักการตามบันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง การออกกฎภายใต้บังคับมาตรา 22 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 (กรณีพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535) (เรื่องเสร็จที่ 1202/2564)

[21]พระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562

มาตรา 22 ฯลฯ ฯลฯ

กฎหมายที่มิใช่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้ต้องมีการออกกฎ หรือกำหนดให้รัฐต้องดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อที่ประชาชนจะสามารถปฏิบัติตามกฎหมาย หรือได้รับสิทธิประโยชน์จากกฎหมายนั้นได้ หากมิได้มีการออกกฎดังกล่าวหรือยังมิได้ดำเนินการนั้นภายในระยะเวลาสองปีนับแต่วันที่กฎหมายนั้นมีผลใช้บังคับ และบทบัญญัติในเรื่องนั้นก่อภาระหรือเป็นผลร้ายต่อประชาชนให้บทบัญญัติดังกล่าวเป็นอันสิ้นผลบังคับ แต่ในกรณีที่บทบัญญัติในเรื่องนั้นให้สิทธิประโยชน์แก่ประชาชนให้บทบัญญัติดังกล่าวมีผลบังคับได้โดยไม่ต้องมีกฎหรือดำเนินการดังกล่าว ทั้งนี้ ระยะเวลาสองปีดังกล่าวคณะรัฐมนตรีจะมีมติขยายออกไปอีกก็ได้แต่ไม่เกินหนึ่งปี และต้องมีมติก่อนที่จะครบกำหนดเวลาสองปีดังกล่าว

ฯลฯ ฯลฯ

ร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายฯ[22] แต่อย่างไรก็ดี หน่วยงานที่มีอำนาจในการเรียกเก็บค่าใช้น้ำจำเป็นต้องพิจารณาความเหมาะสมของการบังคับใช้กฎกระทรวงดังกล่าวและประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายว่ามีความเหมาะสมหรือจำเป็นต้องกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม เพิ่มเติมหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แก่ผู้ใช้น้ำที่จะได้รับสิทธิประโยชน์เพิ่มเติมและให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ใช้น้ำตามวัตถุประสงค์ที่พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ กำหนดไว้

8.5 บทส่งท้ายและบทสรุปข้อเสนอแนะ

ในการนำเสนอปัจจัยและตัวอย่างข้อเท็จจริงเพื่อใช้ในการพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำและการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำสำหรับผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและผู้ใช้น้ำประเภทที่สามตามมาตรา 49 (2) แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 จะเป็นประโยชน์ต่อการใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่ที่กรมทรัพยากรน้ำรับผิดชอบ ตั้งแต่ขั้นตอนการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำและขั้นตอนการพิจารณาปัจจัยและข้อเท็จจริงสำหรับการการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและเหมาะสมกับลักษณะหรือรายละเอียดในแต่และกิจกรรมการใช้น้ำของผู้ได้รับใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองหรือการใช้น้ำประเภทที่สาม โดยสามารถสรุปเป็นข้อเสนอเพื่อพิจารณากำหนดเป็นหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำและการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำจากทรัพยากรน้ำสาธารณะได้ ดังนี้

8.5.1 ข้อเสนอในระยะเริ่มต้นเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าการออกกฎกระทรวงเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามตามมาตรา 49 (2) แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ถือเป็นกฎที่หากออกมาแล้วจะก่อให้เกิดให้สิทธิประโยชน์แก่ประชาชน โดยในกรณีนี้เป็นการให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามที่จะได้รับการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ ภายหลังจากที่กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม และกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามมีผลใช้บังคับ จึงมีความจำเป็นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเรียกเก็บค่าใช้น้ำตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งได้แก่ กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำ และกรมทรัพยากรน้ำบาดาล จะพิจารณาปัจจัยที่สามารถ

[22]เทียบเคียงจากบันทึกคณะกรรมการพัฒนากฎหมาย เรื่อง การออกกฎหรือดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามมาตรา 22 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 (กรณีกฎหมายในความรับผิดชอบของกระทรวงกลาโหม) (เรื่องเสร็จที่ 945/2566)

นำมากำหนดเป็นหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขร่วมกันสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองหรือประเภทที่สาม โดยเพาะอย่างยิ่งการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำผิวดินที่กรมชลประทานและกรมทรัพยากรน้ำสามารถอาศัยปัจจัยและข้อเท็จจริงในการกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขร่วมกันได้ เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติเพื่อพิจารณาและให้ความเห็นชอบแก่นายกรัฐมนตรีเพื่อออกกฎกระทรวงในเรื่องดังกล่าวในระยะเริ่มต้น โดยอาจพิจารณาจากข้อเท็จจริงและปัจจัยสำหรับกำหนดหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองหรือประเภทที่สาม ในเรื่องดังต่อไปนี้

8.5.1.1) การประกอบกิจการ หรือการดำเนินการในพื้นที่ที่ได้รับการสนับสนุนการลงทุนจากรัฐตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุนหรือเป็นกิจการที่รัฐให้การสนับสนุน โดยหลักเกณฑ์และเงื่อนไขสำหรับข้อเท็จจริงในเรื่องนี้ จะสอดคล้องกับเขตพื้นที่ตามที่กฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุนกำหนดไว้ ตลอดจนพื้นที่อื่นที่รัฐให้การสนับสนุนตามมติคณะรัฐมนตรี พันธกรณีระหว่างประเทศที่รัฐให้การรับรอง หรือตามกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการส่งเสริมกิจการขนาดเล็ก วิสาหกิจขนาดกลางหรือขนาดย่อม วิสาหกิจชุมชน หรือการรวมกลุ่มกิจการของสมาชิกในชุมชน เพื่อสนับสนุนให้กิจการเหล่านี้เกิดขึ้นได้ในระยะเริ่มแรก ตลอดจนสามารถประกอบกิจการหรือดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการส่งเสริมหรือสนับสนุนการดำเนินการและลดภาระค่าใช้จ่ายอันเป็นปัจจัยสำคัญในการคิดคำนวณเป็นต้นทุนในการประกอบกิจการหรือดำเนินการนั้น ทั้งนี้ โดยอาจพิจารณาให้สอดคล้องกับกลยุทธ์และเป้าหมายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติด้วยก็ได้ โดยในการพิจารณาปัจจัยในเรื่องนี้ มีข้อเสนอว่าควรกำหนดเป็นหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำ เนื่องจาก ในการประกอบกิจการดังกล่าวยังมีลักษณะเป็นการใช้น้ำ “เชิงพาณิชย์” ที่มุ่งแสวงหากำไร โดยมีน้ำเป็นปัจจัยการผลิตสินค้าและบริการออกจำหน่ายสู่ตลาด ซึ่งผู้ใช้น้ำจำเป็นต้องร่วมรับผิดชอบเพื่อชดเชยต้นทุนในการบริหารจัดการและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับทรัพยากรน้ำสาธารณะ

8.5.1.2) การดำเนินกิจการของส่วนราชการ หน่วยงานอื่นของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และกิจการของเอกชน สำหรับกิจกรรมการใช้น้ำที่เป็นการให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่เพื่อการอุปโภคหรือบริโภค หรือกิจการอื่นที่ไม่เข้าลักษณะหรือรายละเอียดเป็นการใช้น้ำประเภทที่หนึ่งซึ่งดำเนินการ**โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสาธารณะประโยชน์หรือโดยกิจการที่ไม่มีวัตถุประสงค์แสวงหากำไร** เช่น กิจการการผลิตกระแสไฟฟ้าหรือกิจการประปา กิจการของสถานศึกษา สถานพยาบาล หรือ ศาสนสถาน เป็นต้น โดยในการพิจารณาปัจจัยในเรื่องนี้ มีข้อเสนอว่าควรกำหนดเป็นหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ เพื่อเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายอันเป็นปัจจัยสำคัญในการคิดคำนวณเป็นต้นทุนในการประกอบกิจการหรือดำเนินการนั้น โดยเฉพาะต้นทุนในการประกอบการหรือบริหารจัดการในกิจการผลิตกระแสไฟฟ้าหรือการประปาที่ถือเป็นบริการสาธารณะและต้นทุนของกิจการดังกล่าวอาจแปรผันให้เป็นภาระค่าใช้จ่ายของประชาชนได้ขณะเดียวกัน ซึ่งการยกเว้นอัตราค่าใช้น้ำจะถือเป็นกลไกหนึ่งที่จะช่วยลดภาระของประชาชนในการใช้จ่ายได้โดยอ้อม

8.5.1.3) การดำเนินกิจกรรมการใช้น้ำที่มีลักษณะและรายละเอียดของการใช้น้ำประเภทที่สองหรือการใช้น้ำประเภทที่สาม **ที่ไม่ก่อให้เกิดการสูญเสียน้ำในเชิงปริมาณหรือก่อให้เกิดผลกระทบในเชิงคุณภาพ** เช่น กิจกรรมการใช้น้ำในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมสันทนาการและการกีฬาในแหล่งทรัพยากรน้ำโดยตรง กิจการในภาคอุตสาหกรรมที่มีการใช้น้ำในระบบการผลิตที่ไม่ส่งผลให้เกิดการสูญเสียปริมาณน้ำ และสามารถหมุนเวียนกลับมาใช้ในภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม หรือกิจการอื่น ๆ ได้ โดยเฉพาะในกระบวนการการผลิต

พลังงานไฟฟ้า ในกิจการของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ที่มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำเป็นส่วนประกอบของกระบวนการผลิตกระแสไฟฟ้าหรือสำหรับระบบการผลิตและระบบหล่อเย็นเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้า เช่น กิจการโรงไฟฟ้าพลังน้ำขนาดเล็กท้ายเขื่อนหรือฝายชลประทาน ในประเภทเขื่อนหรือฝายเก็บกักน้ำ และประเภทเขื่อนหรือฝายทดน้ำ เป็นต้น ที่สมควรพิจารณาปัจจัยในเรื่องนี้โดยกำหนดเป็นหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะและปริมาณการใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะดังกล่าวอย่างแท้จริง

8.5.2 ข้อเสนอในระยะต่อมาเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเพิ่มเติมจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำสาธารณะที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมทรัพยากรน้ำเป็นการเฉพาะ

ในกรณีที่มีปัจจัยหรือข้อเท็จจริงเฉพาะเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำสาธารณะเป็นการเฉพาะ ซึ่งมีเหตุผลและความจำเป็นต้องกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขสำหรับการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม เป็นการเพิ่มเติม กรมทรัพยากรน้ำสามารถพิจารณาปัจจัยหรือข้อเท็จจริงนั้นเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติเพื่อพิจารณาก่อนให้ความเห็นชอบต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาออกกฎกระทรวงตามมาตรา 49 (2) แห่งพระราช-บัญญัติทรัพยากรน้ำฯ เพื่อให้มีผลใช้บังคับเฉพาะขอบเขตของการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำจากทรัพยากรน้ำสาธารณะเป็นการเพิ่มเติมได้ โดยอาจพิจารณาจากข้อเท็จจริงและปัจจัยสำหรับกำหนดหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขดังกล่าว ในเรื่องดังต่อไปนี้

8.5.2.1) การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะโดยไม่มีแหล่งน้ำอื่นให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเพียงพอต่อการดำเนินการ เนื่องจาก มีข้อจำกัดเรื่องขีดความสามารถหรือตัวเลือกในการเข้าถึงทรัพยากร-ธรรมชาติ จึงจำเป็นต้องอาศัยการใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะเพียงแหล่งเดียวโดยไม่มีตัวเลือกในการเข้าถึงทรัพยากรน้ำจากแหล่งอื่น กรมทรัพยากรน้ำควรกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำ เพื่อชดเชยการให้บริการสาธารณูปโภคของรัฐที่จำเป็นต่อการดำรงชีพหรือการประกอบกิจการในพื้นที่ดังกล่าว โดยคำนึงถึงกิจกรรม ลักษณะ หรือปริมาณของการใช้น้ำในแต่ละประเภทให้แตกต่างกันออกไปตามลำดับความสำคัญของการใช้น้ำในแต่ละลุ่มน้ำก็ได้ ทั้งนี้ กำหนดเงื่อนเวลาในการบังคับใช้หลักเกณฑ์และเงื่อนไขดังกล่าวเป็นการชั่วคราว จนกว่ารัฐจะสามารถให้บริการสาธารณูปโภคหรือสามารถจัดสรรน้ำหรือมีตัวเลือกการเข้าถึงทรัพยากรน้ำแก่ผู้ใช้น้ำได้ทั่วถึงและเป็นธรรม

8.5.2.2) การประกอบกิจการที่มีการใช้ประโยชน์จากน้ำทะเล ซึ่งข้อเท็จจริงในกรณีดังกล่าวได้กล่าวมาแล้วว่าการใช้น้ำที่มีคุณภาพไม่เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์โดยตรงอาจจำเป็นต้องผ่านกระบวนการปรับปรุงคุณภาพเสียก่อนจึงจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของกิจการหรือกิจกรรมการใช้น้ำนั้น ดังนั้น ต้นทุนในการดำเนินการจึงตกอยู่แก่ผู้ใช้น้ำมากกว่าจะถูกนำมากำหนดเป็นต้นทุนสำหรับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะของรัฐ กล่าวคือ ไม่มีต้นทุนของรัฐในการปรับปรุงคุณภาพน้ำทะเลให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในกิจการต่าง ๆ ที่จะนำมาเป็นปัจจัยในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำในกรณีดังกล่าวได้ ด้วยเหตุนี้การกำหนดให้เรียกเก็บค่าใช้น้ำจากน้ำทะเลจึงอาจเกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ใช้น้ำเมื่อเทียบกับผู้ใช้น้ำรายอื่นที่ใช้

ประโยชน์จากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะแหล่งอื่น ด้วยเหตุนี้ จึงมีข้อเสนอว่ากรมทรัพยากรน้ำควรกำหนดเป็นหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ จากทรัพยากรน้ำสาธารณะที่เป็นน้ำทะเล เพื่อให้เกิดผลดีในเชิงกระตุ้นหรือสร้างแรงจูงใจในการนำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่มาใช้สำหรับการแสวงหาทางเลือกในการใช้น้ำจากแหล่งอื่นเพื่อสำรองหรือลดการใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะที่มีปริมาณการใช้อยู่ตามปกติ เพื่อให้เพียงพอต่อความจำเป็นต้องใช้น้ำสำหรับกิจการในภาวะที่เกิดวิกฤติการขาดแคลนน้ำได้ในขณะเดียวกัน

สำหรับกรณีการใช้ประโยชน์จาก**ทรัพยากรน้ำสาธารณะที่ด้อยคุณภาพ**แหล่งอื่น ๆ เช่น บริเวณปากแม่น้ำที่เชื่อมต่อกับทะเล ซึ่งทรัพยากรน้ำที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์มีคุณภาพเป็นน้ำกร่อย เป็นต้น กรณีนี้มีข้อเสนอที่แตกต่างไปจากกรณีการใช้น้ำทะเล เนื่องจาก ทรัพยากรน้ำในแหล่งน้ำสาธารณะดังกล่าวอาจมีปริมาณที่จำกัดเมื่อเทียบกับปริมาณน้ำทะเล การยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำอาจไม่เหมาะสมต่อการกระตุ้นให้เกิดความตระหนักถึงการนำน้ำไปใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมและอาจก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อระบบนิเวศหรือคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรือเกิดผลกระทบเชิงต่อทรัพยากรน้ำในเชิงคุณภาพเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ดี เพื่อให้การเรียกเก็บค่าใช้น้ำสัมพันธ์กับข้อเท็จจริงในการใช้น้ำอันจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ขออนุญาตใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะดังกล่าว จึงสมควรที่กรมทรัพยากรน้ำจะกำหนดเป็นหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะและปริมาณการใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะดังกล่าวอย่างแท้จริง

8.5.2.3) การใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บของรัฐหรือของเอกชน ซึ่งได้นำเสนอมาข้างต้นแล้วว่าหากการดำเนินการดังกล่าวเป็นไปตามแผนแม่บทเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ แผนปฏิบัติการของหน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ แผนแม่บทการใช้ การพัฒนา การบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การฟื้นฟู และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในเขตลุ่มน้ำตามที่คณะกรรมการลุ่มน้ำเสนอ ย่อมไม่เข้าข่ายที่ต้องขออนุญาตใช้น้ำและชำระค่าใช้น้ำตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ แต่หากเป็นการดำเนินการของส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐเอง หรือดำเนินการโดยผู้ใช้น้ำไม่ว่าจะเป็นไปตามข้อตกลงหรือความร่วมมือกับส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ กรมทรัพยากรน้ำอาจพิจารณาข้อเท็จจริงว่ามีความจำเป็นต้องลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำสำหรับการดำเนินการในลักษณะนี้ โดยมีข้อเสนอ ดังนี้

1) การใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บในช่วงฤดูฝนหรือในช่วงสถานการณ์ที่น้ำในแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะมีปริมาณมากเพียงพอต่อการจัดสรรให้แก่ผู้ใช้น้ำทุกภาคส่วน หรือเพื่อความจำเป็นสำหรับการบรรเทาหรือแก้ไขปัญหาวิกฤติการขาดแคลนน้ำในแหล่งกักเก็บของรัฐที่อาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศหรือต่อทรัพยากรธรรมชาติอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยการดำเนินการดังกล่าวนั้นไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสมดุลน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำนั้นหรือลุ่มน้ำอื่นที่เกี่ยวเนื่องหรือไม่ก่อให้เกิดข้อโต้แย้งจากผู้ใช้น้ำรายอื่น กรมทรัพยากรน้ำควรกำหนดเป็นหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ ทั้งนี้ เพื่อให้การบริหารจัดการน้ำเป็นไปอย่างเหมาะสมตามช่วงเวลาและไม่กระทบต่อสมดุลน้ำในภาวะขาดแคลนเกินความจำเป็น

2) การใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บของเอกชนในขั้นตอนของการขออนุญาตใช้น้ำ กรมทรัพยากรน้ำควรกำหนดเป็นหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อน

อัตราค่าใช้น้ำ ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมให้มีการสำรองน้ำในแหล่งกักเก็บของเอกชนในระยะแรก ซึ่งอาจส่งผลดีต่อการสำรองการใช้น้ำในช่วงวิกฤติการณ์ขาดแคลนน้ำและสามารถลดปริมาณการใช้จากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะหรือมากพอที่จะแบ่งปันไปยังภาคส่วนอื่น ๆ ที่ได้รับผลกระทบในภาวะน้ำแล้งได้ในขณะเดียวกัน

3) การใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บของรัฐ เช่น อ่างเก็บน้ำในเขตชลประทาน ที่เป็นการดำเนินการของส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐเอง หรือดำเนินการโดยผู้ใช้น้ำไม่ว่าจะเป็นไปตามข้อตกลงหรือความร่วมมือกับส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาสมดุลน้ำในแหล่งกักเก็บ เพื่อรักษาระบบนิเวศ หรือเพื่อป้องกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยกรณีดังกล่าวกรมทรัพยากรน้ำควรกำหนดเป็นหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ เพื่อเป็นการสนับสนุนการดำเนินการของส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐหรือเพื่อลดปัญหาการเรียกเก็บเงินที่ซ้ำซ้อนระหว่างการที่ผู้ใช้น้ำนำน้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะไปใช้ในการดำเนินการตามข้อตกลงหรือความร่วมมือกับส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ และการใช้น้ำของผู้ใช้น้ำรายดังกล่าวจากแหล่งกักเก็บของรัฐนั้นในอนาคต

8.5.2.4) การช่วยเหลือบรรเทาผลกระทบในเชิงเศรษฐกิจจากสถานการณ์พิเศษ

การพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะเป็นการเพิ่มเติม โดยพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้าหรือเป็นเหตุสุดวิสัย เช่น พื้นที่เสี่ยงภัย ภัยสงคราม พื้นที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติหรือภัยธรรมชาติ หรือกิจการที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อ เป็นต้น กรมทรัพยากรน้ำสามารถสะท้อนนโยบายเพื่อช่วยเหลือบรรเทาผลกระทบในเชิงเศรษฐกิจจากสถานการณ์ดังกล่าวได้เป็นการเฉพาะ หรืออาจเสนอเป็นแนวทางเพื่อกำหนดนโยบายร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวกับการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ ได้แก่ กรมชลประทานและกรมทรัพยากรน้ำบาดาล เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติให้ความเห็นชอบและเสนอแนะต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อออกกฎกระทรวงในเรื่องดังกล่าวเพื่อช่วยเหลือหรือบรรเทาความเดือดร้อนจากผลกระทบที่ได้รับจากสถานการณ์หรือข้อเท็จจริงนั้นให้ครอบคลุมในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบหรือครอบคลุมทั้งประเทศ ได้อีกทางหนึ่ง โดยข้อเสนอเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในเรื่องดังกล่าว เห็นว่า ในกรณีที่สถานการณ์ดังกล่าวมีความรุนแรงและส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมอย่างกว้างขวาง กรมทรัพยากรน้ำควรกำหนดเป็นหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ อันจะส่งผลดีต่อสถานการณ์ทางเศรษฐกิจให้สามารถฟื้นตัวและกลับสู่สถานการณ์ปกติได้อย่างรวดเร็ว และเพื่อเป็นการช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อนแก่ผู้ประกอบกิจการที่ดำเนินการอยู่ หรือกิจการที่จะเกิดขึ้นใหม่ ให้สามารถดำเนินการได้ต่อไป อย่างไรก็ดี หากพิจารณาเห็นว่าผลกระทบจากสถานการณ์เช่นว่านั้นไม่รุนแรงหรือไม่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมอย่างกว้างขวาง เพียงแต่เป็นอุปสรรคหรือภาระค่าใช้จ่ายที่เกินความจำเป็นสำหรับช่วงเวลานั้น กรมทรัพยากรน้ำอาจกำหนดเป็นหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำแทนก็ได้ เพื่อให้ค่าใช้น้ำสามารถนำมาใช้เป็นต้นทุนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะและผู้ใช้น้ำเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อการบริการจัดการทรัพยากน้ำสาธารณะนั้นต่อไปตามความมุ่งหมายของการเรียกเก็บค่าใช้น้ำตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ ทั้งนี้ โดยหลักเกณฑ์และเงื่อนไขทั้งสองกรณีควรกำหนดกรอบระยะเวลาในการบังคับใช้ที่ชัดเจนแน่นอน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ดังกล่าวจะสิ้นสุดลงเมื่อใด หรือควรกำหนดกรอบ

ระยะเวลาให้สั้นเพื่อเป็นผลดีต่อการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำดังกล่าวว่าเป็นไปตามความมุ่งหมายหรือนโยบายในเรื่องนั้นหรือไม่ โดยหากมีผลสัมฤทธิ์และมีความจำเป็นต้องดำเนินการตามนโยบายนั้นต่อไป ก็อาจพิจารณาขยายระยะเวลาให้บังคับใช้ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำนั้นต่อไปได้อย่างเหมาะสม

8.5.2.5) การใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่า เพื่อเป็นการสนับสนุนให้ผู้ใช้น้ำมีแรงจูงใจในการใช้น้ำให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่า การปรับปรุงอุปกรณ์หรือเครื่องจักรที่มีเทคโนโลยีที่สูงขึ้นหรือมีประสิทธิภาพในการใช้น้ำเพิ่มมากขึ้นอันจะส่งผลให้เกิดการประหยัดน้ำจากกระบวนการใช้น้ำหรือเกิดการหมุนเวียนน้ำกลับมาใช้ใหม่ในระบบ ซึ่งกรมทรัพยากรน้ำสามารถกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขสำหรับการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำสำหรับกรณีดังกล่าวได้ หากมีความพร้อมในการประเมินประสิทธิภาพของอุปกรณ์หรือเครื่องจักรที่มีการใช้น้ำในกระบวนการ หรือการประเมินข้อมูลหรือข้อเท็จจริงในการใช้น้ำทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การตรวจวัดปริมาณน้ำหรือการตรวจสอบคุณภาพน้ำ การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล การเก็บข้อมูลในเชิงสถิติเกี่ยวกับปริมาณน้ำและคุณภาพน้ำที่มีการใช้ ซึ่งหากปรากฏว่าการใช้น้ำนั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่า ผู้ใช้น้ำจะสามารถนำผลการประเมินนั้นมาใช้ประกอบการขอรับลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำตามอัตราที่กำหนดสำหรับการจัดเก็บค่าใช้น้ำในรอบถัดไป

อนึ่ง ในการพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ตามมาตรา 49 (2) แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ถือเป็นประเด็นพิจารณาและตัดสินใจในเชิงนโยบายทำนองเดียวกับการพิจารณากำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเรียกเก็บค่าใช้น้ำทั้งสามหน่วย ได้แก่ กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำ และกรมทรัพยากรน้ำบาดาล จำเป็นต้องพิจารณาความเหมาะสมร่วมกันเพื่อให้การดำเนินการในเรื่องดังกล่าวเป็นไปในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องตามนโยบายและแผนแม่บทเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรน้ำ หรือนโยบายของรัฐในการจัดหารายได้สำหรับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความเหมาะสมระหว่างต้นทุนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะและความเป็นธรรมของผู้ใช้น้ำจากปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะหรือรายละเอียดของการใช้น้ำ ประเภทของกิจการ หรือข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องและส่งผลกระทบแก่ผู้ใช้น้ำในแต่ละรายหรือในแต่ละลุ่มน้ำตามที่ได้นำเสนอเป็นกรอบการพิจารณาเบื้องต้นดังที่กล่าวไว้ในบทนี้ โดยหากเนื้อหาในทางนโยบายดังกล่าวได้รับความเห็นชอบหรืออนุมัติแล้ว ย่อมอาศัยอำนาจตามมาตรา 49 (2) แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ออกกฎกระทรวงในเรื่องดังกล่าวได้ โดยหากกรณีที่การประกาศใช้บังคับกฎกระทรวงในเรื่องดังกล่าว แม้หลักการและสาระสำคัญในเรื่องนี้จะเป็นการให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้ใช้น้ำแต่ก็อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือผู้ใช้น้ำบางส่วนด้วยเช่นกัน[23] หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องดำเนินการรับฟังความเห็นและจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมาย ตามหลักการสำคัญของมาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยควบคู่กันไปด้วย

[23] กฎกระทรวงกำหนดร่างกฎที่ต้องจัดให้มีการรับฟังความเห็นและวิเคราะห์ผลกระทบ พ.ศ. 2565

บทที่ 9
ข้อเสนอแนะกลไกการบริหารจัดการเงินค่าใช้น้ำที่จัดเก็บที่เหมาะสม โดยให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ

เนื้อหาของบทนี้ประกอบด้วย แนวทางการกำหนดค่าธรรมเนียมของการให้บริการ (หัวข้อ 9.1) แนวทางการใช้เงินจากการจัดเก็บค่าใช้น้ำ (หัวข้อ 9.2) และ ข้อเสนอแนะกลไกการบริหารจัดการเงินค่าใช้น้ำที่จัดเก็บ (หัวข้อ 9.3)

9.1 แนวทางการกำหนดค่าธรรมเนียม (service fee, service charge ของการให้บริการ)

โดยทั่วไป รูปแบบและแนวทางในการกำหนดค่าธรรมเนียมการให้บริการ โดยผู้ให้บริการจัดเก็บแทน เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ หรือ หน่วยงานที่มีอำนาจที่ได้รับมอบหมาย มีรูปแบบค่าธรรมเนียมในการให้บริการ คือ

ค่าธรรมเนียม	คำอธิบาย
ค่าผ่านทาง (Entrance fees)	ใช้เพื่อการเก็บค่าธรรมเนียมการเข้าสถานที่ มีการกำหนดขอบเขตของพื้นที่ แต่ไม่จำเป็นต้องมีการปิดล้อม
ค่าเข้าชม (Admission fees)	ใช้เพื่อการเก็บค่าธรรมเนียมการเข้าตึกหรือสิ่งก่อสร้าง
ค่าเช่า (Rental fees)	การจ่ายเงินเพื่อได้สิทธิสำหรับการใช้สินทรัพย์
ค่าธรรมเนียมผู้ใช้ (User fees)	ค่าใช้จ่ายในการใช้สิ่งอำนวยความสะดวก การมีส่วนร่วมในกิจกรรม
รายได้จากการขาย (Sales revenues)	รายได้จากการประกอบกิจการสัมปทาน ร้านค้า หรือการขายสินค้า
ค่าธรรมเนียมในการอนุญาตและการออกใบอนุญาต (License and permit Fees)	ค่าธรรมเนียมจากการอนุญาต ให้ความยินยอมทางกฎหมาย การออกใบอนุญาต
Special service fees and charges	ค่าใช้จ่ายสำหรับการจัดหาสินค้า กิจกรรม หรือบริการพิเศษ

ที่มา Boyle, Richard (2012)

ในทางปฏิบัติการจัดเก็บค่าธรรมเนียมในบริการที่เป็นภาพกว้างของหน่วยงานภาครัฐมักได้รับการต่อต้านจากชุมชนหรือสังคม หากการให้บริการมีความจำเพาะเจาะจงมากขึ้น กลุ่มเป้าหมายมีกลุ่มย่อย มีผู้รับประโยชน์เฉพาะกลุ่ม การจัดเก็บค่าธรรมเนียมในการให้บริการแก่กลุ่มย่อยถือเป็นเรื่องปกติและดำเนินการได้

ในทางทฤษฎี การคิดค่าธรรมเนียมในการให้บริการก่อให้เกิดประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ เช่น ด้านประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และความสอดคล้องกับหลักการจ่ายของผู้ก่อมลพิษหรือผลกระทบทางสังคม ซึ่งจะมีความเหมาะสมกว่าการให้บริการในราคาที่มีการสนับสนุนอย่างเต็มที่ (fully subsidy) ซึ่งส่งผลให้ราคาบริการนั้นเท่ากับศูนย์หรือไม่มีการคิดราคา

อย่างไรก็ตาม การเรียกเก็บเงินค่าธรรมเนียมจะได้รับการยอมรับมากขึ้นเมื่อมีการเชื่อมโยงที่ชัดเจนระหว่างรายจ่ายค่าธรรมเนียมกับผลประโยชน์ที่ได้รับจากบริการนั้น แต่อาจต้องคำนึงถึงปัญหาความเสมอภาคเกี่ยวกับผู้จ่ายค่าธรรมเนียมที่เป็นบุคคลที่มีรายได้น้อย หรืออาจมีแนวทางในการยกเว้นเฉพาะกลุ่ม ซึ่งหากมีการวางแผนที่ดีก็สามารถบริการจัดการกับปัญหานี้ได้ นอกจากนี้ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมแบบใด ขึ้นกับ ประเภทของสินค้าหรือบริการ ค่าใช้จ่ายในการประเมินจำนวนเงินและวิธีการจัดเก็บค่าธรรมเนียม ซึ่งการจัดเก็บค่าธรรมเนียมนี้ส่งผลต่อการปรับปรุงการจัดสรรทรัพยากรด้านเงินทุนและบุคลากรในการดำเนินงานด้านนี้

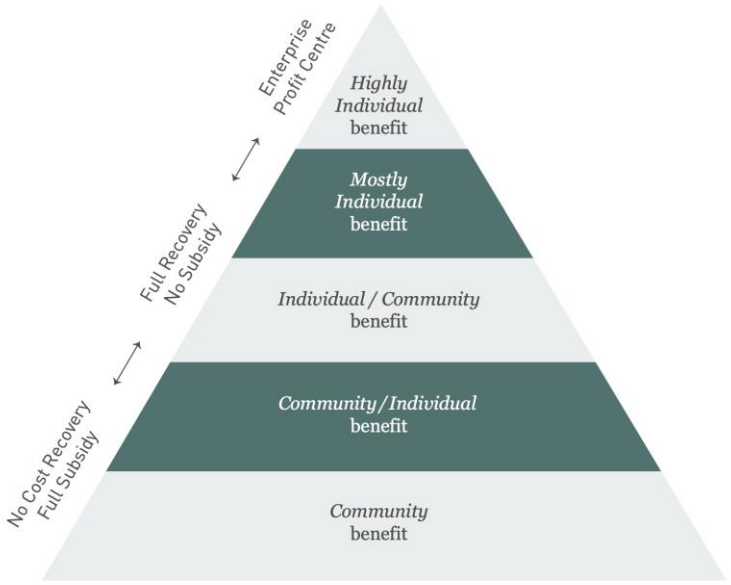
ข้อดีของการจัดเก็บค่าธรรมเนียม ประกอบด้วย การจัดเก็บค่าธรรมเนียมเป็นการเชื่อมโยงที่ชัดเจนระหว่างการชำระค่าใช้จ่ายและการใช้บริการ การเรียกเก็บเงินมีความโปร่งใส ผู้ใช้บริการทราบต้นทุนในการใช้บริการและสามารถตัดสินได้ว่าบริการนั้นคุ้มค่าหรือไม่ ส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ทั้งในส่วนของผู้บริโภคและหน่วยงาน และค่าธรรมเนียมสามารถเชื่อมโยงกับนโยบายระดับชาติในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสิ่งแวดล้อม

ในขณะที่ข้อด้อย ประกอบด้วย การเก็บค่าธรรมเนียมอาจสร้างความรู้สึกว่าเป็น ภาษีซ้ำซ้อน (double taxation) ค่าธรรมเนียมในการให้บริการไม่ได้เชื่อมโยงกับความสามารถในการจ่ายของผู้รับบริการเสมอไป ในบางกรณีการประเมินต้นทุนที่แท้จริงของบริการหรือระดับการบริโภคที่แท้จริงทำได้ยาก และค่าธรรมเนียมบางประเภทอาจเรียกเก็บได้ยาก (KPMG, 1996)

ในการกำหนดค่าธรรมเนียมที่เหมาะสมอาจพิจารณาโดยหลักการของระดับเทียบกับต้นทุน (cost recovery) ว่าเป็นร้อยละเท่าไรของต้นทุน ว่ากำหนดให้เก็บเพื่อชดเชยต้นทุนทั้งหมด (fully cost recovery) หรือมีการชดเชยไม่เต็มทั้งหมด รัฐหรือหน่วยงานมีการให้การสนับสนุนบางส่วน (subsidy) โดยมีปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณาระดับของค่าธรรมเนียมตามต้นทุน เช่น ความจำเป็นในการควบคุมอุปสงค์ ความต้องการที่จะอุดหนุนผลิตภัณฑ์หรือบริการบางอย่าง ความกังวลด้านการบริหาร เช่น ค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บ และการส่งเสริมเป้าหมายทางเศรษฐกิจและสังคมอื่น ๆ บริการของหน่วยงานท้องถิ่นอาจมีมิติทางสังคมซึ่งจำกัดความเป็นไปได้ในการเรียกเก็บค่าใช้จ่ายทางเศรษฐกิจกับผู้ใช้ เช่น ค่าธรรมเนียมห้องสมุด ค่าธรรมเนียมที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกด้านกีฬาและนันทนาการ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม มีบางกรณีที่หน่วยงานอาจพยายามคิดค่าธรรมเนียมจากค่าใช้จ่ายจริงในการให้บริการ

ในการคิดค่าธรรมเนียมที่พิจารณาจากต้นทุน อาจพิจารณาจากภาพที่ 9.1 ในพีระมิดของการกำหนดค่าธรรมเนียมโดยใช้มุมมองของผู้ได้ประโยชน์จากสินค้าและบริการที่หน่วยงานภาครัฐมีให้บริการ เช่น บริการที่เป็นพื้นฐานจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนทั้งหมดจะไม่ควรคิดค่าธรรมเนียมกับผู้ใช้บริการ และเมื่อเลื่อนไปในระดับที่สูงขึ้นของพีระมิด ความสมดุลก็จะยิ่งเปลี่ยนไปเมื่อประโยชน์ส่วนบุคคลมากกว่าชุมชน และการกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมก็ควรจะชดเชยต้นทุนในระดับที่เพิ่มมากขึ้น

ภาพที่ 9.1 พีระมิดของการกำหนดค่าธรรมเนียม

ที่มา: City of Fort Lauderdale (2008)

ในการศึกษาของการกำหนดค่าธรรมเนียมอาจมีหลักการหรือแนวปฏิบัติที่แตกต่างกันตามเงื่อนไขของพื้นที่ โดยอาจมีหลักพื้นฐาน (ตัวอย่างจาก Australian Federal Government) เช่น

- หน่วยงานควรกำหนดค่าใช้จ่ายเพื่อชดเชยต้นทุนทั้งหมดของบริการที่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมจากต้นทุนเพียงบางส่วนใช้ในกรณีที่มีการเตรียมการใหม่ ๆ เป็นระยะ ๆ ในกรณีที่มีภาระหน้าที่ในการบริการชุมชนที่รัฐบาลรับรอง หรือเพื่อวัตถุประสงค์ของนโยบายรัฐบาลที่ชัดเจน
- ไม่ควรใช้การกำหนดค่าธรรมเนียมเพื่อชดเชยต้นทุนในกรณีที่ไม่คุ้มทุน หรือที่ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของนโยบายของรัฐบาล หรือในกรณีที่จะขัดขวางการแข่งขันหรือนวัตกรรมในอุตสาหกรรมอย่างไม่เหมาะสม
- ค่าธรรมเนียมควรสะท้อนถึงต้นทุนของการจัดหาผลิตภัณฑ์หรือบริการ และโดยทั่วไปควรกำหนดเป็นค่าธรรมเนียมสำหรับให้บริการ
- หน่วยงานควรตรวจสอบให้แน่ใจว่าการเตรียมการจัดเก็บค่าธรรมเนียมตามระดับต้นทุนมีอำนาจทางกฎหมายที่ชัดเจนรองรับสำหรับการจัดเก็บค่าธรรมเนียม
- ไม่ควรเก็บค่าธรรมเนียมที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรงหรือเป็นส่วนหนึ่งของการจัดหาผลิตภัณฑ์หรือบริการ และหน่วยงานที่ดำเนินกิจกรรมควรรวมค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการในการกำหนดค่าธรรมเนียมที่เหมาะสม

- หน่วยงานที่มีการจัดเตรียมการค่าธรรมเนียมที่สำคัญควรตรวจสอบให้แน่ใจว่าได้ดำเนินการทำความเข้าใจแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างเหมาะสม หน่วยงานควรเปิดเผยค่าใช้จ่ายและวิธีปฏิบัติในการเรียกเก็บเงินเพื่อให้ประชาชนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและตั้งคำถาม
- หน่วยงานควรทบทวนการเตรียมการกำหนดค่าธรรมเนียมที่สำคัญทั้งหมดเป็นระยะ ๆ แต่ไม่บ่อยกว่าทุกสามถึงห้าปี เป็นต้น

ในด้านการบริหารจัดการเพื่อการระบุอัตราค่าธรรมเนียมที่เหมาะสม Carnegie & Baxter (2006) ระบุหลักการ 6 ประการที่เสนอให้พิจารณาและนำไปใช้ ประกอบด้วย

- ประสิทธิภาพ (Efficiency) – ค่าธรรมเนียมควรมีการกำหนดให้ง่ายและไม่ยุ่งยากในการจัดการ
- ความโปร่งใส (Transparency) – ผู้ใช้มีความเข้าใจถึงธรรมชาติและการใช้บริการ
- ประสิทธิผล (Effectiveness) – ค่าธรรมเนียมให้ความคุ้มค่าสำหรับผู้ใช้
- ความชัดเจน (Clarity) – ผู้ใช้มีความชัดเจนเกี่ยวกับช่วงเวลาที่จะถูกจัดเก็บค่าธรรมเนียมและวิธีการคิดค่าธรรมเนียม
- ความเสมอภาค (Equity) – ค่าธรรมเนียมจะถูกนำไปใช้อย่างเป็นธรรมกับผู้ใช้หลากหลายกลุ่ม
- จริยธรรม (Ethic) - ผู้ใช้ที่มีความต้องการบริการพิเศษ (เช่น เนื่องจากทุพพลภาพชั่วคราวหรือถาวร) จะไม่ถูกเรียกเก็บค่าธรรมเนียมที่สูงเกินไปที่สอดคล้องกับต้นทุนของข้อกำหนดการบริการที่สูงขึ้น

การศึกษาในส่วนนี้จึงอาจพิจารณาแนวทางของการกำหนดค่าใช้น้ำในการบริหารจัดการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บค่าใช้น้ำ ซึ่งอาจอยู่ในรูปของการจัดเก็บโดยตรงจากหน่วยงานหลัก การจัดเก็บผ่านหน่วยงานตัวแทน หรือผ่านระบบการบริหารจัดการรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งอาจมีรูปแบบและกลไกในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำที่อาจแตกต่างกัน หรือมีการกระจายประโยชน์และต้นทุนที่แตกต่างกันตามความเหมาะสมและบริบทที่แตกต่างกันตามปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม และการสร้างความเป็นธรรมให้กับผู้ใช้น้ำ ตลอดจนสะท้อนต้นทุนของรัฐในการบริหารจัดการการจัดเก็บ

ที่ผ่านมา การผลักดันนโยบายทางเศรษฐกิจหรือสังคมด้วยการลดหย่อน “ค่าธรรมเนียม” นั้น เป็นการลดหย่อน “ต้นทุนในการบริหารจัดการเชิงธุรการ” ซึ่งแตกต่างจากกรณีของ “อัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ”

หลักการของการจัดเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะ คือ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสาธารณะ ที่นอกจากภาครัฐจะลงทุนและมีค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะและการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ อีกทั้งยังมีประเด็นเรื่องการใช้น้ำในปริมาณมากอาจสร้างผลกระทบภายนอกเชิงลบอีกด้วย ดังนั้น การจัดเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะใน 22 ลุ่มน้ำ จึงจำเป็นต้องพิจารณาถึงแนวทางการใช้เงินค่าใช้น้ำให้เหมาะสมและเป็นธรรมต่อผู้จ่ายค่าใช้น้ำและผู้ที่ได้รับประโยชน์หรือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนจากการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะ

9.2 แนวทางการใช้เงินจากการจัดเก็บค่าใช้น้ำ

ในกรณีที่หน่วยงานสามารถจัดเก็บเงินค่าใช้น้ำจากการใช้น้ำตามอัตราที่กำหนด หน่วยงานจำเป็นต้องคำนึงถึงวิธีการบริหารจัดการรายได้ที่มีการจัดเก็บ ในเบื้องต้น การจัดเก็บค่าใช้น้ำจะมีลักษณะเป็นรายได้ของภาครัฐ ซึ่งต้องนำส่งกระทรวงการคลัง และการใช้เงินค่าธรรมเนียมจะไม่สามารถดำเนินการได้โดยตรง จำเป็นต้องใช้ระบบการบริหารจัดการงบประมาณแบบปกติ คือ ผ่านระบบการขอตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำปีตามวัตถุประสงค์และโครงการที่หน่วยงานตั้งคำของบประมาณ ในอีกแง่มุมหนึ่ง การดำเนินการในลักษณะดังกล่าวเป็นภารกิจประจำที่หน่วยงานมีการดำเนินการมาระยะเวลายาวนาน มีความคุ้นเคย แต่ในด้านการใช้ค่าใช้น้ำที่จัดเก็บได้ในลักษณะทางตรงไปสู่โครงการที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการน้ำอาจยังทำได้ไม่มีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกัน การใช้งบประมาณในลักษณะการบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดสรรงบประมาณจากส่วนกลางมาให้แต่ละหน่วยงานแบบฟังก์ชันยังอาจทำได้ยากภายใต้การทำงบประมาณตามรูปแบบปกติ ดังนั้นจึงมีแนวความคิดทางการเงินการคลังภาครัฐเพื่อสร้างความคล่องตัวของการใช้งบประมาณภาครัฐ และตรงวัตถุประสงค์ และทันต่อสถานการณ์ นั่นคือ การใช้ระบบของทุนหมุนเวียน ซึ่งในส่วนนี้จะมีการนำเสนอในทั้งสองประเด็นดังกล่าว

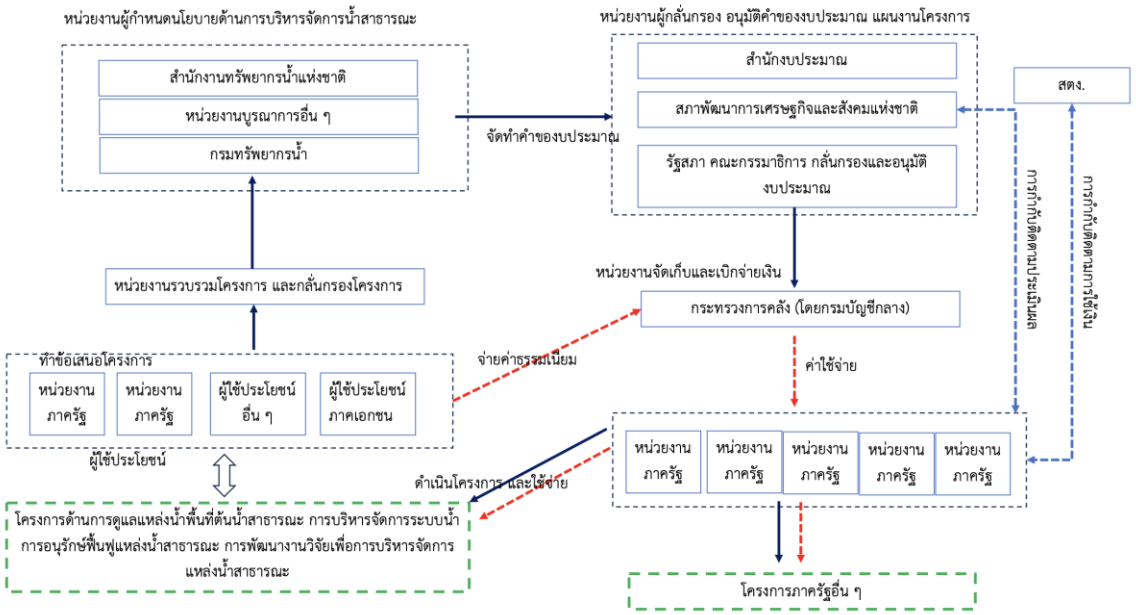
9.2.1 การใช้ระบบงบประมาณปกติของภาครัฐ

ในกรณีที่หน่วยงานมีการจัดเก็บค่าใช้น้ำตามอัตราที่กำหนด หน่วยงานต้องต้องจัดส่งให้กับกระทรวงการคลัง และสามารถใช้งบประมาณผ่านการจัดทำคำขอตั้งงบประมาณรายปี อย่างไรก็ตาม การจัดสรรงบประมาณขึ้นกับงบดำเนินงานและงบลงทุนของหน่วยงานที่ขอตั้งงบประมาณ และผ่านการกลั่นกรองตามแนวทางของสำนักงบประมาณและสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งในบางกรณีโครงการที่มีการจัดทำคำของบประมาณอาจไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินโครงการ และในบางกรณีที่ต้องมีการดำเนินโครงการด้วยสถานการณ์ที่เร่งด่วน และการจัดทำงบประมาณต้องมีการทำล่วงหน้าเป็นเวลานาน การใช้งบประมาณตามระบบปกติอาจไม่สามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ได้อย่างทันกาล นอกจากนี้ การจัดทำโครงการขนาดใหญ่อาจต้องมีการผูกพันภาระงบประมาณหลายปี ทำให้หน่วยงานกำกับจะขาดความคล่องตัวและต้องมีการจัดทำงบประมาณด้วยความระมัดระวัง นอกจากนี้ ในการบูรณาการโครงการกับหน่วยงานต่าง ๆ ภายใต้ระบบงบประมาณปกติอาจดำเนินการได้ยาก อย่างไรก็ดี การใช้ระบบงบประมาณปกติจะมีลักษณะที่ไม่ซับซ้อน ใช้แนวทางปฏิบัติเดิมที่เคยดำเนินการมาซึ่งหน่วยงานมีความชำนาญในการจัดทำคำขอตั้งงบประมาณ ในกระบวนการมีการตรวจสอบและคัดกรองโครงการหลายขั้นตอน มีกลไกการตรวจสอบจากจากระบบของสำนักงบประมาณและสภาผู้แทนราษฎร มีกฎระเบียบในภาพรวมมารองรับ หน่วยงานไม่ต้องสร้างกฎระเบียบหรือบริการจัดการในภาพรวมเอง

ภาพที่ 9.2 แสดงกระบวนการสำคัญของการจัดทำงบประมาณปกติของภาครัฐ คือ การจัดทำคำของบประมาณ โดยมีการทำล่วงหน้า ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะจัดทำคำของบประมาณ ในรูปแบบโครงการและเป็นไปตามยุทธศาสตร์ของการจัดสรรงบประมาณในแต่ละปี หน่วยงานที่รับผิดชอบมีการกลั่นกรองโครงการ

และจัดลำดับความสำคัญเพื่อเสนอต่อสำนักงบประมาณ สำนักงบประมาณจะมีการกลั่นกรองโครงการเพื่อนำเสนอต่อคณะกรรมาธิการงบประมาณ สภาผู้แทนราษฎร เพื่อทำการกลั่นกรองและอนุมัติ ให้เป็นงบประมาณรายจ่ายประจำปีต่อไป ทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐที่มีการใช้งบประมาณก็ต้องดำเนินการตามกรอบงบประมาณที่ได้รับการอนุมัติ มีกระบวนการติดตามประเมินผลจากสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในด้านการบริหารจัดการโครงการ จากสำนักงบประมาณและกรมบัญชีกลางในด้านความก้าวหน้าในการเบิกจ่ายงบประมาณว่าเป็นไปตามแผนที่กำหนดหรือไม่ และในด้านความถูกต้องของการใช้งบประมาณ ไม่เกิดการทุจริต มีการตรวจสอบโดยสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน ในการทำงบประมาณในระบบปกตินี้ก็มีกระบวนการติดตามประเมินผลจากทั้งหน่วยงานผู้รับผิดชอบโครงการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ภาพที่ 9.2 กลไกการใช้งบประมาณตามระบบปกติ

ที่มา : วิเคราะห์โดยคณะที่ปรึกษา

ในกระบวนการดังกล่าว หากหน่วยงานที่มีภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการจัดการบริหารแหล่งน้ำสาธารณะ มีการบูรณาการข้อมูลในการจัดการโครงการ ก็จะทำให้เกิดความมีประสิทธิภาพในการใช้งบประมาณ แต่โดยข้อเท็จจริง หน่วยงานอาจไม่สามารถบูรณาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และในการจัดสรรงบประมาณของแต่ละหน่วยงานอาจมีบางโครงการที่ไม่เป็นอิสระต่อกันหรือทับซ้อนกัน ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการใช้งบประมาณ

นอกจากนี้ในการกระจายประโยชน์ไปยังผู้จ่ายค่าใช้น้ำอาจยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างมีประสิทธิผล เนื่องจากค่าใช้น้ำที่มีการจัดเก็บจะเข้าสู่ระบบงบประมาณตามปกติ และการจัดสรรงบประมาณไปยังหน่วยงานทั้งหมดที่จัดทำโครงการรวมแล้วอาจไม่ได้ร้อยละ 100 ของค่าใช้น้ำที่จัดเก็บได้ในแต่

ละปี และการกระจายประโยชน์จะขึ้นกับโครงการที่มีการจัดทำข้อเสนอซึ่งอาจไม่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้จ่ายทั้งหมดได้ และการกระจายงบประมาณอาจไม่สามารถให้หน่วยงานอื่น ๆ ที่ไม่ได้เป็นหน่วยงานภาครัฐได้ ทั้งที่หน่วยงานเหล่านั้นอาจเป็นผู้จ่าย ทราบถึงปัญหา และมีศักยภาพในการดำเนินโครงการ เช่น ภาคเอกชนที่มีโครงการบริหารจัดการน้ำสาธารณะซึ่งมีประโยชน์ต่อการสนับสนุนการบริหารจัดการน้ำสาธารณะก็ไม่อาจได้รับการสนับสนุนภายใต้การใช้ระบบงบประมาณแบบปกติ

9.2.2 การใช้การจัดตั้งทุนหมุนเวียน

แนวทางหนึ่งที่หน่วยงานกำกับดูแลสามารถใช้ในการบริการจัดการเงินทุนที่ได้จากค่าใช้น้ำและไม่ต้องนำส่งรัฐบาลเป็นรายได้ทั้งหมด คือ การจัดตั้งกองทุนหมุนเวียน ตามพระราชบัญญัติการบริหารทุนหมุนเวียน พ.ศ. 2558

“ทุนหมุนเวียน” หมายความว่า กองทุน กองทุนหมุนเวียน เงินทุน เงินทุนหมุนเวียน ทุน หรือทุนหมุนเวียน ที่ตั้งขึ้นเพื่อกิจการที่อนุญาตให้นำรายรับสมทบทุนไว้ใช้จ่ายได้ โดยไม่ต้องนำส่งคลัง เป็นรายได้แผ่นดิน

โดยในการจัดตั้งตามมาตรา 14 ให้หน่วยงานของรัฐที่ประสงค์จะขอจัดตั้งทุนหมุนเวียนที่ไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคล เสนอเรื่องต่อคณะกรรมการเพื่อพิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรี โดยมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญ คือ

1) มีความจำเป็นต้องจัดตั้งตามนโยบายของรัฐบาล

2) ไม่มีการดำเนินการในลักษณะเดียวกับภารกิจปกติของหน่วยงานของรัฐที่ขอจัดตั้งและไม่ซ้ำซ้อน กับหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐอื่นหรือทุนหมุนเวียนที่ได้ดำเนินการอยู่แล้ว

3) ไม่เป็นการประกอบกิจการแข่งขันกับภาคเอกชน รัฐวิสาหกิจ หรือกิจกรรมที่เอกชน หรือรัฐวิสาหกิจสามารถดำเนินการได้

4) มีลักษณะอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

ทั้งนี้ในการขอจัดตั้งกองทุนในทางปฏิบัติ มีขั้นตอนที่สำคัญ คือ

1) การทำรายละเอียดข้อมูลตามที่กรมบัญชีกลางกำหนด โดยมีข้อมูลประกอบด้วย
   - หลักการและเหตุผล
   - วัตถุประสงค์
   - เป้าหมาย
   - ความซ้ำซ้อน
   - หน่วยงานของรัฐหรือทุนหมุนเวียนที่เกี่ยวข้อง
   - ระยะเวลาดำเนินงาน
   - โครงสร้างการบริหารทุนหมุนเวียน
   - แผนการดำเนินงาน (Action plan)
   - แนวทาง/วิธีดำเนินงาน

- แหล่งเงินทุน
- ประมาณการรายรับและประมาณการรายจ่าย
- กระบวนการติดตามความสำเร็จของงาน
- การวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม (SWOT Analysis)
- การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางด้านเศรษฐกิจสังคมและการเงิน
- ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

2) กรมบัญชีกลางตรวจสอบข้อมูลและนำเสนอข้อมูลต่อคณะกรรมการนโยบายการบริหารทุนหมุนเวียน เสนอผลการพิจารณาต่อคณะรัฐมนตรี และแจ้งผลการพิจารณาให้หน่วยงานของรัฐทราบ

ตามพระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐ พ.ศ. 2561 มาตรา 63 การจัดตั้งทุนหมุนเวียนให้กระทำได้ แต่โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเท่านั้น ต้องมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งที่ชัดเจนและเป็นกรณีที่เป็นกิจกรรมที่หน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติตามหน้าที่เพื่อสาธารณะประโยชน์ หรือเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม และเหมาะสมที่จะอนุญาตให้นำรายรับจากการดำเนินกิจกรรมนั้นสมทบทุนไว้ใช้จ่ายได้ รวมถึงไม่ซ้ำซ้อนกับทุนหมุนเวียนที่จัดตั้งไว้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

- เป็นกิจการที่หน่วยงานของรัฐต้องปฏิบัติตามหน้าที่ เพื่อสาธารณประโยชน์ เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เพื่อให้บริการแก่ประชาชน เพื่อช่วยเหลือในค่าครองชีพ โดยไม่สามารถใช้วิธีการดำเนินงานภายใต้ระบบงบประมาณปกติ
- เป็นกิจการที่ก่อให้เกิดรายได้จากการดำเนินงานกลับเข้าสมทบเป็นรายได้ของทุนหมุนเวียน
- ต้องมีความพร้อมที่จะดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของทุนหมุนเวียนที่ขอจัดตั้ง
- ต้องไม่ขอรับการจัดสรรงบประมาณเป็นทุนประเดิมและเงินสมทบ เพื่อนำไปฝากสถาบันการเงินให้ได้ดอกผลมาเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานแต่เพียงอย่างเดียว

3) หน่วยงานของรัฐดำเนินการตามกระบวนการของกฎหมาย

4) หน่วยงานของรัฐแจ้งกรมบัญชีกลางเพื่อกำหนดรหัสหน่วยเบิกจ่ายของทุนหมุนเวียนในระบบ GFMIS

5) หน่วยงานของรัฐกำหนดโครงสร้างการบริหารทุนหมุนเวียน ข้อบังคับ หลักเกณฑ์ เกี่ยวกับการบริหารทุนหมุนเวียน ภายใต้มาตรฐานที่คณะกรรมการบริหารทุนหมุนเวียนประกาศกำหนด

จากขั้นตอนดังกล่าวเป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการจัดตั้งทุนหมุนเวียนเพื่อใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะ นอกจากนี้ในพระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐฯ ยังมีบทบัญญัติที่กำหนดแนวทางในการบริหารจัดการกองทุนในประเด็นที่เกี่ยวกับ องค์ประกอบของคณะกรรมการ ผู้บริหารทุนหมุนเวียน พนักงานและลูกจ้าง การจัดทำรายงานประจำปี การบัญชีและการตรวจสอบ การประเมินผล การยุบหรือยุบเลิกทุนหมุนเวียน

ในปัจจุบัน ตามรายงานไตรมาส 1 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 พบว่า มีทุนหมุนเวียนจำนวนทั้งสิ้น 113 ทุน แบ่งตามวัตถุประสงค์การจัดตั้งและภารกิจ 5 ประเภท ประกอบด้วย

1) เพื่อการกู้ยืม มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเงินทุนมาปล่อยกู้ (มีการคิดดอกเบี้ย) หรือให้ยืมเงิน (ไม่คิดดอกเบี้ย) หรือมีการกำหนดให้ผ่อนชำระคืน โดยอาจจะมีรายจ่ายให้เปล่าบางส่วน หรือมีการจัดหาสิ่งของซึ่งมี

กลุ่มเป้าหมาย คือ เกษตรกร ผู้ใช้แรงงาน นักศึกษา ข้าราชการ พนักงานของรัฐและประชาชนทั่วไป มีจำนวน 15 ทุน เช่น กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เงินทุนหมุนเวียนเพื่อการส่งเสริมอุตสาหกรรมในครอบครัว กองทุนเพื่อผู้ใช้แรงงาน เป็นต้น สินทรัพย์ประมาณร้อยละ 12.10 ของสินทรัพย์รวม 113 ทุน

2) เพื่อการจำหน่ายและการผลิต มีวัตถุประสงค์เพื่อซื้อและ/หรือ ผลิตสินค้าต่าง ๆ เพื่อจำหน่ายให้กับหน่วยงานราชการ องค์กรเฉพาะกิจต่าง ๆ รวมทั้งภาคเอกชนและประชาชน มีจำนวน 12 ทุน เช่น เงินทุนหมุนเวียนการจัดการเหรียญกษาปณ์ ทรัพย์สินมีค่าของรัฐและการทำของ เงินทุนหมุนเวียนยาเสพติด เงินทุนหมุนเวียนเพื่อผลิตและขยายพันธุ์พืช หมุนเวียนเภสัชกรรมทหาร เป็นต้น สินทรัพย์ประมาณร้อยละ 0.65 ของสินทรัพย์รวม 113 ทุน

3) เพื่อการบริการ มีวัตถุประสงค์ในการให้บริการในรูปแบบต่าง ๆ แก่หน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชน และประชาชนทั่วไป โดยมีรายได้หลักจากการให้เช่าเครื่องมืออุปกรณ์ การเก็บค่าเข้าชม ให้เช่า ให้ใช้สถานที่ เผยแพร่ผลงาน มีรายได้จากการจำหน่ายสินค้าและบริการ มีจำนวน 6 ทุน เช่น เงินทุนค่าธรรมเนียมผ่านทาง เงินทุนค่าเครื่องจักรกลของกรมทางหลวง เงินทุนหมุนเวียนเพื่อการบริหารจัดการท่าเรือพาณิชสัตหีบ เป็นต้น สินทรัพย์ประมาณร้อยละ 1.14 ของสินทรัพย์รวม 113 ทุน

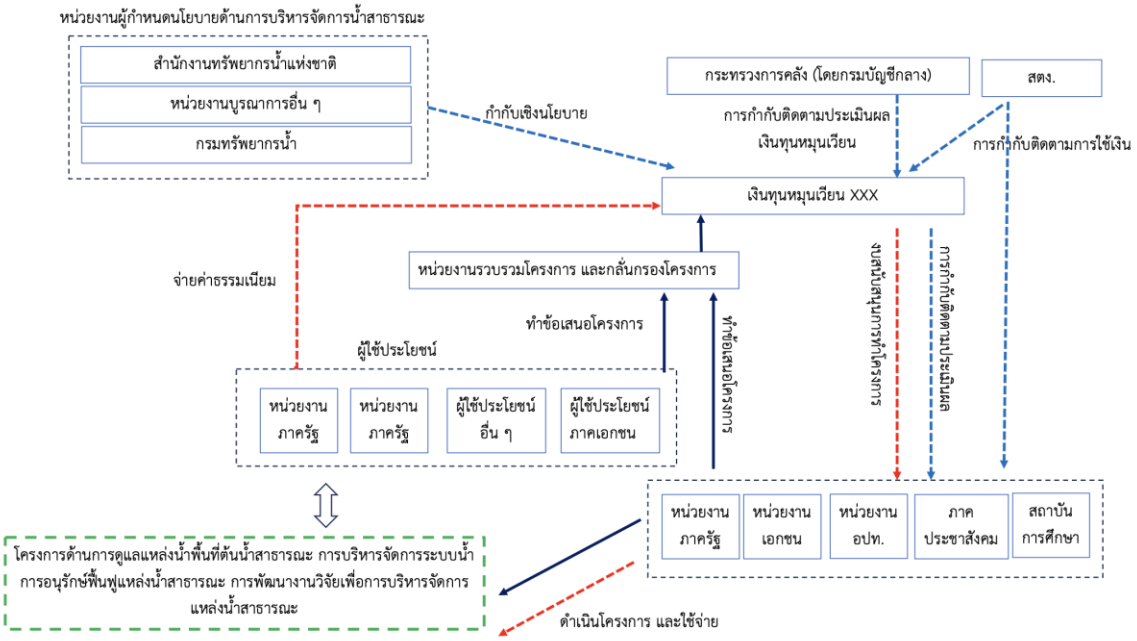
4) เพื่อการสงเคราะห์และสวัสดิการสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เงินทดแทนช่วยเหลือสงเคราะห์แก่ประชาชนโดยรวมโดยเฉพาะกลุ่มบุคคลที่ด้อยโอกาสหรือประสบปัญหาความยากลำบาก ให้ได้รับประโยชน์จากภาครัฐอย่างเท่าเทียมกัน โดยกลุ่มเป้าหมายอาจมีส่วนร่วมในการจ่ายสมทบเข้ากองทุนด้วย มีจำนวน 18 ทุน เช่นกองทุนประกันสังคม กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ กองทุนเงินทดแทน กองทุนทดแทนผู้ประสบภัย เป็นต้น สินทรัพย์ประมาณร้อยละ 78.44 ของสินทรัพย์รวม 113 ทุน

5) เพื่อการสนับสนุนส่งเสริม มีวัตถุประสงค์เพื่อการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ของภาครัฐ และประชาชนส่วนรวม โดยไม่มุ่งหวังผลกำไร ส่วนใหญ่เป็นการให้ความช่วยเหลือโดยให้เปล่า (ผลประโยชน์ของกลุ่มเป้าหมาย) มีจำนวน 62 ทุน เช่น กองทุนวิจัยและพัฒนากิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม เพื่อประโยชน์สาธารณะ กองทุนพัฒนาระบบสถาบันการเงินเฉพาะกิจ กองทุนคุ้มครองเด็ก กองทุนส่งเสริมอนุรักษ์พลังงาน กองทุนน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น สินทรัพย์ประมาณร้อยละ 7.68 ของสินทรัพย์รวม 113 ทุน

ภาพที่ 9.3 เป็นการเสนอถึงรูปแบบการจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดทำโครงการตามแนวทางของการใช้เงินกองทุน โดยค่าใช้น้ำที่จัดเก็บซึ่งตามระบบงบประมาณปกติจะเข้าสู่ระบบการจัดเก็บรายได้ การจัดทำคำของบประมาณ การกลั่นกรองงบประมาณ และนำไปจัดสรรตามกระบวนการงบประมาณ แต่การใช้รูปแบบกองทุนจะสามารถกันเงินค่าใช้น้ำที่จัดเก็บโดยไม่ต้องนำส่งกระทรวงการคลัง และมีการขอใช้เงินกองทุนตามเป้าหมายที่กำหนด ในกระบวนการหน่วยงานที่จัดทำโครงการ (ซึ่งอาจเป็นทั้งภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยขึ้นกับการกำหนดวัตถุประสงค์และแนวทางการใช้จ่ายกองทุนที่มีการขออนุมัติต่อกรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลังตอนจัดตั้ง) เสนอขอโครงการผ่านการคัดกรองโครงการของกองทุน (ซึ่งอาจมีคณะทำงานที่กองทุนแต่งตั้งมาเป็นผู้คัดกรองโครงการ) เพื่อให้ได้โครงการที่คาดว่าจำเป็น มีความคุ้มค่า และ

กองทุนก็สารถจัดสรรเงินเพื่อให้หน่วยงานไปดำเนินโครงการและมีกระบวนการติดตามประเมินผล และมีหน่วยงานที่ตรวจสอบการใช้เงินให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และมีประสิทธิภาพ ในการบริหารจัดการกองทุนในภาพใหญ่ อาจมีคณะกรรมการกองทุนโดยมีองค์ประกอบจากหัวหน้าหน่วยงานที่เป็นผู้ขอจัดตั้งกองทุนหรือหน่วยงานที่กฎหมายมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ ผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมบัญชีกลาง สำนักงานพัฒนาระบบราชการ สำนักงาน ก.พ. หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ เป็นต้น ซึ่งทำหน้าที่กำกับนโยบายของกองทุน และกองทุนสามารถตั้งอนุกรรมการในด้านต่าง ๆ เพื่อช่วยในการกำกับบริหารจัดการกองทุน เช่น คณะกรรมการบริหารสำนักงาน คณะกรรมการติดตามประเมินผล คณะกรรมการตรวจสอบภายในเป็นต้น

ภาพที่ 9.3 กลไกการใช้เงินผ่านระบบเงินทุนหมุนเวียน

ที่มา : วิเคราะห์โดยคณะที่ปรึกษา

หลักการสำคัญของการจัดตั้งกองทุน คือ การสร้างความคล่องตัวในการบริหารจัดการงบประมาณและการใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรน้ำ การเพิ่มประสิทธิภาพให้กับภารกิจของหน่วยงานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการภารกิจของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ตอบสนองต่อความต้องการของภาครัฐและเอกชน โดยหน่วยงานที่จอจัดตั้งต้องมีการดำเนินการตามแนวทางที่นำเสนอมาก่อนหน้า อย่างไรก็ตามในด้านประเด็นของการได้มาซึ่งรายได้และวัตถุประสงค์การใช้จ่าย หน่วยงานสามารถกำหนดตามแนวทางของกระทรวงการคลัง ตารางที่ 9.1 แสดงการเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียของการใช้งบประมาณในระบบปกติกับระบบเงินทุนหมุนเวียน

ตารางที่ 9.1 การเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียของการใช้งบประมาณในระบบปกติกับระบบเงินทุนหมุนเวียน

วิธีการ	ข้อดี	ข้อเสีย
การใช้ระบบงบประมาณปกติ	▪ ไม่ซับซ้อน ใช้แนวทางปฏิบัติเดิมที่เคยดำเนินการมา ▪ มีกระบวนการตรวจสอบและคัดกรองโครงการหลายขั้นตอน ▪ มีกลไกการตรวจสอบจากจากระบบของสำนักงบประมาณ ▪ มีกฎระเบียบในภาพรวมมารองรับหน่วยงานไม่ต้องสร้างกฎระเบียบ หรือบริการจัดการในภาพรวมเอง	▪ การจัดทำโครงการต้องมีการจัดทำล่วงหน้าตามปฏิทินงบประมาณ ซึ่งอาจขาดความคล่องตัว และไม่ทันต่อสถานการณ์ ▪ ขาดความคล่องตัว และหากต้องมีการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานอื่นโดยเฉพาะภาคเอกชน จะทำได้ยากเพราะติดขัดด้วยระบบงบประมาณ ▪ งบประมาณแต่ละปีอาจไม่เพียงพอต่อการจัดทำโครงการ
การใช้เงินทุนหมุนเวียน	▪ เกิดความคล่องตัวในการบริหารจัดการงบประมาณ หน่วยงานร่วมที่มีศักยภาพมาทำงานด้วยได้ ▪ สามารถใช้เป็นแหล่งเงินทุนนอกงบประมาณให้กับหน่วยงานที่ดำเนินการด้านการจัดการทรัพยากรน้ำ ▪ ลดภาระงบประมาณในระยะยาว ▪ สะท้อนภาพของรายรับและรายจ่ายที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการ ▪ มีกลไกการตรวจสอบจากกรมบัญชีกลางและมีการวัดประสิทธิภาพกองทุน	▪ การจัดตั้งกองทุนมีขั้นตอนที่ซับซ้อน ต้องมีกฎหมายรองรับ ▪ หน่วยงานกำกับกองทุนอาจยังไม่มีความพร้อมในการจัดตั้งและการบริหารจัดการ ▪ หากไม่มีการกำหนดกฎระเบียบให้ดีพอการใช้เงินอาจไม่มีประสิทธิภาพ ใช้จ่ายได้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์

ทั้งนี้ หน่วยงานอาจกำหนดแหล่งที่มาเพื่อเป็นรายได้ของกองทุน ซึ่งขึ้นกับการเขียนวัตถุประสงค์ของกองทุน เช่น แหล่งที่มาของรายได้จาก (1) ค่าใช้น้ำจากการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม (2) ค่าธรรมเนียมอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น การขออนุญาต การออกใบอนุญาต ค่าทำเนียมการทำเอกสาร (3) ค่าปรับตามที่กฎหมายกำหนด (4) ดอกผลของกองทุน และ (5) รายได้อื่น เช่น การรับบริจาค เงินอุดหนุนจากภาครัฐ เป็นต้น และกองทุนสามารถนำเงินรายได้ดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์โดยไม่จำเป็นต้องส่งให้กับ กระทรวง-การคลัง โดยกองทุนต้องมีแผนการใช้จ่ายเงินในแต่ละปี โดยกองทุนสามารถกำหนดวัตถุประสงค์การใช้จ่าย (ที่สอดคล้องกับเงื่อนไขข้อกำหนดของกระทรวงการคลัง) เช่น แหล่งรายจ่ายของกองทุนในกรณีของการบริหารจัดการน้ำสาธารณะ น่าจะเข้าข่ายของประเภทการสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมหรือโครงการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและไม่ทับซ้อนกับหน่วยงานอื่น เช่น (1) การอนุรักษ์ดูแลน้ำและพื้นที่ต้นน้ำ (2) การบริหารจัดการระบบ

น้ำสาธารณะ (3) การฟื้นฟูแหล่งน้ำสาธารณะ (4) โครงการสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะ การปรับปรุงระบบนิเวศน์และคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำหรือลำน้ำ (5) การพัฒนางานวิจัย งานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ (6) เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการบริหารกองทุน และ (7) อื่นๆ ตามข้อกำหนดของกองทุน ทั้งนี้ การดำเนินโครงการในลักษณะบูรณาการของหลายหน่วยงานอาจทำได้คล่องตัวมากขึ้นผ่านการจัดทำแผนงานโครงการหรือกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ตามเงื่อนไขของกองทุน

9.2.3 ตัวอย่างเงินทุนหมุนเวียน กองทุนหมุนเวียน ที่เกี่ยวข้อง

ก. กองทุนพัฒนาน้ำบาดาล (กพน.)

กรมทรัพยากรน้ำบาดาลได้จัดตั้งกองทุนพัฒนาน้ำบาดาลขึ้นใน พ.ศ. 2546 เรียกโดยย่อว่า “กพน.” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นทุนใช้จ่ายในการศึกษาวิจัย พัฒนาและอนุรักษ์แหล่งน้ำบาดาลและสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 7 จัตวา วรรคหนึ่งแห่งพระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติน้ำบาดาล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2546 ทั้งนี้ พ.ศ. 2547 เป็นกรณีที่ยังไม่ได้จัดตั้งสำนักงานกองทุน ให้ฝ่ายควบคุมกิจการน้ำบาดาลปฏิบัติหน้าที่แทนไปพลางก่อนจนกว่าการจัดตั้งสำนักงานกองทุนจะแล้วเสร็จ ตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง หลักเกณฑ์การรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน การจัดหาผลประโยชน์ การจัดการและจำหน่ายทรัพย์สิน และการตรวจสอบภายในเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินของกองทุนพัฒนาน้ำบาดาล พ.ศ. 2547 ข้อ 21 และในปีพ.ศ. 2551 ให้สำนักควบคุมกิจการน้ำบาดาล มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารกองทุนพัฒนาน้ำบาดาล รวมทั้งบริหารโครงการต่าง ๆ ในกองทุนพัฒนาน้ำบาดาล ตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมทรัพยากรน้ำบาดาล กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2551 ข้อ 10 (จ)

กองทุนพัฒนาน้ำบาดาลมีวัตถุประสงค์<u>เพื่อเป็นทุนใช้จ่ายในการศึกษา วิจัย พัฒนา และอนุรักษ์แหล่งน้ำบาดาลและสิ่งแวดล้อม</u> ซึ่งที่ผ่านมากองทุนฯ ได้สนับสนุนทุนให้กับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อส่งเสริมภารกิจด้านการศึกษา วิจัย พัฒนา เกี่ยวกับงานวิชาการและการอนุรักษ์น้ำบาดาลภายใต้โครงการต่าง ๆ ที่สามารถนำไปขยายผลการดำเนินงานให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติ บริหารกองทุนพัฒนาน้ำบาดาล เพื่อใช้ในการศึกษา วิจัย พัฒนา และอนุรักษ์แหล่งน้ำบาดาลและสิ่งแวดล้อม และบริหารการใช้จ่ายเงินกองทุนพัฒนาน้ำบาดาลให้เป็นไปตามแผนแม่บทเพื่อการพัฒนา และอนุรักษ์แหล่งน้ำบาดาลและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งช่วยเหลือและอุดหนุนกิจการใด ๆ ที่เกี่ยวกับการทดแทนอนุรักษ์แหล่งน้ำบาดาล

วิสัยทัศน์ของกองทุน คือ “สนับสนุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำบาดาล เพื่อการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งน้ำบาดาลและสิ่งแวดล้อม ให้สามารถเป็นฐานการพัฒนาประเทศได้อย่างยั่งยืนและมีธรรมาภิ-บาล” โดยมีพันธกิจที่สำคัญ ประกอบด้วย (1) สนับสนุน และส่งเสริมการศึกษา วิจัย พัฒนา และอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำบาดาล (2) เพิ่มบทบาทและเสริมสร้างขีดความสามารถของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรน้ำบาดาล และ (3) เพิ่มขีดความสามารถหน่วยสนับสนุนในการจัดเก็บรายได้เข้ากองทุนพัฒนาน้ำบาดาล และมีภารกิจหลัก ประกอบด้วย

- จัดทำแผนงานโครงการ งบประมาณการใช้จ่ายเงินกองทุนพัฒนาน้ำบาดาล ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนพัฒนาน้ำบาดาล
- กำกับ ดูแลทรัพย์สิน และพัฒนาบุคลากรของกองทุนพัฒนาน้ำบาดาลให้เกิดประโยชน์และมีศักยภาพ
- กำกับ ดูแล และตรวจสอบการใช้จ่ายเงินกองทุนพัฒนาน้ำบาดาล ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และควบคุม ติดตามการนำเงินรายได้เข้ากองทุนพัฒนาน้ำบาดาล ของพนักงานน้ำบาดาลประจำท้องที่ทั่วประเทศ ให้มีประสิทธิภาพ
- ติดตามและประเมินผลงานโครงการที่ใช้จ่ายเงินกองทุนพัฒนาน้ำบาดาล ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล
- ปฏิบัติหน้าที่ฝ่ายเลขานุการในคณะกรรมการบริหารกองทุนพัฒนาน้ำบาดาล ตามพระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520
- ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

สำหรับการใช้จ่ายเงินของกองทุนพัฒนาน้ำบาดาล จะต้องอยู่ในกรอบที่กำหนดไว้ตามมาตรา 7 เบญจ แห่งพระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520 และแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติน้ำบาดาล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2546 ตามหลักเกณฑ์ของโครงการที่ขอรับงบประมาณสนับสนุนจากกองทุนพัฒนาน้ำบาดาล โดยต้องผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารกองทุนพัฒนาน้ำบาดาล

คณะกรรมการกองทุนประกอบด้วย ประธานคณะกรรมการ (อธิบดีกรมทรัพยากรน้ำบาดาล) คณะกรรมการซึ่งเป็นผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ คือ ผู้แทนสำนักงบประมาณ ผู้แทนสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผู้แทนกรมบัญชีกลาง ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม ผู้แทนกรมทรัพยากรน้ำ ผู้แทนสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย โดยมี ผู้อำนวยการกองหรือผู้ดำรงตำแหน่งเทียบเท่าผู้อำนวยการกองของกรมทรัพยากรน้ำบาดาล เป็นกรรมการและเลขานุการ

ในด้านการบริหารจัดการ กองทุนพัฒนาน้ำบาดาล กรมทรัพยากรน้ำบาดาล ทำหน้าที่เป็นฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการบริหาร กพน. โดยได้แบ่งระบบบริหารงานภายใน คือ 1) งานธุรการ 2) ฝ่ายนโยบายและแผน 3) ฝ่ายติดตามและประเมินผล 4) ฝ่ายการเงินและบัญชี และ 5) ฝ่ายวิชาการและการจัดการความรู้

ข. เงินทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน

เงินทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2518 (ฉบับที่ 4) มาตรา 8 ทวิ ที่กำหนดให้กรมชลประทานจัดตั้งทุนหมุนเวียนขึ้นในกรมชลประทาน เรียกว่า “เงินทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน ”เงินทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน ดำเนินการบริหารรูปแบบของคณะกรรมการ เรียกว่า “คณะกรรมการเงินทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน” โดยลักษณะการดำเนินงานเป็นไปในแนวกึ่งธุรกิจและได้เริ่มจดทะเบียนเข้าสู่ระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 2542

เงินทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน มีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการในการกัก เก็บ รักษา ควบคุม ส่ง ระบาย หรือแบ่งน้ำเพื่อเกษตรกรรม การพลังงาน การสาธารณูปโภค การอุตสาหกรรม และการป้องกันความเสียหายแก่การเพาะปลูกอันเกิดจากน้ำ รวมถึงการซ่อมแซมเสริมพนัง คันกั้นน้ำ อาคารชลประทาน และการขุดลอกทางน้ำชลประทาน

วิสัยทัศน์ของเงินทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน คือ “บริหารเงินทุนมั่นคง สนับสนุนการบริหารจัดการน้ำอย่างมีส่วนร่วม เพิ่มคุณค่าบริการ ยกระดับบริหารจัดการสู่เงินทุนอัจฉริยะ” มีพันธกิจ คือ บริหารจัดการทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการจัดเก็บค่าชลประทาน ในการใช้น้ำเพื่อกิจการโรงงาน การประปา การอุตสาหกรรมหรือกิจการอื่นให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด ตามศักยภาพของแหล่งน้ำ และรักษาสมดุลในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน เงินทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทานมีประเด็นยุทธศาสตร์ คือ การบริหารเงินทุนหมุนเวียนให้มีความมั่งคง การจัดเก็บค่าชลประทานและบริหารจัดการน้ำมีประสิทธิภาพ การยกระดับบริหารจัดการสู่เงินทุนอัจฉริยะ

โครงสร้างหน่วยงานประกอบด้วย ฝ่ายอำนวยการ ฝ่ายนโยบายและแผน ฝ่ายการเงินและบัญชี ฝ่ายกฎหมาย และฝ่ายติดตามประเมินผล โดยเงินทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทานอยู่ภายใต้การกำกับของคณะกรรมการบริหารเงินทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน โดยมีกองแผนงานกรมชลประทาน เป็นผู้รับผิดชอบส่วนเงินทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน

ในการจัดเก็บค่าธรรมเนียมได้มีการระบุในมาตรา 8 (แห่งพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ.2485 แก้ไขโดยพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2518) และมาตรา 8 ทวิ ในการจัดตั้งทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน และให้รัฐมนตรีมีอำนาจเรียกเก็บค่าชลประทานจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินในเขตชลประทานหรือจากผู้ใช้น้ำจากทางน้ำชลประทาน ไม่ว่าผู้ใช้น้ำจะอยู่ในหรือนอกเขตชลประทานโดยออกเป็นกฎกระทรวงกำหนด

1) ทางน้ำชลประทานแต่ละสายหรือแต่ละเขตที่จะเรียกเก็บค่าชลประทานโดยแสดงแผนที่แนวเขตชลประทาน
2) เขตและท้องที่ซึ่งเป็นเขตชลประทานที่จะเรียกเก็บค่าชลประทานโดยแสดงแผนที่แนวเขตชลประทาน
3) อัตราค่าชลประทานที่จะเรียกเก็บจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินในเขตชลประทานหรือจากผู้ใช้น้ำจากทางน้ำชลประทาน
4) อัตราค่าชลประทานที่จะเรียกเก็บจากผู้ใช้น้ำเพื่อกิจการโรงงาน การประปาหรือกิจการอื่นในหรือนอกเขตชลประทาน
5) หลักเกณฑ์ ระเบียบและวิธีการในการจัดเก็บหรือชำระค่าชลประทาน ตลอดจนการยกเว้น ลดหย่อน หรือวิธีการผ่อนชำระค่าชลประทาน

อัตราค่าชลประทานที่จะเรียกเก็บจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินในเขตชลประทานหรือจากผู้ใช้น้ำเพื่อเกษตรกรรมนอกชลประทาน ให้เรียกเก็บได้ไม่เกินไร่ละห้าบาทต่อปี และอัตราค่าชลประมานสำหรับการใช้น้ำเพื่อกิจการโรงงาน การประปาหรือกิจการอื่น ให้เรียกเก็บได้ไม่เกินลูกบาศก์เมตรละห้าสิบสตางค์

ค. กองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน

กองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน พ.ศ.2535 เพื่อใช้เป็นทุนหมุนเวียนและเป็นเงินช่วยเหลือ หรืออุดหนุนการดำเนินงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์พลังงานทั้งด้านการลงทุนและดำเนินงานในการอนุรักษ์พลังงานของส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ หรือเอกชน ตลอดจนเป็นเงินช่วยเหลือหรือเงินอุดหนุนโครงการทางด้านการอนุรักษ์พลังงาน การค้นคว้า วิจัย การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนา การส่งเสริมและการอนุรักษ์พลังงาน การป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการอนุรักษ์พลังงานและเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและวางแผนพลังงาน โครงการสาธิต หรือโครงการริเริ่มที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์พลังงาน หรือการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการอนุรักษ์พลังงาน การศึกษา การฝึกอบรม และการประชุมเกี่ยวกับพลังงาน การโฆษณา การเผยแพร่ข้อมูล และการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการพัฒนา การส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน และการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการอนุรักษ์พลังงาน

วิสัยทัศน์ของกองทุน คือ กองทุนชั้นนำของรัฐที่มุ่งเน้นให้เกิดการผลิตและการใช้พลังงานที่มีประสิทธิภาพ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ยังประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนและประเทศอย่างยั่งยืน โดยมีภารกิจหลักประกอบด้วย 1) บริหารจัดการเงินกองทุนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 2) ทำให้การศึกษา วิจัย พัฒนา สาธิต และทรัพยากรมนุษย์มีความก้าวหน้า มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ ด้านพลังงานของประเทศ 3) สนับสนุนการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการผลิตและการใช้พลังงาน เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ความรู้ และ ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับงานด้านพลังงาน และวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อใช้เป็นทุนหมุนเวียนและใช้จ่ายช่วยเหลืออุดหนุนการดำเนินงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์พลังงาน ตามมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติการส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน พ.ศ. 2535

กองทุนมีการกำกับการดำเนินงานโดยคณะกรรมการกองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน โดยมี 5คณะอนุกรรมการ ประกอบด้วย คณะอนุกรรมการกองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน คณะอนุกรรมการประเมินผลโครงการภายใต้กองทุนฯ คณะอนุกรรมการการบริหารสำนักงานบริหารกองทุนฯ คณะอนุกรรมการการเงินและบัญชีกองทุนฯ และคณะอนุกรรมการพิจารณากลั่นกรองข้อเสนอโครงการกลุ่มงานส่งเสริมอนุรักษ์พลังงานและพลังงานทดแทนเศรษฐกิจฐานราก และมีโครงสร้างการบริหารภายในสำนักงานกองทุนประกอบด้วย 7 กลุ่มงาน คือ กลุ่มงานบริหารทั่วไป กลุ่มงานจัดการเงินกองทุน กลุ่มงานกฎหมายและระเบียบ กลุ่มงานประเมินผลและรายงาน กลุ่มงานวิเคราะห์โครงการ กลุ่มงานนโยบายและแผนกองทุน และกลุ่มงานตรวจสอบภายใน

แหล่งที่มาของเงินทุนมาจาก อำนาจตามความในมาตรา 4 (6) มาตรา 35 และมาตรา 36 แห่งพระราช บัญญัติ การส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน พ.ศ. 2535 คณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติประกาศอัตรา เงินส่งเข้ากองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน สำหรับน้ำมันเชื้อเพลิงที่ผลิตและจำหน่ายเพื่อใช้ ในราชอาณาจักร และน้ำมันเชื้อเพลิงที่นำเข้ามาเพื่อใช้ในราชอาณาจักร โดยให้กำหนดอัตราการส่งเงินเข้ากองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน สำหรับน้ำมันเชื้อเพลิง ที่มีคุณภาพเป็นไปตามที่กระทรวงพลังงานประกาศกำหนด ซึ่งผลิตและจำหน่ายเพื่อใช้ในราชอาณาจักร และนำเข้ามาเพื่อใช้ในราชอาณาจักร ประกอบด้วย

1) น้ำมันเบนซิน 0.1000 บาทต่อลิตร

2) น้ำมันแก๊สโซฮอล 0.1000 บาทต่อลิตร

3) น้ำมันก๊าด 0.0700 บาทต่อลิตร

4) น้ำมันดีเซลหมุนเร็ว 0.1000 บาทต่อลิตร

5) น้ำมันดีเซลหมุนช้า 0.1000 บาทต่อลิตร และ

6) น้ำมันเตา 0.0700 บาทต่อลิตร

ทั้งนี้ ไม่รวมถึงน้ำมันเชื้อเพลิง (1) น้ำมันเบนซินที่จะนำไปผสมเอทานอลแปลงสภาพเพื่อผลิตเป็นน้ำมันแก๊สโซฮอล และ (2) น้ำมันดีเซลหมุนเร็วที่จะนำไปผสมกับไบโอดีเซลประเภทเมทิลเอสเตอร์ของกรดไขมันเพื่อผลิตเป็นน้ำมันดีเซลหมุนเร็ว

ง. กองทุนสิ่งแวดล้อม

กองทุนสิ่งแวดล้อมจัดตั้งขึ้นในกระทรวงการคลังตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 เพื่อเป็นกลไกทางการเงินที่สร้างแรงจูงใจให้ส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชน องค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ของประเทศ ตามหลักการผู้ก่อให้เกิดมลพิษเป็นผู้จ่าย โดยให้การสนับสนุนเงิน ทั้งในลักษณะเงินอุดหนุนและเงินกู้

การกำกับดูแลกองทุนดำเนินการโดยคณะกรรมการกองทุนสิ่งแวดล้อม และมีคณะอนุกรรมการประกอบด้วย คณะอนุกรรมการกลั่นกรองโครงการด้านทรัพยากรธรรมชาติ คณะอนุกรรมการกลั่นกรองโครงการด้านมลพิษ คณะอนุกรรมการติดตามและประเมินผลโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนสิ่งแวดล้อม คณะอนุกรรมการกลั่นกรองโครงการด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และคณะอนุกรรมการพิจารณาด้านกฎหมายของกองทุนสิ่งแวดล้อม

กองทุนมีเงินและทรัพย์สิน ประกอบด้วย (1) เงินกองทุนน้ำมันเชื้อเพลิงตามจำนวนที่นายก-รัฐมนตรีกำหนด (2) เงินที่โอนมาจากเงินทุนหมุนเวียนเพื่อการพัฒนาสภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิต ตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ 2535 (3) เงินค่าบริการและค่าปรับที่เก็บตามพระราช-บัญญัติ (4) เงินอุดหนุนจากรัฐบาลเป็นคราว ๆ (5) เงินหรือทรัพย์สินที่ได้รับจากภาคเอกชนทั้งภายในและภายนอกประเทศ รัฐบาลต่างประเทศ หรือองค์การระหว่างประเทศ (6) เงินดอกผลหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดจากกองทุน และ (7) เงินอื่น ๆ ที่ได้รับมาเพื่อดำเนินการกองทุน

เงินกองทุนใช้จ่ายเพื่อกิจการ (1) ให้ส่วนราชการหรือราชการส่วนท้องถิ่นสำหรับการลงทุนและดำเนินงานระบบบำบัดน้ำเสียรวม หรือระบบกำจัดของเสียรวม รวมทั้งการจัดซื้อ ที่ดิน วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือและเครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับการดำเนินงาน และบำรุงรักษาระบบดังกล่าวด้วย (2) ให้ราชการส่วนท้องถิ่นหรือรัฐวิสาหกิจกู้ยืม เพื่อจัดให้มีระบบบำบัดอากาศเสียหรือน้ำเสีย ระบบกำจัดของเสีย หรืออุปกรณ์อื่นใด สำหรับใช้เฉพาะในกิจการของราชการส่วนท้องถิ่นหรือรัฐวิสาหกิจนั้น (3) ให้เอกชนกู้ยืม ในกรณีที่บุคคลนั้นมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องจัดให้มีระบบบำบัดอากาศหรือน้ำเสีย ระบบกำจัดของเสีย หรืออุปกรณ์อื่นใด เพื่อการควบคุมบำบัดหรือขจัดมลพิษที่เกิดจากกิจกรรมหรือการดำเนินการของตนเอง หรือบุคคลนั้นเป็นผู้ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบกิจการเป็นผู้รับจ้างให้บริการบำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสียตามพระราชบัญญัติ (4) เป็นเงินช่วยเหลือและอุดหนุนกิจการใด ๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุรภาพสิ่งแวดล้อมตามที่คณะกรรมการกองทุน

เห็นสมควร และโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และ (5) เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการบริหารกองทุน

กรอบทิศทางการสนับสนุนเงินกองทุนสิ่งแวดล้อมดำเนินการตามมาตรา 23 (4) แห่งพระราช-บัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ประกอบด้วยกรอบทิศทางการสนับสนุน คือ (1) การปกป้อง คุ้มครองและฟื้นฟูพื้นที่อนุรักษ์ พื้นที่ผ่าต้นน้ำ ทรัพยากรป่าไม้ และทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (2) การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิดความยั่งยืน (3) การจัดการขยะและน้ำเสียที่แหล่งกำเนิด โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (4) การเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (5) การสนับสนุนการเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและส่งเสริมการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และ (6) การส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการใช้เทคโนโลยีที่สะอาด

กลุ่มเป้าหมายที่มีสิทธิขอรับการสนับสนุนจากกองทุนสิ่งแวดล้อมด้านการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมประกอบด้วย ส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม องค์การมหาชน เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) สภาองค์กรชุมชนตำบล คณะกรรมการหมู่บ้าน สถาบันการศึกษา และหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น ทั้งนี้โครงการที่จะขอรับเงินช่วยเหลือและอุดหนุนต้องเป็นไปตามกรอบทิศทางการสนับสนุนเงินกองทุนสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 23 (4) แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 รวมถึงพื้นที่เป้าหมายและผู้ยื่นรับคำขอต้องเป็นกลุ่มเป้าหมายตามความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

ตารางที่ 9.2 สรุปตัวอย่างของระบบเงินทุนหมุนเวียน ทั้ง 4 กองทุนดังกล่าวข้างต้น ใน 6 ประเด็น ดังนี้ หน่วยงานที่รับผิดชอบ วัตถุประสงค์ของกองทุน กฎหมายที่รองรับ แหล่งที่มาของเงินทุน แหล่งใช้ไปของเงินทุน และ การบริหารจัดการ

ตารางที่ 9.2 ตัวอย่างของเงินทุนหมุนเวียน – กองทุนหมุนเวียน

เงินทุนหมุนเวียน / ประเด็น	กองทุนพัฒนาน้ำบาดาล	เงินทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน	กองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน	กองทุนสิ่งแวดล้อม
หน่วยงานรับผิดชอบ	สำนักควบคุมกิจการน้ำบาดาล (บริหารกองทุนฯ/โครงการต่างๆ)	คณะกรรมการบริหารเงินทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน	คณะกรรมการกองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน	คณะกรรมการกองทุนสิ่งแวดล้อม และคณะอนุกรรมการ
วัตถุประสงค์	เป็นทุนใช้จ่ายในการศึกษา วิจัย พัฒนาและอนุรักษ์แหล่งน้ำบาดาลและสิ่งแวดล้อม	ดำเนินการในการกัก เก็บ รักษา ควบคุม ส่ง ระบาย หรือแบ่งน้ำเพื่อเกษตรกรรม การพลังงาน การสาธารณูปโภค การอุตสาหกรรม และการป้องกันความเสียหายแก่การเพาะปลูกอันเกิดจากน้ำ การซ่อมแซมเสริมพนัง คันกั้นน้ำ อาคารชลประทาน และการขุดลอกทางน้ำชลประทาน	ทุนหมุนเวียนและเป็นเงินช่วยเหลือ หรืออุดหนุนการดำเนินงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์พลังงาน	เพื่อเป็นกลไกทางการเงินที่สร้างแรงจูงใจให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องด้านสิ่งแวดล้อมเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ ตามหลักการผู้ก่อให้เกิดมลพิษเป็น ผู้จ่าย โดยให้การสนับสนุนเงิน ทั้งในลักษณะเงินอุดหนุนและเงินกู้
กฎหมายที่รองรับ	มาตรา 7 จัตวา วรรคหนึ่งแห่ง พ.ร.บ.น้ำบาดาล พ.ศ. 2520 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย พรบ.น้ำบาดาล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2546	พ.ร.บ.การชลประทานหลวง พ.ศ. 2518 (ฉบับที่ 4) มาตรา 8 ทวิ	พ.ร.บ. การส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน พ.ศ.2535	จัดตั้งขึ้นในกระทรวงการคลัง ตาม พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535
แหล่งที่มาของเงินทุน	แหล่งที่มาหลักประกอบด้วย (ก) เงินที่ได้จากการเรียกเก็บค่าใช้น้ำบาดาลตามมาตรา 7 (2) ที่นำส่งเข้ากองทุนตามอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวงแต่ไม่เกินร้อยละห้าสิบของ	เรียกเก็บค่าชลประทานจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินในเขตชลประทานหรือจากผู้ใช้น้ำจากทางน้ำชลประทาน ไม่ว่าผู้ใช้น้ำจะอยู่ในหรือนอกเขตชลประทานโดยออกเป็นกฎกระทรวงกำหนด	อำนาจตามความในมาตรา 4 (6) มาตรา 35 และมาตรา 36 แห่งพระราชบัญญัติการส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน พ.ศ. 2535	1) เงินกองทุนน้ำมันเชื้อเพลิง 2) เงินโอนมาจากเงินทุนหมุนเวียน 3) เงินค่าบริการและค่าปรับ 4) เงินอุดหนุนจากรัฐบาลเป็นคราวๆ 5) เงินหรือทรัพย์สิน (จากภาคเอกชน)

เงินทุนหมุนเวียน / ประเด็น	กองทุนพัฒนาน้ำบาดาล	เงินทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน	กองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน	กองทุนสิ่งแวดล้อม
	เงินดังกล่าว (ข) เงินที่ได้จากการเรียกเก็บค่าอนุรักษ์น้ำบาดาลตามมาตรา7 (2/1)			6) ผลประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดจากกองทุน 7) เงินอื่น ๆ ที่ได้เพื่อดำเนินการกองทุน
แหล่งใช้ไปของเงินทุน	(1) การศึกษา สำรวจ วิจัย และการวางแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งน้ำบาดาลและสิ่งแวดล้อม (2) การช่วยเหลือและอุดหนุนกิจการใด ๆ ที่เกี่ยวกับการทดแทนและอนุรักษ์แหล่งน้ำบาดาล (3) ค่าใช้จ่ายในการบริหาร กพน. ตามที่ตกลงกับกระทรวงการคลัง (4) ค่าใช้จ่ายในการจ้างเอกชนจัดเก็บค่าใช้น้ำบาดาล และค่าอนุรักษ์ น้ำบาดาล การใช้จ่ายของกองทุนฯ ต้องอยู่ในกรอบที่กำหนดไว้ และผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารกองทุนฯ	- การบริหารจัดการน้ำอย่างมีส่วนร่วม และมีประสิทธิภาพ - อื่นๆ ตามข้อกำหนด	- ช่วยเหลือหรืออุดหนุนโครงการทางด้านการอนุรักษ์ - การป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการอนุรักษ์พลังงาน - อื่นๆ ตามข้อกำหนด	เงินกองทุนใช้จ่ายเพื่อกิจการ (1) ให้ส่วนราชการหรือราชการส่วนท้องถิ่นสำหรับการลงทุนและดำเนินงานระบบบำบัดน้ำเสียรวม หรือระบบกำจัดของเสียรวม รวมทั้งการจัดซื้อ ที่ดิน วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือและเครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับการดำเนินงานและบำรุงรักษาระบบดังกล่าว (2) ให้ราชการส่วนท้องถิ่นหรือรัฐวิสาหกิจกู้ยืมเพื่อจัดให้มีระบบบำบัดอากาศเสียหรือน้ำเสีย ระบบกำจัดของเสีย หรืออุปกรณ์อื่นใด สำหรับใช้เฉพาะในกิจการของราชการส่วนท้องถิ่นหรือรัฐวิสาหกิจนั้น (3) ให้เอกชนกู้ยืม ในกรณีที่บุคคลนั้นมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องจัดให้มีระบบบำบัดอากาศหรือน้ำเสีย ระบบกำจัดของเสีย หรืออุปกรณ์อื่นใด เพื่อการควบคุมบำบัดหรือขจัด

เงินทุนหมุนเวียน / ประเด็น	กองทุนพัฒนาน้ำบาดาล	เงินทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน	กองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน	กองทุนสิ่งแวดล้อม
				มลพิษที่เกิดจากกิจกรรมหรือการดำเนินการของตนเอง หรือบุคคลนั้นเป็นผู้ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบกิจการเป็นผู้รับจ้างให้บริการบำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสียตามพระราชบัญญัติ (4) เป็นเงินช่วยเหลือและอุดหนุนกิจการใด ๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามที่คณะกรรมการกองทุนเห็นสมควร และโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (5) เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการบริหารกองทุน
การบริหารจัดการ	ทบ. ทำหน้าที่ฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการบริหาร กพน.	กองแผนงานกรมชลประทาน	โครงสร้างการบริหารภายในสำนักงานกองทุน 7 กลุ่มงาน	คณะกรรมการกองทุนสิ่งแวดล้อม และคณะอนุกรรมการ

ที่มา: รวบรวมโดยคณะที่ปรึกษา

9.3 ข้อเสนอแนะกลไกการบริหารจัดการเงินค่าใช้น้ำที่จัดเก็บ

9.3.1 แหล่งรายได้และค่าใช้จ่ายของเงินกองทุน

เป็นการกำหนดแหล่งที่มาและแหล่งใช้ไปของกองทุน โดยทั่วไปการกำหนดรายได้ค่าใช้จ่ายต้องมีการคำนึงถึงวัตถุประสงค์และภารกิจของกองทุน การไม่ทับซ้อนกับการใช้งบประมาณตามปกติของหน่วยงานอื่นหรือกองทุนอื่น โดยแหล่งรายได้และรายจ่ายจำเป็นต้องระบุให้ชัดเจนในการขอจัดตั้งกองทุนและต้องมีการจัดทำประมาณการของรายได้และรายจ่ายในระยะเวลา 3 – 5 ปีข้างหน้าเพื่อให้แสดงถึงความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของกองทุน คณะที่ปรึกษาได้เสนอแหล่งรายได้และรายจ่ายของกองทุน ดังนี้

ก. แหล่งรายได้ของกองทุน (ขึ้นกับการเขียนวัตถุประสงค์ของกองทุน)

1) ค่าใช้น้ำการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ตามที่มีการกำหนดตามประกาศที่เกี่ยวข้อง
2) ค่าธรรมเนียมอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น การขออนุญาต การขอใบอนุญาต เปลี่ยนแปลงใบอนุญาต ตามที่มีการกำหนดตามประกาศที่เกี่ยวข้อง
3) ค่าปรับ ที่เกิดจากบทบัญญัติและให้อำนาจแก่กองทุนในการจัดเก็บ ตามที่มีการกำหนดตามประกาศที่เกี่ยวข้อง
4) รายได้จากดอกผลของกองทุน เป็นรายได้ที่เกิดจากการบริหารกองทุน เช่น ดอกเบี้ยจากเงินฝาก
5) รายได้อื่น ๆ เช่น การรับบริจาค เงินอุดหนุนจากภาครัฐ

ข. แหล่งรายจ่ายของกองทุน

รายจ่ายของกองทุนมีวัตถุประสงค์ เพื่อสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรม หรือโครงการของหน่วยงานรัฐ ส่วนราชการทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้องกับ

1) การอนุรักษ์ดูแลทรัพยากรน้ำ และพื้นที่ต้นน้ำ การฟื้นฟู ปรับปรุง แหล่งน้ำสาธารณะ
2) การบริหารจัดการระบบแหล่งน้ำสาธารณะ รวมถึงการป้องกันและแก้ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ
3) โครงการสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การปรับปรุงระบบนิเวศน์และคุณภาพน้ำ ของแหล่งน้ำสาธารณะ
4) การพัฒนางานศึกษา วิจัย การจัดการฐานข้อมูล ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา อนุรักษ์ฟื้นฟู การจัดสรรและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำสาธารณะ
5) การเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการบริหารกองทุน
6) อื่นๆ ตามข้อกำหนดของกองทุน

ทั้งนี้ ในการจะดำเนินการขอจัดตั้ง หน่วยงานต้องแสดงถึง ประมาณการรายรับรายจ่ายให้ชัดเจนว่ามีนโยบายการใช้เงินอย่างไร สัดส่วนของรายจ่ายแต่ละกลุ่มที่คาดว่าจะเกิดขึ้น โดยเฉพาะรายได้ที่เกิดจากค่าใช้น้ำ

จากการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม และรายจ่ายในการบริหารจัดการกองทุน (ค่าตอบแทนบุคลากร ค่าใช้จ่ายดำเนินงาน และค่าใช้จ่ายลงทุนต่าง ๆ รวมถึงแผนในการจัดสรรเงินกองทุนตามวัตถุประสงค์การจัดตั้ง)

9.3.2 แนวทางการจัดตั้งกองทุนหรือเงินทุนหมุนเวียน

การจัดตั้งกองทุนในทางปฏิบัติจำเป็นต้องมีการวางแผนโดยหน่วยงานผู้รับผิดชอบ โดยอาจต้องมีการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ ประกอบด้วย

ก. ระยะสั้น (1 – 2 ปี) เป็นระยะของการจัดเตรียมข้อมูล การแก้ไขกฎหมาย การจัดเตรียมเอกสารเพื่อการขอจัดตั้ง

- เงื่อนไขประการสำคัญประการหนึ่ง คือ ตามพระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐ พ.ศ. 2561 มาตรา 63 การจัดตั้งทุนหมุนเวียนให้กระทำได้ แต่โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเท่านั้น ดังนั้น โดยเงื่อนไขนี้จึงต้องมีการดำเนินการแก้ไขกฎหมายควบคู่กันไปด้วยว่ามีบทบัญญัติให้หมวดว่าด้วยการมีกองทุนในการบริหารจัดการรายได้จากค่าใช้น้ำจากการใช้น้ำสาธารณะประเภทที่ 2 และ 3 โดยหลักการสำคัญ คือ ต้องมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งที่ชัดเจนและเป็นกรณีที่เป็นกิจกรรมที่หน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติตามหน้าที่เพื่อสาธารณะประโยชน์ หรือเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม และเหมาะสมที่จะอนุญาตให้นำรายรับจากการดำเนินกิจกรรมนั้นสมทบทุนไว้ใช้จ่ายได้ รวมถึงไม่ซ้ำซ้อนกับทุนหมุนเวียนที่จัดตั้งไว้
- รูปแบบทางเลือกของกองทุน ประกอบด้วย 4 รูปแบบ ได้แก่ **(1) ทุนหมุนเวียนที่ไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งในองค์กรของรัฐ** ทุนหมุนเวียนรูปแบบนี้จะจัดตั้งขึ้นในส่วนราชการต่างๆ เช่น ในสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรม ทุนหมุนเวียนในรูปแบบนี้จะไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคล ดังนั้น การบริหารงานของทุนหมุนเวียนจึงเป็นไปตามการบริหารงานองค์กรของรัฐเจ้าสังกัด (เช่น กองทุนสิ่งแวดล้อม) บุคลากรแม้จะมีส่วนหนึ่งที่มีสถานะเป็นข้าราชการอันไม่ทำเกิดการเปลี่ยนแปลงบ่อยในเรื่องการจ้างงานหากเปรียบเทียบกับกรณีของพนักงานกองทุนและลูกจ้างประจำหรือชั่วคราวที่ผูกพันตามสัญญาจ้าง แต่ข้าราชการนั้นอาจขาดความเชี่ยวชาญความชำนาญในเรื่องเทคนิคเฉพาะของแต่ละกองทุน ในแง่ของการเงินแม้กฎหมายที่จัดตั้งกองทุนขึ้นจะกำหนดว่ากองทุนประกอบไปด้วยเงินหรือทรัพย์สินใดบ้าง แต่การที่กองทุนไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคลทำให้กองทุนไม่มีความสามารถที่จะเป็นผู้ทรงสิทธิหรือหน้าที่ได้ และไม่อาจเป็นผู้รับช่วงสิทธิได้ ทั้งนี้ รวมถึงสิทธิในเงินหรือทรัพย์สินด้วย ดังนั้น กองทุนจึงไม่อาจนำเงินหรือทรัพย์สินดังกล่าวไปหาผลประโยชน์ให้งอกเงยได้ เช่น การนำเงินหรือทรัพย์สินของกองทุนไปลงทุน และในแง่ของความรับผิดเมื่อกองทุนไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคลจึงไม่อาจเป็นผู้ฟ้องคดีหรือผู้ถูกฟ้องคดีได้ ดังนั้น การ

ฟ้องหรือดำเนินคดีต้องดำเนินการโดยองค์กรของรัฐเจ้าสังกัด **(2) ทุนหมุนเวียนที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งในองค์กรของรัฐ** มีสถานะเป็นนิติบุคคล จึงมีความสามารถที่จะเป็นผู้ทรงสิทธิและหน้าที่ได้ **(3) ทุนหมุนเวียนที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งในองค์กรของรัฐโดยเป็นหน่วยงานของรัฐที่มิใช่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ** สถานะเป็นนิติบุคคลและจัดตั้งขึ้นในองค์กรของรัฐเหมือนทุนหมุนเวียนที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นในองค์กรของรัฐในรูปแบบที่สอง (ทุนหมุนเวียนที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งในองค์กรของรัฐ) แต่มีความแตกต่างตรงที่กฎหมายจัดตั้งทุนหมุนเวียนจะกำหนดให้ทุนหมุนเวียนเป็นหน่วยงานของรัฐที่มิใช่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ทุนหมุนเวียนรูปแบบนี้จึงมีสถานะเป็นนิติบุคคลทำให้สามารถเป็นผู้ทรงสิทธิและหน้าที่ได้ เช่น สิทธิในทรัพย์สินและสามารถก่อนิติสัมพันธ์ด้วยตนเองได้ เช่น การทำสัญญาซื้อขาย รวมทั้งอาจเป็นผู้ฟ้องคดีและผู้ถูกฟ้องในคดี รวมถึงเป็นผู้รับช่วงสิทธิได้เช่นกัน และ **(4) ทุนหมุนเวียนที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งเป็นเอกเทศ โดยเป็นหน่วยงานของรัฐที่มิใช่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ**จะมีสถานะเป็นนิติบุคคลเหมือนทุนหมุนเวียนที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นในองค์กรของรัฐในรูปแบบที่สอง และทุนหมุนเวียนที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งในองค์กรของรัฐและมีสถานะเป็นหน่วยงานของรัฐที่มิใช่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจในรูปแบบสาม แต่จะมีความแตกต่างที่มีการจัดตั้งเป็นเอกเทศจากส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจและหน่วยงานของรัฐที่มิใช่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ และมีเป็นหน่วยงานของรัฐที่มิใช่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ โดยทุนหมุนเวียนรูปแบบนี้มีสถานะเป็นนิติบุคคล มีความสามารถที่จะเป็นผู้ทรงสิทธิและหน้าที่ได้ เช่น สิทธิในทรัพย์สิน และมีความสามารถในการก่อนิติสัมพันธ์ด้วยตนเองได้ แต่การที่ทุนหมุนเวียนในรูปแบบนี้เป็นการจัดตั้งขึ้นเป็นเอกเทศจากองค์กรอื่นๆ ของรัฐ จึงมีผลทำให้โครงสร้างและการบริหารงานของทุนหมุนเวียนมีความเป็นอิสระและคล่องตัวมากกว่า กล่าวคือ ไม่จำเป็นต้องอยู่ภายใต้การบริหารงานในระบบราชการแต่ก็ยังคงมีความสัมพันธ์บางประการกับส่วนราชการ เช่น มีผู้ดำรงตำแหน่งในส่วนราชการเป็นผู้บริหารทุนหมุนเวียน เป็นต้น ส่วนกลไกในการขับเคลื่อนการดำเนินการของทุนหมุนเวียนจะไม่อยู่ภายใต้ระบบบริหารราชการ แต่จะประกอบไปด้วยคณะกรรมการชุดต่างๆ สำนักงานกองทุน ผู้จัดการกองทุน และเจ้าหน้าที่กองทุน เป็นกลไกในการบริหารงาน

- รูปแบบของกองทุน ที่คณะที่ปรึกษาเสนอน่าจะเป็นตามรูปแบบที่สาม คือ **ทุนหมุนเวียนที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งในองค์กรของรัฐ โดยเป็นหน่วยงานของรัฐที่มิใช่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ** โดยที่วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนทรัพยากรน้ำเป็นไปเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเงินกองทุนดังกล่าวไปใช้จ่ายในการสนับสนุนการดำเนินงานตามแผนบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในเขตลุ่มน้ำตามที่คณะกรรมการ

ลุ่มน้ำแต่ละแห่งกำหนด ทั้งนี้ เพื่อเป็นกลไกทางการเงินที่จะสนับสนุนการดำเนินการในเรื่องต่างๆ ระดับลุ่มน้ำอันจะเป็นประโยชน์แก่ชุมชนและประชาชนในเขตลุ่มน้ำนั้นโดยตรง ภายใต้ชื่อ **“กองทุนเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะ”**

- การจัดเตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการประมาณค่าใช้น้ำที่คาดว่าจะจัดเก็บได้ในแต่ละปี ตามแนวทางการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าในการแก้ไขกฎหมายโดยมีบทบัญญัติเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกองทุนจะเกิดความคุ้มค่าและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ
- การเตรียมข้อมูลเพื่อการขอจัดตั้ง เช่น หลักการและวัตถุประสงค์ เป้าหมายของกองทุน ความซ้ำซ้อนหรือไม่ซ้ำซ้อนกับหน่วยงานหรือกองทุนต่าง ๆ ระยะเวลาการดำเนินงาน โครงสร้างการบริหาร (เช่น คณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ อัตรากำลัง ประเภทบุคลากร การแบ่งส่วนงานและภารกิจ) แผนการดำเนินงาน แนวทางและวิธีการดำเนินงาน ระบบและกระบวนการติดตามความสำเร็จของงาน (เช่น การมีระบบการติดตามประเมินผลโดยคณะอนุกรรมการ การตรวจสอบภายใน เป็นต้น)
- การเตรียมข้อมูลด้านการเงิน ประกอบด้วยแหล่งเงินทุน ประมาณการรายรับและประมาณการรายจ่าย และ ในด้านแหล่งรายได้ของกองทุน กองทุนต้องไม่ขอรับการจัดสรรงบประมาณเป็นทุนประเดิมและเงินสมทบ เพื่อนำไปฝากสถาบันการเงินให้ได้ดอกผลมาเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานแต่เพียงอย่างเดียว
- การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ ประกอบด้วย การวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม (SWOT Analysis) ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ เมื่อประกอบกับข้อมูลด้านการเงินก็จะสามารถจัดทำการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางด้านเศรษฐกิจสังคมและการเงิน เพื่อพิจารณาว่าการดำเนินการในลักษณะกองทุนมีความคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพหรือไม่

ข. ระยะปานกลาง (3 – 5 ปี) เป็นการดำเนินงานตามบทบัญญัติเต็มรูปแบบ

- หน่วยงานของรัฐดำเนินการตามกระบวนการของกฎหมายที่มีบทบัญญัติให้จัดตั้งกองทุน ซึ่งดำเนินการโดยอาศัยการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ โดยเพิ่มสาระสำคัญเป็นอีกหมวดหนึ่ง (หมวดว่าด้วยกองทุนเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะ) และแก้ไขเพิ่มเติมมาตราอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องให้สอดรับกัน เนื่องจากพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ เป็นกฎหมายเฉพาะที่มุ่งหมายให้เกิดการบูรณาการและบริหารทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบในทุกมิติ และเพื่อให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถบริหารทรัพยากรน้ำให้มีความประสานสอดคล้องกันในทุกมิติอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยอาศัยรูปแบบของการจัดตั้งกองทุนทรัพยากรน้ำให้เป็นทุนหมุนเวียนที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งในองค์กรของรัฐ (กรมทรัพยากรน้ำหรือสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ทั้งนี้ ตามนโยบายการบริหารงานที่ได้มีการหารือร่วมกันระหว่างส่วนราชการ) โดยเป็นหน่วยงานของรัฐที่มิใช่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ เพื่อให้กองทุนสามารถขับเคลื่อนได้ตาม

วัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ มีความคล่องตัวในการบริหารกองทุน ผ่านคณะกรรมการกองทุน ผู้จัดการกองทุน และเจ้าหน้าที่ของกองทุน โดยไม่จำเป็นต้องดำเนินการโดยอาศัยระบบบริหารราชการโดยตรง โดยเฉพาะการตั้งคณะกรรมการกองทุนเพื่อดำเนินงาน

- สำหรับการบริหาร “กองทุนเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะ” สามารถกำหนดให้ใช้องค์กรในลักษณะของ “คณะกรรมการบริหารกองทุน” เพื่อให้การบริหารกองทุนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ องค์ประกอบของคณะกรรมการบริหารกองทุนควรประกอบไปด้วย บุคลากรจากภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรผู้ใช้น้ำ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการเงินหรือด้านอื่นที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ โดยอาศัยหลักการตามมาตรา 18 ถึงมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติการบริหารทุนหมุนเวียน พ.ศ. 2558 มาเป็นกรอบในการดำเนินการได้ และเพื่อให้เกิดการบูรณาการกับหน่วยงานที่จัดการด้านน้ำ กองทุนฯควรมีองค์ประกอบอย่างน้อยต้องประกอบไปด้วยกรรมการโดยตำแหน่งจากสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ กรมทรัพยากรน้ำ กรมทรัพยากรน้ำบาดาล กรมชลประทาน ผู้แทนคณะกรรมการลุ่มน้ำ ผู้แทนองค์กรผู้ใช้น้ำ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำและหน่วยงานที่มีหน้าที่นำส่งเงินเข้ากองทุนทรัพยากรน้ำ ตลอดจนเป็นการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการใช้จ่ายเงินกองทุนให้เป็นไปอย่างเหมาะสมอีกด้วย
- หน่วยงานของรัฐที่กำกับต้องกำหนดโครงสร้างการบริหารทุนหมุนเวียน ข้อบังคับ หลักเกณฑ์ เกี่ยวกับการบริหารทุนหมุนเวียน ภายใต้มาตรฐานที่คณะกรรมการบริหารทุนหมุนเวียนประกาศกำหนด รวมถึงองค์กรบริหารกองทุน เช่น คณะกรรมการบริหารกองทุน (รวมถึงองค์ประกอบของคณะกรรมการ) หน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการกองทุน ผู้จัดการกองทุน สำนักงานกองทุน และวิธีการดำเนินงานและการบริหารกองทุน เป็นต้น
- หน่วยงานของรัฐแจ้งกรมบัญชีกลางเพื่อกำหนดรหัสหน่วยเบิกจ่ายของทุนหมุนเวียนในระบบ GFMIS
- การคัดสรร โอนย้ายบุคลากร และการสรรหาผู้บริหารกองทุน โดยในเบื้องต้นอาจเป็นการดำเนินงานภายใต้หน่วยงานที่กำกับดูแลกฎหมายการจัดตั้ง เช่น กรมทรัพยากรน้ำ
- กำหนดแนวทางในการบริหารจัดการกองทุนในประเด็นที่เกี่ยวกับ องค์ประกอบของคณะกรรมการ ผู้บริหารทุนหมุนเวียน พนักงานและลูกจ้าง การจัดทำรายงานประจำปี การบัญชีและการตรวจสอบ การประเมินผล การยุบหรือยุบเลิกทุนหมุนเวียน ตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการบริหารทุนหมุนเวียน พ.ศ. 2558

ค. ระยะยาว (5 ปี ขึ้นไป) เป็นการเริ่มดำเนินงาน

- มีการดำเนินการเต็มรูปแบบ รวมถึงมีการจัดทำแนวทางการติดตามประเมินผล และมีการรายงานผลต่อกรมบัญชีกลาง

- การพัฒนาระบบการทำงานให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์ รองรับกับภารกิจเต็มรูปแบบตามบทบัญญัติการจัดตั้งกองทุน

9.3.3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ข้อเสนอที่มาจากการประชุมสัมมนารับฟังความคิดเห็น ทั้ง 5 ครั้งมีประเด็นข้อเสนอแนะประกอบด้วย

- ✓ กองทุนต้องมีระบบการตรวจสอบการติดตามประเมินผลให้เกิดความรัดกุม เนื่องจากระบบการใช้งบประมาณปกติก็ยังคงมีข้อดีในด้านการตรวจสอบ การใช้รูปแบบของกองทุนควรมีความโปร่งใส มีประสิทธิภาพที่สูงกว่าการดำเนินการแบบเดิม ดังนั้นการกำหนดรายการค่าใช้จ่ายจึงควรคำนึงถึงภารกิจที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอย่างรอบด้าน
- ✓ ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นน่าจะสามารถใช้เป็นค่าชดเชยเพื่อช่วยเหลือผู้เดือดร้อนจากการเกิดปัญหาด้านการบริหารจัดการน้ำสาธารณะ

บทที่ 10
สรุปผลการศึกษาด้านโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ ของการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม

10.1 บทนำ

กรมทรัพยากรน้ำมีภารกิจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4 มาตรา 50 “กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามที่ไม่ใช่น้ำจากทางน้ำชลประทานตามกฎหมายว่าด้วยการชลประทานและไม่ใช่น้ำบาดาลตามกฎหมายว่าด้วยน้ำบาดาล” ซึ่งเป็นภารกิจใหม่ของกรมทรัพยากรน้ำที่ต้องปฏิบัติ ดังนั้น กรมทรัพยากรน้ำจึงจำเป็นจะต้องศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำตามที่คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) กำหนดตามมาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2561

กรมทรัพยากรน้ำตระหนักดีว่ามีปัจจัยมากมายในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำและการอนุญาตการใช้น้ำ อาทิ (ก) พฤติกรรมการใช้หรือการบริโภคทรัพยากรน้ำของผู้ใช้น้ำแต่ละประเภทหรือแต่ละกิจกรรมมีความหลากหลาย (ข) ความพร้อมในเชิงเศรษฐศาสตร์ของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม เช่น ภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นของผู้ใช้น้ำ มูลค่าประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้น้ำ การวางแผนการใช้น้ำในระยะยาว ฯลฯ (ค) การเกิด Disruptive Technology ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงค่าใช้จ่ายต้นทุนในการจัดหาและจัดส่งน้ำ และ (ง) การเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายของรัฐบาล เช่น แผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนโยบายระดับกระทรวงต่าง ๆ เป็นต้น

เพื่อให้การดำเนินงานตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ตามภารกิจที่กรมทรัพยากรน้ำได้รับมอบหมายมีประสิทธิภาพมากขึ้น และมีการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่เหมาะสมโดยเป็นอัตราที่มีความชัดเจนโปร่งใสและเป็นธรรมต่อผู้ใช้น้ำทรัพยากรน้ำสาธารณะ กรมทรัพยากรน้ำจึงเล็งเห็นความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการโครงการศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4 เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ การจัดเก็บค่าใช้น้ำและงานตามภารกิจที่เกี่ยวกับการควบคุม ดูแล การจัดสรรน้ำมีประสิทธิภาพ ต่อไป

“การศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม” มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ ดังนี้ (1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์นโยบายอัตราค่าใช้ทรัพยากรน้ำที่ดีในระดับสากล นำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดทำนโยบายโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ (2) เพื่อเสนอแนะโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่มีความเหมาะสม โปร่งใสและเป็นธรรมต่อทั้งผู้ใช้น้ำ ผู้ประกอบการ และผู้บริโภคในทุกประเภท และเป็นอัตราค่าใช้น้ำที่ส่งเสริมให้มีการปรับปรุงประสิทธิภาพในการใช้น้ำของผู้ประกอบการ/ผู้ใช้น้ำ รวมถึงข้อเสนอแนะในกลไกการบริหารจัดการค่าใช้น้ำที่เรียกเก็บจากผู้ใช้น้ำ (3) เพื่อสร้าง

ความรู้ความเข้าใจอันดีและเกิดความร่วมมือแก่ทุกภาคส่วน ทั้งผู้ใช้น้ำและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้มีความเข้าใจต่อการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำและกลไกทางด้านราคา (ค่าใช้น้ำ) อันจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดหรือทบทวนนโยบายทางด้านราคา (ค่าใช้น้ำ) ให้เป็นที่ยอมรับของแต่ละภาคส่วน และ (4) เพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านนโยบายอัตราค่าใช้น้ำที่ดีในระดับสากลให้บุคลากรในหน่วยงาน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดทำนโยบายโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของประเทศให้เป็นมาตรฐาน

10.2 หลักการพื้นฐานในการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ

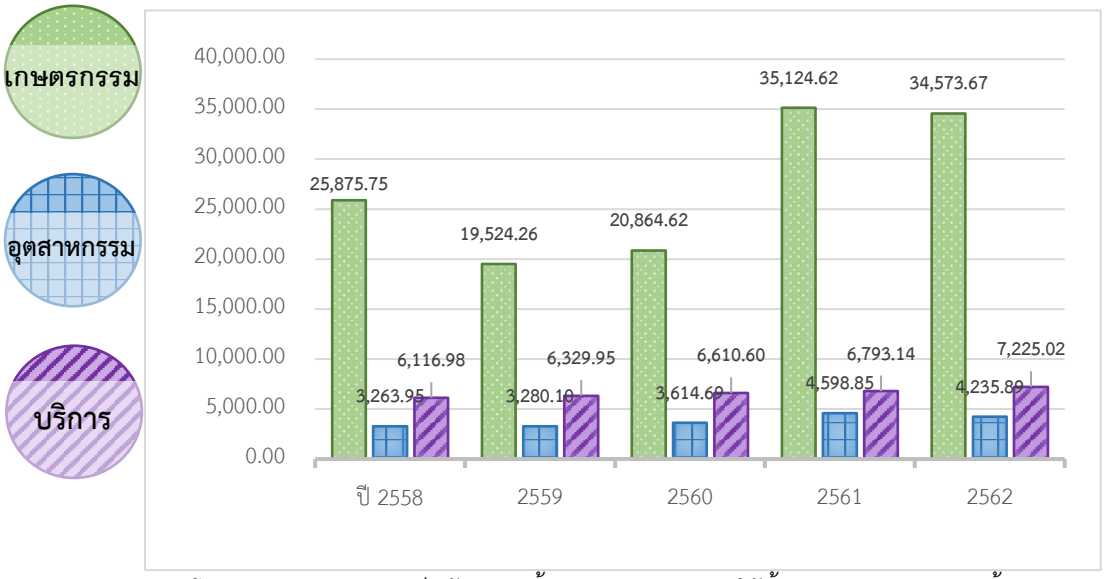
โดยทั่วไปแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะมีลักษณะเป็น “ทรัพยากรร่วม (common-pool resources)” กล่าวคือ (1) ไม่สามารถกีดกันผู้อื่นไม่ให้ดึงทรัพยากรน้ำสาธารณะไปใช้ (non-excludability) และ (2) การดึงทรัพยากรน้ำสาธารณะไปใช้จะกระทบต่อปริมาณน้ำที่เหลือให้ผู้อื่นใช้ (rival consumption) เมื่อเป็นเช่นนี้ หากรัฐบาลไม่เข้ามาควบคุมการใช้น้ำสาธารณะ อาจจะเกิดปัญหา “หายนะของการใช้ทรัพยากรร่วม (tragedy of common)” เกิดการแย่งชิงการใช้น้ำ มือใครยาวสาวได้สาวเอา ผู้ใช้น้ำมีแนวโน้มในการใช้น้ำอย่างสิ้นเปลือง นำไปสู่การขาดแคลนน้ำในอนาคต ผู้ใช้น้ำไม่มีแรงจูงใจที่จะช่วยอนุรักษ์แหล่งน้ำเนื่องจากจะมีผู้ใช้น้ำคนอื่นแย่งชิงน้ำไปใช้อยู่เสมอเนื่องจากไม่สามารถกีดกันได้

ปัจจุบันปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรน้ำมีความรุนแรงขึ้น เนื่องจากความต้องการใช้น้ำเพิ่มมากขึ้นตามความเจริญของเศรษฐกิจ ทั้งการใช้น้ำเพื่อการเกษตร การอุตสาหกรรม การอุปโภคและบริโภค และเพื่อรักษาระบบนิเวศในแม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำสาธารณะ ในขณะที่ปริมาณน้ำทั้งที่เป็นทุนน้ำ (water stock) และกระแสน้ำ (water flow) มีอยู่อย่างจำกัด อีกทั้งปริมาณน้ำที่เก็บกักไว้ตามแหล่งน้ำต่าง ๆ (water stock in reservoirs) ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ ยิ่งไปกว่านั้นปริมาณน้ำบางส่วนยังสูญเสียไปเพราะการปนเปื้อนจากน้ำเน่าเสียและกากของเสีย ทำให้ไม่สามารถใช้น้ำที่มีอยู่ในแหล่งน้ำต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ จึงก่อให้เกิดภาวการณ์ขาดแคลนน้ำ (excess demand for water) หรือความตึงเครียดน้ำ (water stress) ในช่วงฤดูแล้งและในช่วงที่ฤดูฝนทิ้งช่วง จึงอาจกล่าวได้ว่าต้นทุนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของหน่วยงานภาครัฐเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างอุปทานและอุปสงค์ของการใช้น้ำ มีความแตกต่างกันตามช่วงฤดูกาลและการเติบโตทางเศรษฐกิจและการขยายตัวของเมือง กล่าวอีกนัยหนึ่ง ต้นทุนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความสมดุลนั้นจะแปรผันไปตามอุปทานและอุปสงค์ของการใช้น้ำ ต้นทุนในการบริหารจัดการน้ำของภาคเอกชนและภาคประชาชนก็แปรผันตามอุปทานและอุปสงค์ของการใช้น้ำเฉกเช่นเดียวกัน ยิ่งกว่านั้น ต้นทุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจะยิ่งแนวโน้มสูงขึ้นเมื่อประเทศไทยมีแนวโน้มจะเผชิญปัญหาความไม่แน่นอนของปริมาณน้ำฝนอันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก

จากการรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพบว่าการใช้น้ำผิวดินส่วนใหญ่ของประเทศไทยถูกใช้เพื่อการเกษตร (ร้อยละ 80) เพื่อการอุตสาหกรรม (ร้อยละ 5) และ เพื่อภาคการบริการ (ร้อยละ 15) ทั้งนี้ไม่รวมการรักษาระบบนิเวศ ดังแสดงในภาพที่ 10.1 โดยแหล่งน้ำที่สำคัญของประเทศไทย ได้แก่ แหล่งน้ำบาดาลและแหล่งน้ำท่าธรรมชาติ ซึ่งสามารถกักเก็บไว้ในอ่างเก็บน้ำ และน้ำธรรมชาติที่ไหลลงสู่แม่น้ำลำคลองตามธรรมชาติ (side flow) ซึ่งมีปริมาณน้ำที่มากกว่าปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำ ดังแสดงในภาพที่ 10.2 ทั้งนี้ หากเปรียบเทียบ

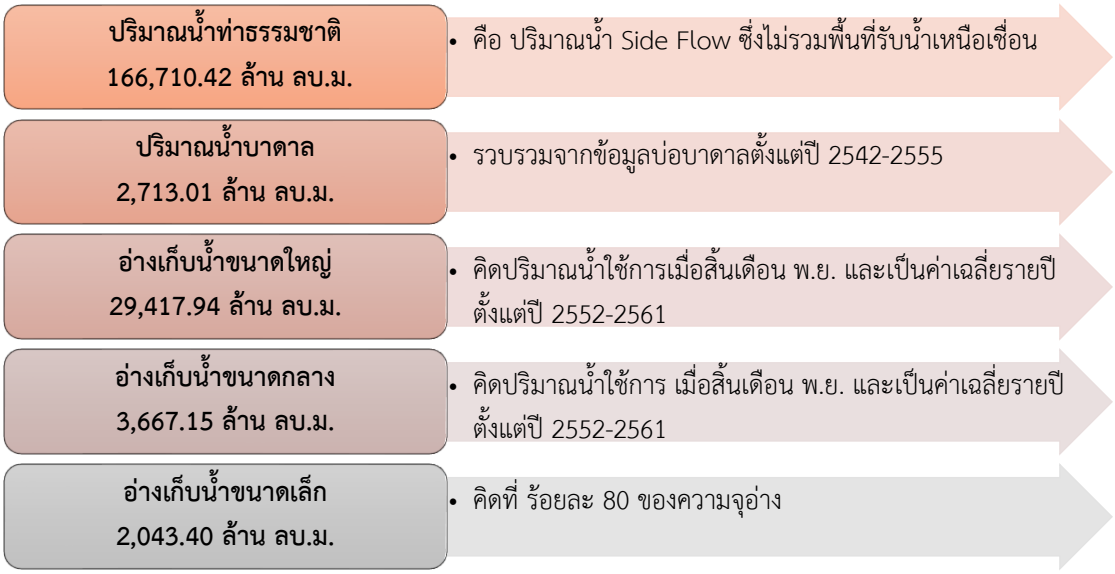
ปริมาณน้ำต้นทุนที่สามารถนำมาใช้การจากอ่างเก็บน้ำทั้งสามขนาดและน้ำจากบ่อบาดาล มีเพียง 37,841.50 ล้าน ลบ.ม. ซึ่งไม่เพียงพอกับการใช้น้ำของภาคเศรษฐกิจทั้งสามด้านแล้ว (เท่ากับ 46,034.49 ล้าน ลบ.ม. ในปี 2562 ภาพที่ 10.1) จึงยังต้องใช้น้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะประเภทแม่น้ำลำคลอง (side flow) เพิ่มเติม

ภาพที่ 10.1 ปริมาณน้ำจืดที่ถูกนำไปใช้ช่วงปี 2558 ถึง 2562

ที่มา: สทนช. (2564), โครงการศึกษาและจัดเก็บข้อมูลตัวชี้วัดประสิทธิภาพการใช้น้ำและความขาดแคลนน้ำ, น.3-116

ภาพที่ 10.2 ปริมาณน้ำต้นทุนของประเทศไทย

ที่มา: สทนช. (2564) รายงานฉบับสุดท้าย โครงการจัดทำหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคิดค่าน้ำและจัดทำกฎหมายลำดับรองตามกฎหมายว่าด้วยทรัพยากรน้ำ (หมวด 4 การจัดสรรน้ำและการใช้น้ำ) ผนวก จ. ตาราง จ.2-3 หน้า จ-38

ดังนั้น การบริหารจัดการน้ำท่าธรรมชาติดังกล่าวจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ด้วยเหตผลอย่างน้อย 2 ประการ คือ ประการแรก แหล่งน้ำดังกล่าวมีลักษณะเป็น แหล่งทรัพยากรร่วม (common-pool resource) ซึ่งยากแก่การกีดกันการแย่งชิงน้ำ กรณีนี้จะแตกต่างจากกรณีของอ่างเก็บน้ำที่มีองค์กรกำกับดูแลการบริหารจัดการน้ำในอ่างเก็บน้ำ (โดยกรมชลประทานจะดูแลอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่และขนาดกลาง ส่วนอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กส่วนใหญ่จะอยู่ภายใต้การดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่บางแห่งอยู่ภายใต้การดูแลของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย) และประการที่สอง เป็นการยากที่จะควบคุมปริมาณน้ำต้นทุนในแม่น้ำลำคลองเนื่องจากในหลายท้องที่ยังไม่มีการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานในการควบคุมหรือบังคับการไหลของน้ำธรรมชาติ (เช่น ฝาย ประตู หรือ อาคารบังคับน้ำ) ให้ตอบสนองต่อความต้องการใช้น้ำของภาคเศรษฐกิจได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานดังกล่าวยังต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมของพื้นที่และลักษณะผังน้ำหรือลุ่มน้ำด้วย เช่น จะต้องไม่สร้างปัญหาคุณภาพของน้ำ (เช่น จะต้องสามารถระบายน้ำเพื่อผลักดันน้ำเค็ม หรือรักษาระบบนิเวศท้ายน้ำ) และกีดขวางกิจกรรมเศรษฐกิจและการขยายตัวของเมืองในอนาคต ด้วยเหตุนี้ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะจึงมีต้นทุนทางสังคม (social cost) และต้นทุนทางเศรษฐกิจ (economic cost) ค่อนข้างสูงในปัจจุบัน แม้ว่าผลประโยชน์จากการใช้น้ำเพื่อทางเศรษฐกิจจะเพิ่มขึ้นก็ตาม แต่หากยังไม่มีการออกกฎกติกาเพื่อควบคุมการใช้ทรัพยากรร่วมเช่นนี้ได้ สังคมก็จะมีปัญหาการแย่งชิงน้ำและเผชิญกับสถานการณ์ Tragedy of the Common หรือ โศกนาฏกรรมทรัพยากรร่วม

ความมีอยู่อย่างจำกัดของทรัพยากรน้ำสาธารณะ (water scarcity) ความตึงเครียดของสถานการณ์น้ำ (water stress) และ ต้นทุนในการบริหารจัดการน้ำสาธารณะ (management cost) ทำให้สถานะของทรัพยากรน้ำจึงไม่ใช่ “ของฟรี” อีกต่อไป **การเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะ** เพื่อทำให้ทรัพยากรน้ำมีความเป็น “เศรษฐทรัพย์ (สิ่งที่มีค่า หรือ มีราคา)” จะช่วยปรับพฤติกรรมการใช้น้ำให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้การเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะกับผู้ใช้น้ำ ย่อมสร้างภาระรายจ่ายและอาจจะสร้างความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและทางสังคมได้ จึงจำเป็นที่จะต้องวางโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่เป็นธรรม ซึ่งปัจจุบันมีพระราชบัญญัติ 3 ฉบับที่กำหนดให้มีการจัดเก็บค่าใช้น้ำในแต่ละประเภท ได้แก่ พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 สำหรับการใช้น้ำชลประทาน พระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520 สำหรับการใช้น้ำบาดาล และพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 สำหรับการใช้น้ำสาธารณะนอกเขตชลประทานและมิใช่น้ำบาดาล

การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำจะต้องอาศัยมาตรา 49 ซึ่งประกอบด้วย (1) หลักเกณฑ์เพื่อกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม และ (2) หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการเรียกเก็บ ลดหย่อน หรือยกเว้นค่าใช้น้ำ ทั้งนี้จะกำหนดให้แตกต่างกันโดยคำนึงถึงกิจกรรม ลักษณะ หรือปริมาณของการใช้น้ำในแต่ละประเภทและในแต่ละลุ่มน้ำ โดยผู้ที่รับผิดชอบในการออกหลักเกณฑ์ทั้ง 2 ข้อ คือ คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.)

ในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำและการอนุญาตการใช้น้ำ จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ อาทิ (ก) พฤติกรรมการใช้หรือการบริโภคน้ำของผู้ใช้น้ำแต่ละประเภทหรือแต่ละกิจกรรมที่มีความหลากหลาย (ข) ความพร้อมในเชิงเศรษฐกิจของผู้ใช้น้ำ เช่น ภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นของผู้ใช้น้ำ มูลค่าประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้น้ำ การวางแผนการใช้น้ำในระยะยาว เป็นต้น (ค) การเกิด disruptive technology ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงต้นทุนในการบริหารจัดการน้ำ และ (ง) การเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายของรัฐบาล เช่น แผนยุทธศาสตร์ชาติ แผน

แม่บทด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนโยบายระดับกระทรวงต่าง ๆ เป็นต้น

เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ การจัดเก็บค่าใช้น้ำและงานตามภารกิจที่เกี่ยวกับการควบคุม ดูแล การจัดสรรน้ำมีประสิทธิภาพ ของกรมทรัพยากรน้ำ การศึกษาในครั้งนี้จะเป็นการศึกษาคู่ขนานกับ สทนช. ที่เป็นหน่วยงานกำหนดหลักเกณฑ์ตามมาตรา 49 อย่างไรก็ดี การศึกษานี้มุ่งเน้นเฉพาะแหล่งน้ำสาธารณะซึ่งมีโครงสร้างที่แตกต่างจากทรัพยากรน้ำบาดาลและทรัพยากรน้ำชลประทาน หลักเกณฑ์จึงอาจมีความแตกต่างกันออกไป อีกทั้งงานศึกษาในครั้งนี้เกี่ยวข้องกับการใช้น้ำประเภทที่สองและสามเท่านั้น

10.3 การจัดเก็บค่าใช้น้ำของหน่วยงานในประเทศและกรณีตัวอย่างในต่างประเทศ

ปัจจุบันนี้กฎหมายของไทยที่มีการเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะมีด้วยกัน 3 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 สำหรับการใช้น้ำในเขตชลประทาน (เรียก ค่าชลประทาน ภายใต้ภารกิจของกรมชลประทาน) พระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520 สำหรับการใช้น้ำบาดาล (เรียก ค่าใช้น้ำบาดาลและค่าอนุรักษ์น้ำบาดาล ภายใต้ภารกิจของกรมทรัพยากรน้ำบาดาล) และพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 สำหรับการใช้น้ำสาธารณะนอกเขตชลประทานและมิใช่น้ำบาดาล ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างการพิจารณาประกาศอัตราค่าใช้น้ำภายใต้ภารกิจของกรมทรัพยากรน้ำ

ดังนั้นหน่วยราชการที่มีประสบการณ์ด้านการเก็บค่าใช้น้ำมายาวนาน คือ กรมชลประทาน และ กรมทรัพยากรน้ำบาดาล โดยหลักการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำและโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำของทั้งสองหน่วยงานมีความแตกต่างกันอย่างมากซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

กรมชลประทานเป็นหน่วยงานเดียวที่ทำหน้าที่จัดหาและจัดสรรน้ำผิวดิน (surface water provision and allocation) โดยให้ความสำคัญกับภาคเกษตรเป็นหลัก ทั้งนี้การจัดหาและจัดสรรน้ำให้แก่เกษตรกรหรือโรงงานหรือการอุปโภคบริโภคนั้น จะครอบคลุมเฉพาะพื้นที่ที่ระบุเป็น “เขตชลประทาน” (มาตรา 5) โดยกติกาการจัดสรรน้ำอาจจะอยู่ในรูปของ “ให้” หรือ “ไม่ให้” ตามปริมาณน้ำต้นทุนที่มีอยู่ในขณะนั้น (โดยในทางปฏิบัติการเก็บกักน้ำของอ่างเก็บน้ำต่าง ๆ จะต้องมีสำรองไว้ใช้สำหรับการเพาะปลูกในฤดูกาลถัดไปในช่วงต้นของฤดูฝนเพื่อเป็นการประกันความเสี่ยงหากฝนล่าช้า) และอนุญาตให้เกษตรกรใช้น้ำในระบบโครงส่งน้ำชลประทานได้ตามกำลังความสามารถหรือในปริมาณที่ตนต้องการ (ยกเว้นกรณีภาวะแล้ง) หรือตามที่ “กลุ่มบริหารการใช้น้ำ” (หรือกลุ่มผู้ใช้น้ำ) ตกลงกันเป็นการภายใน

ภายใต้ พ.ร.บ. การชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 (ปรับปรุง 2518) กรมชลประทานกำหนดหลักเกณฑ์ใน**การเก็บค่าใช้น้ำ (ค่าชลประทาน) และค่าบำรุงทางน้ำชลประทาน**ของโครงการชลประทาน (อ้างถึงกฎกระทรวง ฉบับที่ 11ลงวันที่ 14 เมษายน 2518 – ซึ่งไม่ได้กำหนดระบบวิธีการคำนวณอัตราค่าน้ำ) โดยแยกออกเป็นสองส่วน กล่าวคือ <u>ส่วนแรก</u> เป็นการเรียกเก็บค่าชลประทานจากเจ้าของที่ดินที่ได้รับประโยชน์จากการชลประทานในเขตชลประทาน กล่าวคือ กำหนดให้อัตราค่าชลประทาน**เพื่อเกษตรกรรมไม่เกิน 5 บาทต่อไร่ต่อปี** และ**เพื่อกิจการโรงงาน การประปาหรือกิจการอื่น ไม่เกิน 0.50 บาทต่อลูกบาศก์เมตร** (มาตรา 8) และ<u>ส่วนที่สอง</u> เป็นการกำหนดอัตราค่าบำรุงรักษาทางน้ำชลประทาน ซึ่งเรียกเก็บจากผู้ใช้เรือผ่านประตูน้ำหรือประตูระบายน้ำ และเรียก

เก็บจากผู้ใช้เรือยนต์ที่รับจ้างส่งคนโดยสารหรือรับจ้างลากจูงเป็นประจำในทางน้ำนั้น (มาตรา 14 ข.) นอกจากนี้ ยังระบุไว้ว่า อัตราค่าชลประทานขั้นสูงสุดควรจะต้องมีการปรับปรุงและมีความยืดหยุ่น แต่ในทางปฏิบัติยังไม่เคยมีการจัดเก็บค่าชลประทานจากภาคเกษตรเลย มีเพียงแต่เก็บเงินจากกิจการโรงงาน การประปาและกิจการอื่นเท่านั้น

อนึ่ง การเก็บค่าชลประทานได้มี**การยกเว้น**บางกรณี อาทิ (ก) ผู้ใช้น้ำเฉลี่ยเดือนละไม่เกิน 1,000 ลูกบาศก์เมตร และ (ข) ผู้ใช้น้ำเพื่อกิจการสาธารณประโยชน์โดยไม่แสวงหากำไร โดยต้องได้รับยกเว้นเป็นหนังสือจากอธิบดีกรมชลประทาน (อ้างถึง กฎกระทรวง ฉบับที่ 11 ลงวันที่ 14 เมษายน 2518 และ กฎกระทรวง ลงวันที่ 9 กรกฎาคม 2564) นอกจากนี้ ยังมี**การลดหย่อน**ค่าชลประทานสำหรับผู้ใช้น้ำเพื่อกิจการพัฒนาโรงไฟฟ้าพลังน้ำขนาดเล็กท้ายเขื่อนหรือฝายชลประทาน โดยกรมชลประทานเรียกเก็บในอัตรา 0.0246 บาท/ลบ.ม. สำหรับประเภทเขื่อนหรือฝายเก็บกักน้ำ และ 0.0064 บาท/ลบ.ม. สำหรับประเภทเขื่อนหรือฝายทดน้ำ (อ้างถึง กฎกระทรวง ลงวันที่ 1 มิถุนายน 2552)

เจตนารมณ์ของการกำหนดให้มีการเก็บค่าชลประทานและค่าบำรุงรักษาทางน้ำชลประทาน คือ เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของรัฐ ซึ่งสามารถนำเงินที่ประหยัดได้ไปใช้ในการก่อสร้างงานชลประทานให้ขยายออกไปได้ทั่วถึง ดังนั้นการบริหารจัดการค่าใช้น้ำ (ค่าชลประทาน) ที่เก็บได้นั้น พ.ร.บ. การชลประทานหลวงฯ กำหนดให้นำส่งเข้า**บัญชีทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน** โดยไม่ต้องนำส่งคลังเป็นเงินรายได้แผ่นดิน (มาตรา 8 ทวิ) ซึ่งการใช้จ่ายทุนหมุนเวียนดังกล่าวมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อดำเนินการในการกัก เก็บ รักษา ควบคุม ส่ง ระบาย หรือแบ่งน้ำเพื่อเกษตรกรรม การพลังงาน การสาธารณูปโภค การอุตสาหกรรม และการป้องกันความเสียหายแก่การเพาะปลูกอันเกิดจากน้ำ รวมถึงการซ่อมแซมเสริมพนัง คันกั้นน้ำ อาคารชลประทาน และการขุดลอกทางน้ำชลประทาน โดยมีคณะกรรมการบริหารทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน เป็นองค์กรที่มีอำนาจอนุมัติการใช้จ่ายเงิน กำหนดระเบียบและวิธีการเกี่ยวกับการดำเนินงานของเงินทุนหมุนเวียน ตลอดจนควบคุมตรวจสอบการรับและจ่ายเงินทุนหมุนเวียนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

กรมทรัพยากรน้ำบาดาลเป็นหน่วยงานที่ควบคุมการเจาะบ่อบาดาลของเอกชน เพื่อการอุปโภคบริโภคเป็นสำคัญ (ที่อยู่อาศัยและกิจการ) โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ระบบประปาหรือระบบชลประทานเข้าไม่ถึง และกำหนดอัตราค่าน้ำบาดาลให้ใกล้เคียงกับราคาน้ำประปา เพื่อให้เกิดการใช้น้ำอย่างประหยัด (ภายใต้ พ.ร.บ. น้ำบาดาล พ.ศ. 2520, 2535) ทั้งนี้ ไม่ครอบคลุมการเจาะบ่อบาดาลของหน่วยราชการอื่น ๆ

ในการกำหนดค่าใช้น้ำบาดาลนั้น พ.ร.บ. น้ำบาดาลฯ ให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยคำแนะนำของคณะกรรมการน้ำบาดาลกำหนดอัตรา**ค่าใช้น้ำบาดาล**ในแต่ละท้องที่ที่มีน้ำประปาใช้ ทั้งนี้ โดยมี**เงื่อนไข**ว่าจะต้องกำหนดให้ไม่เกินอัตราสูงสุดของค่าน้ำประปาในท้องที่นั้น สำหรับในกรณีที่ท้องที่ใดไม่มีน้ำประปาใช้ อัตราค่าใช้น้ำบาดาลในท้องที่นั้นต้องไม่เกินอัตราสูงสุดของค่าน้ำประปาในจังหวัดที่ท้องที่นั้นตั้งอยู่ และให้**ยกเว้น**ค่าใช้น้ำบาดาลแก่ผู้รับใบอนุญาตใช้น้ำบาดาลซึ่งใช้น้ำบาดาลเพื่อการอุปโภคหรือบริโภค (ประเภท 1) ทั้งนี้ไม่รวมถึงการใช้น้ำบาดาลของโรงงานอุตสาหกรรม

อัตราค่าใช้น้ำบาดาลมี**หลักคิด**มาจากต้นทุนค่าเสียโอกาสของการใช้น้ำประปา (หรือ User Cost) กล่าวคือ อัตราค่าใช้น้ำบาดาลจะเท่ากับ ราคาเฉลี่ยน้ำประปาในภูมิภาค (ประมาณ 7.17 บาท/ลบ.ม. - มูลค่าในช่วงเวลานั้น) หักด้วย ต้นทุนการขุดเจาะ น้ำบาดาล (ประมาณ 3.31 บาท/ลบ.ม. - มูลค่าในช่วงเวลานั้น) ซึ่งมีส่วนต่างเท่ากับ 3.86 บาท/ลบ.ม. ดังนั้น จึงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำบาดาลที่จะเรียกเก็บเท่ากับ **3.50 บาทต่อ**

ลูกบาศก์เมตร ซึ่งครอบคลุม 70 จังหวัด ยกเว้นใน**เขตวิกฤตการณ์น้ำบาดาล**ที่มีอัตราค่าใช้น้ำบาดาลเท่ากับ **8.50 บาทต่อลูกบาศก์เมตร** ซึ่งครอบคลุมกรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา สมุทรปราการ สมุทรสาคร และนครปฐม นอกจากนี้ยังมีการเก็บ**ค่าอนุรักษ์น้ำบาดาล** โดยเรียกเก็บเพิ่มจากผู้รับใบอนุญาตใช้น้ำบาดาลในเขตวิกฤตการณ์น้ำบาดาล (7 จังหวัด) โดยมีอัตราค่าอนุรักษ์น้ำบาดาลเท่ากับ 4.50 บาทต่อลูกบาศก์เมตร (รวมทั้งสิ้นเป็นเงิน 13.00 บาท/ลบ.ม.)

แนวทาง**การยกเว้นและลดหย่อน**ค่าใช้น้ำบาดาล คือ (ก) ยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำบาดาลสำหรับการอุปโภคบริโภคสำหรับท้องที่ที่ไม่มีน้ำประปาใช้ และสำหรับการเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์ที่มีการใช้น้ำบาดาลไม่เกินวันละ 50 ลบ.ม. ในท้องที่ที่ไม่มีน้ำประปาใช้ ทั้งในกรณีนอกและในเขตวิกฤตการณ์น้ำบาดาล (ข) ลดหย่อนการเก็บค่าใช้น้ำบาดาลสำหรับธุรกิจที่ไม่ใช้วัตถุดิบจากผลผลิตการเกษตร (ลดลงร้อยละ 25 หรือเท่ากับ 2.625 บาท/ลบ.ม. นอกเขตวิกฤตฯ และ 6.375 บาท/ลบ.ม. ในเขตวิกฤตฯ) และ (ค) ลดหย่อนการเก็บค่าใช้น้ำบาดาลสำหรับธุรกิจที่ใช้วัตถุดิบจากผลิตผลการเกษตร (ลดลงร้อยละ 70) และ สำหรับการเลี้ยงสัตว์ที่มีการใช้น้ำบาดาลเกินกว่าวันละ 50 ลบ.ม. (เก็บเฉพาะส่วนที่เกิน) (ลดลงร้อยละ 70) หรือเก็บในอัตรา 1.05 บาท/ลบ.ม. และ 2.55 บาท/ลบ.ม. ในกรณีนอกและในเขตวิกฤตการณ์น้ำบาดาล ตามลำดับ

ในส่วนของการบริหารจัดการค่าใช้น้ำ (ค่าใช้น้ำบาดาลและค่าอนุรักษ์น้ำบาดาล) พ.ร.บ. น้ำบาดาลฯ มีบทบัญญัติให้จัดตั้ง**กองทุนพัฒนาน้ำบาดาล** (กพน.) ขึ้นในกรมทรัพยากรน้ำบาดาล (มาตรา 7 จัตวา) โดยกำหนดให้ร้อยละ 50 ของการเรียกเก็บค่าใช้น้ำบาดาลนำส่งเข้ากองทุนพัฒนาน้ำบาดาล และเงินที่ได้จากการเรียกเก็บค่าอนุรักษ์น้ำบาดาลสามารถนำไปใช้จ่ายเพื่อกิจการการศึกษา สำรวจ วิจัย และการวางแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งน้ำบาดาลและสิ่งแวดล้อม การช่วยเหลือและอุดหนุนกิจการใด ๆ ที่เกี่ยวกับการทดแทนและอนุรักษ์แหล่งน้ำบาดาล เป็นต้น โดยมีคณะกรรมการบริหาร กพน. เป็นองค์กรที่ใช้อำนาจควบคุมการใช้จ่ายเงินหรือทรัพย์สินของ กพน. เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกองทุนฯ

ข้อสังเกตทางวิชาการที่เกี่ยวกับค่าชลประทานและค่าใช้น้ำบาดาลดังกล่าวมีด้วยกันอย่างน้อย 5 ประการ ได้แก่ **(1)** อัตราค่าชลประทานดังกล่าวไม่สะท้อนต้นทุนที่แท้จริงของน้ำชลประทาน เช่น ต้นทุนการก่อสร้างระบบชลประทาน หรือ ต้นทุนในการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้เพื่อสร้างอ่างเก็บน้ำ[1] **(2)** การจัดเก็บค่าชลประทานจากภาคเกษตรนั้น ยังมีจุดอ่อนในด้านความเป็นธรรม (เมื่อมีการเก็บค่าชลประทานทั้งเกษตรกรที่รวยและเกษตรกรที่จนเหมือนกัน) **(3)** การยกเว้นการเก็บค่าชลประทานกับเกษตรกร ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความเชื่อของรัฐบาลไทยในอดีตที่ไม่ต้องการเก็บค่าน้ำชลประทานจากเกษตรกร เพราะเกษตรกรเป็นฐานเสียงทางการเมือง การเก็บค่าน้ำจะเป็นการเพิ่มต้นทุนให้เกษตรกร การไม่เก็บค่าน้ำจะทำให้ต้นทุนการผลิตข้าวต่ำและสามารถแข่งขันในการส่งออกได้ อีกทั้งยังเป็นการช่วยให้ต้นทุนค่าอาหารของประชาชนอยู่ในระดับต่ำด้วย อย่างไรก็ดี ความเชื่อดังกล่าว

[1] สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2561) พบว่าเมื่อรวมต้นทุนทุกประเภทแล้ว น้ำชลประทานมีต้นทุนเฉลี่ย 1.40 บาท/ลบ.ม. (ช่วงปี 2553 – 2559) ต้นทุนในการคำนวณนี้คือ งบประมาณประจำปีของกรมชลประทานและต้นทุนการบริหารจัดการน้ำของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย และเมื่อจำแนกเป็นรายภาค พบว่า ต้นทุนน้ำชลประทานสูงมากในภาคตะวันออกที่มีการลงทุนด้านน้ำสูง (1.68 บาท/ลบ.ม.) ส่วนภาคตะวันตกมีมูลค่าต่ำสุดที่ 0.27 บาท/ลบ.ม. และสูงสุดอยู่ที่ 0.58 บาท/ลบ.ม. และในภาคกลางมีมูลค่าต่ำสุดและสูงสุดอยู่ที่ 0.33 กับ 0.67 บาท/ลบ.ม. ตามลำดับ

ไม่นำไปสู่การพัฒนาประสิทธิภาพการใช้น้ำของเกษตรกร และรวมถึงการใช้น้ำของภาคส่วนอื่น ๆ ด้วย ที่เผชิญกับราคาน้ำที่ต่ำกว่าที่ควรจะเป็น **(4)** อัตราค่าชลประทานไม่มีการปรับเปลี่ยนมาเป็นระยะเวลานานแล้ว แม้ว่าต้นทุนการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามกาลเวลา จึงทำให้ค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนการใช้น้ำชลประทานอยู่ในระดับต่ำมาเป็นระยะเวลานาน อันเป็นเหตุให้มีการใช้น้ำชลประทานในปริมาณที่มากกว่าที่ควรจะเป็น และ **(5)** อัตราค่าใช้น้ำบาดาลไม่มีการปรับเปลี่ยนมาเป็นระยะเวลานานเช่นกัน ในขณะที่ต้นทุนการขุดเจาะน้ำบาดาลและราคาน้ำประปาได้เพิ่มสูงขึ้น รวมทั้งค่าเสียโอกาสในการใช้น้ำบาดาลในอนาคต (opportunity cost และ user cost) ก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่อปริมาณน้ำบาดาลสำรองมีแนวโน้มลดลงหรือการค้นหาแอ่งบาดาลใหม่ก็มีจำกัด ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนการใช้น้ำบาดาลจึงต่ำกว่าการใช้น้ำประปา (ถ้าสามารถเข้าถึงระบบประปา) อันเป็นเหตุให้โรงงาน ธุรกิจบริการและชุมชนยังคงเลือกใช้น้ำบาดาลและมีอัตราการใช้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

แนวคิดในการเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะของต่างประเทศ คือ หลักการป้องกันไว้ก่อน (precautionary principle) และหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (polluter-pay principle) ทั้งนี้มีเป้าประสงค์สำคัญ คือ เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำอย่างเป็นธรรม และเพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพหรืออย่างประหยัด ดังตัวอย่างกฎหมายในต่างประเทศ เช่น กฎหมายสหภาพยุโรป Water Framework Directive ที่กำหนดหลักการเรียกคืนค่าใช้จ่ายของการให้บริการน้ำ (principle of recovery of the costs of water services) ซึ่งหมายรวมถึงค่าใช้จ่ายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (environmental and resource costs) อันเนื่องมาจากความเสียหายหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางน้ำ

สำหรับกรณีของประเทศสกอตแลนด์ อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ แอฟริกาใต้ สิงคโปร์ เกาหลีใต้ และ จีน ต่างอาศัยหลักการในการกำหนดโครงสร้างและอัตราค่าใช้น้ำหลายประการร่วมกัน ซึ่งประกอบด้วย (ก) หลักการเรียกคืนต้นทุน หรือ Cost Recovery (ข) หลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (ค) หลักการความเท่าเทียมหรือความเป็นธรรมทางสังคมและทางเศรษฐกิจ (ง) หลักการจัดสรรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ (ง) หลักการคืนเงิน (rebate) หรือการลดหย่อน สำหรับกิจกรรมที่เป็นประโยชน์สาธารณะหรืออนุรักษ์แหล่งน้ำสาธารณะ (จ) หลักความยั่งยืนของระบบนิเวศ (ฉ) หลักความยั่งยืนทางการเงิน และ (ช) หลักประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ

ดังนั้น ภายใต้หลักการดังกล่าว ประเทศดังกล่าวจึงกำหนดปัจจัยที่ควรคำนึงถึงในการกำหนดโครงสร้างและอัตราค่าใช้น้ำ อย่างน้อย 6 ปัจจัย ได้แก่ (1) งบประมาณหรือต้นทุนในการจัดหาน้ำมาใช้ เช่น ค่าก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ ค่าบำรุงรักษาแหล่งน้ำสาธารณะ (2) ประเภทของผู้ใช้น้ำหรือธุรกิจ (3) ประเภทของกิจกรรมการใช้น้ำ (3) ปริมาณน้ำในพื้นที่และตามฤดูกาล หรือระดับน้ำขึ้นน้ำลงตามฤดูกาล (4) ต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อม (5) ต้นทุนการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ และ (6) คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำ เช่น ระดับความเค็ม ปริมาณมลพิษในแหล่งน้ำ (carrying capacity) หรือ ระดับความสกปรกของแหล่งน้ำ

กรณีประเทศตัวอย่างดังกล่าวมีหลักการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำที่เหมือนกันอย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่ (ก) การคำนวณอยู่บนฐานของต้นทุนการก่อสร้างและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (ข) อัตราค่าใช้น้ำสามารถแตกต่างกันได้ตามประเภทผู้ใช้น้ำ และ (ค) คำนึงถึงความเท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรน้ำและฐานะทางเศรษฐกิจ โดยหลักการทั้งสามประการนี้ทำให้โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำของประเทศมีลักษณะ “หลายอัตรา” (multiple rates) มิใช่อัตราเดียวกันทั้งประเทศ (unique rate)

10.4 ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม

เนื้อหาส่วนนี้ประกอบด้วย 4 ส่วนหลัก คือ ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะที่เหมาะสม หลักเกณฑ์การลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำและการยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำ และ ข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะที่คำนึงถึงการลดหย่อนและยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำ โดยมีสาระสำคัญดังนี้

10.4.1 ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม

การกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการใช้ประเภทที่สองและประเภทที่สาม ตามภารกิจของกรมทรัพยากรน้ำตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 นั้นมี **แนวความคิด**ที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้อย่างน้อย 3 ประการ

ประการแรก การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำโดยทั่วไป จะใช้แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ กล่าวคือ ปัจจัยกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ ประกอบด้วย ปัจจัยด้านอุปทาน (ต้นทุนการจัดหาน้ำมาใช้) และปัจจัยด้านอุปสงค์ (ความต้องการใช้น้ำ)

ประการที่สอง การใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ จัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งของปัจจัยด้านอุปสงค์ ซึ่งเป็นความประสงค์ใช้น้ำเพื่อประโยชน์เชิงพาณิชย์และการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก หรือ เพื่อการพัฒนาเมืองและพื้นที่ที่ต้องการพัฒนาเป็นพิเศษ

ประการที่สาม การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่เหมาะสมและเป็นธรรม ประกอบด้วยอย่างน้อย 3 ปัจจัย ได้แก่ (ก) ความสามารถในการจ่าย (ability to pay) กล่าวคือหากผู้ใช้น้ำรายใดมีงบประมาณจำกัดหรือรายได้น้อยก็สามารถจ่ายเงินค่าใช้น้ำในสัดส่วนที่น้อยกว่า และผู้ที่มีงบประมาณสูงหรือรายได้มากก็จะรับภาระเงินค่าใช้น้ำในสัดส่วนที่สูงกว่า (ข) ความเป็นธรรม (justice or fairness) หากภาครัฐเห็นว่าผู้ใช้น้ำที่มีรายได้น้อยควรจะรับภาระการจ่ายค่าใช้น้ำน้อยกว่าผู้ใช้น้ำรายได้มาก หรือ อาจมีการจัดเก็บค่าใช้น้ำที่แตกต่างกันตามฐานะทางเศรษฐกิจของลุ่มน้ำ เช่น ลุ่มน้ำใดมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีมูลค่าต่ำ ก็ควรจะจ่ายค่าใช้น้ำในอัตราที่ต่ำกว่าอีกลุ่มน้ำได้ และ (ค) การคิดอัตราค่าใช้น้ำ ควรพิจารณาปัจจัยด้าน “การปล่อยมลพิษลงแหล่งน้ำ” ของผู้ใช้น้ำด้วย เนื่องจากในปัจจุบันส่วนราชการท้องถิ่นส่วนใหญ่ไม่มีระบบบำบัดน้ำเสียรวม ที่คำนึงถึงความสามารถรองรับมลพิษทางน้ำ (carrying capacity)

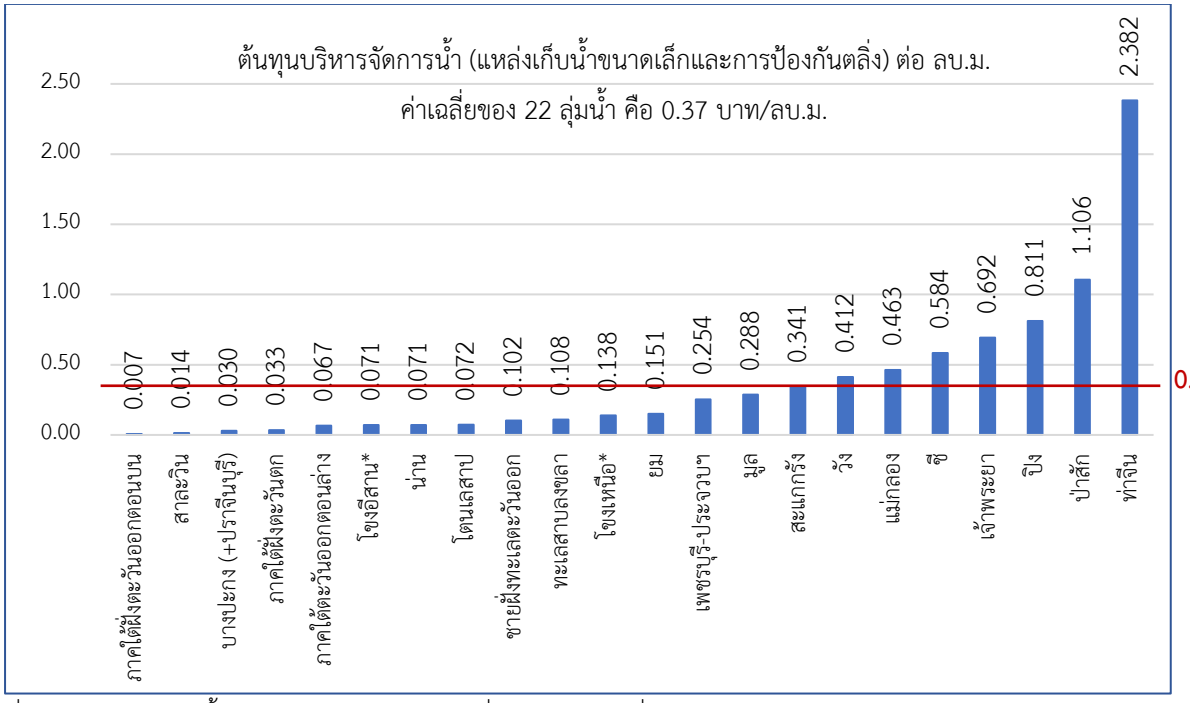
เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำควรสะท้อนต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการใช้น้ำ และผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้น้ำ ซึ่งจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ ตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ และลักษณะการใช้น้ำ **โดยปัจจัยหลักที่ควรพิจารณาในการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ประกอบด้วย 6 ปัจจัย** ดังนี้

(1) หลักการชดเชยต้นทุนการบริหารจัดการน้ำ (cost recovery) แม้ว่าน้ำผิวดินจะได้มาจากธรรมชาติ แต่รัฐบาลมีต้นทุนในการบริหารจัดการน้ำเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างอุปสงค์ของการใช้น้ำและอุปทานของน้ำซึ่งจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ ตัวอย่างของต้นทุนในการบริหารจัดการน้ำ ได้แก่ ต้นทุน

ค่าก่อสร้าง บำรุงรักษา โครงสร้างพื้นฐานสำหรับการบริหารจัดการน้ำ ค่าใช้จ่ายเพื่อการฟื้นฟูแหล่งน้ำ รวมถึงการรักษาสมดุลระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำ เป็นต้น ต้นทุนในการบริหารจัดการน้ำที่แตกต่างกันสะท้อนถึงระดับความยากง่ายของการบริหารกจัดการน้ำในแต่ละพื้นที่

จากข้อมูลงานศึกษาของกรมทรัพยากรน้ำ (2564) พบว่า ต้นทุนการบริหารจัดการน้ำในแต่ละลุ่มน้ำทั้ง 22 ลุ่มน้ำในประเทศไทยมีความแตกต่างกัน โดยต้นทุนเฉลี่ยมีค่าอยู่ระหว่าง 0.007 – 2.382 บาทต่อลบ.ม. (ภาพที่ 10.3) โดยลุ่มน้ำภาคใต้ตะวันออกตอนบนมีต้นทุนเฉลี่ยต่ำที่สุด ในขณะที่ลุ่มน้ำท่าจีนมีต้นทุนเฉลี่ยสูงที่สุด สำหรับค่าเฉลี่ยของต้นทุนทั้ง 22 ลุ่มน้ำอยู่ที่ประมาณ 0.373 บาท/ลบ.ม. โดยปัจจัยในการคำนวณต้นทุนแต่ละลุ่มดังกล่าวนี้มี 5 ประการ ได้แก่ (1) ต้นทุนในการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ (2) ประสิทธิภาพการส่งน้ำ (3) ต้นทุนด้านอุปทานน้ำ (เช่น มูลค่าการลงทุน บนฐานการลงทุนอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กและการป้องกันตลิ่ง และค่าใช้จ่ายการบริหารจัดการน้ำ) (4) เงินสำรองสำหรับการบรรเทาวิกฤตน้ำเมื่อมีการขาดแคลนน้ำ และ (5) ปริมาณอุปทานน้ำทั้งหมดในแต่ละลุ่มน้ำ

ภาพที่ 10.3 ต้นทุนบริหารจัดการน้ำเฉลี่ย (บาท/ลบ.ม.) จำแนกตาม 22 ลุ่มน้ำ

ที่มา: กรมทรัพยากรน้ำ (2564) และการคำนวณเพิ่มเติมโดยคณะที่ปรึกษา

จะเห็นได้ชัดเจนว่าต้นทุนในการบริหารจัดการน้ำมีความแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำจึงควรมีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ลุ่มน้ำเพื่อสะท้อนถึงต้นทุนการบริหารจัดการน้ำที่แตกต่างกัน

(2) หลักค่าใช้จ่ายเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ การอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำมีความสำคัญสำหรับความมั่นคงของอุปทานของน้ำให้มีอยู่อย่างต่อเนื่องในระยะยาว เนื่องจากป่าช่วยกักเก็บน้ำ ชะลอน้ำให้ไหลช้าลงและมีโอกาสดูดซึมไปเก็บไว้ในชั้นดินได้มากขึ้น หากพื้นที่ป่าต้นน้ำถูกทำลาย ปริมาณน้ำก็อาจจลดลงในอนาคต ต้นทุนในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำจึงควรถูกพิจารณาผนวกเข้าไว้เป็นโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำด้วยเช่นกัน โดยต้นทุนดังกล่าวสามารถพิจารณาได้จากข้อมูลต้นทุนหรืองบประมาณในการจัดการพื้นที่ป่าต้นน้ำและป่าอนุรักษ์ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสามารถสืบค้นได้จากหน่วยงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมป่าไม้ (ปม.) และ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช (อส.)

การคาดการณ์การใช้เงินเพื่อการฟื้นฟูพื้นที่ป่าและป่าอนุรักษ์ (ลุ่มน้ำ) และ รักษาระบบนิเวศป่าไม้ ระยะเวลา 11 ปี (2560-2570) เป็นเงินจำนวน 1,829.222 ล้านบาทในกรณีของ ปม. (ครอบคลุมพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ พื้นที่คุณภาพลุ่มน้ำชั้น 1 และ 2 จำนวน 6 ลุ่มน้ำ 10 จังหวัดและครอบคลุมพื้นที่ป่าไม้ที่ได้รับการฟื้นฟูรวม 320,689 ไร่ และ 1,840.591 ล้านบาทในกรณีของ อส. (ครอบคลุมหน่วยงานด้านการอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ 12 ลุ่มน้ำ 23 จังหวัดและครอบคลุมพื้นที่ป่าไม้ที่ได้รับการฟื้นฟูรวม 436,000 ไร่) ซึ่งคาดหมายว่าจะมีปริมาณกักเก็บน้ำในดินของพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารเป็น 687.4 ลบ.ม. ต่อ ไร่ ต่อปี ดังนั้น ประมาณการ “ต้นทุนการอนุรักษ์ป่าไม้ต่อน้ำ 1 ลบ.ม.” เท่ากับ 0.95 และ 0.53 บาท/ลบ.ม.ต่อปี สำหรับพื้นที่ในการดูแลของ อส. และ ปม. ตามลำดับ และหากรวมทั้งสองหน่วยงานจะได้ 1.48 บาท/ลบ.ม./ปี

อย่างไรก็ดี เป้าหมายการใช้งบประมาณแผ่นดินของทั้งสองหน่วยงานดังกล่าวยังมีอีก 4 ประเด็น ได้แก่ ด้านการฟื้นฟูระบบนิเวศ (จำนวนแห่ง) การป้องกันการชะล้างพังทะลายของดินในพื้นที่ป่าต้นน้ำและพื้นที่ลาดชัน (จำนวนไร่) ด้านการสร้างฝายต้นน้ำ (จำนวนแห่ง) และ ด้านปลูกหญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ (จำนวนกล้าต้นไม้) ดังนั้น เพื่อให้ต้นทุนการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำและพื้นที่ป่าต้นน้ำ 1.48 บาท/ลบ.ม./ปี นั้น สอดคล้องกับเป้าหมายของแผนงาน จึงสมมติว่าต้นทุนดังกล่าวทอนน้ำหนักลงให้เหลือเพียงร้อยละ 20 หรือ 1 ใน 5 ที่ของงบประมาณดังกล่าวเป็นการตอบเป้าหมายศักยภาพการกักเก็บน้ำในดิน ซึ่งประมาณการเท่ากับ **0.296 บาทต่อลบ.ม.ต่อปี**

แต่เนื่องจากในปัจจุบันยังไม่มีการเก็บข้อมูลต้นทุนอนุรักษ์ป่าต้นน้ำที่จำแนกตามลุ่มน้ำอย่างชัดเจน ซึ่งในอนาคตควรจะต้องมีการจำแนกพื้นที่ป่าต้นน้ำตามลุ่มน้ำ เพื่อประโยชน์ในการประมาณการต้นทุนอนุรักษ์ป่าต้นน้ำและการออกแบบนโยบายเพื่อการเพิ่ม “น้ำต้นทุน” ของแต่ละลุ่มน้ำได้อย่างเหมาะสมในอนาคต

นอกจากนี้ยังสามารถนำแนวคิดเรื่องการจ่ายค่าตอบแทนในการบริการของระบบนิเวศ ที่เรียกว่า PES (Payment for Ecosystem Service) มาเป็นฐานในการประเมินค่าอนุรักษ์น้ำและพื้นที่ต้นน้ำ PES มีพื้นฐานอยู่บนหลัก “ผู้ได้รับประโยชน์เป็นผู้จ่าย” กล่าวคือ ผู้ที่ได้รับบริการจากระบบนิเวศ (พื้นที่ต้นน้ำ) จ่ายผลประโยชน์ตอบแทนให้แก่ผู้ทำหน้าที่อนุรักษ์ ได้แก่ ชุมชนในพื้นที่ต้นน้ำ ในปัจจุบันยังไม่ได้มีการรวบรวม/ศึกษาถึงต้นทุนและความเต็มใจจ่ายเพื่อการอนุรักษ์น้ำที่ชัดเจน อย่างไรก็ดี มีความสมเหตุสมผลที่จะเชื่อได้ว่าต้นทุนหรือความเต็มใจจ่ายดังกล่าวจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ลุ่มน้ำ

ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำจึงควรมีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ลุ่มน้ำเพื่อสะท้อนถึงต้นทุนในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำที่แตกต่างกันด้วย

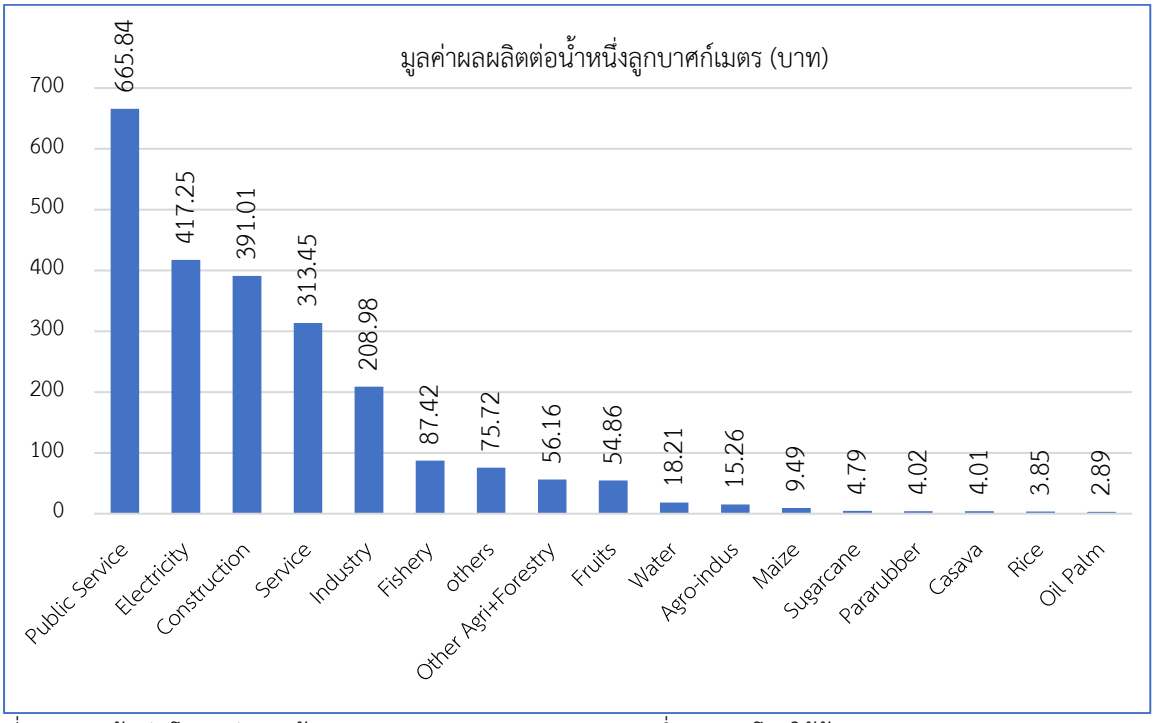
(3) ต้นทุนผลกระทบภายนอกเชิงลบ การใช้น้ำโดยเฉพาะอย่างยิ่งการดึงน้ำในแหล่งน้ำสาธารณะมาใช้ในปริมาณมาก หรือ การเปลี่ยนแปลงทิศทางน้ำโดยการผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ ย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศอันไม่พึงประสงค์ ก่อให้เกิดต้นทุนหรือความเสียหายกับบุคคลที่สามที่ได้รับผลกระทบในเชิงลบ (negative externalities) การลดลงของกระแสน้ำและการเปลี่ยนแปลงกระแสธรรมชาติของแม่น้ำ จนทำให้ปริมาณน้ำในแม่น้ำลดลงอย่างมาก อาจทำให้สารเคมีและธาตุอาหารในน้ำมีความเข้มข้นมากขึ้น หรืออาจก่อให้เกิดการรุกล้ำของน้ำเค็ม ส่งผลต่อคุณภาพน้ำ ส่งผลกระทบต่อผลผลิตทางการเกษตร ตลอดจนการสูญเสียถิ่นที่อยู่ตามธรรมชาติของสัตว์น้ำและพันธุ์พืช (habitat shrinks) เสี่ยงต่อการลดลงของความหลากหลายทางชีวภาพ (less biodiversity) การเปลี่ยนแปลงของกระแสน้ำอาจส่งผลต่อเส้นทางการอพยพและการวางไข่ของสัตว์น้ำ (fewer fish migrate) อีกทั้งอาจส่งผลให้กระบวนการกัดเซาะและการสะสมตะกอนเปลี่ยนทิศทางไป ส่งผลต่อรูปแบบของลำน้ำ กิจกรรมเศรษฐกิจ เช่น อุตสาหกรรมท่องเที่ยว กิจกรรมการพักผ่อน และการประมง ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาวะธรรมชาติของแม่น้ำอาจถูกกระทบโดยการเปลี่ยนแปลงกระแสน้ำและคุณภาพน้ำ นอกจากนี้แม่น้ำมักมีความสำคัญทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณสำหรับชุมชนพื้นเมือง การเปลี่ยนเส้นทางน้ำอาจทำให้กระทบกับประเพณีทางวัฒนธรรม (cultural impacts) ที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำอีกด้วย

อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันยังไม่มีการศึกษาถึงต้นทุนผลกระทบภายนอกจากการใช้น้ำในปริมาณมาก หรือ การผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ ที่ชัดเจนเป็นการเฉพาะพื้นที่ลุ่มน้ำในพื้นที่ดูแลของกรมทรัพยากรน้ำ แต่โดยหลักการที่กล่าวถึงข้างต้นสามารถนำมาเป็นหลักในการวางโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำได้ว่า ผู้ใช้น้ำในปริมาณมาก มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดต้นทุนผลกระทบภายนอกได้มากกว่า **ดังนั้นอัตราค่าใช้น้ำควรมีอัตราที่เพิ่มสูงขึ้นตามช่วงปริมาณการใช้น้ำ หรือที่เรียกว่า “อัตราก้าวหน้า” (progressive rate)** เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม และ สร้างแรงจูงใจให้ผู้ใช้น้ำในปริมาณมากลดการใช้น้ำลงเพื่อลดผลกระทบภายนอกนั่นเอง

(4) ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้น้ำและความสามารถในการจ่าย โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่เป็นธรรม ควรจะสามารถสะท้อนถึงประโยชน์จากการใช้น้ำ ซึ่งหมายถึงความสามารถในการสร้างมูลค่าผลผลิตจากการใช้น้ำเป็นปัจจัยการผลิต (ผ่านเทคนิคตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตที่ผนวกบัญชีน้ำเข้ามาด้วย) ซึ่งพบว่ามูลค่าการใช้น้ำในสาขาการบริการสาธารณะ เป็นสาขาการผลิตที่มีมูลค่าผลผลิตต่อการใช้น้ำ 1 ลบ.ม. สูงที่สุดจากทั้งหมด 17 สาขาการผลิต (ภาพที่ 10.4) รองลงมาคือ การผลิตไฟฟ้า การก่อสร้าง และ ภาคบริการ ตามลำดับ ทั้งนี้ ภาคการเกษตรสามารถสร้างมูลค่าผลผลิตได้น้อยกว่าสาขาการผลิตอื่น ๆ นอกจากนี้ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจอีกอย่างหนึ่งที่อาจนำมาเป็นตัวกำหนดค่าใช้น้ำได้อีก คือ ความสามารถในการจ่ายค่าใช้น้ำ ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากรายได้หรือกำไรจากการผลิตสินค้าและบริการ กล่าวคือ ผู้ที่มีรายได้สูงย่อมมีความสามารถในการจ่ายค่าใช้น้ำที่มากกว่าผู้มีรายได้น้อย

แต่อย่างไรก็ดี ในการกำหนดค่าใช้น้ำยังมีข้อพึงคำนึงถึงอีก 3 ประการ คือ (ก) ความเป็นธรรมระหว่างผู้ใช้น้ำที่อยู่ในสาขาการผลิตเดียวกัน แม้ว่าจะตั้งอยู่ต่างลุ่มน้ำ (ข) ความง่ายในการปฏิบัติ กล่าวคือ การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำที่เหมือนกันของทุกสาขาการผลิตมีความง่ายกว่ามาก และ (ค) การขาดข้อมูลเรื่องประสิทธิภาพการใช้น้ำที่มีความชัดเจนและเป็นที่ยอมรับ **ดังนั้น ในทางปฏิบัติ จึงขอเสนอให้ไม่ต้องนำปัจจัยด้านผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้น้ำและความสามารถในการจ่ายค่าน้ำมาพิจารณาในระยะแรกของการบังคับใช้กฎหมายเรื่องการเก็บค่าใช้น้ำ**

ภาพที่ 10.4 มูลค่าผลผลิตต่อน้ำหนึ่งลูกบาศก์เมตร (บาท) จำแนกตามสาขาการผลิตสำคัญ

ที่มา: คณะผู้วิจัย โดยปรับปรุงข้อมูลของปาณิศา และ คณะ (2564) ซึ่งคำนวณโดยใช้ข้อมูล IO 2010

(5) ความขาดแคลนน้ำ โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ อาจกำหนดให้มีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความรุนแรงของความขาดแคลนน้ำ (water scarcity) โดยสามารถกำหนดอัตราค่าใช้น้ำให้สูงขึ้นเป็นพิเศษเป็นการชั่วคราว (temporary drought surcharge) เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกิดการใช้น้ำอย่างประหยัดเพิ่มมากยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุนี้ ในพื้นที่ที่เกิดภาวะเสี่ยงจากการขาดแคลนน้ำเป็นประจำหรือมีความเสี่ยงด้านภัยแล้งสูง (drought) หรือลุ่มน้ำที่เผชิญกับภาวะความตึงเครียดด้านน้ำ (water stress) อยู่ในระดับสูงและสูงมาก ควรจะมีการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่คำนึงถึงปัจจัยด้านการขาดแคลนน้ำด้วย โดย**ควรจะมีอัตราค่าใช้น้ำที่สูงกว่า**ในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงด้านภัยแล้งต่ำหรือความตึงเครียดน้ำต่ำ **เพื่อส่งสัญญาณที่ถูกต้อง** (correct signaling) ให้ผู้แก้ใช้น้ำสาธารณะทราบถึงสถานการณ์สมดุลน้ำในพื้นที่ และการตัดสินใจใช้เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการใช้น้ำได้อย่างเหมาะสมอีกด้วย

อย่างไรก็ดี ประสิทธิภาพของมาตรการกำหนดค่าใช้น้ำให้สูงขึ้นนี้ ขึ้นอยู่กับการตอบสนองต่อราคาของผู้ใช้น้ำ หรือ “ความยืดหยุ่นของการใช้น้ำต่อราคา” (price elasticity) กล่าวคือ หากมีการตอบสนองต่อราคาสูง (ความยืดหยุ่นสูง) การเพิ่มขึ้นของอัตราค่าใช้น้ำเพียงเล็กน้อยก็เพียงพอที่จะส่งผลให้ผู้ใช้น้ำลดปริมาณการใช้ลงได้มาก ดังนั้นการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำที่เหมาะสมจึงต้องมีการศึกษาถึงค่าความยืดหยุ่นของการใช้น้ำเพื่อให้สามารถกำหนดอัตราที่เหมาะสม เพียงพอที่จะส่งเสริมให้เกิดการประหยัดน้ำที่เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ดีอัตราดังกล่าวจะต้องไม่สูงจนกระทั่งเป็นการซ้ำเติมความเดือดร้อนของผู้ใช้น้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่มีครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำอยู่เป็นจำนวนมาก

(6) การใช้น้ำเพื่อประโยชน์สาธารณะ และ นโยบายของรัฐ ลักษณะของกิจกรรมหรือกิจการบางประเภท อาจมีความจำเป็นหรือสมควรได้รับการลดหย่อนหรือยกเว้นค่าใช้น้ำ เช่น การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคเพื่อดำรงชีวิต เนื่องจากเป็นภารกิจพื้นฐานของรัฐ การใช้น้ำเพื่อประโยชน์สาธารณะ เช่น การดับเพลิง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ฯลฯ รวมไปถึงเหตุผลทางนโยบาย เช่น การส่งเสริมการลงทุนในบางท้องที่ การบรรเทาความเดือนร้อนทางเศรษฐกิจในบางท้องที่ หรือในกรณีที่การใช้น้ำในกิจการที่ไม่ได้ก่อให้เกิดการสูญเสียน้ำ เช่น การใช้น้ำผ่านเขื่อนเพื่อการผลิตไฟฟ้า เป็นต้น

เพื่อให้เกิดความเข้าใจหลักการและแนวทางกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะจากการใช้น้ำประเภทที่สองและสาม การศึกษานี้จึงนำแนวคิดนี้เสนอต่อกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (หน่วยงานออกนโยบายด้านเศรษฐกิจ ตัวแทนภาคเอกชน และ หน่วยงานภาคปฏิบัติ) รวมทั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในภูมิภาค **เพื่อรับฟังความเห็นและข้อเสนอแนะ** รวมทั้งข้อกังวลหรือปัญหาอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการวางนโยบายกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะให้เหมาะสมต่อไป โดยสามารถสรุปความเห็นและข้อเสนอแนะในประเด็นปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะได้ดังนี้

เป็นที่ยอมรับว่าการจัดเก็บค่าใช้น้ำจะช่วยในการส่งเสริมประสิทธิภาพการใช้น้ำตั้งแต่ระดับปานกลางระดับมากและมากที่สุด (ร้อยละ 36 และ ร้อยละ 45 ของผู้ตอบแบบสอบถาม 255 ราย) ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำทั้ง 6 ปัจจัยเหมาะสมแล้ว หากแต่ปัจจัยที่ควรจะนำมาพิจารณาหลักคือ (ก) ปริมาณน้ำในระบบหรือฤดูกาลของน้ำ (ข) ผลกระทบภายนอกที่เกิดขึ้นจากการใช้น้ำสาธารณะ และ (ค) ลักษณะและวัตถุประสงค์การใช้น้ำตามนโยบายของรัฐ

สำหรับปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราแต่ละปัจจัยมีความเห็นที่น่าสนใจดังนี้ ส่วนใหญ่เห็นว่าอัตราค่าใช้น้ำบนฐานต้นทุนในการบริหารจัดการน้ำสาธารณะควรจะมีความแตกต่างกันในแต่ละลุ่มน้ำ (ร้อยละ 58 ของผู้ตอบแบบสอบถาม 255 ราย) และเห็นว่าอัตราค่าใช้น้ำควรแตกต่างกันในแต่ประเภทอุตสาหกรรมภายใต้ปัจจัยความสามารถในการจ่ายและผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้น้ำ (ร้อยละ 75 ของผู้ตอบแบบสอบถาม) อีกทั้งเห็นว่าอัตราค่าใช้น้ำควรมีอัตราแตกต่างกันตามปริมาณการใช้เพื่อสะท้อนต้นทุนผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน (ร้อยละ 75.7 ของผู้ตอบแบบสอบถาม) ตลอดจนเห็นว่าผู้ใช้น้ำควรจ่ายเงินเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำให้อุดมสมบูรณ์ไม่ถูกทำลาย (ร้อยละ 81.1 ของผู้ตอบแบบสอบถาม) โดยแบ่งเป็นกลุ่มที่เห็นว่าการจ่ายค่าใช้น้ำเพื่อการอนุรักษ์ต้นน้ำควรเป็นไปด้วยความสมัครใจ (ร้อยละ 23.5) บางกลุ่มเห็นว่าควรจัดเก็บรวมเป็นค่าใช้น้ำเลย (ร้อยละ 57.6) นอกจากนี้ บางส่วนเห็นว่าในภาวะที่ขาดแคลนน้ำในช่วงน้ำแล้งควรเก็บค่าน้ำในอัตราที่สูงขึ้น เพื่อเป็นการเตือนผู้ใช้น้ำให้ใช้น้ำอย่างประหยัด (ร้อยละ 42 ของผู้ตอบแบบสอบถาม)

ในที่สุด ข้อเสนอด้านปัจจัยที่เหมาะสมสำหรับกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม คือต้องคำนึงถึง 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่

(1) การชดเชยต้นทุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะในแต่ละลุ่มน้ำ โดยพิจารณาจากข้อมูลด้านต้นทุนของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง คือ ต้นทุนในการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ ประสิทธิภาพการส่งน้ำ ต้นทุน

อุปทานน้ำ (เช่น มูลค่าการลงทุน และ ค่าใช้จ่ายการบริหารจัดการน้ำ) เงินสำรองสำหรับการบรรเทาวิกฤตน้ำเมื่อมีการขาดแคลนน้ำ และปริมาณอุปทานน้ำทั้งหมดในแต่ละลุ่มน้ำ

(2) การชดเชยต้นทุนการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำและระบบนิเวศป่าไม้ที่เป็นการเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนของแต่ละลุ่มน้ำ[2] โดยพิจารณาโครงการของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกับแผนการบริหารทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ (อนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำและระบบนิเวศป่าไม้)

(3) การชดเชยผลกระทบภายนอกต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมอันเนื่องจากการใช้น้ำสาธารณะในปริมาณมากหรือมีการลงทุนในแหล่งน้ำเพื่อจัดสรรน้ำในปริมาณมากหรือผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ ซึ่งสามารถสะท้อนการใช้น้ำประเภทที่สามได้ (ตามนิยามในมาตรา 41 แห่ง พ.ร.บ.ทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561)[3]

สำหรับปัจจัยด้านการใช้น้ำเพื่อสาธารณะประโยชน์ควรจะนำไปเป็นหลักเกณฑ์การลดหย่อนค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะ

ส่วนปัจจัยด้านผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการใช้น้ำจะยังไม่นำมาพิจารณาในช่วงแรกด้วยเหตุผล 3 ประการ คือ (ก) ความเป็นธรรมระหว่างผู้ใช้น้ำที่อยู่ในสาขาการผลิตเดียวกัน แม้ว่าจะตั้งอยู่ต่างลุ่มน้ำ (ข) ความง่ายในการปฏิบัติ ที่การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำที่เหมือนกันของทุกสาขาการผลิตมีความง่ายกว่ามาก และ (ค) การขาดข้อมูลเรื่องประสิทธิภาพการใช้น้ำที่มีความชัดเจนและเป็นที่ยอมรับ[4]

ส่วนปัจจัยด้านการขาดแคลนน้ำจะยังไม่นำมาพิจารณาในช่วงแรกด้วยเหตุผล 4 ประการ คือ (ก) ยังขาดข้อมูลด้านการตอบสนองหรือความยืดหยุ่นต่ออัตราค่าใช้น้ำของผู้ใช้น้ำ (price elasticity) เพื่อให้สามารถกำหนดอัตราที่เหมาะสม เพียงพอที่จะส่งเสริมให้เกิดการประหยัดน้ำที่เพิ่มขึ้น (ข) การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะในช่วงฤดูกาลขาดแคลนน้ำอาจจะใช้มาตรการบังคับในรูปแบบอื่น แทนการเก็บค่าใช้น้ำก็ได้ (ค) ปัจจัยด้านการขาดแคลนน้ำอาจจะนำไปใช้ในหลักเกณฑ์ในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำก็ได้[5] เนื่องจากปัจจัยด้านการขาดแคลนน้ำนี้จะนำมาพิจารณาเฉพาะในช่วงที่มีการประกาศเขตภาวะน้ำแล้ง และเขตภาวะน้ำแล้งอย่างรุนแรง ซึ่งมักจะเกิดขึ้นในบางพื้นที่และช่วงเวลาสั้น (หากภาวะน้ำแล้งและภาวะน้ำแล้ง

[2] นอกจากนี้ ร้อยละ 11.4 ของผู้ตอบแบบสอบถาม 255 ราย **ไม่เห็นด้วยที่ผู้ใช้น้ำควรจ่ายเงินเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ**เนื่องจากควรจะเป็นการบริหารจัดการของภาครัฐ ส่วนหนึ่งเห็นว่าการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำไม่ใช่ต้นทุนทางตรง แต่หากมีการจ่ายเงินในส่วนนี้ควรจะมีตัวชี้วัดว่าเงินที่จ่ายนั้นสามารถอนุรักษ์พื้นที่ได้สำเร็จ

[3] เนื่องจากร้อยละ 17.5 ของผู้ตอบแบบสอบถาม 255 ราย เห็นว่าอัตราค่าใช้น้ำควรมีอัตราเดียวกัน ไม่ว่าจะใช้น้ำในปริมาณน้อยหรือมากก็ตาม เนื่องจากหากใช้น้ำปริมาณมากจะต้องจ่ายค่าใช้น้ำตามปริมาณการใช้อยู่แล้ว (ปริมาณ x ราคา) เพื่อความสะดวกและง่ายต่อการบริหารจัดการค่าน้ำรวมทั้งทำให้มีความโปร่งใสในการจัดเก็บ

[4] ร้อยละ 20 ของผู้ตอบแบบสอบถาม 255 ราย เห็นว่าควรมีค่าใช้น้ำอัตราเดียวกันทุกประเภทอุตสาหกรรม เนื่องจากลดความยุ่งยากในการจัดเก็บ และข้อมูลการใช้น้ำแต่ละภาคอุตสาหกรรมไม่ครบถ้วน

[5] ร้อยละ 35 ของผู้ตอบแบบสอบถาม 255 ราย เห็นว่าผู้ใช้น้ำมีภาระเพิ่มกรณีเมื่อเกิดวิกฤติภัยแล้งอยู่แล้ว มิควรเป็นการซ้ำเติมผู้ใช้น้ำ และอาจจะสร้างความสับสน ยุ่งยากในทางปฏิบัติ และอีกร้อยละ 25 ยังไม่แน่ใจว่าควรจะดำเนินการอย่างไร แม้ว่าจะมีผู้ที่เห็นด้วยกับการเก็บค่าน้ำสูงขึ้นในภาวะน้ำแล้งมากกว่าผู้ไม่เห็นด้วย แต่ก็มีผู้ที่ไม่แน่ใจจำนวนมากด้วยเช่นกัน และเป็นกรณีที่มีผู้ให้เหตุผลเพิ่มเติมเป็นจำนวนมาก (90 คน) ซึ่งส่วนใหญ่ให้เหตุผลสำหรับการไม่ควรเก็บค่าน้ำในอัตราที่สูงขึ้น โดยแสดงเหตุผลหลัก ๆ ในทิศทางเดียวกันคือหากพิจารณาภาวะแล้งในอัตราค่าน้ำจะสร้างผลกระทบอย่างมากต่อประชาชนและระบบเศรษฐกิจ แต่ควรจะเป็นการบริหารจัดการด้วยวิธีการอื่นแทนการเก็บค่าใช้น้ำที่สูงขึ้นในภาวะน้ำแล้ง

อย่างรุนแรงหมดไป ก็จะมีการยกเลิกประกาศเขตภาวะน้ำแล้งและเขตภาวะน้ำแล้งอย่างรุนแรง) และ (ง) ปัจจัยด้านการขาดแคลนน้ำนี้ อาจจะสามารถนำมาประยุกต์ใช้ระดับลุ่มน้ำในอนาคต เมื่อมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับความเสี่ยงด้านการขาดแคลนน้ำซ้ำซากหรือภาวะแล้งซ้ำซาก หรือ ในลุ่มน้ำที่มีความตึงเครียดด้านน้ำ (water stress) อยู่ในระดับสูง ซึ่งจะช่วยส่งสัญญาณให้แก่ผู้ใช้น้ำได้ 2 สัญญาณ อย่างใดอย่างอนึ่ง คือ สัญญาณแรก อัตราค่าใช้น้ำในพื้นที่แล้งซ้ำซาก/ลุ่มน้ำที่มีความตึงเครียดด้านน้ำสูงกว่าพื้นที่อื่น/ลุ่มน้ำอื่น เพื่อส่งสัญญาณเรื่องความหายากของน้ำสาธารณะและต้นทุนการอนุรักษ์แหล่งน้ำสาธารณะ ซึ่งจะทำให้เกิดการใช้น้ำอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ หรือ สัญญาณที่สอง อัตราค่าใช้น้ำในพื้นที่แล้งซ้ำซาก/ลุ่มน้ำที่มีความตึงเครียดด้านน้ำต่ำกว่าพื้นที่อื่น/ลุ่มน้ำอื่น เพื่อส่งสัญญาณเรื่องความเดือดร้อนด้านการแย่งชิงทรัพยากรน้ำและการอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามได้ ซึ่งจะนำไปสู่การพิจารณาการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนโยบายของภาครัฐ และการเห็นพ้องต้องกันของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG 6.4) และเพื่อบรรเทาความเดือนร้อนให้แก่ภาคเศรษฐกิจ/ภาคชุมชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า

10.4.2 โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะที่เหมาะสม

จากข้อเสนอด้านปัจจัยที่เหมาะสมสำหรับกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม คือต้องคำนึงถึง 3 ปัจจัยหลักดังกล่าวข้างต้น ได้แก่

(1) การชดเชยต้นทุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะในแต่ละลุ่มน้ำ โดยพิจารณาจากข้อมูลด้านต้นทุนของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง คือ ต้นทุนในการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ ประสิทธิภาพการส่งน้ำ ต้นทุนอุปทานน้ำ (เช่น มูลค่าการลงทุน และ ค่าใช้จ่ายการบริหารจัดการน้ำ) เงินสำรองสำหรับการบรรเทาวิกฤตน้ำเมื่อมีการขาดแคลนน้ำ และปริมาณอุปทานน้ำทั้งหมดในแต่ละลุ่มน้ำ ทั้งนี้ สมมติกำหนดให้เป็นตัวแปร C

(2) การชดเชยต้นทุนการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำและระบบนิเวศป่าไม้ที่เป็นการเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนของแต่ละลุ่มน้ำ โดยพิจารณาโครงการของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกับแผนการบริหารทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ (อนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำและระบบนิเวศป่าไม้) ทั้งนี้ สมมติกำหนดให้เป็นตัวแปร S และ

(3) การชดเชยผลกระทบภายนอกต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมอันเนื่องจากการใช้น้ำสาธารณะในปริมาณมากหรือมีการลงทุนในแหล่งน้ำเพื่อจัดสรรน้ำในปริมาณมากหรือผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ ซึ่งสามารถสะท้อนการใช้น้ำประเภทที่สามได้ (ตามนิยามในมาตรา 41 แห่ง พ.ร.บ.ทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561) ทั้งนี้ สมมติกำหนดเป็นตัวแปร E

นอกจากนี้ **โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ จะแบ่งออกเป็นช่วงชั้น ตามปริมาณการใช้น้ำ** เช่น

- ปริมาณการใช้น้ำช่วงที่ 1 จะพิจารณากำหนดอัตราค่าใช้น้ำเฉพาะต้นทุนการบริหารจัดการน้ำ ตัวอย่างเช่น C บาท/ลบ.ม.
- ปริมาณการใช้น้ำช่วงที่ 2 จะพิจารณากำหนดอัตราค่าใช้น้ำจากต้นทุนการบริหารจัดการน้ำและต้นทุนการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำและพื้นที่ต้นน้ำ เช่น C + S บาท/ลบ.ม.
- ปริมาณการใช้น้ำช่วงที่ 3 พิจารณากำหนดอัตราค่าใช้น้ำจากต้นทุนการบริหารจัดการน้ำ ต้นทุนการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำและพื้นที่ต้นน้ำ และต้นทุนผลกระทบภายนอก เช่น C + S + E บาท/ลบ.ม.

ในกรณีที่ไม่สามารถประเมินต้นทุนเหล่านั้นแยกเป็นรายการได้อย่างชัดเจน ในทางปฏิบัติสามารถกำหนดอัตราค่าใช้น้ำต่อหน่วยในแต่ละช่วงให้เพิ่มสูงขึ้นเป็นสัดส่วนกัน เช่น หากอัตราค่าใช้น้ำต่อหน่วยในช่วงที่ 1 เท่ากับ C บาท อัตราค่าใช้น้ำต่อหน่วยในช่วงที่ 2 เท่ากับ 1.05C (เพิ่มขึ้น 5% จากช่วงที่ 1) และอัตราค่าใช้น้ำต่อหน่วยในช่วงที่ 3 เท่ากับ 1.10C (เพิ่มขึ้น 10 % จากช่วงที่ 1) เป็นต้น เพื่อให้สะท้อนต้นทุนที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงปริมาณการใช้น้ำสาธารณะ ดังนั้น ข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะสำหรับผู้ใช้น้ำจะแบ่งเป็น **ขั้นบันได** และมีลักษณะเป็น**อัตราก้าวหน้า (progressive rate)** ตามที่แสดงในตารางที่ 10.1

โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะดังปรากฏในตารางที่ 10.1 สามารถประยุกต์ใช้ได้ทั้ง**ระดับประเทศก็ได้ หรือ ระดับลุ่มน้ำก็ได้ขึ้นอยู่**กับข้อมูลที่แม่นยำที่จำแนกตามลุ่มน้ำได้ โดยอาจแบ่งแนวทางการดำเนินงานออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ **ระยะแรก** อาจจะกำหนดเป็นอัตราเดียวกันทั้งประเทศ (ทุกลุ่มน้ำ และ ทุกประเภทกิจการตามนิยามของการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม) เพื่อให้เกิดความเข้าใจของระบบค่าใช้น้ำ **ระยะที่สอง** เมื่อกรมทรัพยากรน้ำมีข้อมูลการใช้น้ำของผู้ขอรับใบอนุญาตใช้น้ำสาธารณะและเมื่อผู้ใช้น้ำสาธารณะประเภทที่สองและประเภทที่สามมีความคุ้นเคยกับระบบการเก็บค่าใช้น้ำแล้ว โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำก็ควรจะปรับเปลี่ยนให้เหมาะสม โดยอัตราค่าใช้น้ำที่จะประกาศใช้ ควรจะเป็นอัตราที่สะท้อนถึง “ต้นทุนด้านการบริหารจัดการน้ำ” และ “ต้นทุนด้านการอนุรักษ์ต้นน้ำและพื้นที่ป่าต้นน้ำ” กับ “ต้นทุนด้านผลกระทบภายนอกเชิงลบ” และ **ระยะที่สาม** เมื่อกรมทรัพยากรน้ำมีข้อมูลที่แม่นยำและเพียงพอ โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ ควรจะเป็นแบบขั้นบันได และ มีอัตราค่าใช้น้ำระดับลุ่มน้ำ ที่สะท้อนต้นทุนทั้งสามด้านดังกล่าว

ตารางที่ 10.1 ข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะแบบขั้นบันไดระดับประเทศหรือระดับลุ่มน้ำ

ระดับลุ่มน้ำ X หรือ ระดับประเทศ	ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ (บาทต่อ ลบ.ม.)			รวม (บาท/ลบ.ม.)
	ต้นทุนบริหาร จัดการน้ำ	ค่าอนุรักษ์ พื้นที่ป่าต้นน้ำ	ต้นทุนผลกระทบ ภายนอก	
(ช่วงที่ 1) **ปริมาณการใช้น้ำน้อยกว่า Q1**	C			C
(ช่วงที่ 2) **ปริมาณการใช้น้ำตั้งแต่ Q1 ขึ้นไป** **แต่น้อยกว่า Q2**	C	S = 0.05 C		C + S = 1.05 C
(ช่วงที่ 3) **ปริมาณการใช้น้ำมากกว่า Q2**	C	S = 0.05 C	E = 0.10 C	C+S+E = 1.15 C

ที่มา: คณะที่ปรึกษา

ในกรณีที่กำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะจำแนกตามการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม โดยยังคงแบ่งช่วงปริมาณการใช้น้ำ และภาระต้นทุนที่ผู้ใช้น้ำรับผิดชอบ และสมมติค่าตัวแปร C, S, E ตามที่กล่าวไว้ข้างต้น ดังนั้น ข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะจำแนกตามการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม จะมีลักษณะเป็นขั้นบันไดและเป็นอัตราแบบก้าวหน้า ตามที่แสดงในตารางที่ 10.2 ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ได้ทั้งระดับประเทศก็ได้ หรือ ระดับลุ่มน้ำก็ได้ขึ้นอยู่กับข้อมูลที่แม่นยำที่จำแนกตามลุ่มน้ำได้ สำหรับตารางที่ 10.3 จะแสดงตัวเลขการคำนวณอัตราค่าใช้น้ำและรายจ่ายค่าใช้น้ำต่อปี โดยนำตัวเลขที่มีการประมาณการไว้ในหัวข้อ 10.4.1 คือ ข้อมูลต้นทุนการบริหารจัดการน้ำ เท่ากับ 0.373 บาท/ลบ.ม. และกำหนดให้การใช้น้ำมากกว่า 30,000 ลบ.ม./วัน หรือ 10.8 ล้าน ลบ.ม.ต่อปี เป็นการใช้น้ำในปริมาณมาก เทียบเท่าการใช้น้ำประเภทที่สาม และแบ่งช่วงชั้นปริมาณการใช้น้ำเป็น 3 ช่วง และกำหนดให้การใช้น้ำประเภทที่สอง แบ่งช่วงชั้นปริมาณการใช้น้ำออกเป็น 2 ช่วง โดยใช้เกณฑ์ที่ 5.4 ล้าน ลบ.ม./ปี

ตารางที่ 10.2 ข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำแบบขั้นบันได ระดับประเทศ จำแนกตามประเภทการใช้น้ำ

โครงสร้างแบบขั้นบันได ระดับประเทศ	**ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ**			**รวมอัตรา (บาทต่อ ลบ.ม.)**	**รายจ่ายค่าใช้น้ำ (ล้านบาท)**
	ต้นทุนบริหารจัดการน้ำ	**ค่าอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ**	**ต้นทุนผลกระทบภายนอก**		
การใช้น้ำประเภทที่สอง (สมมติใช้น้ำ Q1.5 ล้าน ลบ.ม./ปี).....รวมจ่าย (ล้านบาท) = T1+T2					
(ช่วงที่ 1) ปริมาณการใช้น้ำน้อยกว่า Q1	C			C	C คูณ Q1 = T1
(ช่วงที่ 2) ปริมาณการใช้น้ำตั้งแต่ Q1 ขึ้นไป	C	0.05 C		1.05 C	1.05C คูณ (Q1.5 – Q1) = T2
การใช้น้ำประเภทที่สาม (สมมติใช้น้ำ Q3 ล้าน ลบ.ม./ปี).....รวมจ่าย (ล้านบาท) = T1+T3+T4					
(ช่วงที่ 1) ปริมาณการใช้น้ำน้อยกว่า Q1	C			C	C คูณ Q1 = T1
(ช่วงที่ 2) ปริมาณการใช้น้ำตั้งแต่ Q1 ขึ้นไปแต่น้อยกว่า Q2	C	0.05 C		1.05 C	1.05C คูณ (Q2 – Q1) = T3
(ช่วงที่ 3) ปริมาณการใช้น้ำมากกว่า Q2	C	0.05 C	0.10 C	1.15 C	1.15C คูณ (Q3 – Q2) = T4

ที่มา: คณะที่ปรึกษา

ตารางที่ 10.3 ตัวอย่างโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำแบบขั้นบันได และรายจ่ายค่าใช้น้ำ

โครงสร้างแบบขั้นบันไดระดับประเทศ	ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ			รวมอัตรา (บาทต่อ ลบ.ม.)	รายจ่ายค่าใช้น้ำ (ล้านบาท)
	ต้นทุนบริหารจัดการน้ำ	ค่าอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ	ต้นทุนผลกระทบภายนอก		
การใช้น้ำประเภทที่สอง (สมมติใช้น้ำ 10 ล้าน ลบ.ม./ปี).....รวมจ่าย (ล้านบาท) = 3.817					
ปริมาณการใช้น้ำไม่เกิน 5.4 ล้าน ลบ.ม.ต่อปี	0.373			0.373	0.373 x 5.4 = 2.014
ปริมาณการใช้น้ำเกินกว่า 5.4 ล้าน ลบ.ม.ต่อปี ขึ้นไป	0.373	0.019		0.392	0.392 x (10 – 5.4) = 1.803
การใช้น้ำประเภทที่สาม (สมมติใช้น้ำ 15 ล้าน ลบ.ม./ปี).....รวมจ่าย (ล้านบาท) = 5.933					
ปริมาณการใช้น้ำไม่เกิน 5.4 ล้าน ลบ.ม.ต่อปี	0.373			0.373	0.373 x 5.4 = 2.014
ปริมาณการใช้น้ำเกินกว่า 5.4 แต่ไม่เกิน 10.8 ล้าน ลบ.ม.ต่อปี	0.373	0.019		0.392	0.392 x (10.8 – 5.4) = 2.117
ปริมาณการใช้น้ำเกิน 10.8 ล้าน ลบ.ม. ต่อปี	0.373	0.019	0.037	0.429	0.392 x (15 – 10.8) = 1.802

ที่มา: คณะที่ปรึกษา

โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะแบบขั้นบันไดและบังคับใช้กับทุกลุ่มน้ำทั้งประเทศ และบังคับใช้กับทุกกิจการเหมือนกัน จะสะท้อนความเท่าเทียม (equality) และความเสมอภาคที่ไม่เลือกปฏิบัติ (equity) โดยแต่ละกิจการจะแตกต่างกันที่รายจ่ายด้านน้ำ (water bill) ซึ่งจะแปรตามปริมาณการใช้น้ำ ไม่ว่าจะเป็นกิจการไฟฟ้าหรือกิจการประปา กิจการท่องเที่ยว อุตสาหกรรม หรือ ไม่ว่าจะเป็นกิจการขนาดเล็ก-กลาง-ใหญ่ และหากมีการปรับอัตราค่าใช้น้ำเพิ่มขึ้นหรือลดลงตามการเปลี่ยนแปลงบริบทของเศรษฐกิจและสังคม ทุกสาขาการผลิตหรือทุกขนาดของกิจการจะได้รับการปรับอัตราค่าใช้น้ำเหมือนกันหรือเสมอภาคถ้วนหน้า

อย่างไรก็ดี หากนโยบายของกรมทรัพยากรน้ำมีแนวคิดจะกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะที่สะท้อนความเป็นธรรม (fairness) สามารถกำหนดโครงสร้างได้ดังนี้

(ก) อัตราค่าใช้น้ำ แตกต่าง ตามบริบทลุ่มน้ำ เนื่องจากความสมดุลน้ำของแต่ละลุ่มน้ำมีเงื่อนไขแตกต่างกัน เพื่อความเป็นธรรมระหว่างลุ่มน้ำ คือมีการใช้น้ำในลักษณะมีเงื่อนไขกำหนดแต่ละลุ่มน้ำเพื่อให้สมดุลน้ำของตัวเขาเอง (สมมติลุ่มน้ำ 22 ลุ่มน้ำแยกอิสระจากกัน)

(ข) อัตราค่าใช้น้ำ แตกต่าง ตามกิจกรรมการใช้น้ำ เนื่องจากเงื่อนไขด้านเทคโนโลยีของแต่ละกิจการแตกต่างกัน (เช่น ไฟฟ้าพลังงานน้ำ) ซึ่งอาจจะมีการยกเว้นหรือลดหย่อนค่าใช้น้ำ ส่วนภายใต้เงื่อนไขของเทคโนโลยีใช้น้ำด้วยความจำเป็นที่ต้องใช้น้ำมาก จึงอาจจำเป็นต้องลดหย่อน เป็นความจำเป็นทางเทคโนโลยีไม่สามารถหาตัวไหนดีไปกว่านี้อีกต่อไปแล้ว รอจนกว่าจะมีที่ดีกว่าเข้ามาจึงขอปรับและต้องให้เวลาในการปรับเปลี่ยน ซึ่งจะเป็นธรรมสำหรับธุรกิจที่มีความจำเป็นจริง ๆ ที่ต้องใช้แบบนี้

(ค) อัตราค่าใช้น้ำ แตกต่าง ตามปริมาณการใช้น้ำของกิจการต่าง ๆ (ซึ่งสะท้อนผ่านขนาดของกิจการ) เนื่องจากสัดส่วนรายจ่ายด้านน้ำ (water bill) ต่อต้นทุนรวมของกิจการขนาดเล็ก-กลางอาจสูงเกินไป ฉะนั้นธุรกิจขนาดใหญ่ กลาง เล็ก ควรจะมีอัตราค่าใช้น้ำที่ไม่เท่ากัน หรือจะการเสนอเรื่องค่าลดหย่อนของความสามารถในการจ่าย เช่น กิจการเล็กธุรกิจเล็กมาก สัดส่วนค่าใช้น้ำอาจจะประมาณร้อยละ 50 ของต้นทุนในการบริหารจัดการ ขณะที่ธุรกิจขนาดใหญ่ทำธุรกิจแบบเดียวกัน โรงแรมขนาดเล็กกับโรงแรมขนาดใหญ่ ปริมาณการใช้น้ำอาจต่างกัน แต่ Water Bill เป็นสัดส่วนที่ต่างกันอย่างชัดเจนก็ได้ เป็นต้น

(ง) อัตราค่าใช้น้ำ เพิ่มขึ้นในอัตราที่แตกต่างกัน (เช่น ร้อยละ 5 ร้อยละ 10) ตามศักยภาพของธุรกิจ (SME หรือ ที่มีการใช้น้ำในปริมาณที่แตกต่างกัน) เพราะกิจการขนาดใหญ่หรือใช้น้ำปริมาณมาก ควรรับผิดชอบต่อต้นทุนน้ำมากกว่า ทั้งด้านการอนุรักษ์ต้นน้ำและผลกระทบเชิงลบจากการใช้น้ำในปริมาณมาก

มุมมองด้านการเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะที่เป็นธรรมที่ได้จากการสอบถามความเห็นจาก**การประชุมรับฟังความเห็นในภูมิภาค** พบว่า การเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะที่เป็นธรรมควรมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังนี้ (1) ค่าน้ำที่เป็นธรรมต้องพิจารณาปริมาณและคุณภาพของน้ำต่อค่าใช้จ่ายในการใช้น้ำ (2) คุ้มค่าต่อการจ่ายและไม่สร้างภาระให้กับผู้ใช้น้ำและผู้ประกอบการ ราคาค่าน้ำต้องไม่สูงจนเกินไปและไม่ต่ำจนกลายเป็นภาระของรัฐ (3) อัตราค่าใช้น้ำที่แตกต่างกันตามประเภทการใช้น้ำ (4) ต้องเป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วน เป็นราคาที่เหมาะสม สร้างประโยชน์ อย่างแท้จริง ทั้งที่เป็นตัวเงินและมิใช่ตัวเงิน เช่นการตอบแทนในเชิงอนุรักษ์น้ำ และ (5) ครอบคลุมถึงเกษตรกรรมทุกขนาดด้วย (รวมผู้ใช้น้ำประเภทที่ 1) แต่อาจจะมีส่วนลดต่างจากกลุ่มอื่น

10.4.3 หลักเกณฑ์การลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำและการยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำ

หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำและการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะ มีอย่างน้อย 6 ปัจจัย ดังนี้

(1) ปัจจัยด้านความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ โดยลดหย่อนหรือยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำให้แก่บุคคลหรือกิจการที่อาศัยแหล่งน้ำสาธารณะเพียงแหล่งเดียว หรือในท้องที่ที่ไม่มีบริการสาธารณูปโภคของรัฐที่จำเป็นต่อการดำรงชีพหรือการประกอบกิจการ

(2) ปัจจัยด้านการใช้ทรัพยากรน้ำเพื่อประโยชน์สาธารณะหรือกิจการที่ไม่แสวงหากำไร รวมถึงการดำเนินการขององค์กรหรือกิจการของผู้ใช้น้ำที่เป็นประโยชน์โดยตรงต่อทรัพยากรน้ำสาธารณะ ทรัพยากรธรรมชาติอื่นที่เกี่ยวข้องและสิ่งแวดล้อม หรือการดำเนินกิจกรรมเป็นครั้งคราวโดยมีความมุ่งหมายเพื่อสาธารณประโยชน์

(3) ปัจจัยด้านศักยภาพในการจ่ายเงินหรือภาระของประชาชน กล่าวคือ ภาครัฐมุ่งหมายจะให้ความช่วยเหลือผู้ประกอบกิจการหรือหน่วยงานที่ต้องดำเนินการ เพื่อเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายอันเป็นปัจจัยสำคัญในการคิดคำนวณเป็นต้นทุนในการประกอบกิจการหรือดำเนินการนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจการขนาดเล็ก วิสาหกิจขนาดกลางหรือขนาดย่อม วิสาหกิจชุมชน หรือการร่วมกลุ่มกิจการของสมาชิกในชุมชน เพื่อสนับสนุนให้กิจการเหล่านี้เกิดขึ้นได้ในระยะเริ่มแรก ตลอดจนสามารถประกอบกิจการหรือดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง โดยศักยภาพในการจ่ายเงินสามารถคำนึงถึงลักษณะของกิจการ ขนาดของธุรกิจหรือรายได้หรือผลกำไรของการประกอบกิจการ

(4) ปัจจัยด้านนโยบายรัฐเพื่อสนับสนุนการดำเนินการเรื่องหนึ่งเรื่องใด หรือกิจการหนึ่งกิจการใดเป็นการเฉพาะ หรือ ในพื้นที่ที่ได้รับการสนับสนุนการลงทุนจากรัฐ ตามกลไกของกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยไม่คำนึงถึงประเภทของกิจการที่มีการดำเนินงานหรือประกอบกิจการอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวก็ได้

(5) ปัจจัยด้านลักษณะของกิจการหรือกิจกรรมที่มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำสาธารณะ ตัวอย่างเช่น

(5.1) การใช้น้ำสำหรับกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดการสูญเสียน้ำในเชิงปริมาณหรือก่อให้เกิดผลกระทบในเชิงคุณภาพ อาทิ (ก กิจกรรมการใช้น้ำในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมสันทนาการและการกีฬาในแหล่งทรัพยากรน้ำโดยตรง (ข) กิจการในภาคอุตสาหกรรมที่มีการใช้น้ำในระบบการผลิตที่ไม่ส่งผลให้เกิดการสูญเสียปริมาณน้ำออกไปจากระบบการผลิต หรือการใช้ในระบบหล่อเย็นเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิตซึ่งจะมีการสูญเสียปริมาณน้ำจากการระเหยในระบบการผลิตและระบบหล่อเย็นเพียงเล็กน้อย ส่วนน้ำที่เหลือจากระบบหล่อเย็นจะได้รับการปรับปรุงคุณภาพและอุณหภูมิให้ได้มาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนดแล้วระบายกลับสู่แหล่งน้ำตามธรรมชาติต่อไป และ (ค) การผลิตพลังงานไฟฟ้า โดยการใช้น้ำในกระบวนการผลิตกระแสไฟฟ้านั้นไม่ส่งผลให้เกิดการสูญเสียปริมาณน้ำออกไปจากระบบ

(5.2) การใช้น้ำที่มีคุณภาพไม่เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์โดยตรง ด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ (ก) เนื่องจากจำเป็นต้องผ่านกระบวนการปรับปรุงคุณภาพเสียก่อนจึงจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของกิจการหรือกิจกรรมการใช้น้ำนั้นได้ เช่น การใช้ประโยชน์จากน้ำกร่อยหรือน้ำที่มีค่าความเค็ม/น้ำทะเล หรือมีการปนเปื้อนของแร่ธาตุ เป็นต้น ซึ่งความจำเป็นในการใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะดังกล่าวมีปัจจัยที่เกี่ยวเนื่องกับปัจจัยด้านความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ ที่ผู้ใช้น้ำอาจไม่มีทางเลือกในการใช้ประโยชน์จาก

ทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่ของตนได้มากนักเมื่อเทียบกับการใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่อื่น และ (ข) สำหรับการดำเนินกิจการหรือการประกอบธุรกิจที่แสวงหาทางเลือกในการใช้น้ำจากแหล่งอื่นเพื่อสำรองหรือลดการใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะตามปกติ เพื่อให้เพียงพอต่อความจำเป็นต้องใช้น้ำสำหรับกิจการในภาวะที่เกิดวิกฤตการขาดแคลนน้ำ ซึ่งโดยปกติแล้วการปรับปรุงคุณภาพก่อนการนำน้ำไปใช้ประโยชน์จะอาศัยการลงทุนของผู้ใช้น้ำนั้นเองซึ่งมีมูลค่าการลงทุนที่สูง การเรียกเก็บค่าใช้น้ำโดยแปรผันจากปริมาณน้ำที่มีการนำไปใช้ระบบการปรับปรุงคุณภาพอาจเป็นการเพิ่มต้นทุนมากเกินสมควรและไม่สัมพันธ์กับความเป็นจริงจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำสาธารณะ ที่มีผลต่อการสร้างแรงจูงใจในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำสาธารณะที่ด้อยคุณภาพอันจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการน้ำในภาวะวิกฤตการขาดแคลนน้ำได้ในขณะเดียวกัน

(5.3) การใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บของรัฐหรือของเอกชน เพื่อรักษาระบบนิเวศและมีปริมาณน้ำเพียงพอต่อการใช้น้ำเพื่อผลิตน้ำประปา หรือ เพื่อการชลประทาน หรือเป็นการดำเนินการโดยส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ ซึ่งเป็นไปตามแผนแม่บทเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ แผนปฏิบัติการของหน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ แผนแม่บทการใช้ การพัฒนา การบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การฟื้นฟู และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในเขตลุ่มน้ำตามที่คณะกรรมการลุ่มน้ำเสนอ หรือ การนำน้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะเข้าสู่แหล่งกักเก็บของเอกชนซึ่งอาจส่งผลดีต่อการสำรองน้ำไว้ใช้ในช่วงวิกฤตการณ์ขาดแคลนน้ำ

(6) ปัจจัยด้านอื่น ที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้าหรือเป็นเหตุสุดวิสัย เช่น พื้นที่เสี่ยงภัย ภัยสงคราม พื้นที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติหรือภัยธรรมชาติ หรือกิจการที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อ เป็นต้น อันมีความจำเป็นต้องลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำให้แก่ผู้ใช้น้ำในบางพื้นที่ บางกิจการ หรือบางกิจกรรมการใช้น้ำ หรืออาจจำเป็นต้องลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำให้แก่ผู้ใช้น้ำทุกราย เพื่อช่วยเหลือหรือบรรเทาความเดือดร้อนจากผลกระทบที่ได้รับจากสถานการณ์

เพื่อให้เกิดความเข้าใจหลักเกณฑ์การลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะหรือการยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะจากการใช้น้ำประเภทที่สองและสาม การศึกษานี้จึงนำแนวคิดดังกล่าวนี้เสนอต่อกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (หน่วยงานออกนโยบายด้านเศรษฐกิจ ตัวแทนภาคเอกชน และ หน่วยงานภาคปฏิบัติ) รวมทั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อในภูมิภาค **เพื่อรับฟังความเห็นและข้อเสนอแนะ** อันจะเป็นประโยชน์ต่อการวางนโยบายกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะให้เหมาะสมต่อไป โดยสามารถสรุปความเห็นและข้อเสนอแนะในประเด็นหลักเกณฑ์การลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะหรือการยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะได้ดังนี้

(1) การลดหย่อนค่าใช้น้ำให้กับการนำน้ำไปใช้เพื่ออุปโภคบริโภค/การอุปโภคขั้นพื้นฐานที่มิใช่เชิงพาณิชย์หรืออุตสาหกรรม (เช่น วิสาหกิจชุมชนอันเป็นแหล่งรายได้ของชุมชน หรือ สถานประกอบการขนาดเล็ก) การบำบัดน้ำคืนสู่ธรรมชาติ การดูแลแหล่งน้ำ อนึ่ง หากไม่สามารถลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำ ก็ให้พิจารณาการคำนวณปริมาณน้ำที่นำมาจ่ายค่าใช้น้ำ (water bill) โดยให้พิจารณาจากปริมาณน้ำที่ดึงจากแหล่งน้ำ หักลบกับน้ำที่ผ่านระบบบำบัดแล้วนำไปให้เกษตรกรใช้เพื่อการเกษตร หรือหักจากน้ำที่ส่งให้ชุมชน เป็นต้น

(2) กิจกรรมที่เสนอให้มีการลดหย่อนค่าใช้น้ำสาธารณะ คือ (ก) กิจกรรมที่เป็นสาธารณะประโยชน์ (ข) กิจกรรมที่ใช้หรือได้รับผลกระทบจากสถานการณ์น้ำหลากหรือภัยธรรมชาติ เช่น อุทกภัย (ค) กิจกรรมการ

บำบัดน้ำและปรับปรุงคุณภาพน้ำก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ รวมถึงกิจกรรมที่มีการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้มีข้อเสนอเพิ่มเติมว่าควรพิจารณามาตรฐานการบริหารจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพมาเป็นเกณฑ์ลดหย่อน เช่น ISO 14001 หรือระดับ GI ตั้งแต่ระดับ 4 ขึ้นไป หรืออัตราการหมุนเวียนน้ำกลับมาใช้ใหม่ หรือการนำน้ำที่ใช้แล้วที่ผ่านการบำบัดจนได้มาตรฐานไปใช้ประโยชน์ รวมทั้งที่นำมาเติมคืน (replenishment) แหล่งน้ำ หรือผู้ขอใช้น้ำนั้นมีการลงทุนปรับปรุงเทคโนโลยี และ (ง) กิจกรรมอื่น เช่น การขุดบ่อน้ำไว้ใช้เอง การใช้น้ำทะเลเพื่อผลิตน้ำจืด การใช้น้ำทะเลมาหมุนเวียนปรับอุณหภูมิของกระบวนการผลิตที่ดำเนินการถูกต้องตาม EIA หน่วยงานที่สามารถใช้น้ำกร่อยได้

(3) กิจการหรือสถานการณ์ที่ควรยกเว้นค่าใช้น้ำสาธารณะ คือ (ก) การใช้น้ำเพื่อสาธารณะ เช่น กิจการสาธารณสุข โรงพยาบาลของรัฐ ศาสนสถาน การบรรเทาสาธารณะภัย (น้ำดับไฟและไฟป่า) (ข) กิจการสาธารณะประโยชน์ที่ไม่แสวงหากำไร กิจกรรมที่ช่วยเหลือสังคม CSR ด้านการปลูกป่า การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ กิจกรรมนั้นไม่ทำลายสภาพแวดล้อม (ค) กิจกรรมบำบัดน้ำเสียและปรับปรุงคุณภาพน้ำก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ เพราะทำให้คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำสาธารณะดี (ง) กิจการที่มีการใช้น้ำกร่อยและน้ำเค็ม (จ) สถานการณ์ที่เป็นภัยจากธรรมชาติต่าง ๆ หรือภาวะฉุกเฉินอื่น ๆ เช่น อุทกภัย เพื่อบรรเทาความเดือดร้อน (ฉ) การท่องเที่ยวทางน้ำเชิงอนุรักษ์ เพื่อมิให้ต้นทุนในการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น และ (ช) กิจการการผลิตพลังงานไฟฟ้า เนื่องจากปริมาณน้ำที่ผ่านการผลิตพลังงานไฟฟ้าแล้วจะถูกระบายน้ำกลับสู่ลำน้ำตามเดิมทั้งหมดและไม่ส่งผลต่อคุณภาพน้ำ

ในที่สุด ข้อเสนอหลักเกณฑ์การลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะหรือการยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะแบ่งออกเป็น 2 กรณี เพื่อที่กรมทรัพยากรน้ำเสนอต่อสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.) ประกอบการพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำและการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำสำหรับผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและผู้ใช้น้ำประเภทที่สาม ตามมาตรา 49 (2) แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ต่อไป ได้แก่

กรณีแรก ข้อเสนอในระยะเริ่มต้นเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ ในเรื่องดังต่อไปนี้

(1.1) การประกอบกิจการ หรือการดำเนินการในพื้นที่ที่ได้รับการสนับสนุนการลงทุนจากรัฐตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุนหรือเป็นกิจการที่รัฐให้การสนับสนุน รวมถึงการส่งเสริมกิจการขนาดเล็ก วิสาหกิจขนาดกลางหรือขนาดย่อม วิสาหกิจชุมชน หรือการรวมกลุ่มกิจการของสมาชิกในชุมชน เพื่อสนับสนุนให้กิจการเหล่านี้เกิดขึ้นได้ในระยะเริ่มแรก ตลอดจนสามารถประกอบกิจการหรือดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการส่งเสริมหรือสนับสนุนการดำเนินการและลดภาระค่าใช้จ่ายอันเป็นปัจจัยสำคัญในการคิดคำนวณเป็นต้นทุนในการประกอบกิจการหรือดำเนินการนั้น โดยมีข้อเสนอว่าควรกำหนดเป็นหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำ เนื่องจาก ในการประกอบกิจการดังกล่าวยังมีลักษณะเป็นการใช้น้ำ “เชิงพาณิชย์” ที่มุ่งแสวงหากำไร โดยมีน้ำเป็นปัจจัยการผลิตสินค้าและบริการออกจำหน่ายสู่ตลาด ซึ่งผู้ใช้น้ำจำเป็นต้องร่วมรับผิดชอบเพื่อชดเชยต้นทุนในการบริหารจัดการและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับทรัพยากรน้ำสาธารณะ

(1.2) การดำเนินกิจการของส่วนราชการ หน่วยงานอื่นของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชน สำหรับกิจกรรมการใช้น้ำที่เป็นการให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่เพื่อการอุปโภคหรือบริโภค หรือกิจการอื่นที่ไม่เข้าลักษณะหรือรายละเอียดเป็นการใช้น้ำประเภทที่หนึ่งซึ่งดำเนินการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสาธารณะประโยชน์หรือโดยกิจการที่ไม่มีวัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไร เช่น กิจการการผลิตกระแสไฟฟ้าหรือกิจการประปา กิจการของสถานศึกษา สถานพยาบาล หรือ ศาสนสถาน เป็นต้น โดยในการพิจารณาปัจจัยในเรื่องนี้ มีข้อเสนอว่าควรกำหนดเป็นหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ เพื่อเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายอันเป็นปัจจัยสำคัญในการคิดคำนวณเป็นต้นทุนในการประกอบกิจการหรือดำเนินการนั้น โดยเฉพาะต้นทุนในการประกอบการหรือบริหารจัดการในกิจการผลิตกระแสไฟฟ้าหรือการประปาที่ถือเป็นบริการสาธารณะและต้นทุนของกิจการดังกล่าวอาจแปรผันให้เป็นภาระค่าใช้จ่ายของประชาชนได้ขณะเดียวกัน ซึ่งการยกเว้นอัตราค่าใช้น้ำจะถือเป็นกลไกหนึ่งที่จะช่วยลดภาระของประชาชนในการใช้จ่ายได้โดยอ้อม

(1.3) การดำเนินกิจกรรมการใช้น้ำที่มีลักษณะ**ไม่ก่อให้เกิดการสูญเสียน้ำในเชิงปริมาณหรือก่อให้เกิดผลกระทบในเชิงคุณภาพ** เช่น กิจกรรมการใช้น้ำในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมสันทนาการและการกีฬาในแหล่งทรัพยากรน้ำโดยตรง กิจการในภาคอุตสาหกรรมที่มีการใช้น้ำในระบบการผลิตที่ไม่ส่งผลให้เกิดการสูญเสียปริมาณน้ำ และสามารถหมุนเวียนกลับมาใช้ในภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม หรือกิจการอื่นได้ โดยเฉพาะในกระบวนการการผลิตพลังงานไฟฟ้า เช่น กิจการโรงไฟฟ้าพลังน้ำขนาดเล็กท้ายเขื่อนหรือฝายทดน้ำ เป็นต้น โดยกำหนดเป็นหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะและปริมาณการใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะดังกล่าวอย่างแท้จริง

กรณีที่สอง ข้อเสนอในระยะต่อมาเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเพิ่มเติมจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำสาธารณะที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมทรัพยากรน้ำเป็นการเฉพาะ ในเรื่องดังต่อไปนี้

(2.1) การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะโดยไม่มีแหล่งน้ำอื่นให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเพียงพอต่อการดำเนินการ เนื่องจาก มีข้อจำกัดเรื่องขีดความสามารถหรือตัวเลือกในการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ จึงจำเป็นต้องอาศัยการใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะเพียงแหล่งเดียวโดยไม่มีตัวเลือกในการเข้าถึงทรัพยากรน้ำจากแหล่งอื่น กรมทรัพยากรน้ำควรกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำ เพื่อชดเชยการให้บริการสาธารณูปโภคของรัฐที่จำเป็นต่อการดำรงชีพหรือการประกอบกิจการในพื้นที่ดังกล่าว โดยคำนึงถึงกิจกรรม ลักษณะ หรือปริมาณของการใช้น้ำในแต่ละประเภทให้แตกต่างกันออกไปตามลำดับความสำคัญของการใช้น้ำในแต่ละลุ่มน้ำก็ได้ ทั้งนี้ กำหนดเงื่อนเวลาในการบังคับใช้หลักเกณฑ์และเงื่อนไขดังกล่าวเป็นการชั่วคราว จนกว่ารัฐจะสามารถให้บริการสาธารณูปโภคหรือสามารถจัดสรรน้ำหรือมีตัวเลือกการเข้าถึงทรัพยากรน้ำแก่ผู้ใช้น้ำได้ทั่วถึงและเป็นธรรม

(2.2) การประกอบกิจการที่มีการใช้ประโยชน์จากน้ำทะเล ซึ่งข้อเท็จจริงในกรณีดังกล่าวได้กล่าวมาแล้วว่าการใช้น้ำที่มีคุณภาพไม่เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์โดยตรงอาจจำเป็นต้องผ่านกระบวนการปรับปรุงคุณภาพเสียก่อนจึงจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของกิจการหรือกิจกรรมการใช้น้ำนั้น ดังนั้น ต้นทุนในการดำเนินการจึงตกอยู่แก่ผู้ใช้น้ำมากกว่าจะถูกนำมากำหนดเป็นต้นทุนสำหรับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะของรัฐ กล่าวคือ ไม่มีต้นทุนของรัฐในการปรับปรุงคุณภาพน้ำทะเลให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในกิจการต่าง ๆ ที่จะนำมาเป็นปัจจัยในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำในกรณีดังกล่าวได้ ด้วยเหตุ นี้

การกำหนดให้เรียกเก็บค่าใช้น้ำจากน้ำทะเลจึงอาจเกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ใช้น้ำเมื่อเทียบกับผู้ใช้น้ำรายอื่นที่ใช้ประโยชน์จากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะแหล่งอื่น ด้วยเหตุนี้ จึงมีข้อเสนอว่ากรมทรัพยากรน้ำควรกำหนดเป็นหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำจากทรัพยากรน้ำสาธารณะที่เป็นน้ำทะเล เพื่อให้เกิดผลดีในเชิงกระตุ้นหรือสร้างแรงจูงใจในการนำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่มาใช้สำหรับการแสวงหาทางเลือกในการใช้น้ำจากแหล่งอื่นเพื่อสำรองหรือลดการใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะที่มีปริมาณการใช้อยู่ตามปกติ เพื่อให้เพียงพอต่อความจำเป็นต้องใช้น้ำสำหรับกิจการในภาวะที่เกิดวิกฤติการขาดแคลนน้ำได้ในขณะเดียวกัน ถึงกระนั้น หากเมื่อใดมีผลการศึกษาพบว่าการใช้ประโยชน์จากน้ำทะเลก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อระบบนิเวศหรือมีต้นทุนในการอนุรักษ์ทะเลเกิดขึ้น เมื่อนั้น กรมทรัพยากรน้ำควรจะต้องนำปัจจัยต้นทุนดังกล่าวมาพิจารณากำหนดอัตราค่าใช้น้ำทะเลเป็นลำดับต่อไป

สำหรับกรณีการใช้ประโยชน์จาก**ทรัพยากรน้ำสาธารณะที่ด้อยคุณภาพ**แหล่งอื่น ๆ เช่น บริเวณปากแม่น้ำที่เชื่อมต่อกับทะเล ซึ่งทรัพยากรน้ำที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์มีคุณภาพเป็นน้ำกร่อย เป็นต้น กรณีนี้มีข้อเสนอที่แตกต่างไปจากกรณีการใช้น้ำทะเล เนื่องจาก ทรัพยากรน้ำในแหล่งน้ำสาธารณะดังกล่าวอาจมีปริมาณที่จำกัดเมื่อเทียบกับปริมาณน้ำทะเล การยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำอาจไม่เหมาะสมต่อการกระตุ้นให้เกิดความตระหนักถึงการนำน้ำไปใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมและอาจก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อระบบนิเวศหรือคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรือเกิดผลกระทบเชิงต่อทรัพยากรน้ำในเชิงคุณภาพเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ดี เพื่อให้การเรียกเก็บค่าใช้น้ำสัมพันธ์กับข้อเท็จจริงในการใช้น้ำอันจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ขออนุญาตใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะดังกล่าว จึงสมควรที่กรมทรัพยากรน้ำจะกำหนดเป็นหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะและปริมาณการใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะดังกล่าวอย่างแท้จริง

(2.3) การใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บของรัฐหรือของเอกชน ซึ่งได้นำเสนอมาข้างต้นแล้วว่าหากการดำเนินการดังกล่าวเป็นไปตามแผนแม่บทเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ แผนปฏิบัติการของหน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ แผนแม่บทการใช้ การพัฒนา การบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การฟื้นฟู และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในเขตลุ่มน้ำตามที่คณะกรรมการลุ่มน้ำเสนอ ย่อมไม่เข้าข่ายที่ต้องขออนุญาตใช้น้ำและชำระค่าใช้น้ำตาม พ.ร.บ. ทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 แต่หากเป็นการดำเนินการของส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐเอง หรือดำเนินการโดยผู้ใช้น้ำไม่ว่าจะเป็นไปตามข้อตกลงหรือความร่วมมือกับส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ กรมทรัพยากรน้ำอาจพิจารณาข้อเท็จจริงว่ามีความจำเป็นต้องลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำสำหรับการดำเนินการในลักษณะนี้ **โดยมีข้อเสนอ ดังนี้**

(2.3.1) การใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บในช่วงฤดูฝนหรือในช่วงสถานการณ์ที่น้ำในแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะมีปริมาณมากเพียงพอต่อการจัดสรรให้แก่ผู้ใช้น้ำทุกภาคส่วน หรือเพื่อความจำเป็นสำหรับการบรรเทาหรือแก้ไขปัญหาวิกฤติการขาดแคลนน้ำในแหล่งกักเก็บของรัฐที่อาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศหรือต่อทรัพยากรธรรมชาติอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยการดำเนินการดังกล่าวนั้นไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสมดุลน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำนั้นหรือลุ่มน้ำอื่นที่เกี่ยวเนื่อง หรือไม่ก่อให้เกิดข้อโต้แย้งจากผู้ใช้น้ำรายอื่น กรมทรัพยากรน้ำควรกำหนดเป็นหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการยกเว้นการ

เรียกเก็บค่าใช้น้ำ ทั้งนี้ เพื่อให้การบริหารจัดการน้ำเป็นไปอย่างเหมาะสมตามช่วงเวลาและไม่กระทบต่อสมดุลน้ำในภาวะขาดแคลนเกินความจำเป็น

(2.3.2) การใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บของเอกชนในขั้นตอนของการขออนุญาตใช้น้ำ กรมทรัพยากรน้ำควรกำหนดเป็นหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำ ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมให้มีการสำรองน้ำในแหล่งกักเก็บของเอกชนในระยะแรก ซึ่งอาจส่งผลดีต่อการสำรองการใช้น้ำในช่วงวิกฤติการณ์ขาดแคลนน้ำและสามารถลดปริมาณการใช้จากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะ หรือมากพอที่จะแบ่งปันไปยังภาคส่วนอื่น ๆ ที่ได้รับผลกระทบในภาวะน้ำแล้งได้ในขณะเดียวกัน

(2.3.3) การใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บของรัฐ เช่น อ่างเก็บน้ำในเขตชลประทาน ที่เป็นการดำเนินการของส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐเอง หรือดำเนินการโดยผู้ใช้น้ำไม่ว่าจะเป็นไปตามข้อตกลงหรือความร่วมมือกับส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาสมดุลน้ำในแหล่งกักเก็บ เพื่อรักษาระบบนิเวศ หรือเพื่อป้องกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยกรณีดังกล่าวกรมทรัพยากรน้ำควรกำหนดเป็นหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ เพื่อเป็นการสนับสนุนการดำเนินการของส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ หรือเพื่อลดปัญหาการเรียกเก็บเงินที่ซ้ำซ้อนระหว่างการที่ผู้ใช้น้ำนำน้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะไปใช้ในการดำเนินการตามข้อตกลงหรือความร่วมมือกับส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ และการใช้น้ำของผู้ใช้น้ำรายดังกล่าวจากแหล่งกักเก็บของรัฐนั้นในอนาคต

(2.4) การช่วยเหลือบรรเทาผลกระทบในเชิงเศรษฐกิจจากสถานการณ์พิเศษ โดยพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราว ไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้าหรือเป็นเหตุสุดวิสัย เช่น พื้นที่เสี่ยงภัย ภัยสงคราม พื้นที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติหรือภัยธรรมชาติ หรือกิจการที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อ เป็นต้น กรมทรัพยากรน้ำสามารถสะท้อนนโยบายเพื่อช่วยเหลือบรรเทาผลกระทบในเชิงเศรษฐกิจจากสถานการณ์ดังกล่าวได้เป็นการเฉพาะ หรืออาจเสนอเป็นแนวทางเพื่อกำหนดนโยบายร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวกับการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ ได้แก่ กรมชลประทานและกรมทรัพยากรน้ำบาดาล

โดยข้อเสนอว่า ในกรณีที่สถานการณ์ดังกล่าวมีความรุนแรงและส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมอย่างกว้างขวาง กรมทรัพยากรน้ำควรกำหนดเป็นหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ อันจะส่งผลดีต่อสถานการณ์ทางเศรษฐกิจให้สามารถฟื้นตัวและกลับสู่สถานการณ์ปกติได้อย่างรวดเร็ว และเพื่อเป็นการช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อนแก่ผู้ประกอบกิจการที่ดำเนินการอยู่ หรือกิจการที่จะเกิดขึ้นใหม่ ให้สามารถดำเนินการได้ต่อไป

อย่างไรก็ดี หากพิจารณาเห็นว่าผลกระทบจากสถานการณ์เช่นว่านั้นไม่รุนแรงหรือไม่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมอย่างกว้างขวาง เพียงแต่เป็นอุปสรรคหรือภาระค่าใช้จ่ายที่เกินความจำเป็นสำหรับช่วงเวลานั้น กรมทรัพยากรน้ำอาจกำหนดเป็นหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำแทนก็ได้ เพื่อให้ค่าใช้น้ำสามารถนำมาใช้เป็นต้นทุนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะและผู้ใช้น้ำเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อการบริการจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะนั้นต่อไปตามความมุ่งหมายของการเรียกเก็บค่าใช้น้ำตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ

หลักเกณฑ์และเงื่อนไขทั้งสองกรณีควรกำหนดกรอบระยะเวลาในการบังคับใช้ที่ชัดเจนแน่นอน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ดังกล่าวจะสิ้นสุดลงเมื่อใด หรือควรกำหนดกรอบระยะเวลาให้สั้นเพื่อเป็นผลดีต่อการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำดังกล่าวว่าเป็นไปตามความมุ่งหมายหรือนโยบายในเรื่องนั้นหรือไม่ โดยหากมีผลสัมฤทธิ์และมีความจำเป็นต้องดำเนินการตามนโยบายนั้นต่อไป ก็อาจพิจารณาขยายระยะเวลาให้บังคับใช้ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำนั้นต่อไปได้อย่างเหมาะสม

10.4.4 ข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะที่คำนึงถึงการลดหย่อนและยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำ

โดยสรุปข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ที่คำนึงถึงเกณฑ์การลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำและเกณฑ์การยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำ โดยมีขั้นตอนการพิจารณา ดังนี้

ขั้นแรก จำแนกการใช้น้ำเป็นการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม โดยการใช้น้ำประเภทที่สาม ให้เป็นกลุ่มผู้ใช้น้ำที่มากกว่า Q2 ล้าน ลบ.ม.ต่อปี ในขณะที่การใช้น้ำประเภทที่สอง ระบุกิจการที่ชัดเจน คือ การใช้น้ำเพื่ออุตสาหกรรม

ขั้นตอนที่สอง แบ่งช่วงปริมาณการใช้น้ำ เพื่อพิจารณาอัตราค่าใช้น้ำตามขั้นบันได เช่น

ช่วงที่ 1 ปริมาณการใช้น้ำน้อยกว่า Q1

ช่วงที่ 2 ปริมาณการใช้น้ำตั้งแต่ Q1 ขึ้นไป แต่น้อยกว่า Q2

ช่วงที่ 3 ปริมาณการใช้น้ำมากกว่า Q2

ขั้นตอนที่สาม แบ่งอัตราค่าใช้น้ำแบบก้าวหน้า โดยอิงต้นทุนบริหารจัดการน้ำ (C) ต้นทุนอนุรักษ์ระบบนิเวศพื้นที่ป่าต้นน้ำ (S) และ ต้นทุนผลกระทบภายนอก (E) โดยพิจารณาแบ่งภาระรับผิดชอบต้นทุนตามขั้นบันได เช่น

ช่วงที่ 1 ปริมาณการใช้น้ำน้อยกว่า Q1	อัตราค่าใช้น้ำ = C บาท/ลบ.ม.
ช่วงที่ 2 ปริมาณการใช้น้ำตั้งแต่ Q1 ขึ้นไป แต่น้อยกว่า Q2	อัตราค่าใช้น้ำ = C+S บาท/ลบ.ม.
ช่วงที่ 3 ปริมาณการใช้น้ำมากกว่า Q2	อัตราค่าใช้น้ำ = C+S+E บาท/ลบ.ม.

ขั้นตอนที่สี่ กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขสำหรับกิจการและกิจกรรมที่สมควรลดหย่อนค่าใช้น้ำ และสมควรได้รับยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำ

4.1 หลักเกณฑ์และเงื่อนไข**กรณีลดหย่อนค่าใช้น้ำ**

4.1.1 การประกอบกิจการ หรือการดำเนินการในพื้นที่ที่ได้รับการสนับสนุนการลงทุนจากรัฐตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุนหรือเป็นกิจการที่รัฐให้การสนับสนุน การส่งเสริมกิจการขนาดเล็ก วิสาหกิจขนาดกลางหรือขนาดย่อม วิสาหกิจชุมชน หรือการรวมกลุ่มกิจการของสมาชิกในชุมชน

4.1.2 การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะโดยไม่มีแหล่งน้ำอื่นให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเพียงพอต่อการดำเนินการ เนื่องจาก มีข้อจำกัดเรื่องขีดความสามารถหรือตัวเลือกในการเข้าถึง

ทรัพยากรธรรมชาติ จึงจำเป็นต้องอาศัยการใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะเพียงแหล่งเดียวโดยไม่มีตัวเลือกในการเข้าถึงทรัพยากรน้ำจากแหล่งอื่น

4.1.3 การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำสาธารณะที่ด้อยคุณภาพแหล่งอื่น ๆ เช่น บริเวณปากแม่น้ำที่เชื่อมต่อกับทะเล ซึ่งทรัพยากรน้ำที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์มีคุณภาพเป็นน้ำกร่อย เป็นต้น

4.1.4 การใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บของเอกชนในขั้นตอนของการขออนุญาตใช้น้ำ เพื่อส่งเสริมให้มีการสำรองน้ำในแหล่งกักเก็บของเอกชนในระยะแรก

4.1.5 การช่วยเหลือบรรเทาผลกระทบในเชิงเศรษฐกิจจากสถานการณ์พิเศษ โดยพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราว ไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้าหรือเป็นเหตุสุดวิสัย โดยผลกระทบจากสถานการณ์เช่นว่านั้นไม่รุนแรงหรือไม่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมอย่างกว้างขวาง เพียงแต่เป็นอุปสรรคหรือภาระค่าใช้จ่ายที่เกินความจำเป็นสำหรับช่วงเวลานั้น

4.2 หลักเกณฑ์และเงื่อนไข**กรณียกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำ**

4.2.1 การดำเนินกิจการของส่วนราชการ หน่วยงานอื่นของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชน สำหรับกิจกรรมการใช้น้ำที่เป็นการให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่เพื่อการอุปโภคหรือบริโภค หรือกิจการอื่นที่ไม่เข้าลักษณะหรือรายละเอียดเป็นการใช้น้ำประเภทที่หนึ่งซึ่งดำเนินการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสาธารณะประโยชน์หรือโดยกิจการที่ไม่มีวัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไร

4.2.2 การดำเนินกิจกรรมการใช้น้ำที่มีลักษณะไม่ก่อให้เกิดการสูญเสียน้ำในเชิงปริมาณหรือก่อให้เกิดผลกระทบในเชิงคุณภาพ เช่น กิจกรรมการใช้น้ำในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมสันทนาการและการกีฬาในแหล่งทรัพยากรน้ำโดยตรง กิจการอุตสาหกรรมที่มีการใช้น้ำในระบบการผลิตที่ไม่ส่งผลให้เกิดการสูญเสียปริมาณน้ำ และสามารถหมุนเวียนกลับมาใช้ในภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม หรือกิจการอื่นได้ โดยเฉพาะในกระบวนการการผลิตพลังงานไฟฟ้า

4.2.3 การประกอบกิจการที่มีการใช้ประโยชน์จากน้ำทะเล เนื่องจากน้ำทะเลมีคุณภาพไม่เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์โดยตรงอาจจำเป็นต้องผ่านกระบวนการปรับปรุงคุณภาพเสียก่อนจึงจะนำไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของกิจการหรือกิจกรรมการใช้น้ำนั้น

4.2.4 การใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บในช่วงฤดูฝนหรือในช่วงสถานการณ์ที่น้ำในแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะมีปริมาณมากเพียงพอต่อการจัดสรรให้แก่ผู้ใช้น้ำทุกภาคส่วน หรือเพื่อความจำเป็นสำหรับการบรรเทาหรือแก้ไขปัญหาวิกฤติการณ์ขาดแคลนน้ำในแหล่งกักเก็บของรัฐที่อาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศหรือต่อทรัพยากรธรรมชาติอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยการดำเนินการดังกล่าวนั้นไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสมดุลน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำนั้นหรือลุ่มน้ำอื่นที่เกี่ยวเนื่องหรือไม่ก่อให้เกิดข้อโต้แย้งจากผู้ใช้น้ำรายอื่น

4.2.5 การใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บของรัฐ ที่เป็นการดำเนินการของส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐเอง หรือดำเนินการโดยผู้ใช้น้ำไม่ว่าจะเป็นไปตามข้อตกลงหรือความร่วมมือกับส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาสมดุลน้ำในแหล่งกักเก็บ เพื่อรักษาระบบนิเวศ หรือเพื่อป้องกันผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติอื่นที่เกี่ยวข้อง

4.2.6 การช่วยเหลือบรรเทาผลกระทบในเชิงเศรษฐกิจจากสถานการณ์พิเศษ โดยพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราว ไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้าหรือเป็นเหตุสุดวิสัย โดยสถานการณ์มีความรุนแรงและส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมอย่างกว้างขวาง

ข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ที่คำนึงถึงเกณฑ์การลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำและเกณฑ์การยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำแสดงดังตารางที่ 10.4 และ ตารางที่ 10.5 โดยกำหนดให้การใช้น้ำของทุกกิจการมีอัตราค่าใช้น้ำเหมือนกัน

ตารางที่ 10.4 ข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำแบบขั้นบันได ระดับประเทศ กรณีการใช้น้ำประเภทที่สอง

ปริมาณการใช้น้ำ (ล้าน ลบ.ม./ปี)	**อัตราค่าใช้น้ำ (บาท/ลบ.ม.)**		
	อุตสาหกรรม	**อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว**	**การประปาและการไฟฟ้า**
(ช่วงที่ 1) ปริมาณการใช้น้ำ น้อยกว่า Q1	C	C	C
(ช่วงที่ 2) ปริมาณการใช้น้ำ ตั้งแต่ Q1 ขึ้นไป	1.05 C	1.05 C	1.05 C
กรณีลดหย่อนค่าใช้น้ำ	1) ได้รับสนับสนุนการลงทุนจากรัฐ 2) ไม่มีแหล่งน้ำอื่นให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเพียงพอ 3) น้ำด้อยคุณภาพ 4) สำรองน้ำในแหล่งกักเก็บในระยะแรก 5) บรรเทาผลกระทบ (ที่ไม่รุนแรงหรือกว้างขวาง) จากสถานการณ์พิเศษ		
กรณียกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำ	1) กิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชน สำหรับกิจกรรมการใช้น้ำที่เป็นบริการเพื่อการอุปโภคบริโภคเพื่อสาธารณประโยชน์หรือไม่แสวงหากำไร เช่น โรงพยาบาล ศาสนสถาน สถานศึกษา 2) กิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดการสูญเสียน้ำในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ 3) การใช้ประโยชน์จากทะเล 4) การใช้น้ำเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บน้ำช่วงฤดูฝน 5) การเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อรักษาระบบนิเวศ 6) บรรเทาผลกระทบ (ที่รุนแรงหรือกว้างขวาง) จากสถานการณ์พิเศษ		

ที่มา: คณะที่ปรึกษา

ตารางที่ 10.5 ข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำแบบขั้นบันได ระดับประเทศ กรณีการใช้น้ำประเภทที่สาม

ปริมาณการใช้น้ำ (ล้าน ลบ.ม./ปี)	อัตราค่าใช้น้ำ (บาท/ลบ.ม.)		
	อุตสาหกรรม	**อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว**	**การประปา และการไฟฟ้า**
(ช่วงที่ 1) ปริมาณการใช้น้ำน้อยกว่า Q1	C	C	C
(ช่วงที่ 2) ปริมาณการใช้น้ำตั้งแต่ Q1 ขึ้นไป แต่น้อยกว่า Q2	1.05 C	1.05 C	1.05 C
(ช่วงที่ 3) ปริมาณการใช้น้ำมากกว่า Q2	1.15 C	1.15 C	1.15 C
กรณีลดหย่อนค่าใช้น้ำ	1) ได้รับสนับสนุนการลงทุนจากรัฐ 2) ไม่มีแหล่งน้ำอื่นให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเพียงพอ 3) น้ำด้อยคุณภาพ 4) สำรองน้ำในแหล่งกักเก็บในระยะแรก 5) บรรเทาผลกระทบ (ที่ไม่รุนแรงหรือกว้างขวาง) จากสถานการณ์พิเศษ		
กรณียกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำ	1) กิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชน สำหรับกิจกรรมการใช้น้ำที่เป็นบริการเพื่อการอุปโภคบริโภคเพื่อสาธารณประโยชน์หรือไม่แสวงหากำไร เช่น โรงพยาบาล ศาสนสถาน สถานศึกษา 2) กิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดการสูญเสียน้ำในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ 3) การใช้ประโยชน์จากทะเล 4) การใช้น้ำเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บน้ำช่วงฤดูฝน 5) การเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อรักษาระบบนิเวศ 6) บรรเทาผลกระทบ (ที่รุนแรงหรือกว้างขวาง) จากสถานการณ์พิเศษ		

ที่มา: คณะที่ปรึกษา

ความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อพึงระวังและความท้าทายในการจัดเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะที่ได้รับจากการประชุมรับฟังความเห็นในภูมิภาคและจากแบบสอบถามนั้นมีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้ (1) การสร้างความรู้ความเข้าใจในรายละเอียดของกฎหมายของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน รวมทั้งการกำหนดหลักเกณฑ์ลักษณะการใช้น้ำและอัตราค่าใช้น้ำที่ผู้ใช้น้ำต้องจ่ายอย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้ใช้น้ำปฏิบัติตามขั้นตอนได้อย่างถูกต้อง (2) การหลีกเลี่ยงไม่จ่ายค่าน้ำตามการใช้น้ำจริง (3) ผลกระทบจากการมีต้นทุนการผลิตสูงขึ้นของผู้ประกอบการอาจนำไปสู่การผลักภาระแก่ประชาชน หรือกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการ (4) การบริหารจัดการให้มีน้ำใช้ให้เพียงพอต่อพื้นที่และพยายามลดต้นทุนช่วยเหลือกับผู้ผลิตน้ำ ซึ่งจะทำให้ผู้ประกอบการสามารถใช้น้ำได้ใน

อัตราราคาที่เหมาะสม (5) การแบ่งประเภทผู้ใช้น้ำควรมีหลักเกณฑ์การพิจารณาอย่างชัดเจนเพื่อป้องกันการแฝงของ MSMEs SMEs (6) การแบ่งประเภทการใช้น้ำ ควรจะต้องสะท้อนปริมาณและคุณภาพของน้ำ ผลกระทบภายนอกที่จะเกิดขึ้นต่อระบบนิเวศ (7) การแบ่งประเภทการใช้น้ำ ควรจะป้องกันมิให้เกิดปัญหา ผู้ใช้น้ำที่เป็น Free Rider จากช่องว่างของกฎหมาย กล่าวคือ เกษตรกรเพื่อกิจการปศุสัตว์มีการใช้น้ำในปริมาณมากเท่ากับบริษัทเอกชนที่ประกอบกิจการปศุสัตว์เช่นกัน แต่ได้รับการยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำ และ (8) การนำรายได้ไปใช้ประโยชน์ อย่างเป็นธรรม โปร่งใส ทุกภาคส่วนได้รับผลประโยชน์อย่างทั่วถึง

10.5 แนวทางการบริหารจัดการค่าใช้น้ำสาธารณะที่จัดเก็บได้

การบริหารจัดการเงินที่ได้จากค่าใช้น้ำ โดยทั่วไปมีแนวคิดอย่างน้อย 4 ประการ ได้แก่ (ก) การนำเงินได้ไปใช้เพื่อการจัดการด้านอุปทานน้ำโดยตรง เช่น การบำรุงรักษาอ่างเก็บน้ำ เพื่อเพิ่มการเก็บกักน้ำ การอุดหนุนกิจกรรมเพื่อการบำบัดน้ำเสียของชุมชน ฯลฯ (ข) การนำเงินที่ได้จากค่าใช้น้ำไปใช้เพื่อการจัดการด้านอุปสงค์น้ำ เช่น การสนับสนุนการใช้เทคนิคประหยัดน้ำ (water saving) การส่งเสริมกิจกรรมของกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเจรจาหารือในการจัดสรรน้ำให้เหมาะสม (water allocation) ฯลฯ (ค) การนำเงินได้ไปใช้เพื่อการจัดการส่วนกลาง เช่น การอุดหนุนการขุดลอกคลองเพื่อการเพิ่มปริมาณการเก็บกักน้ำในลำน้ำ การบำรุงรักษาระบบนิเวศท้ายน้ำ และ (ง) การนำเงินได้ไปใช้เพื่อกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำตามความเหมาะสมที่ผ่านความเห็นชอบของกลุ่มผู้ใช้น้ำหรือคณะกรรมการลุ่มน้ำ (ลุ่มน้ำหลักและลุ่มน้ำสาขา)

แนวทางการบริหารรายได้จากเงินค่าใช้น้ำควรจะต้องมีความโปร่งใสทั้งด้านการใช้จ่ายและด้านรายรับ กล่าวคือ (ก) วัตถุประสงค์การใช้เงินที่เหมาะสมและตรงกับความจำเป็นในระดับลุ่มน้ำ (ข) การจัดเก็บเงินค่าใช้น้ำจะต้องมีประสิทธิภาพ หรือ จัดเก็บค่าใช้น้ำได้ครบถ้วน (ไม่มีรายใดหลีกเลี่ยงการจ่ายค่าใช้น้ำ) และ (ค) ในแต่ละลุ่มน้ำนั้น การจัดสรรรายได้จากค่าใช้น้ำไปยังโครงการหรือแผนงานต่าง ๆ จะต้องตอบสนองต่อความต้องการของผู้ที่อาศัยหรือใช้น้ำจากลุ่มน้ำนั้น (เช่น เพื่อประโยชน์ของแหล่งน้ำหรือเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการส่งน้ำ การระบายน้ำ การรักษาคุณภาพและระบบนิเวศของแหล่งน้ำ) แต่หากรายจ่ายเพื่อโครงการหรือแผนงานดังกล่าวมีมากกว่าจำนวนเงินรายรับจากค่าใช้น้ำที่จัดเก็บได้ ก็ต้องมี “ระบบการจัดสรรเงินได้จากค่าใช้น้ำ” ระหว่างลุ่มน้ำที่เชื่อมโยงหรือเกี่ยวข้องกัน หรือ ระหว่างงบประมาณจากหน่วยงานส่วนกลางกับส่วนราชการท้องถิ่น เป็นต้น

เมื่อได้ศึกษาแนวทางการบริหารเงินค่าใช้น้ำที่มีการเก็บของกรมชลประทาน (เงินทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน) และกรมทรัพยากรน้ำบาดาล (กองทุนพัฒนาน้ำบาดาล) รวมทั้ง กองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน ซึ่งแหล่งเงินทุนมาจากการใช้น้ำมันเชื้อเพลิงในประเทศ (ผลิตและนำเข้า) และ กองทุนสิ่งแวดล้อม ที่มีแหล่งเงินทุนมาจากกองทุนน้ำมันเชื้อเพลิง และเงินอุดหนุนจากรัฐบาล พบว่า การบริหารเงินค่าใช้น้ำสาธารณะของกรมทรัพยากรน้ำ ควรจะดำเนินการคล้ายกับกองทุนดังกล่าวโดยวัตถุประสงค์และภารกิจของกองทุนไม่ทับซ้อนกับการใช้งบประมาณตามปกติของหน่วยงานอื่น

ข้อเสนอแนะกลไกการบริหารจัดการเงินค่าใช้น้ำที่จัดเก็บในรูปแบบทุนหมุนเวียนเรียกว่า "กองทุนเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะ" ประกอบด้วย แหล่งรายได้และค่าใช้จ่ายของเงินกองทุน

ก. แหล่งรายได้ของกองทุน (ขึ้นกับการเขียนวัตถุประสงค์ของกองทุน)

1) ค่าใช้น้ำการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ตามประกาศที่เกี่ยวข้อง
2) ค่าธรรมเนียมอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น การขออนุญาต การขอใบอนุญาต เปลี่ยนแปลงใบอนุญาต ตามประกาศที่เกี่ยวข้อง
3) ค่าปรับ ที่เกิดจากบทบัญญัติและให้อำนาจแก่กองทุนในการจัดเก็บ ตามประกาศที่เกี่ยวข้อง
4) รายได้จากดอกผลที่เกิดจากการบริหารกองทุน เช่น ดอกเบี้ยจากเงินฝาก
5) รายได้อื่น ๆ เช่น การรับบริจาค เงินอุดหนุนจากภาครัฐ

ข. แหล่งรายจ่ายของกองทุน เพื่อสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรม หรือโครงการของหน่วยงานรัฐ ส่วนราชการทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้องกับ[6]

1) การอนุรักษ์ดูแลทรัพยากรน้ำ และพื้นที่ต้นน้ำ การฟื้นฟู ปรับปรุง แหล่งน้ำสาธารณะ
2) การบริหารจัดการระบบแหล่งน้ำสาธารณะ รวมถึงการป้องกันและแก้ปัญหาด้านทรัพยากรน้ำ
3) โครงการสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การปรับปรุงระบบนิเวศและคุณภาพน้ำ ของแหล่งน้ำสาธารณะ
4) การพัฒนางานศึกษา วิจัย การจัดการฐานข้อมูล ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา อนุรักษ์ฟื้นฟู การจัดสรรและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำสาธารณะ
5) ค่าชดเชยเพื่อช่วยเหลือผู้เดือดร้อนจากการเกิดปัญหาด้านการบริหารจัดการน้ำสาธารณะ[7]
6) การเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการบริหารกองทุน
7) อื่น ๆ ตามข้อกำหนดของกองทุน

ทั้งนี้ ควรมีจัดสรรการใช้ประโยชน์จากเงินรายได้ในพื้นที่ลุ่มน้ำนั้น ๆ เองเพื่อเกิดประโยชน์ต่อผู้ที่ถูกเก็บค่าธรรมเนียม หรือเพื่อต่อยอดในการพัฒนา[8]

ในการจะดำเนินการขอจัดตั้งกองทุน หน่วยงานต้องแสดงถึง ประมาณการรายรับรายจ่ายให้ชัดเจนว่ามีนโยบายการใช้เงินอย่างไร สัดส่วนของรายจ่ายแต่ละกลุ่มที่คาดว่าจะเกิดขึ้น โดยเฉพาะรายได้ที่เกิดจากค่าใช้น้ำจากการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม และรายจ่ายในการบริหารจัดการกองทุน (ค่าตอบแทนบุคลากร ค่าใช้จ่ายดำเนินงาน และค่าใช้จ่ายลงทุนต่าง ๆ รวมถึงแผนในการจัดสรรเงินกองทุนตามวัตถุประสงค์การจัดตั้ง)

[6] รายการที่ 1 – 4 ได้รับการสนับสนุนจากแบบสอบถาม

[7] เป็นข้อเสนอแนะที่ได้จากการประชุมรับฟังความเห็น

[8] เป็นข้อเสนอแนะที่ได้จากแบบสอบถาม

เพื่อให้การบริหารกองทุนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 อย่างแท้จริง องค์ประกอบของ “คณะกรรมการบริหารกองทุน” ควรประกอบไปด้วยบุคลากรจากภาครัฐ ภาคเอกชนซึ่งเป็นผู้ประกอบกิจการตามประเภทผู้ใช้น้ำ ลุ่มน้ำ องค์กรผู้ใช้น้ำ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการเงินหรือด้านอื่นที่เกี่ยวข้อง

การจัดตั้งกองทุนควรเป็น**กองทุนที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งในองค์กรของรัฐ** โดยเป็นองค์กรใหม่หรือนิติบุคคลใหม่[9] ในการกำกับดูแลขององค์กรรัฐ เช่น กรมทรัพยากรน้ำ และมีแนวทางการบริหารหน่วยงานเป็น “อิสระ” จากกรมทรัพยากรน้ำ กล่าวอีกนัยหนึ่ง กองทุนนี้ ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐ ไม่ใช่ส่วนราชการ และ ไม่ใช่รัฐวิสาหกิจ และ ไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายเฉพาะ หากแต่ยังสามารถปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ ในอนาคต (ภายใต้พระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562) โดยให้เพิ่มหมวดว่าด้วยกองทุนทรัพยากรน้ำสาธารณะ

อย่างไรก็ดี **ความเห็นและข้อเสนอแนะจากการประชุมรับฟังความเห็นในภูมิภาค**มีแนวคิดต่อการบริหารจัดการเงินค่าใช้น้ำที่เก็บได้แตกต่างกันในระดับที่ยากจะกำหนดแนวทางการดำเนินงานในปัจจุบัน กล่าวคือ **ร้อยละ 50** ของผู้ตอบแบบสอบถาม 255 ราย เห็นว่าค่าใช้น้ำที่จัดเก็บได้ควรนำเข้าสู่ระบบงบประมาณปกติในการนำเงินส่งให้รัฐ และจัดตั้งคำขอตั้งงบประมาณรายปี เนื่องจากงบประมาณสามารถใช้กับหน่วยงานอื่นได้และใช้บำรุงรักษาแหล่งน้ำได้ด้วย ในขณะที่ **ร้อยละ 44.1** เห็นว่าควรนำมาจัดตั้งกองทุน เป็นเงินหมุนเวียน เพราะเห็นว่าจะทำให้เกิดความคล่องตัวในการนำมาใช้ประโยชน์และสามารถใช้ประโยชน์ได้ตรงกับวัตถุประสงค์ในการจัดการทรัพยากรน้ำมากกว่า อีกทั้งมีผู้เสนอแนะให้นำกลับมาใช้เฉพาะกับลุ่มน้ำนั้น ๆ และ**ร้อยละ 5.9** มีข้อเสนอแนะอื่น เช่น เสนอให้ใช้ทั้งสองระบบพร้อมกันโดยการแบ่งสัดส่วน เช่น การนำส่งคลังและกองทุนอย่างละครึ่งของรายได้ หรือการนำเข้างบประมาณปกติร้อยละ 40 กองทุนทรัพยากรน้ำร้อยละ 30 และราชการส่วนท้องถิ่นร้อยละ 30

ถึงกระนั้น เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของกรมทรัพยากรน้ำในเรื่องการจัดตั้ง “กองทุนเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะ” ในอนาคต การศึกษาครั้งนี้เห็นควรการกำหนดสถานะทางกฎหมายและโครงสร้างของ **“กองทุนเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะ” ให้มีสถานะเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งในองค์กรของรัฐ โดยเป็นหน่วยงานของรัฐที่มิใช่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ** ซึ่งจะอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติการบริหารทุนหมุนเวียน พ.ศ. 2558 หมวด 3 ว่าด้วยทุนหมุนเวียนที่มีสถานะเป็นนิติบุคคล ดังนั้น **แนวทางการจัดตั้งกองทุนทรัพยากรน้ำสาธารณะให้มีสถานะเป็นนิติบุคคล มีดังนี้**

[9] การจัดตั้งเป็นนิติบุคคลจะมีผลทำให้กองทุนมีอำนาจกระทำกิจการต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงการถือครองกรรมสิทธิ์ การมีสิทธิครอบครอง และการมีทรัพยสิทธิ นอกจากนี้ กองทุนยังสามารถก่อตั้งสิทธิหรือทำนิติกรรม สัญญา ทั้งในและนอกราชอาณาจักรได้ด้วยตนเอง อีกทั้ง ยังสามารถนำเงินและทรัพย์สินของกองทุนไปลงทุนหรือหาผลประโยชน์ได้

1) หน่วยงานของรัฐที่ประสงค์จะขอจัดตั้งทุนหมุนเวียนที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลต้องเสนอเรื่องต่อคณะกรรมการนโยบายการบริหารทุนหมุนเวียนเพื่อพิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรี
2) ทุนหมุนเวียนที่หน่วยงานของรัฐขอจัดตั้งจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้ (ก) มีความจำเป็นต้องจัดตั้งตามนโยบายของรัฐบาล (ข) ไม่มีการดำเนินการในลักษณะเดียวกับภารกิจปกติของหน่วยงานของรัฐที่ขอจัดตั้ง และไม่ซ้ำซ้อนกับหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐอื่นหรือทุนหมุนเวียนที่ได้ดำเนินการอยู่แล้ว (ค) ไม่เป็นการประกอบกิจการแข่งขันกับภาคเอกชน รัฐวิสาหกิจ หรือกิจกรรมที่เอกชนหรือรัฐวิสาหกิจสามารถดำเนินการได้ และ (ง) มีลักษณะอื่นตามที่คณะกรรมการนโยบายการบริหารทุนหมุนเวียนประกาศกำหนด (ซึ่งในปัจจุบันยังไม่มีประกาศกำหนด)
ทั้งนี้ การจัดตั้งทุนหมุนเวียนต้องคำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้
(2.1) เป็นกิจการที่หน่วยงานของรัฐต้องปฏิบัติตามหน้าที่เพื่อสาธารณประโยชน์ หรือประโยชน์ทางเศรษฐกิจ หรือเพื่อช่วยเหลือในการครองชีพ หรือให้บริการแก่ประชาชนและไม่สามารถใช้วิธีการดำเนินงานภายใต้ระบบงบประมาณปกติ
(2.2) เป็นกิจการที่ก่อให้เกิดรายได้จากการดำเนินงานกลับเข้าสมทบเป็นรายรับของทุนหมุนเวียนโดยมิได้มีรายรับมาจากเงินงบประมาณแต่เพียงอย่างเดียว และมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน
(2.3) ต้องมีความพร้อมที่จะดำเนินการภายใต้วัตถุประสงค์ของทุนหมุนเวียนที่ได้จัดตั้งขึ้น
(2.4) ต้องไม่ขอรับการจัดสรรเงินงบประมาณเป็นทุนประเดิมและเงินสมทบเพื่อนำไปฝากสถาบันการเงินให้ได้ดอกผลมาเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของทุนหมุนเวียนแต่เพียงอย่างเดียว
3) หน่วยงานของรัฐที่ประสงค์จะขอจัดตั้งทุนหมุนเวียนต้องจัดทำรายละเอียดข้อมูลตามที่กรมบัญชีกลางกำหนด เพื่อส่งให้แก่กรมบัญชีกลางพิจารณาตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลเพื่อเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการนโยบายการบริหารทุนหมุนเวียนพิจารณา
4) เมื่อคณะกรรมการนโยบายการบริหารทุนหมุนเวียนได้พิจารณาแล้วเห็นควรให้มีการจัดตั้งทุนหมุนเวียนตามที่หน่วยงานของรัฐเสนอ ให้คณะกรรมการเสนอผลการพิจารณาต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ พร้อมทั้งแจ้งผลการพิจารณาให้หน่วยงานของรัฐทราบเพื่อดำเนินการต่อไป
5) เมื่อคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบให้มีการจัดตั้งทุนหมุนเวียนตามที่คณะกรรมการนโยบายการบริหารทุนหมุนเวียนเสนอแล้ว ให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการตามกระบวนการทางกฎหมาย เพื่อให้มีผลเป็นการจัดตั้งทุนหมุนเวียนตามมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวต่อไป
6) การขอจัดตั้งทุนหมุนเวียนที่มี**สถานะเป็นนิติบุคคล**จะต้องมีการตรากฎหมายเพื่อรองรับ กล่าวคือจะต้องมีการยกร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....

ดังนั้น แนวทางการดำเนินงานเพื่อจัดตั้งกองทุนทรัพยากรน้ำสาธารณะ ในระยะ 5 ปีนั้น สามารถแบ่งช่วงการทำงานได้ดังนี้

ระยะสั้น (1 – 2 ปี) เป็นระยะของการจัดเตรียมข้อมูล การแก้ไขกฎหมาย การจัดเตรียมเอกสารเพื่อการขอจัดตั้ง โดยดำเนินการตามหลักการของตามพระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐ พ.ศ. 2561 (มาตรา 63) โดยหลักการสำคัญ คือ ต้องมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งที่ชัดเจนและเป็นกรณีที่เป็นกิจกรรมที่

หน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติตามหน้าที่เพื่อสาธารณะประโยชน์ หรือเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม และและเหมาะสมที่จะอนุญาตให้นำรายรับจากการดำเนินกิจกรรมนั้นสมทบทุนไว้ใช้จ่ายได้ รวมถึงไม่ซ้ำซ้อนกับทุนหมุนเวียนที่จัดตั้งไว้ ทั้งนี้จะต้องการจัดเตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ (1) การประมาณค่าใช้น้ำที่คาดว่าจะจัดเก็บได้ในแต่ละปี การประมาณการรายรับและรายจ่าย (2) หลักการและวัตถุประสงค์ เป้าหมายของกองทุน ความซ้ำซ้อนหรือไม่ซ้ำซ้อนกับหน่วยงานหรือกองทุนต่าง ๆ ระยะเวลาการดำเนินงาน โครงสร้างการบริหาร (เช่น คณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ อัตรากำลัง ประเภทบุคลากร การแบ่งส่วนงานและภารกิจ) แผนการดำเนินงาน แนวทางและวิธีการดำเนินงาน ระบบและกระบวนการติดตามความสำเร็จของงาน (เช่น การมีระบบการติดตามประเมินผลโดยคณะอนุกรรมการ การตรวจสอบภายใน เป็นต้น) และ (3) การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ ประกอบด้วย การวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม (SWOT Analysis) ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ เมื่อประกอบกับข้อมูลด้านการเงินก็จะสามารถจัดทำการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางด้านเศรษฐกิจสังคมและการเงิน เพื่อพิจารณาว่าการดำเนินการในลักษณะกองทุนมีความคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพหรือไม่

ระยะปานกลาง (3 – 5 ปี) เป็นการดำเนินงานเต็มรูปแบบ เช่น (1) การตั้งคณะกรรมการกองทุนเพื่อดำเนินงาน องค์ประกอบของคณะกรรมการบริหารกองทุนควรประกอบไปด้วย บุคลากรจากภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรผู้ใช้น้ำ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการเงินหรือด้านอื่นที่เกี่ยวข้อง (2) กำหนดโครงสร้างการบริหารทุนหมุนเวียน ข้อบังคับ หลักเกณฑ์ เกี่ยวกับการบริหารทุนหมุนเวียน ภายใต้มาตรฐานที่คณะกรรมการบริหารทุนหมุนเวียนประกาศกำหนด (3) การแจ้งกรมบัญชีกลางเพื่อกำหนดรหัสหน่วยเบิกจ่ายของทุนหมุนเวียนในระบบ GFMIS (4) การคัดสรร โอนย้ายบุคลากร และการสรรหาผู้บริหารกองทุน โดยในเบื้องต้นอาจเป็นการดำเนินงานภายใต้หน่วยงานที่กำกับดูแลกฎหมายการจัดตั้ง เช่น กรมทรัพยากรน้ำ และ (5) กำหนดแนวทางในการบริหารจัดการกองทุนในประเด็นที่เกี่ยวกับ องค์ประกอบของคณะกรรมการ ผู้บริหารทุนหมุนเวียน พนักงานและลูกจ้าง การจัดทำรายงานประจำปี การบัญชีและการตรวจสอบ การประเมินผล การยุบหรือยุบเลิกทุนหมุนเวียน ตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการบริหารทุนหมุนเวียน พ.ศ. 2558

ระยะยาว (5 ปี ขึ้นไป) เป็นการเริ่มดำเนินงานอย่างเต็มรูปแบบ รวมถึงมีการจัดทำแนวทางการติดตามประเมินผล และมีการรายงานผลต่อกรมบัญชีกลาง และ การพัฒนาระบบการทำงานให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์ รองรับกับภารกิจเต็มรูปแบบตามบทบัญญัติการจัดตั้งกองทุน รวมทั้ง การจัดทำระบบการตรวจสอบการติดตามประเมินผลให้เกิดความรัดกุม[10]

10.6 บทส่งท้าย

ข้อเสนอแนะเรื่องโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามที่ระบุให้กำหนดเป็นขั้นบันไดตามช่วงปริมาณการใช้น้ำสาธารณะ และมีลักษณะโครงสร้างอัตราเป็นแบบก้าวหน้า (progressive rate) นั้น ยังต้องมีการดำเนินงานเพิ่มเติมเพื่อประโยชน์ในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำที่มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น (1) การจัดเก็บข้อมูลด้านต้นทุนการบริหารจัดการน้ำ ต้นทุนการอนุรักษ์ระบบ

[10] เป็นข้อเสนอแนะที่ได้จากการประชุมรับฟังความเห็น

นิเวศพื้นที่ป่าต้นน้ำ (เพื่อเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุน) ต้นทุนผลกระทบภายนอกเชิงลบจากการใช้น้ำในปริมาณมาก หรือมีการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานเพื่อผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ โดยข้อมูลดังกล่าวควรจะต้องมีกรอบเวลาในการวิเคราะห์ที่สอดคล้องกัน และควรจำแนกตามลุ่มน้ำ อันเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อพิจารณากำหนดอัตราค่าใช้น้ำจำแนกตามลุ่มน้ำในอนาคต และ (2) การวิเคราะห์ความสามารถในการจ่ายค่าใช้น้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำในแต่ละสาขาการผลิต โดยข้อมูลดังกล่าวจะช่วยจำแนกกลุ่มผู้ใช้น้ำออกเป็นกลุ่มย่อยระหว่างกลุ่มที่มีศักยภาพสูงในการจ่ายค่าใช้น้ำสาธารณะกับกลุ่มที่มีศักยภาพต่ำ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ กรมทรัพยากรน้ำจึงจำเป็นต้องมีการวางแผนการดำเนินงานด้านนโยบายการจัดทำโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำในระยะ 5 ปีจากนี้ ดังจะกล่าวต่อไปในบทที่ 11

บทที่ 11
ร่างนโยบายกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4

11.1 บทนำ

11.1.1 ความเป็นมาของการจัดทำร่างนโยบาย

กรมทรัพยากรน้ำมีภารกิจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4 การจัดสรรน้ำและการใช้น้ำ ประกอบด้วย (1) ออกใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม (2) ออกหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขในการขอรับใบอนุญาตการใช้น้ำ (3) เรียกเก็บค่าใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กฎกระทรวงกำหนด และ(4) การตรวจสอบและควบคุมการใช้ทรัพยากรน้ำ และตามหมวด 4 มาตรา 50 กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามที่ไม่ใช่น้ำจากทางน้ำชลประทานตามกฎหมายว่าด้วยการชลประทานและไม่ใช่น้ำบาดาลตามกฎหมายว่าด้วยน้ำบาดาล

การดำเนินงานภายใต้ภารกิจดังกล่าวข้างต้น เป็นภารกิจใหม่ของกรมทรัพยากรน้ำ ที่จะต้องปฏิบัติโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียกเก็บค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ตามมาตรา 50 ซึ่งจะต้องศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำตามที่คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) กำหนดตามมาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2561 ดังนั้น กรมทรัพยากรน้ำจึงจำเป็นต้องเข้าใจปัจจัยกำหนดอัตราค่าใช้น้ำและความสำคัญของการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามที่มีต่อสังคมและเศรษฐกิจของประเทศและระดับลุ่มน้ำหลักและลุ่มน้ำสาขา

กรมทรัพยากรน้ำตระหนักดีว่ามีปัจจัยมากมายในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำและการอนุญาตการใช้น้ำ อาทิ (ก) พฤติกรรมการใช้หรือการบริโภคทรัพยากรน้ำของผู้ใช้น้ำแต่ละประเภทหรือแต่ละกิจกรรมมีความหลากหลาย (ข) ความพร้อมในเชิงเศรษฐศาสตร์ของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม เช่น ภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นของผู้ใช้น้ำ มูลค่าประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้น้ำ การวางแผนการใช้น้ำในระยะยาว ฯลฯ (ค) การเกิด Disruptive Technology ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงค่าใช้จ่ายต้นทุนในการจัดหาและจัดส่งน้ำ และ (ง) การเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายของรัฐบาล เช่น แผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนโยบายระดับกระทรวงต่าง ๆ เป็นต้น

เพื่อให้การดำเนินงานตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ตามภารกิจที่กรมทรัพยากรน้ำได้รับมอบหมายมีประสิทธิภาพมากขึ้น และมีการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่เหมาะสมโดยเป็นอัตราที่มีความชัดเจนโปร่งใสและเป็นธรรมต่อผู้ใช้น้ำทรัพยากรน้ำสาธารณะ กรมทรัพยากรน้ำจึงเล็งเห็นความจำเป็นที่จะต้องศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของ

ผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4 เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ การจัดเก็บค่าใช้น้ำและงานตามภารกิจที่เกี่ยวกับการควบคุม ดูแล การจัดสรรน้ำมีประสิทธิภาพต่อไป

11.1.2 วัตถุประสงค์ของการจัดทำร่างนโยบาย

เพื่อกำหนดกรอบร่างนโยบายกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่มีความเหมาะสม โปร่งใสและเป็นธรรมในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำตามหลักการของพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ที่ถูกกำหนดไว้ในมาตรา 50 โดยให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (โดยกรมทรัพยากรน้ำ) กำหนดอัตราค่าใช้น้ำต่อผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ภายใต้กรอบของมาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติ

11.1.3 กรอบการดำเนินงาน

การจัดทำร่างนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4 มีกรอบการดำเนินงาน 4 ประการ ดังนี้ (1) ศึกษากฎหมาย ระเบียบ และคำสั่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุญาตและควบคุมการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ (2) ศึกษาและวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศที่มีโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำและลักษณะการใช้น้ำใกล้เคียงกับประเทศไทย และนโยบายโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำจากหน่วยงานภายในประเทศ (3) นำเสนอร่างนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะในระยะ 5 ปี และ (4) จัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นต่อร่างนโยบายกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ

11.2. ประเมินสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับอัตราค่าใช้น้ำ

11.2.1 แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)

กลยุทธ์หนึ่งในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อตอบสนองต่อการดำรงชีพของประชาชน และการขยายตัวทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการเติบโตของเมือง ได้อย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพนั้น คือ การตระหนักถึง “คุณค่าของทรัพยากรน้ำสาธารณะในอนาคต” เนื่องจากทรัพยากรน้ำสาธารณะในปัจจุบันมิได้มี “เหลือเฟือ” และมิได้หามาใช้ได้อย่าง “ฟรีๆ” อีกต่อไป กล่าวคือ ปริมาณน้ำต้นทุนมีความแปรปรวนตามการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และ การจัดหาหรือกักเก็บน้ำหรือการดึงน้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะมาใช้ก็มี “ค่าใช้จ่าย” ด้วย เหตุนี้ กลไกในการจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะที่จะต้องเปลี่ยนไปตามบริบทของสถานการณ์ในปัจจุบันและในอนาคต คือ การใช้น้ำสาธารณะจะต้อง “ขออนุญาต” และ จะต้อง “จ่ายค่าใช้น้ำ” ตามที่ระบุไว้ในหมวด 4 แห่ง พ.ร.บ. ทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561

ในขณะเดียวกัน หมวด 3 องค์กรบริหารจัดการน้ำ ส่วนที่ 1 คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ มีหน้าที่ในการจัดทำนโยบายและแผนแม่บทเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรน้ำ (มาตรา 17) ด้วยเหตุนี้ กลยุทธ์และกลไกเกี่ยวกับการจัดสรรและการใช้น้ำ (หมวด 4 แห่ง พ.ร.บ.ทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561) จะต้องสอดคล้องตามแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ด้วย

เป้าหมายของแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) ประกอบด้วย 6 ประการ ได้แก่

1) ประชาชนทั้งในเมืองและชนบท มีน้ำอุปโภคและน้ำดื่มเพียงพอ ได้มาตรฐานสากลในราคาที่เหมาะสม มีการประหยัดน้ำทุกภาคส่วนทั้งภาคอุตสาหกรรมและครัวเรือน รวมทั้งมีความสามารถในการบริหารจัดการน้ำระดับชุมชน และท้องถิ่น

2) สามารถจัดหาน้ำเพื่อการผลิต (เกษตร อุตสาหกรรม) ได้อย่างสมดุลระหว่างศักยภาพกับความต้องการ มีการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัด ผลิตภาพสูงขึ้น รวมทั้ง สามารถจัดหาน้ำบรรเทาผลกระทบจากการขาดแคลนน้ำในพื้นที่เกษตรน้ำฝนให้เพียงพอต่อการดำรงชีพและการทำการเกษตรในฤดูฝน

3) มีระบบป้องกันน้ำท่วมและอุทกภัยที่มีประสิทธิภาพ ทั้งโครงสร้างและการบริหารจัดการ มีผังการระบายน้ำทุกระดับ การบริหารพื้นที่น้ำท่วมและพื้นที่ชะลอน้ำ

4) ป่าต้นน้ำได้รับการฟื้นฟู สามารถชะลอการไหลบ่าของน้ำ มีการใช้ประโยชน์จากลุ่มน้ำตามผังที่กำหนด มีการอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่ลาดชันทั้งในพื้นที่อนุรักษ์และพื้นที่เกษตร

5) การฟื้นฟูแม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำธรรมชาติ ให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน ชุมชนขนาดใหญ่มีการบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่สิ่งแวดล้อม มีการจัดการโดยการป้องกันและลดน้ำเสียที่ต้นทาง ป้องกันน้ำเค็มและการกัดเซาะปากแม่น้ำในพื้นที่เฉพาะ

6) มีระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่มีธรรมาภิบาล ทันสมัย มีกฎหมาย ระเบียบ หลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ มีโครงสร้างองค์กรเหมาะสมในการบริหารจัดการน้ำทุกระดับ สามารถบริหารจัดการตามแผนยุทธศาสตร์ แผนแม่บท แผนปฏิบัติการ ระบบ และกลไกการจัดสรรน้ำ รวมทั้ง มีระบบฐานข้อมูลทรัพยากรมนุษย์ และงานวิจัยเพียงพอในการตัดสินใจและบริหารจัดการ

ด้วยเหตุนี้ การดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรและการใช้น้ำ เช่น กรมทรัพยากรน้ำ จึงจำเป็นต้องการจัดทำกลยุทธ์และกลไกเพื่อสร้างการตระหนักถึง “คุณค่าของทรัพยากรน้ำสาธารณะในอนาคตมิได้มีเหลือเฟือและมิได้หามาใช้ได้อย่างฟรี ๆ อีกต่อไป” นั้น โดยกลไกหนึ่งคือ การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ (ตามมาตรา 50 แห่ง พ.ร.บ. ทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561) ให้มีโครงสร้างอัตรา (price structure) ที่เหมาะสมกับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม อีกทั้งจะต้องสามารถสะท้อนถึงภาระต้นทุนและค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นต่อสังคมในการจัดหาน้ำและจัดสรรน้ำของผู้ใช้น้ำด้วย เพื่อให้มีการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างคุ้มค่าและอย่างยั่งยืน

กล่าวอีกนัยหนึ่ง การใช้เครื่องมือด้านราคา (price mechanism) หรือ การเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะจากผู้ใช้น้ำที่มีศักยภาพในการจ่าย (หรือการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม) จะมีส่วนช่วยให้สามารถบรรลุเป้าหมายของแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำได้ เช่น การใช้น้ำอย่างประหยัด เพราะน้ำมิใช่ของฟรีอีกต่อไป ดังนั้น การตัดสินใจใช้น้ำจึงมีความระมัดระวังมากขึ้นหรือแสวงหาเทคโนโลยีในการประหยัดการใช้น้ำหรือ

สร้างมูลค่าเพิ่มในการผลิตสินค้าและบริการเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ยังช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำผ่านการร่วมรับผิดชอบต้นทุนบริหารจัดการน้ำและการอนุรักษ์ระบบนิเวศป่าต้นน้ำ โดยการนำเงินค่าใช้น้ำที่จัดเก็บได้ไปใช้ประโยชน์เพื่อบรรเทาภาระงบประมาณแผ่นดินในด้านดังกล่าวได้

11.2.2 หน่วยงานภาครัฐที่มีการจัดเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ

การเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะมิใช่เรื่องใหม่ของสังคมโลก กล่าวคือ มีหลายประเทศที่ได้นำมาตรการการเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะมาเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะ ตัวอย่างเช่น ประเทศสกอตแลนด์ อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ แอฟริกาใต้ สิงคโปร์ เกาหลีใต้ และ จีน ต่างอาศัยหลักการในการกำหนดโครงสร้างและอัตราค่าใช้น้ำหลายประการ ซึ่งประกอบด้วย (ก) หลักการเรียกคืนต้นทุน หรือ Cost Recovery (ข) หลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (ค) หลักการความเท่าเทียมหรือความเป็นธรรมทางสังคมและทางเศรษฐกิจ (ง) หลักการจัดสรรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ (ง) หลักการคืนเงิน (rebate) หรือการลดหย่อน สำหรับกิจกรรมที่เป็นประโยชน์สาธารณะหรืออนุรักษ์แหล่งน้ำสาธารณะ (จ) หลักความยั่งยืนของระบบนิเวศ (ฉ) หลักความยั่งยืนทางการเงิน และ (ช) หลักประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ

ภายใต้หลักการกำหนดค่าใช้น้ำดังกล่าว ประเทศเหล่านั้นได้กำหนดปัจจัยที่ควรคำนึงถึงในการกำหนดโครงสร้างและอัตราค่าใช้น้ำ ไว้อย่างน้อย 6 ปัจจัย ได้แก่ (1) งบประมาณหรือต้นทุนในการจัดหาน้ำมาใช้ เช่น มูลค่าก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ ค่าบำรุงรักษาแหล่งน้ำสาธารณะ (2) ประเภทของผู้ใช้น้ำหรือธุรกิจ (3) ประเภทของกิจกรรมการใช้น้ำ (3) ปริมาณน้ำในพื้นที่และตามฤดูกาล หรือระดับน้ำขึ้นน้ำลงตามฤดูกาล (4) ต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อม (5) ต้นทุนการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ และ (6) คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำ เช่น ระดับความเค็ม ปริมาณมลพิษในแหล่งน้ำ (carrying capacity) หรือ ระดับความสกปรกของแหล่งน้ำ

นอกจากนี้ประเทศตัวอย่างดังกล่าวยังคำนึงถึงปัจจัยทางสังคมและความเป็นธรรมอีกด้วยอย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่ (ก) การคำนวณอยู่บนฐานของต้นทุนการก่อสร้างและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (ข) อัตราค่าใช้น้ำสามารถแตกต่างกันได้ตามประเภทผู้ใช้น้ำ และ (ค) คำนึงถึงความเท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรน้ำและฐานะทางเศรษฐกิจ โดยหลักการทั้งสามประการนี้ทำให้โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำของประเทศมีลักษณะ “หลายอัตรา” (multiple rate) มิใช่อัตราเดียวกันทั้งประเทศ (unique rate)

สำหรับประเทศไทยนั้น การเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะก็มิใช่เรื่องใหม่ของสังคมไทย กล่าวคือ กฎหมายของไทยที่มีการเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะมานานแล้ว 2 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 (ปรับปรุง พ.ศ. 2518) ภายใต้ภารกิจของกรมชลประทาน และ พระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520 (ปรับปรุง พ.ศ. 2535) ภายใต้ภารกิจของกรมทรัพยากรน้ำบาดาล ส่วนพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 ที่กำหนดให้มีการเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะสำหรับการใช้น้ำสาธารณะนอกเขตชลประทานและมิใช่น้ำบาดาล ภายใต้ภารกิจของกรมทรัพยากรน้ำนั้น ขณะนี้อยู่ระหว่างการพิจารณาประกาศอัตราค่าใช้น้ำและอยู่ระหว่างการจัดทำร่างนโยบายกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำดังเอกสารฉบับนี้

กรมชลประทานเป็นหน่วยงานเดียวที่ทำหน้าที่จัดหาและจัดสรรน้ำโดยให้ความสำคัญกับภาคเกษตรเป็นหลัก ทั้งนี้การจัดหาและจัดสรรน้ำให้แก่เกษตรกรหรือโรงงานหรือการอุปโภคบริโภคนั้น จะครอบคลุมเฉพาะ

พื้นที่ที่ระบุเป็น “เขตชลประทาน” (มาตรา 5 แห่ง พ.ร.บ.การชลประทานหลวง) โดยกติกาการจัดสรรน้ำอาจจะอยู่ในรูปของ “ให้” หรือ “ไม่ให้” ตามปริมาณน้ำต้นทุนที่มีอยู่ในขณะนั้น (อนึ่ง ในทางปฏิบัติ การเก็บกักน้ำของอ่างเก็บน้ำต่าง ๆ จะต้องมีสำรองไว้ใช้สำหรับการเพาะปลูกในฤดูกาลถัดไปในช่วงต้นของฤดูฝน เพื่อเป็นการประกันความเสี่ยงหากฝนล่าช้า) และอนุญาตให้เกษตรกรใช้น้ำในระบบโครงส่งน้ำชลประทานได้ตามกำลังความสามารถหรือในปริมาณที่ตนต้องการ (ยกเว้นกรณีภาวะแล้ง) หรือตามที่ “กลุ่มบริหารการใช้น้ำ” (หรือกลุ่มผู้ใช้น้ำ) ตกลงกันเป็นการภายใน

กรมชลประทานกำหนดหลักเกณฑ์ใน**การเก็บค่าใช้น้ำ (ค่าชลประทาน) และค่าบำรุงทางน้ำชลประทาน**ของโครงการชลประทาน (ซึ่งไม่ได้กำหนดระบบวิธีการคำนวณอัตราดังกล่าว) โดยแยกออกเป็นสองส่วน ได้แก่ ส่วนแรก เป็นการเรียกเก็บค่าชลประทานจากเจ้าของที่ดินที่ได้รับประโยชน์จากการชลประทานในเขตชลประทาน กล่าวคือ กำหนดให้อัตราค่าชลประทาน**เพื่อเกษตรกรรมไม่เกิน 5 บาทต่อไร่ต่อปี** และ **เพื่อกิจการโรงงาน การประปาหรือกิจการอื่น ไม่เกิน 0.50 บาทต่อลูกบาศก์เมตร** (มาตรา 8) และส่วนที่สอง เป็นการกำหนดอัตราค่าบำรุงรักษาทางน้ำชลประทาน ซึ่งเรียกเก็บจากผู้ใช้เรือผ่านประตูน้ำหรือประตูระบายน้ำ และเรียกเก็บจากผู้ใช้เรือยนต์ที่รับจ้างส่งคนโดยสารหรือรับจ้างลากจูงเป็นประจำในทางน้ำนั้น (มาตรา 14 ข.) นอกจากนี้ ยังระบุไว้ว่า อัตราค่าชลประทานขั้นสูงสุดควรจะต้องมีการปรับปรุงและมีความยืดหยุ่น แต่ในทางปฏิบัติยังไม่เคยมีการจัดเก็บค่าชลประทานจากภาคเกษตรเลย มีเพียงแต่เก็บเงินจากกิจการโรงงาน การประปาและกิจการอื่นเท่านั้น

อนึ่ง การเก็บค่าชลประทานได้มี**การยกเว้น**บางกรณี อาทิ (ก) ผู้ใช้น้ำเฉลี่ยเดือนละไม่เกิน 1,000 ลูกบาศก์เมตร และ (ข) ผู้ใช้น้ำเพื่อกิจการสาธารณประโยชน์โดยไม่แสวงหากำไร โดยต้องได้รับยกเว้นเป็นหนังสือจากอธิบดีกรมชลประทาน (อ้างถึง กฎกระทรวง ฉบับที่ 11 ลงวันที่ 14 เมษายน 2518 และ กฎกระทรวง ลงวันที่ 9 กรกฎาคม 2564) นอกจากนี้ ยังมีการลดหย่อนค่าชลประทานสำหรับผู้ใช้น้ำเพื่อกิจการพัฒนาโรงไฟฟ้าพลังน้ำขนาดเล็กท้ายเขื่อนหรือฝายชลประทาน โดยกรมชลประทานเรียกเก็บในอัตรา 0.0246 บาท/ลบ.ม. สำหรับประเภทเขื่อนหรือฝายเก็บกักน้ำ และ 0.0064 บาท/ลบ.ม. สำหรับประเภทเขื่อนหรือฝายทดน้ำ (อ้างถึง กฎกระทรวง ลงวันที่ 1 มิถุนายน 2552)

เจตนารมณ์ของการกำหนดให้มีการเก็บค่าชลประทานและค่าบำรุงรักษาทางน้ำชลประทาน คือ เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของรัฐ ซึ่งสามารถนำเงินที่ประหยัดได้ไปใช้ในการก่อสร้างงานชลประทานให้ขยายออกไปได้ทั่วถึง ดังนั้นการบริหารจัดการค่าใช้น้ำ (ค่าชลประทาน) ที่เก็บได้นั้น พระราชบัญญัติการชลประทานหลวงฯ กำหนดให้นำส่งเข้า**บัญชีทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน** โดยไม่ต้องนำส่งคลังเป็นเงินรายได้แผ่นดิน (มาตรา 8 ทวิ) ซึ่งการใช้จ่ายทุนหมุนเวียนดังกล่าวมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อดำเนินการในการกัก เก็บ รักษา ควบคุม ส่ง ระบาย หรือแบ่งน้ำเพื่อเกษตรกรรม การพลังงาน การสาธารณูปโภค การอุตสาหกรรม และการป้องกันความเสียหายแก่การเพาะปลูกอันเกิดจากน้ำ รวมถึงการซ่อมแซมเสริมพนัง คันกั้นน้ำ อาคารชลประทาน และการขุดลอกทางน้ำชลประทาน โดยมีคณะกรรมการบริหารทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน เป็นองค์กรที่มีอำนาจอนุมัติการใช้จ่ายเงิน กำหนดระเบียบและวิธีการเกี่ยวกับการดำเนินงานของเงินทุนหมุนเวียน ตลอดจนควบคุมตรวจสอบการรับและจ่ายเงินทุนหมุนเวียนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

กรมทรัพยากรน้ำบาดาลเป็นหน่วยงานที่ควบคุมการเจาะบ่อบาดาลของเอกชน เพื่อการอุปโภคบริโภคเป็นสำคัญ (ที่อยู่อาศัยและกิจการ) โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ระบบประปาหรือระบบชลประทานเข้าไม่ถึง และ

กำหนดอัตราค่าน้ำบาดาลให้ใกล้เคียงกับราคาน้ำประปา เพื่อให้เกิดการใช้น้ำอย่างประหยัด ทั้งนี้ ไม่ครอบคลุมการเจาะบ่อบาดาลของหน่วยราชการอื่น ๆ

ในการกำหนดค่าใช้น้ำบาดาลนั้น พระราชบัญญัติน้ำบาดาลให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยคำแนะนำของคณะกรรมการน้ำบาดาลกำหนดอัตรา**ค่าใช้น้ำบาดาล**ในแต่ละท้องที่ที่มีน้ำประปาใช้ ทั้งนี้ โดยมี**เงื่อนไข**ว่าจะต้องกำหนดให้ไม่เกินอัตราสูงสุดของค่าน้ำประปาในท้องที่นั้น สำหรับในกรณีที่ท้องที่ใดไม่มีน้ำประปาใช้ อัตราค่าใช้น้ำบาดาลในท้องที่นั้นต้องไม่เกินอัตราสูงสุดของค่าน้ำประปาในจังหวัดที่ท้องที่นั้นตั้งอยู่ และให้**ยกเว้น**ค่าใช้น้ำบาดาลแก่ผู้รับใบอนุญาตใช้น้ำบาดาลซึ่งใช้น้ำบาดาลเพื่อการอุปโภคหรือบริโภค (ประเภท 1) ทั้งนี้ไม่รวมถึงการใช้น้ำบาดาลของโรงงานอุตสาหกรรม

อัตราค่าใช้น้ำบาดาลมี**หลักคิด**มาจากต้นทุนค่าเสียโอกาสของการใช้น้ำประปา กล่าวคือ อัตราค่าใช้น้ำบาดาลจะเท่ากับ ราคาเฉลี่ยน้ำประปาในภูมิภาค (ประมาณ 7.17 บาท/ลบ.ม. - มูลค่าในช่วงเวลานั้น) หักด้วยต้นทุนการขุดเจาะ น้ำบาดาล (ประมาณ 3.31 บาท/ลบ.ม. - มูลค่าในช่วงเวลานั้น) ซึ่งมีส่วนต่างเท่ากับ 3.86 บาท/ลบ.ม. ดังนั้น จึงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำบาดาลที่จะเรียกเก็บเท่ากับ **3.50 บาทต่อลูกบาศก์เมตร** ซึ่งครอบคลุม 70 จังหวัด ยกเว้นในเขตวิกฤตการณ์น้ำบาดาลที่มีอัตราค่าใช้น้ำบาดาลเท่ากับ **8.50 บาทต่อลูกบาศก์เมตร** ซึ่งครอบคลุมกรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา สมุทรปราการ สมุทรสาคร และนครปฐม นอกจากนี้ยังมีการเก็บ**ค่าอนุรักษ์น้ำบาดาล** โดยเรียกเก็บเพิ่มจากผู้รับใบอนุญาตใช้น้ำบาดาลใน**เขตวิกฤตการณ์น้ำบาดาล** (7 จังหวัด) โดยมีอัตราค่าอนุรักษ์น้ำบาดาลเท่ากับ 4.50 บาทต่อลูกบาศก์เมตร ดังนั้น อัตราค่าใช้น้ำบาดาลที่เรียกเก็บในเขตวิกฤตการณ์น้ำบาดาลจะเท่ากับ 13.00 บาท/ลบ.ม.

แนวทาง**การยกเว้นและลดหย่อน**ค่าใช้น้ำบาดาล คือ (ก) ยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำบาดาลสำหรับการอุปโภคบริโภคสำหรับท้องที่ที่ไม่มีน้ำประปาใช้ และสำหรับการเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์ที่มีการใช้น้ำบาดาลไม่เกินวันละ 50 ลบ.ม. ในท้องที่ที่ไม่มีน้ำประปาใช้ ทั้งในกรณีนอกและในเขตวิกฤตการณ์น้ำบาดาล (ข) ลดหย่อนการเก็บค่าใช้น้ำบาดาลสำหรับธุรกิจที่ไม่ใช้วัตถุดิบจากผลผลิตการเกษตร (ลดลงร้อยละ 25 หรือเท่ากับ 2.625 บาท/ลบ.ม. นอกเขตวิกฤตฯ และ 6.375 บาท/ลบ.ม. ในเขตวิกฤตฯ) และ (ค) ลดหย่อนการเก็บค่าใช้น้ำบาดาลสำหรับธุรกิจที่ใช้วัตถุดิบจากผลิตผลการเกษตร (ลดลงร้อยละ 70) และ สำหรับการเลี้ยงสัตว์ที่มีการใช้น้ำบาดาลเกินกว่าวันละ 50 ลบ.ม. (เก็บเฉพาะส่วนที่เกิน) (ลดลงร้อยละ 70) หรือเก็บในอัตรา 1.05 บาท/ลบ.ม. และ 2.55 บาท/ลบ.ม. ในกรณีนอกและในเขตวิกฤตการณ์น้ำบาดาล ตามลำดับ

ในส่วนของการบริหารจัดการค่าใช้น้ำ (ค่าใช้น้ำบาดาลและค่าอนุรักษ์น้ำบาดาล) นั้น พระราชบัญญัติน้ำบาดาลฯ มีบทบัญญัติให้จัดตั้ง**กองทุนพัฒนาน้ำบาดาล** (กพน.) ขึ้นในกรมทรัพยากรน้ำบาดาล (มาตรา 7 จัตวา) โดยกำหนดให้ร้อยละ 50 ของการเรียกเก็บค่าใช้น้ำบาดาลนำส่งเข้ากองทุนพัฒนาน้ำบาดาล และเงินที่ได้จากการเรียกเก็บค่าอนุรักษ์น้ำบาดาลสามารถนำไปใช้จ่ายเพื่อกิจการการศึกษา สำรวจ วิจัย และการวางแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งน้ำบาดาลและสิ่งแวดล้อม การช่วยเหลือและอุดหนุนกิจการใด ๆ ที่เกี่ยวกับการทดแทนและอนุรักษ์แหล่งน้ำบาดาล เป็นต้น โดยมีคณะกรรมการบริหาร กพน. เป็นองค์กรที่ใช้อำนาจควบคุมการใช้จ่ายเงินหรือทรัพย์สินของ กพน. เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกองทุนฯ

ข้อสังเกตที่สำคัญคือ จวบจนปัจจุบันนี้ ค่าชลประทาน และ ค่าใช้น้ำบาดาลและค่าอนุรักษ์น้ำบาดาล**ยังไม่มีการปรับปรุงอัตรา**ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ภาระงบประมาณและโอกาสใช้น้ำบาดาลในอนาคต

11.3. บทบาทของการใช้เครื่องมือค่าใช้น้ำสาธารณะกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

ตามมาตรา 50 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ระบุให้มีการเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะกับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม โดยมาตรา 41 แบ่งประเภทการใช้ทรัพยากรน้ำสามาธรณะออกเป็น 3 ประเภทได้แก่ การใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการดำรงชีพ การอุปโภคบริโภคในครัวเรือน การเกษตรหรือการเลี้ยงสัตว์เพื่อยังชีพ การอุตสาหกรรมในครัวเรือน การรักษาระบบนิเวศจารีตประเพณี การบรรเทาสาธารณภัย การคมนาคม และการใช้น้ำในปริมาณเล็กน้อย การใช้น้ำประเภทที่สองได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การผลิตพลังงานไฟฟ้า การประปาและกิจการอื่น และการใช้น้ำประเภทที่สาม ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อกิจการขนาดใหญ่ที่ใช้น้ำปริมาณมาก หรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบข้ามลุ่มน้ำ หรือครอบคลุมพื้นที่อย่างกว้างขวาง ทั้งนี้ ลักษณะหรือรายละเอียดการใช้น้ำแต่ละประเภทให้เป็นไป ตามที่กำหนดในกฎกระทรวงที่ออกโดยนายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.)

ด้วยภารกิจในการเรียกเก็บค่าใช้น้ำประเภทที่สองและสาม (มาตรา 50) ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กฎกระทรวงกำหนด (มาตรา 49) นั้น กรมทรัพยากรน้ำมีความประสงค์จะวางนโยบายในการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะให้มีความเหมาะสม โปร่งใส และเป็นธรรมต่อทั้งผู้ใช้น้ำ ผู้ประกอบการ และผู้บริโภคในทุกประเภท และเป็นอัตราค่าใช้น้ำที่ส่งเสริมให้มีการปรับปรุงประสิทธิภาพในการใช้น้ำของผู้ประกอบการ/ผู้ใช้น้ำ ได้อย่างมีประสิทธิผล และโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะจะต้องสนับสนุนการดำเนินงานตามแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) 5 ด้านอีกด้วย

โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ที่คำนึงถึงเกณฑ์การลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำและเกณฑ์การยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำ มีข้อเสนอดังนี้

ขั้นแรก จำแนกการใช้น้ำเป็นการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม โดยการใช้น้ำประเภทที่สาม ให้เป็นกลุ่มผู้ใช้น้ำที่มากกว่า Q2 ล้าน ลบ.ม.ต่อปี ในขณะที่การใช้น้ำประเภทที่สอง ระบุกิจการที่ชัดเจน คือ การใช้น้ำเพื่ออุตสาหกรรม

ขั้นตอนที่สอง แบ่งช่วงปริมาณการใช้น้ำ เพื่อพิจารณาอัตราค่าใช้น้ำตามขั้นบันได เช่น

ช่วงที่ 1 ปริมาณการใช้น้ำน้อยกว่า Q1

ช่วงที่ 2 ปริมาณการใช้น้ำตั้งแต่ Q1 ขึ้นไป แต่น้อยกว่า Q2

ช่วงที่ 3 ปริมาณการใช้น้ำมากกว่า Q2

ขั้นตอนที่สาม แบ่งอัตราค่าใช้น้ำแบบก้าวหน้า โดยอิงต้นทุนบริหารจัดการน้ำ (C) ต้นทุนอนุรักษ์ระบบนิเวศพื้นที่ป่าต้นน้ำ (S) และ ต้นทุนผลกระทบภายนอก (E) โดยพิจารณาแบ่งภาระรับผิดชอบต้นทุนตามขั้นบันได เช่น

ช่วงที่ 1 ปริมาณการใช้น้ำน้อยกว่า Q1 อัตราค่าใช้น้ำ = C บาท/ลบ.ม.

ช่วงที่ 2 ปริมาณการใช้น้ำตั้งแต่ Q1 ขึ้นไป แต่น้อยกว่า Q2 อัตราค่าใช้น้ำ = C+S บาท/ลบ.ม.

ช่วงที่ 3 ปริมาณการใช้น้ำมากกว่า Q2 อัตราค่าใช้น้ำ = C+S+E บาท/ลบ.ม.

ระดับลุ่มน้ำ X หรือ ระดับประเทศ	ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ (บาทต่อ ลบ.ม.)			รวม (บาท/ลบ.ม.)
	ต้นทุนบริหารจัดการน้ำ	ค่าอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ	ต้นทุนผลกระทบภายนอก	
(ช่วงที่ 1) ปริมาณการใช้น้ำน้อยกว่า Q1	C			C
(ช่วงที่ 2) ปริมาณการใช้น้ำตั้งแต่ Q1 ขึ้นไป แต่น้อยกว่า Q2	C	S สมมติ = 0.05 C		C + S = 1.05 C
(ช่วงที่ 3) ปริมาณการใช้น้ำมากกว่า Q2	C	S สมมติ = 0.05 C	E สมมติ = 0.10 C	C+S+E = 1.15 C

ขั้นตอนที่สี่ กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขสำหรับกิจการและกิจกรรมที่สมควรลดหย่อนค่าใช้น้ำ และสมควรได้รับยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำ

4.1 หลักเกณฑ์และเงื่อนไข**กรณีลดหย่อนค่าใช้น้ำ**

4.1.1 การประกอบกิจการ หรือการดำเนินการในพื้นที่ที่ได้รับการสนับสนุนการลงทุนจากรัฐตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุนหรือเป็นกิจการที่รัฐให้การสนับสนุน การส่งเสริมกิจการขนาดเล็ก วิสาหกิจขนาดกลางหรือขนาดย่อม วิสาหกิจชุมชน หรือการรวมกลุ่มกิจการของสมาชิกในชุมชน

4.1.2 การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะโดยไม่มีแหล่งน้ำอื่นให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเพียงพอต่อการดำเนินการ เนื่องจาก มีข้อจำกัดเรื่องขีดความสามารถหรือตัวเลือกในการเข้าถึงทรัพยากร ธรรมชาติ จึงจำเป็นต้องอาศัยการใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะเพียงแหล่งเดียวโดยไม่มีตัวเลือกในการเข้าถึงทรัพยากรน้ำจากแหล่งอื่น

4.1.3 การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำสาธารณะที่ด้อยคุณภาพแหล่งอื่น ๆ เช่น บริเวณปากแม่น้ำที่เชื่อมต่อกับทะเล ซึ่งทรัพยากรน้ำที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์มีคุณภาพเป็นน้ำกร่อย เป็นต้น

4.1.4 การใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บของเอกชนในขั้นตอนของการขออนุญาตใช้น้ำ เพื่อส่งเสริมให้มีการสำรองน้ำในแหล่งกักเก็บของเอกชนในระยะแรก

4.1.5 การช่วยเหลือบรรเทาผลกระทบในเชิงเศรษฐกิจจากสถานการณ์พิเศษ โดยพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราว ไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้าหรือเป็นเหตุสุดวิสัย โดยผลกระทบจากสถานการณ์เช่นว่านั้นไม่รุนแรงหรือไม่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมอย่างกว้างขวาง เพียงแต่เป็นอุปสรรคหรือภาระค่าใช้จ่ายที่เกินความจำเป็นสำหรับช่วงเวลานั้น

4.2 หลักเกณฑ์และเงื่อนไข**กรณียกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำ**

4.2.1 การดำเนินกิจการของส่วนราชการ หน่วยงานอื่นของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชน สำหรับกิจกรรมการใช้น้ำที่เป็นการให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่เพื่อการอุปโภคหรือบริโภค หรือกิจการอื่นที่ไม่เข้าลักษณะหรือรายละเอียดเป็นการใช้น้ำประเภทที่หนึ่งซึ่งดำเนินการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสาธารณะประโยชน์หรือโดยกิจการที่ไม่มีวัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไร

4.2.2 การดำเนินกิจกรรมการใช้น้ำที่มีลักษณะไม่ก่อให้เกิดการสูญเสียน้ำในเชิงปริมาณหรือก่อให้เกิดผลกระทบในเชิงคุณภาพ เช่น กิจกรรมการใช้น้ำในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมสันทนาการและการกีฬาในแหล่งทรัพยากรน้ำโดยตรง กิจการในภาคอุตสาหกรรมที่มีการใช้น้ำในระบบการผลิตที่ไม่ส่งผลให้เกิดการสูญเสียปริมาณน้ำและสามารถหมุนเวียนกลับมาใช้ในภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม หรือกิจการอื่นได้ โดยเฉพาะในกระบวนการการผลิตพลังงานไฟฟ้า

4.2.3 การประกอบกิจการที่มีการใช้ประโยชน์จากน้ำทะเล เนื่องจากน้ำทะเลมีคุณภาพไม่เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์โดยตรงอาจจำเป็นต้องผ่านกระบวนการปรับปรุงคุณภาพเสียก่อนจึงจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของกิจการหรือกิจกรรมการใช้น้ำนั้น

4.2.4 การใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บในช่วงฤดูฝนหรือในช่วงสถานการณ์ที่น้ำในแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะมีปริมาณมากเพียงพอต่อการจัดสรรให้แก่ผู้ใช้น้ำทุกภาคส่วน หรือเพื่อความจำเป็นสำหรับการบรรเทาหรือแก้ไขปัญหาวิกฤติการณ์ขาดแคลนน้ำในแหล่งกักเก็บของรัฐที่อาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศหรือต่อทรัพยากร-ธรรมชาติอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยการดำเนินการดังกล่าวนั้นไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสมดุลน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำนั้นหรือลุ่มน้ำอื่นที่เกี่ยวเนื่องหรือไม่ก่อให้เกิดข้อโต้แย้งจากผู้ใช้น้ำรายอื่น

4.2.5 การใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บของรัฐ ที่เป็นการดำเนินการของส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐเอง หรือดำเนินการโดยผู้ใช้น้ำไม่ว่าจะเป็นไปตามข้อตกลงหรือความร่วมมือกับส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาสมดุลน้ำในแหล่งกักเก็บ เพื่อรักษาระบบนิเวศ หรือเพื่อป้องกันผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติอื่นที่เกี่ยวข้อง

4.2.6 การช่วยเหลือบรรเทาผลกระทบในเชิงเศรษฐกิจจากสถานการณ์พิเศษ โดยพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราว ไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้าหรือเป็นเหตุสุดวิสัย โดยสถานการณ์มีความรุนแรงและส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมอย่างกว้างขวาง

ข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม **ที่คำนึงถึงเกณฑ์การลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำและเกณฑ์การยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำ** แสดงได้ดังตารางที่ 11.1 ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ คือ

ประการแรก ปัจจัยที่คำนึงถึงในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ ประกอบด้วยหลายประการที่ครอบคลุมต้นทุนและค่าใช้จ่ายในการจัดหาและกักเก็บทรัพยากรน้ำในแหล่งน้ำสาธารณะ และต้นทุนอนุรักษ์ต้นน้ำและระบบนิเวศป่าต้นน้ำรวมทั้ง ครอบคลุมค่าใช้จ่ายสำรองเพื่อแก้ไขปัญหาภัยแล้ง ตลอดจนผลกระทบภายนอกเชิงลบจากการใช้น้ำสาธารณะในปริมาณที่มาก โดยมีรายการดังต่อไปนี้

(1) ต้นทุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะ ได้แก่ (ก) ต้นทุนในการเรียกเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะ (ข) ประสิทธิภาพในการส่งน้ำ (efficiency) ไปยังผู้ใช้น้ำ (ค) ต้นทุนอุปทานน้ำ (เช่น มูลค่าการลงทุนก่อสร้างและบำรุงรักษา ค่าใช้จ่ายการบริหารจัดการน้ำสาธารณะ) (ง) เงินสำรองสำหรับการบรรเทาวิกฤตน้ำเมื่อมีการขาดแคลนน้ำ และ (จ) ปริมาณอุปทานน้ำทั้งหมดในแต่ละลุ่มน้ำ
(2) ค่าใช้จ่ายเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ เช่น การฟื้นฟูพื้นที่ป่าและป่าอนุรักษ์ (ลุ่มน้ำ) และ รักษาระบบนิเวศป่าไม้ ที่ส่งเสริมให้เกิดการสะสมน้ำกักเก็บในดินของพื้นที่ป่าต้นน้ำ
(3) ต้นทุนผลกระทบภายนอกเชิงลบจากการดึงน้ำในแหล่งน้ำสาธารณะมาใช้ในปริมาณมาก หรือ การเปลี่ยนแปลงทิศทางน้ำโดยการผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ ย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศอันไม่พึงประสงค์ ก่อให้เกิดต้นทุนหรือความเสียหายกับบุคคลที่สามที่ได้รับผลกระทบในเชิงลบ

ประการที่สอง โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะได้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างการใช้น้ำสาธารณะในช่วงปริมาณการใช้น้ำ ซึ่งทำให้โครงสร้างอัตราเป็นแบบขั้นบันได และมีลักษณะแบบก้าวหน้า (progressive rate) ซึ่งสะท้อนความเป็นธรรมในมิติด้านเศรษฐกิจและเป็นธรรมด้านสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ การใช้น้ำในปริมาณมากควรจะมีส่วนร่วมรับผิดชอบมากในเรื่องภาระค่าใช้จ่ายด้านอุปทานน้ำ การอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ และผลกระทบภายนอกจากการใช้น้ำสาธารณะ หรือคำนึงถึงศักยภาพความสามารถในการจ่ายค่าใช้น้ำสาธารณะ โดยเฉพาะในกรณีกิจการขนาดใหญ่ที่มีการใช้น้ำสาธารณะในปริมาณมาก

ประการที่สาม หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการลดหย่อนค่าใช้น้ำสาธารณะ ได้แก่

1) กิจการหรือการดำเนินงานในพื้นที่ที่ได้รับสนับสนุนการลงทุนจากรัฐ รวมวิสาหกิจชุมชน
2) ไม่มีแหล่งน้ำอื่นให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเพียงพอต่อการดำเนินการ
3) ทรัพยากรน้ำสาธารณะมีลักษณะด้อยคุณภาพ เช่น กร่อย

4) การใช้น้ำเพื่อสำรองน้ำในแหล่งกักเก็บของผู้ใช้น้ำเอกชนในระยะแรกของการขออนุญาตใช้น้ำ
5) การบรรเทาผลกระทบ (ที่ไม่รุนแรงหรือกว้างขวาง) จากสถานการณ์พิเศษ เช่น พื้นที่เสี่ยงภัยแล้ง วิกฤตเศรษฐกิจ (ลดหย่อนเป็นการชั่วคราว)

ประการที่สี่ หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะ ได้แก่

1) กิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชน สำหรับกิจกรรมการใช้น้ำที่เป็นบริการเพื่อการอุปโภคบริโภคสำหรับกิจการสาธารณะประโยชน์หรือโดยกิจการที่ไม่มีวัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไร เช่น โรงพยาบาล ศาสนสถาน สถานศึกษา
2) กิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดการสูญเสียน้ำในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เช่น โรงไฟฟ้าพลังงานน้ำที่มีขนาดเล็ก
3) การใช้ประโยชน์จากน้ำทะเล
4) การใช้น้ำเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บน้ำของผู้ใช้น้ำช่วงฤดูฝน หรือ มีความจำเป็นสำหรับบรรเทาการขาดแคลนน้ำในแหล่งกักเก็บน้ำของรัฐ
5) การเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บน้ำของรัฐเพื่อรักษาระบบนิเวศและสมดุลน้ำ (มีข้อตกลงระหว่างส่วนราชการกับเอกชน)
6) การบรรเทาผลกระทบ (ที่รุนแรงหรือกว้างขวาง) จากสถานการณ์พิเศษ เช่น พื้นที่เสี่ยงภัยแล้ง วิกฤตเศรษฐกิจ (ยกเว้นเป็นการชั่วคราว)

การวางกรอบนโยบายโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะตามที่มีข้อเสนอในตารางที่ 11.1 จะสนับสนุนการดำเนินงานตามแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (ฉบับปรับปรุง ที่อยู่ระหว่างการรับฟังความเห็น) ได้อย่างไรนั้น สามารถวิเคราะห์ได้ดังแสดงในตารางที่ 11.2

ตารางที่ 11.1 ข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำแบบขั้นบันได ระดับประเทศ

ปริมาณการใช้น้ำ (ล้าน ลบ.ม./ปี)	การใช้น้ำประเภทที่สอง (บาท/ลบ.ม.)			การใช้น้ำประเภทที่สาม (บาท/ลบ.ม.)		
	อุตสาหกรรม	การท่องเที่ยว	การประปาและการไฟฟ้า	อุตสาหกรรม	การท่องเที่ยว	การประปาและการไฟฟ้า
ปริมาณการใช้น้ำ น้อยกว่า Q1	C	C	C	C	C	C
ปริมาณการใช้น้ำ ตั้งแต่ Q1 ขึ้นไป	C+S = 1.05 C	C+S = 1.05 C	C+S = 1.05 C			
ปริมาณการใช้น้ำตั้งแต่ Q1 ขึ้นไป แต่น้อยกว่า Q2				C+S = 1.05 C	C+S = 1.05 C	C+S = 1.05 C
ปริมาณการใช้น้ำมากกว่า Q2				C+S+E = 1.15 C	C+S+E = 1.15 C	C+S+E = 1.15 C
หมายเหตุ	C คือ ต้นทุนการบริหารจัดการน้ำ S คือ ต้นทุนอนุรักษ์ระบบนิเวศป่าต้นน้ำ และ E คือ ต้นทุนผลกระทบภายนอกจากการใช้น้ำปริมาณมาก					
กรณีลดหย่อนค่าใช้น้ำ	1) กิจการหรือการดำเนินงานในพื้นที่ที่ได้รับสนับสนุนการลงทุนจากรัฐ รวมวิสาหกิจชุมชน 2) ไม่มีแหล่งน้ำอื่นให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเพียงพอต่อการดำเนินการ 3) ทรัพยากรน้ำสาธารณะมีลักษณะด้อยคุณภาพ เช่น กร่อย 4) การใช้น้ำเพื่อสำรองน้ำในแหล่งกักเก็บของผู้ใช้น้ำเอกชนในระยะแรกของการขออนุญาตใช้น้ำ 5) การบรรเทาผลกระทบ (ที่ไม่รุนแรงหรือกว้างขวาง) จากสถานการณ์พิเศษ เช่น พื้นที่เสี่ยงภัยแล้ง วิกฤตเศรษฐกิจ (ลดหย่อนเป็นการชั่วคราว)					
กรณียกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำ	1) กิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชน สำหรับกิจกรรมการใช้น้ำที่เป็นบริการเพื่อการอุปโภคบริโภคเพื่อสาธารณประโยชน์หรือโดยกิจการที่ไม่มีวัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไร เช่น โรงพยาบาล ศาสนสถาน สถานศึกษา 2) กิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดการสูญเสียน้ำในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เช่น โรงไฟฟ้าพลังงานน้ำขนาดเล็ก 3) การใช้ประโยชน์จากน้ำทะเล 4) การใช้น้ำเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บน้ำของผู้ใช้น้ำช่วงฤดูฝน หรือ มีความจำเป็นสำหรับบรรเทาการขาดแคลนน้ำในแหล่งกักเก็บน้ำของรัฐ 5) การเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บน้ำของรัฐเพื่อรักษาระบบนิเวศและสมดุลน้ำ (มีข้อตกลงระหว่างส่วนราชการกับเอกชน) 6) การบรรเทาผลกระทบ (ที่รุนแรงหรือกว้างขวาง) จากสถานการณ์พิเศษ เช่น พื้นที่เสี่ยงภัยแล้ง วิกฤตเศรษฐกิจ (ยกเว้นเป็นการชั่วคราว)					

ตารางที่ 11.2 แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) 5 ด้าน กับความเกี่ยวข้องของข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ

ด้าน	เป้าประสงค์	กลยุทธ์	ความเกี่ยวข้องอัตราค่าใช้น้ำกับแผนแม่บท
ด้านที่ 1 การจัดการน้ำอุปโภคบริโภค	จัดหาน้ำสะอาดเพื่อการอุปโภคบริโภคให้แก่ชุมชน ครบทุกหมู่บ้าน ชุมชนเมือง แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ และพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ ปรับปรุงระบบประปาหมู่บ้านที่มีอายุการใช้งานยาวนาน ลดความซ้ำซ้อนเขตบริการประปา รวมทั้งการจัดหาแหล่งน้ำสารองในพื้นที่ซึ่งขาดแคลนแหล่งน้ำ น้ำต้นทุน พัฒนาน้ำดื่มให้ได้มาตรฐานในราคาที่เหมาะสม ลดน้ำสูญเสียในระบบจำหน่าย และการประหยัดน้ำโดยลดการใช้น้ำภาคครัวเรือน ภาคบริการ และภาคราชการ	1) พัฒนา ขยายเขต และเพิ่มประสิทธิภาพระบบประปา 2) พัฒนาระบบประปาเมือง/พื้นที่เศรษฐกิจ 3) พัฒนาน้ำอุปโภคบริโภคให้ได้มาตรฐานและราคาที่เหมาะสม 4) การประหยัดน้ำทุกภาคส่วน	(1) โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำแบบขั้นบันไดและแบบก้าวหน้า จะทำให้มีการใช้น้ำสาธารณะเพื่อการผลิตน้ำประปาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น ลดการสูญเสียน้ำระหว่างการส่งน้ำประปาไปยังผู้บริโภค (2) ในกรณีพื้นที่ที่มีแหล่งน้ำสาธารณะเดียวและจำเป็นสำหรับการผลิตประปา อาจจะได้รับการยกเว้นหรือลดหย่อนค่าใช้น้ำ ซึ่งจะส่งผลต่อการปรับเพิ่มค่าประปาไม่มากนัก
ด้านที่ 2 การสร้างความมั่นคงของน้ำภาคการผลิต	พัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำและระบบส่งน้ำใหม่ให้เต็มศักยภาพ เพิ่มประสิทธิภาพโครงการแหล่งน้ำ และระบบส่งน้ำเดิมในเขตชลประทาน โดยมีการจัดรูปที่ดิน ส่งเสริมการปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อย ในพื้นที่เกษตรน้ำฝนมีการจัดหาน้ำให้ปลูกพืชได้อย่างน้อย 1 ครั้งต่อปี พัฒนาแหล่งน้ำและระบบกระจายน้ำลดความเสี่ยง/ความเสียหายลง ร้อยละ 50 สร้างความมั่นคงแหล่งน้ำให้กับเขตพื้นที่อุตสาหกรรม ปรับโครงสร้างการใช้น้ำและเพิ่มผลิตภาพการใช้น้ำ โดยมีเป้าหมายสุดท้ายที่จะสามารถสร้างความมั่นคงให้การผลิต และรักษาความสมดุลของศักยภาพน้ำต้นทุนและการใช้	1) การจัดการด้านความต้องการ โดยการบริหารจัดการน้ำฤดูแล้งตามปริมาณน้ำต้นทุนที่ลดการใช้น้ำภาคอุตสาหกรรม 2) เพิ่มประสิทธิภาพโครงการแหล่งน้ำและระบบส่งน้ำเดิม 3) การจัดหาน้ำในพื้นที่เกษตรน้ำฝน โดยพัฒนาแหล่งน้ำและระบบกระจายน้ำในพื้นเกษตรน้ำฝน อนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนาแหล่งน้ำ พัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่ ส.ป.ก. และพัฒนาน้ำบาดาล 4) พัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำ/ระบบส่งน้ำใหม่ พัฒนาระบบผันน้ำ/เชื่อมโยงแหล่งน้ำเพื่อให้เกิดการจัดสรร	โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำแบบขั้นบันไดและแบบก้าวหน้า ที่จัดเก็บจากการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม อาจจะไม่มีผลกระทบต่อภาคเกษตร เนื่องจากปัจจุบันยังไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับการใช้น้ำสาธารณะเพื่อการ เกษตรในปริมาณมากจะจัดอยู่ในกลุ่มการใช้น้ำประเภทที่สามหรือไม่

ด้าน	เป้าประสงค์	กลยุทธ์	ความเกี่ยวข้องอัตราค่าใช้น้ำกับแผนแม่บท
		ทรัพยากรน้ำจากพื้นที่ที่มีเหลือไปยังพื้นที่ที่มีความต้องการ 5) การเพิ่มผลิตภาพมูลค่าภาคเกษตรโดยมีโครงการนำร่องและประเมินผล จากนั้นจึงขยายผลไปยังพื้นที่อื่น ๆ 6) เพิ่มต้นทุนน้ำในอ่างเก็บน้ำและพื้นที่เกษตร โดยปฏิบัติการฝนหลวง	
ด้านที่ 3 การจัดการน้ำท่วมและอุทกภัย	เพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำ การจัดระบบป้องกันน้ำท่วมชุมชนเมือง การจัดการพื้นที่น้ำท่วมและพื้นที่ชะลอน้ำ รวมทั้งการบรรเทาอุทกภัยในเชิงพื้นที่อย่างเป็นระบบในระดับลุ่มน้ำและพื้นที่วิกฤติ (Area based) แก้ปัญหาด้วยระบบธรรมชาติ (Nature Based Solution) เพิ่มขีดความสามารถ อปท. ในการปรับตัวและเผชิญเหตุ ปรับปรุงเขื่อน/อ่างเก็บน้ำรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และมีแผนจัดการในสถานการณ์ฉุกเฉิน	1) เพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำ โดยปรับปรุงสิ่งกีดขวางทางน้ำ การแก้ไขปัญหาน้ำท่วมถนนสายหลัก และปรับปรุงลำน้ำเพื่อรักษาสภาพ ลำน้ำ กำจัดวัชพืช และขยะมูลฝอยในแม่น้ำสายหลัก แม่น้ำสาขา และแหล่งน้ำปิด 2) ป้องกันน้ำท่วมชุมชนเมือง โดยการจัดระบบป้องกันชุมชนเมือง และการสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่ง 3) การจัดการพื้นที่น้ำท่วม/พื้นที่ชะลอน้ำ โดยการพัฒนาแก้มลิง พื้นที่ลุ่มต่ำรับน้ำนอง พัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพอาคารบังคับน้ำ และสถานีสูบน้ำ เพื่อบรรเทาอุทกภัยในพื้นที่เฉพาะจุด 4) การสนับสนุนการปรับตัวและเผชิญเหตุมีการจัดการอุทกภัยโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน 5) ปรับปรุงเขื่อนเพื่อเพิ่มการระบายน้ำรองรับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ	(1) โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำแบบขั้นบันไดและแบบก้าวหน้า จะทำให้มีการใช้น้ำสาธารณะมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น ลดการสูญเสียน้ำระหว่างการส่งน้ำไปยังผู้ใช้น้ำ (2) การจัดเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะจากการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม จะสามารถนำมาใช้เพื่อการบรรเทาปัญหาในพื้นที่วิกฤต ซึ่งสะท้อนถึงความเหมาะสมเนื่องจากอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะได้ครอบคลุมปัจจัยด้านเงินสำรองเพื่อบรรเทาปัญหาวิกฤตการณ์น้ำแล้ว ซึ่งจะเป็นประโยชน์ย้อนกลับไปยังกลุ่มผู้ใช้น้ำที่จ่ายค่าใช้น้ำนั่นเอง

ด้าน	เป้าประสงค์	กลยุทธ์	ความเกี่ยวข้องอัตราค่าใช้น้ำกับแผนแม่บท
ด้านที่ 4 การอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศทรัพยากรน้ำ	อนุรักษ์ ฟื้นฟู พื้นที่ป่าต้นน้ำที่เสื่อมโทรม การป้องกันและลดการชะล้างพังทลายของดินในพื้นที่ต้นน้ำและพื้นที่เกษตรนอกเขตอนุรักษ์ที่ต่อเนื่อง พัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพระบบรวบรวมและระบบบำบัดน้ำเสียรวมของชุมชนเมือง ผลักดันให้เก็บค่าบำบัดน้ำเสียชุมชน การนำน้ำเสียกลับมาใช้ใหม่ ป้องกันและลดการเกิดน้ำเสียต้นทาง ฟื้นฟูแม่น้ำ ลำคลอง พื้นที่ชุ่มน้ำ และแหล่งน้ำธรรมชาติ จัดทำตัวชี้วัด River Health Index ครอบคลุมทุกมิติ เพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทั่วประเทศ ลดการรุกตัวของน้ำเค็มและการกัดเซาะบริเวณปากแม่น้ำ	1) การอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ป่าต้นน้ำที่เสื่อมโทรม มีการจัดทำแผนฟื้นฟูรายลุ่มน้ำตามลำดับความรุนแรงของปัญหา 2) การป้องกันและลดการชะล้างพังทลายของดินในพื้นที่ต้นน้ำ 3) การเพิ่มประสิทธิภาพในการบำบัดและควบคุมการระบายน้ำเสียออกสู่สิ่งแวดล้อม โดยการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพระบบรวบรวม 4) การจัดสรรน้ำเพื่อรักษาระบบนิเวศ โดยมีการดำเนินการในลุ่มน้ำหลักที่มีน้ำต้นทุน การจัดทำแผนหลักป้องกันน้ำเค็ม/การกัดเซาะปากแม่น้ำในพื้นที่เฉพาะ 5) อนุรักษ์และฟื้นฟูแม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำธรรมชาติทั่วประเทศ โดยจัดทำตัวชี้วัด River Health Index จัดทำฐานข้อมูลลำน้ำ และแหล่งน้ำทั่วประเทศ สถานการณ์ปัจจุบัน กำหนดเป้าหมายลำน้ำ/แหล่งน้ำเพื่ออนุรักษ์ฟื้นฟู มีการจัดลำดับความสำคัญและดำเนินการเป็นรูปธรรม	(1) โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำแบบขั้นบันไดและแบบก้าวหน้า จะทำให้มีการใช้น้ำสาธารณะมีประหยัดมากขึ้น และจะส่งผลให้ในระดับลุ่มน้ำปริมาณการใช้น้ำรวมควรจะลดลง ซึ่งจะส่งผลให้ผลกระทบภายนอกเชิงลบจากการดึงน้ำมาใช้น้อยลงกว่าเดิม (2) จำนวนเงินที่มาจากการจัดเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะจากการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม จะสามารถนำมาใช้เพื่อใช้เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศทรัพยากรน้ำ เนื่องจากอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะได้ครอบคลุมปัจจัยด้านค่าใช้จ่ายอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ และผลกระทบภายนอกเชิงนิเวศที่คาดว่าจะเกิดขึ้นอยู่แล้ว ซึ่งจะเป็นประโยชน์ย้อนกลับไปยังกลุ่มผู้ใช้น้ำที่จ่ายค่าใช้น้ำนั่นเอง
ด้านที่ 5 การบริหารจัดการ	ขับเคลื่อนองค์กรด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ปรับปรุงกฎหมายให้ทันสมัย ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศเชื่อมโยงประเด็นการพัฒนาและการหาแหล่งเงินทุน พัฒนาระบบฐานข้อมูลมาตรฐานเดียวกัน สนับสนุนองค์กร	1) สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย โดยการจัดทำ ปรับปรุง ทบทวน ระเบียบ ข้อบังคับด้านทรัพยากรน้ำ มีการติดตาม และปรับปรุงการบังคับใช้กฎหมายให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม	(1) โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำแบบขั้นบันไดและแบบก้าวหน้า จะทำให้มีการใช้น้ำสาธารณะมีประหยัดมากขึ้น และมีประสิทธิภาพมากขึ้น และจะส่งผลให้ในระดับลุ่มน้ำปริมาณการใช้น้ำรวม

ด้าน	เป้าประสงค์	กลยุทธ์	ความเกี่ยวข้องอัตราค่าใช้น้ำกับแผนแม่บท
	ลุ่มน้ำ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สนับสนุนการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างภาครัฐและเอกชน การบริหารจัดการน้ำโดยใช้เทคโนโลยี เตรียมความพร้อมการดำเนินงานรูปแบบใหม่ในอนาคต ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการมีส่วนร่วม สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ พัฒนางานวิจัย นวัตกรรม และเทคโนโลยี สนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มในภาคการบริการและการผลิต รวมถึงพัฒนารูปแบบเพื่อยกระดับการจัดการน้ำในพื้นที่และลุ่มน้ำ ยกระดับการทำงานและมาตรฐานสู่ระดับสากล	2) ส่งเสริมองค์กรและการมีส่วนร่วม โดยส่งเสริมพัฒนาองค์กรการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พัฒนากลไกความร่วมมือระหว่างประเทศด้านทรัพยากรน้ำ 3) จัดทำเครื่องมือในการบริหารจัดการ โดยจัดทำแผนบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน ติดตามผลิตภาพการใช้น้ำ พัฒนาระบบตรวจวัดและฐานข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำ และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง 4) การจัดทำงบประมาณประจำปี โดยมีการใช้งบประมาณและเกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย	จากการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามควรจะลดลง (2) เงินค่าใช้น้ำสาธารณะจากการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามที่จัดเก็บได้ จะสามารถนำมาใช้เพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะได้ เนื่องจากอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะได้ครอบคลุมปัจจัยด้านอุปทานน้ำ (ต้นทุนบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ) ค่าใช้จ่ายอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ และผลกระทบภายนอกเชิงนิเวศที่แล้ว ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่บริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

ที่มา: คณะที่ปรึกษา

11.4. ร่างนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ

11.4.1 แผนปฏิบัติการเกี่ยวกับนโยบายด้านโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ ระยะ 5 ปี

การดำเนินนโยบายอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมทรัพยากรน้ำ กรอบการดำเนินงานในระยะ 5 ปี ประกอบด้วย 6 เป้าหมาย ได้แก่

(1) กำหนดเขตพื้นที่ที่อยู่ในการกำกับดูแลของกรมทรัพยากรน้ำและประชาสัมพันธ์แก่ทุกภาคส่วน โดยเฉพาะผู้ใช้น้ำ
(2) การกำหนดขอบเขตหรือนิยามของผู้ใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง สอง และ สาม
(3) กำหนดอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและสาม
(4) การประกาศใช้อัตราค่าใช้น้ำสาธารณะสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและสาม
(5) การสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง
(6) การจัดทำแนวทางการใช้เงินค่าใช้น้ำที่จัดเก็บได้

เป้าหมายที่ 1 กำหนดเขตพื้นที่ที่อยู่ในการกำกับดูแลของกรมทรัพยากรน้ำ

กลยุทธ์ : ดำเนินงานร่วมกันระหว่าง ทน. และ ชป. เพื่อกำหนดพิกัดนอกเขตชลประทาน

แผนปฏิบัติการ : จัดทำแผนที่ “นอกเขตชลประทาน” เพื่อประชาสัมพันธ์หรือให้ผู้ใช้น้ำสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูล เพื่อประโยชน์ในการจัดทำการขออนุญาตใช้น้ำสาธารณะ

ตัวชี้วัด : แผนที่ระดับลุ่มน้ำ หรือข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ ในการหาพิกัด

เป้าหมายที่ 2 การกำหนดขอบเขตหรือนิยามของผู้ใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง สอง และ สาม

กลยุทธ์ : ประสานงานกับ สทนช. เพื่อกำหนดความชัดเจนว่า ใครเป็นผู้ใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง สอง และสาม

แผนปฏิบัติการ : จัดทำกฎกระทรวงกำหนดลักษณะหรือรายละเอียดการใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง ประเภทที่สอง และประเภทที่สาม

ตัวชี้วัด : ประกาศใช้กฎกระทรวงฯ

เป้าหมายที่ 3 กำหนดอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและสาม

กลยุทธ์ : รวบรวมเก็บข้อมูลที่เกี่ยวกับปัจจัยกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ โดยดำเนินงานร่วมกับ สทนช.

แผนปฏิบัติการ :
- จัดเก็บข้อมูลด้านต้นทุนอุปทานน้ำสาธารณะ ได้แก่ (ก) งบประมาณจากแผนบูรณาการการจัดการทรัพยากรน้ำ โดยจำแนกตามลุ่มน้ำ (ข) ปริมาณน้ำใช้การได้จำแนกตามลุ่มน้ำ
- จัดเก็บข้อมูลด้านต้นทุนการอนุรักษ์และบำรุงพื้นป่าต้นน้ำ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมป่าไม้ กรมอุทยานฯ และ อปท.

- วิเคราะห์ผลกระทบจากการใช้น้ำในปริมาณมาก (เข้าข่ายการใช้น้ำประเภทที่สาม)
- วิเคราะห์ผลประโยชน์จากการใช้น้ำในแต่ละสาขาการผลิต

ตัวชี้วัด :
- ต้นทุนอุปทานน้ำสาธารณะ (บาทต่อลบ.ม.) โดยจัดทำเป็น 2 รูปแบบ คือ (1) ต้นทุนเฉลี่ยระดับลุ่มน้ำ และ (2) ค่าเฉลี่ยของประเทศที่คำนวณจากต้นทุนเฉลี่ยระดับลุ่มน้ำจาก 22 ลุ่มน้ำ
- ต้นทุนการอนุรักษ์ฯ (บาท/ปี) โดยจำแนกตามลุ่มน้ำ หรือ กลุ่มจังหวัด หรือ ภูมิภาค และ คำนวณเป็น บาท/ลบ.ม. ของแต่ละลุ่มน้ำ
- ต้นทุนผลกระทบเชิงลบ (บาท/ปี) โดยจำแนกตามลุ่มน้ำ (บาท/ลบ.ม.)
- ข้อมูลผลิตภาพน้ำจากการใช้น้ำสาธารณะเพื่อการผลิต (บาท/ลบ.ม.)โดยจำแนกข้อมูลเป็นรายสาขาการผลิต (เพื่อเป็น Benchmark ของแต่ละสาขาการผลิต)

เป้าหมายที่ 4 การประกาศใช้อัตราค่าใช้น้ำสาธารณะสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและสาม

กลยุทธ์ :
- ประกาศอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ ตามมาตรา 49 (1) และ มาตรา 50 โดยดำเนินการร่วมกับ สทนช. และหน่วยงานใน ทน.
- ประกาศหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการเรียกเก็บ ลดหย่อน หรือยกเว้นค่าใช้น้ำตามมาตรา 49 (2)

แผนปฏิบัติการ :
- ทบทวนปัจจัยกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ
- กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการเรียกเก็บ ยกเว้น และลดหย่อนค่าใช้น้ำ

ตัวชี้วัด :
- ปัจจัยที่กำหนดอัตรา และ รูปแบบโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ
- หลักการยกเว้นค่าใช้น้ำ และ หลักการลดหย่อนค่าใช้น้ำ

เป้าหมายที่ 5 การสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

กลยุทธ์ :
- ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจในการเก็บค่าใช้น้ำ และหลักเกณฑ์การยกเว้นลดหย่อน ร่วมกับ สทนช. ทส. อปท. และ หน่วยงานอื่นๆ ให้ประชาชนรับรู้
- การสร้างความเข้าใจภายในหน่วยงานของกรมทรัพยากรน้ำ

แผนปฏิบัติการ :
- จัดประชุม จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์
- อบรมเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง หรือ การอบรมเชิงปฏิบัติการ

ตัวชี้วัด :
- ความเข้าใจที่เพิ่มขึ้นของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง
- ความเข้าใจที่เพิ่มขึ้นของเจ้าหน้าที่ ทน.

เป้าหมายที่ 6 การจัดทำแนวทางการใช้เงินค่าใช้น้ำที่จัดเก็บได้

กลยุทธ์ :
- จัดตั้ง “กองทุนค่าใช้น้ำสาธารณะ” ที่จัดเก็บจากการใช้น้ำประเภทที่สองและสาม

แผนปฏิบัติการ :
- จัดทำแนวทางการบริหารจัดการเงิน และตรวจสอบความโปร่งใส ของกองทุนค่าใช้น้ำสาธารณะ

ตัวชี้วัด :
- หลักเกณฑ์การบริหารจัดการเงิน และหลักเกณฑ์การตรวจสอบ กองทุนค่าใช้น้ำสาธารณะ หรือ ร่าง พรฎ.กองทุน

แผนปฏิบัติการเกี่ยวกับนโยบายด้านโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ ระยะ 5 ปี

เป้าหมาย	กลยุทธ์	แผนปฏิบัติการ	ตัวชี้วัด	ปีที่				
				1	2	3	4	5
กำหนดเขตพื้นที่ที่อยู่ในการกำกับดูแลของกรมทรัพยากรน้ำ	ดำเนินงานร่วมกันระหว่าง ทน. และ ชป. เพื่อกำหนดพิกัดนอกเขตชลประทาน	จัดทำแผนที่ “นอกเขตชลประทาน” เพื่อประชาสัมพันธ์หรือให้ผู้ใช้น้ำสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูล เพื่อประโยชน์ในการจัดทำการขออนุญาตใช้น้ำสาธารณะ	แผนที่ระดับลุ่มน้ำ หรือข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ ในการหาพิกัด	X				
การกำหนดขอบเขตหรือนิยามของผู้ใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง สอง และสาม	ประสานงานกับ สทนช. เพื่อกำหนดความชัดเจนว่า ใครเป็นผู้ใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง สองและสาม	จัดทำกฎกระทรวงกำหนดลักษณะหรือรายละเอียดการใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง ประเภทที่สอง และประเภทที่สาม	ประกาศใช้กฎกระทรวงฯ	X				
กำหนดอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและสาม	รวบรวมเก็บข้อมูลที่เกี่ยวกับปัจจัยกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ โดยดำเนินงานร่วมกับ สทนช.	จัดเก็บข้อมูลด้านต้นทุนอุปทานน้ำสาธารณะ ได้แก่ (ก) งบประมาณจากแผนบูรณาการการจัดการทรัพยากรน้ำ โดยจำแนกตามลุ่มน้ำ และ (ข) ปริมาณน้ำใช้การได้จำแนกตามลุ่มน้ำ	ต้นทุนอุปทานน้ำสาธารณะ (บาทต่อลบ.ม.) โดยจัดทำเป็น 2 รูปแบบ คือ (1) ต้นทุนเฉลี่ยระดับลุ่มน้ำ และ (2) ค่าเฉลี่ยของประเทศที่คำนวณจากต้นทุนเฉลี่ยระดับลุ่มน้ำจาก 22 ลุ่มน้ำ		X			
		จัดเก็บข้อมูลด้านต้นทุนการอนุรักษ์และบำรุงพื้นป่าต้นน้ำ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมป่าไม้ กรมอุทยานฯ และ อปท.	ต้นทุนการอนุรักษ์ฯ (บาท/ปี) โดยจำแนกตามลุ่มน้ำ/กลุ่มจังหวัด/ภูมิภาค และ คำนวณเป็น บาท/ลบ.ม. ของแต่ละลุ่มน้ำ		X			

เป้าหมาย	กลยุทธ์	แผนปฏิบัติการ	ตัวชี้วัด	ปีที่				
				1	2	3	4	5
		วิเคราะห์ผลกระทบจากการใช้น้ำในปริมาณมาก (เข้าข่ายการใช้น้ำประเภทที่สาม)	ต้นทุนผลกระทบเชิงลบ (บาท/ปี) โดยจำแนกตามลุ่มน้ำ (บาท/ลบ.ม.)			X		
		วิเคราะห์ผลประโยชน์จากการใช้น้ำในแต่ละสาขาการผลิต	ข้อมูลผลิตภาพน้ำจากการใช้น้ำสาธารณะเพื่อการผลิต (บาท/ลบ.ม.) โดยจำแนกข้อมูลเป็นรายสาขาการผลิต (เพื่อเป็น Benchmark ของแต่ละสาขาการผลิต)			X		
การประกาศใช้อัตราค่าใช้น้ำสาธารณะสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและสาม	ประกาศอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะตามมาตรา 49 (1) และ มาตรา 50 โดยดำเนินการร่วมกับ สทนช. และหน่วยงานใน ทน.	ทบทวนปัจจัยกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ	(1) ปัจจัยที่กำหนดอัตรา (2) รูปแบบโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ				X	X
	ประกาศหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการเรียกเก็บ ลดหย่อนหรือยกเว้นค่าใช้น้ำ ตามมาตรา 49 (2)	กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการเรียกเก็บ ยกเว้น และ ลดหย่อนค่าใช้น้ำ	(1) หลักการยกเว้นค่าใช้น้ำ (2) หลักการลดหย่อนค่าใช้น้ำ					
การสร้างความเข้าใจแก่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง	ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจในการเก็บค่าใช้น้ำ และหลักเกณฑ์การยกเว้น ลดหย่อน ร่วมกับ สทนช. ทส. อปท. และ หน่วยงานอื่นๆ ให้ประชาชนรับรู้	(1) จัดประชุม (2) จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ (3) อบรมเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง	ความเข้าใจที่เพิ่มขึ้นของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง				X	X

เป้าหมาย	กลยุทธ์	แผนปฏิบัติการ	ตัวชี้วัด	ปีที่				
				1	2	3	4	5
	การสร้างความเข้าใจภายในหน่วยงานของกรมทรัพยากรน้ำ	การอบรมเชิงปฏิบัติการ	ความเข้าใจที่เพิ่มขึ้นของเจ้าหน้าที่ ทน.				X	X
การจัดทำแนวทางการใช้เงินค่าใช้น้ำที่จัดเก็บได้	จัดตั้ง “กองทุนเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะ” ที่จัดเก็บจากการใช้น้ำประเภทที่สองและสาม	จัดทำแนวทางการบริหารจัดการเงิน และตรวจสอบความโปร่งใส ของกองทุนฯ	หลักเกณฑ์การบริหารจัดการเงิน และหลักเกณฑ์การตรวจสอบ กองทุนค่าใช้น้ำสาธารณะ หรือ ร่าง พรฎ.กองทุน					X

ที่มา: คณะที่ปรึกษา

11.4.2 แนวทางการขับเคลื่อนนโยบาย

แนวทางการขับเคลื่อนนโยบายกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ และกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ ที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมทรัยากรน้ำ ประกอบด้วย 4 ประการ ดังนี้

(1) การดำเนินงานเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมด้านปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ
(2) การดำเนินงานเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมด้านปัจจัยกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการยกเว้นและลดหย่อนค่าใช้น้ำ
(3) การดำเนินงานเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมด้านแนวทางการจัดตั้งกองทุนหรือเงินทุนหมุนเวียน
(4) การเตรียมความพร้อมด้านการประชาสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

ประการแรก การดำเนินงานเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมด้านปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ ที่สำคัญที่สุดคือ การมีข้อมูลเพื่อนำมาใช้ประกอบการคำนวณอัตราค่าใช้น้ำให้มีความโปร่งใส และเป็นธรรมต่อสังคมที่ได้รับประโยชน์จากการใช้น้ำสาธารณะและต่อผู้ใช้น้ำซึ่งเป็นผู้จ่ายค่าใช้น้ำสาธารณะ ชุดข้อมูลที่สำคัญดังแสดงในตารางข้างล่างนี้

ปัจจัยกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ	ข้อมูลที่จำเป็น	แนวทางกำหนด โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ
1. เพื่อชดเชยต้นทุนจัดการทรัพยากรน้ำ	ข้อมูลต้นทุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (ร่วมกับ หน่วยงานอื่น ที่มิใช่ ชป. และ ทบ.)	กำหนดอัตราแตกต่างกันตามลุ่มน้ำ
2. เพื่ออนุรักษ์ต้นน้ำและพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร	ข้อมูลต้นทุนการอนุรักษ์ต้นน้ำและพื้นที่ป่าต้นน้ำ (ร่วมกับ อส. และ ปม.)	กำหนดอัตราแตกต่างกันตามลุ่มน้ำ
3. ผลกระทบภายนอกเชิงลบ	ข้อมูลต้นทุนผลกระทบภายนอกเชิงลบจากการใช้น้ำปริมาณมาก (โดยอาจจะใช้ข้อมูลโครงการพัฒนาแหล่งน้ำของกรมชลประทานและหน่วยงานอื่น ที่มีการทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม หรือ EIA report)	กำหนดอัตราแบบเพิ่มขึ้นตามช่วงปริมาณการใช้ (increasing block pricing)
4. ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้น้ำ	ข้อมูลมูลค่าผลประโยชน์จากการใช้น้ำของแต่ละกิจการผลิต	กำหนดอัตราแตกต่างกันตามประเภทอุตสาหกรรม และ ช่วงปริมาณการใช้
5. ความขาดแคลนน้ำ : พื้นที่เสี่ยงภัยแล้งจากการขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค หรือ ลุ่มน้ำที่มีความตึงเครียดน้ำสูง	ข้อมูลความยืดหยุ่นของการใช้น้ำของแต่ละกิจการ การปรับปรุงข้อมูลความตึงเครียดน้ำ (ร่วมกับ สทนช. และ ชป.)	กำหนดอัตราแตกต่างกันตามความรุนแรงของภาวะขาดแคลนน้ำ

ปัจจัยกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ	ข้อมูลที่จำเป็น	แนวทางกำหนด โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ
6. การใช้น้ำเพื่อประโยชน์สาธารณะ คุณภาพน้ำ นโยบายของรัฐ	ข้อมูลด้านนโยบายของภาครัฐ ข้อมูลด้านกิจกรรมของผู้ใช้น้ำที่เกี่ยวกับการใช้น้ำเพื่อประโยชน์สาธารณะ ข้อมูลด้านคุณภาพน้ำในแม่น้ำ	ยกเว้น หรือ ลดหย่อนอัตราค่าน้ำ

การกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ อาจแบ่งแนวทางการดำเนินงานออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะแรก อาจจะกำหนดเป็นอัตราเดียวกันทั้งประเทศ (ทุกลุ่มน้ำ และ ทุกประเภทกิจการตามนิยามของการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม) เพื่อให้เกิดความเข้าใจของระบบค่าใช้น้ำ ทั้งนี้ โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่จะประกาศใช้ ควรจะเป็นแบบขั้นบันไดตามช่วงปริมาณการใช้น้ำ และ ควรจะเป็นอัตราที่สะท้อนถึง “ต้นทุนด้านการบริหารจัดการน้ำ” ที่มีระดับสูงพอจะส่งสัญญาณ (signaling) ให้เกิดการปรับตัวทางด้านรายจ่ายค่าใช้น้ำของผู้ใช้น้ำ เช่น การปรับกระบวนการผลิตให้เกิดการใช้น้ำอย่างประหยัด อันทำให้รายจ่ายค่าใช้น้ำสาธารณะไม่สูงเกินไป (เนื่องจาก เป็นครั้งแรกของกรมทรัพยากรน้ำในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ ดังนั้นสังคมต้องมีรายจ่ายค่าใช้น้ำสาธารณะเพิ่มขึ้นอย่างแน่นอน แต่การปรับตัวของผู้ใช้น้ำสาธารณะยังไม่มีข้อมูลเพียงพอเพื่อการศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบที่มีต่อผู้ใช้น้ำสาธารณะโดยตรง (ผู้ผลิตสินค้าและบริการ) และต่อผู้ใช้น้ำสาธารณะโดยอ้อม (ผู้บริโภคสินค้าและบริการ)

ระยะที่สอง เมื่อกรมทรัพยากรน้ำมีข้อมูลการใช้น้ำของผู้ขอรับใบอนุญาตใช้น้ำสาธารณะและเมื่อผู้ใช้น้ำสาธารณะประเภทที่สองและประเภทที่สามมีความคุ้นเคยกับระบบการเก็บค่าใช้น้ำแล้ว โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำก็ควรจะปรับเปลี่ยนให้เหมาะสม โดยยังกำหนดเป็นแบบขั้นบันไดตามช่วงปริมาณการใช้น้ำ และ เป็นอัตราเดียวกันทั้งประเทศได้ ทุกลุ่มน้ำ และ ทุกประเภทกิจการตามนิยามของการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม) โดยอัตราค่าใช้น้ำที่จะประกาศใช้ ควรจะเป็นอัตราที่สะท้อนถึง “ต้นทุนด้านการบริหารจัดการน้ำ” และ “ต้นทุนด้านการอนุรักษ์ต้นน้ำและพื้นที่ป่าต้นน้ำ” กับ “ต้นทุนด้านผลกระทบภายนอกเชิงลบ”

ระยะที่สาม เมื่อกรมทรัพยากรน้ำมีข้อมูลที่แม่นยำและเพียงพอ โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ ควรจะเป็นแบบขั้นบันได และ มีอัตราค่าใช้น้ำระดับลุ่มน้ำ ที่สะท้อนต้นทุนทั้งสามด้านดังกล่าว

นอกจากนี้กรมทรัพยากรน้ำยังต้องมีการเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้ใช้น้ำและระยะเวลาการเตรียมตัวหรือระยะเวลาผ่อนผันก่อนจะมีการบังคับใช้ โดยมีข้อเสนอแนะจากการประชุมกลุ่มย่อยเฉพาะกลุ่มผู้ปฏิบัติ ดังนี้

การเตรียมความพร้อมด้านข้อมูล ระบบและบุคลากร ด้านการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ

1) การเตรียมความพร้อมบุคลากรในการปฏิบัติงานทุกขั้นตอน โดยเฉพาะในส่วนภูมิภาคให้ครบ การจัดเตรียมข้อมูลที่ครบถ้วน เช่น ข้อมูลการแบ่งเขตพื้นที่รับผิดชอบระหว่างแหล่งน้ำของกรมทรัพยากรน้ำและกรมชลประทาน

2) การจัดเตรียมระบบสารสนเทศเช่น ระบบจัดเก็บข้อมูลคำขอใบอนุญาตและการชำระค่าธรรมเนียมระบบออนไลน์ เครื่องมือ อุปกรณ์ เทคโนโลยีในการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้น้ำ

3) ระบบการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจกับผู้ถูกเก็บค่าใช้น้ำ ตลอดจนมีมาตรการชดเชยช่วยเหลือ ตามช่วงเวลาและช่วงเหตุการณ์

4) ระบบการประเมินปริมาณน้ำ ความสม่ำเสมอของปริมาณน้ำ เพื่อสนับสนุน การขอใช้น้ำของทุกภาคส่วน

5) แบบฟอร์มในการยื่นใบคำขอรับใบอนุญาตควรปรับเป็นการตอบแบบตัวเลือกมากกว่าการกรอกแบบเปิดกว้าง เพื่อลดความยุ่งยากในการกรอกเอกสาร

6) สายด่วน ในการให้คำปรึกษาจากส่วนกลาง

การเตรียมผู้ได้รับผลกระทบให้มีความพร้อมสำหรับการเก็บค่าใช้น้ำ

1) การสร้างความเข้าใจกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง หากมีการจัดเก็บค่าน้ำให้มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง รวมทั้งชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการจัดเก็บค่าน้ำเพื่อสร้างความเข้าใจกับผู้ที่จะได้รับผลกระทบ การสร้างการรับรู้ในช่วงเตรียมความพร้อมในลักษณะนี้ ในระดับภูมิภาค เพื่อให้เกิดการตื่นตัว หรือทำการประชาสัมพันธ์สื่อสารให้ประชาชน ได้เตรียมความพร้อมเข้าใจในสิทธิและหน้าที่การใช้น้ำ สิ่งสำคัญการประชุมเพื่อสร้างแรงจูงใจให้คนใช้น้ำอย่างมีคุณค่า ประหยัด ประโยชน์ ประสิทธิภาพเพื่อจะได้มีน้ำใช้อย่างยั่งยืน มีความมั่นคงของน้ำ สู่ความมั่นคงของชีวิต สังคมและประเทศชาติต่อไป

2) ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ประกอบการทราบช่องทางการขออนุญาตและการอนุญาต การอำนวยความสะดวกชำระค่าน้ำ อัตราค่าน้ำ เป็นต้น ควรมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะช่องทางหลักคือทางโทรทัศน์ และสื่อโซเชียลมีเดีย

3) การประกาศอัตราค่าใช้น้ำล่วงหน้าระยะยาว โดยเสนอเพิ่มเติมว่าควรกำหนดวันเริ่มใช้อย่างชัดเจนเป็นแนวทางเดียวกันทั่วประเทศ และควรมีระยะเวลาจากวันที่ประกาศที่เหมาะสม เป็นการแจ้งล่วงหน้าให้ทราบในระยะยาว เพื่อการเตรียมความพร้อม เช่น ประกาศล่วงหน้าหนึ่งถึงสองปีก่อนการเรียกเก็บจริง เนื่องจากจะต้องมีการเตรียมงบประมาณเพื่อมาจ่ายค่าน้ำ รวมถึงต้องมีระยะเวลาติดตั้งหรือตรวจสอบอุปกรณ์วัดการใช้น้ำ

4) การประกาศใช้เป็นอัตราผ่อนผันใน 3 ปีแรก และเป็นอัตราจริงในปีที่ 4 เพื่อให้แต่ละภาคส่วนสามารถเตรียมการได้

5) ควรมีช่วงเปลี่ยนผ่าน เก็บค่าธรรมเนียมการใช้น้ำบางส่วนและเพิ่มจำนวนขึ้นก่อนถึงอัตราเป้าหมาย เช่น ปีที่ 1 2 และ 3 เป็น ร้อยละ 25, 50, 75 ของอัตราจริง หรือ ปีที่1-2 จัดเก็บร้อยละ 50 ปีที่ 3-4 จัดเก็บร้อยละ 70 และปีที่ 5 เก็บเต็มอัตรา เพื่อให้ผู้ประกอบการปรับตัวต่อต้นทุนในการแข่งขัน เนื่องจากปัจจุบันต้องรับภาระต้นทุนต่าง ๆ ที่เพิ่มมากขึ้นอยู่แล้ว เช่น ค่าไฟฟ้า ค่าขนส่ง ค่าแรง มิฉะนั้น จะทำให้สูญเสียความสามารถในการแข่งขันเมื่อเทียบกับในอาเซียน

6) ในกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่รับผิดชอบควบคุมดูแลทรัพยากรน้ำสาธารณะระหว่างกรมชลประทานกับกรมทรัพยากรน้ำ เสนอให้ใช้ใบอนุญาตเดิมต่อจนหมดอายุ แทนการออกใบอนุญาตฉบับใหม่ให้แก่ผู้รับใบอนุญาต

7) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกระดับและผู้ปฏิบัติของหน่วยงานที่ทำหน้าที่ตามภารกิจใหม่ต้องได้รับข้อมูลโดยทั่วถึงกัน และมีความเข้าใจในตัวบทบัญญัติ อนุบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการตีความว่าเป็นกิจการที่จะต้องเข้าเกณฑ์เก็บค่าใช้น้ำหรือไม่

ประการที่สอง การดำเนินงานเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมด้านปัจจัยกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการยกเว้นและลดหย่อนค่าใช้น้ำ มีอย่างน้อย 2 ขั้นตอน ได้แก่

(1) ในระยะเริ่มต้นเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไข**ร่วมกัน**ระหว่างหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเรียกเก็บค่าใช้น้ำตามที่กฎหมายกำหนด (กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำ และกรมทรัพยากรน้ำบาดาล) จะพิจารณาปัจจัยที่สามารถนำมากำหนดเป็นหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขร่วมกันสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองหรือประเภทที่สาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำผิวดินที่กรมชลประทานและกรมทรัพยากรน้ำสามารถอาศัยปัจจัยและข้อเท็จจริงในการกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขร่วมกันได้ เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติเพื่อพิจารณาและให้ความเห็นชอบแก่นายกรัฐมนตรีเพื่อออกกฎกระทรวงในเรื่องดังกล่าวในระยะเริ่มต้น โดยอาจพิจารณาจากข้อเท็จจริงและปัจจัยสำหรับกำหนดหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขในการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองหรือประเภทที่สาม ในเรื่องดังต่อไปนี้

(ก) การประกอบกิจการ หรือการดำเนินการในพื้นที่ที่ได้รับการสนับสนุนการลงทุนจากรัฐตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุนหรือเป็นกิจการที่รัฐให้การสนับสนุน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายอันเป็นปัจจัยสำคัญในการคิดคำนวณเป็นต้นทุนในการประกอบกิจการหรือดำเนินการนั้น ทั้งนี้ โดยอาจพิจารณาให้สอด-คล้องกับกลยุทธ์และเป้าหมายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติด้วยก็ได้

(ข) การดำเนินกิจการของส่วนราชการ หน่วยงานอื่นของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชน สำหรับกิจกรรมการใช้น้ำที่เป็นการให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่เพื่อการอุปโภคหรือบริโภค หรือกิจการอื่นที่ไม่เข้าลักษณะหรือรายละเอียดเป็นการใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง ซึ่งดำเนินการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสาธารณะประโยชน์หรือการใช้น้ำในกิจการสาธารณะ เช่น สถานศึกษา สถานพยาบาล ศาสนสถาน เป็นต้น

(ค) การดำเนินกิจกรรมการใช้น้ำที่มีลักษณะและรายละเอียดของการใช้น้ำประเภทที่สองหรือการใช้น้ำประเภทที่สาม ที่ไม่ก่อให้เกิดการสูญเสียน้ำในเชิงปริมาณหรือก่อให้เกิดผลกระทบในเชิงคุณภาพ เช่น กิจกรรมการใช้น้ำในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมสันทนาการและการกีฬาในแหล่งทรัพยากรน้ำโดยตรง กิจการในภาคอุตสาหกรรมที่มีการใช้น้ำในระบบการผลิตที่ไม่ส่งผลให้เกิดการสูญเสียปริมาณน้ำออกไปจากระบบการผลิต หรือการใช้ในระบบหล่อเย็นเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิต การผลิตพลังงานไฟฟ้า ในกิจการของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ที่มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำเป็นส่วนประกอบของกระบวนการผลิตกระแสไฟฟ้า หรือสำหรับระบบการผลิตและระบบหล่อเย็นเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้า เป็นต้น

(2) ในระยะต่อมาเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเพิ่มเติมจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำสาธารณะที่อยู่ในความรับผิดชอบของ**กรมทรัพยากรน้ำเป็นการเฉพาะเป็นการเพิ่มเติม** กรมทรัพยากรน้ำสามารถพิจารณาปัจจัยหรือข้อเท็จจริงนั้นเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติเพื่อพิจารณาก่อนให้ความเห็นชอบต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาออกกฎกระทรวงตามมาตรา 49 (2) เพื่อให้มีผลใช้บังคับเฉพาะขอบเขตของการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำจากทรัพยากรน้ำสาธารณะเป็นการเพิ่มเติมได้ โดยอาจพิจารณาจากข้อเท็จจริงและปัจจัยสำหรับกำหนดหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขดังกล่าว ในเรื่องดังต่อไปนี้

(ก) การประกอบกิจการที่มีการใช้ประโยชน์จากน้ำทะเลหรือทรัพยากรน้ำสาธารณะที่ด้อยคุณภาพ เพราะการใช้น้ำที่มีคุณภาพไม่เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์โดยตรงอาจจำเป็นต้องผ่านกระบวนการปรับปรุงคุณภาพเสียก่อนจึงจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของกิจการหรือกิจกรรมการใช้น้ำนั้น ดังนั้น ต้นทุนในการดำเนินการจึงตกอยู่แก่ผู้ใช้น้ำมากกว่าจะถูกนำมากำหนดเป็นต้นทุนสำหรับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะของรัฐ กล่าวคือ ไม่มีต้นทุนของรัฐในการปรับปรุงคุณภาพน้ำทะเลให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในกิจการต่าง ๆ ที่จะนำมาเป็นปัจจัยในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำในกรณีดังกล่าวได้

(ข) การใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บของรัฐหรือของเอกชน หากการดำเนินการดังกล่าวเป็นไปตามแผนแม่บทเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ แผนปฏิบัติการของหน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ แผนแม่บทการใช้ การพัฒนา การบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การฟื้นฟู และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในเขตลุ่มน้ำตามที่คณะกรรมการลุ่มน้ำเสนอ ย่อมไม่เข้าข่ายที่ต้องขออนุญาตใช้น้ำและชำระค่าใช้น้ำตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ

แต่หากเป็นการดำเนินการของส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐเอง หรือดำเนินการโดยผู้ใช้น้ำไม่ว่าจะเป็นไปตามข้อตกลงหรือความร่วมมือกับส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ กรมทรัพยากรน้ำอาจพิจารณาข้อเท็จจริงว่ามีความจำเป็นต้องลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำสำหรับการดำเนินการในลักษณะนี้ด้วยหรือไม่ **โดยเรื่องนี้มีข้อเสนอ**ในการพิจารณาว่าควรกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับช่วงฤดูฝนหรือในช่วงสถานการณ์ที่น้ำในแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะมีปริมาณมากเพียงพอต่อการจัดสรรให้แก่ผู้ใช้น้ำทุกภาคส่วน หรือเพื่อความจำเป็นสำหรับการบรรเทาหรือแก้ไขปัญหาวิกฤติการขาดแคลนน้ำในแหล่งกักเก็บของรัฐที่อาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศหรือต่อทรัพยากรธรรมชาติอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยการดำเนินการดังกล่าวนั้นไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสมดุลน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำนั้นหรือลุ่มน้ำอื่นที่เกี่ยวเนื่องหรือไม่ก่อให้เกิดข้อโต้แย้งจากผู้ใช้น้ำรายอื่น

(ค) การช่วยเหลือบรรเทาผลกระทบในเชิงเศรษฐกิจจากสถานการณ์พิเศษ โดยพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราว ไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้าหรือเป็นเหตุสุดวิสัย เช่น พื้นที่เสี่ยงภัย ภัยสงคราม พื้นที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติหรือภัยธรรมชาติ หรือกิจการที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อ เป็นต้น กรมทรัพยากรน้ำสามารถสะท้อนนโยบายเพื่อช่วยเหลือบรรเทาผลกระทบในเชิงเศรษฐกิจจากสถานการณ์ดังกล่าวได้เป็นการเฉพาะ หรืออาจเสนอเป็นแนวทางเพื่อกำหนดนโยบายร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวกับการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติให้ความเห็นชอบและเสนอแนะต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อออกกฎกระทรวงในเรื่องดังกล่าวเพื่อช่วยเหลือหรือบรรเทาความ

เดือดร้อนจากผลกระทบที่ได้รับจากสถานการณ์หรือข้อเท็จจริงนั้นได้อีกทางหนึ่ง โดยควรกำหนดกรอบระยะเวลาในการบังคับใช้ที่ชัดเจนแน่นอน

(ง) การใช้ประโยชน์น้ำสาธารณะอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องกำหนดเป็นหลักเกณฑ์และเงื่อนไขแยกต่างหากเป็นการเฉพาะ เนื่องจาก หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในเรื่องนี้จะต้องกำหนดสาระสำคัญ มาตรการ หรือกลไก ที่สามารถประเมินถึงประสิทธิภาพในการใช้น้ำทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพได้อย่างชัดเจน โดยอาจกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเกี่ยวกับวิธีการตรวจสอบคุณภาพของอุปกรณ์หรือเครื่องจักรว่ามีระบบหรือกลไกที่ส่งผลให้เกิดการประหยัดน้ำจากกระบวนการใช้น้ำ หรือมีการหมุนเวียนน้ำกลับมาใช้ใหม่ในระบบ การตรวจวัดปริมาณน้ำหรือการตรวจสอบคุณภาพน้ำ การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล การเก็บข้อมูลในเชิงสถิติเกี่ยวกับปริมาณน้ำและคุณภาพน้ำที่มีการใช้ในแต่ละเดือน แต่ละปี หรือแต่ละรอบอายุของใบอนุญาตให้ใช้น้ำ เพื่อประโยชน์สำหรับใช้เป็นข้อมูลเปรียบเทียบให้เห็นถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการใช้น้ำและประเมินว่าการใช้น้ำนั้นเกิดประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าหรือไม่ อย่างไร

ทั้งนี้ หากการใช้น้ำดังกล่าวได้รับการประเมินประสิทธิภาพการใช้น้ำหรือหากพิจารณาตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขนั้นแล้ว ปรากฏว่าการใช้น้ำนั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่า ผู้ใช้น้ำจึงจะสามารถนำผลการประเมินนั้นมาใช้ประกอบการขอรับลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำตามอัตราที่กำหนดสำหรับการจัดเก็บค่าใช้น้ำในรอบถัดไป

ประการที่สาม การดำเนินงานเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมด้านแนวทางการจัดตั้งกองทุนหรือเงินทุนหมุนเวียน “กองทุนเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะ” มีอย่างน้อย 3 ขั้นตอน ได้แก่ **ระยะสั้น** (1 – 2 ปี) เป็นระยะของการจัดเตรียมข้อมูล การแก้ไขกฎหมาย การจัดเตรียมเอกสารเพื่อการขอจัดตั้ง โดยต้องมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งที่ชัดเจนและเป็นกรณีที่เป็นกิจกรรมที่หน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติตามหน้าที่เพื่อสาธารณะประโยชน์ หรือเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม (SWOT Analysis) ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการจัดตั้งกองทุนดังกล่าว **ระยะปานกลาง** (3 – 5 ปี) เป็นการดำเนินงานตามบทบัญญัติเต็มรูปแบบ เช่น กำหนดโครงสร้างการบริหารทุนหมุนเวียน ข้อบังคับ หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการบริหารทุนหมุนเวียน ภายใต้มาตรฐานที่คณะกรรมการบริหารทุนหมุนเวียนประกาศกำหนด รวมทั้งการคัดสรร โอนย้ายบุคลากร และการสรรหาผู้บริหารกองทุน แล **ระยะยาว** (5 ปี ขึ้นไป) เป็นการเริ่มดำเนินงานมีการดำเนินการเต็มรูปแบบ รวมถึงมีการจัดทำแนวทางการติดตามประเมินผล และมีการรายงานผลต่อกรมบัญชีกลาง และ การพัฒนาระบบการทำงานให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์ รองรับกับภารกิจเต็มรูปแบบตามบทบัญญัติการจัดตั้งกองทุน

ประการที่สี่ การเตรียมความพร้อมด้านการประชาสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เช่น

(1) การพิจารณาขอให้ทุกภาคส่วนทั้งราชการและเอกชน ผู้ผลิตน้ำ รวมถึงผู้ประกอบการหรือโรงงานที่ใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อให้มีแนวทางและวิธีการร่วมกัน รวมถึงการบริหารจัดการต้นทุนที่เหมาะสม โดยข้อเท็จจริงที่พบเห็นคือในภาคตะวันออก มีบริษัทผู้ผลิตน้ำหรือขายน้ำดิบและน้ำประปา เช่น East water หรือวงศ์สยาม และการประปาส่วนภูมิภาค ซึ่งปัจจุบันทั้งสามรายนั้น ได้ขายน้ำใน

อัตราที่ค่อนข้างสูงและมีราคาที่ไม่เท่ากัน ดังนั้น ก่อนที่จะมีการบังคับกฎหมายให้มีการเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะนั้น ภาครัฐควรจะต้องสร้างความเข้าใจให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น ผลกระทบต่อผู้ใช้น้ำ หรือ แนวทางการช่วยเหลือหรือบรรเทาเยียวยาในช่วงระยะแรกเป็นอย่างไร เป็นต้น

(2) ควรมีการแต่งตั้งคณะทำงานติดตามและบริหารการใช้จ่ายเงินจากการเก็บค่าน้ำ โดยมีตัวแทนจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นตัวแทนหมู่บ้าน องค์กรรัฐวิสาหกิจ ตัวแทนผู้พัฒนานิคม ตัวแทนโรงงาน เป็นต้น

(3) ควรมีกระบวนการทบทวนและตรวจสอบการจัดเก็บค่าน้ำอย่างเป็นระบบในระยะแรกที่มีการประกาศใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

(4) ความท้าทายในด้านการสื่อสารกับผู้รับผลกระทบ ที่จะต้องให้ได้รับข้อมูลตรงกันและทั่วถึง ประชาสัมพันธ์และทำความเข้าใจ กับผู้ประกอบการ ประชาชนให้ตระหนักถึงความสำคัญในการจัดเก็บ หลักเกณฑ์ในการจัดเก็บค่าน้ำ เหตุผลความจำเป็นในการเก็บค่าธรรมเนียม ความชัดเจน และความเหมาะสมในการบริหารจัดการเงินค่าธรรมเนียม และการใช้ประโยชน์จากเงินค่าธรรมเนียมที่เหมาะสม เป็นสิ่งที่ต้องชี้แจงให้ชัดเจนต่อผู้ใช้น้ำ เพื่อให้การดำเนินนโยบายราบรื่นและประสบความสำเร็จ

(5) ผลกระทบและการแข่งขัน เช่น (ก) ผลกระทบจากการจัดเก็บค่าน้ำที่ส่งผลต่อสภาวการณ์แข่งขันทางเศรษฐกิจ สินค้าและบริการ (ข) ผลกระทบต่อประชาชนส่วนใหญ่และที่สำคัญคือผลกระทบที่เกิดจากการผลักภาระไปยังประชาชน (ค) การกระทบถึงกิจการการบริการสาธารณะ ความเหลื่อมล้ำการเรียกเก็บค่าใช้น้ำอันกระทบต่อต้นทุนผู้ใช้น้ำที่มากน้อยแตกต่างกัน (ง) ผลกระทบต่อแผนการลงทุนต่างชาติเพราะเป็นการเพิ่มภาระของเอกชน และ (จ) ธุรกิจที่ใช้น้ำปริมาณมาก อาจจะต้องพิจารณาลดขนาดกิจการหรือเลิกกิจการหากภาระต้นทุนค่าน้ำสูงอย่างมีนัยสำคัญ

(6) นโยบายและการบริหารจัดการระบบ ได้แก่ (ก) การสร้างระบบและวิธีการจัดเก็บ รวมทั้งระบบการตรวจสอบ การควบคุม และการตรวจสอบอุปกรณ์วัด ตั้งแต่การจัดเก็บรายได้และขั้นตอนการควบคุมการนำไปใช้ประโยชน์อื่น ๆ รวมทั้งการใช้เงินกองทุนต้องตรวจสอบได้ โปร่งใส เป็นธรรมรวมทั้งการบังคับใช้กฎหมายโดยสามารถตรวจสอบได้ และ (ข) ความลักลั่นของการจัดเก็บค่าน้ำที่แตกต่างกันของแต่ละหน่วยงาน จึงควรบูรณาการร่วมกันระหว่างกรมทรัพยากรน้ำ กรมทรัพยากรน้ำบาดาล และกรมชลประทาน ให้การจัดเก็บค่าน้ำไปแนวทางเดียวกัน รวมทั้งผู้บริหารจัดการควรเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญเรื่องทรัพยากรน้ำเพราะมีบริบทเฉพาะ

(7) ข้อเสนอแนะอื่นๆ ได้แก่ (ก) ควรเก็บค่าใช้น้ำเพื่อการเกษตรด้วย เนื่องจากสัดส่วนผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสามรวมแล้วน้อยกว่าผู้ใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง หากมุ่งจัดการการใช้น้ำ ด้วยการใช้เครื่องมือการเก็บค่าใช้น้ำกับการใช้น้ำประเภทที่สองและสาม แต่ไม่มีการเก็บค่าใช้น้ำกับการใช้น้ำในภาคเกษตร อาจจะทำให้สมดุลน้ำในลุ่มน้ำจะไม่สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะภาคเกษตรใช้น้ำมากถึงร้อยละ 75 ของปริมาณน้ำที่ใช้การได้ทั้งหมด ส่งผลต่อเหตุการณ์ขาดแคลนน้ำในภาพรวมได้มากกว่า อีกทั้งในทางปฏิบัติอาจเป็นเกษตรกรรมรายย่อยที่อยู่ใน Supply Chain ของอุตสาหกรรมเกษตรรายใหญ่ซึ่งครอบคลุมสัดส่วนการใช้น้ำในปริมาณที่มากกว่าผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสามที่ถูกกำหนดเป็นผู้รับภาระค่าใช้น้ำ (ข) ควรคิดค่าใช้น้ำตามพื้นที่และการจ่ายค่าใช้น้ำนำเข้าสู่กองทุนเพื่อพัฒนาพื้นที่โดยมี สทนช. กำกับดูแลการใช้เงินให้เป็นไปตาม Thai

Water Plan และ (ค) กระบวนการตรวจสอบปริมาณน้ำที่สูบจากลุ่มน้ำ กรมทรัพยากรน้ำควรมีการส่งผ่านข้อมูลแสดงบน Dashboard หรือช่วยแชร์ข้อมูลจากระบบให้กับหน่วยงานเพื่อใช้ Monitoring ร่วมกันด้วย

11.4.3 แผนบริหารความเสี่ยงของนโยบายและแผนปฏิบัติการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ

ความเสี่ยงในการดำเนินนโยบายและแผนปฏิบัติการด้านอัตราค่าใช้น้ำมีอยู่ด้วยกันอย่างน้อย 4 ประเภท ได้แก่

1) ความเสี่ยงด้านการดำเนินการ (Operation Risk) ซึ่งประกอบด้วย

1.1) เจ้าหน้าที่ไม่มีความเข้าใจในการดำเนินงานจัดเก็บค่าใช้น้ำ

1.2) ผู้ใช้น้ำไม่มีความเข้าใจหรือเข้าใจคลาดเคลื่อนในการดำเนินงานจัดเก็บค่าใช้น้ำ

2) ความเสี่ยงด้านการเงิน (Financial Risk) กล่าวคือ ไม่มีงบประมาณในการสร้างความรู้ความเข้าใจกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดเก็บค่าน้ำ

3) ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎหมาย/กฎระเบียบ (Compliance Risk)) หมายถึง ความล่าช้าในการประกาศกฎหมาย/กฎระเบียบเกี่ยวกับอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ

4) ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ (Strategic Risk) เช่น การจัดทำฐานข้อมูลและระบบประมวลผล ไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานเจ้าของข้อมูล ทำให้ได้ข้อมูลไม่ครบถ้วนตามที่กำหนดไว้

กลยุทธ์จัดการกับความเสี่ยงในการดำเนินนโยบายและแผนปฏิบัติการด้านอัตราค่าใช้น้ำดังกล่าว ได้แก่

1) ความเสี่ยงด้านการดำเนินการ (Operation Risk)

1.1) ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ไม่มีความเข้าใจในการดำเนินงานจัดเก็บค่าใช้น้ำนั้น เห็นควรใช้กลยุทธ์ควบคุมความเสี่ยงโดยให้มีความรู้ความเข้าใจแก่เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ (on the job training)

1.2) ในกรณีที่ผู้ใช้น้ำไม่มีความเข้าใจหรือเข้าใจคลาดเคลื่อนในการดำเนินงานจัดเก็บค่าใช้น้ำนั้น ควรใช้กลยุทธ์ควบคุมโดยให้มีการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเฉพาะประเด็นเปราะบาง เช่น วิสาหกิจชุมชนและกิจการขนาดเล็กที่จัดอยู่ในกลุ่มการใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง ในการให้ความร่วมมือประหยัดน้ำ ใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ และเพิ่มผลิตภาพการใช้น้ำ ตลอดจนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำและระบบนิเวศลำน้ำ และ การทำงานร่วมกันระหว่างกิจการหรือผู้ใช้น้ำภายในกลุ่มการใช้น้ำประเภทที่สอง เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะในช่วงสถานการณ์ภัยแล้งหรือการขาดแคลนน้ำ โดยเฉพาะในระดับลุ่มน้ำหลักและระดับลุ่มน้ำสาขา

2) ความเสี่ยงด้านการเงิน (Financial Risk) กรณีที่ไม่มีงบประมาณในการสร้างความรู้ความเข้าใจกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดเก็บค่าน้ำนั้น ควรใช้กลยุทธ์ควบคุมความเสี่ยงโดยให้ความสำคัญกับดำเนินการภารกิจนี้ในระดับความสำคัญสูง เนื่องจากเป็นประเด็นที่สนใจของสังคม และมีผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในวงกว้างเกี่ยวพันกับการดำเนินงานทั้งประเทศ

3) ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎหมาย/กฎระเบียบ (Compliance Risk)) ในมิติความล่าช้าในการประกาศกฎหมาย/กฎระเบียบนั้น ควรควบคุมโดยมีการติดตามและประเมินผลสถานะของกฎหมาย/กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง รายงานต่อผู้บริหารในแต่ละระดับ รวมถึงหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง

4) ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ (Strategic Risk) ในด้านการจัดทำฐานข้อมูลและระบบประมวลผลนั้น ควรควบคุมโดยให้มีการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรายละเอียดของโครงการ รวมถึงผลประโยชน์ที่หน่วยงานจะได้รับเพื่อเพิ่มระดับการมีส่วนร่วม รวมถึงการแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อจัดทำฐานข้อมูล

11.5 ความเร่งด่วนของการกำหนดกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามตามมาตรา 50 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ ต่อขั้นตอนการดำเนินการตามมาตรา 22 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562

โดยที่มาตรา 22 วรรคสอง[1] แห่งพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมาย พ.ศ. 2561 มุ่งหมายที่จะเร่งรัดให้หน่วยงานของรัฐออกกฎหรือดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่กฎหมายกำหนดเพื่อที่ประชาชนสามารถปฏิบัติตามกฎหมายหรือได้รับสิทธิประโยชน์จากกฎหมายได้ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยกำหนดให้บทบัญญัติในเรื่องที่ก่อให้เกิดภาระหรือเป็นผลร้ายต่อประชาชนเป็นอันสิ้นผลบังคับใช้ในกรณีที่มิได้มีการออกกฎหรือมิได้ดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนดภายในระยะเวลาสองปีนับแต่วันที่กฎหมายมีผลใช้บังคับ แต่ถ้าบทบัญญัติในเรื่องนั้นให้สิทธิประโยชน์แก่ประชาชนให้บทบัญญัติดังกล่าวมีผลบังคับใช้ได้โดยไม่ต้องมีกฎหรือดำเนินการดังกล่าว[2] ด้วยเหตุนี้ หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องเร่งรัดในการออกกฎกระทรวงในหนึ่งเรื่องใดที่อาจกระทบต่อสิทธิของประชาชนภายในระยะเวลาที่กำหนด[3] อย่างเคร่งครัด

---

[1]พระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562
มาตรา 22 ฯลฯ ฯลฯ
กฎหมายที่มิใช่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้ต้องมีการออกกฎ หรือกำหนดให้รัฐต้องดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อที่ประชาชนจะสามารถปฏิบัติตามกฎหมาย หรือได้รับสิทธิประโยชน์จากกฎหมายนั้นได้ หากมิได้มีการออกกฎดังกล่าวหรือยังมิได้ดำเนินการนั้นภายในระยะเวลาสองปีนับแต่วันที่กฎหมายนั้นมีผลใช้บังคับ และบทบัญญัติในเรื่องนั้นก่อภาระหรือเป็นผลร้ายต่อประชาชนให้บทบัญญัติดังกล่าวเป็นอันสิ้นผลบังคับ แต่ในกรณีที่บทบัญญัติในเรื่องนั้นให้สิทธิประโยชน์แก่ประชาชนให้บทบัญญัติดังกล่าวมีผลบังคับได้โดยไม่ต้องมีกฎหรือดำเนินการดังกล่าว ทั้งนี้ ระยะเวลาสองปีดังกล่าวคณะรัฐมนตรีจะมีมติขยายออกไปอีกก็ได้แต่ไม่เกินหนึ่งปี และต้องมีมติก่อนที่จะครบกำหนดเวลาสองปีดังกล่าว
ฯลฯ ฯลฯ

[2]หลักการจากบันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง การออกกฎภายใต้บังคับมาตรา 22 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 (กรณีพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518) (เรื่องเสร็จที่ 1596/2563)

[3]กำหนดระยะเวลาการออกกฎหรือดำเนินการใดตามที่กฎหมายกำหนด ภายใน 2 ปี นับแต่วันที่กฎหมายมีผลใช้บังคับนั้น เฉพาะสำหรับกฎหมายที่มีผลใช้บังคับพร้อมกับหรือ ภายหลังพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายฯ กล่าวคือ เฉพาะกฎหมายที่มีผลใช้บังคับในวันที่หรือหลังวันที่ 27 พฤศจิกายน 2562 เท่านั้น แต่สำหรับกฎหมายที่มีผลใช้บังคับก่อนวันที่ 27 พฤศจิกายน 2562 จะมีกำหนดระยะเวลาการออกกฎหรือดำเนินการอื่นใดตามมาตรา 22 วรรคสองเพิ่มเป็น 4 ปี นับแต่วันที่พระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำ

สำหรับการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามตามมาตรา 50 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ เห็นว่า หลักการของมาตราดังกล่าวถือเป็นกลไกสำคัญสำหรับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะ ในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดสรรน้ำและการใช้น้ำ ตามหลักการของพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ โดยหากกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามมีผลใช้บังคับ ย่อมเป็นผลให้ผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามที่ใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะ มีหน้าที่ต้องชำระค่าใช้น้ำให้แก่กรมทรัพยากรน้ำตามอัตราที่กฎกระทรวงดังกล่าวกำหนด ด้วยเหตุนี้ กฎกระทรวงในเรื่องนี้จึงถือเป็น “กฎ” ที่เมื่อมีผลใช้บังคับแล้วย่อมส่งผลเป็นการเพิ่มภาระหน้าที่แก่ประชาชนที่ต้องปฏิบัติ (ต้องชำระค่าใช้น้ำตามอัตราที่กำหนด) หรือมีผลเป็นการจำกัดหรือกระทบต่อสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชนในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำสาธารณะ (ซึ่งเดิมสามารถใช้ประโยชน์ได้โดยไม่จำเป็นต้องชำระค่าใช้น้ำ) **จึงมีความเห็นว่า** การไม่ออกกฎดังกล่าวไม่เป็นการก่อภาระหรือเป็นผลร้ายต่อประชาชนตามนัยของมาตรา 22 วรรคสอง[4] เนื่องจากหากยังมิได้กำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามก็ย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในการใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะโดยไม่ต้องชำระค่าใช้น้ำแต่อย่างใด กรณีจึงไม่เข้าข่ายต้องดำเนินการออกกฎให้เป็นไปตามมาตรา 22 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายฯ แต่อย่างใด

อย่างไรก็ดี หากกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม ซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 49 (1) แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ มีผลใช้บังคับแล้ว กรณีจึงเป็นหน้าที่ของรัฐมนตรีผู้ว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่จะเร่งรัดให้มีการออกกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม สำหรับการใช้น้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะตามมาตรา 50 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ นั้น ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฯ และกรมทรัพยากรน้ำสามารถเรียกเก็บค่าใช้น้ำตามอัตราที่กำหนดได้โดยเร็ว[5]

ร่างกฎหมายฯ มีผลใช้บังคับ คือ ภายในวันที่ 27 พฤศจิกายน 2566 ทั้งนี้ โดยผลของบทเฉพาะกาล มาตรา 39 (1) แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว ซึ่งทั้งสองกรณีต่างก็สามารถเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อขอขยายระยะเวลาออกไปได้ เป็นเวลาไม่เกิน 1 ปี โดยคณะรัฐมนตรี ต้องมีมติอนุมัติให้ ขยายก่อนครบกำหนดเวลา 2 ปี หรือ 4 ปี ดังกล่าว

[4]เทียบเคียงจากบันทึกคณะกรรมการพัฒนากฎหมาย เรื่อง การออกกฎหรือดำเนินการตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 และพระราชบัญญัติการปฏิบัติเพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศในการดำเนินการตามคำพิพากษาคดีอาญา พ.ศ. 2527 ของกรมราชทัณฑ์ ตามมาตรา 22 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 (เรื่องเสร็จที่ 1117/2566)

[5]เทียบเคียงจากบันทึกคณะกรรมการพัฒนากฎหมาย เรื่อง การออกกฎหรือดำเนินการตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ของสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ตามมาตรา 22 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 (เรื่องเสร็จที่ 1055/2566)

บรรณานุกรม

กรมควบคุมมลพิษ. (2562). รายงานฉบับสมบูรณ์ “โครงการศึกษารูปแบบของระบบอนุญาตระบายมลพิษ ระยะที่ 2” ภายใต้โครงการจัดทำแนวทางในการใช้มาตรการทางเศรษฐศาสตร์ ในการจัดการมลพิษทางน้ำและการกำหนดค่าธรรมเนียมการระบายมลพิษทางน้ำที่เหมาะสมของประเทศไทย ระยะที่ 2. กรุงเทพฯ (จัดทำโดย บริษัท แซน.อี.68 คอนซัลติ้ง เอ็นจิเนียรส์ จำกัด).

กรมทรัพยากรน้ำ. (2564). รายงานฉบับสมบูรณ์ “โครงการศึกษาและยกร่างอนุบัญญัติที่ออกตามร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.... ในส่วนที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจและภารกิจของกรมทรัพยากรน้ำ (หมวด 4 การจัดสรรน้ำและการใช้น้ำ).” เสนอโดย สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัย-ธรรมศาสตร์. กันยายน 2564.

กรมทรัพยากรน้ำ. (2565). รายงานฉบับสมบูรณ์ “โครงการค่าใช้จ่ายในการศึกษากระบวนงานการอนุญาตและควบคุมการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะนอกเขตชลประทาน.” เสนอโดยศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2566). งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 - 2566 : กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และ กรมป่าไม้

ชล บุนนาค. (2564). รายงานฉบับสมบูรณ์ “การสังเคราะห์ระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (water governance) ทั้ง 5 ภาค ในระดับกลุ่มผู้ใช้น้ำและระดับลุ่มน้ำ” ภายใต้โครงการศึกษาเกณฑ์การบริหารจัดการน้ำที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทย (ระยะที่ 3). สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

นิรมล สุธรรมกิจ; ศุพฤฒิ ถาวรยุติการต์; อนิณ อรุณเรืองสวัสดิ์; และ นนท์ นุชหมอน. (2557ก). “โครงการการเปรียบเทียบมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมของสมาชิกประชาคมอาเซียน.” สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).

นิรมล สุธรรมกิจ และคณะ. (2557ข). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการวิเคราะห์เปรียบเทียบการพัฒนากฎหมาย กฎระเบียบ มาตรฐาน มาตรการ และเกณฑ์การปฏิบัติ ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมของประเทศในภูมิภาคอาเซียน” เสนอต่อ กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นิรมล สุธรรมกิจ และคณะ. (2559). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยเรื่องเกณฑ์การบริหารจัดการน้ำที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทย (ปีที่ 1). สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

นิรมล สุธรรมกิจ และคณะ. (2562). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยเรื่องเกณฑ์การบริหารจัดการน้ำที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทย (ระยะที่ 2). สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

นิรมล สุธรรมกิจ และคณะ. (2564). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยเรื่องเกณฑ์การบริหารจัดการน้ำที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทย (ระยะที่ 3). สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

พงษ์ศักดิ์ สุทธินนท์ และ วินัย เชาวน์วิวัฒน์. (2564). “แผนผังน้ำ 25 ลุ่มน้ำกับความเชื่อโยงเศรษฐกิจ” ภายใต้โครงการศึกษาเกณฑ์การบริหารจัดการน้ำที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทย (ระยะที่ 3). สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ปาณิศา วิชชุพงษ์ และ คณะ (2564) รายงานฉบับสมบูรณ์ “การพัฒนาเครื่องมือในการประเมินความต้องการใช้น้ำของกลุ่มลุ่มน้ำภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ภายใต้โครงการศึกษาเกณฑ์การบริหารจัดการน้ำที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทย (ระยะที่ 3). สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2561). รายงานฉบับสมบูรณ์ “โครงการศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาโครงการชลประทานและการบริหารน้ำที่เหมาะสมกับ ประเทศไทย และส่งผลต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP: Gross Domestic Product) สูงสุด” เสนอต่อ กรมชลประทาน โดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI).

สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2563). รายงานฉบับสุดท้าย “โครงการจัดทำหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคิดค่าน้ำและจัดทำกฎหมาย ลำดับรองตามกฎหมายว่าด้วยทรัพยากรน้ำ (หมวด 4 การจัดสรรน้ำและการใช้น้ำ)” กรุงเทพฯ : สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.).

สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2564). รายงานฉบับสุดท้าย “โครงการศึกษาและจัดเก็บข้อมูลตัวชี้วัดประสิทธิภาพการใช้น้ำและความขาดแคลนน้ำ” เสนอโดย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2565). รายงานฉบับสมบูรณ์ “โครงการศึกษาการผลิตน้ำจืดจากน้ำทะเลเพื่อแก้ไขปัญหาความเสี่ยงของการขาดแคลนน้ำในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก” เสนอโดย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Boyle, Richard. (2012). Using fees and charges – cost recovery in local government. Local Government Research Series. No.3.

Carnegie, G. D. & C. Baxter. (2006). Price setting for local government service Delivery: an exploration of Key issues. *Australian Journal of Public Administration.* vol. 65 no. 3: 103-111

City of Fort Lauderdale (2008). Fort Lauderdale Parks and Recreation Long Range Strategic Plan. http://www.fortlauderdale.gov/life/strategic_plan/index.htm

Calgary. (n.d.). Outdoor water restrictions four-stage response plan. https://www.calgary.ca /water/programs/drought.html

Che, Y.; and Z. Shang. (2015) “Water Pricing in China: Impact of Socioeconomic Development.” In Diar, A., Pochat, V., and Albiac-Murillo, J. (Eds.). Water Pricing Experiences and Innovations. Springer International Publishing. Gewerbestrasse. 97 – 115. http://dx.doi.org/10.1007/978-3-319-16465-6_6

Choi, Karen. (2020). Ministry of Foreign Affairs. Commissioned by the Netherlands Enterprise Agency.

KPMG. (1996). The Financing of Local Government in Ireland. Dublin: stationery office

Peaks to People Water Fund (n.d.). watershed ecosystem. Retrieved from https://peaksto people.org/our-solutions/

Roseville, Calif. (2015). Californian cities hike up water rates while customers conserve amid drought. https://www.csmonitor.com/USA/2015/0705/Californian-cities-hike-up-water-rates-while-customers-conserve-amid-drought

Shen, Dajun; and V. Ratna Reddy. (2016). "Water pricing in China and India: a comparative analysis." **Water Policy** (2016) Vol. 18 (S1): pp. 103–121. https://doi.org/10.2166/wp.2016.107

Swan systems. (n.d.). The impacts of water (mis)management on the natural environment. https://www.swansystems.com/water-management-impacts-natural-environment/

Yi, Sooyeon; and Jaeeung Yi. (2020). "Water Resources Management in South Korea." In Vieira, E., Sandoval-Solis, S., Pedrosa, V., and Ortiz-Partida, J. (eds). **Integrated Water Resource Management**. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-16565-9_10

ภาคผนวก ก
ตัวอย่างชุมชนและกลุ่มผู้ใช้น้ำ
ที่ใช้มาตรการทางเศรษฐศาสตร์และมาตรการทางสังคม

ผนวก ก

ตัวอย่างชุมชนและกลุ่มผู้ใช้น้ำที่ใช้มาตรการทางเศรษฐศาสตร์และมาตรการทางสังคม

โครงการ “การศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4”

ตารางพื้นฐานลุ่มน้ำภูมิภาคประเทศไทย

ที่มา: นิรมล สุธรรมกิจ และคณะ (2564) รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยเรื่องเกณฑ์การบริหารจัดการน้ำที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทย (ระยะที่ 3). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ลุ่มน้ำมูล								
ประเด็น	หมู่บ้าน		หน่วยงาน					
	หนองห้วยใหญ่ บ้านโนนแก้ง ม.5 ต.ตบหู อ.เดชอุดม จ.อุบลราชธานี	อ่างเก็บน้ำห้วยตาจู่ฝั่งซ้าย ต.กันทรอม อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ	โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลำตะคอง ฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 2 จ.นครราชสีมา	โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลำแชะ ฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 1 จ.นครราชสีมา	โครงการชลประทานอุบลราชธานี ต.แจระแม อ.เมือง จ.อุบลราชธานี	ส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำโขง ชี มูลตอนล่าง สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 11	กลุ่มบริหารการใช้น้ำ สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าที่ 4 บ้านธาตุน้อย อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี	กลุ่มบริหารการใช้น้ำ สถานีสูบน้ำ PR3 บ้านดงยาง อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี
ภูมิประเทศ/กายภาพ	-ช่วงฤดูฝน น้ำจากหนองห้วยใหญ่จะไหลลงสู่คลองลำชอม -เป็นที่ตั้งของโครงการระบบกระจายน้ำด้วยพลังงานแสงอาทิตย์	ในอดีตพื้นที่เป็นภูเขา แห้งแล้ง หลังจากสร้างอ่างเก็บน้ำฯ ทำให้พื้นที่บริเวณนี้ไม่ค่อยประสบปัญหาจากภัยแล้ง	ฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 2 ดูแลรับผิดชอบโครงการเขื่อนลำตะคอง ประตูระบายน้ำ 2 แห่ง ได้แก่ ประตูระบายน้ำมะเกลือใหม่ มีกลุ่มบริหาร 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มโคกมะเกลือ ,กลุ่มเสมา - บุ่งขี้เหล็ก และกลุ่มสีคิ้ว - กุดน้อย ซึ่งมีกลุ่มพื้นฐานในการดูแล 101 กลุ่ม พื้นที่ชลประทาน 19,005 ไร่ และประตูระบายน้ำกุดหิน ซึ่งมีกลุ่มบริหาร 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มโปร่งแดงและกลุ่มคลองกลาง พื้นที่ชลประทาน 8,540 ไร่ รวมพื้นที่ชลประทาน 48,350 ไร่	โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลำแชะ รับผิดชอบในการควบคุมดูแลการส่งน้ำและบำรุงรักษาระบบชลประทาน ในพื้นที่บริเวณหัวงานเขื่อนลำแชะ และพื้นที่ชลประทานของระบบส่งน้ำฝั่งซ้ายด้านท้ายเขื่อนลำแชะและพื้นที่ฝั่งขวาบางส่วน รวมทั้งสิ้น 10,900 ไร่ ระบบการส่งน้ำ แบ่งออกเป็น 2 ฝั่ง คือ คลองสายใหญ่ฝั่งขวา (LMC) ความยาว 79.1 กม. คลองสายใหญ่ฝั่งซ้าย (LMC) ความยาว 16.51 กม. ซึ่งคลองสายใหญ่จะมีคลองซอยและคลองแยกซอย ความยาวรวม 19.09 กม.	จังหวัดอุบลราชธานีมีลุ่มน้ำสาขา ลุ่มน้ำย่อย จำนวนหลายสาย ได้แก่ ลำเซบาย ลำเซบก ลำโดมใหญ่ ลำโดมน้อย โดยลำน้ำเซบกและลำโดมใหญ่ จะมีเขื่อนทดน้ำ ประตูระบายน้ำในลุ่มน้ำ ส่วนลุ่มน้ำหลัก ได้แก่ ลำน้ำมูลเป็นที่ไหลจากเขื่อนราษีไศล และเขื่อนห้วนา จ.ศรีสะเกษ ผ่านตัวเมืองจังหวัดอุบลราชธานี ก่อนจะไหลไปบรรจบกับลำน้ำโขง บริเวณตอนด่านปากแม่น้ำมูล บ้านเวินบึก ต.โขงเจียม อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี ส่วนลำน้ำชีจะไหลเข้าเขื่อนธาตุน้อย อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี สำหรับพื้นที่ที่แห้งแล้งส่วนใหญ่ สภาพพื้นที่จะติดเขา	ทำหน้าที่บริหารจัดการแหล่งน้ำของลุ่มน้ำมูลตอนล่าง และจัดหาแหล่งน้ำในพื้นที่นอกเขตชลประทานครอบคลุมจังหวัด อุบลราชธานี อำนาจเจริญ มุกดาหาร ศรีสะเกษ และยโสธร	สถานีสูบน้ำฯ กระจายน้ำด้วยระบบสูบน้ำจากแม่น้ำชีด้วยเครื่องสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ระบบส่งน้ำแบ่งเป็น คลองสายใหม่ (BMC) ความยาว 6.34 กม. และคลองซอย ความยาว 16.63 กม. รวมความยาวทั้งสิ้น 23.01 กม.	โครงการระบบกระจายน้ำสถานีสูบน้ำ PR3 เป็นสถานีสูบน้ำบนฝั่งขวาของฝายอำนาจเจริญ ลักษณะปิดกั้นลำน้ำเซบาย โดยสูบน้ำด้านเหนือน้ำก่อนลำน้ำลงสู่เขื่อนลำเซบาย มีทั้งหมด 6 สถานี ได้แก่ สถานีสูบน้ำฝั่งซ้าย (PL) จำนวน 3 สถานี ได้แก่ สถานีสูบน้ำ PL1 ,PL2 และPL3 และสถานีสูบน้ำฝั่งขวา (PR) จำนวน 3 สถานี ระบบการส่งน้ำสถานีสูบน้ำ PR3 ความยาว 15.627 กม. แบ่งเป็น คลองสายหลัก (MC) และคลองสายซอย 4 สาย
ปัญหาที่พบในพื้นที่	ในอดีตประสบปัญหาแหล่งน้ำตื้นเขินและวัชพืชหลากหลายชนิดจำนวนมาก	เดิมเจ้าหน้าที่ชลประทานเข้ามาบริหารจัดการ แต่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาการแย่งน้ำได้ เพราะการปล่อยน้ำและการเปิด-ปิดประตูระบายน้ำไม่ตรงความต้องการเกษตรกรและไม่มีความยืดหยุ่นในรอบเวรการส่งน้ำ ต่อมาได้รับแนวคิดการบริหารจัดการน้ำด้วยตนเองจากกรมชลประทาน ด้วยการสร้างการรับผิดและรับชอบร่วมกัน เพิ่มบทบาทในการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำทั้งในระดับคลองส่งน้ำและแปลงนา	เคยมีปัญหาการแย่งน้ำ คือ ในกรณีน้ำที่ปล่อยมีปริมาณน้อย ทางกรมชลประทานจะไม่ให้เกษตรกรสูบน้ำจากคลองส่งน้ำชลประทานเพื่อทำการเพาะปลูก เนื่องจากน้ำที่ปล่อยจะกักเก็บไว้นำไปใช้ผลิตน้ำประปา ทั้งประปาท้องถิ่นและประปาส่วนภูมิภาค อุปโภค-บริโภค แต่เนื่องจากเกษตรกรมีความต้องการน้ำในช่วงเวลาที่ต่างกันจากช่วงเวลาพืชเพาะปลูกที่ต่างกัน ทำให้เกษตรกรบางรายต้องแอบสูบน้ำไปใช้	พื้นที่เคยประสบปัญหาการแย่งน้ำ เป็นปัญหาที่ยากต่อการแก้ไข เนื่องจากเกษตรกรมีความดื้อรั้น ไม่ปฏิบัติตามกฎกติกา นั่นคือ ทุกการประชุมจะมีการจัดแบ่งรอบเวรการส่งน้ำ (พื้นที่ปลายน้ำ กลางน้ำ และต้นน้ำ ตามลำดับ) ซึ่งเกิดกรณีเกษตรกรในพื้นที่ต้นน้ำปิดประตูระบายน้ำเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ส่วนตน และพื้นที่ปลายน้ำได้รับท้ายสุด การแก้ไขจากหน่วยงานกรมชลประทานด้วยวิธีการนำฟันเฟืองที่ใช้ในการเปิด-ปิดประตูระบายน้ำออก เพื่อควบคุมไม่ให้เกษตรกรเปิด-ปิดประตูระบายน้ำโดยพละการ และขอความร่วมมือจากกลุ่มผู้ใช้น้ำคอยเฝ้าระวัง	-ระดับเกษตรกร พบกรณีการแย่งน้ำเพื่อการเกษตร จากหลักการจัดสรรน้ำของกรมชลประทานนั้นจะส่งน้ำให้พื้นที่ปลายน้ำได้รับน้ำก่อน แต่เนื่องจากประสบการณ์ในอดีตเกษตรกรในพื้นที่ต้นน้ำชอบเก็บน้ำไปใช้ก่อน ทำให้พื้นที่ปลายน้ำได้รับน้ำไม่เพียงพอ -ระดับหน่วยงาน กรณีการเปิด-ปิดบานประตูระบายน้ำเขื่อนปากมูลที่ไม่เป็นระบบ ประตูระบายน้ำทั้งหมด 8 บาน หากปิดบานประตูเพื่อกักเก็บน้ำไว้เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้า ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ การเกษตร ประมง วิถีชีวิต แหล่งท่องเที่ยว การผลิตกระแสไฟฟ้า และความต้องการใช้น้ำจากลำน้ำมูลเพื่อผลิตน้ำประปา จึงเรียกประชุมได้ข้อสรุปว่า ในส่วนของแก่งสะพือขอให้เปิดประตูในช่วงเทศกาลสงกรานต์เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นแก่งสะพือได้ โดยช่วงกลางวันจะมีการยกบานประตูเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นแก่งสะพือได้ และช่วงกลางคืนจะปิดบานประตูเพื่อทดน้ำให้กับการประปา	ปัญหาการแย่งน้ำเพื่อการเกษตร โดยไม่มีระบบการบริหารจัดการน้ำ และผู้ใช้น้ำไม่มีจิตสำนึกในการดูแลรักษาทรัพย์สินสาธารณะ	สภาพพื้นที่จะเผชิญภาวะน้ำท่วมในฤดูนาปี ทำให้เกษตรกรต้องทำนาปรังทุกปี เพื่อให้ผลผลิตเกิดความเสียหายน้อยสุด	เกษตรกรทำการลักน้ำส่วนตัวโดยไม่แจ้งต่อเจ้าหน้าที่สถานีสูบน้ำฯ
Supply of water	หนองห้วยใหญ่ ความจุ 9 แสน ลบ.ม.	อ่างเก็บน้ำห้วยตาจู่ฝั่งซ้าย ปริมาตรน้ำระดับกักเก็บ 22.27 ล้าน ลบ.ม. พื้นที่รับน้ำ 135 มม. น้ำฝนเฉลี่ยตลอดปี 1,258.70 มม.	เขื่อนลำตะคลอง ความจุ 314.49 ล้าน ลบ.ม.	ปริมาตรน้ำระดับเก็บกัก 275 ล้าน ลบ.ม. ปริมาตรน้ำต่ำสุด 7 ล้าน.ลบ.ม. ซึ่งไม่สามารถใช้น้ำได้ จะควบคุมระดับน้ำไว้เพื่ออุปโภค-บริโภค	โครงการชลประทานจังหวัดฯ ดูแลอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ 2 แห่ง ได้แก่ เขื่อนสิรินธรและเขื่อนปากมูล และอ่างเก็บน้ำขนาดกลาง 13 แห่ง ความจุรวม 130 ล้าน ลบ.ม. ซึ่งปัจจุบันมีน้ำ 124 ล้าน ลบ.ม. คิดเป็น 95.37% ของความจุอ่างทั้งหมด	แหล่งน้ำทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็น ห้วย หนอง	สถานีฯ สูบน้ำจากแม่น้ำชีด้วยเครื่องสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ขนาดเส้นฝ่าศูนย์กลาง 0.80 ม. จำนวน 5 เครื่อง อัตราการสูบน้ำ 0.75 ม./วินาที/1 เครื่อง ขนาดมอเตอร์ 132 กิโลวัตน์ แรงดันหัวน้ำ 5 - 10 ม.	สถานีสูบน้ำ PR3 สูบน้ำจากลำน้ำเซบาย จำนวนเครื่องสูบ 3 เครื่อง

ลุ่มน้ำมูล									
ประเด็น	หมู่บ้าน		หน่วยงาน						
	หนองห้วยใหญ่ บ้านโนนแก้ง ม.5 ต.ตบหู อ.เดชอุดม จ.อุบลราชธานี	อ่างเก็บน้ำห้วยตาจูฝั่งซ้าย ต.กันทรอม อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ	โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลำตะคอง ฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 2 จ.นครราชสีมา	โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลำแชะ ฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 1 จ.นครราชสีมา	โครงการชลประทานอุบลราชธานี ต.แจระแม อ.เมือง จ.อุบลราชธานี	ส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำโขง ชี มูลตอนล่าง สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 11	กลุ่มบริหารการใช้น้ำ สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าที่ 4 บ้านธาตุน้อย อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี	กลุ่มบริหารการใช้น้ำ สถานีสูบน้ำ PR3 บ้านดงยาง อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี
crop/Demand for water	-ใช้น้ำเพื่อการเกษตรและอุปโภค-บริโภค พื้นที่รับประโยชน์ 4 หมู่บ้าน 2 ตำบล ซึ่งน้ำที่ใช้เพื่อการเกษตรมี 2 หมู่บ้าน (บ้านไผ่และบ้านโนนแก้ง) ครอบคลุมพื้นที่ 1,000 ไร่ -กิจกรรมการเกษตรประกอบด้วย ข้าว 70% ยางพารา 20% มันสำปะหลัง 5% และปาล์มน้ำมัน 5% -ช่วงหลังทำนาปี เกษตรกรจะเพาะปลูกพืชใช้น้ำน้อย (ปลูกข้าวโพด มันสำปะหลัง) พื้นที่ประมาณ 200 ไร่ และทำการเกษตรแปลงใหญ่ 18 ไร่ และเช่นเดียวกันเกษตรกรบ้านไผ่มีการทำนาปรังด้วยเช่นกัน	-ใช้น้ำเพื่อการเกษตรและด้านอุปโภค-บริโภค 2 ตำบล ได้แก่ ต.ห้วยจันทร์ ต.โนนสูง และ ต.กันทรอม จำนวน 500 ครัวเรือน รวมพื้นที่ชลประทาน 13,000 ไร่ (ประมาณ 80% ทำนา (นาปีและนาปรัง) 20% อุปโภค-บริโภค ด้วยระบบการประปาหมู่บ้าน) ทำประมง ปลูกไม้ผลเล็กน้อย (พุเรียน ลำไย) ในบางพื้นที่	ปลูกข้าวช่วงฤดูฝน และปลูกอ้อยช่วงฤดูแล้ง เนื่องจากมีโรงงานน้ำตาลตั้งอยู่บริเวณใกล้เคียง และทางส่วนกลางมีการเสนอให้เกษตรกรปลูกอ้อย ข้าวโพด มันสำปะหลัง หรือปลูกพืชใช้น้ำน้อยแทน เช่น ถั่ว หญ้า เป็นต้น	กิจกรรมที่ใช้น้ำได้แก่ 1.ภาคเกษตร ช่วงฤดูฝน 122,000 ไร่ และฤดูแล้ง 105,000 ไร่ ในเขตพื้นที่ อ.ครบุรี อ.โชคชัย และบางส่วนของ อ.ปักธงชัย จ.นครราชสีมา 2. ภาคอุตสาหกรรม 3. การอุปโภค-บริโภค	ใช้น้ำเพื่ออุปโภค-บริโภค เกษตรกรรม รักษาระบบนิเวศ รวมถึงใช้ผลิตกระแสไฟฟ้า	-ปลูกข้าวเป็นหลัก -พืชไร่ เช่น มันสำปะหลัง ข้าวโพด	-กิจกรรมที่ใช้น้ำในพื้นที่ชลประทาน 13,400 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ ต.สหธาตุ ,ต.ธาตุน้อย ,ต.สร้างถ่อ และ ต. แดงหม้อ อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี จำนวนผู้ใช้น้ำชลประทาน 714 คน -ในช่วงฤดูแล้ง จะทำการสูบน้ำช่วยเหลือพื้นที่นาปรัง ตลอดฤดูกาล จำนวน 2,066 ไร่	กิจกรรมที่ใช้น้ำในพื้นที่ชลประทาน 9,480 ไร่ เพื่อการเกษตรและอุปโภค-บริโภค
ใน/นอกเขตชลประทาน	นอกเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน	นอกเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน
รูปแบบกลุ่มผู้ใช้น้ำ	กลุ่มผู้ใช้น้ำ	กลุ่มบริหาร	หน่วยงานภาครัฐ	หน่วยงานภาครัฐ	หน่วยงานภาครัฐ	หน่วยงานภาครัฐ	กลุ่มบริหาร	กลุ่มบริหาร
กติกาของกลุ่ม	ค่าบำรุงรักษา 20 บาท/เดือน ตลอดปี โดยประธานกลุ่มจะเป็นผู้เรียกเก็บ	ก่อนการส่งน้ำทั้งในฤดูนาปีและนาปรัง จะมีการทำความสะอาดขุดลอกคูคลองเพื่อไม่ให้มีสิ่งกีดขวางทางน้ำ ซึ่งผู้ใช้น้ำจะต้องช่วยกันรับผิดชอบคลองซอยในพื้นที่ตนเอง	ผู้ใช้น้ำไม่มีค่าใช้จ่ายใดๆ ในการใช้น้ำจากเขื่อน เพียงแต่สมาชิกกลุ่มบริหารต้องดูแลคลองซอยร่วมกัน ในพื้นที่ของตนเอง ส่วนคลองสายหลักจะอยู่ในความรับผิดชอบของกรมชลประทาน	ผู้ใช้น้ำไม่มีค่าใช้จ่ายใดๆ ในการใช้น้ำ ทุกการประชุมจะมีการจัดแบ่งรอบเวรการส่งน้ำ (พื้นที่ปลายน้ำ กลางน้ำ และต้นน้ำ ตามลำดับ)	กติกาการรับจัดสรรน้ำแบบรอบเวร เช่น กรณีเขื่อนปากมูลกลางวันจะเปิดประตูระบายน้ำ และกลางคืนจะปิดประตูระบายน้ำ เป็นต้น	คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำจะต้องบริหารจัดการน้ำภายใต้กฎกติกา พร้อมกับดูแลรักษาแหล่งน้ำร่วมกันกับผู้ใช้น้ำ นั่นคือความรับผิดชอบร่วมกันให้เกิดความเป็นเจ้าของ และแต่ละกลุ่มจะต้องมีกองทุนที่เรียกเก็บจากผู้ใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำตามสัดส่วนที่ต่างกันออกไป	ช่วงฤดูนาปรังเรียกเก็บค่าไฟฟ้า 300 บาท/พื้นที่นาปรัง หากเกษตรกรสูบน้ำจากคลองชลประทาน มีค่าใช้จ่าย 150 บาท/ไร่ ค่าบำรุงรายปี 20 บาท/ปี/ราย และค่าบำรุงถนน คันละ 500 บาท ที่เรียกเก็บจากเจ้าของรถเกี่ยวข้าว ซึ่งเก็บในช่วงเมษาย (ช่วงนาปรัง)	ค่าใช้จ่ายการสูบน้ำ 300 บาท/ชั่วโมง ปริมาณ 3,600 คิว/ชั่วโมง ซึ่งจำนวนชั่วโมงในการสูบขึ้นกับพื้นที่เพาะปลูก
การจัดการน้ำช่วงขาดแคลน	คณะกรรมการกลุ่มฯ จะเข้าไปพูดคุยกับผู้ใช้น้ำ(บ้านไผ่และบ้านโนนแก้ง) เพื่อให้ลดปริมาณการใช้น้ำหรือให้เกษตรกรงดการทำนาปรัง รวมทั้งระมัดระวังการใช้น้ำร่วมกัน	ระดับน้ำในอ่างเก็บน้ำฯ ที่มากกว่า 4 ล้าน ลบ.ม. แต่ไม่เพียงพอต่อความต้องการเพาะปลูก เกษตรกรจะงดการทำนาปรัง และหันมาปลูกพืชใช้น้ำน้อย เช่น มันสำปะหลัง รวมทั้งการจำกัดพื้นที่เพาะปลูก	หากปริมาณน้ำต้นทุนไม่เพียงพอ จะไม่ดำเนินการส่งน้ำให้กับเกษตรกร และอาจมีการร้องขอกรมชลประทาน ให้ทำการสูบน้ำเพื่ออุปโภค-บริโภคเท่านั้น ในช่วงฤดูกาลเพาะปลูกของพืชต่างๆ เกษตรกรต้องพึ่งพาน้ำฝน หากผลผลิตเสียหาย จะไม่มีการชดเชยใดๆทั้งสิ้น	แนะนำให้เกษตรกรปลูกพืชใช้น้ำน้อยทดแทน	กรณีน้ำลดน้อยลงจะประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรลดปริมาณการปลูกพืชลง หรือคำนวณปริมาณไร่ที่ควรปลูกให้กับเกษตรกรทราบ เช่น น้ำปกติควรปลูก 1,000 ไร่ อาจจะลดเหลือ 200 ไร่ เป็นต้น โดยการจัดสรรน้ำควรให้ผู้ใช้น้ำมานั่งคุยปรึกษาหารือกันเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อให้เกษตรกรทุกคนได้มีส่วนร่วม	สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำจะต้องตกลงร่วมกันว่าจะดำเนินการบริหารจัดการน้ำอย่างไร โดยพิจารณาปริมาณน้ำต้นทุนและพื้นที่เพาะปลูก	คณะกรรมการกลุ่มฯ ได้เสนอขอการใช้น้ำจากเขื่อนลำปาวเพื่อชดเชยปริมาณน้ำ หากว่าเขื่อนลำปาวมีปริมาณน้ำต้นทุนเหลือ 60% ของความจุเขื่อน สถานีสูบน้ำฯ ไม่ได้รับการจัดสรรน้ำจากเขื่อนลำปาว หากเป็นเช่นนี้คณะกรรมการกลุ่มฯ เรียกประชุมแจ้งข้อมูลให้เกษตรกรทราบ และหามติร่วมกัน คือ งดการทำนาปรัง	หากปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการเพาะปลูก เกษตรกรเลือกที่จะไม่ทำนาปรัง และทางหน่วยงานจะเข้ามาสนับสนุนการปลูกพืชใช้น้ำน้อย ได้แก่ พริกขาว มันสำปะหลัง แตงโม ข้าวโพด หรือเกษตรกรบางท่านอาจต้องไปรับจ้างขายแรงงานในช่วงนี้ เพื่อลดปริมาณใช้น้ำ หากพื้นที่ไดพอมีปริมาณน้ำอยู่ จะงดสูบน้ำให้บริเวณนั้น และช่วยเหลือพื้นที่ที่เดือดร้อนก่อน
วิธีการจัดสรรน้ำ	สมาชิกกลุ่มจะมีการพูดคุยประชุมกันทุกๆ เดือน โดยผู้ใช้น้ำในโครงการฯ (เกษตรแปลงใหญ่ 18 ไร่) สามารถเปิดน้ำจากถังเก็บน้ำเข้าพื้นที่ตนเองได้ตั้งแต่ 8 โมงเช้า ถึง 4 โมงเย็น โดยระมัดวังการใช้น้ำร่วมกัน เพราะใช้น้ำพร้อมกัน จะทำให้แรงดันน้ำในการสูบน้ำไม่เพียงพอ	จัดการประชุมและวางแผนการจัดรอบเวรส่งน้ำแต่ละคลองซอย ซึ่งแบ่งออกเป็น คลองสายใหญ่ 1 สาย (LMC) และคลองซอย 2 ซอย (IRI และ ILI) รวมระยะทาง 16 กม. ให้ตรงกับช่วงเพาะปลูก มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการแบ่งรอบเวรการจัดส่งน้ำ แต่เมื่อถึงรอบเวรหากพื้นที่ใดไม่ได้รับน้ำ จะเพิ่มระยะเวลาการส่งน้ำเพื่อให้ทั่วทุกพื้นที่ได้รับน้ำ หลักการส่งน้ำคือ พื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ตามลำดับ	จัดรอบเวรการส่งน้ำตามหลักการรับน้ำแบบขั้นบันได นั่นคือ ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ตามลำดับ เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศพื้นที่ไม่สมบูรณ์ ซึ่งพื้นที่ต้นน้ำเป็นที่ลุ่ม และพื้นที่ปลายน้ำอยู่ในที่สูง	ก่อนการจัดสรรน้ำจัดการประชุมเพื่อจัดแบ่งรอบเวรการส่งน้ำ นั่นคือ พื้นที่ปลายน้ำ กลางน้ำ และต้นน้ำ ตามลำดับ และใช้เกณฑ์วิธีเรียงลำดับความสำคัญในการใช้น้ำ โดยจัดสรรให้การใช้น้ำเพื่ออุปโภคและบริโภค (ประปาท้องถิ่นและประปาภูมิภาค) และรักษาระบบนิเวศ จากนั้นจึงจัดสรรน้ำให้ภาคอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม โดยพิจารณาจากความต้องการใช้น้ำของผู้ใช้น้ำ	วิธีการจัดสรรน้ำของโครงการชลประทานจังหวัดฯ จะปล่อยน้ำให้พื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ตามลำดับ แม้ตามหลักกรมชลประทานจะปล่อยน้ำไปยังพื้นที่ปลายน้ำก่อน แต่ทางหน่วยงานไม่สามารถทำเช่นนั้นได้ เนื่องจากหากปล่อยน้ำให้พื้นที่ปลายน้ำก่อน จะส่งผลให้เกษตรกรในพื้นที่ต้นน้ำขโมยน้ำ ทำให้พื้นที่ปลายน้ำได้รับน้ำไม่เพียงพอจนเกิดปัญหา ทางโครงการชลประทานจังหวัดฯ จึงปรับเปลี่ยนเพื่อลดความขัดแย้ง	การพิจารณาพื้นที่ที่ทางส่วนประสานฯ จะเข้าไปพัฒนาแหล่งน้ำ ด้วยข้อจำกัดด้านงบประมาณในแต่ละปี ซึ่งสามารถพัฒนาแหล่งน้ำได้เพียง 2 พื้นที่ ซึ่งปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บมากกว่า 2 ล้าน ลบ.ม. จะอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของกรมทรัพยากรน้ำ	ก่อนฤดูนาปีและนาปรังจะมีการจัดประชุมคณะกรรมการกลุ่มฯ เพื่อกำหนดรอบเวรจัดสรรน้ำ เปิด–ปิดน้ำวันไหน โดยแบ่งโซนรับน้ำออกเป็น โซนบนและโซนล่าง การปล่อยน้ำจะให้เต็มคลองสายหลักก่อน สำหรับโซนบนจะรับน้ำก่อน 3 วันแรก และโซนล่างจะรับน้ำ 2-3 วันถัดมา เมื่อเต็มคลองสายหลักจะแจ้งให้กรรมการเปิดบานประตูคลองไส้ไก่แต่ละสาย ให้สามารถเปิดน้ำเข้าที่นา โดยแต่ละสายจะปล่อยน้ำให้ต้นคลองก่อน แล้วค่อยปล่อยน้ำให้กับปลายคลองในช่วงฤดูนาปรังจะมีประชุมทุกวันจันทร์ และหลังการเก็บเกี่ยวฤดูนาปรัง จะมีประชุมเพื่อชี้แจงสรุปค่าใช้จ่าย รายได้-รายรับ จากการเรียกเก็บจากทุกส่วน สรุปยอดคงเหลือ	กระจายน้ำด้วยระบบสูบน้ำจากลำน้ำเซบายด้วยเครื่องสูบน้ำด้วยไฟฟ้า จัดสรรน้ำแบบรอบเวรให้หมุนเวียนกัน ระยะเวลา 7 วัน ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ แบ่งออกเป็น คลองสายหลัก (MC) และคลองซอย (LMC และ RMC) หลักการรับน้ำ นั่นคือ พื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ตามลำดับ

ลุ่มน้ำมูล								
ประเด็น	หมู่บ้าน		หน่วยงาน					
	หนองห้วยใหญ่ บ้านโนนแก้ง ม.5 ต.ตบหู อ.เดชอุดม จ.อุบลราชธานี	อ่างเก็บน้ำห้วยตาจูฝั่งซ้าย ต.กันทรอม อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ	โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลำตะคอง ฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 2 จ.นครราชสีมา	โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลำแชะ ฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 1 จ.นครราชสีมา	โครงการชลประทานอุบลราชธานี ต.แจระแม อ.เมือง จ.อุบลราชธานี	ส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำโขง ชี มูลตอนล่าง สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 11	กลุ่มบริหารการใช้น้ำ สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าที่ 4 บ้านธาตุน้อย อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี	กลุ่มบริหารการใช้น้ำ สถานีสูบน้ำ PR3 บ้านดงยาง อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี
บทลงโทษ	ไม่มีบทลงโทษที่ชัดเจน หากเกิดปัญหาการใช้น้ำ ทางคณะกรรมการกลุ่มฯ จะเข้าไปพูดคุยเพื่อทำความเข้าใจ	ไม่มีบทลงโทษที่ชัดเจน แต่ใช้วิธีการพูดคุย ตักเตือน เช่นกรณีการปล่อยน้ำทิ้ง ผู้ใช้น้ำที่อยู่ในคลองซอยเดียวกันจะต้องช่วยกันดูแล หากเกิดกรณีดังกล่าวให้แจ้งต่อประธานกลุ่มฯ	ไม่มีบทลงโทษกรณีการแย่งน้ำ แต่จะใช้วิธีการใกล่เกลี่ยประเด็นการบริหารจัดการน้ำในที่ประชุมเป็นรอบปี	หากเกิดความขัดแย้งการแย่งน้ำ หรือไม่ปฏิบัติตามติกา ใช้วิธีการพูดคุย ไกล่เกลี่ย โดยคณะกรรมการกลุ่มฯ เจ้าหน้าที่ชลประทานจะเข้าไปเจรจาพูดคุย	บทลงโทษกำหนดโดยกลุ่มผู้ใช้น้ำในแต่ละพื้นที่ที่ต่างกันออกไป	บทลงโทษกำหนดโดยกลุ่มผู้ใช้น้ำในแต่ละพื้นที่ที่ต่างกันออกไป	หากท่านใดไม่สามารถมาทำความสะอาดคลองซอยตามวันที่ระบุตามมติการประชุม ต้องเสียค่าปรับ 300 บาท/ครั้ง และหากคลองสายใดไม่ทำความสะอาดคลองตามมติการประชุม จะไม่ปล่อยน้ำให้สายคลองดังกล่าว	สมาชิกท่านใดใช้น้ำในกิจกรรมอื่นๆ เช่น ปศุสัตว์ ต้องเสียค่าปรับ 500 บาท ส่วนเกษตรกรท่านใด ทำการลักน้ำส่วนตัว ต้องแจ้งต่อเจ้าหน้าที่สถานีสูบน้ำฯ มีค่าใช้จ่าย 300 บาท/หัว หากเกิดปัญหาไม่ว่ากรณีที่สมาชิกท่านใดไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมกัน มาขอใช้น้ำส่วนตัว หรือไม่เสียค่าใช้จ่ายในการสูบน้ำ (การเก็บค่าสูบน้ำได้ไม่ครบตามจำนวน) หากเช่นนี้จะไม่สูบน้ำให้กับทุกพื้นที่ และกรณีการแย่งน้ำ มีบทลงโทษที่ชัดเจน โดยการเสียค่าปรับ 2,000 บาท
ความเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น	ไม่มีการเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น	ไม่มีการเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น	ประชุมคณะกรรมการ JMC	ประชุมคณะกรรมการ JMC	ประชุมคณะกรรมการลุ่มน้ำเพื่อการประสานงานระหว่างลุ่มน้ำ	ไม่มีการเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น	ประชุมประจำปีร่วมกับคณะกรรมการโครงการอ่างเก็บน้ำเขื่อนลำปาว	ไม่มีการเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น
การใช้ข้อมูลในการจัดการ	ปริมาณน้ำต้นทุน และพื้นที่เพาะปลูก	ระดับน้ำในอ่างเก็บน้ำฯ ที่มากกว่า 4 ล้าน ลบ.ม. เพื่อการจัดสรรได้ทั่วทุกพื้นที่ หากระดับน้ำต่ำกว่า 4 ล้าน ลบ.ม. จะไม่จัดสรรน้ำให้กับพื้นที่ใดๆ	ปริมาณน้ำต้นทุน และพื้นที่เพาะปลูก	ปริมาณน้ำที่ต่ำกว่าร้อยละ 30 ของพื้นที่เก็บน้ำถือว่าเป็นปริมาณน้ำที่อยู่ในระดับเสี่ยงต่อภาวะภัยแล้ง ทางกรมชลประทานจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนการจัดสรรน้ำให้เพียงพอต่อการใช้เพื่ออุปโภค-บริโภค และรักษาระบบนิเวศน์ รวมถึงการกักน้ำให้มีพอไปจนกว่าจะถึงฤดูกาลถัดไป และปริมาตรน้ำต่ำสุด 7 ล้าน.ลบ.ม. ซึ่งไม่สามารถใช้น้ำได้ จะควบคุมระดับน้ำไว้เพื่ออุปโภค-บริโภคเท่านั้น	ปริมาณน้ำต้นทุน และความต้องการใช้น้ำในด้านต่างๆ	ข้อมูลสำคัญในการพัฒนาแหล่งน้ำ คือ ความร่วมมือ ความสามัคคีของกลุ่ม และบุคคลผู้เป็นฝ่ายบริหาร ฝ่ายปกครองของท้องถิ่น ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และนายก อบต. จะต้องไม่มีความขัดแย้งระหว่างกัน สามารถทำงานร่วมกันได้ หากพิจารณาแล้วว่าไม่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นทางกรมทรัพยากรน้ำจะเข้าไปพัฒนาแหล่งน้ำ	ทางกลุ่มบริหารฯ จะเรียกเก็บค่ากระแสไฟฟ้าตามข้อมูลของโฉนดการลงทะเบียนพื้นที่การเกษตร จากกรมส่งเสริมการเกษตร มาเพื่อยืนยันพื้นที่การทำเกษตรของตนเอง และนำข้อมูลดังกล่าวมาพิจาณาค่ากระแสไฟฟ้าในแต่ละปี	ปริมาณน้ำต้นทุน พื้นที่เพาะปลูก และประสิทธิภาพของเครื่องสูบน้ำ
นิยามความเป็นธรรม	ต้องจัดสรรพื้นที่เพาะปลูกให้กับเกษตรกรอย่างเท่ากัน และเกษตรกรต้องช่วยกันดูแลรักษาแหล่งน้ำประหยัดน้ำเพื่อไม่เกิดการเอาเปรียบกัน	ทุกคนได้รับน้ำอย่างเท่าเทียมตามความต้องการของแต่ละคน เพื่อให้ได้ผลผลิตอย่างเต็มประสิทธิภาพ หากปริมาณน้ำน้อยการจัดสรรน้ำจะอยู่ในเขตพื้นที่ชลประทานก่อน และหากปริมาณน้ำคงเหลือ จึงค่อยจัดสรรน้ำให้พื้นที่นอกเขตชลประทาน และหากปริมาณน้ำไม่เพียงพอในเขตพื้นที่ชลประทาน จะจำกัดโซนการเพาะปลูก และพื้นที่ใกล้น้ำจะได้รับน้ำก่อน	ทุกพื้นที่ควรได้รับน้ำอย่างทั่วถึง หากมีปริมาณน้ำน้อย จะไม่จัดส่งน้ำให้กับภาคเกษตร และควรมีการประชุมเพื่อสรุปสถาการณ์น้ำก่อน-หลัง ทำการเกษตร	ในสถานการณ์น้ำน้อย เจ้าหน้าที่จัดประชุมร่วมกับตัวแทนกลุ่มผู้ใช้น้ำ เพื่อชี้แจงสถานการณ์น้ำในปัจจุบัน และจัดสรรน้ำตามลำดับความสำคัญในแต่ละด้าน	เกษตรกรทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ของตนเอง	ทุกหน่วยงานจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายน้ำ ด้วยแนวคิดของกรมทรัพยากรน้ำ คือ การใช้น้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด	ในสถานการณ์น้ำน้อย เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการบริหารจัดการ นั่นคือ การช่วยเหลือพื้นที่ที่เดือดร้อนก่อน พื้นที่ใดที่ใกล้แหล่งน้ำให้ช่วยเหลือตนเองและงดการสูบน้ำในพื้นที่นั้น	การแบ่งโซนพื้นที่รับน้ำเพื่อการจัดสรรน้ำอย่างทั่วถึงตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ชลประทาน และสมาชิกผู้กลุ่มผู้ใช้น้ำต้องมีความสามัคคีกันถึงจะได้น้ำ หากท่านใดไม่ปฏิบัติตาม จะไม่สูบน้ำให้ทุกพื้นที่

ลุ่มน้ำภาคเหนือ (ปิง-วัง)							
ประเด็น	หมู่บ้าน			หน่วยงาน			
	กลุ่มผู้ใช้น้ำโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยก๊อด ต.ร่องเคาะ อ.วังเหนือ จ.ลำปาง	กลุ่มผู้ใช้น้ำโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยแม่ค่อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ต.บ้านค่า อ.เมือง จ.ลำปาง	กลุ่มผู้ใช้น้ำโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยแก้ว พร้อมระบบส่งน้ำ ต.แม่แฝก อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	สำนักงานชลประทานที่ 2	เทศบาลนครลำปาง	สำนักงานชลประทานที่ 1	ส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำปิงตอนบน สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 1
ภูมิประเทศ/กายภาพ	- มีระบบฝายกั้นน้ำตลอดระยะทางห้วย มากกว่า 60 ฝาย เพื่อเป็นตัวดักตะกอนเศษทรายหินต่างๆ โดยกระจายตาม 5 ลำห้วย ได้แก่ ห้วยปู่พรม ห้วยแม่ปูตอง ห้วยปะตำ ห้วยกระใจและห้วยน้ำออกรู -ครอบคลุมพื้นที่ชาวบ้านประมาณ 200 ไร่	พื้นที่รับน้ำ 32.5 ตร.ม. ส่งน้ำช่วยเหลือเกษตรกร 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านต้นอ้างพัฒนา บ้านค่าหลวง บ้านค่ากลาง และบ้านทุ่งโจ้ ทั้งหมด 460 ครัวเรือน จำนวนประชากร 1,835 คน พื้นที่การเกษตรช่วงฤดูฝน 5,500 ไร่ ฤดูแล้ง 1,200 ไร่	-แหล่งน้ำจากลำห้วยแก้วเป็นลำห้วยสาขาย่อยแห่งหนึ่งของลุ่มน้ำสาขาแม่ปิงส่วนที่ 2 มีต้นกำเนิดน้ำมาจาก 4 ลำห้วย ดังนี้ 1. ลำห้วยอีอ่าม 2. ลำห้วยหอบคำ 3. ลำห้วยดินขาว 4. ลำห้วยอา โดยลำห้วยแก้วจะไหลลงสู่ บ้านห้วยแก้ว หมู่ที่ 3 ,บ้านร่มโพธิ์ทอง หมู่ที่ 10 ,บ้านร่มหลวง หมู่ที่ 5 ,บ้านร่มโพธิ์ทอง หมู่ที่ 11 ,บ้านพระธาตุ หมู่ที่ 9 ต.แม่แฝก อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ แล้วไหลลงสู่แม่น้ำปิง บริเวณบ้านศรีงาม ต.แม่แฝก อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ โดยพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มติดกับแม่น้ำปิง -สมาชิกผู้ใช้น้ำ จำนวน 491 คน -มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางท่อ HDPE 0.50 นิ้ว, 1.00 นิ้วและ 1.50 นิ้ว แล้วแต่ขนาดพื้นที่การเกษตรแต่ละราย	ลุ่มน้ำหลักในเขตสำนักงานชลประทานที่ 2 มี 5 ลุ่มน้ำหลัก ได้แก่ ลุ่มน้ำโขง ,ลุ่มน้ำกก ,ลุ่มน้ำยม ,ลุ่มน้ำน่าน และลุ่มน้ำวัง ซึ่งเป็นลุ่มน้ำสายหลักของจังหวัดลำปาง ความยาว 460 กิโลเมตร อยู่ในเขตจังหวัด 350 กิโลเมตร -รับผิดชอบในเขตจังหวัดลำปาง เชียงราย พะเยา และน่าน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา 3 แห่ง ได้แก่ (1) โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากิวลม-กิ่วคอหมา พื้นที่ชลประทาน 104,013 ไร่ (2) โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่วัง พื้นที่ชลประทาน 75,150 ไร่ และ (3) โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่ลาว พื้นที่ชลประทาน 104,013 ไร่	เทศบาลนครลำปาง มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบและที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำ ตั้งอยู่บริเวณตอนกลางของแอ่งกระทะหรือบริเวณ ใจกลางจังหวัดลำปาง	รับผิดชอบในเขตจังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน และแม่ฮ่องสอน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา 3 แห่ง ได้แก่ (1) โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่แตง(2) โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา แม่แฝก-แม่จัด (3) โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่กวง อุดมธารา ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ และโครงการก่อสร้าง สำนักชลประทานที่ 1 พื้นที่ชลประทาน 880,736 ไร่ มีพื้นที่รับประโยชน์ 770,807 ไร่ แบ่งเป็นส่วนที่กรมชลประทานก่อสร้างและบริหารจัดการน้ำ ซ่อมแซมบำรุงรักษา (พื้นที่ชลประทาน 652,738 ไร่/พื้นที่รับประโยชน์ 203,833 ไร่) และในส่วนที่กรมชลประทาน ก่อสร้างและมอบให้องค์การบริหารส่วนตำบลบริหารจัดการน้ำ ซ่อมแซมบำรุงรักษา (พื้นที่ชลประทาน 227,998 ไร่/พื้นที่รับประโยชน์ 566,974 ไร่)	ลุ่มน้ำปิงตอนบน มีลุ่มสาขาแบ่งออกเป็น 14 ลุ่มน้ำสาขา คือ ลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน ลุ่มน้ำแม่จัด ลุ่มน้ำแม่แตง ลุ่มน้ำแม่ปิงส่วนที่ 2 ลุ่มน้ำแม่ริม ลุ่มน้ำแม่กวง ลุ่มน้ำแม่ขาน ลุ่มน้ำแม่เลี้ ลุ่มน้ำแม่กลาง ลุ่มน้ำแม่ปิงส่วนที่ 3 ลุ่มน้ำแม่แจ่มตอนบน ลุ่มน้ำแม่แจ่มตอนล่าง ลุ่มน้ำแม่หาด และลุ่มน้ำแม่ตื่น
ปัญหาที่พบในพื้นที่	หลังจากก่อสร้างอ่างเก็บน้ำฯ เกษตรกรไม่เคยประสบปัญหาน้ำแล้งจนถึงขั้นไม่มีน้ำเข้าใช้ในพื้นที่การเกษตร	ปริมาณน้ำต้นทุนในอ่างน้อย จึงไม่สามารถส่งน้ำให้กับเกษตรกรกลุ่มผู้ใช้น้ำได้ในช่วงหน้าแล้ง	-ค่าน้ำ 1 หน่วยมิเตอร์ต่อ 1 บาท ที่เรียกเก็บนั้นไม่เพียงพอในการขุดเจยความเสียหายกรณีเกิดภัยพิบัติ -มีแนวคิดจะเพิ่มค่าน้ำเป็น 2 บาทต่อยูนิตทุกปี แต่มติไม่ผ่านเพราะชาวบ้านมองว่าเป็นน้ำธรรมชาติไม่ได้ซื้อมา	เกิดปัญหาการแย่งน้ำกรณีปริมาณน้ำต้นทุนน้อยหรือภาวะแล้งระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยเกษตรกรในพื้นที่ต้นน้ำสูบน้ำไปใช้ก่อน ทำให้เกษตรกรในพื้นที่ปลายน้ำไม่ได้รับน้ำ	เมื่อก่อนเทศบาลลำปางมีปัญหาน้ำท่วม แต่ปัจจุบันทำอุโมงค์น้ำขนาดใหญ่ (รองรับน้ำฝนอย่างเดียว) เพื่อรองรับน้ำจากจุดที่มีน้ำท่วมประจำทุกปี แต่การดำเนินการก็ส่งผลกระทบต่อประชาชนเพราะว่าใช้เวลาก่อสร้างนาน และขนาดท่อมีขนาดใหญ่ 2.40 เมตร จึงต้องขุดถนนทั้งหมด	การแย่งน้ำระหว่างเกษตรกรในพื้นที่	-ปัญหากรณีกลุ่มผู้ใช้น้ำที่มีความอ่อนแอ หรือกลุ่มผู้ใช้น้ำที่ไม่เข้มแข็ง สาเหตุมาจากหลายปัจจัย เช่น ผู้นำไม่มีความเข้มแข็ง อาจเป็นเพราะระบบเครือญาติ การมีส่วนร่วมของสมาชิก กลุ่มผู้ใช้น้ำหากไม่ได้รับประโยชน์จากแหล่งน้ำ จะไม่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม -ไม่มีงบประมาณการขุดเจยพื้นที่ที่เสียหายเนื่องจากมีงบประมาณน้อยในส่วนของการบริหารจัดการ แต่จะมีการช่วยเหลือสำหรับกลุ่มผู้ใช้น้ำที่มีระบบการกระจายแบบท่อ สนับสนุนเครื่องเชื่อมท่อให้เพื่อลดต้นทุนให้กับเกษตรกร
Supply of water	อ่างเก็บน้ำห้วยก๊อด ความจุ 2.4 ล้าน ลบ.ม.	อ่างเก็บน้ำห้วยแม่ค่อม ความจุ 1.356 ล้าน ลบ.ม .	อ่างเก็บน้ำห้วยแก้ว ความจุ 2.18 ล้าน ลบ.ม.	ปี 2561 -ปริมาตรน้ำเก็บกักจำนวน 207.656 ล้าน ลบ.ม. -รวมโครงการขนาดเล็ก-กลาง-ใหญ่ จำนวน 386 แห่ง	เทศบาลลำปางไม่ได้ผลิตน้ำเอง เป็นหน้าที่ของการประปาส่วนภูมิภาคในการจัดบริการในเขตเทศบาลทั้งหมด หน้าที่ของเทศบาล คือ การสนับสนุน ส่งเสริม และให้บริการ เช่น จัดตั้งงบประมาณการขยายเขตประปา	ปี 2561 -ปริมาตรน้ำเก็บกักจำนวน 745.024 ล้าน ลบ.ม. -รวมโครงการขนาดเล็ก-กลาง-ใหญ่ จำนวน 610 แห่ง	ลุ่มน้ำปิงตอนบนเหนือเขื่อนภูมิพล ในพื้นที่นอกเขตชลประทานจังหวัดลำพูน และจังหวัดเชียงใหม่

ลุ่มน้ำภาคเหนือ (ปิง-วัง)							
ประเด็น	หมู่บ้าน			หน่วยงาน			
	กลุ่มผู้ใช้น้ำโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยก๊อด ต.ร่องเคาะ อ.วังเหนือ จ.ลำปาง	กลุ่มผู้ใช้น้ำโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยแม่ค่อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ต.บ้านค่า อ.เมือง จ.ลำปาง	กลุ่มผู้ใช้น้ำโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยแก้ว พร้อมระบบส่งน้ำ ต.แม่แฝก อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	สำนักงานชลประทานที่ 2	เทศบาลนครลำปาง	สำนักงานชลประทานที่ 1	ส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำปิงตอนบน สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 1
crop/Demand for water	ฤดูแล้งปลูกพืช เช่น ข้าวโพด ฟักทอง ผักกาด กระเทียม ข้าวนาปรัง ส่วนฤดูฝนปลูกข้าวนาปีเป็นหลัก	พืชฤดูฝนได้แก่ ข้าวเจ้า และข้าวเหนียว พืชฤดูแล้ง ได้แก่ พืชไร่ พืชสวน เช่น กระเทียม หอม ถั่วลิสง ข้าวโพดหวาน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และเพื่อใช้น้ำเพื่ออุปโภค–บริโภค	ข้าว ลำไย และประปาหมู่บ้าน	กิจกรรมการใช้น้ำส่วนใหญ่อยู่ในภาคการเกษตร โดยในพื้นที่มีการปลูกข้าวเป็นหลัก	ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ กระเทียม	กรณีพื้นที่สองฝั่งแม่น้ำปิงในเขต จ.เชียงใหม่-ลำพูน ตั้งแต่ อ.แม่แตง ถึง อ.ฮอด ช่วงฤดูแล้งปี 2561/62 มีความต้องการใช้ทุกกิจกรรม 200 ล้าน ลบ. ม. ได้แก่ พื้นที่การเกษตร 178 ล้าน ลบ. ม. (88%) การประปา 21 ล้าน ลบ.ม. (11%) การท่องเที่ยว 1 ล้าน ลบ. ม. (1%) ส่วนปริมาณน้ำเพื่อรักษาระบบนิเวศน์ เป็นน้ำส่วนเดียวกันกับเพื่อการเกษตร	ปริมาณการใช้น้ำส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตร และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น เพราะการขยายตัวชุมชนเมือง
ใน/นอกเขตชลประทาน	นอกเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน	นอกเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน	-	ในเขตชลประทาน	นอกเขตชลประทาน
รูปแบบกลุ่มผู้ใช้น้ำ	กลุ่มพื้นฐาน	กลุ่มบริหาร	กลุ่มบริหาร	หน่วยงานภาครัฐ	หน่วยงานภาครัฐ	หน่วยงานภาครัฐ	หน่วยงานภาครัฐ
กติกาของกลุ่ม	ฤดูแล้งเกษตรกรจ่ายค่าบำรุงรักษาแหล่งน้ำไร่ละ 70 บาท ฤดูฝนเกษตรกรจ่ายค่าบำรุงรักษาไร่ละ 50 บาท และแบ่งให้คณะกรรมการเพื่อเป็นค่าตอบไร่ละ 20 บาท	เก็บค่าต้างนาในฤดูฝน(ค่าใช้จ่ายที่เรียกเก็บจากสมาชิกผู้ใช้น้ำ 50 บาทต่อปี เงินส่วนนี้จะถูกแบ่งเป็น 2 ส่วน ในสัดส่วน 50:50 เพื่อเป็นค่าบำรุงรักษาอ่างเก็บน้ำและเป็นผลตอบแทนให้กับคณะกรรมการ) และเก็บเงินเพิ่มเติม 10–20 บาท สำหรับพิธีไหว้ผี	-ค่าน้ำ 1 หน่วยมิเตอร์ต่อ 1 บาท -เก็บเงินจากคนที่มาตกปลาในอ่าง และปิดไม่ให้ตกปลา 3-4 เดือนในฤดูวางไข่ -มีคณะกรรมการ 30 กว่าคน ซึ่งแต่ละคนรับผิดชอบสมาชิกไม่เกิน 20-30 คน -ประธานมีวาระสองปี แต่ดำรงตำแหน่งต่อได้หลายวาระ โดยประธานจะเลือกกรรมการ	มีกองทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทานของการไฟฟ้าแม่เมาะโดยคิดเงิน 50 สตางค์/ลบ.ม (การไฟฟ้าแม่เมาะจะสำรองน้ำในอ่างเก็บน้ำแม่จาน 10 ล้าน ลบ.ม.).	การเก็บค่าธรรมเนียมมีสัญญาผูกมัดกับองค์การจัดการน้ำเสีย (อจน.) แต่ทางเทศบาลยังไม่สามารถทำได้เพราะระบบบำบัดน้ำเสียยังไม่ครอบคลุมทั้งหมด แต่ถึงจะครบหมดแล้วก็จะไม่เก็บ เพราะไม่ถือเป็นภาระ งบประมาณตรงส่วนนี้สามารถรับผิดชอบได้	ไม่มี	อัตราการเก็บค่าน้ำ ขึ้นอยู่กับข้อตกลงระหว่างสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ บริบทของพื้นที่แหล่งกักเก็บน้ำที่ต่างกัน และลักษณะพืชที่ปลูก
การจัดการน้ำช่วงขาดแคลน	ยังคงทำการปล่อยน้ำให้กับเกษตรกรโดยจะปล่อยในปริมาณลดลง จุดต่ำสุดในการปล่อยน้ำคือ เสาวัดระดับน้ำหลักที่ 3 โผล่ขึ้นเหนือผิวน้ำ โดยที่เสาแต่ละต้นจะมีความสูงห่างกัน 2 เมตร หลังจากนั้นจะไม่ทำการปล่อยน้ำเพิ่ม	เพื่อลดปริมาณการใช้น้ำ เกษตรกรจะปลูกพืชสวน พืชไร่ทดแทน ได้แก่ กระเทียม หอม ถั่วลิสง ข้าวโพดหวาน และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และเกษตรกรบางส่วนสูบจะน้ำจากลำห้วยเข้าที่นาของตนเอง ซึ่งจะมีค่าใช้จ่ายเป็นค่าน้ำมันและค่าอุปกรณ์เครื่องสูบน้ำเพิ่มเติม	แบ่งการใช้น้ำเป็นหมู่บ้านโดยใช้รอบเวร อาจแบ่งวันปล่อยน้ำทุก 3 วัน หรือ 5 วัน เพื่อรักษาน้ำในอ่างไว้ และพยุงไม่ให้ต้นไม้เฉาตายในฤดูแล้ง	-กรณีน้ำน้อยซึ่งไม่สามารถจัดสรรได้เพียงพอต่อความต้องการทุกพื้นที่ จะไม่จัดสรรน้ำให้กับพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง แต่จะกักเก็บน้ำไว้ใช้ช่วงนาปี และเพื่อลดปริมาณการใช้น้ำ เกษตรกรจะไม่ทำนาปรัง ทางหน่วยงานจะเข้ามาสนับสนุนเครื่องสูบน้ำ	ไม่มีการจัดการน้ำในช่วงขาดแคลน	กำหนดแผนการเพาะปลูกพืชให้เหมาะกับปริมาณน้ำต้นทุน เช่น แจ้งเกษตรกรลดพื้นที่ปลูกข้าว เพื่อปรับเปลี่ยนมาปลูกพืชใช้น้ำน้อยทดแทน และใช้วิธีการส่งน้ำแบบรอบเวรเพื่อลดการสูญเสียน้ำ	จัดเก็บค่าน้ำแบบมิเตอร์กับสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อประหยัดการใช้น้ำ เกิดความคุ้มค่า อัตราค่าน้ำแบบมิเตอร์จะขึ้นกับลักษณะพืช บริบทพื้นที่ หรือต้นทุนการได้มาซึ่งน้ำที่ต่างกัน และอื่นๆ
วิธีการจัดสรรน้ำ	แบ่งวันเปิดน้ำให้กับแต่ละพื้นที่ ซึ่งแต่ละพื้นที่จะสามารถเปิดน้ำได้พร้อมกัน เนื่องจากมีจุดเปิดน้ำกระจายอยู่ตามพื้นที่แปลงเกษตร การรับน้ำจากจุดเปิดน้ำขึ้นอยู่กับว่าแปลงเกษตรของใครใกล้จุดเปิดน้ำไหน บางจุดมีเกษตรกรมากถึง 5 ราย ที่รับน้ำจากจุดเปิดน้ำนั้น โดยจุดเปิดที่ได้จากการต่อท่อจากเดิมมีเพียง 40 จุด และเพิ่มขึ้นในปี 62 อีก 20 รวมทั้งสิ้น 60 จุด เพื่อให้เกษตรกรเข้าถึงน้ำได้อย่างทั่วถึง	การจัดสรรน้ำใช้การแบ่งรอบเวรเปิด - ปิดประตูระบายน้ำ ประมาณ 3 - 4 วัน โดยเริ่มจากการประชุมคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำฯ และแจ้งความต้องการต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 2 ให้เปิด - ปิดประตูระบายน้ำ เพียงเพื่อให้ดินมีความชุ่มน้ำ ไม่ให้น้ำขังไว้ที่นา โดยกำหนดให้พื้นที่ปลายน้ำรับน้ำก่อน จากนั้นพื้นที่กลางน้ำ และพื้นที่ต้นน้ำ ตามลำดับ	การจัดเก็บค่าน้ำโดยใช้มิเตอร์เป็นเครื่องมือในการเก็บค่าน้ำต่อหน่วยเป็นรายเดือนจากสมาชิกผู้ใช้น้ำจากอ่านเก็บน้ำฯ โดยมิเตอร์น้ำและประตูน้ำสมาชิกแต่ละรายจะต้องเป็นผู้จัดซื้อเอง	การจัดสรรน้ำไปแต่ละภาคส่วนด้วยระบบส่งน้ำ 2 แบบ คือ ระบบส่งน้ำแบบมีระบบ (ระบบส่งน้ำแบบทางน้ำเปิด หรือ คลองส่งน้ำ) และระบบส่งน้ำแบบไม่มีระบบ (ระบบส่งน้ำแบบทางน้ำปิดหรือระบบท่อ) จัดสรรน้ำลำดับความสำคัญ ดังนี้ 1. อุปโภค - บริโภค 2. รักษาระบบนิเวศน์ 3. เกษตรกรรม 4. อุตสาหกรรม โดยแบ่งตามรอบเวร	เทศบาลดูแลเรื่องน้ำเสีย น้ำฝน น้ำตามท่อระบายน้ำ ปัจจุบันระบบบำบัดน้ำเสียครอบคลุมเพียง 20% โดยน้ำเสียประมาณ 97% มาจากฝั่งซ้าย (ตำบลสวนดอก, ตำบลหัวเวียง,ตำบลสบตุ่ยตำบลชมู,ตำบลพิชัย และตำบลพระบาท) ซึ่งบำบัดได้ 20% ใช้ระบบบำบัดน้ำเสียแบบระบบผึ่ง โดยใช้ท่อรวม ส่วนน้ำที่ยังไม่ได้บำบัดอีก 80% ต้องปล่อยลงแม่น้ำวัง ส่วนฝั่งขวา(ตำบลเวียงเหนือและตำบลบ่อแฮ้ว) มีน้ำเสียหลักๆจากครัวเรือนไม่เกิน 3-5% ตรงนี้สามารถบำบัดได้ 100% ใช้ระบบน้ำเสียปลายท่อ (ระบบกรองปลายท่อ)	ช่วงฤดูฝนพื้นที่ชลประทานจะใช้น้ำฝนเป็นหลัก โดยจะส่งน้ำสนับสนุนกรณีฝนทิ้งช่วงเท่านั้น และสนับสนุนให้เกษตรกรเพาะปลูกเต็มพื้นที่ ส่วนในช่วงฤดูแล้งพื้นที่ชลประทานจะใช้น้ำชลประทานเป็นหลัก โดยจัดประชุมร่วมกับกลุ่มผู้ใช้น้ำ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยการที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดแผนการปลูกพืช ชนิดพืช จำนวนพื้นที่เพาะปลูกให้เหมาะกับปริมาณน้ำต้นทุน จัดสรรน้ำลำดับความสำคัญ ดังนี้ อุปโภค–บริโภค ,รักษาระบบนิเวศ ,การเกษตร (ผลไม้ พืชไร่ ข้าว) และอุตสาหกรรม	จัดสรรน้ำในพื้นที่นอกเขตชลประทาน โดยเลือกพื้นที่ที่ใกล้แหล่งน้ำเพื่อสร้างแหล่งกักเก็บน้ำ จัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ พิจารณาเลือกผู้ใช้น้ำที่ใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำโดยรอบพื้นที่แหล่งกักเก็บ จำนวนกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้นกับขนาดแหล่งกักเก็บ หากเป็นฝาย จำนวนสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำน้อยกว่าจำนวนสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำอ่างเก็บน้ำ

ลุ่มน้ำภาคเหนือ (ปิง-วัง)							
ประเด็น	หมู่บ้าน			หน่วยงาน			
	กลุ่มผู้ใช้น้ำโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยก๊อด ต.ร่องเคาะ อ.วังเหนือ จ.ลำปาง	กลุ่มผู้ใช้น้ำโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยแม่ค่อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ต.บ้านค่า อ.เมือง จ.ลำปาง	กลุ่มผู้ใช้น้ำโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยแก้ว พร้อมระบบส่งน้ำ ต.แม่แฝก อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	สำนักงานชลประทานที่ 2	เทศบาลนครลำปาง	สำนักงานชลประทานที่ 1	ส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำปิงตอนบน สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 1
บทลงโทษ	กรณีที่มีการนัดเพื่อร่วมพัฒนาแหล่งน้ำหรือฝายในห้วย หากเกษตรกรรายใดไม่เข้าร่วมต้องจ่ายค่าพัฒนาเป็นจำนวนเงิน 300 บาทต่อครั้ง และหากมีการขโมยน้ำต้องเสียค่าปรับ 5,000 บาท โดยมีคณะกรรมการเดินตรวจตามพื้นที่แปลงเกษตร	หากสมาชิกท่านใดไม่เข้าร่วมพิธีไหว้ผีต้องเสียค่าปรับ 300 บาท	หากทำผิดระเบียบจะมีมาตรการปรับหรือพักน้ำ	ประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันหากมีประเด็นหรือปัญหาเกิดขึ้น	ไม่มีบทลงโทษ	หากเกิดปัญหาขึ้นอย่างกรณีการแย่งน้ำจะเรียกประชุมหน่วยงานรวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อหาข้อตกลงร่วมกันกับทุกฝ่ายทั้งฝ่ายที่ได้รับความเดือดร้อนและฝ่ายที่ได้รับประโยชน์จากปัญหา จากนั้นนำข้อตกลงที่เป็นมติเอกฉันท์ตามที่ประชุมแจ้งให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องร่วมกันปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เช่น บางพื้นที่ส่งเจ้าหน้าที่ทหารเข้าควบคุมอาคารบังคับน้ำเพื่อเป็นส่วนช่วยกระตุ้นไม่ให้เกษตรกรทำผิดข้อตกลงที่ได้จากการประชุม เป็นต้น	ขึ้นกับข้อตกลงของกลุ่มผู้ใช้น้ำ
ความเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น	ไม่มีการเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น	ทำงานร่วมกับกลุ่มผู้ใช้น้ำอื่นๆ และหน่วยงานชลประทาน ซึ่งโครงการชลประทานจังหวัดลำปางเป็นผู้ดูแลส่งเสริมการมีส่วนร่วมโดยตรง เช่น งบประมาณการซ่อมแซมและบำรุงรักษาอ่างเก็บน้ำฯ ที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการชลประทานจังหวัดลำปาง และองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านค่า	ไม่มีการเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น	จัดกระบวนการจัดการน้ำอย่างมีส่วนร่วมของประชาชน (คสป.) ดึงทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เริ่มจากการสร้างความเข้าใจการบริหารจัดการน้ำ โดยจัดเวทีประชุมร่วมกัน แสดงความต้องการปริมาณการใช้น้ำในแต่ละภาคส่วน กรมชลประทานทำหน้าที่เป็นตัวกลางชี้ให้เห็นปัญหา เพื่อให้เกษตรกรและภาคส่วนอื่นๆ เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้น	กฎเกณฑ์ในการได้รับงบประมาณสนับสนุนของกลุ่มพัฒนาจังหวัดนั้น (คณะกรรมการกลุ่มจังหวัดโดยเอาแม่น้ำแต่ละเส้นเป็นหลัก โดยแบ่งเป็นภาคเหนือตอนบนและภาคเหนือตอนล่าง) น้ำต้องผ่านจังหวัดไม่น้อยกว่า 2-3 จังหวัด แต่เนื่องจากแม่น้ำวังไหลผ่าน จ.ลำปาง (ภาคเหนือตอนบน) และจ.ตาก (ภาคเหนือตอนล่าง) ซึ่งสังกัดคนละกลุ่มพัฒนาจังหวัด ทำให้ไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุน ต้องพึ่งพาตนเอง มีแค่องค์กรภาคประชาชนที่แต่งตั้งกันเอง ขับเคลื่อนด้วยภาคประชาชนที่เทศบาลฯ ให้การสนับสนุนอยู่ เช่น กลุ่มรักษ์น้ำวัง	กรมชลประทานจะประชุมร่วมกับกลุ่มผู้ใช้น้ำ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยการที่เกี่ยวข้อง กำหนดแผนการปลูกพืช เหมาะกับปริมาณน้ำต้นทุน	ปัจจุบันมีเครือข่ายทั้งหมด 28 กลุ่ม ในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน เรียกว่า “กลุ่มอนุรักษ์ ชุมชนคนใกล้น้ำ” เน้นการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ ความสมบูรณ์ในพื้นที่ยั่งยืน ทำกิจกรรมสนับสนุนเครือข่ายเดิม เช่น กิจกรรมถางป่า ทำแนวกันไฟ ซ่อมแซมตลิ่ง จัดทำฝายระบบนิเวศ และกิจกรรมสนับสนุนเครือข่ายใหม่ รวมทั้งมีการทำงานร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่น และภาคเอกชน
การใช้ข้อมูลในการจัดการ	จัดประชุมเกษตรกรในพื้นที่ปีละ 2 รอบ ได้แก่ ต้นฤดูฝน และต้นฤดูแล้ง เพื่อแจ้งความต้องการน้ำสำหรับพื้นที่แปลงเกษตรของตน	แจ้งความต้องการใช้น้ำต่อเจ้าหน้าที่ฝายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 2	ทุกๆ เดือนคณะกรรมการต้องรายงานในที่ประชุมคณะกรรมการใหญ่ว่าแต่ละกลุ่มเก็บค่าน้ำได้เท่าไหร่ ใช้น้ำไปกี่หน่วย แล้วเอาตัวเลขทั้งหมดมารวบรวมกัน แล้วยกระดับเป็นตัวเลขกองกลาง เพื่อคำนวณปริมาณน้ำใช้และปริมาณน้ำคงเหลือ	วิเคราะห์ข้อมูลด้านอุทกวิทยา อุตุนิยมวิทยา รวมทั้งข้อมูลการใช้น้ำต่างๆ เพื่อวางแผนการจัดสรรน้ำ การส่งน้ำ และการระบายน้ำในฤดูแล้งและฤดูฝน ให้เหมาะสมกับปริมาณน้ำต้นทุน ด้านเกษตรกรรมจะได้รับการจัดสรรน้ำหลังจากการจัดสรรให้กับการอุปโภค-บริโภค และรักษาระบบนิเวศตามลำดับ จากนั้นประเมินพื้นที่เพาะปลูก หรือคำนวณปริมาณความต้องการน้ำต่อไร่ของพืชนา พืชไร่ เทียบกับปริมาณน้ำต้นทุนที่เหลือ เพื่อการจัดสรรน้ำให้กับพืชนาพืชไร่ในสัดส่วนที่ต่างกัน	ไม่มีข้อมูลการจัดสรร	วันที่ 1 พ.ย. ของทุกปี จะตรวจสอบปริมาณน้ำต้นทุนในอ่างเก็บน้ำ/ในลำน้ำธรรมชาติ (ฝาย) จัดประชุมร่วมกับกลุ่มผู้ใช้น้ำ กำหนดจำนวนพื้นที่เพาะปลูกและชนิดพืชให้เหมาะสมกับปริมาณน้ำต้นทุน	รวบรวมข้อมูล รวมทั้งประสานและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับลุ่มน้ำ และระดับท้องถิ่นในเขตพื้นที่รับผิดชอบ เช่น การใช้ข้อมูลทางอุทกวิทยาเพื่อเฝ้าระวังความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนอย่างสถานีเตือนภัยบริเวณที่ราบเชิงเขา และบริเวณสายน้ำหลัก ซึ่งต้องวัดปริมาณน้ำฝนกับวัดปริมาณน้ำในแหล่งน้ำตามลำดับ
นิยามความเป็นธรรม	เกษตรกรในพื้นที่ควรได้รับน้ำพร้อมเพียงกันทุกคน	ทุกคนได้รับการจัดสรรน้ำเท่าเทียมกัน	ทุกคนได้รับน้ำเหมือนกัน และเสียค่าใช้น้ำโดยวัดตามปริมาณการใช้น้ำจริงจากมิเตอร์	จัดสรรน้ำได้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ตามหลักการจัดสรรน้ำโดยเรียงลำดับความสำคัญ คือ 1. อุปโภค-บริโภค 2. รักษาระบบนิเวศน์ 3. เกษตรกรรม 4. อุตสาหกรรม	ประชาชนได้รับการจัดสรรน้ำอย่างทั่วถึง	ส่งน้ำได้ทั่วถึงและเป็นธรรมเพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการส่งน้ำ	ทุกคนได้รับน้ำเท่าเทียมกัน โดยใช้เกณฑ์เดียวกันในแต่ละกลุ่มผู้ใช้น้ำ

ลุ่มน้ำชี									
ประเด็น	หมู่บ้าน						หน่วยงาน		
	กลุ่มบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการตำบลสายนาวัง อ.นาคู จ.กาฬสินธุ์	กลุ่มผู้ใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยค้อ บ้านนางอย ต.เต่างอย อ.เต่างอย จ.สกลนคร	กลุ่มบริหารฯสถานีสูบน้ำฯ บ้านหนองแคน - ยอดชาด ต.ยอดชาด อ.วังยาง จ.นครพนม	กลุ่มผู้ใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยขี้เหล็ก ต.นาถอก อ.นิคมคำสร้อย จ.มุกดาหาร	กลุ่มผู้ใช้น้ำลุ่มน้ำสาขาลำน้ำยัง ต.โพธิ์ทอง อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด	กลุ่มบริหารการใช้น้ำหนองบัว พัฒนาการเกษตร ต.โคกพระ อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม	โครงการชลประทานกาฬสินธุ์ สำนักงานชลประทานที่ 6	โครงการชลประทานมุกดาหาร สำนักงานชลประทานที่ 7	สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 4
ภูมิประเทศ/กายภาพ	เดิมพื้นที่ประสบภัยแล้ง ซึ่งยังไม่ได้มีการจัดการ หลังจากนั้นได้จัดตั้งกลุ่มบริหารจัดการน้ำ (JMC) มี 5 ห้วยถิน (ต.สะพังทอง ต.สายนาวัง ต.นาคู ต.โนนนาจาน เทศบาลนาคู) เกษตรกรมีส่วนร่วมในการบริการจัดการน้ำ โดยคณะกรรมการจัดการน้ำแบบบูรณาการตำบลสายนาวังมีทั้งหมด 40 คน สามารถดูแลได้ควบคุมทั้งหมด 8 หมู่บ้าน	บ้านนางอยอยู่ในเขตลุ่มน้ำกำ มีอ่างเก็บน้ำห้วยค้อ และห้วยอีนูนซึ่งเป็นห้วยที่อยู่บนเขาแต่ยังไม่สามารถต่อทางน้ำมาเพื่อใช้ประโยชน์ได้	บ้านหนองแคนตั้งอยู่ในตำบลยอดชาด บนลุ่มน้ำกำที่มีลำน้ำสาขา ได้แก่ ลำน้ำบัง ลำน้ำห้วยแคนและลำน้ำพุง ซึ่งโครงการประตูระบายน้ำบ้านตับเต่าอยู่ในลำน้ำบัง มีพื้นที่ลุ่มน้ำรวม 720 ตร.กม. ความยาวลำน้ำรวม 85 กม. สำหรับประตูระบายน้ำบ้านตับเต่า มีพื้นที่รับน้ำฝนประมาณ 325 ตร.กม. ด้วยสภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม ทำให้เกษตรกรต้องสูบน้ำมาเข้าพื้นที่การเกษตร	อ่างเก็บน้ำห้วยขี้เหล็กมีต้นน้ำมาจากภูตาเฟีย ภูแพงม้า และภูหมู่ นอกจากเป็นแหล่งน้ำสำคัญยังเป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่สำคัญของ จังหวัดมุกดาหาร	ลำน้ำยังเป็นลุ่มน้ำสาขาลำน้ำชี ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดร้อยเอ็ด และบางส่วนของจังหวัดยโสธร โดยไหลไปบรรจบกับลำน้ำมูลและไหลบรรจบลงลุ่มน้ำโขง เดิมลุ่มน้ำสาขาลำน้ำยังเป็นเส้นทางการขนส่งทางน้ำ จนกระทั่งกรมเจ้าท่าออกกฎหมายห้ามมิสิ่งกีดขวางทางน้ำ ทำให้ไม่สามารถสร้างฝายในลำน้ำยังได้	พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ลุ่ม กลุ่มบริหารฯ ใช้น้ำมาจากคลองส่งน้ำเชื่อมลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์ เนื่องจากอำเภอกันทรวิชัย เป็นทางน้ำผ่านเป็นพื้นที่รับน้ำ เพื่อให้น้ำจากเขื่อนลำปาวส่งผ่านไปยังอ่างหนองบัวที่อยู่ในเขตชลประทาน (513 ไร่) ทำให้ชลประทานต้องสร้างสะพานน้ำเพื่อส่งน้ำไปที่อ่างหนองบัว ระยะทางประมาณ 43 กม.	โครงการชลประทานจังหวัดฯ ดูแลแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็กรวม 273 แห่ง ความจุทั้งสิ้น 2,125.76 ล้าน ลบ.ม. และแหล่งน้ำนอกเขตชลประทาน จำนวน 23,885 ไร่ ความจุทั้งสิ้น 271.48 ล้าน ลบ.ม.	-พื้นที่จังหวัดตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง ลุ่มน้ำจังหวัดมุกดาหารทุกสายอยู่ในเขตจังหวัด และจะไหลลงสู่แม่น้ำโขง จ.มุกดาหาร มีทั้งหมด 5 ลุ่มน้ำ ได้แก่ 1. ลุ่มน้ำห้วยชะโนด 2. ลุ่มน้ำห้วยบางทราย 3. ลุ่มน้ำห้วยมุก 4. ลุ่มน้ำห้วยบังอี่ 5. ลุ่มน้ำแม่โขง -การบริหารการน้ำของโครงการชลประทานจังหวัดฯ แบ่งเป็น ฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 1 - 3	การบริหารลุ่มน้ำแบ่งเป็นส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำชีตอนบนและส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำชีตอนล่าง ลุ่มน้ำชีตอนบน ได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ ขอนแก่น หนองบัวลำภู ลุ่มน้ำชีตอนล่าง ได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด และยโสธร
ปัญหาที่พบในพื้นที่	เกษตรกรปล่อยน้ำทิ้ง ขโมยน้ำใช้ และการแจ้งขอมูลเที่ยงกับพื้นที่เพาะปลูก	ปัญหาการจัดสรรน้ำ เนื่องจากมีข้อตกลงว่าจะปล่อยน้ำให้พื้นที่ต้นน้ำก่อนส่งผลให้บางครั้งพื้นที่ปลายน้ำไม่มีน้ำใช้ และปัญหาน้ำเสียจากโรงงาน ทำให้สารตกค้างไปยังน้ำในบ่อตอก	ปัจจุบันพื้นที่ของกลุ่มผู้ใช้น้ำฯ ไม่มีปัญหาการแบ่งน้ำหรือแย่งน้ำเกิดขึ้น หากน้ำจากคลองหลักไปไม่ถึงพื้นที่ใด จะแก้ไขโดยขุดคลองขนาดเล็ก ซึ่งจะต้องอยู่ในพื้นที่ที่ต่ำกว่าคลองสายหลัก ปัญหาหลักในพื้นที่ คือ คลองส่งน้ำอยู่ในที่ต่ำกว่าพื้นที่เพาะปลูก แก้ไขโดยให้พื้นที่สูงสูบน้ำไปใช้ก่อน และปัญหาด้านอุทกภัยในพื้นที่	หากปริมาณน้ำต้นทุนลดลง ทางคณะกรรมการจะขอความร่วมมือกับกลุ่มผู้ใช้น้ำคนอื่น ๆ ให้ลดการปลูกพืชลง โดยก่อนการเจรจาในแต่ละครั้งได้มีการประชุมเพื่อพิจารณาปริมาณน้ำและกำหนดพื้นที่เพาะปลูก ซึ่งการลดปริมาณน้ำในแต่ละครั้งจะพิจารณาตามความเหมาะสมและทำให้เกิดความเท่าเทียมที่สุด ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ทั้งนี้ หากพิจารณาแล้วพบว่าน้ำแล้งถึงขั้นวิกฤติ ก็จะยกเลิกการปลูกพืชในช่วงนั้น ๆ รวมถึงยกเลิกการส่งน้ำด้วย	จากเหตุการณ์น้ำท่วม ทำให้น้ำพัดพาดินทรายท่วมที่นาในเขตลุ่มน้ำยัง เนื่องจากพนังกั้นน้ำยังขาด ซึ่งเหตุการณ์ลักษณะนี้เกิดขึ้น 6 ครั้งในรอบสามสิบปีในจังหวัดร้อยเอ็ด เนื่องจากดินทรายแทรกตัวดินร่วนได้ ทำให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการเพาะปลูก ปลูกพืชระยะสั้นได้แก่ ถั่วลิสง มันเทศ มันเกว และได้รับการชดเชยการภาครัฐ เป็นเงินชดเชยน้ำท่วม 1,113 บาทต่อไร่ และเงินชดเชยที่นาที่ถูกทรายทับถม 7,000 บาทต่อไร่ สูงสุด 5 ไร่	กรณีท่อผีซึ่งเป็นท่อที่ไม่ได้รับการอนุมัติหรือแจ้งต่อชลประทาน มีการแอบสูบน้ำไปใช้ก่อน ที่ผ่านมาเจ้าหน้าที่ชลประทานของคลองส่งน้ำฝั่งขวา (RMC) ผู้ใหญ่บ้านจะพูดคุย ตักเตือน ทำความเข้าใจ เพื่อให้กลุ่มผู้ใช้น้ำดังกล่าวปรับเปลี่ยนพฤติกรรม แต่ก็ไม่สามารถแก้ปัญหาเหล่านี้ได้กระทั่งปัจจุบัน	หากเกิดปัญหาการแย่งน้ำ ทางโครงการชลประทานจังหวัดฯ ใช้วิธีการจัดสรรน้ำแบบรอบเวร คือ แบ่งให้พื้นที่ต้นน้ำก่อน แล้วจึงปล่อยให้ปลายน้ำ ประมาณ 7 วันต่อรอบเร ซึ่งในช่วงที่มีการปล่อยน้ำนั้น ทางหมู่บ้านจะมีคนคอยเฝ้าเพื่อป้องไม่ให้มีการขโมยน้ำเกิดขึ้น	ปัญหาด้านอุทกภัย เนื่องจากตอนบนเป็นเทือกเขาลาดชัน ทำให้น้ำไหลเร็ว ตอนกลางเป็นที่ราบ ตอนปลายเป็นเขตลุ่มน้ำโขง หากฝนตกหนัก ในพื้นที่ตอนบนและตอนกลาง ไม่ค่อยได้รับผลกระทบมากนัก แต่พื้นที่ตอนล่าง เป็นที่รับน้ำจากพื้นที่ตอนบน ตอนกลาง และน้ำในพื้นที่ทำให้เกิดน้ำท่วมอย่างหนัก น้ำล้นตลิ่ง และสาเหตุอีกประการมาจากการเพาะปลูกพืชเชิงเดี่ยวมากขึ้น ทำให้น้ำไหลบ่าล้นตลิ่ง และปัญหาด้านการบริหารจัดการน้ำ กรณีโรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่งใน จ.นครราชสีมา เข้ามาสูบน้ำใช้ในเขตชลประทานคลองส่งน้ำฝั่งซ้าย (LMC) ด้วยวิธีการเปิด – ปิด ประตูระบายน้ำโดยไม่ได้รับการอนุญาตจากกรมชลประทาน ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ปลายน้ำไม่ได้รับน้ำ ปัญหานี้แก้ไขโดยการประชุมคณะกรรมการจัดการชลประทาน JMC ประกอบไปด้วยหลายภาคส่วน นายก อบต. นายอำเภอ กลุ่มผู้ใช้น้ำ ชลประทาน และผู้แทนจากโรงงานอุตสาหกรรม ประชุมขออนุญาตการใช้น้ำร่วมกับกลุ่มผู้ใช้น้ำคลองส่งน้ำฝั่งซ้าย (LMC) วิเคราะห์ประเมินความต้องการน้ำใช้ของโรงงาน และความต้องการน้ำใช้ด้านอื่น ๆ ให้สอดคล้องกับปริมาณน้ำต้นทุน กติกาการรับน้ำเป็นรอบเวร ปฏิบัติแนวทางเดียวกัน	กรณีการประปาน้ำจากอ่างเก็บน้ำที่ทางกรมทรัพยากรน้ำสร้างให้กลุ่มผู้ใช้น้ำไปใช้เพื่อการประปาแต่ไม่มีการจ่ายเงินเพื่อซื้อน้ำ แต่มีบางพื้นที่ชาวบ้านเป็นกระบอกเสียงเพื่อแจ้งไปยังการประปาว่าน้ำไม่พอทำการเกษตร เห็นควรให้การประปาหยุดสูบน้ำไป จึงทำให้การประปากับชาวบ้านเกิดความขัดแย้งกัน ซึ่งปัจจุบันต้องรอกฎหมายลูกเพื่อจะสามารถจัดสรรให้ภาคส่วนต่างๆ
Supply of water	อ่างเก็บน้ำห้วยมะโน ปริมาณกักเก็บ 5.815 ล้าน ลบ.ม.	อ่างเก็บน้ำห้วยค้อ ความจุ 3.2 ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่รับน้ำคลอบคลุม 7 หมู่บ้าน ในต.เต่างอย โดยมีสมาชิกที่ได้รับน้ำทั้งหมดไม่ต่ำกว่า 500 หลังคาเรือน	สูบน้ำจากลำน้ำกำ	อ่างเก็บน้ำห้วยขี้เหล็ก คลองส่งน้ำ 13 สาย และมีความจุปริมาณน้ำ 26.75 ล้าน ลบ.ม	ลุ่มน้ำยัง	เขื่อนลำปาว	เขื่อนลำปาว ห้วยสีทน	ห้วยมุก ห้วยชะโนด ห้วยบังอี่ ห้วยบางทราย และน้ำจากลำน้ำโขง	ดูแลแหล่งน้ำนอกเขตชลประทาน ในเขตจังหวัด ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด ชัยภูมิ

ลุ่มน้ำชี									
ประเด็น	หมู่บ้าน						หน่วยงาน		
	กลุ่มบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการตำบลสายนาวัง อ.นาคู จ.กาฬสินธุ์	กลุ่มผู้ใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยค้อ บ้านนางอย ต.เต่างอย อ.เต่างอย จ.สกลนคร	กลุ่มบริหารฯสถานีสูบน้ำฯ บ้านหนองแคน - ยอดชาด ต.ยอดชาด อ.วังยาง จ.นครพนม	กลุ่มผู้ใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยขี้เหล็ก ต.นากอก อ.นิคมคำสร้อย จ.มุกดาหาร	กลุ่มผู้ใช้น้ำลุ่มน้ำสาขาลำน้ำยัง ต.โพธิ์ทอง อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด	กลุ่มบริหารการใช้น้ำหนองบัว พัฒนาการเกษตร ต.โคกพระ อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม	โครงการชลประทานกาฬสินธุ์ สำนักงานชลประทานที่ 6	โครงการชลประทานมุกดาหาร สำนักงานชลประทานที่ 7	สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 4
crop/Demand for water	น้ำเพื่อการเกษตรเป็นหลัก ทั้งนาปีและนาปรัง	ใช้น้ำเพื่อการเกษตร ช่วงฤดูฝนจะปลูกข้าวนาปี ช่วงฤดูแล้ง ปลูกพืชจำพวกมะเขือเทศ ข้าวโพดฝักอ่อน และเลี้ยงสัตว์เป็นหลัก	ใช้น้ำเพื่อการเกษตรเป็นหลัก จำพวก ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มะเขือเทศ มัน สำปะหลัง ส่วนระบบประปาหมู่บ้าน จะสูบน้ำบาดาลมาใช้ ไม่มีภาคอุตสาหกรรม	ใช้น้ำเพื่อการเกษตรเป็นหลัก จำพวก ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง ยาง ข้าวโพด และปาล์มจะปลูกในพื้นที่สูง เนื่องจากไม่มีภาคเศรษฐกิจอื่นมาร่วมใช้น้ำในพื้นที่ นอกจากนี้ยังใช้น้ำเพื่อการประปาภูมิภาคและประปาหมู่บ้าน	ใช้น้ำเพื่อกิจกรรมภาคเกษตร ทำนาปี ปลูกพืชระยะสั้น ปศุสัตว์ เลี้ยงปลา และภาคอุตสาหกรรม ได้แก่ โรงงานน้ำตาล โรงแป้ง	การใช้น้ำเพื่อกิจกรรมหลัก ได้แก่ อุปโภค-บริโภคด้วยระบบประปาหมู่บ้าน เกษตรกรรม (นาปีและนาปรัง) ปศุสัตว์เลี้ยงโคนม โรงสีข้าวซึ่งใช้น้ำผ่านระบบประปาหมู่บ้าน	กิจกรรมที่ใช้น้ำ แบ่งเป็น 1. ภาคเกษตร ได้แก่ ข้าว มัน อ้อย 2. ภาคอุตสาหกรรม ได้แก่ โรงแป้ง 3.ภาคอุปโภค-บริโภค ได้แก่ การประปาส่วนภูมิภาค และการประปาท้องถิ่น 4. รักษาระบบนิเวศน์	ส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตร ได้แก่ ข้าว	กิจกรรมที่ใช้น้ำ ภาคเกษตร จำพวก ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง และอุปโภค - บริโภค ด้วยระบบประปาหมู่บ้าน
ใน/นอกเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน	นอกเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน	นอกเขตชลประทาน
รูปแบบกลุ่มผู้ใช้น้ำ	กลุ่มบริหาร	กลุ่มบริหาร	กลุ่มบริหาร	สมาคมผู้ใช้น้ำ	กลุ่มผู้ใช้น้ำ	กลุ่มบริหาร	หน่วยงานภาครัฐ	หน่วยงานภาครัฐ	หน่วยงานภาครัฐ
กติกาของกลุ่ม	สำหรับช่วงฤดูแล้ง เกษตรกรทำนาปรังมีค่าใช้จ่าย ค่าน้ำมันไร่ละ 50 บาทต่อรอบ และห้ามเกษตรกรปล่อยน้ำทิ้ง	เปิดประตูเพื่อทำการปล่อยน้ำ 6 รอบ/สัปดาห์ ช่วงฤดูแล้งปล่อยน้ำทั้งวัน ช่วงฤดูฝนจะปล่อยน้ำช่วงกลางวันและปิดช่วงกลางคืน เนื่องจากอาจจะเกิดปัญหาน้ำท่วมแปลงเกษตรได้ และหากฝนตกหนักจะมีมติไม่ให้มีการเปิดประตูน้ำ ค่าใช้จ่ายในการเปิดน้ำชลประทานให้กับเกษตรกร คณะกรรมการเรียกเก็บเฉพาะช่วงฤดูแล้งไร่ละ 20 บาท/ฤดูกาลเก็บเกี่ยว (4 เดือน)	ค่าไฟฟ้าจากการสูบน้ำจากลุ่มน้ำก่ำมาใช้จำนวน 112 บาท/ชั่วโมง ยูนิตละ 60 สตางค์ ค่าใช้จ่ายดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล 1.79 บาท/ชั่วโมง	-พื้นที่ปลายน้ำได้รับน้ำก่อน ตามด้วยพื้นที่กลางน้ำ และพื้นที่ต้นน้ำ ตามลำดับ -สมาชิกผู้ใช้น้ำจ่ายค่าสมาชิกทุกปี คือ นาปีและพืชผัก 7 บาท/ไร่ บ่อปลาและนาปรัง 30 บาท/ไร่	การใช้ฝายร่วมกัน มีธรรมนูญฝาย เป็นกติกาที่ใช้ร่วมกัน ได้แก่ ข้อห้าม การจับปลาในฤดูผสมพันธุ์ปลา บริเวณรอบรัศมีฝาย และ การทำนุบำรุงซ่อมแซมเติมชั้นฝาย	ค่าใช้จ่ายของกลุ่มผู้ใช้น้ำเฉพาะนาปรัง 10 บาท/ไร่	ผู้ใช้น้ำในภาคเกษตรไม่มีค่าใช้จ่ายการใช้น้ำของกรมชลประทาน แต่ภาคอุตสาหกรรม เช่น โรงแป้ง มีค่าใช้จ่ายวัดโดยมิเตอร์	ผู้ใช้น้ำในภาคเกษตรไม่มีค่าใช้จ่ายการใช้น้ำของกรมชลประทาน หากเป็นภาคอุตสาหกรรม เช่น โรงงานอุตสาหกรรม ต้องการน้ำใช้น้ำจากคลองส่งน้ำในเขตชลประทาน ต้องขออนุญาตจากโครงการชลประทานจังหวัดฯ หากเป็นธุรกิจอาหาร ต้องการน้ำประปา ต้องขออนุญาตจากการประปาส่วนภูมิภาค	กติการการจัดสรรน้ำขึ้นอยู่กับกลุ่มผู้ใช้น้ำจัดตั้งขึ้นซึ่งแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันออกไป และหางกรมทรัพยากรน้ำจะเรียกเก็บค่าน้ำประเภทที่ 2 แต่ไม่สามารถระบุได้ชัดเจนเนื่องจากรอกฎหมายประกาศใช้
การจัดการน้ำช่วงขาดแคลน	เกษตรกรทำการขุดสระน้ำในแปลงเกษตรของตนเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในยามฉุกเฉิน รวมทั้งหมดในพื้นที่ชุมชน 400 บ่อ หากปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำฯ มีปริมาณน้อย น้ำจะไม่สามารถไหลลงสู่พื้นที่การเกษตรได้ ในอดีตทางคณะกรรมการได้ทำหนังสือขอเครื่องสูบน้ำจากห้วยสีทน จ.กาฬสินธุ์ และรับความอนุเคราะห์พร้อมน้ำมัน 2,000 ลิตร และภาคเกษตรจังหวัดฯ ได้เข้ามาแนะนำการปลูกพืชใช้น้ำน้อยให้แก่เกษตรกร	หากปริมาณน้ำต้นทุนไม่เพียงพอ เกษตรกรสามารถจัดตั้งกลุ่ม 15-20 คน แจ้งความต้องการต่อคณะกรรมการ หรือประธานเพื่อขออนุญาติการใช้น้ำ นอกจากนี้เกษตรกรส่วนใหญ่ ได้ทำการขุดบ่อตอก โดยสูบน้ำจากบ่อตอกขึ้นใช้ มีค่าใช้จ่ายสูบน้ำโดยเฉลี่ย 200 บาท/ครั้ง (สำหรับพื้นที่การเกษตร 2-3 ไร่) และบางพื้นที่เลือกที่จะขุดสระเพื่อเก็บน้ำที่ได้จากชลประทานและน้ำฝนไว้ใช้ในยามฉุกเฉิน	ในอดีตพื้นที่นี้ไม่เคยได้รับผลกระทบจากปริมาณน้ำลดลงอันเป็นเหตุให้ต้องเปลี่ยนวิธีจัดสรรน้ำ ทำให้ยังไม่มีประสบการณ์ในการรับมือกับปัญหาน้ำแล้ง ซึ่งหากเกิดขึ้นกับพื้นที่ของตนอาจต้องมีการหารือและรอฟังคำสั่งจากกรมชลประทาน สำหรับเกษตรกรให้ปรับเปลี่ยนการเพาะปลูก เช่น ถั่วข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น เพื่อลดปริมาณการใช้น้ำ	หากปริมาณน้ำต้นทุนไม่เพียงพอ ทางคณะกรรมการจัดการประชุมเพื่อพิจารณาปริมาณน้ำและกำหนดพื้นที่เพาะปลูก และขอความร่วมมือกลุ่มผู้ใช้น้ำให้ลดจำนวนพื้นที่เพาะปลูก ซึ่งการลดปริมาณการจัดสรรน้ำในแต่ละครั้ง พิจารณาตามความเหมาะสมและให้เกิดความเท่าเทียม และก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ทั้งนี้หากในสถานการณ์น้ำถึงขั้นวิกฤต จะยกเลิกการจัดสรรน้ำและขอความร่วมมือให้เกษตรกรยกเลิกการเพาะปลูกเช่นเดียวกัน	หากปริมาณน้ำต้นทุนไม่เพียงพอไม่สามารถทำนาปรังได้เกษตรกรต้องปรับเปลี่ยนการเพาะปลูก ลดพื้นที่เพาะปลูก หรือปลูกพืชใช้น้ำน้อยทดแทน ได้แก่ ปอเทือง ข้าวโพด ด้วยข้อจำกัดข้าวโพดสามารถปลูกได้ในพื้นที่สูง แต่พื้นที่โดยส่วนใหญ่เป็นที่ลุ่ม ข้อจำกัดดังกล่าวทำให้พื้นที่เหมาะกับการปลูกต้นปอเทือง ซึ่งช่วยรักษาคุณภาพดิน และสามารถนำไปขายได้ต้นละ 1,800 บาท ระยะเติบโตเพียง 45 วัน	หากปริมาณน้ำต้นทุนไม่เพียงพอ เกษตรกรต้องปรับเปลี่ยนการเพาะปลูก ลดพื้นที่เพาะปลูก หรือปลูกพืชใช้น้ำน้อยทดแทน ได้แก่ ปอเทือง ข้าวโพด ด้วยข้อจำกัดข้าวโพดสามารถปลูกได้ในพื้นที่สูง แต่พื้นที่โดยส่วนใหญ่เป็นที่ลุ่ม ข้อจำกัดดังกล่าวทำให้พื้นที่เหมาะกับการปลูกต้นปอเทือง ซึ่งช่วยรักษาคุณภาพดิน และสามารถนำไปขายได้ต้นละ 1,800 บาท ระยะเติบโตเพียง 45 วัน	หลังจากการจัดสรรน้ำภาคส่วนที่จำเป็นแล้ว (อุปโภค-บริโภค และรักษาระบบนิเวศน์) ปริมาณน้ำที่เหลือจะนำพิจารณาจัดสรรให้กับภาคเกษตร ในช่วงเดือนธันวาคม ทางโครงการชลประทานจังหวัดฯ จะเรียกประชุมผู้ใช้น้ำเพื่อชี้แจงปริมาณน้ำต้นทุนที่เหลือ ผู้ใช้น้ำแสดงความต้องการปลูกพืชทั้งหมด จากนั้นพิจารณาว่าปริมาณน้ำที่มีอยู่เพียงพอต่อความต้องการใช้น้ำหรือไม่ หากไม่เพียงพอ โครงการชลประทานจังหวัดฯ จะใช้วิธีการกำหนดพื้นที่เพาะปลูก ซึ่งการจัดการดังกล่าวทำให้ชาวบ้านมักไม่ค่อยเชื่อฟัง ทำให้พื้นที่เพาะปลูกได้รับความเสียหาย หรือสนับสนุนเครื่องสูบน้ำ	การบริหารจัดการน้ำด้วยวิธี ROS ประเมินวิเคราะห์ปริมาณน้ำต้นทุนและความต้องการใช้น้ำว่าสอดคล้องกันหรือไม่ ด้านเกษตรหากเกินปริมาณน้ำต้นทุนที่มีในขณะนั้น หน่วยงานจะแนะนำให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการเพาะปลูก ปลูกพืชใช้น้ำน้อยทดแทน เช่น อ้อย เพื่อลดปริมาณการใช้น้ำ	หากพื้นที่ประสบปัญหาภัยแล้ง ทางกรมทรัพยากรน้ำจะสนับสุนเครื่องสูบน้ำช่วยเหลือเกษตรกร

ลุ่มน้ำชี										
ประเด็น	หมู่บ้าน							หน่วยงาน		
	กลุ่มบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการตำบลสายนาวัง อ.นาคู จ.กาฬสินธุ์	กลุ่มผู้ใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยค้อ บ้านนางอย ต.เต่างอย อ.เต่างอย จ.สกลนคร	กลุ่มบริหารฯสถานีสูบน้ำฯ บ้านหนองแคน - ยอดชาด ต.ยอดชาด อ.วังยาง จ.นครพนม	กลุ่มผู้ใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยขี้เหล็ก ต.นากอก อ.นิคมคำสร้อย จ.มุกดาหาร	กลุ่มผู้ใช้น้ำลุ่มน้ำสาขาลำน้ำยัง ต.โพธิ์ทอง อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด	กลุ่มบริหารการใช้น้ำหนองบัว พัฒนาการเกษตร ต.โคกพระ อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม	โครงการชลประทานกาฬสินธุ์ สำนักงานชลประทานที่ 6	โครงการชลประทานมุกดาหาร สำนักงานชลประทานที่ 7	สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 4
วิธีการจัดสรรน้ำ	ก่อนเริ่มฤดูทำนาปรัง คณะกรรมการกลุ่มฯ จะเรียกประชุมกลุ่มผู้ใช้น้ำ เพื่อชี้แจงความต้องการใช้น้ำ การเพาะปลูกของพืชในสัดส่วนเท่าใด ก่อนเสนอความต้องการใช้น้ำไปยังกรมชลประทานและโครงการชลประทานจังหวัดฯ จะปล่อยน้ำเข้าสู่ฝาย โดยลำดับการรับน้ำ คือ พื้นที่ปลายน้ำ กลางน้ำ และต้นน้ำ ตามลำดับ โดยมีการประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่และคณะกรรมการเพื่อดูระดับน้ำที่ปล่อยสู่ฝายและคอยปิดบานประตูระบายน้ำ	การจัดสรรน้ำขึ้นอยู่กับมติในที่ประชุม ซึ่งในปี พ.ศ. 2562 ได้ทำการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อเฝ้าเวรยามคอยเปิด-ปิดประตูระบายน้ำ แบ่งพื้นที่การจัดสรรน้ำเป็น 3 ช่วง 5 โซน (พื้นที่) โดยลำดับการรับน้ำ คือ พื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ตามลำดับ และมีการจัดแบ่งเวลาเพื่อรับน้ำในแต่ละช่วง	ทุกวันที่ 9 หรือ 10 สิงหาคม ของทุกปี คณะกรรมการกลุ่มฯ จัดการประชุมกลุ่มผู้ใช้น้ำ เพื่อพัฒนาคลองส่งน้ำและกำหนดกติกาการใช้น้ำเพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ลำดับการรับน้ำ คือ พื้นที่ปลายน้ำ กลางน้ำ และต้นน้ำ ตามลำดับ	ก่อนการจัดสรรน้ำให้กับผู้ใช้น้ำในแต่ละครั้ง คณะกรรมการกลุ่มฯ จัดการประชุมสำรวจแผนการเพาะปลูก เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการประเมินจัดสรรน้ำ ลำดับการรับน้ำ คือ พื้นที่ปลายน้ำ กลางน้ำ และต้นน้ำ ตามลำดับ ซึ่งรอบเวรการรับน้ำแต่ละครั้ง (พื้นที่) ใช้เวลา 3 วัน โดยประมาณ	คณะกรรมการกลุ่มฯ จัดการประชุมเวทีประชาเข้าใจร่วมกับชาวบ้านและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการน้ำ และสิ่งแวดล้อมของชุมชน การแสดงข้อมูลพิจารณาทั้งในด้านบวกและลบ เพื่อหาประชามติให้เกิดการยอมรับร่วมกัน	กรมชลประทานจะทำหนังสือประกาศเพื่อประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรรับทราบ จากนั้นคณะกรรมการกลุ่มฯ จึงเรียกประชุมกลุ่มผู้ใช้น้ำ เพื่อชี้แจงข้อมูลปริมาณน้ำต้นทุน และหาวิธีการจัดสรรน้ำ รวมทั้งรอบเวรการจัดส่งน้ำ	การจัดสรรน้ำใช้วิธีเรียงลำดับความสำคัญ ดังนี้ 1. อุปโภคและบริโภค (การประปาท้องถิ่นและการประปาส่วนภูมิภาค) 2. รักษาระบบนิเวศ 3. การเกษตร 4.อุตสาหกรรม โดยการจัดสรรน้ำในการเกษตรจะเชิญกลุ่มผู้ใช้น้ำมาร่วมพูดคุย ชี้แจงปริมาณน้ำที่เหลือจากการจัดสรรให้กับด้านอุปโภค-บริโภคและรักษาระบบนิเวศ หากภาคธุรกิจมีต้องการใช้น้ำของกรมชลประทาน จำเป็นต้องเข้ามาพูดคุยเพื่อแจกแจงความต้องการใช้น้ำดังกล่าว	วิธีการบริหารจัดการน้ำแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ การบริหารจัดการน้ำแบบ rule curve คือ เกณฑ์ควบคุมระดับน้ำในอ่างเก็บน้ำ ซึ่งใช้กับแหล่งกักเก็บน้ำขนาดเล็กและขนาดใหญ่ และการบริหารจัดการน้ำแบบ ROS คือ การวางแผนการใช้น้ำจากอ่าง เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการใช้น้ำและปริมาณน้ำต้นทุน	การจัดพัฒนาแหล่งน้ำของกรมทรัพยาน้ำภาค 4 ขึ้นกับการของบประมาณของเกษตรกร เริ่มต้นความจุตั้งแต่ 5 แสน ลบ.ม. ถึง 40 ล้าน ลบ.ม ทางกรมทรัพยากรน้ำจะพิจารณาความเหมาะสมของพื้นที่ แหล่งน้ำที่ถูกพัฒนาขึ้นจะอยู่ในความรับผิดชอบของกรมทรัพยากรน้ำ 2 ปี จากนั้นจะโอนความรับผิดชอบให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นเป็นผู้ดูแลต่อไป อ่างเก็บน้ำที่มีความจุมากกว่า 2 ล้าน ลบ.ม. จะอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบกรมทรัพยากรน้ำ หากพิจารณาแล้วไม่ควรแก่การสร้าง เช่น ไม่คุ้มค่า เกษตรกรที่ได้รับประโยชน์มีน้อย ทางกรมทรัพยากรน้ำจะไม่ดำเนินการพัฒนาพื้นที่นั้นๆ
บทลงโทษ	การละเมิดกติกา เช่น เกษตรกรปล่อยน้ำทิ้ง การจัดการตามมติในที่ประชุม คือ ยกเลิกการจัดสรรน้ำให้กับพื้นที่ดังกล่าว	ไม่มีบทลงโทษ	การแย่งน้ำ ผู้ขโมยน้ำจะต้องเสียค่าปรับเต็มจำนวนของค่าสูบน้ำ หรือค่าน้ำมัน	การฝ่าฝืน กรณีแอบสูบน้ำ ผู้กระทำผิดต้องจ่ายค่าปรับ 400 บาท/วัน และหากฝ่าฝืนเกิน 3 ครั้ง จะดำเนินการตามกฎหมาย	ไม่มีบทลงโทษ	ไม่มีบทลงโทษ	ขึ้นอยู่กับกติกาของกลุ่มที่แตกต่างกันออกไป	ขึ้นอยู่กับกติกา ข้อตกลงของกลุ่มที่แตกต่างกันออกไป	ขึ้นอยู่กับกติกา ข้อตกลงของกลุ่มที่แตกต่างกันออกไป
ความเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น	การประชุมร่วมกับกลุ่มบริหารจัดการน้ำ (JMC) มี 5 ท้องถิ่น ได้แก่ ตำบลสะพังทอง ตำบลสายนาวัง ตำบลนาคู ตำบลโนนนาจาน เทศบาลนาคู	ไม่มีการเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น	ไม่มีการเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น	สมาคมมีการประชุมแสดงผลการดำเนินงานกับผู้ใช้น้ำทุกปี และจัดตั้งคณะกรรมการจัดการชลประทานซึ่งเป็นคณะกรรมการภาคประชาชน (JMC : Joint Management Committee for Irrigation) อยู่ในสมาคม	การจัดการน้ำแบบบูรณาการผสมผสาน เป็นเครือข่ายภาคประชาชน ประกอบด้วยสมาชิก 3 ภาคส่วน ได้แก่ คณะกรรมการลุ่มน้ำหลัก คณะกรรมการลุ่มน้ำย่อย และอาสาสมัครทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (กรรมการป่า) ลักษณะการทำงานร่วมกันของชาวบ้านเกี่ยวกับการจัดการน้ำ ป่า และดิน ซึ่งก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2562	การประชุมร่วมกับโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลำปาวพร้อมกับกลุ่มผู้ใช้น้ำ ณ บ้านบางบัว จ.กาฬสินธุ์ และการประชุมใหญ่คณะกรรมการจัดการชลประทาน (JMC) โดยผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นประธาน ปีละ 1-2 ครั้ง ณ สำนักงานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลำปาว	การประชุมใหญ่คณะกรรมการจัดการชลประทาน (JMC) โดยผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์เป็นประธาน	ประชุมคณะกรรมการจัดการน้ำชลประทาน (JMC)	ไม่มีความเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น
การใช้ข้อมูลในการจัดการ	ปริมาณน้ำต้นทุน และปริมาณการใช้น้ำ 3 ส่วน ได้แก่ ด้านการเกษตร ด้านอุปโภคบริโภค และปริมาณน้ำในอ่าง (หลังจัดสรรให้กับการเกษตรและอุปโภคบริโภค)	ปริมาณน้ำในอ่างกักเก็บ และพื้นที่เพาะปลูก	ปริมาณน้ำต้นทุนในลุ่มน้ำก่ำ	แผนการเพาะปลูก และปริมาณน้ำในอ่างกักเก็บ	ความต้องการใช้น้ำในทุกภาคส่วน และปริมาณน้ำในแต่ละฤดูกาล	ปริมาณน้ำต้นทุนจากเขื่อนลำปาว	ปริมาณน้ำต้นทุน ความต้องการใช้น้ำในแต่ละภาคส่วน และพื้นที่เพาะปลูกในภาคเกษตร	พิจารณาน้ำต้นทุน เปรียบเทียบกับความต้องการใช้น้ำแต่ละภาคส่วนที่ต้องจัดสรรน้ำ	ปริมาณน้ำต้นทุนจากสถานการณ์น้ำ และพื้นที่เพาะปลูก

ลุ่มน้ำชี									
ประเด็น	หมู่บ้าน						หน่วยงาน		
	กลุ่มบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการตำบลสายนาวัง อ.นาคู จ.กาฬสินธุ์	กลุ่มผู้ใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยค้อ บ้านนางอย ต.เต่างอย อ.ต่างอย จ.สกลนคร	กลุ่มบริหารฯสถานีสูบน้ำฯ บ้านหนองแคน - ยอดชาด ต.ยอดชาด อ.วังยาง จ.นครพนม	กลุ่มผู้ใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยขี้เหล็ก ต.นากอก อ.นิคมคำสร้อย จ.มุกดาหาร	กลุ่มผู้ใช้น้ำลุ่มน้ำสาขาลำน้ำยัง ต.โพธิ์ทอง อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด	กลุ่มบริหารการใช้น้ำหนองบัว พัฒนาการเกษตร ต.โคกพระ อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม	โครงการชลประทานกาฬสินธุ์ สำนักงานชลประทานที่ 6	โครงการชลประทานมุกดาหาร สำนักงานชลประทานที่ 7	สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 4
นิยามความเป็นธรรม	เกษตรกรทุกคนต้องได้รับน้ำตามสัดส่วนพื้นที่เพาะปลูก โดยพิจารณาปริมาณน้ำต้นทุน และแจ้งข้อมูลให้กับเกษตรกรได้รับทราบในที่ประชุม เพื่อปรับเปลี่ยนตามสัดส่วน เช่น เกษตรกรแจ้งความต้องการเพาะปลูกทั้งหมด 10 ไร่ ในที่ประชุมจะปรับลดเหลือปลูก 5 ไร่ เพื่อให้เกษตรกรทุกคนจะได้รับน้ำเพียงพอในสถานการณ์ขาดแคลนน้ำ	ควรกำหนดจัดเวรการจัดส่งน้ำ (แบ่งวันรับน้ำ) ในแต่ละเขตพื้นที่ให้ชัดเจน หากในสถานการณ์วิกฤตขาดแคลนน้ำ เกษตรกรขอได้น้ำอย่างน้อย 80 % ของปริมาณน้ำที่มีอยู่ในขณะนั้น	การร่วมกันกำหนดกติกาอย่างชัดเจน ร่	“จริงใจ เข้าถึง ถึงใจ” นั่นคือ การร่วมกันพูดคุย เจรจา เล่าถึงปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างจริงใจ และทุกคนได้รับการจัดสรรน้ำในปริมาณเท่าๆ กัน	กรณีการจัดเก็บค่าน้ำไม่ควรเรียกเก็บจากเกษตรกร เพราะกิจกรรมการใช้น้ำเพื่อเกษตรยังชีพ ซึ่งต้องพิจารณาตามกฎหมายในสัดส่วนพื้นที่เท่าไหร่ แต่ภาคอุตสาหกรรมต้องพิจารณาเรียกเก็บค่าน้ำ หรือการเอาน้ำไปสร้างมูลค่ามากกว่ายังชีพควรพิจาณาเรียกเก็บ รายได้จากการเรียกเก็บ นำให้กับชุมชน กรณีความเป็นธรรมในพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ การบริหารจัดการน้ำอยู่ภายใต้กติกาเดียวกัน	ภายใต้กติกาการใช้น้ำ สมาชิกผู้ใช้น้ำต้องเคารพและปฏิบัติร่วมกัน ประกอบด้วย การแบ่งเวรการจัดสรรน้ำ (กลางวัน/กลางคืน) และการให้สิทธิพื้นที่ปลายน้ำได้รับน้ำก่อน พื้นที่กลางน้ำ และต้นน้ำ ตามลำดับ	ในการประชุมการจัดการน้ำร่วมกับสมาชิกผู้ใช้น้ำ เพื่อให้สมาชิกผู้ใช้น้ำรับทราบปริมาณน้ำต้นทุน และได้แสดงความต้องการเพาะปลูกในปีนั้นๆ หากปริมาณน้ำไม่เพียงพอให้กับทุกพื้นที่ ใช้วิธีการจำกัดพื้นที่การจัดสรรน้ำ	ในการประชุมร่วมกับสมาชิกผู้ใช้น้ำ เพื่อให้สมาชิกผู้ใช้น้ำรับทราบปริมาณน้ำต้นทุน และได้แสดงความต้องการเพาะปลูกในปีนั้นๆ หากปริมาณน้ำไม่เพียงพอกับทุกพื้นที่ ต้องขอความร่วมมือและความคิดเห็นจากสมาชิกผู้ใช้น้ำ เพื่อหามติการจัดสรรน้ำในที่ประชุม	เกษตรกรควรเข้าถึงทรัพยากรน้ำได้อย่างเท่าเทียม คือ ควรช่วยคนที่มีศักยภาพด้อยกว่าให้สามารถเข้าถึงน้ำได้อย่างเท่าเทียม และในอนาคตควรกำกับดูแลให้ชัดเจน แต่ละภาคส่วนกิจกรรมใดควรได้รับการจัดสรรน้ำปริมาณเท่าใด

ลุ่มน้ำภาคเหนือ (ยม-น่าน)

ประเด็น	หมู่บ้าน				หน่วยงาน	
	กลุ่มผู้ใช้น้ำห้วยแม่สาง ต.บ้านปง อ.สูงเม่น จ.แพร่	กลุ่มผู้ใช้น้ำห้วยแม่ลาน ต.บ้านปิน อ.ลอง จ.แพร่	กลุ่มผู้ใช้น้ำห้วยแม่สิน ต.นาพูน อ.วังชิ้น จ.แพร่	กลุ่มผู้ใช้น้ำกลุ่มผู้ใช้น้ำสถานีสูบน้ำบ้านเตว็ดนอก ต.ทับผึ้ง อ.ศรีสำโรง จ.สุโขทัย	สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 9	สำนักชลประทานที่ 3
ภูมิประเทศ/กายภาพ	อ่างเก็บน้ำห้วยแม่สาง ครอบคลุม 6 หมู่บ้านในตำบลบ้านปง ซึ่งมีจำนวนครัวเรือนประมาณ 1,500 ครัวเรือน พื้นที่ใช้ประโยชน์จากน้ำอ่าง 5,000 ไร่โดยประมาณ	-มีระบบท่อใต้ดินความยาวฝั่งละ 10 กิโลเมตร แบ่งคลองส่งน้ำเป็น 3 สายหลัก พื้นที่โดยรอบเป็นพื้นที่ราบ อาจมีพื้นที่บางส่วนที่อยู่รอบนอกที่ต้องรอรับน้ำจากน้ำล้น -อ่างเก็บน้ำห้วยแม่ลาน ใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรในตำบลบ้านปิน ครอบคลุมพื้นที่ 5 หมู่บ้านในตำบลบ้านปิน และมีพื้นที่ใช้ประโยชน์ประมาณ 3,000 ไร่ -จำนวนผู้ใช้น้ำประมาณ 200 คน	-ห้วยแม่สินในปัจจุบันมีตะกอนทับถมจำนวนมาก สามารถหล่อเลี้ยงต้นน้ำถึงปลายน้ำได้ระยะทาง 45 กม. -พื้นที่ต้นน้ำส่วนใหญ่ปลูกไม้ยืนต้น และพื้นที่ปลายน้ำปลูกข้าว -พื้นที่ใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำมี 5 หมู่ คือ หมู่ 3 หมู่ 5 หมู่ 6 หมู่ 9 และ หมู่ 11 ซึ่งอยู่ในพื้นที่หมู่ 9 เป็นหลัก -จำนวนผู้ใช้น้ำ 80-90 ครัวเรือน	ครอบคลุมการใช้น้ำในพื้นที่กว่า 1,000 ไร่ และเกษตรกร 70 ครัวเรือน มีเครื่องสูบน้ำ 3 เครื่อง ใช้สับเปลี่ยนในการสูบน้ำแต่ละครั้ง โดยน้ำจะไหลเข้าคลองดาดปูน/คลองลอยปูน ถัดมาเป็นคลองดิน แล้วตามด้วยคลองไส้ไก่ที่เชื่อมเข้าพื้นที่นา	รับผิดชอบพื้นที่ลุ่มน้ำยมและลุ่มน้ำน่าน ครอบคลุมทั้งสิ้นรวม 6 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดน่าน แพร่ อุตรดิตถ์ สุโขทัย พิษณุโลก และพิจิตร	-รับผิดชอบโครงการชลประทาน 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดอุตรดิตถ์ พิษณุโลก พิจิตร และนครสวรรค์ -รับผิดชอบโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา 5 แห่ง คือ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเขื่อนนเรศวร โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพลายชุมพล โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดงเศรษฐี โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาท่าบัว โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเขื่อนแควน้อยบำรุง
ปัญหาที่พบในพื้นที่	มีปัญหาการขโมยน้ำในพื้นที่แต่เกิดน้อยครั้งมาก เนื่องจากการปล่อยน้ำในแต่ละครั้งจะมีคณะกรรมการคอยดูแลอยู่เสมอ	-ไม่ค่อยมีปัญหาการบริหารจัดการน้ำ และไม่เคยเกิดภัยแล้งจนไม่สามารถจัดสรรน้ำให้กับสมาชิกได้ -การแย่งน้ำหรือขโมยน้ำ เกิดขึ้นน้อยมาก โดยส่วนใหญ่แล้วเกิดจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ -ช่วงฤดูฝนน้ำจะล้น spillway ทุกครั้ง ทำให้พื้นที่รอบข้างได้รับน้ำไปด้วย -อ่างเก็บน้ำตื้นเขินจากตะกอนดิน ทำให้ปริมาณน้ำลดลงไปจากเดิมค่อนข้างมาก	-ขาดความร่วมมือจากพื้นที่ปลายน้ำ ทำให้บางครั้งรายรับที่ได้มาไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย -คนสุโขทัยต้องการใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยแม่สิน ซึ่งทางคณะกรรมการไม่เห็นด้วย เนื่องจากมองว่าพื้นที่ในจังหวัดสุโขทัยไม่ได้ขาดแคลนน้ำมากนัก รวมถึงการบริหารจัดการของคนในพื้นที่สุโขทัยที่ไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ ซึ่งแม้ว่าขณะนี้จะยังไม่ได้ใช้น้ำร่วมกับพื้นที่จังหวัดสุโขทัย แต่ทางคณะกรรมการก็เห็นว่าอาจ ส่งผลต่อการบริหารจัดการน้ำในอ่างเก็บน้ำห้วยแม่สินในอนาคต -สมาชิกกลุ่มไม่เข้าใจในวิธีการดำเนินงานของคณะกรรมการ เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารน้ำ และมีปัญหาท่อส่งน้ำและประตูน้ำแตก/ชำรุดที่เกิดจากการเสื่อมสภาพจากการใช้งานและการใช้งานที่ผิดวิธีของสมาชิก -ปัญหาน้ำไม่พอใช้ เนื่องจากความต้องการใช้น้ำมีมากกว่าปริมาณน้ำต้นทุน และมีตะกอนดินในอ่างทำให้อ่างตื้นเขิน	ช่วงหน้าแล้งมีปัญหาน้ำไม่เพียงพอ เกิดการแย่งน้ำระหว่างลุ่มน้ำ ซึ่งถือเป็นปัญหาหลักของกลุ่มผู้ใช้น้ำสถานีสูบน้ำในลุ่มน้ำยม	ปัจจุบันการช่วยเหลือด้านการขุดลอกอ่าง หรือช่วยเหลือด้านประตูระบายน้ำ อาจยังทำได้ไม่มากนัก เนื่องจากมีเรื่องของกฎหมายและขอบเขตการรับผิดชอบ ระบบการทำงานรวมถึงเทคโนโลยีที่ยังไม่มีประสิทธิภาพมากพอ	-นโยบายที่ส่วนกลางเสนอมาหรือจัดทำนั้น มักไม่ตอบโจทย์กับปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่มีความเหมาะสมกับพื้นที่และพฤติกรรมของเกษตรกร ทำให้การใช้นโยบายไม่เกิดประสิทธิภาพมากนัก -เกษตรกรไม่ยอมรับวิธีการจัดสรรน้ำในช่วงหน้าแล้งของส่วนกลาง เป็นผลให้ในบางครั้งปริมาณน้ำเหลือน้อยจนสำนักชลประทานไม่สามารถจัดสรรปริมาณน้ำให้ได้ตามที่ตกลงกันไว้ -ช่วงหน้าแล้ง มีปัญหาการแย่งน้ำเกิดขึ้นที่จังหวัดพิจิตร ทำให้น้ำไปถึงสำนักชลประทานในจังหวัดพิษณุโลกไม่พอ ซึ่งการแก้ปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวยังไม่เป็นที่พอใจของผู้ใช้น้ำนัก

ลุ่มน้ำภาคเหนือ (ยม-น่าน)						
ประเด็น	หมู่บ้าน				หน่วยงาน	
	กลุ่มผู้ใช้น้ำห้วยแม่สาง ต.บ้านปง อ.สูงเม่น จ.แพร่	กลุ่มผู้ใช้น้ำห้วยแม่ลาน ต.บ้านปิน อ.ลอง จ.แพร่	กลุ่มผู้ใช้น้ำห้วยแม่สิน ต.นาพูน อ.วังชิ้น จ.แพร่	กลุ่มผู้ใช้น้ำกลุ่มผู้ใช้น้ำสถานีสูบน้ำบ้านเตว็ดนอก ต.ทับผึ้ง อ.ศรีสำโรง จ.สุโขทัย	สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 9	สำนักชลประทานที่ 3
Supply of water	อ่างเก็บน้ำห้วยแม่สาง ความจุ 3.6 ล้าน ลบ.ม. และสถานีสูบน้ำไฟฟ้า	อ่างเก็บน้ำห้วยแม่ลาน ความจุ 4.02 ล้าน ลบ.ม	ห้วยแม่สิน ความจุ 3.6 ล้านลบ.ม. ช่วงหน้าแล้งปริมาณน้ำเหลือเพียง 1.2-1.3 ล้านลบ.ม.	สถานีสูบน้ำที่สูบน้ำจากลุ่มน้ำยม	รับผิดชอบอ่างหรือแหล่งน้ำที่อยู่นอกเขตชลประทานที่มีความจุมากกว่า 2 ล้าน ลบ.ม.	-ปี 2561 มีปริมาตรน้ำเก็บกักจำนวน 940.077 ล้าน ลบ.ม. มีโครงการขนาดเล็ก-กลาง-ใหญ่ จำนวน 47 แห่ง -ปี 2562 มีปริมาตรน้ำท่าในลุ่มน้ำยมและน่าน 5,500 ล้าน ลบ.ม.
crop/Demand for water	ปลูกข้าวเป็นหลัก และมีบางส่วนที่ปลูกข้าวโพดหรือลำไยในช่วงหลังฤดูเก็บเกี่ยวข้าวนา	ปลูกข้าวเป็นหลัก	มะนาว ทุเรียน ลองกอง ส้ม และปลูกข้าวเป็นส่วนน้อย	ปลูกข้าวและยาสูบเป็นหลัก	ดูแลน้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภคเป็นหลัก	ปริมาณการใช้น้ำส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตรโดยในพื้นที่มีการปลูกข้าวเป็นหลัก
ใน/นอกเขตชลประทาน	นอกเขตชลประทาน	นอกเขตชลประทาน	นอกเขตชลประทาน	นอกเขตชลประทาน	นอกเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน
รูปแบบกลุ่มผู้ใช้น้ำ	กลุ่มบริหาร	กลุ่มบริหาร	กลุ่มบริหาร	กลุ่มบริหาร	หน่วยงานภาครัฐ	หน่วยงานภาครัฐ
กติกาของกลุ่ม	-เก็บค่าน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยแม่สางเก็บในช่วงปลูกนาปรัง 40 บาทต่อไร่ต่อหนึ่งรอบการปลูก และเก็บ 100 บาทต่อไร่ต่อปีสำหรับการปลูกพืชสวนหรือปลูกหรือพืชชนิดอื่น และไม่เก็บค่าน้ำสำหรับนาปี ส่วนสถานีสูบน้ำไฟฟ้า เก็บค่าน้ำ 150 บาทต่อชั่วโมง -คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำมาจากการเลือกตัวแทนของชาวบ้านในหมู่บ้าน โดยมีจำนวนประมาณ 15 คน และมีวาระการทำงาน 4 ปี -โดยในตำบลป่าปงมีทั้งคณะกรรมการอ่างเก็บน้ำห้วยแม่สางและคณะกรรมการสถานีสูบน้ำไฟฟ้า แยกชุดกันอย่างชัดเจนเพื่อป้องกันการทำงานที่ทับซ้อนและคอยประสานงานกันอยู่เสมอ	-เก็บค่าน้ำในช่วงทำนาปี 15 บาทต่อไร่ต่อปี หากปลูกนาปรังหรือปลูกพืชชนิดอื่นเก็บค่าน้ำ 50 บาทต่อไร่ต่อปี -คณะกรรมการมีวาระทำงาน 2 ปี	-เก็บค่าน้ำเพื่อใช้ในการบำรุงรักษาอ่างเก็บน้ำ ท่อส่งน้ำ รวมถึงดูแลบริเวณรอบอ่างเก็บให้มีทัศนียภาพที่ดีขึ้น โดยเก็บค่าน้ำเฉพาะหมู่ 9 เท่านั้น คนในพื้นที่เก็บไร่ละ 50 บาทต่อปี ส่วนคนนอกพื้นที่ที่ไม่มีทะเบียนบ้านในเขตรับผิดชอบจัดเก็บไร่ละ 100 บาทต่อปี และครัวเรือนที่ไม่มีพื้นที่การเกษตรเก็บ 50 บาทต่อปี -เก็บเงินเบ็ดตกปลาคันละ 20 บาท แพ,โป๊ะละ 50 บาท	-ค่าใช้จ่ายเป็นค่าไฟของเครื่องสูบน้ำ โดย อบต. ออกให้ 70 % และเรียกเงินสนับสนุน 30% ซึ่งเรียกเก็บจากสมาชิก โดยเก็บไร่ละ 200 บาท ต่อฤดูกาลทำเกษตรหรือทุก 6 เดือน ซึ่งค่าใช้จ่ายดังกล่าวจะนำมาบำรุงซ่อมแซมเครื่องสูบน้ำ และขุดคลอง -คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำสถานีสูบน้ำบ้านเตว็ดนอกมีทั้งหมด 15 คน และมีวาระการทำงาน 2 ปี	ปัจจุบันทาง กนช. กำลังมีการร่างเพื่อเตรียมจัดเก็บค่าน้ำ ซึ่งคาดว่าน่าจะเก็บในราคา 6 – 7 บาท ต่อคิวบิกเมตร	ปัจจุบันยังไม่มีการเก็บค่าน้ำ แต่ยังอยู่ในช่วงของการร่าง พรบ. โดยอัตราค่าน้ำจะแบ่งตามประเภทการใช้น้ำว่านำน้ำไปใช้ในด้านใด เช่น ใช้น้ำเพื่อการยังชีพ หรืออุตสาหกรรม เป็นต้น

ลุ่มน้ำภาคเหนือ (ยม-น่าน)

ประเด็น	หมู่บ้าน				หน่วยงาน	
	กลุ่มผู้ใช้น้ำห้วยแม่สาง ต.บ้านปง อ.สูงเม่น จ.แพร่	กลุ่มผู้ใช้น้ำห้วยแม่ลาน ต.บ้านปิน อ.ลอง จ.แพร่	กลุ่มผู้ใช้น้ำห้วยแม่สิน ต.นาพูน อ.วังชิ้น จ.แพร่	กลุ่มผู้ใช้น้ำกลุ่มผู้ใช้น้ำสถานีสูบน้ำบ้านเตว็ดนอก ต.ทับผึ้ง อ.ศรีสำโรง จ.สุโขทัย	สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 9	สำนักชลประทานที่ 3
การจัดการน้ำช่วงขาดแคลน	-แนะนำให้ปลูกพืชใช้น้ำน้อยหรือลดพื้นที่การเพาะปลูกให้น้อยลง -หากปริมาณน้ำเหลือเพียง 30% ของอ่าง จะงดการจัดสรรน้ำให้แก่เกษตรกร อย่างไรก็ตามได้มีการยืดหยุ่นสำหรับเกษตรกรที่ปลูกพืชสวน เช่น ลำไย -เกษตรกรบางส่วนจะมีบ่อน้ำเป็นของตัวเองเพื่อป้องกันความเสียหาย และเป็นแหล่งน้ำสำรองหากปริมาณน้ำมีน้อยจนไม่สามารถจัดสรรน้ำให้ได้	ปลูกพืชใช้น้ำน้อยหรือลดพื้นที่การเพาะปลูก หรือหากพบว่าน้ำน้อยมากก็อาจให้หยุดการเพาะปลูกในช่วงเวลานั้น ซึ่งในช่วงหน้าแล้งนี้สมาชิกจะมีการปรับพฤติกรรมบางส่วน คือ จากปกติเกี่ยวข้าวมาแล้วจะนำเข้าโรงสีทั้งหมด เปลี่ยนเป็นทยอยนำเข้าโรงสีเพื่อลดความเสี่ยงจากการได้รับผลกระทบในช่วงภัยแล้ง	ให้พื้นที่ปลายน้ำเริ่มกักเก็บน้ำและเสริมคันกั้นน้ำ และลดการทำนาลงจาก 2 ครั้งต่อปีเหลือ 1 ครั้ง/ปี นอกจากนี้ ยังมีการกำหนดเวลาเปิด - ปิดท่อส่งน้ำ เพื่อไม่ให้ปลายน้ำได้รับความเดือดร้อนมากนัก เนื่องจากน้ำมักไปไม่ถึงปลายน้ำหรือไปถึงในปริมาณที่น้อย	-จัดสรรเป็นรอบเวร โดยให้พื้นที่ต้นน้ำก่อนเป็นเวลา 3 วัน 3 คืน แล้วตามด้วยพื้นที่อื่นในวันถัดไป ซึ่งภายในหนึ่งสัปดาห์จะสามารถจัดสรรน้ำได้ครบทุกพื้นที่ โดยแบ่งเป็นรอบเวรสูบน้ำ หากใครได้รับการจัดสรรน้ำแล้วในรอบเวรหนึ่งจะสูบน้ำในอีกรอบเวรหนึ่งไม่ได้ -กรณีน้ำแล้งมากๆ จะแนะนำให้รีบสูบน้ำขึ้นมาก่อนที่น้ำจะแห้ง อย่างไรก็ตาม ในช่วงหน้าแล้งคณะกรรมการฯ จะยืดหยุ่นให้สำหรับผู้ที่เมื่อพิจารณาแล้วจะได้รับผลกระทบหรือได้รับความเดือดร้อนมากกว่าผู้อื่น เช่น สมาชิกท่านนั้นได้รับความเดือดร้อนจากภัยแล้งมาอย่างต่อเนื่อง ขาดรายได้จากการเก็บเกี่ยวผลผลิตซึ่งเป็นผลมาจากน้ำแล้ง ผู้ใหญ่บ้านก็จะพิจารณาให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกดังกล่าวเป็นการพิเศษ	นโยบายลดความถี่ในการเพาะปลูก เช่น จากเดิมปลูกข้าว 3 – 4 รอบ ก็ให้ลดลงมาเหลือ 1 – 2 รอบ เพื่อลดการใช้น้ำ หรือลดสัดส่วนของพื้นที่การเพาะปลูก เช่น หากปริมาณน้ำลดลงจากปีที่แล้ว 50% ทุกคนก็จะต้องลดการใช้น้ำ 50% เช่นเดียวกัน	การจัดสรรน้ำตามลำดับความสำคัญ คือ เพื่อการอุปโภคบริโภค รักษาระบบนิเวศ สำรองน้ำไว้สำหรับต้นฤดู (ป้องกันน้ำแล้งเมื่อฝนไม่ตกตามฤดูกาล) แล้วจึงจัดสรรน้ำให้ภาคการเกษตร ใช้นโยบายปลูกพืชน้ำน้อย และลดการปลูกนาปรัง รวมถึงการเฉลี่ยน้ำให้ได้โดยเท่าๆ กันตามความเหมาะสมของพื้นที่เพาะปลูกของแต่ละท่าน
วิธีการจัดสรรน้ำ	ใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยแม่สางและสถานีสูบน้ำไฟฟ้าโดยมีรอบการเปิดเครื่องสูบน้ำรอบละ 10 ชั่วโมง ซึ่งเกษตรกรสามารถรวมกลุ่มกันใช้น้ำจากสถานีสูบน้ำไฟฟ้าในแต่ละรอบได้ และเนื่องจากแหล่งน้ำทั้งสองแหล่งใช้คลองส่งน้ำสายเดียวกัน ดังนั้น การเปิดน้ำแต่ละครั้ง กลุ่มคณะกรรมการต้องประสานงานกันและคอยแจ้งสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อให้ทราบว่า ณ ช่วงเวลานี้เป็นรอบเวรปล่อยน้ำจากแหล่งใด เพื่อป้องกันการเปิดน้ำในเวลาเดียวกัน ซึ่งการจัดสรรน้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำห้วยแม่สาง คณะกรรมการจะเก็บน้ำไว้เพื่อรักษาอ่างก่อนเป็นลำดับเพื่อป้องกันอ่างแห้งแตกและคงประสิทธิภาพในการกักเก็บน้ำในอ่าง แล้วจึงจัดสรรน้ำให้เกษตรกรได้รับน้ำอย่างทั่วถึง	ก่อนการจัดสรรน้ำจะประชุมร่วมกันเพื่อให้ทราบปริมาณน้ำในขณะนั้น ตัดสินใจร่วมกันเพื่อให้เพียงพอกับปริมาณน้ำต้นทุนที่มีอยู่และความต้องการใช้น้ำของตน จากนั้นคณะกรรมการกลุ่มฯ จะประชาสัมพันธ์ให้ทราบเพื่อการสูบน้ำอย่างพร้อมเพรียงกัน และไม่ต้องเปิดประตูระบายน้ำหลายรอบ การจัดสรรน้ำเป็นรอบเวร เนื่องจากมีคลองส่งน้ำ 3 สายหลักที่เป็นเหมือนการแบ่งโซนพื้นที่หมู่บ้าน ดังนั้น คลองส่งน้ำสายใดที่มีความต้องการใช้น้ำมากที่สุดก็จะได้รับน้ำก่อนและมีเวลาในการปล่อยน้ำนานที่สุดเป็นเวลา 5 วัน แล้วจึงปล่อยน้ำไปยังคลองส่งน้ำสายอื่นตามปริมาณความต้องการใช้น้ำ คือ 4 วัน และ 3 วันตามลำดับ เมื่อครบรอบก็จะวนรอบไปเรื่อยๆ	จัดสรรน้ำตามพื้นที่ โดยพื้นที่ต้นน้ำมีความต้องการใช้น้ำมากที่สุดจะได้รับการจัดสรรน้ำเป็นเวลา 5 วัน คือ วันจันทร์ - วันศุกร์ และจัดสรรน้ำให้กับพื้นที่ปลายน้ำ วันเสาร์และวันอาทิตย์ ซึ่งวิธีการจ่ายน้ำจะใช้ระบบท่อ โดยมีการต่อท่อจากอ่างเก็บน้ำ แล้วให้สมาชิกนำท่อมาต่อเข้าสู่พื้นที่เกษตรของตน โดยให้สิทธิคนในหมู่บ้านได้รับน้ำก่อน และไม่สงวนการสูบน้ำจากพื้นที่อื่นหากน้ำไหลไปถึง	ไม่มีเวลาเปิด-ปิดเครื่องสูบน้ำที่แน่นอน โดยจะเปิดให้เพียงพอกับความต้องการใช้	จัดสรรน้ำตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ น้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภค การเกษตร การท่องเที่ยว และอุตสาหกรรม ตามลำดับ สำหรับภาคธุรกิจหรือภาคอุตสาหกรรม กรมทรัพยากรน้ำจะรับผิดชอบเฉพาะกลุ่มที่ใช้น้ำนอกระบบประปาเท่านั้น	จัดสรรน้ำโดยการแจกแจงปริมาณน้ำที่มีอยู่และวางแผนการจัดสรรน้ำให้ผู้ใช้น้ำได้ทราบว่าชลประทานมีกำหนดการเปิดน้ำในช่วงเวลาใดบ้าง เพื่อเปิดใช้น้ำอย่างพร้อมเพรียงกัน และเป็นป้องกันไม่ให้ผู้ใช้น้ำขโมยน้ำจึงได้สรรน้ำตามรอบเวร ซึ่งสำนักชลประทานได้เปิดโอกาสให้เกษตรกรหรือผู้ใช้น้ำเข้ามามีส่วนร่วมในการพูดคุย เจรจา เพื่อกำหนดกติกา
บทลงโทษ	ใช้วิธีการตักเตือนซึ่งค่อนข้างได้ผล	ใช้วิธีการตักเตือน	หากใครทำอุปกรณ์ชำรุดต้องซ่อม/เปลี่ยนอันใหม่	เน้นการพูดคุยทำความเข้าใจกัน	ประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันหากมีประเด็นหรือปัญหาเกิดขึ้น	ประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันหากมีประเด็นหรือปัญหาเกิดขึ้น

ลุ่มน้ำภาคเหนือ (ยม-น่าน)						
ประเด็น	หมู่บ้าน				หน่วยงาน	
	กลุ่มผู้ใช้น้ำห้วยแม่สาง ต.บ้านปง อ.สูงเม่น จ.แพร่	กลุ่มผู้ใช้น้ำห้วยแม่ลาน ต.บ้านปิน อ.ลอง จ.แพร่	กลุ่มผู้ใช้น้ำห้วยแม่สิน ต.นาพูน อ.วังชิ้น จ.แพร่	กลุ่มผู้ใช้น้ำกลุ่มผู้ใช้น้ำสถานีสูบน้ำบ้านเตว็ดนอก ต.ทับผึ้ง อ.ศรีสำโรง จ.สุโขทัย	สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 9	สำนักชลประทานที่ 3
ความเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น	มีการประสานงานกันอย่างต่อเนื่องระหว่างคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำห้วยแม่สาง คณะกรรมการสถานีสถานีสูบน้ำไฟฟ้า และคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำกรมชลประทาน รวมถึงได้รับการสนับสนุนจากกรมทรัพยากรน้ำภาค 9	ไม่มีการเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น	ไม่มีการเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น	กลุ่มสถานีสูบน้ำไฟฟ้าในลุ่มน้ำยมมีทั้งหมด 30 กลุ่ม โดยทั้ง 30 กลุ่ม จะบริหารจัดการภายในกันเอง ไม่มีการประสานงาน ทำงานร่วมกัน และไม่มีการตกลงกติกากันแต่อย่างใด	การบริหารจัดการน้ำร่วมกับประชาชน กลุ่มผู้ใช้น้ำเป็นหน้าที่ของ สนทช. ภาค และทางนโยบายจะเป็นความรับผิดชอบของ กนช. โดยหน้าที่ปัจจุบันของกรมทรัพยากรน้ำเป็นการช่วยเหลือ ส่งเสริมกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อพัฒนาศักยภาพของอ่างเก็บน้ำให้มีประสิทธิภาพ	กรมชลประทานจัดประชุมร่วมกับกลุ่มผู้ใช้น้ำ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยการที่เกี่ยวข้อง กำหนดแผนการปลูกพืช ชนิดพืช จำนวนพื้นที่เพาะปลูกให้เหมาะกับปริมาณน้ำต้นทุน
การใช้ข้อมูลในการจัดการ	ลักษณะของพืช เช่น ปริมาณการใช้น้ำ ประกอบการคิดค่าใช้จ่ายและการจัดสรรน้ำ	ปริมาณน้ำที่มีอยู่ในขณะนั้น และแผนการเพาะปลูก พืชที่เพาะปลูกในสัดส่วนเท่าใดตามมติการประชุม	ความต้องการน้ำในแต่ละพื้นที่เพื่อใช้ประกอบการจัดสรรน้ำ	ปริมาณการใช้น้ำของพืชแต่ละชนิดประกอบการสูบน้ำในแต่ละฤดูกาล และมีการรายงานการเปิด-ปิดประตูระบายน้ำอยู่ตลอด	วิศวกรรมในการก่อสร้างและการจัดทำสมดุลน้ำ	วิเคราะห์ข้อมูลด้านอุทกวิทยา อุตุนิยมวิทยา รวมทั้งข้อมูลการใช้น้ำต่างๆ เพื่อวางแผนการจัดสรรน้ำ การส่งน้ำ และการระบายน้ำในฤดูแล้งและฤดูฝน ให้เหมาะสมกับปริมาณน้ำต้นทุน
นิยามความเป็นธรรม	การจัดสรรน้ำอย่างเป็นกลาง ไม่เลือกปฏิบัติ ปฏิบัติตามกฎกติกาอย่างชัดเจน	เคารพกฎกติกา ไม่เลือกปฏิบัติต่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง มีการลงมติการประชุมอย่างเป็นกลาง และดำเนินการตามเสียงส่วนใหญ่ในการประชุม	ติดมิเตอร์ จ่ายค่าน้ำตามปริมาณการใช้จริง จะได้ระวังการใช้น้ำมากขึ้นและควบคุมระดับน้ำได้	ทุกคนได้ใช้น้ำ โดยมีเกณฑ์กลางที่ใช้ร่วมกัน	ทุกคนต้องได้รับน้ำเท่ากัน	ทุกพื้นที่ได้รับการจัดสรรน้ำเท่ากัน

ลุ่มน้ำภาคตะวันออก											
ประเด็น	หมู่บ้าน					หน่วยงาน					
	กลุ่มผู้ใช้น้ำอ่างเก็บน้ำวังปลาหมอ อ.เขาสมิง จ.ตราด	กลุ่มผู้ใช้น้ำโครงการน้ำดิบแสลง-เขาวัว อ.เมือง จ.จันทบุรี	ตัวแทนผู้ดำเนินการสร้างเพจบางปะกง ลุ่มน้ำแห่งชีวิต อ.บ้านโพธิ์ จ. ฉะเชิงเทรา	กลุ่มผู้ใช้น้ำบางขนาก-ท่าไข่ อ.คลองเขื่อน จ.ฉะเชิงเทรา	ผู้ใหญ่บ้าน ม.8 และกลุ่มผู้ใช้น้ำนอกเขตชลประทานสระแก้ว (คลองพระสทึง) ต.ปะตง อ.สอยดาว จ.จันทบุรี	ผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรี	ผู้ทรงคุณวุฒิคณะกรรมการลุ่มน้ำบางปะกง ต.ลาดกระทิง อ. สนามชัยเขต จ.ฉะเชิงเทรา	เครือข่ายเฝ้าระวังคุณภาพน้ำปราจีนบุรี ณ อบต.บ้านสร้าง อ. บ้านสร้าง จ.ปราจีนบุรี	สำนักงานชลประทานปราจีนบุรี อ .เมือง จ.ปราจีนบุรี	โครงการแผนกจัดสรรน้ำ บริษัทจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำภาคตะวันออก จำกัด
ภูมิประเทศ /กายภาพ	-อ่างเก็บน้ำครอบคลุมพื้นที่เขตป่าสวนชุมแสง และห่างจากวัดวังปลาหมอประมาณ 3 กิโลเมตร -ภายในอ่างเก็บน้ำมีเกาะซึ่งอนุรักษ์ไว้ เนื่องจากพบสัตว์หายากอาศัยอยู่	-ครอบคลุมพื้นที่ 2 อำเภอ 3 ตำบล ได้แก่ ต.ท่าช้าง ต.แสลง อ.เมือง และ ต.เขาวัว อ.ท่าใหม่ -ใช้มอเตอร์สูบน้ำพลังงานไฟฟ้าจากแม่น้ำจันทบุรี	พื้นที่บริเวณ อ.บ้านโพธิ์ มีแม่น้ำไหลผ่านกลางตัวอำเภอ และมีการหนุนสูงของน้ำทะเลผ่านมาทางแม่น้ำสายหลัก ทำให้มีพื้นที่ระบบนิเวศป่าชายเลนและมีความเค็มที่เหมาะสมอย่างป่าจาก	-บางปะกงเป็นแม่น้ำสายหลักในพื้นที่ -น้ำเค็มจะเข้ามาถึงเขต อ.คลองเขื่อน ประมาณวันที่ 10 ม.ค. ของทุกปี -มีการสร้างคันกั้นน้ำคลองบางขนาก-ท่าไข่ เพื่อป้องกันน้ำหลากไปท่วมกรุงเทพฯ ชาวบ้านใช้คันกั้นน้ำเป็นถนนเข้า อ.แปดริ้ว หรือเข้าตัวเมืองกรุงเทพ เพื่อขนส่งผลผลิตทางการเกษตร	คลองหินเพลิง เป็นพื้นที่ที่ไม่มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่มาเติมเต็มน้ำในคลอง จึงจำเป็นต้องอาศัยน้ำจากฝนเป็นหลัก ส่งผลให้พื้นที่จะค่อนข้างแห้งแล้งมากในช่วงหมดฤดูฝน	แม่น้ำจันทบุรี แม่น้ำเวหุ เป็นพื้นที่ฝน 8 แดด 4 เป็นจังหวัด 1 ใน 3 ของประเทศที่มีปริมาณฝนตกมากที่สุดในประเทศ	ดูแลการวางแผนและข้อมูลเป็นหลัก โดยแต่ละทีมจะดูแลในแต่ละลุ่มน้ำ (ไม่มีการดูแลในภาพรวม) แบ่งออกเป็น 4 ลุ่มน้ำด้วยกันในภาคตะวันออก คือ ลุ่มน้ำนครนายก ลุ่มน้ำปราจีน (ซึ่งเป็นต้นน้ำของลุ่มน้ำบางปะกง) ลุ่มน้ำบางปะกง และลุ่มน้ำโตนเลสาบ (โดยลุ่มน้ำโตนเลสาบจะไหลลงกัมพูชา)	แม่น้ำปราจีนบุรี มาบรรจบกับแม่น้ำนครนายก ณ อ.บ้านสร้าง กลายเป็นแม่น้ำบางปะกง โดยต้นน้ำจากแม่น้ำปราจีน อ.เมืองกบินทร์บุรี อ.คลองเขื่อน คือ บริเวณที่สร้างเขื่อนทดน้ำบางปะกง บริเวณวัดสมาน คือแม่น้ำเดิม แต่เกิดปัญหาน้ำเน่าเสียจากฟาร์มหมู จึงมีการขุดคลองใหม่ ทำสะพานทดน้ำให้น้ำผ่านได้ มีการถ่ายเทได้ โดยทดปิดเป็นถนนให้รถสามารถวิ่งผ่านได้	พื้นที่จังหวัดปราจีนบุรีจัดอยู่ในลุ่มน้ำปราจีนบุรี (ไม่รวมลุ่มน้ำนครนายก และลุ่มน้ำบางปะกง) แต่การบริหาร จัดการน้ำชลประทานนั้นมีความไม่แน่นอนเพราะไม่มี “เครื่องมือ”	-บริษัทให้บริการและดูแลครอบคลุมพื้นที่ทั้ง 3 จังหวัด คือ ระยอง (ทั้งนิคมอุตสาหกรรม) ชลบุรี (แหลมฉบังและประปาพัทยา) และฉะเชิงเทรา (บางคล้า/เมือง/บ้านโพธิ์) -ปริมาณน้ำประมาณ 300 ล้านลบ.ม. โดยลูกค้า/โรงงานจะเป็นฝ่ายมาติดต่อกับทางบริษัทเอง
ปัญหาที่พบในพื้นที่	-มีกลุ่มผู้ใช้น้ำนอกเขตพื้นที่มาขอแบ่งน้ำใช้ ส่งผลให้ปริมาณความต้องการใช้น้ำเพิ่มสูงขึ้น ทำให้น้ำค่อยๆลดลงเรื่อยๆ -ความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานเกี่ยวกับปัญหาการจัดสรรน้ำ โดยนำไปใช้ในปริมาณมาก ส่งผลให้น้ำเหลือน้อยลงกว่าอดีต -ปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศของโลก	-ความทรุดโทรมของท่อส่งน้ำ ส่งผลให้มีค่าซ่อมแซม และค่าบำรุง -ปัญหานายทุนที่ขัดขวางการสร้างพื้นที่กักเก็บน้ำเพื่อใช้ในการอุปโภคและบริโภค -ขาดแคลนแรงงานในการดูแลและการจัดการต่างๆภายในกลุ่ม	ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง การหนุนสูงของน้ำทะเลที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปี ส่งผลต่อความต้องการน้ำจืดในพื้นที่ชุมชน และปัญหาอุทกภัยในบางครั้ง ทำให้การทำเกษตรยากลำบากขึ้น	-ไม่สามารถขุดน้ำบาดาลเก็บไว้ใช้ได้เนื่องจากปัญหาความเค็ม -พันธุ์ข้าวที่ปลูกในพื้นที่ทนความเค็มไม่ได้ -เขื่อนทดน้ำบางปะกงทำงานได้ไม่สมบูรณ์ ไม่สามารถกักเก็บน้ำได้ หากปิดเขื่อนน้ำจะเน่าเสีย เพราะไม่สามารถระบายน้ำเสียจากโรงงานได้	น้ำฝนในพื้นที่ ไม่สามารถนำมาอุปโภค-บริโภคได้ เพราะมีสารตกค้างอยู่ในอากาศจากการฉีดยาฆ่าแมลง รวมไปถึงปัญหาสภาพของพื้นที่	ปัญหาการแย่งน้ำเพื่อการเกษตร แม้จะมีอ่างเก็บน้ำขนาดกลาง แต่พื้นที่อ่างเก็บน้ำไม่เพียงพอ ชาวสวนไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำเป็นของตนเอง เนื่องจากไม่อยากเสียพื้นที่ในการเพาะปลูก รวมถึงผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม	ปัญหาที่เกี่ยวกับลุ่มน้ำบางปะกง มีปัญหาในเรื่องของ (1) น้ำเค็มที่ทวีมีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น (2) น้ำท่วมจากการถมที่ดิน ที่ขวางทางน้ำสาธารณะหลักหรือพื้นที่แก้มลิงที่เคยมีอยู่ (3) ปัญหาน้ำเน่า ในเรื่องของคุณภาพแม่น้ำที่หายไป และไม่สามารถหาผู้กระทำได้ชัดเจน (4) ปัญหาน้ำประปา อาทิจากกรณีน้ำแล้งที่ระยอง	ปัญหาน้ำเน่าเสียในแม่น้ำปราจีน และปัญหาน้ำเค็ม ส่งผลให้เกิดปัญหาการแย่งดูดน้ำจากแม่น้ำ	การจัดการน้ำของจังหวัดปราจีนบุรี ประสบกับปัญหาน้ำเค็ม ส่วนใหญ่จะเกิดที่อ.บ้านสร้าง โดยเทศบาลบ้านสร้างมีการใช้น้ำจากแม่น้ำในการทำการประปา	ลูกค้ามักมีความกังวลถึงปริมาณน้ำที่ทางบริษัทจัดหาให้ว่าอาจไม่เพียงพอ และเกิดปัญหาการขอน้ำเกินความต้องการใช้จริง ทำให้ทางบริษัทต้องมีข้อกำหนดว่ากิจการแบบใดจะต้องใช้น้ำในปริมาณเท่าใด
Supply of water	อ่างเก็บน้ำวังปลาหมอ ความจุ 6.5 ล้าน ลบ.ม.	-แหล่งน้ำจากการส่งผ่านตาน้ำ แหล่งน้ำบาดาล และแม่น้ำจันทบุรี -ใช้มอเตอร์สูบน้ำพลังงานไฟฟ้า ขนาด 340 แรงม้าของกรมพลังงานจากแม่น้ำจันทบุรี และมอเตอร์ขนาดเล็กจากลำคลองบริเวณของบ้านสมาชิก	ลุ่มน้ำบางปะกง	สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า 5 สถานี (สูบน้ำจากแม่น้ำบางปะกง 3ตัว และจากคลองแสนแสบหรือคลองบางขนาก 2 ตัว) สูบน้ำลงคลองแล้วค่อยจ่ายน้ำเข้าคลองซอยต่างๆผ่านประตูน้ำ	-ส่วนใหญ่ใช้น้ำฝนในการทำเกษตร และสูบน้ำจากฝายโดยตรงหากน้ำไม่เพียงพอ -ใช้น้ำประปาหมู่บ้านที่ขุดเจาะจากน้ำบาดาลสำหรับการอุปโภคและบริโภค	แม่น้ำจันทบุรี แม่น้ำเวหุ (เขื่อนศรีธาร เขื่อนโป่งน้ำร้อน)	แม่น้ำบางปะกง	แม่น้ำปราจีนบุรี	สูบจากแม่น้ำปราจีนบุรีโดยตรง โดยมีประตูระบายน้ำบางกอบัว สำหรับการประปา สูบน้ำจากเข้าไปไว้ในบ่อพัก 2 บ่อ รวมความจุประมาณ 120,000 ลบ.ม. แต่มีปริมาณการผลิตน้ำ ประมาณวันละ 600 ลบ.ม. ซึ่งสามารถใช้ได้พอสมควร	น้ำชลประทานที่ทางบริษัทได้สัญญามา คือ ปริมาณ 363 ล้านลบ.ม/ปี และทางบริษัทได้จัดหามาเองอีก 27 ล้านลบ.ม/ปี และกรณีแม่น้ำบางปะกงที่ทางบริษัทดำเนินการสูบนั้นจะสูบเฉพาะในช่วงฤดูฝนเท่านั้น
crop/Demand for water	คนในกลุ่มส่วนใหญ่ปลูกพืชสวน เช่น มังคุด ซึ่งต่างจากคนนอกกลุ่มที่นิยมปลูกยางพารา	มังคุด ทุเรียน ลำไย	อาชีพหลักของชาวบ้าน คือ การเลี้ยงกุ้งด้วยน้ำกร่อย ส่วนช่วงน้ำจืดจะทำนา ควบคู่กับการทำอวนเคยและทำกะปิหลักในช่วงน้ำตาย รวมไปถึงการทำตับจากขาย	ปลูกข้าวเป็นหลัก เริ่มมีการปรับตัวทำเกษตรผสมผสาน คือการเพิ่มการปลูกพืชผักตามรอบบ่อเก็บน้ำในพื้นที่ หรือขุดร่องสวน	ปลูกลำไยเป็นหลัก ในอดีตมีการปลูกอ้อย ข้าวโพด และยางพารา แต่ปัจจุบันได้ทำการตัดโค่นไปจนเกือบหมด	ส่วนใหญ่เป็นพืชสวน เช่น ทุเรียน ลำไย มังคุด	-พื้นที่สามารถปลูกยูคาลิปตัสได้ตลอดทั้งปี -สับปะรด ยางพารา มันสำปะหลัง ขนุน มะม่วง และกล้วย ซึ่งชาวบ้านเริ่มหันมาปรับรูปแบบการทำการเกษตรผสมผสานกันมากขึ้น -เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา -มีสัดส่วนการทำนาและสวนมากที่สุด	บริเวณพื้นที่มีทั้งภาคอุตสาหกรรม อาทิ โรงงานกระดาษ ฟาร์มหมู และในพื้นที่ชุมชนที่มีการเลี้ยงปลากระชังและกุ้งขาว (น้ำจืด) และมีการเลี้ยงกุ้งกุลา(โดยมีการซื้อน้ำเค็มจาก บริเวณแม่น้ำแม่กลอง)	ข้าว ปลากระชัง	เกษตรกรเริ่มหันมาปลูกไม้ยืนต้นมากกว่าการทำนาข้าว เพราะได้ราคาที่ดีกว่า ทำให้มีความต้องการใช้น้ำที่แตกต่างกันมาก
ใน/นอกเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน	-	ในเขตชลประทาน	นอกเขตชลประทาน	นอกเขตชลประทาน	นอกเขตชลประทาน	เขตชลประทาน	เขตชลประทาน	-

ลุ่มน้ำภาคตะวันออก											
ประเด็น	หมู่บ้าน					หน่วยงาน					
	กลุ่มผู้ใช้น้ำอ่างเก็บน้ำวังปลาหมอ อ.เขาสมิง จ.ตราด	กลุ่มผู้ใช้น้ำโครงการน้ำดิบแสลง-เขาวัว อ.เมือง จ.จันทบุรี	ตัวแทนผู้ดำเนินการสร้างเพจบางปะกง ลุ่มน้ำแห่งชีวิต อ.บ้านโพธิ์ จ.ฉะเชิงเทรา	กลุ่มผู้ใช้น้ำบางขนาก-ท่าไข่ อ.คลองเขื่อน จ.ฉะเชิงเทรา	ผู้ใหญ่บ้าน ม.8 และกลุ่มผู้ใช้น้ำนอกเขตชลประทานสระแก้ว (คลองพระสทึง) ต.ปะตง อ.สอยดาว จ.จันทบุรี	ผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรี	ผู้ทรงคุณวุฒิคณะกรรมการลุ่มน้ำบางปะกง ต.ลาดกระทิง อ.สนามชัยเขต จ.ฉะเชิงเทรา	เครือข่ายเฝ้าระวังคุณภาพน้ำปราจีนบุรี ณ อบต.บ้านสร้าง อ.บ้านสร้าง จ.ปราจีนบุรี	สำนักงานชลประทานปราจีนบุรี อ.เมือง จ.ปราจีนบุรี	โครงการแผนกจัดสรรน้ำ บริษัทจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำภาคตะวันออก จำกัด
รูปแบบกลุ่มผู้ใช้น้ำ	กลุ่มพื้นฐาน	กลุ่มพื้นฐาน	กลุ่มพื้นฐาน	กลุ่มพื้นฐาน	กลุ่มพื้นฐาน	หน่วยงานภาครัฐ	กลุ่มผู้ใช้น้ำ	กลุ่มบริหาร	หน่วยงานภาครัฐ	กลุ่มผู้ใช้น้ำ
กติกาของกลุ่ม	-ค่าน้ำและบำรุงฝาย โดยจ่ายผ่านเงินกองกลางที่เรียกเก็บกันภายในกลุ่มผู้ใช้น้ำ ในอัตราไร่ละ 300 บาท -บันทึกมิเตอร์และจ่ายค่าไฟตามปริมาณการใช้น้ำ	เก็บจากสมาชิกเบ็ดเสร็จปีละ 8,000 บาท/ตาน้ำ (รวมค่าไฟและค่าซ่อมบำรุง) หากเหลือใช้จะทำการแจ้งสมาชิกในที่ประชุม และเก็บทบยอดไปใช้ในปีต่อไป โดยการเก็บจะเก็บก่อนในช่วงเริ่มฤดูการทำการเกษตร	ไม่มีข้อมูล	ยังสรุปไม่ได้ (เนื่องจากชาวบ้านยังไม่เข้ามาสนับสนุน อีกทั้งในเรื่องของความเคยชินที่ไม่ต้องจ่ายเงิน รวมไปถึงปริมาณน้ำที่ไม่แน่นอน)	ยังสรุปไม่ได้ (แต่ภายในหมู่บ้านมีกลุ่มออมทรัพย์ของกองทุนหมู่บ้าน และมีกลุ่มผลิตลำไยคุณภาพ)	ไม่มีข้อมูล	ยังสรุปไม่ได้แน่ชัด เรื่องเก็บค่าน้ำเป็นเรื่องที่ทางเกษตรกรไม่ต้องการ เพราะว่าในบริบทของน้ำหากเป็นในเรื่องของการผลิตที่มี ผลตอบแทนที่สูงมาก ทำให้ “น้ำ” กลายเป็นสิ่งที่มีมูลค่ามากขึ้น	ขึ้นอยู่กับการตกลงหารือกันระหว่างผู้ใช้น้ำ	แม่น้ำปราจีนบุรียังไม่ได้ประกาศเป็นเขตทางน้ำชลประทาน ยังไม่มีการเก็บเงิน “ค่าชลประทาน”	ทางบริษัทจะมีค่าใช้จ่ายในเรื่องของค่าไฟฟ้าจากการสูบน้ำ (อัตราค่าใช้จ่ายที่ต้องจ่ายให้กับทาง กรมชลประทาน 50 สตางค์/หน่วยที่ใช้) บิลจะออกทุกเดือนผ่านมิเตอร์ และยิ่งใกลจะยิ่งค่าไฟแพง และสำหรับคุณภาพน้ำดิบที่ทางบริษัทขายจะมี 2 แบบด้วยกัน คือ 1) น้ำดิบที่ไม่ผ่านกรอง 13 บาท/หน่วย และ 2) น้ำดิบที่กรองแล้ว(ไม่ใส่คลอรีน) 16 บาท/หน่วย
การจัดการน้ำช่วงขาดแคลน	แนวทางการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ คือ การสร้าง Springway ขึ้นมาเหนือขอบอ่างเก็บน้ำเพิ่มอีก 1 เมตร ซึ่งจะสามารถเพิ่มความจุอ่างเก็บน้ำมากขึ้นอีก 1.5 เมตร	ขอความช่วยเหลือจากภาครัฐในการเข้ามาช่วยการดำเนินการสร้างเขื่อน หรือสร้างแหล่งกักเก็บน้ำอื่นๆ เนื่องจากปัญหาด้านนายทุนในพื้นที่รวมไปถึงการดำเนินการขออนุญาตกรมป่าไม้ในการสร้างแหล่งกักเก็บน้ำเขาตานก เพื่อเพิ่มพื้นที่กักเก็บน้ำในฤดูฝนและลดปัญหาอุทกภัยในจังหวัดจันทบุรี	ไม่มีการจัดการน้ำในช่วงขาดแคลน	จากการจัดสรรน้ำแบบรอบเวร ช่วยให้เกษตรกรในพื้นที่ทำนาได้เร็วขึ้น และลดความเสี่ยงในการเจอภัยแล้ง หากมีน้ำกักเก็บเพียงพอสามารถจัดสรรน้ำเพื่อทำนาปรังได้ 1 ครั้งต่อปี น้ำที่เหลือจากการจัดสรร ไว้สำหรับเกษตรผสมผสาน หรืออุปโภคบริโภค ในสถานการณ์น้ำเค็มบุกเข้าคลอง เกษตรกรต้องปรับเปลี่ยนพื้นที่ โดยใช้พื้นที่นาไว้เลี้ยงกุ้งแทน หรือลดจำนวนเดือนการทำนาให้น้อยลงเพื่อผลตอบแทนที่ดีที่สุด	การสร้างแหล่งกักเก็บน้ำใหม่เพื่อเพิ่มพื้นที่ในการกักเก็บ	แนวคิดในการสร้างอ่างเก็บน้ำถือว่าเป็นไปได้ยาก เนื่องจากปัญหาการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ของเขตอุทยานแห่งชาติ หรือเขตป่าสงวนแห่งชาติ ทำให้ปัจจุบันยังไม่มีการจัดการน้ำให้เกษตรกรในช่วงขาดแคลน	ไม่มีการจัดการน้ำในช่วงขาดแคลน	การขุดลอกโดย อบต.ในบางพื้นที่ (แต่ยังขาดงบประมาณ) โดยได้รับงบจาก กฟผ. (ประมาณ 10 ล้าน) มาขุดบ่อเก็บ น้ำ/สระน้ำประมาณ 37 ไร่ เพื่อกักเก็บน้ำ 200,000 ลบ.ม. ซึ่งจะมีเพียงพอสำหรับการอุปโภคบริโภคเท่านั้น และตอนนี้มีโครงการสร้างระบบประปาเพื่อส่งไปยังหมู่บ้านต่างๆในพื้นที่ ซึ่งอาศัยน้ำฝนที่ไหลจากทุ่งมายังสระเก็บน้ำ	หากปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำใดไม่เพียงพอ จะดำเนินการสูบน้ำจากลุ่มน้ำปราจีนเข้าอ่างเก็บน้ำฯ นั้นๆ เพื่อช่วยเหลือพื้นที่ชลประทาน	การสำรองน้ำของบริษัทวิธีการหาน้ำเผื่อจากความต้องการใช้น้ำของลูกค้าไว้ 20-25% (เป็นสัดส่วนสำหรับ 3 เดือนของ ปริมาณน้ำทั้งหมด และสูบ/กักเก็บในช่วงหน้าฝน) และมีการสร้างอ่างเพื่อเก็บน้ำฝนไว้บ้างเพียงเล็กน้อย แต่ส่วนใหญ่มักจะทำการขอจากกรมชลประทานมากกว่าเพราะมีความมั่นคงกว่า
วิธีการจัดสรรน้ำ	การจัดสรรน้ำสำหรับผู้ใช้น้ำ 10 กลุ่ม มีการจัดแบ่งเวรรับน้ำ และผู้เฝ้าประตูระบายน้ำเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำที่ต้องผลัดเปลี่ยนมาทำหน้าที่เปิด- ปิด ประตูระบายน้ำ	การสูบน้ำมาใช้เพื่อการเกษตรเป็นระยะเวลา 3 เดือน โดยแบ่งการรับน้ำเป็น 3 รอบ สมาชิกผู้ใช้น้ำจะทำหน้าที่ดูแลประตูระบายน้ำ (ตาน้ำ) และเครื่องสูบน้ำบาดาล ซึ่งการใช้น้ำดาลขึ้นอยู่กับพื้นที่ที่อยู่ของชาวบ้าน (การสูบน้ำเป็นการปั๊มจากที่ต่ำขึ้นสู่ที่สูง)	ไม่มีระบบการจัดสรรน้ำ	การจัดสรรน้ำแบบจัดเวรการรับน้ำโดยผ่านการประชุมจากคณะกรรมการกลุ่มฯ และแจ้งความต้องการใช้น้ำต่อเจ้าหน้าที่ชลประทาน หากต้องการใช้น้ำวันไหน ต้องเปิด=ปิดประตูระบายน้ำวันใด สำหรับคลองซอย 3 วันต่อคลองซอย	เนื่องจากการปริมาณน้ำฝนที่กักเก็บไม่เพียงพอต่อความต้องการ ดังนั้นเกษตรกรจึงดูดน้ำจากฝาย ทั้งนี้ปริมาณน้ำที่ได้นั้นขึ้นอยู่กับระยะทางที่ห่างจากตัวบ้านและฝาย (พื้นที่ใกล้ฝายก็จะได้น้ำเยอะ และลดหลั่งกันไปตามระยะทางของที่ตั้ง)	ไม่มีข้อมูล	จัดลำดับความสำคัญของการจัดสรรน้ำ คือ การรักษาระบบนิเวศเป็นอันดับต้นๆ เพราะด้านนี้มีความสำคัญ และสัมพันธ์กับทุกภาคส่วน จากนั้นเป็นด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมในลำดับถัดไป	พื้นที่ชลประทานบางส่วน มีระบบส่งน้ำคลองซอย ส่วนพื้นที่นอกเขตชลประทานจะใช้วิธีการสูบน้ำจากแม่น้ำ	แม่น้ำปราจีนบุรีไม่มีการผูกอำนาจการใช้น้ำ หรือบุคคลมีสิทธิในการเข้าถึงน้ำได้ ทางจังหวัดดำเนินการโดยให้คณะกรรมการลุ่มน้ำฯ ออกใบอนุญาตการใช้น้ำ ในฤดูน้ำหลากสามารถใช้น้ำได้ 4 เดือน ส่วนฤดูแล้งห้ามสูบน้ำ	ตามหลักการจัดสรรน้ำของกรมชลประทาน คือ การเรียงลำดับความสำคัญการใช้น้ำ โดยจัดสรรน้ำภาคเกษตรอันดับแรก ด้านอุปโภค-บริโภคอันดับสอง และอุตสาหกรรมอันดับสาม หากบริษัทได้รับการจัดสรรน้ำน้อย จำเป็นต้องซื้อน้ำดิบจากกรมชลประทานมาเพื่อผลิต
บทลงโทษ	การทำสัญญาหากมีปัญหาเรื่องน้ำเกิดขึ้นย่อมส่งผลต่อการค้าขายได้ จนอาจถึงขั้นทำการยกเลิกสัญญา	กรณีเกษตรกรแอบเปิดประตูระบายน้ำ มีโทษปรับ 4 – 5 หมื่นบาท และยกเลิกสิทธิ์ในการร่วมใช้น้ำกัน 1-2 ปี	ไม่มีบทลงโทษ	ไม่มีบทลงโทษ	ไม่มีบทลงโทษ	ไม่มีบทลงโทษ	ไม่มีบทลงโทษ	ขึ้นอยู่กับการตกลงกันร่วมกัน	ไม่มีบทลงโทษ	ไม่มีบทลงโทษ

ลุ่มน้ำภาคตะวันออก											
ประเด็น	หมู่บ้าน					หน่วยงาน					
	กลุ่มผู้ใช้น้ำอ่างเก็บน้ำวังปลาหมอ อ.เขาสมิง จ.ตราด	กลุ่มผู้ใช้น้ำโครงการน้ำดิบแสลง-เขาวัว อ.เมือง จ.จันทบุรี	ตัวแทนผู้ดำเนินการสร้างเพจบางปะกง ลุ่มน้ำแห่งชีวิต อ.บ้านโพธิ์ จ.ฉะเชิงเทรา	กลุ่มผู้ใช้น้ำบางขนาก-ท่าไข่ อ.คลองเขื่อน จ.ฉะเชิงเทรา	ผู้ใหญ่บ้าน ม.8 และกลุ่มผู้ใช้น้ำนอกเขตชลประทานสระแก้ว (คลองพระสทึง) ต.ปะตง อ.สอยดาว จ.จันทบุรี	ผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรี	ผู้ทรงคุณวุฒิคณะกรรมการลุ่มน้ำบางปะกง ต.ลาดกระทิง อ.สนามชัยเขต จ.ฉะเชิงเทรา	เครือข่ายเฝ้าระวังคุณภาพน้ำปราจีนบุรี ณ อบต.บ้านสร้าง อ.บ้านสร้าง จ.ปราจีนบุรี	สำนักงานชลประทานปราจีนบุรี อ.เมือง จ.ปราจีนบุรี	โครงการแผนกจัดสรรน้ำ บริษัทจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำภาคตะวันออก จำกัด
ความเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น	การประชุมร่วมกับหน่วยงานทางภาครัฐ คือ กรมชลประทาน และร่วมประชุมคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนตำบล	การประชุมร่วมกับหน่วยงานทางภาครัฐ คือ กรมชลประทาน และหน่วยงานท้องถิ่น คือ เทศบาลแสลง	ไม่มีการเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น แต่มีการร้องเรียนเรื่องการเพิกถอนการสร้างไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	ไม่มีการเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น	ไม่มีการเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น	ไม่มีการเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น	ไม่มีการเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น	ไม่มีการเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น แต่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ได้แก่ จากนักวิชาการของกรมควบคุมมลพิษ กรมโรงงานอุตสาหกรรม และกรมชลประทาน	ไม่มีการเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น	ปริมาณความต้องการใช้น้ำของ EEC แบ่งเป็น 1) การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค 2) การนิคมอุตสาหกรรม และ 3) East Water โดยทุกภาคส่วนมีความประสงค์ต้องการใช้น้ำต้องทำเรื่องขอการใช้น้ำไปยังกรมชลประทานที่ 9
การใช้ข้อมูลในการจัดการ	ปริมาณการใช้น้ำของพืชแต่ละชนิด และศักยภาพของแหล่งกักเก็บน้ำ เพื่อให้สามารถขยายออกไปได้	แหล่งกักเก็บน้ำในพื้นที่ ช่วงฤดูการทำการเกษตร และค่าใช้จ่ายการจัดสรรน้ำ	ลักษณะของพื้นที่ที่มีความเค็มเนื่องจากการหนุนของน้ำทะเล ผลกระทบภายนอก เช่น อุตสาหกรรม รวมทั้งแนวโน้มการแข่งขันสินค้าประมงประเภทกุ้งต่อประเทศเพื่อนบ้าน	ลักษณะพื้นที่ ตลอดจนการทนความเค็มของพันธุ์ข้าวที่ปลูกในพื้นที่ และความเต็มใจในการจ่ายเงินค่าน้ำ/ค่าไฟของผู้ใช้	ปริมาณความต้องการใช้น้ำ ลักษณะของพื้นที่ที่ไม่มีแหล่งน้ำไหลผ่าน จึงจำเป็นต้องมีแหล่งน้ำใหญ่ไหลผ่าน คลองหินเพลิง เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้น้ำได้	ลักษณะภูมิอากาศ รวมทั้งแหล่งกักเก็บน้ำขนาดกลาง และพฤติกรรมของคนในพื้นที่	วิเคราะห์พิจารณาต้นน้ำ โดยการใช้แผนที่น้ำผ่านกรมอุตุนิยมวิทยา การเก็บตัวอย่างคุณภาพของแม่น้ำบางปะกง เพื่อนำมาวิเคราะห์ในการจัดสรรน้ำก่อนการเพาะปลูก และเพื่อระบบนิเวศในพื้นที่	คุณภาพน้ำในแม่น้ำ ช่วงระยะเวลาในการปล่อยน้ำทิ้ง	ปริมาณน้ำ และแหล่งกักเก็บน้ำ	ลักษณะของปริมาณความต้องการใช้น้ำในกิจกรรมต่าง ๆ
นิยามความเป็นธรรม	คนทุกคนจะต้องได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ รวมถึงการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในพื้นที่ของตนเอง	เกษตรกรต้องได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ รวมไปถึงการบริหารจัดการน้ำเพื่อให้เพียงพอต่อการใช้และแหล่งกักเก็บน้ำเพียงพอต่อทุกคน	สิทธิในการใช้พื้นที่อย่างถูกต้อง เหมาะสม และเป็นธรรมกับทุกฝ่ายมากที่สุด	การจัดสรรหาน้ำให้เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกรรวมทั้งการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการบริหารจัดการน้ำ	ช่วยผลักดันการจัดสรรพื้นที่กักเก็บน้ำให้เพียงพอต่อความต้องการของกลุ่มผู้ใช้น้ำ	การแก้ไขปัญหาที่ตรงจุด รวมทั้งการพัฒนาในพื้นที่นั้นๆ	การส่งเสริมการทำงานอย่างเป็นระบบเพื่อให้สอดคล้องกับภาพรวมของพื้นที่	การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำทั้งหน่วยงานและประชาชน	ประชาชนได้รับการจัดสรรน้ำให้เพียงพอตามความต้องการ	การกระจายการจัดสรรน้ำไปยังกลุ่มผู้ใช้อย่างเป็นระบบและทั่วถึง

ลุ่มน้ำภาคกลาง												
ประเด็น	หมู่บ้าน											
	กลุ่มผู้ใช้น้ำ JMC 1 (แพรกหนามแดง)	กลุ่มผู้ใช้น้ำ JMC แม่กลอง	ตัวแทนภาคประชาชนในคณะกรรมการลุ่มน้ำป่าสัก	ชมรมอนุรักษ์แม่น้ำท่าจีน	กลุ่มผู้ใช้น้ำพลังงานไฟฟ้าหมู่ 4 โคกพระ	กลุ่มผู้ใช้น้ำเขตลุ่มบึงบอระเพ็ด จ.นครสวรรค์	กลุ่มผู้ใช้น้ำคลองสองขวาพัฒนา อ.มโนรมย์ จ.นครสวรรค์	กลุ่มรวมพลังเกษตรชีวภาพบ้านนาดู อ.มักไม้จ.พระนครศรีอยุธยา	ผู้ใหญ่บ้าน ต.ดอนไผ่ อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี	ชมรมธุรกิจการท่องเที่ยวแก่งกระจาน จ.เพชรบุรี	กลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทานบางจาก-หนองปลาไหล โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเขื่อนเพชร
ภูมิประเทศ/กายภาพ	ในอดีตในพื้นที่น้ำมีคุณภาพดีแต่พอมีการสร้างเขื่อนที่เมืองกาญจนบุรี (พ.ศ. 2517) ปริมาณน้ำจืดลดลง เนื่องจากมีการเก็บกักน้ำ ในช่วงนั้นเกิดภาวะฝนแล้งต่อเนื่อง ทำให้เกิดภาวะน้ำเค็มรุกเข้ามาพื้นที่แพรกหนามแดง	พื้นที่ลุ่มน้ำแม่กลองมีลักษณะ "น้ำลักจืดลักเค็ม" (หรือ น้ำกร่อย) ที่เหมาะกับการเพาะปลูกมะพร้าว ชมพู่ ส้มโอ ลิ้นจี่ นอกจากนี้บริเวณปากแม่น้ำแม่กลอง ยังมีปลาจำนวนมาก เช่น ปลาทูที่มาอาศัยอาหารหรือแพลงตอน (หรือปลาอิ่เกี๊ยะ ที่เป็นอาหารของปลาทู) กุ้ง หอย ปู	พื้นที่ทางตอนเหนือของจังหวัดมีลักษณะเป็นอ่างกระทะ บริเวณอ.โคกเจริญ , อ.โคกสำโรง (โคก หมายถึง เนิน) เมื่อฝนตกทุกในพื้นที่อับ เนื่องจากพื้นที่มีภูเขา น้ำฝนจะไหลลงสู่พื้นที่ที่อยู่ต่ำกว่า เช่น อ.บ้านหมี่ อ.ท่าวุ้ง จึงเหมาะแก่การกักเก็บน้ำมากกว่าการอยู่อาศัย แต่การจัดสรรและออกเอกสารสิทธิและปริมาณประชากรที่เพิ่มขึ้นจึงเกิดการย้ายถิ่นเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่ดังกล่าวมากขึ้น แต่โดยภาพรวม จ.ลพบุรีถือว่าเป็นพื้นที่ที่แห้งแล้ง	ชมรมอนุรักษ์แม่น้ำท่าจีนมีมาแล้ว 15 ปี หลังจากมีชมรมมา ได้ 3 ปีก็ได้มีการจดทะเบียนเป็นมูลนิธิ ซึ่งแม่น้ำท่าจีนไหลผ่าน 4 จังหวัด คือ ชัยนาท สุพรรณบุรี นครปฐม และสมุทรสาคร แม่น้ำท่าจีนตอนล่างเส้นทางน้ำจะค่อนข้างคดเคี้ยว คลองฝั่งลุ่มน้ำท่าจีนตะวันออก(เจ้าพระยาตะวันตก)จะมีคลองเชื่อมต่อจากแม่น้ำเจ้าพระยามาแม่น้ำท่าจีนเป็นคลองแนวขวางหลายสาย และช่วงรอยต่อของน้ำเค็มจะหนุนขึ้นมาถึงแถบอ.บางคนที อ.สามพราน อ.นครชัยศรี เนื่องจากแม่น้ำท่าจีนไม่ลึกมาก ประมาณ 1 เมตรกว่า ทำให้น้ำทะเลหนุนขึ้นมาลึกเกือบ 100 กม พอน้ำลดเกิดปัญหาการเร่งระบายน้ำจืด และยังทำให้ระบบนิเวศชายฝั่งปรับตัวไม่ทัน	วิสาหกิจชุมชนบ้านแจงงาม ตั้งอยู่ที่ หมู่ 4 บ้านแจงงาม อ.แจงงาม อ.หนองหญ้าไซ จ.สุพรรณบุรี ทิศเหนือติดกับลำห้วยกระเสียว อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี ในส่วนของหมู่ที่ 4 บ้านแจงงาม นั้น มีพื้นที่ทั้งหมด 7,432 ไร่	เดิมเป็นพื้นที่ราบลุ่มมีลำคลองเล็กๆ ไหลผ่านและประกอบไปด้วยหนองน้ำหลายแห่ง เมื่อถึงฤดูฝนจะมีน้ำทางเหนือไหลหลากทำให้บริเวณบึงบอระเพ็ดมีน้ำท่วม เป็นบริเวณกว้างขนกลายเป็นทะเลสาบ น้ำจืดขนาดใหญ่ และในหมู่ 4 นี้มีประชากรทั้งหมด 130 ครัวเรือน มีอาชีพที่หลากหลาย สำหรับฝั่งที่อยู่ติดบึงบอระเพ็ดมีการใช้พื้นที่ทำนาและทำบ่อปลา มักไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ชาวบ้านบางส่วนมีหนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือ น.ส.3 บางส่วนเป็นพื้นที่เขตบึง แต่อีกฝั่ง (อยู่หมู่ 4 เหมือนกัน) จะใช้พื้นที่ทำไร่เป็นหลักและมีโฉนดที่ดินของตนเอง แต่ด้วยความที่มีกลุ่มอาชีพที่หลากหลาย ทำให้ยากแก่การบริหารจัดการ	คลองสองขวาพัฒนามีเขตรัศมีคลอง 200 ม. "คลองชัยนาทป่าสัก" เป็นคลองชลประทานที่ผันน้ำระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยากับแม่น้ำป่าสัก ตั้งอยู่ใน จ.ชัยนาท ทำหน้าที่รับน้ำหน้าเขื่อนเจ้าพระยาเพื่อส่งให้ทุ่งเจ้าพระยาฝั่งตะวันออก โดยผ่านโครงการชลประทาน 4 โครงการ คือ โครงการส่งน้ำฯ มโนรมย์ โครงการส่งน้ำฯ ช่องแค โครงการส่งน้ำฯ โคกกระเทียม และโครงการส่งน้ำฯ เรือนราง มีความยาว 133 กม. น้ำถูกปล่อยมาเพื่อเพื่อรักษาระบบนิเวศ หล่อเลี้ยงดูคลอง ป้องกันการทรุดตัวของดิน	ตำบลนาดู อำเภอมักไม่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอมักไม่ สภาพพื้นที่เป็นพื้นที่ราบลุ่มมีคลองธรรมชาติตัดผ่านกลางตำบลเมื่อถึงฤดูน้ำหลากจะมีน้ำท่วมพื้นที่ทุกปี เนื่องจากพื้นที่นี้เป็นพื้นที่อ่างกระทะ ชาวบ้านประกอบอาชีพทำนา เป็นหลักทั้งนาปีและนาปรัง	หมู่ 1 ต.ดอนไผ่ เป็นพื้นที่ลุ่มภูมิประเทศมีลักษณะ เป็นท้องกระทะจึงค่อนข้างมีความอุดมสมบูรณ์ มีประชากร 200 กว่าหลังคาเรือน ชาวบ้านมีอาชีพทำการเกษตรเกือบทั้งหมด การใช้น้ำในการเกษตรอาศัยน้ำจากคลองดำเนินสะดวกที่รับน้ำสนับสนุนจากชลประทาน โดยน้ำไหลมาจาก 2 ทาง คือ (1) ทางแม่น้ำแม่กลอง ตัดเข้าคลองดำเนินสะดวกที่ประตูน้ำบางนกแขวก และอีกด้านคือ (2) ทางแม่น้ำท่าจีน คลองดำเนินสะดวกมีความกว้างไม่เกิน 25 ม. มีขนาดเล็กมากเมื่อเทียบกับแม่น้ำแม่กลอง ตอนปลายคลองดำเนินสะดวกไหลออก ทะเลทาง อ.กระทุ่มแบน และ อ.เมาชัย จ.สมุทรสาคร	แก่งกระจาน เป็นเขื่อนดิน มีความจุ 710 ล้าน ลบ.ม. มีการระบายน้ำผ่าน เทอร์ไบน์ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิต สามารถผลิตกระแสไฟฟ้าได้ 58 ล้านยูนิต/ปี กำลังการผลิต 19,000 กิโลวัตต์ น้ำดังกล่าวถือเป็นน้ำต้นทุนที่ใช้หล่อเลี้ยงแม่น้ำเพชรบุรี มีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากมายที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจธรรมชาติ เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์อยู่ตลอดเวลา เพราะคนในพื้นที่ตระหนักดีอย่างยิ่งต่อสภาพป่าในพื้นที่ที่เป็นแหล่งต้นน้ำ ป่ามีผลต่อระบบน้ำ หากสภาพป่าเสื่อโทรมลง ปริมาณน้ำสะสมก็จะลดลงตามไปด้วย เมื่อน้ำเหือ่อเขื่อนแห้ง จะส่งผลกระทบต่อทุกคนไม่ว่าอยู่ส่วนใดอย่างแน่นอน ทุกคนจึงร่วมมือกันอนุรักษ์ป่าและน้ำในพื้นที่เป็นอย่างดี ทำให้น้ำที่มีคุณสมบูรณ์	เขื่อนเพชร เปิดระบายน้ำลงแม่น้ำเพชรบุรี 125.02 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที หรือวันละ 10.8019 ล้านลูกบาศก์เมตร เปิดน้ำเข้าคลองส่งน้ำสายใหญ่ 4 สาย รวม 31.02 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที รวมทั้งสิ้น 156.04 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที ปริมาณฝนเฉลี่ยในพื้นที่โครงการฯ 0.0 มิลลิเมตร (สถานการณ์ปกติ) เกษตรกรส่วนที่พบข้าวมักจะเช่าพื้นที่เพื่อทำการเกษตรประมาณ 70 %
ปัญหาที่พบในพื้นที่	ปัญหาการทิ้งน้ำ การยกประตูระบายน้ำ และปัญหาการปล่อยน้ำจากโรงงานในช่วงฤดูน้ำหลากที่มีการดูดเก็บน้ำไปใช้ก่อนในช่วงที่มีการปล่อยน้ำเพื่อรักษาระบบนิเวศน์และใช้ในการผลักดันน้ำเค็ม	ปัญหาการแบ่งน้ำ	ปัญหาการการแย่งน้ำของโรงงานจากเกษตร ปัญหาการปลูกบ้านล้ำคลอง จนก่อให้เกิดน้ำท่วมพื้นที่ในช่วงน้ำหลาก	ในกรณีน้ำจืดที่ได้รับการปล่อยให้พื้นที่ดันน้ำ กลางน้ำ ปลาอร่อย ในช่วงน้ำน้อยได้รับผลกระทบเนื่องจากตนไม่ได้เป็นพื้นที่ดันน้ำ และในช่วงน้ำเยอะก็ไม่ได้มีสิทธิในการจัดการน้ำ เนื่องจากคลองต่างๆล้วนสูบน้ำเพื่อมาลงแม่น้ำท่าจีนตอนกลาง จนในที่สุดเมื่อน้ำทะเลขึ้น น้ำจะไม่สามารถไหลลงสู่ทะเลได้ทำให้คนในพื้นที่ไม่สามารถกั้นไหว กระทั่งน้ำท่วมทั้งพื้นที่ในที่สุด	ปัญหาขาดแคลนน้ำรุนแรง และได้ปลักน้ำจากเขื่อนกระเสียว	พื้นที่ชุมแสงและท่าตะโกจะใช้ระบบคลองที่ลอกไว้สูงและมีขนาดใหญ่ สามารถกักน้ำไว้ได้มากจนอาจเหลือลงมาถึงบึงบอระเพ็ดน้อย และเมื่อได้รับน้ำระดับน้ำในบึงจะเพิ่มขึ้นจนกระทั่งล้นฝาย ภาวะล้นฝายนี้เกิดขึ้นเป็นปกติยกเว้น 2 ปีที่ผ่านมา	ปัญหา "การบริหารจัดการแบบจัดรอบเวร"เนื่องจากชาวนาไม่ได้ต้องการใช้น้ำพร้อมๆ กัน และระบบคูคลองที่ตื้นเขิน ปล่อยน้ำเข้าคูคลองแต่ปล่อยคลองก็ยังไม่ได้น้ำ	เนื่องจากพื้นที่เป็นพื้นที่ปลายน้ำ จึงส่งวผลให้เมื่อมีน้อยน้ำไหลมาไม่ถึงพื้นที่ และในพื้นที่ยังมีปัญหา "เกษตรกรรายใหญ่เอาเปรียบรายย่อย" ด้วยเครื่องมือและอุปกรณ์ทำการเกษตรที่มี ความพร้อมมากกว่าทำให้เกิดความคล่องตัวมากกว่าโดยเปรียบเทียบในการแย่งแย่งทรัพยากรโดยเฉพาะช่วงที่มีปริมาณน้ำน้อย	ปัญหาน้ำเค็มลุกล้ำ เนื่องจากเมื่อได้รับน้ำจัดสรรน้อยจนน้ำทะเลสูงกว่า	ยังไม่พบปัญหาเกี่ยวน้ำเท่าที่ควร มีเพียงการเพิ่มขึ้นของการติดตั้งเครื่องสูบน้ำของชาวสวนในพื้นที่ที่มีอัตราเพิ่มสูงขึ้น	ในพื้นที่จะมีปัญหาเกี่ยวกับการใช้น้ำน้อย เนื่องจากหลังมีการตั้งกลุ่มบริหารจัดการขึ้น ทำให้มีการดูแลและเข้าถึงเกษตรกรได้ครบทุกราย และในการใช้น้ำเกษตรกรในพื้นที่รู้อยู่แล้วว่าตนต้องประหยัดน้ำ และเมื่อมีการติกาต่างๆส่วนใหญ่ก็ทำตามกติกา เช่น เมื่อปล่อยน้ำให้ปลายน้ำ ต้นน้ำก็ทำหน้าที่ดีปิดประตูให้น้ำไหลไปให้ถึงปลายน้ำก่อน
Supply of water	แพรกหนามแดงใช้น้ำประปา ซื้อน้ำถังกิน ใช้น้ำคลองประกอบอาชีพอย่างเดียว โดยตำบลนี้มีทั้งหมด 40 คลอง และมีประตูน้ำที่ใช้ได้ 10 ประตู	แหล่งน้ำมี 2 แห่งคือ น้ำใต้ดินและน้ำบนดิน น้ำหลักจะมาจากแม่น้ำแม่กลอง	น้ำธรรมชาติที่มาจากการกักเก็บของกรมชลประทาน	น้ำจากแม่น้ำท่าจีน และมีคลองที่ได้รับการประเมินเป็นแก้มลิงด้วย	มีแหล่งน้ำเพื่อเกษตรกรรม และการอุปโภค/บริโภค ได้แก่ (1) มีแหล่งน้ำห้วยกระเสียวไหลผ่าน โดยได้รับน้ำจากเขื่อนดิน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรีเกษตรกรสามารถนำน้ำมาใช้ประโยชน์ได้บางส่วน (2) มีการเจาะบ่อบาดาล เพื่อนำมาใช้ในการเกษตรจำนวน 384 บ่อ จำนวนระดับน้ำได้ดิน 30-50 เมตร (3) การสูบน้ำด้วยเครื่องสูบน้ำจากลำห้วยกระเสียว ซึ่งเกษตรกรสูบน้ำใช้เองในฤดูแล้ง (สูบด้วยพลังงานไฟฟ้า หมู่ที่ 3,4,7)	น้ำในบึงบอระเพ็ดจะอาศัยน้ำฝน และคอยอาศัยน้ำจากแม่น้ำน่าน ซึ่งปกติระดับน้ำในบึงจะขึ้นอยู่กับน้ำที่ผันมาจากพื้นที่ตอนบนด้วย หลังจากที่ตอบบนกักเก็บน้ำไว้ทำนาปีจนเก็บเกี่ยวได้แล้วจะปล่อยน้ำส่วนที่เหลือไหลลงมาสู่บึง ซึ่งบึงสามารถกักเก็บน้ำได้ตลอดปี	คลองชัยนาทป่าสัก	รับน้ำมาจากโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชัมสูตร และโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาย่านยาว จ.สิงห์บุรี (สำนักชลประทานที่ 12) ทั้งนี้ยังใช้น้ำบาดาลตามที่มาการขุดเจาะกันเองของเกษตรกร	ใช้น้ำในคลองดำเนินสะดวก โดยมีน้ำไหลจาก 2 แม่น้ำ ได้แก่ แม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำท่าจีน	แม่น้ำเพชรบุรี และเขื่อนเพชร	โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเขื่อนเพชร
crop/Demand for water	มีการทำข้าวนาปลัง และเลี้ยง กุ้ง หอย ปู ปลา	กิจกรรมการใช้น้ำของสุมนน้ำแม่กลอง ได้แก่ รีสอร์ท ที่พักอาศัย และใช้ในสถานประกอบการโรงเคี่ยวน้ำตาล และมีการทำการเกษตรโดยเป็นการทำเกษตรแบบธรรมชาติ	ส่วนใหญ่น้ำจะไปใช้ในอุตสาหกรรม และการปลูกพืช เลี้ยงปลา การท่องเที่ยว เกษตรกรรม	ทำการเกษตรเข้มข้นปลูกนาข้าว ปลูกสวน มีเลี้ยงกุ้งบางพื้นที่	ปลูกอ้อยโรงงานประมาณ 80% ของพื้นที่ทั้งหมู่บ้าน เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกอ้อยเพื่อส่งโรงงานอุตสาหกรรม	ปลูกข้าว อ้อย แตงกวา และถั่ว	ข้าว	ข้าว มีการปลูกเฉลอนบางราย	มะนาว ชมพู่ ฝรั่ง ส้มสะมุด	ข้าว ผักกูด เงาะโรงเรียน ทุเรียน กล้วย เล็บมือนาง และปาล์มน้ำมัน	ข้าว ถั่วลิสง มะนาว กล้วยหอม กล้วยน้ำว้า และผักต่างๆ
ใน/นอกเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน	นอกเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน
รูปแบบกลุ่มผู้ใช้น้ำ	กลุ่มผู้ใช้น้ำ และคณะกรรมการจัดการชลประทาน (JMC)	กลุ่มผู้ใช้น้ำ และคณะกรรมการจัดการชลประทาน (JMC)	บริหารผ่านการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ	ชมรมอนุรักษ์	วิสาหกิจชุมชนโครงการมีตรผลร่วมพัฒนาผู้ใช้น้ำ	กลุ่มผู้ใช้น้ำ	กลุ่มผู้ใช้น้ำ และพันนาเป็นคณะกรรมการกลุ่มบริหารจัดการน้ำชลประทานคลองสองขวา	กลุ่มผู้ใช้น้ำ	มีคณะกรรมการลุ่มน้ำจะดูแลภาครกรในพื้นที่ เนื่องจาก ต.ดอนไผ่ ยังไม่มีกลุ่มใดๆชัดเจน	จัดตั้งเป็นชมรม	กลุ่มบริหารการใช้น้ำ

ลุ่มน้ำภาคกลาง												
ประเด็น	หมู่บ้าน											
	กลุ่มผู้ใช้น้ำ JMC 1 (แพรกหนามแดง)	กลุ่มผู้ใช้น้ำ JMC แม่กลอง	ตัวแทนภาคประชาชนในคณะกรรมการลุ่มน้ำป่าสัก	ชมรมอนุรักษ์แม่น้ำท่าจีน	กลุ่มผู้ใช้น้ำพลังงานไฟฟ้าหมู่ 4 โคกพระ	กลุ่มผู้ใช้น้ำเขตลุ่มบึงบอระเพ็ด จ.นครสวรรค์	กลุ่มผู้ใช้น้ำคลองสองขวาพัฒนา อ.เก้าเลี้ยว จ.นครสวรรค์	กลุ่มรวมพลังเกษตรชีวภาพบ้านนาดู อ.มักใฝ่จ.พระนครศรีอยุธยา	ผู้ใหญ่บ้าน ต.ดอนไผ่ อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี	ชมรมธุรกิจการท่องเที่ยวแก่งกระจาน จ.เพชรบุรี	กลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทานบางจาก-หนองปลาไหล โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเขื่อนแพรก
กติกาของกลุ่ม	ในพื้นที่ เช่น โรงงานอุตสาหกรรม ต้องตั้งตัวเองในช่วงขาดแคลนน้ำ ซึ่งควรใช้น้ำบาดาลบ้างซึ่งมี อบต. เ เป็นผู้ดูแลการใช้น้ำบาดาล ในราคา 7 บาท/ลบ.ม.	ในพื้นที่หากมีการใช้น้ำได้ตินจะเก็บค่าน้ำ บ้านละ100 บาท เพื่อเป็นค่าบริหารจัดการ ค่าไฟค่าซ่อม อีกว่าเป็นค่าบริการโดยไม่เอากำไร และในส่วนของกิจกรรมการใช้น้ำของลุ่มน้ำแม่กลอง ได้แก่ สำหรับรีสอร์ทจะใช้น้ำประปา ค่าใช้จ่ายประมาณ 400-500 บาท/เดือน สำหรับส่วนที่พักอาศัย มีรายจ่ายค่าน้ำประมาณ 200-250 บาท/เดือน และการใช้น้ำสำหรับสถานประกอบการโรงเคี่ยวน้ำตาล มีรายจ่ายประมาณ 100-150 บาท/เดือน	มีการตั้งกติกาที่เป็นที่ยอมรับ โดยที่กติกาที่กำหนดขึ้นต้องไม่เป็นวิชาการจนห่างไกลการนำไปปฏิบัติจริงจนเกินไป ควรมีการวางระบบตั้งแต่เริ่มแรก จนเกิดความเคยชินในการปฏิบัติและยิ่งทุกคนแสเห็นประโยชน์จะยิ่งจูงใจให้มีการรักษาสิทธิ์ของตน กติกาของกลุ่มผู้ใช้น้ำจะต้องรวบรวมเงินกันเพื่อจ่ายค่าบริหารจัดการและค่าบำรุงรักษา เงินส่วนที่เหลือจะจัดตั้งในรูปกองทุนสำหรับไว้ใช้ยามจำเป็น	หากมีการขุดลอกแต่ละครั้งชาวบ้านจะลงขันกันเองไร่ละ 10 บาทเป็นค่าน้ำมันเชื้อเพลิงโดยใช้เครื่องจักรของส่วนกลาง	มีการคิดค่าไฟสูบน้ำ หน่วยละ 6 บาท กับผู้ใช้น้ำโดยคำนวณจากมิเตอร์เครื่องสูบน้ำ โดยหัวหน้ากลุ่มจะเก็บเงินเพื่อจ่ายค่าไฟให้การไฟฟ้าในราคาพิเศษของวิสาหกิจชุมชนคือหน่วยละ 3.90 บาท (ราคาปกติหน่วยละ 4.77 บาท) ส่วนต่างแบ่งเป็น ให้ค่าตอบแทนคนเก็บเงิน 80 สตางค์อีก 1 บาท สามสิบสตางค์เก็บเป็นเงินสะสมไว้ในวิสาหกิจ ทำเช่นนี้ได้สองปีสามารถสร้างเงินสะสมเก็บไว้ได้เกือบสี่หมื่นบาท	หากมีการสูบน้ำจากแม่น้ำน่านเข้าพื้นที่ซึ่งจะมีค่าใช้จ่าย แต่งบประมาณสามารถเบิกได้ แต่ง่ายต่อการครอบิชัน	สำหรับการเก็บค่าบำรุงรักษาความสะอาดคูคลอง เป็นหนึ่งในกฎระเบียบของที่นาจัดรูปที่กำหนดไว้ให้เกษตรกรเป็นผู้บริหารจัดการโครงสร้างและพื้นที่ในพื้นที่ดังกล่าวไม่ได้เป็นที่นาจัดรูป ไม่ได้ถูกประกาศโดยกรมชลประทานให้เกษตรกรต้องออกค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษา แต่ก็ไม่ได้ห้ามหากเกษตรกรจะรวมตัวกันในการดูแลพัฒนาคูคลองด้วยตนเอง	เมื่อมีการปล่อยน้ำเข้าคลองชาวบ้านแต่ละพื้นที่สามารถสูบน้ำเข้าพื้นที่นาของตนได้เลย โดยที่จะมีการเก็บเงินในกรณีที่มีการขุดตักบองร่องน้ำเพื่อมาซ่อมแซมขุดลอกโดยให้เกษตรกรจ่ายตามจำนวนไร่ที่ได้รับน้ำ	เนื่องจากในพื้นที่จะประสบปัญหาน้ำเค็มลุกจึงใช้บิ๊กแบ็ก แต่ทำให้หมู่บ้านใกล้เคียงเข้าใจผิดเรื่องของการตั้งบิ๊กแบ็ก ว่าพื้นที่หมู่ 1 นั้นเห็นแก่ตัว วางเพื่อกั้นนน้ำไว้ใช้แต่หมู่ 1 แต่สุดท้ายตัวยการเจรจาจึงได้ข้อตกลงกันและลงขันค่าน้ำมันสูบน้ำจึงได้ให้หมู่บ้านที่เดือดร้อน จนสุดท้ายหมู่บ้านดังกล่าวเข้าใจความเป็นมา จึง ให้ความช่วยเหลือด้านค่าน้ำมันเชื้อเพลิงในการสูบน้ำมากขึ้น	ในชมรมผู้ประกอบการรีสิร์ทมีการเก็บค่าทำเนียบรายปีปีละ 500 บาท	น้ำเป็นน้ำสาธารณะใช้ฟรี แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับเกษตรกรแต่ละรายว่าจะใช้น้ำในประมาณเท่าไหร่ จึงจะเพียงพอตามความต้องการใช้น้ำในพื้นที่ตน และอาจจะต้องเสียค่าน้ำมันในการสูบน้ำขึ้นใช้เองการทำนา 1 ไร่ จะต้องใช้น้ำประมาณ 1,600 ลบ.ม. แต่จะมีเก็บค่าน้ำในกรณีที่โรงงานอุตสหรรมของใช้น้ำ
การจัดการน้ำช่วงขาดแคลน	จากปัญหาเรื่องการรุกของน้ำเค็ม เนื่องจากประตูระบายน้ำไม่สามารถกันน้ำเค็มได้ จึงมีโมเดลประตูกันน้ำที่เรียนรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้าน หลักการทำงาน คือ “ถ้าน้ำเหลือ มันก็จะไหลออกไม่ต้องชักกัน เวลาน้ำทะเลขึ้น มันก็จะดันปิดเข้าไป น้ำทะเลจะเปิด ถ้าเหลือนน้อยยก เก็บ ถ้าน้ำมามากกลง ถ้าจะพ่วมยกแชวน”	ในพื้นที่จะลดปริมาณการใช้น้ำลงและพยายามประหยัดน้ำให้มาก สำหรับน้ำฝนจะกักเก็บไว้สำหรับอุปโภคบริโภค	ประกาศให้เกษตรกรหันมาปลูกพืชใช้น้ำน้อยร่วมกันมาตรการรองรับผลผลิตและอีกหนึ่ง คือ การทำ zoning ในพื้นที่ราบลุ่ม ซึ่งสามารถทำนาได้อย่างเดียวเท่านั้น ออกกฎหมายกฤษฎีกาให้เกษตรกรใช้น้ำพรีเมตีมีการเก็บภาษีจากผลผลิต หากมองว่าเป็นการเอาเปรียบคนที่จ่ายค่าน้ำอาจต้องมีการขึ้นทะเบียนเกษตรกรรายได้น้อยในรูปแบบ smart farmer เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรรายใหญ่ผ่านระบบสหกรณ์	ในสถานการณ์น้ำไม่เพียงพอเกษตรกรจะประชุมเสนอนประชาคมย่อยร่วมกัน และผลัดเปลี่ยนกันสูบน้ำ	หลังจากการทำ CSR ของโรงน้ำตาลมิตรผล ผู้ใหญ่บ้านเสนอให้โรงน้ำตาลทราบว่าเกษตรกรในพื้นที่ขาดแคลนน้ำ จึงมีโครงการให้ผันท่อส่งน้ำไปยังแปลงนา โดยขนาดท่อมีขนาดหน้ากว้างที่ชาวบ้านสร้าง แต่ปัจจุบันยังไม่สามารถใช้งานได้จริง เนื่องจากยังไม่แล้วเสร็จเกิดจากสร้างยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ เพราะการสร้างต้องได้รับการยินยอมเจ้าของแปลงด้วย โดยงบประมาณ 13.5 ล้าน โรงงานน้ำตาลสนับสนุน 10 ล้าน ที่เหลือให้ชาวบ้านออกกันเอง 1,500 บาท/ไร่ โดยสามารถผ่อนจ่ายได้ภายใน 3 ปี คิดเป็น 500 บาท/ปี โดยที่เจ้าของไร่ที่เข้าร่วมโครงการทุกไร่ยินดีจ่าย และไม่ต้องจ่ายเป็นเงินสด ใช้วิธีการหักจากราคาอ้อยหรือผลผลิตที่ขายให้โรงงานมิตรผล ในส่วนของค่าไฟสำหรับสูบน้ำก็ต้องจ่ายเป็นราคาหน่วยเดิมเหมือนที่ทำเป็นวิสาหกิจ	ในปี 2558-2559 มีการงดทำนาปรัง การงดทำนาขึ้นส่วนหนึ่งมาจากการที่กรมป่าไม้มีหนังสือแจ้งมาให้เกษตรกรงดสูบน้ำมาทำนาและขอความร่วมมือให้ปลูกพืชใช้น้ำน้อยแทน เช่น แตงกวา ชาวบ้านจึงได้เสริม นอกจากนี้ยังมีงบประมาณเสริม 200,000 บาท เพื่อการจ้างงานคนในหมู่บ้านเหมาการเพาะปลูก และน้ำน้อยต้องใช้วิธีผันน้ำ จากทั้งแม่น้ำน่าน และเขื่อนในพื้นที่คลองปลากด โดยการสูบน้ำเข้าพื้นที่โดยตรง	การแก้ปัญหา คือ ให้พื้นที่ปลายน้ำได้น้ำก่อน โดยน้ำจะถูกสูบส่งระยบบ Pumping จากคลองซับนาพ่าลัก ซึ่งคลองอยู่ในระดับต่ำกว่าเข้าสู่คลองส่งระบายน้ำ ลักษณะเป็นก้างปลาสำหรับส่งน้ำได้อย่างทั่วถึงทุกแปลงแบบระบบ Gravity ให้น้ำไหลไปตามคลองตามธรรมชาติ โดยจะเปิดน้ำผ่านต้นและกลางน้ำเพื่อให้น้ำเข้าสู่ปลายน้ำก่อนเมื่อปลายน้ำหว่านข้าวเสร็จและไม่ต้องการเปิดน้ำเข้าที่นาแล้วก็จะเปิดประตูน้ำ และถึงคิวเปิดน้ำเข้าพื้นที่กลางน้ำ จากนั้นจะปิดประตูน้ำไล่มาเรื่อยๆ จนถึงพื้นที่ต้นน้ำ	เสนอให้มีการนำน้ำจากพื้นที่สาธารณะที่มีกระจัดกระจายอยู่ในพื้นที่มาขุดเป็นหนองน้ำสำหรับกักเก็บน้ำไว้ใช้ในหน้าแล้ง และมีการเสนอแนวคิดให้เกษตรกรในพื้นที่ปรับเปลี่ยนวิธีการเพาะปลูก เช่น เมลอน ถือว่าเป็นพืชใช้น้ำน้อย โดยจะให้น้ำผ่านระบบน้ำหยด สามารถปลูกได้ทั้งปีเพราะชอบอากาศร้อน	ในช่วงที่ได้รับการจัดสรรน้ำจืดน้อยกว่าน้ำเค็มที่หนุนขึ้น เกษตรกรส่วนใหญ่ที่ทำสวนยกร่อง ซึ่งต้องสูบน้ำในคลองเข้าใช้น้ำสวนเกษตรของตน แต่ทั้งนี้น้ำที่ได้กลับเป็นน้ำเค็ม ปัจจุบันจะต้องใช้บิ๊กแบ็กเป็นตัวกั้น และใช้วิธีสูบน้ำจืดไล่น้ำเค็มเพราะพื้นที่นี้ไม่มีปัญหาขาดแคลนน้ำจืด และเกษตรกรในหมู่บ้านจะไม่ยอมให้น้ำในคลองดำเนินสะดวกลดน้อยลง เนื่องจากจะไม่ยอมให้เกิดกรณีความขัดแย้งในการเลือกใช้น้ำว่าจะใช้เพื่อสวนหรือนา เพราะในการทำสวนใช้ทั้งต้นทุนและระยะเวลาที่สูงกว่าการทำนามาก	ในช่วงขาดแคลนน้ำ เกษตรกรจะใช้ท่อน้ำแย่งสูบน้ำเข้านาของตนหรือท้านบกั้นน้ำไว้ โดยปกติต้องได้ของเขื่อนเพชรบัก มีนโยบายแจ้งข้อมูลให้เกษตรกรรับทราบนั่นคือ สามารถทำนาได้ช่วงเวลาใด หรือควรปลูกอะไรในภาวะน้ำน้อย แต่ยังมีเกษตรกรที่ฝืนทำการเกษตร ทีไม่เหมาะสมกับภาวะแล้งอยู่บ้าง การแย่งชิงน้ำกันก็ไม่ถือว่ารุนแรงมากนัก ส่วนตอนบนของเขื่อนเพชร น้ำค่อนข้างสะอาดเพราะน้ำเสียนี้จะถูกส่งไปใช้ในวังทีหัวหิน และไม่ค่อยมีปัญหาเพราะชาวบ้านช่วยกันดูแลโดยมีผู้นำหมู่บ้านช่วย ควบคุมชาวบ้านอีกที	ให้เกษตรกรทำการเกษตรเช่นเดิม แต่ให้ลดพื้นที่การเกษตรลงเพื่อให้สามารถรับน้ำได้ครบทุกรายเมื่อน้ำมีน้อยกว่าปกติ แต่เกษตรกรก็จะยังไม่เข้าใจจึงสั่งให้งดทำนาทุกพื้นที่
วิธีการจัดสรรน้ำ	จัดการประชุมทั้งในเรื่องการขอใช้น้ำของโรงงานอุตสาหกรรมและการบริหารจัดการน้ำ เพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกการดึงน้ำไปใช้ของโรงงาน รวมถึงการปล่อยน้ำเข้าพื้นที่ทำเกษตร สำหรับการบริหารจัดการน้ำให้ภาคเกษตรจะมีการประชุมเพื่อหาข้อมติของการเปิด-ปิดประตูระบายน้ำ ส่วนลำดับในการจัดสรรน้ำ คือ ด้านอุปโภค-บริโภคเป็นอันดับแรก ลำดับรองลงมา เพื่อรักษาระบบนิเวศน์เพื่อการเกษตร และด้านอุตสาหกรรม	การจัดการประชุมเพื่อบริหารจัดการน้ำ โดยข้อมูลที่ได้มาแต่ละวันซึ่งมีความไม่แน่นอน ซึ่งต้องพิจารณาตามสภาพความเป็นจริงในแต่ละวัน ถ้าเกิดฝนไม่มีมาเติมไม่ทันน้ำไม่พอจะเตือดร้อนทั้งระบบเลย ดังนั้น ต้องจัดสรรตามความจำเป็น หากในพื้นที่จะมีธุรกิจเข้ามาต้องผ่านมติการประชุมคณะกรรมการลุ่มน้ำภาคและทำหนังสือขอการใช้น้ำ เพื่อการพิจารณาของกรมทรัพยากรน้ำฯ ส่วนการจัดสรรน้ำเพื่อรักษาระบบนิเวศเป็นสิ่งจำเป็นที่สำคัญอย่างแรก ถัดมาด้านอุปโภค=บริโภค และด้านการเกษตร ตามลำดับ	การขึ้นน้ำประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1. การเกษตร รวมถึงประมงและปศุสัตว์ จะเป็นภาคส่วนที่ใช้น้ำปริมาณมากที่สุด 2. อุตสาหกรรม 3. โลจิสติกส์ 4. การท่องเที่ยว และ 5. อุปโภค - บริโภค การใช้น้ำยังไม่มีระบบในการจัดสรรน้ำในพื้นที่	การจัดสรรน้ำชลประทาน แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ อุปโภค บริโภค อุตสหากรรม และรักษาระบบนิเวศ การเปิดน้ำจากแหล่งกักเก็บในปริมาณ 20 ล้านลบ.ม./วินาทีไว้ตลอดเวลา ซึ่งช่วยในการผลักดันน้ำเค็ม และแต่ละประตูน้ำจะมีคณะกรรมการในการดูแลประตูน้ำร่วมกัน ทั้งเจ้าหน้าที่จากชลประทานและเกษตรกรผู้ใช้น้ำเป็นผู้ควบคุมประตูระบายน้ำ หากน้ำมีมากพอ ก็สามารถต่างคนต่างสูบกันได้เลย	การจัดทำเวทีประชาคมผู้ใช้น้ำจำนวน 24 ครั้งเรือน ครอบคลุมพื้นที่ 500 กว่าไร่ เพื่อวางแผนการจัดสรรน้ำของแต่ละสถานการณ์อยู่ตลอดเวลา การจัดสรรน้ำโดยให้เกษตรกรสูบน้ำคนละ 4 วัน 4 คืน ถ้าเติมก่อนก็หยุด หรือถ้าไม่เติมก็ต้องหยุด ถ้าผันตก จะให้คนละ 2 คืน 2 วัน เพื่อให้ทุกคนได้อย่างทั่วถึง ลำดับการจัดสรรน้ำกรณีที่สมาชิกจำนวนน้อยใช้วิธีการคือ ใครแจ้งก่อนได้รับน้ำก่อน เมื่อสมาชิกเยอะขึ้น ใช้วิธีการจับฉลาก เมื่อมีฝนตกหนักจะเรียกประชุมเพื่อจับฉลากทันที ปัจจุบันได้รับท่อและเครื่องสูบไหม่จากมิตรผลอาจทำให้การส่งน้ำกระจายทั่วถึงมากขึ้น เพราะสามารถส่งได้ถึงรอบละ 8 คน และการจัดทำเวทีประชาคมผู้ใช้น้ำจำนวน 24 ครั้งเรือน ครอบคลุมพื้นที่ 500 กว่าไร่ เพื่อวางแผนการจัดสรรน้ำของแต่ละสถานการณ์อยู่ตลอดเวลา	การจัดการประชุมและร่วมโหวดเพื่อหามติในการบริหารจัดการน้ำ หากหมู่บ้านใดมีพื้นที่ใกล้บึงจะมีคลองสายส่งตรงไปยังทุกหมู่บ้าน ไม่ต้องใช้คลองร่วม หรือเป็นทางผ่านของกัน แต่หมู่บ้านที่อยู่ห่างจากบึงมาก ต้องรอน้ำเดินทาง 7 - 8 กม. ทำให้การรับน้ำจะล้าบากกว่าพื้นที่ใกล้บึง	ก่อนการส่งน้ำการชมชประชาพนจะแจ้งให้ทราบล่วงหน้าก่อน 15 วัน ผ่านการเรียกประชุม การจัดสรรน้ำ คือ พื้นที่ปลายน้ำได้รับน้ำก่อน พื้นที่กลางน้ำ และต้นน้ำตามลำดับ หากเกษตรกรสูบน้ำไปประมาณ 3 - 4 วัน เกษตรกรจะสังเกตกันเองว่าน้ำไปถึงพื้นที่ใดแล้ว ถ้าน้ำถูกแจกจ่ายทั่วถึงกันตามปกติก็จะไม่เกิดปัญหา แต่หากต้นน้ำรีบใช้น้ำก่อน ปลายน้ำก็จะมาร้องเรียนให้หยุดการจ่ายน้ำกันเอง ประตูน้ำที่นี่เป็นแบบมือหมุน ใครก็สามารถมาปิดเปิดได้ ใช้การพูดคุยเจรจากันมากกว่าการใช้กติกาตายตัว ดังนั้นการปลูกข้างของเกษตรกรในพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ จึงปลูกไม่พร้อมกัน	การจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อดูแลประตูระบายน้ำ และคลองแต่ละสาย เช่น คลองไส้ไก่หรือคลองขอยที่ปล่อยมาจากคลองหลัก แต่ได้ยกเลิกระบบผู้ดูแลคลอง หลังจากนั้นชาวบ้านก็เปิด-ปิดประตูน้ำกันเอง แต่เพราะความต้องการน้ำที่ไม่ตรงกัน ปัญหาความขัดแย้งจึงเกิดขึ้นระหว่างพื้นที่นาแปลงนอกและนาแปลงใน การขายตระเบียบวินัยและการเอาวัดเอาเปรียบเป็นปัญหาที่ทำให้ความร่วมมือกันเป็นกลุ่มเกิดขึ้นไม่ได้	ในพื้นที่ไม่มีปัญหาการขาดแคลนน้ำทั้งการทำนาและการทำสวน เกษตรกรใช้วิธีการสูบน้ำจากคลอง เมื่อเกษตรกรสูบน้ำรดบนร่อง น้ำในร่องก็ซึมลงกลับสู่คลอง แม้จะมีระเหยไปบ้าง แต่ก็จะเวียนอยู่ในสวนและคลองที่ก็นี้ด้วยบิ๊กแบ็ก ผ่านหมู่ต่างๆ ออกสู่คลองดำเนินสะดวก และไหลกลับมาสู่คลองที่สูบเข้าสวน วนอยู่อย่างนี้หากไม่มีฝนตกลงมา	การจัดการของเขื่อนเพชรมีการประชุมแจ้งข่าวสารอย่างสม่ำเสมอเพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับทั้งภาคการท่องเที่ยวและเกษตรกร ทุกคนมีสิทธิการใช้น้ำ การสูบน้ำมาใช้ในปริมาณมากของต้นเชื่อนก็ไม่ได้ส่งผลต่อปลายเชื่อนอย่างชัดเจนขนาดนั้น จึงทำให้สถิติการเพิ่มขึ้นของเครื่องสูบน้ำของชาวสวนติดตั้งเพิ่มขึ้นตลอดแนวน้ำ มีการเก็บข้อมูลของเกษตรกรที่ต้องการทำนาโดยให้เกษตรกรแจ้งความต้องการน้ำ และหลังจากนั้นเจ้าหน้าที่จากชลประทานจะแจ้งข่าวสารประกาศให้ชาวนาทราบแผนการล่วงหน้าเพื่อการวางแผนการเพาะปลูก และระหว่างต้นน้ำ-ปลายน้ำ จัดเวทีแลกเปลี่ยนกันตามโอกาสเมื่อมีงบประมาณส่งมา โดยจะชุดคุยกันในเรื่องการบริหารจัดการน้ำเป็นหลัก รวมถึงมีการถกปัญหา และนำมาพัฒนาการจัดการในพื้นที่ตน	ลำดับการจัดสรรน้ำ คือ พื้นที่ปลายน้ำ กลางน้ำและต้นน้ำ ตามลำดับ โดยมีมติชัดเจนว่าเกษตรกรในพื้นที่ต้นน้ำต้องปิดประตูระบายน้ำไม่ช่วงที่ปล่อยน้ำให้พื้นที่ปลายน้ำ โดยรอบการปล่อยให้เริ่มปล่อยให้พื้นที่ปลายน้ำตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ให้ส่งน้ำ 120 วันต่อ 1 รอบของฤดูนาปรัง

ลุ่มน้ำภาคกลาง											
ประเด็น	หมู่บ้าน										
	กลุ่มผู้ใช้น้ำ JMC 1 (แพรกหนามแดง)	กลุ่มผู้ใช้น้ำ JMC แม่กลอง	ตัวแทนภาคประชาชนในคณะกรรมการลุ่มน้ำป่าสัก	ชมรมอนุรักษ์แม่น้ำท่าจีน	กลุ่มผู้ใช้น้ำพลังงานไฟฟ้าหมู่ 4 โคกพระ	กลุ่มผู้ใช้น้ำเขตลุ่มบึงบอระเพ็ด จ.นครสวรรค์	กลุ่มผู้ใช้น้ำคลองสองขวาพัฒนา อ.ม.โนรมย์ จ.นครสวรรค์	กลุ่มรวมพลังเกษตรชีวภาพบ้านนาคู อ.ผักไห่จ.พระนครศรีอยุธยา	ผู้ใหญ่บ้าน ต.ดอนไผ่ อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี	ชมรมธุรกิจการท่องเที่ยวแก่งกระจาน จ.เพชรบุรี	กลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทานบางจาก-หนองปลาไหล โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเขื่อนเพชร
บทลงโทษ	เกษตรกรมองว่าโรงงานมก็ต้องช่วยตัวเองในช่วงน้ำขาดแคลน เช่นกัน ควรจะต้องใช้น้ำบาดาล (อบต.เป็นผู้ดูแลการใช้น้ำบาดาล) ราคา 7 บาท/ลบ.ม. และหากมีปัญหาไม่ว่าจะเรื่องทึ่งน้ำ การเปิดประตูระบายน้ำโดยภาระการณ์ เกษตรกรจะแจ้งหน่วยงานท้องถิ่นที่รับผิดชอบก่อน	การลงโทษขึ้นอยู่กับการตกลงที่ได้จากที่ประชุมในแต่ละปี แต่หากมีปัญหาขัดแย้งกันระหว่างชาวบ้านเองจนจะต้องมีหน่วยงานของรัฐที่ดูแลรับผิดชอบโดยตรงเข้าไปใกล่เกลี่ยเพื่อหาผลประโยชน์ร่วม จากนั้นก็สรุปหาทางแก้ปัญหาร่วมกัน	โรงงานควรใช้น้ำอย่างมีเงื่อนไข เช่น ต้องมีโรงบำบัดน้ำเสีย บ่อกักเก็บน้ำได้ดิน ไม่ใช้หน้าแล้ง และการสร้างบ้านล้ำคลองถูกแก้ปัญหาอย่างจริงจังได้ด้วยการใช้มาตรา 44 จนสามารถกำจัดสิ่งปลูกสร้างล้ำคลองสาธารณะออกไปได้ ในพื้นที่เน้นการใช้กฤษฎายมา ประยุกต์กับการบริหารจัดการน้ำ	ขึ้นอยู่กับการตกลงกันในแต่ละคลองขอย	ในกรณีลักน้ำจากเขื่อนกระเสียวนั้นปกติก็มีการลักน้ำอยู่แล้วจึงไม่มีบทลงโทษ แต่ปัจจุบันได้รับการอนุญาตจากกรมชลประทานให้สามารถสูบน้ำได้ ผู้ใช้น้ำที่มาเปิดวาล์วน้ำโดยแจ้งให้ทราบ และการลงโทษสำหรับการทำผิดกติของกลุ่มในการสูบน้ำครั้งแรก คือ ตักเตือน ครั้งสองคือ เสียเงินค่าไฟ ครั้งสาม ไล่ออกจากกลุ่มฯ แต่ในการปฏิบัติจริงก็มีผิดหยุ่นกันบ้าง และใช้กฎหมู่ในการลงโทษกันมากกว่าเพราะทุกคนในหมู่บ้านรู้จักกันดี	ไม่มีบทลงโทษ	จากปัญหาที่มีชัวิตให้กรรมการคุคลอง และชาวบ้านจัดการการปิด-เปิดประตูน้ำด้วยตนเอง โดยมีเจ้าหน้าที่กรมชลประทานคอยดูแลและทำหน้าที่เป็นที่เลี่ยงให้ทุกอย่างเป็นไปตามกติกา อีกทั้งเป็นตัวกลางหากเกิดความขัดแย้งที่ชาวบ้านเจรจากันไม่ได้ รวมถึงดูแลปัญหา เช่น คันดูเสียหาย ฯลฯ และชาวบ้านจะค่อยๆเรียนรู้กับผลกระทบที่เกิดจากการเปิดน้ำเข้าพื้นที่ตนก่อนเองแล้วค่อยๆเปลี่ยนพฤติกรรมไป	ไม่มีบทลงโทษ	พื้นที่ใกล้เคียงมีโรงงานมาตั้งและปล่อยน้ำเสียซึ่งทำให้โรงงานจ่ายภาษีให้พื้นที่นั้น แต่ชาวบ้านหมู่ที่ 1 เริ่มได้รับผลกระทบ ผู้ใหญ่บ้านจึงวางแผนทำเรื่องถึงนายกรัฐมนตรี	ไม่มีบทลงโทษ	ไม่มีบทลงโทษ
ความเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น	ไม่มีการเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น	เคยทำงานร่วมกับคณะกรรมการลุ่มน้ำท่าจีน เนื่องจากลุ่มน้ำฯ ต้องอาศัยลุ่มน้ำแม่กลองนำน้ำเข้าไปผลักดันน้ำเสีย แต่ช่วงฤดูช่วงหน้าฝนเนื่องจากลุ่มน้ำฯ มีคลองดำเนินสะดวก หากมีการเปิดประตูระบายน้ำจะทำให้น้ำในคลองแห้งส่งผลต่อการท่องเที่ยว ในปีที่น้ำเยอะเปิดได้ แต่ปีน้ำน้อยยังคงมีปัญหาน้ำในคลองเน่า แต่ไม่ส่งผลกระทบด้านอุปโภค เนื่องจากน้ำอุปโภคใช้ระบบน้ำท่อ และภายในพื้นที่ถึงแม้ในช่วงขาดแคลนน้ำก็ไม่มีการซื้อน้ำจากพื้นที่แต่เลือกปรับเปลี่ยนวิธีการบริหาร	ไม่เคยมี แต่หากมีปัญหาในพื้นที่ เช่น น้ำไหลมาท่วมจะต้องได้รับเงินชดเชยด้วยภาษีน้ำจากคนเมือง ไร่ละ 3,000 บาท	เข้าร่วมประชุมในประเด็นเรื่องการสูบน้ำข้ามลุ่มในช่วงน้ำหลาก	เนื่องจากหมู่ 4 บ้านแจงงาม มีพื้นที่ติดเขื่อนกระเสียวอยู่ตันคลองส่งน้ำและบำรุงกระเสียว แต่ไม่อยู่ในชดชลประทาน เกษตรกรจึงต้องสูบน้ำเสมือนการลักน้ำ	ไม่มีการเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น	เมื่อมีปัญหาต่างๆเกิดขึ้นในพื้นที่ จะมีการพูดคุยถกเถียงรวมทั้งการช่วยเหลือกันระหว่างกลุ่ม เช่น กลุ่มกอทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มศูนย์ข้าว ชุมชน กลุ่มเห็ด กลุ่มนาหญ้า กลุ่มข้าวอินทรีย์ กลุ่มเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ	การเชื่อมโยงกลุ่มอื่น ในกรณีการขอใช้น้ำจากพื้นที่ตันน้ำของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชัณสูตร และยางมณี จังหวัด จ.สิงห์บุรี ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ใช้น้ำเช่นกัน	การช่วยเหลือหมู่บ้านใกล้เคียงด้วยการสูบน้ำจืดไปยังพื้นที่นั้นๆ	การติดต่อขอผันน้ำข้ามจังหวัด โดยการผันน้ำไป อ.ชะอำ หรือ อ.หัวหิน	เขื่อนเพชรต้องระบายน้ำไปยังแม่น้ำเพชรบุรี
การใช้ข้อมูลในการจัดการ	ปริมาณน้ำต้นทุน และความต้องการใช้น้ำในแต่ละด้าน	ปริมาณน้ำต้นทุนในแต่ละวัน ปริมาณน้ำฝน และความต้องการใช้น้ำด้านต่างๆ	ความต้องการใช้น้ำพื้นที่การเกษตร	ปริมาณน้ำต้นทุนในแม่น้ำ และพื้นที่เพาะปลูก ความต้องการใช้น้ำ	แผนการจัดสรรน้ำของแต่ละสถานการณ์ ปริมาณน้ำต้นทุน	ปริมาณน้ำต้นทุน และความต้องการใช้น้ำ	ปริมาณน้ำต้นทุน	ปริมาณน้ำ กับพื้นที่เพาะปลูก	ปริมาณน้ำต้นทุนในคลอง	ความต้องการใช้น้ำของพื้นที่เพาะปลูก แผนการเพาะปลูก และปริมาณน้ำต้นทุน	พื้นที่เพาะปลูกแสดงความต้องการใช้น้ำ ซึ่งการทำนา 1 ไร่ จะต้องใช้น้ำประมาณ 1,600 ลบ.ม.
นิยามความเป็นธรรม	หากมีการออกสิทธิการใช้น้ำว่าใครควรจะใช้น้ำ บุคคลใดมีความต้องการใช้น้ำเพิ่มจะเปิดให้มีการซื้อขายสิทธินั้น โดยเกษตรกรจะเป็นผู้ออกมติร่วมกันว่าใครควรได้สิทธิการใช้น้ำ และควรมีกฎหมายรับรองสิทธิการดูแลผลประโยชน์และชดเชยสิทธินั้นด้วยเช่นกัน	การจัดสรรน้ำอย่างเป็นธรรมควรเป็นการจัดสรรน้ำตามความจำเป็นและเหมาะสมให้แก่ผู้ใช้น้ำทั้งระบบ เนื่องจากแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน ดังนั้น หน่วยงานราชการจะต้องเข้าไปพูดคุยกับเกษตรกร กรณีไหนเหมาะสม กรณีไหนจำเป็นก่อน แล้วให้แต่ละกลุ่มยอมรับถึงเหตุและผลที่มันจะเกิดขึ้น	แม้ว่าน้ำเป็นทรัพยากรที่ทุกคนมีสิทธิใช้และรัฐมีหน้าที่ให้บริการประชาชนทุกคนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม แต่น้ำก็เป็นทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด การใช้น้ำจึงต้องมีการจ่ายค่าธรรมเนียม ดังนั้นราคาน้ำจะต้องเป็นธรรมกับทุกฝ่าย เช่น โรงงานอุตสาหกรรมที่เป็นแรงขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศและจ่ายภาษีที่สูงให้กับรัฐ หากต้องการใช้น้ำโรงงานอุตสาหกรรมก็ควรจะได้ใช้น้ำอย่างเพียงพอ มีความเป็นธรรม ขณะเดียวกันต้องจัดสรรน้ำให้เกษตรกรตามเหตุสมควรเช่นเดียวกัน	ควรคำนึงถึงประโยชน์โดยรวม หากมีการแจ้งว่าคลองใดสามารถสูบได้จึงสูบ ไม่ควรสูบน้ำโดยไม่ได้รับอนุญาติ	การจัดสรรน้ำควรกระจายน้ำให้กับเกษตรได้ครบทุกคน	ทุกพื้นที่ควรได้รับน้ำครบ แม้จะเป็นพื้นที่อยู่ห่างไกลที่ต้องใช้ระยะเวลานานในการรอรับน้ำก็ควรได้รับน้ำเช่นกัน	การจัดสรรน้ำไม่เพียงแต่จะจัดสรรให้ตันน้ำหรือปลายน้ำได้รับน้ำไปใช้ก่อน แต่การเตรียมตัวให้พร้อมก่อนทำนาปีเป็นสิ่งจำเป็น หากไม่พร้อมก็ต้องยอมรับสภาพ	เกษตรกรในพื้นที่ควรได้รับน้ำครบ หรือต้องการใช้ทั้งหมด เกษตรกรก็ควรได้รับน้ำ เพื่อให้สามารถปลูกพืชได้บ้าง	น้ำที่ได้รับควรได้ใช้อย่างคุ้มค่าและมีประโยชน์สูงสุด เนื่องจากในพื้นที่ค่อนข้างประสบปัญหาน้ำเค็มรุกล้ำ	เกษตรกรควรมีสิทธิการเข้าถึงน้ำได้อย่างเท่าเทียม เนื่องจากน้ำเป็นน้ำสาธารณะ	หากปริมาณน้ำไม่เพียงพอ เกษตรกรก็ไม่ควรได้รับน้ำถือว่าหากไม่ได้ก็ควรไม่ได้ด้วยกันทุกคน

ลุ่มน้ำภาคกลาง								
ประเด็น	หน่วยงาน							
	สำนักงานส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำเจ้าพระยา/สะแกกรัง จ.ชัยนาท	สำนักงานชลประทานที่ 12 จ.ชัยนาท	สำนักงานชลประทานที่ 10 จ.ลพบุรี	คณะกรรมการคนต้องการเขื่อนแม่วงก์ (ก.น.อ.) อ.แม่วงก์จ.อุทัยธานี	โครงการชลประทานอุทัยธานี	คณะกรรมการจัดการชลประทานแก่งคอย-บ้านหมอ จ.สระบุรี	สำนักชลประทานที่ 13 เขื่อนแม่กลอง	โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี (เขื่อนเพชร)
ภูมิประเทศ/กายภาพ	ลุ่มน้ำสะแกกรัง ตั้งอยู่ทางตอนกลางของประเทศไทย มีพื้นที่ลุ่มน้ำรวมทั้งสิ้น 4,906.53 ตร.กม. พื้นที่ส่วน ใหญ่ครอบคลุม 3 จังหวัด ได้แก่ อุทัยธานี นครสวรรค์ และกำแพงเพชร ซึ่งลุ่มน้ำสะแกกรังจะไหลมาจนลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา โดยที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ตั้งอยู่ทางตอนกลางของประเทศไทย มีพื้นที่ลุ่มน้ำรวมทั้งสิ้น 20,523.42 ตร.กม. (ไม่รวมลุ่มน้ำปิง วัง ยม น่าน สะแกกรัง ป่าสัก และท่าจีน) พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขต 16 จังหวัด ได้แก่ นครสวรรค์ พิจิตร กำแพงเพชร อุทัยธานี ชัยนาท สิงห์บุรี ลพบุรี อ่างทอง สุพรรณบุรี นครปฐม นครนายก พระนครศรีอยุธยา สระบุรี ปทุมธานี นนทบุรี และสมุทรปราการ รวมถึงกรุงเทพมหานครด้วย	รับผิดชอบดูแลฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา มีพื้นที่เกษตรกรรมในความรับผิดชอบ 2.5 ล้านไร่จากพื้นที่เกษตรกรรมทั้งหมด 10 ล้านไร่ของลุ่มน้ำเจ้าพระยา	ดูแลพื้นที่ทางฝั่งตะวันออกของลุ่มน้ำเจ้าพระยา โดยเฉพาะลุ่มน้ำป่าสัก หากพิจารณาพื้นที่รับผิดชอบโดยใช้เกณฑ์พื้นที่ลุ่มน้ำทางอุทกศาสตร์แล้วจะครอบคลุมพื้นที่ 16.23 ล้านไร่ โดยแบ่งเป็นพื้นที่ในเขตลุ่มน้ำเจ้าพระยา 6.81 ล้านไร่ หรือร้อยละ 42 และในเขตลุ่มน้ำป่าสัก 9.42 ล้านไร่ หรือร้อยละ 58 สำหรับการพิจารณาพื้นที่รับผิดชอบโดยใช้เขตจังหวัดตามกระทรวงมหาดไทยเป็นเกณฑ์ จะมีพื้นที่รับผิดชอบทั้งหมด 8 จังหวัด โดยแบ่งเป็น 3 จังหวัดที่รับผิดชอบเต็มพื้นที่คือ เพชรบูรณ์ ลพบุรี สระบุรีและอีก 5 จังหวัด ที่รับผิดชอบเพียงพื้นที่บางส่วน คือ นครสวรรค์ สิงห์บุรี ชัยนาท อ่างทอง พระนครศรีอยุธยา	โครงการเขื่อนแม่วงก์จะมีที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ในเขต ต.แม่เลย์ อ.แม่วงก์ มีพื้นที่อ่างเก็บน้ำ 11,000 ไร่ ที่ระดับเก็บกักน้ำปกติและ 12,375 ไร่ที่ระดับกักเก็บน้ำสูงสุด จะกักเก็บน้ำใช้งานได้ 230 ล้านลบ.ม เพิ่มพื้นที่ชลประทานเดิม 291,900 ไร่ และเพิ่มพื้นที่ท้ายเขื่อน 10,000 ไร่ มีการประเมินราคาก่อสร้างเมื่อปี 2539 จะใช้งบประมาณถึง 4,043 ล้านบาท แต่ยังไม่ได้รับอนุมัติให้สร้างเพราะมีการคัดค้านจากหลายฝ่าย มีการทำอีไอเอมีการแก้ไขถึง 3 ครั้ง จนกระทั่งปีพ.ศ. 2554 เกิดอุทกภัยในประเทศไทย ทำให้โครงการเขื่อนแม่วงก์ถูกเสนอเป็นประเด็นขึ้นอีกครั้งเพื่อแก้ปัญหาน้ำท่วม มีการประเมินค่าก่อสร้างอีกครั้ง รวมทั้งสิ้นเป็นจำนวนเงินประมาณ 13 ล้านบาท	จังหวัดอุทัยธานีอยู่ทางตอนเหนือของภาคกลาง แบ่งการปกครองออกเป็น 8 อำเภอ โดยพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอบ้านไร่ สภาพทั่วไปมีพื้นที่ 4,200,000 ไร่ครอบคลุม 4 ลุ่มน้ำ คือ สะแกกรัง ท่าจีน แม่กลอง และเจ้าพระยา ปริมาณฝน 1,265 มิลลิเมตรต่อปีแม่น้ำสำคัญมีอยู่ 5 สาย คือ สะแกกรัง คลองไพร์ห้วยขุนแก้ว ทับเสลา และห้วยกระเสียว ซึ่งกรมชลประทานอุทัยธานีได้สร้างอ่างเก็บน้ำชลประทานขนาดเล็กๆ ไว้ 33 โครงการ โดยมีพื้นที่รับประโยชน์ประมาณเกือบ 50,000 ไร	คณะกรรมการจัดการชลประทาน (Joint Management Committee for Irrigation: JMC) แก่งคอย-บ้าน หมอ มีกรรมการทั้งหมด 14 คน มีเครือข่ายสมาชิกทั้งหมดมีอยู่ประมาณ 1,800 คน จัดตั้งโดยคณะกรรมการที่มาจาก 6 อำเภอ คือ อ.น้ำแก่งคอย อ.เมือง อ.เฉลิมพระเกียรติ อ.เสาไห้ อ.พระพุทธบาท อ.บ้านหมอ โดยที่อำเภอทั้งหกนี้เป็นพื้นที่ที่มีคลองชลประทานพาดผ่าน มีพื้นที่เกษตรกรรมในโครงการ 32,000 กว่าไร่ แต่บางส่วนก็เป็นพื้นที่ของโรงงานอุตสาหกรรมด้วย ทั้งนี้โครงการ JMC ดูแลการบริหารจัดการน้ำทั้งหมด ซึ่งในพื้นที่นี้เป็นโครงการสูบน้ำไม่ใช่โครงการปล่อยน้ำเป็นโครงการสูบน้ำด้วยเครื่องพลังไฟฟ้า	เขื่อนแม่กลองเป็นเขื่อนทดน้ำขนาดใหญ่ของกรมชลประทานยาว 117.50 เมตร มีช่องระบายน้ำ 8 ช่อง ซึ่งปิดเปิดด้วยบานระบายเหล็กโค้งสูง มีสะพานติดตั้งเครื่องกว้านบานระบายทอดตลอดความยาวของเขื่อน และมีสะพานรถยนต์ข้าม มีความสามารถในการระบายน้ำสูงสุด 3,100 ลบ.ม /วินาที และสามารถยกน้ำได้สูงถึงระดับ 22.00 เมตร น้ำในเขื่อนจะใช้เพื่อการเกษตรฤดูฝนและฤดูแล้ง ในเขตชลประทานลุ่มน้ำแม่กลอง ได้แก่ พื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี สุพรรณบุรี นครปฐม ราชบุรี เพชรบุรี สมุทรสงคราม โดยส่งน้ำเข้าคลองส่งน้ำช่วยเหลือพื้นที่เพาะปลูกท้ายเขื่อน ทั้งฝั่งซ้ายและฝั่งขวาแม่น้ำแม่กลอง โดยมีความจุอ่างเก็บน้ำ 38.80 ล้าน ลบ.ม. ซึ่งในปัจจุบัน ปัจจุบันถ้าฝนตก 100 หน่วย เราสามารถเก็บน้ำได้แค่ 20 หน่วยเท่านั้น	ลุ่มแม่น้ำเพชรบุรีเกิดขึ้นระหว่างเทือกเขาตะนาวศรีกั้นแดนระหว่างประเทศไทยและพม่า มีพื้นที่อยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานประมาณ 80% ความยาวแม่น้ำเพชรบุรีตั้งแต่ต้นน้ำถึงปากกอ่าวเป็นระยะประมาณ 227 กม. เขื่อนเพชรทำหน้าที่ 2 อย่างคือ “ทดน้ำ” และ ”ระบายน้ำ” การทดน้ำคือการกั้นแม่น้ำเพชรบุรีให้สูงขึ้นเพื่อให้ ไหลลงคลองส่งน้ำสู่คลองสายใหญ่ ทั้งหมด 4 สาย คือ คลองสายใหญ่ 1, 2, 3 (ฝั่งขวา) และมีอีก 1 สายในฝั่งซ้าย นอกจากนี้ยังมีคลองระบายอีกกว่า 20 สาย ส่งน้ำไปหล่อเลี้ยงพื้นที่เกษตรประมาณ 460,000 ไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่เกษตรใน เขตเพชรบุรี ส่วนหน้าที่การระบายน้ำ เป็นการระบายน้ำสู่แม่น้ำเพชรบุรีในช่วงท้ายเพื่อรักษาระบบนิเวศและผลักดันน้ำเค็ม
ปัญหาที่พบในพื้นที่	ความขัดแย้งในการแย่งน้ำ ขโมยน้ำ	การแย่งน้ำภายในพื้นที่	ปัญหาของสายคลองแต่ละสายจะแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่	เมื่อน้ำจากแม่น้ำแม่วงก์ไหลลงมา กรณีฝนตกลงมามากจึงเกิดน้ำหลากท่วมทันที ถ้าฝนหยุดจะเกิดภาวะแล้งเพราะไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำ รวมทั้งในพื้นที่เป็นดินทรายและดินลูกรัง ไม่สามารถเก็บน้ำได้ตลอดทั้งปี ส่งผลกระทบต่อประชาชน 3 จังหวัด นครสวรรค์ อุทัยธานี กำแพงเพชร 6 อำเภอ 23 ตำบล 127 หมู่บ้าน ชาวบ้านบางส่วนจึงมีความต้องการอ่างเก็บน้ำหรือเขื่อนเพื่อมาแก้ไขปัญหานี้ จึงทำให้ในปัจจุบันชาวบ้านต้องเสียเงินในการซื้อน้ำจาก 2 แหล่ง คือ น้ำดื่มแกลลอน และน้ำประปา	ในช่วงฤดูแล้งน้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้	ปัญหาเรื่องการลักน้ำ คือการที่คนต้นน้ำขโมยน้ำไปใช้ในระหว่างที่มีการ สูบน้ำให้พื้นที่ปลายน้ำ	ปัญหาของการมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) การมีประชาธิปไตยแบบไม่เคารพกติกา และไม่มีระเบียบ เช่นมาการลักน้ำ 2) การใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการเรียกร้องสิ่งที่ตนอยากได้ 3) ไม่เชื่อฟังคำแนะนำจากส่วนกลาง	มีการลักลอบสูบน้ำสำหรับอุปโภคบริโภคไปใช้ในการทำนาหรือปลูกพืชฤดูแล้ง

ลุ่มน้ำภาคกลาง								
ประเด็น	หน่วยงาน							
	สำนักงานส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำเจ้าพระยา/สะแกกรัง จ.ชัยนาท	สำนักงานชลประทานที่ 12 จ.ชัยนาท	สำนักงานชลประทานที่ 10 จ.ลพบุรี	คณะกรรมการคนต้องการเขื่อนแม่วงก์ (ก.น.อ.) อ.แม่วงก์จ.อุทัยธานี	โครงการชลประทานอุทัยธานี	คณะกรรมการจัดการชลประทานแก่งคอย-บ้านหมอ จ.สระบุรี	สำนักชลประทานที่ 13 เขื่อนแม่กลอง	โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี (เขื่อนเพชร)
Supply of water	ต้นกำเนิดจากห้วยแม่วง จังหวัดนครสวรรค์ และไหลผ่านจังหวัดอุทัยธานี และไหลเลาะเลียบผ่านภูเขาสะแกกรังจึงได้ชื่อว่าแม่น้ำสะแกกรัง ก่อนไหลลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยาทางตอนเหนือของเขื่อนเจ้าพระยา	แหล่งน้ำต้นทุนของลุ่มน้ำเจ้าพระยา มี 4 แหล่ง คือ เขื่อนภูมิพล เขื่อนสิริกิติ์ เขื่อนแควน้อยบำรุงแดง เขื่อนป่าสัก	คลองชลประทาน 2 สายหลัก คือ **คลองชัยนาทป่าสัก** มีต้นน้ำอยู่ที่ปากคลองชัยนาท-ป่าสัก อ.มโนรมย์จ.ชัยนาท ยาว 132 กม. ปลายคลองจรดแม่น้ำแม่สัก ที่ อ.ท่าเรือ จ.พระนครศรีอยุธยา โดยมีหน้าเขื่อนพระราม 6 กั้นแม่น้ำป่าสัก ซึ่งทำหน้าที่ทดน้ำเข้ากับคลองระพีพัฒน์ส่งน้ำให้กับพื้นที่ตอนล่างทั้งหมด และคลองสายหลักอีกคลองคือ **คลองชัยนาท-อยุทธยา** ทั้งนี้แม่น้ำป่าสักเป็นตัวกั้นเพื่อแบ่งตอนบน-ล่างของพื้นที่ สำนักงานชลประทานที่ 10 จะใช้ระบบการสูบน้ำโดยตรงจากแหล่งน้ำหรือระบบ Pumping ทั้งหมด	ไม่มีแหล่งน้ำต้นทุนและระบบชลประทานทำให้การทำงานเป็นไปอย่างยากลำบาก เพราะแทนที่จะได้จัดการจัดสรรนากลายเป็นการพยายามหาแหล่งน้ำมาให้ชาวบ้านโดยปัจจุบันในพื้นที่ได้ใช้น้ำดิ่มแกลลอนและน้ำประปา	อ่างคลองโพธิ์ อ่างทับเสลา อ่างห้วยขุนแก้ว และยังมีลำห้วยกระเสียว ซึ่งแหล่งน้ำสำคัญคือน้ำจากเขื่อนวังร่มเกล้าสถานีสูบน้ำที่บ้านจักษาโดยจะสูบน้ำแม่น้ำสะแกกรังเข้ามาในขอบเขตของตัวอ่างวังร่มเกล้าและมีการทำแก้มลิงไว้ 7 แห่งโดยใช้ประโยชน์จากแก้มลิงได้ 22 ล้าน ลบ.ม และมีความจุในลำน้ำ 2.5 ล้าน ลบ.ม รวมความจุที่เก็บกัก 24.6 ล้าน ลบ.ม โดยรวมแล้วมีความสำคัญโดยเฉพาะในเขต จ.อุทัยธานีเป็นหลัก ถ้าในช่วงหน้าแล้งน้ำจะถูกเก็บไว้ในแก้มลิง เพื่อสูบน้ำช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน	เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์และสูบน้ำขึ้นจากแม่น้ำป่าสักให้เข้าคลองชลประทาน	เขื่อนแม่กลอง รับน้ำจากเขื่อนศรีนครินทร์ และเขื่อนวชิราลงกรณ การระบายน้ำจากเขื่อนทั้ง 2 เป็นไปตามข้อตกลงระหว่างกรมชลประทาน และการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย	อ่างเก็บน้ำแก่งกระจาน อ่างเก็บน้ำแม่ประจันต์ และอ่างเก็บน้ำห้วยผาก โดยเน้นที่อ่างเก็บน้ำแก่งกระจานเป็นหลัก เนื่องจาก 2 อ่างหลัง เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก จะใช้ในกรณีฉุกเฉินหรือเก็บกักในช่วงที่ขาดแคลน
crop/Dem and for water	ไม่ระบุต้องติดต่อ	ให้ความสำคัญกับการใช้น้ำเพื่ออุปโภคและบริโภคและการรักษาระบบนิเวศก่อนลำดับแรก ในฤดูแล้งจะให้ความสำคัญกับไม้ผลยืนต้นมากกว่านาปรัง	ทำการเกษตรปลูกนาข้าว นาปีและนาปรัง รวมทั้งมีการปลูกสวนผลไม้บางเล็กน้อย	ส่วนใหญ่เกษตรกรจะปลูกข้าว พืชไร่ และเลี้ยงสัตว์	ข้าว อ้อย	ส่วนใหญ่จะปลูกข้าว และเมื่อฤดูแล้งจะปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชใช้น้ำน้อย เช่น ถั่วเขียว ฟัก แฟง มะเขือเทศ ผักบุ้ง พริก	ข้าว	ข้าว ถั่วเขียว เผือก
ใน/นอกเขตชลประทาน	ส่วนใหญ่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่นอกเขตชลประทาน	ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในเขตชลประทาน	ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในเขตชลประทาน	เขื่อนแม่วงก์อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของกรมชลประทาน แต่มีการอ้างว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ที่เดือร้อนอยู่นอกเขตชลประทาน	ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน	ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในเขตชลประทาน	ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในเขตชลประทาน
รูปแบบกลุ่มผู้ใช้น้ำ	บริหารผ่านการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ	บริหารผ่านการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ	บริหารผ่านการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ โดยบางคลองส่งน้ำจะมีคณะกรรมการจัดการชลประทาน (JMC) ร่วมจัดการ	ในชมรมคนต้องการเขื่อนแม่วงก์ มีสมาชิกทั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำที่จัดตั้งโดยกรมทรัพยากรน้ำและคณะกรรมการลุ่มน้ำ	บริหารผ่านการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำพื้นฐาน หากในบางพื้นที่มีกลุ่มผู้ใช้น้ำพื้นฐานอยู่เป็นจำนวนมาก จึงรวมตัวกันเป็นกลุ่มบริหารการใช้น้ำ และหลังจากนั้นจึงรวมตัวกันเป็นคณะกรรมการจัดการชลประทาน	คณะกรรมการจัดการชลประทานแก่งคอย-บ้านหมอ ดูแลกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่	บริหารผ่านการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ	บริหารผ่านการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ โดยแต่ละท่อมี 1 กลุ่ม ปัจจุบันมี 721 กลุ่ม ในขณะเดียวกันก็มี “กลุ่มบริหารจัดการน้ำ” ด้วย อีก 25 กลุ่ม
กติกาของกลุ่ม	กติการการใช้น้ำขึ้นอยู่กับกติการที่ได้ตามที่ประชุมของแต่กลุ่มผู้ใช้น้ำ	ขึ้นอยู่กับการประชุมและการบริหารจัดการในพื้นที่กันเอง เช่น การจัดรอบเวรในการใช้น้ำตลอดคลองมะขามเฒ่าอู่ทอง โดยจัดรอบเวร 3 ช่วง ตลอดแนวคลอง และจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ	กรมชลประทานไม่มีการเก็บค่าน้ำกับการใช้น้ำในภาคเกษตร แต่มีการเก็บค่าน้ำกับภาคอุตสาหกรรม กรณีธุรกิจใดๆ ต้องการสูบน้ำโดยตรงจากคลองของกรมชลประทาน เช่น รีสอร์ท จะต้องมีการขออนุญาตอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรเช่นเดียวกับการขอใช้น้ำจากการประปา ซึ่งการประปาก็ต้องขออนุญาตและชี้แจงกับกรมชลประทานถึงปริมาณการใช้น้ำด้วยเช่นกัน โดยมีการคิดค่าน้ำในอัตรา 0.5 บาท/ลบ.ม. ทั้งนี้ยังเป็นที่สับสนในประเด็นที่การประปานครหลวง (กฎหมายใหม่ปีพ.ศ. 2546) ระบุว่าจะหักเงินจากค่าน้ำที่ประชาชนจ่าย 8 บาทไว้ 0.15 บาท/ยูนิตน้ำ เพื่อจ่ายแก่กรมชลประทาน	ชาวบ้านต้องเสียค่าน้ำดิ่ม หนึ่งแกลลอน (20 ลิตร) ราคา 15 บาท และค่าประปาหมู่บ้านหน่วยละ 5 บาท	การเก็บค่าน้ำชลประทานสามารถเก็บได้ตามขั้นตอนกระบวนการมาตรา 5 และมาตรา 8 ซึ่งสามารถเก็บค่าน้ำ ตามหน่วยงานเช่นโรงงานน้ำบาดาล การประปา ซึ่งส่วนใหญ่แล้วก็ไม่ได้สูบน้ำจากแม่น้ำสะแกกรังเป็นปริมาณมาก หากทางชลประทานจะเก็บค่าน้ำจะต้องมีข้อกำหนดดังนี้คือ 1. จะต้องทำเรื่องขออนุญาต 2. ต้องมีการก่อสร้างสถานีสูบน้ำถาวร 3. ต้องมีมิเตอร์ตรวจวัดว่าสูบใช้เท่าไร และเงินที่เก็บได้จะส่งกลับไปที่กรมชลประทานกลายเป็นเงินกองทุน หมุนเวียนชลประทาน	ในอดีตการทำนาปรังต้องบริหารไฟฟ้าด้วยตนเอง โดยต้องเก็บเงินกับสมาชิกให้ได้ 12 ล้านบาทในระยะสี่เดือน ที่ทำนาปรังเพื่อใช้สำหรับเครื่องสูบใหญ่ในระยะ 34 กิโลเมตร JMC จะต้องเก็บเงินสมาชิกคิดเป็นไร่ ไร่ละ 450 บาท ตาม จำนวนกระแสไฟฟ้าที่ใช้จริง เพราะแต่ละโซนใช้ไฟไม่เท่ากัน โดยให้เวลาสูบน้ำ 7 วัน (เป็นอย่างน้อย) สูบน้ำทั้งวันทั้งคืน แบ่งออกเป็น 3 โซน ให้แต่ละกลุ่มพื้นฐานต้องดูแลกันเองว่าต้องการใช้น้ำเท่าใด และรับผิดชอบค่าไฟเท่านั้น ดังนั้นค่าใช้ไฟฟ้าจะไม่เท่ากันในแต่ละโซน โดยโซนทางปลายน้ำได้น้ำก่อนแต่ละโซนจะมีประตูปิดเปิดของตนเอง ในช่วงที่แล้งมากๆ จะขอความร่วมมือจากเกษตรกรเพื่อเก็บค่าบำรุงไว้เป็น ค่าใช้จ่ายซ่อมแซมต่างๆ โดยคิดไร่ละ 50 บาท/ปี ค่าน้ำเก็บจากค่ากระแสไฟฟ้าโดยตรง	ชลประทานมีการเก็บเงินค่าน้ำ โดยเรียกว่าค่าชลประทาน จากการประปาและโรงงานอุตสาหกรรมในราคา 50 สตางค์/ลบ.ม ยังไม่มีการเก็บค่าน้ำจากเกษตรกร ถึงแม้จะมีแนวคิดการเก็บค่าน้ำที่ถือเป็นวิธีการที่ดีแต่ทำไม่ได้ในทางปฏิบัติ	มีการเก็บเงินจากการประปาที่ผลิตน้ำประปาในหัวหิน-ชะอำ50 สตางค์/ลบ.ม. สำหรับนำน้ำประปาที่ผลิตไป ขายให้กับทางโรงแรม รีสอร์ทอีกที (ชลประทานไม่สามารถไปขายโดยตรงได้) แต่น้ำที่ส่งให้การประปาเพื่อผลิตน้ำประปาในเพชรบุรียังไม่มีการเก็บเงิน

ลุ่มน้ำภาคกลาง								
ประเด็น	หน่วยงาน							
	สำนักงานส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำเจ้าพระยา/สะแกกรัง จ.ชัยนาท	สำนักงานชลประทานที่ 12 จ.ชัยนาท	สำนักงานชลประทานที่ 10 จ.ลพบุรี	คณะกรรมการคนต้องการเขื่อนแม่วงก์ (ก.น.อ.) อ.แม่วงก์จ.อุทัยธานี	โครงการชลประทานอุทัยธานี	คณะกรรมการจัดการชลประทานแก่งคอย-บ้านหมอ จ.สระบุรี	สำนักชลประทานที่ 13 เขื่อนแม่กลอง	โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี (เขื่อนเพชร)
การจัดการน้ำช่วงขาดแคลน	หากเป็นพื้นที่ในเขตชลประทานรอน้ำต้นทุนที่จะได้รับจัดสรร แต่สำหรับนอกเขตพื้นที่ต้องรอน้ำฝน และน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีอยู่ รวมถึงอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ที่กรมทรัพยากรน้ำดูแล	พยายามหาแหล่งน้ำธรรมชาติเพิ่มเติม แต่ในกรณีที่ไม่สามารถหาแหล่งน้ำเพิ่มเติมเพื่อการอุปโภคบริโภคได้จำเป็นต้องลดปริมาณน้ำเพื่อการทำเกษตรในฤดูแล้งลง	การจัดตั้งคณะอนุกรรมการบริหารจัดการน้ำช่วงฤดูแล้งเข้ามาดูแล สมาชิกประกอบด้วยหลายหน่วยงาน เช่น การไฟฟ้าฝ่ายผลิต การประปานครหลวง การประปาส่วนภูมิภาค กรมชลประทาน เกษตรอำเภอ ในการให้ข้อมูล ทั้งนี้จะพิจารณาร่วมกับน้ำต้นทุนในแต่ละปีที่มีอยู่ ทั้งนี้จะรวมน้ำฝนที่ตกลงอ่าง หากปริมาณน้ำมีไม่พอส่งให้พื้นที่ที่ต้องการเพาะปลูกข้าวนาปีและกระทบการอุปโภค บริโภค เป็นเหตุให้ต้องหยุดการส่งน้ำเข้าพื้นที่นา	แนวทางการแก้ปัญหานี้คือ เมื่อปีพ.ศ. 2558 มีการทำโครงการลงทุนในการจัดหาเครื่องกรองน้ำเพื่อทำน้ำดื่ม 1) โดยใช้งบประมาณจากโครงการประชารัฐ 200,000 บาท ซึ่งโครงการนี้ยังไม่แล้วเสร็จในปัจจุบัน 2) นอกนั้นยังการเสนอให้หทารเข้ามาสร้างแก้มลิงบริเวณคลองวังชุมพร เพื่อกักเก็บน้ำที่ไหลออกมาจากเขาชนกัน 3) มีการสร้างฝายน้ำล้นที่บริเวณเขาชนกัน โดยใช้งบประมาณกองทุนหมู่บ้าน และจากงบประมาณของอบต. 4) และมการดูแลประตูน้ำเพื่อป้องกันการเกิดน้ำท่วม	มีการรายงานข้อมูลการบริหารจัดการน้ำของ จ.อุทัยธานี ผ่านหลายช่องทาง และมีการประชาสัมพันธ์ผ่านทางสถานีวิทยุกระจายเสียงกรมประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ประชาชนรับทราบการจัดการน้ำอย่างทันท่วงที	เกษตรกรจะปรับเปลี่ยนวิธีการปลูกพืชโดยหันมาปลูกพืชอื่นทดแทน เช่น ถั่วเขียว ฟักแฟง มะเขือเทศ ผักบุ้ง พริก ราคาและใช้น้ำน้อยกว่าการทำนาปรัง โดยทางด้านกรมชลประทานจะมีงบสนับสนุนค่าแรงในการพัฒนาคูคลอง กำจัดวัชพืช มีการให้เมล็ดพันธุ์ชดเชยการทำนา และยังมีนโยบายชดเชยด้วยการให้ค่าแรงวันละ 300 บาท กับสมาชิกที่ไม่ได้ทำนาปรัง	ในช่วงที่ประสบกับปัญหาภัยแล้งเป็นอย่างมากนั้น ขณะที่เขื่อนแม่กลองยังไม่ขาดแคลนน้ำมากนัก จึงยังพอสามารถบริหารจัดการได้ แต่มีการวางแผนเพื่อสร้างแหล่งน้ำเก็บไว้ให้มาก เนื่องจากเขื่อนขนาดใหญ่ ทั้ง 4 แห่ง ภาคกลางน้ำถูกใช้หมดไปเพื่อการดันน้ำเค็มเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้การสร้างแหล่งเก็บน้ำนั้นมีความเห็นว่าการสร้างอ่างพวง หรือ อ่าง ชุด ตามพระราชดำริ เป็นวิธีที่ดี คือ ให้อ่างที่มีศักยภาพสูง (มีน้ำฝนลงมาก) ผันน้ำมาให้อ่างที่มีศักยภาพน้อย (มีน้ำฝนลงน้อย) มีการเชื่อมท่อต่อกันทุกอ่างเผื่อผันน้ำจากพื้นที่น้ำเยอะไปน้ำน้อยได้	ในสถานการณ์ปริมาณน้ำในอ่างกักเก็บน้อยจะประกาศให้งดการทำนาปรัง รวมถึงลด-เลื่อนการทำนาปี แต่ไม่เคยงดการส่งน้ำเพื่ออุปโภคบริโภค และในพื้นที่ไม่สามารถเปลี่ยนไปปลูกพืชใช้น้ำน้อยได้ทันที เนื่องจากข้อจำกัดด้านสภาพดินและภูมิประเทศ
วิธีการจัดสรรน้ำ	การจัดสรรน้ำไม่ใช่หน้าที่โดยตรงของกรมทรัพยากรน้ำ แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับมติที่ได้จากการประชุมของกลุ่มผู้ใช้น้ำ ซึ่งทางกรมทรัพยากรน้ำเป็นผู้รวบรวมโครงการของแต่ละลุ่มน้ำเพื่อเสนอของบประมาณจากรัฐบาล ทางสำนักงานดูแลในส่วนของการรวบรวมโครงการแต่ละลุ่มน้ำเพื่อเสนอของบประมาณจากรัฐบาล โดยจะเรียงลำดับความสำคัญของแต่ละโครงการก่อนเสนอเรื่องของบประมาณผ่านกรมทรัพยากรน้ำ และจะส่งตัวแทนเพื่อต่อรองงบประมาณให้ได้ตามเป้าหมายในที่ประชุม	วันที่ 1 พฤศจิกายน ถึง 30 เมษายน ของทุกปีโดยกรมชลประทานจะแจ้งปริมาณน้ำที่เหลือก่อนหมดฤดูฝนแก่ชาวบ้าน (ประมาณเดือนกันยายน) เพื่อให้ชาวบ้านวางแผนในการทำการเกษตรต่อไป	ในระบบคลองชลประทานจะมี “กลุ่มผู้ใช้น้ำ” อยู่ทุกสายคลอง ซึ่งกลุ่มผู้ใช้น้ำของแต่ละสายคลองจะร่วมกันบริหารจัดการน้ำกันเองให้ได้ประโยชน์ร่วมกันทั้งต้นคลอง กลางคลอง และปลายคลอง โดยมีเจ้าหน้าที่ชลประทานคอยให้คำแนะนำ หากปริมาณน้ำเริ่มลดลง จะรณรงค์ให้ประหยัดน้ำกัน ตั้งแต่เดือน ต.ค. เพื่อให้ช่วงฤดูแล้งตั้งแต่ต้นเดือน พ.ย. จนถึง ปลายเดือน เม.ย. ได้มีน้ำเหลือใช้ในการเพาะปลูก และค่อยนำข้อมูลน้ำที่มีมาใช้ในการประชุมจัดสรรน้ำในช่วงฤดูแล้ง	มีการจัดหาน้ำและแจกจ่ายน้ำไปตามหมู่บ้านด้วยรถยนต์ โดยชาวบ้านต้องใช้น้ำจากการทำประปาหมู่บ้าน ซึ่งการประปาภูมิภาคไม่เข้ามาลงทุนเพราะพื้นที่นี้ไม่มีน้ำดิบให้ทำน้ำประปา ดังนั้นชาวบ้านจึงต้องจ่ายค่าน้ำถึง 2 ทาง ซึ่งถ้าเพิ่มราคาขึ้น คิดว่าชาวบ้านยังคงยอมจ่ายเพราะไม่มีทางเลือกอื่น	มีการให้เกษตรกรกลุ่มผู้ใช้น้ำร่วมกับขุดลอกคลอง หลังจากการประชุมจะมีการแจ้งว่าแต่ละพื้นที่การเกษตรจะได้รับจัดสรรน้ำเท่าไหร่ ประปาได้เท่าไหร่ จึงจะกำหนดแผนการส่งน้ำ และระบุวันเปิดน้ำ วันสิ้นสุดการส่งน้ำ โดยที่มีการคำนวณความต้องการใช้น้ำของเกษตรกรตามหลักวิศวกรรมชลประทาน ทั้งนี้การจัดสรรน้ำในแต่ละรอบจะมีการวางแผนทั้งรายเดือนหรือรายสัปดาห์ขึ้นอยู่กับสถานการณ์น้ำในขณะนั้น ในช่วงฤดูแล้งทีมงานของชลประทานต้องประชาสัมพันธ์ให้ทราบว่าจะปลูกพืชอะไรได้บ้างทดแทนการปลูกข้าว	มีการประชุมคณะกรรมการจัดการชลประทานแก่งคอย-บ้านหมอ ทุกวันที่ 22 ของเดือน เพื่อวางแผนการบริหารจัดการน้ำและในช่วงจะเริ่มนาปีนั้นจะเพื่อทำแผนจัดการน้ำนาปี ต้องแจ้งพื้นที่ปลูกข้าวต่อสำนักชลประทานฯ และทำสัญญารับน้ำใน โครงการ และต้องทำแผนของส่งน้ำเข้าพื้นที่สมมติว่าพื้นที่ทำนาปรังสองหมื่นไร่ จะกำหนดแผนการรับน้ำตั้งแต่วันเริ่มและสิ้นสุด	การจัดสรรน้ำของชลประทานให้ความสำคัญกับภาคเศรษฐกิจ และจะไม่ยอมให้ภาคการอุปโภคบริโภคขาดแคลนน้ำ กรมชลประทานให้ความสำคัญกับการส่งน้ำในฤดูแล้งในการรักษาพื้นที่เศรษฐกิจไว้ก่อนเป็นอันดับแรก โดยเรียงลำดับผู้ได้รับน้ำ คือ 1.อุปโภคบริโภค 2.รักษาระบบนิเวศ 3. เกษตรกรรม 4.อุตสาหกรรม	กรมชลประทานให้ความสำคัญในการส่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค รักษาระบบนิเวศ และเพื่อการเกษตร ตามลำดับ ส่วนที่ให้ความสำคัญตามมาคืออุธรกิจโรงแรมและอุตสาหกรรม ส่งผ่านระบบคลอง การวางแผนการส่งน้ำจะคิดคำนวณกิจกรรมทั้งหมดที่ต้องการใช้น้ำในแต่ละเดือน นำมาหาปริมาณน้ำที่ต้องการใช้ เพื่อหาแหล่งน้ำและจะต้องเปิดน้ำออกมาจากน้ำต้นทุนเท่าไรในแต่ละเดือน โดยปล่อยให้พื้นที่ปลายน้ำ กลางน้ำ ต้นน้ำ ตามลำดับ ส่วนการบริหารของกลุ่มบริหารทั้ง 25 กลุ่มมีการประชุมทุกเดือน และฝ่ายจัดสรรน้ำจะเข้าร่วมประชุมร่วมกันทุก 2 เดือน เพื่อวางแผนการปลูกพืชและการรับ - ส่งน้ำ ที่ผ่านมามีการประชุมเพื่อสร้างกฎเกณฑ์การใช้น้ำ รวมทั้งมีการทำงานร่วมกันระหว่างเกษตรจังหวัดฯ และเกษตรอำเภอฯ จัดประชุมประมาณเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม ก่อนที่จะเริ่มส่งน้ำ โดยเชิญเกษตรกรมารับฟังสถานการณ์น้ำและขอความร่วมมือตามประเด็นปัญหารวมถึงจำกัดพื้นที่ที่ สามารถส่งน้ำถึงและพื้นที่ที่จะไม่ส่งน้ำให้
บทลงโทษ	ยังไม่มีบทลงโทษที่ชัดเจน เพียงแต่มีตัวแทนจากหน่วยงานราชการ เช่นผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ จะเป็นผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยให้	ไม่มีบทลงโทษที่ชัดเจน เพียงแต่เมื่อมีปัญหาสำนักงานชลประทานจะเป็นกรรมการกลางในการเชิญแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องมาตกลงกัน	บทลงโทษขึ้นอยู่กับมติในที่ประชุมของแต่ละกลุ่มผู้ใช้น้ำ	ไม่มีบทลงโทษ	ต้องขึ้นอยู่กับมติที่ได้จากการประชุมของแต่ละกลุ่มผู้ใช้น้ำ	ผู้กระทำผิดต้องเสียค่าปรับ ซึ่งปรับตามเวลาที่ขโมยน้ำ ใช้เครื่องสูบน้ำกี่เครื่อง และค่าไฟฟ้าเท่าไร ค่าปรับจะขึ้นอยู่กับค่าไฟ โดยเงินค่าปรับมอบให้กับเกษตรกรผู้อยู่พื้นที่ปลายน้ำ	มีบทลงโทษที่ไม่ชัดเจน ไม่สามารถบังคับใช้ลงโทษได้จริงทำให้ผู้ใช้น้ำไม่ทำตามกฎกติกา ประกอบกับพื้นที่ขนาดใหญ่ไม่สามารถสอดส่องดูแลได้ทั่วถึง	ส่วนใหญ่ต้องมีการพูดคุยกับหัวหน้ากลุ่มฯ มักเป็นในลักษณะของการยอมกันซึ่งกันและกัน ยังไม่ได้มีมาตรการลงโทษชัดเจน

ลุ่มน้ำภาคกลาง								
ประเด็น	หน่วยงาน							
	สำนักงานส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำเจ้าพระยา/สะแกกรัง จ.ชัยนาท	สำนักงานชลประทานที่ 12 จ.ชัยนาท	สำนักงานชลประทานที่ 10 จ.ลพบุรี	คณะกรรมการคนต้องการเขื่อนแม่วงก์ (ก.น.อ.) อ.แม่วงก์จ.อุทัยธานี	โครงการชลประทานอุทัยธานี	คณะกรรมการจัดการชลประทานแก่งคอย-บ้านหมอ จ.สระบุรี	สำนักชลประทานที่ 13 เขื่อนแม่กลอง	โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี (เขื่อนเพชร)
ความเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น	ไม่มีการเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น	ไม่มีการเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น	สำนักชลประทานที่ 10 สำนักชลประทานที่ 11และสำนักชลประทานที่ 12 ทำงานร่วมกันโดยคณะกรรมการกลาง คือ “สำนักงานบริหารจัดการน้ำและอุทกวิทยา กรมชลประทาน” คอยทำงานเป็นหลักเชื่อมโยงความซับซ้อนในการบริหารจัดการ อีกทั้งยังมีการทำงานประสานงานกับสำนักงานเกษตรอำเภอด้วย	เนื่องจากสมาชิกกลุ่มชมรมทำหน้าที่เป็นคณะกรรมลุ่มน้ำสะแกกรัง หากมีการก่อสร้างเขื่อนทางชมรมเชื่อว่า การสร้างเขื่อนแม่วงก์นอกจากจะให้ประโยชน์กับพื้นที่ลุ่มน้ำสะแกกรังแล้ว ยังให้ผลดีกับภาคกลางด้วย เพราะจะช่วยไปเติมน้ำลุ่มน้ำท่าจีนหรือลุ่มน้ำเจ้าพระยาเพื่อช่วยดันน้ำเค็มได้	เบื้องต้นหากน้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้อาจจะต้องผันน้ำจากเขื่อนศรีนครินทร์ และจะจะมีการพิจารณาการจัดการน้ำจากกลุ่มลุ่มน้ำเจ้าพระยา สะแกกรัง และท่าจีน	ไม่มีการเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น	การประชุมการผันน้ำข้ามลุ่มจากลุ่มน้ำแม่กลองไปยังพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา บริเวณอ. อู่ทองจังหวัดสุพรรณบุรีเพื่อช่วยบรรเทาความแห้งแล้งในฤดูแล้ง ผันน้ำจากลุ่มน้ำแม่กลองไปยังแม่น้ำท่าจีนเพื่อช่วยผลักดันน้ำเค็ม และการผันน้ำไปคลองมหาสวัสดิ์ในปริมาณมากเพื่อการประปา	การส่งน้ำไปให้การประปาหัวหิน-ชำอำ เพื่อผลิตน้ำประปาและนำน้ำประปาที่ผลิตไปขายให้กับทางโรงแรม รีสอร์ทอีกที
การใช้ข้อมูลในการจัดการ	ลำดับความสำคัญของแต่ละโครงการก่อนเสนอเรื่องของบประมาณผ่านกรมทรัพยากรน้ำฯ และส่งตัวแทนเพื่อต่อรองงบประมาณให้ได้ตามเป้าหมายในที่ประชุม	ปริมาณน้ำต้นทุนในปีนั้นๆ และปริมาณในการจัดสรรน้ำส่งตามคลองชลประทานต่างๆ	แผนการเพาะปลูก ความต้องการใช้น้ำด้านต่าง และปริมาณน้ำจากแหล่งกักเก็บ	ปริมาณน้ำต้นทุน แผนการเพาะปลูก	ปริมานความต้องการใช้น้ำ พื้นที่เพาะปลูก และปริมาณน้ำต้นทุน	ข้อมูลสถิติการปลูกข้าวนาปีว่าจะปลูกช่วงไหนดี ตรวจสอบขนาดพื้นที่ กำหนดปริมาณน้ำในการจัดสรรเปรียบเทียบกับปริมาณน้ำต้นทุน	ปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บน้ำ ระดับน้ำต่ำสุดที่สามารถจัดสรรได้ และความต้องการใช้น้ำของภาคเกษตรทั้งฤดูฝนและแล้ง	ปริมาณน้ำต้นทุน แผนการเพาะปลูก
นิยามความเป็นธรรม	ควรตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำในบริเวณที่มีการสร้างแหล่งน้ำขึ้นเพื่อจัดสรรแบ่งปันน้ำระหว่างสมาชิกในกลุ่ม และควรเป็นกลุ่มที่ได้รับการยอมรับจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยที่กรมทรัพยากรน้ำฯ จะคอยให้คำแนะนำแก่กลุ่มผู้ใช้น้ำด้วยการช่วยกำหนดกรอบกติการในการบริหารและดูแลแหล่งน้ำนั้น	หากปริมาณน้ำไม่เพียงพอ เกษตรกรทุกรายควรได้รับการจัดสรรน้ำในปริมาณที่ลดลงเพื่อสามารถจัดสรรน้ำให้ได้เกษตรกรครบทุกราย	หากปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อเกษตรกรทุกรายในการทำนาปรัง ในระยะวางแผนจะมีการแจ้งในที่ประชุมให้ปิดดังกล่าวเพื่อให้เกษตรกรหยุดทำนาปรัง และให้จัดสรรน้ำไปใช้การด้านอื่นแทน เพื่อให้เกษตรกรสามารถทำการเกษตรได้ครบทุกคน	ทุกพื้นที่ควรมีน้ำใช้อย่างทั่วถึง หากพื้นที่ขาดแคลนน้ำมากๆ ก็ควรได้รับการความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยทันที เช่น การหาแหล่งน้ำให้กับเกษตรกร	เกษตรกรในพื้นที่ต้องช่วยกันดูแลในยามเดือดร้อน ในที่นี้คือ หากมีน้ำน้อยจะไม่มีการสูบน้ำมาปล่อยส่งไปยังคลองให้เกษตรกร คือ ปริมาณน้ำน้อยก็ต้องไม่ต้องรับน้ำกันหมด แต่หากมีน้ำเพียงพอส่งเมื่อส่งไปแล้วพื้นที่คลองสายใด น้ำไปไม่ถึงพื้นที่ของเกษตรกรแสดงว่า พื้นที่นั้นขาดการดูแลก็ต้องหยุดส่งน้ำ ดังนั้นหากปริมาณน้ำเพียงพอทุกคนต้องได้รับน้ำ	หากน้ำไม่เพียงพอ เกษตรกรทุกรควรงดการเพาะปลูกในฤดูกาลนั้นๆ แต่หากปริมาณน้ำเพียงพอทุกรายควรได้รับจัดสรรน้ำทกคน	เกษตรกรควรทำตามกฎกติกาอย่างเคร่งครัดเพื่อให้เกษตรรายอื่นๆ ได้รับน้ำกันอย่างทั่วถึง เพราะเกษตรกรควรได้รับน้ำครบและเพียงพอต่อความต้องการใช้	ทุกพื้นที่ควรทำตามกฎกติกา เนื่องจากหากมีการเตือนให้งดปลูกทุกพื้นที่ เกษตรกรทุกรายก็ควรงดเช่นกันหมด และเมื่อได้รับน้ำก็ควรได้รับครบทุกรายเช่นกัน

ลุ่มน้ำภาคใต้							
ประเด็น	หมู่บ้าน						หน่วยงาน
	กลุ่มเครือข่ายองค์กรชุมชนลุ่มน้ำตรัง	กลุ่มผู้ใช้น้ำคลองนาท่อม	กลุ่มผู้ใช้น้ำโครงการพัฒนาพื้นที่ปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	กลุ่มบริหารจัดการน้ำแหลมทองพัฒนา	ศูนย์เรียนรู้วิถีโหนด นา เล	กลุ่มผู้ใช้น้ำบ้านดอนรัก	โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาปากพนังบน ฝ่ายจัดสรรน้ำฯ นายช่างชลประทานอาวุโส หัวหน้าฝ่ายส่งน้ำชลประทานที่ 3 (คลองชะอวด-แพรกเมือง) อ.หัวไทร จ.นครศรีธรรมราช
ภูมิประเทศ/กายภาพ	-ครอบคลุมแม่น้ำตรังตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ -แบ่งเขตพื้นที่ตามสภาพน้ำ คือ น้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม	-เป็นพื้นที่รับน้ำจากคลองชลประทาน -อยู่ในพื้นที่ต้นน้ำ ซึ่งทำหน้าที่กักเก็บน้ำที่ไหลลงมาจากเทือกเขาบรรทัด และไหลลงสู่ทะเลสาบลำปำ จ.พัทลุง	-มีความหลากหลายของพื้นที่ โดยจำแนกตามพื้นที่ที่มีน้ำจืด น้ำเค็ม และน้ำกร่อย -ลักษณะเป็นที่เนินสูงและที่ราบดอน	อยู่บริเวณคลองชะอวด-แพรกเมือง และคลองแหลม ซึ่งมีน้ำคอยหล่อเลี้ยงตามธรรมชาติ	อยู่บริเวณทะเลสาบสงขลาตอนกลาง ทะเลสาบฝั่งตะวันตก ทะเลน้อย รวม 4 อำเภอ คือ ระโนด กระแสสินทร์ สทิงพระ และสิงหนคร	-บ้านดอนรักมีพื้นที่ชลประทาน 5,500 ไร่ -รับน้ำจากโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาปัตตานี -เป็นพื้นที่ปลายน้ำ	-ลุ่มน้ำปากพนัง แบ่งเป็น ปากพนังตอนบนและตอนล่าง รับน้ำจากเทือกเขานครศรีธรรมราชและเทือกเขาบรรทัด มีพื้นที่ชลประทานทั้งหมด 9.3 ล้านไร่ -พื้นที่มีลักษณะเป็นที่ราบ
ปัญหาที่พบในพื้นที่	-พบขยะลอยขึ้นมาช่วงหน้าแล้ง เนื่องจากน้ำทะเลหนุนสูงและจากการที่ต้นน้ำทิ้งขยะลงแม่น้ำ -น้ำกัดเซาะและท่วมเข้าสู่ตัวบ้านช่วงน้ำท่วม	ปัญหาน้ำท่วมขังและปัญหาแย่งน้ำ แต่ปัจจุบันมีการปลูกข้าวน้อยลงทำให้ปัญหาแย่งน้ำลดลงมาก	- ระบบป้องกันน้ำท่วมน้ำแล้งไม่มีประสิทธิภาพ - ปัญหาน้ำเค็มรุกล้ำ	ชาวบ้านหันมาปลูกปาล์มมากขึ้นแทนการปลูกข้าวในขณะที่มีปริมาณน้ำเท่าเดิม ซึ่งถือเป็นข้อจำกัดที่สำคัญ	ปัญหาการสึกกร่อนของหน้าดินและตลิ่งพัง ซึ่งเกิดจากการบุกรุกพื้นที่	มีความขัดแย้งในเรื่องของการบริหารจัดการน้ำ แต่มีการจัดตั้งคณะกรรมการและนายตรวจนาเพื่อคอยวางแผนแก้ปัญหา	ปัญหาน้ำท่วมขัง เนื่องจากเป็นที่ราบ
Supply of water	แม่น้ำตรัง	คลองนาท่อม	ลุ่มน้ำปากพนัง	คลองชะอวด-แพรกเมือง และคลองแหลม	ทะเลสาบสงขลาและทะเลน้อย	โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาปัตตานี	ลุ่มน้ำปากพนัง
crop/Demand for water	ต้นจาก ยางพารา ปาล์ม	ข้าว หมาก พลู	ต้นจาก ข้าว	ข้าวเป็นหลัก และผัก เช่น พริก กะหล่ำปลี กะหล่ำดอก ปาล์มน้ำมัน	ประมง ปาล์ม ข้าว	ข้าว ไม้ผล เช่น มะพร้าว แก้วมังกร	-ข้าว ต้องการน้ำ 1.2 พันล้าน ลบ.ม. -ปาล์มน้ำมัน ต้องการน้ำ 2.5 พันล้าน ลบ.ม. -ยางพารา และพืชสวน เช่น พริกขี้หนู กะหล่ำดอก ฟักทอง ข้าวโพด
ใน/นอกเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน	ในเขตชลประทาน
รูปแบบกลุ่มผู้ใช้น้ำ	กลุ่มบริหาร	กลุ่มบริหาร	กลุ่มพื้นฐาน	กลุ่มบริหาร	กลุ่มบริหาร	กลุ่มบริหาร	หน่วยงานภาครัฐ
กติกาของกลุ่ม	-แบ่งพื้นที่สำหรับที่อยู่อาศัยและการเพาะปลูกอย่างชัดเจน -ไม่ใช้น้ำจากแม่น้ำเพื่อป้องกันน้ำเค็มในช่วงหน้าแล้ง -น้ำในแม่น้ำใช้สำหรับหากุ้งหรือหาปลาและไม่ใช้เครื่องมือประเภทอวนรั้ง ยาเบื่อ หรือการทำโพงพาง	การเปิด-ปิดประตูน้ำจะอยู่ภายใต้การดูแลของกลุ่ม "ธารานาท่อม"	ข้อตกลง "ปฏิญญาขนาบนาก"	-ค่าน้ำไร่ละ 40 บาทต่อปีงบประมาณ -อนุญาตสูบน้ำเฉพาะหน้าแล้งเท่านั้น	-แบ่งหน้าที่ในการจัดการสำหรับคนในพื้นที่นั้นๆ -ทำประมงแบบอนุรักษ์ ไม่ใช้อวนปลาบึก	-สมาชิกจะเป็นผู้คัดเลือกคณะกรรมการและนายตรวจนา -ไม่มีการเก็บค่าน้ำแต่อาศัยการร่วมแรงร่วมใจกัน	ชลประทานเป็นผู้ตัดสินใจในการเปิด-ปิดประตูน้ำ

ลุ่มน้ำภาคใต้							
ประเด็น	หมู่บ้าน						หน่วยงาน
	กลุ่มเครือข่ายองค์กรชุมชนลุ่มน้ำตรัง	กลุ่มผู้ใช้น้ำคลองนาท่อม	กลุ่มผู้ใช้น้ำโครงการพัฒนาพื้นที่ปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	กลุ่มบริหารจัดการน้ำแหลมทองพัฒนา	ศูนย์เรียนรู้วิถีโหนด นา เล	กลุ่มผู้ใช้น้ำบ้านดอนรัก	โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาปากพนังบน ฝ่ายจัดสรรน้ำฯ นายช่างชลประทานอาวุโส หัวหน้าฝ่ายส่งน้ำชลประทานที่ 3 (คลองชะอวด-แพรกเมือง) อ.หัวไทร จ.นครศรีธรรมราช
การจัดการน้ำช่วงขาดแคลน (น้ำเค็มรุก/น้ำท่วม)	การจัดแยกขยะเพื่อนำไปขายให้คนภายนอก และนำเศษอาหารมาทำเป็นขยะชีวมวล ทำพนังกั้นน้ำเพื่อป้องกันการกัดเซาะ	ทำพนังกั้นน้ำเพื่อป้องกันการกัดเซาะ ทำให้สามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำได้	การจัดการน้ำในช่วงสถานการณ์น้ำเค็ม คือ ทำระบบท่อเปิด-ปิดเพื่อกักเก็บน้ำจืดและน้ำฝน การเพาะปลูกสามารถทำได้โดยวิธีการปลูกพืชในกระถาง และการจัดการน้ำในช่วงสถานการณ์น้ำท่วม คือ การทำระบบคูคลองเพื่อให้สามารถระบายน้ำได้อย่างรวดเร็ว	ในช่วงเกิดสถานการณ์น้ำในแต่ละครั้งจะจัดการประชุมเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหา ช่วงหน้าแล้งจะทำการกักเก็บน้ำในคลอง ในช่วงน้ำหลากจะทำการระบายน้ำออกจากคลอง	ในพื้นที่มักประสบปัญหาน้ำท่วม แนวทางจัดการ คือ การขุดลอกคูคลองเพื่อให้สามารถระบายน้ำได้รวดเร็ว ส่วนการจัดการช่วงน้ำน้อย แนวทางจัดการคือ สร้างแนวทางกั้นน้ำไว้เพื่อเพิ่มแหล่งกักเก็บน้ำมากขึ้น	ในพื้นที่มักประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำ แนวทางการจัดการคือ การสร้างบ่อน้ำส่วนตัวเพื่อเพิ่มแหล่งกักเก็บน้ำส่วนตัว เมื่อน้ำขาดแคลนจะคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	ช่วงเดือนตุลาคม-ธันวาคม จะทำการเปิดประตูระบายน้ำเพื่อให้น้ำทะเลเข้ามา และปิดประตูระบายน้ำในเดือนมกราคม เพื่อกักเก็บน้ำ
วิธีการจัดสรรน้ำ	การจัดตั้งคณะกรรมการกลุ่มฯ เพื่อดูแลการทำประมงที่ถูกต้อง และจัดตั้งโครงการดูแลลุ่มน้ำตรังเพื่อดูแลเฝ้าระวังการทำกิจกรรมอื่นๆ นอกเหนือกิจกรรมหากุ้งเลี้ยงปลา	จัดทำตารางการใช้น้ำเพื่อให้สอดคล้องกับช่วงการเพาะปลูกในแต่ละพื้นที่ โดยลำดับการรับน้ำ คือ พื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ตามลำดับ	ใช้ข้อตกลงปฏิญาณขนากนากเป็นกรอบในการจัดสรรน้ำ	สำหรับการจัดสรรน้ำให้กับภาคเกษตรโดยลำดับดังนี้ 1. ข้าว 2. พืชครัวเรือน 3. ปาล์ม และต้องมีการรักษาระดับน้ำในร่องคูคลองอยู่เสมอเพื่อสำรองไว้สำหรับพืชผัก	สร้างคลองสายยูมาเชื่อมกับคลองพระอาทิตย์ที่มีอยู่เดิม เพื่อพัฒนาแหล่งน้ำภายในชุมชน และในสถานการณ์น้ำท่วมจะทำการขุดลอกคูคลอง และกำจัดผักตบเพื่อสร้างทางระบายน้ำให้รวดเร็วมากขึ้น	กรมชลประทานเจะเริ่มเปิดประตูระบายน้ำให้พื้นที่เกษตรเป็นเวลา 7 วัน หากพื้นที่ได้รับน้ำพอดี แล้วจึงปล่อยน้ำให้กับพื้นที่อื่น	การจัดสรรน้ำของโครงการส่งน้ำฯ อ้างอิงตามสภาพัฒน์ ลำดับดังนี้ 1. สำหรับอุปโภคบริโภค 2. รักษาระบบนิเวศ 3. การเกษตร มีการจัดเก็บค่าน้ำค่าไฟสำหรับระบบคลองเปิด โดยใช้มิเตอร์ควบคุม และใช้วาล์วเปิด-ปิด สำหรับระบบท่อ นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญสำหรับการดูแลรักษาป่าพรุ
บทลงโทษ	ไม่มีบทลงโทษที่ชัดเจน แต่หากเกิดกรณีกระทำผิดต่อกติกา จะเข้าไปพูดคุยตักเตือน	ไม่มีบทลงโทษ	ไม่มีบทลงโทษ	ไม่มีบทลงโทษ	ไม่มีบทลงโทษ	มีบทลงโทษ แต่ผู้กระทำผิดน้อยมาก	ไม่มีบทลงโทษ
ความเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น	สสส. มูลนิธิอันดามัน ทีมสิ่งแวดล้อมภาค 5	การเชื่อมโยงกับกลุ่มผู้ใช้น้ำอื่นๆ ที่ใช้น้ำจากกรมชลประทานนาท่อม มีทั้งหมด 8 กลุ่ม	การพูดคุยกับกลุ่มผู้ใช้น้ำอื่นๆ	การประชุมร่วมกับคณะกรรมการ JMC	ความเชื่อมโยงในกลุ่มอื่นๆ ในเขตอำเภอระโนด-กระแสสินทร์-สทิงพระ-สิงหนคร	ไม่มีการเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น	การเชื่อมโยงกับกลุ่มผู้ใช้น้ำที่อยู่ภายใต้ความดูแลรับผิดชอบของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาปากพนังบน
การใช้ข้อมูลในการจัดการ	ข้อมูลที่ถูกต้องในการทำประมง	เนื่องจากพื้นที่ยังไม่เผชิญปัญหาที่ร้ายแรงมากนัก ทำให้การพิจารณาต้องดูไปเป็นฤดูกาล	ปริมาณน้ำเค็มที่เริ่มรุกเข้ามาในพื้นที่	ปริมาณน้ำในคลอง	ข้อมูลด้านอุตุนิยม	พืชที่ปลูก และระยะเวลาการเก็บเกี่ยว	การเพาะปลูกในแต่ละช่วงฤดูกาล และปัญหาในแต่ละพื้นที่
นิยามความเป็นธรรม	ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ปกป้อง อนุรักษ์น้ำในแม่น้ำอย่างทั่วถึงกัน	การจัดการประชุมกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อหาข้อตกลงในการแก้ปัญหา หากไม่สามารถแก้ปัญหาได้จะหาข้อตกลงมติที่เป็นธรรมกับทุกฝ่าย	ทุกฝ่ายสามารถเข้าร่วมปรึกษา หารือเพื่อหาข้อตกลงรวมกัน	ทุกคนสามารถเข้าร่วมพูดคุยและกำหนดกติกาเพื่อใช้ปฏิบัติร่วมกัน	การจัดประชุม "เวทีประชุมสมัชชา" ในทุกปี เพื่อมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น	สมาชิกผู้ใช้น้ำมีส่วนร่วมในการคัดเลือกคณะกรรมการกลุ่มฯ เพื่อเป็นตัวแทนในการแสดงความคิดเห็นและแก้ปัญหาร่วมแรง ร่วมใจกัน สามัคคี	การจัดตั้งคณะกรรมกลุ่มฯ เพื่อทำงานร่วมกับกรมชลประทานทำหน้าที่เป็นเลขา คอยประสานงานกับสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ

ภาคผนวก ข
การประชุมปฐมนิเทศโครงการ

ผนวก ข

การประชุมปฐมนิเทศโครงการ

วันศุกร์ที่ 31 มีนาคม 2566 เวลา 08.30 – 13.00 น.

ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพมหานคร และผ่านระบบออนไลน์ด้วยโปรแกรม MS TEAM

โครงการ “การศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4”

---

1. หลักการและเหตุผล

กรมทรัพยากรน้ำมีภารกิจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4 การจัดสรรน้ำและการใช้น้ำ ประกอบด้วย (1) ออกใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม (2) ออก หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอรับใบอนุญาตการใช้น้ำ (3) เรียกเก็บค่าใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กฎกระทรวงกำหนด และ (4) การตรวจสอบและควบคุมการใช้ทรัพยากร น้ำ และตามหมวด 4 มาตรา 50 กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากร-ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามที่ไม่ใช่ทางจากทางน้ำชลประทานตามกฎหมายว่าด้วยการชลประทานและไม่ใช่น้ำบาดาลตามกฎหมายว่าด้วยน้ำบาดาล

กรมทรัพยากรน้ำตระหนักดีว่ามีปัจจัยในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำและการอนุญาตการใช้น้ำหลายประการ อาทิ (ก) พฤติกรรมการใช้หรือการบริโภคทรัพยากรน้ำของผู้ใช้น้ำแต่ละประเภทหรือแต่ละกิจกรรมมี ความหลากหลาย (ข) ความพร้อมในเชิงเศรษฐศาสตร์ของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม เช่น ภาระ ค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นของผู้ใช้น้ำ มูลค่าประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้น้ำ การวางแผนการใช้น้ำในระยะยาว ฯลฯ (ค) การเกิด Disruptive Technology ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงค่าใช้จ่ายต้นทุนในการจัดหาและจัดส่งน้ำ และ (ง) การเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายของรัฐบาล เช่น แผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทด้านการบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนโยบายระดับกระทรวงต่างๆ เป็นต้น

ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินงานตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ตามภารกิจที่กรม ทรัพยากรน้ำได้รับมอบหมายมีประสิทธิภาพมากขึ้น มีการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่เหมาะสมโดยเป็น ราคาที่มีความชัดเจนโปร่งใสและเป็นธรรมต่อผู้ใช้น้ำ ผู้ประกอบการและผู้บริโภคทรัพยากรน้ำสาธารณะ กรม ทรัพยากรน้ำจึงเล็งเห็นความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการโครงการจ้างที่ปรึกษาเพื่อศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สอง และสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4 เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ การจัดเก็บค่าใช้น้ำและงานตามภารกิจที่เกี่ยวกับการควบคุม ดูแล การจัดสรรน้ำมีประสิทธิภาพ ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของโครงการ

2.1 เพื่อศึกษาวิเคราะห์นโยบายอัตราค่าใช้ทรัพยากรน้ำที่ดีในระดับสากล นำมาใช้เป็นแนวทางในการ จัดทำนโยบายโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ โดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะประเภทที่สองและสามตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4

2.2 เพื่อเสนอแนะโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่มีความเหมาะสม โปร่งใสและเป็นธรรมต่อทั้งผู้ใช้น้ำ ผู้ประกอบการและผู้บริโภคในทุกประเภทและเป็นราคาที่ส่งเสริมให้มีการปรับปรุงประสิทธิภาพในการใชน้ำของผู้ประกอบการ/ผู้ใช้น้ำ รวมถึงข้อเสนอแนะในกลไกการบริหารจัดการค่าใช้น้ำที่เรียกเก็บจากผู้ใช้น้ำ

2.3 เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจอันดีและเกิดความร่วมมือแก่ทุกภาคส่วน ทั้งผู้ใช้น้ำและหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง ให้มีความเข้าใจต่อการกำหนดราคาและกลไกทางด้านราคา อันจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดหรือ ทบทวนนโยบายทางด้านราคาให้เป็นที่ยอมรับของแต่ละภาคส่วน

2.4 เพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านนโยบายอัตราค่าใช้น้ำที่ดีในระดับสากลให้บุคลากรในหน่วยงาน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดทำนโยบายโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของประเทศให้เป็นมาตรฐาน

3. สรุปการนำเสนอแนะนำข้อมูลโครงการศึกษาฯ โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การนำเสนอขอบเขตการศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4 และวัตถุประสงค์การจัดประชุมปฐมนิเทศฯ

โดย รศ.ดร.นิรมล สุธรรมกิจ (ผู้จัดการโครงการฯ)

หลักการและเหตุผล

ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4 การจัดสรรน้ำและการใช้น้ำ ประกอบด้วย (1) ออกใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม (2) ออกหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอรับใบอนุญาตการใช้น้ำ (3) เรียกเก็บค่าใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กฎกระทรวงกำหนด และ (4) การตรวจสอบและควบคุมการใช้ทรัพยากรน้ำ และตามหมวด 4 มาตรา 50 กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามที่ไม่ใช่ทางจากทางน้ำชลประทานตามกฎหมายว่าด้วยการชลประทานและไม่ใช่น้ำบาดาลตามกฎหมายว่าด้วยน้ำบาดาล

อย่างไรก็ตามปัจจัยในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำและการอนุญาตการใช้น้ำมีหลายประการ อาทิ พฤติกรรมการใช้หรือการบริโภคทรัพยากรน้ำของผู้ใช้น้ำแต่ละประเภทหรือแต่ละกิจกรรมมีความหลากหลาย ความพร้อมในเชิงเศรษฐศาสตร์ของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม การเกิด Disruptive Technology ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงค่าใช้จ่ายต้นทุนในการจัดหาและจัดส่งน้ำ และการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายของรัฐบาล เป็นต้น ดังนั้นเพื่อเข้าใจปัจจัยกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ และความสำคัญของการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ที่มีผลต่อสังคมและเศรษฐกิจของประเทศและระดับลุ่มน้ำหลักและลุ่มน้ำสาขา จึงเป็นที่มาในการศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4 เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ การจัดเก็บค่าใช้น้ำและงานตามภารกิจที่เกี่ยวกับการควบคุม ดูแล การจัดสรรน้ำมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์นโยบายอัตราค่าใช้ทรัพยากรน้ำที่ดีในระดับสากล (ศึกษาการจัดเก็บค่าน้ำของต่างประเทศ รูปแบบการจัดเก็บ และเงื่อนไขในการจัดเก็บ)

2. เพื่อเสนอแนะโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่มีความเหมาะสม โปร่งใส และเป็นธรรม (ถอดบทเรียนจากปัญหาที่เกิดขึ้นต่อหน่วยงานจัดเก็บค่าน้ำ)
3. เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจอันดีและเกิดความร่วมมือแก่ทุกภาคส่วน (มีการจัดการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็น 5 ภูมิภาค)
4. เพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านนโยบายอัตราค่าใช้น้ำที่ดีในระดับสากลให้บุคลากรในหน่วยงาน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. กรอบการวิเคราะห์โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่เหมาะสม โปร่งใส และเป็นธรรมต่อผู้ใช้น้ำประเภทที่ 2 และ 3
2. ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ เพื่อประกอบการพิจารณาปรับปรุงโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำในอนาคต ผ่านการวิเคราะห์และรับฟังข้อคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องและประชุมหารือผลที่ได้ร่วมกัน โดยวิเคราะห์จากประเภทการใช้น้ำ ต้นทุนและค่าใช้จ่ายในการจัดการน้ำ มุมมองของน้ำในฐานะปัจจัยการผลิต รวมถึงต้นทุนเชิงลบที่เกิดขึ้นต่อระบบนิเวศจากการใช้น้ำ อีกทั้งการบริหารจัดการน้ำจะต้องเป็นที่ยอมรับในระดับสากลพร้อมทั้งยึดหลักกฎหมายตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561
3. แนวทางการทำงานของกลไกที่เหมาะสม สำหรับการบริหารจัดการค่าใช้น้ำที่จัดเก็บโดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ (กรอบแนวคิดเบื้องต้น) เพื่อใช้ในการคำนวนค่าใช้น้ำที่จะสามารถจัดเก็บได้และพิจารณาแนวทางในการใช้เงินที่จัดเก็บได้เพื่อการจัดการทรัพยากรน้ำได้อย่างไร รวมไปถึงวิธีการที่จะใช้ในการจัดสรรทรัพยากรแผ่นดิน ในการจัดประชุมและรับฟังความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางในการจัดทำข้อเสนอแนะอัตราค่าลดหย่อนค่าใช้น้ำที่เหมาะสมและกลไกการบริหารจัดการเงินค่าใช้น้ำที่เหมาะสม
4. ร่างนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรสาธารณะ ในระยะ 5 ปี ประกอบกับร่างแผนแม่บทฯ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับภารกิจของกรมทรัพยากรน้ำ (การบรรลุเป้าหมายในการจัดการทรัพยากรน้ำจะต้องมีแนวทางในการทำงาน การเสนอแนะและปรับปรุงการเก็บค่าน้ำอย่างไรในระยะ 5 ปี)

กรอบแนวคิด (เบื้องต้น) ที่นำมาใช้ในโครงการ

ประการที่ 1 การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำโดยทั่วไป เป็นการใช้แนวคิดทางด้านเศรษฐศาสตร์

1. ปัจจัยด้านอุปทาน ต้องสามารถชี้แจงต้นทุนในการอนุรักษ์และรักษาน้ำได้ (สำหรับน้ำนอกเขตชลประทานและนอกขอบเขตการใช้น้ำของกรมทรัพยากรน้ำบาดาล) สถานที่ในการจัดเก็บน้ำ ต้นทุนในการดูแลสถานที่จัดเก็บน้ำ รวมไปถึงต้องมีการประเมินปริมาณน้ำต้นทุนเพื่อใช้งานในปัจจุบันและในปีถัดไป
2. ปัจจัยด้านอุปสงค์ ประกอบด้วยความเต็มใจที่จะจ่ายเงินเพื่อให้มีน้ำใช้ที่เพียงพอ (WTP) ความสามารถในการจ่ายเงินเพื่อซื้อน้ำหรือจัดหาน้ำมาใช้ (Ability to Pay) และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจหรือรายได้ที่จะได้รับจากการใช้น้ำ (VMP)
3. ปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการกำหนด “ราคาน้ำ” ประกอบด้วยต้นทุนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี พฤติกรรมผู้ใช้น้ำ ลักษณะของกิจการที่เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรสาธารณะ และนโยบายการบริหารจัดการน้ำของภาครัฐ

เนื่องจากมุมมองการใช้น้ำในเชิงพาณิชย์และน้ำเป็นหนึ่งในปัจจัยการผลิตที่สามารถสร้างผลผลิตและรายได้ ดังนั้นเมื่ออุปทานของน้ำต่างกันตามบริบทของแต่ละพื้นที่ (เช่น ปริมาณน้ำที่แตกต่างกัน ต้นทุนในการดูแลแตกต่างกัน เป็นต้น) ดังนั้นแนวคิดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำควรแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ รวมไปถึงกรณีที่น้ำเป็นปัจจัยในการผลิต

สินค้าอุตสาหกรรมจะพบว่าแต่ละสาขาการผลิตมีปริมาณการใช้น้ำและมีคุณค่าของน้ำที่ใช้ในการผลิตแตกต่างกัน ฉะนั้น อัตราค่าใช้น้ำจึงควรแตกต่างกันตามมิติเชิงพื้นที่และมิติด้านการผลิต

ประการที่ 2 การใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561

การแบ่งประเภทการใช้น้ำตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 เป็นการแบ่งประเภทที่ค่อนข้างกว้าง ดังนั้นการใช้น้ำประเภทที่ 2 การใช้น้ำในเชิงพาณิชย์ จะมีความแตกต่างกันในเชิงของพื้นที่และวัตถุประสงค์ของธุรกิจ ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้ได้นำเอาส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามาใช้ ได้แก่ มาตรา 49(1) และมาตรา 49(2) ซึ่งถูกกำหนดโดย สทนช.

ประการที่ 3 การบริหารจัดการเงินที่ได้จากค่าใช้น้ำ

การบริหารจัดการเงินเป็นการกำหนดสมติฐานที่สามารถเป็นไปได้ในการนำเงินที่ได้จากการจัดเก็บค่าใช้น้ำไปบริหารจัดการอย่างเหมาะสม อาทิ การนำเงินไปใช้เพื่อการจัดการอุปทานน้ำ (การแบ่งที่ได้จากจัดเก็บค่าใช้น้ำให้แก่แต่ละลุ่มน้ำ) การนำไปใช้เพื่อการจัดการอุปสงค์ (เช่น การบริหารจัดการเพื่อควบคุมพฤติกรรมการใช้น้ำ การจัดการส่วนกลาง หรือการจัดการเฉพาะกิจ เป็นต้น) เนื่องจากตามกฎหมายมาตรา 50 กำหนดให้กรมทรัพยากรน้ำเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการดำเนินการจัดเก็บค่าใช้น้ำ ดังนั้นการบริหารจัดการเงินดังกล่าวจึงเป็นหน้าที่ของกรมทรัพยากรน้ำโดยจะต้องพิจารณาแนวทางการเก็บเงิน เช่น การใช้งบประมาณแผ่นดิน การใช้ Service Charge หรือกำหนดให้หน่วยงานท้องถิ่นเป็นผู้จัดเก็บ เป็นต้น ในส่วนของกองทุนหมุนเวียนเป็นแนวคิดเชิงทฤษฎีที่ผู้จ่ายต้องการเห็นว่ารูปแบบการบริหารจัดการเป็นอย่างไร

ประการที่ 4 การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่เหมาะสมและเป็นธรรม

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่เหมาะสมและเป็นธรรม ประกอบด้วยอย่างน้อย 3 ปัจจัย ได้แก่ (ก) ความสามารถในการจ่าย (Ability to Pay) เช่น ขนาดธุรกิจที่แตกต่างกันจะมีอัตราการจัดเก็บอย่างไร เป็นต้น (ข) ความเป็นธรรม (Justice or Fairness) เช่น หากต้องการให้จ่ายเงินในอัตราเดียวกันภาครัฐจะต้องสนับสนุนจ่ายเงินของผู้มีรายได้ต่ำเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม เป็นต้น และ (ค) การคิดอัตราค่าใช้น้ำ พิจารณาปัจจัยด้าน “การปล่อยมลพิษลงแหล่งน้ำ” ของผู้ใช้น้ำ เป็นต้น

ส่วนที่ 2 “ความก้าวหน้า ผลการดำเนินงานจัดทำอนุบัญญัติ ภายใต้พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 ที่อยู่ภายในความรับผิดชอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง”

โดย นายศิริวัฒนา ตอวิวัตน์ (ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย, สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ)

นิยามศัพท์

ทรัพยากรน้ำสาธารณะ หมายถึง น้ำในแหล่งน้ำที่ประชาชนใช้หรือที่สงวนไว้ให้ประชาชนใช้ร่วมกันหรือโดยสภาพประชาชนอาจใช้ประโยชน์ร่วมกัน และสามารถให้ความหมายรวมถึงแม่น้ำ ลำคลอง ทางน้ำ บึง แหล่งน้ำใต้ดิน ทะเลสาบ น่านน้ำภายใน ทะเลอาณาเขต พื้นที่ชุ่มน้ำ แหล่งน้ำตามธรรมชาติอื่น ๆ แหล่งน้ำที่รัฐจัดสร้างหรือพัฒนาขึ้นเพื่อให้ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน และแหล่งน้ำระหว่างประเทศที่อยู่ภายในเขตประเทศไทยซึ่งประชาชนนำมาใช้ประโยชน์ได้ รวมไปถึงทางน้ำชลประทานตามกฎหมายชลประทาน และน้ำบาดาลตามกฎหมายว่าด้วยน้ำบาดาล

การอนุญาตการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ

การขออนุญาต ผู้ที่จะขอใบอนุญาตหรือผู้ที่ใช้น้ำสาธารณะจะต้องจัดทำคำขอและแผนการบริหารจัดการน้ำตามมาตรา 47 ยื่นให้ผู้มีอำนาจออกใบอนุญาต ได้แก่ อธิบดีกรมชลประทาน อธิบดีกรมทรัพยากรน้ำหรืออธิบดีกรมทรัพยากรน้ำบาดาลตามแต่ละกรณีในการอนุมัติการอนุญาต โดยการอนุมัติอนุญาตจะต้องได้รับการเห็นชอบจากคณะกรรมการลุ่มน้ำ (สำหรับการใช้น้ำประเภทที่ 2) หรือ กนช. (สำหรับการใช้น้ำประเภทที่ 3) ในส่วนของอัตราค่าธรรมเนียมจะยึดตามกฎกระทรวงมาตรา 48 แต่ทั้งนี้จะต้องไม่เกินบัญชีท้ายพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ และค่าใช้น้ำแต่ละประเภทจะเป็นไปตามกฎหมายของทรัพยากรน้ำประเภทนั้น ๆ เช่น น้ำชลประทานเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการชลประทาน น้ำบาดาลเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยน้ำบาดาล เป็นต้น แต่หากเป็นทรัพยากรน้ำนอกเขตจะเป็นไปตามกฎกระทรวงมาตรา 50

การกำกับดูแลการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ

การกำกับดูแลจะต้องมีการติดตั้งเครื่องมือวัดหรือประเมินปริมาณน้ำที่ใช้ (ได้มีการประกาศหลักเกณฑ์และวิธีการในราชกิจจานุเบกษา) แต่หากการใช้น้ำเกิดผลกระทบต่อความสมดุลของทรัพยากรน้ำสาธารณะฯ ผู้ออกไปอนุญาตอาจหยุดการอนุญาตใช้น้ำตามใบอนุญาตชั่วคราวได้หรือสามารถพักใบอนุญาตหากไม่ปฏิบัติตามกติกาที่กำหนด (การพักใบอนุญาตจะต้องมีการนำเรียนกรรมการลุ่มน้ำหรือ กนช.) หรือกรณีเพิกถอนใบอนุญาตจะต้องขอความเห็นชอบจากกรรมการลุ่มน้ำและกนช.ร่วมด้วย

การใช้น้ำ (ทรัพยากรสาธารณะ)

- ประเภทที่หนึ่ง ไม่ต้องขอรับใบอนุญาตและไม่ต้องชำระค่าใช้น้ำ
- ประเภทที่สอง ต้องได้รับใบอนุญาต
- ประเภทที่สาม ต้องได้รับใบอนุญาต

โดยมีข้อยกเว้นตามมาตรา 55 การใช้น้ำประเภทที่หนึ่งซึ่งเป็นน้ำบาดาลที่เข้าเงื่อนไขจะต้องขอใบอนุญาตและอาจจะต้องชำระค่าใช้น้ำ เช่น การใช้น้ำบาดาลในเขตวิกฤต เป็นต้น เนื่องจากน้ำบาดาลถูกใช้เป็นแหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์และเพื่อใช้ในอนาคต ในส่วนของกรณีการใช้น้ำประเภทที่ 1 แม้ว่าจะไม่ต้องขอใบอนุญาตหรือไม่ต้องชำระค่าน้ำแต่มีความจำเป็นในการทราบข้อมูลการใช้น้ำเพื่อการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำหรือในพื้นที่เพื่อสมดุลการบริหารและการใช้น้ำทั้ง 3 ประเภท

การใช้น้ำ (มาตรา 41)

- การใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการดำรงชีพ การอุปโภคบริโภคในครัวเรือน การเกษตรหรือการเลี้ยงสัตว์เพื่อยังชีพ การอุตสาหกรรมในครัวเรือน การรักษาระบบนิเวศ จารีตประเพณี การบรรเทาสาธารณะภัย การคมนาคม และการใช้น้ำในปริมาณเล็กน้อย
- การใช้น้ำประเภทที่สอง ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมท่องเที่ยว การผลิตพลังงานไฟฟ้า การประปาและกิจการอื่น
- การใช้น้ำประเภทที่สาม ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อกิจการขนาดใหญ่ที่ใช้น้ำปริมาณมาก หรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบข้ามลุ่มน้ำ หรือครอบคลุมพื้นที่อย่างกว้างขวาง

- นายกรัฐมนตรี โดยความเห็นชอบของ กนช. มีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนด (มาตรา 49) ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้
  1.) หลักเกณฑ์การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและสาม
  2.) หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการเรียกเก็บ ลดหย่อน หรือ ยกเว้นค่าใช้น้ำ ทั้งนี้จะกำหนดให้แตกต่างกันโดยคำนึงถึงกิจกรรม ลักษณะหรือปริมาณของการใช้น้ำแต่ละประเภทและในแต่ละลุ่มน้ำ

ส่วนที่ 3 ความก้าวหน้าการดำเนินงานจัดทำอนุบัญญัติ ภายใต้พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4 การจัดสรรน้ำ การใช้น้ำที่อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและกรมทรัพยากรน้ำ

โดย นายณัฐพงษ์ ณ พัทลุง (นิติกรชำนาญการพิเศษ, กรมทรัพยากรน้ำ)

พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ได้กำหนดให้มีผลบังคับใช้เมื่อครบ 30 วัน นับตั้งแต่วันประกาศราชกิจจานุเบกษา ดังนั้นพรบ. ทั้งฉบับจะต้องเริ่มใช้ตั้งแต่วันที่ 27 มกราคม พ.ศ.2562 แต่ในกรณีของหมวด 4 ได้มีข้อยกเว้นให้กำหนดบังคับใช้เมื่อครบ 2 ปี ตั้งแต่พรบ. นี้ถูกบังคับใช้ แต่ปัจจุบันหลักเกณฑ์ตามกฎกระทรวงต่างๆ อยู่ในขั้นตอนของการร่าง ดังนั้นข้อบังคับของหมวด 4 การขออนุญาตใช้น้ำในหมวดต่าง ๆ ยังไม่ได้การบังคับใช้อย่างแท้จริง ยกตัวอย่างมาตรา 50 ได้กำหนดให้รัฐมนตรีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมออกกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและสามซึ่งไม่ใช่น้ำบาดาล และมาตรา 43 การใช้น้ำประเภทที่สองและสามจะต้องได้รับการอนุญาตจากอธิบดีกรมชลประทาน อธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ หรืออธิบดีกรมทรัพยากรน้ำบาดาล ตามประเภทของทรัพยากรน้ำนั้น โดยหากเป็นการใช้น้ำประเภทที่สามจะต้องผ่านการเห็นชอบจากคณะกรรมการลุ่มน้ำ

กรมทรัพยากรน้ำมีหน้าที่ซึ่งจะต้องยกร่างกฎกระทรวงตามพรบ. 2 มาตรา โดยในปัจจุบันได้มีการร่างกฎกระทรวง จำนวน 2 ฉบับ ดังนี้

1. ร่างกฎกระทรวงการอนุญาตใช้น้ำประเภทที่สอง และประเภทที่สาม พ.ศ. .... (อาศัยอำนาจตาม หมวด 4 มาตรา 45 วรรคหนึ่ง) มาตรา 45 “การขอรับใบอนุญาต การออกใบอนุญาต อายุใบอนุญาต การขอต่ออายุใบอนุญาต การโอนใบอนุญาต และการอนุญาต รวมทั้งการขอและการออกใบแทนใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวงที่ออกโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ร่วมกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”
2. ร่างกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สอง และประเภทที่สาม พ.ศ. .... (อาศัยอำนาจตาม หมวด 4 มาตรา 50) “รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามที่ไม่ใช่น้ำจากทางน้ำชลประทานตามกฎหมายว่าด้วยการชลประทานและไม่ใช่น้ำบาดาลตามกฎหมายว่าด้วยน้ำบาดาล และให้อธิบดีกรมทรัพยากรน้ำเรียกเก็บค่าใช้น้ำดังกล่าวตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดตามมาตรา 49”

ประกาศกรมทรัพยากรน้ำ จำนวน 3 ฉบับ

1. ประกาศกรมทรัพยากรน้ำ เรื่อง แบบคำขอรับใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามและแผนการบริหารจัดการน้ำพ.ศ. 2565 (อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 47 วรรคหนึ่ง “ในการขอรับใบอนุญาตการใช้น้ำตามมาตรา 43 และมาตรา 44 ผู้ขอรับใบอนุญาตต้องยื่นแผนการบริหารจัดการน้ำมาพร้อมกับคำขอด้วย ทั้งนี้ แบบคำขอรับใบอนุญาตการใช้น้ำและแผนการบริหารจัดการน้ำให้เป็นไปตามที่

อธิบดีกรมชลประทาน อธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ หรืออธิบดีกรมทรัพยากรน้ำบาดาล แล้วแต่กรณี ประกาศกำหนด")

2. ร่างประกาศกรมทรัพยากรน้ำ เรื่อง แบบใบรับคำขอ ใบอนุญาต คำขอต่ออายุใบอนุญาต คำขอรับใบแทนใบอนุญาต และแบบอื่น ๆ ตาม (ร่าง) กฎกระทรวงการขอรับใบอนุญาต การออกใบอนุญาต อายุใบอนุญาต การขอต่ออายุใบอนุญาต การโอนใบอนุญาต การอนุญาต การขอและการออกใบแทนใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม
3. ประกาศกรมทรัพยากรน้ำ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการติดตั้งเครื่องมือวัดหรือประเมินปริมาณน้ำที่ใช้และการเก็บข้อมูลที่จำเป็นเพื่อการตรวจสอบและควบคุมการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้รับใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม พ.ศ.2565 (อาศัยอำนาจตามมาตรา 51 วรรคหนึ่ง "เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบและควบคุมการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะให้ผู้รับใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามต้องติดตั้งเครื่องมือวัดหรือประเมินปริมาณน้ำที่ใช้ และเก็บข้อมูลที่จำเป็นเพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่ที่แต่งตั้งโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แล้วแต่กรณี ตรวจสอบ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่อธิบดีกรมชลประทาน อธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ หรืออธิบดีกรมทรัพยากรน้ำบาดาล แล้วแต่กรณี กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา")

ความก้าวหน้าการดำเนินการที่ผ่านมาของกรมทรัพยากรน้ำ

ในส่วนของร่างกฎกระทรวงการอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ตามมาตรา 45 วรรคหนึ่ง กรมทรัพยากรน้ำได้ดำเนินการการยกร่างกฎกระทรวงผ่านการรับฟังความเห็นจากประชาชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเสร็จสิ้นแล้ว พร้อมทั้งได้มีการเสนอร่างกฎกระทรวงฯ ต่อกรรมการพิจารณากฎหมายกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยในครั้งนั้นได้มีการตั้งอนุกรรมการพัฒนากฎหมายด้านทรัพยากรน้ำขึ้นมาและได้มีการลงมติเห็นชอบในการประชุมครั้งที่ 6/2565 เห็นชอบในหลักการร่างกฎกระทรวงดังกล่าว และให้กรมทรัพยากรน้ำนำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของคณะอนุกรรมการไปปรับแก้ร่างกฎกระทรวงฯ แล้วจึงนำเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการพัฒนากฎหมายกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่อไป

ทั้งนี้เนื่องจากกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำออกตามความในมาตรา 50 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามที่ไม่ใช่น้ำจากทางน้ำชลประทานตามกฎหมายว่าด้วยการชลประทาน และไม่ใช่น้ำบาดาลตามกฎหมายว่าด้วยน้ำบาดาล และให้อธิบดีกรมทรัพยากรน้ำเรียกเก็บค่าใช้น้ำดังกล่าวตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดตามมาตรา 49 ซึ่งมาตรา 49 กำหนดให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของ กนช. มีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนด หลักเกณฑ์การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม แต่เนื่องจากกฎกระทรวงตามมาตรา 49 ได้มีการแก้ไขเนื้อหาโดยพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกาทำให้สาระสำคัญของร่างกฎกระทรวงตามมาตรา 49 เปลี่ยนแปลงไป มีผลทำให้กรมทรัพยากรน้ำต้องปรับแก้ร่างกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำให้สอดคล้องกับร่างกฎกระทรวงตามมาตรา 49

4. การรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ดำเนินการโดย รศ.ดร. นิรมล สุธรรมกิจ (ผู้จัดการโครงการฯ) และ อาจารย์สถาพร ใสเรียน (นักวิจัย)

ประเด็นเรื่องความคืบหน้าของการการออกกฎหมาย/การบังคับใช้กฎหมาย

การขออนุญาตการใช้น้ำมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบกลุ่มผู้ใช้น้ำ ประเภทผู้ใช้น้ำในแต่ละลุ่มน้ำ ตลอดจนปริมาณความต้องการใช้น้ำ เพื่อดำเนินการประมาณการใช้น้ำตามแผนที่กำหนด ขณะเดียวกันสำหรับผู้ใช้น้ำประเภทที่ 1 ซึ่งไม่จำเป็นต้องขออนุญาตการใช้น้ำ ทางหน่วยงานภาครัฐภาครัฐหรือหน่วยงานท้องถิ่นมีหน้าที่ในการรวบรวมข้อมูลจำนวนผู้ใช้น้ำและปริมาณการใช้น้ำเช่นกัน พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำมีผลบังคับใช้แม้จะยังไม่มีหลักเกณฑ์การขออนุญาตในการบังคับใช้ แต่หน่วยงานมีอำนาจในการดำเนินการเรื่องของการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อเตรียมการเบื้องต้น ตามมาตรา 42 วรรค 2 (ตามกฎหมายรับรอง) แต่หากกำหนดว่าต้องให้ผู้ใช้น้ำยื่นข้อมูลหรือแสดงความประสงค์เข้ามาก่อนในลักษณะเชิงบังคับไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะตัวหลักเกณฑ์ในการบังคับขออนุญาตยังไม่มีความชัดเจน ทั้งนี้ (ร่าง) กฎกระทรวงกำหนดให้มีผลบังคับใช้ 120 วัน เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ใช้น้ำประเภทสองและสามเข้ามาสู่ระบบการขออนุญาตใช้น้ำ หากมีความชัดเจนในประเด็นข้างต้นแล้วนั้นกองการจัดสรรน้ำสามารถเตรียมความพร้อมในการประสานผู้ใช้น้ำประเภทสองและสามในการให้ข้อมูลหรือเตรียมคำร้อง เพื่อให้พร้อมยื่นคำร้องภายในระยะเวลาที่กำหนด

ประเด็นเรื่องแนวคิดการจัดเก็บอัตราค่าใช้น้ำ

แนวคิดการเรียกเก็บค่าใช้น้ำจากกรณีศึกษาของประเทศสิงคโปร์ พบว่า มีโครงสร้างราคาค่าน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค และเพื่ออุตสาหกรรม กรณีการเรียกเก็บในภาคอุตสาหกรรมมีความแตกต่างกัน คืออุตสาหกรรมเพื่อการอนุรักษ์น้ำโครงสร้างราคาค่าน้ำแตกต่างจากอุตสาหกรรมทั่วไป และมีการคิดค่าบำบัดน้ำเสียร่วมด้วย โดยหนึ่งบิลค่าน้ำประกอบด้วย อัตราค่าน้ำ ค่าอนุรักษ์ และค่าบำบัดน้ำเสีย สำหรับการศึกษาของต่างประเทศที่ใกล้เคียงประเทศไทย ณ ปัจจุบันยังไม่มี

สำหรับแผนร่างแนวคิดการเก็บค่าใช้น้ำ ตัวอย่าง โรงงานกระดาษที่ตั้งอยู่ในลุ่มน้ำบางประกง และโรงงานกระดาษที่ตั้งอยู่ลุ่มน้ำระยอง น้ำหนึ่งลูกบาศก์เมตรสร้างมูลค่าต่อกระดาษ 1 รีมเท่ากัน หากเกิดสถานการณ์ที่น้ำในลุ่มน้ำระยองขาดแคลน ขณะที่น้ำในลุ่มน้ำบางประกงมีปริมาณมากเกินความต้องการใช้น้ำในช่วงเวลาเดียวกัน โดยมีคุณภาพน้ำเหมือนกัน กรณีเช่นนี้ค่าใช้น้ำน่าจะมีความแตกต่างกัน อีกทั้งประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาได้แก่

(1) โรงงานที่ตั้งแล้ว (จากไม่เคยเก็บค่าน้ำ) จะทำอย่างไร ซึ่งจะเกิดความแตกต่างระหว่างเก่าและใหม่ โรงงานใหม่อาจจ่ายค่าน้ำที่แพงกว่าเป็นความเป็นธรรมในมิติหนึ่ง คือ สำหรับโรงงานที่ตั้งอยู่เดิมเมื่อวันหนึ่งที่น้ำมีปัญหาจะต้องเก็บค่าใช้น้ำ ขณะที่โรงงานใหม่ที่จะเข้ามาตั้งจะต้องทราบว่าลุ่มน้ำนี้มีปัญหาเช่นไร และต้องพร้อมเผชิญกับราคาน้ำที่แพง

(2) โรงงานใหม่ที่กำลังตัดสินใจสถานที่ตั้งของลุ่มน้ำ จะต้องมีช่วงเวลาในการปรับอัตราและมีนโยบายที่ช่วยให้รายใหม่ตัดสินใจในการเลือกที่ตั้งโรงงานอย่างเหมาะสม

ทั้งนี้อัตราค่าใช้น้ำไม่ใช่กลไกเดียวที่แก้ปัญหาการแย่งชิงน้ำ หรือควบคุมปริมาณการใช้น้ำ มีมาตรการอื่น ๆ อาทิ การขายใบอนุญาต การโอนใบอนุญาต เป็นต้น

แนวคิดการเก็บค่าใช้น้ำช่วงน้ำหลาก-น้ำแล้ง ต้องคำนึงถึงการเก็บค่าใช้น้ำอย่างไรให้เกิดการอนุรักษ์น้ำ และจะจัดเก็บในช่วงเวลาใด หรือจะดำเนินการจัดเก็บหรือไม่ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการจัดเก็บค่าใช้น้ำ เช่น

- กรณีเก็บค่าใช้น้ำในช่วงหน้าน้ำหลาก – เพื่อนำเงินไปช่วยเหลือตอนหน้าแล้ง เป็นการรับประกันจากภาครัฐในการจัดหาทรัพยากรน้ำมาให้ใช้ในช่วงหน้าแล้ง

- กรณีเก็บค่าใช้น้ำในช่วงหน้าแล้ง – หากน้ำแล้งพฤติกรรมการใช้น้ำน้อยลง การจัดเก็บค่าใช้น้ำย่อยได้จำนวนน้อยลง เนื่องจากเป็นการจัดเก็บค่าใช้น้ำเป็นไปตามมิเตอร์น้ำอาจจะไม่ก่อประโยชน์มากนักยกเว้นการจัดเก็บค่าน้ำเป็นไปเพื่อเป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้น้ำให้ประหยัดมากขึ้น

ดังนั้นราคาค่าใช้น้ำในหน้าแล้งและหน้าน้ำหลากอาจจะมีโครงสร้างที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามต้องพิจารณาถึงการอนุรักษ์แหล่งน้ำร่วมด้วย รวมทั้งปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประเด็นนี้อาจจะต้องพิจารณาและพูดคุยก่อนว่ามองน้ำในมิติใด นอกจากนี้เมื่อพิจารณาแผนบริหารการใช้น้ำที่ผู้ขออนุญาตใช้น้ำต้องยื่นเสนอ มีวัตถุประสงค์ให้ผู้ขอใช้น้ำมีแหล่งกักเก็บน้ำเป็นของตนเองเพื่อแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บค่าใช้น้ำ หรือแบ่งเบาการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ ดังนั้นช่วงฤดูที่มีปริมาณน้ำมาก อาจส่งเสริมให้เกิดการนำเข้าระบบกักเก็บเพิ่มขึ้นโดยไม่มีค่าใช้จ่าย

สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อราคาค่าน้ำ อยู่ระหว่างการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ในส่วนของข้อมูลงบประมาณแผ่นดินการบำรุงรักษา งานศึกษาของกรมทรัพยากรน้ำ มีต้นทุนในการก่อสร้างและบำรุงรักษา 22 ลุ่มน้ำ

ประเด็นเรื่องเกณฑ์การลดหย่อน

การลดหย่อนและการยกเว้น สำหรับการประปาที่มีการนำน้ำมาปรับปรุงคุณภาพที่ให้ใกล้เคียงจากแหล่งน้ำทรัพยากรสาธารณะ การยกเว้นเป็นไปได้ยากแต่สามารถพิจารณากระบวนการทำหรือการแบกรับต้นทุนเพื่อการลดหย่อนได้ เช่นเดียวกับบางกิจกรรมที่มีกระบวนการใช้น้ำแต่ไม่กระทบกับปริมาณน้ำ เช่น การผลิตกระแสไฟฟ้าฝ่ายผลิต เมื่อดึงมาใช้แล้วนำกลับไปสู่แหล่งทรัพยากรน้ำเพื่อให้ภาคส่วนอื่นนำไปใช้ต่อได้ โดยไม่กระทบปริมาณทรัพยากรน้ำและเป็นผลพลอยได้ที่เกิดจากการไหลเวียนผ่านไปยังแหล่งน้ำทำให้เกิดกระแสไฟฟ้า ประเด็นเหล่านี้ถูกหยิบยกขึ้นมาพิจารณาแล้ว และเกณฑ์การพิจารณาการยกเว้นหรือลดหย่อนมีกำหนดการประกาศเรื่องการยกเว้นหรือลดหย่อนซึ่งยังต้องรอผลการประกาศต่อไป

แหล่งกักเก็บน้ำเอกชน ในตัวบัญญัติของกฎหมายไม่ได้มีการเข้าไปควบคุมหรือเรียกเก็บทั้งเรื่องกระบวนการขอใบอนุญาต หรือการจัดเก็บค่าใช้น้ำ แต่อาจมีส่วนของผลกระทบ เช่น การขอเฉลี่ยน้ำจากแหล่งกักเก็บน้ำของเอกชน ในกรณีที่เกิดภาวะวิกฤตซึ่งจะได้รับการชดเชยตามอัตราที่เหมาะสม ทั้งนี้อยู่ช่วงของการรวบรวมข้อมูลและพิจารณาแนวคิดต่าง ๆ เพื่อพิจารณาในเรื่องของข้อยกเว้นหรือลดหย่อน รวมถึงนโยบายตามแต่ละช่วงในเรื่องของการสนับสนุน การให้ความสำคัญกับธุรกิจประเภทใดที่ส่งเสริมให้มีการดำเนินการความเกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรน้ำ และสมควรได้รับการยกเว้นหรือลดหย่อนหรือไม่

ประเด็นเรื่องผลกระทบหากมีการดำเนินการจัดเก็บค่าใช้น้ำ

การจัดเก็บอัตราค่าใช้น้ำสำหรับประชาชนมีสิทธิที่จะรับรู้ถึงปัญหาของทรัพยากรน้ำ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องผลักดันให้ภาครัฐสามารถขึ้นค่าน้ำ การมีกลไกปรับราคาจะเข้ามาช่วยปรับพฤติกรรมของผู้ใช้น้ำ และผู้ผลิตไม่ควรเผชิญความเสี่ยงเพียงผู้เดียว อย่างไรก็ตามค่าใช้น้ำจะเกี่ยวข้องกับความสามารถของผู้ประกอบการหรือมีผลต่อต้นทุนการผลิตของผู้ใช้น้ำทุกประเภท และนำไปสู่การผลักภาระราคาสินค้าให้แก่ผู้บริโภค (งานศึกษาจะมีกรอบแนวคิด และผลกระทบเป็นอย่างไร)

หากให้ความสำคัญของทรัพยากรน้ำเท่ากับแรงงานหรือไฟฟ้า จึงจะสามารถประเมินได้ว่าราคาน้ำประปาควรปรับอัตราขึ้นเป็นเท่าใด หากมองการประปามีความสำคัญ ควรมีแนวทางการระบุว่าต่อไปมีต้นทุนค่าน้ำที่สูงขึ้น และมีการขอลดการผลิตลงเพื่อให้อยู่รอด (เพื่อทราบมุมมองของผู้ผลิตจะมีการตอบสนองต่อการขึ้นราคาน้ำอย่างไร)

ประเด็นเรื่องการใช้แหล่งน้ำอื่น

น้ำทะเลอยู่ในขอบเขตของนิยามน้ำสาธารณะ และอยู่นอกพื้นที่เขตชลประทานจึงถือเป็นขอบเขตความรับผิดชอบของกรมทรัพยากรน้ำที่จะเป็นผู้อนุญาตการใช้น้ำ การนำน้ำทะเลมาใช้มีประเด็นสำคัญคือการคิดสัดส่วนของการใช้ประโยชน์จากน้ำทะเล และการปรับปรุงคุณภาพก่อนนำมาใช้ แนวทางคือพิจารณาส่วนของน้ำที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จริงเท่านั้น จึงจะมีการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ แต่อย่างไรก็ตามจะต้องพิจารณาปัจจัยด้านต้นทุนประกอบด้วย สำหรับการลดหย่อนหรือยกเว้นเพื่อไม่ให้ผู้ประกอบรับภาระเกินสมควร อาทิ เครื่องจักร การพัฒนาเทคโนโลยี เพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงคุณภาพน้ำ เป็นต้น ดังนั้นแนวทางในการใช้ทรัพยากรน้ำอาจแตกต่างกันตามแต่ละแหล่งน้ำที่ถูกนำมาใช้ ในการคิดคำนวณต้นทุน หลักเกณฑ์ต่าง ๆ อาทิ การเก็บค่าน้ำ หรือการบริหารจัดการ เป็นต้น ตัวอย่างกรณีของน้ำทะเลนาเกลือจะเป็นผู้ใช้น้ำประเภทที่ 1 จะไม่มีการเรียกเก็บและไม่ต้องขออนุญาตใช้น้ำ ขณะที่การใช้น้ำทะเลเพื่อการผลิตเป็นน้ำจืดที่มีปริมาณมากกว่า 30,000 คิวต่อวัน จะถือเป็นการใช้น้ำประเภทที่ 3 ซึ่ง (ร่าง) กฎกระทรวงได้ครอบคลุมถึงน้ำทะเลร่วมด้วย

ประเด็นอื่นๆ

1. การพิจารณางานศึกษาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บค่าน้ำ โครงสร้างน้ำ อาทิ การศึกษาองค์กรระหว่างประเทศ word bank, ADBA เพิ่มเติม
2. การพิจารณาประเด็นการใช้น้ำระหว่างประเทศ อาทิ การนำน้ำจากต่างประเทศมาใช้ในไทย เช่น แม่น้ำโขง เรื่องต้นทุน สมดุลน้ำแตกต่างกันไปอย่างสิ้นเชิง นัยยะสำคัญใดที่เกี่ยวโยงเรื่องของโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ
3. หลักเกณฑ์การแบ่งพื้นที่ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศควรเป็นอย่างไร
4. มาตรา 50 ของ พ.ร.บ.น้ำ กรมทรัพยากรน้ำสามารถเก็บค่าน้ำนอกเขตชลประทานได้นั้น แต่ต้องรอให้มาตรา 49 การกำหนดราคาค่าน้ำแล้วเสร็จก่อน ประเด็นดังกล่าวมีความก้าวหน้าอย่างไร
5. การจัดการเก็บค่าน้ำและการคิดราคาค่าน้ำนั้น กรมทรัพยากรน้ำ กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำบาดาล และ สทนช. ควรมาร่วมกันกำหนดราคา และบูรณาการงานร่วมกัน ไม่ควรแยกเป็นรายกรม เพราะอาจทำให้ราคาที่กำหนดไม่เท่ากัน และเป็นปัญหาในการจัดเก็บได้
6. ขณะนี้กรมทรัพยากรน้ำได้มีการจัดทำแหล่งน้ำนอกเขตชลประทานที่จะจัดเก็บค่าน้ำแล้วหรือไม่ คณะกรรมการลุ่มน้ำได้เข้ามามีส่วนในการจัดทำแผนที่หรือไม่ อปท. ที่มีลำน้ำไหลผ่านได้มีส่วนร่วมและทราบเรื่องนี้ได้หรือไม่

5. การแสดงความคิดเห็นผ่านแบบฟอร์มออนไลน์

โดยมีผู้ให้ความคิดเห็นบนแบบฟอร์มออนไลน์ทั้งสิ้น 22 คน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. อัตราค่าน้ำที่เหมาะสม

อัตราค่าน้ำที่เหมาะสมนั้นในส่วนผู้ตอบแบบสอบถามจากภาครัฐเห็นว่าอัตราค่าน้ำไม่ควรจะสูงกว่าค่าน้ำประปาส่วนภูมิภาค (2 คน) และอัตราค่าน้ำควรเป็นไปตามต้นทุนทางเศรษฐกิจ อุปสงค์ อุปทาน โดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์ กิจกรรมการใช้น้ำ ปริมาณการใช้น้ำ (5 คน) และมีผู้ที่เสนอว่าควรจัดเก็บค่าน้ำเป็นอัตราเดียวทั่วประเทศ

สำหรับภาคเอกชนให้มุมมองในประเด็นอัตราค่าน้ำว่าควรพิจารณาตามอัตราการใช้และอัตราการบำบัดคืนสู่แหล่งน้ำด้วย โดยอัตราค่าน้ำอาจจะจัดเก็บเป็นลักษณะขั้นบันได ทั้งนี้ควรพิจารณาให้ราคาเหมาะกับแต่ละภาคส่วนธุรกิจ โดยจะต้องมีการรวบรวมข้อมูลให้ครบถ้วนในแต่ละพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (2 คน) นอกจากนั้นยังมีข้อเสนอแนะให้จัดแบ่งการเก็บค่าน้ำตามพื้นที่ (Zoning) และฤดูกาล พื้นที่ที่น้ำขาดแคลนน้ำอาจจะจัดเก็บในอัตราที่สูงกว่า เนื่องจาก

การใช้น้ำจะเป็นประโยชน์กับชุมชน และควรเป็นอัตราที่ไม่สร้างภาระให้กับผู้ใช้น้ำ ในส่วนของผู้ตอบแบบสอบถามจากรัฐวิสาหกิจให้ความสำคัญกับอัตราค่าน้ำที่เป็นธรรมและเหมาะสม ต้นทุนในการบริหารจัดการลุ่มน้ำที่แตกต่างกัน คุณภาพน้ำและปริมาณน้ำ ตลอดจนผลกระทบเชิงลบต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการนำน้ำมาใช้ (3 คน)

สอดคล้องกับมุมมองของผู้เชี่ยวชาญ (1 คน) ซึ่งชี้ว่าการเก็บอัตราค่าใช้น้ำควรเป็นลักษณะอัตราก้าวหน้าขั้นบันได โดยพิจารณาความสกปรกของน้ำ แนวทางการนำน้ำกลับมาใช้ประโยชน์ และการลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการใช้น้ำร่วมด้วย

2. ค่าน้ำที่เป็นธรรม

มุมมองค่าน้ำที่เป็นธรรมมีหลายหลากมุมมองโดยบุคลากรจากภาครัฐมองว่า ค่าน้ำที่เป็นธรรมต้องพิจารณาปริมาณและคุณภาพของน้ำต่อค่าใช้จ่ายในการใช้น้ำ ดังนั้นต้องคุ้มค่าต่อการจ่ายและไม่สร้างภาระให้กับผู้ใช้น้ำและผู้ประกอบการ ราคาค่าน้ำต้องไม่สูงจนเกินไปและไม่ต่ำจนกลายเป็นภาระของรัฐ (4 คน) รวมทั้งข้อเสนอว่า “เป็นธรรม” หมายถึงอัตราค่าน้ำที่แตกต่างกันตามประเภทการใช้น้ำ สำหรับบุคลากรจากรัฐวิสาหกิจก็มีข้อเสนอต่อค่าน้ำที่เป็นธรรมเช่นเดียวกันคือต้องเป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วน เป็นราคาที่เหมาะสม สร้างประโยชน์ อย่างแท้จริง ทั้งที่เป็นตัวเงินและมิใช่ตัวเงิน เช่นการตอบแทนในเชิงอนุรักษ์น้ำ

สำหรับภาคเอกชนเสนอแนะให้พิจารณาถึงต้นทุนการบำบัดน้ำสำหรับผู้ประกอบการด้วยเพราะน้ำอาจจะไม่สามารถนำไปใช้ได้เลย ในการนำน้ำไปใช้ในภาคอุตสาหกรรมที่แสดงหาผลกำไร ควรมีการกำหนดอัตราค่าน้ำแบบขั้นบันได เป็นธรรมกับความต้องการและเหมาะสมกับปริมาณและคุณภาพน้ำ เหมาะสมกับพื้นที่ ทั้งในหน้าแล้ง หน้าฝน (น้ำหลาก) ทั้งนี้หากไม่มีการบริหารจัดการในการกักเก็บเลยแต่คิดอัตราค่าน้ำที่แพงขึ้นก็ไม่สมควร นอกจากนั้นยังมีผู้เสนอให้คิดค่าน้ำกับทุกกลุ่มผู้ใช้น้ำ จึงจะเป็นธรรมครอบคลุมถึงเกษตรกรรมทุกขนาดด้วย(รวมผู้ใช้น้ำประเภท 1) แต่อาจจะมีส่วนลดต่างจากกลุ่มอื่น หากไม่เก็บเลยจะไม่เป็นธรรม

3. การเก็บค่าใช้น้ำที่โปร่งใส

ภาครัฐเห็นว่าการเก็บค่าน้ำที่โปร่งใสต้องมีการกำหนดขอบเขตพื้นที่การจัดเก็บอย่างชัดเจน มีส่วนร่วมและตรวจสอบได้ ไม่เลือกปฏิบัติ โดยอาจใช้วิธีการจ่ายผ่านบัญชี (Scan จ่าย) การเก็บตามมิเตอร์ที่ใช้งานจริง ควรมีแบบฟอร์มการออกใบเรียกเก็บค่าใช้น้ำที่ชัดเจน ผู้ใช้น้ำสามารถตรวจสอบข้อมูลการใช้น้ำได้ก่อนจ่ายเงิน รวมทั้งข้อเสนอให้นำเงินส่งคลังภายใน 7 วันหลังจากเก็บค่าน้ำแล้ว

ทั้งนี้แนวคิดของภาครัฐวิสาหกิจก็สอดคล้องกัน คือ ต้องมีระเบียบการจัดเก็บ ผู้จัดเก็บ หลักการนำเงินไปใช้ที่ชัดเจนและตรวจสอบได้ และชี้แจงได้ว่าใครได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา ควรมีแจกแจงรายละเอียดและเปิดเผยข้อมูลในการเก็บค่าใช้น้ำอย่างชัดเจน (3 คน)

ภาคเอกชนเองก็เห็นว่าการใช้มาตรวัดที่มีมาตรฐานช่วยให้เกิดความโปร่งใสในการจัดเก็บค่าน้ำ (2 คน) มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน ตรวจสอบได้ (3 คน) จัดเก็บตามจริงในอัตราที่เหมาะสมต่อคุณภาพและปริมาณน้ำ

4. การใช้ประโยชน์จากรายได้ที่เก็บค่าน้ำ

ผู้ตอบแบบแสดงความคิดเห็นจากภาครัฐ เอกชน รัฐวิสาหกิจ และผู้เชี่ยวชาญเห็นพ้องกันว่ารายได้จากการจัดเก็บค่าน้ำควรเป็นไปเพื่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศสำหรับการจัดสรรน้ำให้กับประชาชน บริหารจัดการระบบน้ำให้เกิดประสิทธิภาพ การพัฒนาแหล่งต้นน้ำ การทำโครงการเก็บสำรองน้ำเพื่อลดผลกระทบช่วงนี้ขาดแคลน

รวมทั้งการขุดลอกคลอง บึง ฝาย ทั้งนี้มีข้อเสนอว่าควรมีจัดสรรการใช้ประโยชน์จากเงินรายได้ในพื้นที่ลุ่มน้ำนั้น ๆ เอง เพื่อเกิดประโยชน์ต่อผู้ที่ถูกเก็บค่าธรรมเนียม นอกจากนั้นยังมีข้อเสนอแนะให้นำไปเป็นงบประมาณแผ่นดิน

5. การเก็บเงินค่าใช้น้ำจะช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพการใช้น้ำ

ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 45 เห็นว่าการจัดเก็บค่าน้ำจะช่วยในการส่งเสริมประสิทธิภาพการใช้น้ำมากและมากที่สุดถึง ร้อยละ 36 ของผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าก่อให้เกิดประสิทธิภาพปานกลาง ในขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าการจัดเก็บค่าน้ำส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพการใช้น้ำน้อย และน้อยที่สุดร้อยละ 14 และ 5 ตามลำดับ

6. ลักษณะการลดหย่อนหรือยกเว้นค่าใช้น้ำ

ส่วนของผู้ตอบแบบสอบถามจากภาครัฐมีข้อเสนอให้มีการลดหย่อนค่าน้ำให้กับการนำน้ำไปใช้เพื่ออุปโภคบริโภค การบำบัดน้ำคืนสู่ธรรมชาติ การดูแลแหล่งน้ำและการใช้น้ำอย่างประหยัด ตลอดจนการใช้น้ำเพื่อสาธารณะประโยชน์หรือสืบทอดประเพณีที่ไม่เข้าข่ายการใช้น้ำประเภทสองและสาม ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามจากรัฐวิสาหกิจเสนอให้ลดหย่อนค่าน้ำกับการอุปโภคขั้นพื้นฐานที่มิใช่เชิงพาณิชย์หรือ อุตสาหกรรม รวมทั้งการลดหย่อนในช่วงที่มีภัยธรรมชาติ อุบัติภัย

สำหรับภาคเอกชนให้ความเห็นว่าควรจะมีการลดหย่อนหรือยกเว้นค่าน้ำในช่วงน้ำหลาก และภาคส่วนที่มีการใช้น้ำที่ลดลงจากเดิมทั้งนี้เสนอแนะว่าภาครัฐอาจจะมีการตั้งเป้าหมายเพื่อ benchmark อุตสาหกรรมให้ลดการใช้น้ำโดยสร้างแรงจูงใจโดยการลดหย่อนค่าน้ำเมื่ออุตสาหกรรมนั้น ๆ ลดการใช้น้ำได้ตามเป้าหมาย หรือลดหย่อนให้กับหน่วยงานที่สามารถใช้น้ำกร่อยได้ รวมทั้งกิจกรรมที่มีการใช้น้ำหมุนเวียน นำน้ำที่ใช้แล้วที่ผ่านการบำบัดจนได้มาตรฐานไปใช้ประโยชน์ รวมทั้งที่นำมาเติมคืน (replenishment) แหล่งน้ำ หรือทางอุตสาหกรรมนั้น ๆ มีการลงทุนปรับปรุงเทคโนโลยีเมื่อเทียบกับเทคโนโลยีในอุตสาหกรรมเดียวกันควรได้รับการลดหย่อน นอกจากนั้นยังมีข้อเสนอแนะให้ยกเว้นการจัดเก็บค่าน้ำกร่อยและน้ำเค็ม รวมทั้งเสนอแนะให้มีการจัดเก็บค่าน้ำเฉพาะจุดพื้นที่ที่มีผลกระทบเท่านั้น ด้วยเหตุผลว่าการจัดเก็บค่าน้ำจะกระทบกับคนทั้งประเทศ

7. ข้อพึงระวังและความท้าทายในการจัดเก็บค่าน้ำ

ผู้ตอบแบบสอบถามจากภาครัฐให้ข้อสังเกตในการระมัดระวังการไม่ปฏิบัติตาม พ.ร.บ. และความท้าทายในการสร้างความรู้ความเข้าใจในรายละเอียดของกฎหมายของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน รวมทั้งการกำหนดหลักเกณฑ์ลักษณะการใช้น้ำและอัตราค่าใช้น้ำที่ผู้ใช้น้ำต้องจ่ายอย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้ใช้น้ำปฏิบัติตามขั้นตอนได้อย่างถูกต้อง นอกจากนั้นความเข้าใจของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องก็เป็นความท้าทายเพื่อให้เกิดความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการพึงระวังในการหลีกเลี่ยงไม่จ่ายค่าน้ำตามการใช้น้ำจริง และข้อควรระวังหากมีการกำหนดในอัตราที่แตกต่างกันอาจนำไปสู่การแย่งแหล่งน้ำที่มีอัตราค่าน้ำต่ำ

สำหรับผู้ที่มาจากรัฐวิสาหกิจเห็นว่าประเด็นที่ควรพึงระวังคือการนำรายได้ไปใช้ประโยชน์ อย่างเป็นธรรม โปร่งใส ทุกภาคส่วนได้รับผลประโยชน์อย่างทั่วถึง และคำนึงถึงผลกระทบจากการมีต้นทุนการผลิตสูงขึ้นของผู้ประกอบการอาจนำไปสู่การผลักภาระแก่ประชาชน หรือกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการ

ในส่วนของเอกชนมองว่าค่าน้ำเป็นต้นทุนของผลิตภัณฑ์ดังนั้นท้ายสุดก็จะตกไปเป็นภาระของผู้บริโภค (4 คน) อาทิ การจัดเก็บค่าน้ำทำให้ต้นทุนการผลิตน้ำจากเอกชน การประปาขึ้น เมื่อราคาค่าน้ำเพิ่มขึ้นนักลงทุนหรือโรงงานที่ต้องการใช้น้ำอาจจะพิจารณาเปลี่ยนพื้นที่การลงทุน(เมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน) ดังนั้นต้องพึงระวังเรื่องการบริหาร

จัดการให้มีน้ำใช้ให้เพียงพอต่อพื้นที่และพยายามลดต้นทุนช่วยเหลือกับผู้ผลิตน้ำ ซึ่งจะทำให้ผู้ประกอบการสามารถใช้น้ำได้ในอัตราราคาที่เหมาะสม นอกจากนั้นอาจจะต้องพึงระวังการแบ่งประเภทผู้ใช้น้ำกลุ่มที่ 1 ที่ควรมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาอย่างชัดเจนป้องกันการแฝงของ MSMEs SMEs

8. ประเด็นอื่น ๆ

1) ควรจัดให้มีการฝึกอบรมในเรื่องดังกล่าวแก่เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องที่เข้มข้นทุกมิติเนื่องจากเป็นภารกิจใหม่

2) การพิจารณาขอให้ทุกภาคส่วนทั้งราชการและเอกชน ผู้ผลิตน้ำ รวมถึงผู้ประกอบการหรือโรงงานที่ใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อให้มีแนวทางและวิธีการร่วมกัน รวมถึงการบริหารจัดการต้นทุนที่เหมาะสม นอกจากนั้นทางภาคตะวันออก มีบริษัทผู้ผลิตน้ำหรือขายน้ำดิบและน้ำประปา เช่น East water หรือวงศ์สยามและการประปา ซึ่งปัจจุบันทั้งสามรายนั้น ได้ขายน้ำในอัตราที่ค่อนข้างสูงและมีราคาที่ไม่เท่ากัน หากมีการตั้งราคาจะมีผลต่อผู้ใช้น้ำหรือไม่ หรือทางสำนักงานมีแนวทางที่จะช่วยเหลือผู้ใช้น้ำภาคอุตสาหกรรมอย่างไร

3) ควรมีการแต่งตั้งคณะทำงานติดตามและบริหารการใช้จ่ายเงินจากการเก็บค่าน้ำ โดยมีตัวแทนจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นตัวแทนหมู่บ้าน องค์กรรัฐวิสาหกิจ ตัวแทนผู้พัฒนานิคม ตัวแทนโรงงาน เป็นต้น

4) ควรมีกระบวนการทบทวนและตรวจสอบการจัดเก็บค่าน้ำอย่างเป็นระบบในระยะแรกที่มีการประกาศใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

แบบสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ

การปฐมนิเทศโครงการ “การศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4” วันศุกร์ที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2566 เวลา 08.30 - 13.00 น. จัดขึ้นโดย กรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่วมกันสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ทั้งนี้ข้อมูลของท่านจะถูกเก็บเป็นความลับ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้น

1. ประเภทหน่วยงาน
   - ○ ภาครัฐ
   - ○ รัฐวิสาหกิจ
   - ○ ภาคเอกชน
   - ○ ภาคประชาชน/องค์กรพัฒนาภาคเอกชน
   - ○ อื่นๆ
2. ชื่อ.....นามสกุล.....

ส่วนที่ 2 ประเด็นหารือและรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

1. ท่านมีมุมมองต่อการพิจารณาอัตราค่าใช้น้ำที่เหมาะสมอย่างไร

.....

.....

2. "ค่าใช้น้ำที่เป็นธรรม" ท่านคิดว่าควรเป็นอย่างไร

.....

.....

3. "การเก็บค่าใช้น้ำที่โปร่งใส" ในมุมมองของท่านควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

4. ท่านเห็นว่า รายได้จากการเก็บเงินค่าใช้น้ำ ควรนำไปใช้ประโยชน์ด้านใด

.....

.....

5. ท่านคิดว่าการเก็บเงินค่าใช้น้ำจะช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพการใช้น้ำมากน้อยเพียงใด
   - ○ น้อยที่สุด
   - ○ น้อย
   - ○ ปานกลาง
   - ○ มาก
   - ○ มากที่สุด

6. ท่านคิดว่าการลดหย่อนหรือยกเว้นค่าใช้น้ำควรดำเนินการกับลักษณะการใช้น้ำอย่างใด และดำเนินการอย่างไร

.....

.....

7. ท่านเห็นว่าในการจัดเก็บค่าน้ำมีประเด็นใดที่ควรเป็นข้อพึงระวัง ข้อจำกัด หรือ ความท้าทายในการจัดเก็บค่าใช้น้ำ

.....

.....

8. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

ภาพกิจกรรม

การประชุมปฐมนิเทศโครงการ

วันศุกร์ที่ 31 มีนาคม 2566 เวลา 08.30 – 13.00 น.

ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพมหานคร และผ่านระบบออนไลน์ด้วยโปรแกรม MS TEAM

การศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำ
ประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4

การประชุมปฐมนิเทศ
โครงการ "การศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ
สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม
ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4"
วันศุกร์ที่ 31 มีนาคม 2566

การประชุมปฐมนิเทศ
โครงการ "การศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ
สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม
ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4"
วันศุกร์ที่ 31 มีนาคม 2566

นก
PB
ส

ผู้เข้าร่วม

การประชุมปฐมนิเทศโครงการ

การประชุมปฐมนิเทศโครงการจัดขึ้นในวันศุกร์ที่ 31 มีนาคม 2566 ณ ห้องประชุม Magic 2 ชั้น 2 ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น ในรูปแบบไฮบริด ซึ่งมีนายภาดล ถาวรกฤชรัตน์ อธิบดีกรมทรัพยากรน้ำเป็นผู้กล่าวเปิดงาน ผู้เข้าร่วมการประชุมทั้งหมด 167 คน โดยผู้ลงทะเบียนเข้าร่วมที่โรงแรมราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น จำนวน 63 คน และเข้าร่วมออนไลน์ผ่านระบบ MS TEAM จำนวน 104 คน มีรายละเอียดดังแนบท้ายนี้

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
1	นายนิรุติ คูณผล	ผู้อำนวยการกองการจัดสรรน้ำ	กองการจัดสรรน้ำ
2	นายหาญณรงค์ เยาวเลิศ	กรรมการกำกับด้านวิชาการ	กรรมการกำกับด้านวิชาการ
3	นางสาวชมพูนุช ดลสุขเลิศ	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาระบบบริหาร	กรมทรัพยากรน้ำ
4	นายพูนศักดิ์ วิเศษโสภา	วิศวกรโยธาชำนาญการ	
5	นางสาวป.ปภัสรา พรหมอักษร	นักวิทยาศาสตร์ปฏิบัติการ	
6	นายศักรภพ แก้วพาที	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ	
7	นางสาวอชิรญา วงษ์แก้ว	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	
8	นางวรรณรัฐนา อดิเรกตระการ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ	
9	นายชนาวัชร อรุณรัตน์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ	
10	นายธงชัย ลิ้มสงวน	ผู้อำนวยการกลุ่มนิติการ	กรมทรัพยากรน้ำ กลุ่มนิติการ
11	นายณัฐพงษ์ ณ พัทลุง	นิติกรชำนาญการพิเศษ	
12	นายเทียน พิบูลย์สวัสดิ์	ผู้อำนวยการส่วนนโยบายและแผน	กองยุทธศาสตร์และแผนงาน
13	นายปรียฉัตร ร่องแก้ว	วิศวกรปฏิบัติการ	
14	นายทิฆัมพร แพงไธสง	นายช่างโยธาอาวุโส	กองวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์น้ำ
15	นายอุกฤษฎ์ อินสว่าง	วิศวกรโยธาชำนาญการ	กองพัฒนาแหล่งน้ำ 1
16	นางสาวพัชรี พูลเกิด	วิศวกรโยธาชำนาญการ	กองพัฒนาแหล่งน้ำ 2
17	นายกู้เกียรติ โยมศิลป์	ผู้อำนวยการกลุ่มนิติการ	กรมทรัพยากรน้ำบาดาล
18	นายบำรุง แสงพันธุ์	ผู้อำนวยการสำนักควบคุมกิจการน้ำบาดาล	
19	นายภาณุพงศ์ คำผาด	วิศวกรชำนาญการ	กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม
20	นางสาวปิ่นปินันท์ สุทธินนท์	นักวิชาการอุตสาหกรรมปฏิบัติการ	
21	นายกตัญญู นิรันดร์กุลสิทธิ์	วิศวกรปฏิบัติการ	กรมเจ้าท่า

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
22	นายคณากร จูมั่น	วิศวกรปฏิบัติการ	
23	นายแสงทอง แก้วล้อมทรัพย์	วิศวกรชำนาญการพิเศษ	กรมโรงงานอุตสาหกรรม
24	นายอลงกร วิวัฒน์เกษมชีย	นิติกรชำนาญการ	กรมชลประทาน
25	นางกาญจนาภรณ์ พลายชุม	นิติกรชำนาญการพิเศษ	
26	นางนิตยา ปานขำ	นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการพิเศษ	
27	นายมนตรี ล่องตี้	ผู้ช่วยผู้ว่าการแหล่งน้ำและคุณภาพน้ำ	การประปานครหลวง
28	นางปีติพร จันทวงศ์	ผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาธุรกิจ	
29	นางสาวชินนาทิตย์ อ่อนจันทร์	เจ้าหน้าที่	การประปาส่วนภูมิภาค
30	นายภาษิต พันลำ	ผู้อำนวยการกองแผนกลยุทธ์และวิศวกรรมทรัพยากรน้ำ	
31	นายสุประดิษฐ์ จันทร์ดาประดิษฐ์	ผู้อำนวยการฝ่ายทรัพยากรน้ำ	
32	นายสัญชัย บรรจง	หัวหน้างานแผนกลยุทธ์ทรัพยากรน้ำ	
33	นางสาวปริณดา กระโจมแก้ว	เศรษฐกร 4	
34	นายพลภัทร ภาพีรนนท์	วิศวกร กองมาตรฐานวิศวกรรม	
35	นางสาวสกุลรัตน์ พรรุ่งเรืองกุล	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม
36	นายศักดิพัฒน์ ประทุม	นิติกร	กองพัฒนานวัตรกรรมและเทคโนโลยีอุตสาหกรรม
37	นางสาวพัณณ์ชิตา ปิยากูล	นักพัฒนาการท่องเที่ยว	กรมการท่องเที่ยว
38	นายสุรวัฒน์ พลมณี	ผู้ช่วยผู้อำนวยการ	การประปาส่วนภูมิภาคเขต 1
39	นายกงจักร กาลนิล	วิศวกร 7	การประปาส่วนภูมิภาคเขต 7
40	นางณัทศศิร์ ทรงพรวาณิชย์	หัวหน้างาน	การประปาส่วนภูมิภาค (พนมสารคาม)
41	นายสราวุธ จำรัสศนี	หัวหน้าแผนกบริหารจัดการน้ำ	การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย
42	นายกฤษณ์ ไพศาลศรีกิจเจริญ	วิศวกร ระดับ 9	
43	นางเพชรินทร อรุณรัตน์	วิศวกรระดับ 9 (วศ. 9)	
44	จ.ส.ต.วีระ วงศ์สุวรรณ	คณะกรรมการลุ่มน้ำฯ (ภาคเกษตรกรรม)	คณะกรรมการลุ่มน้ำโขงตะวันออกเฉียงเหนือ
45	นายธเนศ ปลื้มคิด	กรรมการลุ่มน้ำผู้ทรงคุณวุฒิ	คณะกรรมการลุ่มน้ำบางปะกง
46	คุณกรรณิการ์	คณะกรรมการลุ่มน้ำบางปะกง	

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
47	นายยุทธสิทธิ์ ภาคทอง	คณะกรรมการลุ่มแม่น้ำปิง	คณะกรรมการลุ่มแม่น้ำปิง
48	นายณัฐพิสิษฐ์ อ่อนสำลี	นายช่างชลประทานอาวุโส	โครงการชลประทานขอนแก่น
49	คุณปพิชญา อังคณาวิน	เจ้าหน้าที่สิ่งแวดล้อม	นิคมอุตสาหกรรมยามาโตะ
50	นายธนยุทธ์ ปรารมย์	นักวิทยาศาสตร์	นิคมอุตสาหกรรมอีสเทิร์น ซีบอร์ด
51	นายกิตติศักดิ์ เกิดสังข์	หัวหน้าแผนกโยธาและพัฒนาสิ่งแวดล้อม	นิคมอุตสาหกรรมบ้านหว้า ไฮเทค
52	นายพรชัย วงษ์โอวาท	หัวหน้าแผนกผลิตน้ำประปา	
53	นายนิพนธ์ จันทร์ทองใบ	Industrial Estate and Property Management Manager	นิคมอุตสาหกรรมอาร์ไอแอล
54	นายวัชระ พันธุ์นราวิกิจ	Manager	บริษัทกฎหมายเอสซีจี
55	คุณยุพา มิตรพิทักษ์	ประสานงานโครงการ/นักวิทยาศาสตร์	บริษัทกิจการร่วมค้า ไทย พานิชนาวา ก่อสร้างและแหล่งน้ำไทย จำกัด
56	นายนัธทวัฒน์ มันทะกะ	ผู้จัดการโครงการ	
57	นายเชษฐรัชฎ์ จงวนาพิทักษ์กุล	ผู้จัดการ	บริษัท เจมเอ็นไวรันเมนทัล แมเนจเม้นท์ จำกัด
58	นายศุภกิจ ชวคุณาภรณ์	ผู้จัดการโครงการ	
59	คุณเขมกร เอี่ยมเจริญ	เจ้าหน้าที่สิ่งแวดล้อม	บริษัท ดับบลิวเอชเอ คอร์ปอเรชั่น จำกัด
60	คุณปาจรีย์ บุญยะไทย	เจ้าหน้าที่สิ่งแวดล้อม	
61	คุณกัลดารัตน์ ใจกว้าง	เจ้าหน้าที่สิ่งแวดล้อม	
62	คุณภาคภูมิ สถาพรวัฒนากุล	เจ้าหน้าที่สิ่งแวดล้อม	
63	คุณวรานล เหล่าสุวรรณ	ผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาธุรกิจสาธารณูปโภค	บริษัท ดับบลิวเอชเอ ยูทิลิตี้ส์ แอนด์ พาวเวอร์ จำกัด
64	คุณธัญรัตน์ แสงสุวรรณ์	ผู้จัดการอาวุโส	
65	นายศักดิ์สิทธิ์ เจริญสุข	วิศวกร	
66	นายหงษ์ทอง อาทิตย์	ผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาธุรกิจ	บริษัท ทีทีดับบลิว จำกัด
67	นายชัชวาล เทียนประเสริฐกิจ	ผู้อำนวยการฝ่ายลูกค้าสัมพันธ์	
68	นายสุรชัย ดีดสี	เจ้าหน้าที่CSR	บริษัท ไทยเคนเปเปอร์ มหาชน จำกัด
69	คุณรัชนู คำรพมิ่ง	ธุรการ	บริษัท นอร์ทเทอร์นสยามซีด แลค จำกัด
70	นายสราวุธ วงษ์จันทรา	Engineer	บริษัท น้ำใส 304 จำกัด

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
71	คุณกัลปังหา คำวงศ์	Chemical Specialist	บริษัท บางปะอิน โคเจนเนอเรชั่น จำกัด
72	คุณสุวรรณ บุญกัณฑ์	ผู้จัดการ	บริษัท ประปานครสวรรค์ จำกัด
73	นายปรีชา ด้วงหวัง	ผู้จัดการ	บริษัท ประปาบางปะกง จำกัด
74	นายอนุศิษฏ์ อินทนู	เจ้าหน้าที่สิ่งแวดล้อม	บริษัท ปัญจพล เปเปอร์ อินดัสตรี้ จำกัด
75	คุณพรทิพย์ บุญญานุกูล	ผู้จัดการส่วนควบคุมประสิทธิภาพ	บริษัท ผลิตไฟฟ้าขนอม จำกัด
76	นายสุรินทร์ บุญแสวง	ผู้จัดการส่วนเคมีและสิ่งแวดล้อม	
77	คุณไพริน จินดารักษาวงศ์	ผู้จัดการฝ่ายขาย	บริษัท มหาชัยพัฒนาที่ดิน จำกัด
78	คุณศุภรดา อุดมมงคลดี	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	บริษัท เมืองอุตสาหกรรม อุดรธานี จำกัด
79	นายพีรพันธ์ เกรียงไชยกิจกุล	การตลาด	บริษัท เอเบิล อินดัสตรีส์ จำกัด
80	นายจิรวัฒน์ ประเสริฐ	ผู้จัดการสาขาหางดง	
81	คุณธัญวลี อุณหเสรี	นิติกร	บริษัท ยูนิเวอร์แซล ยูทีลิตี้ส์ จำกัด
82	คุณจิรัฐติ สุขเจริญ	วิศวกรพัฒนาธุรกิจ	
83	นายอาทิตย์ กฤตยาสกุล	ผู้จัดการแผนกพัฒนาธุรกิจ	
84	นายกวีศิลป์ บูรณสมภพ	ผู้จัดการโรงงาน	โรงงานบริษัท แสงโสม จำกัด
85	คุณบุญเอื้อม น้อยเอม	กรรมการผู้จัดการ	บริษัท อาร์ไอแอล 1996 จำกัด
86	ผศ.ดร.อารียา โอบิเดียกวู	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	ม.เกษตรศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์
87	รศ.ดร.โสมสกาว เพชรานนท์	รองศาสตราจารย์	
88	คุณจิตติมา จารุเดชา	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการพิเศษ	ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมด้านสิ่งแวดล้อม
89	ศ.ดร.วิสาขา ภู่จินดา	รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
90	คุณสุนทรา ฐิติวร	ผู้แทน	สภาอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
91	คุณตวงคุณ ทรงธรรมวัฒน์	ประธานจังหวัด	สภาอุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรสงคราม
92	นางอัจฉรา กิวานนท์	ผู้ช่วยเลขาธิการ	สมาคมธนาคารไทย
93	นางสาวนัฏพร กรกนกกมล	นักกฎหมายกฤษฎีกาชำนาญการพิเศษ	สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
94	ดร.ภัทรชนก ศรีวิหค	คณะทำงานสถาบันน้ำและสิ่งแวดล้อมฯ	สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
95	นายธันยพัฒน์ มั่นณิชนันทน์	รองเลขาธิการ	
96	คุณวีระนิจ เหลืองรัตนเจริญ	รองประธานภาคกลาง	
97	คุณกุลพิฏย์ ปิยวชิรอัมพร	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	ส่วนตรวจกำกับการใช้น้ำ
98	นายวสุวัตน์ แซ่จึง	วิศวกรโยธาปฏิบัติการ	
99	นายณรงค์ มาเอียด	วิศวกรโยธาชำนาญการพิเศษ	
100	นายกิตติพล ดีประดิษฐ์	วิศวกรโยธา	
101	นายมนตรี ทั่งสุวรรณ์	นายช่างโยธาอาวุโส	
102	นายชวลิต เพชรภิรมย์	นายช่างโยธาชำนาญงาน	
103	นายสาธิต ภิรมย์ไชย	ผู้อำนวยการส่วนแผนงานและประเมินผล	ส่วนแผนงานและประเมินผล
104	คุณโชติรส โพธิ์ทอง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
105	คุณวิมลพรรณ คำพาลักษณ์	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	ส่วนเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำ
106	นายอภัยฑูรย์ สุวรรณชูจิต	ผู้อำนวยการส่วนเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำ	
107	คุณวิปัศยา ต๊ะผัด	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
108	นายเอกณัท เมธีวุฒิกุล	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	ส่วนมาตรฐานประปา
109	นางสาวสุญาณี สุทธิพงศ์	ผู้อำนวยการส่วนมาตรฐานประปา	
110	นายวัฒนา ไชยคุณ	วิศวกรโยธาชำนาญการพิเศษ	
111	นายพอจิตต์ ขันทอง	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ	
112	นายสมบัติ รอดทอง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
113	นายชนินทร คงพันธุ์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
114	นายไพรัช แก้วจินดา	เจ้าพนักงานธุรการ ส4	
115	นายอธิษฐ์ พุทธเจริญ	วิศวกรปฏิบัติการ	ส่วนอนุญาตใช้น้ำ
116	นายชนุดม อังคะนาวิน	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมปฏิบัติการ	
117	นายธนินทร มังคละคีรี	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
118	นายเกรียงศักดิ์ บัวช้าง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	ส่วนอนุญาตประปาสัมปทาน
119	นายเศกสันติ์ ยังนิ่ง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
120	นางรุ่งทิพย์ พากเพียร	เจ้าพนักงานพัสดุชำนาญงาน	ส่วนอำนวยการ
121	นางสาวขวัญทัย ง่วนกิม	เจ้าพนักงานธุรการ	
122	นายชิษณุพงศ์ ดงปารี	เจ้าหน้าที่ประสานงานโครงการ	สวนอุตสาหกรรมโรจนะ
123	นายวรุฒ ชมเชย	ผู้จัดการนิคมอุตสาหกรรมโรจนะ แหลมฉบัง	
124	คุณศิวารัตน์ พัฒนะศรี	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์และวางแผน	สำนักงาน คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก
125	คุณรัตติยา ทองสุข	ผู้อำนวยการสำนักเลขานุการ	
126	นางสาวหิรัญกุล พลรักษ์	นักวิทยาศาสตร์	สำนักงานคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย
127	นายธวัช หะหมาน	หัวหน้ากลุ่มพัฒนาด้านอ้อย น้ำตาลทราย และอุตสาหกรรมต่อเนื่อง	
128	นางยุพิน อูปนวล	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 1
129	คุณณัฐนันท์ แสงวิโรจน์	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนงาน	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 2
130	นายยุทธนา ชมวงศ์	วิศวกรชำนาญการพิเศษ	
131	นายนที นันทโต	นายช่างเทคนิค	
132	คุณณปภา จันทร์มูล	เจ้าหน้าที่	
133	นายบันเทิง สนทอง	นายช่างโยธาชำนาญ	
134	นายธีรภัทร์ ยตะโคตร	นายช่างโยธา	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 3
135	นายธีรภัทร์ ยตะโคตร	นายช่างโยธา	
136	นายประสิทธิ์ แก้วชาลี	ช่างฝีมือสนาม ช4	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 4
137	นายสมัคร จำชาติ	นายช่างโยธาชำนาญงาน	
138	คุณอติกานต์ มหิทธาฤทธิ์ไกร	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	
139	นายพีระพล เอี่ยมสะอาด	ผู้อำนวยการส่วนการจัดสรรน้ำที่ 1	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 5
140	นายทนงศักดิ์ คำผาย	นายช่างเทคนิค	
141	นายพงศธร รุ่งสมัย	วิศวกรโยธาชำนาญการ	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 7
142	นางกศิรินทร์ พลนาค	ผู้อำนวยการส่วนอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำที่ 1	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 8
143	นายสุทัศน์ นุ้ยเล็ก	ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 8	
144	นายสุวิทย์ ไชยประยา	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
145	คุณวัสมน บุญชูศรี	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
146	นายชัยพงษ์ บุญรัศมี	นายช่างเทคนิค	
147	คุณวรฤทัย คงเคว็จ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
148	คุณมนธิรา รัตนจิตต์	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน	
149	คุณสุรีรัตน์ คงตาล	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 9
150	คุณณัฐกมล รัตนภักดิ์	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	
151	นายดุลยธรรม ทวิชสังข์	ผู้อำนวยการส่วนการจัดสรรน้ำ	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 10
152	คุณพรรณรัตน์ ยิ้มประเสริฐ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
153	นายประเสริฐ บัวดำ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	
154	นายทินวุฒิ สุภผา	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญ	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 11
155	นายนฤพล สีลวานิช	วิศวกรโยธาชำนาญการ	
156	นายศิริวัฒนา ตอวิวัฒน์	ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย	สำนักงานทรัพยากรน้ำ แห่งชาติ (สทนช.)
157	นางสาวเบญจมาภรณ์ เจริญศรี	วิศวกรชลประทานปฏิบัติการ	
158	นายวิวัฒน์ มณีอินทร์	ผู้อำนวยการ	สทนช. ภาค 1
159	นายบุญลาศ ศรีจันทร์	ผู้ทรงคุณวุฒิลุ่มน้ำโตนเลสาบ	สทนช. ภาค 2
160	นายณัฏฐ์ นทิคามิน	วิศวกรชลประทานปฏิบัติการ	สทนช. ภาค 3
161	นายเกริกเกียรติ กุมารสิงห์	ผู้อำนวยการ	สทนช. ภาค 4
162	นายเทพรัตน์ วิริโยธิน	ผู้อำนวยการส่วนประชาสัมพันธ์	สำนักงานเลขานุการกรม
163	นางสาวชนาภา นิวาสานนท์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม
164	นายวิสาล ทฤษฎิคุณ	ที่ปรึกษากฎหมาย	สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
165	นายศรัณยู ประกอบกาญจน์	นิติกร	
166	คุณศิริพร และสาลี	Business Development Team leader	Business development and commercial
167	นายนิพนธ์ มุลเมืองแสน	ผู้ทรงคุณวุฒิคณะกรรมการลุ่มน้ำโขง	CSO

ภาคผนวก ค

การประชุมกลุ่มย่อย

กลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการออกนโยบาย

กลุ่มผู้จ่ายค่าใช้น้ำ (ผู้ใช้น้ำประเภทสองและสาม) และกลุ่มผู้ปฏิบัติ

ภาคผนวก ค

การประชุมกลุ่มย่อยกลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการออกนโยบาย

กลุ่มผู้จ่ายค่าใช้น้ำ (ผู้ใช้น้ำประเภทสองและสาม) และกลุ่มผู้ปฏิบัติ

โครงการ “การศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4”

---

1. หลักการและเหตุผล

กรมทรัพยากรน้ำมีภารกิจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4 การจัดสรรน้ำและการใช้น้ำ ประกอบด้วย (1) ออกใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม (2) ออกหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอรับใบอนุญาตการใช้น้ำ (3) เรียกเก็บค่าใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กฎกระทรวงกำหนด และ (4) การตรวจสอบและควบคุมการใช้ทรัพยากรน้ำ และตามหมวด 4 มาตรา 50 กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามที่ไม่ใช่น้ำจากทางน้ำชลประทานตามกฎหมายว่าด้วยการชลประทานและไม่ใช่น้ำบาดาลตามกฎหมายว่าด้วยน้ำบาดาล

กรมทรัพยากรน้ำตระหนักดีว่ามีปัจจัยในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำและการอนุญาตการใช้น้ำหลายประการ อาทิ (ก) พฤติกรรมการใช้หรือการบริโภคทรัพยากรน้ำของผู้ใช้น้ำแต่ละประเภทหรือแต่ละกิจกรรมมีความหลากหลาย (ข) ความพร้อมในเชิงเศรษฐศาสตร์ของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม เช่น ภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นของผู้ใช้น้ำ มูลค่าประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้น้ำ การวางแผนการใช้น้ำในระยะยาว ฯลฯ (ค) การเกิด Disruptive Technology ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงค่าใช้จ่ายต้นทุนในการจัดหาและจัดส่งน้ำ และ (ง) การเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายของรัฐบาล เช่น แผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนโยบายระดับกระทรวงต่างๆ เป็นต้น

ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินงานตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ตามภารกิจที่กรมทรัพยากรน้ำได้รับมอบหมายมีประสิทธิภาพมากขึ้น มีการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่เหมาะสมโดยเป็นราคาที่มีความชัดเจนโปร่งใสและเป็นธรรมต่อผู้ใช้น้ำ ผู้ประกอบการและผู้บริโภคทรัพยากรน้ำสาธารณะ กรมทรัพยากรน้ำจึงเล็งเห็นความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการโครงการจ้างที่ปรึกษาเพื่อศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4 และกำหนดการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อร่วมหารือและรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากหน่วยงานและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ การจัดเก็บค่าใช้น้ำและงานตามภารกิจที่เกี่ยวกับการควบคุม ดูแล การจัดสรรน้ำมีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการจัดการประชุมกลุ่มย่อย

โครงการ “การศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4” ได้จัดการประชุมกลุ่มย่อย เพื่อประกอบการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ

โดยกรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่วมกับสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 3 กลุ่มย่อย ดังนี้

1) กลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการออกนโยบาย วันที่ 9 มิถุนายน 2566
2) กลุ่มผู้จ่ายค่าใช้น้ำ (ผู้ใช้น้ำประเภทสองและสาม) วันที่ 21 มิถุนายน 2566
3) กลุ่มผู้ปฏิบัติ วันที่ 6 กันยายน 2566

2.1 วัตถุประสงค์การประชุมกลุ่มย่อยสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการออกนโยบาย

(1) เพื่อหารือและรับฟังข้อเสนอแนะต่อนำเสนอผลการวิเคราะห์เบื้องต้นเกี่ยวกับแนวทางในการจัดทำนโยบายโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่โปร่งใสและเป็นธรรมต่อทั้งผู้ใช้น้ำ ผู้ประกอบการ และผู้บริโภคในทุกประเภท และกลไกการบริหารจัดการค่าใช้น้ำที่ถูกเรียกเก็บจากผู้ใช้น้ำ เพื่อนำไปสู่การออกแบบแผนดำเนินการระยะ 5 ปี

(2) เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้และความเข้าใจระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการออกนโยบาย หรือหน่วยงานที่มีการเก็บค่าใช่น้ำ

2.2 วัตถุประสงค์การประชุมกลุ่มย่อยสำหรับกลุ่มผู้จ่ายค่าใช้น้ำ (ผู้ใช้น้ำประเภทสองและสาม)

(1) เพื่อหารือและรับฟังข้อเสนอแนะต่อนำเสนอผลการวิเคราะห์เบื้องต้นเกี่ยวกับแนวทางในการจัดทำนโยบายโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่โปร่งใสและเป็นธรรมต่อทั้งผู้ใช้น้ำ ผู้ประกอบการ และผู้บริโภคในทุกประเภท และกลไกการบริหารจัดการค่าใช้น้ำที่ถูกเรียกเก็บจากผู้ใช้น้ำ

(2) เพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและข้อกังวลของผู้ใช้น้ำต่อแนวทางการจัดทำนโยบายโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ และสร้างความรู้และความเข้าใจต่อหลักการการจัดทำนโยบายโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่โปร่งใสและเป็นธรรม

2.3 วัตถุประสงค์การประชุมกลุ่มย่อยสำหรับกลุ่มหน่วยงานด้านปฏิบัติ

(1) เพื่อนำเสนอผลการวิเคราะห์แนวทางในการจัดทำนโยบายโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่โปร่งใสและเป็นธรรมต่อทั้งผู้ใช้น้ำ ผู้ประกอบการ และผู้บริโภคในทุกประเภท และกลไกการบริหารจัดการค่าใช้น้ำที่ถูกเรียกเก็บจากผู้ใช้น้ำ รวมทั้งแผนดำเนินการระยะ 5 ปี

(2) เพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและข้อกังวลของหน่วยงานด้านปฏิบัติที่นำไปสู่การนำนโยบายไปใช้อย่างเหมาะสมในอนาคต

โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด 353 คน เป็นผู้เข้าร่วมประชุม ณ สถานที่จัดงานจำนวน 68 คน และผู้เข้าร่วมระบบออนไลน์ จำนวน 285 คน (ดังแสดงในตารางที่ ค.1)

ตารางที่ ค.1 จำนวนเข้าร่วมการประชุมกลุ่มย่อย ในรูปแบบไฮบริด

การประชุมกลุ่มย่อย	ผู้เข้าร่วมทั้งหมด	จำนวน on-site	จำนวน ONLINE
	353	ผู้เข้าร่วม (คน)	ผู้เข้าร่วม (คน)
กลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการออกนโยบาย	**85**	15	70
กลุ่มผู้จ่ายค่าใช้น้ำ (ผู้ใช้น้ำประเภทสองและสาม)	**114**	17	97
กลุ่มผู้ปฏิบัติ	**153**	36	117

3. **สรุปการนำเสนอแนะนำข้อมูลกลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการออกนโยบาย และกลุ่มผู้จ่ายค่าใช้น้ำ (ผู้ใช้น้ำประเภทสองและสาม)** โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การนำเสนอขอบเขตการศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4 และวัตถุประสงค์การจัดประชุมกลุ่มย่อยสำหรับกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการออกนโยบาย

โดย รศ.ดร.นิรมล สุธรรมกิจ (ผู้จัดการโครงการฯ)

พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 มีวัตถุประสงค์ในการสร้างการตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากร ซึ่งการรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.) กรมทรัพยากรน้ำ ฯลฯ พบว่าการใช้น้ำผิวดินส่วนใหญ่ของประเทศไทยถูกใช้เพื่อการเกษตร เพื่อการอุตสาหกรรมและภาคบริการ ตามลำดับ และพบว่าการใช้น้ำมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2563 ซึ่งแหล่งน้ำที่สำคัญประกอบด้วยน้ำบาดาลและน้ำท่า ในส่วนของน้ำบาดาลได้มีพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำบาดาล ปี พ.ศ.2520 และมีการดูแลและกำหนดให้มีการจัดเก็บค่าน้ำ ในส่วนของน้ำท่าสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) น้ำชลประทาน อยู่ภายใต้พรบ. ชลประทานหลวง พ.ศ.2485 (มีการกำหนดค่าน้ำเอาไว้) และ 2) น้ำท่านอกเขตชลประทาน ซึ่งครอบคลุมถึงพ.ร.บ.ทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561

การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำจะต้องใช้มาตรา 49 ซึ่งประกอบด้วย 1) มีการตั้งหลักเกณฑ์เพื่อกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม 2) หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการเรียกเก็บ ลดหย่อน หรือยกเว้นค่าใช้น้ำ ทั้งนี้จะกำหนดให้แตกต่างกันโดยคำนึงถึงกิจกรรม ลักษณะ หรือปริมาณของการใช้น้ำในแต่ละประเภทและในแต่ละลุ่มน้ำ โดยผู้ที่รับผิดชอบการออกหลักเกณฑ์ทั้ง 2 ข้อข้างต้น คือ กรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นการศึกษาคู่ขนานกับ กนช. หรือ สทนช. ที่จะมีการศึกษาในด้านนี้ อีกทั้งทรัพยากรน้ำที่การศึกษานี้มุ่งเน้นเป็นแหล่งน้ำสาธารณะซึ่งมีโครงสร้างที่แตกต่างจากทรัพยากรน้ำบาดาลและทรัพยากรน้ำชลประทาน หลักเกณฑ์จึงอาจมีความแตกต่างกัน อีกทั้งงานศึกษาในครั้งนี้เกี่ยวข้องกับการใช้น้ำประเภทที่ 2 และ 3 เท่านั้น

1. การใช้น้ำประเภทที่ 2 มีการแบ่งตามประเภทผู้ใช้ ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การผลิตพลังงานไฟฟ้า การประปาและกิจการอื่น
2. การใช้น้ำประเภทที่ 3 จะเน้นการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อกิจการขนาดใหญ่ ที่ใช้น้ำปริมาณมากหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบข้ามลุ่มน้ำ หรือครอบคลุมพื้นที่อย่างกว้างขวาง

กรอบแนวคิดในการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ

- กรอบแนวคิดเรื่อง “ปัจจัยกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ” ประกอบด้วยแนวคิดต่าง ๆ ดังนี้
  - น้ำเป็น “เศรษฐทรัพย์ (มีค่า มีราคา)” เนื่องจากมีต้นทุนในการรวบรวม การจัดเก็บ มีกระบวนการทำให้สะอาดและสามารถนำไปใช้ได้ ดังนั้นภาคส่วนที่ต้องการน้ำ เช่น ภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการ รวมถึงภาคการเกษตรที่ได้รับการยกเว้นตามพรบ.น้ำฉบับนี้ เป็นต้น
  - ปัจจัยด้านอุปสงค์ (ความพึงพอใจในการใช้น้ำ น้ำสร้างคุณประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม)
  - ปัจจัยด้านอุปทาน คือความสามารถในการกักเก็บโดยพิจารณาจากต้นทุนการหาน้ำมาใช้หรือกักเก็บ และ ต้นทุนอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น การสูญเสียพื้นที่ป่าเพื่อสร้างอ่างเก็บน้ำ การสูญเสียระบบนิเวศน์ชายฝั่งเพื่อขยายคลอง เป็นต้น
  - การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยเน้นหลักประสิทธิภาพ (การใช้น้ำในปริมาณน้อย แต่ได้ผลผลิตมาก)

- การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำที่โปร่งใส (ตรวจสอบได้) และ ปรับปรุงอัตราได้อย่างเหมาะสม
- คำนึงถึงความสมดุลน้ำในอนาคตหรือการคาดการณ์สถานการณ์น้ำในอนาคต เพื่อให้อัตราค่าใช้น้ำสะท้อนการหามาได้ยากของทรัพยากรน้ำ ลดการใช้น้ำอย่างฟุ่มเฟือย ดังนั้นอัตราค่าใช้น้ำจะต้องพยากรณ์ต้นทุนในอนาคตป้องกันความต้องการใช้น้ำที่อาจจะสูงเกินไปในอนาคต

- กรอบแนวคิดเรื่อง “โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ” โดยจะต้องพิจารณาโครงสร้างโดยประกอบด้วยแนวคิดต่าง ๆ ที่อาจส่งผลให้โครงสร้างเกิดความแตกต่างกัน ดังนี้
  - ประเภทการใช้น้ำ เช่น การใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ตาม พ.ร.บ. ทรัพยากรน้ำ เป็นต้น
  - ปริมาณการใช้น้ำ โดยอาจมีโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่แต่ต่างกันระหว่างการใช้น้ำในปริมาณน้อยกับการใช้น้ำในปริมาณมาก
  - นโยบายทางสังคมและนโยบายทางเศรษฐกิจอันส่งผลต่อการจัดหาน้ำและอนุรักษ์แหล่งน้ำสาธารณะ
  - การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยเน้นความเป็นธรรม (ระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำ หรือ ประเภทกิจการ หรือระหว่างสาขาการผลิตที่มีคุณลักษณะแตกต่างกัน)
  - สมดุลน้ำแต่ละลุ่มน้ำ มีบริบทที่แตกต่างกัน
  - Carrying Capacity ของมลสาร (เช่น BOD, COD, TSS) ของแม่น้ำ มีไม่เท่ากัน ดังนั้นการใช้น้ำสาธารณะ และระบายน้ำทิ้งลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ ย่อมส่งผลกระทบที่แตกต่างกันตามลุ่มน้ำสาขาได้

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ และแนวทางการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ

โดย ผศ.ดร. อนิณ อรุณเรืองสวัสดิ์ (ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจ, คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)

เนื่องจากการใช้น้ำมีต้นทุนหากพิจารณาตามหลักเศรษฐศาสตร์ผู้ที่ก่อให้เกิดต้นทุนมากควรจะจ่ายมากกว่าผู้ที่ก่อให้เกิดต้นทุนน้อยเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม โดยต้นทุนด้านเศรษฐศาสตร์จะไม่ใช่เฉพาะต้นทุนที่จ่ายเป็นตัวเงินแต่รวมถึงต้นทุนที่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม หากนำเอาแนวคิดด้านเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการคิดโครงสร้างอัตราค่าน้ำในด้านของต้นทุนจะต้องรวมเอาทั้งต้นทุนที่เป็นตัวเงินและต้นทุนที่ไม่ใช่ตัวเงินซึ่งในทางเศรษฐศาสตร์เป็นต้นทุนที่ต้องจ่ายแต่ในทางปฏิบัติการคำนวณออกมาค่อนข้างยากหรือมีค่าใช้จ่ายในการศึกษาที่สูง อาจใช้วิธีการกำหนดค่าที่เหมาะสมสำหรับใช้ในการคำนวณแทน โดยปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมสามารถแบ่งออกได้ 6 ด้าน ดังนี้

1. ชดเชยต้นทุน (cost recovery) การบริหารจัดการน้ำ ปรับปรุง และฟื้นฟูแหล่งน้ำ สร้างความมั่นคงของน้ำในภาคการผลิต แก้ไขปัญหาภัยแล้งและอุทกภัย รวมถึงการรักษาสมดุลระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำ ในส่วนของต้นทุนในแต่ละลุ่มน้ำจะมีต้นทุนที่แตกต่างกัน โดยแม่น้ำท่าจีนมีต้นทุนในการบริหารจัดการสูงที่สุด 2.382 บาท/ลบ.ม. และค่าเฉลี่ยของทั้ง 22 ลุ่มน้ำอยู่ที่ 0.37 บาท/ลบ.ม. เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมการจัดเก็บในแต่ละลุ่มน้ำจะต้องจัดเก็บในอัตราที่แตกต่างกัน ส่วนในทางนโยบายอาจใช้การเฉลี่ยและจัดเก็บเท่ากันทั้งประเทศ
2. เพื่อการอนุรักษ์น้ำและพื้นที่ต้นน้ำ เป็นต้นทุนที่ไม่ได้เกิดจากการบริหารจัดการน้ำโดยตรงแต่ต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์น้ำ หากแหล่งต้นน้ำมีการรักษาต้นน้ำได้ดีชุมชนปลายน้ำ ชุมชนเมือง ภาคอุตสาหกรรม ฯลฯ จะได้ประโยชน์จากการมีแหล่งน้ำดีใช้ตลอดเวลา หรือหลักการความเต็มใจจ่าย (willingness to pay, WTP) เพื่อสร้างแรงจูงใจให้คนต้นน้ำอนุรักษ์น้ำเพื่อให้มีทรัพยากรน้ำใช้ต่อไปในอนาคต
3. ผลกระทบภายนอก การใช้น้ำจำนวนมากหรือการผันน้ำส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศซึ่งในทางเศรษฐศาสตร์การใช้น้ำมีต้นทุนที่เป็นตัวเงินและไม่ใช่ตัวเงิน โดยตัวเงินในที่นี้หมายถึงต้นทุนที่ผู้ใช้ไม่ได้จ่ายออกไปจริงแต่สร้าง

ผลกระทบภายนอก การใช้น้ำเยอะอาจทำให้ระบบนิเวศน์หดตัวลง (habitat shrinks), การขยายพันธุ์ปลาเปลี่ยนแปลงไป (fewer fish migrate), เกิดการสูญเสียความหลากหลายของระบบนิเวศน์และความหลากหลายทางชีวภาพ (less biodiversity) และอาจส่งผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรม (culture impact) ซึ่งในส่วนนี้ถูกสะท้อนอยู่ในประเภทของผู้ใช้น้ำ คือ กรณีของผู้ใช้น้ำประเภทที่ 3 (ผู้ใช้น้ำรายใหญ่หรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบ) ตามหลักการผู้ที่ก่อให้เกิดผลกระทบควรจ่ายต้นทุนส่วนนี้หากสามารถคำนวนณต้นทุนได้ แต่กรณีที่ไม่สามารถคำนวณได้ผู้ที่ใช้น้ำมากควรจ่ายมากกว่าผู้ที่ใช้น้ำน้อย

4. ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้น้ำและความเต็มใจจ่าย หากได้ประโยชน์มากกว่าจะยินดีและสามารถจ่ายได้มากกว่า โดยอาจวัดจากมูลค่าผลผลิตที่ได้จากการใช้น้ำ 1 ลบ.ม. ในกิจการหรืออุตสาหกรรมต่าง ๆ ซึ่งภาคไฟฟ้าสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ 417.25 บาทต่อน้ำหนึ่งลูกบาศก์เมตร ส่วนของข้าวและสินค้าทางการเกษตรจะมีมูลค่าเพิ่มค่อนข้างต่ำต่อน้ำหนึ่งลูกบาศก์เมตร ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถใช้เป็นปัจจัยในการวางโครงสร้างอัตราค่าน้ำได้และมีการใช้ในการวางโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำในปัจจุบัน เช่น โครงสร้างค่าน้ำของการประปามีการแบ่งเป็นภาคธุรกิจขนาดเล็กและภาคธุรกิจขนาดใหญ่ เป็นต้น
5. ความขาดแคลนน้ำ เป็นการสะท้อนปัญหาการขาดแคลนน้ำโดยถูกใช้ในโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำบาดาลซึ่งมีการแบ่งเขตวิกฤติและนอกเขตวิกฤติ เป็นต้น หรืออาจใช้เครื่องมือในการจัดการการขาดแคลนน้ำโดยการห้ามใช้น้ำเป็นมาตรการเชิงบังคับ หรือในบางประเทศมี temporary drought surcharge เพิ่มเข้ามาในช่วงที่ขาดแคลนน้ำเพื่อให้เกิดการประหยัดน้ำมากขึ้น
6. ปัจจัยอื่น ๆ ที่ต้องคำนึงถึง เช่น การใช้น้ำเพื่อการดำรงชีพ ประโยชน์สาธารณะ และนโยบายของรัฐ

สรุปโครงสร้างค่าน้ำเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม		
วัตถุประสงค์	**ข้อมูลที่ต้องจำเป็น**	**แนวทางกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำให้เกิดความเป็นธรรม**
1.เพื่อชดเชยต้นทุนจัดการน้ำ	ข้อมูลต้นทุนการจัดการน้ำ	กำหนดอัตราแตกต่างกันตามลุ่มน้ำ
2.เพื่ออนุรักษ์น้ำและพื้นที่ต้นน้ำ	ข้อมูลต้นทุนการอนุรักษ์น้ำ	กำหนดอัตราแตกต่างกันตามลุ่มน้ำ
3.ผลกระทบภายนอกเชิงลบ	ข้อมูลต้นทุนผลกระทบภายนอกเชิงลบจากการใช้น้ำปริมาณมาก	กำหนดอัตราแบบเพิ่มขึ้นตามช่วงปริมาณการใช้ (increasing block pricing)
4.ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้น้ำสาธารณะ	ข้อมูลมูลค่าผลประโยชน์จากการใช้น้ำของแต่ละกิจการผลิต	กำหนดอัตราแตกต่างกันตามประเภทอุตสาหกรรม และ ช่วงปริมาณการใช้
5.ความขาดแคลนน้ำ : ช่วงน้ำแล้ง	ข้อมูลความยืดหยุ่นของการใช้น้ำของแต่ละกิจการ	กำหนดอัตราแตกต่างกันตามความรุนแรง
6. การใช้น้ำเพื่อการดำรงชีพ ประโยชน์สาธารณะ คุณภาพน้ำ	-	ยกเว้น หรือ ลดหย่อนอัตราค่าน้ำ

โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม

1. ต้นทุนในการชดเชยการจัดการน้ำต้องมีข้อมูลค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการจัดการน้ำ หากต้องการให้เกิดความเป็นธรรมต้องมีการกำหนดอัตราที่แตกต่างกันตามลุ่มน้ำ เนื่องจากในแต่ละพื้นที่มีต้นทุนในการจัดหาน้ำที่แตกต่างกัน

2. เพื่อการอนุรักษ์น้ำจะต้องศึกษาความยินดีที่จะจ่ายของกลุ่มที่อยู่ต้นน้ำ หรือผู้ใช้น้ำในการอนุรักษ์น้ำให้มีน้ำใช้ในอนาคตโดยเงินส่วนนี้เมื่อจัดเก็บเข้ามาจะต้องผ่านกองทุนและนำไปใช้ในการอนุรักษ์น้ำ

3. การประเมินต้นทุนผลกระทบภายนอกมีความยากแต่สามารถสะท้อนในการกำหนดโครงสร้างโดยการกำหนดอัตราแบบเพิ่มขึ้น ผู้ที่ใช้น้ำมากจะจ่ายค่าน้ำที่สูงเนื่องจากผู้ที่ใช้น้ำมากก่อให้เกิดผลกระทบที่มากขึ้นเช่นกัน

4. ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้น้ำถูกนำมาใช้ในการแบ่งประเภทอุตสาหกรรมเนื่องจากอุตสาหกรรมประเภทที่ 2 เช่น โรงไฟฟ้า โรงแรม การประปาและกิจการอื่น ๆ หากต้องการดำเนินการตามกลุ่มอุตสาหกรรมตามกฎหมายอาจจะมีอัตราที่แตกต่างกัน เช่น โรงแรมมีมูลค่าเพิ่มจากการใช้ประโยชน์จากน้ำสูงที่สุดดังนั้นจึงจะเก็บเงินจากโรงแรมมากกว่า โดยต้องมีข้อมูลมูลค่าผลประโยชน์จากการใช้น้ำ เพื่อใช้ในการพิจารณาอัตราการเก็บค่าน้ำของแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรม

5. ความขาดแคลนน้ำ หากจะใช้กลไกราคาในการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เกิดการประหยัดสิ่งที่จะต้องมีข้อมูลคือความยืดหยุ่นของการใช้น้ำ คือ ต้องรู้ข้อมูลว่าคนตอบสนองต่อราคาน้ำมากน้อยเพียงใด

6. การใช้น้ำเพื่อการดำรงชีพประโยชน์สาธารณะคุณภาพน้ำ อาจเกิดข้อถกเถียงหากมีการใช้อัตราเดียวกันแต่คุณภาพน้ำแต่ละแหล่งแตกต่างกัน

การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะมาตรา 41 และแนวทางกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ

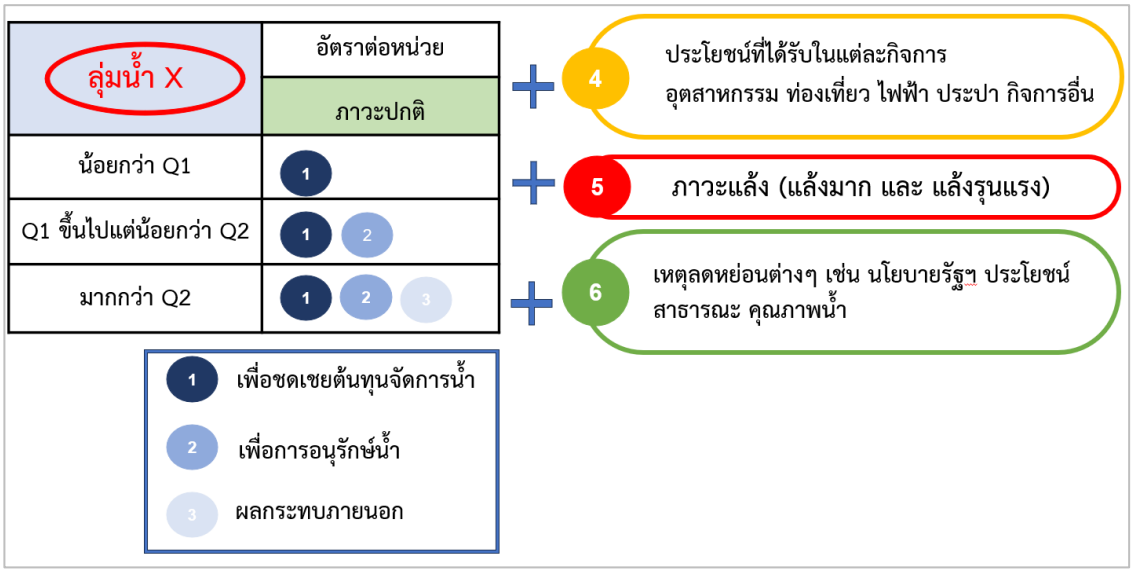
การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะมาตรา 41 ประกอบด้วย 3 ประเภท ดังนี้

<u>ประเภทที่หนึ่ง</u> เพื่อการดำรงชีพ การอุปโภคบริโภคในครัวเรือน การเกษตรหรือการเลี้ยงสัตว์เพื่อยังชีพ การอุตสาหกรรมในครัวเรือน การรักษาระบบนิเวศ จารีตประเพณี การบรรเทาสาธารภัย การคมนาคม และการใช้น้ำในปริมาณเล็กน้อย (ได้รับการยกเว้นไม่ต้องชำระค่าน้ำ)

<u>ประเภทที่สอง</u> เพื่อการอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมท่องเที่ยว การผลิตพลังงานไฟฟ้า การประปาและกิจการอื่นจะต้องคำนวณต้นทุนชดเชยการบริหารจัดการน้ำ หลักการความยินดีที่จะจ่ายเนื่องจากได้ประโยชน์จากการใช้น้ำ

<u>ประเภทที่สาม</u> เพื่อกิจการขนาดใหญ่ที่ใช้ปริมาณมาก หรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบข้ามลุ่มน้ำ หรือครอบคลุมพื้นที่อย่างกว้างขวาง อาจนำหลักผลกระทบภายนอกมาใช้เนื่องจากการใช้น้ำปริมาณมากบางกิจการก่อให้เกิดผลกระทบเป็นวงกว้าง

ภาพที่ ค.1 โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ : แตกต่างกันตามลุ่มน้ำและแยกกิจการ

จากแผนภาพที่ ค.1 หากมีการใช้น้ำในปริมาณน้อยจะคำนึงถึงแค่ต้นทุนในการบริหารจัดการน้ำเพื่อคำนวนต้นทุนในการบริหารจัดการน้ำ โดยจะมีการแบ่งเป็นขั้นบันไดหากมีการใช้น้ำปริมาณน้อยอัตราจะต่ำเพราะก่อให้เกินต้นทุนภายนอกน้อยหรือไม่มีความจำเป็นที่จะต้องจ่ายต้นทุนในการอนุรักษ์น้ำ หากมีการใช้น้ำเพิ่มสูงขึ้นมาจะต้องแบกรับต้นทุนในการอนุรักษ์น้ำ ซึ่งอัตราจะสูงกว่ากลุ่มผู้ใช้น้ำที่น้อยกว่า Q1 และกลุ่มที่มีการใช้น้ำมากกว่า Q2 จะหมายถึงผู้ใช้น้ำประเภทที่ 3 จะมีอัตราค่าใช้น้ำที่สูงกว่า 2 กลุ่มแรกเพื่อให้เกิดการชดเชยต้นทุนผลกระทบภายนอก ในส่วนของปัจจัยที่ 4 ประโยชน์ที่ได้รับในแต่ละกิจการ หากต้องการให้แต่ละลุ่มน้ำหรือแหล่งอุตสาหกรรมมีความแตกต่างกัน เช่น กิจการไฟฟ้า กิจการประปา อาจจะมีอัตราที่ต่ำกว่าอุตสาหกรรมหรือการท่องเที่ยวเพื่อช่วยลดภาระที่อาจเกิดขึ้นกับประชาชน เป็นต้น ปัจจัยที่ 5 การคำนึงถึงภาวะแล้งอาจต้องมีอัตราที่แตกต่างกันระหว่างภาวะแล้งและภาวะแล้งรุนแรง ปัจจัยที่ 6 เหตุลดหย่อนต่าง ๆ ทั้งจากนโยบายของรัฐหรือคุณภาพน้ำ เช่น น้ำกร่อย เป็นต้น

โครงสร้างค่าใช้น้ำบาดาล

จากโครงสร้างภาพที่ ค.1 ได้ถูกสะท้อนในโครงสร้างค่าใช้น้ำบาดาลในปัจจุบัน ซึ่งมีการแบ่งระหว่างนอกเขตวิกฤติน้ำบาดาลและในเขตวิกฤติน้ำบาดาล โดยเป็นแนวทางเดียวกันกับปัจจัยที่ 5 ภาวะแล้ง เพื่อวางโครงสร้างให้อัตรามีความแตกต่างกัน อีกทั้งโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำบาดาลยังมีการแบ่งประเภทธุรกิจ ได้แก่ อุปโภคหรือบริโภคครัวเรือน ธุรกิจ และเกษตรกรรม แต่ไม่มีการคิดอัตราค่าน้ำที่เปลี่ยนแปลงตามปริมาณการใช้น้ำ (increasing box pricing) แต่มีการใช้ปัจจัยที่ 6 คือ มีการลดหย่อนหรือยกเว้นสำหรับพื้นที่ไม่มีน้ำประปาใช้ สำหรับพื้นที่วิกฤติน้ำบาดาลจะมีการเก็บค่าใช้น้ำบาดาลในอัตราที่สูงกว่า อีกทั้งยังมีค่าอนุรักษ์น้ำบาดาลซึ่งเก็บในอัตราคงที่และมีข้อยกเว้นในบางกรณี

โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำประปาส่วนภูมิภาค แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ที่อยู่อาศัย ส่วนของราชการหรือธุรกิจขนาดเล็ก และธุรกิจ อุตสาหกรรมหรือธุรกิจขนาดใหญ่ โดยอัตราที่จัดเก็บจากที่อยู่อาศัยเป็นอัตราเดียวกันทั้งกรณีเอกชนร่วม พื้นที่เกาะ และอื่น ๆ ส่วนอัตราของราชการหรือธุรกิจขนาดเล็กมีอัตราของพื้นที่เกาะสูงกว่าพื้นที่เอกชนร่วมทุน และเป็นอัตราที่เพิ่มสูงขึ้นหากมีปริมาณการใช้น้ำที่เพิ่มสูงขึ้นเพื่อสะท้อนต้นทุนที่เกิดขึ้น

จากตารางที่ ค.2 แสดงโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำประปา น้ำบาดาล น้ำดิบ/น้ำชลประทาน ในแต่ละหน่วยงานมีการจัดเก็บค่าน้ำเพื่อชดเชยต้นทุนแต่การประปานครหลวงและการประปาส่วนภูมิภาคจะมีการกำหนดอัตราแบบเพิ่มขึ้น

(increasing box pricing) ในขณะที่น้ำบาดาลมีการเก็นในอัตราที่คงที่ ส่วนของกรมชลประทานมีการเก็บในอัตราเดียวและทุกหน่วยงานใช้หลักผลประโยชน์จากการใช้น้ำโดยมีการแบ่งอัตราตามประเภทผู้ใช้ ในส่วนของภัยแล้งหรือวิกฤตน้ำ การประปานครหลวงและการประปาส่วนภูมิภาคไม่ได้นำมากำหนดการจัดเก็บค่าใช้น้ำ แต่ส่วนของกรมทรัพยากรน้ำบาดาลได้มีการนำวิกฤติน้ำบาดาลและค่าอนุรักษ์น้ำบาดาลเข้ามาใช้ในการตั้งอัตราค่าใช้น้ำบาดาล ในส่วนของข้อยกเว้นและข้อลดหย่อนถูกนำมาใช้สำหรับการจัดเก็บค่าใช้น้ำของกรมทรัพยากรน้ำบาดาลและกรมชลประทาน ส่วนการประปาส่วนภูมิภาคและการประปานครหลวงไม่มีการนำมาใช้อย่างชัดเจน ต้นทุนในการอนุรักษ์น้ำไม่พบว่าหน่วยงานใดได้นำมาใช้ในการตั้งอัตราการจัดเก็บค่าใช้น้ำ โดยผลกระทบภายนอกถูกสะท้อนอยู่ในค่าอนุรักษ์น้ำบาดาลของกรมทรัพยากรน้ำบาดาลหากมีการสูบน้ำในปริมาณมากจะส่งผลกระทบต่อดินทรุด เป็นต้น

ตัวอย่างของต่างประเทศ : ปัจจัยกำหนดอัตราและโครงสร้างอัตรา

กรณีของต่างประเทศไม่มีการระบุหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่ชัดเจน แต่หลักเกณฑ์ที่พบโดยทั่วไป คือ ผู้ที่ใช้น้ำในปริมาณมากจะต้องจ่ายค่าใช้น้ำในอัตราที่สูงกว่า สำหรับบางประเทศมีการระบุอย่างชัดเจนว่าเป็นการเก็บค่าใช้น้ำเพื่อใช้ในการอนุรักษ์น้ำ จึงนำข้อมูลที่ได้จากการทบทวนโครงสร้างการจัดเก็บอัตราค่าใช้น้ำของต่างประเทศมาใช้ในการวางกรอบโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำของงานศึกษาในครั้งนี้โดยประเทศที่ได้มีการทบทวน คือ ประเทศอังกฤษ ประเทศแอฟริกาใต้และสาธารณรัฐประชาชนจีน ในส่วนของประเทศอังกฤษการคิดค่าน้ำอยู่บนพื้นฐานของต้นทุนการใช้น้ำเป็นต้นทุนทางตรงและต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อมสังคมและการเสียโอกาสด้านอื่นเป็นต้นทุนทางอ้อม โดยมีการเก็บค่าธรรมเนียมมาตรฐานและมีค่าธรรมเนียมในการชดเชยความเสียหายโดยมีการเรียกเก็บเงินในกรณีที่ทำผิดใบอนุญาต อีกทั้งยังมีการคำนวณตามหลักวิศวะกรรมทั้งด้านแหล่งน้ำฤดูกาลเชิงเทคนิคคุณภาพน้ำอันเนื่องจากระดับน้ำขึ้นลง เป็นต้น

ตารางที่ ค.2 โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำประปา น้ำบาดาล น้ำดิบ/น้ำชลประทาน

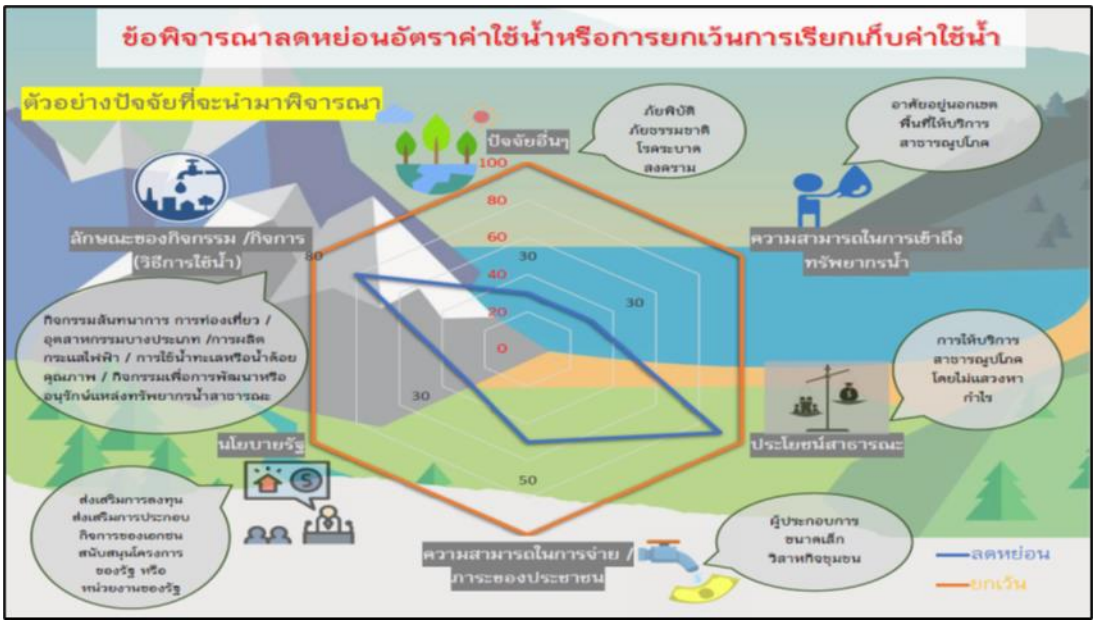
ปัจจัยกำหนด	การประปานครหลวง	การประปาส่วนภูมิภาค	กรมทรัพยากรน้ำบาดาล	กรมชลประทาน
การชดเชยต้นทุนการบริหารจัดการน้ำ	อัตราเพิ่มขึ้นตามช่วงปริมาณการใช้ (increasing block pricing)		อัตราคงที่ (ค่าใช้น้ำบาดาล และ ค่าใช้น้ำบาดาลในเขตวิกฤตการณ์น้ำบาดาล+ค่าอนุรักษ์น้ำบาดาล)	อัตราคงที่ (อัตราเดียว) ทั้งประเทศ
ผลประโยชน์จากการใช้น้ำ	จำแนกตามผู้ใช้ 1. ที่อยู่อาศัย 2. ธุรกิจ ราชการ รัฐวิสาหกิจ อุตสาหกรรม และ อื่นๆ	จำแนกตามผู้ใช้ 1. ที่อยู่อาศัย 2. ราชการและธุรกิจขนาดเล็ก 3. รัฐวิสาหกิจ อุตสาหกรรม และ ธุรกิจขนาดใหญ่	จำแนกตามผู้ใช้ 1. อุปโภคหรือบริโภค 2. ธุรกิจ (ธุรกิจที่เกี่ยวกับการเกษตร และที่ไม่เกี่ยวกับการเกษตร) 3. เกษตรกรรม (การเพาะปลูก และการเลี้ยงสัตว์)	จำแนกตามผู้ใช้ 1. การเกษตร (ไม่เกิน 5 บาท/ไร่) 2. การอุตสาหกรรมและการประปา (ไม่เกิน 0.50 บาท/ลบ.ม.)
ภาวะภัยแล้งหรือภาวะวิกฤตน้ำ	ไม่คำนึงถึง	ไม่คำนึงถึง	“ค่าอนุรักษ์น้ำบาดาล” ในเขตวิกฤตการณ์น้ำบาดาล	ไม่คำนึงถึง
การลดหย่อน หรือ ยกเว้น			**ยกเว้น** สำหรับอุปโภคหรือบริโภค ในพื้นที่ที่ไม่มีน้ำประปาใช้ **ลดหย่อน** สำหรับการเลี้ยงสัตว์ (30% ของอัตรา) ในพื้นที่ที่ไม่มีน้ำประปาใช้	**ยกเว้น** สำหรับใช้น้ำไม่เกิน 1,000 ลบ.ม./เดือน และ เพื่อกิจการสาธารณะประโยชน์
ต้นทุนอนุรักษ์ต้นน้ำ	ไม่คำนึงถึง	ไม่คำนึงถึง	Not Applicable	ไม่คำนึงถึง
ผลกระทบภายนอกเชิงลบ	ไม่คำนึงถึง	ไม่คำนึงถึง	“ค่าอนุรักษ์น้ำบาดาล” ในเขตวิกฤตการณ์น้ำบาดาล	ไม่คำนึงถึง

ส่วนที่ 3 แนวทางและเกณฑ์การลดหย่อนและยกเว้นค่าใช้น้ำ

โดย อาจารย์ สถาพร ใสเรียน นักวิจัย

"ยกเว้น" กับ "ลดหย่อน" มีความแตกต่างกัน โดยยกเว้นคือจะไม่เรียกเก็บอัตราค่าใช้น้ำและจะต้องกำหนดว่าการยกเว้นนั้นจะยกเว้นให้กับกิจการใด หรือกิจกรรมใด เช่น ยกเว้นให้กิจการโรงแรมไม่ว่าจะดำเนินกิจกรรมอย่างไรในโรงแรมก็ตามทุกอย่างได้รับยกเว้นหมด แต่หากเป็นการยกเว้นหรือลดหย่อนในกิจกรรม หากโรงแรมมีกิจกรรมดำน้ำ กิจการโรงแรมไม่ได้รับการลดหย่อน แต่กิจกรรมย่อยนั้นอาจจะได้รับยกเว้นหรือลดหย่อนก็เป็นไปได้ การยกเว้นสามารถทำได้ง่ายหากมีการประกาศใช้ก็ยังสามารถดำเนินทุกอย่างได้ตามปกติ แต่การลดหย่อนตามแนวคิดจะต้องพิจารณาจากต้นทุน กล่าวคือ รัฐยังมีความจำเป็นที่ต้องเรียกเก็บเพื่อชดเชยต้นทุนนั้น แต่อาจจะตัดต้นทุนบางส่วนที่เห็นว่าสามารถยกเว้นให้ได้ยกเว้นแก่กิจกรรมหรือกิจการบางประเภท

ภาพที่ ค.2 ข้อพิจารณาลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ

จากภาพที่ ค.2 พื้นที่ภายในเส้นสีน้ำเงินคือต้นทุนของรัฐในการบริหารที่ชดเชยต้นทุน หรือพื้นที่แสดงการลดหย่อน ส่วนพื้นที่นอกเส้นสีน้ำเงินแต่อยู่ภายในสีส้มคือส่วนที่รัฐไม่ได้อะไร หรือพื้นที่ยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ การพิจารณานโยบายของรัฐในการยกเว้นหรือลดหย่อน จะพิจารณาจากสัดส่วนเหมาะสมกับต้นทุนที่รัฐต้องจ่ายไปในการบริหารจัดการ ถ้าพื้นที่ในเส้นสีส้มนอกเส้นสีน้ำเงินมีพื้นที่กว้างแสดงว่ารัฐสูญเสียรายได้ในการบริหารจัดการค่อนข้างสูง แต่ถ้าในพื้นที่ในเส้นวงสีน้ำเงินกว้างมากกว่าด้านนอกแปลว่ารัฐลดหย่อนให้เพียงเล็กน้อย เนื่องจากมีต้นทุนในการบริหารจัดการที่ค่อนข้างสูงที่ยังเป็นมีความจำเป็นต้องจัดเก็บ ดังนั้นหากสมมติให้ปัจจัยหนึ่งลด 10% อีกปัจจัยหนึ่งลดให้ 80% จะส่งผลให้แต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันระหว่างรายได้รัฐกับสิ่งที่รัฐไม่สามารถจัดเก็บได้ ฉะนั้นก่อนการออกนโยบายรัฐจะใช้หลักการด้านเศรษฐศาสตร์ในการพิจารณาภาพดังกล่าวก่อนว่าจะเพียงพอต่อการบริหารจัดการหรือไม่ จึงเป็นเรื่องสำคัญในการพิจารณาว่ากิจการหรือกิจกรรมนั้นมันยังมีความจำเป็นที่จะต้องจัดเก็บรายได้เข้ามาบางส่วนหรือไม่ และจะต้องเป็นข้อเท็จจริงที่จะสะท้อนไปในด้านของนโยบายที่รัฐจัดเก็บหรือไม่จัดเก็บ กลไกทางกฎหมายคือถ้าไม่เขียนไว้และจะไม่สามารถดำเนินการยกเว้นหรือลดหย่อนให้ผู้ใช้ผู้มีหน้าที่ต้องจ่ายได้และแม้กฎหมายเขียนไว้แต่อาจจะไม่ยกเว้นหรือลดหย่อนให้ก็ได้ หากนโยบายของรัฐหรือเกิดต้นทุนในการบริหารจัดการสูงมากจนไม่สารถยกเว้นหรือลดหย่อนได้

ซึ่งภาคเอกชนก็ต้องสะท้อนนโยบายตรงนี้กลับไปให้รัฐเพื่อพิจารณาที่จะผลักดันให้รัฐมีการยกเว้นหรือลดหย่อนเนื่องจากมีเหตุผลและความจำเป็นที่จะต้องลดเหตุผลและความจำเป็นที่จะต้องยกเว้นให้ ในอนาคตอาจมีการยกเว้นหรือลดหย่อนให้กิจการหรือกิจกรรมใดบ้างในระยะแรกและอาจจะออกกฎกระทรวงยกเว้นให้สำหรับกิจการสาธารณประโยชน์ที่ไม่แสวงหากำไรรัฐ โดยรัฐสามารถชี้ชัดนโยบายตรงนี้ได้เลย แต่บางกิจกรรมมันอาจจะยังต้องอยู่ในการที่พิจารณานโยบายของรัฐว่ารัฐจะยกเว้นหรือลดหย่อนให้ได้หรือไม่

ปัจจุบันปัจจัยที่กฎหมายมีผลใช้บังคับยังมีปัจจัยไม่มากนัก สามารถเทียบได้จากชลประทานและน้ำบาดาล ถ้ามองในปัจจัยเดียวกันที่รัฐเอาไปใช้ในการผลักดันนโยบายให้มีการยกเว้นหรือลดหย่อนอาจจะมี ขอบเขตที่กว้างกว่าเราจะมองภาพได้กว้างกว่าก็คือเรื่องพวงของพวกค่าธรรมเนียมค่าธรรมเนียม ค่าธรรมเนียมเป็นต้นทุนในการบริหารจัดการเชิงธุรการมากกว่าการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่เป็นเรื่องของการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ ปัจจัยที่ใช้การคิดคำนวณจะต่างกันแต่สามรถอนุโลมหรือว่าเอาเอาหลักคิดนี้มาใช้คิดได้ จึงสามารนำมาใช้เป็นปัจจัยตั้งต้นที่คสรคำนึงถึงได้ เช่น

1.ความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรน้ำ จะสังเกตได้ว่าน้ำบาดาลมีการกำหนดไว้ว่า ในกรณีที่มีการอาศัยอยู่หรือประกอบกิจการอยู่นอกพื้นที่ให้บริการน้ำประปา จะได้รับการลดหย่อนค่าน้ำบาดาลได้ การอาศัยอยู่ในนอกพื้นที่ให้บริการเนื่องจากพื้นที่บางพื้นที่และการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะอาจจะอาจจะยากหรืออาจมีแต่มันไม่เพียงพอแล้วการให้บริการสาธารณูปโภคของรัฐเนี่ยยังเข้าไปไม่ถึงนะครับดังนั้นก็คือรัฐก็ต้องรับผิดชอบในเรื่องของการที่รัฐไม่ 3 ารถจัดหาสารอุปโภคดังกล่าวให้ประชาชนผู้ใช้ได้เนี่ยก็ต้องก็ต้องลดหย่อนในการที่จะหรือยกเว้นการใช้น้ำในพื้นที่ดังกล่าวให้เขา เขา เนื่องจากมีความจำเป็นต่อการอุปโภคบริโภคหรือว่าการประกอบประกอบหรือการดำเนินกิจการใดๆ

2. ประโยชน์สาธารณะเราก็จะมองมองได้ง่ายๆเลยครับว่ากิจการบางกิจการเป็นกิจการเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างเช่นการจัดหาอ่า แหล่งอาจัดหาสาธารณูปโภคให้ครับซึ่งกิจการดังกล่าวอาจจะเป็นกิจการของรัฐหรือเป็นกิจการของเอกชนก็ได้ที่เขามีวัตถุประสงค์ในการให้บริการสาธารณะโดยไม่แสวงหาผลกำไรพูดง่ายๆคือไม่ได้ไม่ได้ทำเพื่อหวังกำลี้กำไรอะไรแต่เป็นการให้บริการเพื่อเพื่อเป็นการเอื้อเฟื้อแก่การอยู่อาศัยหรือการประกอบอาชีพหรือการดำเนินธุรกิจในพื้นที่นั้น กิจการพวกนี้ก็อาจจะได้รับการยกเว้นหรือลดหย่อนด้วยได้เช่นกันนะครับอย่างอา เช่น โรงพยาบาล

3.ความสามารถในการจ่าย หรือภาระของประชาชน การที่จะรับผิดชอบในเรื่องค่าใช้จ่ายในส่วนดังกล่าวได้เนื่องจากการรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในส่วนดังกล่าวอาจจะทำให้เกิดภาระ กับการประกอบกิจการจนไม่สามารถดำเนินธุรกิจการต่อไปได้อย่างอย่างยั่งยืน หรือกรณีที่อาการที่จะนำค่าใช้จ่ายดังกล่าวไปบวกเป็นต้นทุนของการประกอบกิจการเนี่ยมันอาจจะถูกผลักดันให้เป็นภาระของประชาชนหรือผู้บริโภคที่จะต้องซื้อสินค้าหรือบริการในราคาที่แพงขึ้น ความจำเป็นว่าจะต้องผลักดันให้เขา 3 ารถดำเนินธุรกิจไปได้และไม่ก่อให้เกิดภาระของประชาชนในเรื่องของค่าใช้จ่ายเนี่ยล่ะก็อาจจะดำเนินการสนับสนุนในเรื่องของการ ออกนโยบายในเรื่องการยกเว้นหรือลดหย่อนค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนในการบริหารจัดการกิจการนั้นได้

4.นโยบายส่งเสริมของภาครัฐ ส่งเสริมในพื้นที่หรือส่งเสริมกิจการบางกิจการ เช่น การส่งเสริมโรงงานขนาดเล็กประเภทหนึ่ง หรือส่งเสริมพื้นที่ EEC หรือส่งเสริมการลงทุน หรือกรณีเพื่อให้เกิดการกักเก็บน้ำในช่วงฤดูน้ำหลากที่มีปริมาณน้ำในแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะมาก สามารถยกเว้นเพื่อกระตุ้นให้มีการขกักเก็บน้ำใช้ในภาวะที่น้ำขาดแคลน

5.การกำหนดตามลักษณะของกิจกรรมหรือกิจการที่มีความแตกต่างกัน หรือการใช้น้ำทะเลหรือน้ำที่มีคุณภาพต่ำที่จะต้องผ่านกระบวนการใดๆก่อนจึงจะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ซึ่งจะก่อให้เกิดต้นทุน อาจจะมองว่าเป็นการลดหย่อนหรือยกเว้นให้เป็นของกรณีนั้นได้

6.ปัจจัยอื่น เช่นภาวะสงคราม ภาวะภัยพิบัติ การระบาดของโรค โดยปกติการยกเว้นหรือลดหย่อนจะมีช่วงระยะเวลา หากผ่านพ้นสถานการณ์ดังกล่าวไปจะสิ้นผล คือ กลับสู่ภาวะปกติก็จะต้องมีการเรียกเก็บในอัตราเดิม

ส่วนที่ 4 กลไกการบริหารจัดการเงินค่าใช้น้ำที่จัดเก็บ

โดย ผศ.ดร.ศุภชัย ศรีสุชาติ (นักวิจัย)

เนื่องจากพระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่ได้มีการพูดในเรื่องของกองทุนโดยกรณีของการเก็บค่าน้ำแหล่งน้ำสาธารณะมาตรา 50 ไม่ได้มีการระบุอย่างชัดเจนจึงเข้าใจว่าเก็บเงินเข้ากระทรวงการคลัง ดังนั้นการเก็บเงินภาษีหรือเงินเข้าค่าทำเนียมเข้าสู่การกระทรวงการคลังเงินที่เก็บได้จะถูกนำไปใช้ในส่วนใดบ้างอยากทราบจำนวนเงินที่สามารถเก็บง่ายและเงินดังกล่าวถูกนำกลับมาใช้ในการบำรุงรักษาแหล่งน้ำอย่างไรจึงใช้หลักการในการบริหารเงินกองทุนหนึ่งกล่อง วิธีก็คือการคิดแบบแยกกองเนื่องจากงบประมาณปกติมาจากภาษีและเงินค่าน้ำที่จะจัดเก็บก็มาจากภาษีเช่นเดียวกันเมื่อรวมกันจะกลายเป็นรายได้ของรัฐชัดเจนการจะนำมาบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจะไม่มีความชัดเจน ทางด้านงบประมาณที่สามารถเก็บได้และงบประมาณที่สามารถใช้จริง หากใช้ระบบงบประมาณปกติจะมีความเสี่ยงในการละเลยโครงการที่มีความสำคัญในระดับลุ่มน้ำเล็กหรือลุ่มน้ำสาขา หากทราบจำนวนเงินที่สามารถจัดเก็บได้จริง กรมทรัพยากรน้ำจะสามารถนำแหล่งเงินดังกล่าวมาช่วยในการพัฒนาแหล่งน้ำภายใต้กรมทรัพยากรน้ำ

ระบบการจัดตั้งกองเงินหรือกองทุนสามารถจัดเก็บไว้ที่กระทรวงการคลังหรือกรมทรัพยากรน้ำโดยมีการแยกกองอย่างชัดเจนจึงจะสามารถบริหารงบประมาณได้ ซึ่งเงินทุนหมุนเวียนจะมีการหมุนเวียนของเงินเพื่อใช้ในการสร้างความมั่นคงและยั่งยืนของทรัพยากรน้ำ ข้อเสียของ คือ จะต้องมีกฎระเบียบของกองทุนรองรับอาจมีความยากในการนำเงินออกมาใช้แต่จะมีความคล่องตัวมากกว่างบประมาณแผ่นดินรูปแบบเดิมเนื่องจากมีเป้าหมายชัดเจนว่าถูกนำไปใช้กับการจัดการน้ำอย่างแท้จริง ตัวอย่างเงินทุนหมุนเวียนและกองทุนหมุนเวียน เช่น กองทุนพัฒนาน้ำบาดาล เงินทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน กองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน และกองทุนสิ่งแวดล้อม ซึ่งทั้ง 4 กองทุนที่ยกมานี้มีความแตกต่างกันตาม วัตถุประสงค์ ภารกิจสำคัญ กฎหมายที่รองรับ แหล่งที่มาของเงินทุน แหล่งใช้ไปของเงินทุนและการบริหารจัดการ

แนวทางในการจัดตั้งกองทุน ตามพระราชบัญญัติการบริหารทุนหมุนเวียน พ.ศ. 2558

“ทุนหมุนเวียน” หมายความว่า กองทุน กองทุนหมุนเวียน เงินทุน เงินทุนหมุนเวียน ทุน หรือทุนหมุนเวียนที่ตั้งขึ้นเพื่อกิจการที่อนุญาตให้นำรายรับสมทบทุนไว้ใช้จ่ายได้ โดยไม่ต้องนำส่งคลัง เป็นรายได้แผ่นดิน โดยในการจัดตั้งตามมาตรา 14 ให้หน่วยงานของรัฐที่ประสงค์จะขอจัดตั้งทุนหมุนเวียนที่ไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคล เสนอเรื่องต่อคณะกรรมการเพื่อพิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรี โดยมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญ ดังนี้

- มีความจำเป็นต้องจัดตั้งตามนโยบายของรัฐบาล
- ไม่มีการดำเนินการในลักษณะเดียวกับภารกิจปกติของหน่วยงานของรัฐที่ขอจัดตั้งและไม่ซ้ำซ้อน กับหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐอื่นหรือทุนหมุนเวียนที่ได้ดำเนินการอยู่แล้ว
- ไม่เป็นการประกอบกิจการแข่งขันกับภาคเอกชน รัฐวิสาหกิจ หรือกิจกรรมที่เอกชน หรือรัฐวิสาหกิจสามารถดำเนินการได้
- มีลักษณะอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

หลักเกณฑ์ในการจัดตั้ง

ตามพระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐ พ.ศ. 2561 มาตรา 63 การจัดตั้งทุนหมุนเวียนให้กระทำได้ แต่โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเท่านั้น ต้องมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งที่ชัดเจนและเป็นกรณีที่เป็นกิจกรรมที่หน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติตามหน้าที่เพื่อสาธารณะประโยชน์ หรือเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม และเหมาะสมที่จะอนุญาตให้นำรายรับจากการดำเนินกิจกรรมนั้นสมทบทุนไว้ใช้จ่ายได้ รวมถึงไม่ซ้ำซ้อนกับทุนหมุนเวียนที่จัดตั้งไว้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

- เป็นกิจการที่หน่วยงานของรัฐต้องปฏิบัติตามหน้าที่ เพื่อสาธารณประโยชน์ เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เพื่อให้บริการแก่ประชาชน เพื่อช่วยเหลือในค่าครองชีพ โดยไม่สามารถใช้วิธีการดำเนินงานภายใต้ระบบงบประมาณปกติ
- เป็นกิจการที่ก่อให้เกิดรายได้จากการดำเนินงานกลับเข้าสมทบเป็นรายได้ของทุนหมุนเวียน
- ต้องมีความพร้อมที่จะดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของทุนหมุนเวียนที่ขอจัดตั้ง
- ต้องไม่ขอรับการจัดสรรงบประมาณเป็นทุนประเดิมและเงินสมทบ เพื่อนำไปฝากสถาบันการเงินให้ได้ดอกผลมาเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานแต่เพียงอย่างเดียว

ประเภทของกองทุน

ประเภทของกองทุนสามารถแบ่งตามประเภทได้ 5 ประเภทดังนี้

1) เพื่อการกู้ยืม มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเงินทุนมาปล่อยกู้ (มีการคิดดอกเบี้ย) หรือให้ยืมเงิน (ไม่คิดดอกเบี้ย) หรือมีการกำหนดให้ผ่อนชำระคืน โดยอาจจะมีรายจ่ายให้เปล่าบางส่วน หรือมีการจัดหาสิ่งของซึ่งมีกลุ่มเป้าหมาย มีจำนวน 15 ทุน เช่น กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เงินทุนหมุนเวียนเพื่อการส่งเสริมอุตสาหกรรมในครอบครัว กองทุนเพื่อผู้ใช้แรงงาน เป็นต้น

2) เพื่อการจำหน่ายและการผลิต มีวัตถุประสงค์เพื่อซื้อและ/หรือ ผลิตสินค้าต่าง ๆ เพื่อจำหน่ายให้กับหน่วยงานราชการ องค์กรเฉพาะกิจต่าง ๆ รวมทั้งภาคเอกชนและประชาชน มีจำนวน 12 ทุน เช่น เงินทุนหมุนเวียนการจัดการเหรียญกษาปณ์ ทรัพย์สินมีค่าของรัฐและการทำของ เงินทุนหมุนเวียนยาเสพติด เงินทุนหมุนเวียนเพื่อผลิตและขยายพันธุ์พืช หมุนเวียนเภสัชกรรมทหาร

3) เพื่อการบริการ มีวัตถุประสงค์ในการให้บริการในรูปแบบต่าง ๆ แก่หน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชน และประชาชนทั่วไป โดยมีรายได้หลักจากการให้เช่าเครื่องมืออุปกรณ์ การเก็บค่าเข้าชม ให้เช่า ให้ใช้สถานที่ เผยแพร่ผลงาน มีรายได้จากการจำหน่ายสินค้าและบริการ มีจำนวน 6 ทุน เช่น เงินทุนค่าธรรมเนียมผ่านทาง เงินทุนค่าเครื่องจักรกลของกรมทางหลวง เงินทุนหมุนเวียนเพื่อการบริหารจัดการท่าเรือพาณิชสัตหีบ เป็นต้น

4) เพื่อการสงเคราะห์และสวัสดิการสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เงินทดแทนช่วยเหลือสงเคราะห์แก่ประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มบุคคลที่ด้อยโอกาสหรือประสบปัญหาความยากลำบาก ให้ได้รับประโยชน์จากภาครัฐอย่างเท่าเทียมกัน โดยกลุ่มเป้าหมายอาจมีส่วนร่วมในการจ่ายสมทบเข้ากองทุนด้วย มีจำนวน 18 ทุน เช่นกองทุนประกันสังคม กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ กองทุนเงินทดแทน กองทุนทดแทนผู้ประสบภัย เป็นต้น

5) เพื่อการสนับสนุนส่งเสริม มีวัตถุประสงค์เพื่อการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ของภาครัฐ และประชาชนส่วนรวม โดยไม่มุ่งหวังผลกำไร ส่วนใหญ่เป็นการให้ความช่วยเหลือโดยให้เปล่า (ผลประโยชน์ของกลุ่เป้าหมาย) มีจำนวน 62 ทุน เช่น กองทุนวิจัยและพัฒนากิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม เพื่อประโยชน์สาธารณะ กองทุนพัฒนาระบบสถาบันการเงินเฉพาะกิจ กองทุนคุ้มครองเด็ก กองทุนส่งเสริมอนุรักษ์พลังงาน กองทุนน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น

ประภทของเงินทุนนี้จะเน้นหลัก ข้อที่ 5) เพื่อการสนับสนุนส่งเสริม มีวัตถุประสงค์เพื่อการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ของภาครัฐ และประชาชนส่วนรวม โดยไม่มุ่งหวังผลกำไร ส่วนใหญ่เป็นการให้ความช่วยเหลือโดยให้เปล่าเพื่อให้ประชาชนส่วนรวมได้รับประโยชน์ด้วย อีกทั้งกองทุนเกี่ยวกับการสนับสนุนและส่งเสริมในประเทศไทยมีทั้งหมด 62 กองทุน จึงมีกองทุนตัวอย่างเพียงพอให้เลียนแบบหรือนำมาประยุกต์กับการดำเนินการของกองเงินค่าใช้น้ำ

แหล่งรายได้ของกองทุน (ขึ้นกับการเขียนวัตถุประสงค์ของกองทุน) ประกอบด้วย (1) ค่าใช้น้ำจากการใช้น้ำประเภทที่สองและสาม (2) ค่าธรรมเนียมที่เกี่ยวข้อง เช่น การขออนุญาต (3) ค่าปรับ (4) ดอกผลของกองทุน และ (5) รายได้อื่น ๆ เช่น การรับบริจาค เงินอุดหนุนจากภาครัฐ

แหล่งรายจ่ายของกองทุน ในกรณีของการบริหารจัดการน้ำจะเข้าข่ายของประเภทการสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรม หรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับประเด็นดังต่อไปนี้ (1) การอนุรักษ์ดูแลน้ำและพื้นที่ต้นน้ำ (2) การบริหารจัดการระบบน้ำ (3) การฟื้นฟูแหล่งน้ำ (4) โครงการสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การปรับปรุงระบบนิเวศน์และคุณภาพน้ำ (5) การพัฒนางานวิจัย งานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ และ (6) อื่นๆ ตามข้อกำหนดของกองทุน

ประเภทอนุรักษ์แหล่งน้ำและระบบน้ำบริหารจัดการน้ำจะไม่มีระบบท่อของแหล่งน้ำสาธารณะ แต่จะมีระบบการบริหารจัดการน้ำ เช่น การดูแลน้ำกร่อย การดูแลน้ำเสียจากโรงงาน การดูแลระบบนิเวศ การเก็บผักตบ การทำตลิ่ง หรือแม้กระทั่งงานวิจัย เป็นต้น ดังนั้นจะต้องกำหนดโครงสร้างให้ชัดเจนเพื่อนำไปสู่การกำหนดอัตรา หากโครงสร้างยังไม่ชัดเจนจะกำหนดอัตราได้ค่อนข้างยาก อีกทั้งข้อกังวลเกี่ยวกับการจัดเก็บเงินที่ได้จะมีการจัดการอย่างไร ถ้าเงินค่าน้ำเข้าสู่ระบบงบประมาณแผ่นดินอย่างน้อยกรมทรัพยากรน้ำและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็จะทราบยอดเงินที่จัดเก็บได้เพื่อนำเงินส่วนนั้นกลับมาเพื่อใช้งบประมาณส่วนนี้พัฒนาแหล่งน้ำอย่างชัดเจน ประเด็นสำคัญก็จะอยู่ที่ปัจจัยโครงสร้างปัจจัยกำหนดมากกว่าเพราะว่าถ้ากำหนดอัตราไว้ต่ำมากเงินกองนี้จะมีค่าน้อยมากอาจจะไม่ได้เห็นประโยชน์ของการใช้ประโยชน์ หากตั้งอัตราที่เหมาะสมก็จะได้เม็ดเงินเพียงพอต่อการนำมาใช้ประโยชน์ต่อไปได้ แต่ปัญหาคือยังไม่มีข้อมูลจำนวนผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสามซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของกรมทรัพยากรน้ำ และกลุ่มดังกล่าวมีปริมาณการใช้น้ำอย่างไร หากทราบจำนวนการใช้น้ำจำแนกนอกเขตชลประทานและในเขตชลประทานจะสามารถประเมินเม็ดเงินที่จะจัดเก็บจากผู้ใช้น้ำได้

4. สรุปการนำเสนอแนะนำข้อมูลกลุ่มหน่วยงานด้านปฏิบัติ

สรุปการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ และการศึกษากรณีลดหย่อนและยกเว้นการจัดเก็บค่าใช้น้ำ รวมทั้ง การวิเคราะห์กลไกการบริหารจัดการค่าใช้น้ำ ตลอดจนข้อสังเกตและประเด็นที่น่าสนใจจากการประชุมรับฟังความคิดเห็นระดับภูมิภาค

โดย รศ.ดร. นิรมล สุธรรมกิจ (ผู้จัดการโครงการฯ)

การศึกษาในครั้งนี้มุ่งเน้นผู้ใช้น้ำประเภทที่ 2 และ 3 ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 มาตรา 50 ระบุว่าให้มีการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำโดยกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและระบุให้เรียกเก็บค่าใช้น้ำจากผู้ใช้น้ำประเภทที่ 2 และ 3 เท่านั้น ส่วนผู้ใช้น้ำประเภทที่ 1 ซึ่งไม่มีการเก็บค่าใช้น้ำจะต้องมีการรายงานการใช้น้ำและไม่ใช่การใช้น้ำอย่างอิสระ ตามมาตรา 50 ได้มีการระบุว่า ผู้ใช้น้ำจะต้องเป็นการใช้น้ำโดยตรงกับแหล่งน้ำสาธารณะที่อยู่ภายใต้การดูแลของกรมทรัพยากรน้ำ (ครอบคลุมแหล่งน้ำทุกรูปแบบ เช่น แม่น้ำสายหลัก แหล่งน้ำสาธารณะ ทะเลคลองสาธารณะ เป็นต้น) เมื่อมีผู้สูบน้ำซึ่งเป็นผู้ใช้น้ำประเภทที่ 2 (ภาคอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว การผลิตไฟฟ้า การประปา หรือกิจการอื่น ๆ) ผู้สูบน้ำจะต้องติดมิเตอร์และต้องจ่ายค่าใช้น้ำ

ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม

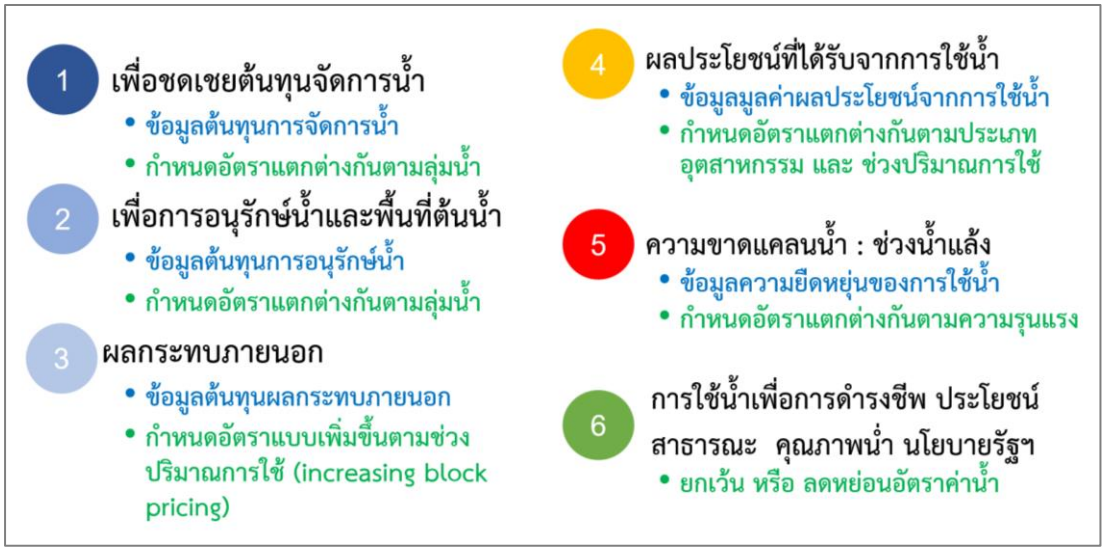
ปัจจัยกำหนดอัตราจะมีทั้งสิ้น 6 ปัจจัย ดังภาพที่ ค.3 โดยมี 3 ปัจจัยหลักในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำโดยเป็นการชดเชยต้นทุนบางส่วน โดย 3 ปัจจัยหลัก ประกอบด้วย

1. **ปัจจัยต้นทุนในการบริหารจัดการน้ำ**ซึ่งเป็นต้นทุนด้านอุปทาน (การจัดหาน้ำมาเพื่อใช้) จะต้องใช้ข้อมูลระดับประเทศและระดับลุ่มน้ำสำหรับกรณีที่บางลุ่มน้ำเกิดปัญหาจะสามารถตรวจสอบได้ว่าอัตราค่าใช้น้ำเกินกำลังของลุ่มน้ำหรือไม่จึงต้องมีการคำนวณต้นทุนระดับลุ่มน้ำร่วมด้วย
2. **ปัจจัยเพื่อการอนุรักษ์น้ำและพื้นที่ต้นน้ำ** แหล่งที่มีการอนุรักษ์ต้นน้ำสามารถคำนวณต้นทุนได้จากงบประมาณแผ่นดินหรือค่าใช้จ่ายในการดูแลอนุรักษ์ต้นน้ำของชุมชนซึ่งผู้ใช้น้ำปลายน้ำจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต้นทุนที่เกิดขึ้น
3. **ปัจจัยด้านผลกระทบภายนอก** ปริมาณการใช้น้ำที่แตกต่างกันจะสร้างผลกระทบต่อระบบนิเวศที่แตกต่างกันจึงจำเป็นต้องนำต้นทุนที่เกิดขึ้นมาคำนวณไว้ในอัตราค่าใช้น้ำ โดยปัจจัยผลกระทบภายนอกนี้นำไปสู่โครงสร้างค่าน้ำแบบ increasing block pricing คือ เมื่อมีปริมาณการใช้น้ำที่เพิ่มขึ้น อัตราค่าใช้น้ำหน่วยถัดไปจะเพิ่มสูงขึ้นตามลำดับเพื่อให้ราคาสะท้อนถึงผลกระทบภายนอกเชิงลบที่เกิดขึ้นต่อระบบนิเวศ

ปัจจัยที่ 4, 5 และ 6 เป็นปัจจัยที่สามารถนำมาใช้ในการกำหนดโครงสร้างได้ ปัจจัยที่ 4 ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้น้ำ อาจมีการเก็บค่าน้ำจากกลุ่มผู้ที่นำน้ำมาใช้แล้วเกิดประโยชน์มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ (เป็นผู้ที่มีความสามารถในการจ่ายมากกว่า) หรือสาขาการผลิตที่แตกต่างกันควรมีการจ่ายค่าน้ำในอัตราที่แตกต่างกัน ถัดมาคือ ปัจจัยที่ 5 ความขาดแคลนน้ำ เมื่อเกิดภาวะแล้งจะต้องมีความระมัดระวังในการใช้น้ำโดยการตั้งอัตราค่าใช้น้ำแบบพิเศษแตกต่างจากกรณีปกติ และปัจจัยที่ 6 ปัจจัยด้านการใช้น้ำเพื่อการดำรงชีพ ประโยชน์สาธารณะ คุณภาพน้ำ นโยบายรัฐ ฯลฯ จะเกี่ยวกับการลดหย่อนและการละเว้นอัตราค่าใช้น้ำเนื่องจากการใช้น้ำเพื่อการดำรงชีพมีความสำคัญ ฉะนั้นจะไม่มีการเรียกเก็บค่าใช้น้ำจากผู้ใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง ส่วนกรณีการลดหย่อนและละเว้นค่าใช้น้ำอื่น ๆ จะต้องมีการพิจารณาเพิ่มเติมเพื่อกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ

กล่าวเพิ่มเติม หากสมมุติว่าอัตราค่าใช้น้ำจำแนกตามลุ่มน้ำจะมีข้อเสนอ 2 ทางเลือก คือ 1.) จัดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำแยกทั้งหมด 22 ลุ่มน้ำ หรือ 2.) ทำลุ่มน้ำระดับประเทศ เช่น รวม 4 ลุ่มน้ำไว้ด้วยกันโดยจำแนกตามภูมิภาค เป็นต้น ดังนั้นข้อเสนอจะมีปริมาณน้ำแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ 1.) น้อยกว่า Q1, 2.) Q1 ขึ้นไปแต่น้อยกว่า Q2 และ 3.) มากกว่า Q2 โดยการเก็บอัตราค่าใช้น้ำจะเพิ่มขึ้นในแต่ละช่วงโดยการคำนวนอัตราตามปริมาณน้ำที่สูงกว่า เช่น เก็บในอัตรา P1 หากใช้น้ำน้อยกว่า Q1 แต่หากมีปริมาณการใช้น้ำที่มากกว่า Q1 จะเก็บน้ำที่เกินมาในราคา P1+P2 และเมื่อมีปริมาณการใช้น้ำมากกว่า Q2 จะเก็บค่าน้ำในอัตรา P1+P2+P3 เป็นต้น อัตราที่เพิ่มขึ้นเนื่องจากคำนึงถึงการชดเชยต้นทุนในการบริหารจัดการน้ำ การชดเชยต้นทุนอนุรักษ์น้ำและพื้นที่ต้นน้ำ และชดเชยผลกระทบภายนอกที่ผู้ใช้น้ำปริมาณมากอาจจะสร้างผลกระทบภายนอกต่อระบบนิเวศ เศรษฐกิจและสังคม เช่น รบกวนการทำประมงของกิจการรอบข้าง ระบบตลิ่งเสียหาย การจัดการน้ำส่งผลกระทบต่อปลายน้ำ เป็นต้น ดังแสดงในแผนภาพที่ ค.1

ภาพที่ ค.3 ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม

ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ

- **ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำทั้ง 6 ประการ สามารถสะท้อนในรูปแบบของประเภทผู้ใช้น้ำได้**

การใช้น้ำประเภทที่ 1 จะได้รับการยกเว้นการจ่ายค่าใช้น้ำตามกฎหมาย สะท้อนถึงความจำเป็นเพื่อการดำรงชีพหรือประโยชน์สาธารณะ (ปัจจัยที่ 6)

การใช้น้ำประเภทที่ 2 สะท้อนความสามารถในการจ่าย (ปัจจัยที่ 4) โดยเน้นที่ภาคอุตสาหกรรม ภาคการท่องเที่ยว การประปา และการไฟฟ้าซึ่งเป็นบุคคลที่ใช้น้ำในเชิงพาณิชย์สะท้อนถึงความสามารถในการจ่าย ในอัตราเพียงพอชดเชยต้นทุนการจัดหาและอนุรักษ์น้ำสาธารณะ (ปัจจัยที่1) ดังนั้นกฎหมายจึงระบุให้จ่ายค่าน้ำเพื่อชดเชยต้นทุนและการอนุรักษ์ต้นน้ำได้

การใช้น้ำประเภทที่ 3 สะท้อนผลกระทบภายนอกเชิงลบ (ปัจจัยที่ 3) เนื่องจากการใช้น้ำปริมาณมากจะเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ในส่วนของประเภทที่สามไม่มีการระบุให้เก็บในอัตราที่แตกต่างกันแต่การศึกษาในครั้งนี้เล็งเห็นว่าจะต้องจ่ายในอัตราที่เพิ่มขึ้นเพื่อสะท้อนปัจจัยด้านผลกระทบภายนอก (การใช้น้ำในปริมาณมากและสร้างผลกระทบในวงกว้าง)

- ลักษณะโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ(เพื่อสะท้อนการเห็นคุณค่าของทรัพยากรน้ำสาธารณะและเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม)
  1. อัตราค่าใช้น้ำควรจะมีอัตราเดียวกันทั้งประเทศ หรือ ควรแตกต่างกัน 22 ลุ่มน้ำ → โครงสร้างอัตราแบบใดที่จะสามารถสะท้อนสมดุลน้ำ/ บริบทสังคม / การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำ / ความเป็นธรรมในการจ่ายค่าใช้น้ำระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำ
  2. การกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สามารถแบ่งตามช่วงปริมาณการใช้น้ำ ดังนี้

     ช่วงที่ 1 ใช้น้ำน้อยกว่า Q1 อิงปัจจัย 1 หรือเฉพาะการชดเชยต้นทุนในการบริหารจัดการน้ำ (โดยจะมีอัตราค่าใช้น้ำที่ต่ำสุด)

     ช่วงที่ 2 ใช้น้ำจากปริมาณ Q1 ขึ้นไปแต่ใช้น้อยกว่า Q2 จะ**เพิ่ม**ปัจจัยด้านต้นทุนการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ (ปัจจัยที่ 2)

ช่วงที่ 3 หากใช้มากกว่า Q2 (ซึ่งอาจเป็นปริมาณมากที่อาจหมายถึงการใช้น้ำประเภทที่ 3) จะ**เพิ่มเติม**ปัจจัยด้านผลกระทบภายนอกเชิงลบจากการใช้น้ำในปริมาณมาก ด้วย(ปัจจัยที่ 3) ซึ่งจำเป็นต้องมีการประมาณการผลกระทบภายนอกเชิงลบ

3. แต่ละอุตสาหกรรมควรจะจ่ายอัตราค่าใช้น้ำแตกต่างกันหรือไม่
4. ในสถานการณ์ของภาวะแล้ง (เมื่อมีการประกาศเขตภาวะแล้ง และเขตภาวะแล้งรุนแรง) อัตราค่าใช้น้ำควรจะแตกต่างจากปกติ หรือไม่

ทั้งนี้ การเก็บอัตราค่าใช้น้ำที่ราคา P1, P1+P2 และ P1+P2+P3 ตามลำดับแบบขั้นบันไดในอัตราแบบเดียวกันทั้งประเทศ หรือเป็นการเก็บแยกตามลุ่มน้ำโดยอัตราค่าใช้น้ำจะแตกต่างกันไปในแต่ละลุ่มน้ำ อัตราค่าใช้น้ำแบบขั้นบันไดสามารถส่งเสริมประสิทธิภาพการใช้น้ำ การใช้น้ำอย่างประหยัดและสร้างการเห็นคุณค่าของน้ำเพิ่มขึ้นหรือไม่ รวมถึงสามารถสะท้อนความเป็นธรรมระหว่างผู้ใช้น้ำแต่ละลุ่มน้ำหรือไม่ แต่ละอุตสาหกรรมควรเก็บค่าใช้น้ำรูปแบบใด การกำหนดเขตภาวะแล้งควรใช้อัตราแตกต่างจากสถานการณ์ปกติอย่างไร

ข้อพิจารณาลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ

การยกเว้นการเรียกเก็บอัตราค่าใช้น้ำ คือ การไม่เรียกเก็บค่าใช้น้ำโดยอาจจะต้องมีการกำหนดกิจการหรือกิจกรรมที่ได้รับการยกเว้นให้ชัดเจน ส่วนของการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำจะแตกต่างจากการลดหย่อนโดยทั่วไปเนื่องจากการเรียกเก็บเงินค่าใช้น้ำมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนคำนึงถึงคุณค่าของน้ำรวมถึงนำน้ำไปใช้ประโยชน์และสร้างคุณค่าหรือการใช้งบประมาณแผ่นดินในการดูแลแหล่งน้ำแต่กลับมีการใช้น้ำโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายจะเหมาะสมหรือไม่ ดังนั้นหลักคิดของการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำจะเป็นหลักคิดแบบให้คุณค่าของน้ำลดหย่อนลงจากเดิมเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้ที่นำน้ำไปใช้ซึ่งเป็นกิจการหรือกิจกรรมที่จำเป็น ดังนั้นการลดหย่อนค่าใช้น้ำมีเหตุผลใดสนับสนุนจึงต้องพิจารณาจากปัจจัยกำหนดค่าใช้น้ำ เมื่อมีการลดหย่อนหรือยกเว้นอัตราค่าใช้น้ำจะส่งผลให้ภาระในการบำรุงรักษาของรัฐเพิ่มขึ้น ทั้งนี้การลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำจะต้องไม่ทำให้มีการใช้น้ำมากกว่าที่ควรจะเป็น

จากภาพที่ ค.2 ข้างต้น ข้อพิจารณาลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ ประกอบด้วยปัจจัยที่จะนำมาพิจารณาการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำทั้งสิ้น 6 ปัจจัย ดังนี้

1. ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งน้ำอาจจะต้องมีการลดหย่อนให้ผู้ที่เข้าถึงสาธารณูปโภคได้ยาก การใช้น้ำในราคาที่แพงจนเกินไป พื้นที่ที่มีการสูบน้ำค่อนข้างยาก ฯลฯ อาจจะสามารถอนุโลมหรือลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำได้ หรือบางพื้นที่ไม่มีน้ำประปาใช้และต้องใช้น้ำสาธารณะในการอุปโภคบริโภคดังนั้นการประปาในพื้นที่ดังกล่าวอาจจะต้องการการลดหย่อนเป็นพิเศษเนื่องจากเป็นประโยชน์สาธารณะและเกี่ยวกับพื้นที่เฉพาะรวมถึงอาจเป็นนโยบายของรัฐเพื่อสนับสนุนพื้นที่ขาดแคลนและควรให้การสนับสนุนในช่วงแรก
2. ประโยชน์สาธารณะ คือ สิ่งที่จะใช้โดยไม่แสวงหาผลกำไรอาจมีการลดหย่อนให้บางกิจการ เช่น โรงพยาบาล สถาบันการศึกษา เป็นต้น
3. ความสามารถในการจ่าย/ภาระของประชาชน หรือสำหรับผู้ประกอบการขนาดเล็ก วิสาหกิจชุมชน ซึ่งมีการใช้น้ำน้อยมากกว่าระดับ Q1 อาจมีการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือละเว้นอัตราค่าใช้น้ำ
4. นโยบายของรัฐ อาจจะกำหนดในเชิงของนโยบายส่งเสริมการลงทุนในบางพื้นที่ที่มีความจำเป็นในการใช้น้ำและสามารถสร้างระบบเศรษฐกิจและรายได้ให้แก่ประเทศชาติและสามารถนำเงินส่วนดังกล่าวเข้ามาช่วยเหลือประชาชนอาจเห็นควรลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำได้

5. ลักษณะของกิจกรรม กิจการหรือวิธีการใช้น้ำ ยกตัวอย่างเช่น การใช้น้ำเพื่อการผลิตกระแสไฟฟ้าที่ไม่มีการสูญเสียน้ำ การผลิตน้ำจืดจากน้ำทะเล ฯลฯ ควรได้รับการลดหย่อนหรือละเว้นหรือไม่

6. ปัจจัยอื่น ๆ เช่น ภัยธรรมชาติ ภัยพิบัติ ฯลฯ อาจมีการละเว้นการเก็บค่าใช้น้ำเป็นครั้งคราว

เมื่อรวมปัจจัยทั้ง 6 ด้านข้างต้น พบว่ามีความเป็นไปได้ที่จะมีการลดหย่อนให้แก่บางลุ่มน้ำ เช่น นโยบาย EEC หรือภาคตะวันตกที่ต้องให้การดูแลเป็นพิเศษ อีกทั้งนำมีความสำคัญกับกลุ่มกิจกรรมเหล่านี้จึงอาจมีการลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำด้วยเหตุผลหลายปัจจัยประกอบกัน เป็นต้น

ปัจจุบันปัจจัยที่กฎหมายมีผลใช้บังคับยังมีปัจจัยไม่มากนัก จึงสามารถเทียบได้จากกรณีของน้ำชลประทานและน้ำบาดาล อีกทั้งที่ผ่านมาการผลักดันนโยบายทางเศรษฐกิจหรือสังคมด้วยการลดหย่อน “ค่าธรรมเนียม” นั้น เป็นการลดหย่อน “ต้นทุนในการบริหารจัดการเชิงธุรการ” ซึ่งแตกต่างจากกรณีของ “อัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ”

หลักการของการจัดเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะ คือ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสาธารณะ ที่นอกจากภาครัฐจะลงทุนและมีค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะและการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ อีกทั้งยังมีประเด็นเรื่องการใช้น้ำในปริมาณมากอาจสร้างผลกระทบภายนอกเชิงลบอีกด้วย ดังนั้น ในการลดหย่อนและยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำ จึงต้องนำ “ปัจจัยกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ” มาเป็นแนวทางในการพิจารณาเป็นปัจจัยตั้งต้นที่ควรคำนึงถึงในการลดหย่อนและยกเว้นการจัดเก็บค่าใช้น้ำได้ ดังนั้น หลักการในการลดหย่อนและยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำ จึงสามารถแตกต่างตามลุ่มน้ำ (หรือภูมิภาค) หรือ แตกต่างตามประเภทของกิจการ หรือ แตกต่างตามกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อลดภาระค่าใช้จ่าย ฯลฯ

กลไกหรือแนวทางในการบริหารจัดการค่าใช้น้ำที่จัดเก็บได้: การใช้ระบบที่ยืดหยุ่น เช่น เงินทุนหมุนเวียน

กลไกหรือแนวทางในการบริหารจัดการค่าใช้น้ำที่จัดเก็บได้ จะต้องดำเนินการดังนี้ (ก) มีการจัดตั้งกองทุน/เงินทุนหมุนเวียน ตามแนวทางของกระทรวงการคลัง (ข) มีการกำหนดแนวทางการได้มาซึ่งเงินทุน และแนวทางการใช้จ่าย (ค) จัดเก็บค่าธรรมเนียม อาจไม่ต้องส่งให้รัฐ แต่สามารถนำมาใช้บริการจัดการตามแผนงานโครงการ และ (ง) สามารถใช้จ่ายให้กับโครงการที่มีการบูรณาการหลายหน่วยงาน และที่เป็นประโยชน์ตามเงื่อนไขของกองทุน

ข้อดีการใช้เงินทุนหมุนเวียน ได้แก่ (ก) เกิดความคล่องตัวในการบริหารจัดการงบประมาณ หน่วยงานร่วมที่มีศักยภาพมาทำงานด้วยได้ (ข) สามารถใช้เป็นแหล่งเงินทุนนอกงบประมาณให้กับหน่วยงานที่ดำเนินการด้านการจัดการทรัพยากรน้ำ (ค) ลดภาระงบประมาณในระยะยาว (ง) สะท้อนภาพของรายรับและรายจ่ายที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการ และ (จ) มีกลไกการตรวจสอบจากกรมบัญชีกลาง และมีการวัดประสิทธิภาพกองทุน

ข้อเสียการใช้เงินทุนหมุนเวียน ได้แก่ (ก) การจัดตั้งกองทุนมีขั้นตอนที่ซับซ้อน (ข) หน่วยงานกำกับกองทุนอาจยังไม่มีความพร้อมในการจัดตั้งและการบริหารจัดการ และ (ค) หากไม่มีการกำหนดกฎระเบียบให้ดีพอ การใช้เงินอาจไม่มีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ กลไกการบริหารจัดการค่าใช้น้ำของการศึกษาครั้งนี้เป็นกลไกการบริหารในรูปแบบกองทุน เนื่องจากจะเป็นประโยชน์ในแง่ของความสามารถนำค่าใช้น้ำมาตั้งเป็นกองเงิน 1 กอง และนำค่าใช้น้ำส่งกลับไปยังผู้จ่ายค่าใช้น้ำเป็นการสร้างปะโยชน์ให้แก่ผู้จ่ายค่าใช้น้ำรวมถึงผู้ใช้น้ำประเภทที่หนึ่งซึ่งจะได้รับประโยชน์ด้านการดูแลทรัพยากรพื้นที่ต้นน้ำ การดูแลระบบนิเวศลำน้ำ การบริหารจัดการน้ำสาธารณะ โดยกองทุนนี้จะมีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นเพื่อบริหารจัดการแหล่งน้ำสาธารณะ ช่วยแบ่งเบาภาระของงบประมาณแผ่นดิน และสร้างความมีส่วนร่วม (engagement) ตามหลักธรรมาภิบาล โดยการนำภาคเอกชน สถาบันการศึกษา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาเป็นคณะกรรมการในการบริหารจัดการองค์กรการใช้น้ำและรายจ่ายส่งผลให้งบประมาณสามารถกระจายไปยังลุ่มน้ำต่าง ๆ ได้โดยไม่เกี่ยวข้องกับงบประมาณแผ่นดินและอาจใช้ระยะเวลาที่สั้นกว่าการของบประมาณแผ่นดิน อย่างไรก็ดีกองทุนนี้จะต้องผ่านกฎระเบียบที่มีอยู่ เช่น

พระราชบัญญัติบริหารกองทุนหมุนเวียน พระราชบัญญัติวินัยการเงินและการคลังของรัฐ พร้อมกับมีกระบวนการและขั้นตอนการตรวจสอบที่มีความรัดกุม อีกทั้งการรับฟังความคิดเห็นที่ผ่านมาได้มีข้อเสนอให้ชดเชยช่วยเหลือผู้เดือดร้อนจากการเกิดปัญหาด้านการบริหารจัดการน้ำสาธารณะโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติต่อผู้ใช้น้ำแต่ละประเภท อีกทั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำสามารถเป็นกรรมการกองทุนและการใช้เงินก้อนนี้ได้ซึ่งจะเป็นการเสริมอำนาจหน้าที่แก่คณะกรรมการลุ่มน้ำที่มีเงินบางส่วนที่จะใช้บรรเทาปัญหาภายใต้นโยบายของคณะกรรมการลุ่มน้ำได้

แนวทางในการจัดตั้งกองทุน ตามพระราชบัญญัติการบริหารทุนหมุนเวียน พ.ศ. 2558 ในการจัดตั้งตามมาตรา 14 ให้หน่วยงานของรัฐที่ประสงค์จะขอจัดตั้งทุนหมุนเวียนที่ไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคล เสนอเรื่องต่อคณะกรรมการเพื่อพิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรี โดยมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญ เช่น มีความจำเป็นต้องจัดตั้งตามนโยบายของรัฐบาล และ ไม่มีการดำเนินการในลักษณะเดียวกับภารกิจปกติของหน่วยงานของรัฐที่ขอจัดตั้งและไม่ซ้ำซ้อนกับหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐอื่นหรือทุนหมุนเวียนที่ได้ดำเนินการอยู่แล้ว

หลักเกณฑ์ในการจัดตั้งกองทุน ตามพระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐ พ.ศ. 2561 มาตรา 63 การจัดตั้งทุนหมุนเวียนให้กระทำได้ แต่โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเท่านั้น ต้องมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งที่ชัดเจนและเป็นกรณีที่เป็นกิจกรรมที่หน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติตามหน้าที่เพื่อสาธารณะประโยชน์ หรือเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม และเหมาะสมที่จะอนุญาตให้นำรายรับจากการดำเนินกิจกรรมนั้นสมทบทุนไว้ใช้จ่ายได้ รวมถึงไม่ซ้ำซ้อนกับทุนหมุนเวียนที่จัดตั้งไว้

ประเภทของกองทุน เพื่อการสนับสนุนส่งเสริม มีวัตถุประสงค์เพื่อการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ของภาครัฐ และประชาชนส่วนรวม โดยไม่มุ่งหวังผลกำไร ส่วนใหญ่เป็นการให้ความช่วยเหลือโดยให้เปล่า

แหล่งรายได้ของกองทุน (ขึ้นกับการเขียนวัตถุประสงค์ของกองทุน) ประกอบด้วย (ก) ค่าใช้น้ำสาธารณะ (ข) ค่าธรรมเนียมที่เกี่ยวข้อง เช่น การขออนุญาต การขอใบอนุญาต เปลี่ยนแปลงใบอนุญาต และ (ค) อื่นๆ เช่น ค่าปรับ ดอกผลของกองทุน รายได้อื่น ๆ เช่น การรับบริจาค เงินอุดหนุนจากภาครัฐ

แหล่งรายจ่ายของกองทุน สนับสนุนส่งเสริมกิจกรรม หรือโครงการของหน่วยงานรัฐ ราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ภาคเอกชนสถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้องกับ (ก) การอนุรักษ์ดูแลทรัพยากรน้ำและพื้นที่ต้นน้ำ การฟื้นฟู ปรับปรุง แหล่งน้ำสาธารณะ (ข) การบริหารจัดการระบบแหล่งน้ำสาธารณะ รวมถึงการป้องกันและแก้ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ (ค) โครงการสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การปรับปรุงระบบนิเวศน์และคุณภาพน้ำ ของแหล่งน้ำสาธารณะ (ง) การพัฒนางานศึกษา วิจัย การจัดการฐานข้อมูล ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา อนุรักษ์ฟื้นฟู การจัดสรรและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำสาธารณะ (จ) เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการบริหารกองทุน และ (ฉ) อื่นๆ ตามข้อกำหนดของกองทุน

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมคือ (ก) กองทุนต้องมีระบบการตรวจสอบการติดตามประเมินผลให้เกิดความรัดกุม และ (ข) ค่าชดเชยเพื่อช่วยเหลือผู้เดือดร้อนจากการเกิดปัญหาด้านการบริหารจัดการน้ำสาธารณะ

สรุปปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ

จากปัจจัยกำหนดอัตราโครงสร้าง ยึด 3 ปัจจัยหลัก และอีก 3 ปัจจัยนั้นก็อยู่ในหมวดของการลดหย่อนมากน้อยอย่างไร หากจะลดหย่อนทุกเรื่องนั้น โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำจะไม่ได้อัตราเดียวเป็นอัตราที่หลากหลายมากเพราะมีความลดหย่อนแย่งกัน ฉะนั้นจึงเล็งเห็นว่าการตั้งแบบอัตราเดียวทั้งประเทศและค่อยมาพิจารณาการลดหย่อน สามารถที่จะแก้ไขลดหย่อนได้เรื่อย ๆ จึงเสนอในแนวทางการปรับทุก 5 ปี ตามรัฐธรรมนูญที่ให้แก้ไขกฎหมายทุก 5 ปี

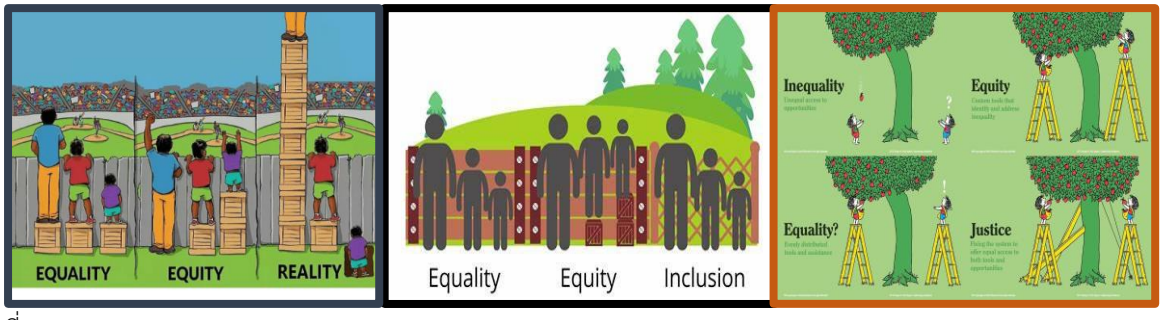
ความเป็นธรรม ความเท่าเทียม แตกต่างกันอย่างไร (เชิงปริมาณ)

Equality ความเท่าเทียม >> จัดสรรน้ำ ในปริมาณเท่ากัน (ซึ่งอาจจะไม่ก่อให้เกิดประสิทธิผล)

Equity ความเสมอภาค >> จัดสรรน้ำ ให้ผู้มีรายได้น้อย (ธุรกิจรายเล็ก) มากกว่าให้ผู้มีรายได้มาก เพื่อให้มีโอกาสในการผลิตสินค้าได้เสมอภาคกัน (ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง)

Fairness ความเป็นธรรม >> จัดสรรน้ำให้ทุกคนแต่ในปริมาณที่แตกต่างกันตามลักษณะกิจการ หรือ จัดสรรน้ำให้บางคนเท่านั้นเนื่องจากความจำเป็นหรือศักยภาพการปรับตัวน้อยกว่า

ภาพ A **ภาพ B** **ภาพ C**

ที่มา : Oakwoodfl.org / Ecosense.co.uk / Achievebrowncounty.org

ประเด็นภาพ A แสดงให้เห็นการได้รับกล่องให้ผู้ชมริมรั้วคนละเท่ากัน (Equality) แต่สะท้อนให้เห็นว่าการที่ได้เท่ากัน แต่ยังมีบางคนที่ยังเข้าไม่ถึงจากที่ตัวเล็กกว่าคนอื่น ในส่วนของเรื่อง Reality หากพูดถึงเรื่องน้ำ กล่าวคือ มือใครยาวสาวได้สาวเอา คือการสะท้อน Reality ในขณะที่ (Equity) ความเสมอภาคที่ให้เห็นวิธีการเข้าถึงได้ทุกคน คนกันสิทธิในการเข้าถึงน้ำ และพรบ.คือการบอกสิทธิในการเข้าถึง แต่สิทธิในการเข้าถึงไม่ได้หมายความว่าเข้าถึงโดยเท่ากัน คนที่อยู่ห่างไกลแหล่งน้ำ รัฐบาลอาจต้องลงไปลงทุนในการต่อท่อเพื่อให้เข้าถึง ในขณะคนที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำไม่ต้องทำอะไร ฉะนั้นจึงตีความเหล่านี้ มาสู่เรื่องบริบทของการปริมาณการจัดสรรน้ำ

ประเด็นภาพ B มุมมองในเรื่องของ **inclusion** การทำให้ทุกคนได้เข้าถึง ซึ่งจะไม่ต้องทำอะไรทั้งสิ้นเพื่อให้ได้รับทุกคน แต่ในเรื่องของการจัดสรรน้ำไม่สามารถทำอย่างนี้ได้ เพราะแม้จะเกิดความเท่าเทียมหรือได้รวมกัน แต่ทรัพยากรมีไม่เพียงพอขนาดนั้น ฉะนั้นเรื่องอะไรที่จะมาประยุกต์ใช้กันเรื่องของน้ำได้

ประเด็นภาพ C หากแทน (ต้นไม้ เป็น ลำน้ำ) และ (ผลไม้ เป็น น้ำ) กล่าวคือ

- **inequality** ใครสามารถเดินไปกำหนดในการดึงผลไม้เองมากน้อยแค่ไหนก็ได้ แต่สะท้อนให้เห็นว่าทุกคนมีความไม่เท่าเทียมกันที่จะดึงผลไม้(น้ำ) จากต้นไม้(ลำน้ำ) แต่หากเพิ่มแนวทาง คือ รัฐบาลยื่นเข้าไปช่วยให้ทุกคนได้บันไดที่เท่ากันในการไปดึงผลไม้(น้ำ) คำถามคือตอบโจทย์ equality จริงหรือไม่ เมื่อต้นไม้(ลำน้ำ)แอนเอียงไปทางฝั่งใดฝั่งหนึ่งมากกว่า ทำให้แม้ทุกคนจะได้บันไดที่เท่ากันแต่ลักษณะของต้นไม้(ลำน้ำ) ที่ไม่สามารถให้ดึงผลไม้(น้ำ)ได้ทุกคน ฉะนั้นหากรัฐบาลพิจารณาอีกมุมหนึ่ง กล่าวคือ หากกำหนดให้ปริมาณน้ำที่เท่ากัน แต่ให้ต้นทุนในการบริหารที่แตกต่างกัน (อำนวยความสะดวกที่แตกต่างกัน) เพื่อให้ทุกคนเข้าถึงได้ ยกตัวอย่างในเรื่องของน้ำ เช่น กรมทรัพยากรน้ำเข้าไปสร้างอ่างเก็บน้ำให้คนที่อยู่ป่าลึกๆมีอ่างเก็บน้ำไม่เกิน 2 ล้านลูกบาศก์เมตร คือการหยิบยกให้บันไดที่สูงกว่าคนที่อยู่ติดกับลำน้ำที่กรมทรัพยากรน้ำไม่ต้องดูแลไม่ต้องทำอะไร คนก็สามารถสูบน้ำเองได้ นี่คือการสะท้อนต้นทุนบริหารที่ต่างกันระหว่างคนสองกลุ่ม

- **Justice หรือ Fairness** กล่าวคือการที่รัฐเข้าไปลงทุนช่วยให้ต้นไม้(ลำน้ำ) ค้ำยันให้บาลานซ์กัน และหยิบยกให้บันไดแก่ทุกคนอย่างเท่ากัน และสามารถดึงผลไม้(น้ำ)ได้เหมือนกัน กล่าวคือ รัฐได้ลงทุนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ รับลงทุนในการอนุรักษ์แหล่งต้นน้ำ ซึ่งจะต้องแตกต่างกันระหว่างคนลุ่มน้ำฝั่งซ้ายกับลุ่มน้ำฝั่งขวา นี้คือปริมาณการใช้ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงในการได้น้ำ หากมือใครยาวอยากได้ผลไม้(น้ำ)ก็ดึงไป เพราะให้อำนวยความสะดวกไปหมดแล้ว และนี้คือการสะท้อนในเชิงของปริมาณ

ดังนั้นการตีความด้านความเป็นธรรม ความเท่าเทียม และความยุติธรรม ต่างกัน ซึ่งในแนวทางข้อเสนอของการจัดสรรน้ำ ใบอนุญาตใครมาขอให้หมด ใครมาเท่าไหร่ขอให้ได้ให้เท่านั้น โดยไม่ได้คำนึงถึงสมดุลน้ำ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาว่าการขออนุญาตต้องมาผ่านคณะกรรมการก่อน จะต้องมาดูว่าสมดุลน้ำเป็นอย่างไร จะอำนวยความสะดวกอย่างไร ศักยภาพของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ความต้องการเพียงพออย่างไร นี้คือที่มาในเชิงของปริมาณ

ความเท่าเทียม (equality) และความเสมอภาค (equity) ที่ไม่เลือกปฏิบัติ : โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ

- อัตราค่าใช้น้ำ **เดียว** บังคับใช้ทั่วประเทศ ภายใต้หลักการเท่าเทียมถ้วนหน้า
- อัตราค่าใช้น้ำ **เท่ากัน** สำหรับทุกกิจกรรมการใช้น้ำ ตามหลักการผู้ใช้น้ำก็ต้องรับผิดชอบ ซึ่งรายจ่ายด้านน้ำ (water bill) จะแปรตามปริมาณการใช้น้ำ
  - เป็นไปตามหลักที่ว่าอัตราเดียวกัน ทุกกิจกรรมไม่สนใจจะเป็นไฟฟ้าประปา กิจการอื่น ท่องเที่ยว อุตสาหกรรม ใช้ได้หมด หรือจะเป็นประเภทที่ 2 หรือ 3 ไม่สนใจต่างกันที่ Water Build ก็คือเป็นค่าน้ำแปรไปตามปริมาณเท่านั้น
- อัตราค่าใช้น้ำ **เหมือนกัน** สำหรับกิจการขนาดเล็ก-กลาง-ใหญ่ (หรือใช้น้ำปริมาณน้อย-ปานกลาง-มาก) ตามหลักการผู้ได้รับประโยชน์ต้องจ่ายค่าใช้น้ำ ซึ่ง Water Bill จะแปรตามปริมาณการใช้น้ำ
- อัตราค่าใช้น้ำ เพิ่มขึ้นในอัตราเดียวกัน (เช่น ร้อยละ 10) **เสมอกัน** ทุกสาขาการผลิตหรือทุกขนาดของกิจการตามหลักการความเสมอภาคหรือเท่าเทียมถ้วนหน้า

ความเป็นธรรม (fairness) : โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ

- อัตราค่าใช้น้ำ แตกต่าง **ตามบริบทลุ่มน้ำ** เนื่องจากความสมดุลน้ำของแต่ละลุ่มน้ำมีเงื่อนไขแตกต่างกัน
  - เพื่อความเป็นธรรมระหว่างลุ่มน้ำ คือมีการใช้น้ำในลักษณะมีเงื่อนไขกำหนดแต่ละลุ่มน้ำเพื่อให้สมดุลน้ำของตัวเขาเอง (สมมติลุ่มน้ำ 22 ลุ่มน้ำแยกอิสระจากกัน)
- อัตราค่าใช้น้ำ แตกต่าง **ตามกิจกรรมการใช้น้ำ** เนื่องจากเงื่อนไขด้านเทคโนโลยีของแต่ละกิจการแตกต่างกัน (เช่น ไฟฟ้าพลังงานน้ำ) ซึ่งอาจจะมีการยกเว้นหรือลดหย่อนค่าใช้น้ำ
  - ภายใต้เงื่อนไขของเทคโนโลยีใช้น้ำด้วยความจำเป็นที่ต้องใช้น้ำมาก จึงอาจจำเป็นต้องลดหย่อน เป็นความจำเป็นทางเทคโนโลยีไม่สามารถหาตัวไหนดีไปกว่านี้อีกต่อไปแล้ว รอจนกว่าจะมีที่ดีกว่าเข้ามาจึงขอปรับและต้องให้เวลาในการปรับเปลี่ยน ซึ่งจะเป็นธรรมสำหรับธุรกิจที่มีความจำเป็นจริง ๆ ที่ต้องใช้แบบนี้
- อัตราค่าใช้น้ำ แตกต่าง **ตามปริมาณการใช้น้ำ**ของกิจการต่าง ๆ (ซึ่งสะท้อนผ่านขนาดของกิจการ) เนื่องจากสัดส่วนรายจ่ายด้านน้ำ (water bill) ต่อต้นทุนรวมของกิจการขนาดเล็ก-กลางอาจสูงเกินไป (การใช้น้ำประเภทที่ 2 มีอัตราต่ำกว่าประเภทที่ 3)

- เชื่อในเรื่องเกี่ยวกับผลกระทบภายนอกเชิงลบ ปริมาณสะท้อนผ่านกิจกรรม ฉะนั้นขนาดธุรกิจ ใหญ่ กลาง เล็ก จะมีอัตราที่ไม่เท่ากัน ก็เป็นข้อเสนอที่เสนอเรื่องเกี่ยวกับค่าลดหย่อนของความสามารถในการจ่าย เช่น กิจการเล็กธุรกิจเล็กมาก สัดส่วนค่าน้ำอาจจะประมาณ 50% ของต้นทุนในการบริหารจัดการ ขณะที่ธุรกิจขนาดใหญ่ทำธุรกิจแบบเดียวกัน โรงแรมขนาดเล็กกับโรงแรมขนาดใหญ่ ปริมาณการใช้น้ำอาจต่างกัน แต่ Water Build มันเป็นสัดส่วนที่ต่างกันอย่างชัดเจนก็ได้ เพราะว่าโรงแรมขนาดใหญ่อาจจะหนักเรื่องของค่าไฟค่าใช้จ่ายในการทำธุรกิจโรงแรมจะหนัก ในขณะที่ขนาดธุรกิจขนาดเล็กอาจจะหนักค่าน้ำไม่ได้หนักค่าไฟ เป็นต้น ฉะนั้นเราอาจจะต้องคำนึงถึงปริมาณกิจการเหล่านี้ด้วย

- อัตราค่าใช้น้ำ เพิ่มขึ้นในอัตราที่แตกต่างกัน (เช่น ร้อยละ 5 ร้อยละ 10) ตามศักยภาพของธุรกิจ (SME หรือ ที่มีการใช้น้ำในปริมาณที่แตกต่างกัน) เพราะกิจการขนาดใหญ่หรือใช้น้ำปริมาณมาก ควรรับผิดชอบต่อต้นทุนน้ำมากกว่า ทั้งด้านการอนุรักษ์ต้นน้ำและผลกระทบเชิงลบจากการใช้น้ำในปริมาณมาก

อย่างไรก็ตาม เงื่อนไขในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำน่าจะต่างกัน เรื่องของเป็นธรรมและเท่าเทียมคืออะไรนั้น ในมุมมองจะต้องเกิดบรรลุเป้าหมาย 2 อย่าง ซึ่งถือว่าเกิดขึ้นไม่ได้ง่ายเท่าไรนัก แต่พอทำให้เกิดขึ้นได้ เช่น อัตราที่เป็นปัจจัยแรก คือปัจจัยชดเชยต้นทุน น่าจะเป็นปัจจัยแรกที่สามารถสร้างความเท่าเทียมเสมอภาคและเป็นธรรมได้ระดับหนึ่ง ซึ่งจะเกิดเป็นธรรมระดับน้อยๆ แต่เท่าเทียมและเสมอภาคเข้มข้น ในขณะที่พอเป็นขั้นบันไดจะเกิดความเท่าเทียมเสมอภาคจะลดลง และความเป็นธรรมจะเข้มข้นมากขึ้น

ฉะนั้น ในหลักความเป็นจริงผู้ปฏิบัติจะสามารถตอบผู้ใช้น้ำได้หรือไม่ ว่าทำไมอัตราค่าใช้น้ำถึงคิดเป็นขั้นบันได หรือทำไมอัตราค่าใช้น้ำถึงคิดเหมือนกันทั้งประเทศ หรือทำไมอัตราค่าใช้น้ำถึงคิดต่างกันระหว่างลุ่มน้ำ

สรุป เหตุที่เสนอเป็นขั้นบันได เพราะตอบโจทย์ความเท่าเทียมเสมอภาคคือขั้นที่ 1 Q1 คือความเท่าเทียมและเสมอภาค ทุกคนเผชิญกับต้นทุนค่าใช้น้ำ ต้นทุนของการบริหารจัดการน้ำที่เหมือนกัน เสมอกันเสมอภาคทุกคน ส่วนปัจจัยที่ 2 และ 3 เป็นการสะท้อนความเป็นธรรม ฉะนั้นโครงสร้างที่เป็นขั้นบันไดจึงตอบโจทย์ทั้งความเท่าเทียมและความเป็นธรรม โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำควรเป็นขั้นบันไดแล้วนำเงินนั้นเข้าสู่กองทุนเพื่อสร้างความเป็นธรรมให้กับผู้จ่ายค่าใช้น้ำส่วนการลดหย่อนจะเป็นสะท้อนความเป็นธรรมด้วยเช่นเดียวกัน

5. การรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ และแบบสอบถามออนไลน์

ดำเนินการโดย รศ.ดร. นิรมล สุธรรมกิจ (ผู้จัดการโครงการฯ)
ผศ.ดร.อนิณ อรุณเรืองสวัสดิ์ (ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจ)
นายสถาพร ใสเรียน (นักวิจัยด้านกฎหมาย)

5.1 การรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะกลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการออกนโยบาย

ประเด็นเกี่ยวกับพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 มาตรา 49 และ มาตรา 50

ในส่วนของการศึกษาครั้งนี้จะมีความคาบเกี่ยวกับการดำเนินการในกลไกของกฎหมายตามมาตรา 49 และมาตรา 50 เนื่องจากในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำจะใช้ปัจจัยใดในการกำหนดค่าใช้น้ำที่จะต้องมีการออกกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำตามมาตรา 50 ของกรมทรัพยากรน้ำ แต่อย่างไรก็ดีหลักเกณฑ์ที่มาใช้ในการคิดพิจารณาต้องใช้หลักเกณฑ์ที่นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของ กนช. จะต้องออกกฎกระทรวงตามมาตรา 49 เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำขึ้นมาสำทับอีกลำดับหนึ่ง ในขั้นต้นการศึกษาโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำนี้จะเป็นการศึกษา

ควบคู่ไปกับข้อเท็จจริงต่าง ๆ รวมถึงในระหว่างที่มีรอให้ทาง สทนช. ได้ออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ

ประเด็นเกี่ยวกับวิธีการตรวจวัดปริมาณการใช้งานปริมาณน้ำใช้งานในภาคการเกษตร

กลไกในการตรวจวัดปริมาณน้ำ ในทางปฏิบัติที่ผ่านมาของกรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำบาดาล และกลไกที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำได้มีการกำหนดให้มีการติดตั้งเครื่องมือวัดในทุกภาคส่วนที่มีการใช้น้ำ ในภาคเกษตรกรรมในพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำอาจจะไม่ได้มีการเรียกเก็บค่าใช้น้ำและไม่ถูกบังคับให้ต้องติดตั้งเครื่องมือวัดในการใช้น้ำเนื่องจากเป็นการใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง แต่อาจจะมีการถูกเรียกเก็บในการใช้น้ำในส่วนของทรัพยากรน้ำบาดาล แต่ในทางนโยบายอาจมีการประเมินหรือมีการตรวจสอบปริมาณการใช้น้ำในทุกภาคส่วน ดังนั้นภาคเกษตรกรรม อาจมีประเด็นที่มีข้อถกเถียงกันในด้านปริมาณการใช้น้ำในภาคเกษตรกรรมที่ใช้น้ำปริมาณมาก หรือภาคอุตสาหกรรมในบางพื้นที่ก็มีการใช้น้ำในปริมาณน้อยเมื่อเทียบกับภาคเกษตรกรรม ซึ่งเป็นข้อมูลที่จะเป็นปัจจัยในการคิดอัตราค่าใช้น้ำด้วยเช่นกัน เนื่องจากในแต่ละลุ่มน้ำมีลำดับความสำคัญของการใช้น้ำที่แตกต่างกัน

ประเด็นเกี่ยวกับการลดหย่อนและการยกเว้น

โดยทั่วไปหลักเกณฑ์การลดหย่อนหรือยกเว้นจะเป็นเชิงนโยบาย ในส่วนของการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำหากพิจารณาต้นทุนที่มีความแตกต่างกันแต่ละประเภทกิจกรรมหรือแต่ละลุ่มน้ำที่มีต้นทุนต่างกันจะสามารถกำหนดอัตราที่ต่างกันได้ การลดหย่อนจะถูกลดทอนความสำคัญลงหากแต่ละกิจกรรมมีค่าใช้จ่ายที่ไม่เท่ากันตามลักษณะหรือต้นทุนที่แตกต่างกัน แต่ถ้าในมุมกลับกันนโยบายกำหนดให้มีการเรียกเก็บในอัตราเดียวกันทั้งหมดเมื่อคิดตามปริมาณการใช้น้ำจะต้องนำหลักเกณฑ์ดังกล่าวมาพิจารณาทางนโยบายว่าลักษณะกิจกรรมการใช้น้ำหรือมีการดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดก่อนที่จะมีการใช้น้ำ เช่น ต้องปรับปรุงคุณภาพหรือต้องใช้ระบบในการบำบัดก่อน หรือต้องบำบัดหลังใช้แล้วปล่อยน้ำกลับคืนสู่แหล่งธรรมชาติเพื่อให้เกิดการหมุนเวียนการนำมาใช้ เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้จะเป็นปัจจัยที่นำมาให้พิจารณาในการที่จะลดหย่อนค่าใช้น้ำได้ จะเป็นการกระตุ้นให้เกิดการดำเนินการตามเงื่อนไขหรือหลักเกณฑ์เพื่อให้ได้รับการชำระค่าใช้น้ำที่ถูกลงกว่าปกติเป็นหลักคิดของการลดหย่อน

ส่วนการยกเว้นส่วนใหญ่จะเป็นนโยบายที่รัฐต้องการที่จะยกเว้นให้ เช่น กิจการสาธารณประโยชน์ กิจการของรัฐ กิจการที่ได้รับการสนับสนุน เป็นต้น หรืออาจใช้นโยบายตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น การเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ การเกิดการระบาดของโรค การเกิดภัยสงคราม เป็นต้น ในช่วงระยะเวลาที่เกิดปัญหาข้างต้นอาจมีนโยบายในเรื่องของการยกเว้นค่าใช้น้ำได้

ประเด็นเกี่ยวกับกองทุนหรือเงินทุนหมุนเวียน

ข้อเสนอในส่วนของเงินกองทุนเนื่องจากผลกระทบจากการใช้น้ำแต่ละประเภทอาจมีความรุนแรงไม่เท่ากัน เช่น ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกับอุตสาหกรรมผลิตพลังงานไฟฟ้า เป็นต้น ซึ่งอัตราการจัดเก็บค่าใช้น้ำก็เป็นแหล่งรายได้ของกองทุนด้วย เช่น ค่าใช้น้ำ ค่าธรรมเนียมการขออนุญาต โดยที่แหล่งรายจ่ายของกองทุนจะมีการฟื้นฟูแหล่งน้ำด้วย ถ้ากรณีที่เกิดความเสียหายหรือส่งผลกระทบต่อแหล่งน้ำ สิ่งแวดล้อมหรือความหลากหลายทางชีวภาพอาจจะกำหนดเพิ่มเติมเป็นการอุดหนุนกรณีฉุกเฉินให้หน่วยงานของรัฐเป็นผู้รับผิดชอบในการแก้ไขปัญหามลพิษ ฟื้นฟูแหล่งน้ำหรือคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบโดยให้หน่วยงานของรัฐเป็นการดำเนินคดีและเรียกร้องเพื่อนำเงินคืนกองทุนด้วย

ประเด็นด้านความซ้ำซ้อนของการเก็บค่าน้ำ

การเก็บค่าใช้น้ำซ้ำซ้อนจะไม่เกิดขึ้นเนื่องจากมีการกำหนดเขตพื้นที่อย่างชัดเจน เช่น ในพื้นที่เขตชลประทานนอกพื้นที่เขตชลประทาน พื้นที่ของกรมทรัพยากรน้ำบาดาล เป็นต้น ส่วนกรณีของการใช้น้ำที่มาจากอีสท์วอเตอร์ อีสท์วอเตอร์จะเป็นผู้จ่ายเงินค่าใช้น้ำเพิ่มเติมและอาจมีการเรียกปรับอัตราค่าน้ำกับผู้ใช้น้ำภายหลังขึ้นอยู่กับสัดส่วนการผลักภาระให้ผู้ใช้น้ำ ส่วนกรณีที่หน่วยงานไม่ได้จ่ายค่าใช้น้ำโดยตรงจะมีหน่วยงานส่วนกลางเข้ามาดูแลโดยหน่วยงานจะเจรจากับผู้จ่ายน้ำร่วมด้วยเนื่องจากบางอุตสาหกรรมจะมีความพิเศษ เช่น ต้องการใช้น้ำที่ไม่มีคลอรีน ต้องการใช้น้ำดิบ เป็นต้น

ประเด็นด้านผลกระทบสำหรับโรงไฟฟ้าเอกชนที่มีสัญญาซื้อขายไฟฟ้าในระยะยาว

ในด้านของการใช้น้ำของโรงไฟฟ้าสามารถแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ รูปแบบแรก คือ การใช้น้ำในระบบหล่อเย็น ถ้าต้องใช้น้ำจากระบบเข้าไปอาจมีค่าใช้จ่ายหรือไม่มีค่าใช้จ่ายต้องพิจารณาเชิงโครงสร้างหากก่อให้เกิดผลกระทบอาจจะใช้เชิงนโยบายเข้ามาช่วยด้านการลดหย่อน รูปแบบที่สอง การใช้น้ำแบบไฮโดรพาวเวอร์ที่น้ำไม่ถูกใช้ไป ไม่ถูกนำไปในระบบการผลิต อาจจะไม่เสียค่าน้ำอาจจะต้องดูกันในเชิงของผลกระทบหากแก้ปัญหาแล้วไปสร้างปัญหาใหม่ก็อาจจะต้องพิจารณาเชิงนโยบายว่าจะมีการแก้ปัญหาอย่างไร

ประเด็นด้านต้นทุนการบริหารจัดการและการสะท้อนต้นทุนที่แท้จริง

ต้นทุนตามกรอบแนวคิดของกรมทรัพยากรน้ำ คือ งบประมาณการลงทุน การลงทุนโครงการในการบำรุงปรับปรุงแหล่งน้ำ การบริหารจัดการเงินสำรองสำหรับแก้ไขวิกฤติ เป็น 3 ด้านหลัก แต่หน่วยงานเกี่ยวกับการดูแลแหล่งน้ำมีหลายหน่วยงาน ได้แก่ กรมทรัพยากรน้ำ กรมกรมโยธาธิการฯ (ดูแลตลิ่งทั้งหลายไม่ให้ตลิ่งพัง ป้องกันลำน้ำตื้นเขิน การขุดลอกแหล่งน้ำ) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ฯลฯ ประเทศไทยมีแผนบริหารทรัพยาแผนบูรณาการบริหารทรัพยากรน้ำซึ่งเป็นแผนงานที่จัดทำงบประมาณแผ่นดิน ได้ดำเนินการรวบรวมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลจัดการทรัพยากรน้ำทั้งหมดเป็นบูรณาการทั้งหมดในเรื่องของสภาพแหล่งน้ำแต่เนื่องจากว่ากรณีของกรมทรัพยากรน้ำดูแลในเชิงของปริมาณน้ำของแหล่งน้ำที่อยู่นอกเขตชลประทาน โดยมีกรมโยธาธิการและผังเมืองช่วยดูแลตลิ่ง ฉะนั้นจึงนำมารวบรวมคำนวณได้ ในเรื่องของต้นทุนที่องค์ประกอบค่าก่อสร้างค่าบริหารจัดการในโครงการหรือหน่วยนั้นๆ รวมแต่ค่าก่อสร้างและค่าบริหารจัดการเท่านั้น ถ้าเราจัดการโครงสร้างที่ชัดเจนมีประกาศหลักเกณฑ์ตามมาตรา 49 (1) และมีปัจจัยที่กำหนดก็จะทราบต้นทุนและลุ่มน้ำแตกต่างกันอย่างไร

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1. กิจการควรได้รับการยกเว้น ควรเป็นกิจการเพื่อสังคมหรือ การใช้น้ำเพื่อประโยชน์สาธารณะ เช่น โรงพยาบาล สถานพยาบาล หน่วยงานของรัฐดำเนินการเกี่ยวกับการบรรเทาสาธารณภัยหรือภัยพิบัติต่างๆ ขณะที่กิจการและกิจกรรมที่ควรได้รับการลดหย่อนควรมีลักษณะของการบำบัดและปรับปรุงคุณภาพน้ำก่อนปล่อยสู่สิ่งแวดล้อม หรือการพัฒนาปรับปรุงแหล่งน้ำสาธารณะเพื่อเกิดประโยชน์จากการใช้น้ำต่อส่วนรวม โดยมิใช้เพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะผู้พัฒนาปรับปรุงแหล่งน้ำสาธารณะดังกล่าวเท่านั้น
2. แนวทางการจัดเก็บค่าใช้น้ำควรมีการยกเว้นการจัดเก็บในช่วงแรก แต่เป็นการเตรียมความพร้อมและให้ผู้ขอใบอนุญาตใช้น้ำเข้าสู่ระบบการบริหารจัดการน้ำ และเมื่อมีการจัดเก็บค่าใช้น้ำควรพิจารณาเกณฑ์การจัดลำดับความสำคัญในการให้ประโยชน์แก่ผู้จ่ายค่าใช้น้ำ
3. การจัดตั้งกองทุน ควรคำนึงถึงความโปร่งใสและการนำเงินไปใช้ประโยชน์

5.2 การรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะกลุ่มผู้จ่ายค่าใช้น้ำ (ผู้ใช้น้ำประเภทสองและสาม)

ประเด็นด้านความเหมาะสมโปร่งใสและความเป็นธรรมในเรื่องการจัดเก็บค่าน้ำ

อัตราการจัดเก็บค่าน้ำเฉลี่ยประมาณ 37 สตางค์ ที่จัดเก็บกับภาคส่วนต่าง ๆ โดยที่ภาคการเกษตรไม่ได้ถูกจัดเก็บจะกระทบภาคอุตสาหกรรมทั้งหมดหากต้องการให้สามารถแข่งขันได้ของภาคอุตสาหกรรมที่รับน้ำมาส่วนใหญ่จะต้องนำมาแปรรูปก่อนใช้ซึ่งคิดเป็นต้นทุนประมาณยี่สิบกว่าบาท ในด้านการแข่งขันกับเวียดนามหรืออินโดนีเซียซึ่งมีการใช้น้ำแปรรูปเรียบร้อยแล้วมีต้นทุนค่าน้ำประมาณ 16 – 17 บาทต่อ ลบ.ม. ซึ่งกรณีของประเทศไทยหากบวกอัตราค่าใช้น้ำเพิ่มเข้าไปอีกจะส่งผลกระทบกับภาคอุตสาหกรรม

ประเด็นเกี่ยวกับขอบเขตของการใช้น้ำหรือขอบเขตของการเรียกเก็บอัตราค่าใช้น้ำ

การเก็บค่าใช้น้ำมีขอบเขตอย่างไร เฉพาะแหล่งทรัพยากรน้ำที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมทรัพยากรน้ำใช่หรือไม่ รวมถึงแหล่งกักเก็บที่เอกชนกักเก็บอยู่ถือว่าเป็นแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะหรือไม่ สำหรับทรัพยากรน้ำมีขอบเขตที่ชัดเจนระหว่างเขตชลประทานกับนอกเขตชลประทาน ดังนั้นหากอยู่ในเขตชลประทานจะอยู่ในความรับผิดชอบของกรมชลประทาน ซึ่งจะไม่เกี่ยวข้องกับการเรียกเก็บอัตราค่าใช้น้ำที่อยู่ในความรับผิดชอบของ ทน. แต่ถ้านอกเหนือจากเขตดังกล่าวรวมถึงแม้กระทั่งทะเลจะถือว่าเป็นแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะที่หากมีการใช้ประโยชน์จากแหล่งดังกล่าว จะต้องได้รับการอนุญาตและก็อาจจะมีการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ ในส่วนของเอกชนหรือผู้ใช้น้ำที่มีการจัดทำแหล่งกักเก็บน้ำใช้เอง ในการที่มีการกักเก็บน้ำที่อาจจะถูกดึงจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะหรืออาจจะเป็นน้ำที่รองรับจากแหล่งน้ำธรรมชาติ ดังนั้นการจัดเก็บในพื้นที่ของตัวเองยังถือว่าเป็นการเก็บน้ำของเอกชนซึ่งหากมีการใช้น้ำจากแหล่งดังกล่าวอยู่นอกขอบเขตที่ยังมีการเรียกเก็บค่าใช้น้ำหรือการต้องขอรับอนุญาตตามกฎหมาย แต่ในระยะแรกอาจจะเป็นไปได้ว่าภาครัฐจะมีการส่งเสริมให้มีการจัดทำแหล่งกักเก็บน้ำเพิ่มขึ้นเพื่อลดภาระการใช้จากทรัพยากรน้ำสาธารณะ เพราะในแผนบริหารจัดการน้ำที่อยู่ในโครงสร้างของพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำมีเป้าหมายหลักประการหนึ่ง คือ ต้องการที่ให้ ผู้ใช้น้ำมีแหล่งกักเก็บน้ำเป็นของตนเอง เพื่อแบ่งเบาการใช้ประโยชน์จากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะและเพื่อเป็นแหล่งน้ำสำรองที่เพียงพอในการบริหารจัดการตลอดทั้งปี ในระยะแรกอาจจะมีการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการส่งเสริมการจัดทำแหล่งกักเก็บน้ำของตัวเอง ดังนั้นในกรณีที่ผู้ใช้น้ำทุกภาคส่วนมีแหล่งกักเก็บน้ำของตนเอง ในระยะต่อมาหากเป็นการใช้น้ำจากแหล่งของตนเอง ก็จะอยู่นอกเหนือการควบคุมทั้งเรื่องระบบการอนุญาตและการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ

ประเด็นการค่าใช้น้ำจากผู้ใช้น้ำ

ในการเก็บอัตราค่าใช้น้ำพิจารณาการดึงน้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะไปใช้เป็นสำคัญ ดังนั้นผู้ดึงน้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะไปใช้จะต้องพิจารณาการนำน้ำไปใช้เพื่อกิจการใดเพื่อจัดประเภทการใช้น้ำโดยพิจารณาควบคู่กับปริมาณการใช้น้ำ จากนั้นหากมีการนำน้ำที่ดึงไปผ่านกระบวนการผลิตหรือมีการขายน้ำให้บุคคลที่อยู่ปลายทางทั้งหลายเป็นผู้ใช้น้ำในแง่ของการใช้ประโยชน์ แต่ไม่ใช่ผู้ใช้น้ำที่จะต้องรับผิดชอบในการขออนุญาต และการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ ดังนั้นมีความเป็นไปได้ว่าผู้ใช้น้ำประเภทที่สองถูกเก็บค่าใช้น้ำในอัตราหนึ่งและต้องผ่านกระบวนการในการบริหารจัดการน้ำให้กับผู้ใช้น้ำรายย่อยซึ่งอาจทำให้ปลายทางต้นทุนค่าน้ำไม่เท่ากัน

ประเด็นเกี่ยวกับการจัดเก็บ การลดหย่อนและการยกเว้นอัตราค่าใช้น้ำ

ในกรณีของแหล่งกักเก็บน้ำของเอกชนซึ่งไม่มีมาตรวัดและผู้ใช้น้ำสามารถดึงจากแหล่งกักเก็บของตนเองเข้าไปใช้ในกิจกรรมของตนเองได้โดยตรงแม้จะมีการระเหยหรือการพร่องลงไปตามธรรมชาติ แต่เมื่อไม่มีการเรียกเก็บค่าใช้น้ำจึงไม่ต้องคำนึงถึงการชดเชยหรือลดหย่อนส่วนของการใช้น้ำในแหล่งกักเก็บของตนเอง แต่ในกรณีที่มีการใช้น้ำจากอีกแหล่งหนึ่ง เช่น เป็นการดึงน้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะโดยตรงจะมีมาตรวัดจากท่อที่มีการดึงน้ำจากแหล่ง

ทรัพยากรน้ำสาธารณะเข้าสู่ระบบของการใช้น้ำ จึงเป็นการใช้น้ำที่ถูกดึงเข้าไปในการใช้จ่ายสำหรับกิจกรรมที่แท้จริงโดยเป็นรายละเอียดที่อยู่ในกฎหมายลำดับรองอีกฉบับหนึ่งที่จะมีรายละเอียดเกี่ยวกับการติดตั้งมาตรวัดซึ่งมีความสัมพันธ์กับการคิดคำนวณอัตราค่าใช้น้ำเพราะคำนวณจากปริมาณน้ำที่มีการใช้คูณกับอัตราที่เรียกเก็บจึงได้ค่าใช้น้ำ ในแต่ละรอบที่จะต้องมีการจัดเก็บ

การยกเว้นหรือลดหย่อนสำหรับกรณีอัตราค่าใช้น้ำในรูปแบบที่มีการกำหนดรายละเอียดที่แตกต่างกันตามปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ ความแตกต่างของลุ่มน้ำ ประเภทของกิจการ ภาวะวิกฤติ อัตราค่าน้ำแบบขั้นบันได เป็นต้น จะส่งผลให้แต่ละธุรกิจหรือการใช้น้ำแต่ละประเภทมีอัตราค่าใช้น้ำที่แตกต่างกันส่งผลให้การลดหย่อนค่าใช้น้ำจะถูกลดทอนตามอัตราค่าใช้น้ำที่แตกต่างกัน หากเป็นอัตราค่าใช้น้ำแบบอัตราเดียวซึ่งแฝงด้วยความไม่เป็นธรรมในกิจการที่มีความใช้น้ำที่แตกต่างกันจึงต้องมีการพิจารณาหลักเกณฑ์สำหรับการลดหย่อนให้กิจการบางประเภทที่มีภาระต้นทุน ภาระ ประชาชน ภาระต้นทุนของผู้ใช้น้ำปลายทาง กิจการเพื่อสาธารณะประโยชน์ มีต้นทุนหรือปัจจัยอื่นเพิ่มขึ้น เช่น การนำน้ำทะเลมาใช้เป็นต้น ดังนั้นบทบาทของการยกเว้นหรือลดหย่อนจะถูกให้ความสำคัญมากขึ้นในการพิจารณาหลักเกณฑ์ในการลดหย่อนรวมถึงปัจจัยที่ใช้พิจารณาการลดหย่อนค่าใช้น้ำ

กรณีการยกเว้น โดยปกติมักจะเป็นการยกเว้นเพื่อกิจการใดกิจการหนึ่งตามนโยบายรัฐเป็นพิเศษ เช่น เกิดภาวะวิกฤติ เกิดภาวะสงคราม เกิดภาวะโรคระบาด ฯลฯ ซึ่งการยกเว้นส่วนใหญ่อาจจะมีลักษณะเป็นการยกเว้นบริการทั่วไปหรือเป็นการยกเว้นโดยกำหนดกรอบระยะเวลาไว้ ตัวอย่างเช่น สถานการณ์โควิดทุกกิจการได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด รัฐอาจจะกำหนดนโยบายพิเศษเพื่อยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำในช่วงเวลานั้นเป็นกรณีเฉพาะ หรือกรณีของระยะเริ่มแรกที่ต้องการสนับสนุนหรือส่งเสริมให้มีการสร้างแหล่งกักเก็บน้ำเพิ่มขึ้นดังนั้นการดึงน้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการกักเก็บในระยะแรกอาจจะมีการยกเว้นไม่เก็บค่าใช้น้ำขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐ หรือในทางกลับกันภาวะที่เป็นน้ำหลากซึ่งผู้ใช้น้ำทุกพื้นที่มีแหล่งกักเก็บน้ำเป็นของตัวเอง แต่ปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บมีน้อยมาก ดังนั้นการดึงน้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะนอกจากจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ใช้น้ำอาจจะเป็นประโยชน์แก่การบรรเทาสาธารณภัยได้เช่นกันรัฐก็อาจจะออกนโยบายการยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำเพื่อให้แบ่งเบาภาระหรือบรรเทาภาวะวิกฤติน้ำได้ ดังนั้นการยกเว้นหรือการลดหย่อนจะมีปัจจัยหรือข้อเท็จจริงอื่นมาส่งเสริมเพื่อนำมาพิจารณาการกำหนดการยกเว้นหรือลดหย่อนเป็นกรณีต่าง ๆ

การใช้น้ำของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ เพื่อกิจการผลิตกระแสไฟฟ้าในปัจจุบันแหล่งที่ใช้น้ำเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตชลประทานเกือบทั้งหมด แต่ในอนาคตก็มีความเป็นไปได้ที่แหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะจะถูกเป็นแหล่งที่นำไปใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้าด้วยเช่นกัน ดังนั้นนโยบายที่เกี่ยวข้องจะเป็นนโยบายเพื่อประโยชน์ในการสาธารณูปโภคเกี่ยวกับการจัดโครงสร้างพื้นฐานที่รัฐจะต้องจัดให้บริการแก่ประชาชน ทั้งยังเป็นประโยชน์สาธารณะอีกทั้งการใช้น้ำในลักษณะนี้อาจจะไม่มีผลกระทบในเชิงคุณภาพหรือเชิงปริมาณซึ่งเป็นข้อเท็จจริงหรือเป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นจากการประกอบกิจการลักษณะนี้ ซึ่งอาจจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ถูกนำมาคิดอัตราค่าใช้น้ำที่แตกต่างจากการประกอบกิจการประเภทอื่น หากรัฐมีนโยบายการเก็บอัตราค่าใช้น้ำในอัตราเดียวกันทั้งประเทศในทุกลุ่มน้ำและในทุกกิจกรรมก็อาจจะนำปัจจัยดังกล่าวแปรผันมาเป็นการพิจารณาปัจจัยในการกำหนดค่าลดหย่อนหรือค่ายกเว้นให้กิจการประเภทดังกล่าวเพราะเป็นโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ

ประเด็นเกี่ยวกับการใช้น้ำของภาคการเกษตร

การจัดกลุ่มประเภทผู้ใช้น้ำมีกฎหมายของพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำซึ่งมีการกำหนดรายละเอียดและลักษณะของแต่ละประเภทไว้ แต่โดยหลักของกฎหมายทรัพยากรน้ำการใช้น้ำเพื่อภาคเกษตรกรรมจะมีข้อจำกัดว่าจะต้องเป็นการใช้เพื่อการดำรงชีพ การใช้น้ำในเกษตรกรรมภาคครัวเรือนที่จะไม่กระทบกับปริมาณน้ำหรือมีการใช้น้ำปริมาณเล็กน้อยจึง

ทำให้โครงสร้างของกฎหมายที่กำหนดรายละเอียดของประเภทผู้ใช้น้ำถูกกำหนดด้วยปริมาณน้ำไปด้วยโดยปริยาย ในแง่ของการแบ่งประเภทการใช้น้ำตามพระราชบัญญัติฯ จะมีการแบ่งตามประเภทกิจกรรมเท่านั้นไม่มีด้านปริมาณน้ำ แต่เมื่อมี “การใช้น้ำในปริมาณเล็กน้อย” กับ “การใช้น้ำในปริมาณมาก” จึงทำให้เกิดข้อคำถามต่อมาส่งผลให้รายละเอียดของการแบ่งประเภทการใช้น้ำถูกยึดโยงด้วยปริมาณน้ำที่มีการใช้ต่อวัน ดังนั้นการใช้น้ำในภาคเกษตรกรรมที่มีการใช้น้ำในปริมาณมากเพื่อใช้ในเชิงพาณิชย์จะถูกจัดเป็นการใช้น้ำประเภทที่สอง (จากการจัดทำร่างกฎกระทรวงซึ่งปัจจุบันอยู่ในระหว่างการปรับปรุง จึงมีความจำเป็นต้องรอความชัดเจนของกฎกระทรวงฉบับกล่าว)

ประเด็นเกี่ยวกับกลไกของการบังคับใช้กฎหมาย

กลไกของกฎหมายแยกส่วนของการอนุญาตกับการเรียกเก็บค่าใช้น้ำออกจากกัน ดังนั้นในกลไกการอนุญาตเมื่อกฎหมายที่เกี่ยวกับหลักเกณฑ์วิธีการในการอนุญาตมีผลใช้บังคับแล้ว ผู้ใช้น้ำที่อยู่ในลักษณะหรือรายละเอียดของการใช้น้ำแต่ละประเภท โดยเฉพาะประเภทที่สองและประเภทที่สามจะต้องเข้าสู่กระบวนการขออนุญาต ซึ่งตามกลไกของพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำซึ่งได้เว้นช่วงระยะเวลาไว้ 60 วัน นับแต่วันที่กฎกระทรวงฉบับนั้น ๆ มีผลบังคับใช้ ดังนั้นผู้ใช้น้ำที่เกี่ยวข้องสามารถดำเนินการขออนุญาตให้ถูกต้อง ส่วนการเริ่มการจัดเก็บค่าใช้น้ำเป็นไปตามนโยบายของกรมทรัพยากรน้ำซึ่งอาจจะมีการเว้นช่วงเพื่อให้ภาคเอกชนมีการปรับตัวหรือเก็บทันทีก็สามารถทำได้ ในส่วนของกลไกของการอนุญาตและการเรียกเก็บค่าใช้น้ำจะต้องพิจารณาจากหลักการของกฎกระทรวงในเรื่องนั้น ๆ ว่าจะเริ่มต้นมีการบังคับใช้เมื่อไหร่ (เป็นส่วนของกลไกการบังคับใช้กฎหมาย)

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1. กิจการที่ควรได้รับการยกเว้นหรือลดหย่อนค่าใช้น้ำได้ แก่ การใช้น้ำเพื่อประโยชน์สาธารณะ กิจกรรมที่เป็นไปเพื่อการให้บริการสาธารณะสุข และ การให้บริการด้านสาธรณูปโภค อาทิ โรงพยาบาล/สถานพยาบาล/สถานสงเคราะห์ การอุตสาหกรรม การผลิตพลังงานไฟฟ้า การประปา เป็นต้น สำหรับการประปาแม้มีต้นทุนที่เปลี่ยนแปลงไปแต่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนอัตราค่าน้ำประปาจากผู้ใช้น้ำได้ จึงไม่สามารถสร้างความตระหนักแก่ผู้ใช้น้ำ หรืออาจยกเว้นในช่วงที่คุณภาพน้ำไม่เป็นไปตามมาตรฐานการผลิตน้ำประปา ขณะที่กิจกรรมที่ควรได้รับการยกเว้นหรือลดหย่อน ได้แก่ กิจกรรมที่มีการบำบัดหรือปรับปรุงคุณภาพน้ำ การพัฒนาแหล่งน้ำสาธารณะแบบ CSR และกิจกรรมสาธารณะประโยชน์อื่นๆ ตลอดจนกิจกรรมที่การหาบ่อกักเก็บน้ำสำรองไว้ใช้ในสภาวะแล้ง
2. การดำเนินการจัดเก็บค่าใช้น้ำ ควรคำนึงถึงการบริหารแหล่งน้ำและคุณภาพน้ำต้นทุน อีกทั้งหากมีการดำเนินการจัดตั้งกองทุนควรมีแนวทางการนำเงินไปใช้ประโยชน์ที่ชัดเจนหรือสามารถชี้แจงรายละเอียดได้ หรือควรนำมาใช้เพื่อการบำรุงรักษาหรือลงทุนเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเท่านั้น
3. การวางแผนบริหารจัดการน้ำควรเว้นระยะสำหรับการบังคับใช้เพื่อเตรียมความพร้อมทั้งการขออนุญาตเงื่อนไขการให้สิทธิยกเว้นลดหย่อน ตลอดจนวิธีการคิดค่าใช้น้ำ และเพื่อสร้างความเข้าใจแก่ทุกภาคส่วน

6. การแสดงความคิดเห็นผ่านแบบฟอร์มออนไลน์

ผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มผู้ปฏิบัติ มีการแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมในแบบแสดงความคิดเห็นออนไลน์ผ่านระบบ Mentimeter มีรายละเอียดดังนี้

6.1 การสะท้อนความโปร่งใส ความเป็นธรรมของปัจจัยกำหนดโครงสร้างค่าใช้น้ำ

ผู้ให้ความเห็นเกี่ยวกับปัจจัยกำหนดโครงสร้างค่าใช้น้ำที่สะท้อนความโปร่งใสและความเป็นธรรม โดยเห็นว่าสามปัจจัยแรกที่มีความสำคัญมากที่สุดและมีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกันเรียงตามลำดับ คือ ปัจจัยด้านผลกระทบเชิงลบจากการใช้น้ำสาธารณะในปริมาณมาก ต้นทุนในการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ และต้นทุนในการบริหารจัดการอุปทานน้ำ เป็นปัจจัยที่สะท้อนให้เห็นถึงความโปร่งใสและเป็นธรรมในการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะประเภทที่สองและสาม รายละเอียดดังตารางที่ ค.3

ตารางที่ ค.3 ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่สะท้อนความโปร่งใสและเป็นธรรม

N = 91

ปัจจัย	ระดับคะแนน					
	1	2	3	4	5	ค่าเฉลี่ย
● ต้นทุนบริหารจัดการด้านอุปทานน้ำสาธารณะ	6.59 (6)	4.40 (4)	19.78 (18)	34.07 (31)	35.16 (32)	3.87
● ต้นทุนอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ	6.59 (6)	1.10 (1)	24.18 (22)	32.97 (30)	35.16 (32)	3.89
● ผลกระทบเชิงลบจากการใช้น้ำสาธารณะปริมาณมาก	6.59 (6)	5.49 (5)	20.88 (19)	25.27 (23)	41.76 (38)	3.90
● ความสามารถในการจ่ายค่าใช้น้ำ	5.49 (5)	10.99 (10)	40.66 (37)	23.08 (21)	19.78 (18)	3.41

หมายเหตุ: ร้อยละ (จำนวน)

ระดับคะแนน 5 หมายถึง มากที่สุด / 4 หมายถึง มาก / 3 หมายถึง ปานกลาง / 2 หมายถึง น้อย / 1 หมายถึง น้อยที่สุด

6.2 การพิจารณากิจการและกิจกรรมในการลดหย่อนค่าใช้น้ำและยกเว้นค่าใช้น้ำ

6.2.1 การลดหย่อนค่าใช้น้ำ

ผู้ให้ความเห็นเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ที่ควรพิจารณาในการลดหย่อนค่าใช้น้ำของกิจการ กิจกรรมและสถานการณ์ต่าง ๆ โดยกิจการประปาเป็นกิจการที่ผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่จัดลำดับความสำคัญว่าควรได้รับการลดหย่อนค่าใช้น้ำเป็นลำดับแรก รองลงมาคือกิจการไฟฟ้าพลังงานความร้อน เขตพื้นที่เฉพาะ เช่น เขตเศรษฐกิจพิเศษ และลดหย่อนลุ่มน้ำที่มีปริมาณน้ำมาก ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ ค.4

ตารางที่ ค.4 การพิจารณาลดหย่อนค่าใช้น้ำเรียงตามลำดับ

N = 91

ประเด็น	ลำดับที่							
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**
● กิจการประปา	51.19 (43)	22.62 (19)	8.33 (7)	1.19 (1)	1.19 (1)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
● กิจการไฟฟ้าพลังงานความร้อน	15.48 (13)	21.43 (18)	29.76 (25)	1.19 (1)	0 (0)	1.19 (1)	0 (0)	0 (0)
● เขตพื้นที่เฉพาะ เช่น เขตเศรษฐกิจพิเศษ	10.71 (9)	22.67 (19)	17.86 (15)	2.38 (2)	0 (0)	0 (0)	2.38 (2)	0 (0)
● ลดหย่อนลุ่มน้ำที่มีปริมาณน้ำมาก	10.71 (9)	10.71 (9)	15.48 (13)	2.38 (2)	2.38 (2)	1.19 (1)	0 (0)	1.19 (1)
● กิจการท่องเที่ยวบนลำน้ำ	8.33 (7)	11.90 (10)	10.71 (9)	3.57 (3)	3.57 (3)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
● กิจการสวนน้ำ	0 (0)	3.57 (3)	5.95 (5)	1.19 (1)	1.19 (1)	3.57 (3)	1.19 (1)	1.19 (1)
● กิจการสนามกอล์ฟ	2.38 (2)	1.19 (1)	1.19 (1)	1.19 (1)	0 (0)	0 (0)	2.38 (2)	3.57 (3)
● โรงแรม (ที่ใช้น้ำสาธารณะ)	1.19 (1)	1.19 (1)	3.57 (3)	1.19 (1)	1.19 (1)	2.38 (2)	2.38 (2)	2.38 (2)

หมายเหตุ: ร้อยละ (จำนวน)

6.3 การยกเว้นค่าใช้น้ำจากกิจกรรมการผลิตไฟฟ้าพลังงานน้ำและการเปลี่ยนน้ำทะเลให้เป็นน้ำจืด

ในกรณีการยกเว้นค่าใช้น้ำมีสองประเด็นที่มีการวิพากษ์วิจารณ์จากการรับฟังความคิดเห็นในระดับภูมิภาคถึงความสมควรในการยกเว้นค่าใช้น้ำ ดังนั้นจึงเป็นประเด็นที่นำมาร่วมอภิปรายกับกลุ่มผู้ปฏิบัติ โดยผู้ปฏิบัติที่ตอบแบบสอบถามร้อยละ 74 เห็นว่าควรยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำให้กับกิจกรรมที่นำน้ำทะเลมาผ่านขบวนการให้กลายเป็นน้ำจืด และจากกิจกรรมการผลิตไฟฟ้าพลังงานน้ำ ร้อยละ 73 ดังตารางที่ ค.5

ตารางที่ ค.5 การยกเว้นค่าใช้น้ำในกิจกรรมการผลิตไฟฟ้าพลังงานน้ำและการเปลี่ยนน้ำทะเลเป็นน้ำจืด

กิจกรรม	ไม่ควรยกเว้น	ควรยกเว้น	จำนวนผู้ตอบ
● กิจกรรมการผลิตไฟฟ้าพลังงานน้ำ	26.60 (25)	73.40 (69)	94 คน
● กิจกรรมที่เปลี่ยนน้ำทะเลให้เป็นน้ำจืด	25.56 (23)	74.44 (67)	90 คน

หมายเหตุ: ร้อยละ (จำนวน)

6.4 การบริหารจัดการกองทุนจากค่าธรรมเนียมการใช้น้ำ

6.4.1 ปัจจัยที่ควรคำนึงถึงในการบริหารจัดการเงินค่าใช้น้ำในรูปแบบกองทุน ที่สามารถสะท้อน ความโปร่งใส และ ความเป็นธรรม

เพื่อให้การบริหารจัดการเงินจากค่าธรรมเนียมการใช้น้ำในรูปแบบกองทุนที่สามารถสะท้อนความโปร่งใสและเป็นธรรมปัจจัยแรกที่ควรให้ความสำคัญในการบริหารจัดการคือ การสร้างระบบรายงานและการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้เงินในกองทุนค่าใช้น้ำอย่างเปิดเผยและทันสมัย (ค่าเฉลี่ย 4.41) รองลงมาคือสร้างกระบวนการในการตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดกรบรายจ่ายของกองทุน เพื่อส่งเสริมกิจกรรมด้านอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งน้ำสาธารณะ (ค่าเฉลี่ย 4.21) รายละเอียดดังตารางที่ ค.6

ตารางที่ ค.6 ปัจจัยที่ควรคำนึงถึงในการบริหารจัดการกองทุนจากการจัดเก็บค่าใช้น้ำ

N = 90

ปัจจัย	ระดับ						ค่าเฉลี่ย
	0	1	2	3	4	5	
• สร้างระบบรายงานและการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้เงินในกองทุนค่าใช้น้ำอย่างเปิดเผยและทันสมัย	1.11 (1)	2.22 (2)	4.44 (4)	4.44 (4)	22.22 (20)	65.56 (59)	4.41
• สร้างกระบวนการในการตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดกรบรายจ่ายของกองทุน เพื่อส่งเสริมกิจกรรมด้านอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งน้ำสาธารณะ	2.22 (2)	2.22 (2)	2.22 (2)	8.89 (8)	34.44 (31)	50.00 (45)	4.21
• กลุ่มผู้ได้รับประโยชน์มีความหลากหลาย เช่น ชุมชน อปท. ราชการส่วนภูมิภาค	1.11 (1)	1.11 (1)	5.56 (5)	10.00 (9)	37.78 (34)	44.44 (40)	4.16
• กิจกรรมการพัฒนาแหล่งน้ำสาธารณะ เพื่อประโยชน์ต่อผู้ใช้น้ำประเภท 2 และ 3 เช่น การเพิ่มน้ำต้นทุน การฟื้นฟูระบบนิเวศลำน้ำ	3.33 (3)	0.00 (0)	7.78 (7)	8.89 (8)	28.89 (26)	51.11 (46)	4.13

หมายเหตุ: ร้อยละ (จำนวน)

6.4.2 แนวทางการบริหารจัดการเงินค่าใช้น้ำในรูปแบบกองทุน ที่สามารถสะท้อน ความโปร่งใส และ ความเป็นธรรม สำหรับแนวทางการบริหารจัดการกองทุนที่ผู้ให้ความเห็นเห็นว่ามีความโปร่งใสและเป็นธรรม รายละเอียดดังนี้

6.4.2.1 การบริหารโครงสร้าง มีผู้ให้ความเห็นจำนวนหลายรายที่เห็นตรงกันว่าในการบริหารจัดการกองทุนควรจะดำเนินการในรูปแบบคณะกรรมการกองทุนที่ควรประกอบด้วยหลายภาคส่วน (8 คน) เพื่อเป็นการกระจายอำนาจและหลากหลายความชำนาญการ (3 คน) เป็นกรรมการและมาจากภาคประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากใช้น้ำในลุ่มนั้น หรือมีหน่วยงานกลางในการตรวจสอบการใช้จ่ายและติดตามประเมินผล (3 คน)

6.4.2.2 การบริหารจัดการ สำหรับการบริหารจัดการควรมีการทำแผนดำเนินงาน ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลและให้แก้ไข รายงานและติดตามปัญหาอุปสรรค รวมทั้งมีการรายงานทางกรเงินและบัญชี รายรับ-รายจ่าย (2

คน) และประเมินผลสัมฤทธิ์ในการจัดการทุกไตรมาศ (6 คน) หรือทุกครึ่งปีให้เข้มงวด เพื่อเป็นการป้องกันการรั่วไหลของเงินกองทุนอย่างรัดกุมและเข้มงวด ซึ่งหลายคนเห็นว่าการติดตามตรวจสอบมีความสำคัญอย่างมากกับความโปร่งใสและเป็นธรรม (8 คน) รวมทั้งมีผู้เสนอให้มีสถาบันการเงินเข้ามาช่วยให้คำแนะนำโดยอาจจะให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นผู้ตรวจสอบ (4 คน) และสร้างความเชื่อมั่นโดยเผยแพร่ข้อมูลสู่สาธารณะอย่างสม่ำเสมอ ควรมีระบบเก็บข้อมูลผู้ใช้ทรัพยากรน้ำ มีการติดตามและประเมินผล มีหน่วยงานช่วยเหลือผู้เดือดร้อนจากการใช้ และควรมีข้อมูลที่เผยแพร่ที่เข้าถึงง่าย สำหรับภาคประชาชน ที่ไม่ค่อยมีความรู้เรื่องเทคโนโลยีสื่อดิจิตอล

6.4.2.3 การบริหารเงินค่าใช้น้ำ ในการใช้เงินค่าธรรมเนียมควรจะเป็นไปเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะ และต้องมีความคล่องตัวในการใช้เงิน และควรให้คณะกรรมการลุ่มน้ำเข้ามามีส่วนร่วม มีการกำหนดกฎระเบียบ แนวปฏิบัติที่ชัดเจน เพื่อให้นำเงินที่มีการจัดเก็บไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันหน่วยงานตรวจสอบ

6.5. การสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการเก็บค่าใช้น้ำ ตาม ม.50 และ ม. 49 (1), (2) แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดเก็บค่าใช้น้ำควรดำเนินการหลากหลายช่องทางในการสื่อสาร โดยมีผู้เสนอแนะการดำเนินการดังนี้

(1) ประชาสัมพันธ์ทุกสื่อผ่านช่องทางปกติและช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ เช่น ทีวี โซเชียลมีเดียให้กับหน่วยงานผู้ปฏิบัติงาน ภาคประชาชน และหน่วยงานในพื้นที่ หรือใช้ระบบสารสนเทศในการสื่อสารให้ประชาชนได้รับรู้ (10 คน)

(2) ประชาสัมพันธ์ผ่าน สภาอุตสาหกรรม และสภาหอการค้า

(3) การสร้างช่องทางในการถาม-ตอบปัญหาข้อสงสัย การจัดตั้งกลุ่มไลน์เครือข่าย

(4) การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ อบรม สัมมนาเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจที่ตรงกัน (12 คน) หรืออาจจะทำเป็นกลุ่มขนาดเล็กหรือกลุ่มย่อยเพื่อสร้างความสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างหน่วยงาน (4 คน) เพื่อให้ผู้เข้าร่วมที่มีความรู้ความเข้าใจที่เท่ากันได้แลกเปลี่ยนกันและ up level ขึ้นไปพร้อมกัน การประชุมกลุ่มใหญ่ทำให้ผู้เข้าใจน้อยและไม่สามารถแลกเปลี่ยนได้อย่างทั่วถึง

(5) การจัดประชุมในระดับพื้นที่เป็นประจำ (3 คน) ทั้งนี้ควรทำมากกว่า ปีละ 1 ครั้ง หรือ ดำเนินการรายไตรมาส หรือเป็นประจำในระดับพื้นที่ทุกเดือน เพื่อรับทราบผลการดำเนินงาน ติดตามประเมินผลตามช่วงเวลา และเพื่อรับฟังปัญหา ระดมความคิดเพื่อช่วยแก้ปัญหา ตามระยะเวลา และอาจจะเพื่อปรับแผนเพื่อแก้ไขปัญหาตามระยะเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปในระยะยาว

(6) เน้นการให้ความรู้ทำความเข้าใจกับชุมชนทุกระดับ รวมถึงพื้นที่พิเศษ เช่น นิคมอุตสาหกรรม ฯลฯ อย่างทั่วถึงโดยบุคลากรภาครัฐเป็นผู้เผยแพร่ให้ประชาชน ผู้ประกอบการ สื่อมวลชน ฯลฯ ควรเริ่มดำเนินการก่อนเริ่มประกาศใช้

(7) ประชาสัมพันธ์ล่วงหน้าเผยแพร่ก่อนที่กฎหมายฉบับรองจะมีผลใช้บังคับโดยเร่งด่วน ทั้งนี้หลังจากมีผลใช้บังคับให้สร้างความเข้าใจให้ประชาชนและผู้ประกอบการอย่างต่อเนื่อง

(8) การจัดทำข้อมูลกลาง เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องจัดอบรม จัดทำคู่มือ

(9) การทำคู่มือให้ผู้อ่านเข้าใจง่าย เช่น chart infographic จัดทำสื่อเผยแพร่ E-learning

(10) การทำเนื้อหา (content) สั้นๆ เช่น วีดีโอ คลิป เผยแพร่บน website เพื่อให้ทุกกลุ่มนำไปปฏิบัติได้

6.6 การประสานงาน หรือบูรณาการระหว่างองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดการใช้น้ำที่คุ้มค่าและลดความขัดแย้ง

ควรดำเนินการโดยการทำ workshop ประชาพิจารณ์ แลกเปลี่ยนข้อมูลผู้ใช้น้ำ (2 คน) กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สมดุลน้ำ การบริหารจัดการน้ำ และแต่งตั้งคณะทำงานร่วมกัน ทั้งนี้ควรกำหนดระเบียบแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ควรมีการประสานงานและทำงานร่วมกันกับองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการใช้น้ำและการจัดสรรน้ำ เช่น คณะกรรมการลุ่มน้ำ องค์กรผู้ใช้น้ำภาคเอกชน อนุกรรมการกำกับทางด้านวิชาการและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับลุ่มน้ำต่าง ๆ ของจังหวัด มีการจัดทำข้อตกลงการใช้ปริมาณน้ำระหว่างผู้ใช้น้ำแต่ละประเภท กำหนดกรอบแนวทางปฏิบัติ

รวมทั้งเสนอแนะให้ทำการประชุมกลุ่มสร้างความเข้าใจ กับคณะกรรมการลุ่มน้ำ และให้คณะกรรมการลุ่มน้ำประชุมร่วมกับองค์กรผู้ใช้น้ำในลุ่มน้ำของตนเอง อีกทั้งยังมีข้อเสนอให้จัดตั้งศูนย์ข้อมูลกลาง หรือตั้งคณะกรรมการ (5 คน) ในการประสานงาน แบ่งปันข้อมูลการใช้น้ำ ข้อมูลปริมาณน้ำในการบริหารจัดการสมดุลน้ำของแต่ละหน่วยงาน รวมทั้งการสร้างขอบเขตการใช้น้ำภายใต้ความรับผิดชอบของหน่วยงานต่าง ๆ และทำความตกลงว่าใครรับผิดชอบส่วนใด รวมทั้งการรับฟังความคิดเห็นจากองค์กรที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนและกำหนดนโยบายจัดทำ MOU (2 คน) ระบุแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจน จัดทำแผนการใช้น้ำรายวัน รายเดือนโดยเน้นเรื่องการใช้น้ำให้เกิดประสิทธิภาพ คุ้มค่า ประหยัดและลดความขัดแย้งจัดสรรน้ำให้เป็นธรรมตามลำดับความสำคัญของการใช้น้ำ (ต้องมีเวทีให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น) มีการติดตาม ประสานงาน รับทราบปัญหา หาแนวทางแก้ไขร่วมกัน โดยมีระบบออนไลน์ในการรับเรื่องต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาให้ทันท่วงที การจัดระเบียบวิธีการทำงาน เพื่อให้ภาระงานและเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ร่วมมือปฏิบัติงานเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว ไม่ทำให้งานทับซ้อนและขัดแย้งกัน

สำหรับองค์ประกอบของคณะกรรมการมีผู้เสนอแนะให้ใช้โมเดลที่มีทั้งผู้แทนจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง รวมถึงคณะกรรมการลุ่มน้ำและองค์กรผู้ใช้น้ำและจากผู้ที่ไม่ได้เป็นผู้แทนและไม่ได้รับน้ำโดยตรง เช่น สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ที่มิได้ทำบริหารจัดการน้ำ เพื่อให้ครอบคลุมทุกหน่วยงานโดยเฉพาะในการตัดสินใจในกรณีสภาวะปกติ เสี่ยง และวิกฤต ผู้เข้าร่วมประชุมหลายท่านให้ความเห็นว่าควรมีการจัดทำประชาพิจารณ์ เวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นดังกล่าว

6.7 ความสำคัญของปัจจัยที่ควรคำนึงถึงในการเตรียมความพร้อมสู่แผนระยะ 5 ปี ในการกำหนดโครงสร้างค่าใช้น้ำ

ผู้แสดงความคิดเห็นเห็นว่าปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ควรคำนึงถึงในการเตรียมความสำหรับแผนในระยะห้าปีคือ การมีข้อมูลผู้ใช้น้ำที่ชัดเจน (ค่าเฉลี่ย 4.54) รองลงมาคือ การจัดการลำดับความสำคัญของการใช้น้ำ (ค่าเฉลี่ย 4.39) ข้อมูลเรื่องสมดุลน้ำและข้อมูลการคาดการณ์ปริมาณน้ำภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (ค่าเฉลี่ย 4.37) ทั้งนี้ปัจจัยที่ผู้แสดงความเห็นเห็นว่ามีความสำคัญน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับปัจจัยอื่น ๆ คือ ค่าใช้น้ำของผู้ใช้น้ำประเภทที่ 2 และ ประเภทที่ 3 ความสามารถในการโดยมีรายละเอียดดังตารางที่ ค.7

ตารางที่ ค.7 ปัจจัยที่ควรคำนึงถึงในการเตรียมความพร้อมสู่แผนในระยะ 5 ปี

ประเด็น	ระดับ						ค่าเฉลี่ย
	0	1	2	3	4	5	
● ข้อมูลเรื่องสมดุลน้ำ การคาดการณ์ปริมาณน้ำภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	1.49 (1)	1.49 (1)	2.99 (2)	8.96 (6)	22.39 (15)	62.69 (42)	4.37
● ให้ความรู้แก่ผู้ใช้น้ำทุกประเภทเรื่องการอนุรักษ์น้ำ	1.49 (1)	2.99 (2)	2.99 (2)	8.96 (6)	25.37 (17)	58.21 (39)	4.28
● ทำความเข้าใจเรื่องความเท่าเทียมและความเป็นธรรมในการเก็บค่าใช้น้ำ	1.49 (1)	2.99 (2)	1.49 (1)	10.45 (7)	19.40 (13)	64.18 (43)	4.36
● การจัดการลำดับความสำคัญของการใช้น้ำ	2.99 (2)	0.00 (0)	2.99 (2)	7.46 (5)	22.39 (15)	64.18 (43)	4.39
● วิเคราะห์ความสามารถในการจ่ายค่าใช้น้ำของผู้ใช้น้ำประเภทที่ 2 และ ประเภทที่ 3	0.00 (0)	2.99 (2)	4.48 (3)	14.93 (10)	31.34 (21)	46.27 (31)	4.13
● การมีข้อมูลการใช้น้ำผู้ใช้น้ำที่ชัดเจน	0.00 (0)	2.99 (2)	1.49 (1)	7.46 (5)	14.93 (10)	73.13 (49)	4.54

แบบสอบถามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ

(สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการออกนโยบาย)

ภายใต้โครงการ “การศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสามตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4” จัดโดย กรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่วมกับสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ทั้งนี้ข้อมูลของท่านจะถูกเก็บเป็นความลับ

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลเบื้องต้น

หน่วยงานของท่าน.....

ส่วนที่ ๒ ประเด็นหารือและรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

1. ข้อคิดเห็นต่อปัจจัยที่ควรคำนึงถึงในการกำหนดต่ออัตราค่าใช้น้ำ

.....

.....

2. ข้อคิดเห็นต่อแนวทางการจัดเก็บ เช่น การดำเนินการจัดเก็บ การลดหย่อน กองทุน/การนำเงินที่ได้มาใช้ประโยชน์อย่างไร

.....

.....

3. บทเรียนได้จากการกำหนดค่าใช้น้ำ และ การจัดเก็บค่าใช้น้ำ

.....

.....

4. ข้อปัญหาและอุปสรรคในการออกนโยบายจนถึงการนำไปสู่การปฏิบัติจริง

.....

.....

5. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอต่อแผนการดำเนินงานระยะ ๕ ปี

.....

.....

แบบสอบถามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ

(สำหรับกลุ่มผู้จ่ายค่าใช้น้ำ (ผู้ใช้น้ำประเภทสองและสาม))

ภายใต้โครงการ “การศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสามตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4” จัดโดย กรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่วมกับสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ทั้งนี้ข้อมูลของท่านจะถูกเก็บเป็นความลับ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้น

หน่วยงานของท่าน.....

ส่วนที่ 2 ประเด็นหารือและรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

1. ข้อคิดเห็นต่อปัจจัยที่ควรคำนึงถึงในการกำหนดต่ออัตราค่าใช้น้ำ

.....

.....

2. ข้อคิดเห็นต่อแนวทางการจัดเก็บ เช่น การดำเนินการจัดเก็บ การลดหย่อน กองทุน/การนำเงินที่ได้มาใช้ประโยชน์อย่างไร

.....

.....

3. การเตรียมความพร้อมสำหรับผู้จ่ายค่าใช้น้ำ หากมีการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำในอีก ๕ ปีข้างหน้า

.....

.....

แบบสอบถามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ

ภายใต้โครงการ “การศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสามตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4” จัดโดย กรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่วมกับสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มีวัตถุประสงค์: จัดเก็บข้อมูลเพื่อประกอบแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ที่เกี่ยวข้องให้ครอบคลุมทุกภาคส่วน

ทั้งนี้ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๑ และมาตรา ๔๙

มาตรา 41 (2) การใช้น้ำประเภทที่สอง ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การผลิตพลังงานไฟฟ้า การประปาและกิจการอื่น
(3) การใช้น้ำประเภทที่สาม ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อกิจการขนาดใหญ่ที่ใช้น้ำปริมาณมากหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบข้ามลุ่มน้ำ หรือครอบคลุมพื้นที่อย่างกว้างขวาง

มาตรา 49 (1) หลักเกณฑ์การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม
(2) หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการเรียกเก็บ ลดหย่อน หรือยกเว้นค่าใช้น้ำ ทั้งนี้จะกำหนดให้แตกต่างกันโดยคำนึงถึงกิจกรรม ลักษณะ หรือปริมาณของการใช้น้ำในแต่ละประเภทและในแต่ละลุ่มน้ำก็ได้

ขอขอบคุณสำหรับข้อมูล และข้อมูลของท่านจะถูกเก็บเป็นความลับ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้น

ชื่อหน่วยงานของท่าน.....

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามข้อคิดเห็น

1. ความเห็นต่อปัจจัยในการกำหนดหลักเกณฑ์ตามมาตรา 49

โปรดเลือกระดับความคิดเห็นที่ตรงกับท่านมากที่สุดดังตาราง

ท่านเห็นว่าปัจจัยดังต่อไปนี้ส่งผลต่อโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ	**เห็นด้วยอย่างยิ่ง (5)**	**เห็นด้วย (4)**	**ไม่แน่ใจ (3)**	**ไม่เห็นด้วย (2)**	**ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (1)**
1.การชดเชยต้นทุน ในการบริหารจัดการน้ำ ต้นทุนในการก่อสร้าง บริหารจัดการน้ำ					
2.ความสามารถในการจ่ายและผลประโยชน์ที่ผู้จ่ายได้รับจากการใช้น้ำ 2.1 อัตราแตกต่างกันตามประเภทอุตสาหกรรม					
2.2 อัตราแตกต่างกันตามปริมาณการใช้					
2.3 อัตราแตกต่างกันตามประโยชน์ที่ได้รับ เช่น จ่ายค่าน้ำสูงกว่าเมื่อได้ประโยชน์มากกว่า					
๓.ผลกระทบภายนอกที่เกิดขึ้นจากการนำน้ำมาใช้ เช่น ความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ					
4.ปริมาณน้ำในระบบ ฤดูกาลของน้ำ เช่น ช่วงน้ำแล้ง หรือน้ำหลาก					
5.พื้นที่ลุ่มน้ำ และการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ เช่น นำรายได้ไปใช้เพื่อการอนุรักษ์ต้นน้ำ					
6.ลักษณะและวัตถุประสงค์การใช้น้ำ เช่น เพื่อการดำรงชีพ ประโยชน์สาธารณะ และนโยบายสวัสดิการของรัฐ					

2. ท่านคิดว่าโครงสร้างในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำควรมีลักษณะใด

○ หลายอัตรา (multiple rate) ที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ประเภท วัตถุประสงค์การใช้ เป็นต้น

○ อัตราเดียวกัน (unique rate) ทั่วประเทศ

3. **<u>กิจการ</u>**ใดที่ควรได้รับ **“การยกเว้นค่าใช้น้ำ”** สำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและสาม เพราะเหตุใด

(ตัวอย่างของกิจการ เช่น โรงพยาบาล/สถานพยาบาล/สถานสงเคราะห์ การอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว (เช่น สวนน้ำ สนามกอล์ฟ โรงแรม) การผลิตพลังงานไฟฟ้า การประปา)

4. **<u>กิจการ</u>**ใดที่ควรได้รับ **"การลดหย่อนค่าใช้น้ำ"** สำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและสาม **เพราะเหตุใด**

(ตัวอย่างของกิจการ เช่น โรงพยาบาล/สถานพยาบาล/สถานสงเคราะห์ การอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว (เช่น สวนน้ำ สนามกอล์ฟ โรงแรม) การผลิตพลังงานไฟฟ้า การประปา)

5. **<u>กิจกรรม</u>**ใดที่ควรได้รับ **"การยกเว้นค่าใช้น้ำ"** สำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและสาม **เพราะเหตุใด**

(ตัวอย่างของกิจกรรม เช่น การใช้น้ำผ่านเครื่องเพื่อลดความร้อนและปล่อยสู่แหล่งน้ำสาธารณะ, การใช้น้ำในการบำบัดน้ำเสียและปรับปรุงคุณภาพน้ำก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ, การพัฒนาแหล่งน้ำสาธารณะแบบ CSR, กิจกรรมสาธารณะประโยชน์)

6. **<u>กิจกรรม</u>**ใดที่ควรได้รับ **"การลดหย่อนค่าใช้น้ำ"** สำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและสาม **เพราะเหตุใด**

(ตัวอย่างของกิจกรรม เช่น การใช้น้ำผ่านเครื่องเพื่อลดความร้อนและปล่อยสู่แหล่งน้ำสาธารณะ, การใช้น้ำในการบำบัดน้ำเสียและปรับปรุงคุณภาพน้ำก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ, การพัฒนาแหล่งน้ำสาธารณะแบบ CSR, กิจกรรมสาธารณะประโยชน์)

แบบสอบถามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ

(สำหรับกลุ่มหน่วยงานด้านปฏิบัติ)

ภายใต้โครงการ “การศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสามตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4” จัดโดย กรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่วมกับสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ทั้งนี้ข้อมูลของท่านจะถูกเก็บเป็นความลับ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้น

หน่วยงานของท่าน.....

ส่วนที่ 2 ประเด็นหารือและรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

6. ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สะท้อน ความโปร่งใส และ ความเป็นธรรม มากน้อยเพียงใด

ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สะท้อน ความโปร่งใส และ ความเป็นธรรม มากน้อยเพียงใด	**มากที่สุด (5)**	**มาก (4)**	**ปานกลาง (3)**	**น้อย (2)**	**น้อยที่สุด (1)**
1.ต้นทุนบริหารจัดการด้านอุปทานน้ำสาธารณะ					
2.ต้นทุนอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ					
3.ผลกระทบเชิงลบจากการใช้น้ำสาธารณะปริมาณมาก					
4.ความสามารถในการจ่ายค่าใช้น้ำ					

2. หากต้องเลือกหลักเกณฑ์การพิจารณาลดหย่อนค่าใช้น้ำ ควรพิจารณาปัจจัยใดบ้าง (โปรดเลือก 3 ข้อ)

☐ กิจการประปา
☐ กิจการไฟฟ้าพลังงานความร้อน
☐ เขตพื้นที่เฉพาะ เช่น เขตเศรษฐกิจพิเศษ
☐ ลดหย่อนลุ่มน้ำที่มีปริมาณน้ำใช้การมาก
☐ กิจการท่องเที่ยวลำน้ำ
☐ กิจการสวนน้ำ
☐ กิจการสนามกอล์ฟ
☐ โรงแรม (ที่ใช้น้ำสาธารณะ)

3.1 ควรพิจารณายกเว้นค่าใช้น้ำจากกิจกรรมเปลี่ยนน้ำทะเลเป็นน้ำจืด หรือไม่

- O ควรยกเว้น
- O ไม่ควรยกเว้น

3.2 ควรพิจารณายกเว้นค่าใช้น้ำ จากกิจกรรมผลิตไฟฟ้าพลังงานน้ำหรือไม่

- O ควรยกเว้น
- O ไม่ควรยกเว้น

4. แนวทางการบริหารจัดการเงินค่าใช้น้ำ (รูปแบบกองทุน) สามารถสะท้อน ความโปร่งใส และ ความเป็นธรรม ควรคำนึงถึงปัจจัยใด

- O สร้างระบบรายงานและการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้เงินในกองทุนค่าใช้น้ำอย่างเปิดเผยและทันสมัย
- O สร้างกระบวนการในการตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดกรอบรายจ่ายของกองทุนเพื่อส่งเสริมกิจกรรมก้านการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งน้ำสาธารณะ
- O กลุ่มผู้ได้รับประโยชน์มีความหลากหลาย เช่น ชุมชน อปท. ราชการส่วนภูมิภาค
- O กิจกรรมการพัฒนาแหล่งน้ำสาธารณะ เพื่อประโยชน์ต่อผู้ใช้น้ำประเภทที่ 2 และ 3 เช่น เพิ่มต้นทุนการฟื้นฟูระบบนิเวศลำน้ำ

4.1 แนวทางการบริหารจัดการเงินค่าใช้น้ำในรูปแบบกองทุน ที่สามารถสะท้อน ความโปร่งใส และความเป็นธรรม ควรดำเนินการอย่างไร

มีการเตรียมการในระยะสั้น (เตรียมข้อมูล แก้ไขกฎหมาย)
ระยะกลาง (จัดตั้งหน่วยงาน) ระยะยาว (ติดตามและประเมินผล)
- กองทุนมีระบบตรวจสอบติดตาม ประเมินผลที่รัดกุม
- พิจารณารายจ่าย เพื่อการชดเชยผู้เดือดร้อนจากการบริหารจัดการน้ำสาธารณะ

5. การสร้างความรู้ความเข้าใจ เรื่องการเก็บค่าใช้น้ำ ตามม.50 และม.49(1),(2) แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการอย่างไร

การประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำที่เท่าเทียมและเป็นธรรม รวมถึงการจัดเก็บค่าใช้น้ำ การจัดอบรมเพื่อทำความเข้าใจ มาตรา 49 (1) และ(2) เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำสาธารณะ ภายใต้การกำกับดูแลของทน. และความแตกต่างระหว่าง ทน. กับ ชป.

6. การประสานงาน หรือบูรณาการระหว่างองค์กรที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการอย่างไร เพื่อให้เกิดการใช้น้ำที่คุ้มค่าและลดความขัดแย้ง

ประสานงานกับคณะกรรมการลุ่มน้ำ / องค์กรผู้ใช้น้ำที่เป็นผู้ใช้น้ำประเภท 2-3 / จัดสรรปริมาณน้ำ 1+2+3

---

7. โปรดให้คะแนนความสำคัญของปัจจัยที่ควรคำนึงถึงในการเตรียมความพร้อมสู่แผนระยะ 5 ปีในการกำหนดโครงสร้างค่าใช้น้ำ

- O ข้อมูลเรื่องสมดุลน้ำ/มีการคาดการณ์ปริมาณน้ำ ภายใต้สถานการณ์เปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- O ให้ความรู้แก่ผู้ใช้น้ำทุกประเภทเรื่องการอนุรักษ์น้ำ
- O ทำความเข้าใจเรื่องความเท่าเทียม และความเป็นธรรมในการเก็บค่าใช้น้ำ
- O การจัดการลำดับความสำคัญของการใช้น้ำ
- O วิเคราะห์ความสามารถในการจ่ายค่าใช้น้ำของผู้ใช้น้ำประเภทที่ 2 และประเภทที่ 3
- O การมีข้อมูลการใช้น้ำของผู้ใช้น้ำที่ชัดเจน

8. การดำเนินนโยบายการเก็บค่าใช้น้ำที่มีประสิทธิภาพและเป็นไปตามหลักการโปร่งใสและเป็นธรรมควรคำนึงถึงปัจจัยใด

- O การกำหนดบทลงโทษที่ชัดเจน เพื่อป้องกันการหลีกเลี่ยงการจ่ายค่าใช้น้ำ
- O ต้องมีความโปร่งใสในนโยบาย การจัดเก็บค่าใช้น้ำ
- O กระบวนการการเก็บค่าใช้น้ำ ต้องโปร่งใส ตรวจสอบได้
- O นโยบายควรมีความยืดหยุ่นในการปรับตัวตามสถานการณ์

9. ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ภาพกิจกรรม

การประชุมกลุ่มย่อย : กลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการออกนโยบาย

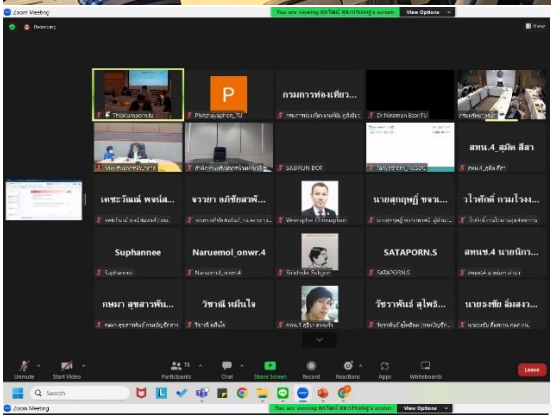
วันศุกร์ที่ 9 มิถุนายน 2566 เวลา 08.30 - 13.00 น.

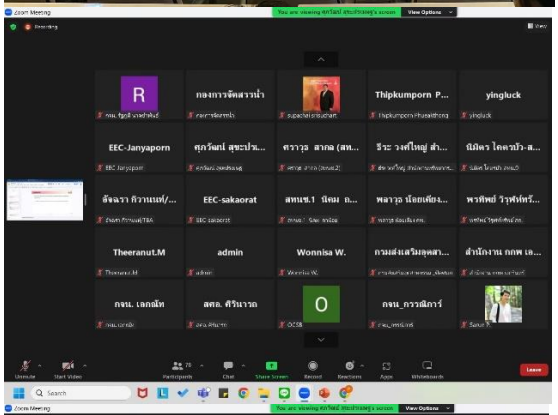
ณ ห้องประชุมสายชล ชั้น 9 กรมทรัพยากรน้ำ และผ่านระบบออนไลน์ด้วยโปรแกรม Zoom

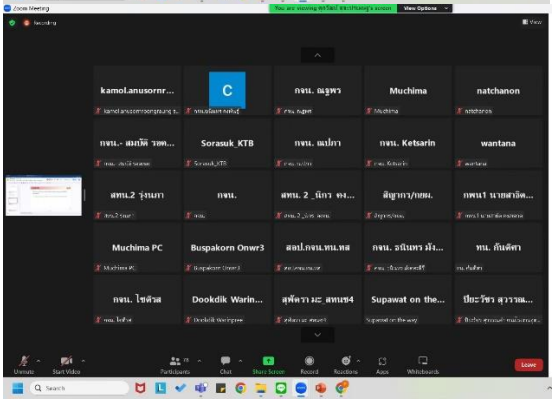
การศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ
ของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสามตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4

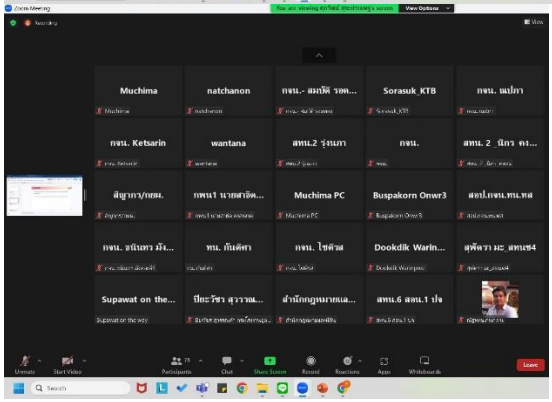

ผู้เข้าร่วม

การประชุมกลุ่มย่อย : กลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการออกนโยบาย

การประชุมกลุ่มย่อย : กลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการออกนโยบาย วันศุกร์ที่ 9 มิถุนายน 2566 ในรูปแบบไฮบริด ณ ห้องประชุมสายชล ชั้น 9 กรมทรัพยากรน้ำ และผ่านระบบออนไลน์ด้วยโปรแกรม Zoom โดยนายภาดล ถาวรกฤชรัตน์ อธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ เป็นผู้กล่าวเปิดงาน โดยมีจำนวนผู้เข้าร่วมการประชุมประมาณทั้งหมด 85 คน เข้าร่วมที่กรมทรัพยากรน้ำ จำนวน 15 คน และเข้าร่วมออนไลน์ด้วยโปรแกรม Zoom จำนวน 70 คน มีรายละเอียดดังแนบท้ายนี้

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
1	นายมนต์ชัย ภูสีเขียว	นักพัฒนาการท่องเที่ยวชำนาญการพิเศษ	กรมการท่องเที่ยว
2	นายวีรพัฒน์ ชินพันธ์	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านพัฒนาบริการท่องเที่ยว	
3	นางสาวศศิรัณย์ นกแสง	นักพัฒนาการท่องเที่ยว	
4	นายพลาวุธ น้อยเคียง	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ	กรมควบคุมมลพิษ
5	วรรณนิสา วิบูลย์เชื้อ	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ	
6	นายสิริโชค สุขกันต์	วิศวกรชำนาญการพิเศษ	กรมเจ้าท่า
7	นางขนิษฐา ภู่ทอง	ผู้อำนวยการส่วนอำนวยการ	กรมทรัพยากรน้ำ
8	นายธนินทร มังคละคีรี	เจ้าหน้าที่	
9	นางสาวพิมพ์ชนก ภู่ประดับ	นักทรัพยากรธรณีชำนาญการพิเศษ	กรมทรัพยากรน้ำบาดาล
10	นายรณชัย พรัมรัตนพงษ์	นักทรัพยากรธรณีปฏิบัติการ	
11	นายปริญญา อ่อนพลับ	นักทรัพยากรธรณีปฏิบัติการ	
12	นางสาวแพรวพรรณ คำโพธิ์	นิติกรปฏิบัติการ	
13	คุณกษมา สุขสารพันธ์	นักบัญชีชำนาญการ	กรมบัญชีกลาง
14	นางสาววัชราพันธ์ สุโพธิณะ	นักบัญชีชำนาญการ	
15	นางสาววิชาณี หมื่นใจ	วิศวกรโยธาชำนาญการ	กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
16	นายสุกฤษฎิ์ ขจรเวหาศน์	ผู้อำนวยการส่วนมาตรฐานความปลอดภัย	
17	นายวโรศักดิ์ สันติวราคม	ผู้อำนวยการกลุ่มเทคโนโลยีน้ำอุตสาหกรรม	กรมโรงงานอุตสาหกรรม
18	นายปิยะวัชร สุวรรณคำ	วิศวกรชำนาญการ	
19	นางสาวพรทิพย์ วิรุฬห์ทรัพย์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
20	นางสาวชิดชนก จันทร์มนตรี	นักวิชาการอุตสาหกรรมชำนาญการพิเศษ	กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
21	นายธงชัย ลิ้มสงวน	ผู้อำนวยการกลุ่มนิติการ	กลุ่มนิติการ
22	นายสาธิต ภิรมย์ไชย	ผู้อำนวยการส่วนแผนงานและประเมินผล	กองการจัดสรรน้ำ
23	นายนิติพันธุ์ ตรงการดี	ผู้อำนวยการส่วนอนุญาตประปาสัมปทาน	
24	นายเกรียงศักดิ์ บัวช้าง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
25	นางสาวสุญาณี สุทธิพงศ์	ผู้อำนวยการส่วนมาตรฐานประปา	
26	นายพอจิตต์ ขันทอง	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ	
27	นางรุ่งทิพย์ พากเพียร	เจ้าพนักงานพัสดุชำนาญการ	
28	นายกิตติพล ดีประดิษฐ์	วิศวกรโยธา	
29	นางมณีกัญญา ไชยพิณ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
30	นายอภัยฑูรย์ สุวรรณชูจิต	วิศวกรโยธาชำนาญการพิเศษ	
31	นายรัฐภูมิ นาคขำพันธุ์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
32	นายชนินทร คงพันธุ์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
33	นายเอกณัท เมธีวุฒิกุล	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
34	นายสมบัติ รอดทอง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
35	นางณปภา พันธุ์แตงไทย	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
36	นายสุเชษฐ อิฐสุวรรณ	นายช่างเทคนิค	
37	นางสาวกรรณิการ์ สันป่าแก้ว	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน	
38	นางสาวโชติรส โพธิ์ทอง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
39	คุณเกษริน เกียรติกุลไพบูลย์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
40	นายอธิษฐ์ พุทธเจริญ	วิศวกรปฏิบัติการ	
41	นายชนุดม อังคะนาวิน	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมปฏิบัติการ	
42	นางสาวณฐพร คำภูเงิน	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน	
43	นายสาธิต คงสะอาด	วิศวกรโยธาชำนาญการ	กองพัฒนาแหล่งน้ำที่ 1
44	นายสุปิยะ ดวงแก้ว	วิศวกรโยธาปฏิบัติการ	
45	นายเอกรัตน์	เจ้าหน้าที่	
46	คุณสิญากร	เจ้าหน้าที่	กองยุทธศาสตร์และแผนงาน
47	นายเทพกร ทองสุกมาก	เจ้าหน้าที่	ธนาคารกรุงไทย
48	คุณจรรยา อภิชัยสรพันธ์	เจ้าหน้าที่	
49	กมล อนุสรณ์รุ่งเรือง	หัวหน้าส่วนบริการและรักษาความปลอดภัย	

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
50	นางอัจฉรา กิวานนท์	ผู้ช่วยเลขาธิการ	สมาคมธนาคารไทย
51	นายสมพร สาริกา	เจ้าหน้ารัฐวิสาหกิจ	ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
52	นายสราวุธ ธนกิตติมงคล	ผู้จัดการ	
53	นางกาญจนาภรณ์ พลายชุม	นิติกรชำนาญการพิเศษ	สำนักกฎหมายและที่ดิน กรมชลประทาน
54	น.ส.ธีรนุช หมากผิน	นักวิเคราะห์งบประมาณปฏิบัติการ	สำนักงบประมาณ
55	นายเอกรินทร์ โบษกรนัฏ	วิศวกรชำนาญการพิเศษ	สำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน
56	คุณจรรยพร วุฒิสมบูรณ์พันธุ์	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์และวางแผนอาวุโส	สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก
57	คุณสกาวรัตน์ เสถียรุจิกานนท์	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์และวางแผนอาวุโส	
58	คุณกนกวรรณ สุขชื่น	นักวิทยาศาสตร์	สำนักงานคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย
59	คุณวรรณาพร ยศสังข์	เจ้าหน้าที่สถิติ3	
60	คุณสายรุ้ง	เจ้าหน้าที่	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 1
61	คุณรุ่งนภา	เจ้าหน้าที่	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 2
62	นายนิกร คงทน	ผู้อำนวยการส่วนการจัดสรรน้ำที่ 2	
63	คุณสุมิต สีสา	เจ้าหน้าที่	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 4
64	คุณสุพรรณิการ์	เจ้าหน้าที่	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 5
65	นายกัมปนาท ภักดีโชติ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 6
66	คุณศรีนวล	เจ้าหน้าที่	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 7
67	คุณฉลอง	เจ้าหน้าที่	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 8
68	นายนิมิตร โคตรบัว	ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 9	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 9
69	นายศิริวัฒนา ตอวิวัฒน์	ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย	สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ
70	นายศักดิ์ชัย กุลสุวรรณ์	ผู้อำนวยการกลุ่มประสานแผนบริหารจัดการลุ่มน้ำ	
71	นายธีระ วงศ์ใหญ่	ผู้อำนวยการกลุ่มวิชาการ บริหารจัดการน้ำ	สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติภาค 1
72	นายนิคม ถาน้อย	ผู้อำนวยการกลุ่มนโยบายและแผนลุ่มน้ำ	
73	นายศราวุธ สากล	วิศวกรชลประทานชำนาญการพิเศษ	สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติภาค 2
74	นายชัยรัตน์ ศรีโนนทอง	ผู้อำนวยการ	

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
75	นายณัฐชนน บุญไชย	วิศวกรชลประทานปฏิบัติการ	สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติภาค 3
76	นายบุษปกร ขันติธีระกวี	วิศวกรชลประทานชำนาญการ	
77	นางสาววันทนา ใสสอาด	เศรษฐกรชำนาญการพิเศษ	สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง
78	คุณศิรินารถ	เจ้าหน้าที่	สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม
79	คุณสุพัตรา มะ	วิศวกรชลประทานฏิบัติการ	สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติภาค 4
80	นายนิกร ดำนา	นายช่างโยธาชำนาญงาน	
81	คุณนฤมล ผุดพัฒน์	วิศวกรชลประทานปฏิบัติการ	
82	นายเตชะวัณณ์ พจน์สมพงส์	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการพิเศษ	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
83	นายวิสาล ทฤษฎิคุณ	ที่ปรึกษากฎหมาย	
84	นายอาทิตย์ มลิทอง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	สำนักงานสภาพัฒนการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
85	คุณธัญธรณ์	เจ้าหน้าที่	

ภาพกิจกรรม

การประชุมกลุ่มย่อย : กลุ่มผู้จ่ายค่าใช้น้ำ (ผู้ใช้น้ำประเภทสองและสาม)

วันพุธที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2566 เวลา 13.00 - 16.30 น.

ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชัน ห้องวีนัส และผ่านระบบออนไลน์ด้วยโปรแกรม Zoom

การศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ
ของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสามตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4

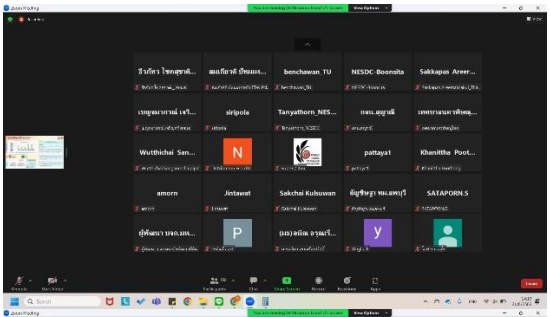

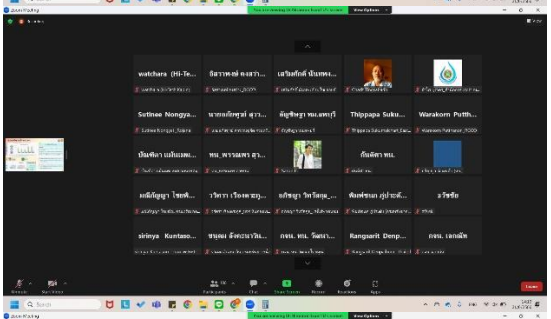

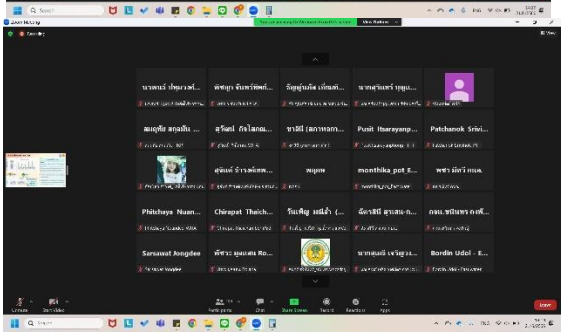

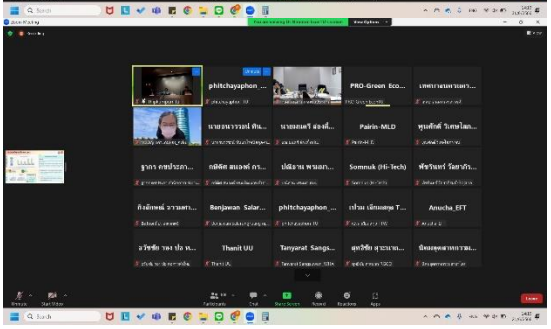

ผู้เข้าร่วม
การประชุมกลุ่มย่อย : กลุ่มผู้จ่ายค่าใช้น้ำ (ผู้ใช้น้ำประเภทสองและสาม)

การประชุมกลุ่มย่อย : กลุ่มผู้จ่ายค่าใช้น้ำ (ผู้ใช้น้ำประเภทสองและสาม) วันพุธที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2566 ในรูปแบบไฮบริด ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชัน ห้องวีนัส และผ่านระบบออนไลน์ด้วยโปรแกรม Zoom โดยนายนิรุติ คูณผล ผู้อำนวยการกองการจัดสรรน้ำ รักษาราชการแทนอธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ เป็นผู้กล่าวเปิดงาน โดยมีจำนวนผู้เข้าร่วมการประชุมประมาณทั้งหมด 114 คน เข้าร่วมที่โรงแรม จำนวน 17 คน และเข้าร่วมออนไลน์ด้วยโปรแกรม Zoom จำนวน 97 คน มีรายละเอียดดังแนบท้ายนี้

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
1	นายธนินทร มังคละคีรี	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	กรมทรัพยากรน้ำ
2	คุณรัฐภูมิ นาคขำพันธ์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
3	คุณวสุวัตน์ แซ่จึง	วิศวกรโยธาปฏิบัติการ	
4	นางสาวกานต์ชนิต ติวสตรี	ช่างภาพ (สื่อมวลชล)	
5	นายเทพรัตน์ วิริโยธิน	ผู้อำนวยการส่วนประชาสัมพันธ์	
6	นางขนิษฐา ภู่ทอง	ผู้อำนวยการส่วนอำนวยการ	
7	ดร.จาริต ติงศภัทิย์	คณะกรรมการกำกับ	
8	นายปริญญา อ่อนพลับ	นักวิชาทรัพยากรธรณีปฏิบัติการ	กรมทรัพยากรน้ำบาดาล
9	นางสาวพิมพ์ชนก ภู่ประดับ	นักทรัพยากรธรณีชำนาญการพิเศษ	
10	นายกษิดิศ สนองค์	นายช่างเทคนิค	กรมพัฒนาพลังงานทดแทน
11	นายปณิธาน พรมมา	นักจัดการงานทั้วไปปฏิบัติการ	
12	คุณสมนึก แสนสมบูรณ์สุข	ผู้จัดการโครงการนิคมบ้านหว้า ไฮเทค	กลุ่มผู้ใชน้ำนิคมบ้านหว้า ไฮเทค
13	นางสาวโชติรส โพธิ์ทอง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	กองการจัดสรรน้ำ
14	นายชนินทร คงพันธุ์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
15	นางสาวณฐพร คำภูเงิน	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน	
16	นายวัฒนา ไชยคุณ	วิศวกรโยธาชำนาญการพิเศษ	
17	นายพูนศักดิ์ วิเศษโสภา	วิศวกรโยธาชำนาญการพิเศษ	
18	นางสาวสุญาณี สุทธิพงศ์	ผู้อำนวยการส่วนมาตรฐานประปา	
19	นายอธิษฐ์ พุทธเจริญ	วิศวกรปฏิบัติการ	
20	นายอภัยฑูรย์ สุวรรณชูจิต	วิศวกรโยธาชำนาญการพิเศษ	
21	นายเอกณัท เมธีวุฒิกุล	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
22	นางมณีกัญญา ไชยพิณ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
23	นางสาวกรรณิการ์ สันป่าแก้ว	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน	
24	นายเกรียงศักดิ์ บัวช้าง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
25	นายจตุรวิทย์ ชินจิตร์	วิศวกรชำนาญการ	
26	นายชนุดม อังคะนาวิน	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมปฏิบัติการ	
27	คุณเกษริน เกียรติกุลไพบูลย์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
28	นางสาวสิริญญา ขันธสอน	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป	กองการประปาเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา
29	ประเจตน์ ศรีลอย	รองปลัดเทศบาลนครพิษณุโลก	กองการประปาเทศบาลพิษณุโลก
30	นายพชร มีทวี	เศรษฐกร 6	การนิคมอุตสาหกรรมฯ
31	คุณฉัตรสินี สุรเสน	ผู้อำนวยการฝ่ายทรัพยากรน้ำและสิ่งแวดล้อม	การประปานครหลวง
32	มนตรี ล่องตี้	ผู้ช่วยผู้ว่าการ (แหล่งน้ำและคุณภาพน้ำ)	
33	นายเกียรติศักดิ์ ดิษฐ ณ เมือง	วิศวกร 5	การประปาส่วนภูมิภาค
34	นายสุเมธี เจริญวงศ์มิตร	ผู้อำนวยการฝ่ายยุทธศาสตร์องค์กรและพัฒนาธุรกิจ	
35	คุณปริณดา กระโจมแก้ว	เศรษฐกร4	
36	นายพฤกษ บูรณ์เจริญ	ผู้อำนวยการกองพัฒนาแหล่งน้ำ	
37	คุณพิชญา จันทร์ทิพย์	หัวหน้างานวิเคราะห์พัฒนาแหล่งน้ำ	
38	น.ส. ชินนาทิตย์ อ่อนจันทร์	เจ้าหน้าที่	
39	นางวันเพ็ญ แก้วแกมทอง	หัวหน้ากองจัดการทรัพยากรน้ำ	การไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ
40	นายภูสิฎฐ อิสระญาณพงศ์	ผู้จัดการฝ่าย ทำหน้าที่ ผู้อำนวยการโครงการบริหารจัดการน้ำของกลุ่ม ปตท.	โครงการบริหารจัดการน้ำกลุ่ม ปตท.
41	นายธนวัฒน์ ภู่นารถ	ผู้อำนวยการสำนักการประปา	เทศบาลนครนครสวรรค์
42	คุณสุนารี ชังอินทร์	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมปฏิบัติการ	เทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา
43	บัณฑิตา แม้นเมฆ	เจ้าพนักงานธุรการปฏิบัติงาน	เทศบาลนครสมุทรสาคร
44	คุณพัชระ มูลแสน	Operate	นิคมอุตสาหกรรมโรจนะแหลมฉบัง
45	คุณสุธินี หนองใหญ่	ธุรการ	
46	คุณพัชรินทร์ วัลยาภิรมย์	เจ้าหน้าที่	

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
47	นายชวลิต มั่งคั่ง	ช่างเทคนิค	นิคมไฮเทคกบินทร์
48	นายธนิต อมรพัชระ	ผู้จัดการแผนกนโยบายและแผน	บมจ. ยูนิเวอร์แซล ยูทีลิตี้ส์
49	คุณบดินทร์ อุดล	รองกรรมการผู้อำนวยการใหญ่ สายปฏิบัติการ	บริษัท จัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำภาคตะวันออก จำกัด (มหาชน)
50	คุณมณฑิกา โพธิ์ถาวร	ผู้จัดการแผนลูกค้าสัมพันธ์	
51	คุณศักดิ์สิทธิ์ เจริญสุข	วิศวกร	บริษัท ดับบลิวเอชเอ ยูทิลิตี้ส์ แอนด์ พาวเวอร์ จำกัด(มหาชน)
52	นายชัชวาล เทียนประเสริฐกิจ	ผอ.ฝ่ายลูกค้าสัมพันธ์	บริษัท ทีทีดับบลิว จำกัด (มหาชน)
53	คุณเปรม เลี่ยมสกุล	รักษาการผู้อำนวยการฝ่ายบัญชี การเงิน	
54	นายสมเกียรติ ปัทมมงคลชัย	รองกรรมการผู้จัดการ สายงานการเงิน	
55	เสริมศักดิ์ นันทพงศ์	ผู้จัดการการจัดการสิ่งแวดล้อม	บริษัท ไทยออยล์ จำกัด (มหาชน)
56	นายรังสฤษดิ์ เด่นไพบูลย์	ผู้ประสานงานรัฐกิจสัมพันธ์	
57	Sakkapas Areersaksakul	-	
58	คุณประพันธ์ศิลป์ กว้างสวาสดิ์	ผู้จัดการฝ่ายพัฒนาธุรกิจ	บริษัท นวนคร แอสเซล จำกัด
59	คุณสัจจะ เอี่ยมเตชะ	รักษาการผู้อำนวยการฯ	
60	คุณวันเพ็ญ มณีล้ำ	วิศวกรหัวหน้าแผนกผลิตน้ำ	บริษัท น้ำตาลและอ้อยตะวันออก
61	คุณวรรณา ลอลือเลิศ	President	บริษัทบ่อทองอินดัสทรีเทคโนโลยี
62	นายปรีดา งาเนียม	Project Manager	
63	ดร.ภัทรชนก ศรีวิหค	พนักงานวิเคราะห์และวางแผนอาวุโส	บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)
64	นางสาวจุฑาศิริ ฉายสำเภา	เจ้าหน้าที่	
65	คุณอนุศิษฏ์ อินทนู	เจ้าหน้าที่สิ่งแวดล้อม	บ. ปัญจพล เปเปอร์ อินดัสตรี้
66	คุณมานพ สุขนาคกิจ	ผจก.Lab utility	บ. ปัญจพล พัลพ์ อินดี้สตรี
67	นายสุรินทร์ บุญแสวง	ผู้จัดการส่วนเคมีและสิ่งแวดล้อม	บริษัท ผลิตไฟฟ้าขนอม จำกัด
68	คุณอภิชญา วิทวัสกุล	เจ้าหน้าที่	
69	นายจินตวัฒน์ เรืองสวัสดิ์	ผู้อำนวยการฝ่ายควบคุมการผลิต	บริษัทผลิตไฟฟ้าราชบุรี
70	นายธวัชชัย บุญช่วย	ผู้จัดการฝ่ายนิคมอุตสาหกรรมราชบุรี	บริษัท มหาชัยพัฒนาที่ดิน จำกัด
71	คุณอำพัน แป้นใจเย็น	รองผู้จัดการฝ่ายนิคมอุตสาหกรรมราชบุรี	
72	นายอมร พรหมดีราช	ผู้จัดการบริษัทฯ	บ. เมืองอุตสาหกรรมอุดรธานี
73	ธัญญ์นภัส เอี่ยมทิม	ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการ	บ. สยามพาร์ค บางกอก จำกัด

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
74	เบญจวรรณ ศาลารุ่งเรือง	รองกรรมการผู้จัดการ	
75	คุณสุจินต์ ธำรงค์เทพพิทักษ์	ผู้จัดการทั่วไป	บ. สวนอุตสาหกรรมบางกะดี่
76	นายยศวี เสนาะดนตรี	ผู้จัดการ	บริษัท หินกองเพาเวอร์ จำกัด
77	คุณวริศรา เรืองตระกูล	เจ้าหน้าที่บริหารสัญญา	
78	นางสาวปพิชญา อังคณาวิน	เจ้าหน้าที่สิ่งแวดล้อม	บริษัท อเมริกัน บิวเดอร์ จำกัด (นิคมอุตสาหกรรมยามาโตะ)
79	คุณสุวัฒน์ กิจโสภณ	ผู้จัดการ	บริษัท อีสเทิร์น ซีบอร์ด อินดัสเตรียล เอสเตท (ระยอง) จำกัด
80	Phitchaya Nuandee	เจ้าหน้าที่	
81	นางสาว ธัญรัตน์ แสงสุวรรณ์	ผู้จัดการอาวุโส	
82	นายอนุชา กันทรดุษฎี	รองผู้จัดการทั่วไป	บ. อีสเทิร์น ฟลูอิด ทรานสปอร์ต
83	นายธนวรรธน์ ทินนาโรจน์สกุล	เจ้าหน้าที่อาวุโส	บ. ไออาร์พีซี จำกัด (มหาชน)
84	นรพนธ์ ปทุมวงศ์	วิศวกรรมการผลิตและประสิทธิภาพ	ผลิตไฟฟ้าราชบุรี
85	กัลปังหา คำวงศ์	Chemical Specialist	โรงไฟฟ้าบางปะอิน
86	นายสุทธิชัย สุระนาถ	เจ้าหน้าที่	โรงไฟฟ้าราชบุรี (RGCO)
87	นายอิสราพงษ์ คงสว่าง	วิศวกรรมการผลิตและประสิทธิภาพ	
88	นายวรากร พุทธานนท์	วิศวกรรมการผลิตและประสิทธิภาพ	
89	คุณชาลินี รักษาชล	เจ้าหน้าที่อาวุโสส่วนงานโครงสร้างพื้นฐานและโลจิสติกส์	สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย
90	คุณศุภวรรณ ถนอมเกียรติภูมิ	กรรมการปฏิคม	
91	คุณจีรพัฒน์ พฤฒิสืบ	ผู้จัดการส่วนงานโครงสร้างพื้นฐานและโลจิสติกส์	
92	นายพงศกร ชูวิชา	ผู้ช่วยประธาน	สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (สทท.)
93	นายกริชพล สุดสว่าง	กรรมการ	สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
94	นายโชคชัย	กรรมการ	
95	นายธันยพัฒน์ มั่นณิชนันทน์	รองเลขาธิการ	
96	นางสาวนาฏสุดา กาวินตะคุ	เจ้าหน้าที่	สำนักการประปาเทศบาลนครนครราชสีมา
97	คุณอำไพ บุราคร	เจ้าหน้าที่	
98	นายฐากร คชประภา	ผู้อำนวยการส่วนผลิต	สำนักการประปาเทศบาลเมืองสระบุรี

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
99	คุณณัฐช์นเรศ มาเจริญ	นักวิชาการสุขาภิบาลชำนาญการ	สำนักการระบายน้ำ กรุงเทพมหานคร
100	คุณเกษม เทพหนู	หัวหน้ากลุ่มงานระบบข้อมูลและบริหารการจัดเก็บค่าธรรมเนียม	
101	นายธีรภัทร โชคสุชาติ	วิศวกรชลประทานปฏิบัติการ	สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ
102	นางสาวเบญจมาภรณ์ เจริญศรี	เจ้าหน้าที่	
103	นายศิริวัฒนา ตอวิวัฒน์	ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย	
104	คุณอัญชิษฐา	เจ้าหน้าที่	สำนักงานเทศบาลเมืองลพบุรี
105	นายบุญชุบ ส่งตระกูลศักดิ์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ	สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
106	นายปรมัจฉ์ อรรคบุตร	เจ้าหน้าที่	
107	คุณบุญสิตา	เจ้าหน้าที่	
108	คุณธัญธรณ์	เจ้าหน้าที่	
109	นายโอฬาร เวศอุไร	ฝ่ายวิศวกรรม วศ.กบ.	สำนักบริหารโครงการ กรมชลประทาน
110	นายธวัชชัย เศรษฐจินดา	รองประธานกรรมการหอการค้าไทย	หอการค้าไทย
111	คุณวุฒิชัย แสงสมพิพัฒน์	กรรมการลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก	องค์กรผู้ใช้น้ำมาบตาพุดกลุ่ม 1
112	นายปรันต์พล วงตาแพง	ผจก. ฝ่ายบำรุงรักษา WHA esie1	เอกชน (นิคมอุตสาหกรรม)
113	Thippapa Sukumalchart	-	East water
114	นางสาวสมฤทัย สกุลมั่น	เจ้าหน้าที่	HKP (Hinkong Power)

ภาพกิจกรรม

การประชุมกลุ่มย่อย : กลุ่มผู้ปฏิบัติ

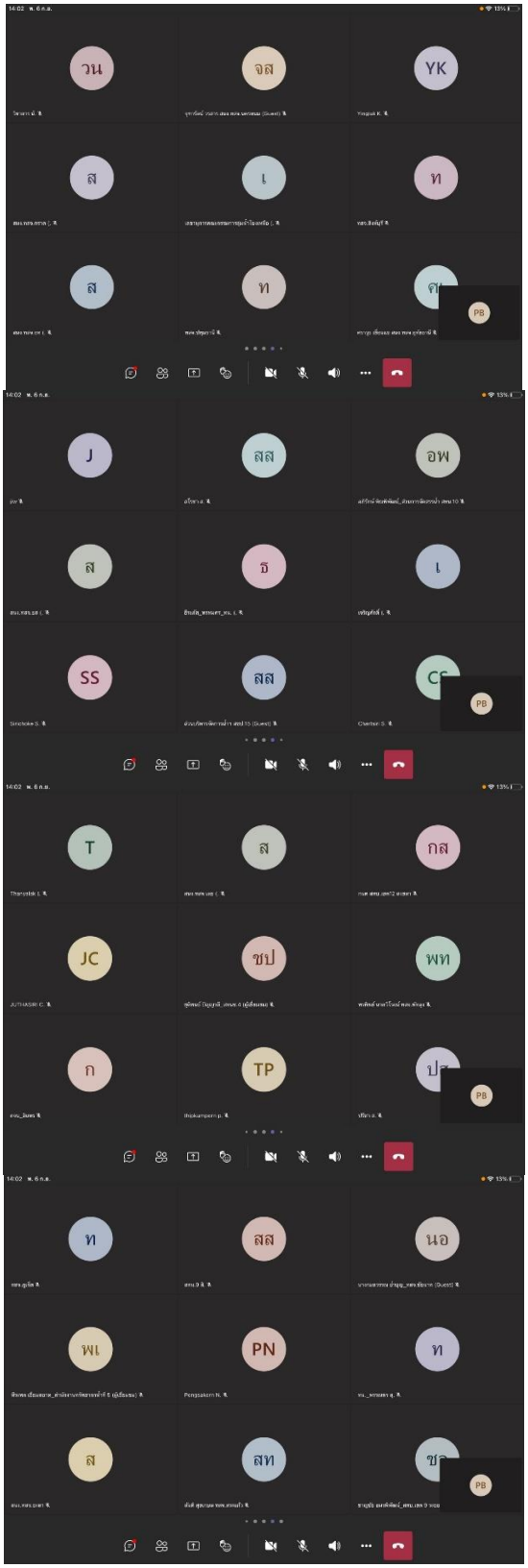
วันพุธที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2566 เวลา 13.00 - 16.30 น.

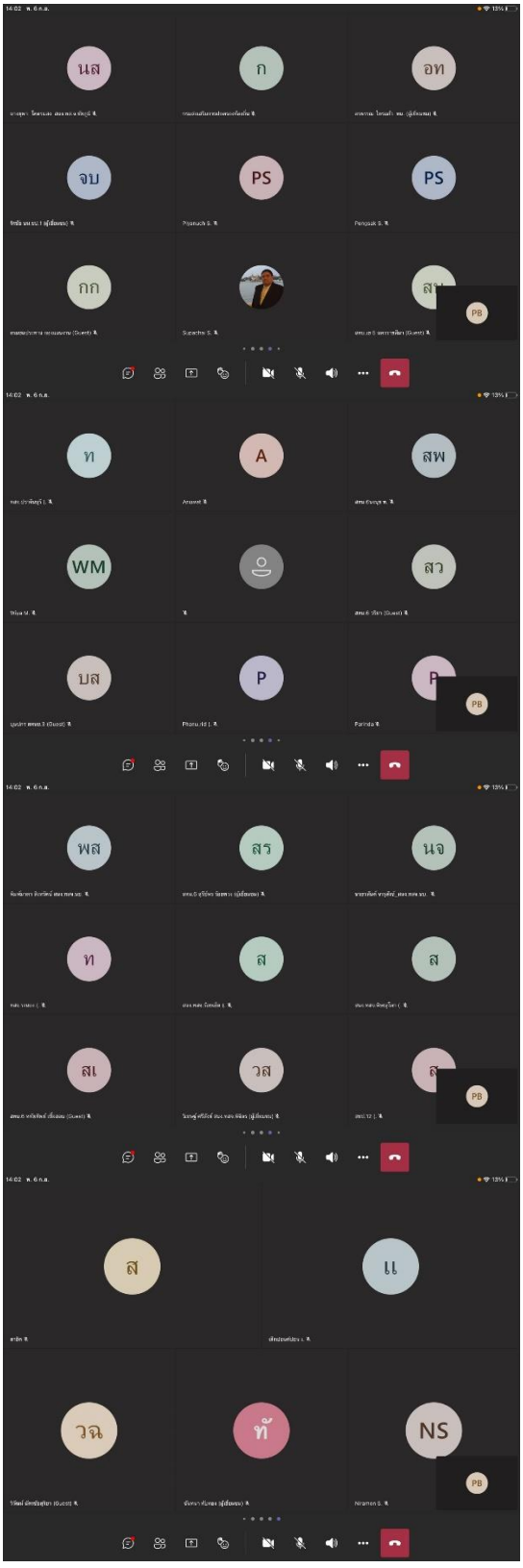
ณ โรงแรม century park hotel กรุงเทพมหานคร และผ่านระบบออนไลน์ด้วยโปรแกรม MS TEAM

การศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ
ของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสามตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4

ผู้เข้าร่วม

การประชุมกลุ่มย่อย : กลุ่มผู้ปฏิบัติ

การประชุมกลุ่มย่อย : กลุ่มผู้ปฏิบัติ วันพุธที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2566 ในรูปแบบไฮบริด ณ โรงแรม century park hotel กรุงเทพฯ และผ่านระบบออนไลน์ด้วยโปรแกรม MS TEAM โดยนายวีระ ขุนไชยรักษ์ รองอธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ เป็นผู้กล่าวเปิดงาน โดยมีจำนวนผู้เข้าร่วมการประชุมประมาณทั้งหมด 153 คน เข้าร่วมที่โรงแรม จำนวน 36 คน และเข้าร่วมออนไลน์ จำนวน 117 คน มีรายละเอียดดังแนบท้ายนี้

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
1	นายวีระ ขุนไชยรักษ์	รองอธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ	กรมทรัพยากรน้ำ
2	นางสาววิปัศยา ต๊ะผัด	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
3	นายศักรภพ แก้วพาที	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ	
4	นางสาวศิริวรรณ นาคะสุทธิ์	เจ้าพนักงานการเงินและบัญชีชำนาญงาน	
5	นายอภัยฑูรย์ สุวรรณชูจิต	วิศวกรโยธาชำนาญการพิเศษ	
6	นายอภิเดช เกิดถิ่น	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	
7	นายศรัญ มะศักดิ์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	
8	นางสาววันวิสา กินจิม	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	
9	นายอนุพงษ์ ชมภูเอี่ยม	เจ้าพนักงานโสตทัศนศึกษาปฏิบัติงาน	
10	นายมนตรี ทั่งสุวรรณ์	นายช่างโยธาอาวุโส	
11	นายเก่ง พุทธอรุณ	วิศวกรโยธาชำนาญการ	
12	นางสาวกุลพิฎย์ ปิยวชิรอัมพร	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	
13	นายเกรียงศักดิ์ บัวช้าง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
14	นายชวลิต เพชรภิรมย์	นายช่างโยธาชำนาญงาน	
15	นายชนินทร คงพันธุ์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
16	นายชนาวัชร อรุณรัตน์	ผู้อำนวยการส่วนแผนงานและประเมินผล	
17	นายณรงค์ มาเอียด	วิศวกรชำนาญการพิเศษ	
18	นางมณีกัญญา ไชยพิณ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
19	นายวสุวัตน์ แซ่จึง	วิศวกรโยธาปฏิบัติการ	
20	นางสาวอรพรรณ ไทรแก้ว	นิติกรปฏิบัติการ	กลุ่มนิติการ
21	นายธีระภัส พรหมศร	นิติกร	

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
22	นายอินทร บรรทม	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ	กองการจัดสรรน้ำ
23	นายปรียฉัตร ร่องแก้ว	วิศวกรปฏิบัติการ	กองยุทธศาสตร์และแผนงาน
24	คุณประภัทร วารีศรี	วิเคราะห์นโยบายและแผน	
25	นางสาววรรณรัตน์ อุ่นตระกูล	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	กองอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ
26	นายกิตติ จันทร์ส่อง	เลขานุการกรม	สำนักงานเลขานุการกรม
27	นางสาวกรรณิกา กลับกลาย	นักวิชาการเงินและบัญชีชำนาญการ	
28	คุณนิตยา ไทยด่อน	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	กรมป้องและบรรเทาสาธารณภัย
29	-	-	กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
30	ดร.จาริต ติงศภัทิย์	ผู้ทรงคุณวุฒิ	-
31	นายสิริโชค สุขกันต์	วิศวกรชำนาญการพิเศษ	กรมเจ้าท่า
32	นายวิวัฒน์ ฉัตรชัยสุริยา	วิศวกรโยธาชำนาญการ	กรมชลประทาน
33	นางสาวแพรวพรรณ คำโพธิ์	นิติกรปฏิบัติการ	กรมทรัพน้ำบาดาล
34	นางสาวอาทิตา จุ้ยจู่เอี้ยม	เลขานุการกรม	กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
35	นายชรินทร์ ทองสุข	รองผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา	กระทรวงมหาดไทย
36	วริษฐา ธนสัมบัณณ์	หัวหน้างานสารสนเทศทรัพยากรน้ำ	การประปาส่วนภูมิภาค
37	นางสาวปริณดา กระโจมแก้ว	เศรษฐกร4	
38	นายเพชรินทร อรุณรัตน์	วศ.9	การไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ
39	นายอำนาจ ชูทอง	รองผู้ว่าราชการจังหวัดยะลา	จังหวัดยะลา
40	นางสาวปิยนุช สถาวร	นักวางแผนโครงการ	อีสท์วอเตอร์
41	นางจุติมา เปรมสมบัติ	เลขานุการคณะกรรมการลุ่มน้ำโขงเหนือ	ลุ่มน้ำโขงเหนือ
42	คุณดาวประกาย เรือนเงิน	เลขานุการคณะกรรมการลุ่มน้ำปิง	ลุ่มน้ำปิง
43	นางสาวจุฑาศิริ ฉายสำเภา	สถาบันน้ำและสิ่งแวดล้อมเพื่อความยั่งยืน	สอท.
44	นางสาวจิรัชญา มีสง่า	เจ้าหน้าที่	สำนักกฎหมายและที่ดิน กรมชลประทาน
45	นางกาญจนาภรณ์ พลายชุม	นิติกรชำนาญการพิเศษ	
46	นายจิรชัย พัฒนพงศา	หัวหน้าฝ่ายบริหารจัดการน้ำ	สำนักงานชลประทานที่ 1
47	นายคณยศ กาวิละ	วิศวกรชลประทานชำนาญการ	สำนักงานชลประทานที่ 2

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
48	นายธีระพล อินชัน	วิศวกรชลประทานชำนาญการพิเศษ	สำนักงานชลประทานที่ 4
49	นายสุวภัทร โกษาแสง	วิศวกรชลประทานชำนาญการ	สำนักงานชลประทานที่ 5
50	นางสาววิจิตรา พระโพธิ์	นายช่างชลประทาน	
51	นายกฤษณะชัย จันทรกอง	วิศวกรชลประทานชำนาญการ	สำนักงานชลประทานที่ 6
52	นายวุฒิชัย ศรีทอง	ผู้อำนวยการส่วนแผนงาน	สำนักงานชลประทานที่ 7
53	นายประสพโชค มั่งจิตร	ผู้อำนวยการส่วนบริหารจัดการน้ำ	สำนักงานชลประทานที่ 9
54	นายณัฐพล ชูชีพ	หัวหน้าฝ่ายบริหารจัดการน้ำ	
55	นายกิตตินันท์ ขวัญใจ	นายช่างชลประทาน	
56	นางสาวสุธิดา ชารัมย์	นายช่างชลประทาน	
57	นายสุประวัติ ชยาทิกุล	วิศวกรชลประทานชำนาญการ	สำนักงานชลประทานที่ 10
58	นายเฉลิมพล ทองน้อย	วิศวกรชลประทานชำนาญการพิเศษ	สำนักงานชลประทานที่ 11
59	นางสาวสโรชา ช่วงชู	หัวหน้าฝ่ายโครงการพิเศษ ส่วนแผนงาน	สำนักงานชลประทานที่ 12
60	นายอภัยพงษ์ อภัยราช	วิศวกรชลประทานปฏิบัติการ	สำนักงานชลประทานที่ 13
61	นายอุดร พรมปา	หัวหน้าฝ่ายบริหารจัดการน้ำ	สำนักงานชลประทานที่ 14
62	นายจริยุทธ จตุรภัทร	ผู้อำนวยการส่วนบริหารจัดน้ำและบำรุงรักษา	
63	นายสันติชาย พุ่มลืมคิด	นายช่างชลประทาน	
64	นายปิยวัฒน์ เพชรฤทธิ์	ปบ.ชป.15	สำนักงานชลประทานที่ 15
65	นายมาโนช โภชนสมบูรณ์	ผู้อำนวยการส่วนบริหารจัดการน้ำ	สำนักงานชลประทานที่ 17
66	นายนิธิวุฒิ ระวิวรรณ	ผู้อำนวยการ	สนง.ทสจ.กระบี่
67	นายปรีชา ทองนวล	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	
68	นายสุรชิต บัวทอง	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	สนง.ทสจ.กาญจนบุรี
69	นายอัครพงษ์ เขียวแจ่ม	ผู้อำนวยการ	สนง.ทสจ.ขอนแก่น
70	นายวีระชัย สินธ์ประสิทธิ์	นายช่างเทคนิคปฏิบัติงาน	สนง.ทสจ.จันทบุรี
71	นายชัชวาล แก้วพูลศรี	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	สนง.ทสจ.ฉะชิงเทรา
72	นายยุทธวัส พิรุณสาร	ธุรการ	
73	นายชนินทร สิขัณฑกนาค	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	สนง.ทสจ.ชลบุรี
74	นางกมลวรรณ อ่ำบุญ	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	สนง.ทสจ.ชัยนาท
75	นายชัยพร ชูชื่น	นายช่างเทคนิคปฏิบัติงาน	
76	นางยุพา โคตรแสง	เจ้าพนักงานทรัพยากรธรณีปฏิบัติงาน	สนง.ทสจ.ชัยภูมิ

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
77	คุณวรันญาพัชร มาฆะเซ็นต์	ผู้อำนายการส่วนทรัพยากรน้ำ	
78	ผู้แทน	-	สนง.ทสจ.ชุมพร
79	นายชนาวิทย์ โกมาสังข์	นายช่างเทคนิคปฏิบัติงาน	สนง.ทสจ.ตราด
80	นายเจริญ ปิงเมือง	นายช่างเทคนิคชำนาญงาน	สนง.ทสจ.เชียงราย
81	นายสมประสงค์ ว่องไว	เจ้าพนักงาน	
82	นายสาธิต มณฑาทิพย์	ผู้อำนวยการ	สนง.ทสจ.ตาก
83	นางฉันทนา ทับทอง	เจ้าพนักงานทรัพยากรธรณีชำนาญงาน	
84	นางสาวพิมพ์มาดา สิงหรัตน์	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมปฏิบัติการ	สนง.ทสจ.นครนายก
85	คุณจุฑารัตน์ วรสาร	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	สนง.ทสจ.นครพนม
86	นางสาววรรณา นาคกายสิทธิ์	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	สนง.ทสจ.นครศรีธรรมราช
87	นายวสันต์ จารุศังข์	ผู้อำนวยการทรัพยากรน้ำ	สนง.ทสจ.นนทบุรี
88	นายอมรรัตน์ ทองนรินทร์	นักวสิ่งแวดล้อมชำนาญการ	สนง.ทสจ.นราธิวาส
89	นางสาวนลินธีรา ทองรัตน์	เจ้าพนักงาน	สนง.ทสจ.ปทุมธานี
90	คุณกิ่งกาญจน์ ท่าหิน	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน	สนง.ทสจ.ปราจีนบุรี
91	นายชัยนิรุจน์ มะลิวัลย์	ผู้อำนวยการ	สนง.ทสจ.ปัตตานี
92	นายศุภชัย ศรีพรหม	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	
93	นางพรทิพย์ นาควิโรจน์	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	สนง.ทสจ.พัทลุง
94	นายวิเชษฐ์ ศรีสังข์	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	สนง.ทสจ.พิจิตร
95	นายปิยเมศร์ เดชบุญ	นายช่างเทคนิคปฏิบัติงาน	สนง.ทสจ.พิษณุโลก
96	นางวิริยา อาษานอก	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	สนง.ทสจ.แพร่
97	นายศักดิ์ชัย โปร่งพันธ์	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน	สนง.ทสจ.ภูเก็ต
98	นายใจคิด วงศ์พิพันธ์	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	สนง.ทสจ.มหาสารคาม
99	นายพานิช สุวรรณรักษ์	นายช่างเทคนิคปฏิบัติงาน	สนง.ทสจ.มุกดาหาร
100	นายพิงค์พันธ์ คำนา	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	
101	นายวุฒิเดช ศรีสุภะ	นานช่างเทคนิคอาวุโส	สนง.ทสจ.แม่ฮ่องสอน
102	นายณัฐพงศ์ พลไชย	เจ้าพนักงานธุรการ	สนง.ทสจ.ยโสธร
103	นางสุไลลา อาลี	เจ้าพนักงานทรัพยากรธรณีชำนาญงาน	สนง.ทสจ.ยะลา
104	นายศราวุฒิ วรแสง	เจ้าพนักงาน	สนง.ทสจ.ร้อยเอ็ด
105	นายปกรณ์ จริยสุทธิศิริ	นายช่างเทคนิคปฏิบัติงาน	สนง.ทสจ.ระนอง

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
106	นายเอกภพ ภาเรือง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	สนง.ทสจ.เลย
107	นายชิณวัตร แก้วทอง	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	สนง.ทสจ.สงขลา
108	นายพรศักดิ์ นุรักษ์ภักดี	เจ้าพนักงานป่าไม้อาวุโส	สนง.ทสจ.สตูล
109	นางสาวชลธิชา จันทร์เจียม	นักวิชาการทรัพยากรธรณีชำนาญการ	สนง.ทสจ.สมุทรสาคร
110	นายภาณุวัฒน์ ชาติยาภา	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมปฏิบัติการ	
111	นายสันติ สุขเกษม	นายช่างเทคนิคชำนาญงาน	สนง.ทสจ.สระแก้ว
112	นายอรุณโรจน์ สมิเปรม	นายช่างเทคนิคปฏิบัติงาน	สนง.ทสจ.สระบุรี
113	นายรณชัย ปิ่นแก้ว	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	สนง.ทสจ.สิงห์บุรี
114	นายเจริญศักดิ์ ชมภูพล	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำบาดาล	สนง.ทสจ.สุราษฎร์ธานี
115	นายสุชาติ ลิ้มยานนท์	นายช่างเทคนิคชำนาญงาน	สนง.ทสจ.สุรินทร์
116	นายณรงค์พร ดูดดื่ม	ผู้อำนวยการ	สนง.ทสจ.อ่างทอง
117	นายนราธิป คลังทอง	นายช่างเทคนิคชำนาญงาน	สนง.ทสจ.อำนาจเจริญ
118	นายชัยพิชิต สอนสมนึก	ผู้อำนวยการ	สนง.ทสจ.อุดรธานี
119	นายพีระพงศ์ ยะชะระ	นายช่างเทคนิคชำนาญงาน	สนง.ทสจ.อุตรดิตถ์
120	นายศราวุธ เขื่อนแข	นายช่างเทคนิคอาวุโส	สนง.ทสจ.อุทัยธานี
121	-	-	สนง.ทสจ.เชียงใหม่
122	-	-	สนง.ทสจ.ลำปาง
123	นางเกสนีย์ ทรัพย์โชคอนันต์	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	สนง.ทสจ.สมุทรปราการ
124	นายสาธิต จันทราสา	วิศวกรโยธาชำนาญการ	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 2
125	นายธีรภัทร์ ยตะโคตร	เจ้าพนักงาน	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 3
126	นายศิริศักดิ์ ประทุมวรรณ		สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 3
127	นายพีระพล เอี่ยมสอาด	วิศวกรชำนาญการพิเศษ	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 5
128	นางสุรีย์พร ร้อยพวง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 6
129	นางสาวหทัยทิพย์ เชื้อสอน	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	
130	นางสาวนงนุช พรมมาพงษ์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
131	นางวริยา สจิรวัฒนากุล	ผู้อำนวยการส่วนการจัดสรรน้ำ	
132	คุณสุรีรัตน์ คงตาล	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 9
133	นายสิทธิชัย ปริญญาขจร	ผู้อำนวยการส่วนการจัดสรรน้ำ	
134	นางพรรณรัตน์ ยิ้มประเสริฐ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 10

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
135	นายอภิรักษ์ พิณพิพัฒน์	วิศวกรปฏิบัติการ	
136	นายธีรภัทร โชคสุชาติ	วิศวกรชลประทานปฏิบัติการ	สทนช.
137	นายธนดล อุตสาคต	เจ้าพนักงาน	สทนช. ภาค 1
138	นายบุษปกร ขันติธีระกวี	วิศวกรชลประทานชำนาญการ	สทนช.ภาค 3
139	นายชุติพนธ์ ปัญญาดี	เจ้าพนักงาน	สทนช.ภาค 4
140	นายชัยสิทธิ์ ขวัญเกื้อ	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านกฎหมาย	สำนักงานเลขานุการกรม
141	นายพงศกร ศิริสิงห์อำไพ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน	สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
142	นายอาทิตย์ มลิทอง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
143	นายอกนิษฐ์ จันทร์ศิริ	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ	สำนักงานสิ่งแวดล้อมและควบคุมมลพิษที่ 2
144	นายพูน แจ่มใส	เจ้าพนักงานป่าไม้ชำนาญงาน	สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 สาขาแพร่
145	นายไกรศร สังฆจันทร์	ผู้อำนวยการส่วนวิชาการ	สำนักทรัพยากรน้ำบาดาล เขต 1
146	คุณณฤดี สายกระสินธุ์	นักธรณีวิทยาปฏิบัติการ	สำนักทรัพยากรน้ำบาดาล เขต 2
147	นายวชิรพงษ์ ขยันเยี่ยม	เจ้าพนักงาน	
148	-	-	สำนักทรัพยากรน้ำบาดาล เขต 5
149	คุณนิสา กันธิยะ	ผู้อำนวยการส่วนแผนงาน	สำนักทรัพยากรน้ำบาดาล เขต 7
150	นายธนิต จีนกูล	นายช่างเทคนิคชำนาญงาน	
151	นายชาญชัย อมรพิพัฒน์	นายช่างเทคนิคชำนาญงาน	สำนักทรัพยากรน้ำบาดาล เขต 9
152	นายกนต พิริยปุณกร	นักธรณีวิทยาชำนาญการ	สำนักทรัพยากรน้ำบาดาล เขต 12
153	นายชาติศิริ ศิลา	นักวิชาการทรัพยากรธรณีปฏิบัติการ	

ภาคผนวก ง
การประชุมรับฟังความคิดเห็น เชิงปฏิบัติการในระดับภูมิภาค

ภาคผนวก ง

การประชุมรับฟังความคิดเห็น เชิงปฏิบัติการในระดับภูมิภาค

โครงการ “การศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4”

---

1. หลักการและเหตุผล

กรมทรัพยากรน้ำมีภารกิจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4 การจัดสรรน้ำและการใช้น้ำ ประกอบด้วย (1) ออกใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม (2) ออกหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอรับใบอนุญาตการใช้น้ำ (3) เรียกเก็บค่าใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กฎกระทรวงกำหนด และ (4) การตรวจสอบและควบคุมการใช้ทรัพยากรน้ำ และตามหมวด 4 มาตรา 50 กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามที่ไม่ใช่น้ำจากทางน้ำชลประทานตามกฎหมายว่าด้วยการชลประทานและไม่ใช่น้ำบาดาลตามกฎหมายว่าด้วยน้ำบาดาล

กรมทรัพยากรน้ำตระหนักดีว่ามีปัจจัยในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำและการอนุญาตการใช้น้ำหลายประการ อาทิ (ก) พฤติกรรมการใช้หรือการบริโภคทรัพยากรน้ำของผู้ใช้น้ำแต่ละประเภทหรือแต่ละกิจกรรมมีความหลากหลาย (ข) ความพร้อมในเชิงเศรษฐศาสตร์ของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม เช่น ภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นของผู้ใช้น้ำ มูลค่าประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้น้ำ การวางแผนการใช้น้ำในระยะยาว ฯลฯ (ค) การเกิด Disruptive Technology ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงค่าใช้จ่ายต้นทุนในการจัดหาและจัดส่งน้ำ และ (ง) การเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายของรัฐบาล เช่น แผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนโยบายระดับกระทรวงต่างๆ เป็นต้น

ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินงานตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ตามภารกิจที่กรมทรัพยากรน้ำได้รับมอบหมายมีประสิทธิภาพมากขึ้น มีการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่เหมาะสมโดยเป็นราคาที่มีความชัดเจนโปร่งใสและเป็นธรรมต่อผู้ใช้น้ำ ผู้ประกอบการและผู้บริโภคทรัพยากรน้ำสาธารณะ กรมทรัพยากรน้ำจึงเล็งเห็นความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการโครงการจ้างที่ปรึกษาเพื่อศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4 และกำหนดการประชุมรับฟังความคิดเห็นระดับภูมิภาคเพื่อให้ข้อมูลและรับฟังความคิดเห็นต่อแนวทางในการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ การจัดเก็บค่าใช้น้ำ กลไกการบริหารจัดการค่าใช้น้ำที่เรียกเก็บ และงานตามภารกิจที่เกี่ยวกับการควบคุม ดูแล การจัดสรรน้ำมีประสิทธิภาพ ต่อไป

2. วัตถุประสงค์การประชุมรับฟังความคิดเห็นระดับภูมิภาค

1. เพื่อนำเสนอผลการศึกษาแนวทางในการจัดทำนโยบายโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่โปร่งใสและเป็นธรรม กลไกการบริหารจัดการค่าใช้น้ำที่ถูกเรียกเก็บจากผู้ใช้น้ำที่เหมาะสม และขั้นตอนการจัดทำนโยบายภายในระยะเวลา 5 ปี
2. เพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ
3. เพื่อรับฟังข้อกังวลและความท้าทายจากบริบทของสังคมและข้อจำกัดของทรัพยากรที่แตกต่างกันแต่ละภูมิภาค

3. สรุปการนำเสนอแนะนำข้อมูลระดับภูมิภาค โดยแบ่งออกเป็น 6 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แนะนำโครงการ

โดย รศ.ดร.นิรมล สุธรรมกิจ ผู้จัดการโครงการฯ

พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561

พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 มีวัตถุประสงค์ในการสร้างการตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากร ซึ่งการรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.) กรมทรัพยากรน้ำ ฯลฯ พบว่าการใช้น้ำผิวดินส่วนใหญ่ของประเทศไทยถูกใช้เพื่อการเกษตร เพื่อการอุตสาหกรรมและภาคบริการ ตามลำดับ และพบว่าการใช้น้ำมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2563 ซึ่งแหล่งน้ำที่สำคัญประกอบด้วยน้ำบาดาลและน้ำท่า ในส่วนของน้ำบาดาลได้มีพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำบาดาล ปี พ.ศ.2520 และมีการดูแลและกำหนดให้มีการจัดเก็บค่าน้ำ ในส่วนของน้ำท่าสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน ได้แก่ (1) น้ำชลประทาน อยู่ภายใต้พรบ. ชลประทานหลวง พ.ศ.2485 (มีการกำหนดค่าน้ำเอาไว้) และ (2) น้ำท่านอกเขตชลประทาน ซึ่งครอบคลุมถึงพรบ.ทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561

การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำจะต้องใช้มาตรา 49 ซึ่งประกอบด้วย 1) มีการตั้งหลักเกณฑ์เพื่อกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม 2) หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการเรียกเก็บ ลดหย่อน หรือยกเว้นค่าใช้น้ำ ทั้งนี้จะกำหนดให้แตกต่างกันโดยคำนึงถึงกิจกรรม ลักษณะ หรือปริมาณของการใช้น้ำในแต่ละประเภทและในแต่ละลุ่มน้ำ โดยผู้ที่รับผิดชอบการออกหลักเกณฑ์ทั้ง 2 ข้อข้างต้น คือ กรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นการศึกษาคู่ขนานกับ กนช. หรือ สทนช. ที่จะมีการศึกษาในด้านนี้ อีกทั้งทรัพยากรน้ำที่การศึกษานี้มุ่งเน้นเป็นแหล่งน้ำสาธารณะซึ่งมีโครงสร้างที่แตกต่างจากทรัพยากรน้ำบาดาลและทรัพยากรน้ำชลประทาน หลักเกณฑ์จึงอาจมีความแตกต่างกัน อีกทั้งงานศึกษาในครั้งนี้เกี่ยวข้องกับการใช้น้ำประเภทที่ 2 และ 3 เท่านั้น

1. การใช้น้ำประเภทที่ 2 มีการแบ่งตามประเภทผู้ใช้ ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การผลิตพลังงานไฟฟ้า การประปาและกิจการอื่น
2. การใช้น้ำประเภทที่ 3 จะเน้นการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อกิจการขนาดใหญ่ ที่ใช้น้ำปริมาณมากหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบข้ามลุ่มน้ำ หรือครอบคลุมพื้นที่อย่างกว้างขวาง

ใครคือผู้จ่ายค่าใช้น้ำตามมาตรา 50 (ภายใต้กรมทรัพยากรน้ำ)

ผู้สูบน้ำที่เป็นไปเพื่อการใช้น้ำประเภทที่ 2 เพื่อการประปา เพื่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และไฟฟ้า จากแม่น้ำสายหลัก 22 ลุ่มน้ำ แหล่งน้ำสาธารณะ ทะเล และคลองสาธารณะ การสูบน้ำโดยตรงจากแหล่งน้ำข้างต้นจะต้องขออนุญาตก่อน หากมีการสูบน้ำมาใช้ตามอัธยาศัยโดยไม่ได้ขออนุญาตจะถือว่าผิดกฎหมาย ทั้งนี้เมื่อทรัพยากรน้ำถูกนำไปใช้แล้วและนำไปใช้ประโยชน์ต่อ ส่วนของการส่งต่อน้ำที่ถูกใช้แล้วจะไม่เกี่ยวข้องหรือเข้าข่ายตามมาตรา 50 กล่าวคือ พรบ. ฉบับนี้ให้ความสำคัญกับผู้ที่ใช้น้ำดิบจากแหล่งน้ำสาธารณะโดยตรงเท่านั้น ส่วนคนอื่นไม่ใช่การใช้น้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะแต่เป็นการส่งต่อน้ำไปเรื่อย ๆ เท่านั้น ตามมาตรา 50 เรียกผู้จ่ายค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามที่ไม่ใช่น้ำจากทางน้ำชลประทาน ตามกฎหมายว่าด้วยการชลประมานและไม่ใช่น้ำบาดาลตามกฎหมายว่าเวยน้ำบาดาล เพราะจะมีค่าใช้น้ำประเภทอื่นด้วย เช่น ค่าใช้น้ำบาดาล ค่าใช้น้ำชลประทาน และค่าใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งจะต้องขออนุญาตใช้น้ำตามมาตรา 43 ถึง 46

กรอบแนวคิดในการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ

- **กรอบแนวคิดเรื่อง "ปัจจัยกำหนดอัตรา" ค่าใช้น้ำ**

น้ำเป็นเศรษฐทรัพย์ (มีค่า มีราคา) โดยเฉพาะน้ำที่อยู่ในระบบคันคลองเพราะต้องมีการบำรุงดูแลรักษา แม้แต่ฝนที่ตกลงมาลงคลองก็มีราคาเช่นกันเพราะมีการแย่งกันใช้ แต่หากว่าที่บ้านมีบ่อเก็บน้ำฝน กรณีเช่นนี้ก็ถือเป็นเศรษฐทรัพย์เช่นกันเพียงแต่อยู่ในบ่อส่วนบุคคล ไม่ใช่แหล่งน้ำสาธารณะ ดังนั้นเมื่อน้ำมีคุณค่ามีราคาแม้ว่าจะเป็นสินค้าสาธารณะก็ตาม และมีความต้องการใช้น้ำที่เพิ่มขึ้น จึงต้องช่วยกันดูแลรักษาและลดการใช้น้ำอย่างฟุ่มเฟือย การจะเก็บรักษาน้ำในคลอง หรือการบำรุงลอกคลองเพื่อให้มีความจุของน้ำในคลองมากขึ้นไม่ตื้นเขินจำเป็นต้องใช้เงินมากขึ้น มีการนำเงินจากภาษีมาใช้เพื่อการบำรุงรักษามากขึ้นแทนที่จะนำเงินไปพัฒนาส่วนอื่นๆ แสดงถึง**ต้นทุนที่สูงขึ้น** และเมื่อมีการสูญเสียพื้นที่ป่าระบบนิเวศหายไปจำเป็นต้องพิจารณาด้าน**การบริหารจัดการมากขึ้น** ฉะนั้นน้ำยิ่งมีค่ามีราคาขึ้น การบริหารจัดการให้เกิดการใช้น้ำอย่างประหยัดเป็นต้องมีคนตรวจสอบ เช่น คลองชลประทานต้องมีคนติดตามว่ามีการลักลอบเปิดประตูน้ำหรือไม่ มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อให้ผลผลิตมากขึ้นโรงงานต้องพิจารณาการใช้น้ำอย่างไรให้คุ้มค่า อีกปัจจัยสำคัญคือ**ความโปร่งใส** สามารถชี้แจงได้ถึงที่มาของอัตราค่าน้ำ ตรวจสอบได้ รวมทั้งมีข้อมูลพื้นฐานและปรับปรุงได้ตามความเหมาะสม **ความสมดุลน้ำ** น้ำมีราคาและคุณค่าของฤดูแล้ง ฤดูฝน หรือฤดูน้ำหลาก จึงจะต้องมีการจัดสรรน้ำให้เหมาะสมมีการประหยัดน้ำตามเวลาซึ่งอาจจะไม่จำเป็นต้องใช้อัตราค่าใช้น้ำ หรือเรียกเก็บค่าใช้น้ำก็ได้หากมีการบริหารน้ำได้ แต่ถ้าเมื่อไรที่บริหารไม่ได้ก็ต้องเก็บค่าใช้น้ำเช่นนี้เป็นต้น เพื่อสะท้อนการหามาได้ยากของน้ำ

- **กรอบแนวคิดเรื่อง "โครงสร้างอัตรา" ของค่าใช้น้ำ**
    - ประเภทการใช้น้ำ เช่น การใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ตาม พ.ร.บ. ทรัพยากรน้ำ เป็นต้น
    - ปริมาณการใช้น้ำ โดยอาจมีโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่แต่ต่างกันระหว่างการใช้น้ำในปริมาณน้อยกับการใช้น้ำในปริมาณมาก
    - นโยบายทางสังคมและนโยบายทางเศรษฐกิจอันส่งผลต่อการจัดหาน้ำและอนุรักษ์แหล่งน้ำสาธารณะ เช่น การอนุรักษ์น้ำสะอาดจะต้องเก็บค่าใช้น้ำในอัตราที่สูง เพื่อสะท้อนให้เกิดการเปลี่ยนพฤติกรรมใช้น้ำที่ดีขึ้น
    - การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยเน้นความเป็นธรรม (ระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำ หรือ ประเภทกิจการ หรือ ระหว่างสาขาการผลิตที่มีคุณลักษณะแตกต่างกัน)
    - สมดุลน้ำของแต่ละแหล่งน้ำมีปริมาณแตกต่างกัน ในการมองสมดุลน้ำจะต้องนำภาคเกษตรมาพิจารณาร่วมด้วย หากแบ่งให้ภาคเกษตรแล้วจะคงเหลือในภาคอุตสาหกรรมและบริการปริมาณเท่าใด ฉะนั้นในบริบทลุ่มน้ำ 22 ลุ่มน้ำของประเทศไทยย่อมแตกต่างกัน บริบทลุ่มน้ำอาจเป็นไปได้ว่าอัตราค่าใช้น้ำจะแตกต่างกัน
    - Carrying Capacity คือผู้ใช้น้ำย่อมมีสารมลพิษทิ้งลงมาจากน้ำทิ้งแม้ว่าจะควบคุมตามมาตรฐานโรงงานแล้วก็ตาม แต่มีลักษณะของการสะสม เช่น แม่น้ำท่าจีนทุกโรงงานปล่อย BOD (Biochemical Oxygen Demand) หรือ DO (Dissolved Oxygen) ตามมาตรฐานกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติกำหนด หรือกรมโรงงานกำหนดทุกอย่าง แต่ปรากฏว่าน้ำยังดำน้ำและเน่า เนื่องจากมีค่า BOD เกินค่ามาตรฐาน เพราะ Carrying Capacity ซึ่งอาจจะเป็นตัวกำหนดให้กิจการบางกิจการเสียค่าน้ำที่แพงกว่าคนอื่น หากกฎหมายมลพิษทางน้ำยังไม่กำหนดออกมา และต้องทำงานควบคู่ไปกับกรมควบคุมมลพิษ กรมควบคุมมลพิษมีแนวคิดที่จะมีใบอนุญาตในการทิ้ง BOD, COD ในอนาคตจะมีโควตาการปล่อยมลพิษ ในภาคตะวันออกและภาคกลางพบปัญหาน้ำเค็มรุก มีปัญหาไม่มีน้ำจืดผลักดันน้ำเค็ม ก็สามารถใช้ระบบ Carrying Capacity ทำให้โครงสร้างของอัตราต่างกันได้ตามกรอบแนวคิดดังกล่าว

ส่วนที่ 2 ความก้าวหน้าผลการดำเนินงานจัดทำอนุบัญญัติภายใต้พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ที่อยู่ภายในความรับผิดชอบของกรมทรัพยากรน้ำ
โดย นายณัฐพงษ์ ณ พัทลุง นิติกรชำนาญการพิเศษ กลุ่มนิติการ กรมทรัพยากรน้ำ

มาตราที่เป็นหัวใจสำคัญของพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 คือ

1. มาตรา 3 กล่าวถึงการจัดสรร การใช้ การพัฒนา พัฒนาการบริหารจัดการการบำรุงรักษาการฟื้นฟูการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ และสิทธิในน้ำให้เป็นไปตามที่ พรบ. ฉบับนี้กำหนดเว้นแต่กรณีที่กฎหมายใดได้กำหนดให้ดำเนินตามกฎหมายเฉพาะนั้นเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งบทบัญญัติแห่ง พรบ.ฉบับนี้
2. มาตรา 4 นิยามของ **“น้ำ”** กล่าวถึงน้ำในบรรยากาศ น้ำผิวดิน น้ำใต้ดิน และน้ำทะเล **“ทรัพยากรน้ำ”** หมายถึงทรัพยากรน้ำสาธารณะ แหล่งต้นน้ำลำธาร แหล่งกักเก็บน้ำ คลองส่งน้ำ พื้นที่ทางน้ำหลาก ไม่ว่าจะเกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้น และให้หมายรวมถึงแหล่งน้ำระหว่างประเทศและแหล่งน้ำต่างประเทศที่ประเทศไทยอาจนำมาใช้ประโยชน์ได้ แต่ไม่หมายรวมถึงน้ำที่อยู่ในที่ดินของท่าน หรืออาณาเขตของเอกชน **“ทรัพยากรน้ำสาธารณะ”** หมายถึง น้ำในแหล่งน้ำที่ประชาชนใช้หรือที่สงวนไว้ให้ประชาชนใช้ร่วมกัน หรือโดยสภาพประชาชนอาจใช้ ประโยชน์ร่วมกัน และให้หมายความรวมถึง แม่น้ำ ลำคลอง ทางน้ำ บึง แหล่งน้ำใต้ดิน ทะเลสาบ น่านน้ำภายใน ทะเลอาณาเขต พื้นที่ชุ่มน้ำ แหล่งน้ำตามธรรมชาติอื่นๆ แหล่งน้ำที่รัฐจัดสร้างหรือพัฒนาขึ้นเพื่อให้ประชาชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน แหล่งน้ำระหว่างประเทศที่อยู่ภายในเขตประเทศไทยซึ่งประชาชนนำมาใช้ประโยชน์ได้ ทางน้ำชลประทานตามกฎหมายว่าด้วยการชลประทาน และน้ำบาดาลตามกฎหมายว่าด้วยน้ำบาดาล
3. มาตรา 5 เป็นลักษณะของผู้รักษาการทางกฎหมาย “ให้นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ กับออกกฎกระทรวง ระเบียบประกาศหรือคำสั่งเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่และอำนาจของตน” วรรคนี้จะพบว่ามีรัฐมนตรีรักษาการจำนวน 5 ท่าน เพราะในการทำงานของ พรบ. ฉบับนี้ จะกล่าวถึง 5 กระทรวงที่เกี่ยวข้อง และให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดค่าธรรมเนียมไม่เกินอัตราท้ายพระราชบัญญัตินี้ ลดหรือยกเว้นค่าธรรมเนียม ทั้งนี้ จะกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมให้แตกต่างกัน โดยคำนึงถึงขนาดหรือลักษณะของกิจการการใช้น้ำแต่ละประเภท ผลกระทบต่อประชาชน และความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจก็ได้ กฎกระทรวง ประกาศ และระเบียบนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้
4. หมวด 3 องค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ตาม มาตรา 9 ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ” เรียกโดยย่อว่า “กนช.” เป็นกรรมการระดับชาติที่จะกำหนดนโยบายในการบริหารจัดการน้ำทั่วประเทศตาม มาตรา 17 กนช. มีหน้าที่และอำนาจเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการบูรณาการเกี่ยวกับการใช้ การพัฒนา การบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การฟื้นฟู และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำให้เกิดความเป็นเอกภาพ และมาตรา 23 ให้สำนักงานทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของ กนช. และลุ่มน้ำและคณะกรรมการลุ่มน้ำตามมาตรา 25 เพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ให้มีการกำหนดลุ่มน้ำโดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา 22 ลุ่มน้ำ เพื่อเป็นการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำปริมาณน้ำในแต่ละลุ่มน้ำ เพื่อให้เกิดการจัดสรรให้เกิดประโยชน์ เช่น การจัดสรรน้ำให้ผู้ใช้น้ำประเภทที่ 1 2 และ 3

5. มาตรา 40 การจัดสรรน้ำของประเทศพึงคำนึงถึงน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค การรักษาระบบนิเวศ จารีตประเพณี บรรเทาสาธารณภัย การคมนาคม เกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยว ทั้งนี้ การจัดลำดับความสำคัญให้เป็นไปตามที่ กนช. กำหนด
6. มาตรา 41 การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ แบ่งเป็นสามประเภท คือ
   (1) การใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการดำรงชีพ การอุปโภคบริโภคในครัวเรือน การเกษตรหรือการเลี้ยงสัตว์เพื่อยังชีพ การอุตสาหกรรมในครัวเรือน การรักษาระบบนิเวศ จารีตประเพณี การบรรเทาสาธารณภัย การคมนาคม และการใช้น้ำในปริมาณเล็กน้อย ตามมาตรา 42 การใช้น้ำประเภทที่หนึ่งไม่ต้องขอรับใบอนุญาตการใช้น้ำและไม่ต้องชำระค่าใช้น้ำให้หน่วยงานของรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำข้อมูลการใช้น้ำประเภทที่หนึ่งที่อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบ และจัดส่งข้อมูลดังกล่าวต่อสำนักงาน ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ กนช. ประกาศกำหนด
   (2) การใช้น้ำประเภทที่สอง ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การผลิตพลังงานไฟฟ้า การประปาและกิจการอื่น ตามมาตรา 43 การใช้น้ำประเภทที่สองต้องได้รับใบอนุญาตจากอธิบดีกรมชลประทาน หรืออธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ หรืออธิบดีกรมทรัพยากรน้ำบาดาล แล้วแต่กรณี โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการลุ่มน้ำที่ทรัพยากรน้ำสาธารณะนั้นตั้งอยู่ ประเด็นสำคัญคือต้องผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการลุ่มน้ำก่อนเพราะคณะกรรมการลุ่มน้ำจะต้องจัดสรรความต้องการใช้น้ำในเขตลุ่มน้ำนั้นที่จะไม่กระทบต่อปริมาณน้ำในลุ่มน้ำ
   (3) การใช้น้ำประเภทที่สาม ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อกิจการขนาดใหญ่ที่ใช้น้ำปริมาณมาก หรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบข้ามลุ่มน้ำ หรือครอบคลุมพื้นที่อย่างกว้างขวาง ตามมาตรา 44 การใช้น้ำประเภทที่สามต้องได้รับใบอนุญาตจากอธิบดีกรมชลประทาน อธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ หรืออธิบดีกรมทรัพยากรน้ำบาดาล แล้วแต่กรณี โดยความเห็นชอบของ กนช. เนื่องจากเป็นการใช้น้ำปริมาณมากซึ่งอาจนำมาสู่ผลกระทบข้ามลุ่มน้ำได้

      ลักษณะหรือรายละเอียดการใช้น้ำแต่ละประเภทตาม (1) (2) และ (3) ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวงที่ออกโดยนายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของ กนช.
7. จากการประชุมล่าสุดการขออนุญาตใช้น้ำอาจจะพิจารณาแค่วัตถุประสงค์ของการใช้น้ำเท่านั้น ไม่พิจารณาปริมาณน้ำ ตามมาตรา 45 การขอรับใบอนุญาต การออกใบอนุญาต อายุใบอนุญาต การขอต่ออายุใบอนุญาต การโอนใบอนุญาต และการอนุญาต รวมทั้งการขอและการออกใบแทนใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนด ในกฎกระทรวงที่ออกโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ร่วมกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังมีมาตรา 50 ที่ต้องกำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภท 2 และประเภท 3 ที่ต้องอิงจากมาตรา 49 ซึ่งออกกฎกระทรวงโดยที่ออกโดยสำนักนายก
8. กฎหมายลำดับรองที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ หมวด 4 การจัดสรรน้ำและการใช้น้ำ และหมวด 6 การอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะ กฎหมายลำดับรองที่ออกตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4 การจัดสรรน้ำและการใช้น้ำ ที่กรมทรัพยากรน้ำดำเนินการ ได้แก่

(1) ยกร่างกฎกระทรวง จำนวน 2 ฉบับ คือ

- มาตรา 45 การอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่ 2 และ 3 : การขออนุญาตต้องเป็นกฎกระทรวงร่วมกันระหว่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กับกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากเป็นน้ำผิวดินเช่นเดียวกัน ฉะนั้นต้องใช้หลักเกณฑ์เดียวกันในการขออนุญาตฯ ร่างกฎกระทรวงการอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองและที่สาม พ.ศ. .... ตามหมวด 4 มาตรา 45 วรรคหนึ่ง กรมทรัพยากรน้ำ ได้ดำเนินการยกร่างกฎกระทรวงการอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองและที่สาม พ.ศ. .... ที่ผ่านการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้เสียเสร็จสิ้นแล้ว และได้เสนอร่างกฎกระทรวงฯ พร้อมด้วยรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายไปพร้อมกับร่างกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อการอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะ พ.ศ. ... ปัจจุบันอยู่ระหว่างการเสนอคณะกรรมการพัฒนากฎหมายกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- มาตรา 50 กำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่ 2 และ 3 : กรมทรัพยากรน้ำ ได้ดำเนินการยกร่างกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม พ.ศ. .... ที่ผ่านการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้เสียเสร็จสิ้นแล้ว แต่เนื่องจากกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำออกตามความในมาตรา 50 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 จะต้องอิงจากกฎกระทรวงตามมาตรา 49 มีผลทำให้กรมทรัพยากรน้ำต้องปรับแก้ร่างกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำฯ ให้สอดคล้องกับร่างกฎกระทรวงดังกล่าว ปัจจุบันอยู่ระหว่างเสนอกระทรวงและเสนอ ครม. ต่อไป

(2) ยกร่างประกาศกระทรวง จำนวน 1 ฉบับ คือ การแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามหมวด 4 การจัดสรรน้ำและการใช้น้ำ แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 เนื่องจากมีการกำหนดโทษทางอาญาจึงต้องมีพนักงานเจ้าหน้าที่ในการขับเคลื่อนและตรวจตราผู้ประกอบการว่าทำผิดหลักเกณฑ์ในการขออนุญาตใช้น้ำหรือไม่ หรือได้รับอนุญาตใช้น้ำแล้วหรือไม่ โดยขณะนี้ได้เสนอคณะกรรมการพัฒนากฎหมายกระทรวงฯ เพื่อพิจารณาแล้ว และเตรียมเสนอรัฐมนตรีลงนามต่อไป

(3) ประกาศกรมทรัพยากรน้ำ จำนวน 3 ฉบับ คือ

- มาตรา 47 แบบคำขอรับใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่ 2 และ 3 และแผนบริหารจัดการน้ำ : ประกาศกรมทรัพยากรน้ำ เรื่อง แบบคำขอรับใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามและแผนบริหารจัดการน้ำ พ.ศ. 2565 ตามมาตรา 47 วรรคหนึ่ง กรมทรัพยากรน้ำ ได้ดำเนินการนำประกาศกรมทรัพยากรน้ำ ลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2565 (เป็นเพียงประกาศเท่านั้นยังไม่มีการบังคับใช้จนกว่ากฎกระทรวงจะประกาศใช้)
- มาตรา 51 หลักเกณฑ์และวิธีการติดตั้งเครื่องมือวัดหรือประเมินปริมาณน้ำที่ใช้และการเก็บข้อมูลที่จำเป็นเพื่อการตรวจสอบ : ประกาศกรมทรัพยากรน้ำ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการติดตั้งเครื่องมือวัดหรือประเมินปริมาณน้ำที่ใช้และการเก็บข้อมูลที่จำเป็นเพื่อการตรวจสอบและควบคุมการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้รับใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม พ.ศ. 2565 ตามมาตรา 51 วรรคหนึ่งกรมทรัพยากรน้ำ ได้ดำเนินการนำประกาศกรมทรัพยากรน้ำ ลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2565 (เป็นเพียงประกาศเท่านั้นยังไม่มีการบังคับใช้จนกว่ากฎกระทรวงจะประกาศใช้)

- แบบใบรับคำขอ ใบอนุญาต คำขอต่ออายุใบอนุญาต คำขอโอนใบอนุญาต คำขอรับใบแทนใบอนุญาต และแบบอื่นๆ ตาม (ร่าง) การอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม พ.ศ. ... : ต้องอาศัยอำนาจตามร่างกฎกระทรวงการอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามตามมาตรา 45 จึงต้องรอจนกว่าร่างกฎกระทรวงการอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม พ.ศ. .... มีผลบังคับใช้ก่อนจึงจะดำเนินการประกาศในราชกิจจานุเบกษาได้

9. ร่างกฎกระทรวงการอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม พ.ศ. .... (อาศัยอำนาจตามมาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561) ประกอบด้วย 8 หมวด และบทเฉพาะกาล รวม 33 ข้อ เป็นกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขอใบอนุญาต เช่น การขอใบอนุญาต การอายุใบอนุญาต การโอนใบอนุญาต และการอนุญาต เป็นต้น

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ และแนวทางการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ

โดย ผศ.ดร. อนิณ อรุณเรืองสวัสดิ์ นักวิจัย

ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม

ปัจจัยที่ 1 คือ ต้นทุนในการบริหารจัดการน้ำ การบริหารจัดการน้ำ ปรับปรุง และฟื้นฟูแหล่งน้ำ สร้างความมั่นคงของน้ำในภาคการผลิต แก้ไขปัญหาภัยแล้งและอุทกภัย รวมถึงการรักษาสมดุลระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำ ในส่วนของต้นทุนในแต่ละลุ่มน้ำจะมีต้นทุนที่แตกต่างกัน โดยลุ่มน้ำท่าจีนมีต้นทุนในการบริหารจัดการน้ำ 2.382 บาท/ลูกบาศก์เมตร และค่าเฉลี่ยของทั้ง 22 ลุ่มน้ำโดยเฉลี่ยประมาณ 0.37 บาท/ลูกบาศก์เมตร เมื่อพิจารณาตามหลักความเป็นธรรมแล้ว อัตราค่าใช้น้ำก็ควรจะมีความแตกต่างกันระหว่างลุ่มน้ำ จึงเป็นไปได้ว่าลุ่มน้ำที่มีต้นทุนในการบริหารจัดการน้ำน้อยก็ควรจะมีอัตราค่าใช้น้ำที่น้อยกว่าลุ่มน้ำที่มีต้นทุนในการบริหารจัดการมาก ซึ่งจะส่งผลต่อการตัดสินใจในการตั้งโรงงานที่ลุ่มน้ำที่มีต้นทุนบริหารจัดการน้อยกว่า ขณะที่อีกแนวคิดหนึ่งคือไม่ควรที่จะแยกกันตามลุ่มน้ำ ทุกคนควรจะมีสิทธิในการเข้าถึงการใช้น้ำจึงควรนำต้นทุนมารวมหารเฉลี่ยและคิดอัตราเท่ากันในทุก ๆ ลุ่มน้ำ ซึ่งก็เป็นแนวทางที่สามารถเกิดขึ้นไปได้ **สำหรับปัจจัยที่ 1 ต้องใช้ข้อมูลต้นทุนการจัดการน้ำ เพื่อสะท้อนอัตราค่าใช้น้ำที่แตกต่างกันในแต่ละลุ่มน้ำ**

ปัจจัยที่ 2 เพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ ต้นน้ำ-ปลายน้ำ ปริมาณน้ำจะมากหรือน้อย และคุณภาพของน้ำจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับต้นน้ำ จึงมีแนวคิดเรื่องการจัดเก็บค่าอนุรักษ์เพื่อจ่ายชดเชยให้แก่คนที่อยู่ต้นน้ำเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำและยังคงมีน้ำใช้ไปตลอด **สำหรับปัจจัยที่ 2 ต้องใช้ข้อมูลต้นทุนการอนุรักษ์ เพื่อสะท้อนอัตราค่าใช้น้ำที่แตกต่างกันในแต่ละลุ่มน้ำ**

ปัจจัยที่ 3 แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ "ต้นทุนผลกระทบภายนอก" คือ การดึงน้ำออกจากแม่น้ำลำคลอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปริมาณมาก ๆ อาจจะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทำให้ตลิ่งพัง หรืออาจจะทำให้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อความหลากหลายทางชีวภาพ หรือปริมาณน้ำลดลง สิ่งเหล่านี้เป็นผลกระทบที่เกิดกับสังคม ซึ่งผู้ใช้น้ำอาจจะไม่ได้คำนึงถึงตามหลักการในแง่ของสังคมโดยรวมควรจะให้ผู้ใช้น้ำแบกรับภาระที่ก่อให้เกิดแก่สังคมด้วย **สำหรับปัจจัยที่ 3 ต้องใช้ข้อมูลต้นทุนการใช้น้ำซึ่งเป็นข้อมูลที่ประเมินได้ยาก** และหากไม่สามารถประเมินได้อย่างชัดเจน **อาจจะสะท้อนในรูปแบบของ Increasing block pricing** คือ ใช้น้อยอัตราต่อหน่วยน้อย แต่หากใช้มากอัตราต่อหน่วยย่อมสูง เพราะหากใช้น้ำปริมาณมากก็ย่อมมีความเป็นไปได้ที่จะสร้างผลกระทบภายนอกมากกว่า

จากทั้งสามปัจจัยดังกล่าวพบว่า ปัจจัยที่ 1 สามารถคำนวณเป็นตัวเลขที่ชัดเจนได้ ปัจจัยที่ 2 สามารถสอบถามความยินดีที่จะจ่ายเพื่อจะให้เกิดการอนุรักษ์ต้นน้ำ หรืออาจจะใช้ต้นทุนในการอนุรักษ์ต้นน้ำในการคำนวณ แต่ต้นทุน

ผลกระทบภายนอกคำนวณได้ยากขึ้นอยู่กับว่าจะรวมผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มไหนบ้างความชัดเจนจะน้อยกว่าสองปัจจัยแรก แต่เป็นสิ่งที่คำนวณได้และอาจจะคำนึงถึงในโครงสร้างปัจจัยค่าใช้น้ำ

ปัจจัยที่ 4 ผลประโยชน์จากการใช้น้ำสามารถสะท้อนความสามารถในการจ่าย หากได้ประโยชน์มากกว่าจะยินดีและสามารถจ่ายได้มากกว่า โดยอาจวัดจากมูลค่าผลผลิตที่ได้จากการใช้น้ำ 1 ลบ.ม. ในกิจการหรืออุตสาหกรรมต่าง ๆ ซึ่งภาคไฟฟ้าสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ 417.25 บาทต่อน้ำหนึ่งลูกบาศก์เมตร ส่วนของข้าวและสินค้าทางการเกษตรจะมีมูลค่าเพิ่มค่อนข้างต่ำต่อน้ำหนึ่งลูกบาศก์เมตร ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถใช้เป็นปัจจัยในการวางโครงสร้างอัตราค่าน้ำได้ และมีการใช้ในการวางโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำในปัจจุบัน เช่น โครงสร้างค่าน้ำของการประปามีการแบ่งเป็นภาคธุรกิจขนาดเล็กและภาคธุรกิจขนาดใหญ่ เป็นต้น **สำหรับปัจจัยที่ 4 ต้องการข้อมูลมูลค่าผลประโยชน์จากการใช้น้ำ จะต้องกำหนดประเภทอุตสาหกรรมให้ชัดเจน จะสามารถสะท้อนอัตราที่แตกต่างกันตามประเภทอุตสาหกรรม และช่วงปริมาณการใช้น้ำ**

ปัจจัยที่ 5 อัตราค่าน้ำสะท้อนความขาดแคลนน้ำ ในต่างประเทศช่วงหน้าแล้งมีการเก็บค่าน้ำในอัตราพิเศษ เนื่องจากน้ำไม่เพียงพอ หรืออีกมาตรการคือการ “ห้าม” ในประเทศแคนนาดาในช่วงที่น้ำแล้งห้ามใช้น้ำในบางกิจกรรม เช่น การล้างรถ หรือการลดน้ำจากสายยาง ซึ่งหากใช้มาตรการห้ามจะเกิดต้นทุนของการตรวจจับ ขณะที่การเพิ่มอัตราค่าใช้น้ำส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้น้ำ ใน พรบ. มีการกล่าวถึงช่วงน้ำแล้งหรือน้ำน้อยสามารถสะท้อนได้ว่าอาจจะมีการเก็บอัตราค่าใช้น้ำที่แตกต่างกันได้ **สำหรับปัจจัยที่ 5 ต้องมีข้อมูลความยืดหยุ่นของการใช้น้ำ ถ้าอยากจะเพิ่มค่าน้ำเพื่อลดการใช้น้ำ ต้องทราบเพิ่มเท่าไรจึงจะลดการใช้น้ำในช่วงหน้าแล้งจะได้อัตราที่มีความแตกต่างกันตามความรุนแรง**

ปัจจัยที่ 6 การใช้น้ำเพื่อการดำรงชีพ ประโยชน์สาธารณะ และนโยบายของรัฐ อาจจะมีการยกเว้นหรือลดหย่อน เช่น การใช้เพื่อดำรงชีพหรือใช้ในชีวิตประจำวันก็อาจจะเข้าข่ายประเภทที่ 1 ก็อาจจะไม่ต้องจ่ายค่าใช่น้ำ หรือกรณีบางพื้นที่รัฐอาจจะส่งเสริมการลงทุนโดยไม่เก็บค่าใช้น้ำ ถือเป็นนโยบายภาครัฐที่ยกเว้นได้

จากปัจจัยทั้ง 6 ประการ สามารถสะท้อนในรูปแบบของประเภทผู้ใช้น้ำได้ในระดับหนึ่ง ประเภทที่ 1 สะท้อนจากปัจจัยที่ 6 การใช้น้ำเพื่อการดำรงชีพ ชีพ ประโยชน์สาธารณะ ประเภทที่ 2 สะท้อนจากปัจจัยที่ 4 ผลประโยชน์จากการใช้น้ำ และประเภทที่ 3 สะท้อนจากปัจจัยที่ 3 ผลกระทบภายนอก มีความเป็นไปได้ว่ากิจการขนาดใหญ่ใช้น้ำปริมาณมากแล้วจจะเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสามารถสรุปลักษณะโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ ดังนี้

1. อัตราค่าใช้น้ำควรจะมีอัตราเดียวหรือไม่ หรือควรแตกต่างกัน 22 ลุ่มน้ำ
2. อัตราแบ่งเป็นช่วง โดยช่วงที่ Q1 ใช้น้ำปริมาณน้อยจะคิดแค่ต้นทุนในการบริหารจัดการน้ำมีอัตราค่าใช้น้ำต่ำสุด ช่วงที่ 2 ใช้น้ำจากปริมาณ Q1 ขึ้นไปแต่ใช้น้อยกว่า Q2 จะพิจารณาต้นทุนการอนุรักษ์เพิ่มเติม และหากใช้มากกว่า Q2 อาจหมายถึงการใช้น้ำประเภทที่ 3 จะถูกเก็บค่าผลกระทบภายนอกด้วย จึงต้องคำนวณเพื่อให้ได้ราคาค่าน้ำหรือหากไม่สามารถคำนวณออกมาได้อย่างชัดเจน อัตราค่าใช้น้ำควรสะท้อนในรูปแบบเช่นนี้
3. แต่ละอุตสาหกรรมควรจะแตกต่างกันหรือไม่ ภาวะแล้งจะแตกต่างหรือไม่ และหากไม่จ่ายจะเป็นกรณีอื่นใด

ตัวอย่างโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำของหน่วยงานในปัจจุบัน

โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำประปา น้ำบาดาล น้ำดิบ/น้ำชลประทาน ในแต่ละหน่วยงานมีการจัดเก็บค่าน้ำเพื่อชดเชยต้นทุนแต่การประปานครหลวงและการประปาส่วนภูมิภาคจะมีการกำหนดอัตราแบบเพิ่มขึ้น (increasing box pricing) ในขณะที่น้ำบาดาลมีการเก็นในอัตราที่คงที่ ส่วนของกรมชลประทานมีการเก็บในอัตราเดียว และทุกหน่วยงานใช้หลักผลประโยชน์จากการใช้น้ำโดยมีการแบ่งอัตราตามประเภทผู้ใช้ ในส่วนของภัยแล้งหรือวิกฤตน้ำการประปานคร

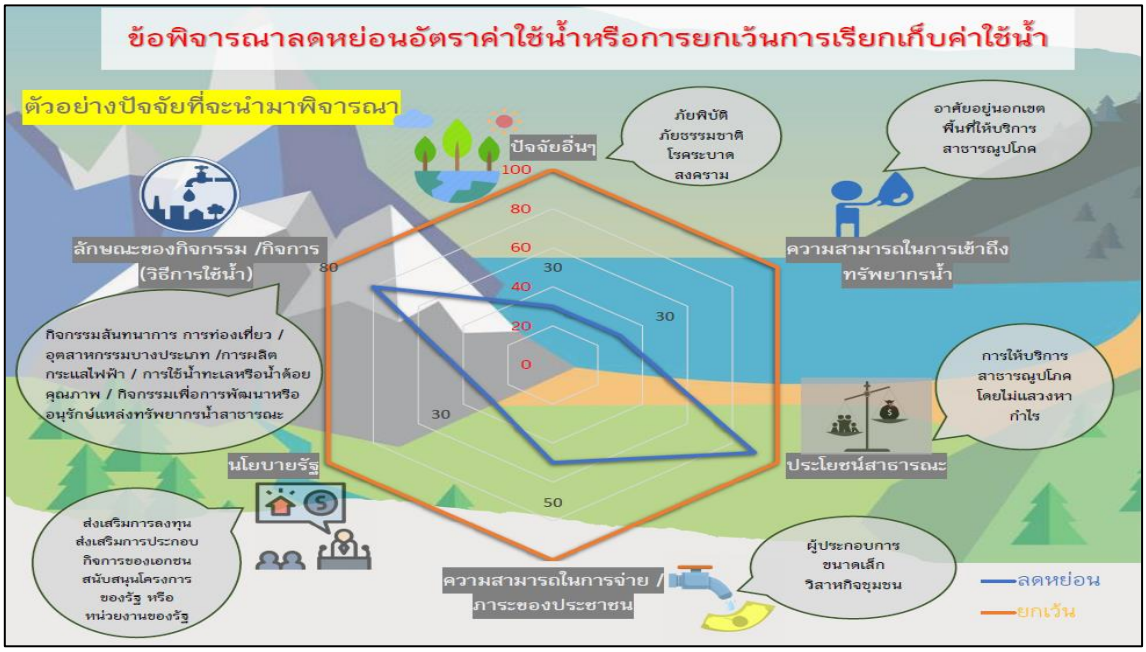
หลวงและการประปาส่วนภูมิภาคไม่ได้นำมากำหนดการจัดเก็บค่าใช้น้ำ แต่ส่วนของกรมทรัพยากรน้ำบาดาลได้มีการนำวิกฤติน้ำบาดาลและค่าอนุรักษ์น้ำบาดาลเข้ามาใช้ในการตั้งอัตราค่าใช้น้ำบาดาล ในส่วนของข้อยกเว้นและข้อลดหย่อนถูกนำมาใช้สำหรับการจัดเก็บค่าใช้น้ำของกรมทรัพยากรน้ำบาดาลและกรมชลประทาน ส่วนการประปาส่วนภูมิภาคและการประปานครหลวงไม่มีการนำมาใช้อย่างชัดเจน ต้นทุนในการอนุรักษ์น้ำไม่พบว่าหน่วยงานใดได้นำมาใช้ในการตั้งอัตราการจัดเก็บค่าใช้น้ำ โดยผลกระทบภายนอกถูกสะท้อนอยู่ในค่าอนุรักษ์น้ำบาดาลของกรมทรัพยากรน้ำบาดาลหากมีการสูบน้ำในปริมาณมากจะส่งผลกระทบต่อดินทรุด เป็นต้น ขณะที่ภาคเอกชน เช่น East Water มีการเก็บอัตราค่าใช้น้ำที่แตกต่างกันระหว่างพื้นที่เช่นกัน

ส่วนที่ 4 แนวทางและเกณฑ์การลดหย่อนและยกเว้นค่าใช้น้ำ

โดย อาจารย์สถาพร ใสเรียน นักวิจัย

“ยกเว้น” กับ **“ลดหย่อน”** มีความแตกต่างกัน โดยยกเว้นคือจะไม่เรียกเก็บอัตราค่าใช้น้ำและจะต้องกำหนดว่าการยกเว้นนั้นจะยกเว้นให้กับกิจการใด หรือกิจกรรมใด เช่น ยกเว้นให้กิจการโรงแรมไม่ว่าจะดำเนินกิจกรรมอย่างไรในโรงแรมก็ตามทุกอย่างได้รับยกเว้นหมด แต่หากเป็นการยกเว้นหรือลดหย่อนในกิจกรรม หากโรงแรมมีกิจกรรมดำน้ำ กิจการโรงแรมไม่ได้รับการลดหย่อน แต่กิจกรรมย่อยนั้นอาจจะได้รับยกเว้นหรือลดหย่อนก็เป็นไปได้ การยกเว้นสามารถทำได้ง่ายหากมีการประกาศใช้ก็ยังสามารถดำเนินทุกอย่างได้ตามปกติ แต่การลดหย่อนตามแนวคิดจะต้องพิจารณาจากต้นทุน กล่าวคือ รัฐยังมีความจำเป็นที่ต้องเรียกเก็บเพื่อชดเชยต้นทุนนั้น แต่อาจจะตัดต้นทุนบางส่วนที่เห็นว่าสามารถยกเว้นให้ได้ยกเว้นแก่กิจกรรมหรือกิจการบางประเภท

ภาพที่ ง.1 ข้อพิจารณาลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำหรือยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ

จากภาพที่ ง.1 พื้นที่ภายในเส้นสีน้ำเงินคือต้นทุนของรัฐในการบริหารที่ชดเชยต้นทุน หรือพื้นที่แสดงการลดหย่อน ส่วนพื้นที่นอกเส้นสีน้ำเงินแต่อยู่ภายในสีส้มคือส่วนที่รัฐไม่ได้อะไร หรือพื้นที่ยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ การพิจารณานโยบายของรัฐในการยกเว้นหรือลดหย่อน จะพิจารณาจากสัดส่วนเหมาะสมกับต้นทุนที่รัฐต้องจ่ายไปในการบริหารจัดการ ถ้าพื้นที่ในเส้นสีส้มนอกเส้นสีน้ำเงินมีพื้นที่กว้างแสดงว่ารัฐสูญเสียรายได้ในการบริหารจัดการค่อนข้างสูง

แต่ถ้าในพื้นที่ในเส้นวงสีน้ำเงินกว้างมากกว่าด้านนอกแปลว่ารัฐลดหย่อนให้เพียงเล็กน้อย เนื่องจากมีต้นทุนในการบริหารจัดการที่ค่อนข้างสูงที่ยังเป็นมีความจำเป็นต้องจัดเก็บ ดังนั้นหากสมมติให้ปัจจัยหนึ่งลด 10% อีกปัจจัยหนึ่งลดให้ 80% จะส่งผลให้แต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันระหว่างรายได้รัฐกับสิ่งที่รัฐไม่สามารถจัดเก็บได้ ฉะนั้นก่อนการออกนโยบายรัฐจะใช้หลักการด้านเศรษฐศาสตร์ในการพิจารณาภาพดังกล่าวก่อนว่าจะเพียงพอต่อการบริหารจัดการหรือไม่ จึงเป็นเรื่องสำคัญในการพิจารณาว่ากิจการหรือกิจกรรมนั้นยังมีความจำเป็นที่จะต้องจัดเก็บรายได้เข้ามาบางส่วนหรือไม่ และจะต้องเป็นข้อเท็จจริงที่จะสะท้อนไปในด้านของนโยบายที่รัฐจัดเก็บหรือไม่จัดเก็บ กลไกทางกฎหมายคือถ้าไม่เขียนไว้และจะไม่สามารถดำเนินการยกเว้นหรือลดหย่อนให้ผู้ใช้ผู้มีหน้าที่ต้องจ่ายได้และแม้กฎหมายเขียนไว้แต่อาจจะไม่ยกเว้นหรือลดหย่อนให้ก็ได้ หากนโยบายของรัฐหรือเกิดต้นทุนในการบริหารจัดการสูงมากจนไม่สารถยกเว้นหรือลดหย่อนได้ ซึ่งภาคเอกชนก็ต้องสะท้อนนโยบายตรงนี้กลับไปให้รัฐเพื่อพิจารณาที่จะผลักดันให้รัฐมีการยกเว้นหรือลดหย่อนเนื่องจากมีเหตุผลและความจำเป็นที่จะต้องลดเหตุผลและความจำเป็นที่จะต้องยกเว้นให้ ในอนาคตอาจมีการยกเว้นหรือลดหย่อนให้กิจการหรือกิจกรรมใดบ้างในระยะแรกและอาจจะออกกฎกระทรวงยกเว้นให้สำหรับกิจการสาธารณประโยชน์ที่ไม่แสวงหากำไรรัฐ โดยรัฐสามารถชี้ชัดนโยบายตรงนี้ได้เลย แต่บางกิจกรรมอาจต้องอยู่ในการที่พิจารณานโยบายของรัฐว่าจะยกเว้นหรือลดหย่อนให้ได้หรือไม่

ปัจจุบันปัจจัยที่กฎหมายมีผลใช้บังคับยังมีปัจจัยไม่มากนัก สามารถเทียบได้จากชลประทานและน้ำบาดาล ถ้ามองในปัจจัยเดียวกันที่รัฐเอาไปใช้ในการผลักดันนโยบายให้มีการยกเว้นหรือลดหย่อนอาจจะมี ขอบเขตที่กว้างกว่าเราจะมองภาพได้กว้างกว่าก็คือเรื่องพวงของพวกค่าธรรมเนียมค่าธรรมเนียม ค่าธรรมเนียมเป็นต้นทุนในการบริหารจัดการเชิงธุรการมากกว่าการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่เป็นเรื่องของการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ ปัจจัยที่ใช้การคิดคำนวณจะต่างกันแต่สามรถอนุโลมหรือว่าเอาเอาหลักคิดนี้มาใช้คิดได้ จึงสามารนำมาใช้เป็นปัจจัยตั้งต้นที่คสรคำนึงถึงได้ เช่น

(1) ความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรน้ำ จะสังเกตได้ว่าน้ำบาดาลมีการกำหนดไว้ว่า ในกรณีที่มีการอาศัยอยู่หรือประกอบกิจการอยู่นอกพื้นที่ให้บริการน้ำประปา จะได้รับการลดหย่อนค่าน้ำบาดาลได้ การอาศัยอยู่ในนอกพื้นที่ให้บริการเนื่องจากพื้นที่บางพื้นที่และการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะอาจจะอาจจะยากหรืออาจมีแต่ไม่เพียงพอแล้วการให้บริการสาธารณูปโภคของรัฐเนี่ยยังเข้าไปไม่ถึงนะครับดังนั้นก็คือรัฐก็ต้องรับผิดชอบในเรื่องของการที่รัฐไม่ 3 ารถจัดหาสารอุปโภคดังกล่าวให้ประชาชนผู้ใช้ได้เนี่ยก็ต้องก็ต้องลดหย่อนในการที่จะหรือยกเว้นการใช้น้ำในพื้นที่ดังกล่าวให้เขา เขา เนื่องจากมีความจำเป็นต่อการอุปโภคบริโภคหรือว่าการประกอบประกอบหรือการดำเนินกิจการใดๆ

(2) ประโยชน์สาธารณะเราก็จะมองมองได้ง่ายๆเลยครับว่ากิจการบางกิจการเป็นกิจการเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างเช่นการจัดหาอ่า แหล่งอาจัดหาสาธารณูปโภคให้ครับซึ่งกิจการดังกล่าวอาจจะเป็นกิจการของรัฐหรือเป็นกิจการของเอกชนก็ได้ที่เขามีวัตถุประสงค์ในการให้บริการสาธารณะโดยไม่แสวงหาผลกำไรพูดง่ายๆคือไม่ได้ไม่ได้ทำเพื่อหวังกำลี้กำไรอะไรแต่เป็นการให้บริการเพื่อเพื่อเป็นการเอื้อเฟื้อแก่การอยู่อาศัยหรือการประกอบอาชีพหรือการดำเนินธุรกิจในพื้นที่นั้น กิจการพวกนี้ก็อาจจะได้รับการยกเว้นหรือลดหย่อนด้วยได้เช่นกันนะครับอย่างอา เช่น โรงพยาบาล สถาน ที่ป้องกันสาธารณภัย

(3) ความสามารถในการจ่าย หรือภาระของประชาชน การที่จะรับผิดชอบในเรื่องค่าใช้จ่ายในส่วนดังกล่าวได้เนื่องจากการรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในส่วนดังกล่าวอาจจะทำให้เกิดภาระ กับการประกอบกิจการจนไม่สามารถดำเนินธุรกิจการต่อไปได้อย่างอย่างยั่งยืน หรือกรณีที่จะนำค่าใช้จ่ายดังกล่าวไปบวกเป็นต้นทุนของการประกอบกิจการ อาจจะถูกผลักดันให้เป็นภาระของประชาชนหรือผู้บริโภคที่จะต้องซื้อสินค้าหรือบริการในราคาที่แพงขึ้น ความจำเป็นว่าจะต้องผลักดันให้เขา 3 ารถดำเนินธุรกิจไปได้และไม่ก่อให้เกิดภาระของประชาชนในเรื่องของค่าใช้จ่ายเนี่ยล่ะก็อาจจะ

ดำเนินการสนับสนุนในเรื่องของการ ออกนโยบายในเรื่องการยกเว้นหรือลดหย่อนค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนในการบริหารจัดการกิจการนั้นได้

(4) นโยบายส่งเสริมของภาครัฐ ส่งเสริมในพื้นที่หรือส่งเสริมกิจการบางกิจการ เช่น การส่งเสริมโรงงานขนาดเล็กประเภทหนึ่ง หรือส่งเสริมพื้นที่ EEC หรือส่งเสริมการลงทุน หรือกรณีการส่งเสริมเพื่อให้เกิดการกักเก็บน้ำในช่วงฤดูน้ำหลากที่มีปริมาณน้ำในแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะมาก จะสามารถยกเว้นได้เพื่อกระตุ้นให้มีการขกักเก็บน้ำใช้ในภาวะที่น้ำขาดแคลน

(5) การกำหนดตามลักษณะของกิจกรรมหรือกิจการที่มีความแตกต่างกัน หรือการใช้น้ำทะเลหรือน้ำที่มีคุณภาพต่ำที่จะต้องผ่านกระบวนการใดๆก่อนจึงจะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ซึ่งจะก่อให้เกิดต้นทุน อาจจะมองว่าเป็นการลดหย่อนหรือยกเว้นให้เป็นของกรณีนั้นได้

(6) ปัจจัยอื่น เช่น ภาวะสงคราม ภาวะภัยพิบัติ การระบาดของโรค โดยปกติการยกเว้นหรือลดหย่อนจะมีช่วงระยะเวลา หากผ่านพ้นสถานการณ์ไปจะสิ้นผล คือ กลับสู่ภาวะปกติก็จะต้องมีการเรียกเก็บในอัตราเดิม

ส่วนที่ 5 กลไกการบริหารจัดการเงินค่าใช้น้ำที่จัดเก็บ

โดย ผศ.ดร.ศุภชัย ศรีสุชาติ นักวิจัย

1. แนวทางการบริหารจัดการค่าธรรมเนียมที่จัดเก็บ

การใช้ระบบงบประมาณปกติ มีคุณลักษณะที่สำคัญดังนี้ (ก) จัดเก็บค่าธรรมเนียม ต้องจัดส่งให้รัฐ (ข) ใช้เงินทุนเพื่อจัดการน้ำผ่านระบบการจัดทำคำขอตั้งงบประมาณรายปี (ค) มีความสุ่มเสี่ยงที่โครงการอาจไม่ผ่านการอนุมัติ (ง) บางโครงการอาจต้องมีการผูกพันภาระงบประมาณหลายปี หน่วยงานกำกับจะขาดความคล่องตัว และถูกคำนวณในงบประมาณของหน่วยงาน และ (จ) ให้หน่วยงานอื่นมาใช้งบประมาณด้วยทำได้ยาก

ข้อดีการใช้ระบบงบประมาณปกติ อาทิ (ก) ไม่ซับซ้อน ใช้แนวทางปฏิบัติเดิมที่เคยดำเนินการมา (ข) มีกระบวนการตรวจสอบและคัดกรองโครงการหลายขั้นตอน (ค) มีกลไกการตรวจสอบจากจากระบบของสำนักงบประมาณ และ (ง) มีกฎระเบียบในภาพรวมมารองรับ หน่วยงานไม่ต้องสร้างกฎระเบียบ หรือบริการจัดการในภาพรวมเอง

ข้อเสียการใช้ระบบงบประมาณปกติ เช่น (ก) การจัดทำโครงการต้องมีการจัดทำล่วงหน้าตามปฏิทินงบประมาณ ซึ่งอาจขาดความคล่องตัว และไม่ทันต่อสถานการณ์ (ข) ขาดความคล่องตัว และหากต้องมีการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานอื่น โดยเฉพาะภาคเอกชน จะทำได้ยาก เพราะติดขัดด้วยระบบงบประมาณ และ (ค) งบประมาณแต่ละปีอาจไม่เพียงพอต่อการจัดทำโครงการ

การใช้ระบบที่ยืดหยุ่น เช่น เงินทุนหมุนเวียน มีคุณลักษณะที่สำคัญดังนี้ (ก) มีการจัดตั้งกองทุน/เงินทุนหมุนเวียน ตามแนวทางของกระทรวงการคลัง (ข) มีการกำหนดแนวทางการได้มาซึ่งเงินทุน และแนวทางการใช้จ่าย (ค) จัดเก็บค่าธรรมเนียม อาจไม่ต้องส่งให้รัฐ แต่สามารถนำมาใช้บริการจัดการตามแผนงานโครงการ และ (ง) สามารถใช้จ่ายให้กับโครงการที่มีการบูรณาการหลายหน่วยงาน และที่เป็นประโยชน์ตามเงื่อนไขของกองทุน

ข้อดีการใช้เงินทุนหมุนเวียน ได้แก่ (ก) เกิดความคล่องตัวในการบริหารจัดการงบประมาณ หน่วยงานร่วมที่มีศักยภาพมาทำงานด้วยได้ (ข) สามารถใช้เป็นแหล่งเงินทุนนอกงบประมาณให้กับหน่วยงานที่ดำเนินการด้านการจัดการทรัพยากรน้ำ (ค) ลดภาระงบประมาณในระยะยาว (ง) สะท้อนภาพของรายรับและรายจ่ายที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการ และ (จ) มีกลไกการตรวจสอบจากกรมบัญชีกลาง และมีการวัดประสิทธิภาพกองทุน

ข้อเสียการใช้เงินทุนหมุนเวียน คือ (ก) การจัดตั้งกองทุนมีขั้นตอนที่ซับซ้อน (ข) หน่วยงานกำกับกองทุนอาจยังไม่มีความพร้อมในการจัดตั้งและการบริหารจัดการ และ (ค) หากไม่มีการกำหนดกฎระเบียบให้ดีพอ การใช้เงินอาจไม่มีประสิทธิภาพ

2. แนวทางในการจัดตั้งกองทุน ตามพระราชบัญญัติการบริหารทุนหมุนเวียน พ.ศ. 2558

"ทุนหมุนเวียน" หมายความว่า กองทุน กองทุนหมุนเวียน เงินทุน เงินทุนหมุนเวียน ทุน หรือทุนหมุนเวียนที่ตั้งขึ้นเพื่อกิจการที่อนุญาตให้นำรายรับสมทบทุนไว้ใช้จ่ายได้ โดยไม่ต้องนำส่งคลัง เป็นรายได้แผ่นดิน โดยในการจัดตั้งตามมาตรา 14 ให้หน่วยงานของรัฐที่ประสงค์จะขอจัดตั้งทุนหมุนเวียนที่ไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคล เสนอเรื่องต่อคณะกรรมการเพื่อพิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรี โดยมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญ คือ (ก) มีความจำเป็นต้องจัดตั้งตามนโยบายของรัฐบาล (ข) ไม่มีการดำเนินการในลักษณะเดียวกับภารกิจปกติของหน่วยงานของรัฐที่ขอจัดตั้งและไม่ซ้ำซ้อน กับหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐอื่นหรือทุนหมุนเวียนที่ได้ดำเนินการอยู่แล้ว (ค) ไม่เป็นการประกอบกิจการแข่งขันกับภาคเอกชน รัฐวิสาหกิจ หรือกิจกรรมที่เอกชน หรือรัฐวิสาหกิจสามารถดำเนินการได้ และ (ง) มีลักษณะอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

หลักเกณฑ์ในการจัดตั้ง ตามพระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐ พ.ศ. 2561 มาตรา 63 การจัดตั้งทุนหมุนเวียนให้กระทำได้ แต่โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเท่านั้น ต้องมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งที่ชัดเจนและเป็นกรณีที่เป็นกิจกรรมที่หน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติตามหน้าที่เพื่อสาธารณะประโยชน์ หรือเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม และเหมาะสมที่จะอนุญาตให้นำรายรับจากการดำเนินกิจกรรมนั้นสมทบทุนไว้ใช้จ่ายได้ รวมถึงไม่ซ้ำซ้อนกับทุนหมุนเวียนที่จัดตั้งไว้ โดยมีรายละเอียดดังนี้ (ก) เป็นกิจการที่หน่วยงานของรัฐต้องปฏิบัติตามหน้าที่ เพื่อสาธารณประโยชน์ เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เพื่อให้บริการแก่ประชาชน เพื่อช่วยเหลือในค่าครองชีพ โดยไม่สามารถใช้วิธีการดำเนินงานภายใต้ระบบงบประมาณปกติ (ข) เป็นกิจการที่ก่อให้เกิดรายได้จากการดำเนินงานกลับเข้าสมทบเป็นรายได้ของทุนหมุนเวียน (ค) ต้องมีความพร้อมที่จะดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของทุนหมุนเวียนที่ขอจัดตั้ง และ (ง) ต้องไม่ขอรับการจัดสรรงบประมาณเป็นทุนประเดิมและเงินสมทบ เพื่อนำไปฝากสถาบันการเงินให้ได้ดอกผลมาเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานแต่เพียงอย่างเดียว

ประเภทของกองทุน สามารถแบ่งตามประเภทได้ 5 ประเภทดังนี้

1) เพื่อการกู้ยืม มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเงินทุนมาปล่อยกู้ (มีการคิดดอกเบี้ย) หรือให้ยืมเงิน (ไม่คิดดอกเบี้ย) หรือมีการกำหนดให้ผ่อนชำระคืน โดยอาจจะมีรายจ่ายให้เปล่าบางส่วน หรือมีการจัดหาสิ่งของซึ่งมีกลุ่มเป้าหมาย มีจำนวน 15 ทุน เช่น กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เงินทุนหมุนเวียนเพื่อการส่งเสริมอุตสาหกรรมในครอบครัว กองทุนเพื่อผู้ใช้แรงงาน เป็นต้น

2) เพื่อการจำหน่ายและการผลิต มีวัตถุประสงค์เพื่อซื้อและ/หรือ ผลิตสินค้าต่าง ๆ เพื่อจำหน่ายให้กับหน่วยงานราชการ องค์กรเฉพาะกิจต่าง ๆ รวมทั้งภาคเอกชนและประชาชน มีจำนวน 12 ทุน เช่น เงินทุนหมุนเวียนการจัดการเหรียญกษาปณ์ ทรัพย์สินมีค่าของรัฐและการทำของ เงินทุนหมุนเวียนยาเสพติด เงินทุนหมุนเวียนเพื่อผลิตและขยายพันธุ์พืช หมุนเวียนเภสัชกรรมทหาร

3) เพื่อการบริการ มีวัตถุประสงค์ในการให้บริการในรูปแบบต่าง ๆ แก่หน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชน และประชาชนทั่วไป โดยมีรายได้หลักจากการให้เช่าเครื่องมืออุปกรณ์ การเก็บค่าเข้าชม ให้เช่า ให้ใช้สถานที่ เผยแพร่ผลงาน มีรายได้จากการจำหน่ายสินค้าและบริการ มีจำนวน 6 ทุน เช่น เงินทุนค่าธรรมเนียมผ่านทาง เงินทุนค่าเครื่องจักรกลของกรมทางหลวง เงินทุนหมุนเวียนเพื่อการบริหารจัดการท่าเรือพาณิชสัตหีบ เป็นต้น

4) เพื่อการสงเคราะห์และสวัสดิการสังคม มีวัตถุประสงค์ให้เงินทดแทนช่วยเหลือสงเคราะห์แก่ประชาชน โดยรวมโดยเฉพาะกลุ่มบุคคลที่ด้อยโอกาสหรือประสบปัญหาความยากลำบาก ให้ได้รับประโยชน์จากภาครัฐอย่างเท่าเทียมกัน โดยกลุ่มเป้าหมายอาจมีส่วนร่วมในการจ่ายสมทบเข้ากองทุนด้วย มีจำนวน 18 ทุน เช่นกองทุนประกันสังคม กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ กองทุนเงินทดแทน กองทุนทดแทนผู้ประสบภัย เป็นต้น

5) เพื่อการสนับสนุนส่งเสริม มีวัตถุประสงค์เพื่อการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ของภาครัฐ และประชาชนส่วนรวม โดยไม่มุ่งหวังผลกำไร ส่วนใหญ่เป็นการให้ความช่วยเหลือโดยให้เปล่า (ผลประโยชน์ของกลุ่เป้าหมาย) มีจำนวน 62 ทุน เช่น กองทุนวิจัยและพัฒนากิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม เพื่อประโยชน์สาธารณะ กองทุนพัฒนาระบบสถาบันการเงินเฉพาะกิจ กองทุนคุ้มครองเด็ก กองทุนส่งเสริมอนุรักษ์พลังงาน กองทุนน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น

กองทุนหรือเงินทุนหมุนเวียน ประกอบด้วย (1) **แหล่งรายได้ของกองทุน** คือ ค่าธรรมเนียม การลดหย่อนต่างๆ ค่าธรรมเนียมที่เกี่ยวข้อง เช่น การขอใบอนุญาต การขออนุญาตการเปลี่ยนแปลงใบอนุญาตต่างๆ หากมีการเขียนวัตถุประสงค์ไว้ก็สามารถเรียกเก็บได้ เช่น ค่าปรับฐานไม่ทำตามเงื่อนไขที่ในกฎหมายกำหนดหรือแม้แต่ดอกผลแล้วก็รายได้อื่นๆ เช่น เงินบริจาค ก็สามารถกำหนดไว้ในขอบเขตได้ แต่แหล่งรายจ่ายต้องเขียนให้ชัดเจน หากไม่มีออกไม่ได้ และ (2) **แหล่งรายจ่ายของกองทุน** เช่น สนับสนุนส่งเสริมกิจกรรม หรือโครงการของหน่วยงานรัฐ ส่วนราชการทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้องกับ (ก) การอนุรักษ์ดูแลทรัพยากรน้ำ และพื้นที่ต้นน้ำ การฟื้นฟู ปรับปรุง แหล่งน้ำสาธารณะ (ข) การบริหารจัดการระบบแหล่งน้ำสาธารณะ รวมถึงการป้องกันและแก้ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ (ค) โครงการสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การปรับปรุงระบบนิเวศน์และคุณภาพน้ำ ของแหล่งน้ำสาธารณะ (ง) การพัฒนางานศึกษา วิจัย การจัดการฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา อนุรักษ์ฟื้นฟู การจัดสรรและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำสาธารณะ (จ) เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการบริหารกองทุน และ (ฉ) อื่นๆ ตามข้อกำหนดของกองทุน

อย่างไรก็ตามกองทุนไม่ควรทับซ้อนกัน และไม่ทับซ้อนกับการทำงานเดิมของหน่วยงาน เงินส่วนนี้ควรเป็นเงินสนับสนุนส่งเสริมกับคนที่จ่ายค่าน้ำ และเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการบริหารกองทุน กรณีของเงินกองทุนในการดำเนินงานได้จริงนั้นต้องใช้เวลา และบางกรณีดำเนินการจัดตั้งแล้วแต่ไม่สามารถใช้งานได้ เนื่องจากเกิดข้อขัดแย้งในแง่ของกฎหมาย

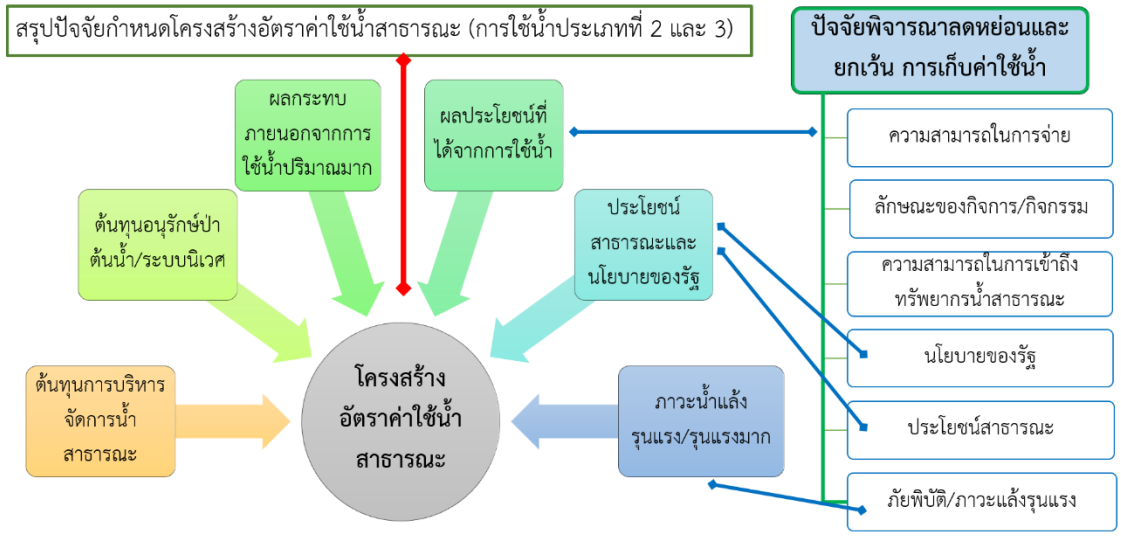
ส่วนที่ 6 สรุปผลการศึกษา

โดย รศ.ดร.นิรมล สุธรรมกิจ ผู้จัดการโครงการฯ

จากโจทย์เกณฑ์ในการกำหนดโครงสร้างในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำควรมีลักษณะอย่างไร จะพบว่ามี 6 ปัจจัยที่กำหนดโครงสร้าง ได้แก่ (1) ต้นทุนการบริหารจัดการน้ำสาธารณะ (2) ต้นทุนการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ/ระบบนิเวศ (3) ผลกระทบภายนอกจากการใช้น้ำปริมาณมาก (4) ผลประโยชน์ที่ได้จากการใช้น้ำหรือผู้ที่มีความสามารถในการจ่ายค่าน้ำเป็นใครบ้าง (5) ข้อยกเว้นในประเด็นของประโยชน์สาธารณะและนโยบายของรัฐ (6) ภาวะน้ำแล้งรุนแรง/รุนแรงมากที่อาจจะต้องเก็บค่าน้ำในอัตราที่ถูกกว่าเดิมหรือแพงกว่าเดิม โดยในปัจจัยด้านผลประโยชน์ที่ได้จากการใช้น้ำ ด้านข้อยกเว้นในประเด็นของประโยชน์สาธารณะและนโยบายของรัฐ และด้านภาวะน้ำแล้งรุนแรง/รุนแรงมาก อาจจะจัดอยู่ใน 49 (2) การลดหย่อนหรือยกเว้น โดยปัจจัยที่พิจารณาลดหย่อนและยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำ ได้แก่ (1) ความสามารถในการจ่ายค่าใช้น้ำ ได้ผลประโยชน์จากการใช้น้ำมากความสามารถในการจ่ายมาก (2) นโยบายของรัฐ (3) ประโยชน์สาธารณะ (4) ภัยพิบัติ/ภาวะรุนแรง (5) ความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรน้ำสาธารณะเป็นประเด็นเรื่องความเป็นธรรม (7) ลักษณะของกิจการ/กิจกรรม กิจกรรมใดก็ตามมีการปล่อยน้ำไหลผ่านและกลับเข้าสู่แหล่งน้ำเดิมอาจจะได้รับ

การยกเว้นหรือลดหย่อน ดังนั้นในภาพที่ ง.2 จะแสดงให้เห็นถึงมาตรา 49 (1) ปัจจัยในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ และมาตรา 49 (2) เกณฑ์การยกเว้นหรือลดหย่อน

ภาพที่ ง.2 สรุปปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ

ข้อเสนอหรือประเด็นหารือ คือ ในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำควรอยู่ในลักษณะใด เช่น การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำอัตราเดียวทั้งประเทศ และใช้มาตรา 49 (2) ในการสร้างความแตกต่างของอัตรา หรือการนำบริบทจากทั้ง 6 ปัจจัยมากำหนดแต่แรกทำให้เกิดความแตกต่างด้านราคาจึงไม่จำเป็นต้องมีการลดหย่อนหรือยกเว้น อย่างไรก็ตามควรพิจารณาแนวทางที่ทำให้มาตรา 49 (1) และมาตรา 49 (2) มีความสมดุลกัน และทำความเข้าใจที่ง่ายเหมาะสมต่อการปฏิบัติ

4. การรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

4.1 การรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

ดำเนินการโดย ดร.ศุภวัฒน์ สุขะปรเมษฐ (นักวิจัย)

ประเด็นเรื่องปัจจัยที่กำหนดอัตราค่าใช้น้ำ

ค่าบริหารจัดการน้ำ เกิดจากค่าใช้จ่ายของการสร้างแหล่งน้ำของกรมทรัพยากรน้ำ และงบการบูรณาการในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เป็นค่าใช้จ่ายของกรมโยธาธิการและผังเมืองในการดูแลตลิ่งไม่ให้พังทลายกล่าวคือดูแลลำน้ำให้สามารถเก็บกักน้ำได้ รวมถึงค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษา ค่าซ่อมแซมฝาย อ่างเก็บน้ำคลอง ที่เกี่ยวข้องกับน้ำแหล่งน้ำสาธารณะ โดยไม่รวมอ่างหรือเขื่อนของกรมชลประทาน เป็นข้อมูลงบประมาณแผ่นดินที่กรมทรัพยากรน้ำมีข้อมูลย้อนหลัง (ทั้งหมดนี้ไม่ได้รวมเงินเดือนข้าราชการ) นับเฉพาะค่าบริหารจัดการน้ำเท่านั้น และมีข้อมูลประมาณการณ์ของกรมบรรเทาและป้องกันสาธารณะภัยที่ให้เงินช่วยเหลือเมื่อเกิดวิกฤติ ส่วนค่าเฉลี่ย 0.37 บาท/ลบ.ม. คือ การนำต้นทุนแต่ละลุ่มน้ำมารวมกันและหารเฉลี่ย

เดิมการบำบัดน้ำเสียและการนำน้ำบำบัดมาสู่ธรรมชาติ ในด้านกฎหมายเป็นกลไกที่มองในแง่ของคุณภาพน้ำไม่ใช่ปริมาณน้ำ แต่การจัดเก็บค่าใช้น้ำในครั้งนี้ถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ต้องคำนึงถึง เนื่องจากส่งผลกระทบทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณ

ต้นทุนในการบริหารจัดการค่าใช้น้ำ เป็นต้นทุนที่เกิดขึ้นในระยะเวลาหนึ่งถึงช่วงระยะเวลาหนึ่ง เมื่อเวลาผ่านไปต้นทุนการบริหารจะเปลี่ยนแปลงทั้งงบประมาณ และหากมีการจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนเพื่อสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการตัวเลขจะเปลี่ยนแปลง ดังนั้นจะต้องมีการทบทวนความเหมาะสมว่าสามารถเรียกเก็บในอัตราเดิมได้หรือไม่

ประเด็นเรื่องการขออนุญาตใช้น้ำ

การขออนุญาตต้องพิจารณาว่าเป็นการใช้ประโยชน์จากน้ำในแหล่งใด สำหรับการใช้จากแหล่งน้ำชลประทานจะมีประกาศเขตชลประทานที่ชัดเจนซึ่งจะต้องขออนุญาตใช้น้ำและต้องจ่ายค่าใช้น้ำแก่กรมชลประทาน สำหรับข้อกังวลเรื่องการสับสนระหว่างพื้นที่ชลประทานและพื้นที่กรมทรัพยากรน้ำ แม้ใน พรบ. ทรัพยากรน้ำจะไม่ได้กำหนดพื้นที่ชัดเจน แต่การอธิบายอย่างง่ายที่สุดคือพื้นที่นอกเขตชลประทานจะเป็นพื้นที่น้ำสาธารณะที่อยู่ภายใต้กรมทรัพยากรน้ำ หากมีการดึงน้ำจากแหล่งทรัพยากรน้ำสาธารณะหรือแม้แต่การดึงน้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะมาเพื่อการผลิตประปาที่ปัจจุบันไม่มีการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ แต่ทางกรมทรัพยากรน้ำก็มีการเตรียมเรื่องกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้องกับการขออนุญาตและกลไกการขออนุญาต และหากมีการสูบน้ำจากทั้งชลประทานและน้ำสาธารณะย่อมต้องจ่ายค่าใช้น้ำให้แก่ทั้งสองหน่วยงาน

ทั้งนี้ตามร่างกฎหมายลำดับรอง สทนช. ต้องออกกฎหมายอีกฉบับเพื่อจัดประเภทนำไปสู่กลไกการขอใบอนุญาตกิจการจัดอยู่ในประเภทใดหรือมีลักษณะอย่างไรเพื่อประโยชน์ของการอนุญาตใช้น้ำ โดยประเภทที่ 1 ไม่ต้องขออนุญาตใช้น้ำ ประเภทที่ 2 พิจารณาโดยคณะกรรมการลุ่มน้ำ ประเภทที่ 3 เป็นกิจการขนาดใหญ่ที่มีการใช้น้ำปริมาณมาก หรือมีลักษณะข้ามลุ่มน้ำและสร้างผลกระทบมาก อำนาจในการตัดสินใจให้ใช้น้ำจะอยู่ที่ คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำก็เป็นประโยชน์ที่ได้จากการแบ่งประเภทการใช้น้ำ หากกำหนดว่าไม่ว่าจะเป็นการใช้น้ำประเภทใดก็ตามจะต้องจ่ายค่าใช้น้ำในอัตราเดียวกันการแบ่งประเภทการใช้น้ำอาจจะไม่มีประโยชน์มากนัก แต่หากมีการกำหนดอัตราที่แตกต่างกันระหว่างประเภทสองและสามเพราะต้นทุนการบริหารที่แตกต่างกันและการผันน้ำข้ามลุ่มมีต้นทุนที่มากกว่า เช่นนี้การแบ่งประเภทจะมีประโยชน์ในการจัดว่าใครจะต้องจ่ายในอัตราใด

ประเด็นเรื่องหลักเกณฑ์และข้อยกเว้น

กรมชลประทานมีการประกาศเขตชลประทาน ขณะที่กรมทรัพยากรน้ำเป็นน้ำสาธารณะไม่มีอาคารบังคับน้ำ ยกเว้นอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กสามารถสูบน้ำได้ตามอัธยาศัย แต่บัดนี้มีการกำหนดกฎหมายลำดับรองเรื่องการขออนุญาตใช้น้ำ ซึ่งยังไม่สามารถตอบโจทย์ของการบังคับใช้น้ำได้ เช่น การให้ใบอนุญาต 100 ลบ.ม. แต่มีการสูบน้ำใช้ 120 ลบ.ม หรือถ้าน้ำมีอยู่ 80 ลบ.ม. แต่ใบอนุญาต 100 ลบ.ม. กรณีเช่นนี้จะดำเนินการอย่างไร ส่วนนี้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการลุ่มน้ำและผู้ออกใบอนุญาต เพราะหากเป็นของกรมชลประทานจะสามารถบังคับการส่งน้ำได้เพราะมีอ่างใหญ่

กิจการใช้น้ำประเภทที่ 3 คือกิจการที่มีการผันข้ามลุ่มน้ำ เช่น การประปานครหลวง ผันน้ำจากลุ่มน้ำแม่กลองเข้าลุ่มน้ำเจ้าพระยา เป็นการผันข้ามลุ่มแต่ไม่ได้อยู่ในเงื่อนไขเนื่องจากเป็นน้ำที่อยู่ในการดูแลของกรมชลประทาน แต่หากสมมติให้แม่น้ำเจ้าพระยามีโรงงานที่หนึ่งสูบน้ำสามหมื่นลูกบาศก์เมตรต่อวันกับโรงงานที่สองซึ่งตั้งอยู่ข้างกันสูบน้ำร้อยลูกบาศก์เมตรต่อวัน โรงงานที่หนึ่งจะถือว่าเป็นการใช้น้ำประเภทที่สาม ขณะที่โรงงานที่สองเป็นการใช้น้ำประเภทที่สองแม้ว่าจะประกอบกิจการประเภทเดียวกันลักษณะธุรกิจเหมือนกันก็ตาม อย่างไรก็ตามขึ้นอยู่กับเงื่อนไขว่าจะนำประเด็นเรื่องประมาณการใช้น้ำมายึดโยงเพื่อแยกประเภทหรือไม่ ถ้าหากไม่มีเรื่องของปริมาณการใช้น้ำมาเกี่ยวข้องอาจจะไม่มีข้อกังวลว่ามีการแบ่งประเภทไว้แตกต่างกัน จะถือว่ายึดโยงเฉพาะประเภทกิจการและถือว่าอยู่กลุ่มเดียวกันจะใช้น้ำในปริมาณมากน้อยต่างกันอย่างไรก็จะเป็นไปตามข้อเท็จจริง เช่น โรงแรมกับโฮมสเตย์มีการสูบน้ำเข้าไปใช้ในการทำกิจการต่างๆ อาจจะอยู่ในประเภทที่ 2 ไม่เกี่ยวข้องกับปริมาณน้ำ

กิจกรรมหรือกิจการที่ได้รับการยกเว้นหรือลดหย่อนเป็นลักษณะของเสนอเพื่อผลักดันนโยบายเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ใช้น้ำ การขออนุญาตใช้น้ำจะมีแผนการจัดทำการใช้น้ำพื้นที่ของตนเอง ต้องแสดงแหล่งกักเก็บน้ำ หรือในลักษณะที่เป็นสิ่งก่อสร้าง พรบ.ทรัพยากรน้ำมุ่งเน้นการกักเก็บเพื่อลดการใช้ทรัพยากรน้ำเกินความจำเป็นและสามารถใช้น้ำได้อย่างยั่งยืน การสนับสนุนการกักเก็บน้ำดังกล่าวอาจมีการพิจารณายกเว้นหรือลดหย่อนในกรณีที่มีน้ำมากเพื่อสำรองไว้ใช้ในกรณีหน้าแล้ง ถ้ารัฐมองว่าเป็นการส่งเสริมอาจใช้ข้อเท็จจริงนี้ในการพิจารณาหลักการสำหรับการยกเว้นหรือลดหย่อนได้ ตัวอย่าง กรณีการผลิตไฟฟ้าที่ใช้น้ำในการหล่อเย็นจากนั้นนำไปพักให้คลายร้อนก่อนทิ้งสู่แหล่งน้ำ ลักษณะเช่นนี้ควรมีการลดหย่อนหรือยกเว้นหรือไม่ หรือควรพิจารณาในลักษณะของกิจกรรมมิใช่กิจการ หรือหากมีการนำน้ำมาบำบัดก่อนปล่อยสู่แหล่งน้ำสาธารณะนั้นสมควรได้รับการลดหย่อนหรือไม่ หรือหากนำน้ำที่ผ่านการบำบัดนั้นที่เชื่อว่ามีคุณภาพตามมาตรฐานที่จะกลับคืนสู่ธรรมชาติหากดึงกลับไปในระบบอีกครั้งจะคุ้มค่ากว่าการลดหย่อนหรือไม่ เป็นต้น

ภาวะน้ำแล้งมีกลไกของพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำแบ่งเป็นสองกรณีคือภาวะแล้งอย่างปกติกับภาวะแล้งอย่างรุนแรงซึ่งเหตุจะต่างกัน ส่งผลให้ผู้ใช้อำนาจในการออกประกาศก็จะต่างกัน กรณีที่เป็นแหล่งปกติจะออกประกาศภาวะแล้งในเขตลุ่มน้ำโดยคณะกรรมการลุ่มน้ำ แต่กรณีของภาวะแล้งรุนแรงจะเป็น กนช. ออกประกาศ โดยการประกาศถือเป็นการใช้เครื่องมือของภาครัฐในการสั่งให้หยุดการใช้น้ำหรือเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้น้ำของตนเอง และเมื่อพ้นจากภาวะดังกล่าวจะประกาศยกเลิกและเข้าสู่การใช้น้ำอย่างปกติ ส่วนมาตรการทางการเงินในภาวะน้ำแล้งไม่ได้กำหนดไว้ว่าเมื่อเกิดภาวะน้ำแล้งจะต้องจ่ายเพิ่มหรือไม่ แต่เป็นประเด็นที่ควรคำนึงถึงเพราะเป็นการสะท้อนถึงปริมาณน้ำในภาวะดังกล่าว หรือสร้างความตระหนักแก่ผู้ใช้น้ำให้เกิดการปรับพฤติกรรมการใช้น้ำให้น้อยลง

สำหรับการใช้น้ำประเภทที่ 1 มีข้อถกเถียงสำหรับเกษตรเพื่อการยังชีพ และการทำเกษตรเพื่อการพาณิชย์ ในเบื้องต้นยังไม่มีการกำหนดที่ชัดเจน ไม่พิจารณาปริมาณการใช้น้ำหรือพื้นที่ แต่พิจารณาที่เจตนารมณ์ว่าดำเนินการเพื่อการอุตสาหกรรมหรือไม่ ฉะนั้นปัจจุบันแม้เกษตรจะมีแปลงการผลิตขนาดใหญ่จะยังคงถูก จัดในประเภทที่ 1 เพื่อให้สามารถออกกฎกระทรวงฉบับนี้และไม่กระทบฉบับอื่นจึงกำหนดมาในลักษณะดังกล่าว และอาจเปลี่ยนแปลงภายหลัง

ข้อเสนอแนะและประเด็นอื่น ๆ

1. ปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะ อาทิ การบริหารจัดการในช่วงขาดแคลนน้ำที่เป็นความรับผิดชอบของคณะกรรมการลุ่มน้ำ กระบวนการบริหารน้ำเป็นไปได้ยากไม่มีอาคารบังคับน้ำ
2. ปัจจัยกำหนดอัตราค่าใช้น้ำควรจะเป็นรูปธรรม และหากมีการจัดเก็บค่าใช้น้ำเกิดขึ้นการประกาศพื้นที่จัดเก็บค่าน้ำควรมีหนังสือ แผนที่ และ shape file เพื่อสร้างความเข้าใจต่อผู้ใช้น้ำและประชาชน นอกจากนี้ควรมีการหมุนเวียนเงินค่าน้ำมาพัฒนาพื้นที่เพื่อเพิ่มความมั่นใจต่อผู้ใช้น้ำ
3. การแบ่งประเภทกิจการที่ชัดเจน และการขอใบอนุญาตการใช้น้ำจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ ขั้นตอนในการขอใบอนุญาตไม่ควรซับซ้อน บทลงโทษควรเป็นค่าปรับ และราคาค่าน้ำไม่ควรกระทบความสามารถในการแข่งขัน
4. การจัดเก็บค่าใช้น้ำควรนำไปใช้ประโยชน์เพื่อชุมชน หรือ อบต. เพื่อประโยชน์สำหรับผู้ทำหน้าที่ควบคุมดูแลการใช้น้ำ หรือมีการพัฒนาแหล่งน้ำ เพื่อแสดงให้เห็นความมั่นคงในแหล่งน้ำสาธารณะ

4.2 การรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ (ภาคเหนือ)

ดำเนินการโดย ผศ.ดร.พงษ์ศักดิ์ สุทธินนท์ (นักวิจัย)

ประเด็นเรื่องปัจจัยด้านต้นทุน

การคำนวณปริมาณน้ำต้นทุนมีการคำนวณโดย สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ความต้องการใช้น้ำมีการคำนวณในงานศึกษาหลายชิ้น เช่น กรมทรัพยากรน้ำบาดาล กรมชลประทาน ส่วนมาตรการที่ใช้ในการจัดการเมื่อน้ำขาดแคลนนั้นมีเรื่องของการจัดสรรน้ำตามพรบ.น้ำ ปี 2561

อัตราค่าน้ำที่เพิ่มขึ้นเกิดจากการเพิ่มข้อมูลการบริหารจัดการน้ำ ต้นทุนการสร้างอ่างเก็บน้ำ หรือค่าใช้จ่ายในการดูแลแหล่งน้ำที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมทรัพยากรน้ำ และการสร้างตลิ่งของกรมโยธาธิการและผังเมือง ข้อมูลในการคำนวณมากจากแผนงานบูรณาการทรัพยากรทางน้ำที่จัดทำโดยรัฐสภา (งบบูรณาการ) โดยพิจารณาเฉพาะโครงการที่ดูแลแหล่งน้ำเท่านั้นไม่พิจารณางบเงินเดือน ส่วนปริมาณน้ำของแต่ละลุ่มน้ำ เป็นข้อมูลจากสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ อย่างไรก็ตามต้นทุนการบริหารจัดการน้ำกรณีเขื่อนกันคลื่นจะยังไม่นำมาคิดรวมเนื่องจากปัจจุบันเป็นการคิดต้นทุนรายลุ่มน้ำ จึงยังไม่มีการคำนวณในประเด็นนี้ร่วมด้วย ตัวอย่าง แม่น้ำท่าจีนมีความจุเท่าไร สามารถใช้ได้ประมาณ 80% จากทั้งหมด ส่วนอีก 20% เก็บไว้เพื่อเป็นน้ำนอนคลอง ทั้งนี้แต่ละลุ่มน้ำมีบริบทที่แตกต่างกัน จากนั้นนำต้นทุนข้างต้นมาหารด้วยปริมาณน้ำแต่ละลุ่มน้ำเป็นการถ่วงน้ำหนัก ดังนั้นแต่ละลุ่มน้ำจะมีปริมาณน้ำของตนเองและต้นทุนของตนเองจะได้ต้นทุนต่อหน่วยของแต่ละลุ่มน้ำ

ประเด็นที่ต้องพิจารณาคือเก็บเงินตามลุ่มน้ำที่แตกต่างกันเป็นบาทต่อลูกบาศก์เมตรของลำน้ำนั้น หรือเก็บอัตราเดียวทั้งประเทศก็สามารถนำมาคิดอัตราค่าใช้น้ำได้เช่นกัน โดยสามารถคิดได้หลายรูปแบบ เช่น รวมต้นทุนทั้งหมดของทั้ง 22 ลุ่ม และหารด้วยปริมาณน้ำทั้งหมดของ 22 ลุ่มน้ำ รูแปบบนี้จะได้ค่าเฉลี่ยบาทต่อลูกบาศก์เมตรที่เป็นการถ่วงน้ำหนักเช่นกัน ทั้งนี้ตัวเลขอัตราค่าใช้น้ำจะเปลี่ยนแปลงตามเงินที่บริหารจัดการ และต้องมีการทบทวนทุก 5 ปี หรือ 10 ปี หรือหากผู้ใช้เล็งเห็นว่าควรใช้อัตราเดียวกับกรมชลประทาน หรือควรสะท้อนให้เห็นค่าน้ำที่แตกต่างก็สามารถเป็นไปได้

ประเด็นเรื่องหลักเกณฑ์และข้อยกเว้น

พรบ.ทรัพยากรน้ำ การจัดเก็บค่าใช้น้ำในแหล่งกักเก็บน้ำ **กรณีภาคเอกชนหรือชุมชนที่มีการลงทุนเพื่อการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ** หรือมีการทำธนาคารน้ำ กำหนดให้ยื่นแผนบริหารจัดการน้ำ หรือการขออนุญาตใช้น้ำที่ผู้ใช้น้ำต้องยื่นขออนุญาตหรือแจ้งแก่กรมทรัพยากรน้ำซึ่งต้องระบุแหล่งกักเก็บน้ำที่ตนเองมีอยู่ และแหล่งกักเก็บน้ำเหล่านี้จะไม่ถูกจัดให้เป็นแหล่งน้ำสาธารณะที่มีการเก็บค่าใช้น้ำ และแม้ว่าสถานประกอบการไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำก็จะสามารถขออนุญาตใช้น้ำได้ อย่างไรก็ตามมีข้อเสนอสำหรับการลดเว้นหรือลดหย่อน สำหรับเอกชนหรือภาคธุรกิจที่จัดทำแหล่งกักเก็บน้ำของตนเองเพื่อแบ่งเบาการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ เช่น กรณีฤดูน้ำหลากอาจจะส่งเสริมให้เกิดการดึงน้ำสาธารณะมากักเก็บในพื้นที่ของตนเองเพื่อใช้ในภาวะน้ำแล้ง หรือการขอแบ่งปันน้ำจากแหล่งกักเก็บของภาคเอกชนในช่วงภาวะน้ำแล้งรุนแรง ก็สามารถเป็นไปได้ขึ้นอยู่กับนโยบาย **กรณีที่ท้องถิ่นมีแหล่งน้ำสาธารณะที่มีการขุดขึ้นเอง** เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการทำระบบประปาหมู่บ้าน กรณีเช่นนี้จะต้องพิจารณาขอบเขตของนิยาม “แหล่งน้ำสาธารณะ” ท้องถิ่นต้องพิจารณาว่าแหล่งน้ำนี้ เป็นแหล่งน้ำที่ชุมชนใช้ประโยชน์ร่วมกันหรือไม่ หากเป็นเช่นนั้นจะนับเป็นแหล่งน้ำสาธารณะที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมทรัพยากรน้ำ แต่หากเป็นแหล่งน้ำที่มีหน่วยงานรับผิดชอบอยู่ เช่น อบต. จะพิจารณาว่าเป็นแหล่งน้ำที่มีผู้รับผิดชอบ (คล้ายกับกรณีเอกชนหรือผู้ประกอบการที่มีแหล่งน้ำของตนเอง) กรณีหลังนี้จะอยู่นอกขอบเขตนิยามแหล่งน้ำสาธารณะที่กรมทรัพยากรน้ำดูแล เว้นแต่จะมีการดึงน้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะที่อยู่ในการดูแลของกรมทรัพยากรน้ำจะต้องจ่ายค่าใช้น้ำ ทั้งนี้จะไม่มีความซ้ำซ้อน เนื่องจากหากใช้น้ำจากแหล่งน้ำที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานอื่น ก็ไม่ต้องจ่ายค่าใช้น้ำให้กรมทรัพยากรน้ำอีก ขณะที่ผู้บริโภคในชุมชนที่ใช้น้ำจากองค์การ

ปกครองส่วนท้องถิ่นทำน้ำประปาจะจ่ายค่าน้ำตามที่อปท. เรียกเก็บ ไม่ต้องจ่ายค่าใช้น้ำให้กับกรมทรัพยากรน้ำ **กรณีการใช้น้ำจากภูเขา** ยังต้องมีการศึกษาและพิจารณาว่าเป็นการใช้น้ำประเภทใด และหน่วยงานใดเป็นผู้รับผิดชอบ ทั้งนี้หากเข้าข่ายว่าเป็นการนำทรัพยากรน้ำสาธารณะมาใช้ แต่เป็นการนำน้ำมาใช้เพื่อการเกษตรก็จะได้รับการยกเว้น อย่างไรก็ดีอาจพิจารณาเพิ่มเติมในกรณีของการนำน้ำมาใช้ในกรณีอื่น ๆ เช่น เพื่อการท่องเที่ยว

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคเหนือพบปัญหาการฟื้นตัวจากปัญหาโควิด-19 ช้ากว่าภาคอื่น และมีฝุ่น PM 2.5 อย่างต่อเนื่อง ภาวะวิกฤตดังกล่าวอาจจะสามารถกำหนดเป็นข้อยกเว้นในการเก็บค่าใช้น้ำเนื่องจากปัจจัยอื่น ๆ เช่น ภาวะวิกฤติ โรคระบาด เมื่อเกิดภาวะที่ต้องฟื้นฟูเศรษฐกิจ รัฐบาลอาจจะประกาศยกเว้นการจัดเก็บค่าใช้น้ำในปีนั้น หรือจนกว่าเศรษฐกิจจะฟื้นตัว กรณีเช่นนี้ก็ถือเป็นแนวทางปฏิบัติหนึ่งที่อาจจะประกาศใช้ภายหลัง พรบ.ทรัพยากรน้ำฉบับนี้

การใช้น้ำภาคเกษตร ตามมาตรา 41 วรรค 1 ที่กำหนดขอบเขตของผู้ใช้น้ำประเภทที่ 1 ที่ได้รับการยกเว้นการจัดเก็บค่าใช้น้ำ โดยภาคเกษตรหมายถึงเกษตรเพื่อการยังชีพ การใช้น้ำในกิจการเกษตรจะไม่ถือว่าเป็นการทำการเกษตรเพื่อยังชีพ แต่จะเข้าข่ายว่าเป็นผู้ใช้น้ำประเภทที่ 2 หรือไม่ และต้องจ่ายเงินอย่างไร ยังเป็นประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อไป ซึ่งอยู่นอกเหนือจากขอบเขตการศึกษาครั้งนี้ และต้องรอ สทนช. กำหนดรายละเอียดและประเภทของการใช้น้ำ แต่หากพิจารณาในการแบ่งประเภทตาม พรบ.ทรัพยากรน้ำจะเกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องการขออนุญาต และการจัดเก็บค่าใช้น้ำโดยการขออนุญาตจะมีกลไกที่แตกต่างกัน ในประเภทที่ 1 ไม่ต้องขออนุญาตการใช้น้ำ ประเภทที่ 2 จะต้องขออนุญาตใช้น้ำผ่านคณะกรรมการลุ่มน้ำ และประเภทที่ 3 จะต้องขออนุญาตใช้น้ำผ่านคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) ต้องพิจารณาว่าเข้าประเภทการใช้น้ำใดอย่างไรก็ตาม การแบ่งประเภทการใช้น้ำจะมีความสำคัญเมื่อมีการจัดเก็บอัตราค่าใช้น้ำที่แตกต่างกัน แต่หากมีการจัดเก็บค่าใช้น้ำในอัตราเดียวกันทั่วประเทศเป็นการแบ่งประเภทการใช้น้ำจะมีความสำคัญลดลง

การใช้น้ำประเภทที่สามคือการผันน้ำข้ามลุ่ม โดยจะต้องเป็นลุ่มน้ำสายหลักเท่านั้น ไม่นับการผันน้ำในลุ่มน้ำสาขาย่อย และจะต้องพิจารณาปริมาณการใช้ร่วมด้วย สำหรับกรณีที่ลุ่มน้ำอยู่ในเขตชลประทาน ปัจจุบันกรมชลประทานไม่ได้พิจารณาเรื่องการผันน้ำข้ามลุ่มและเก็บค่าชลประทานเท่ากันในทุกเขตชลประทาน แต่ พรบ.ฉบับนี้ การใช้น้ำประเภทที่สาม หรือหลักเกณฑ์การจัดประเภทเป็นหลักเกณฑ์กลางที่ใช้ทั้งกรมทรัพยากรน้ำและกรมชลประทาน ดังนั้นหากกรมชลประทานจะเก็บค่าใช้น้ำเท่ากันก็จะต้องประกาศว่าอัตราค่าใช้น้ำในอัตราที่เท่ากับการใช้น้ำประเภทที่สอง อย่างไรก็ตามมีความเชื่อมโยงระหว่างกรมชลประทานและกรมทรัพยากรน้ำ เช่น การผันน้ำสาธารณะจากเขตกรมทรัพยากรน้ำไปสู่เขตชลประทาน กรณีเช่นนี้ทั้งสองหน่วยงานจะต้องหารือร่วมกันว่าควรมีการดำเนินการอย่างไร

ด้านการขอใบอนุญาตในปัจจุบันหน่วยงานทางด้านกฎหมายของประเทศมีแนวทางที่จะลดภาระของผู้ประกอบการ อาทิ เรื่องของการอำนวยความสะดวกในการยื่นขอใบอนุญาต การลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น

การจัดเก็บจัดเก็บอัตราค่าใช้น้ำซ้ำซ้อน ตัวอย่าง แม่น้ำมูลมีอ่างเก็บน้ำชลประทาน และมีเทศบาลแห่งหนึ่งดึงน้ำไปทำประปาเทศบาล และต้องจ่ายให้แก่ชลประทาน 50 สตางค์/ลูกบากศ์เมตร คำถามคือ เทศบาลนำงบลงทุนกับ 50 สตางค์ รวมเป็นต้นทุนของเทศบาลหรือไม่ หรือดำเนินการฟรีไม่เก็บเงินกับประชาชน หรือกว๊านพะเยาจัดเป็นแหล่งน้ำสาธารณะที่อยู่ภายใต้กรมทรัพยากรน้ำหรือไม่ หากอยู่ภายใต้กรมทรัพยากรน้ำ และมี อบจ.อปท. หรือเทศบาล สูบน้ำไปใช้ กรณีเช่นนี้จะต้องจ่ายให้แก่ ทน. ตามกฎมายที่กำหนดให้ ทน. เป็นผู้ดำเนินการจัดเก็บ และส่งค่าน้ำเข้ากระทรวงการคลัง สำหรับเทศบาลที่ดำเนินการสูบน้ำสามารถผลักภาระให้แก่ผู้บริโภคได้ สามารถชี้แจงแก่ประชาชนได้ประชาชนเดือนร้อน แต่มากน้อยแค่ไหนต้องพิจารณาต่อไป และไม่ก่อให้เกิดการจ่ายค่าใช้น้ำซ้ำซ้อนใดๆ

อย่างไรก็ตาม การรับฟังความคิดเห็นเพื่อแลกเปลี่ยนและนำปัจจัยต่าง ๆ มาพิจารณาหลักเกณฑ์ในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำที่เหมาะสมและเป็นธรรมควรเป็นอย่างไร ในขั้นตอนการดำเนินกฎหมายลำดับรองการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำเป็นหน้าที่ของกรมทรัพยากรน้ำ แต่ต้องรอทาง สทนช. กำหนดหลักเกณฑ์ให้ชัดเจนในการพิจารณาประเด็นใดบ้าง

ประเด็นเรื่องการจัดตั้งกองทุน

หากมีระบบกองทุน การนำเงินกองทุนมาใช้เพื่อการอนุรักษ์ต้นน้ำเป็นแนวคิดที่ควรนำมาพิจารณาอย่างยิ่ง เนื่องจากจะทำให้ประโยชน์ของเงินกองทุนกลับไปยังชุมชน/ท้องถิ่นที่ดูแลรักษาต้นน้ำ

ข้อเสนอแนะและประเด็นอื่น ๆ

1. หากเป็นพื้นที่น้ำในการดูแลของกรมทรัพยากรน้ำ หากเกิดการดูแลผิดพลาดและก่อให้เกิดน้ำท่วม และมีความเสียหาย ผู้ใช้น้ำจะมีสิทธิฟ้องร้องได้หรือไม่นั้น ในการดำเนินการทางกฎหมายจะพิจารณาเป็นกรณีไปเนื่องด้วยลักษณะทางกายภาพหรือภูมิศาสตร์ ปกติแล้วแหล่งน้ำสาธารณะมักเชื่อมโยงกับแม่น้ำซึ่งแม่น้ำสายหนึ่ง ๆ จะอยู่ในความรับผิดชอบของหลายหน่วยงาน ดังนั้นการดำเนินงานในภาพรวมจะขึ้นกับแนวนโยบายของสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

2. การเก็บอัตราเดียวจะไม่เป็นธรรม เพราะผู้ดูแลพื้นที่ต้นน้ำเสียโอกาสในการประกอบอาชีพ แต่ต้องจ่ายเงินเท่ากับผู้ที่ประกอบการในพื้นที่อื่น

3. งบการสร้างตลิ่งของกรมโยธาธิการฯ ไม่ใช่การสร้างอาคารบังคับน้ำ แต่เป็นการทำเพื่อการป้องกันภัยพิบัติ ไม่เป็นการเพิ่มปริมาณน้ำ ควรนำมานับเป็นงบในการบริหารจัดการน้ำหรือไม่

4. การประกาศแบ่งเขตทางน้ำควรมีความชัดเจน เพื่อไม่ทับซ้อนกับกรมชลประทาน

5. ต้นทุนน้ำที่นำมาเฉลี่ยควรพิจารณาค่าใช้จ่ายที่ใช้ในชายฝั่งทะเล ที่เป็นโครงการเชื่อนกันควรนำมาคิดด้วยหรือไม่ เพราะจะเกี่ยวข้องกับวิธีการเก็บเฉพาะลุ่มน้ำหรือเก็บเฉลี่ย

6. การนิยามเรื่องการเกษตรยังชีพที่ชัดเจน ควรมีการหารือร่วมกัน เพราะมีบริบทที่แตกต่างกันในประเทศไทย

4.3 การรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ (ภาคตะวันออก)

ดำเนินการโดย ผศ.ดร.พงษ์ศักดิ์ สุทธินนท์ (นักวิจัย)

ประเด็นเรื่องการยกเว้นลดหย่อน

การลดหย่อนเป็นหลักเกณฑ์ หากนำไปพิจารณาในขั้นแรกของการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ โดยให้ค่าใช้น้ำในบางกิจการหรือกิจกรรมมีอัตราค่าใช้น้ำที่ต่ำกว่าจะสามารถลดซ้ำได้ ถ้ามีหลักเกณฑ์หรือข้อเท็จจริงเพิ่มเติม เนื่องจากกฎหมายไม่ได้กำหนดข้อจำกัดกรณีที่ได้รับการลดหย่อนแล้วจะไม่สามารถลดหย่อนได้อีก อย่างไรก็ตามการกำหนดหลักเกณฑ์จะต้องมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนที่จะลดหย่อนในขั้นตอนใด โดยปกติกฎหมายที่มีหลักเกณฑ์ซ้อนหลักเกณฑ์จะถูกผนวกให้เป็นเรื่องเดียวกัน หรือเป็นเงื่อนไขที่เพิ่มเข้าไป เป็นลักษณะของอัตราที่ถูกลดออกไปเมื่อปฏิบัติในเรื่องนั้นแล้ว เช่น หากปฏิบัติตามข้อ 1 จะได้รับการลดหย่อนเท่านี้ และถ้าปฏิบัติตามข้อ 2 ด้วยจะได้รับการลดหย่อนเพิ่ม เป็นต้น

การยกเว้นจะต้องมีการกำหนดอัตราขึ้นมาก่อน สำหรับการใช้น้ำประเภทที่ 1 ไม่มีการจัดเก็บค่าใช้น้ำไม่ใช่การยกเว้น ดังนั้นการยกเว้นจะเกิดขึ้นเมื่อกฎหมายกำหนดอัตราขึ้น หากพิจารณาต้นทุนการใช้น้ำและพบว่ามีต้นทุนที่น้อยมาก เป็นต้นทุนที่น้อยมากสำหรับการคิดอัตราค่าใช้น้ำ จะขึ้นอยู่กับนโยบายว่าจะเก็บค่าใช้น้ำหรือไม่ หากไม่จัดเก็บอาจกำหนดว่าไม่จัดเก็บในกรณีดังกล่าวได้และอาจจะถูกยกไปอยู่ในลักษณะการใช้น้ำประเภทที่ 1 เนื่องจากเป็นการใช้น้ำปริมาณเล็กน้อย เป็นนโยบายกำหนดลักษณะประเภทการใช้น้ำ แต่หากไม่ได้อยู่ในประเภทหนึ่งจะต้องพิจารณาที่ต้นทุน หากมีต้นทุนน้อยแสดงว่าการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำจะแตกต่างกันตั้งแต่ต้น ส่วนการยกเว้นหรือลดหย่อนจะถูกลด

ความสำคัญไปเพราะมีอัตราที่แตกต่างกันแต่แรก การลดหย่อนอาจมีความสำคัญลดลง แต่การยกเว้นอาจมีบทบาทสำคัญ ถ้าหากเล็งเห็นว่าการจัดเก็บในอัตราที่ต่ำ และไม่เกิดประโยชน์ในการจัดเก็บ รัฐอาจกำหนดให้ยกเว้นเพิ่มเติมในภายหลังได้ สำหรับการยกเว้นในหน่วยราชการ อาจจะก่อให้เกิดการแย่งชิงน้ำระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ปัญหาข้อขัดแย้งของผู้ใช้น้ำในเขตลุ่มน้ำเดียวกัน ดังนั้นนโยบายกำหนดยกเว้นหรือลดหย่อนจะต้องมีหลักเกณฑ์ที่มีเหตุผลและความจำเป็นที่ชัดเจน

การใช้น้ำทะเลมีหลายรูปแบบ เช่น การท่องเที่ยว การร่องเรือใช้น้ำบนแม่น้ำเหมือนกันจะดำเนินการเก็บค่าน้ำอย่างไร หรือบางธุรกิจมีการผันน้ำมาเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยว กรณีการใช้น้ำทะเลเพื่อการท่องเที่ยวอาจไม่ส่งผลกระทบต่อปริมาณน้ำแต่อาจกระทบต่อการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ตามข้อเสนอปัจจัยในการพิจารณา คือ (1) ต้นทุนในการบริการจจัดการน้ำทะเล หากวันหนึ่งมีการสร้างบ่อเพื่อเก็บน้ำทะเล และนำน้ำที่กักเก็บมาใช้เพื่อการผลิต เช่นนี้จะมีต้นทุนการบริหาร แต่ปัจจุบันไม่มีต้นทุนส่วนนี้ (2) ต้นทุนการดูแลต้นน้ำ ปัจจุบันไม่มีต้นทุนส่วนนี้ (3) ผลกระทบต่อระบบนิเวศ หากมีการใช้น้ำในปริมาณมาก แต่การใช้น้ำกลางทะเลลึกอาจไม่ก่อผลกระทบ จึงไม่มีต้นทุนส่วนนี้ (4) ประโยชน์จากการซ้ำน้ำ เช่น การประปา การไฟฟ้า (5) ภาวะแล้ง ไม่มีต้นทุนส่วนนี้ และ (6) การยกเว้นหรือลดหย่อนขึ้นกับกิจการในข้อ 4 หากไม่มีต้นทุน หรือต้นทุนใกล้เคียง 0 เท่ากับ หรือไม่มีโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ หรืออาจต้องพิจารณายกเว้นตามข้อ (4) ทั้งนี้การอนุรักษ์แหล่งทะเลแม้จะไม่มีต้นทุนก็สามารถนำเงินที่จัดเก็บมามาใช้เพื่อสร้างความเข้าใจต่อสังคมได้

ประเด็นเรื่องการจัดเก็บค่าใช้น้ำ

กรณีที่ใช้น้ำทะเลเพื่อระบบหล่อเย็นส่งผลให้น้ำที่ส่งคืนธรรมชาติมีอุณหภูมิสูง กรณีเช่นนี้ไม่ถือเป็นน้ำทิ้งแต่ต้องพิจารณาว่าเมื่อสูบน้ำเข้าไปดำเนินการหล่อเย็นแล้ว และปล่อยคืนธรรมชาติเหลือปริมาณน้ำเพียง 80% หายไป 20% จะต้องคิดค่าใช้น้ำในส่วนที่หายไป หรือคิดค่าใช้น้ำ 100% ตามเกณฑ์ที่ใช้ม่านวัดปริมาณการสูบน้ำ ส่วนว่าน้ำอุณหภูมิใช้แล้วจะสร้างผลกระทบ แม้ว่าจะได้มาตรฐานต้องนำต้นทุนผลกระทบภายนอกมาพิจารณาเพิ่ม เว้นเสียแต่ว่ากรมควบคุมมลพิษได้กำหนดให้เสียค่าน้ำร้อนแล้ว กรณีนี้จะไม่เรียกเก็บซ้ำซ้อนกัน

การผลักภาระให้ประชาชน เช่น กระปานครหลวงกำหนดให้จ่ายค่าน้ำดิบแก่ชลประทานในราคา 50 สตางค์ต่อลูกบาศก์เมตร แต่สำหรับการประปาส่วนภูมิภาคจะสามารถผลักภาระอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับอำนาจการต่อรอง ส่วนผลกระทบต่อภาคประชาชนเกิดขึ้นอย่างแน่นอน ที่สำคัญคืออนาจการต่อรองและการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน

สำหรับการผันน้ำจืดเพื่อผลักดันน้ำเค็ม ปริมาณน้ำจืดที่ผันออกมาจะคิดเป็นการใช้น้ำด้วยหรือไม่ ในแง่หนึ่งสามารถเป็นต้นทุนผลกระทบภายนอก และการดึงน้ำมาใช้ส่งผลให้ภาคเกษตรต้นน้ำไม่สามารถใช้น้ำได้เพราะต้องดึงน้ำมาส่วนนี้ ตัวอย่าง เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ผลักดันน้ำเค็มที่สมุทรปราการทำให้ระหว่างทางน้ำห้ามทุกคนใช้น้ำเช่นนี้เป็นการสูญเสียน้ำและสูญเสียโอกาสในการใช้น้ำในช่วงเวลาดังกล่าว แนวทางการวิเคราะห์อาจจะต้องเพิ่มต้นทุนผลกระทบขึ้นไป อย่างไรก็ตามจะต้องวิเคราะห์ประเด็นนี้เพิ่มเติม

ประเด็นเรื่องกลไกการบริหารจัดการทางน้ำสาธารณะ และการขออนุญาตใช้น้ำ

กรมทรัพยากรน้ำไม่มีโครงสร้างขนาดใหญ่ในการบริหารปริมาณน้ำ ดังนั้นความแตกต่างของปริมาณน้ำในแต่ละช่วงฤดูกาลจะมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ไม่สามารถรับรองปริมาณน้ำที่ชัดเจนได้ อย่างไรก็ตาม พรบ. ทรัพยากรน้ำกำหนดให้อำนาจแก่คณะกรรมการลุ่มน้ำในการจัดสรรน้ำให้เหมาะสมกับปริมาณสมดุลน้ำในแต่ละลุ่มน้ำ รวมทั้งการจัดลำดับความสำคัญของการใช้น้ำในแต่ละลุ่มน้ำเพื่อให้เกิดการใช้น้ำเป็นไปตามกรอบที่แต่ละลุ่มน้ำกำหนด โดยคณะกรรมการลุ่มน้ำจะกำหนดกรอบการบริหารจัดการน้ำในแต่ละช่วงฤดูและถูกกลั่นกรองโดยการขออนุญาตใช้น้ำ เมื่อมีการขออนุญาตใช้น้ำจะทราบการใช้น้ำแต่ละประเภทที่อยู่ในลุ่มน้ำนั้น อีกทั้งการขออนุญาตใช้น้ำผู้ขอยื่นจำเป็นต้องมี

แผนปริมาณการใช้น้ำของตนเอง ซึ่งจะเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับคณะกรรมการลุ่มน้ำในการพิจารณาสมดุลน้ำในเขตลุ่มน้ำระหว่างความต้องการใช้น้ำกับปริมาณน้ำที่สัมพันธ์กัน ฉะนั้นก่อนการให้ความเห็นชอบจะต้องพิจารณาปริมาณน้ำว่าเพียงพอในการจัดสรรให้รายนี้หรือไม่ หรือมีคำขอรายอื่น ๆ หรือไม่อย่างไร ส่งผลให้การอนุญาตใช้น้ำอาจรับตามปริมาณที่ขอหรืออาจน้อยกว่าปริมาณที่ขอก็เป็นได้ หรืออาจกำหนดเงื่อนไขในการใช้น้ำในบางช่วงเวลาไว้เพิ่มเติม

สำหรับกรณีภาวะน้ำแล้งคณะกรรมการลุ่มน้ำสามารถประกาศให้เป็นเขตภาวะน้ำแล้ง ซึ่งการประกาศของคณะกรรมการลุ่มน้ำจะสามารถห้ามดำเนินกิจกรรมในบางประเภท เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบและยังสามารถใช้น้ำได้ตามวัตถุประสงค์ตามการจัดลำดับความสำคัญการใช้น้ำ อย่างไรก็ตามปัจจุบันสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.) กำลังกำหนดกรอบนิยามของคำว่า “แล้ง” ในแต่ละระดับควรมีลักษณะอย่างไร และพยายามมองในมิติของเศรษฐกิจและสังคมด้วย ตลอดจนมีความพยายามในการลดผลกระทบต่อประชาชน อีกทั้งยังมีมุมมองเรื่องการจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้ที่มีอ่างเก็บน้ำแล้วนำมาเฉลี่ยให้แก่กลุ่มเกษตรกรที่มีความสำคัญในลำดับแรก ถ้าหากกได้รับค่าตอบแทนก็จะสัมพันธ์กับเจตนารมณ์ที่ต้องการให้ทุกคนมีแหล่งกักเก็บน้ำของตนเอง ซึ่งจะไม่ต้องเสียค่าใช้น้ำแต่มีการจัดการน้ำเพื่อให้เกิดการใช้น้ำอย่างเพียงพอ หรือเมื่อถึงเวลาจำเป็นสามารถแจกจ่ายให้แก่ประชาชนที่ประสบภัยแล้งอย่างพียงพอและทั่วถึง โดยได้รับค่าชดเชย

การสูบน้ำจากลำน้ำขึ้นมาจะต้องขออนุญาตใช้น้ำ แต่ลำน้ำนี้ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ชลประทานหรือไม่ ผู้ใช้น้ำจะต้องทราบว่าหัวสูบน้ำอยู่ในเขตใด หากอยู่ในพื้นที่ชลประทานจะต้องของกรมชลประทาน แต่หากอยู่นอกเขตชลประทานจะต้องขออนุญาตจากคณะกรรมการลุ่มน้ำ เว้นเสียแต่ว่าหัวสูบน้ำมีมากกว่า 1 หัว และแต่ละหัวอยู่คนละเขตเช่นนี้จะต้องจ่ายค่าใช้น้ำให้แก่ทั้งสองหน่วยงาน อาจจะเท่ากันหรือไม่ก็ได้ อย่างไรก็ตามสามารถพิจารณาพื้นที่เขตชลประทานได้จากประกาศของกรมชลประทาน การจัดเก็บอัตราค่าใช้น้ำจะเก็บตามมิเตอร์ แต่จะเก็บรายปี หรือรายเดือน ยังคงอยู่ระหว่างการพิจารณาตามมาตรา 49 (2) ซึ่ง สทนช. เป็นผู้กำหนด

การผันน้ำระดับลุ่มน้ำย่อยเป็นคนละกรณีกับใน พรบ. ทรัพยากรน้ำที่เป็นการผันน้ำข้ามลุ่มน้ำที่ก่อให้เกิดผลกระทบ แต่สามารถยกประเด็นนี้ขึ้นมาในระดับคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) เนื่องจากในกฎหมายใช้คำว่ามีผลกระทบ หากมีผลกระทบเยอะและกระทบในกลุ่มลุ่มน้ำซึ่งเป็นพื้นที่พิเศษจึงจำเป็นต้องใช้กระบวนการนอกเขตพื้นที่เข้ามาช่วยพิจารณา

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1. การยกเว้นสำหรับการใช้น้ำทะเลมาผลิตน้ำจืด ภาคอุตสาหกรรมจำเป็นต้องใช้น้ำจืดจากน้ำทะเลเพื่อความมั่นคงด้านการผลิตในช่วงแล้งที่ภาครัฐไม่สามารถจ่ายน้ำให้ได้ตามปกติ อีกทั้งระบบผลิตน้ำจืดจะต้องเลี้ยงระบบตลอดเวลาไม่เช่นนั้นระบบจะเสียหายได้ เป็นต้นทุนที่ภาคเอกชนดำเนินการเพื่อช่วยเหลือตนเอง และสามารถลดการใช้น้ำในภาวะปกติจากแหล่งน้ำธรรมชาติด้วย

2. การประปาส่วนภูมิภาคไม่มีต้นทุนค่าน้ำดิบที่คิดกับประชาชน หากต้องดำเนินการเก็บค่าน้ำดิบจำเป็นต้องโครงสร้างค่าน้ำของการประปาส่วนภูมิภาค ซึ่งอาจส่งผลกระทบกับผู้ใช้น้ำประเภทที่อยู่อาศัย ดังนั้นหากยกเว้น หรือลดหย่อนในประเภทที่อยู่อาศัยจะเป็นประโยชน์แก่ประชาชน

3. กรณีแม่น้ำบางประกงมีความเค็มอยู่ในระดับหนึ่ง หากเมื่อไรก็ตามที่น้ำเค็มรุดเข้ามา การสูบน้ำไปใช้จะเพียงพอหรือไม่ และสร้างผลกระทบหรือไม่ กรณีเช่นนี้ควรมีการศึกษาอื่นเพิ่มเติมเกี่ยวกับความเชื่อมโยงของระบบนิเวศที่เสียหาย อีกทั้งการผันน้ำจากเขื่อนป่าสักมาสำแล หรือผันจากแม่กรองมาเจ้าพระยาตอนล่าง ประเด็นเหล่านี้มีรูปแบบที่แตกต่างกัน

4. มาตรการ Supply เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ อาจจะต้องพิจารณามาตรการด้าน Demand ร่วมด้วย เช่น การรีไซเคิลน้ำ การนำน้ำกลับมาใช้อีกครั้ง (reuse) แต่จะออกมารูปแบบใดจึงจะเหมาะสม และเป็นการสร้างการรับรู้ว่าน้ำมีต้นทุน

4.4 การรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ (ภาคใต้)

ดำเนินการโดย ผศ.ดร.พงษ์ศักดิ์ สุทธินนท์ (นักวิจัย)

ประเด็นเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และการขออนุญาตใช้น้ำ

การกำหนดจำนวนผู้ใช้น้ำ หรือจำนวนผู้ขออนุญาต ยังไม่มีแนวทางเนื่องจากการอนุญาตใช้น้ำต้องพิจารณาหลายประเด็น ประเด็นที่สำคัญคือสมดุลน้ำโดยการใช้น้ำประเภทสองต้องผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการลุ่มน้ำ ฉะนั้นจำนวนใบอนุญาตจะขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำที่จะใช้ อาจจะไม่มีการกำหนดจำนวนโควตาใบอนุญาต ทั้งนี้ขั้นตอนการขอใบอนุญาตสำหรับผู้ใช้น้ำประเภทสองและสามที่ไม่ใช้น้ำชลประทานและน้ำบาดาล จะต้องขออนุญาตที่กรมทรัพยากรน้ำ จากนั้นจะถูกเสนอไปที่คณะกรรมการลุ่มน้ำอีกครั้งเพื่อพิจารณาปริมาณน้ำแต่ละลุ่มว่าเพียงพอหรือไม่ สามารถให้ได้กี่ราย และผู้ขออนุญาตจะได้รับอนุญาตในปริมาณเท่าใดจะขึ้นอยู่กับคณะกรรมการลุ่มน้ำ นอกจากนี้ผู้ขออนุญาตใช้น้ำจะต้องมีแผนการใช้น้ำของตนเองหรือแสดงที่กักเก็บน้ำของตนเอง เพื่อเสนอไปยังคณะกรรมการลุ่มน้ำต่อไป เช่น หน้าแล้งมีผู้ขออนุญาตใช้น้ำจำนวน 20 รายพร้อมกัน เมื่อพิจารณาสมดุลน้ำแล้วใบอนุญาตจะกำหนดว่ามีสิทธิ์สูบน้ำได้ในช่วงเดือนใดและปริมาณเท่าใด ฉะนั้นตลอดทั้งปีจะไม่สามารถรับรองได้ว่าทุกคนจะได้ใช้น้ำในปริมาณเท่ากัน จะต้องพิจารณาที่ประเภทหนึ่งก่อนแล้วจึงพิจารณาการใช้ประเภทอื่นๆ ตามลำดับความสำคัญ หลักการนี้ทำให้ทุกคนมีสิทธิ์ใช้น้ำเท่ากัน และเมื่อแล้งจะแล้งเท่ากัน กรณีข้ามลุ่มน้ำหรือการใช้น้ำประเภทสามจะต้องขออนุญาตจากทั้งสองลุ่มน้ำ และทำแผนเสนอเข้าไปที่คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) จึงจะสามารถได้รับการอนุญาตใช้น้ำ เช่น การผันน้ำจากแม่น้ำกลองมาแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อการประปา เป็นต้น อย่างไรก็ตามการใช้น้ำประเภทหนึ่งไม่ต้องขออนุญาตใช้ตามมาตรา 42 และหากเกิดภาวะน้ำแล้งจะต้องให้ผู้ใช้น้ำประเภทหนึ่งเพียงพอก่อนจะให้แก่การใช้น้ำประเภทสองและประเภทสาม นอกจากนี้การขออนุญาตจะต้องพิจารณาตามลุ่มแม่น้ำใหญ่เท่านั้น ใน พรบ.ทรัพยากรน้ำไม่อนุญาตให้ตั้งคณะอนุกรรมการในลุ่มน้ำย่อย

การขออนุญาตใช้น้ำขึ้นอยู่กับการพิจารณาของคณะกรรมการลุ่มน้ำที่จะกำหนดลำดับความสำคัญของการใช้น้ำในลุ่มน้ำ ฉะนั้นเมื่อเกิดภาวะที่กระทบสมดุลน้ำอาจจะคาดการณ์ได้ยาก แต่กลไกของคณะกรรมการลุ่มน้ำจะมีแผนบริหารจัดการของลุ่มน้ำซึ่งรับรองภาวะน้ำแล้งน้ำท่วม ซึ่งอาจจะสามารถนำมาใช้คาดการณ์ได้เกี่ยวกับแผนบริหารจัดการน้ำ ดังนั้นการพิจารณาขออนุญาตแต่ละครั้งจะต้องพิจารณาความสมดุลน้ำในภาวะปกติเป็นหลัก และเมื่อเกิดภาวะน้ำแล้ง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่สามารถหาน้ำมาให้ได้ แต่จะเป็นลักษณะการขอความร่วมมือหรือกำหนดให้ลดการใช้น้ำจากปริมาณที่ได้รับอนุญาตใช้น้ำแทน ตามมาตรา 45 การออกใบอนุญาตและรับใบอนุญาตวรรคท้ายจะเขียนไว้ว่ากรณีที่กฎหมายมีสาระสำคัญที่เปลี่ยนไป หรือเหตุการณ์เพื่อประโยชน์สาธารณะ ให้อธิบดีกรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำ หรือกรมทรัพยากรน้ำบาดาลแล้วแต่กรณีให้ความเห็นของคณะกรรมการลุ่มน้ำ หรือ กนช. แล้วแต่กรณี มีอำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมใบอนุญาตได้ หมายความว่าหากมีเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงถึงขั้นวิกฤตสามารถเปลี่ยนแปลงการใช้ใบอนุญาตได้ การขออนุญาตใช้น้ำอาจเป็นไปได้ที่จะได้รับอนุญาตใช้น้ำตามปริมาณที่ขอ หรืออาจน้อยกว่าที่ขอ ทั้งนี้หากใช้ปริมาณน้ำไม่เกินไปกว่าที่ได้รับอนุญาตจะไม่มีปัญหา แต่มีข้อกังวลสำหรับกรณีที่มีการขออนุญาตจะสามารถรับรองว่าจะได้น้ำตามปริมาณที่อนุญาตแน่นอนหรือไม่ กรณีนี้เป็นไปตามที่แจ้งว่าต้องพิจารณาแต่ละช่วง หรือสภาวะแวดล้อม ณ ขณะนั้น หากการใช้น้ำผิดไปจากเงื่อนไขที่ได้รับอนุญาตก็อาจจะให้หยุดการใช้น้ำด้วย หรือกรณีที่ใช้น้ำเกินกว่าที่ได้รับอนุญาตอาจ

มีโทษในการถูกสั่งให้หยุดใช้น้ำ หรือพักการใช้น้ำเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบแก่ผู้ใช้น้ำคนอื่น แต่หากยังมีการฝ่าฝืนอาจจะโดนโทษทางอาญาซึ่งต้องพิจารณาเป็นกรณีไปตามข้อเท็จจริง หรือกรณีการใช้น้ำน้อยกว่าปริมาณที่มีการแจ้งไว้ในการขออนุญาตมีผลต่อการขอต่อใบอนุญาต กล่าวคือหากยังขอในปริมาณที่เดิมที่ใช้ไม่ถึงอาจจะถูกลดปริมาณการอนุญาตลงในการขอต่ออายุในรอบต่อไป ทุกรวบระยะเวลาอาจจะต้องมีการทบทวนความเหมาะสมเสมอ

กรณีที่มีหัวสูบน้ำสองหัวที่อยู่ในพื้นที่แตกต่างกัน คือ หัวสูบน้ำที่หนึ่งอยู่ในเขตชลประทาน และหัวที่สองอยู่ในเขตกรมทรัพยากรน้ำ จะต้องจ่ายค่าใช้น้ำให้แก่ทั้งสองหน่วยงาน หรือเดิมเคยอยู่นอกเขตชลประทาน และมีการประกาศเป็นเขตชลประทานภายหลังเช่นนี้จะต้องแจ้งเปลี่ยนหน่วยงานตามกฎกระทรวงที่กำหนดหลักเกณฑ์เปลี่ยนหน่วยงานภายใน 60 วัน โดยหลักเกณฑ์การแบ่งเขตพื้นที่ชลประทานกับกรมทรัพยากรน้ำ ชลประทานมีการประกาศพื้นที่เขตชลประทาน โดยหลักการหากอยู่นอกทางน้ำชลประทานจะเป็นพื้นที่ของกรมทรัพยากรน้ำถือเป็นน้ำสาธารณะ ส่วนกรณีการสูบน้ำสาธารณะไปให้กรมชลประทาน ควรดำเนินการสร้างบ่อกักเก็บน้ำเอง เพราะ พรบ.ประปา กำหนดให้ประปาต้องพัฒนาระบบจัดเก็บของตนเอง หากสร้างบ่อกักเก็บน้ำของตนก็จะสามารถสูบน้ำสาธารณะมาใส่บ่อของตนเอง หากไม่มีภาชนะของตนเองแล้วสูบน้ำไปใส่ในภาชนะของหน่วยงานอื่น เช่น ชลประทาน เช่นนี้ก็จะถูกเรียกเก็บจากหน่วยงานนั้น

กลไกการบริหารจัดการตาม พรบ.ทรัพยากรน้ำ มี 2 ภาวะได้แก่ ภาวะน้ำแล้ง และ ภาวะน้ำแล้งรุนแรง โดยการประกาศเขตภาวะน้ำแล้งเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการลุ่มน้ำ และจะกำหนดมาตรการใดๆ ก็ตามเกี่ยวกับการใช้น้ำในเขตภาวะนำแล้ง ส่วนการประกาศเขตภาวะน้ำแล้งรุนแรงเป็นหน้าที่ของนายกรัฐมนตรีที่จะกำหนด กลไกเป็นการช่วยเหลือ การจัดสรรน้ำ การแบ่งปัน ในกรณีที่มีแหล่งกักเก็บน้ำอยู่ และชดเชยค่าน้ำให้ในกรณีที่ต้องแบ่งปันแหล่งกักเก็บให้เอกชนอื่นหรือประชาชนสำหรับกลไกด้านการจัดเก็บค่าใช้น้ำในอัตราที่เพิ่มขึ้นในภาวะน้ำแล้งพบในต่างประเทศเช่นกัน ถือเป็นมาตรการด้านเศรษฐศาสตร์อย่างหนึ่ง สำหรับ พรบ.ทรัพยากรน้ำมีมาตราการทางกฎหมายที่กำหนดชัดเจนในการห้ามดำเนินการใดๆ ในช่วงที่เกิดภาวะน้ำแล้งรุนแรง

ส่วนแนวคิดการคิดค่าใช้น้ำในอัตราที่แพงขึ้นฝนช่วงที่เกิดภาวะน้ำแล้งหรือน้ำแล้งรุนแรงเกิดจากการรับฟังความคิดเห็นในเวทีอื่น โดยแนวคิดดังกล่าวต้องการก่อให้เกิดการตระหนักในการใช้น้ำที่น้อยลงในช่วงสภาวะดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีข้อสงสัยเกี่ยวกับหน่วยงานที่มีอำนาจในการพิจารณาควรจะเป็นหน่วยงานใด และจะเพิ่มขึ้นในอัตราเท่าไร ซึ่งมีมุมมองว่าคณะกรรมการลุ่มน้ำเป็นผู้ประกาศเขตภาวะน้ำแล้ง ก็ควรจะเป็นมีอำนาจในการประกาศอัตราค่าใช้น้ำที่เพิ่มขึ้น หรือกรณีที่เกิดภาวะแล้งรุนแรงอาจจะอยู่ในอำนาจของ กนช. ในการออกกรอบอัตราค่าใช้น้ำที่เพิ่มขึ้น แต่ประเด็นนี้จะอยู่นอกเหนือหลักการที่กำหนดใน พรบ.ทรัพยากรน้ำ และยังมีข้อกังวลว่าจะสามารถดำเนินการได้จริงหรือไม่ ดังนั้นจึงยังไม่สามารถหาข้อยุติได้ว่าควรเก็บค่าใช้น้ำในอัตราที่เพิ่มขึ้นหรือไม่อย่างไร การกำหนดอัตราที่เพิ่มขึ้นจึงยังไม่ได้ถูกกำหนดขึ้น ขณะที่ข้อห้ามถูกกำหนดใน พรบ. เรียบร้อยแล้วซึ่งเป็นแนวคิดที่ต้องทำความเข้าใจว่าเมื่อน้ำไม่มีใครจะเป็นผู้หยุดใช้น้ำ เป็นสิ่งที่คณะกรรมการลุ่มน้ำต้องวางแผน

การนำน้ำทะเลมาใช้ในภาคตใต้และภาคตะวันออกนั้นพบว่า การประปาภูมิภาคมีการนำน้ำทะเลมาปรับปรุงคุณภาพเพื่อให้เป็นน้ำจืด และกระจายให้แก่รายย่อย สำหรับภาคเอกชนก็มีลักษณะเช่นเดียวกันคือการลงทุนเพื่อใช้ในภาคอุตสาหกรรมของตน สำหรับช่วงที่ภาครัฐไม่สามารถหาน้ำให้ได้ จึงมีการตั้งระบบการใช้น้ำทะเลมาปรับปรุงทะเลคุณภาพและนำไปใช้ กรณีเช่นนี้สามารถได้รับการยกเว้นหรือไม่ เนื่องจากมีต้นทุนการลงทุนที่ค่อนข้างสูง หากต้องจ่ายค่าใช้น้ำทะเลอีกต้นทุนจะเพิ่มขึ้นอีก เช่นเดียวกับการประกาที่มีการปรับปรุงคุณภาพน้ำ ข้อเท็จจริงเหล่านี้จะถูก นำไปพิจารณาข้อเสนอการยกเว้นสำหรับกิจการใดๆ ก็ตามที่ใช้น้ำทะเล อย่างไรก็ตามการพิจารณากิจการและกิจกรรมจะต้องพิจารณาแยกกัน เช่น มีกิจกรรมที่ต้องใช้น้ำทะเลแต่ไม่จำเป็นต้องผ่านการปรับปรุงคุณภาพ เช่นนี้จึงต้องพิจารณาการข้อเท็จจริงของการใช้น้ำ

การเก็บอัตราค่าใช้น้ำที่ไม่เท่ากัน อาจส่งผลให้เกิดการย้ายโรงงาน ในแง่หนึ่งอาจไม่สามารถย้ายโรงงานได้ง่าย เพราะอย่างไรก็ตามจะต้องขออนุญาตใช้น้ำ และการขออนุญาตใช้น้ำต้องพิจารณาความสมดุลน้ำ หากโรงงานพิจารณาแล้วว่ามีความคุ้มค่ากับต้นทุนก็อาจจะย้ายโรงงาน เช่น ต้นทุนการขนส่ง ต้นทุนการก่อตั้งโรงงาน ต้นทุนการขนส่งสินค้าไปยังตลาด ซึ่งต้องเปรียบเทียบกับต้นทุนน้ำที่เป็นปัจจัยหลัก และคณะกรรมการลุ่มน้ำมีอำนาจตัดสินใจในการอนุญาตให้โรงงานมาจัดตั้ง ซึ่งจะได้เห็นถึงทิศทางของภาคเอกชนและเตรียมรับมือกับทิศทางการเปลี่ยนแปลง

ประเด็นเรื่องแนวคิดเรื่องต้นทุน

การคิดต้นทุนน้ำดิบที่นำมาจากแหล่งน้ำสาธารณะ เช่น การสร้างอ่าง สำหรับกรมทรัพยากรน้ำจะสามารถสร้างอ่างได้ไม่เกิน 4 ล้านลูกบาศ์กเมตร หากเกินกว่านี้จะเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดกลางและขนาดใหญ่ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ภายใต้อำนาจของกรมชลประทาน การสร้างอ่างเก็บน้ำและปล่อยน้ำให้แก่อุตสาหกรรม การประปา หรือเทศบาลสูบใช้น้ำ เช่นนี้เป็นน้ำดิบ ส่วนน้ำใช้คือน้ำที่นำไปปรับปรุงหรือทำให้สะอาดแล้วนำไปใช้ต่อ เช่น การสูบน้ำมาใส่บ่อและรอให้ตกตะกอนจึงนำมาขายต่อกรณีเช่นนี้ไม่เกี่ยวข้องกันและผู้ขายจะผลักภาระให้แก่ผู้ซื้อมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับอำนาจต่อรอง

กรณีแหล่งน้ำสาธารณะที่ดูแลโดยกรมทรัพยากรน้ำ เป็นต้นทุนค่าบริหารจัดการน้ำที่รวมถึงอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กที่กรมทรัพยากรน้ำสร้างขึ้น ย้อนหลังหลายปีพิจารณาค่าเสื่อม ค่าบริหารจัดการอ่างที่มีอายุเกิน 5 - 10 ปี โดยใช้ฐานข้อมูลของกรมทรัพยากรน้ำเป็นอ่างที่ยังดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน และมีพิกัดชัดเจนว่าตั้งอยู่ในลุ่มน้ำใด ตามงบประมาณแผ่นดินและแผนบูรณาการทรัพยากรน้ำ ขาดกรมทรัพยากรป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ ส่วนปริมาณน้ำคำนวณจากผู้เชี่ยวชาญด้านน้ำที่มีการแบ่งประเภทอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ อ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก และแหล่งน้ำสาธารณะที่มีการคำนวณแล้ว สนใจเฉพาะอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กและแหล่งน้ำธรรมชาติ ที่ไม่ใช่แหล่งน้ำเขตชลประทาน ปริมาณน้ำใช้การได้ประมาณ 80% แต่ละลุ่มน้ำมีงบประมาณไม่เท่ากันในการระดมทุนและปริมาณน้ำไม่เท่ากัน จึงนำเงินมาหารปริมาณในแต่ละลุ่มน้ำ โดยสมมติให้แต่ละลุ่มน้ำมีอิสระจากกันไม่มีการผันข้ามลุ่มน้ำ ซึ่งจะได้ต้นทุนประมาณ 0.37 สตางค์ ซึ่งใกล้เคียงกับกรมชลประทานที่เก็บ 50 สตางค์ ทั้งนี้หากมีการเปลี่ยนแปลงการลงทุนตัวเลขจะเปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน ขณะที่อีกแนวคิดคือการใช้อัตราเดียวกันทั้งประเทศ โดยนำเอาอัตราสูงสุด หรือเอาอัตราต่ำสุด หรือเฉลี่ยรวมทั้งหมด แต่แนวคิดดังกล่าวไม่ถูกหลักการที่จะคำนึงถึงเงินที่ใช้และบริบทที่แตกต่างกันของแต่ละลุ่มน้ำ จึงมีทางเลือก เช่น จำแนกแยกตามลุ่มน้ำ หรือค่าเฉลี่ยแบบถ่วงน้ำหนัก หรืองบประมาณทั้งหมดหารด้วยปริมาณน้ำทั้งหมด หรือสามารถทำในรูปแบบอื่นๆ ได้

ประเด็นเรื่องการจัดการกองทุน

กองทุนที่เสนอมีจุดเด่นที่เอกชนและท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมของการใช้เงินในกองทุน ขณะที่กองทุนอื่น เช่น กองทุนชลประทานมีเพียงชลประทานเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจใช้เงิน

การนำเงินกองทุนมาชดเชยในกิจการต่างๆ แม้จะเป็นการสนับสนุนการใช้น้ำในภาวะที่มีการขาดแคลนโดยการลดภาระหรือแบ่งเบาต้นทุนกรณีนี้อาจเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการช่วยเหลือที่กองทุนอาจจะเปิดช่องให้ยืดหยุ่นกว่างบประมาณ ส่วนกรณีที่เกิดภัยธรรมชาติจากกลไกของทรัพยากรน้ำที่เกี่ยวกับกลไกการบริหารจัดการน้ำในภาวะน้ำแล้งน้ำท่วม จะมีกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้องในกรณีเกิดผลกระทบในวงกว้างรัฐจะมีกลไกหลายอย่างประกอบกัน เช่น กลไกลดหย่อนยกเว้นเพื่อช่วยเหลือในช่วงเวลาดังกล่าว

เงินลงทุนใช้เงินลงทุนที่เป็น O&M แต่งบประมาณการดูแลแหล่งนี้เป็นการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ในงบประมาณที่กรมทรัพยากรน้ำเสนอมีโครงการอนุรักษ์ กิจกรรมการดูแลลำน้ำจึงนำมาคิดเทียบ O&M โดยไม่นำเงินเดือนข้าราชการมาคิด ประเด็นสำคัญคือแหล่งน้ำธรรมชาติต้องนำมาคิดหรือไม่ พิจารณาเงินลงทุนก่อสร้างอ่างเก็บน้ำรวมทั้งเงินบำรุงรักษาแหล่งน้ำแม้จะมีเงินเพียงน้อยนิด และกระจายตามหน่วยงานต่างๆ หากสามารถนำมารวมกันจะได้จำนวน

ที่เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามควรมีการจัดทำรายงานการบำรุงรักษาแหล่งน้ำของแต่ละหน่วยงาน กรมทรัพยากรน้ำควรดำเนินงานเพิ่มพันธกิจเพื่อให้มีปริมาณน้ำเพียงพอแก่ผู้ใช้น้ำจึงต้องรวมน้ำธรรมชาติไว้ด้วย

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1. การกำหนดอัตราค่าน้ำก่อนแล้วค่อยลดหย่อนเป็นช่วงๆ เพื่อสะท้อนต้นทุนที่แท้จริง
2. เกณฑ์การลดหย่อนควรพิจารณาการจัดการ การบำบัด และการอนุรักษณ์ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการบำบัดน้ำเสียและนำกลับมาใช้ใหม่
3. กองทุนควรนำไปพัฒนาหรือชดเชยพิเศษสำหรับผู้ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาแหล่งน้ำ
4. การประปาส่วนภูมิภาคถูกเรียกเก็บเงินจากชลประทาน เนื่องจากการสูบน้ำไปเติมอ่างชลประทานนอกจากนี้บางพื้นที่ยังมีข้อตกลงการปันส่วนค่าใช้จ่ายที่เป็นต้นทุนค่าไฟซึ่งผันแปรมาก หากต้องถูกเรียกเก็บเงินจากกรมทรัพยากรน้ำอีก จะเป็นธรรมต่อหน่วยงานเพื่อการสาธารณะหรือไม่ เนื่องจากการประปามีความยินดีที่จะวางท่อหรือพัฒนาแหล่งน้ำ แต่ไม่สามารถซื้อที่เพื่อทำแหล่งน้ำโดยของบกลางได้ให้ใช้งบจากรายได้เท่านั้น
5. กิจการประเภทสองและประเภทสามจะต้องจ่ายค่าใช้น้ำแก่กรมทรัพยากรน้ำเนื่องจากใช้น้ำสาธารณะ แต่สิ่งที่ได้รับกลับมาคือกองทุน จึงอยากให้ขยายความชัดเจนของกองทุนเกี่ยวกับผลตอบแทนที่จะได้รับกลับคืน
6. หากเอกชนมีแหล่งเก็บน้ำอาจจะมีมาตรการลดภาษีเพื่อเป็นการสนับสนุน

4.5 การรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ (ภาคกลางและภาคตะวันตก)

ดำเนินการโดย ผศ.ดร.พงษ์ศักดิ์ สุทธินนท์ (นักวิจัย)

ประเด็นเรื่องนิยามของผู้ใช้น้ำประเภท 1 2 3

รายละเอียดของการใช้น้ำประเภทที่ 3 การใช้น้ำมากกิจการขนาดใหญ่ มีผลกระทบอย่างกว้างขวาง จะมีรายละเอียดอย่างไรนั้นจะต้องรอประกาศกระทรวง แต่จากร่างประกาศ คือ ใช้น้ำผิวดินเกิน 30,000 ลบ.ม.ต่อวัน และอาจส่งผลกระทบต่อสมดุลน้ำและกระทบต่อการบริหารจัดการน้ำ การใช้น้ำของนิคมอุตสาหกรรม การใช้น้ำของเขตเศรษฐกิจพิเศษ หรือพื้นที่อื่นในลักษณะเดียวกัน แต่ยังมีข้อถกเถียงเรื่องภาคการเกษตรว่าจะถูกจัดให้อยู่ในผู้ใช้น้ำประเภท 3 ได้หรือไม่ ซึ่งการเกษตรแปลงใหญ่จะนิยามเป็นผู้ใช้น้ำมาก และเข้าเกณฑ์ผู้ใช้น้ำประเภทที่ 3 ได้หรือไม่นั้น เรื่องการนิยามภาคเกษตร ยังคงเป็นปัญหาว่ามีความไม่ชัดเจนสูงมาก โดยหลักการแล้วทุกคนเห็นพ้องกันว่าภาคเกษตรเพื่อการยังชีพควรได้รับการยกเว้นค่าน้ำ แต่ภาคเกษตรเพื่อการพาณิชย์ ยังเป็นปัญหาที่ไม่มีข้อสรุป

กิจกรรมการล่องแพ เพื่อการท่องเที่ยว การล่องแพในแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นกิจกรรมสันทนาการที่ไม่ต้องเสียค่าน้ำ เนื่องจากไม่มีการดึงน้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะมาใช้ แต่ว่าหากเป็นการดึงน้ำมาใส่ไว้ในพื้นที่ของตนเอง เช่น การทำสวนน้ำ สวนสนุก ต้องมีการขออนุญาตและเสียค่าน้ำ

ประเด็นเรื่องแนวคิดการกำหนดและรูปแบบโครงสร้างอัตราค่าน้ำ

การสูบน้ำดิบไปใช้ มีการได้แร่ธาตุและนำไปใช้ประโยชน์ด้วย โดยนำไปผลิตเป็นดินไปขาย ดังนั้นค่าน้ำ หรือค่าใช้จ่ายสำหรับการอนุรักษ์ควรจะมีการเก็บเพิ่มเติม ซึ่งเรื่องการคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ การศึกษานี้เห็นว่าเป็นปัจจัยสำคัญข้อหนึ่งของโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ และได้ระบุไว้แล้วในหัวข้อการเสนอโครงสร้างอัตราที่เหมาะสม ส่วน บ.ประปาไทยเป็นคู่สัญญากับกรมชลประทาน การใช้น้ำต้องขออนุญาตอยู่แล้ว ส่วนการปรับขึ้นค่าน้ำเป็นอำนาจของกรมชลประทานที่จะตัดสินใจ

อัตราค่าใช้น้ำตามกฎหมายพรบ.ชลประทาน พ.ศ. 2485 กำหนด 0.50 บาท/ลบ.ม. คาดว่าคงไม่มีการพิจารณาเรื่องแนวคิดการอนุรักษ์ หลักการใช้ตาม พรบ.น้ำ มาตรา 49 (1) เหมือนกัน แต่ไม่ได้แปลว่าต้องอัตราเดียวกัน เช่น สมมติ

หาก ม.49 (1) กำหนดให้การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำต้องคิดจากต้นทุนการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ แต่ต้นทุนของ กรมทรัพยากรน้ำ และกรมชลประทานไม่เท่ากัน อัตราค่าใช้น้ำจึงแตกต่างกันได้

ค่าใช้น้ำคิดจากปริมาณสุทธิ หากเทียบเคียงกับกรณีของกรมชลประทาน การดึงน้ำมาใช้ต้องเสียค่าน้ำ แต่จะมีเกณฑ์การลดหย่อนให้เป็นกรณีเฉพาะ ในส่วนของกรมทรัพยากรน้ำจะรับเรื่องนี้ไว้พิจารณา และคาดว่าแนวทางการดำเนินงานน่าจะเป็นไปในลักษณะเดียวกัน

ประเด็นเรื่องการใช้น้ำ

ประเด็นของโรงไฟฟ้าที่มีรูปแบบการใช้น้ำแตกต่างกัน, มีระบบหอหล่อเย็นแตกต่างกัน เช่น รฟ.ใกล้แม่น้ำหรือทะเลเป็นระบบ One Through / รฟ.แหล่งน้ำดิบจำกัดเป็นระบบควบคุม Cycle of Concentration, ซึ่งออกแบบตามความเหมาะสมของที่ตั้งและแหล่งทรัพยากรน้ำ มุมมองต่อน้ำแม่น้ำ/น้ำทะเล/น้ำกร่อย หากเทียบเคียงกับกรณีของกรมชลประทาน การดึงน้ำมาใช้ต้องเสียค่าน้ำ แต่จะมีเกณฑ์การลดหย่อนให้เป็นกรณีเฉพาะ โดยพิจารณาจากน้ำที่ปล่อยออกด้วย ตัวอย่างจากกรมชลประทาน เช่น จาก 0.50 บาท/ลบ.ม เหลือเพียง 0.0246 บาท/ลบ.ม. เป็นต้น อัตราการลดหย่อนต้องพิจารณาจากลักษณะของกิจกรรมที่ใช้น้ำ เช่น การดึงน้ำไปผลิตกระแสไฟฟ้า อาจจะได้รับการลดหย่อนในอัตราที่สูงกว่าการดึงน้ำไปใช้เพื่อในระบบหล่อเย็น เนื่องจากการสูญเสียน้ำแตกต่างกัน

น้ำในแม่น้ำที่โรงไฟฟ้าสูบเข้ามาใช้งานในระบบหล่อเย็น, มีจุดประสงค์เพียงระบายความร้อนเท่านั้น, จะมีหลักเกณฑ์ในการคำนวณค่าใช้จ่ายแตกต่างจากรูปแบบอื่นๆ เช่นการผลิตน้ำประปา จุดประสงค์การใช้น้ำในกระบวนการผลิตแตกต่างกันไป โรงไฟฟ้ามีหลายลักษณะที่มีการใช้น้ำแตกต่างกัน เช่น อยู่ใกล้ผิวดิน หรืออยู่ใกล้แหล่งน้ำ อย่างโรงไฟฟ้าพระนครใต้อยู่ติดแม่น้ำ มีการดึงน้ำจากแม่น้ำเข้ามาใช้เพื่อการหล่อเย็นเท่านั้น เมื่อผ่านระบบแล้วน้ำส่วนหนึ่งจะระเหยหายไป และจะมีการส่งน้ำส่วนหนึ่งคืนแม่น้ำ หรือโรงไฟฟ้าอยู่ใกล้ปากแม่น้ำทำให้มีอิทธิพลของน้ำทะเลและคุณภาพน้ำ และมีโอกาสในการดึงน้ำทะเลมาใช้ หากดูในเรื่องกรณีคิดค่าน้ำนั้น การใช้น้ำทะเล หรือการใช้น้ำที่มีคุณภาพต่ำที่จำเป็นต้องผ่านกระบวนการปรับปรุงคุณภาพน้ำ เป็นข้อคิดเห็นที่สำคัญ และเห็นว่าควรพิจารณาให้ได้รับการลดหย่อนค่าใช้น้ำ และเห็นว่าข้อเสนอเรื่องการยกเว้นการเก็บค่าน้ำทะเลเป็นเรื่องที่ได้รับการเรียกร้องมามาก

ประเด็นเรื่องการลดหย่อน

ลุ่มน้ำที่มีน้ำต้นทุนมาก ควรมีระบบลดหย่อนและควรยกเว้นให้การประปา เนื่องจากสุดท้ายต้นทุนจะไปตกกับประชาชนในวงกว้าง

หากเอกชนมีมาตรการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำ หรือการสร้างแหล่งน้ำสำรอง การจัดการน้ำเสีย และการใช้น้ำทะเล หรือมีการทำระบบการจัดการน้ำที่ดี มีการทำ CSR ควรมีการกำหนดมาตรการส่งเสริม เช่นการลดหย่อนค่าใช้น้ำ ซึ่งกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมสังคม CSR การพัฒนาแหล่งน้ำ สามารถพิจารณาให้เป็นสิทธิประโยชน์ทางด้านอื่นอาจจะได้ประโยชน์มากกว่า เช่น สิทธิประโยชน์ทางภาษี หรืออาจจะเลือกให้เป็นเกณฑ์การลดหย่อนค่าใช้น้ำได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐ

ประเด็นเรื่องค่าน้ำ

ควรมี grace period ในการเก็บค่าน้ำ อาจจะไม่เก็บในปีแรกและค่อยๆเก็บเพิ่มขึ้นในแต่ละปี การเก็บเงินโดยมีการกำหนดเป็นช่วงเวลา

ค่าน้ำสำหรับประเภทที่ 2 และ 3 ควรเก็บอัตราเดียวกัน แต่ต้องมีการกำหนดมาตรการป้องกันปัญหา หรือผลกระทบ หรือเงื่อนไขการดำเนินการอื่นๆ เพิ่มเติมกับผู้ใช้น้ำประเภท 3 แต่ไม่ควรเป็นการจ่ายเงิน และราคาค่าน้ำควรเก็บในอัตราเท่ากันทุกสาขาการผลิต

การจ่ายค่าน้ำซ้ำซ้อนในความกังวลของกรณีอัตราค่าน้ำของภาคบริการ ที่เดิมจ่ายให้การประปาแล้ว ยังคิดกับภาคบริการอื่น เช่น ที่พัก โรงแรม ภาคธุรกิจบริการอื่นอีก จะไม่เกิดซ้ำซ้อน เนื่องจากการเสียค่าน้ำจะเสียให้เฉพาะหน่วยงานที่ดูแลแหล่งน้ำที่ผู้ใช้น้ำดึงน้ำมา วัดจากพิกัดของหัวสูบน้ำว่าอยู่ในพื้นที่ของหน่วยงานใด

การเก็บค่าน้ำในช่วงภาวะน้ำแล้งน้ำท่วม สามารถใช้ทั้งมาตรการควบคุมและมาตรการด้านราคา ได้ทั้งสองแนวทาง ไม่จำเป็นต้องเลือกทางใดทางหนึ่ง

ข้อเสนอแนะและประเด็นอื่น ๆ

1. ข้อกังวลเรื่องคุณภาพน้ำที่เปลี่ยนแปลงไปจากน้ำทิ้งที่ผ่านการบำบัดจนได้มาตรฐานแล้ว เช่น น้ำจากโรงไฟฟ้า ที่มีอุณหภูมิสูงกว่าน้ำในสิ่งแวดล้อม ทำให้ปลาไม่สามารถขยายพันธุ์ได้ ทั้งนี้ในเรื่องการคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ การศึกษานี้เห็นว่าเป็นปัจจัยสำคัญข้อหนึ่งของโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ และได้ระบุไว้แล้วในหัวข้อการเสนอโครงสร้างอัตราที่เหมาะสม
2. การเก็บค่าน้ำ อาจจะทำได้ยาก เนื่องจากผู้จ่ายอาจจะไม่ยินดีจ่าย อีกทั้งอาจจะไม่สามารถสร้างความมั่นคงด้านน้ำให้แก่ผู้ใช้น้ำได้ และอาจมีปัญหาเรื่องการเก็บค่าน้ำในภาคเกษตรกรรม ที่ไม่ใช่เกษตรกรรายย่อย
3. การดึงน้ำจากแหล่งน้ำที่เป็นพรมแดนระหว่างประเทศจะมีในเรื่องของความคุ้มค่าน่าจะต้องพิจารณาจากกิจกรรมที่นำน้ำไปใช้ แต่ตัวอย่างจากโครงการโขงชีมูล เป็นโครงการที่มีต้นทุนสูง การใช้น้ำในลักษณะนี้ยังต้องมีการหารือกันในระดับประเทศผ่านที่ประชุมคณะกรรมการร่วมชายแดนต่าง ๆ
4. การใช้น้ำทิ้งจากโรงงาน หรือแหล่งอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่ถูกต้องตามกฎหมายแล้ว แต่ว่ายังไม่ได้รับการยอมรับจากผู้ใช้หลายกลุ่ม ซึ่งในเรื่องของน้ำทิ้งมีปัญหามาก เช่น แพรกหนามแดง บางประกง แนวทางการแก้ไขปัญหาไม่สามารถเกิดจากหน่วยงานเพียงฝั่งเดียวได้ ต้องอาศัยการพูดคุยกันของกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่เป็นหลัก เนื่องจากต้องตกลงกันให้ได้ในเรื่อง ปริมาณน้ำ คุณภาพน้ำ เวลา และสถานที่
5. ความชัดเจนของการจัดกลุ่มผู้ใช้น้ำประเภทที่ 3 เช่น มีการผันน้ำจากแม่น้ำน่านเข้าสู่บึงบอระเพ็ด แต่เป็นการผันเข้ามาเพื่อรักษาระบบนิเวศในบึง ในกรณีนี้ควรได้รับการยกเว้นหรือไม่ ในกฎหมายควรระบุไว้อย่างชัดเจน เพราะในอนาคตคาดว่าจะมีโครงการในลักษณะนี้เพิ่มขึ้น

5. การแสดงความคิดเห็นผ่านแบบฟอร์มออนไลน์

โครงการ “การศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4” ได้จัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นทั่วประเทศ โดยกรมทรัพยากรน้ำกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่วมกับสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 5 ครั้ง 6 ภูมิภาค ดังนี้

1) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วันที่ 28 มิถุนายน 2566
2) ภาคเหนือ วันที่ 12 กรกฎาคม 2566
3) ภาคตะวันออก วันที่ 26 กรกฎาคม 2566
4) ภาคใต้ วันที่ วันที่ 9 สิงหาคม 2566
5) ภาคกลางและภาคตะวันตก วันที่ 22 สิงหาคม 2566

โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด 883 คน เป็นผู้เข้าร่วมประชุม ณ สถานที่จัดงานจำนวน 410 คน และผู้เข้าร่วมระบบออนไลน์ จำนวน 473 คน ผู้เข้าร่วมประชุมได้มีการแสดงความคิดเห็นในหลายส่วนทั้งในห้องประชุม และผ่านระบบออนไลน์ (ดังแสดงในตารางที่ ง.1)

ตารางที่ ง.1 จำนวนเข้าร่วมการประชุมรับฟังความคิดเห็นระดับภูมิภาค ในรูปแบบไฮบริด

การประชุมรับฟังความคิดเห็นระดับภูมิภาค	ผู้เข้าร่วมทั้งหมด	จำนวน on-site			จำนวน ONLINE		
		ผู้เข้าร่วม (คน)	จำนวน (หน่วยงาน)		ผู้เข้าร่วม (คน)	จำนวน (หน่วยงาน)	
	883		ภาครัฐ	ภาคเอกชน		ภาครัฐ	ภาคเอกชน
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ณ จังหวัดขอนแก่น	**142**	**67**	25	13	**75**	46	12
ภาคเหนือ ณ จังหวัดเชียงใหม่	**164**	**91**	33	15	**73**	50	9
ภาคตะวันออก ณ จังหวัดระยอง	**159**	**61**	15	13	**98**	35	30
ภาคใต้ ณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	**192**	**69**	35	1	**123**	66	13
ภาคกลางและภาคตะวันตก ณ จังหวัดอยุธยา	**226**	**122**	34	7	**104**	55	20

นอกจากนี้ยังมีการแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมหลังจากจบการประชุมแล้วในแบบแสดงความคิดเห็นออนไลน์ จำนวน 255 คน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้น

1.1 หน่วยงาน

หน่วยงานที่แสดงความคิดเห็นมีทั้งส่วนราชการ ท้องถิ่น และเอกชนซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้เกี่ยวข้องกับกับการใช้น้ำสาธารณะ ทั้งกลุ่มของหน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจ กลุ่มองค์กรอิสระ มูลนิธิ และนักวิชาการ กลุ่มเอกชน รวมทั้งประชาชนทั่วไปที่มิได้ระบุสังกัด ประกอบด้วย

1.1.1 หน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจ

1) กรมทรัพยากรน้ำ
2) สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 2 3 5 6 10
3) สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเชียงราย อุทัยธานี อุตรดิตถ์ ลำปาง พะเยา ลำพูน ภูเก็ต สุราษฎธานี อ่างทอง สมุทรปราการ ชัยนาท บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ นครราชสีมา ยโสธร ฉะเชิงเทรา ตราด ชลบุรี ระยอง ภูเก็ต ระนอง ชุมพร
4) การประปานครหลวงสาขาภาษีเจริญ
5) สำนักงานการประปาภูมิภาค พะเยา ศรีสัชนาลัย สุโขทัย แม่สาย หนองแค นางบวช ชัยบาดาล อ้อมน้อย สวนผึ้ง อ่างทอง สิงห์บุรี กาญจนบุรี สาขาปราณบุรี ระยอง ตราด นครนายก สาขาวัฒนานคร ขนอม สายบุรี นครศรีธรรมราช สตูล กุยบุรี บางสะพาน กระบี่ สุราษฎร์ธานี ชั้นพิเศษ ย่านตาขาว เกาะสมุย สงขลา
6) การประปาส่วนภูมิภาคเขต 3 4 5 6
7) การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เขื่อนสิริกิติ์ เขื่อนภูมิพล เขื่อนรัชชประภา โรงฟ้าจะนะ โรงไฟฟ้าพระนครเหนือ โรงไฟฟ้าสุราษฎร์ธานี
8) สำนักทรัพยากรน้ำบาดาล เขต 1 ลำปาง เขต 10 อุดรธานี และเขต 6 ตรัง
9) ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 3 และ 4

10) สำทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 8
11) กรมชลประทาน เช่น โครงการชลประทานขอนแก่น
12) สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขานนทบุรี
13) สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดนนทบุรี ปราจีนบุรี ระยอง สุราษฎร์ธานี
14) สำนักงานชลประทานที่ 3 13 กรมชล
15) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดอยุธยา และนครราชสีมา
16) สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ
17) สำนักงานพาณิชย์จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดปัตตานี
18) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดอุดรธานี และนครราชสีมา
19) สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองขอนแก่น
20) กรมทรัพยากรน้ำบาดาล
21) สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดชลบุรี
22) สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ
23) สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติภาค 4
24) กรมการปกครอง
25) สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขานราธิวาส

1.1.2 หน่วยงานธุรกิจเอกชน

1) โรงงานไฟฟ้าเกษตรไทยนครสวรรค์
2) โรงไฟฟ้าหนองแซง (GNS)
3) โรงงานน้ำตาลรวมผลฯ
4) บริษัท เอ็มบีเค ลอร์ จำกัด
5) บริษัท เอ็ม บี เค รีสอร์ท จำกัด(มหาชน)
6) บริษัท ที่ดินบางปะอิน จำกัด
7) บริษัท ทีทีดับบลิว จำกัด (มหาชน
8) บริษัท ฟินิคซ พัลพ แอนด์ เพเพอร์
9) บริษัท ดานิลี่ จำกัด
10) บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)
11) บริษัท เอ็กคอมธารา จำกัดบริษัท ลากูน่าเซอร์วิส จำกัด
12) บริษัท ปิติ ฟูดส์ จำกัด
13) บริษัท ประปาบางปะกง จำกัด
14) บริษัท ไฮโดรเอ็นเตอร์ไพรส์ แอนด์ อะควอดีซายน์
15) บจก.เอเบิล อินดัสตรีส์
16) บมจ.ผลิตภัฑณ์อาหารกว้างไพศาล
17) บมจ. เกษตรไทย อินเตอร์ เนชั่นแนล ชูการ์ คอร์ปอเรชั่น
18) บมจ.ไฮโดรเท็ค
19) บมจ.จัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำภาคตะวันออก

20) บจก.นาสารฟู้ดโปรดักซ์
21) ทุนธนชาต
22) สนามกอล์ฟ ล็อค ปาล์ม กอล์ฟ คลับและ สนาม เรด เมาท์เทิน กอล์ฟ คลับ / บมจ.เอ็ม บี เค รีสอร์ท
23) เอกชนศึกษาเพื่อการวางแผนการใช้น้ำในอนาคต
24) มาบตาพุดคอมเพล็กซ์ 1
25) สวนผักกาวีระ
26) NESDC
27) UWD
28) TTW
29) SCGP
30) IWRM
31) Royal. Hua. Hin. Golf. Course
32) Blue Tree Phuket

1.1.3 หน่วยงานทางวิชาการ สภาอุตสาหกรรม องค์กรอิสระ มูลนิธิ ส่วนท้องถิ่น

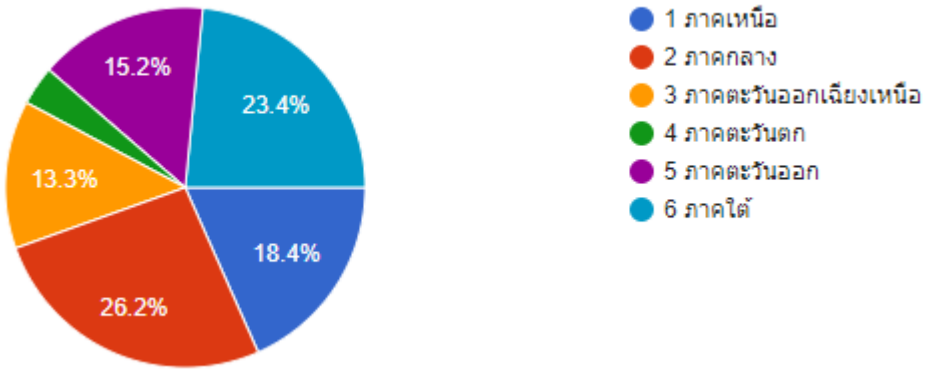
1) สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน นครสวรรค์ ตาก น่าน สมุทรสงคราม สมุทรสาครและขอนแก่น
2) หอการค้าจังหวัดลำพูนและ อ่างทอง
3) สาขานิติศาสตร์ มรภ เชียงใหม่
4) มหาวิทยาลัยพายัพ
5) มหาวิทยาลับราชภัฏเชียงใหม่
6) คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลับราชภัฏสุราษฎร์ธานี
7) คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
8) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
9) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา
10) ศูนย์วิจัยทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอ่าวไทยตอนบน
11) สมาคมนักกฎหมายสิ่งแวดล้อมเพื่อการสร้างสรรค์
12) สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวหัวหินชะอำ
13) สมาคมลุ่มน้ำท่าจีน
14) สมาคมส่งเสริมเครือข่ายการท่องเที่ยวศรีสะเกษ
15) สมาคมเครือข่ายคนรักษ์สิ่งแวดล้อมลำปาง
16) สมาคมท่องเที่ยวและไมซ์จังหวัดขอนแก่น
17) องค์การบริหารส่วนตำบลพ่วงพรมคร
18) สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี
19) สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดอ่างทอง
20) เทศบาลตำบลโป่งน้ำร้อน
21) องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี

22) องค์การบริหารส่วนตำบลไสไทย
23) องค์กรผู้ใช้น้ำ องค์กรผู้ใช้น้ำภาคอุตสาหกรรม
24) องค์การจัดการน้ำเสีย
25) องค์กรผู้ใช้น้ำภาคพาณิชยกรรม(ประปาแม่สาย) (กปภ.)
26) กลุ่ม O-TOP จ.เชียงใหม่
27) มูลนิธิลุ่มน้ำท่าจีน นครปฐม
28) มูลนิธิน้ำและคุณภาพชีวิต
29) เทศบาลตำบลนามะเฟือง
30) องค์การบริหารส่วนจังหวัดระยอง และสระบุรี
31) องค์กรผู้ใช้น้ำเพื่ออุตสาหกรรมมุกดาหาร
32) สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
33) สภาอุตสาหกรรมนครศรีธรรมราช
34) สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดสตูล

1.2 ภูมิภาค

ผู้แสดงความคิดเห็น จำนวน 255 คน ส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในภาคกลางร้อยละ 26.2 รองลงมาคือภาคใต้ ร้อยละ 23.4 และภาคเหนือ ร้อยละ 18.4 ภาคตะวันออก ร้อยละ 15.2 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 13.3 และภาคตะวันตก ร้อยละ 3.5 ดังภาพที่ ง.3

ภาพที่ ง.3 ภูมิภาคของหน่วยงานผู้ตอบแทบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ

2.1 ปัจจัยที่สำคัญต่อการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ

ในภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าปัจจัยทั้ง 6 ประการ เป็น**ปัจจัยที่มีความสำคัญมาก**ต่อโครงสร้างอัตราค่าน้ำ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัย 1) การชดเชยต้นทุนในการก่อสร้าง และ การบริหารจัดการน้ำสาธารณะ 2) ความสามารถในการจ่ายและผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้น้ำสาธารณะ 3) ผลกระทบภายนอกที่เกิดขึ้นจากการใช้น้ำสาธารณะ เช่น ความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ และความหลากหลายทางชีวภาพ 4) ปริมาณน้ำในระบบ ฤดูกาลของน้ำ เช่น ช่วงน้ำแล้งหรือน้ำหลาก 5) การจ่ายเงินชดเชยจากการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ และ 6) ลักษณะและวัตถุประสงค์การใช้น้ำตามนโยบาย

ของรัฐฯ เช่น เพื่อใช้ในสำหรับการดำรงชีพ ประโยชน์สาธารณะ และนโยบายต่าง ๆ ของรัฐ เช่น สวัสดิการ หรือ ส่งเสริมการลงทุน เป็นต้น

สามปัจจัยหลักที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่ามีความสำคัญมากและมากที่สุดสามลำดับแรกคือ 1)ปริมาณน้ำในระบบหรือฤดูกาลของน้ำ 2)ผลกระทบภายนอกที่เกิดขึ้นจากการใช้น้ำสาธารณะ 3) ลักษณะและวัตถุประสงค์การใช้น้ำตามนโยบายของรัฐฯ ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ก็อยู่ในระดับความสำคัญที่ใกล้เคียงกันรายละเอียดดังตารางที่ ง.2

ตารางที่ ง.2 ความสำคัญของปัจจัยต่อการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะประเภทที่ 2 และประเภทที่ 3

N = 255

ปัจจัยต่อการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ	5	4	3	2	1	0	ค่าเฉลี่ย	SD	แปลผล
● การชดเชยต้นทุนในการก่อสร้างและ การบริหารจัดการน้ำสาธารณะ	23.92 (61)	42.75 (109)	27.45 (70)	3.53 (9)	7.08 (2)	1.57 (5)	3.75	1.02	สำคัญมาก
● ความสามารถในการจ่ายและผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้น้ำสาธารณะ	29.41 (75)	42.75 (109)	21.18 (54)	4.71 (12)	1.96 (6)	0.00 (0)	3.89	0.97	สำคัญมาก
● ผลกระทบภายนอกที่เกิดขึ้นจากการใช้น้ำสาธารณะ	32.16 (82)	44.31 (113)	17.65 (45)	5.10 (13)	0.78 (2)	0.00 (0)	4.01	0.91	สำคัญมาก
● ปริมาณน้ำในระบบ ฤดูกาลของน้ำ เช่น ช่วงน้ำแล้ง หรือน้ำหลาก	34.90 (89)	39.61 (101)	20.39 (52)	3.92 (10)	0.39 (1)	0.78 (2)	4.02	0.96	สำคัญมาก
● การจ่ายเงินชดเชยจากการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ	20.78 (53)	40.00 (102)	30.20 (77)	7.06 (18)	1.57 (4)	0.39 (1)	3.69	0.98	สำคัญมาก
● ลักษณะและวัตถุประสงค์การใช้น้ำตามนโยบายของรัฐฯ	32.94 (84)	40.39 (101)	20.39 (52)	4.30 (11)	1.18 (3)	0.78 (2)	3.96	1.00	สำคัญมาก

หมายเหตุ:

1) ร้อยละ (จำนวน)

2) โดย

0 หมายถึง ไม่สำคัญต่อโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ 1 หมายถึง สำคัญน้อยที่สุด 2 หมายถึง สำคัญน้อย
3 หมายถึง สำคัญปานกลาง 4 หมายถึง สำคัญมาก 5 หมายถึง สำคัญมากที่สุด

โดยสามารถแปลผลได้ดังนี้

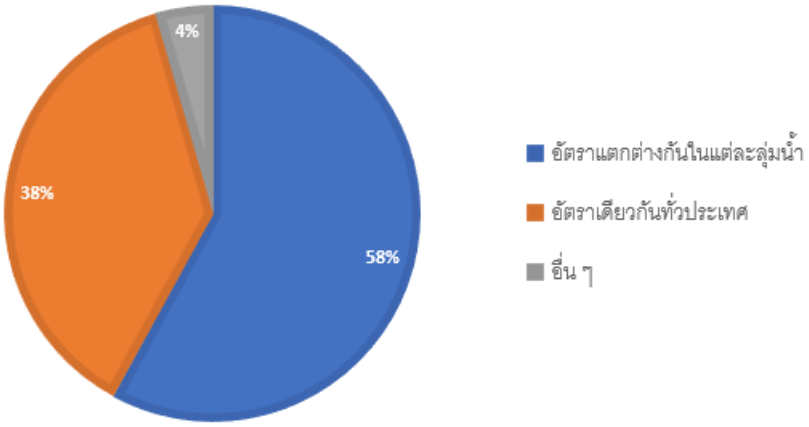
0.0-1.2 ไม่สำคัญสำคัญ 1.21-2.40 สำคัญน้อย 2.41-3.60 สำคัญปานกลาง
3.61-4.80 สำคัญมาก 4.81-6.00 สำคัญมากที่สุด

2.2 การชดเชยต้นทุนในการการจัดการน้ำสาธารณะตามพื้นที่

สำหรับปัจจัยเรื่องการชดเชยต้นทุนในการจัดการน้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าค่าใช้น้ำมี**อัตราแตกต่างกันในแต่ละลุ่มน้ำ** โดยลุ่มน้ำที่มีต้นทุนในการบริหารจัดการน้ำสูงควรมีอัตราค่าใช้น้ำสูง ส่วนลุ่มน้ำที่มีต้นทุนในการบริหารจัดการน้ำต่ำควรมีอัตราค่าใช้น้ำต่ำ ถึงร้อยละ 58 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ส่วนที่เห็นว่าค่าใช้น้ำควรมี**อัตราเดียวกันทั่วประเทศ** โดยนำต้นทุนในการบริหารจัดการน้ำของทุกลุ่มน้ำมาถัวเฉลี่ยเป็นอัตราค่าน้ำมีร้อยละ 38 ดังภาพที่ ง.4 ส่วนที่เหลือคือผู้ที่ให้ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติมสรุปได้ดังนี้

1) อัตราค่าน้ำไม่ควรกำหนดเป็นขั้นบันได อัตราค่าใช้น้ำประเภท 2 และ 3 ควรมีอัตราเท่ากัน ประเภทที่ 3 ควรเป็นการกำหนดมาตรการเพิ่ม
2) ควรคำนวณจากประเภทและหน่วยงานตามกิจการหรือคิดตามความสามารถในการสร้างผลประโยชน์จากการใช้น้ำ
3) เป็นอัตราที่ผู้จ่ายมีความสามารถและมีความเต็มใจที่จะจ่าย
4) ถ้าราคาน้ำต้นทุนในแต่ละลุ่มน้ำมีความแตกต่างกันไม่มากนัก ก็ควรใช้แบบถัวเฉลี่ย แต่หากราคาน้ำต้นทุนมีความแตกต่างกันมาก ก็ควรใช้ราคาน้ำต้นทุนแบบแต่ละลุ่มน้ำ เพราะคาดว่าราคาที่จะต่างกันมากมาจากการหาพื้นที่และโครงสร้างแหล่งเก็บกักน้ำต้นทุนเพื่อให้ใช้ได้ตลอดปีของแต่ละลุ่มน้ำ

ภาพที่ ง.4 อัตราค่าใช้น้ำตามพื้นที่

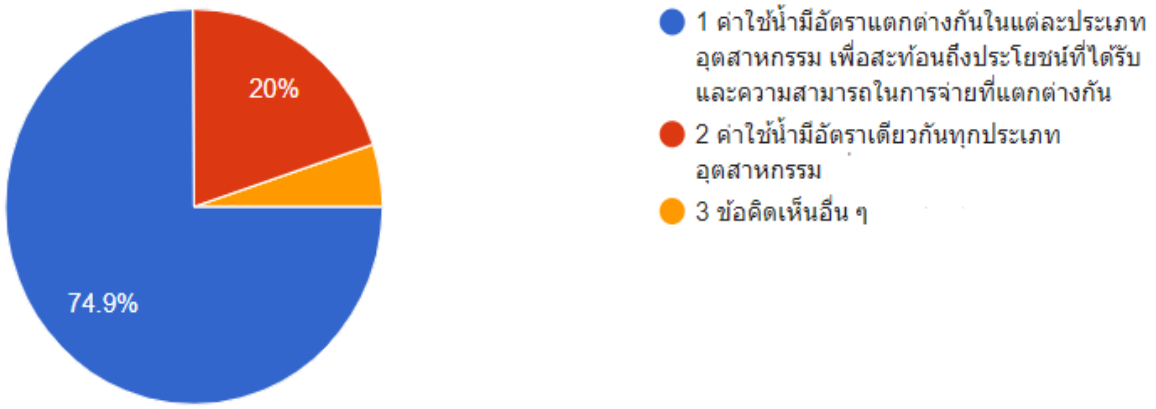

2.3 ความสามารถในการจ่ายและผลประโยชน์ที่ได้รับ

อุตสาหกรรมการผลิตและบริการมีความจำเป็นในการใช้น้ำและความสามารถในการสร้างผลประโยชน์จากการใช้น้ำที่แตกต่างกัน ดังนั้นร้อยละ 75 ของผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าค่าใช้น้ำควรมี**อัตราแตกต่างกันในแต่ละประเภทอุตสาหกรรม** เพื่อสะท้อนถึงประโยชน์ที่ได้รับและความสามารถในการจ่ายที่แตกต่างกัน เนื่องจากอุตสาหกรรมที่ได้รับประโยชน์มากกว่าคนอื่น ก็ควรจะจ่ายมากกว่าเช่นกัน โดยมีผู้แสดงความคิดเห็นเพียงร้อยละ 20 ที่เห็นว่าควรมีอัตราค่า**น้ำอัตราเดียวกันทุกประเภทอุตสาหกรรม** เนื่องจากหากมีอัตราที่แตกต่างกันจะมีความยุ่งยากในการจัดเก็บ รวมทั้งข้อมูลการใช้น้ำแต่ละภาคอุตสาหกรรมไม่ชัดเจน ไม่ครบถ้วน และมองว่าอุตสาหกรรมทุกประเภทมีต้นทุนที่หลากหลายไม่แตกต่างกัน และมีความสามารถในการสร้างกำไรจากองค์ประกอบหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการบริหาร การตลาด ซึ่ง

เป็นความสามารถของภาคบริการหรือภาคอุตสาหกรรมที่จะเพิ่มมูลค่าน้ำของตนเอง และมีต้นทุนที่จะต้องบริหารมูลค่าน้ำอยู่แล้วควรคิดค่าน้ำตามปริมาณการใช้ก็เพียงพอแล้ว ดังภาพที่ ง.5

ภาพที่ ง.5 อัตราค่าใช้น้ำตามประโยชน์ที่จะได้รับ

ทั้งนี้มีผู้เสนอแนะข้อคิดเห็นอื่น ๆ อีกร้อยละ 5.1 จากผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ดังนี้

1) อุตสาหกรรมผลิตน้ำประปาภูมิภาคและนครหลวง ควรเสียค่าน้ำแบบก้าวหน้า

2) อุตสาหกรรมที่ใช้น้ำแล้วทำให้น้ำเสียมากควรจะถูกเก็บในอัตราที่สูงกว่า

3) มูลค่าสินค่าเปรียบเทียบกับการใช้น้ำ(ปริมาณ) และการก่อให้เกิดน้ำเสีย

4) การแบ่งประเภทการใช้น้ำ ควรจะต้องสะท้อนปริมาณและคุณภาพของน้ำ (ผลกระทบภายนอกที่จะเกิดขึ้นต่อระบบนิเวศ) ยกตัวอย่างเช่น การพิจารณาแบ่งประเภทการใช้น้ำในใบอนุญาตของผู้ใช้น้ำบาดาลของผู้ประกอบกิจการอุตสาหกรรมเลี้ยงสัตว์ ถูกกำหนดตามวัตถุประสงค์ คือ ประเภทเกษตรกรรม ทำให้กลุ่มนี้ได้ประโยชน์แอบแฝงจากการแบ่งประเภทผู้ใช้น้ำตามวัตถุประสงค์สูงมาก เช่น ซีพี เลี้ยงไก่ 500,000 ตัว ได้การลดหย่อนการใช้น้ำเท่ากับเกษตรที่เลี้ยงไก่ 2,000 ตัว แม้ว่างานนี้จะตีกรอบการพิจารณาแบ่งประเภทการใช้น้ำเพียงแค่ประเภทที่ 2 และ 3 ก็ตาม แต่มีผู้ใช้น้ำที่เป็น free rider จากช่องโหว่ของกฎหมาย ซึ่งอีกนัยหนึ่งถ้าตีความตามกระบวนการประกอบธุรกิจ และปริมาณสัตว์ที่เลี้ยงแล้ว ควรจะเป็นผู้ใช้น้ำประเภทที่ 2 ต้นทุนการประกอบธุรกิจของเขาเทียบกับเกษตรกรจริง ๆ ต่างกันมาก หรือกลุ่มโรงงานน้ำตาลที่มีพื้นที่เกษตรในการปลูกอ้อยของตนเอง (ปลูกเองไม่ใช่ให้ลูกไร่ปลูก) มีเนื้อที่ 5,000 ไร่จนถึงหลายหมื่นไร่ ซึ่งเป็นโจทย์ใหญ่ของการออกใบอนุญาต หากเป็นไปได้ในตัวกฎหมายลูกที่เกี่ยวข้องกับประเภทการใช้น้ำ ควรจะต้องมีการทำ Price Discrimination แยกให้ชัดเจนมากขึ้น จะทำให้การพิจารณาอนุมัติอนุญาตมีหลักคิดมากยิ่งขึ้น

2.4 ปริมาณการใช้น้ำ

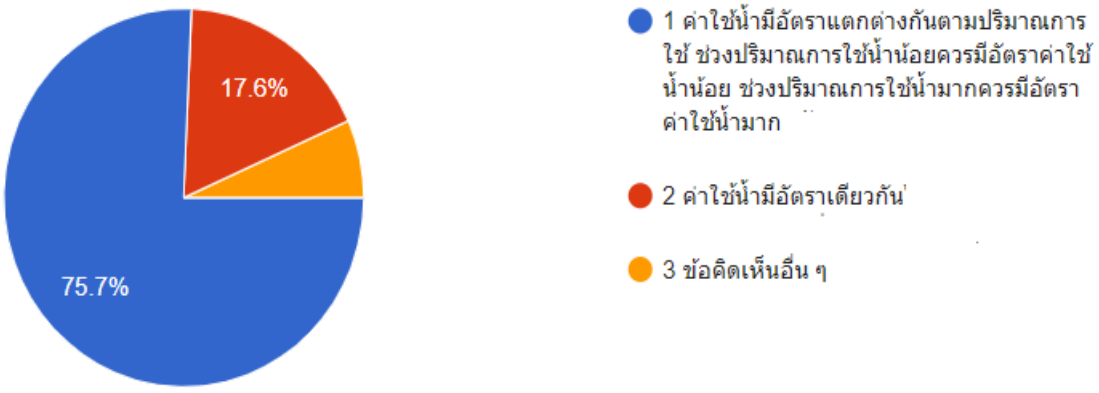
ผู้ใช้น้ำในปริมาณมากมีแนวโน้มที่จะสร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่สูงกว่าผู้ใช้น้ำน้อย ดังนั้นค่าใช้น้ำควรมีอัตราแตกต่างกันตามปริมาณการใช้ ในช่วงปริมาณการใช้น้ำน้อยควรมีอัตราค่าใช้น้ำต่ำ ส่วนช่วงที่ปริมาณการใช้น้ำมากควรมีอัตราค่าใช้น้ำสูง (ลักษณะคล้ายคลึงกับโครงสร้างภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา) โดยมีผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยว่า **อัตราค่าใช้น้ำควรจะแตกต่างกันตามปริมาณการใช้น้ำ**ร้อยละ 75.7 เนื่องจากเห็นว่าจะทำให้ผู้ใช้น้ำคำนึงเรื่องการอนุรักษ์และใช้อย่างมีประสิทธิภาพ และควรพิจารณาผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมร่วมด้วย ส่วนอีกร้อยละ 17.5 เห็นว่า**ค่าใช้น้ำควรมีอัตราเดียวกัน** เนื่องจากหากใช้น้ำมากจะต้องจ่ายค่าน้ำตามปริมาณการใช้อยู่แล้ว (ปริมาณ x ราคา)

จึงควรเป็นราคาเดียวเท่านั้น เพื่อความสะดวกและง่ายต่อการบริหารจัดการค่าน้ำรวมทั้งทำให้มีความโปร่งใสในการจัดเก็บ ดังภาพที่ ง.6

นอกจากนั้นมีผู้ให้ข้อเสนอแนะอื่น ๆ อีกร้อยละ 6.7 ประกอบด้วย

1) ค่าใช้น้ำมีอัตราแตกต่างตามปริมาณการใช้ แต่ให้อิงบริบทพื้นที่ หากการใช้น้ำมาก แต่เป็นวิสาหกิจชุมชนก็ควรเก็บในอัตราต่ำ แต่ถ้าใช้มากในบริบทเอกชนอาจเก็บสูงกว่าตามผลตอบแทนและผลกระทบ
2) ควรคำนึงถึงกระทบแต่ละแหล่งน้ำ เช่น ใช้น้ำในปริมาณมาก แต่ไม่มีผลกระทบกับประชาชนและสิ่งแวดล้อมก็ควรคิดในอัตราที่ต่ำ
3) อัตราเปลี่ยนแปลงตามปริมาณน้ำ โดยหักลบกับน้ำที่ผ่านระบบบำบัดแล้วนำไปให้เกษตรกรใช้เพื่อการเกษตร หรือหักจากน้ำที่ส่งให้ชุมชน ซึ่งขอใช้ระบบส่งน้ำร่วมกับอุตสาหกรรม
4) ผู้ใช้น้ำมากควรกำหนดเป็นมาตรการและเงื่อนไขเพิ่มเติมแทนการคิดอัตราค่าใช้น้ำที่สูงขึ้น
5) หากมีการใช้น้ำมากแต่มีการระบายกลับคืนสู่สาธารณะ และไม่ได้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำและระบบนิเวศไม่ควรเก็บในอัตราที่สูง
6) ควรพิจารณาปริมาณการใช้น้ำต่อหัวของบุคลากรในองค์กรนั้น ๆ แทนการพิจารณาตามปริมาณการใช้น้ำโดยรวม
7) การคิดอัตราค่าน้ำควรคิดตามผลกระทบกับชุมชนและสิ่งแวดล้อม และควรแยกตามประเภทของน้ำเช่น น้ำจืด น้ำกร่อย น้ำทะเล

ภาพที่ ง.6 อัตราค่าใช้น้ำตามปริมาณการใช้น้ำ

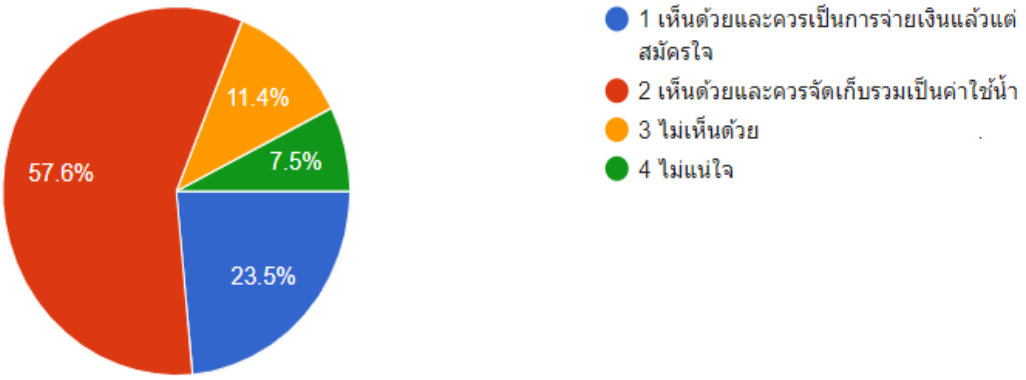

2.5 การอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ

ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าผู้ใช้น้ำควรจ่ายเงินเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำให้อุดมสมบูรณ์ไม่ถูกทำลายร้อยละ 81.1 โดยแบ่งเป็นกลุ่มที่เห็นว่า**การจ่ายค่าน้ำเพื่อการอนุรักษ์ต้นน้ำควรเป็นไปด้วยความสมัครใจ** ร้อยละ 23.5 ในขณะที่ส่วนใหญ่เห็นว่าควร**จัดเก็บรวมเป็นค่าใช้น้ำ**เลยถึงร้อยละ 57.6 โดยเสนอว่า เงินส่วนนี้ควรจะสามารถนำมาพัฒนาพื้นที่และการอนุรักษ์น้ำได้รวดเร็ว ขั้นตอนในการใช้เงินไม่ควรจะยุ่งยาก สำหรับผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 11.4 **ไม่เห็นด้วยที่ผู้ใช้น้ำควรจ่ายเงินเพื่อการอนุรักษ์น้ำ**เนื่องจากควรจะเป็นการบริหารจัดการของภาครัฐ โดยอาจนำเงินส่วนหนึ่งจากการจัดเก็บค่าน้ำไปใช้ แต่ไม่ควรเก็บเพิ่ม อีกทั้งผู้ที่ให้ความเห็นส่วนใหญ่ยังเห็นว่ามีหน่วยงานที่ดูแลและกำกับซึ่งได้รับงบประมาณของรัฐบาลในการดูแลพื้นที่อนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำที่ชัดเจน และได้รับงบประมาณในทุกปี ตลอดจนพื้นที่ดังกล่าวผู้ดูแลไม่สามารถหยุดยั้งผู้บุกรุกได้ ทั้งที่มีกฎหมาย และอำนาจอยู่แล้ว ส่วนหนึ่งเห็นว่าการอนุรักษ์ต้นน้ำไม่ใช่ต้นทุน

ทางตรงไม่ควรนำมาคิดรวมในอัตราค่าใช้น้ำ แต่หากมีการจ่ายเงินในส่วนนี้ควรจะมีตัวชี้วัดวัดว่าเงินที่จ่ายนั้นสามารถอนุรักษ์พื้นที่ได้สำเร็จ นอกจากนั้นยังมีผู้ที่เห็นว่าผู้ใช้น้ำบางประเภทอาจจะไม่มีกำลังในการจ่าย หรือควรบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่แล้วในการอนุรักษ์ต้นน้ำ เช่น มิให้มีการบุกรุกทำลายป่า บุกรุกพื้นที่ต้นน้ำที่เป็นของรัฐ ไม่ควรที่จะให้ผู้ใช้น้ำปลายทางต้องมารับผิดชอบแทน ดังภาพที่ ง.7

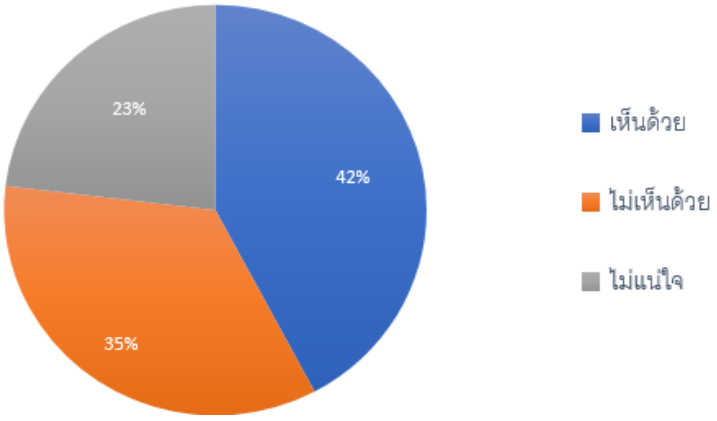
ภาพที่ ง.7 อัตราค่าใช้น้ำรวมต้นทุนการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ

2.6 ช่วงภาวะน้ำแล้ง

ใน**ภาวะที่ขาดแคลนน้ำในช่วงน้ำแล้งควรเก็บค่าน้ำในอัตราที่สูงขึ้น**มีผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยร้อยละ 42 เนื่องจากเห็นว่าหน้าแล้งอาจต้องเก็บราคาพิเศษเพื่อเป็นการเตือนผู้ใช้น้ำให้ใช้น้ำอย่างประหยัด สำหรับ**ผู้ที่ไม่เห็นด้วย** ร้อยละ 35 เพราะเห็นว่าอัตราค่าใช้น้ำควรมีเสถียรภาพในการจัดเก็บที่มีเกณฑ์ที่ชัดเจน ไม่ควรเปลี่ยนตามฤดูกาลเพราะแต่ละพื้นที่ภูมิอากาศไม่เหมือนกัน อีกทั้งผู้ใช้น้ำมีภาระเพิ่มกรณีเมื่อเกิดวิกฤติภัยแล้งอยู่แล้วดังนั้นควรมีมาตรการเฉพาะสำหรับกรณีการใช้น้ำที่ไม่จำเป็นต่อการอุปโภคบริโภค หรือควรเป็นแผนของรัฐบาลในการจัดการภาวะแล้งในระยะยาว มิเช่นนั้นจะเป็นภาระของประชาชนและเป็นการซ้ำเติมผู้ใช้น้ำ นอกจากนั้นยังมองว่าการกำหนดค่าน้ำที่เปลี่ยนแปลงไปตามภาวะต่าง ๆ จะทำให้เกิดความสับสน ยุ่งยาก แต่ควรมีมาตรการชักจูงใจให้มีการใช้น้ำให้ลดลง และเห็นว่าควรจะใช้ค่าน้ำที่เก็บได้ปกติมาบริหารจัดการ ป้องกัน และแก้ไขปัญหาภัยแล้งแทน หรือหากมีการเก็บค่าน้ำเพิ่มขึ้นในช่วงน้ำแล้งก็ควรจะเก็บในอัตราที่ถูกลงในช่วงน้ำมาก โดยมีผู้ตอบแบบสอบถามอีกร้อยละ 23 ไม่แน่ใจว่าควรดำเนินการอย่างไร

ภาพที่ ค.ง อัตราค่าใช้น้ำช่วงภาวะน้ำแล้ง

แม้ว่าจะมีผู้ที่เห็นด้วยกับการเก็บค่าน้ำสูงขึ้นในภาวะน้ำแล้งมากกว่าผู้ไม่เห็นด้วย แต่ก็มีผู้ที่ไม่แน่ใจจำนวนมากด้วยเช่นกัน และเป็นกรณีนี้มีผู้ให้เหตุผลเพิ่มเติมเป็นจำนวนมาก (90 คน) ซึ่งส่วนใหญ่ให้เหตุผลสำหรับการไม่ควรเก็บค่าน้ำในอัตราที่สูงขึ้น โดยแสดงเหตุผลหลัก ๆ ในทิศทางเดียวกันคือหากพิจารณาภาวะแล้งในอัตราค่าน้ำจะสร้างผลกระทบอย่างมากต่อประชาชนและระบบเศรษฐกิจ แต่ควรจะเป็นการบริหารจัดการด้วยวิธีการอื่นแทนการเก็บค่าใช้น้ำที่สูงขึ้นในภาวะน้ำแล้ง

ส่วนที่ 3 การลดหย่อนและการยกเว้นค่าใช้น้ำ

3.1 การลดหย่อนค่าใช้น้ำสาธารณะประเภทที่สองและสาม

สำหรับกิจกรรมที่สมควรได้รับการลดหย่อนค่าใช้น้ำที่ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 80 ขึ้นไปเห็นว่า**ควรได้รับการลดหย่อน**คือ 1) กิจกรรมที่เป็นสาธารณะประโยชน์ (ร้อยละ 87) 2) กิจกรรมที่ใช้หรือได้รับผลกระทบจากสถานการณ์น้ำหลากหรือภัยธรรมชาติ เช่น อุทกภัย (ร้อยละ 85) 3) กิจกรรมการบำบัดน้ำและปรับปรุงคุณภาพน้ำก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ รวมถึงจกรรมที่มีการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (ร้อยละ 80) ทั้งนี้มีข้อเสนอเพิ่มเติมว่าควรพิจารณามาตรฐานการบริหารจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพมาเป็นเกณฑ์ลดหย่อน เช่น ISO 14001 หรือระดับ GI หรืออัตราการหมุนเวียนน้ำกลับมาใช้ใหม่ มีเพียงกิจกรรมการผลิตพลังงานไฟฟ้าเท่านั้นที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าควรได้รับการลดหย่อนน้อยกว่าร้อยละ 50 รายละเอียดดังตารางที่ ง.3

ตารางที่ ง.3 ประเภทกิจกรรมในการลดหย่อนค่าใช้น้ำสาธารณะประเภทที่สองและสาม

N=255

ประเภทกิจกรรม	ไม่ควรลดหย่อน	ควรลดหย่อนค่าน้ำ	ไม่แน่ใจ
● กิจกรรมการบำบัดน้ำและปรับปรุงคุณภาพน้ำก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ เช่น การบำบัดน้ำเสีย การลดความร้อนของน้ำ	14.51 (37)	80 (204)	5.49 (11)
● กิจกรรมที่เป็นสาธารณะประโยชน์ เช่น กิจกรรมของสถานพยาบาล กิจกรรมของสถานสงเคราะห์ เป็นต้น	7.45 (19)	87.06 (222)	5.49 (14)
● กิจกรรมการผลิตพลังงานไฟฟ้า	39.61 (101)	49.41 (126)	10.98 (26)
● กิจกรรมการผลิตน้ำประปา	31.76 (81)	59.22 (151)	9.02 (20)
● กิจกรรมที่ใช้น้ำกร่อยหรือน้ำทะเล	21.96 (56)	61.57 (157)	16.47 (38)
● กิจกรรมที่ใช้น้ำสาธารณะที่มีคุณภาพน้ำไม่เหมาะสมต่อการนำมาใช้ประโยชน์ตามเกณฑ์มาตรฐานน้ำผิวดิน	23.14 (59)	61.18 (156)	15.69 (38)
● กิจกรรมที่มีการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การใช้น้ำหมุนเวียน การปรับปรุงเทคโนโลยี	15.29 (39)	80.00 (204)	4.71 (12)
● กิจกรรมที่ใช้ หรือได้รับผลกระทบจากสถานการณ์น้ำหลาก หรือภัยธรรมชาติ เช่น อุทกภัย	7.06 (18)	85.49 (218)	7.45 (19)

ประเภทกิจกรรม	ไม่ควรลดหย่อน	ควรลดหย่อนค่าน้ำ	ไม่แน่ใจ
● กิจกรรมกีฬาทางน้ำ กิจกรรมการท่องเที่ยวทางน้ำที่ไม่ได้ส่งผลต่อปริมาณและไม่ทำให้คุณภาพน้ำเสีย	30.98 (79)	59.22 (151)	9.80 (21)
● กิจกรรมของอุตสาหกรรม หรือนิคมอุตสาหกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม	34.12 (87)	59.22 (151)	6.67 (16)

หมายเหตุ: ร้อยละ (จำนวน)

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความเห็นเพิ่มเติมในกรณีการลดหย่อน โดยเสนอว่าควรมีการลดหย่อนให้กับกิจการและกิจกรรมต่อไปนี้

1) การลดการปล่อยน้ำเสียและสร้างแหล่งสำรองน้ำ
2) การสาธารณะประโยชน์และการช่วยเหลือสังคม
3) การสูบน้ำเพื่อกิจการ CSR เช่น แบ่งปันภาคเกษตร ชุมชน หรือเพื่อบรรเทาอุทกภัย ควรมีการพิจารณาอัตราค่าใช้น้ำที่ต่ำลง (อาจใช้มาตรา 49(2) เกี่ยวกับการขอลดหย่อน) นอกจากนั้นยังมีผู้เสนอให้ลดหย่อนให้กับการประปาด้วยเหตุผลที่ว่าเป็นหน่วยงานรัฐที่มุ่งประโยชน์ของรัฐ และประชาชนเป็นหลัก เป็นผู้นำน้ำส่งไปยังครัวเรือน ทำให้ครัวเรือนมีน้ำใช้และเข้าถึงน้ำได้อย่างเท่าเทียม
4) กรณีที่เอกชนขุดบ่อน้ำไว้ใช้เอง การใช้น้ำทะเลเพื่อผลิตน้ำจืด การใช้น้ำทะเลมาหมุนเวียนปรับอุณหภูมิของกระบวนการผลิตที่ดำเนินการถูกต้องตาม EIA รวมถึงผู้ใช้น้ำประเภทที่ 2 ที่รับน้ำจากผู้ให้บริการ(ผู้ใช้น้ำประเภทที่ 3)
5) กิจกรรมเลี้ยงปลากระชัง ประมงในลำน้ำสาธารณะ และการเลี้ยงสัตว์
6) กิจกรรมที่มีการบำรุงรักษาแหล่งน้ำที่ใช้ประโยชน์
7) สถานประกอบการขนาดเล็ก
8) บริษัทเอกชนผลิตน้ำประปาเพื่อขายให้กับการประปาส่วนภูมิภาคควรเก็บค่าน้ำควร
9) หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
10) อุตสาหกรรมที่เกี่ยวเนื่องกับการเกษตร เช่น อุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป

3.2 การยกเว้นค่าใช้น้ำสาธารณะประเภทที่สองและสาม

ทั้งนี้มีผู้เสนอกิจกรรมการยกเว้นค่าใช้น้ำในประเภทของกิจกรรมมากกว่ากิจการ โดยกิจกรรมที่มีผู้เสนอแนะให้ยกเว้นค่าใช้น้ำจำนวนมากคือกิจกรรมที่ใช้น้ำเพื่อสาธารณะประโยชน์ (15 คน) รองลงมาคือกิจกรรมที่ใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ และการเกิดภัยธรรมชาติหรือวิกฤติ (6 คน) ส่วนกิจการที่ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอให้มีการยกเว้นค่าใช้น้ำมากที่สุดคือ กิจการสาธารณูปโภคการประปา (12 คน) และมีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 4คนที่เสนอแนะว่า**ไม่ควร**มีการยกเว้นในทุกกิจกรรมและกิจการแต่ควรมีมาตรการเพิ่มเติมเพราะผู้ใช้น้ำมีผลกำไร โดยมีรายละเอียดดังนี้ได้รับการยกเว้นค่าใช้น้ำสาธารณะไว้ดังนี้

3.2.1 กิจกรรมและสถานการณ์ที่ควรยกเว้นค่าใช้น้ำ

1) กิจกรรมการใช้น้ำเพื่อสาธารณะ เช่น การบรรเทาสาธารณะภัย เพราะช่วยบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน เช่น น้ำดับเพลิง น้ำดับไฟป่า
2) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ BCG ทุกชนิด กิจการ กิจกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ที่มีจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรอย่างอนุรักษ์
3) กิจกรรมที่ช่วยเหลือสังคม CSR ด้านการปลูกป่า การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ
4) ระบบประปาหมู่บ้าน ประปาภูเขา (2 คน)
5) กิจกรรมบำบัดน้ำเสียและปรับปรุงคุณภาพน้ำก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ เพราะเป็นการปรับปรุงคุณภาพน้ำก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณทำให้คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำสาธารณดี (2 คน)
6) สถานการณ์ที่เป็นภัยจากธรรมชาติต่าง ๆ หรือภาวะฉุกเฉินอื่น ๆ เช่น อุทกภัย (6 คน) เพราะประชาชนได้รับผลกระทบจากปัญหาน้ำท่วม ทำให้ที่อยู่อาศัยและสภาพจิตใจหดหู่ จึงเห็นควรลดหย่อนหรือยกเว้นค่าใช้น้ำเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนได้บ้างในชีวิตประจำวัน
7) กิจกรรมที่ใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น มีแผนลดการใช้น้ำที่ชัดเจน และสามารถลดปริมาณการใช้น้ำได้จริง เพื่อจูงให้ใช้น้ำอย่างรู้คุณค่าและเหมาะสม สามารถนำแผนกิจกรรมที่จัดขึ้น เพื่อรักษาแหล่งต้นน้ำ นำมาเป็นส่วนลดค่าน้ำได้ เนื่องจากการจัดทำกิจกรรมมีต้นทุนในการบริหารจัดการ หรือผู้ใช้น้ำที่ทำการบำบัดน้ำเสียมาใช้เอง (6 คน)
8) กิจกรรมที่นำไปส่งต่อให้เกษตรกรใช้ในภาคเกษตร (2 คน)
9) สถานการณ์น้ำหลาก หรือ ฤดูฝน รวมทั้งการนำน้ำหลากในช่วงฤดูฝนไปเก็บในแหล่งเก็บกักน้ำของทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อลดปัญหาน้ำท่วม การระบายน้ำช่วยลดปัญหาการท่วมขัง หรือกิจกรรมที่จะช่วยน้ำหลากลงพื้นที่น้ำท่วม เช่นเมื่อถึงฤดูน้ำหลากน้ำท่วมจะต้องมีการผันน้ำ เข้าทุ่งรับน้ำ เข้าทุ่งรับน้ำบางส่วนจะมีการสูบน้ำที่ท่วมขังขึ้นไปเก็บในพื้นที่ที่สูงขึ้น ซึ่งจังหวัดชัยนาทเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีนโยบายให้พื้นที่ต้องสูบน้ำซึ่งจังหวัดชัยนาทเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีนโยบายให้พื้นที่ต้องสูงน้ำในช่วงน้ำหลากไปเก็บไว้ในสระน้ำหนองน้ำทุก ๆ แห่งให้เต็มตามศักยภาพ นโยบายนี้เป็นการสูบน้ำ นโยบายนี้เป็นการสูบน้ำให้เกิดประโยชน์มิใช่สูบน้ำทิ้ง กิจกรรมแบบนี้เป็นต้น (2 คน)
10) แหล่งน้ำที่นำไปใช้มีคุณภาพน้ำผิวดินที่ต่ำกว่ามาตรฐาน เช่น สภาวะน้ำหลากมีความขุ่นมาก แหล่งน้ำเสื่อมโทรมเช่น มีค่า DO ต่ำว่าเกณฑ์มาตรฐานน้ำผิวดิน
11) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, การท่องเที่ยวทางน้ำ เพราะเป็นการทำให้ต้นทุนในการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจะทำให้นักท่องเที่ยวน้อยลง
12) กรณีการใช้น้ำทะเลเพื่อผลิตน้ำจืด เนื่องจากเป็นต้นทุนของผู้ประกอบการที่สูบขึ้นมาใช้ และไม่สามารถใช้น้ำทะเลทั้งหมดได้ รวมถึงการใช้น้ำทะเลมาหมุนเวียนปรับอุณหภูมิของกระบวนการผลิตที่ดำเนินการถูกต้องตาม EIA แล้ว การใช้น้ำทะเลควรมีการยกเว้นค่าใช้น้ำ และ ควรมีมาตรการสนับสนุนเนื่องจากผู้ประกอบการต้องลงทุนเอง และสามารถช่วยลดภาระการพัฒนาแหล่งน้ำจืดสาธารณะที่มีอย่างจำกัด (2 คน)
13) กิจกรรมการผลิตพลังงานไฟฟ้า (4 คน)เนื่องจากปริมาณน้ำที่ผ่านการผลิตพลังงานไฟฟ้าแล้วจะถูกระบายน้ำกลับสู่ลำน้ำตามเดิมทั้งหมดและไม่ส่งผลต่อคุณภาพน้ำ ทั้งนี้มีผู้เข้าร่วมประชุมแย้งว่าการปล่อยน้ำในลักษณะนี้ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศน้ำ ถิ่นที่อยู่ สัตว์และพืช การลดลงของปลา เป็นต้น จากในพื้นที่ที่เกิดขึ้นจริง

3.2.2 กิจการที่ควรได้รับการยกเว้นค่าใช้น้ำ คือ

1) กิจการสาธารณสุข โรงพยาบาลของรัฐ (2 คน) ศาสนสถาน
2) กิจการสาธารณะประโยชน์ที่ไม่แสวงหากำไร กิจการสาธารณะประโยชน์ที่ไม่มีรายได้ รวมทั้งกิจกรรมนั้นไม่ทำลายสภาพแวดล้อม หรือต้องเป็นสาธารณะประโยชน์สำหรับคนทั่วไปไม่เฉพาะเจาะจงเป็นกลุ่มจึงสมควรได้รับการยกเว้น (2 คน)
3) กิจการสาธารณูปโภค เช่น การประปา (12 คน) ด้วยเหตุผลว่าเป็นหน่วยงานที่ถูกมองว่ามุ่งแสวงหากำไร แท้ที่จริงแล้วไม่สามารถกำหนดราคาขายน้ำกับภาคประชาชนได้อย่างเสรี ดังนั้น ต้นทุนที่ถูกเพิ่มขึ้นมาหน่วยงานแบกรับภาระไว้ ไม่ได้ถูกปรับราคาขายเพิ่มขึ้น ส่วนอีกเหตุผลที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้แต่ย้อนแย้งกับเหตุ ผลแรกคือค่าน้ำจะถูกผลักภาระไปให้ประชาชนทำให้ผู้ใช้น้ำได้รับความเดือดร้อนจากการขึ้นราคาค่าน้ำ
4) กิจการในลักษณะของวิสาหกิจชุมชน อันเป็นแหล่งรายได้ของชุมชน (2 คน)
5) ภาคอุตสาหกรรมที่ได้รับรางวัล GI Level 4 (Green Industry Level 4) ตั้งแต่ขึ้นไป
6) กรณีเป็นผู้ใช้น้ำประเภทที่ 2 (รายย่อย) ซึ่งรับน้ำจากผู้ให้บริการ ซึ่งถือเป็นผู้ใช้น้ำประเภทที่ 3 (EW, VSK) ทั้งนี้อาจพิจารณาให้ผู้จัดสรรน้ำชี้แจงปริมาณการใช้น้ำของลูกค้าแต่ละรายว่าเข้าข่ายเป็นเพียงผู้ใช้น้ำประเภทที่ 2 (หรืออาจใช้มาตรา 49(2) เกี่ยวกับการขอลดหย่อน) รวมทั้งอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่ 2 และ 3 ควรมีค่าเท่ากันและไม่แบ่งเป็นขั้นบันได แต่อาจเพิ่มมาตรการลดผลกระทบต่อลุ่มน้ำนั้น ๆ
7) กิจการผลิตกระแสไฟฟ้า ประเภทผู้ผลิตไฟฟ้าอิสระ (Independent Power Producer: IPP) หรือผู้ผลิตไฟฟ้ารายใหญ่จากน้ำทะเล เป็นกิจการตามนโยบายที่รัฐส่งเสริมให้เอกชนเข้ามามีบทบาทในกิจการไฟฟ้าของประเทศ ภายใต้หลักเหตุผลเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ เพิ่มการแข่งขันในกิจการพลังงานทำให้กิจการพลังงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทำให้ประชาชนมีพลังงานใช้อย่างเพียงพอในราคาที่เหมาะสม รวมถึงลดภาระการลงทุนของรัฐและลดสัดส่วนหนี้สินของประเทศ โดยไฟฟ้าที่ผลิตได้ทั้งหมดในกิจการผลิตกระแสไฟฟ้าประเภทผู้ผลิตไฟฟ้ารายใหญ่จะขายให้กับรัฐผ่านการรับซื้อของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ) แต่เพียงผู้เดียว น้ำเป็นหนึ่งในปัจจัยหลักในการกระบวนการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าพลังงานความร้อน โดยกิจกรรมที่ใช้น้ำมากเป็นอันดับแรกของกิจการผลิตกระแสไฟฟ้าได้แก่ กระบวนการหล่อเย็นของโรงไฟฟ้าโดยน้ำจะถูกใช้ในการระบายความร้อนจากกระบวนการผลิตไฟฟ้าซึ่งหลังจากลดอุณหภูมิน้ำลง รวมถึงมีค่าควบคุมตามมาตรฐานทางด้านสิ่งแวดล้อมที่ทางราชการกำหนดน้ำจะถูกปล่อยคืนสู่แหล่งน้ำธรรมชาติใกล้เคียง ในกิจการผลิตกระแสไฟฟ้าประเภทผู้ผลิตไฟฟ้ารายใหญ่ กฟผ. จะเป็นผู้อำนาจแต่เพียงผู้เดียวในการสั่งให้เดินเครื่องโรงไฟฟ้า และจ่ายไฟฟ้าเข้าระบบไฟฟ้า โครงสร้างอัตราค่าไฟฟ้าของกิจการผลิตกระแสไฟฟ้าประเภทผู้ผลิตไฟฟ้ารายใหญ่ จึงแบ่งเป็นสองส่วน (Two Part Tariff) ได้แก่ ส่วนที่หนึ่งกำหนดจากต้นทุนในการก่อสร้างโรงไฟฟ้าของเอกชน และค่าใช้จ่ายคงที่อื่น ๆ (Fixed Costs) ซึ่งเรียกว่า ค่าความพร้อมจ่าย (Availability Payment) และส่วนที่สองกำหนดจากค่าเชื้อเพลิงและค่าใช้จ่ายผันแปรอื่น ๆ ที่เกิดจากการผลิตไฟฟ้า เพื่อจำหน่ายเข้าระบบของ กฟผ. ซึ่งเรียกว่า ค่าพลังงานไฟฟ้า (Energy Payment) ดังนั้นการจัดเก็บค่าใช้น้ำจากกิจการผลิตไฟฟ้าประเภทผู้ผลิตไฟฟ้ารายใหญ่จะทำให้ต้นทุนในการผลิตไฟฟ้าเพิ่มสูงขึ้นซึ่งต้นทุนที่เพิ่มขึ้นดังกล่าวจะสะท้อนในโครงสร้างอัตราค่าไฟฟ้าในการรับซื้อของ กฟผ ซึ่งจะก่อให้เกิดภาระโดยตรงต่อประชาชน น้ำที่ใช้ในกิจการผลิตไฟฟ้าโดยปกติจะมาจากทรัพยากรน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติหรือแหล่งน้ำต้นทุน ซึ่งการใช้น้ำต้นทุนจำนวนมากในระหว่างที่เกิดปัญหาภัยแล้งอาจส่งผลกระทบเชิงลบต่อลุ่มน้ำและต่อกลุ่มผู้ใช้น้ำในลุ่มน้ำที่เกี่ยวข้อง ดังที่ผ่านมาภาครัฐได้แจ้งขอความร่วมมือจากเอกชนภาคอุตสาหกรรม

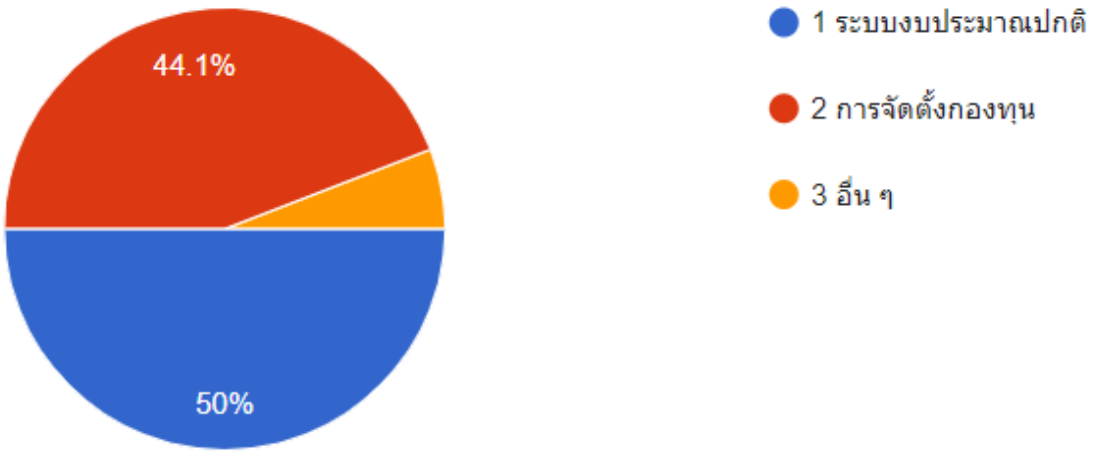
ในการลดการใช้น้ำลงในระหว่างเกิดปัญหาภัยแล้งในบางพื้นที่ อย่างไรก็ตามน้ำทะเลเป็นหนึ่งในแหล่งทรัพยากรน้ำธรรมชาติมีจำนวนมหาศาล โดยการนำน้ำทะเลไปใช้ของผู้ใช้น้ำคนแรก ๆ จะไม่ส่งผลให้ต้นทุนในการใช้น้ำของผู้ใช้น้ำคนถัดไปเพิ่มสูงขึ้น รวมถึงไม่ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อพื้นที่ต้นน้ำ หรือแหล่งน้ำต้นทุน ซึ่งหนึ่งในแนวทางของภาครัฐในการแก้ปัญหาความเสี่ยงของการคลาดแคลนน้ำได้แก่ การศึกษาโครงการผลิตน้ำจืดจากน้ำทะเล เพื่อช่วยลดผลกระทบการคลาดแคลนของแหล่งน้ำต้นทุน ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นการสมควรยกเว้นการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ จากการใช้น้ำทะเลในกิจการผลิตไฟฟ้าประเภทผู้ผลิตไฟฟ้ารายใหญ่ เนื่องจากการใช้น้ำทะเลไม่ได้ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อพื้นที่ต้นน้ำ หรือแหล่งน้ำต้นทุน สอดคล้องกับนโยบายภาครัฐในการสนับสนุนการใช้น้ำทะเลเพื่อแก้ปัญหาภัยแล้ง รวมถึงหลีกเลี่ยงการสร้างภาระค่าครองชีพในสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานแก่ประชาชนอันเนื่องมาจากต้นทุนในการผลิตไฟฟ้าเพิ่มสูงขึ้น

ส่วนที่ 4 แนวทางในการบริหารจัดการ และการจัดเก็บค่าธรรมเนียม

4.1 แนวทางการบริหารจัดการค่าธรรมเนียม

ผู้แสดงความเห็นร้อยละ 50 เห็นว่าค่าธรรมเนียมที่ได้จากการจัดเก็บค่าใช้น้ำสาธารณะควรนำเข้าสู่ **ระบบงบประมาณปกติ**ในการนำเงินส่งให้รัฐ และจัดตั้งคำขอตั้งงบประมาณรายปี เนื่องจากงบประมาณสามารถใช้กับหน่วยงานอื่นได้และใช้บำรุงรักษาแหล่งน้ำได้ด้วย โดยมีผู้ให้ความเห็นในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันคือร้อยละ 44.1 เห็นว่าควรนำมาจ**ัดตั้งกองทุน** เป็นเงินหมุนเวียนเพราะเห็นว่าจะทำให้เกิดความคล่องตัวในการนำมาใช้ประโยชน์และสามารถใช้ประโยชน์ได้ตรงกับวัตถุประสงค์ในการจัดการทรัพยากรน้ำมากกว่า อีกทั้งมีผู้เสนอแนะให้นำกลับมาใช้เฉพาะกับลุ่มน้ำนั้น ๆ และร้อยละ 5.9 มีข้อเสนอแนะอื่น ๆ เช่น จะเป็นแบบใดก็ได้แต่ต้องเกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ทั้งนี้ผู้ที่ให้ข้อเสนออื่น ๆ ส่วนใหญ่เสนอให้ใช้ทั้งสองระบบพร้อมกันโดยการแบ่งสัดส่วน เช่น ระบบการนำส่งคลังและกองทุนอย่างละครึ่งของรายได้ ดังภาพที่ ง.9

ภาพที่ ง.9 การบริหารจัดการค่าธรรมเนียม

4.2 การใช้ประโยชน์จากรายได้ที่เก็บค่าน้ำสาธารณะ

สำหรับการใช้ประโยชน์จากค่าธรรมเนียมการจัดเก็บค่าใช้น้ำ ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าควรนำไปใช้เพื่อ การอนุรักษ์ดูแลทรัพยากรน้ำ และพื้นที่ต้นน้ำ การฟื้นฟู ปรับปรุง แหล่งน้ำสาธารณะ มากที่สุดคือร้อยละ 86 รองลงมาร้อยละ 76 เห็นว่าควรใช้ไปกับการบริหารจัดการระบบแหล่งน้ำสาธารณะ รวมถึงการป้องกันและแก้ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากร

น้ำ และร้อยละ 66 เห็นว่าควรใช้กับการพัฒนางานศึกษา งานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา อนุรักษ์ฟื้นฟู การจัดสรรและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำสาธารณะ โดยมีเพียงร้อยละ 19 เท่านั้นที่เห็นว่าควรนำไปใช้จ่ายตามระบบงบประมาณแผ่นดินตามปกติ (รายละเอียดดังตารางที่ ง.4)

ตารางที่ ง.4 การใช้ประโยชน์จากการจัดเก็บค่าธรรมเนียมการใช้น้ำ

ลักษณะการใช้ประโยชน์	จำนวน (คน)	ร้อยละ
● การอนุรักษ์ดูแลทรัพยากรน้ำ และพื้นที่ต้นน้ำ การฟื้นฟู ปรับปรุงแหล่งน้ำสาธารณะ	221	86.3
● การบริหารจัดการระบบแหล่งน้ำสาธารณะ รวมถึงการป้องกันและแก้ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ	194	75.8
● การพัฒนางานศึกษา วิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา อนุรักษ์ฟื้นฟู การจัดสรรและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำสาธารณะ	168	65.6
● พัฒนาระบบฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำสาธารณะ	128	50
● ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริหารกองทุน	87	34
● ใช้จ่ายตามระบบงบประมาณแผ่นดินตามปกติ	50	19.5

นอกจากนั้นผู้ที่เสนอให้นำเงินมาใช้ประโยชน์ในส่วนอื่น ๆ ดังนี้

1) นำกลับมาใช้กับท้องถิ่นเพื่อมาต่อยอดในการพัฒนา โดยผู้ให้ข้อเสนอแนะส่วนใหญ่เห็นว่าควรนำเงินกลับมาใช้กับท้องถิ่นที่ได้จัดเก็บค่าใช้น้ำใช้จ่ายในระบบพัฒนาแหล่งน้ำและบำรุงรักษาระบบแหล่งน้ำ
2) การลงทุนระบบบำบัดน้ำเสีย
3) การใช้จ่ายตามระบบงบประมาณปกติ โดยมีเงื่อนไขเฉพาะวัตถุประสงค์ในการบริหารจัดการน้ำเท่านั้น
4) การจ่ายเข้างบประมาณปกติร้อยละ 40 กองทุนทรัพยากรน้ำร้อยละ 30 และส่วนท้องถิ่นร้อยละ 30
5) การสูบผันน้ำเระหว่างลุ่มน้ำเพื่อประโยชน์สาธารณะ
6) การช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาแหล่งน้ำ
7) การช่วยเหลือค่าน้ำในกรณีที่ ค่าน้ำแพง คล้ายกับกองทุนน้ำมัน

ส่วนที่ 5 การเตรียมความพร้อมหากมีการกำหนดและจัดเก็บอัตราค่าใช้น้ำ

ประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความกังวลมากที่สุดในการเตรียมความพร้อมคือการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน การมีช่วงเปลี่ยนผ่านในการเก็บค่าธรรมเนียมการใช้น้ำและการจัดเตรียมบุคลากรในระดับภูมิภาคให้เพียงพอและมีความพร้อม โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.1 การเตรียมความพร้อมด้านข้อมูล ระบบและบุคลากร

1) การเตรียมความพร้อมบุคลากรในการปฏิบัติงานทุกขั้นตอน โดยเฉพาะในส่วนภูมิภาคให้ครบการจัดเตรียมข้อมูลที่ครบถ้วน เช่น ข้อมูลการแบ่งเขตพื้นที่รับผิดชอบระหว่างแหล่งน้ำของกรมทรัพยากรน้ำและกรมชลประทาน (4 คน)

2) การจัดเตรียมระบบสารสนเทศเช่น ระบบจัดเก็บข้อมูลคำขอ ใบอนุญาตและการชำระค่าธรรมเนียมระบบออนไลน์ เครื่องมือ อุปกรณ์ เทคโนโลยีในการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้น้ำ
3) ระบบการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจกับผู้ถูกเก็บค่าใช้น้ำ ตลอดจนมีมาตรการชดเชย ช่วยเหลือตามช่วงเวลาและช่วงเหตุการณ์
4) ระบบการประเมินปริมาณน้ำ ความสม่ำเสมอของปริมาณน้ำ เพื่อสนับสนุน การขอใช้น้ำของทุกภาคส่วน
5) แบบฟอร์มในการยื่นใบคำขอรับใบอนุญาตควรปรับเป็นการตอบแบบตัวเลือกมากกว่าการกรอกแบบเปิดกว้าง เพื่อลดความยุ่งยากในการกรอกเอกสาร
6) สายด่วน ในการให้คำปรึกษาจากส่วนกลาง

5.2 การเตรียมผู้ได้รับผลกระทบให้มีความพร้อมสำหรับการเก็บค่าใช้น้ำ

1) การสร้างความเข้าใจกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง หากมีการจัดเก็บค่าน้ำให้มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง รวมทั้งชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการจัดเก็บค่าน้ำเพื่อสร้างความเข้าใจกับผู้ที่จะได้รับผลกระทบ การสร้างการรับรู้ในช่วงเตรียมความพร้อมในลักษณะนี้ ในระดับภูมิภาค เพื่อให้เกิดการตื่นตัว หรือทำการประชาสัมพันธ์สื่อสารให้ประชาชน ได้เตรียมความพร้อมเข้าใจในสิทธิและหน้าที่การใช้น้ำ สิ่งสำคัญการประชุมเพื่อสร้างแรงจูงใจให้คนใช้น้ำอย่างมีคุณค่า ประหยัด ประโยชน์ ประสิทธิภาพเพื่อจะได้มีน้ำใช้อย่างยั่งยืน มีความมั่นคงของน้ำ สู่ความมั่นคงของชีวิต สังคมและประเทศชาติต่อไป (14 คน)

2) ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ประกอบการทราบช่องทางการขออนุญาตและการอนุญาต การอำนวยความสะดวกชำระค่าน้ำ อัตราค่าน้ำ เป็นต้น ควรมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะช่องทางหลักคือทางโทรทัศน์ และสื่อโซเชียลมีเดีย (10 คน)

3) การประกาศอัตราค่าใช้น้ำล่วงหน้าระยะยาว (5 คน) โดยเสนอเพิ่มเติมว่าควรกำหนดวันเริ่มใช้อย่างชัดเจนเป็นแนวทางเดียวกันทั่วประเทศ และควรมีระยะเวลาจากวันที่ประกาศที่เหมาะสม เป็นการแจ้งล่วงหน้าให้ทราบในระยะยาว เพื่อการเตรียมความพร้อม เช่น ประกาศล่วงหน้าหนึ่งถึงสองปีก่อนการเรียกเก็บจริง เนื่องจากจะต้องมีการเตรียมงบประมาณเพื่อมาจ่ายค่าน้ำ รวมถึงต้องมีระยะเวลาติดตั้งหรือตรวจสอบอุปกรณ์วัดการใช้น้ำ

4) การประกาศใช้เป็นอัตราผ่อนผันใน 3 ปีแรก และเป็นอัตราจริงในปีที่ 4 เพื่อให้แต่ละภาคส่วนสามารถเตรียมการได้ (2 คน)

5) ควรมีช่วงเปลี่ยนผ่าน เก็บค่าธรรมเนียมการใช้น้ำบางส่วนและเพิ่มจำนวนขึ้นก่อนถึงอัตราเป้าหมาย เช่น ปีที่ 1 2 และ 3 เป็น ร้อยละ 25, 50, 75 ของอัตราจริง หรือ ปีที่1-2 จัดเก็บร้อยละ 50 ปีที่ 3-4 จัดเก็บร้อยละ 70 และปีที่ 5 เก็บเต็มอัตรา เพื่อให้ผู้ประกอบการปรับตัวต่อต้นทุนในการแข่งขัน เนื่องจากปัจจุบันต้องรับภาระต้นทุนต่าง ๆ ที่เพิ่มมากขึ้นอยู่แล้ว เช่น ค่าไฟฟ้า ค่าขนส่ง ค่าแรง มิฉะนั้น จะทำให้สูญเสียความสามารถในการแข่งขันเมื่อเทียบกับในอาเซียน (5 คน)

6) ในกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่รับผิดชอบควบคุมดูแลทรัพยากรน้ำสาธารณะระหว่างกรมชลประทานกับกรมทรัพยากรน้ำ เสนอให้ใช้ใบอนุญาตเดิมต่อจนหมดอายุ แทนการออกใบอนุญาตฉบับใหม่ให้แก่ผู้รับใบอนุญาต

5.3 การคำนวณอัตราการจ่ายค่าธรรมเนียม

ต้องมีความชัดเจนในการคำนวณอัตราการจ่ายที่เหมาะสมและเป็นธรรม การศึกษาโครงสร้างต้นน้ำโดยละเอียดด้านมูลค่า

ส่วนที่ 6 ความท้าทาย ข้อควรระวังในการดำเนินการตั้งแต่ระดับการออกนโยบายถึงระดับปฏิบัติการ

จากการรับฟังความคิดเห็นพบว่ามีข้อกังวลในหลายส่วนตั้งแต่การสร้างความเข้าใจกับผู้ใช้น้ำถึงความสำคัญและความจำเป็นในการจัดเก็บค่าน้ำ และผลกระทบที่จะเกิดกับประชาชน เป็นความท้าทายที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าควรจะระมัดระวังมากที่สุด รวมทั้งการจัดเก็บค่าน้ำที่เป็นธรรมและโปร่งใส การสร้างระบบการจัดเก็บที่ตรวจสอบได้

6.1 การสร้างความรู้ ความเข้าใจ

1) ความท้าทายในด้านการสื่อสารกับผู้รับผลกระทบ ที่จะต้องให้ได้รับข้อมูลตรงกันและทั่วถึง ประชาสัมพันธ์และทำความเข้าใจ กับผู้ประกอบการ ประชาชนให้ตระหนักถึงความสำคัญในการจัดเก็บ หลักเกณฑ์ในการจัดเก็บค่าน้ำ เหตุผลความจำเป็นในการเก็บค่าธรรมเนียม ความชัดเจน และความเหมาะสมในการบริหารจัดการเงินค่าธรรมเนียม และการใช้ประโยชน์จากเงินค่าธรรมเนียมที่เหมาะสม เป็นสิ่งที่ต้องชี้แจงให้ชัดเจนต่อผู้ใช้น้ำ เพื่อให้การดำเนินนโยบายราบรื่นและประสบความสำเร็จ (10 คน)
2) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกระดับและผู้ปฏิบัติของหน่วยงานที่ทำหน้าที่ตามภารกิจใหม่ต้องได้รับข้อมูลโดยทั่วถึงกัน และมีความเข้าใจในตัวบทบัญญัติ อนุบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการตีความว่าเป็นกิจการที่จะต้องเข้าเกณฑ์เก็บค่าใช้น้ำหรือไม่ (4 คน)

6.2 ผลกระทบและการแข่งขัน

1) ผลกระทบจากการจัดเก็บค่าน้ำที่ส่งผลต่อภาวการณ์แข่งขันทางเศรษฐกิจ สินค้าและบริการ (2 คน)
2) ผลกระทบต่อประชาชนส่วนใหญ่และที่สำคัญคือผลกระทบที่เกิดจากการผลักภาระไปยังประชาชน (9 คน)
3) การกระทบถึงกิจการการบริการสาธารณะ ความเหลื่อมล้ำการเรียกเก็บค่าใช้น้ำอันกระทบต่อต้นทุนผู้ใช้น้ำที่มากน้อยแตกต่างกัน
4) ผลกระทบต่อแผนการลงทุนต่างชาติเพราะเป็นการเพิ่มภาระของเอกชน
5) ธุรกิจที่ใช้น้ำปริมาณมาก อาจจะต้องพิจารณาลดขนาดกิจการหรือเลิกกิจการหากภาระต้นทุนค่าน้ำสูงอย่างมีนัยสำคัญ

6.3 นโยบายและการบริหารจัดการระบบ

1) การสร้างกระบวนการเชิงนโยบายในการวางกฎระเบียบ อำนาจหน้าที่ระดับการตัดสินใจ อำนาจอนุญาตของลุ่มน้ำที่เกี่ยวข้องกันมากกว่าหนึ่งจังหวัด ภายในจังหวัด และกระบวนการใช้น้ำ หน้าที่ของผู้ใช้น้ำในภาคราชการ เอกชน และประชาชน
2) การสร้างระบบและวิธีการจัดเก็บ รวมทั้งระบบการตรวจสอบ การควบคุม และการตรวจสอบอุปกรณ์วัดตั้งแต่การจัดเก็บรายได้และขั้นตอนการควบคุมการนำไปใช้ประโยชน์อื่น ๆ รวมทั้งการใช้เงินกองทุนต้องตรวจสอบได้ โปร่งใส เป็นธรรมรวมทั้งการบังคับใช้กฎหมายโดยสามารถตรวจสอบได้ (3 คน)
3) ระบบที่สร้างความคล่องตัวให้ผู้ปฏิบัติ การใช้งบประมาณ โดยไม่ติดระบบขั้นตอนราชการแบบดั้งเดิม
4) งบประมาณสำหรับพัสดุครุภัณฑ์และบุคลากรผู้ปฏิบัติในช่วงแรกของการดำเนินการ
5) ความชัดเจน และเป็นธรรม กับทุกภาคส่วนที่ต้องชำระค่าใช้น้ำ เช่น การกำหนดโครงสร้างที่อาจมองว่ามุ่งแสวงหากำไรโดยการเพิ่มอัตราเรียกเก็บในภาวะภัยแล้ง หรือเรียกเก็บจากลุ่มน้ำที่มีความสำคัญ
6) ความลักลั่นของการจัดเก็บค่าน้ำที่แตกต่างกันของแต่ละหน่วยงาน (2 คน)
7) ความโปร่งใส ธรรมาภิบาล การคอรัปชั่นโดยองค์กรและเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น การทำข้อมูลบิดเบือนจากความเป็นจริง การเรียกรับผลประโยชน์ เช่น การล่าช้าในการออกใบอนุญาต (4 คน)

8) ความเป็นธรรมในการคิดค่าน้ำ
9) ระบบการคุ้มครองความเสี่ยงทั้งคุณภาพและปริมาณน้ำแก่ผู้ขออนุญาต เนื่องจากมีการจัดเก็บค่าใช้น้ำ การบริหารจัดการระบบแหล่งน้ำสาธารณะ การป้องกัน และแก้ปัญหา
10) ความซ้ำซ้อนของการออกนโยบาย ที่มีอยู่แล้วใน พรบ.อื่น ๆ หรือกฎหมายอื่น (2 คน)
11) การบังคับใช้ การตรวจสอบควบคุมการใช้น้ำนอกระบบ การลักใช้น้ำ และการกระทำผิดกฎหมาย

ส่วนที่ 7 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ มีรายละเอียดดังนี้

1) ควรบูรณาการร่วมกันระหว่างกรมทรัพยากรน้ำ กรมน้ำบาดาล และกรมชลประทาน ให้การจัดเก็บค่าน้ำไปแนวทางเดียวกัน รวมทั้งผู้บริหารจัดการควรเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญเรื่องทรัพยากรน้ำเพราะมีบริบทเฉพาะ
2) การขออนุญาตใช้น้ำควรสะดวกขั้นและมีขั้นตอนน้อย แบบฟอร์มในการขอใช้น้ำควรเหมือนกันทั้งประเทศ บทลงโทษควรมีแค่ค่าปรับ ไม่ควรมีโทษทางอาญา การบริหารจัดการ การออกใบอนุญาต การยื่นขออนุญาต ผู้ะควรมีการพิจารณาปรับเปลี่ยนตามบริบท แต่หากการออกกฎระเบียบที่มีรายละเอียดปลีกย่อยมากจะส่งผลให้มีความซับซ้อน และอาจต้องใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ในการดำเนินการ
3) ควรเก็บค่าน้ำเพื่อการเกษตรด้วย สัดส่วนผู้ใช้น้ำประเภทที่ 2-3 รวมแล้วน้อยกว่าผู้ใช้น้ำประเภทที่ 1 หากมุ่งจัดการการใช้น้ำ ด้วยค่าน้ำประเภท 2-3 แต่ไม่จัดการภาคเกษตร สมดุลน้ำในลุ่มน้ำจะไม่สามารถบริหารจัดการได้ เพราะภาคเกษตร 75% ส่งผลต่อเหตุการณ์ขาดแคลนน้ำในภาพรวมได้มากกว่า อีกทั้งในทางปฏิบัติอาจเป็นเกษตรกรรมรายย่อยที่อยู่ใน supply chain ของอุตสาหกรรมเกษตรรายใหญ่ซึ่งครอบคลุมสัดส่วนการใช้น้ำในปริมาณที่มากกว่า ผู้ใช้น้ำประเภท 2-3 ที่ถูกกำหนดเป็นผู้รับภาระค่าน้ำ
4) ควรคิดค่าน้ำตามพื้นที่ และการจ่ายค่าน้ำนำเข้าสู่กองทุนเพื่อพัฒนาพื้นที่โดยมีสทนช.กำกับดูแลการใช้เงินให้เป็นไปตาม Thai Water Plan
5) พิจารณาปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ สังคมศาสตร์อย่างบูรณาการ จะช่วยลดคำถามจากผู้ใช้น้ำได้มาก เพราะนโยบายนี้เพิ่มภาระแก่ผู้ประกอบการเป็นหลัก
6) เขื่อนผลิตไฟฟ้า ควรเรียกเก็บ เพราะการสร้างเขื่อนกระทบต่อพื้นที่ต้นน้ำ ,การเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศสัตว์น้ำ การใช้ชีวิตประชาชนดั่งเดิม และผู้ผลิตไฟฟ้าขายไฟฟ้าได้ (มีรายได้)
7) อายุใบอนุญาตของผู้ใช้น้ำมีผลต่อการตัดสินใจลงทุนของผู้ประกอบการ จึงควรมีระยะเวลาที่นานเพียงพอ เช่น แบ่งอายุใบอนุญาตของผู้ใช้น้ำโดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรม เช่น ผู้ใช้น้ำนอกนิคมอุตสาหกรรม 15 ปี และในนิคมอุตสาหกรรม 30 ปี
8) การคิดปริมาณน้ำใช้ควรคิดเฉพาะปริมาณน้ำที่สูญเสียในระบบ (ปริมาณสูบเข้า-ปริมาณที่ปล่อยออก)
9) กระบวนการตรวจสอบปริมาณน้ำที่สูบจากลุ่มน้ำ กรมทรัพยากรน้ำควรมีการส่งผ่านข้อมูลแสดงบน dashboard หรือช่วยแชร์ข้อมูลจากระบบให้กับหน่วยงานเพื่อใช้ monitoring ร่วมกันด้วย
10) เสนอให้คำนึงถึงแนวทางแก้ไข การช่วยให้คำแนะนำ และความเห็นใจที่จะช่วยเหลือกัน มิใช่การหารายได้เข้าหน่วยงานตนโดยกระทบต่อหน่วยงานอื่น ที่ยังไม่สามารถควบคุมต้นทุนได้เท่าที่ควร
11) คุณภาพน้ำต้องมีคุณภาพที่ดีพอ เพราะมีค่าใช้จ่ายในการเรียกเก็บเงินแล้ว
12) คนคิดนโยบาย และบริหารนโยบายควรจะต้องเข้าใจธรรมชาติและการใช้ทรัพยากรน้ำของทุกภาคส่วนจริงๆ ไม่เช่นนั้นการตัดสินใจในนโยบายจะสร้างความเดือดร้อน และความไม่เท่าเทียมกันสูงมาก

13) กลไกของภาคประชาสังคมใน พรบ.น้ำ เช่น คณะกรรมการลุ่มน้ำควรจะช่วยได้

14) การมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานเฉพาะด้านโดยตรงที่ได้รับการอบรมเพื่อมาดำเนินการ

15) ควรกำหนดอัตราค่าน้ำให้มีอัตราเดียวกันทั่วประเทศ ให้เหมือนกรมชลประทานและมีปริมาณน้ำเพียงพอกับการใช้น้ำ ไม่ให้เกิดภาวะภัยแล้ง ทำให้หน่วยงานยินดีที่จะเสียค่าน้ำให้กรมทรัพยากรน้ำได้ง่ายขึ้น

16) นอกจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ภาคประชาชนควรจะรับรู้ และสามารถออกความเห็นเกี่ยวกับโครงสร้างการจัดเก็บค่าน้ำ เพราะหากมีการเรียกเก็บ ประชาชนก็มีส่วนได้รับผลกระทบด้วย

แบบรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ

โครงการ “การศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4” จัดโดย กรมทรัพยากรน้ำกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่วมกับสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มีวัตถุประสงค์: จัดเก็บข้อมูลเพื่อประกอบแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ที่เกี่ยวข้องให้ครอบคลุมทุกภาคส่วน

ทั้งนี้ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 มาตรา 41 และมาตรา 49

มาตรา 41 (2) การใช้น้ำประเภทที่สอง ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การผลิตพลังงานไฟฟ้า การประปาและกิจการอื่น

(3) การใช้น้ำประเภทที่สาม ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อกิจการขนาดใหญ่ที่ใช้น้ำปริมาณมากหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบข้ามลุ่มน้ำ หรือครอบคลุมพื้นที่อย่างกว้างขวาง

มาตรา 49 (1) หลักเกณฑ์การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม

(2) หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการเรียกเก็บ ลดหย่อน หรือยกเว้นค่าใช้น้ำ ทั้งนี้จะกำหนดให้แตกต่างกันโดยคำนึงถึงกิจกรรม ลักษณะ หรือปริมาณของการใช้น้ำในแต่ละประเภทและในแต่ละลุ่มน้ำก็ได้

ขอขอบคุณสำหรับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และข้อมูลของท่านจะถูกเก็บเป็นความลับ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้น

1.1 ชื่อหน่วยงานของท่าน.....

1.2 ภูมิภาคที่ตั้งของหน่วยงานที่ท่านสังกัด

- ○ 1) ภาคเหนือ
- ○ 2) ภาคกลาง
- ○ 3) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- ○ 4) ภาคตะวันตก
- ○ 5) ภาคตะวันออก
- ○ 6) ภาคใต้

ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ

2.1 ท่านคิดว่าการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะควรให้ความสำคัญกับปัจจัยดังต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนตามระดับความสำคัญดังต่อไปนี้

มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ไม่ส่งผลต่อโครงสร้างอัตราค่าน้ำ

ระดับคะแนน 5 4 3 2 1 0

โปรดเลือกระดับความคิดเห็นที่ตรงกับท่านมากที่สุด

ท่านเห็นว่าปัจจัยดังต่อไปนี้มีความสำคัญต่อการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะมากน้อยเพียงใด	**5**	**4**	**3**	**2**	**1**	**0**
1.การชดเชยต้นทุนในการก่อสร้าง และ การบริหารจัดการน้ำสาธารณะ						
2.ความสามารถในการจ่ายและผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้น้ำสาธารณะ						
3.ผลกระทบภายนอกที่เกิดขึ้นจากการใช้น้ำสาธารณะ เช่น ความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ และความหลากหลายทางชีวภาพ						
4.ปริมาณน้ำในระบบ ฤดูกาลของน้ำ เช่น ช่วงน้ำแล้ง หรือน้ำหลาก						
5.การจ่ายเงินชดเชยจากการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ						
6.ลักษณะและวัตถุประสงค์การใช้น้ำตามนโยบายของรัฐฯ (เช่น เพื่อใช้ในสำหรับการดำรงชีพ ประโยชน์สาธารณะ) และนโยบายต่างๆ รัฐ (เช่น สวัสดิการ หรือส่งเสริมการลงทุน เป็นต้น)						

2.2 เนื่องจากต้นทุนในการก่อสร้างและบริหารจัดการน้ำมีความแตกต่างกันไปในแต่ละลุ่มน้ำ ท่านคิดว่าอัตราค่าใช้น้ำควรมีลักษณะอย่างไร

○ 1) ค่าใช้น้ำมีอัตราแตกต่างกันในแต่ละลุ่มน้ำ โดยลุ่มน้ำที่มีต้นทุนในการบริหารจัดการน้ำสูงควรมีอัตราค่าใช้น้ำสูง ส่วนลุ่มน้ำที่มีต้นทุนในการบริหารจัดการน้ำต่ำควรมีอัตราค่าใช้น้ำต่ำ

○ 2) ค่าใช้น้ำมีอัตราเดียวกันทั่วประเทศ โดยนำต้นทุนในการบริหารจัดการน้ำของทุกลุ่มน้ำมาถัวเฉลี่ย

○ 3) ข้อคิดเห็นอื่น ๆ โปรดระบุ

.....

.....

2.3 อุตสาหกรรมการผลิตและบริการมีความจำเป็นในการใช้น้ำและความสามารถในการสร้างผลประโยชน์จากการใช้น้ำที่แตกต่างกัน ท่านคิดว่าอัตราค่าใช้น้ำควรมีลักษณะอย่างไร

○ 1) ค่าใช้น้ำมีอัตราแตกต่างกันในแต่ละประเภทอุตสาหกรรม เพื่อสะท้อนถึงประโยชน์ที่ได้รับและความสามารถในการจ่ายที่แตกต่างกัน

○ 2) ค่าใช้น้ำมีอัตราเดียวกันทุกประเภทอุตสาหกรรม

เนื่องจาก.....

.....

○ 3) ข้อคิดเห็นอื่น ๆ โปรดระบุ .....

2.4 การใช้น้ำในปริมาณมาก มีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่สูงกว่า ท่านคิดว่าอัตราค่าใช้น้ำควรมีลักษณะอย่างไร

○ 1) ค่าใช้น้ำมีอัตราแตกต่างกันตามปริมาณการใช้ ช่วงปริมาณการใช้น้ำน้อยควรมีอัตราค่าใช้น้ำน้อย ช่วงปริมาณการใช้น้ำมากควรมีอัตราค่าใช้น้ำมาก (ลักษณะคล้ายคลึงกับโครงสร้างภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา)

○ 2) ค่าใช้น้ำมีอัตราเดียวกันไม่เปลี่ยนไปตามปริมาณการใช้
เนื่องจาก.....

.....

○ 3) ข้อคิดเห็นอื่น ๆ โปรดระบุ .....

2.5 ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับแนวคิดที่ว่าผู้ใช้น้ำควรจ่ายเงินเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำให้อุดมสมบูรณ์ไม่ถูกทำลาย

○ 1) เห็นด้วยและควรเป็นการจ่ายเงินแล้วแต่สมัครใจ

○ 2) เห็นด้วยและควรจัดเก็บรวมเป็นค่าใช้น้ำ

○ 3) ไม่เห็นด้วย เพราะ

.....

.....

○ 4) ไม่แน่ใจ

2.6 ท่านเห็นด้วยหรือไม่หากอัตราค่าน้ำจะมีอัตราที่สูงขึ้นในช่วงภาวะน้ำแล้ง

○ 1) เห็นด้วย

○ 2) ไม่เห็นด้วย เพราะ

.....

.....

○ 3) ไม่แน่ใจ

ส่วนที่ 3 การลดหย่อนและการยกเว้นค่าใช้น้ำ

3.1 กิจกรรมต่อไปนี้กิจกรรมใดที่ควร/ไม่ควรได้รับ **“การ<u>ลดหย่อน</u>ค่าใช้น้ำสาธารณะ”** สำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและสาม

ประเภทกิจกรรม	**ไม่ควรลดหย่อน**	**ควรลดหย่อนค่าน้ำ**	**ไม่แน่ใจ**
3.1.1 กิจกรรมการบำบัดน้ำและปรับปรุงคุณภาพน้ำก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ เช่น การบำบัดน้ำเสีย การลดความร้อนของน้ำ			
3.1.2 กิจกรรมที่เป็นสาธารณะประโยชน์ เช่น กิจกรรมของสถานพยาบาล กิจกรรมของสถานสงเคราะห์ เป็นต้น			
3.1.3 กิจกรรมการผลิตพลังงานไฟฟ้า			
3.1.4 กิจกรรมการผลิตน้ำประปา			

ประเภทกิจกรรม	**ไม่ควรลดหย่อน**	**ควรลดหย่อนค่าน้ำ**	**ไม่แน่ใจ**
3.1.5 กิจกรรมที่ใช้น้ำกร่อยหรือน้ำทะเล			
3.1.6 กิจกรรมที่ใช้น้ำสาธารณะที่มีคุณภาพน้ำไม่เหมาะสมต่อการนำมาใช้ประโยชน์ตามเกณฑ์มาตรฐานน้ำผิวดิน			
3.1.7 กิจกรรมที่มีการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การใช้น้ำหมุนเวียน การปรับปรุงเทคโนโลยี			
3.1.8 กิจกรรมที่ใช้ หรือได้รับผลกระทบจากสถานการณ์น้ำหลาก หรือภัยธรรมชาติ เช่น อุทกภัย			
3.1.9 กิจกรรมกีฬาทางน้ำ กิจกรรมการท่องเที่ยวทางน้ำที่ไม่ได้ส่งผลต่อปริมาณและไม่ทำให้คุณภาพน้ำเสีย			
3.1.10 กิจกรรมของอุตสาหกรรม หรือนิคมอุตสาหกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม			
3.1.11 กิจกรรมอื่น ๆ โปรดระบุ.....			

3.2 ท่านคิดว่า **กิจการ กิจกรรมหรือสถานการณ์**ใดที่ควรได้รับ **“การยกเว้นค่าใช้น้ำ”** สำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและสาม และเพราะเหตุใด

.....

.....

ส่วนที่ 4 แนวทางในการบริหารจัดการ และการจัดเก็บค่าธรรมเนียม

4.1 ท่านเห็นว่าแนวทางการบริหารจัดการค่าธรรมเนียมที่จัดเก็บ (ค่าใช้น้ำสาธารณะ) ควรเป็นแนวทางใด

- ○ 1) ระบบงบประมาณปกติ (เก็บค่าธรรมเนียมส่งให้รัฐและจัดทำคำขอตั้งงบประมาณรายปี)
- ○ 2) การจัดตั้งกองทุน /เงินหมุนเวียน (ไม่ต้องนำส่งคลัง)
- ○ 3) อื่น ๆ โปรดระบุ.....

4.2 ท่านเห็นว่าการใช้ประโยชน์จากรายได้ที่เก็บค่าน้ำสาธารณะควรเป็นแนวทางใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ○ 1) การอนุรักษ์ดูแลทรัพยากรน้ำ และพื้นที่ต้นน้ำ การฟื้นฟู ปรับปรุง แหล่งน้ำสาธารณะ
- ○ 2) การบริหารจัดการระบบแหล่งน้ำสาธารณะ รวมถึงการป้องกันและแก้ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ
- ○ 3) การพัฒนางานศึกษา วิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา อนุรักษ์ฟื้นฟู การจัดสรรและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำสาธารณะ
- ○ 4) พัฒนาระบบฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำสาธารณะ
- ○ 5) ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริหารกองทุน
- ○ 6) ใช้จ่ายตามระบบงบประมาณแผ่นดินตามปกติ
- ○ 7) อื่น ๆ โปรดระบุ.....

5 ข้อเสนอแนะในการเตรียมความพร้อมหากมีการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ

.....

.....

.....

6 ความท้าทาย ข้อควรระวังในการดำเนินการตั้งแต่ระดับการออกนโยบายถึงระดับปฏิบัติการ

.....

.....

.....

7 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

ภาพกิจกรรม

การประชุมรับฟังความคิดเห็นระดับภูมิภาคครั้งที่ 1 : ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ณ จังหวัดขอนแก่น

วันพุธที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2566 เวลา 08.30 – 15.00 น.

ณ ห้องฉัตรทันต์ ชั้น G โรงแรมพูลแมน ขอนแก่น ราชา ออร์คิด จังหวัดขอนแก่น

และผ่านระบบออนไลน์ด้วยโปรแกรม MS TEAM

การศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำ
ประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4

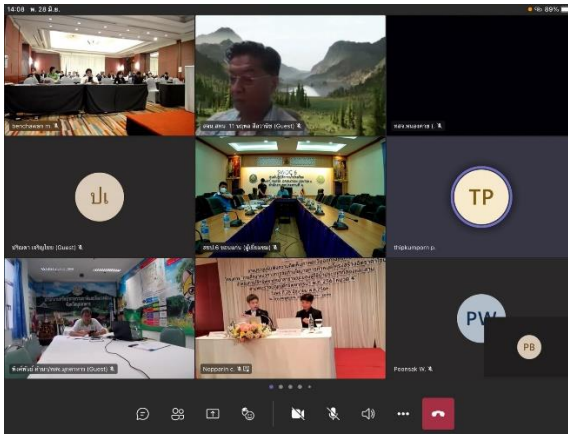

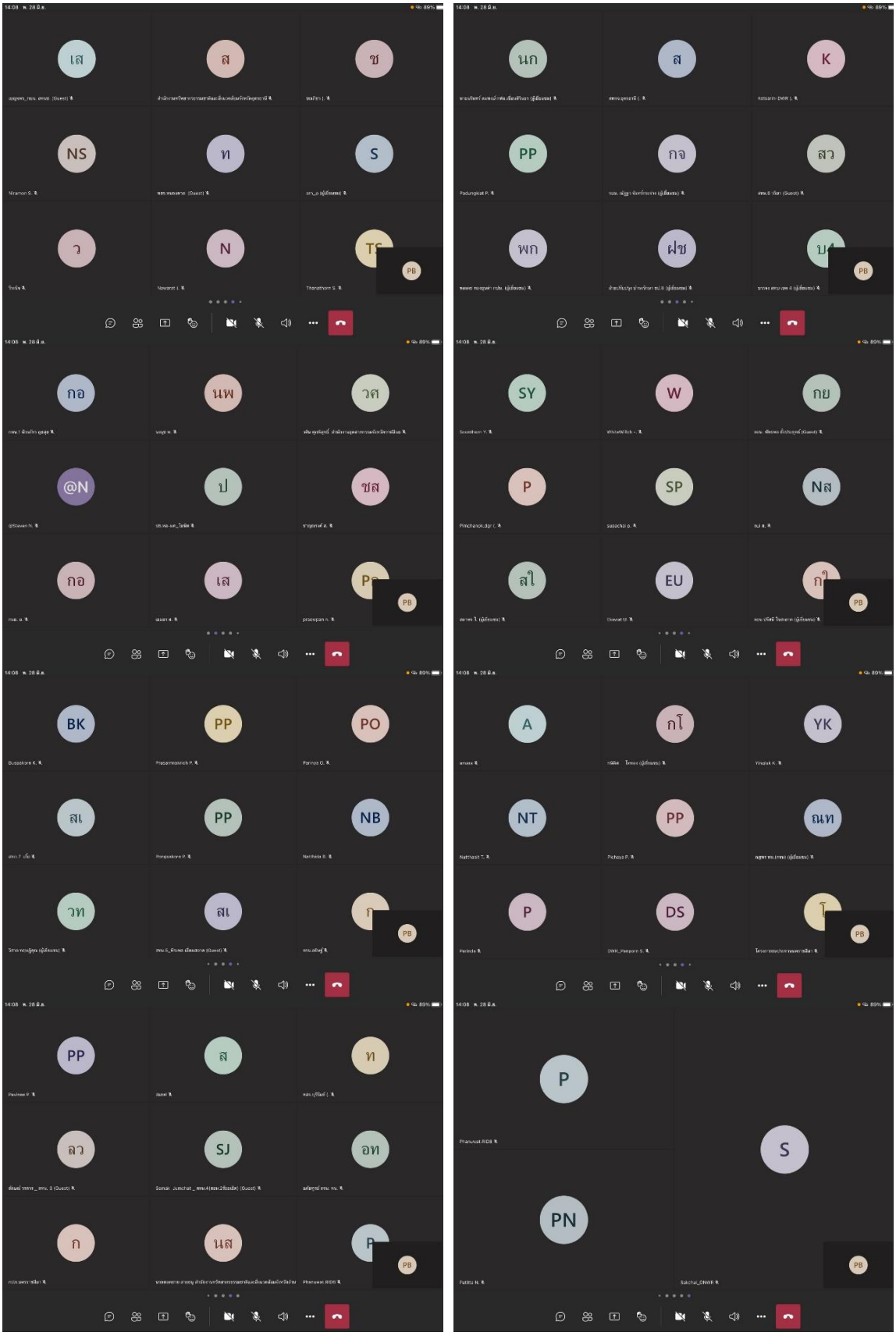

TP
PW
PB

ผู้เข้าร่วม

การประชุมรับฟังความคิดเห็นระดับภูมิภาคครั้งที่ 1 : ตะวันออกเฉียงเหนือ

การประชุมรับฟังความคิดเห็นระดับภูมิภาคครั้งที่ 1 : ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ณ จังหวัดขอนแก่น ในวันพุธที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2566 ในรูปแบบไฮบริด ณ ห้องฉัตรทันต์ ชั้น G โรงแรมพูลแมน ขอนแก่น และผ่านระบบออนไลน์ด้วยโปรแกรม MS TEAM ซึ่งมีนายนิรุติ คูณผล ผู้อำนวยการกองการจัดสรรน้ำ รักษาราชการแทนอธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ เป็นผู้กล่าวเปิดงาน โดยมีจำนวนผู้เข้าร่วมการประชุมประมาณทั้งหมด 142 คน เข้าร่วมที่โรงแรมจำนวน 67 คน และเข้าร่วมออนไลน์ผ่านระบบ MS TEAM จำนวน 75 คน มีรายละเอียดดังแนบท้ายนี้

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
1	นายนิรุติ คูณผล	ผู้อำนวยการกองการจัดสรรน้ำ	กรมทรัพยากรน้ำ
2	นายมนตรี ทั่งสุวรรณ์	นายช่างโยธาอาวุโส	
3	นายชนุดม อังคะนาวิน	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมปฏิบัติการ	
4	นายกิตติพล ดีประดิษฐ์	วิศวกรโยธา	
5	นายวสุวัตน์ แซ่จึง	วิศวกรโยธาปฏิบัติการ	
6	นายนเรศ ชมบุญ	ผอ.กองยุทธศาสตร์และแผนงาน	
7	นายยุทธนา ชมวงศ์	ผู้อำนวยการส่วนบริหารจัดการน้ำที่ 3	
8	นายวัฒนา ไชยคุณ	วิศวกรโยธาชำนาญการพิเศษ	
9	นายกษิดิศ โททอง	ผู้อำนวยการส่วนบริหารจัดการน้ำที่ 1	
10	นายปริญญา อ่อนพลับ	นักวิชาการทรัพยากรธรณีปฏิบัติการ	กรมทรัพยากรน้ำบาดาล
11	นางสาวแพรวพรรณ คำโพธิ์	นิติกรปฏิบัติการ	
12	นางสาวพิมพ์ชนก ภู่ประดับ	นักทรัพยากรธรณีชำนาญการพิเศษ	
13	นายอภัยฑูรย์ สุวรรณชูจิต	วิศวกรโยธาชำนาญการพิเศษ	กองการจัดสรรน้ำ
14	นายพูนศักดิ์ วิเศษโสภา	วิศวกรโยธาชำนาญการพิเศษ	
15	นางมณีกัญญา ไชยพิณ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
16	นายจักรภัทร อุยสุย	วิศวกรโยปฏิบัติการ	กองพัฒนาแหล่งน้ำ 1
17	คุณณัฏฐา จันทร์กระจ่าง	เจ้าหน้าที่	กองอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ
18	นายพัทธพล ยังประยุทธ์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	
19	นางสาวปรัศนี ใจสะอาด	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	
20	คุณอภิเดช	เจ้าหน้าที่	การนิคมอุตสาหกรรม
21	นางสาวนันทพร กอวัฒนะ	นักวิชาการการเงินการคลัง	การประปานครหลวง
22	นายพลเดช ทองขุนดำ	ผอ.กยน.ฝนส.	
23	คุณปริณดา กระโจมแก้ว	เศรษฐกร4	การประปาส่วนภูมิภาค

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
24	นายพฤกษ บูรณ์เจริญ	ผู้อำนวยการกองพัฒนาแหล่งน้ำ	
25	นายภานุวัฒน์ โรจนรุ่งเรืองพร	หัวหน้างานแหล่งน้ำ	การประปาส่วนภูมิภาคเขต 6
26	นายพิศิษฐ์ ศรีดี	นักประชาสัมพันธ์ 7	การประปาส่วนภูมิภาคสาขาขอนแก่น
27	นายสัญญาลักษณ์ เบ้าดี	ผช.ผจก.กปภ.ขก(พ)	
28	นายนรินทร์ สมพงษ์	ช่างระดับ6	กฟผ. เขื่อนสิรินธร
29	คุณปราษาณกริช พรมทอง	ช.8	กฟผ.เขื่อนอุบลรัตน์
30	นางอัมรา มีถม	วิศวกรระดับ 10	กฟผ. โรงไฟฟ้าพลังน้ำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
31	รศ.นรชิต จิรสัทธรรม	รองศาสตราจารย์	คณะเศรษฐศาสตร์ ม.ขอนแก่น
32	อาจารย์วรวีร์ แสงอาวุธ	อาจารย์	
33	นายณัฐพิสิษฐ์ อ่อนสำลี	นายช่างชลประทานอาวุโส	โครงการชลประทานขอนแก่น
34	นายอดิศักดิ์ ศุภสีมานนท์	นสยช่างปฏิบัติงาน	โครงการชลประทานนครราชสีมา
35	นายวีรภัทร ราชชมภู	นายกเทศมนตรี	เทศบาลตำบลท่าคันโท
36	นายวิศักดิ์ คุณคำเที่ญ	เจ้าพนักงานการเงินและบัญชี	
37	นายกิตติศักดิ์ จันทร์เด่นแสง	พนักงานบริษัท	บมจ.เจริญโภคภัณฑ์อาหาร
38	นายพงศกร ปรากฏรัตน์	Effluent treatment manager	บมจ. ฟินิคซ พัลพ แอนด์ เพเพอร์
39	คุณณภัทร	พนักงานบริษัท	บริษัท ไทยทรัพย์อุตสาหกรรม
40	คุณวิภรัตน์	พนักงานบริษัท	
41	นายวีรวัตน์ ชุนหะพิชย์	เจ้าของธุรกิจ	
42	คุณภาวินี ชุนหะพิชย์	เจ้าของธุรกิจ	
43	นายอมร พรหมดีราช	ผู้จัดการ	บริษัทเมืองอุตสาหกรรมอุดรธานี
44	คุณพิชญา ณ ลำคุณ	พนักงานบริษัท	บริษัท เอกชน
45	นายสุนทร ยงค์วิบูลศิริ	ESG and Sustainability Director	บริษัทเอสซีจี แพคเกจจิ้ง จำกัด
46	คุณบัวพันธ์ นาเหลี่ก	ผู้ใช้น้ำ	ผู้ใช้น้ำ
47	พรทิพย์พา วสันต์ผิวขัน	ผู้ใช้น้ำ	ผู้ใช้น้ำ
48	ดร.จุฑามาศ วงศ์กันทรากร	อาจารย์	ม.เทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
49	นายกิตติ์ไทย คณะพาณิชย์เกษม	กรรมการ/เลขา	มูลนิธิน้ำและคุณภาพอีสาน
50	นางจำลองลักษณ์ ภาคมฤค	กรรมการมูลนิธิอนุรักษ์ป่าภูเขียว	มูลนิธิอนุรักษ์ป่าภูเขียว
51	คุณสัมฤทธิ์ ภาคมฤค	รองประธานกรรมการ	
52	คุณพัชร์ กระบี่แดง	ข้าราชการ	รพ.สิรินธร ขอนแก่น

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
53	ผศ.เตือนใจ ดุลย์จินดาชบาพร	ที่ปรึกษาสภาอุตสาหกรรม	สภาอุตสาหกรรมจังหวัดขอนแก่น
54	นางอวัสฎา เชือสีนนตรี	เจ้าหน้าที่	
55	นายหัสดิน สุวัฒนะพงศ์เชฏ	ประธานกิตติมศักดิ์	สภาอุตสาหกรรมจังหวัด นครราชสีมา
56	คุณนวรัตน์ ตับกลาง	เจ้าหน้าที่สภาฯ	สภาอุตสาหกรรมจังหวัดบุรีรัมย์
57	คุณฑิชา วรแสง	กรรมการ	สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว จ.ชัยภูมิ
58	คุณวรวุฒิ วรแสง	ประธาน	
59	นายสมยศ ชาญจีงถาวร	ประธาน	สภาอุตสาหกรรม (ตะวันออกเฉียงเหนือ)
60	นายชัยพิชิต แสงวรรณกูล	รองนายกสมาคมฯ	สมาคมท่องเที่ยวและไมซ์จ. ขอนแก่น
61	นายภราดร โพธิ์ศรี	นายกฯ	สมาคมรักษ์สิ่งแวดล้อม
62	นายภราดา โพธิ์ศรี	ผู้ช่วย	
63	ดร.กัลยาณี ธรรมจารีย์	นายกสมาคมฯ	สมาคมส่งเสริมเครือข่ายการท่องเที่ยว จังหวัดศรีสะเกษ
64	นางสาวอังคนาง พันธ์ขาว	กรรมการสมาคมฯ	
65	นายเรืองฤทธิ์ นิ่มบริบูรณ์พร	ผู้อำนวยการส่วนการจัดสรรน้ำ	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 4
66	นายเอนก รัตน์รองใต้	เกษตรจังหวัดอุดรธานี	สำนักงานเกษตรจังหวัดอุดรธานี
67	นางเพ็ญศรี มีทองหลาง	เกษตรอำเภอเมืองขอนแก่น	สำนักงานเกษตรอำเภอเมือง ขอนแก่น
68	นายชยพล สอนหาจักร์	ผู้อำนวยการกลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด	สำนักงานจังหวัดหนองคาย (ลุ่มน้ำโขงตะวันออกเฉียงเหนือ)
69	นายวุฒิไกร ไชยศรี	เจ้าพนักงานตรวจท่าปฏิบัติการ	สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขา ขอนแก่น
70	สิบตำรวจโทสิทธิชัย พลไกรสร	ผู้อำนวยการ	
71	นายปองพล มุ่งพูนกลาง	เจ้าพนักงานขนส่งปฏิบัติงาน	สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขา นครราชสีมา
72	นายชาญณรงค์ ประดับ	เจ้าพนักงานตรวจท่าปฏิบัติการ	สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขา อุบลราชธานี
73	นายไชยวิชญ์ กัณหะยุวะ	รองผู้อำนวยการฯ	สำนักงานชลประทานที่ 6 (ลุ่มน้ำชี)
74	คุณกริชสุนทร สุนทรไชยา	นักประชาสัมพันธ์	
75	คุณการัณย์ จิวะสุรัตน์	นักประชาสัมพันธ์	
76	นายกฤษณะชัย จันทรกอง	วิศวกรชลประทานชำนาญการ	

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
77	นายสิริวัฒน์ ปานดำ	วิศวกรชลประทานชำนาญการ	สำนักงานชลประทานที่ 7
78	นายศุภชัย ชูเทศะ	นายช่างชลประทาน	
79	นายรัชชานนท์ ภูมิกนิล	นายช่างเทคนิค	สนง.ทสจ.กาฬสินธุ์
80	นายภัทรพงษ์ เดชบุรัมย์	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ	
81	คุณจุฑารัตน์ วรสาร	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	สนง.ทสจ.นครพนม
82	นายสราวุธ สุโพธิ์	ผู้อำนวยการ	
83	คุณวัลวิภา เหมะธุรินทร์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน	
84	นายศิริวรรธน์ วสันต์บังงิ้ม	นายช่างเทคนิคอาวุโส ผู้อำนวยการส่วน	สนง.ทสจ.นครราชสีมา
85	นางนันทวรรณ เหล่าฤทธิ์	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	สนง.ทสจ.บุรีรัมย์
86	นายใจคิด วงค์พิพันธ์	เจ้าหน้าที่ป่าไม้อาวุโส	สนง.ทสจ.มหาสารคาม
87	นายพิงค์พันธ์ คำนา	เจ้าพนักงานป่าไม้อาวุโส	สนง.ทสจ.มุกดาหาร
88	นายวิชัย ส่งเสริม	ผู้อำนวยการ	สนง.ทสจ.ยโสธร
89	นายชุมพล ชอุ่มผล	นายช่างเทคนิคอาวุโส	สนง.ทสจ.ร้อยเอ็ด
90	นายทวีศักดิ์ เทียมแสน	นายช่างเทคนิคชำนาญงาน	สนง.ทสจ.ศรีสะเกษ
91	นายสุกฤษฎิ์ หงษาวงศ์	นายช่างเทคนิคปฏิบัติงาน	สนง.ทสจ.สกลนคร
92	ว่าที่ ร.ต.ปรเมษฐ์ จันทร์สระคู	พนักงานทั่วไป	สนง.ทสจ.สุรินทร์
93	นายสมศักดิ์ พิมพ์แต้ม	เจ้าพนักงานป่าไม้อาวุโส (ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ)	
94	นายกำพล เจริญทรัพย์	นายช่างเทคนิคอาวุโส	สนง.ทสจ.หนองคาย
95	นายวสันต์ ศรีสม	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	สนง.ทสจ.หนองบัวลำภู
96	นายยอดชาย สายธนู	นายช่างเทคนิคอาวุโส	สนง.ทสจ.อำนาจเจริญ
97	นางสาวรัชฎาพร เหง้าเทวาพิทักษ์	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	สนง.ทสจ.อุดรธานี
98	คุณภาวิณี	เจ้าหน้าที่	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 2
99	นายมรุต พุ่มอรุณ	วิศวกรโยธาปฏิบัติการ	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 3
100	นายลักษณ์ วรสาร	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	
101	นายสิทธิ์ หนูไทย	นายช่างโยธาชำนาญงาน	
102	คุณเอมอร ศิริสุทธิ์	เจ้าพนักงานธุการชำนาญงาน	
103	นายกวีวิทย์ ศิริณัฐพงศ์	นายช่างโยธาชำนาญงาน	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 4
104	นายสมบัติ ไศละนาท	ช่างฝีมือสนาม. ช 4.	
105	นายจรูญศักดิ์ สาจิลาศ	ช่างฝีมือสนาม. ช 4.	

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
106	นายประสิทธิ์ แก้วชาลี	ช่างฝีมือสนาม. ช 4.	
107	นางสาวกนกณรัตน์ ดำริห์	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 5
108	นายพีระพล เอี่ยมสอาด	ผู้อำนวยการส่วนการจัดสรรน้ำที่ 1	
109	นงนุช พรมมาพงษ์	นักวิเคราะห์นโยบาย แผนชำนาญการ	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 6
110	นางวริยา สจิรวัฒนากุล	ผู้อำนวยการส่วนการจัดสรรน้ำ	
111	คุณภูจิดา พรมจรรย์	เจ้าหน้าที่	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 7
112	นายนฤพล สีลวานิช	วิศวกรโยธาชำนาณการ	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 11
113	นายทินวุฒิ สุภผา	เจ้าหน้าที่	
114	นายศิริวัฒนา ตอวิวัฒน์	นิติกรเชี่ยวชาญ	สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ
115	นายบุษปกร ขันติธีระกวี	วิศวกรชลประทานชำนาญการ	สทนช. ภาค 3
116	นางชฎาภรณ์ ไข่มุกข์	นักวิเคราะห์นโยบาย แผนปฏิบัติการ	สทนช. ภาค 4
117	นายวิสาล ทฤษฎิคุณ	ที่ปรึกษากฎหมาย (นิติกรเชี่ยวชาญ)	สำนักงานปลัดกระทรวง ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม
118	นายสุระชัย วิชสชัย	นักวิชาการพาณิชย์ชำนาญการพิเศษ	สำนักงานพาณิชย์จังหวัดขอนแก่น
119	นางสาวจิราภรณ์ เกษร	หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ	สำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัด ขอนแก่น
120	นายบุรินทร์ ชูสุวรรณ	นักวิเคราะห์นโยบาย แผนชำนาญการ	สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ
121	นายปรมัจฉ์ อรรคบุตร	นวค.ปก.	
122	นายวศิน ศุภพิสุทธิ์	อุตสาหกรรมจังหวัดกาฬสินธุ์	สำนักงานอุตสาหกรรม จังหวัดกาฬสินธุ์
123	นายศรนรินทร์ ยศรุ่งเรือง	วิศวกรชำนาญการพิเศษ	สำนักงานอุตสาหกรรม จังหวัดขอนแก่น
124	นายชาญณรงค์ ไชยโสดา	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ พิเศษ	สำนักงานอุตสาหกรรม จังหวัดมุกดาหาร
125	นายธนัช ปีมงคลสกุล	วิศวกรปฏิบัติการ	สำนักงานอุตสาหกรรม จังหวัดหนองคาย
126	ประภัสสร ศิริวารินทร์	นักวิชาการอุตสาหกรรม	สำนักงานอุตสาหกรรม จังหวัดอุดรธานี
127	คุณชนากร หงษ์ชัย	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน	สำนักทรัพยากรน้ำบาดาล เขต 10
128	คุณอรพิณ เวสวัณโยธา	เจ้าพนักงานทรัพยากรธรณีชำนาญงาน	
129	นายณัฐชัย ประพัฒน์รังษี	นายช่างเครื่องกลชำนาญงาน	สำนักทรัพยากรน้ำบาดาล เขต 4

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
130	นายบรรจง พันสนิท	นายช่างเครื่องกลชำนาญงาน	
131	นายพนมศักดิ์ ใช้สมบูญ	ผู้อำนวยการส่วนวิศวกรรม	สำนักบริหารโครงการ กรมชลประทาน
132	นายเกรียงศักดิ์ บัวช้าง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	สำนักบริหารจัดการน้ำ
133	นายอัฐพล สัมพันธ์วงศ์	รองประธานฝ่ายเศรษฐกิจและการค้า	หอการค้าจังหวัดนครราชสีมา
134	นายโฆษิต เหล่าสุวรรณ	ประธานหอการค้าจังหวัดมหาสารคาม	หอการค้าจังหวัดมหาสารคาม
135	นายอภินพ เพชรจรุงพร	กรรมการหอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ	หอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ
136	คุณถาวร วงศ์กันทรากร	เจ้าของธุรกิจ	หอพัก
137	คุณสุชาดา กันยาแพทย์	เจ้าของธุรกิจ	หอพัก
138	นายถนันชัย แพงไทย	ช.5	หัวหน้าแผนกเดินเครื่อง (หดคอ-ฟ.)
139	วีระนิจ เหลืองรัตนเจริญ	กรรมการ	องค์กรเอกชน
140	นายเหลาทอง พระวิพันธ์	รองนายก	องค์การบริหารส่วนตำบลสีชมพู
141	คุณัฐ เลิศถาวรกิจ	Assistant Manager-ESG	ESG
142	Natthida Binsomprasong	ESG Assistant Manager	ESG and Sustainability

ภาพกิจกรรม

การประชุมรับฟังความคิดเห็นระดับภูมิภาคครั้งที่ 2 : ภาคเหนือ ณ จังหวัดเชียงใหม่

วันพุธที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2566 เวลา 08.30 – 15.00 น.

ณ ห้องดอยนาง ชั้น 2 โรงแรมคันทารี่ ฮิลล์ เชียงใหม่ และผ่านระบบออนไลน์ด้วยโปรแกรม MS TEAM

การศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำ
ประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4

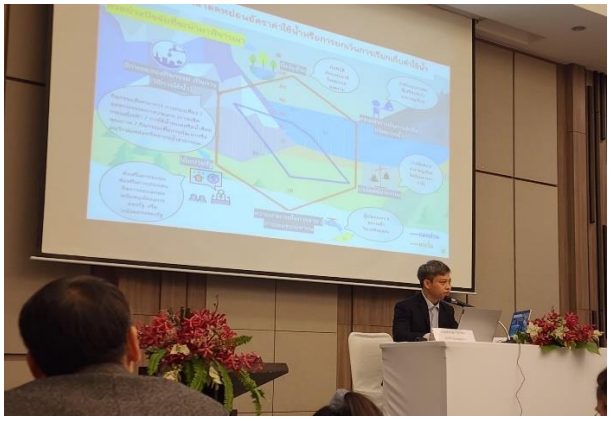

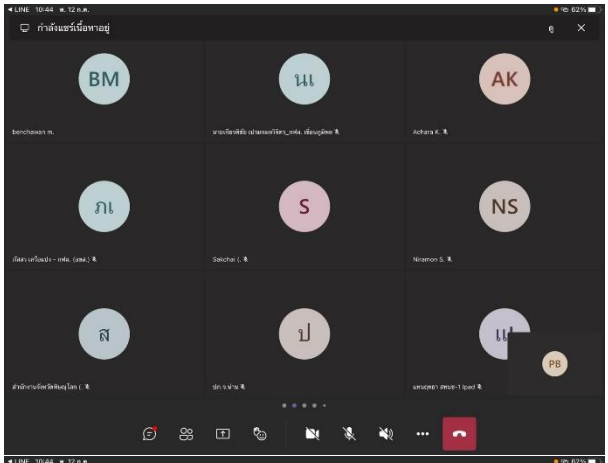
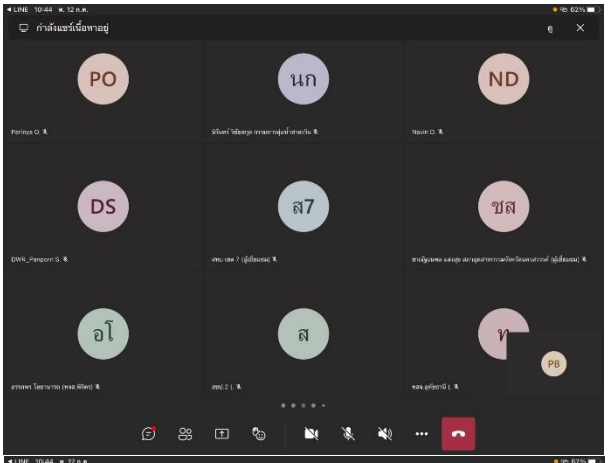

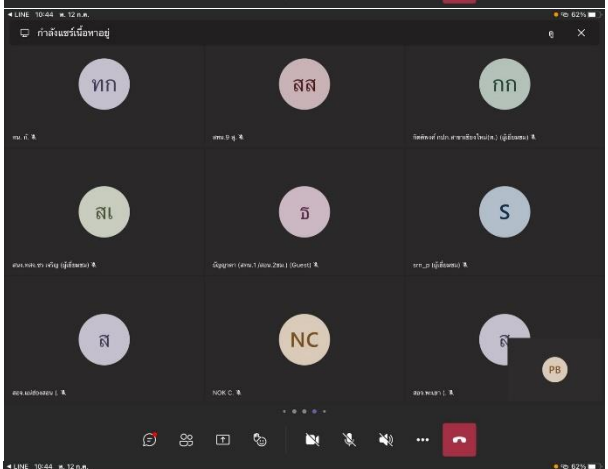
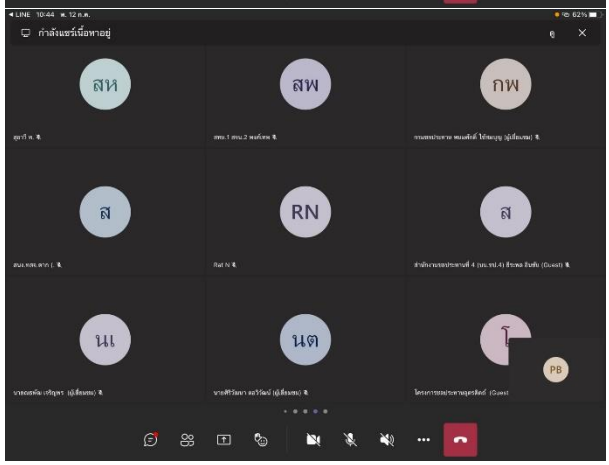
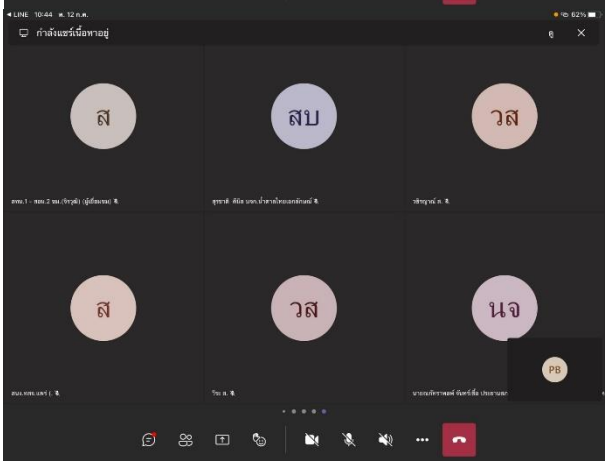

ผู้เข้าร่วม
การประชุมรับฟังความคิดเห็นระดับภูมิภาคครั้งที่ 2 : ภาคเหนือ

การประชุมรับฟังความคิดเห็นระดับภูมิภาคครั้งที่ 2 : ภาคเหนือ ณ จังหวัดเชียงใหม่ ในวันพุธที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2566 ในรูปแบบไฮบริด ณ ห้องดอยนาง ชั้น 2 โรงแรมคันทารี่ ฮิลล์ เชียงใหม่ และผ่านระบบออนไลน์ด้วยโปรแกรม MS TEAM ซึ่งมีนายนิรุติ คูณผล ผู้อำนวยการกองการจัดสรรน้ำ รักษาราชการแทนอธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ เป็นผู้กล่าวเปิดงาน โดยมีจำนวนผู้เข้าร่วมการประชุมประมาณทั้งหมด 164 คน เข้าร่วมที่โรงแรมจำนวน 91 คน และเข้าร่วมออนไลน์ผ่านระบบ MS TEAM จำนวน 73 คน มีรายละเอียดดังแนบท้ายนี้

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
1	นายนิรุติ คูณผล	ผู้อำนวยการกองการจัดสรรน้ำ	กรมทรัพยากรน้ำ
2	นางภาวดี พลับแก้ว	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
3	ว่าที่ร้อยโทสายรุ้ง กลุ่นเขียว	ผู้อำนวยการส่วนอุทกวิทยาที่ 1	
4	นายวัฒนา ไชยคุณ	วิศวกรโยธาชำนาญการพิเศษ	
5	คุณชุดาภา สุริยวงษ์	นิติกรปฏิบัติการ	กรมทรัพยากรน้ำบาดาล
6	นางสาวพิมพ์ชนก ภู่ประดับ	นักวิชาการทรัพยากรธรณีชำนาญการพิเศษ	
7	นายรณชัย พรัมรัตนพงศ์	นักวิชาการทรัพยากรธรณีปฏิบัติการ	
8	นายปริญญา อ่อนพลับ	นักวิชาการทรัพยากรธรณีปฏิบัติการ	
9	นายพฤทธิ์ ดาวจร	นักวิชาการทรัพยากรธรณีปฏิบัติการ	
10	นายจิตพงษ์ ปุกมณี	กลุ่ม OTOP เชียงใหม่	กลุ่ม OTOP เชียงใหม่
11	นายนิทัศน์ พรมพันธุ์	ผู้อำนวยการ	กองพัฒนาแหล่งน้ำ 2
12	นายปรียฉัตร ร่องแก้ว	วิศวกรปฏิบัติการ	กองยุทธศาสตร์และแผนงาน
13	นายนเรศ ชมบุญ	ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์และแผนงาน	
14	นายอภิเดช เกิดถิ่น	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	กองอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ
15	นายเกียรติชัย เปรมกมลวิจิตร	หัวหน้ากองเดินเครื่อง	กฟผ. เขื่อนภูมิพล
16	นายจารุดิษฐ์ โถแพ	วิศวกรระดับ 9 กองเดินเครื่อง	กฟผ. เขื่อนสิริกิติ์
17	นายสมบัติ เกษร	ผู้จัดการโรงไฟฟ้าลานกระบือ	กฟผ. (โรงไฟฟ้าลานกระบือ)
18	นางสาวนันทพร กอวัฒนะ	นักวิชาการการเงินการคลัง	การประปานครหลวง
19	นางสาวปัญจรัตน์ จำปาทอง	ผู้อำนวยการกองวิเคราะห์การลงทุนธุรกิจและการตลาด	
20	คุณพิชญา จันทร์ทิพย์	หัวหน้าวิเคราะห์พัฒนาแหล่งน้ำ	การประปาส่วนภูมิภาค
21	นายสุมพงษ์ ชูประสิทธิ์	ผู้อำนวยการกองแผนและวิชาการ	การประปาส่วนภูมิภาคเขต 9
22	นายณัฐวรท วรรณกีร์	หัวหน้างาน 8 งานแหล่งน้ำ	การประปาส่วนภูมิภาคเขต 9
23	คุณอรทัย เครือตา	หัวหน้างานอำนวยการ	การประปาส่วนภูมิภาค เชียงใหม่

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
24	ว่าที่ ร.ต.กิตติพงศ์ ศรีพราย	หัวหน้างานผลิต	
25	นายธงชัย สถิตย์ตระกูล	ผู้แทนองค์กรผู้ใช้น้ำลุ่มน้ำยม ภาคพาณิชยกรรม	การประปาส่วนภูมิภาคสาขาสุโขทัย
26	นายนิทัศน์ ปัญโญ	เกษตรและสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่	เกษตรและสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่
27	นางสาวสุกัญญา เปี้ยตั๋น	เจ้าหน้าที่ธุรการ	
28	ดร.จีรพงษ์ เหล่าน้ำใส	อาจารย์	คณะวิศวกรรมศาสตร์ ม.นเรศวร
29	ผศ.ดร.มาโนช โพธาภรณ์	อาจารย์	คณะเศรษฐศาสตร์ ม.เชียงใหม่
30	ผศ.ดร.มนตรี สิงหะวาระ	รองคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์	คณะเศรษฐศาสตร์ ม.แม่โจ้
31	นายดิลกยศ ปานะดิษฐ์	นายช่างชลประทานอาวุโส	โครงการชลประทานอุตรดิตถ์
32	ผู้แทน	เจ้าหน้าที่	
33	นายพิทักษ์ ยศแห้วอุด	นายช่างชลประทานปฏิบัติงาน	โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากิ่วลม-กิ่วคอหมา
34	นางสาวกริชสุพร ไชยเสน	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน	เทศบาลตำบลกลางเวียง
35	นายธนวัฒน์ ภู่นารถ	ผู้อำนวยการสำนักการประปา	เทศบาลนครนครสวรรค์
36	คุณธนพร ดวงเด่น	ผู้วิเคราะห์อาวุโส	ธนาคารแห่งประเทศไทย (ภาคเหนือ)
37	คุณณัฏฐภัทร์ ศุภเศรษฐสิริ	ผู้วิเคราะห์อาวุโส	
38	นางสาวธนพร เพชรรัตน์	วิศวกรสิ่งแวดล้อม	บริษัทเกษตรไทยไบโอเพาเวอร์ จำกัด
39	นายวีรวัฒน์ สิริวงศ์สาคร	ผู้จัดการโรงงาน	บ. เกษตรไทย อินเตอร์เนชั่นแนล ชูการ์ คอร์ปอเรชัน (มหาชน)
40	นายภูมิธนิศวร์ สุรินทร์ภัทร์	วิศวกรสิ่งแวดล้อม	
41	นายณรงค์ศักดิ์ เริงสุคนธ์	ผู้จัดการฝ่ายวิศวกรรม	บริษัท ชันสวีท จำกัด (มหาชน)
42	นายพีรพงษ์ กุมารตั๊ะกุล	หน.แผนกบริการกลาง	
43	นายสุรชาติ ดีนิล	ผู้จัดการส่วนประกันคุณภาพ	บริษัท น้ำตาลไทยเอกลักษณ์ จำกัด
44	คุณฉัตราภรณ์ โปธิ	พนักงานการเงิน	บริษัท เอเบิล อินดัสตรีส์ จำกัด
45	นายจิระวัฒน์ ประเสริฐ	ผู้จัดการ	
46	นายวิริยะ อาษากิจ	ประชาชน	ประชาชน
47	นายนฤพนธ์ ไทยกล้า	ผู้จัดการการประปาส่วนภูมิภาค(สวรรคโลก)	ผู้แทนองค์กรผู้ใช้น้ำ คณะกรรมการลุ่มน้ำยม
48	นางสาวฐภัคศรัณย์ ดวงไทย	กรรมการลุ่มน้ำโขงเหนือ	ผู้แทนองค์กรผู้ใช้น้ำภาคพาณิชยกรรม (กรรมการลุ่มน้ำโขงเหนือ)
49	นายเชิงชาย ปวงคำ	หัวหน้างานออกแบบ บริหารงานก่อสร้าง	

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
50	นางสาววัชราภรณ์ มนุษย์ชาติ	หัวหน้างานบริหารอาคารสถานที่	ม.เทคโนโลยีราชมงคลล้านนา กองพัฒนาอาคารสถานที่
51	อาจารย์ ภูวัตร ทาอินต๊ะ	อาจารย์	มหาวิทยาลัยพายัพ
52	อ.ดร.ดิลก เกียรติ์เลิศนภา	ผู้อำนวยการสำนักอาคารสถานที่และบริการ	
53	อาจารย์ ณฐ นารินทร์	อาจารย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
54	นางสาวชนิดาภา ลิเลือน	นักศึกษา	
55	นางสาวกันยารัตน์ ชมชื่นพฤกษา	นักศึกษา	
56	คุณศศิพงศ์ กันทะวงค์	นักศึกษา	
57	คุณพิมพ์พาดา ตันติ๊บ	นักศึกษา	
58	พชรกฤษณ์ วิริยะ	นักศึกษา	
59	นางสาววิไลลักษณ์ คำคม	นักศึกษา	
60	คุณบุษบัณณ์ แก้วตา	นักศึกษา	
61	นางสาวนิชธาวัลน์ จอมแปง	นักศึกษา	
62	นางสาวศุภิสรา สินธพ	นักศึกษา	
63	นางสาว นันธ์ชนัน เรืองอร่าม	นักศึกษา	
64	นางสาว ปิยวรรณ คำหมาด	นักศึกษา	
65	คุณกนกพร จิตรแจ้ง	นักศึกษา	
66	นายอัศวิน แกล้วเกษตรกรณ์	นักศึกษา	
67	นางสาวเยาวลักษณ์ คำเมือง	นักศึกษา	
68	คุณวริศรา ซาววา	นักศึกษา	
69	นางสาวชนาภรณ์ กันทะวงค์	นักศึกษา	
70	นางสาวชนารดี วิกาหะ	วิศวกรสิ่งแวดล้อม	รพ.ศูนย์การแพทย์ ม.แม่ฟ้าหลวง
71	นายอนุสรณ์ บุญรอด	ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายการผลิต	โรงไฟฟ้าแม่เมาะ
72	นายนิรันดร์ เขียวดี	หัวหน้ากองเชื้อเพลิงถ่านและน้ำ	
73	นางสาวภัสสร เครือแปง	นิติกรระดับ 6	
74	นายชนาธิป เสมแย้ม	รองผู้ว่าราชการจังหวัดลำปาง	ศาลากลางจังหวัดลำปาง (คณะกรรมการลุ่มน้ำวัง)
75	นายบุญสม ธัญญานิธิวัฒน์	นักวิชาการออกแบบผลิตภัณฑ์ชำนาญการ	ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1
76	คุณทิวาพร	เจ้าหน้าที่	สทน.1 สอน.2 ชม.
77	คุณธัญญาดา	เจ้าหน้าที่	
78	คุณจิรวุฒิ	เจ้าหน้าที่	
79	นายอิศเรศ สิทธิโรจนกุล	ผู้อำนวยการ	สนง.ทสจ.เชียงใหม่

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
80	นายเจษฎา ขัติยะ	นายช่างเทคนิคปฏิบัติงาน	
81	นายสุพจน์ ตุ้ยดา	เจ้าพนักงานป่าไม้อาวุโส	สนง.ทสจ.พะเยา
82	นายมนัส เพียงเพ็ญ	นายช่างเทคนิคชำนาญงาน	สนง.ทสจ.เพชรบูรณ์
83	นายสนั่น วงษา	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	สนง.ทสจ.ลำปาง
84	นายวิทวัฒน์ กาโจทย์	นายช่างเทคนิค	
85	นายรวมศิลป์ มานะจงประเสริฐ	ผู้อำนวยการ	สนง.ทสจ.ลำพูน
86	นางสาวสุพัฒตา ผจงบูชิต	นายช่างเทคนิคชำนาญงาน	
87	นายทวี วงค์สิงห์คำ	นายช่างเทคนิคปฏิบัติงาน	สนง.ทสจ.สุโขทัย
88	นายพีระพงศ์ ยะชะระ	นายช่างเทคนิคชำนาญงาน	สนง.ทสจ.อุตรดิตถ์
89	นายวีรพงศ์ ษีฎา	นายช่างเทคนิค	
90	นายพรชัย จงมีความสุข	นายช่างเทคนิคชำนาญงาน	สนง.ทสจ.กำแพงเพชร
91	นายสมประสงค์ ว่องไว	นายช่างเทคนิคปฏิบัติงาน	สนง.ทสจ.เชียงราย
92	นางสาวนิภาวดี สินาคม	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมปฏิบัติการ	สนง.ทสจ.นครสวรรค์
93	นายวิเชษฐ์ ศรีสังข์	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	สนง.ทสจ.พิจิตร
94	นายอรรถพร โยธานารถ	นายช่างเทคนิคชำนาญงาน	
95	ผู้แทน	เจ้าหน้าที่	สนง.ทสจ.แพร่
96	นายวุฒิเดช ศรีสุภะ	นายช่างเทคนิคอาวุโส	สนง.ทสจ.แม่ฮ่องสอน
97	นายนิรันดร์ ยานะ	นายช่างเทคนิคปฏิบัติงาน	
98	นายศราวุธ เขื่อนแข	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	สนง.ทสจ.อุทัยธานี
99	นายณภัทรพลพ์ จันทร์เชื้อ	ประธานสภาท่องเที่ยวกลุ่ม	สภาท่องเที่ยวกลุ่มภาคเหนือตอนล่าง2
100	นายวิบูลย์ กาสมสัน	รองประธาน	สภาอุตสาหกรรมจังหวัดตาก
101	นายชาณัฐธนพล แสงสุข	ผู้จัดการ	สภาอุตสาหกรรมจังหวัดนครสวรรค์
102	นายกฤตานนท์ ถนอมทรัพย์ทวี	ประธานสภาอุตสาหกรรมฯ	สภาอุตสาหกรรมจังหวัดแพร่
103	นายชาญชัย วีระฤทธิพันธ์	สภาอุตสาหกรรมเชียงราย	สภาอุตสาหกรรมเชียงราย
104	นายสุพจน์ หวังปรีดาเลิศกุล	สภาอุตสาหกรรมภาคเหนือ	สภาอุตสาหกรรมภาคเหนือ
105	นางฐิติพร กาสมสัน	นายกสมาคมฯ	สมาคมการค้าธุรกิจท่องเที่ยวตาก
106	นางใจฟ้า อักษรศรี	-	
107	นายฉลอง ของเดิม	นายกสมาคมฯ	สมาคมคนรักษ์สิ่งแวดล้อมลำปาง
108	นางอัจฉรา กิวานนท์	ผู้ช่วยเลขาธิการ	สมาคมธนาคารไทย
109	นายเจตจำลอง เลาวพงศ์	เจ้าหน้าที่ admin ตลาด	สวนผักกาวิล

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
110	นายวราห์ มิตรานนท์	ผู้อำนวยการ	ส่วนอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำที่ 2
111	นางอุษณา ไชยพูน	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
112	นางสาวอรพรรณ ชมภูเอี่ยม	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	
113	นายธวัช สมวถา	เลขานุการ	สหกรณ์การเกษตรแม่แจ่มจำกัด
114	นางอรทัย แสงบุญ	ผู้จัดการ	
115	นางสาวพิชชาพร ศรีตระกูล	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน
116	นางสาววราภีรร์ อินตา	เจ้าพนักงานขนส่ง	สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขาเชียงใหม่
117	นางสาวศรีสุภี เพชรโรจน์	นักวิชาการขนส่ง	
118	นางสาวอักษิกา ไชยลังกา	เจ้าพนักงานขนส่งปฏิบัติงาน	สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขาแพร่
119	นายสิรวิชญ์ อ่วมเชิดฉาย	เจ้าหน้าที่	สำนักงานชลประทาน
120	นายสัณหพจน์ นันนิทรรภ	วิศวกรชลประทาน	สำนักงานชลประทานที่ 1
121	นายศุภวัฒน์ เจ้ากล	นายช่างชลประทาน	สำนักงานชลประทานที่ 2
122	นายธีระพล อินชัน	วิศวกรชลประทานชำนาญการพิเศษ	สำนักงานชลประทานที่ 4
123	นายโอภาส ถาวร	ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 1	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 1
124	นายศิริศักดิ์ เกษารัตน์	ผู้อำนวยการส่วนการจัดสรรน้ำที่ 1	
125	นางยุพิน อูปนวล	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
126	นางวริยา สจิรวัฒนากุล	ผู้อำนวยการส่วนการจัดสรรน้ำ	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 6
127	นางสุรีรัตน์ คงตาล	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 9
128	นางอุบลวรรณ สิทธิธรรม	นักวิทยาศาสตร์ 8	สำนักงานนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ
129	นายศิริวัฒนา ตอวิวัฒน์	ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย	สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ
130	นางสาวดาวประกาย เรือนเงิน	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ภาค 1
131	นายณภัค มาเมือง	นักวิเคราะห์นโยบาย แผนชำนาญการพิเศษ	
132	นางสาวณัฐกานต์ มีสุข	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	
133	นางสาวอนงค์นาถ ใจปัน	วิเคราะห์นโยบายและแผน	
134	นางวชิรญาณ์ สุนทร	เจ้าหน้าที่	
135	นายประพัฒน์ สีธิ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	สนง.ปภ.จังหวัดเชียงราย
136	นายณัฏฐกฤช กิระดำ	พนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	
137	นายวรวิทย์ อินต๊ะใจ	หัวหน้าสำนักงานปภ.จ.น่าน	สนง.ปภ.จังหวัดน่าน
138	นางปาลิน เจริญทวีทรัพย์	นักวิชาการเงินและบัญชีชำนาญการ	สนง.ปภ.จังหวัดพิษณุโลก
139	นายธนา นวลปลอด	หัวหน้าสำนักงาน	สนง.ปภ.จังหวัดลำพูน
140	นางสางณัฐพร ปันธินวน	นักวนโยบายและแผนชำนาญการ	

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
141	นางสาวผุสสดี สมปาน	นักวิชาการพาณิชย์ชำนาญการ	สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงใหม่
142	นายปรมัจฉ์ อรรคบุตร	เจ้าหน้าที่	สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
143	คุณอุทัย สอนเทศ	อุตสาหกรรมจังหวัดกำแพงเพชร	สำนักงานอุตสาหกรรมจ. กำแพงเพชร
144	นางสาววิศัลย์ศยา สีมาฤทธิ์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน	สำนักงานอุตสาหกรรมจ. แม่ฮ่องสอน
145	คุณวิภาพร พันล้อม	เจ้าพนักงานทรัพยากรธรณีชำนาญงาน	สำนักงานอุตสาหกรรมจ.เชียงราย
146	นายอดิศักดิ์ ไชยมงคล	วิศวกรชำนาญการ	สำนักงานอุตสาหกรรมจ.น่าน
147	นางสาวสิริกร ศรีวิชัย	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	สำนักงานอุตสาหกรรมจ.พะเยา
148	นางสาวนุชนาฏ สลีอ่อน	วิศวกรชำนาญการ	สำนักงานอุตสาหกรรมจ.ลำปาง
149	นายไกรศร สังฆจันทร์	นักธรณีวิทยาชำนาญการ	สำนักทรัพยากรน้ำบาดาล เขต 1
150	นายนาวิน นันทวงศ์	นักวิชาการทรัพยากรน้ำบาดาล	สำนักทรัพยากรน้ำบาดาล เขต 1
151	นายวุฒิกร พิบำรุง	นักวิชาการทรัพยากรธรณีปฏิบัติการ	สำนักทรัพยากรน้ำบาดาล เขต 7
152	นายพนมศักดิ์ ใช้สมบุญ	ผู้อำนวยการส่วนวิศวกรรม	สำนักบริหารโครงการ กรมชลประทาน
153	นายนิรันดร์ วิชัยสกุล	รองประธานหอการค้าแม่ฮ่องสอน (กรรมการลุ่มน้ำสาละวิน)	หอการค้าจังหวัดแม่ฮ่องสอน (ตัวแทนผู้ใช้น้ำภาคการพานิชยกรรม)
154	นายสุนัย จันทร์สว่าง	รองประธานหอการค้าฯ	หอการค้าจังหวัดลำพูน
155	นายถนอมศักดิ์ วังแสน	รองประธานหอการค้าฯ	
156	นางสาวคนึงนิจ เชื้อเมืองพาน	กรรมการลุ่มน้ำโขงเหนือ ผู้แทนองค์กรผู้ใช้น้ำ ภาคพาณิชยกรรม	องค์กรผู้ใช้น้ำ ผู้ผลิต-จ่ายน้ำประปาเพื่อการอุปโภคบริโภคในพื้นที่เมืองเชียงรายและพื้นที่ใกล้เคียง
157	นายอำนาจ ฐิตศิริวิริยะ	ผจก.สำนักงานจัดการน้ำเสีย	องค์การจัดการน้ำเสีย
158	นางสาวโรสรินทร์ อินทวงศ์	วิศวกร 6	
159	นางสาวอลิสา ตันจันทร์พงศ์	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ	องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่
160	นางนวลวรรณ์ เกียรติวัฒน์	นักผังเมืองชำนาญการ	
161	นายชาว บุญมา	รองนายก อบต.นิคมพัฒนา	องค์การบริหารส่วนตำบลนิคมพัฒนา
162	นายปิยะวุฒิ ศรีไชยวงศ์	ผู้อำนวยการกองช่าง	
163	นายณธพัฒ เจริญพร	นายช่างรางวัดปฏิบัติงาน	อุตสาหกรรมจังหวัดเพชรบูรณ์
164	นายทรงศักดิ์ สุวรรณศรี	หัวหน้ากลุ่มโรงงานอุตสาหกรรม	

ภาพกิจกรรม

การประชุมรับฟังความคิดเห็นระดับภูมิภาคครั้งที่ 3 : ภาคตะวันออก ณ จังหวัดระยอง

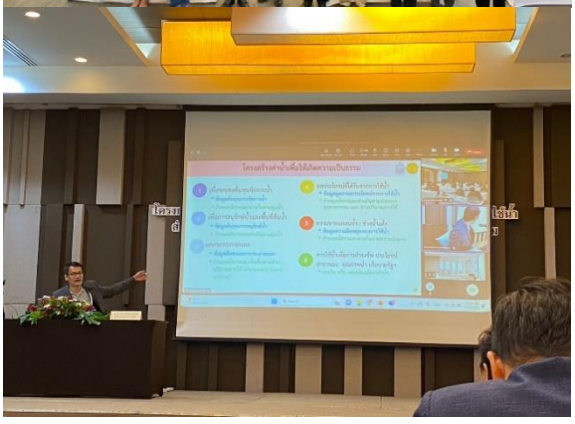
วันพุธที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2566 เวลา 08.30 - 15.00 น.

ณ ห้องเกาะแก้ว 1-2 โรงแรมคลาสสิคคามิโอ จังหวัดระยอง และผ่านระบบออนไลน์ด้วยโปรแกรม MS TEAM

การศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำ
ประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4

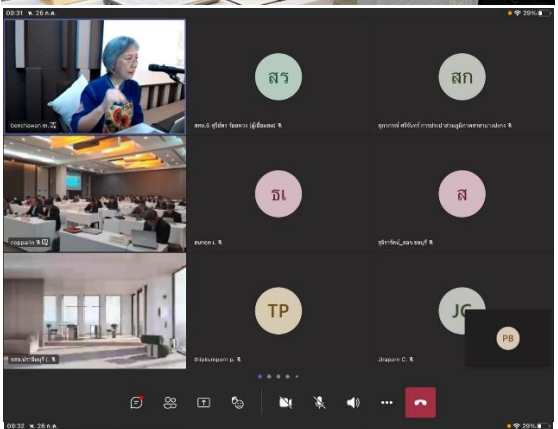

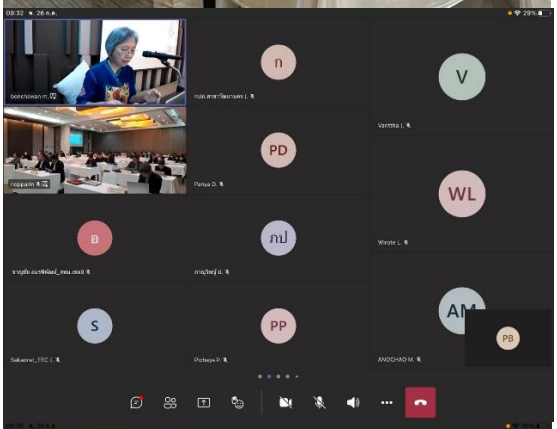

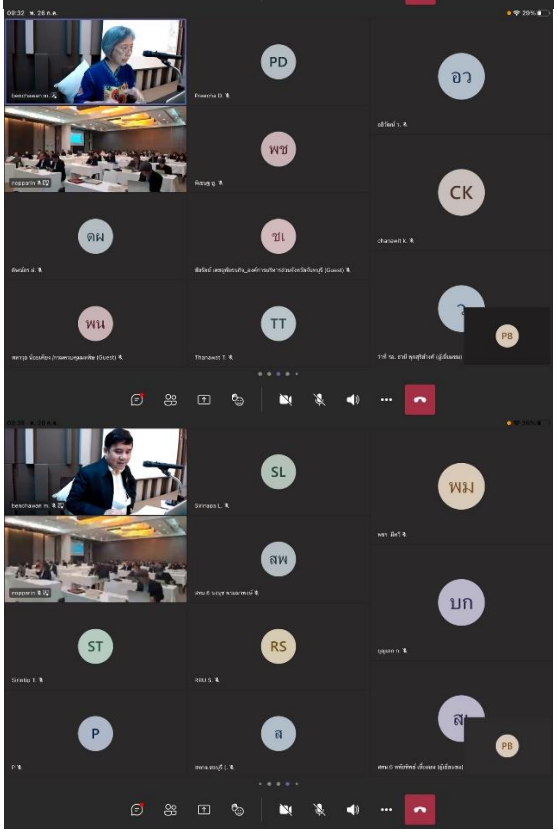

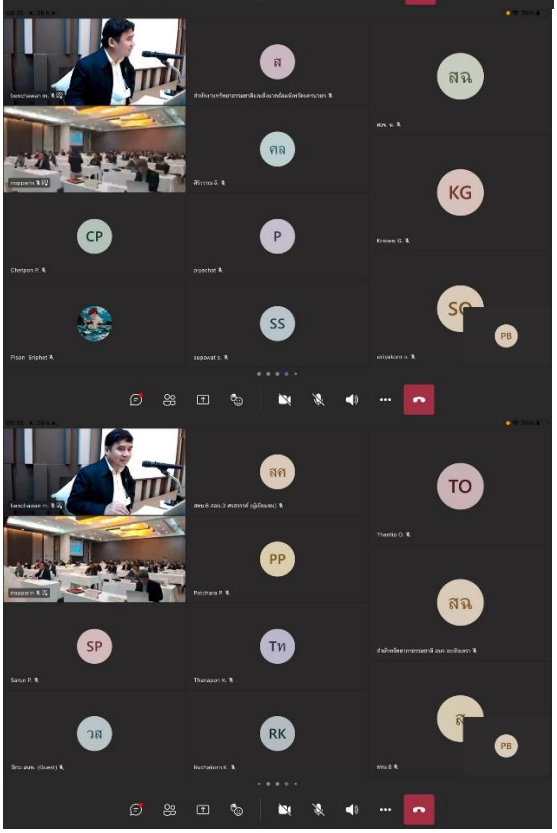

ผู้เข้าร่วม
การประชุมรับฟังความคิดเห็นระดับภูมิภาคครั้งที่ 3 : ภาคตะวันออก ณ จังหวัดระยอง

การประชุมรับฟังความคิดเห็นระดับภูมิภาคครั้งที่ 3 : ภาคตะวันออก ณ จังหวัดระยอง ในวันพุธที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2566 ในรูปแบบไฮบริด ณ ห้องเกาะแก้ว 1-2 โรงแรมคลาสสิคคามิโอ ระยอง และผ่านระบบออนไลน์ด้วยโปรแกรม MS TEAM ซึ่งมีนายสุเมธ สายทอง รองอธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ เป็นผู้กล่าวเปิดงานโดยมีจำนวนผู้เข้าร่วมการประชุมประมาณทั้งหมด 159 คน เข้าร่วมที่โรงแรมจำนวน 61 คน และเข้าร่วมออนไลน์ผ่านระบบ MS TEAM จำนวน 98 คน มีรายละเอียดดังแนบท้ายนี้

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
1	นายสุเมธ สายทอง	รองอธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ	กรมทรัพยากรน้ำ
2	นางวลาลัย ธนะนิรันดร์	นิติกร	
3	นางสาววจิรา แก้วขุนทอง	นิติกรปฏิบัติการ	
4	นายกิตติพล ดีประดิษฐ์	วิศวกรโยธา	
5	นายเกรียงศักดิ์ บัวช้าง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
6	นายจตุรวิทย์ ชินจิตร์	วิศวกรชำนาญการ	
7	นายณรงค์ มาเอียด	วิศวกรชำนาญการพิเศษ	
8	นายธนินทร มังคละคีรี	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
9	นายธีระภัส พรหมศร	นิติกร	
10	นายนันทภัค พุ่มอรุณ	พนักงานขับรถยนต์ ส.2	
11	นายมนตรี ทั่งสุวรรณ์	นายช่างโยธาอาวุโส	
12	นายรัฐภูมิ นาคขำพันธ์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
13	นายวสุวัตน์ แซ่จึง	วิศวกรโยธาปฏิบัติการ	
14	นายสมพล ศรีภิรมย์	พนักงานขับรถยนต์จ้างเหมาบริการ	
15	นายนพดล ชมหมวก	วิศวกรโยธาปฏิบัติการ	กองพัฒนาแหล่งน้ำ 1
16	นายพิสิทธิ์	เจ้าหน้าที่	กรมการท่องเที่ยว
17	นายพลาวุธ น้อยเคียง	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ	กรมควบคุมมลพิษ
18	นางสาวพิมพ์ชนก ภู่ประดับ	นักทรัพยากรธรณีชำนาญการพิเศษ	กรมทรัพยากรน้ำบาดาล
19	นายกฤษฎา โกวิทยะวงศ์	ตัวแทนผู้ใช้น้ำ	กลุ่มอุตสาหกรรมรักษ์น้ำ
20	นายพูนศักดิ์ วิเศษโสภา	วิศวกรโยธาชำนาญการพิเศษ	กองการจัดสรรน้ำ
21	นายเทียน พิบูลย์สวัสดิ์	ผู้อำนวยการส่วนนโยบายและแผน	กองยุทธศาสตร์และแผนงาน
22	นายพชร มีทวี	เศรษฐกร 6	การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
23	คุณเบญจพร	เจ้าหน้าที่	

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
24	นางพิชญา จันทร์ทิพย์	หัวหน้างานวิเคราะห์พัฒนาแหล่ง	การประปาส่วนภูมิภาค
25	นายสุรวัฒน์ พลมณี	ผู้ช่วยผู้อำนวยการ	การประปาส่วนภูมิภาคเขต 1
26	นายสรายุทธ ทองเหี่ยง	ผู้จัดการ	การประปาส่วนภูมิภาคสาขาตราด
27	นายกัมพล สติดี	หัวหน้างานผลิต	
28	นายพิเชษฐ ชูศักดิ์	หัวหน้างาน	การประปาส่วนภูมิภาคสาขา นครนายก
29	นายอธิวัฒน์ วงษ์สายันต์	เจ้าหน้าที่	
30	นายธนกฤต เล็กตระกูลชัย	นายช่างเครื่องกล 6	กปภ. สาขาบางปะกง
31	นางสุภาภรณ์ ศรีจันทร์	หัวหน้างาน 8 งานผลิต	
32	นายบุญเอก บุญราศรี	ผู้ช่วยผู้จัดการการประปาส่วนภูมิภาคสาขาปราจีนบุรี	กปภ. สาขาปราจีนบุรี
33	นายโพธิ์ณรงค์ ชัยชนะ	นายช่างไฟฟ้า 7	กปภ. สาขาพัทยา
34	นางสาวสกุลรัตน์ ประจัญฤทธิ์	นักบัญชี 4	
35	นายพิสิทธิ์ วิสุทธิแพทย์	หัวหน้างาน 8 งานผลิต	กปภ. สาขาระยอง
36	นายชาญณรงค์ ตะคอนรัมย์	หัวหน้างาน 7 งานผลิต	กปภ. สาขาวัฒนานคร
37	ว่าที่ร้อยเอกธานี พุกสุริย์วงษ์	หัวหน้างาน 8 งานผลิต	กปภ. อรัญประเทศ
38	นายเชษฐพล แพประเสริฐ	ผู้จัดการ (กิจการประปาบ่อวิน-หนองขาม)	บมจ.ยูนิเวอร์แซล ยูทีลิตี้ส์
39	นางสาวสิรินภา เลาหโกณจนาท	ผู้จัดการ	กิจการประปาสัตหีบ
40	นางสาวมันตรินี ทองระอา	หัวหน้างาน	
41	นายวศิน บำบัดโศรก	พนักงานผลิตน้ำประปา (ผู้มีทักษะ)	เทศบาลตำบลบ้านนา อ.แกลง จ.ระยอง
42	จ่าเอกศักดา หมั่นดี	เจ้าพนักงานพัสดุปฏิบัติงาน รักษาราชการแทน ผู้อำนวยการกองการประปา	
43	พ.จ.อ.บุญฉิมชย ชาเบาะ	รก.ผอ.กองการประปา	เทศบาลตำบลโป่งน้ำร้อน
44	นางสาวภวันรัตน์ ชะแมบ	พนักงานจ้างทั่วไป	
45	นายนิพนธ์ จันทร์ทองใบ	ผู้จัดการนิคมอุตสาหกรรมอาร์ไอแอล	นิคมอุตสาหกรรมอาร์ไอแอล
46	นายปรีชา ด้วงหวัง	ผู้จัดการ	บริบัท ประปาบางปะกง จำกัด
47	นายวิโรจน์ เลิศสลัก	ผู้จัดการโรงงาน	บริษัท กรุงเทพ ซินธิติกส์
48	นางเกษรินทร์ รักษาสังข์	ผู้จัดการส่วนสิ่งแวดล้อม ผู้แทนองค์กรผู้ใช้น้ำกลุ่มมาบตาพุดคอมเพล็กซ์ 3	
49	นายไกรเวศ กาพย์ตุ้ม	ผู้ช่วยผู้จัดการหน่วยงาน	บริษัท โกลบอล ยูทิลิตี้ เซอร์วิส
50	คุณธัญรัตน์ แสงสุวรรณ์	ผู้จัดการอาวุโสฝ่ายพัฒนาธุรกิจสาธารณูปโภค	บริษัท ดับบลิวเอชเอ ยูทิลิตี้ส์ แอนด์ พาวเวอร์ จำกัด (มหาชน)
51	นายกตัญญู โกมุทมาศ	ผู้จัดการฝ่ายกฎหมาย	บริษัท ดานิลี่ จำกัด

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
52	นางสาวชญาณิศา มาสวนจิก	เจ้าหน้าที่	บริษัท ที.ซี.ฟาร์มาซูติคอล อุตสาหกรรม จำกัด
53	นายชัชวาล เทียนประเสริฐกิจ	ผอ.ฝ่ายลูกค้าสัมพันธ์	บริษัท ทีทีดับบลิว จำกัด (มหาชน)
54	นายเปรม เลี่ยมสกุล	รักษาการ ผอ.ฝ่ายบัญชีและการเงิน	
55	นายประกอบ พิกุลกานตเลิศ	กรรมการผู้จัดการ ผู้แทนองค์กรผู้ใช้น้ำภาคอุตสาหกรรม ลุ่มน้ำบางปะกง	บริษัท ไทยเคนเปเปอร์ จำกัด (มหาชน)
56	นายปวรุตม์ สินโน	วิศวกรสิ่งแวดล้อม	บริษัท นิคมอุตสาหกรรมเอเซีย
57	นายวีรภัทร ทองอุปการ	ผู้จัดการฝ่ายแผนกลยุทธ์บำรุงรักษา	บริษัท บีแอลซีพี เพาเวอร์ จำกัด
58	นายสมพงษ์ ทำทัน	Assistant Operations Manager	
59	นายณัฐพล สำลีรัตน์	พนักงานวิเคราะห์และวางแผนอาวุโส	บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)
60	ดร.ภัทรชนก ศรีวิหค	พนักงานวิเคราะห์และวางแผนอาวุโส	
61	นายธนดล ลิ่มเจริญชาติ	นักวิเคราะห์โครงการ	บริษัท ยูนิเวอร์แซล ยูทีลิตี้ จำกัด
62	นายฤชากร คงทอง	ผู้จัดการ	
63	นายจีระศักดิ์ ภูคันธะโสม	ผู้จัดการโครงการ	บริษัท วาย.เอส.เอส.พี. แอกกริเกต จำกัด
64	นายชายชัด เกตุตั้งมั่น	CFO	
65	นายวีรวิชญ์ กชธิบดิ์ภรัฏฐ์	หัวหน้าแผนกสาธารณูปโภค	บริษัท วีพีเอฟ กรุ๊ป (1973) จำกัด
66	นายจักรพันธ์ ธรรมธิ	หัวหน้าแผนก QA	
67	นายอโนเชาว์ มโนสกุล	ผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายพัมนาธุรกิจ/วิศวกรรม	
68	นายวันชัย อภิบูลย์	UTL Supervisor	บริษัท สตาร์คอร์ จำกัด
69	นางสาวศิรินทิพย์ ธรรมวิเศษ	เจ้าหน้าที่	บริษัท อมตะ วอเตอร์ จำกัด
70	นายธนวัฒน์ จันทรวิโรจน์	ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการ	บริษัท อินดัสเตรียล วอเตอร์ รีซอร์ส เมนเนจเม้นท์ จำกัด
71	นายธนวัฒน์ สันตินรนนท์	กรรมการผู้จัดการ	
72	นายอดิศักดิ์ หัคถาพันธ์	RA-Factory License	บริษัท โอสถสภา จำกัด (มหาชน)
73	นายมหาชัย ลิรัญพงค์	Head of Regulatory Affair	
74	นางสาวพัชรา เพชรย่อง	Regulatory affairs	
75	นายธนวรรธน์ ทินนาโรจน์สกุล	เจ้าหน้าที่อาวุโส	บริษัท ไออาร์พีซี จำกัด (มหาชน)
76	รศ.ดร.บัญชา ขวัญยืน	คณะวิศวกรรมศาสตร์ กำแพงแสน	ม.เกษตรศาสตร์
77	อาจารย์ธนสิทธิ์ พรหมพิงค์	อาจารย์	ม.เกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา
78	นายอันเจโล มิ๊กเครี่	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน	ม.ธรรมศาสตร์
79	นายพิศาล ศรีเพ็ชร	นักวิชาการโสตทัศนศึกษา	ม.ธรรมศาสตร์ ศูนย์พัทยา
80	ผศ.พิศิษฐ์ ชัยสุวรรณถาวร	Assistant professor	ม.ราชภัฏรำไพพรรณี
81	นางสาวชญานาภา ลมัยวงษ์	รองคณบดีคณะนิติศาสตร์	ม.ราชภัฏรำไพพรรณี

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
82	นายนิคม หมูหล้า	อาจารย์/นักวิชาการ	ม.ศรีปทุม ชลบุรี
83	จ.ส.อ.สุธิญาณินธ์ ทองขาว	ประธานมูลนิธิฯ	มูลนิธิองค์การพิทักษ์ความปลอดภัยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโลก
84	รศ.ดร.สายสุนีย์ พุทธาคุณเจริญ	กรรมการลุ่มน้ำ ผู้ทรงคุณวุฒิ (ผู้แทนประธานลุ่มน้ำบางปะกง)	ลุ่มน้ำบางปะกงจังหวัดฉะเชิงเทรา
85	นางสาวปิยฉัตร์ จัตุรัส	นักจัดการงานทั่วไปปฏิบัติการ	ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 9
86	นางสิราวัลย์ ไฟลส์ชลิน	กรรมการ	สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวระยอง
87	คุณณัฐณิชา ค้อนขันทร์เทศ	เจ้าหน้าที่	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาระยอง
88	คุณชัชชญา ธรรมพิทัก	เจ้าหน้าที่	
89	คุณจรรยพร วุฒิสมบูรณ์พันธุ์	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์และวางแผนอาวุโส	สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก
90	คุณสกาวรัตน์ เสถียรุจิกานนท์	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์และวางแผนอาวุโส	
91	นางนวรถ ปะรักมะสิทธิ์	ผู้อำนวยการสำนักแผนภาพรวม	
92	นายสุรศักดิ์ แจ้งจุล	ผู้อำนวยการ	สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขาจันทบุรี
93	นายศุภกฤต โอ่งเคลือบ	เจ้าพนักงานตรวจท่าชำนาญการ	
94	นายณัฐพงษ์ เพี้ยนภักตร์	เจ้าพนักงานตรวจท่าชำนาญการ	สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขาตราด
95	นางสาวอรพิณ ท่วงที	นักวิชาการขนส่งปฏิบัติการ	สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขาระยอง
96	นายกิตตินันท์ ขวัญใจ	เจ้าหน้าที่	สำนักงานชลประทานที่ 9
97	นายณัฐพล ชูชีพ	หัวหน้าฝ่ายบริการทรัพยากรน้ำ	
98	นายชัชวาล แก้วพลูศรี	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	สนง.ทสจ.ฉะเชิงเทรา
99	นายชนินทร สิขัณฑกนาค	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	สนง.ทสจ.ชลบุรี
100	นายวัชระ สุนทรภักดี	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	สนง.ทสจ.ตราด
101	นายชนาวิทย์ โกมาสังข์	นายช่างเทคนิคชำนาญงาน	
102	นายสมชาย จิตร์สงวน	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	สนง.ทสจ.นครนายก
103	นางสาวพิมพ์มาดา สิงทรัตนี	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมปฏิบัติการ	
104	นางสาวหทัยภัทร อิ่มจิตร	เจ้าหน้าที่	สนง.ทสจ.ปราจีนบุรี
105	นายกิจมงคล วิวัลย์	นายช่างเทคนิค	สนง.ทสจ.ระยอง
106	นางสาวณัฐฐา บุญช่วย	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน	
107	นางธนัชพร บุปผา	เจ้าพนักงานทรัพยากรธรณีชำนาญงาน	
108	นายเอกลักษณ์ แก้วสุข	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมปฏิบัติการ	
109	นายสัญญา ว่องไวอมรเวช	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการพิเศษ	สนง.ทสจ.สระแก้ว
110	นายธนพล โนนเภา	นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการ	

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
111	นายชรินทร์ โพธิ์ทอง	ช่างฝีมือสนามชั้น 4	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 6
112	นายณัฐเศรษฐ นาทุ่ง	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน	
113	นายบุญส่ง อักษรเสือ	ช่างฝีมือสนามชั้น 4	
114	นายมณี ฝองสูงเนิน	ช่างฝีมือสนามชั้น 4	
115	นางสาววันเพ็ญ อูโภคัย	ผู้อำนวยการส่วนอำนวยการ นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการพิเศษ	
116	นางสาวศลิษา พานิชผล	ผู้อำนวยการส่วนอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำที่ 3	
117	นายสราวุธ ใจจักร์ธรรม	นายช่างโยธาชำนาญงาน	
118	นางวริยา สจิรวัฒนากุล	ผู้อำนวยการส่วนการจัดสรรน้ำ	
119	นางสุรีย์พร ร้อยพวง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	
120	ณัฐชาคร อมรกุล	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
121	นงนุช พรมมาพงษ์	เจ้าหน้าที่	
122	หทัยทิพย์ เชื้อสอน	เจ้าหน้าที่	
123	นางสาวอรนิษฐ มานะสร้าง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
124	นางสาวธัญญวรรณ ทรัพย์อุปถัมภ์	ส่วนอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำที่ 3 จันทบุรี	
125	นางสาวณัฐชยา สุดหอม	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	
126	นายดิษณ์กร ผ่องศรี	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 8
127	นางสาวศิริยากร อุดมลาภ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	สทนช. ภาค 2
128	นางสาวธารทิพย์ จันทร์พิทักษ์	ผู้อำนวยการกลุ่มประสานงานลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก	
129	นางสาวสยมพร หทัยศานต์	ลุ่มน้ำโตนเลสาบ	
130	นายวัชระ กันตังกุล	ผู้ช่วยผู้อำนวยการ	สำนักงานนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด
131	นางสาวเบญจพร เจือจันทึก	เจ้าหน้าที่	สำนักงานนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี
132	นางมาละนี จินดารัตน์	หัวหน้าสำนักงาน	สนง.ปภ.จังหวัดปราจีนบุรี
133	นางสาวเนตรชนก ปึกปัน	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
134	นายนิธิ นิธิวัฒนเลิศ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน	สนง.ปภ.จังหวัดระยอง
135	นางสาวชนิษฎา แทนนิกร	นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นปฏิบัติการ	สนง.ปภ.จังหวัดชลบุรี
136	นายพงศกร ศิริสิงห์อำไพ	กองยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน	สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
137	นางสาวเปรมใจ ราศรีกุล	เจ้าหน้าที่	สำนักงานอุตสาหกรรมจันทบุรี

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
138	คุณอารยะ เนตวงษ์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ	สำนักงานอุตสาหกรรมฉะเชิงเทรา
139	นางสาวสุจิรารัตน์ ช่างเหล็ก	วิศวกรเหมืองแร่ปฏิบัติการ	สำนักงานอุตสาหกรรมชลบุรี
140	นายชาญชัย อมรพิพัฒน์	นายช่างเทคนิคชำนาญงาน	สำนักทรัพยากรน้ำบาดาลเขต 9 ระยอง
141	นายภาณุวิชญ์ ปานแก้ว	นักจัดการงานทั่วไปปฏิบัติการ	
142	นายเฉลิมพล ชูเพชร	กรรมการหอการค้าจังหวัดระยอง	หอการค้าจังหวัดระยอง
143	นายกริชพล สุดสว่าง	ผู้แทน	องค์กรผู้ใช้น้ำมาบตาพุดคอมเพล็กส์ 1
144	คุณศิริวรรณ ลิมป์รุ่งรัตนา	หัวหน้ากองประสานงานกลาง2	องค์การจัดการน้ำเสีย
145	นางณิชาพร คุ้มท้วม	ผู้อำนวยการกองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	องค์การบริหารจังหวัดระยอง
146	นายชัยรัตน์ เดชอุทัยธนกิจ	นักจัดการงานทั่วไปปฏิบัติการ	องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี
147	นางขวัญจิตต์ เกตุสระน้อย	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรธรรมชาติ	องค์การบริหารส่วนจังหวัดฉะเชิงเทรา
148	นายนันทิพัฒน์ บัวนิล	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมปฏิบัติการ	
149	นางสาวศุภกานต์ ฟองจำ	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมปฏิบัติการ	องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี
150	นางสาวโสภา เกษมแสง	เจ้าหน้าที่	องค์การบริหารส่วนจังหวัดระยอง
151	นายธราทัฒน์ กลเซ้ม	เจ้าหน้าที่	
152	คุณชลินทรา วาสิตา กู้เกียรติกุลชา	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
153	คุณสมบัติ เหสกุล	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
154	คุณณัฐนิชา เชาวลิต	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
155	คุณภูมิธรรม	เจ้าหน้าที่	IWRM
156	คุณปัญญา ดอนไพรธรรม	Utilities and waste treatment manager	UTW
157	ว่าที่ร้อยตรีหญิงจิราพร ไชยนะ	Section Manager Water Resources and development	Water Resources and development
158	นายสุนทร คงสุนทรกิจกุล	ที่ปรึกษา	WHA GROUP
159	นายศักดิ์สิทธิ์ เจริญสุข	วิศวกร	WHAUP

ภาพกิจกรรม

การประชุมรับฟังความคิดเห็นระดับภูมิภาคครั้งที่ 4 : ภาคใต้ ณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วันพุธที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2566 เวลา 08.30 - 15.00 น.

ณ ห้องเทพลักษณ์ A โรงแรมเคพาร์ค สุราษฎร์ธานี และผ่านระบบออนไลน์ด้วยโปรแกรม MS TEAM

การศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำ
ประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4

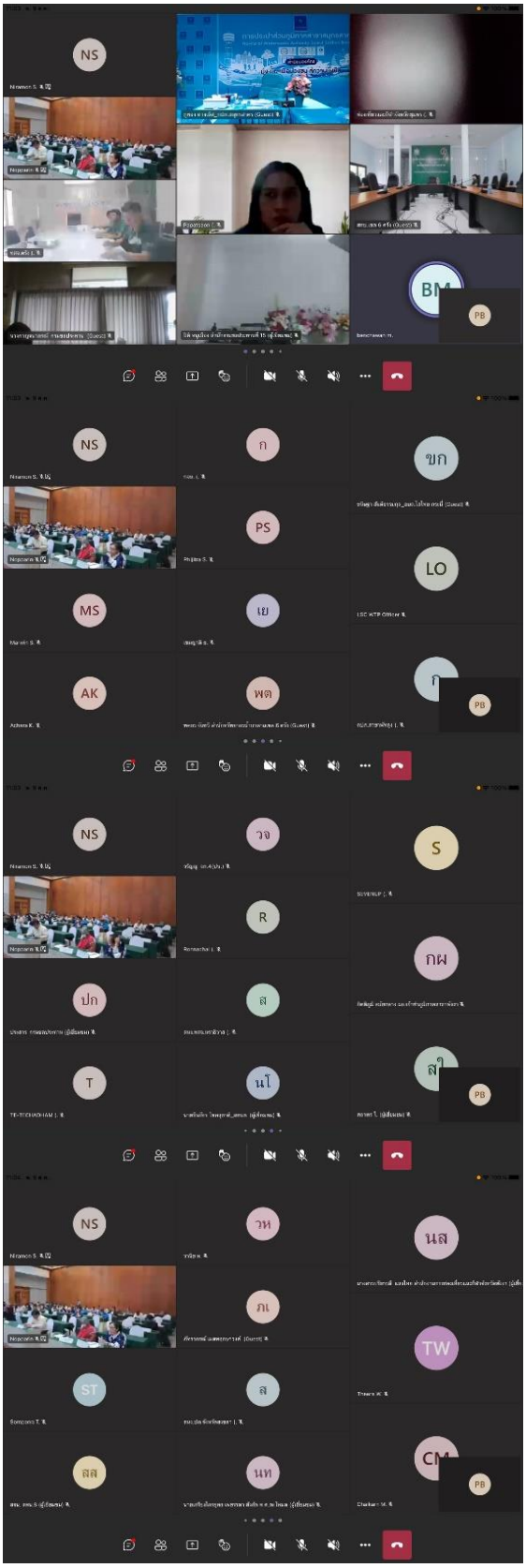

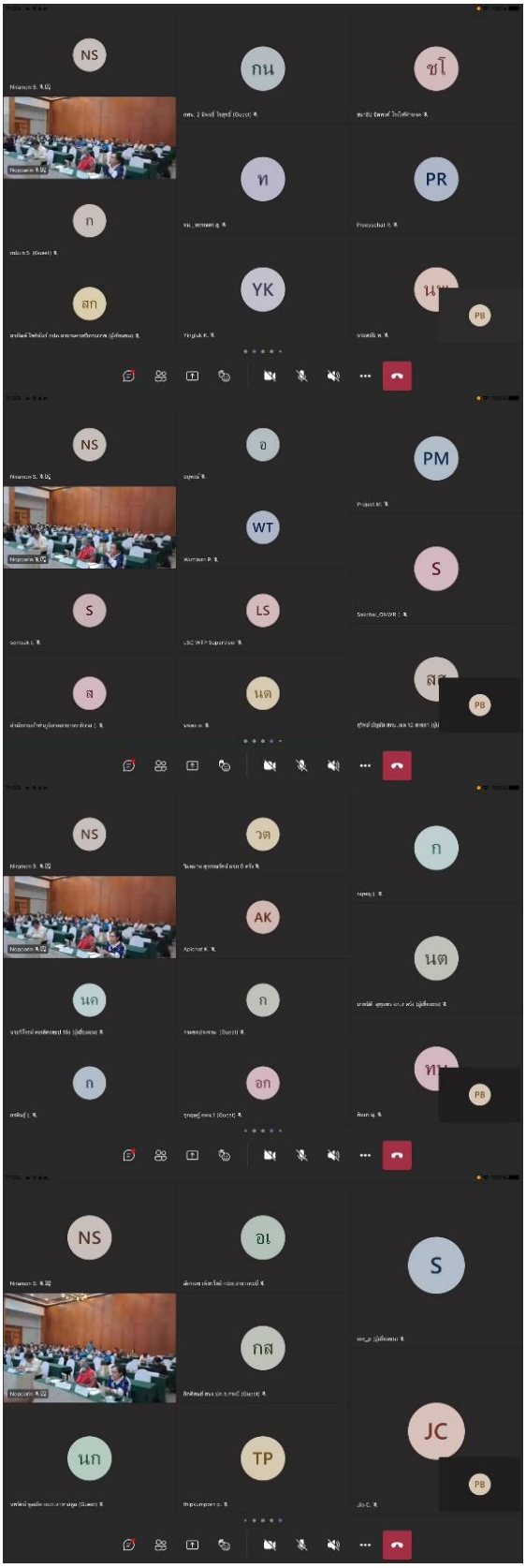

ผู้เข้าร่วม
การประชุมรับฟังความคิดเห็นระดับภูมิภาคครั้งที่ 4 : ภาคใต้ ณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การประชุมรับฟังความคิดเห็นระดับภูมิภาคครั้งที่ 4 : ภาคใต้ ณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในวันพุธที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2566 ในรูปแบบไฮบริด ณ ห้องเทพลักษณ์ A โรงแรมเคพาร์ค สุราษฎร์ธานี และผ่านระบบออนไลน์ด้วยโปรแกรม MS TEAM ซึ่งมีนายณัฐพร รักบำรุง ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรธรรมชาติ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นผู้กล่าวเปิดงาน โดยมีจำนวนผู้เข้าร่วมการประชุมประมาณทั้งหมด 192 คน เข้าร่วมที่โรงแรม จำนวน 69 คน และเข้าร่วมออนไลน์ผ่านระบบ MS TEAM จำนวน 123 คน มีรายละเอียดดังแนบท้ายนี้

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
1.	นายธนะศักดิ์ โยเซฟ	ผู้อำนวยการส่วนเงินทุนหมุนเวียนฯ	กรมชลประทาน
2.	นางภัทราภรณ์ เมฆพฤกษาวงศ์	ผู้เชี่ยวชาญด้านวิศวกรรมโยธา	
3.	นางสาวปภัสอร ช่วยชีวงศ์	นายช่างชลประทานปฏิบัติงาน	
4.	นายพนมศักดิ์ ใช้สมบุญ	เจ้าหน้าที่	
5.	นายอลงกร วิวัฒน์เกษมชัย	นิติกรชำนาญการ	กรมชลประทาน สำนักกฎหมายและที่ดิน
6.	นางสาวอาทิตา จุ้ยจู่เอี้ยม	เลขานุการกรม	กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
7.	นายชัยสิทธิ์ ขวัญเกื้อ	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านกฎหมาย	สำนักงานเลขานุการกรม
8.	นายณรงค์ มาเอียด	วิศวกรชำนาญการพิเศษ	กรมทรัพยากรน้ำ
9.	นายมนตรี ทั่งสุวรรณ์	นายช่างโยธาอาวุโส	
10.	นายชวลิต เพชรภิรมย์	นายช่างโยธาชำนาญงาน	
11.	นายชนุดม อังคะนาวิน	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมปฏิบัติการ	
12.	นายอธิษฐ์ พุทธเจริญ	วิศวกรปฏิบัติการ	
13.	นายสมพล ศรีภิรมย์	พนักงานขับรถยนต์จ้างเหมาบริการ	
14.	นางขนิษฐา ภู่ทอง	ผู้อำนวยการส่วนอำนวยการ	
15.	นายชนาวัชร อรุณรัตน์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนฯ	
16.	นางสาวณฐพร คำภูเงิน	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน	กองการจัดสรรน้ำ
17.	น.ส. เกษริน เกียรติกุลไพบูลย์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
18.	นายชนินทร คงพันธุ์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
19.	นายอินทร บรรทม	นวผ.ชพ.	
20.	นายอุกฤษฎ์ อินสว่าง	วิศวกรโยธาชำนาญการ	กองพัฒนาแหล่งน้ำ 1
21.	นายธีระเดช คุรุวุฒิ	เจ้าหน้าที่	
22.	นายนิพนธ์ ใจสุทธิ์	นักวิทยาศาสตร์ปฏิบัติการ	กองพัฒนาแหล่งน้ำ 2
23.	นางสาวอัจฉรา วิปุละเคาว์พันธ์	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
24.	นายปรียฉัตร ร่องแก้ว	วิศวกรปฏิบัติการ	กองยุทธศาสตร์และแผนงาน
25.	นางสาวปรัศนี ใจสะอาด	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	กองอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ
26.	นายพัทธพล ยังประยุทธ์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	
27.	นางสาววรรณรัตน์ อุ่นตระกูล	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	
28.	นางสาวแพรวพรรณ คำโพธิ์	นิติกรปฏิบัติการ	กรมทรัพยากรน้ำบาดาล
29.	นายรณชัย พรัมรัตนพงษ์	นักทรัพยากรธรณีปฏิบัติการ	
30.	นายเกรียงไกรยุทธ เพชรรดา	เจ้าพนักงานประปาชำนาญงาน	กองการประปาเทศบาลตำบลตะโหมด
31.	นางสาวขนิษฐา สันติธรรมกุล	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน	องค์การบริหารส่วนตำบลไสไทย
32.	นางสาวฉัตรสินี สุรเสน	ผู้อำนวยการฝ่ายทรัพยากรน้ำและสิ่งแวดล้อม	การประปานครหลวง
33.	นายจักรี บุญสว่าง	หัวหน้างาน 8 งานแหล่งน้ำ	การประปาส่วนภูมิภาคเขต 4
34.	นายเฉลิมชัย ขำแข	นักวิเคราะห์ระบบงาน	
35.	นายอัครเดช เพ็ชรโชติ	หัวหน้างาน 8 งานผลิต	การประปาส่วนภูมิภาคสาขากระบี่
36.	นายณรงค์ชัย ใจห้าว	หัวหน้างาน 8 ผลิต	การประปาส่วนภูมิภาคสาขาเกาะสมุย
37.	นายปองพล คุ้มภัย	วิศวกร 7	
38.	นายทวีศักดิ์ เพชรรักษ์	นายช่างเครื่องกล 7	การประปาส่วนภูมิภาคสาขาขนอม
39.	นายวัยวุธ จันทรชิต	นายช่างไฟฟ้า7	
40.	นายอนุพงษ์ กลางณรงค์	นายช่างไฟฟ้า	การประปาส่วนภูมิภาคสาขาชุมพร
41.	นายสายัณห์ โชติพันธ์	นายช่างไฟฟ้า 7	การประปาส่วนภูมิภาคนครศรีธรรมราช
42.	นายทินกร บุญญานุพันธ์	หัวหน้างานผลิต	การประปาส่วนภูมิภาคสาขาพังงา
43.	นายวิรันต์โรจน์ พงษ์อักษร	หัวหน้างานผลิต	การประปาส่วนภูมิภาคสาขาพัทลุง
44.	นายดนัย พรหมศิริ	หัวหน้างานผลิต	การประปาส่วนภูมิภาคสาขาระนอง
45.	นายนพรัตน์ พูลเกิด	หัวหน้างานผลิต	การประปาส่วนภูมิภาคสาขาสตูล
46.	นายภูทอง ดวงเลิศ	ผู้จัดการการ	การประปาส่วนภูมิภาคสาขาสมุทรสาคร
47.	นายเปรมวิทย์ นาศรี	นายช่างโยธา	การประปาส่วนภูมิภาคสาขาสายบุรี
48.	คุณอายา บาราสัน	เจ้าหน้าที่	
49.	นายกิติศักดิ์ สังข์พันธ์	นายช่างเครื่องกล 7	การประปาส่วนภูมิภาคสาขาสุราษฎร์ธานี
50.	นายมงคล ชนะคช	พนักงานคอมพิวเตอร์ 7	
51.	นายพิชัย เวชรังษี	ผู้จัดการ	การประปาส่วนภูมิภาคสาขาย่านตาขาว
52.	นายอดิเรก มะฝาด	หัวหน้างานอำนวยการ	การประปาสำนักงานภูมิภาคนราธิวาส
53.	นายอุสมาน เรืองธนู	หัวหน้างานผลิต	
54.	นายเขมญาติ ยมานันตกุล	ผู้อำนวยการโรงไฟฟ้าจะนะ	การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
55.	นายกิจจา ศรีทองกุล	วศ.11	กฟผ. เขื่อนรัชชประภา
56.	นายถนัด ปลัดรักษา	ช่างระดับ 8	
57.	นายธันวา การแข็ง	หัวหน้าแผนกสิ่งแวดล้อม	กฟผ. โรงไฟฟ้ากระบี่
58.	ผศ.พิชยา มณีนาวา	ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายบริการวิชาการ	คณะนิติศาสตร์ ม.ราชภัฏสุราษฎร์ธานี
59.	ดร.รัชนี สุขสวัสดิ์	อาจารย์	คณะนิติศาสตร์ ม.ราชภัฏสุราษฎร์ธานี
60.	รศ.ดร.กฤษรัตน์ ศรีสว่าง	รองคณบดีฝ่ายวิจัยและบัณฑิตศึกษา	คณะนิติศาสตร์ ม.สงขลานครินทร์
61.	ผศ.เตชธรรม สังข์คร	คณบดีคณะวิทยาการจัดการ	ม.ราชภัฏสุราษฎร์ธานี
62.	คุณภาวิกา ทรงศรีจันทร์	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
63.	คุณจิรัชญา มีสง่า	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
64.	นายสุภชัย ทินนิมิตร	นักวิชาการขนส่งปฏิบัติการ	จภ.4 (นศ.)
65.	นายเชิงชาย สมุทร์เก่า	ผู้อำนวยการกองช่าง	เทศบาลตำบลกรูด
66.	นายเจตนิพัทธ์ ยับยงวิวัฒน์	ประธานสภาเทศบาล	เทศบาลตำบลเขาพระ
67.	นายสักรี มามะ	นายช่างโยธา	เทศบาลตำบลพ่อมิ่ง
68.	นายชัยกานต์ มาแทน	กรรมการบริหาร	บริษัท ซี แอนด์ ที ฟู้ดส์ จำกัด
69.	นายธนันต์ชัย บรรเทิงจิตร	กรรมการ	บริษัท นาสาร ฟู้ด โปรดักซ์ จำกัด
70.	นายมาวิน ศรีวัฒนา	วิศวกรรมและบริการ	บริษัท ปิติ ฟูดส์ จำกัด
71.	นายบุญเลิศ ทองนอก	วิศวกรรมปุ๋มปุ๋ย	บริษัทผลิตภัณฑ์อาหารกว้างไพศาล จำกัด
72.	ว่าที่ ร.ต พงศ์พันธ์ รัตนมุสิก	ผู้จัดการฝ่ายบริหาร	บริษัท ผาทองทุ่งสง จำกัด
73.	คุณศศิวิมล บิลอับดุลล่าห์	Senior WTP technician Laboratory	บริษัท ลากูน่าเซอร์วิส จำกัด
74.	นายประวิทย์ ฤทธิไกล	เจ้าหน้าที่	
75.	คุณพิจิตรา สุขบรรจง	Administration	บริษัท อาควา โฟลว์ จำกัด
76.	นางสาวพิมพ์ชมพู สมประสงค์	ผู้จัดการแผนกคุณภาพ	บริษัท อาร์.อี.คิว.วอเตอร์ เซอร์วิสเซส
77.	นางสาวภัทรา อภัยภักดิ์	เจ้าหน้าที่	บริษัท ไฮโดรเอ็นเตอร์ไพรส์ แอนด์ อะควอดีซายน์ จำกัด
78.	นายนพคุณ สิริธนมงคล	เจ้าหน้าที่	
79.	คุณสุทธิฤกษ์ บำรุงชาติ	ผู้อำนวยการฝ่ายนิติกรรม	บริษัท เอ็ม บี เค จำกัด (มหาชน)
80.	นายเรือง เดชริต	ผู้ใหญ่บ้าน	ปกครอง
81.	นายหาญณรงค์ เยาวเลิศ	ผู้ทรงคุณวุฒิ	ผู้แทนภาคประชาชน
82.	นายสมศักดิ์ เสียมหาญ	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
83.	นายอาทิตย์ พุทธเจริญ	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
84.	คุณเขมมานิตย์ ลองกาลี	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
85.	นายเอกชัย วิชาดี	องค์กรผู้ใช้น้ำ	ภาคอุตสาหกรรม

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
86.	ผศ.ดร.ณัฐพล แก้วทอง	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	ม.เทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
87.	นางสาวอนิฐยา ขุนจำนงค์	ผู้ช่วยนักวิจัย	
88.	นายวุฒินันท์	เจ้าหน้าที่	ม.สงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง
89.	นายชนาธิป ชิตพงศ์	ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงไฟฟ้าจะนะ	โรงไฟฟ้าจะนะ
90.	นายชัยนันท์ ธงสอาด	วิศวกรไฟฟ้า	โรงไฟฟ้าสุราษฎร์ธานี
91.	นางสาวณิชารีย์ เวียงมูล	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
92.	คุณสุวพร เถาว์แดง	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
93.	นางนันทิยา อินธนู	นักวิจัยปฏิบัติการ	ศูนย์วิจัยภัยพิบัติทางธรรมชาติภาคใต้ม.อ.
94.	นายอภิชาติ กมลธรรม	ประธานเจ้าหน้าที่บริหารสายกฎหมาย	สนามกอล์ฟ เรดเมาท์เทินกอล์ฟคลับ และ สนามกอล์ฟ ล็อคปาล์มกอล์ฟคลับ/ บมจ.เอ็ม บี เค รีสอร์ท
95.	นายธีระ วงศ์สวนนท์	กรรมการผู้จัดการ	
96.	นางวานิช หวังภัทราวานิช	ประธานอาวุโส	สภาอุตสาหกรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช
97.	นายพงศ์พันธ์ รัตนบุสิก	รองประธาน	
98.	คุณวรนิษฐา คงดำ	เจ้าหน้าที่	
99.	นางอัจฉรา กิวานนท์	ผู้ช่วยเลขาธิการ	สมาคมธนาคารไทย
100.	นางสาวปรียาวดี แสงไทย	เจ้าหน้าที่	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาพังงา
101.	นางกันยากร เพชรรัตน์	หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาการผลิต	สำนักงานเกษตรจังหวัดสุราษฎร์ธานี
102.	นางมยุเรศ ทองสุข	เกษตรอำเภอพุนพิน	สำนักงานเกษตรอำเภอพุนพิน
103.	นายประเวศน์ สุภาชัย	ผู้อำนวยการ	สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคที่ 5
104.	นางสาวเกษร จินดาวงค์	หัวหน้ากลุ่มอำนวยการและแผนงาน	
105.	นายมานะ นวลหวาน	ผู้อำนวยการ	สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขากระบี่
106.	นายภานุณา ยวนานนท์	เจ้าพนักงานขนส่ง	สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขาเกาะพะงัน
107.	สิบตรีวิโรจน์ หนูพลอย	นายท้ายเรือกลชายทะเล	
108.	นายจักรวาล จิตรพงศ์	เจ้าหน้าที่	สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขาเกาะสมุย
109.	นางวิมลมาน สุวรรณรัตน์	ผู้อำนวยการ	สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขาตรัง
110.	นายนิติ อุทุมพร	เจ้าพนักงานตรวจท่าปฏิบัติการ	
111.	นายณัฐพงศ์ โชติกมาศ	นักวิชาการขนส่งปฏิบัติการ	สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขานราธิวาส
112.	นายวรัญญู ขาวแสง	นักวิชาการขนส่งปฏิบัติการ	สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขาปัตตานี
113.	นายกิตติภูมิ สมัยกลาง	ผู้อำนวยการ	สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขาพังงา
114.	นางสาวพิมผกา ปัญญาวงค์	นิติกรปฏิบัติการ	สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขาระนอง
115.	นายวณัฏฐ์ คชชา	นักวิชาการขนส่งปฏิบัติการ	
116.	นางมลฑา แซ่จั่ง	เจ้าพนักงานขนส่งชำนาญการ	สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขาสตูล

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
117.	นายประมวล เทศนา	ผู้อำนวยการ	สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขาสุราษฎร์ธานี
118.	นายสมโภช กนกพรนาวิน	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
119.	นายปรัชญา ฏิระวณิชย์กุล	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
120.	นายปิติ หนูเมือง	ผู้อำนวยการส่วนบริหารจัดการน้ำและบำรุงรักษา	สำนักงานชลประทานที่ 15
121.	นายณัฐพงศ์ เกิดด้วยทอง	หัวหน้าฝ่ายประมวลวิเคราะห์ฯ	
122.	นายวิโรจน์ คชเลิศ	วิศวกรชลประทานชำนาญการ	สำนักงานชลประทานที่ 16
123.	นายธีรพันธ์ พวงสุนทร	ผู้อำนวยการส่วนอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน	สำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง 4
124.	นายกิตติภัต ลาภชูรัต		สำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง 7
125.	นายมนตรี หามนตรี	ผู้อำนวยการ	สำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง 9
126.	นางสาวเจนจิรา เสียนอุ่น	นายช่างเทคนิคปฏิบัติงาน	สนง.ทสจ.กระบี่
127.	นายจีรวัฒน์ วระวาท	พนักงานทั่วไป	
128.	นายอภิวัฒน์ เรืองจัตวาศรี	นักวิเคราะห์ฯ	สนง.ทสจ.ชุมพร (ส่วนทรัพยากรน้ำ)
129.	นางสาวณัฐกานต์ วิจิตขะจี	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน	
130.	นายทีปกร ประกายมณีวงศ์	นายช่างเทคนิคอาวุโส	
131.	นายเกียรติศักดิ์ จิตรอักขร	นักวิชาการทรัพยากรธรณีชำนาญการ	สนง.ทสจ.ตรัง
132.	นายอมรรัตน์ ทองนรินทร์	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ	สนง.ทสจ.นราธิวาส
133.	จ่าอากาศตรีปกรณ์ แหนะนวล	นายช่างเทคนิคปฏิบัติงาน	สนง.ทสจ.พัทลุง
134.	นางสาววัลภา แซ่ส้อ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน	สนง.ทสจ.ภูเก็ต
135.	นายศักดิ์ชัย โปร่งพันธ์	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน	
136.	นายนพดล ดาเด๊ะ	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ	สนง.ทสจ.ยะลา
137.	นายปกรณ์ จริยสุทธิศิริ	นายช่างเทคนิคปฏิบัติงาน	สนง.ทสจ.ระนอง
138.	นายอุเทน แสงดามุก	นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการ	
139.	นายชิณวัตร แก้วทอง	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	สนง.ทสจ.สงขลา
140.	นายกฤษฎา บัวทองจันทร์	เจ้าหน้าที่	
141.	นายณัฐพร รักบำรุง	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรธรรมชาติ	สนง.ทสจ.สุราษฎร์ธานี
142.	นายเจริญศักดิ์ ชมภูพล	ผู้อำนวยการทรัพยากรน้ำ	
143.	นายพงศ์พิพัฒน์ ปล้องบรรจง	นายช่างเทคนิค	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 8
144.	นางสาวนภัสสร หนูคำสวน	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน	
145.	นายเขมณุพงศ์ นวลนิ่ม	วิศวกรเครื่องกลปฏิบัติการ	
146.	นายดุลยธรรม ทวิชสังข์	วิศวกรชำนาญการพิเศษ	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 10
147.	นายธเนศ การพร้อม	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
148.	นายไพศาล ดำด้วง	นักวิเคราะห์นโยบาย แผนชำนาญการพิเศษ	
149.	นางพรรณรัตน์ ยิ้มประเสริฐ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
150.	นายวัชระ คชคีรี	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
151.	นายวิเชียร ทองบัว	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
152.	นางสุวรรณี บุตรจันทร์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
153.	นางสาวจารินทร์ สุวราช	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
154.	นางสาวกรพินธุ์ สุขอนันต์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
155.	นางสาวเปรมดวง ตะเภาน้อย	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
156.	นางมนติวร์ มลอุ่น	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	
157.	นายธีรภัทร โชคสุชาติ	วิศวกรชลประทานปฏิบัติการ	สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ
158.	นางสาวกิตติยา พุ่มจันทร์	วิศวกรชลประทานปฏิบัติการ	
159.	นายศักดิ์ชัย กุลสุวรรณ์	ผู้อำนวยการกลุ่มประสานแผนบริหารจัดการลุ่มน้ำ	
160.	นางสาวดวงฤทัย มงคลเคหา	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติภาค 4
161.	นางสาวอรนรรณ จุลสิน	นวค. ชำนาญการ	
162.	คุณปิยะรัตน์ สุขจตุรภัทร	นักจัดการงานทั่วไป	
163.	นางสาวสิริพร นามพิทักษ์สุข	นายทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์สาขาภาคใต้ เขต 1 (จังหวัดสุราษฎร์ธานี)	สำนักงานทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์สาขาภาคใต้ เขต 1
164.	นายสุเมธ ศรีปุษยานนท์	วิศวกร 6	สำนักงานนิคมอุตสาหกรรมสงขลา
165.	นายวิสาล ทฤษฎิคุณ	ที่ปรึกษากฎหมาย ทส.(นิติกรเชี่ยวชาญ)	สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
166.	นายกิตติพนธ์ วุฒิวงศ์	หัวหน้าสำนักงานปภ.จังหวัดกระบี่	สนง.ปภ.จังหวัดกระบี่
167.	นายศรศิลป์ สุขจู	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	สนง.ปภ.จังหวัดชุมพร
168.	นายสหจิต แตงพัฒต์	วิศวกรโยธาชำนาญการ	สนง.ปภ.จังหวัดสุราษฎร์ธานี
169.	นายชาญวิทย์ ชมเชย	เจ้าหน้าที่	สนง.ปภ.จังหวัดสงขลา
170.	นางสาวสุนีย์ วรวุฒางกูร	อนุกรรมาธิการ	สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
171.	นายพงศกร ศิริสิงห์อำไพ	กองยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน	สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
172.	นายบุรินทร์	เจ้าหน้าที่	
173.	นายปรมัจฉ์ อรรคบุตร	เจ้าหน้าที่	
174.	นางสาวจุฑาวลีย์ ศิริกิต	เจ้าพนักงานพัสดุปฏิบัติงาน	สำนักงานอุตสาหกรรมปัตตานี

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
175.	นางสาววิไลลักษณ์ ชูนุ้ย	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน	สำนักงานอุตสาหกรรมพัทลุง
176.	นางสาวศิริวรรณ ปานหอ	นักวิชาการอุตสาหกรรม	สำนักงานอุตสาหกรรมสุราษฎร์ธานี
177.	นายสุวิทย์ บุญชัย	ผู้อำนวยการ	สำนักทรัพยากรน้ำบาดาลเขต 12 สงขลา
178.	นายชาติศิริ ศิลา	นักวิชาการทรัพยากรธรณีปฏิบัติการ	
179.	นายพศกร จันทวี	นายช่างเครื่องกลชำนาญงาน	สำนักทรัพยากรน้ำบาดาลเขต 6 ตรัง
180.	นายเจษฎากร แซ่ฮ่อ	นักวิชาการทรัพยากรน้ำบาดาล	
181.	นายนพพร ชนะกุล	ผู้อำนวยการกองช่าง	องค์การบริหารส่วนตำบลเขาดิน
182.	นางสาวคณิตา สังฆกิจ	ผู้ช่วยเจ้าพนักงานจัดเก็บรายได้	
183.	นางสาวนิจศรา สมเขาใหญ่	ผู้ช่วยเจ้าพนักงานธุรการ	องค์การบริหารส่วนตำบลดินแดง
184.	นายคชานนท์ จันทร์นวล	นิติกรปฏิบัติการ	องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งไทรทอง (กระบี่)
185.	นายเชิดพงศ์ สิงห์ชู	รองนายก อบต.ทุ่งไทรทอง	
186.	นายสถาพร ฉิมหาด	เจ้าพนักงานประปาปฏิบัติงาน	องค์การบริหารส่วนตำบลบางมะพร้าว
187.	นายฐานะ ช่วยสงค์	ผู้อำนวยการกองช่าง	องค์การบริหารส่วนตำบลพ่วงพรมคร (สุราษฎร์ธานี)
188.	นายเรวัฒน์ แก้วประกอบ	นายก อบต.พ่วงพรมคร	
189.	นายนรินทร์ นิยมแก้ว	นิติกรชำนาญการ	องค์การบริหารส่วนตำบลสินปุน
190.	นางสาวพรนภา นิวงษา	คนงานทั่วไป	
191.	คุณพนิษฐา ชีวเจริญกุล	Sustainability Coordinator	Blue Tree Phuket
192.	นายสมพงษ์ ทำทัน	Assistant Operations Manager	Operations

ภาพกิจกรรม

การประชุมรับฟังความคิดเห็นระดับภูมิภาคครั้งที่ 5 : ภาคกลางและภาคตะวันตก ณ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
วันอังคารที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2566 เวลา 08.30 - 15.00 น.
ณ ห้องโยเดีย โรงแรมคลาสสิค คามิโอ อยุธยา และผ่านระบบออนไลน์ด้วยโปรแกรม MS TEAM
การศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำ
ประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4

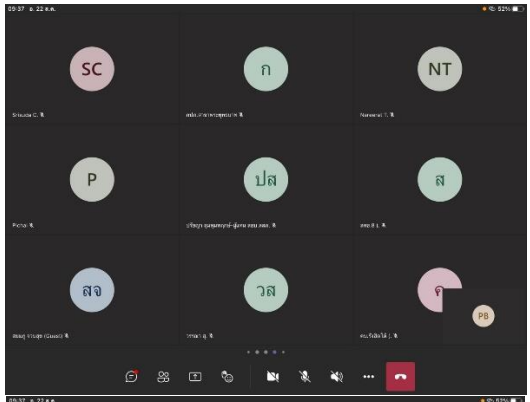

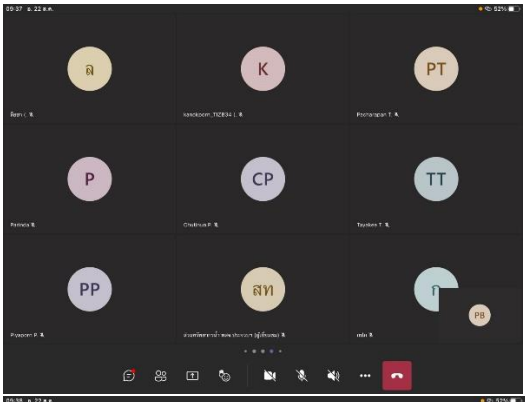

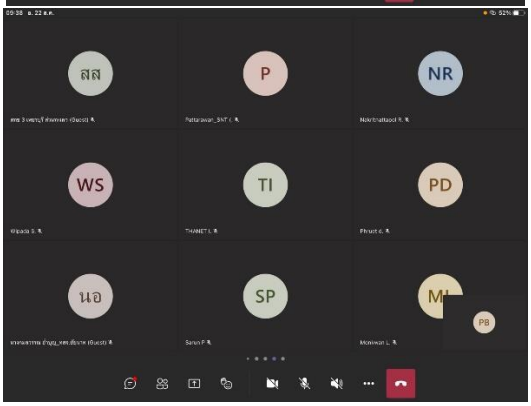
PR
BM
ก
นก
PB
HA
นส
ส
ก
(
M
PR
PS
RS
AK
Uอ
ก
สใ
ท
น

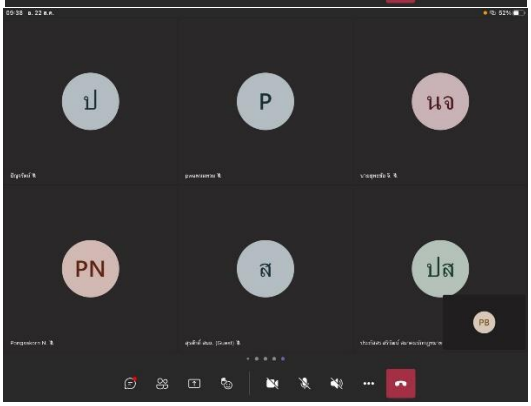

SC
ก
NT
P
ปส
ส
สจ
วส
PB

ล
K
PT
P
CP
TT
PP
สท
PB

DP
นท
ส
พก
PM
ก
กส
กอ
PB

ส
นย
PN
ส2
สน
VR
PP
T
PB

สส
P
NR
WS
TI
PD
นอ
SP
PB

ป
P
นจ
PN
ส
ปส
PB

ผู้เข้าร่วม

การประชุมรับฟังความคิดเห็นระดับภูมิภาคครั้งที่ 5 : ภาคกลางและภาคตะวันตก ณ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การประชุมรับฟังความคิดเห็นระดับภูมิภาคครั้งที่ 5 : ภาคกลางและภาคตะวันตก ณ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในวันอังคารที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2566 ในรูปแบบไฮบริด ณ ห้องโยเดีย โรงแรมคลาสสิค คามิโอ อยุธยา และผ่านระบบออนไลน์ด้วยโปรแกรม MS TEAM ซึ่งมีนายวีระ ขุนไชยรักษ รองอธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ เป็นผู้กล่าวเปิดงาน โดยมีจำนวนผู้เข้าร่วมการประชุมประมาณทั้งหมด 226 คน เข้าร่วมที่โรงแรมจำนวน 122 คน และเข้าร่วมออนไลน์ผ่านระบบ MS TEAM จำนวน 104 คน มีรายละเอียดดังแนบท้ายนี้

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
1	นายวีระ ขุนไชยรักษ์	รองอธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ	กรมทรัพยากรน้ำ
2	นางขนิษฐา ภู่ทอง	ผู้อำนวยการส่วนอำนวยการ	
3	นายพูนศักดิ์ วิเศษโสภา	วิศวกรโยธาชำนาญการ	
4	นางสาวกรรณิการ์ สันป่าแก้ว	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน	
5	นางสาวจิรวรรณ แก้วกรเมือง	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน	
6	นางสาวมณีกัญญา ไชยพิณ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
7	นางสาววิมลพรรณ คำพาลักษณ์	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	
8	นางสาวอมรรัตน์ พิพัฒจิตตระกูล	นิติกร	
9	นายณัฐพล นาคเจือทอง	นายช่างเทคนิค	
10	นายธนินทร มังคละคีรี	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
11	นายมนตรี ทั่งสุวรรณ์	นายช่างโยธาอาวุโส	
12	นายวสุวัตน์ แซ่จึง	วิศวกรโยธาปฏิบัติการ	
13	นายวัฒนา ไชยคุณ	วิศวกรโยธาชำนาญการพิเศษ	
14	นายสมบัติ รอดทอง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
15	นายเอกภพ แทนพรมมา	จ้างเหมาบริการ	
16	นายสมพล ศรีภิรมย์	พนักงานขับรถยนต์จ้างเหมาบริการ	
17	นายอนุรักษ์ ธรรมรักษ์	พนักงานขับรถยนต์ ส.2	
18	นายเลิศ แสงฉิม	พนักงานขับรถยนต์ ส.2	
19	นางสาวอิงอร อารัชวงค์	นักประชาสัมพันธ์ปฏิบัติการ	
20	นายอนุพงษ์ ชมภูเอียม	เจ้าพนักงานโสตทัศนศึกษาปฏิบัติงาน	
21	นายจักรภัทร อุยสุย	วิศวกรโยธาปฏิบัติการ	กองพัฒนาแหล่งน้ำ 1
22	นางสาวปรัศนี ใจสะอาด	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	กองอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ
23	นายปรียฉัตร ร่องแก้ว	วิศวกรปฏิบัติการ	กองยุทธศาสตร์และแผนงาน

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
24	คุณปาลิดา พูลเกษมกุล	นักวิชาการประมงปฏิบัติการ	กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
25	พิชญทิพย์	เจ้าหน้าที่	กรมการท่องเที่ยว
26	นายมนตรี ล่องตี้	ผู้ช่วยผู้ว่าการ (แหล่งน้ำและคุณภาพน้ำ)	การประปานครหลวง
27	นายปรัชญา สุมทุมพฤกษ์	ผู้แทน ส่วนสำรวจและออกแบบ	การประปานครหลวง สาขาภาษีเจริญ
28	นายพิเชษฐ์ สุขอุทัย	หัวหน้างานแผนงาน กองแผนและวิชาการ	การประปาส่วนภูมิภาคเขต 3
29	คุณนุชพิชฌาย์ ภูภาณุสมบูรณ์	หัวหน้างานประมวลบัญชี	
30	นายพิชัย พันธุ์อร่าม	ผู้จัดการประปา	การประปาส่วนภูมิภาค กาญจนบุรี
31	นายสะอาด จงดี	ผู้จัดการ	การประปาส่วนภูมิภาค กุยบุรี
32	นายสนธิ บุญศิริ	ผู้จัดการ	การประปาส่วนภูมิภาค ชัยบาดาล
33	นายสาธิต จินดากุล	หัวหน้าส่วนบริการและควบคุมน้ำสูญเสีย	
34	นายสุชาติ พลอยล้วน	ผู้จัดการ	การประปาส่วนภูมิภาค สาขาเดิมบางนางบวช
35	นายไอศูรย์ สุขสิงห์	หัวหน้างานผลิต	
36	นายมนตรี โรจน์เจริญชัย	เจ้าหน้าที่	
37	นางนวพรรษ ครามทอง	หัวหน้างาน 8 งานจัดเก็บรายได้	การประปาส่วนภูมิภาค บางสะพาน
38	นายจารุพันธุ์ รอดเชื้อจีน	นายช่างเครื่องกล 7 งานผลิต	การประปาส่วนภูมิภาค บ้านโป่ง
39	นายสิทธิวัฒน์ ถ่อนาวา	วิศวกร 4 งานผลิต	
40	นายไอยเรศ ชัยกุล	ผู้จัดการ	การประปาส่วนภูมิภาคสาขาปราณบุรี
41	นางจารุวรรณ เมืองวิลัย	หัวหน้างานจัดเก็บ	การประปาส่วนภูมิภาค ปากท่อ
42	นางสาวกันยกร เสลานนท์	พนักงานพัสดุ 4	
43	คุณจารุวรรณ เมืองวิลัย	หัวหน้างานจัดเก็บรายได้	
44	นายยุทธนา ปิ่นทอง	หัวหน้างาน 7 งานผลิต	การประปาส่วนภูมิภาค ผักไห่
45	นายอนิวรรต ทวีโคตร	หัวหน้างานบริการและควบคุมน้ำสูญเสีย	การประปาส่วนภูมิภาค พนมทวน
46	ว่าที่ร้อยตรีวสันต์ นิยมสุข	หัวหน้างาน 8 งานผลิต	การประปาส่วนภูมิภาค พระพุทธบาท
47	นายศักดิ์ระพี จิตร์กระหวัด	เจ้าหน้าที่	
48	นายสราวุธ นิยมสุข	หัวหน้างานผลิต	การประปาส่วนภูมิภาค มวกเหล็ก
49	คุณวิรัตน์ จันทรัตทัต	ผู้จัดการ	การประปาส่วนภูมิภาค ศรีประจันต์
50	ว่าที่ร.ต.พิชยา หงสกุล	หัวหน้างาน 8 งานผลิต	การประปาส่วนภูมิภาคสมุทรสงคราม
51	นายสุรวุฒิ ชอบอิสระ	ผู้จัดการ	การประปาส่วนภูมิภาค สวนผึ้ง
52	นายกิจจา การะกิจ	หัวหน้างาน 8 งานบริการฯ	การประปาส่วนภูมิภาค สิงห์บุรี
53	นายอนันต์ ศิริธานันท์	หัวหน้างาน 8 งานผลิต	
54	นายพิสิษฐ์ กรพิพัฒน์	ช่างไฟฟ้า สังกัดงานผลิต	การประปาส่วนภูมิภาค อ้อมน้อย

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
55	นายพัชรวัฒน์ ธนบูลย์วรโชติ	นายช่างเครื่องกล6	
56	นายกฤษฎา ศรีแตง	น่ายช่างเครื่องกล 6	การประปาส่วนภูมิภาค อ่างทอง
57	นายวุฒิพงษ์ พงษ์พัฒน์	หัวหน้างานผลิต	
58	นายโยธิน ทองย้อย	วิศวกรชลประทานปฏิบัติการ	โครงการชลประทานประจวบคีรีขันธ์
59	นายชัยวุฒิ มุขเสือ	นายช่างชลประทาน	
60	นายเริงชัย บุญช่วย	นายช่างชลประทานอาวุโส	โครงการชลประทานระนอง
61	นายกฤตภัค สงวนถ้อย	นายช่างชลประทานปฏิบัติงาน	โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี
62	นายปวิตร สุขวัจน์	นายช่างชลประทานอาวุโส	โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษารังสิตใต้
63	จ่าเอกเชิดศักดิ์ ผิวเกลี้ยง	หัวหน้าฝ่ายผลิตน้ำประปา	เทศบาลตำบลกำแพงแสน
64	นายยุทธนา ปัญญา	หัวหน้าสำนักปลัด	
65	นายดำรงค์ สุขสมจิตร์	รองปลัดเทศบาลตำบลสรรพยา	เทศบาลตำบลสรรพยา
66	นายนิพนธ์ ภูผล	ผู้ช่วยเจ้าพนักงานธุรการกองช่าง-ประปา	
67	คุณสุรัตน์ สุขสาธุ	วิศวกรไฟฟ้าชำนาญการ	เทศบาลเมืองท่าโขลง
68	นายธเนศ วงษ์วาท	ผู้จัดการหน่วยงานแก่งคอย	บริษัท โกลบอล ยูทิลิตี้ เซอร์วิส จำกัด
69	คุณรุ่งทิพย์ ทิสา	พนักงานอาวุโส	บริษัท จัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำ ภาคตะวันออก จำกัด (มหาชน)
70	คุณลมลวรรณ สิงหเดช	ผู้จัดการ	
71	คุณปิยนุช สถาวร	นักวางแผนโครงการ	
72	คุณนารีรัตน์ เต่าทอง	พนักงานอาวุโส	
73	คุณศิริมา วัฒนชัยมงคล	QMS	บริษัท ทรอปิคานา ออยล์ จำกัด
74	นายลือชา มาฆะนุกิจ	หัวหน้าแผนกพลังงาน	บริษัท ทองไทยการทอ จำกัด
75	นางสาวปิยะพร ภู่หนู	เจ้าหน้าที่สิ่งแวดล้อม	บริษัท ทีทีดับบลิว จำกัด (มหาชน)
76	นายหงษ์ทอง อาทิตย์	ผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาธุรกิจ	
77	คุณพชรพรรณ ทองดี	เจ้าหน้าที่ประสานงาน	บริษัทไทยฟูดส์อินเตอร์เนชั่นแนล
78	คุณศรีสุดา เชาวกุล	ผู้ช่วยผู้จัดการวิศวกรรม	บริษัท ยูไนเต็ดไวน์เนอรี่ แอนด์ ดิสทิลเลอรี่ จำกัด
79	คุณภัทรวรรณ เที่ยงธรรม	Sale &Marketing	บริษัท ส.นภา (ประเทศไทย) จำกัด
80	นางสาวรัศมี ศรีชมภู	พนักงานธุรการ	บริษัท เอ็กคอมธารา จำกัด
81	นายชัยณรงค์ กุศรี	Operation and MI Infrastructure	บริษัท เอสซีจี เซรามิกส์ จำกัด
82	คุณตยาคี ตรงสถิตกุล	ผู้ช่วยผู้บริหาร	บริษัท ไฮโดรเท็ค จำกัด (มหาชน)
83	คุณน้องนุช เหมือนดี	ผู้แทนกรรมการ	มูลนิธิลุ่มน้ำท่าจีนนครปฐม
84	คุณประไพ จายะพันธุ์	ผู้แทนกรรมการ	
85	นายพสธร ราชัยธร	นักวิทยาศาสตร์ระดับ 8	กฟผ. โรงไฟฟ้าพระนครใต้

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
86	นางสาวชนนิกานต์ หินเธาว์	นักวิทยาศาสตร์ 5	กฟผ. โรงไฟฟ้าพระนครเหนือ
87	นางสาวมณีรัตน์ วงษ์อุดม	หัวหน้าแผนกสิ่งแวดล้อม	
88	คุณพิชญา มิ่งวงษ์ยาง	นักวิทยาศาสตร์ระดับ 7	
89	นายรัฐนนท์ นนท์ไพรวัลย์	หัวหน้าแผนกเดินเครื่อง	กฟผ. โรงไฟฟ้าวังน้อย
90	นายรัฐนนท์ นนท์ไพรวัลย์	หัวหน้าแผนกเดินเครื่อง	
91	นายชัยยุทธ จันทร์หอม	ผู้จัดการเดินเครื่อง	โรงไฟฟ้าหนองแซง
92	นายจตุรงค์ ยี่รงค์	นายท้ายเรือ	ศูนย์บริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
93	นางพิมพิชญา การบรรจง	นักวิชาการอุตสาหกรรมชำนาญการพิเศษ	ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 8 จังหวัดสุพรรณบุรี
94	นายอดุลย์ รักษี	นักวิชาการอุตสาหกรรม	
95	นายชัยสิทธิ์ ขวัญเกื้อ	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านกฎหมาย	สำนักงานเลขานุการกรม
96	คุณเฟื่องวิทย์ ชูตินันท์	ที่ปรึกษา	สภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอยุธยา
97	คุณภัฆพิต์พมณ ศิริธนเศรษฐ์	สมาชิก	สภาอุตสาหกรรมจังหวัดนครปฐม
98	นายณกฤชณัฐพล รัชตโกสัยกานนท์	กรรมการฯ	สภาอุตสาหกรรมพระนครศรีอยุธยา
99	นายวีระนิจ เหลืองรัตนเจริญ	ผู้ทรงคุณวุฒิ	สภาอุตสาหกรรมสมุทรสงคราม
100	นายธันยพัฒน์ มั่นณิชนันทน์	รองเลขาธิการสภาอุตสาหกรรม	สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
101	คุณวัณณิกา รัตพงศ์	นายกสมาคมฯ	สมาคมการท่องเที่ยวสระบุรี
102	นางอัจฉรา กิวานนท์	ผู้ช่วยเลขาธิการ	สมาคมธนาคารไทย
103	นางสาวประภัสสร สริวัฒน์	ผู้แทนนายกสมาคมนักกฎหมายสิ่งแวดล้อมเพื่อการสร้างสรรค์	สมาคมนักกฎหมายสิ่งแวดล้อมเพื่อการสร้างสรรค์
104	นางสาวรสสุคนธ์ หลงสมบุญ	คณะกรรมการสมาคมเรารักแม่น้ำท่าจีน	สมาคมเรารักแม่น้ำท่าจีน
105	นายวิถี หลงสมบุญ	เลขาสมาคมเรารักแม่น้ำท่าจีน	
106	คุณณัฐณิชา เชาวลิต	สมาชิกสมาคมอุตสาหกรรมเครื่องดื่มไทย	สมาคมอุตสาหกรรมเครื่องดื่มไทย
		Public Affairs and Sustainability Executive	สมาคมธนาคารไทย
107	นายประสิทธิ์ ปิ่มบุญ	ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครปฐม	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา นครปฐม
108	นางสาวปิยธิดา ปรีชาพงษ์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา พระนครศรีอยุธยา
109	นางสาววิภาวี คมคาย	นักวิเคราะห์นโยบายแผนชำนาญการพิเศษ	
110	นางสาวมนขวัญ จำปาแขก	เจ้าหน้าที่	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาลพบุรี
111	นางสาวนิสา สังข์ศร	ผู้ช่วยท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสระบุรี	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาสระบุรี

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
112	นางสาวภัคศิรมี สุขสวัสดิ์	นักวิชาการขนส่งชำนาญการ	สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขานนทบุรี
113	นางสาวปุญญิกา แก้วประเสริฐศรี	นักวิชาการขนส่งปฏิบัติการ	
114	นายสุรวิชญ์ บุญโชติ	นักวิชาการขนส่งปฏิบัติการ	สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขาลพบุรี
115	นายยุทธชัย จิตอารีรัตน์	ผู้อำนวยการ	สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาค สาขาสมุทรสงคราม
116	นายธีรเดช ก่ำดารา	นักวิชาการขนส่งปฏิบัติการ	
117	นางสาวสุปรานี วัฒนาพงษากุล	นักวิชาการขนส่งปฏิบัติการ	
118	ดร.ธเนศ อักษร	ผู้อำนวยการส่วนบริหารจัดการน้ำและบำรุงรักษา	สำนักงานชลประทานที่ 10
119	นายอรรถพร ปัญญาโฉม	ที่ปรึกษาด้านบริหารจัดการน้ำ	
120	นายมานพ แจ่มมี	ผู้อำนวยการโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษารังสิตเหนือ	สำนักงานชลประทานที่ 11
121	นางสาวธนาภรณ์ คุ้มบุญน้อย	เจ้าพนักงานการเงินและบัญชี	
122	นายอภัยพงษ์ อภัยราช	วิศวกรชลประทานปฏิบัติการส่วนบริหารจัดการน้ำและบำรุงรักษา	สำนักงานชลประทานที่ 13
123	นายอุดร พรมปา	วิศวกรชลประทานชำนาญการพิเศษ	สำนักงานชลประทานที่ 14
124	นายสันติชาย พุ่มลืมคิด	นายช่างชลประทาน	
125	นางองค์จันทร์ ภาสดา	เจ้าพนักงานประมงชำนาญงาน	ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 3
126	นายกอบชัย	นายช่างเทคนิคปฏิบัติงาน	สนง.ทสจ.กาญจนบุรี
127	นายบดินทร์ ประหยัดทรัพย์	นายช่างเทคนิคปฏิบัติงาน	
128	นายอดิศักดิ์ จันทรังษี	ผู้อำนวยการ	สนง.ทสจ.ชัยนาท
129	นางกมลวรรณ อ่ำบุญ	เจ้าพนักงานทรัพยากรธรณีอาวุโส	
130	นายมนตรี ท้วมบัว	นายช่างเทคนิค	สนง.ทสจ.นครปฐม
131	นายชวลิต หมายแม้น	นายช่างเทคนิคชำนาญงาน	
132	นางพนัชกร บุอ่อน	เจ้าพนักงานทรัพยากรธรณีอาวุโส	สนง.ทสจ.นนทบุรี
133	นายธีระศักดิ์ นครไชย	นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการ	สนง.ทสจ.ปทุมธานี
134	นายศิริ ศรีวิบูลย์เวช	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	สนง.ทสจ.ประจวบคีรีขันธ์
135	นายวรกิจ ชมชื่น	นายช่างเทคนิคชำนาญงาน	
136	นายไพบูลย์ ภู่ทอง	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	สนง.ทสจ.พระนครศรีอยุธยา
137	นางศตพร นาพญา	เจ้าพนักงานทรัพยากรธรณีชำนาญงาน	สนง.ทสจ.ลพบุรี
138	นายธีรพล ศรีโมรา	ผู้อำนวยการ	สนง.ทสจ.สมุทรปราการ
139	นางเกสนีย์ ทรัพย์โชคอนันต์	เจ้าพนักงานทรัพยากรธรณีอาวุโส	
140	นายสุจินต์ พุ่มผกา	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	สนง.ทสจ.สมุทรสงคราม

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
141	นายภาณุวัฒน์ ชาติยาภา	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมปฏิบัติการ	สนง.ทสจ.สมุทรสาคร
142	นางธัญญารัตน์ ฉายแก้ว	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	
143	คุณชลธิชา จันทร์เจียม	เจ้าหน้าที่	
144	นายณัฐพล สร้อยปิ่น	นายช่างเทคนิค	สนง.ทสจ.สุพรรณบุรี
145	นายณฐวัฒน์ ชาวบางงาม	นายช่างเทคนิคปฏิบัติงาน	
146	นายกิตติชัย กลิ่นบุหงา	นายช่างโยธา	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 2
147	นายชุมพร พูลเพิ่ม	นายช่างโยธาชำนาญงาน	
148	นายบันเทิง สนทอง	นายช่างโยธาชำนาญงาน	
149	นายวันชัย ประภาโส	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
150	นายสาธิต จันทราสา	วิศวกรโยธาชำนาญการ	
151	นางสาวณปภา จันทร์มูล	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
152	นายปัญญา บุญสิทธิ์	ช่างฝีมือสนามชั้น 4	
153	นายวสิน	ช่างฝีมือสนามชั้น 4	
154	นายยุทธนา ชมองค์	วิศวกรชำนาญการพิเศษ	
155	นายกษิดิศ โททอง	วิศวกรชำนาญการพิเศษ	
156	นายบุญเกื้อ เกตุคำ	ผู้อำนวยการส่วนการจัดสรรน้ำ	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 7
157	นายเชิดชาย เกริกชัยโย	ช่างฝีมือสนามชั้น 4	
158	นายพงศธร รุ่งสมัย	วิศวกรโยธาชำนาญการ	
159	นายศักดิ์ชัย กุลสุวรรณ์	ผู้อำนวยการกลุ่มประสานแผนบริหารจัดการลุ่มน้ำ	สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ
160	นางสันทัด รื่นสด	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป	สำนักงานเทศบาลเมืองลพบุรี
161	นางสาวอัญชิษฐา แก้วมา	เจ้าพนักงานธุรการปฏิบัติงาน	
162	นายธนกฤต โพธิ์ทอง	ผู้อำนวยการ	สำนักงานนิคมอุตสาหกรรมบางปะอิน
163	นางกรกฎ รัศมี	ผู้อำนวยการ	สำนักงานนิคมอุตสาหกรรมแก่งคอย
164	นางสาวชุตินันท์ พูลเกิด	วิศวกร 6	
165	นายสุรศักดิ์ ดาโสม	พนักงานการเงิน 7	สำนักงานนิคมอุตสาหกรรมลาดกระบัง
166	นายศุภกิจ ชวคุณาภรณ์	ผู้จัดการโครงการ	
167	นายสิทธิเดช ฤกษ์วรรณ	นักบริหารงานนิคมอุตสาหกรรม 7	สำนักงานนิคมอุตสาหกรรม อัญธานี
168	นายณัฐพัชร์ รุจิพรพงษ์	หัวหน้าส่วน สอบ.กรร.สสช.	สำนักงานประปาสาขาประชาชื่น
169	นายอรรถพล จิตรพันธ์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	สนง.ปภ.จังหวัดนนทบุรี
170	นายเจริญพร เชื้อแดง	พนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	สนง.ปภ.พระนครศรีอยุธยา
171	นางสาวอัจฉรา ชาบาง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
172	นางขวัญดาว สายวาณิชย์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	สนง.ปภ.จังหวัดสมุทรปราการ
173	นางสาวศราพร เพชรรัตน์	นักวิชาการพาณิชย์ชำนาญการ	สำนักงานพาณิชย์พระนครศรีอยุธยา
174	นายฐาณันท์ ทองขวัญ	เจ้าพนักงานปฏิบัติงาน	สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดชัยนาท
175	คุณอมรรัตน์ แปลกโฉมฉิน	เจ้าพนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น	สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดสมุทรปราการ
176	นายสมนึก แก่นเฟื่อง	นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการ	สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดอ่างทอง
177	นายพงศกร ศิริสิงห์อำไพ	กองยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน	สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
178	นายพิสิฐ พุทธิมัย	เจ้าพนักงานตรวจโรงงานชำนาญงาน	สำนักงานอุตสาหกรรมสมุทรสงคราม
179	นายธนภัทร บัวพนัส	วิศวกรชำนาญการ	สำนักงานอุตสาหกรรมอ่างทอง
180	นายณัฐวุฒิ ชัยเลิศฤทธิ์	นายช่างเทคนิคปฏิบัติงาน	สำนักทรัพยากรน้ำบาดาล เขต 2
181	คุณสุภัทรา สมหวัง	หัวหน้ากองวิเคราะห์และพัฒนาระบบการจัดเก็บรายได้	องค์การจัดการน้ำเสีย
182	นางสาวกรองกานต์ กาญจนพยัฆ	พนักงานบริหารทั่วไป	
183	นายณัฒพล ปูนขุนทด	คนงาน	องค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี
184	นายวรุต อยู่พันธ์	หัวหน้าฝ่ายช่างสุขาภิบาล	
185	นางสาวกิตติมา ม้วนมาง	ผู้ช่วยนักวิเคราะห์นโยบายและแผน	องค์การบริหารส่วนตำบลเสนา
186	นางสาวกันยรัตน์ ทองนวล	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
187	นางสาวกัลยกร อุ้ยดำ	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
188	นางสาวเกศกนก เหล็งหนูดำ	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
189	นางสาวขวัญชนก ดวงสูงเนิน	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
190	นางสาวเขมิกา เกษร	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
191	นางสาวจันทร์พร เนตรศรีไพบูลย์	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
192	น.ส. ชินาภา อิศรางกูร ณ อยุธยา	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
193	นางสาวฐาปนี ศรีสุวรรณ	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
194	นางสาวณัฏฐณิชา จินดารัตน์	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
195	นางสาวณัฐชา จันทรรวงทอง	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
196	นางสาวณิชา ธำรงราชนิติ	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
197	นางสาวณิชารีย์ นรรัตน์	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
198	นางสาวธัญวรรณ กังสุกุล	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
199	นางสาวนงนภัส ประเสริฐโกศลกุล	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
200	นางสาวนรมน อิทธิวัฒนสกุล	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
201	นางสาวนันทิชา สุจริตธุระการ	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
202	นางสาวปัณฑิตา วงศ์ศิริรัตน์	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
203	นางสาวพิมพ์พร พลเล็ก	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
204	นางสาวพิมพ์พรรณ หมื่นสนิท	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
205	นางสาวฟารีดา แมซา	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
206	นางสาวลลิตา เก็บรักษา	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
207	นางสาวลิยาน่า โพงลาเต๊ะ	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
208	นางสาววรัชยา เตียวศิริชัยสกุล	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
209	นางสาววิลาสินี ทัพพเศรษฐโชติ	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
210	ศศิฟ้ากัญฐ์ณกรณ์ เทพอยู่อำนวย	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
211	นางสาวอรัญญา ขาวทอง	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
212	นายกิจวนิช พิศาลกิจวนิช	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
213	นายกิตติพันธ์ ธนภรรคภวิน	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
214	นายณัฐดนัย แก้วสีนวล	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
215	นายณัฐวุฒิ สาทฟัก	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
216	นายธีรภัทร พลพุทธา	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
217	นายธีรภัทร เลคะสุวรรณ	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
218	นายพบบุญ พุทธมิลินประทีป	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
219	นายสุภาพชาย บุญวัน	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
220	นายสุรดิษ หาญสวัสดิ์	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
221	นายกิติพงษ์ สิริเพชรเกษม	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
222	นายวิศรุต สุวรรณรัตน์	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
223	นายพสธร ราชัยธร	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
224	คุณสายรุ่ง ร่มศรี	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
225	นางวรรณา สุดประเสริฐ	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม
226	นายสยมภู จวบสุข	บุคคลทั่วไป	ผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังประชุม

ภาคผนวก จ
การประชุมปัจฉิมนิเทศ

ผนวก จ

การประชุมปัจฉิมนิเทศ

วันพุธที่ 11 ตุลาคม 2566 เวลา 08.30 – 13.00 น.

ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพมหานคร และผ่านระบบออนไลน์ด้วยโปรแกรม MS TEAM

โครงการ “การศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4”

---

1. หลักการและเหตุผล

กรมทรัพยากรน้ำมีภารกิจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4 การจัดสรรน้ำและการใช้น้ำ ประกอบด้วย (1) ออกใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม (2) ออก หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอรับใบอนุญาตการใช้น้ำ (3) เรียกเก็บค่าใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กฎกระทรวงกำหนด และ (4) การตรวจสอบและควบคุมการใช้ทรัพยากร น้ำ และตามหมวด 4 มาตรา 50 กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากร-ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามที่ไม่ใช่ทางจากทางน้ำชลประทานตามกฎหมายว่าด้วยการชลประทานและไม่ใช่น้ำบาดาลตามกฎหมายว่าด้วยน้ำบาดาล

กรมทรัพยากรน้ำตระหนักดีว่ามีปัจจัยในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำและการอนุญาตการใช้น้ำหลายประการ อาทิ (ก) พฤติกรรมการใช้หรือการบริโภคทรัพยากรน้ำของผู้ใช้น้ำแต่ละประเภทหรือแต่ละกิจกรรมมี ความหลากหลาย (ข) ความพร้อมในเชิงเศรษฐศาสตร์ของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม เช่น ภาระ ค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นของผู้ใช้น้ำ มูลค่าประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้น้ำ การวางแผนการใช้น้ำในระยะยาว ฯลฯ (ค) การเกิด Disruptive Technology ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงค่าใช้จ่ายต้นทุนในการจัดหาและจัดส่งน้ำ และ (ง) การเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายของรัฐบาล เช่น แผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทด้านการบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนโยบายระดับกระทรวงต่างๆ เป็นต้น

ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินงานตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ตามภารกิจที่กรม ทรัพยากรน้ำได้รับมอบหมายมีประสิทธิภาพมากขึ้น มีการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่เหมาะสมโดยเป็น ราคาที่มีความชัดเจนโปร่งใสและเป็นธรรมต่อผู้ใช้น้ำ ผู้ประกอบการและผู้บริโภคทรัพยากรน้ำสาธารณะ กรม ทรัพยากรน้ำจึงเล็งเห็นความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการโครงการจ้างที่ปรึกษาเพื่อศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สอง และสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4 เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ การจัดเก็บค่าใช้น้ำและงานตามภารกิจที่เกี่ยวกับการควบคุม ดูแล การจัดสรรน้ำมีประสิทธิภาพ ต่อไป

บัดนี้โครงการศึกษาใกล้จะเสร็จสิ้นแล้ว กรมทรัยากรน้ำจึงเห็นสมควรให้มีการจัดประชุมปัจฉิมนิเทศเผยแพร่และรับฟังความเห็นต่อ (ร่าง) รายงานฉบับสมบูรณ์ โดยเฉพาะ (ร่าง) ผลการศึกษาของโครงการที่เกี่ยวกับโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำและหลักเกณฑ์การพิจารณาลดหย่อนอัตราค่าใช้น้ำและการยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำ (อิงตามมาตรา 49 แห่ง พ.ร.บ.ทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561)

2. วัตถุประสงค์งานประชุมปัจฉิมนิเทศ

2.1 เพื่อเสนอผลการศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสามตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4

2.2 เพื่อสร้างความเข้าใจต่อการกำหนดค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและสาม อันจะเป็นประโยชน์ต่อการบรรลุเป้าหมายของพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561

3. การนำเสนอผลการศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำฯ

ดำเนินการโดย รศ.ดร. นิรมล สุธรรมกิจ (ผู้จัดการโครงการฯ)

การศึกษาครั้งนี้ได้มีการจัดการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อรับฟังความคิดเห็นในกลุ่มผู้กำหนดนโยบาย กลุ่มผู้จ่ายและกลุ่มผู้ปฏิบัติ เป็นกลุ่มที่นำกฎหมายมาใช้ประโยชน์ซึ่งในระหว่างการวิเคราะห์ได้มีการรับฟังความคิดเห็นจากกลุ่มนโยบายและกลุ่มผู้จ่ายเพื่อนำข้อเสนอที่ได้ไปรับฟังความคิดเห็นจาก 5 ภูมิภาคซึ่งได้จัดขึ้นที่ จ.ขอนแก่น จ.เชียงใหม่ จ.ระยอง จ.สุราษฎร์ธานีและจ.อยุธยา ตามลำดับ จากนั้นจึงนำข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะที่ได้รับมาประมวลผลและนำเสนอต่อกลุ่มผู้ปฏิบัติเพื่อให้กลุ่มผู้ปฏิบัติแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แนวทาง รวมถึงข้อกังวลในด้านต่าง ๆ ท้ายที่สุดจึงได้รวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาเพื่อเสนอร่างรายงานฉบับนี้

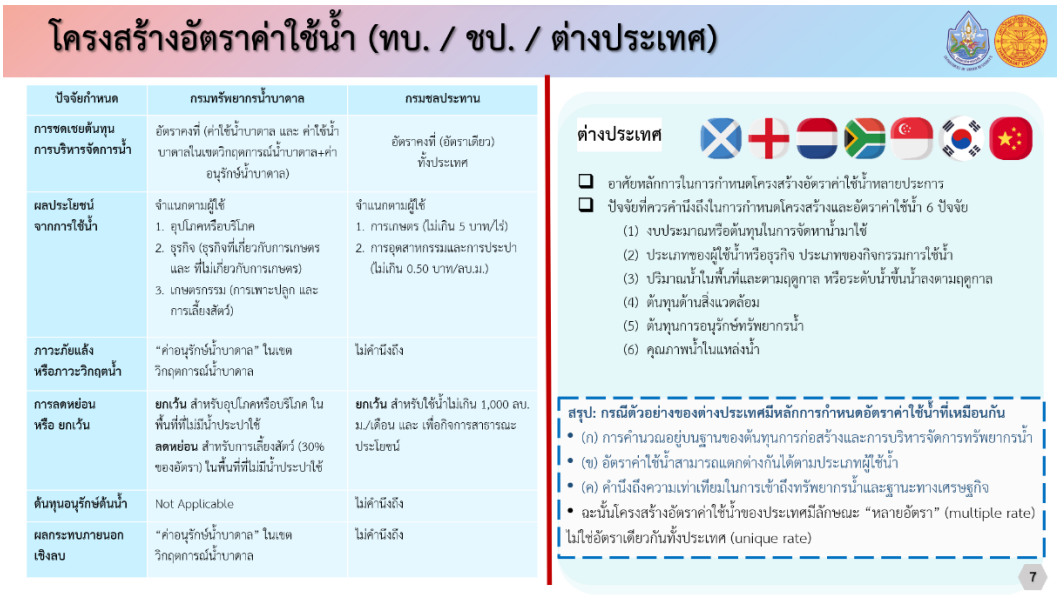
ภาพที่ จ.1 หลักการพื้นฐานในการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ

ประเทศไทยมีหน่วยงานที่ต้องจัดเก็บค่าใช้น้ำทั้งสิ้น 3 หน่วยงานและมีผู้ใช้น้ำทั้งหมด 3 ภาคส่วน ได้แก่ ภาคเกษตร ภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ โดยงานศึกษาในครั้งนี้ไม่ศึกษาการเก็บค่าใช้น้ำในภาคการเกษตร เนื่องจากตามพระราชบัญญัติได้ระบุถึงภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการเท่านั้น โดยภาคบริการมีการระบุเพียงการท่องเที่ยว การไฟฟ้าและการประปา ดังนั้นจากภาพข้างต้นภาคบริการจะไม่ใช่ทุกสาขาของการบริการที่จะต้องจ่ายค่าน้ำแต่ภายใต้เงื่อนไขการเก็บข้อมูลทางเศรษฐกิจจึงต้องแบ่งเป็น 3 สาขา(ดังภาพที่ จ.1) ด้านอุปทานน้ำ ประกอบด้วย น้ำบาดาลและน้ำท่าซึ่งมีปริมาณน้ำทั้งสิ้น 37,841.50 ล้านลูกบาศก์เมตร/ปี และมีความต้องการใช้น้ำ 46,034.99 ล้านลูกบาศก์เมตร/ปี จะเห็นได้ว่าความต้องการใช้น้ำมากกว่าปริมาณน้ำที่สามารถใช้ได้ (รวมทั้งปริมาณน้ำบาดาลและน้ำท่า) ดังนั้นกรมทรัพยากรน้ำซึ่ง

มีหน้าที่ดูแลอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กความจุประมาณ 2,043.41 ล้านลูกบาศก์เมตรและน้ำท่าธรรมชาติประมาณ 166,710.42 ล้านลูกบาศก์เมตร ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 มาตรา 50 ซึ่งดำเนินการได้หากมาตรา 49 ยังมีการดำเนินการเสร็จสิ้น ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จึงทำงานคู่ขนานกับมาตรา 49 (1) และครอบคลุมถึงมาตรา 49 (2)

ภาพที่ จ.2 โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ (กรมทรัพยากรน้ำบาดาล/ กรมชลประทาน/ กรณีศึกษาต่างประเทศ)

จากการศึกษาโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำของกรมทรัพยากรน้ำบาดาลและกรมชลประทานมีปัจจัยกำหนดทั้งสิ้น 6 ปัจจัย ดังนี้

1. การชดเชยต้นทุนการบริหารจัดการน้ำถูกแบ่งเป็น 2 แนวคิด โดยกรมชลประทานใช้หลักคิดแบบชดเชยต้นทุนบางส่วนเท่านั้นดังนั้นกรมชลประทานจึงมีการจัดเก็บค่าน้ำแบบอัตราการคงที่ทั้งประเทศ ส่วนกรมทรัพยากรน้ำบาดาลไม่มีการชดเชยต้นทุนเนื่องจากน้ำบาดาลเป็นทรัพยากรน้ำที่อยู่ใต้ดินจึงเป็นการเก็บค่าใช้น้ำเพื่อสะท้อนต้นทุนในการสูบน้ำและการใช้น้ำบาดาล
2. ด้านผลประโยชน์จากการใช้น้ำ กรมชลประทานดูแลภาคเกษตรและนอกภาคการเกษตร และกรมทรัพยากรน้ำบาดาลจะเป็นธุรกิจการเกษตรและภาคอุปโภคบริโภค
3. ภาวะภัยแล้งหรือภาวะวิกฤติน้ำทั้งสองหน่วยงานไม่ได้มีการคำนึงถึง แต่กรมทรัพยากรน้ำบาดาลมีการคำนึงถึงวิกฤติการณ์น้ำบาดาลซึ่งครอบคลุมการใช้น้ำมากเกินไปที่อาจจะมีผลต่อการทรุดตัวของดินหรือปัญหาที่จะเกิดขึ้นต่อแหล่งน้ำบาดาล
4. การลดหย่อนหรือยกเว้น กรมทรัพยากรน้ำบาดาลมีการยกเว้นสำหรับการอุปโภคหรือการบริโภคในพื้นที่ที่ไม่มีน้ำประปาใช้ และมีการลดหย่อนสำหรับการเลี้ยงสัตว์ (ลดหย่อน 30% ของอัตรา) ในพื้นที่ที่ไม่มีน้ำประปาใช้ ส่วนกรมชลประทานยกเว้นสำหรับการใช้น้ำไม่เกิน 1,000 ลูกบาศก์เมตร/เดือน และเพื่อกิจการสาธารณะประโยชน์
5. ต้นทุนการอนุรักษ์ต้นน้ำ ไม่ถูกคำนึงถึงในอัตราการจัดเก็บค่าน้ำของกรมชลประทาน
6. ผลกระทบภายนอกเชิงลบ ถูกใช้ใน "ค่าอนุรักษ์น้ำบาดาล" ซึ่งอยู่ในเขตวิกฤติน้ำบาดาล

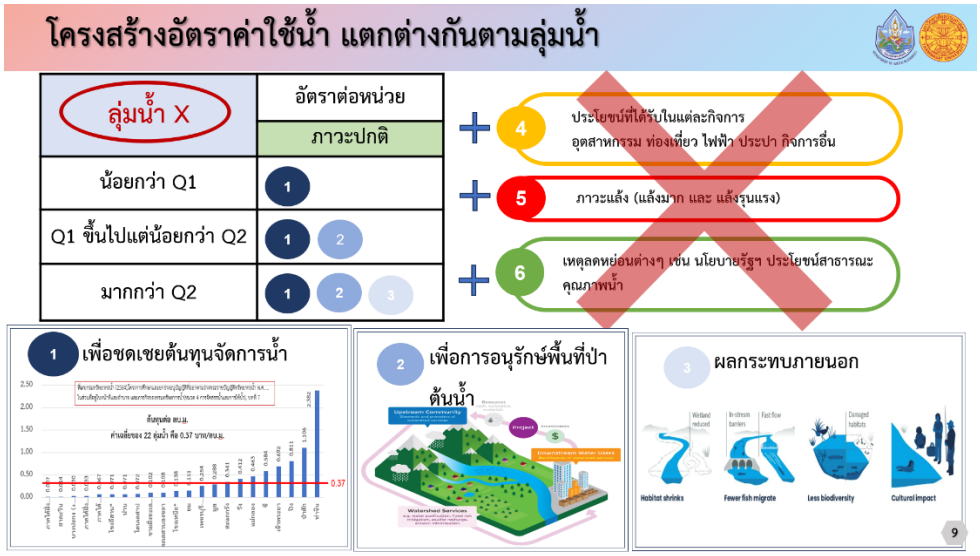
กรณีศึกษาของต่างประเทศพบว่าอัตราค่าใช้น้ำจะแตกต่างกันตามประเภทผู้ใช้น้ำและมีหลายอัตราไม่ได้ใช้อัตราเดียวทั้งประเทศ ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จะกำหนดปัจจัยในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำโดยใช้หลักคิด 3 หลัก คือ

1. แนวคิดในการชดเชยต้นทุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำซึ่งแม้ว่ากรมทรัพยากรน้ำจะดูแลแหล่งน้ำแต่ต้นทุนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไม่ใช่ต้นทุนจากกรมทรัพยากรน้ำเพียงหน่วยงานเดียวแต่ยังมีหน่วยงานอื่นที่มีส่วนในการดูแลทรัพยากรน้ำธรรมชาติด้วย
2. ต้นทุนการดูแลลุ่มน้ำตั้งแต่พื้นที่ป่าต้นน้ำจนถึงระบบนิเวศท้ายน้ำ
3. ความสามารถในการจ่ายอาจจะสะท้อนจากผู้ใช้น้ำเช่นศักยภาพของผู้ใช้น้ำว่าเป็น ผู้ใช้น้ำลักษณะใดเช่นมีการใช้น้ำปริมาณมากมีการสร้างเศรษฐกิจได้มากก็จะมีความสามารถในการจ่ายที่สูง

เมื่อสามารถกำหนดอัตราได้ก็จะนำมาสู่การกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ ข้อเสนอปัจจัยที่เหมาะสมสำหรับการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำประเภทสองและสาม และเนื่องจากการใช้น้ำประเภทที่สามได้มีการระบุเป็นการใช้น้ำปริมาณมากดังนั้นจึงนำแนวคิดการแบ่งประเภทการใช้น้ำตามปริมาณการใช้น้ำมาเป็นหนึ่งในปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราที่แตกต่างกัน ในขณะเดียวกันการใช้น้ำประเภทที่สามได้มีการกำหนดผลกระทบเชิงลบในวงกว้างจากการใช้น้ำมากหรือมีการผันน้ำข้ามลุ่มน้ำซึ่งอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศน้ำจึงถูกนำมาใช้เพื่อแบ่งโครงสร้างอัตราให้แตกต่างกันตามบริบทลุ่มน้ำเนื่องจากอัตราค่าใช้น้ำจะต้องสะท้อนของสมดุลน้ำด้วยดังนั้นลุ่มน้ำบางแห่งมีบริบททางด้านอุปสงค์และอุปทานของน้ำที่แตกต่างกันจึงนำมาสู่อัตราค่าใช้น้ำที่แตกต่างกันเพื่อสะท้อนสถานการณ์ของแต่ละลุ่มน้ำ ประเด็นต่อมา คือ โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำจะต้องมีความเป็นธรรมซึ่งจะต้องไม่ใช่อัตราเดียวทั้งประเทศดังนั้นการสะท้อนความเป็นถามอาจจะปรากฏอยู่ในปัจจัยการลดหย่อนและยกเว้น โดยแนวคิดในการลดหย่อนและยกเว้นจะประกอบไปด้วย 6 ปัจจัย ตามมาตรา 49 (2) ดังนี้

1. ความสามารถเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ หากมีความจำเป็นต้องเข้าถึงหรือใช้แหล่งน้ำนั้นโดยไม่มีทางเลือกอื่นอาจจะมีเหตุจำเป็นให้ได้รับการยกเว้นหรือลดหย่อน
2. การใช้ทรัพยากรน้ำเพื่อประโยชน์สาธารณะหรือกิจการที่ไม่แสวงหากำไร
3. ศักยภาพในการจ่ายเงินหรือภาระของประชาชน
4. นโยบายรัฐเพื่อสนับสนุนกิจการหรือกิจกรรมที่มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำสาธารณะซึ่งไม่มีผลกระทบเชิงลบแม้ว่าจะใช้น้ำในปริมาณที่มากก็อาจจะได้รับการลดหย่อนหรือยกเว้น
5. ลักษณะของกิจการหรือกิจกรรมที่มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำสาธารณะ
6. ปัจจัยด้านอื่น ที่คาดการณ์ไม่ได้ เช่น การเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ การเกิดโรคระบาด เป็นต้น

ภาพที่ จ.3 โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ แตกต่างกันตามลุ่มน้ำ

โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำที่ได้มีการรับฟังความคิดเห็นจากการประชุมต่าง ๆ ได้มีหลายปัจจัยที่จะใช้ในการวิเคราะห์โดยจะมีการใช้ปัจจัยต่าง ๆ ทั้งสิ้น 3 ปัจจัยจากเดิม 6 ปัจจัย โดยมีการนำ 3 ปัจจัยดังต่อไปนี้ออกจากการกำหนดโครงสร้าง ได้แก่ 1.) ประโยชน์ที่ได้รับในแต่ละกิจการอุตสาหกรรม เช่น การท่องเที่ยว การไฟฟ้า การประปาหรือกิจการอื่น 2.) ภาวะแล้ง (ทั้งกรณีแล้งมากและกรณีแล้งรุนแรง) และ 3.) เหตุลดหย่อนต่าง ๆ เช่น นโยบายรัฐ ประโยชน์สาธารณะ คุณภาพน้ำ เป็นต้น ดังนั้นจึงใช้เพียง 3 ปัจจัยหลักที่สำคัญในการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ โดยปัจจัยเหล่านี้จะต้องมีข้อมูลสำหรับการคำนวนหรือตัวเลขที่สามารถสร้างความโปร่งใสและมีการวิเคราะห์โดยนำข้อมูลจากอดีตหรือข้อมูลในอนาคตเข้ามาประมวลผล โดยปัจจัยหลักที่ใช้ในการกำหนดอัตราได้แก่ 1.) ปัจจัยเพื่อชดเชยต้นทุนการจัดการน้ำ 2.) ปัจจัยเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ และ 3.) ผลกระทบภายนอกซึ่งจะเป็นกลุ่มการใช้น้ำประเภทที่สามเนื่องจากมีการระบุอย่างชัดเจนว่ามีการใช้น้ำในปริมาณมาก มีการผันน้ำซึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อระบบนิเวศหรือวิถีชีวิตของประชาชน นอกจากนี้ยังต้องนำปริมาณน้ำเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ

โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำได้ถูกเสนออัตราแบบขั้นบันไดและมีลักษณะของอัตราก้าวหน้าโดยมีการแบ่งตามปริมาณการใช้น้ำ 3 ระดับ ดังนี้

1. ปริมาณการใช้น้ำที่น้อยกว่า Q1 (การเก็บค่าใช้น้ำอยู่บนพื้นฐานปัจจัยเพื่อชดเชยต้นทุนการจัดการน้ำเท่านั้น)
2. ปริมาณการใช้น้ำระหว่าง Q1 และ Q2 (การเก็บเงินค่าใช้น้ำอยู่บนพื้นฐานของปัจจัยเพื่อชดเชยต้นทุนการจัดการน้ำและปัจจัยเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ)
3. ปริมาณการใช้น้ำที่มากกว่า Q2 (การเก็บเงินค่าใช้น้ำอยู่บนพื้นฐานของปัจจัยเพื่อชดเชยต้นทุนการจัดการน้ำ ปัจจัยเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ และปัจจัยผลกระทบภายนอก)

ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำเพื่อชดเชยต้นทุนการจัดการน้ำมีการศึกษาเกิดขึ้นแล้วแต่ข้อมูลยังไม่สมบูรณ์ โดยข้อมูลต่าง ๆ เป็นการอ้างอิงจากแผนบูรณาการทรัพยากรน้ำและงบประมาณที่เกิดขึ้นในช่วงหลายปีที่ผ่านมาโดยมีการให้ค่าเงินของแต่ละปีมีค่าเท่ากัน อีกทั้งยังมีข้อมูลระดับลุ่มน้ำและระดับน้ำเฉลี่ยดังนั้นข้อมูลส่วนนี้จึงมีความโปร่งใส สามารถเปิดเผย เพิ่มข้อมูลและปรับข้อมูลได้

ข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ (ยังไม่พิจารณาการลดหย่อน/ยกเว้น)

ในอดีตโครงสร้างการบริหารจัดการน้ำนอกเขตชลประทานของกรมทรัพยากรน้ำไม่มีปัญหาด้านการกักเก็บน้ำแต่เมื่อมีการสร้างอ่างเก็บน้ำเพิ่มขึ้น (รวมถึงฝายกักเก็บน้ำ อ่างทดน้ำ และอาคารบังคับน้ำ) ในกรณีของแหล่งน้ำธรรมชาติที่ดูแลโดยกรมทรัพยากรน้ำส่งผลให้ต้นทุนการบริหารจัดการน้ำจะเพิ่มสูงขึ้น ส่วนปัจจัยผลกระทบและปัจจัยเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำยังไม่มีการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับกรมทรัพยากรน้ำโดยปัจจัยเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำมีหน่วยงานดูแล 2 หน่วยงานที่สามารถเก็บข้อมูลได้ คือ กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช และกรมป่าไม้ ซึ่งมีข้อมูลแผนบูรณาการระยะเวลา 11 ปีจึงนำ 2 ข้อมูลที่ได้นี้มาเฉลี่ยเพื่อหาค่าต้นทุนเบื้องต้น แต่ไม่สามารถนำค่าต้นทุนมาใช้ได้เนื่องจากอัตรา 0.37 บาทต่อลูกบาศก์เมตรเป็นข้อมูลในระยะเวลา 20 ปี แต่ข้อมูลจากแผนบูรณาการเป็นข้อมูลเพียง 11 ปี (ระหว่างพ.ศ. 2560 - พ.ศ. 2570) จึงต้องปรับข้อมูลใหม่เพื่อนำมาผนวกให้อยู่ในช่วงเวลาเดียวกันและเป็นไปในทำนองเดียวกัน

ประเด็นถัดมา คือ กรมทรัพยากรน้ำไม่มีการโครงสร้างขนาดใหญ่ดังนั้นผลกระทบภายนอกเชิงลบของการจัดการน้ำขนาดใหญ่จึงไม่มี แต่ในอนาคตอาจจะผลกระทบภายนอกเชิงลบเกิดขึ้นต่อผังน้ำโขง ชี มูลซึ่งมีการอนุรักษ์เห็นชอบผ่าน EIA คือ โครงการผันน้ำยวมข้ามมาสู่น้ำปิงซึ่งเป็นโครงการของกรมชลประทานเพื่อเติมน้ำเข้าสู่แม่น้ำปิง

สำหรับเขื่อนภูมิพลและมีโครงการชลประทาน เช่น คลองวังโตนด จังหวัดจันทบุรี ซึ่งจะมีการเก็บน้ำที่คลองโตนดและมีท่อส่งต่อข้ามไปยังอีก ลุ่มน้ำหนึ่งซึ่งดำเนินการโดยกรมชลประทานซึ่งในที่สุดอาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับกรมทรัพยากรน้ำหรือแหล่งน้ำสาธารณะ ฉะนั้นการศึกษาในอดีตของหน่วยงานอื่นผลกระทบภายนอกเชิงลบมีจำนวนเงินที่ชัดเจนเมื่อเปรียบเทียบกับโครงการก่อสร้างจึงสามารถนำมาใช้อ้างอิงเปรียบเทียบและศึกษาใหม่ได้เนื่องจากยังไม่เคยมีใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สามของกรมทรัพยากรน้ำ ฉะนั้นอัตราขั้นที่สามอาจจะต้องให้ระยะเวลาเพื่อให้มีข้อมูลที่ชัดเจนหรือมีการประเมินการที่ชัดเจนจะสามารถนำมาผสมร่วมกับการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำได้

ข้อเสนอระดับประเทศหรือระดับลุ่มน้ำได้ถูกเสนอออกเป็นสามระดับแบ่งเป็นสามช่วงซึ่งจะเห็นว่าอัตราค่าใช้น้ำจะประกอบด้วย 3 ส่วน โดยมีข้อสมมติดังนี้

ให้ C แทนต้นทุนการบริหารจัดการน้ำ

ให้ S แทนต้นทุนการอนุรักษ์ระบบนิเวศพื้นที่ต้นน้ำ และมีค่าเป็น 5% ของต้นทุนบริหารจัดการน้ำ

ให้ E แทนผลกระทบภายนอกเชิงลบ และมีค่าเป็น 10% ของต้นทุนบริหารจัดการน้ำ

ฉะนั้นอัตราที่จะประกาศหากสมมติให้ C = 1 บาท

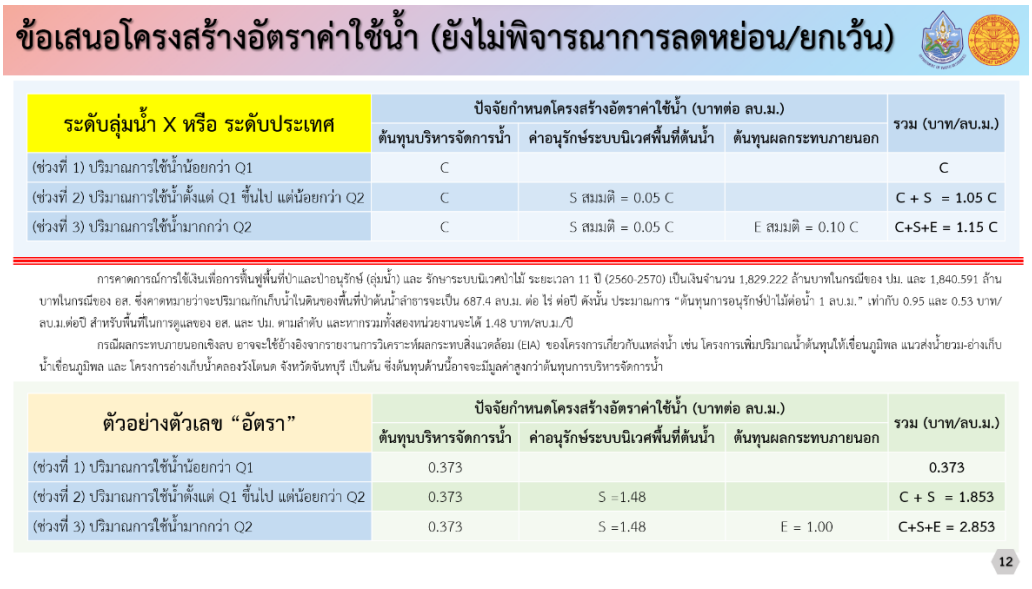
ช่วงที่ 1 : ปริมาณการใช้น้ำน้อยกว่า Q1 จะจ่ายในอัตรา 1 บาทต่อลูกบาศก์เมตร

ช่วงที่ 2 : ปริมาณการใช้น้ำตั้งแต่ Q1 ขึ้นไป แต่น้อยกว่า Q2 จะจ่ายในอัตรา 1.05 บาทต่อลูกบาศก์เมตร

ช่วงที่ 3 : ปริมาณการใช้น้ำมากกว่า Q2 จะต้องจ่ายในอัตรา 1.15 บาทต่อลูกบาศก์เมตร

อัตราข้างต้นเป็นอัตราที่คาดว่าจะประกาศเป็นโครงสร้างการเรียกเก็บอัตราค่าใช้น้ำ โดย 0.05 บาท เป็นการสมมุติขึ้นมา ยกตัวอย่างข้อมูลจากกรมป่าไม้ซึ่งงบประมาณระยะเวลา 11 ปีคิดเป็นเงินรวมทั้งสองหน่วยงานประมาณ 1,829,222 ล้านบาท และข้อมูลจากกรมอุทยานว่าการดูแลป่าต้นน้ำจะทำให้มีน้ำกักเก็บในดินประมาณ 687.4 ลูกบาศก์เมตรต่อไร่ต่อปี เมื่อนำมาเฉลี่ยกับต้นทุนทั้งหมดจะมีต้นทุนประมาณ 0.95 บาทของกรมอุทยาน และ 0.53 บาทสำหรับกรมป่าไม้ จะเห็นได้ว่าการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำใช้เงินจำนวนเยอะพอสมควรเพื่อให้ได้น้ำมาแต่ยังไม่มีความชัดเจนเนื่องจากเป็นข้อมูลเพียงแค่ 11 ปีดังนั้นจึงละเว้นไว้และใช้จำนวนเพียง 5% ของต้นทุนบริหารจัดการน้ำ เมื่อสมมติต้นทุนการบริหารจัดการน้ำเป็น 0.373 บาท ตามตารางด้านล่าง ต้นทุนการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำมีค่า 1.48 บาท (1.48 บาท มาจากการบวกระหว่าง 0.95 บาทและ 0.53 บาทตามข้อมูลจริงระยะเวลา 10 ปี) ในขณะที่การบริหารจัดการน้ำสาธารณะใช้เงินเพียง 0.37 บาทต่อลูกบาศก์เมตร

ภาพที่ จ.4 ข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ (ยังไม่พิจารณาการลดหย่อน/ยกเว้น)

ข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ (ยังไม่พิจารณาการลดหย่อน/ยกเว้น)

ระดับลุ่มน้ำ X หรือ ระดับประเทศ	ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ (บาทต่อ ลบ.ม.)			รวม (บาท/ลบ.ม.)
	ต้นทุนบริหารจัดการน้ำ	ค่าอนุรักษ์ระบบนิเวศพื้นที่ต้นน้ำ	ต้นทุนผลกระทบภายนอก	
(ช่วงที่ 1) ปริมาณการใช้น้ำน้อยกว่า Q1	C			C
(ช่วงที่ 2) ปริมาณการใช้น้ำตั้งแต่ Q1 ขึ้นไป แต่น้อยกว่า Q2	C	S สมมติ = 0.05 C		C + S = 1.05 C
(ช่วงที่ 3) ปริมาณการใช้น้ำมากกว่า Q2	C	S สมมติ = 0.05 C	E สมมติ = 0.10 C	C+S+E = 1.15 C

การคาดการณ์การใช้เงินเพื่อการฟื้นฟูพื้นที่ป่าและป่าอนุรักษ์ (ลุ่มน้ำ) และ รักษาระบบนิเวศป่าไม้ ระยะเวลา 11 ปี (2560-2570) เป็นเงินจำนวน 1,829,222 ล้านบาทในกรณีของ ปม. และ 1,840.591 ล้านบาทในกรณีของ อส. ซึ่งคาดหมายว่าจะปริมาณกักเก็บน้ำในดินของพื้นที่ป่าต้นน้ำสำธารณะจะเป็น 687.4 ลบ.ม. ต่อ ไร่ ต่อปี ดังนั้น ประมาณการ "ต้นทุนการอนุรักษ์ป่าไม้ต่อน้ำ 1 ลบ.ม." เท่ากับ 0.95 และ 0.53 บาท/ลบ.ม.ต่อปี สำหรับพื้นที่ในการดูแลของ อส. และ ปม. ตามลำดับ และหากรวมทั้งสองหน่วยงานจะได้ 1.48 บาท/ลบ.ม./ปี

กรณีผลกระทบภายนอกเชิงลบ อาจจะใช้อ้างอิงจากรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ของโครงการเกี่ยวกับแหล่งน้ำ เช่น โครงการเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนให้เขื่อนภูมิพล แนวส่งน้ำยวม-อ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพล และ โครงการอ่างเก็บน้ำคลองวังโตนด จังหวัดจันทบุรี เป็นต้น ซึ่งต้นทุนด้านนี้อาจจะมีมูลค่าสูงกว่าต้นทุนการบริหารจัดการน้ำ

ตัวอย่างตัวเลข "อัตรา"	ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ (บาทต่อ ลบ.ม.)			รวม (บาท/ลบ.ม.)
	ต้นทุนบริหารจัดการน้ำ	ค่าอนุรักษ์ระบบนิเวศพื้นที่ต้นน้ำ	ต้นทุนผลกระทบภายนอก	
(ช่วงที่ 1) ปริมาณการใช้น้ำน้อยกว่า Q1	0.373			0.373
(ช่วงที่ 2) ปริมาณการใช้น้ำตั้งแต่ Q1 ขึ้นไป แต่น้อยกว่า Q2	0.373	S =1.48		C + S = 1.853
(ช่วงที่ 3) ปริมาณการใช้น้ำมากกว่า Q2	0.373	S =1.48	E = 1.00	C+S+E = 2.853

12

เมื่อมีการกำหนดโครงสร้างข้างต้น กำหนดเงื่อนไขในการลดหย่อนและยกเว้นจะสามารถแบ่งประเภทผู้ใช้น้ำเป็นแบบช่วงชั้นและประเภทผู้ใช้น้ำจะขึ้นอยู่กับคำนิยามของสำนักงานทรัพยากรแห่งชาติ และแต่ละช่วงชั้นจะสามารถนำมาแบ่งได้ตามนโยบาย ในส่วนของโครงสร้างปัจจัยค่าใช้น้ำจะต้องคำนึงถึง 3 ปัจจัย คือ ต้นทุนการบริหารจัดการน้ำซึ่งรวมต้นทุนการก่อสร้างและการบริหารจัดการน้ำ เช่น อ่างเก็บน้ำที่มีขนาดเล็กอายุเกิน 5 ปีจะมีเพียงต้นทุนการบริหารจัดการเท่านั้นไม่คำนวณต้นทุนการก่อสร้าง เป็นต้น

<u>กรณีลดหย่อนค่าใช้น้ำ</u> ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้

1. กิจการหรือการดำเนินงานในพื้นที่ที่ได้รับสนับสนุนการลงทุนจากรัฐ รวมวิสาหกิจชุมชน
2. ไม่มีแหล่งน้ำอื่นให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเพียงพอต่อการดำเนินการ (กิจการที่ใช้ลุ่มน้ำย่อยในสาขานั้นควรจะได้รับการลดหย่อนค่าใช้น้ำแต่ไม่ได้รับการยกเว้นเนื่องจากอัตราค่าใช้น้ำจะต้องสะท้อนคุณค่าของน้ำเพื่อกระตุ้นให้เกิดการใช้น้ำอย่างประหยัดและมีคุณค่า)
3. ทรัพยากรน้ำสาธารณะมีลักษณะด้อยคุณภาพ เช่น น้ำกร่อย เป็นต้น ได้รับการลดหย่อนเนื่องจากผู้ใช้น้ำจะต้องมีการนำน้ำมาปรับปรุงคุณภาพซึ่งเป็นต้นทุนส่วนหนึ่งและสร้างความเป็นธรรมให้กับอีกลุ่มน้ำ
4. การใช้น้ำเพื่อสำรองน้ำในแหล่งกักเก็บของผู้ใช้น้ำเอกชนในระยะแรกของการขออนุญาตใช้น้ำ (ผู้ขออนุญาตจะต้องมีการทำแผนกักเก็บน้ำ ในการสูบน้ำเข้าบ่อรัฐควรส่งเสริมให้สามารถสูบน้ำเข้าบ่อเก็บโดยไม่ต้องรอฤดูฝนและควรลดหย่อนให้สูบน้ำเข้าบ่อเก็บครั้งแรกของการขออนุญาตหลังจากนั้นจึงมีการเก็บในอัตราปกติ)
5. การบรรเทาผลกระทบ (ที่ไม่รุนแรงหรือกว้างขวาง) จากสถานการณ์พิเศษ เช่น พื้นที่เสี่ยงภัยแล้ง วิกฤตเศรษฐกิจ (ลดหย่อนเป็นการชั่วคราว)

<u>กรณียกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำ</u> ประกอบด้วย 6 ด้าน ดังนี้

1. กิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ สำหรับกิจกรรมการใช้น้ำที่เป็นบริการเพื่อการอุปโภคบริโภค เช่น โรงพยาบาล ศาสนสถาน สถานศึกษา
2. กิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดการสูญเสียน้ำในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เช่น โรงไฟฟ้าพลังงานน้ำขนาดเล็ก
3. การใช้ประโยชน์จากน้ำทะเล เช่น การนำน้ำทะเลมาทำเป็นน้ำจืดหรือทำกิจการทางเศรษฐกิจให้การยกเว้นเนื่องจากไม่มีเหตุผลปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำทั้งสามปัจจัย
4. การใช้น้ำเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บน้ำของผู้ใช้น้ำช่วงฤดูฝน หรือ มีความจำเป็นสำหรับบรรเทาการขาดแคลนน้ำในแหล่งกักเก็บน้ำของรัฐ
5. การเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บน้ำของรัฐเพื่อรักษาระบบนิเวศและสมดุลน้ำ (มีข้อตกลงระหว่างส่วนราชการกับเอกชน)
6. การบรรเทาผลกระทบ (ที่รุนแรงหรือกว้างขวาง) จากสถานการณ์พิเศษ เช่น พื้นที่เสี่ยงภัยแล้ง วิกฤตเศรษฐกิจ (ยกเว้นเป็นการชั่วคราว)

เนื่องจากต้องทำการเก็บค่าใช้น้ำปะเภทที่สองและสามจึงมีข้อเสนอแนะ คือ ควรแยกระหว่างปริมาณการใช้น้ำน้อยและปริมาณการใช้น้ำมากจึงสมมติให้มีการใช้น้ำน้อยกว่า Q1 และมีปริมาณการใช้น้ำตั้งแต่ Q1 ขึ้นไปโดยให้เห็นถึงแนวคิดของการเก็บเงินซึ่งมีการใช้หลักภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาแบบขั้นบันไดและมีการลดทอนเงินส่วนเกินมาใช้ในการคำนวณจึงมีการคำนวณเป็นสูตรการจ่ายเงิน ส่วนประเภทที่สามซึ่งมีการใช้น้ำมากกว่า Q2 จะมีอัตราค่าใช้น้ำที่แพงขึ้นเพื่อกระตุ้นให้เห็นถึงคุณค่าและผลกระทบรวมถึงมีส่วนในการรับผิดชอบผลกระทบเชิงลบและอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำเพื่อให้ผู้ใช้น้ำประเภทที่สามได้มีน้ำใช้ซึ่งการเก็บค่าน้ำแบบขั้นอัตรานี้จะส่งผลให้มีน้ำใช้ตามความต้องการและไม่มีปัญหาภัยแล้ง

แนวทางการบริหารจัดการพาใช้น้ำสาธารณะที่จัดเก็บได้

ข้อเสนอแนะกลไกการบริหารจัดการเงินค่าใช้น้ำที่จัดเก็บในรูปแบบทุนหมุนเวียนเรียกว่ากองทุนเพื่อพัฒนาอนุรักษ์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะ (แต่ยังมีความคิดเห็นเป็นจำนวนมากที่ต้องการให้เงินเข้าสู่กระทรวงการคลังตามงบประมาณปกติซึ่งจะเป็นรายได้อื่น ๆ จากการจัดเก็บค่าน้ำและกระทรวงการคลังจะนำไปจัดการต่อไป) หากจะมีการใช้ระบบกองทุนสามารถทำได้ในรูปแบบของนิติบุคคลซึ่งมีการทำงานแบบอิสระจากระบบราชการเดิมแต่ยังอยู่ภายใต้หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ

ข้อเสนอในการจัดตั้งกองทุน หรือเงินทุนหมุนเวียน

<u>แหล่งรายได้ของกองทุน (ขึ้นกับการเขียนวัตถุประสงค์ของกองทุน)</u>

1. ค่าใช้น้ำการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ตามประกาศที่เกี่ยวข้อง
2. ค่าธรรมเนียมอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น การขออนุญาต การขอใบอนุญาต เปลี่ยนแปลงใบอนุญาต ตามประกาศที่เกี่ยวข้อง
3. ค่าปรับ ที่เกิดจากบทบัญญัติและให้อำนาจแก่กองทุนในการจัดเก็บ ตามประกาศที่เกี่ยวข้อง
4. รายได้จากดอกผลที่เกิดจากการบริหารกองทุน เช่น ดอกเบี้ยจากเงินฝาก
5. รายได้อื่น ๆ เช่น การรับบริจาค เงินอุดหนุนจากภาครัฐ

<u>แหล่งรายจ่ายของกองทุน</u>

สนับสนุนส่งเสริมกิจกรรม หรือโครงการของหน่วยงานรัฐ ราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา อปท. ที่เกี่ยวข้องกับ

1. การอนุรักษ์ดูแลทรัพยากรน้ำ และพื้นที่ต้นน้ำ การฟื้นฟู ปรับปรุง แหล่งน้ำสาธารณะ
2. การบริหารจัดการระบบแหล่งน้ำสาธารณะ รวมถึงการป้องกันและแก้ปัญหาด้านทรัพยากรน้ำ
3. โครงการสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การปรับปรุงระบบนิเวศและคุณภาพน้ำ ของแหล่งน้ำสาธารณะ
4. การพัฒนางานศึกษา วิจัย การจัดการฐานข้อมูล ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา อนุรักษ์ฟื้นฟู การจัดสรรและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำสาธารณะ
5. ค่าชดเชยเพื่อช่วยเหลือผู้เดือดร้อนจากการเกิดปัญหาด้านการบริหารจัดการน้ำสาธารณะ
6. การเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการบริหารกองทุน
7. อื่น ๆ ตามข้อกำหนดของกองทุน

ควรมีการจัดสรรการใช้ประโยชน์จากเงินรายได้ในพื้นที่ลุ่มน้ำนั้น ๆ เอง เพื่อเกิดประโยชน์ต่อผู้ที่ถูกเก็บค่าธรรมเนียมหรือเพื่อต่อยอดในการพัฒนา อีกทั้งยังเสนอให้ “คณะกรรมการกองทุน” ควรประกอบด้วยบุคลากรจากภาครัฐ ภาคเอกชนซึ่งเป็นผู้ประกอบกิจการตามประเภทผู้ใช้น้ำ ตัวแทนคณะกรรมการลุ่มน้ำ องค์กรผู้ใช้น้ำ และผู้ทรงคุณวุฒิ

การจัดทำร่างนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ ระยะ 5 ปี

แผนปฏิบัตินโยบายด้านโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ ระยะ 5 ปี

การดำเนินนโยบายโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมทรัพยากรน้ำกรอบการดำเนินงานในระยะ 5 ปีประกอบด้วย 6 เป้าหมาย ดังนี้

1. กำหนดเขตพื้นที่ที่อยู่ในการกำกับดูแลของกรมทรัพยากรน้ำและประชาสัมพันธ์แก่ทุกภาคส่วนโดยเฉพาะผู้ใช้น้ำ
2. การกำหนดขอบเขตนิยามของผู้ใช้น้ำประเภทที่ 1 2 และ 3
3. กำหนดอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะสำหรับการใช้น้ำประเภทที่ 2 หรือ 3
4. การประกาศใช้อัตราค่าใช้น้ำสาธารณะการใช้น้ำประเภทที่ 2
5. การสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง
6. การจัดทำแนวทางการใช้เงินค่าใช้น้ำที่จัดเก็บได้

ในช่วงแรกจะต้องมีการจัดทำแผนที่นอกเขตชลประทานเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับทราบ การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำจะต้องมีข้อมูลที่จะต้องเก็บเพิ่มเติม ได้แก่ ต้นทุนผลกระทบภายนอกเชิงลบและต้นทุนการรักแหล่งน้ำซึ่งต้องนำมาคำนวณเป็นต้นทุนที่มีหน่วยเป็นลูกบาศก์เมตร และต้องศึกษาระดับลุ่มน้ำเพื่อเก็บเป็นข้อมูลประกอบ เมื่อมีการดำเนินงานในการจัดเก็บข้อมูลให้ครบถ้วนเรียบร้อยในช่วงรปีที่ 1 และปีที่ 2 จากนั้นจึงจะสามารถนำข้อมูลต่าง ๆ มาวิเคราะห์ผลกระทบจากการใช้น้ำในปริมาณมากหรือวิเคราะห์ผลประโยชน์จากการใช้น้ำในแต่ละสาขาการผลิตได้ในช่วงปีที่สามโดยจะนำไปสู่การประกาศใช้ในช่วงปีที่ 4 ถึงปีที่ 5 ในส่วนของการสร้างความเข้าใจในการเก็บค่าใช้น้ำและหลักเกณฑ์การยกเว้นลดหย่อนจะต้องดำเนินการควบคู่กันไปกับแผนการประกาศรวมถึงการเตรียมการจัดตั้งกองทุนค่าใช้น้ำสาธารณะ

แนวทางการขับเคลื่อนนโยบาย

<u>ประการแรก เตรียมความพร้อมด้านปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ</u>

- เตรียมข้อมูลในการคำนวณอัตราค่าใช้น้ำ และ บุคลากรที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง ระบบสารสนเทศที่จำเป็น
- ประกาศอัตราค่าใช้น้ำล่วงหน้าระยะยาว โดยเสนอเพิ่มเติมว่าควรกำหนดวันเริ่มใช้อย่างชัดเจนเป็นแนวทางเดียวกันทั่วประเทศ และควรมีระยะเวลาจากวันที่ประกาศที่เหมาะสม เป็นการแจ้งล่วงหน้าให้ทราบในระยะยาว เพื่อการเตรียมความพร้อม
- การประกาศใช้เป็นอัตราผ่อนผันใน 3 ปีแรก และเป็นอัตราจริงในปีที่ 4 เพื่อให้แต่ละภาคส่วนสามารถเตรียมการได้ หรือมีช่วงเปลี่ยนผ่าน เก็บค่าธรรมเนียมการใช้น้ำบางส่วนและเพิ่มจำนวนขึ้นก่อนถึงอัตราเป้าหมาย

<u>ประการที่สอง ด้านปัจจัยกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการยกเว้นและลดหย่อนค่าใช้น้ำ</u>

- ระยะเริ่มต้น กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขร่วมกันระหว่างหน่วยงาน (ชป. ทบ. ทน. สทนช.)
- ระยะต่อมา กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเพิ่มเติมจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำในความรับผิดชอบของ ทน. เป็นการเฉพาะเป็นการเพิ่มเติม เช่น คุณภาพน้ำ น้ำทะเล

<u>ประการที่สาม ด้านแนวทางการจัดตั้งกองทุนหรือเงินทุนหมุนเวียน</u>

- ระยะสั้น (1-2 ปี) : ระยะจัดเตรียมข้อมูล และแนวทางแก้ไขกฎหมาย พร้อมศึกษา SWOT Analysis
- ระยะปานกลาง (3-5 ปี) : ดำเนินงานตามบทบัญญัติเต็มรูปแบบ เช่น โครงสร้างองค์กร คณะกรรมการระเบียบ และ การโอนย้ายบุคลากร

- ระยะยาว (5 ปีขึ้นไป) : เริ่มดำเนินงาน การติดตามประเมินผล รายงานผล

ประการที่สี่ ด้านการประชาสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

- การสื่อสารกับผู้รับผลกระทบ ในประเด็นดังนี้ (ก) อัตราค่าใช้น้ำที่แตกต่างกันของหน่วยงาน และ (ข) ผลกระทบต่อการแข่งขันทางเศรษฐกิจ และภาระของประชาชน
- คณะทำงานติดตามและบริหารการใช้จ่ายเงินจากการเก็บค่าใช้น้ำ โดยมีตัวแทนจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

แผนบริหารความเสี่ยงในการดำเนินนโยบาย

1. ความเสี่ยงด้านการดำเนินการ (Operation Risk) มีกลยุทธ์จัดการความเสี่ยง คือ มีการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ และให้มีการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยเฉพาะประเด็นเปราะบาง
2. ความเสี่ยงด้านการเงิน (Financial Risk) เช่น ไม่มีงบประมาณในการสร้างความรู้ความเข้าใจในการจัดเก็บค่าน้ำมีกลยุทธ์จัดการความเสี่ยง คือ ให้ความสำคัญกับดำเนินการภารกิจนี้ในระดับความสำคัญสูง เพราะเป็นประเด็นที่สนใจของสังคม มีผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในวงกว้าง และเกี่ยวพันกับการดำเนินงานทั้งประเทศ
3. ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎหมาย/กฎระเบียบ (Compliance Risk) มีกลยุทธ์จัดการความเสี่ยง คือ การติดตามและประเมินผลสถานะของกฎหมาย/กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง
4. ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ (Strategic Risk) เช่น การจัดทำฐานข้อมูลและระบบประมวลผล ไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานเจ้าของข้อมูล ทำให้ได้ข้อมูลไม่ครบถ้วนตามที่กำหนดไว้ กลยุทธ์จัดการความเสี่ยง คือ มีการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรายละเอียดของโครงการ ผลประโยชน์ที่หน่วยงานจะได้รับ และแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อจัดทำฐานข้อมูล

4. เสวนาเรื่อง "ความท้าทายในการใช้กฎหมายเรื่องการอนุญาตใช้น้ำและการเก็บค่าใช้น้ำ ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561"

ดำเนินรายการโดย ผศ.ดร.พงษ์ศักดิ์ สุทธินนท์ นักวิจัย

วิทยากรร่วมเสวนา

1. นายศิริวัฒนา ตอวิวัฒน์ ผู้อำนวยการกองกฎหมาย (ผู้แทนสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ)
2. นายณัฐพงษ์ ณ พัทลุง นิติกรชำนาญการพิเศษ (ผู้แทนกรมทรัพยากรน้ำ)
3. นายธันยพัฒน์ มั่นณิชนันทน์ รองเลขาธิการ (ผู้แทนสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย)
4. นายปกิต ภาคธรรม ผู้ช่วยผู้ว่าการ (วิชาการ) (ผู้แทนการประปาส่วนภูมิภาค)
5. ผศ.ดร. สิตางศุ์ พิลัยหล้า ผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการลุ่มน้ำท่าจีน (ผู้แทนภาคประชาสังคม)

- **ความท้าทายในบริบทและมุมมองของแต่ละภาคส่วน รวมทั้งการรวมความพร้อมในการดำเนินการควรมีทิศทางใด**

นายศิริวัฒนา ตอวิวัฒน์ ผู้อำนวยการกองกฎหมาย สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

ในระยะแรกมีความท้าทายอย่างมาก เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมามีการจัดเก็บค่าใช้น้ำชลประทาน การจัดเก็บค่าใช้น้ำบาดาล แต่การจัดเก็บค่าใช้น้ำนอกเขตชลประทานถือเป็นมิติใหม่ที่ยังไม่เคยเกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม เจตนารมณ์ของการบังคับใช้พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4 ว่าด้วยการจัดสรรและการใช้ทรัพยากรน้ำ คือ การจัดเก็บค่าใช้น้ำถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารทรัพยากรน้ำ กล่าวคือ ในอดีตมุมมองต่อทรัพยากรน้ำถูกมองว่าเป็นทรัพยากรที่มีอยู่อย่างไม่จำกัด แต่ความเป็นจริงความต้องการใช้น้ำกลับเพิ่มมากกว่าปริมาณของทรัพยากรน้ำ และเชื่อว่าเมื่อสิ่งใดมีมูลค่าจะทำให้เกิดการใช้อย่างมีการคำนึงถึง ดังนั้นการที่กฎหมายกำหนดให้มีการจัดเก็บค่าใช้ก็จะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เกิดการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยกำหนดให้การใช้น้ำประเภทที่ 1 แม้จะไม่ถูกเรียกเก็บค่าใช้น้ำแต่จะต้องจัดเก็บข้อมูลส่งให้กับทางสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ส่วนการใช้น้ำประเภทที่ 2 และประเภทที่ 3 ผู้ขอใบอนุญาตจะต้องจัดทำแผนกรบริหารจัดการน้ำเพื่อสะท้อนความต้องการใช้น้ำซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาแหล่งน้ำ หรือการบริหารแหล่งน้ำที่อยู่เพื่อให้สอดคล้องกับสมดุลความต้องการใช้

นายณัฐพงษ์ ณ พัทลุง นิติกรชำนาญการพิเศษ รักษาราชการแทนผู้อำนวยการกลุ่มนิติการ กรมทรัพยากรน้ำ

สำหรับกรมชลประทาน และกรมทรัพยากรน้ำบาดาล หากไม่มีการประกาศใช้ พ.ร.บ.ทรัพยากรน้ำ จะยังคงดำเนินการจัดเก็บค่าใช้น้ำได้ตามที่กฎหมายของแต่ละกรมกำหนด ขณะที่กรมทรัพยากรน้ำไม่เคยมีกฎหมายกำหนดจนกระทั่งมี พ.ร.บ.ทรัพยากรน้ำ ที่กำหนดให้กรมทรัพยากรน้ำเป็นผู้ออกใบอนุญาตการใช้น้ำแก่ผู้ขอใช้น้ำประเภทที่ 2 และประเภทที่ 3 ซึ่งอยู่นอกเขตชลประทาน ความท้าทายที่ปรากฏ ได้แก่ แนวทางการปฏิบัติ การดำเนินการจัดเก็บค่าใช้น้ำ การคิดโครงสร้างอัตราค่าใช้ ระบบการขออนุญาต ตลอดจนการกำหนดพื้นที่นอกเขตชลประทานที่ชัดเจน

ความท้าทายด้านระบบการขออนุญาต ผู้ขออนุญาตใช้น้ำ ได้แก่ ผู้ใช้น้ำประเภทที่ 2 และประเภทที่ 3 ซึ่งต้องพิจารณาจำนวนผู้เข้าสู่ระบบ การกำหนดบทลงโทษซึ่งกฎหมายกำหนดว่าหากไม่ได้ขอรับอนุญาตการใช้น้ำจะมีความผิดทางอาญา นำมาซึ่งปัญหาของการบังคับใช้ใครจะเป็นผู้ควบคุมหรือติดตาม ควรจะเป็นท้องถิ่นหรือไม่ หรือควรดำเนินการอย่างไรให้ครอบคลุม ตลอดจนการพักใช้ใบอนุญาต ถือเป็นความท้าทายของผู้ปฏิบัติ อย่างไรก็ตามกรมทรัพยากรน้ำมีการปรับเปลี่ยนกฎกรทรวงอำนาจหน้าที่เพื่อรองรับภารกิจดังกล่าว ตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรฝ่ายอนุญาตใช้น้ำ และแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน

การเตรียมความพร้อมของผู้ขออนุญาตใช้น้ำ ทางกรมทรัพยากรน้ำมีความพยายามเร่งรัดในการประกาศใช้กฎกระทรวงและมีการเตรียมความพร้อม เพื่อให้ผู้ยื่นขอรับใบอนุญาตสามารถศึกษาและจัดเตรียมแผนการจัดการน้ำที่ต้องยื่นต่อเจ้าหน้าที่ในการพิจารณาออกใบอนุญาต

นายธันยพัฒน์ มั่นณิชนันทน์ รองเลขาธิการสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

ปัจจุบันมี พ.ร.บ. ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำของกรมชลประทาน และกรมทรัพยากรน้ำบาดาล การขออนุญาตจัดเก็บค่าใช้น้ำมีเรื่องของกองทุน ขณะที่กรมทรัพยากรน้ำไม่มีกองทุนซึ่งถือเป็นความท้าทายของกรมทรัพยากรน้ำอย่างหนึ่ง ประเด็นเรื่องการบังคับใช้เชิงพื้นที่หรือความชัดเจนของพื้นที่นอกเขตชลประทานและเขตชลประทาน อีกทั้งเขตความรับผิดชอบของกรมชลประทานที่สามารถขยายอาณาเขตได้ ส่วนพื้นที่นอกเขตชลประทานของกรมทรัพยากรน้ำไม่สามารถขยายได้และอาจกลายเป็นพื้นที่เขตชลประทานได้ ปัจจุบันแม่น้ำสายหลักถูกประกาศเป็นพื้นที่ชลประทานเกือบทั้งหมด ฉะนั้นหากมีการประกาศเก็บค่าใช้น้ำจะมีพื้นที่เท่าใดที่ทางกรมทรัพยากรน้ำสามารถเรียกเก็บได้ ด้านราคาค่าใช้น้ำ จากการนำเสนอปลการศึกษาจะพบว่าอัตราค่าใช้น้ำของกรมทรัพยากรน้ำจะมีราคาที่ต่ำกว่ากรมชลประทาน เป็นความท้าทายที่ทั้งสองกรมต้องพิจารณาว่าอัตราค่าใช้น้ำควรเป็นอย่างไร ทางกรมชลปะทานจะเปลี่ยนแปลงราคาหรือไม่ หรืออัตราค่าน้ำควรมีความแตกต่างกัน

และแม้ว่าเจตนารมณ์ของการจัดเก็บค่าใช้น้ำเพื่อให้เกิดการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำของประเภทสองและสาม แต่การใช้น้ำส่วนใหญ่ 80% ยังคงไม่มีประสิทธิภาพในการใช้น้ำ ถือเป็นโจทย์สำคัญของกรมทรัพยากรน้ำ หรือสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการใช้มาตรการอื่นนอกจากการจัดเก็บค่าใช้น้ำ หรือมาตรการสนับสนุนอื่นๆ หรือการชดเชยใดๆ ที่จะช่วยให้เกิดการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ความท้าทายด้านการขอใบอนุญาต เมื่อผู้ขอใช้น้ำทุกคนเข้าสู่ระบบหากมีปริมาณการขออนุญาตจำนวนมากต้องใช้ระยะเวลาเท่าใดในการได้รับใบอนุญาต การขออนุญาตทำอย่างไรให้รวดเร็วขึ้นและมีกรอบที่ชัดเจน อีกทั้งต้องพิจารณาความถูกต้องของข้อมูลการคิดค่าน้ำเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้ที่ต้องจ่ายค่าน้ำ ราคาน้ำที่มีความโปร่งใสและเป็นธรรมหรือไม่

นายปกิต ภาคธรรม ผู้ช่วยผู้ว่าการ (วิชาการ) การประปาส่วนภูมิภาค

การประปาส่วนภูมิภาคมีพันธกิจในการจัดหาน้ำประปาที่ได้มาตรฐานและสะอาด โดยอาศัยแหล่งดิบจากในเขตชลประทาน นอกชลประทาน และน้ำบาดาลทั้ง 3 ส่วนประกอบกัน อย่างไรตามทางการประปาสนับสนุนและเห็นสมควรที่จะจัดเก็บค่าน้ำ ซึ่งปัจจุบันทางการประปาเสียค่าน้ำดิบให้แก่กรมชลอยู่แล้ว ความท้าทายที่ควรคำนึงถึงคือ การพิจรณาความเหมาะสมด้านการลดหย่อน ปัจจุบันต้นทุนการผลิตน้ำประปาส่วนหนึ่งคือน้ำดิบ และส่วนอื่นคือค่าไฟฟ้า ค่าสารเคมีในการทำให้น้ำสะอาด และอีกส่วนคือต้นทุนในการวางท่อเพื่อส่งถึงประชาชน ที่ผ่านมาราคาค่าไฟสูงขึ้นส่งผลกระทบให้ต้นทุนสูงขึ้นเกือบ 10% แม้เคยมีการขอปรับโครงสร้างค่าน้ำที่ถูกใช้มานานกว่า 10 ปี แต่ถูกรัฐบาลปฏิเสธ ขณะที่ต้นทุนส่วนอื่นๆ มีการเรียกเก็บและอัตราที่เพิ่มขึ้น เช่น กรมชลประทานเก็บค่าน้ำดิบ ค่าใช้จ่ายด้านพื้นที่ในการวางท่อของกรมทางหลวง จึงอยากให้พิจารณาเรื่องความเป็นธรรม หรือการมีส่วนลดหย่อนให้กับกิจการสาธารณูปโภค

เรื่องการปฏิบัติคือการขออนุญาตใช้น้ำ ปัจจุบันแหล่งน้ำธรรมชาติที่อยู่นอกเขตชลประทานที่ประปาใช้เป็นจุดสูบตอนนี้มีจำนวนกว่า 200 แห่ง ซึ่งถ้าเกิดการขออนุญาตมีความล่าช้า ส่งผลให้เกิดปัญหาไม่สามารถสูบขึ้นมาผลิตน้ำประปาได้ จึงอยากให้มีความพร้อมมากที่สุดในการให้บริการหรืออนุญาตได้อย่างรวดเร็ว เพื่อสามารถสูบน้ำได้อย่างต่อเนื่องและไม่กระทบต่อประชาชน

ผศ.ดร. สิตางศุ์ พิลัยหล้า ผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการลุ่มน้ำท่าจีน

เจตนารมณ์ของการร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำที่มีการจัดเก็บค่าใช้น้ำ เพื่อสร้างความตระหนักในการใช้น้ำอย่างรู้คุณค่าและเพื่อให้เกิดความเท่าเทียม โดยก่อนหน้านี้มีแนวคิดให้เกษตรกรงดปลูกข้าวนาปรังเพราะน้ำไม่พอใช้จึงต้องสงวนไว้สำหรับอุปโภคบริโภค และเพื่อรักษาระบบนิเวศน์ ซึ่งการอุปโภคบริโภคที่สำคัญ 3 จังหวัดที่ดูแลโดยการประปานครหลวงได้แก่ กทม. สมุทรปราการ และนนทบุรี จะต้องได้น้ำอย่างแน่นอนและต้องดำเนินการไล่น้ำเค็มด้วย ขณะที่ชาวนาภาคกลางต้องงดปลูกข้าวเพื่อนำน้ำมาใช้ในผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งน้ำผลิตของการประปานครหลวง จึงเกิดเป็นการเสียสละฉะนั้นจึงมีแนวคิดว่าหากการจัดเก็บค่าใช้น้ำมีรูปแบบของกองทุน จะสามารถนำเงินส่วนนี้ไปชดเชยแก่ชาวนา หรือแม้แต่การชดเชยในกรณีน้ำท่วม โดยไม่พึ่งพางบประมาณของภาครัฐ

ความท้าทายด้านการออกใบอนุญาต การขออนุญาตจะต้องขอความคิดเห็นจากคณะกรรมาการลุ่มน้ำซึ่งเป็นตัวแทนจากหลายภาคส่วนทั้งภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตร และส่วนใหญ่คือภาครัฐที่ไม่มีความเชี่ยวชาญในการคิดเรื่องสมดุลน้ำ ดังนั้นการคิดสมดุลน้ำจะต้องเป็นหน้าที่ของกรมทรัพยากรน้ำหรือ สทนช. อีกทั้งสถาณการณ์ Climate Change ที่มีความเปลี่ยนแปลงส่งผลให้ไม่สามารถนำมาคิดสมดุลน้ำได้ กล่าวคือ การที่ผู้ใช้น้ำรายใหม่เข้ามาในลุ่มน้ำแล้วหน่วยงานคิดสมดุลน้ำ จากนั้นแจ้งมาที่คณะกรรมการลุ่มน้ำซึ่งไม่ได้มีความเชี่ยวชาญด้านสมดุลน้ำก็จะอนุญาตใช้น้ำตามคำแนะนำของหน่วยงาน เมื่อให้อนุญาตใช้น้ำแล้วไม่ได้หมายความว่าน้ำจะเพียงพอและไม่มีการการันตีว่าจะมีน้ำใช้อย่างเพียงพอ เป็นเพียงการอนุญาตใช้น้ำเป็นไปตามค่าเฉลี่ย ขณะที่ปัจจัยด้าน Climate Change ไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าปริมาณน้ำจะขาดแคลนหรือไม่ หรือรุนแรงขนาดไหน แต่สำหรับผู้ใช้น้ำประเภทสองและสามที่ต้องจ่ายค่าใช้น้ำย่อมคาดหวังว่าหน้าแล้งจะต้องไม่ขาดน้ำและน้ำจะต้องมีคุณภาพ ดังนั้นจึงเป็นความท้าทายของภาครัฐที่จะรับรองแก่ผู้จ่ายค่าใช้น้ำได้ว่าจะไม่เกิดปัญหาขึ้น

ความท้าทายถัดมา การผันน้ำข้ามลุ่มหากมีการขาดแคลนน้ำจะสามารถยืมจากลุ่มน้ำอื่นได้หรือไม่ หรือทุกลุ่มน้ำขาดแคลนน้ำเช่นกัน และต้องตอบคำถามนักลงทุนให้ได้โดยเฉพาะภาคตะวันออกที่มีความพยายามดึงดูดนักลงทุนจนอาจทำให้ไม่มีประกาศมาตรการประหยัดน้ำที่จริงจังสำหรับพื้นที่ EEC อีกทั้งพื้นที่ภาคตะวันออกมีการลงทุนในเรื่องการสร้างท่อเพื่อผันน้ำจาก 3 อ่าง อาจมีการดึงน้ำจากป่าสักอ่าวไทยข้ามาภาคตะวันออก ซึ่งเป็นต้นทุนที่ต้องทบทวนในอนาคต อีกทั้งข้อขัดแย้งระหว่างผู้ใช้น้ำอุตสาหกรรมกับเกษตร ในฉะเชิงเทราเป็นพื้นที่เกษตรส่วนใหญ่เมื่อเกิดการผันน้ำก็จะกระทบไปทั้งลุ่มน้ำ

ด้านกองทุน กองทุนจะเข้าคลังทั้งหมดหรือไม่ เช่น การเก็บค่าขึ้นเกาะพีพีจะนำส่งเงินเข้าคลัง จากนั้นค่อยแบ่งเงินกลับมาปรับปรุงหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในเกาะ ลักษณะเดียวกันการจัดเก็บค่าใช่น้ำจะถูกส่งเข้าคลังทั้งหมดหรือไม่หรือถูกส่งไปที่ลุ่มน้ำเพื่อปฏิบัติภารกิจของกรรมการลุ่มน้ำ

- **คำถาม : หลังจากที่มีการจัดเก็บค่าใช้น้ำแน่นอนว่าจะยังคงมีผู้มียังไม่พร้อม หรืออาจจะเปราะบางอยู่ สุดท้ายแล้วจะต้องมองนโยบายลดหย่อนการยกเว้นเพื่อไม่ทำให้เกิดการฝืดในการพัฒนา ซึ่งแต่ละท่านมองว่าเป็นกลไกการบริหารจัดการที่ดีหรือไม่ และควรจะไปในทิศทางไหน และในเรื่องของกองทุนควรจะไปในมาตรการไหนจึงจะเหมาะสม**

นายศิริวัฒนา ตอวิวัฒน์ ผู้อำนวยการกองกฎหมาย สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

การลดหย่อนและยกเว้นเป็นไปตามมาตรา 48 มาตรา 49 กำหนด ส่วนกองทุนถูกนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำ ประกอบกับในปีนี้ตัวกฎหมายว่าด้วยทรัพยากรน้ำก็จะมีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายตามที่กำหนด ดังนั้นส่วนของกองทุนอาจถูกหยิบยกขึ้นมาพูดถึง และนำไปสู่การปรับปรุงกฎหมายทรัพยากรน้ำในอนาคตได้

นายณัฐพงษ์ ณ พัทลุง นิติกรชำนาญการพิเศษ รักษาราชการแทนผู้อำนวยการกลุ่มนิติการ กรมทรัพยากรน้ำ

ในเชิงกฎหมายอะไรที่กระทบต่อประชาชน เช่น ไฟฟ้าที่เข้าข่ายเป็นผู้ใช้น้ำประเภทสอง และส่งผลให้ประชาชนต้องแบกรับภาระเพิ่มขึ้น ก็ควรกำหนดเป็นข้อลดหย่อนหรือยกเว้นได้ในกรณีที่เข้ากฎหมายเกณฑ์ กองทุนเกี่ยวข้องกับกฎหมายการเงินการคลังแต่เล็งเห็นถึงความจำเป็นที่ต้องมีกองทุน และอาจจะต้องมีกองทุนแต่ละลุ่มน้ำเพื่อชดเชยความเสียหายให้แก่เกษตรกรผู้เสียหาย หรือว่าผู้ที่เสียหายจากนโยบายของรัฐ

อีกความท้าทายหนึ่ง คือ ความทับซ้อนกันของ การเพาะปลูกของประเภทที่หนึ่ง กับการเพาะปลูกของประเภทที่สอง ซึ่งเป็นเกษตรกรและเพาะปลูกปริมาณแอคแอลขนาดใหญ่

นายธันยพัฒน์ มั่นณิชนันทน์ รองเลขาธิการสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

การเกิดการขัดแย้งได้ เพราะว่ากฎหมายที่ออกก็ยังมีหลายตัวที่ายังเห็นไม่ตรงกัน เช่น ประเภทการเก็บค่าใช้น้ำ ภาคอุตสาหกรรมมองว่าประเภทสองและสามควรเก็บเท่ากัน แต่ไปเพิ่มมาตรการวิธีการที่ลดผลกระทบในพื้นที่ทำแบบนี้จะได้ตรงๆ ถ้ายังไม่มีกองทุนเงินส่วนใหญ่ก็เข้าส่วนกลาง พื้นที่ไม่ได้รับประโยชน์ ซึ่งเห็นแย้งและถือเป็นความท้าทายหนึ่งคือภาคต่างๆ ที่เป็นผู้จ่ายเห็นแย้งก็อาจจะไม่เต็มใจจ่าย

การลดหย่อน ถ้าเป็นมาตรการที่ดีก็จะเร่งประสิทธิภาพ แต่ถ้าเป็นมาตรการที่ใครจะทำก็ได้ ไม่ทำย่อมไม่ได้เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพ มองว่าเรื่องประสิทธิภาพเนี่ยมันควรจะต้องมีเรื่องของการลดหย่อนผมยกตัวอย่างเช่นอาจจะเก็บไว้แค่ไหนถ้าเกิดขึ้นลดประสิทธิภาพได้ 5% ลดหย่อนเท่าไหร่ 10% ลดหย่อนเท่าไหร่ถ้าเกิดคุณลดหย่อนได้ ถ้าลดหย่อนได้ 20-30% ก็อาจจะยกเว้นเลยก็ได้ ถ้ากระตุ้นให้มีมาตรการลดหย่อนที่มันเพื่อประสิทธิภาพได้ย่อมได้ต้นนับได้ต้นทุนน้ำเพิ่ม การลงทุนเรื่องการสร้างเขื่อนเก็บมันก็ลดลงไปด้วยอันนี้ว่าสำคัญ และควรกระตุ้น

อีกประเด็นหนึ่งของการลดหย่อนที่อาจจะไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอคือ การสร้างบ่อเก็บน้ำในโรงงานในฤดูน้ำเยอะ ถ้าทุกคนมีบ่อเก็บน้ำและกักเก็บน้ำจะทำให้ต้นทุนน้ำของประเทศเพิ่มขึ้น ถ้ายังมีการเก็บค่าใช้น้ำ ผู้ใช้น้ำก็จะไม่อยากกักเก็บน้ำเข้าบ่อ เพราะว่าฤดูกาลนั้นมีน้ำใช้ ฉะนั้นถ้าใช้ตามปริมาณที่ควรใช้ ไม่ต้องกักเก็บน้ำเพิ่ม เพราะหากเก็บน้ำเพิ่มก็เสียเงินเพิ่ม ขณะเดียวกันปริมาณน้ำที่กักเก็บไว้ก็ระเหยไปด้วย

กองทุน ต้องมองความชัดเจนของวัตถุประสงค์ 2 องค์ประกอบ จะเป็นภาครัฐทั้งหมดหรือเป็นเอกชน ความคล่องตัวก็ต่างกัน และเห็นด้วยว่าวัตถุประสงค์ของกองทุนจะต้องมีเรื่องของการฟื้นฟูภาวะฉุกเฉิน และต้องใช้เงินของกองทุนเรื่องของสนับสนุนคณะกรรมการลุ่มน้ำเพื่อแก้ปัญหาสำคัญในลุ่มน้ำนั้นๆ ในเชิงกฎหมายทำไม่ได้ ก็ควร แก้กฎหมายให้ทำได้ เพราะว่าเงินกองทุนจะเป็นอีกตัวที่แก้ปัญหาในลุ่มน้ำได้ อีกทั้งคือ ยกระดับการบริหารจัดการในภาคชุมชนต่างๆ สนับสนุนองค์กรผู้ใช้น้ำโดยเฉพาะเรื่องเครื่องมือในการบริหารจัดการน้ำโดยบริหารเชิงพื้นที่อันนี้ต้องเข้าไปสนับสนุน

นายปกิต ภาคธรรม ผู้ช่วยผู้ว่าการ (วิชาการ) การประปาส่วนภูมิภาค

การประปาเห็นความสำคัญกับการลดหย่อนและการยกเว้น เมื่อเก็บค่าน้ำจากประชาชนเป็นรายได้ และมีต้นทุนที่เพิ่มขึ้น ทำให้กำไรลดลง อีกทั้งการประปานำผลกำไรที่ได้ไปใช้ขยายการประปา ปัจจุบันที่บอกว่าการประปาดูแลดูแลพื้นที่นอกเขตการประปานครหลวงคือ 74 จังหวัดที่เหลือ แท้จริงแล้วเพราะคุมพื้นที่แค่ประมาณ 30% 40% ส่วนที่เหลือเป็นขององค์การส่วนท้องถิ่นหรือประปาหมู่บ้านซึ่งการประปาเข้าไปไม่ถึง ทั้งนี้จะมีหน่วยงานมาขอร้องให้การประปาเข้าไปดำเนินการไปรับโอนกิจการเข้ามา เนื่องจากพบปัญหาเรื่องคุณภาพน้ำหรือปริมาณน้ำไม่เพียงพอ ซึ่งการประปาต้องอาศัยรายได้ที่จัดเก็บจากประชาชนมาขยายกิจการเพื่อบริการน้ำประปาให้ทั่วถึง

ส่วนอื่นๆ รายได้ที่จะไปทำก็คือ ตามนโยบายของรัฐบาล อย่างเช่น โครงการ EEC ซึ่งเป็นโครงการสำคัญของรัฐบาลก็จะเอาเงินทุนไปดำเนินการเอง โครงการพวกนี้ซึ่งเป็นโครงการขนาดใหญ่ ดังนั้นก็มีลงทุนสูง อีกส่วนคือการบริหารจัดการในหน้าแล้ง มีต้นทุนที่จะต้องบริหารด้วยตัวเองก่อน เช่น อาจจะสูบทอยจากแหล่งน้ำอื่นมาเสริม หรือว่าลดกำลังการผลิต ซึ่งก็จะทำให้ประชาชนร้องเรียนว่าน้ำไม่เพียงพอ ในส่วนนี้ก็ต้องใช้เงินรายได้ในการบริหารจัดการ

เงินที่นำไปจัดตั้งกองทุน ประปาอยากให้มีน้ำเพียงพอ หมายถึงนำการบริหารจัดการหน้าแล้ง ให้สนับสนุนนำกองทุนมาบริหารจัดการให้มีน้ำเพียงพอในหน้าแล้งเพื่อให้ประปาได้ผลิตน้ำให้ประชาชนได้เพียงพอตลอด

ผศ.ดร. สิตางศุ์ พิลัยหล้า ผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการลุ่มน้ำท่าจีน

เมื่อมีกฎระเบียบการเก็บค่าน้ำออกมาแล้วแน่นอนว่าไม่อยากจะเป็นการเพิ่มภาระให้ภาคประชาชนมาก เพราะฉะนั้นการเก็บค่าน้ำมันก็จะอยู่ด้วยอัตราที่พอจะสร้างความตระหนักแต่ไม่เป็นภาระ เห็นด้วยว่าเราต้องคำนึงถึงผู้เปราะบางว่ามีใครที่จะได้รับผลกระทบจากตรงนี้บ้างแล้วก็ลดหย่อนให้หรือว่ายกเว้นให้ซึ่ง ตามที่มีการศึกษามาเนี่ยก็มีทั้งกรณีทีคือแบ่งเป็นขั้นบันไดอยู่แล้วเพราะถ้าใช้น้ำตามอัตราปริมาณปกติเนี่ยก็คือขั้นต่ำไม่ต้องจ่ายที่มีการยกเว้นให้ แต่ถ้าหากว่าบวกเพิ่มขึ้นมาก็ต้องมีการจ่ายค่าน้ำ ซึ่งเห็นด้วยเพียงแต่ว่า ความกังวลเรื่องที่มาในการคิดปริมาณน้ำ อย่างที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าผู้ที่มีฐานะยากจนก็จะมีการใช้น้ำน้อยมากกว่าผู้ที่มีฐานะมากกว่า การคิดค่าน้ำ การคิดปริมาณการใช้น้ำเฉลี่ยก็ไม่แน่ใจว่าเราคิดอยู่บนฐานของอะไรเอาตัวเลขของอะไรมาคิด หรือในความเป็นจริงน่าจะต้องไปประเมินถึงรายรับต่อครัวเรือด้วยหรือได้หรือไม่ หรือค่าใช้น้ำที่จ่ายไปแล้วจะกลับมาฟื้นฟูลุ่มน้ำหรืออนุรักป่าต้นน้ำหรือ ข้อกังวลในหลักเกณฑ์ตรงนี้หากมีการสื่อสารที่ชัดเจนจะลดการลับลอบใช้น้ำได้ และหากในท้ายที่สุดแล้วการประกาศใช้น้ำ ทำให้เกิดความเข้าใจว่าไม่ใช่ระเบียบที่ทุกคนจะยินยอมพร้อมใจก็จะนำมาซึ่งการลักลอบใช้น้ำ เพราะฉะนั้นหลักเกณฑ์เหล่านี้ผู้ศึกษาต้องแน่ใจก่อนและอาจจะไม่สามารถอ้างอิงแค่หลักการทางเศรษฐศาสตร์เท่านั้น แต่ะต้องพิจารณารวมถึงหลักการเรื่องการจัดสรรทรัพยากร ตลอดจนงบประมาณที่เกี่ยวข้องเพราะเป็นประเด็นที่อ่อนไหวและมีความซับซ้อน

ด้านกองทุนจะต้องชัดเจนในวัตถุประสงค์ว่าการเก็บค่าใช้น้ำนั้น เป็นไปเพื่ออะไร และจะนำไปใช้เพื่ออะไร เช่น ที่ผ่านมากรมชลประทานมีการจัดเก็บค่าใช้น้ำและการประปาส่วนภูมิภาค และการประปานครหลวง ดำเนินการจ่ายค่าใช้น้ำมาตลอด แต่ไม่มีผู้ใดทราบได้ว่าเงินจำนวนนั้นถูกนำไปใช้เพื่ออะไรบ้าง หรือถูกนำมาใช้บำรุงรักษาการในเขตชลประทานมากน้อยเท่าใด นอกจากนี้กองทุนยังมีความคลุมเครือควรมีความชัดเจนก่อนเกี่ยวกับการจัดสรร เช่น รายได้ส่วนหนึ่งจะเก็บเข้าคลัง และส่วนหนึ่งควรจะใช้เพื่อการบริหารลุ่มน้ำของคณะกรรมการลุ่มน้ำหรือไม่ และหากต้องการให้ท้องถิ่นมาความเข้มแข็งเกิดการขุดบ่อ ขุดสระ เพื่อกักเก็บน้ำ หรือการปรับปรุงระบบประปาในท้องถิ่นกรณีเหล่านี้จะสนับสนุนอย่างไรได้บ้าง

5. การรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ประเด็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการใช้น้ำ

ประเด็นด้านประสิทธิภาพการใช้น้ำได้มีการรับฟังความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการลดหย่อนแต่ยังไม่ปรากฏเนื่องจากประสิทธิภาพการใช้น้ำไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้ทันทีจนกว่าจะสามารถพิสูจน์ได้ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการพิสูจน์จึงจะมีการนำข้อเสนอนี้มาใช้ในการลดหย่อน ยกตัวอย่างกรณีของน้ำทะเลสามารถมีการประกาศยกเว้นได้ทันที ส่วนกรณีของภาครัฐหรือภาคเอกชนที่ดำเนินกิจการสาธารณะประโยชน์ เช่น โรงพยาบาล สถานศึกษา ฯลฯ เป็นกรณีการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำที่อาจจะไม่สามารถดำเนินการได้ทันที อาจจะต้องมีช่วงระยะเวลาของการพิสูจน์ว่าสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำได้อย่างไร มีแนวคิดอย่างไรและมีเกณฑ์การประเมินผลอย่างไร

ประเด็นเรื่องปริมาณน้ำ

ประเด็นเรื่องปริมาณน้ำ (Q1 – Q3) จะต้องอ้างอิงจากปริมาณน้ำที่ปรากฏจากรายงานของสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติซึ่งเป็นการเฉลี่ยจากระยะเวลาหลายปีซึ่งหากมีความชัดเจนในด้านของปริมาณน้ำในแต่ละลุ่มน้ำจะสามารถใช้ข้อมูลดังกล่าวในการคำนวณต้นทุนและสามารถปรับเปลี่ยนได้

ประเด็นเกี่ยวกับการคำนวนต้นทุนและโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ

การคิดในเชิงลุ่มน้ำใหญ่ เช่น ลุ่มน้ำเจ้าพระยาทั้งหมดสามารถทำได้และมีความพยายามที่จะทำแต่เหตุผลที่สรุปข้อมูลได้มาจากงบประมาณการก่อสร้างที่มีการระบุตำแหน่งของลุ่มน้ำและมีการระบุพิกัดอย่างชัดเจนจึงพิจารณาจากกรณีของการประเมินระดับลุ่มน้ำ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลปริมาณน้ำในแต่ละลุ่มน้ำมีที่มีการตัดทอนจากแม่น้ำเจ้าพระยาแล้วดังนั้นงบประมาณจะเข้าสู่ลุ่มน้ำท่าจีนและลุ่มน้ำแม่กลองมากกว่าลุ่มน้ำอื่นโดยใช้ข้อมูลจากงบประมาณที่ลงทุนในแต่ละลุ่มน้ำซึ่งบางลุ่มน้ำอาจมีการลงทุนน้อยเนื่องจากปริมาณน้ำเพียงพอต่อความต้องการใช้น้ำ ดังนั้นต้นทุนนี้สะท้อนเพียงงบประมาณที่ลงทุนในแต่ละลุ่มน้ำแต่ไม่ได้สะท้อนถึงประโยชน์ที่พึงได้จากลำน้ำเป็นหนึ่งในข้อจำกัดของการคำนึงถึงต้นทุนการบริหารน้ำโดยต้นทุนและปริมาณน้ำแต่ละลุ่มน้ำจะต้องนำหารกันโดยใช้ของค่าเฉลี่ยในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ เช่น 10 ปี 20 ปี หรือ 30 ปี เป็นต้น

การศึกษานี้มีการคำนวณในระดับลุ่มน้ำ หรือป่าของแต่ละลุ่มน้ำซึ่งในลุ่มน้ำที่ไม่มีป่าจะไม่มีต้นทุนการอนุลักษ์แหล่งน้ำ แต่เนื่องจากเป็นการดำเนินการครั้งแรกหากดำเนินการในเชิงลุ่มน้ำใหญ่ครอบคลุมทั้งประเทศแต่ต้นทุนอนุรักษ์ป่ามาจาก 12 ลุ่มน้ำแต่นำมากระจายไปทั้งประเทศ อีกทั้งพื้นที่ป่าต้นน้ำส่วนใหญ่ยังเป็นป่าทางภาคเหนือเป็นหลักและภาคตะวันออกเฉียงเหนือบางส่วน การเก็บค่าน้ำจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อใช้เป็นต้นทุนในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำทางภาคเหนืออาจจะไม่เกิดความยุติธรรมดังนั้นหากมีโครงสร้างที่สามารถกำหนดตามภูมิภาคจะสามารถใช้ได้โดยแยกเป็นภูมิภาคหรือลุ่มน้ำ เช่น ปิง วัง ยม น่าน แม่น้ำโขงเหนือ เป็นต้น แต่จะไม่สามารถระบุได้อย่างละเอียด เช่น การนำเงินจากลุ่มน้ำปิงมาจ่ายค่าอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำให้กับแม่น้ำโขงเหนืออาจจะไม่สามารถทำได้ ควรมองในระดับภูมิภาคเพื่อให้ได้รับประโยชน์ร่วมกัน ไม่ควรแบ่งผลประโยชน์ข้ามภูมิภาค ดังนั้นควรจะเก็บข้อมูลระดับลุ่มน้ำให้ชัดเจนก่อนแล้วแบ่งสัดส่วนไปในแต่ละลุ่มน้ำตามต้นทุนที่คำนวณได้และนำมาหาค่าเฉลี่ยอีกครั้ง

กรอบของการดูแลลำน้ำธรรมชาติผู้ที่ดูแลลงทุนหรือบำรุงรักษา ไม่ใช่กรมทรัพยากรน้ำเพียงหน่วยงานเดียวแต่มีงบประมาณจากหน่วยงานอื่นด้วยเช่นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้างริมตลิ่งการป้องกันตลิ่งพังการดูแลลำน้ำการขยายลำน้ำจะเป็นงบประมาณของหน่วยงานอื่นซึ่งจะยึดตามแผนบูรณาการ ดังนั้นอาจจะมีงบประมาณส่วนอื่นแฝงอยู่ด้วยก็ได้ซึ่งอาจจะไม่อยู่ในแผนบูรณาการจะต้องทำการทบทวนอีกครั้งในระยะเวลาห้าปีข้างหน้าซึ่งอาจจะต้องมีการปรับและตัวเลขอาจจะเพิ่มขึ้นหากมีสามารถคำนวณได้ครบ

ประเด็นสมดุลน้ำ

ปริมาณน้ำต้องมีการพยากรณ์ล่วงหน้าและการอนุญาตให้ใช้น้ำเป็นดำเนินการล่วงหน้าแต่สมดุลน้ำเกิดขึ้นตามความเป็นจริง ดังนั้นจะต้องมีการปรับเปลี่ยนเช่นเดียวกัน ทั้งค่าน้ำและการให้ใบอนุญาตมีความสำคัญและจะต้องดำเนินการไปพร้อมกันโดยใบอนุญาตจะต้องดำเนินการก่อนส่วนค่าน้ำสามารถดำเนินการทีหลังได้

ประเด็นการลดหย่อนและการยกเว้น

กรณีการยกเว้นการเก็บค่าน้ำในช่วงฤดูฝนหรือในลุ่มน้ำบางแห่งที่ปล่อยน้ำลงทะเลโดยไม่ได้ใช้ประโยชน์ หากสามารถนำน้ำมาสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้ก็ควรจะพิจารณายกเว้นค่าน้ำ

ประเด็นเกี่ยวกับกฎหมาย

น้ำเป็นพลวัตมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาแต่กฎหมายมีการกำหนดแนวทางการประเมินผลสัมฤทธิ์ในทุก 5 ปี เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์และบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป ข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่ผู้เข้าร่วมประชุมเสนอเข้ามาจะเป็นส่วนหนึ่งในการนำไปประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายว่าด้วยทรัพยากรน้ำซึ่งอาจนำไปสู่การปรับปรุงกฎหมายทรัพยากรน้ำ และด้านความกังวลเกี่ยวกับคุณภาพน้ำในกฎหมายได้มีการกำหนดคุณภาพน้ำไว้อยู่ในส่วนของนโยบายและแผนแม่บท ส่วนกฎหมายหมวด 6 เป็นการขยายความเรื่องการดูแลคุณภาพต้นน้ำโดยกฎหมายให้เป็นหน้าที่และอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามมาตรา 73 ที่มีการกำหนดให้พื้นที่ต้นน้ำเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมโดยหากท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเห็นชอบจะมีการเสนอคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) เห็นชอบและประกาศเป็นเขตหรือคุ้มครองสิ่งแวดล้อม

ตามมาตรา 74 และ 75 เรื่องเกี่ยวกับพื้นที่กลางน้ำและปลายน้ำซึ่งเป็นความรับผิดชอบของท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในการดูแลทั้งสองพื้นที่ข้างต้นได้มีการกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) ได้มีการประกาศกฎกระทรวงในเรื่องของการใช้ประโยชน์พื้นที่ของลำน้ำและส่วนลำน้ำจะมีมาตรา 78 ที่ให้อำนาจแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) เพื่อกำหนดคุณภาพน้ำที่อยู่ในลำน้ำตามมาตรา 78 หมวด 6 ซึ่งเป็นเรื่องของการดูแลค่าน้ำ

ประเด็นเกี่ยวกับกองทุน

เนื่องจากด้านการฟื้นฟูต้นน้ำซึ่งมีแนวคิดในการให้ค่าลดหย่อนสำหรับกิจการในภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการใช้น้ำประเภทที่สองที่ดำเนินการเพื่อประโยชน์ของทรัพยากรน้ำ ยกตัวอย่างเช่น หากสมมติให้ต้นทุนค่าอนุรักษ์น้ำเป็น 5% อาจจะสามารถลดหย่อนได้หากมีการอนุรักษ์ต้นน้ำแล้วเนื่องจากต้นทุนการดำเนินการอาจจะมีค่าเท่ากับต้นทุนที่ได้รับการลดหย่อน ส่วนประเด็นคุณภาพน้ำอาจมีความยากเนื่องจากเป็นลำน้ำธรรมชาติซึ่งกองทุนอาจจะต้องมีประเด็นการชดเชยให้แก่เกษตรกรที่มีการลดน้ำและนำกลับมาให้ภาคประชาชนในด้านการอุปโภคบริโภคแต่ข้อจำกัดของกองทุน คือ การเรียกเก็บค่าใช้น้ำเฉพาะผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามเท่านั้นในขณะที่พื้นที่ชลประทานส่วนใหญ่เรียกเก็บจากผู้ใช้น้ำประเภทที่สองแต่ไม่ได้เรียกเก็บค่าใช้น้ำจากผู้ใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง หากสามารถควบรวมกองทุนทั้งหมดไว้ด้วยกันจะสามารถระบุได้ว่ากองทุนนี้มีเจตนาเพื่อการชดเชยอย่างแท้จริง (compensation) โดยเป็นกองทุนในรูปแบบที่เก็บเงินจากผู้ที่ได้รับประโยชน์และชดเชยให้กับผู้ที่เสียประโยชน์เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนหรือเพื่อเยียวยาทั้งผู้ใช้หรือเยียวยาผู้ที่มีสถานะด้อยกว่า อีกทั้งหากเก็บจากผู้ใช้น้ำทั้งหมดรวมถึงบางส่วนที่อยู่ใน gray area หรือภาคเกษตรรายใหญ่โดยอยู่บนพื้นฐานที่ให้ทุกคนจ่ายก่อนแล้วจึงนำมาลดหย่อนหรือยกเว้นภายหลังอาจจะทำความเข้าใจได้ง่ายกว่า ส่วนกรณีของการชดเชยหากไม่เก็บเงินกับภาคเกษตรจะต้องให้ภาคการเกษตรเสียสละให้ภาคการบริโภคโดยกองทุนนี้ส่วนใหญ่อยู่ในภาคของชลประทานดังนั้นเงินที่อาจจะเก็บเข้าสู่กองทุนอาจจะไม่มากต้องพิจารณาว่าจะสามารถชดเชยได้เพียงพอ

หรือไม่ หากเก็บจากภาคการเกษตรเพื่อมาชดเชยให้การประปาส่วนภูมิภาคหรือการประปานครหลวงซึ่งเป็นผู้ให้บริการแก่ประชาชน กรมชลประทานจะต้องเป็นผู้ชดเชยให้กับภาคการเกษตรเนื่องจากเก็บเงินจากการประปาส่วนภูมิภาคแล้ว กองทุนน้ำแทบจะไม่เกี่ยวข้องเพราะไม่ได้เรียกเก็บเงินกับผู้ที่อยู่ในเขตชลประทาน อาจจะเป็นหลักการที่ดีหากกองทุนนี้อยู่ในระดับภูมิภาค ในส่วนของคณะกรรมการน้ำต้องมีหลักการในการเชื่อมโยงกับสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เนื่องจากมีกฎระเบียบคณะกรรมการลุ่มน้ำที่อาจจะไม่มีหน้าที่ในส่วนของงบประมาณ หากมีหน้าที่ในส่วนนี้ก็ควรให้งบประมาณแก่คณะกรรมการลุ่มน้ำเพื่อจะได้มีงบประมาณในการสั่งการ การดูแลรวมไปถึงการศึกษาสมดุลน้ำของแต่ละลุ่มน้ำแต่เนื่องจากไม่มีงบประมาณในการศึกษาจึงให้หน่วยงานเป็นผู้เสนอข้อมูลเข้ามา เป็นต้น

ประเด็นเกี่ยวกับการกำหนดราคาค่าน้ำ

การกำหนดราคาค่าน้ำไม่ควรเป็นหน้าที่ของกรมทรัพยากรน้ำ กรมชลประทานหรือกรมทรัพยากรน้ำบาดาลแต่ควรจะต้องมีคณะกรรมการกำกับเช่นเดียวกับกรณีพลังงานเนื่องจากจะมี จะเหตุผลในการปรับอัตราขึ้นหรือลงได้ง่าย ยกตัวอย่างเช่น การประปาหากขึ้นอัตราเองจะถูกวิพากษ์วิจารณ์เนื่องจากไม่ใช่ผู้ประกวดราคาและและสามารถโยนให้คณะกรรมการกำกับเนื่องจากเป็นผู้ปรับอัตราและอัตราดังกล่าวจะสะท้อนความเป็นที่จริงและต้นทุนมีความเป็นธรรมและโปร่งใสได้ซึ่งจะเป็นผลดีกับทั้งการประปา กรมชลประทานและกรมทรัพยากรน้ำ โดยทุกประเภทน้ำทั้งน้ำประปาหรือน้ำดิบสามารถให้เป็นความรับผิดชอบของคณะกรรมการได้

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

- ปัจจัยกำหนดด้านความเป็นธรรมหากพิจารณาตามกรอบกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น UN Convention จะเป็นการคำนึงถึงความเป็นธรรมควบคู่กับความสมเหตุสมผล (equitable and reasonable) เป็นประเด็นที่ต้องนำมาพิจารณาร่วมกัน
- มาตรการกำหนดกลยุทธ์ความเสี่ยง โดยความเสี่ยงในบริบทที่เป็นไดนามิคและกลยุทธ์ที่เสนอเป็นการจัดการความเสี่ยงด้านการดำเนินการ การสร้างความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบและการประชาสัมพันธ์อาจไม่เพียงพอเนื่องจากขาดการพิจารณาประเด็นด้านข้อมูลต่าง ๆ เช่น การวัดปริมาณน้ำในระบบแหล่งน้ำที่เป็นแหล่งน้ำเปิดซึ่งแตกต่างจากแหล่งน้ำแบบปิดที่สามารถวัดจากท่อและมิเตอร์ได้ดังนั้นแหล่งน้ำเปิดจะสามารถใช้เครื่องมือใดในการวัดเพื่อให้ได้ข้อมูลปริมาณน้ำเข้าสู่ระบบผู้ใช้น้ำและสร้างความเชื่อมั่นว่าตัวเลขมีความถูกต้อง
- พื้นที่ทางทะเลซึ่งมีบริบทของการใช้น้ำจืดและมีอ่างเก็บน้ำหากมีแนวคิดที่ว่าทรัพยากรทางทะเลหรือน้ำทะเลมีการบริหารจัดการหรือมีการนำไปใช้ประโยชน์ เช่น การสูบน้ำเพื่อทำนากุ้งก็อาจจะต้องมีกระบวนการบริหารจัดการในการจ่ายค่าน้ำ
- ต้นทุนของลุ่มน้ำท่าจีนสูงเนื่องจากเป็นโครงสร้างที่รองรับน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาและแหล่งน้ำที่ไหลลงมาอีกทั้งยังใช้ในการบรรเทาน้ำท่วมฉะนั้นปริมาณน้ำในกรณีของแม่น้ำท่าจีนจะมีน้ำต้นทุนเพียงแค่ 2 ลุ่มน้ำย่อย เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ไม่ได้ใช้น้ำจากแม่น้ำท่าจีนแต่เป็นการใช้น้ำที่ไหลลงมาจากลุ่มน้ำเจ้าพระยาและน้ำจากแม่กลองต้นทุนโครงสร้างจึงไม่ใช่เพื่อลุ่มน้ำท่าจีนเท่านั้นแต่เป็นเพื่อผู้คนที่อยู่ในลุ่มน้ำเจ้าพระยากรุงเทพมหานครและอาจจะรวมถึงผู้คนในแม่กลองด้วยเช่นกัน

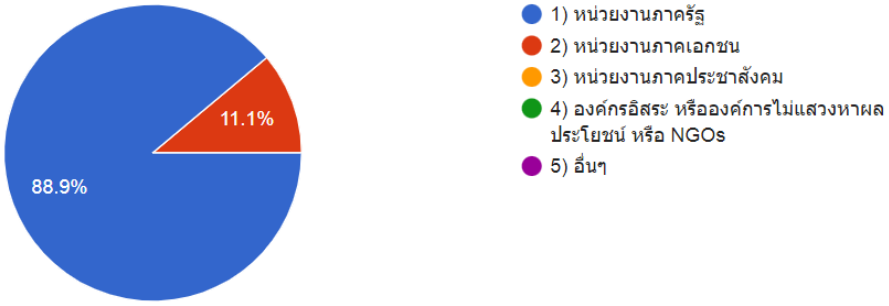
6. ความคิดเห็นต่อการนำเสนอผลการศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 หมวด 4

จากการประชุมปัจฉิมนิเทศโครงการ “ค่าใช้จ่ายในการศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4” เมื่อวันพุธที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2566 เวลา 08.30 - 13.00 น. ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น และระบบออนไลน์ MS team เพื่อนำเสนอร่างผลการศึกษาที่ประมวลมาจากแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ร่วมกับการอภิปรายกลุ่มและการประชุมรับฟังความคิดเห็นทั่วประเทศ ทั้งกับกลุ่มผู้ที่จะนำนโยบายไปปฏิบัติ กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลหน่วยงาน

หน่วยงานที่ตอบรับเข้าร่วมประชุมปัจฉิมนิเทศมีประมาณทั้งสิ้น 625 คน เป็นโดยเป็นการร่วมประชุม ณ โรงแรม จำนวน 155 คน และเข้าร่วมประชุมออนไลน์จำนวน 470 คน ทั้งนี้มีผู้ตอบแบบแสดงความคิดเห็นจำนวน 54 คน โดยมาจากหน่วยงานภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 89) และภาคเอกชนเพียงร้อยละ 11 ดังภาพที่ จ.5

ภาพที่ จ.5 หน่วยงาน

หน่วยงานภาครัฐประกอบด้วย

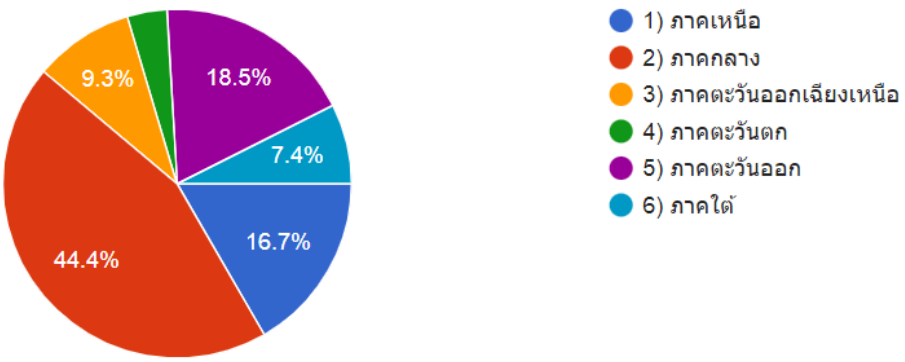
1) สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดสมุทรปราการ
2) องค์การบริหารส่วนจังหวัดฉะเชิงเทรา
3) เทศบาลตำบลเนินปอ
4) การประปาส่วนภูมิภาคเขต 1 (2)
5) การประปาส่วนภูมิภาคสาขาสตูล
6) การประปาส่วนภูมิภาคสาขาสุราษฎร์ธานี (ชั้นพิเศษ)
7) การประปาส่วนภูมิภาคสาขาสุโขทัย
8) กรมทรัพยากรน้ำ (4 คน)
9) สำนักทรัพยากรน้ำบาดาล เขต 3 (สระบุรี)
10) สำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 8
11) สำนักการระบายน้ำ กทม.
12) สำนักงานจัดการคุณภาพน้ำ สำนักงานการระบายน้ำ กรุงเทพมหานคร

13) สำนักงานทรัพยากรน้ำที่9 พิษณุโลก
14) สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 7 (2 คน)
15) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดหนองคาย
16) การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (2 คน)
17) การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เขื่อนสิริกิติ์
18) โรงไฟฟ้าวังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา
19) EEC (2 คน)
20) เทศบาลตำบลราชกรูด
21) กรมโรงงานอุตสาหกรรม
22) สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงใหม่
23) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสมุทรสาคร
24) กรมเจ้าท่า (2 คน)
25) สำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 4 (สุราษฎร์ธานี)
26) สนง.ทสจ.อุทัยธานี (2 คน)
27) สนง.ทสจ. ตราด
28) สนง.ทสจ.พะเยา
29) สนง.ทสจ.อุบลราชธานี
30) อบจ.ฉะเชิงเทรา
31) กรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
32) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
33) คณะวิทยาศาสตร์ พลังงานและสิ่งแวดล้อม
34) คณะเกษตรศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ มทร.ตะวันออก

หน่วยงานในภาคเอกชนจำนวน 4 คนมาจากบริษัทไทยรุ่งเรืองพลังงานจำกัดจำนวน 2 คน บจก.อีสเทิร์นไทยคอนซัลติ้ง 1992 และมีไม่ระบุหน่วยงานอีก 1 คน

โดยภูมิภาคที่ตั้งของหน่วยงานของผู้ตอบแบบสอบถามมาจากทุกภูมิภาค โดยส่วนใหญ่อยู่ในภากลางถึงร้อยละ 44 รองลงมาคือภาคตะวันออกร้อยละ 18.5 และภาคเหนือร้อยละ 16.7 ดังภาพที่ จ.6

ภาพที่ จ.6 ภูมิภาค

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นต่อข้อเสนอของผลการศึกษา

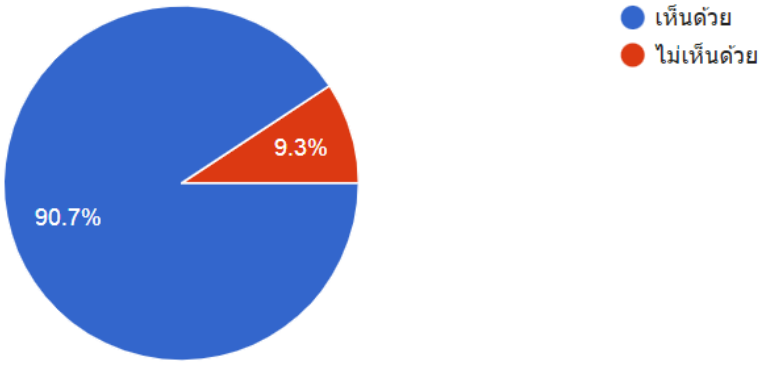
2.1 โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะแบบขั้นบันไดสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม

โดยใช้ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ 3 ปัจจัย คือต้นทุนการบริหารจัดการน้ำ ค่าอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ และต้นทุนผลกระทบภายนอก ตามช่วงปริมาณการใช้น้ำ ดังตารางที่ จ.1

ตารางที่ จ.1 ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ

ระดับลุ่มน้ำ X หรือ ระดับประเทศ	ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ (บาทต่อ ลบ.ม.)			รวม (บาท/ลบ.ม.)
	ต้นทุนบริหารจัดการน้ำ	ค่าอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ	ต้นทุนผลกระทบภายนอก	
(ช่วงที่ 1) ปริมาณการใช้น้ำน้อยกว่า Q1	C			C
(ช่วงที่ 2) ปริมาณการใช้น้ำตั้งแต่ Q1 ขึ้นไป แต่น้อยกว่า Q2	C	S สมมติ = 0.05 C		C + S = 1.05 C
(ช่วงที่ 3) ปริมาณการใช้น้ำมากกว่า Q2	C	S สมมติ = 0.05 C	E สมมติ = 0.10 C	C+S+E = 1.15 C

ภาพที่ จ.7 ความคิดเห็นต่อโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะแบบขั้นบันได

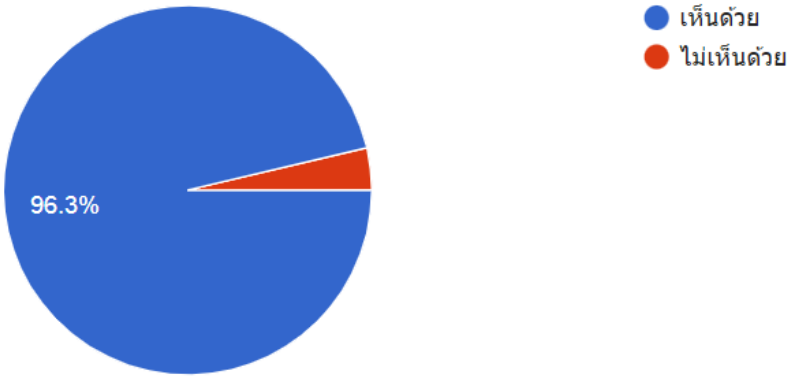

ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยกับการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำดังกล่าวถึงร้อยละ 91 โดยบางส่วนเห็นว่าจักต้องไม่ขัดกับการบริหารเศรษฐกิจ เป็นอัตราที่มีความยืดหยุ่น และควรจะสามารถจัดสรรน้ำได้อย่างเพียงพอตลอดปี รวมทั้งมีการกำหนดการคำนวณปริมาณการใช้น้ำให้ชัดเจน

ทั้งนี้ร้อยละ 9 ของผู้ตอบแบบสอบถามไม่เห็นด้วยเนื่องจากเห็นว่าเป็นการผลักภาระให้กับผู้บริโภค เพิ่มภาระกับผู้ประกอบการที่สูงมาก นอกจากนั้นยังเห็นว่าควรเก็บค่าอนุรักษ์น้ำพื้นที่ต้นน้ำ Q1 ด้วยไม่ว่าผู้ใช้น้ำจะใช้น้ำมากหรือน้อยก็ควรจะมีส่วนในการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ ทั้งนี้มีผู้เห็นว่ายังมีความไม่ชัดเจนหลายประเด็นในร่างดังกล่าว เช่น ยังมีความซ้ำซ้อนในเรื่องค่าใช้จ่ายในการดูแลต้นน้ำหรือเกี่ยวเนื่อง รวมทั้งผู้ที่เห็นว่าการใช้น้ำของของโรงไฟฟ้าขึ้นอยู่กับสภาวะของการใช้ไฟฟ้าซึ่งในช่วงที่โรงไฟฟ้าต้องการใช้น้ำในหน้าแล้งแต่ไม่มีน้ำ ส่งผลให้โรงไฟฟ้าขาดรายได้และมีผลต่อการตอบสนองต่อการผลิตไฟฟ้า

2.2 **หลักเกณฑ์และเงื่อนไขกรณีลดหย่อนค่าใช้น้ำ** โดยให้มีการลดหย่อนในกรณี

1) กิจการหรือการดำเนินงานในพื้นที่ที่ได้รับสนับสนุนการลงทุนจากรัฐ รวมวิสาหกิจชุมชน
2) ไม่มีแหล่งน้ำอื่นให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเพียงพอต่อการดำเนินการ
3) ทรัพยากรน้ำสาธารณะมีลักษณะด้อยคุณภาพ เช่น กร่อย
4) การใช้น้ำเพื่อสำรองน้ำในแหล่งกักเก็บของผู้ใช้น้ำเอกชนในระยะแรกของการขออนุญาตใช้น้ำ
5) การบรรเทาผลกระทบ (ที่ไม่รุนแรงหรือกว้างขวาง) จากสถานการณ์พิเศษ เช่น พื้นที่เสี่ยงภัยแล้ง วิกฤตเศรษฐกิจ(ลดหย่อนเป็นการชั่วคราว)

ภาพที่ จ.8 ความเห็นต่อหลักเกณฑ์และเงื่อนไขกรณีลดหย่อนค่าใช้น้ำ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยกับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขกรณีลดหย่อนค่าใช้น้ำร้อยละ 96 โดยเห็นว่าเป็นการสนับสนุนของแต่ละพื้นที่ที่มีบริบทแตกต่างกัน และเพื่อเป็นการกำกับดูแลการใช้น้ำอย่างระมัดระวังและสนับสนุนนโยบายภาพรวมนอกจากนั้นยังเห็นว่าทรัพยากรน้ำสาธารณะมีลักษณะด้อยคุณภาพ เช่น กร่อย ในบางลุ่มน้ำ เช่น แม่น้ำบางปะกง หากมีการผันน้ำไปใช้ใน EEC มากจนน้ำมีระดับลดลงมาก ประชาชนจะเกิดความเดือดร้อนนำมาซึ่งการประท้วงได้

ทั้งนี้ร้อยละ 4 ของผู้ตอบแบบสอบถามเท่านั้นไม่เห็นด้วยกับหลักเกณฑ์ดังกล่าวด้วยเหตุผลดังนี้

1) โดยมุมมองของผู้สังกัดในองค์กรที่ผลิตไฟฟ้าเองเห็นว่าต้องมองวัตถุประสงค์ของผู้ใช้แหล่งน้ำนั้นๆ เช่น เขื่อน/ฝายชะลอน้ำ ลดผลกระทบน้ำท่วม ป้องกันภัยแล้ง บริหารน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค รักษานิเวศลำน้ำ ผลพลอยได้คือผลิตไฟฟ้าได้พลังงานสะอาด ควรเติมเงินสนับสนุนภารกิจ หาใช่มาเก็บเงินคิดค่าใช้น้ำ
2) ทรัพยากรน้ำสาธารณะมีลักษณะด้อยคุณภาพ เช่น กร่อย ในบางลุ่มน้ำ เช่น แม่น้ำบางปะกง มีน้ำกร่อย แต่หากมีการผันไปใช้ใน EEC มากจนน้ำมีระดับลดลงมาก จนประชาชนเดือดร้อน+ประท้วงได้
3) ข้อ 2 ไม่ควรยกเป็นเหตุในการลดหย่อน ถ้ามีอย่างเพียงพอจนเกินความจำเป็นและเหลือให้กับหน่วยงานอื่น จึงควรมีการจัดเก็บค่าน้ำเพิ่ม

2.3 **หลักเกณฑ์และเงื่อนไขกรณียกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำ** โดยให้มีการยกเว้นในกรณี

1) กิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ สำหรับกิจกรรมการใช้น้ำที่เป็นบริการเพื่อการอุปโภคบริโภค เช่น โรงพยาบาล ศาสนสถาน สถานศึกษา

2) กิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดการสูญเสียน้ำในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เช่น โรงไฟฟ้าพลังงานน้ำขนาดเล็ก

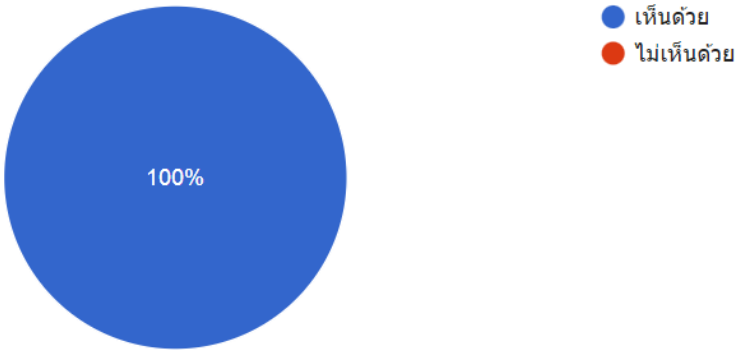
3) การใช้ประโยชน์จากน้ำทะเล

4) การใช้น้ำเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บน้ำของผู้ใช้น้ำช่วงฤดูฝน หรือ มีความจำเป็นสำหรับบรรเทาการขาดแคลนน้ำในแหล่งกักเก็บน้ำของรัฐ

5) การเพิ่มปริมาน้ำในแหล่งกักเก็บน้ำของรัฐเพื่อรักษาระบบนิเวศและสมดุลน้ำ (มีข้อตกลงระหว่างส่วนราชการกับเอกชน)

6) การบรรเทาผลกระทบ (ที่รุนแรงหรือกว้างขวาง) จากสถานการณ์พิเศษ เช่น พื้นที่เสี่ยงภัยแล้ง วิกฤตเศรษฐกิจ (ยกเว้นเป็นการชั่วคราว)

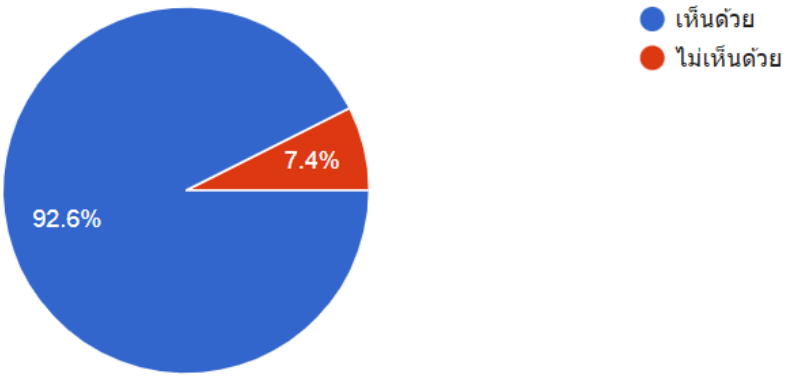
ภาพที่ จ.9 ความเห็นต่อหลักเกณฑ์และเงื่อนไขกรณียกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำ

สำหรับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขกรณียกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเห็นด้วยกับหลักเกณฑ์ดังกล่าวดังภาพที่ จ.9 โดยให้ความเห็นเพิ่มเติมว่าจักต้องนิยามให้ชัดเจนหรือยกตัวอย่างให้ชัดเจน และเห็นว่าควรยกเว้นให้แก่ผู้ที่ขาดแคลนโดยเก็บเงินค่าใช้น้ำจากผู้มีแทน บางหน่วยงานอาจจะไม่มีรายได้และบางหน่วยงานอาจเป็นการเพิ่มต้นทุนที่ทำเพื่อประโยชน์สาธารณะ ทั้งนี้ผู้ตอบแบบสอบถามจากหน่วยงานที่ผลิตน้ำประปามองว่าควรยกเว้นหรือลดหย่อนสำหรับการประปาส่วนภูมิภาคเพื่อมิให้เป็นต้นทุนค่าใช้จ่ายของประชาชน

2.4 กองทุนเพื่อพัฒนา อนุรักษ์ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะ

ภาพที่ จ.10 ความเห็นต่อกองทุนเพื่อพัฒนา อนุรักษ์ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะ

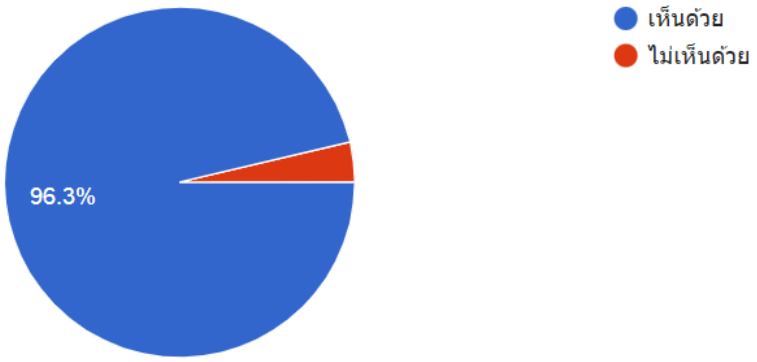
ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 93 เห็นด้วยกับกองทุนเพื่อพัฒนา อนุรักษ์ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะ แต่ต้องบริหารด้วยความโปร่งใส พัฒนาให้ทั่วถึงและครอบคลุมทุกภาคส่วน สามารถในการจัดระบบระเบียบให้เกิดผลประโยชน์กลับมาสู่ชุมชน และแบ่งเงินรายได้บางส่วนเก็บไว้ในกองทุนเพื่อตั้งองค์กรในการจัดการค่าน้ำ อีกส่วนเป็นรายได้แผ่นดิน (50/50)

โดยร้อยละ 7 ของผู้ตอบแบบสอบถามไม่เห็นด้วยเนื่องจากเห็นว่าควรมีรายละเอียดของกองทุนมากกว่านี้ หลักเกณฑ์ยังไม่ชัดเจน ดังนั้นในอนาคตอาจบิดเบือนนำเงินไปใช้ไม่ตรงวัตถุประสงค์ อาจจะบริหารจัดการได้ยาก และอาจจะไม่เป็นธรรม

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นต่อร่างนโยบายกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและสามตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4

3.1 แผนปฏิบัติการเกี่ยวกับนโยบายด้านโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ ระยะ 5 ปี

ภาพที่ จ.11 ความเห็นต่อแผนปฏิบัติการเกี่ยวกับนโยบายด้านโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ ระยะ 5 ปี

ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 96 เห็นด้วยต่อร่างแผนปฏิบัติการเกี่ยวกับนโยบายด้านโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะที่จะดำเนินการในระยะ 5 ปี โดยมีความเห็นเสนอแนะเพิ่มเติมดังนี้

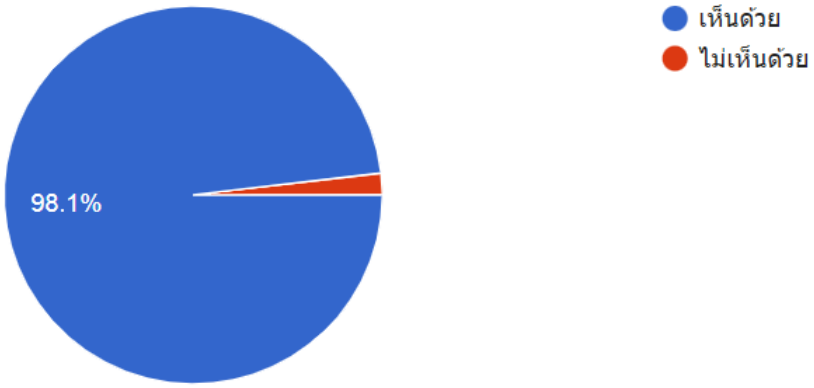
1) ควรต้องกำหนดแผนให้มีระยะเวลาดำเนินการอย่างเร่งด่วน หากทำแผนแล้วปล่อยเวลาไม่รีบจัดเก็บตามอัตราที่กำหนด อาจต้องเสียเวลารับฟังความคิดเห็นใหม่เนื่องจากบริบทอาจจะเปลี่ยนแปลง
2) ควรเร่งดำเนินการให้สามารถประกาศอัตราค่าใช้น้ำ ตาม พ.ร.บ. น้ำ ได้
3) ควรมีการทดลองใช้เพื่อปรับปรุงผลกระทบก่อน

สำหรับผู้ตอบแบบสอบถามที่เหลืออีกร้อยละ 4 ไม่เห็นด้วยกับร่างฯ ดังกล่าวด้วยเหตุผลว่า

1) ควรมีการทบทวนทุกปี เนื่องจากโลกมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างเร็วจึงเห็นว่าควรระบุไว้ว่าหากมีผลกระทบหรือเหตุผลที่ทำให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดควรจะมีการทบทวนทุกปี
2) สำหรับแผนปฏิบัติการควรมีการทำข้อมูล การประชาพิจารณาสาธารณะเพื่อป้องกันใช้เงินผิดวัตถุประสงค์
3) การบริหารจัดการน้ำให้มีมาตรฐานเพียงพอแทนการประกาศเกี่ยวกับน้ำแล้ง น้ำมาก
4) มีแผนที่เป็นแนวทางปฏิบัติ

3.2 แนวทางการขับเคลื่อนนโยบาย

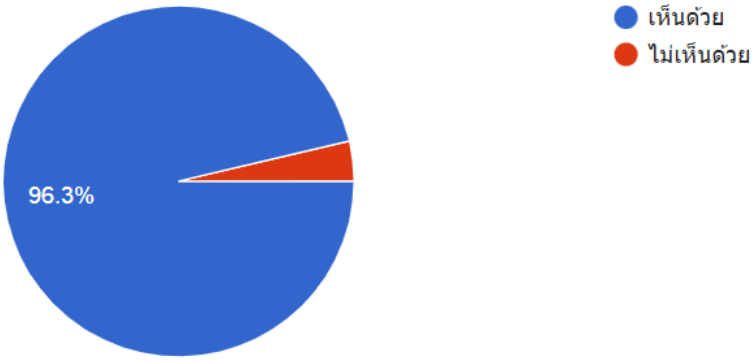
ภาพที่ จ.12 ความเห็นต่อแนวทางการขับเคลื่อนนโยบาย

ผู้ตอบแบบสอบถามเกือบทั้งหมดเห็นด้วยกับแนวทางการขับเคลื่อนนโยบาย (ร้อยละ 98) โดยมีเพียง 1 คนเท่านั้นที่ไม่เห็นด้วยเนื่องจากเห็นว่ายังไม่ชัดเจน ทั้งนี้ผู้ที่เห็นด้วยให้เหตุผลในการสนับสนุนว่า การดำเนินการตามแผนปฏิบัติการทำให้รู้ข้อดีข้อเสียและนำมาปรับปรุงแก้ไขต่อไป แต่การดำเนินการจะต้องอยู่ภายใต้จัดระบบอย่างเป็นธรรมและสมเหตุสมผล ครอบคลุมการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและการบริหารจัดการน้ำโดยหน่วยเดียวที่เป็นมาตรฐาน ไม่ต้องรวมกับหน่วยงานอื่นที่ต้องใช้งบประมาณกับการบริหารจัดการน้ำ เช่น ปภ.

3.3 แผนบริหารความเสี่ยง

ภาพที่ จ.13 ความเห็นต่อแผนบริหารความเสี่ยง

ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วย (ร้อยละ 96) กับแผนบริหารความเสี่ยงที่นำเสนอ และเสนอแนะเพิ่มเติมว่าควรบริหารความเสี่ยงร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ส่วนท่านที่ไม่เห็นด้วยร้อยละ 4 เห็นว่าแผนบริหารความเสี่ยงยังไม่ชัดเจน และควรมีประเด็นการบริหารความเสี่ยงทางด้านสิ่งแวดล้อมเพิ่มเติม การสามารถจัดการความเสี่ยงได้จะทำให้นโยบายนี้ประสบผลสำเร็จ

ส่วนที่ 4 ความท้าทายและข้อเสนอแนะการดำเนินการด้านการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะของกรมทรัพยากรน้ำ

4.1 อัตราค่าใช้น้ำ

1) อัตราค่าน้ำที่จะเหมาะสมต่อแต่ละภาคส่วนควรสอดคล้องกับความสามารถในการจ่าย ราคาสูงขึ้นที่ประชาชนสามารถรับได้
2) การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำต้องทำควบคู่กับอัตราการให้ใช้น้ำอย่างเหมาะสมไม่เช่นนั้น ผู้มีศักยภาพจ่ายอาจมีการใช้น้ำมากเกินความจำเป็นจนกระทบปริมาณการจัดสรรน้ำในภาพรวม
3) ที่มาของแนวคิดอัตราค่าใช้น้ำ ขาดความยืดหยุ่นในการเปลี่ยนแปลงอัตราค่าใช้น้ำกรณีที่กำหนดไว้แล้ว
4) ควรมีที่มาให้ชัดเจนและสมมติฐานในสภาวะปัจจุบัน โดยพิจารณาผลกระทบที่เกิดขึ้น
5) ความเหมาะสมในการจัดเก็บค่าน้ำในภาคอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มีการต่อท่อน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติอยู่แล้ว ไม่กำหนดราคาต่ำจนเกินไปจนหากมีการจ่ายค่าใช้น้ำก็เป็นความชอบธรรมที่จะดึงน้ำไว้ใช้ในเขตอุตสาหกรรมอย่างมากจนเกิดความเดือนร้อนกับประชาชน
6) ต้นทุนการบริหารจัดการน้ำอาจมีการประเมินแบบรวมหลายลุ่มน้ำเข้าด้วยกัน (ในส่วนของลุ่มน้ำที่เกี่ยวเนื่องกัน เช่น ของภาคเหนือและภาคกลาง) เพราะหากประเมินเฉพาะลุ่มน้ำเดี่ยวๆ อาจได้ต้นทุนไม่แท้จริง
7) ความเท่าเทียมและความเป็นธรรม เช่น การจัดเก็บค่าใช้น้ำในอัตราแตกต่างกันทำให้แต่ละลุ่มน้ำมีความคิดแตกต่างซึ่งไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้นอยากให้พิจารณาคิดค่าใช้น้ำที่เท่าเทียมกันทั่วทุกลุ่มน้ำเพื่อความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

4.2 ปริมาณ คุณภาพน้ำ และระบบนิเวศแหล่งน้ำ

1) การวางแผนการใช้น้ำ ข้อมูลความต้องการน้ำและความกังวลเรื่องคุณภาพน้ำดิบ
2) การจัดการน้ำให้เพียงพอตลอดปี ภัยทางธรรมชาติต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการใช้น้ำ และสภาพภูมิอากาศที่ควบคุมไม่ได้
3) การมีแหล่งน้ำที่เป็นมาตรฐานของรัฐหน่วยงานรัฐที่บริหารจัดการที่ดี
4) การสร้างความรู้ความเข้าใจต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเฉพาะกลุ่มผู้ใช้น้ำ คณะกรรมการลุ่มน้ำ กลุ่มอนุรักษ์ต้นน้ำ รวมถึงหน่วยงานที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ
5) ควรให้พึงระวังต่อระบบนิเวศในการอนุญาตการใช้น้ำ
6) การใช้ทรัพยากรน้ำของประเทศต้องคำนึงถึงความแตกต่างของสังคมชนบทและในเมืองให้มีความเท่าเทียมกัน

4.3 การบริหารจัดการต้นทุน งบประมาณ และรายได้จากการจัดเก็บ

1) การบริหารต้นทุนในการพัฒนาที่ยั่งยืน
2) การดำเนินการ บริหารและจัดสรรให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ใช้น้ำ สนับสนุนกองทุนการใช้น้ำเพื่อใช้บรรเทาปัญหาต่าง ๆ
3) การเก็บเงินไม่ได้ตามเป้าหมาย
4) ความสามารถบริหารจัดการเงินที่ได้มาให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ใช้น้ำทุกภาคส่วน
5) การจัดสรรงบประมาณให้ท้องถิ่นในระยะเริ่มต้น

6) การอธิบายของที่มาที่ไปโดยเฉพาะการใช้ประโยชน์จากเงินกองทุนว่านำไปใช้เพื่อการใดบ้าง ที่ผ่านมากรมชลประทานเก็บค่าใช้น้ำไปแล้วอธิบายสาธารณะชนเรื่องการนำเงินมาพัฒนาอะไรให้กับแหล่งผลิตน้ำต้นทุนต่างๆ อย่างไรบ้าง

4.4 การวางแผน และการดำเนินการ

1) การนำเสนอและจัดทำประชาพิจารณ์โดยไม่เลือกปฏิบัติ และต้องครอบคลุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกระดับ
2) การสื่อสารสาธารณะให้เห็นถึงความสำคัญและความเสียหายหากไม่ดำเนินกิจกรรมนี้ในอนาคต
3) ความสามารถในการจัดเก็บให้ครอบคลุมของผู้ใช้น้ำทั้ง 2 ประเภท (ประเภท 2 และประเภท 3) และต้องไม่ให้มีการลักลอบการใช้น้ำ
4) ประเทศไทยมีฝนตกแต่หากขาดการจัดการปริมาณ คุณภาพ และแบ่งปันในสังคมให้ดีอนาคตอาจจำเป็นต้องดำเนินการตามต่างประเทศ เช่น ตะวันออกกลางจำเป็นต้องใช้อาวุธและทหารป้องกันความปลอดภัยให้แหล่งน้ำ
5) การประกาศให้ประชาชนทราบและปฏิบัติตามได้โดยทั่วถึง ประชาสัมพันธ์โดยตรงให้เกิดการปฏิบัติจริงภายในพื้นที่
6) การดำเนินการต่าง ๆ ให้เป็นไปด้วยความถูกต้อง รัดกุมเพื่อประโยชน์ของผู้ใช้น้ำ
7) ช่วง 5 ปีแรกควรมีการทบทวนและปรับปรุงแผนการดำเนินการทุกปี
8) การศึกษาให้รอบคอบ มีการทำประชาพิจารณ์ ไม่เร่งรีบเร่งรัดเพื่อนำสู่ปฏิบัติ การเผด็จการทางวิชาการ
9) ควรมีความพร้อมในทุก ๆ ด้านก่อนการประกาศใช้และบังคับใช้
10) หากมีการดำเนินการเก็บค่าใช้น้ำประเภท 2 และ 3 จริงจะสมเหตุสมผลและเป็นประโยชน์อย่างแท้จริงหรือไม่ ควรมีการศึกษาแบบต่อเนื่องทุกระยะ

4.5 คณะกรรมการและหน่วยงาน

1) การบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานทุกแห่ง ทั้ง สทนช. กรมทรัพยากรน้ำ กปภ. กรมชลประทาน และกรมทรัพยากรน้ำบาดาล
2) การบูรณาการร่วมกับทุกภาคส่วน โดยเฉพาะ อปท.
3) ขอให้มีการบูรณาการให้ตกผลึกกับกรมชลประทาน จนได้ข้อสรุปค่อยทำเป็นข้อกำหนดต่อไป
4) ควรจะต้องมีคณะกรรมการ อนุกรรมการ เพื่อพิจารณาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ในกรณีที่อาจมีข้อโต้แย้ง

แบบสอบถามความคิดเห็นต่อการนำเสนอผลการศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบาย
การกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม
ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4

วัตถุประสงค์: แบบสอบถามความคิดเห็นนี้จัดเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากการประชุมปัจฉิมนิเทศโครงการ “ค่าใช้จ่ายในการศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4” ณ วันพุธที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2566 เวลา 08.30 - 13.00 น. จัดขึ้นโดย กรมทรัพยากรน้ำกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่วมกันสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คำชี้แจง: ขอความกรุณาท่านช่วยตอบคำถามที่ตรงกับความคิดเห็นท่านมากที่สุด

ขอขอบคุณสำหรับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และข้อมูลของท่านจะถูกเก็บเป็นความลับ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้น

1.1 ชื่อหน่วยงานของท่าน.....

1.2 ประเภทหน่วยงาน

☐ 1) หน่วยงานภาครัฐ
☐ 2) หน่วยงานภาคเอกชน
☐ 3) หน่วยงานภาคประชาสังคม
☐ 4) องค์กรอิสระ หรือองค์การไม่แสวงหาผลประโยชน์ หรือ NGOs

1.3 ภูมิภาคที่ตั้งของหน่วยงานที่ท่านสังกัด

☐ 1) ภาคเหนือ
☐ 2) ภาคกลาง
☐ 3) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
☐ 4) ภาคตะวันตก
☐ 5) ภาคตะวันออก
☐ 6) ภาคใต้

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นต่อข้อเสนอของการศึกษา

ตารางข้อมูล: ข้อเสนอโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำแบบขั้นบันได ระดับประเทศ

ระดับลุ่มน้ำ X หรือ ระดับประเทศ	ปัจจัยกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำ (บาทต่อ ลบ.ม.)			รวม (บาท/ลบ.ม.)
	ต้นทุนบริหารจัดการน้ำ	ค่าอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ	ต้นทุนผลกระทบภายนอก	
(ช่วงที่ 1) ปริมาณการใช้น้ำน้อยกว่า Q1	C			C
(ช่วงที่ 2) ปริมาณการใช้น้ำตั้งแต่ Q1 ขึ้นไป แต่น้อยกว่า Q2	C	S สมมติ = 0.05 C		C + S = 1.05 C
(ช่วงที่ 3) ปริมาณการใช้น้ำมากกว่า Q2	C	S สมมติ = 0.05 C	E สมมติ = 0.10 C	C+S+E = 1.15 C

2.1 ท่านเห็นด้วยกับร่าง **"โครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะแบบขั้นบันไดสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม"** ที่นำเสนอหรือไม่

☐ 1) เห็นด้วย

☐ 2) ไม่เห็นด้วย

เนื่องจาก.....

.....

2.2 ท่านเห็นด้วยกับร่าง **"หลักเกณฑ์และเงื่อนไขกรณีลดหย่อนค่าใช้น้ำ"** โดยให้มีการลดหย่อนในกรณี

1) กิจการหรือการดำเนินงานในพื้นที่ที่ได้รับสนับสนุนการลงทุนจากรัฐ รวมวิสาหกิจชุมชน

2) ไม่มีแหล่งน้ำอื่นให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเพียงพอต่อการดำเนินการ

3) ทรัพยากรน้ำสาธารณะมีลักษณะด้อยคุณภาพ เช่น กร่อย

4) การใช้น้ำเพื่อสำรองน้ำในแหล่งกักเก็บของผู้ใช้น้ำเอกชนในระยะแรกของการขออนุญาตใช้น้ำ

5) การบรรเทาผลกระทบ (ที่ไม่รุนแรงหรือกว้างขวาง) จากสถานการณ์พิเศษ เช่น พื้นที่เสี่ยงภัยแล้ง วิกฤตเศรษฐกิจ(ลดหย่อนเป็นการชั่วคราว)

☐ 1) เห็นด้วย

☐ 2) ไม่เห็นด้วย

เนื่องจาก.....

.....

2.3 ท่านเห็นด้วยกับร่าง **"หลักเกณฑ์และเงื่อนไขกรณียกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำ"** โดยให้มีการยกเว้นในกรณี

1) กิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ สำหรับกิจกรรมการใช้น้ำที่เป็นบริการเพื่อการอุปโภคบริโภค เช่น โรงพยาบาล ศาสนสถาน สถานศึกษา
2) กิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดการสูญเสียน้ำในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เช่น โรงไฟฟ้าพลังงานน้ำขนาดเล็ก
3) การใช้ประโยชน์จากน้ำทะเล
4) การใช้น้ำเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บน้ำของผู้ใช้น้ำช่วงฤดูฝน หรือ มีความจำเป็นสำหรับบรรเทาการขาดแคลนน้ำในแหล่งกักเก็บน้ำของรัฐ
5) การเพิ่มปริมาน้ำในแหล่งกักเก็บน้ำของรัฐเพื่อรักษาระบบนิเวศและสมดุลน้ำ (มีข้อตกลงระหว่างส่วนราชการกับเอกชน)
6) การบรรเทาผลกระทบ (ที่รุนแรงหรือกว้างขวาง) จากสถานการณ์พิเศษ เช่น พื้นที่เสี่ยงภัยแล้ง วิกฤตเศรษฐกิจ (ยกเว้นเป็นการชั่วคราว)

☐ 1) เห็นด้วย
☐ 2) ไม่เห็นด้วย
เนื่องจาก.....

2.4 ท่านเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะกลไกการบริหารจัดการเงินค่าใช้น้ำที่จัดเก็บในรูปแบบทุนหมุนเวียนเรียกว่า **"กองทุนเพื่อพัฒนา อนุรักษ์ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะ"** ที่นำเสนอหรือไม่

☐ 1) เห็นด้วย
☐ 2) ไม่เห็นด้วย
เนื่องจาก.....

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นต่อร่างนโยบายกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและสามตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4

3.1 ท่านเห็นด้วยกับร่าง "**แผนปฏิบัติการเกี่ยวกับนโยบายด้านโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะ ระยะ 5 ปี**" ที่นำเสนอหรือไม่

☐ 1) เห็นด้วย
☐ 2) ไม่เห็นด้วย
เนื่องจาก.....

3.2 ท่านเห็นด้วยกับร่าง "**แนวทางการขับเคลื่อนนโยบาย**" ที่นำเสนอหรือไม่

☐ 1) เห็นด้วย
☐ 2) ไม่เห็นด้วย
เนื่องจาก.....

3.3 ท่านเห็นด้วยกับร่าง “**แผนบริหารความเสี่ยง**” ที่นำเสนอหรือไม่

☐ 1) เห็นด้วย

☐ 2) ไม่เห็นด้วย

เนื่องจาก.....

ส่วนที่ 4 ความท้าทายในการดำเนินการด้านการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสาธารณะของกรมทรัพยากรน้ำ

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะอื่นและข้อควรระวังในการดำเนินการอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

ภาพกิจกรรม

การประชุมปัจฉิมนิเทศ

วันพุธที่ 11 ตุลาคม 2566 เวลา 08.30 – 13.00 น.

ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพมหานคร และผ่านระบบออนไลน์ด้วยโปรแกรม MS TEAM

การศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำ
ประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4

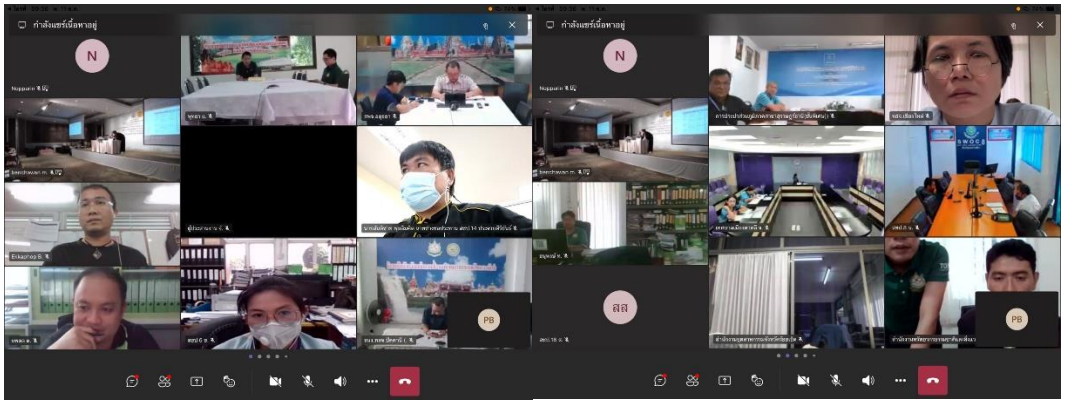

ผู้เข้าร่วม

การประชุมปัจฉิมนิเทศ

การประชุมปัจฉิมนิเทศ จัดขึ้นในวันพุธที่ 11 ตุลาคม 2566 ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น ในรูปแบบไฮบริด ซึ่งมีนายภาดล ถาวรกฤชรัตน์ อธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ เป็นผู้กล่าวเปิดงาน ผู้เข้าร่วมการประชุมทั้งหมด 625 คน โดยผู้ลงทะเบียนเข้าร่วมที่โรงแรมราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น จำนวน 155 คน และเข้าร่วมออนไลน์ผ่านระบบ MS TEAM จำนวน 470 คน มีรายละเอียดดังแนบท้ายนี้

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
1	นายภาดล ถาวรกฤชรัตน์	อธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ	กรมทรัพยากรน้ำ
2	นายวีระ ขุนไชยรักษ์	รองอธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ	
3	นายกุลวรรธน์ แก้วเก่า	นักวิเทศสัมพันธ์ชำนาญการ	
4	นายกิตติพล ดีประดิษฐ์	วิศวกรโยธา	
5	น.ส.กุลพิฎย์ ปิยวชิรอัมพร	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	
6	นางขนิษฐา ภู่ทอง	ผู้อำนวยการส่วนอำนวยการ	
7	นางสาวโชติรส โพธิ์ทอง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ	
8	นายชวลิต เพชรภิรมย์	นายช่างโยธาชำนาญงาน	
9	นายชัยสิทธิ์ ขัวญเกื้อ	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านกฎหมาย	
10	นายณรงค์ มาเอียด	วิศวกรชำนาญการพิเศษ	
11	นางทัศนีย์ เพ็ชรกลม	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	
12	นายเทพรัตน์ วิริโยธิน	ผู้อำนวยการส่วนประชาสัมพันธ์	
13	นายธีรพล ธรรมโหร	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	
14	นายธีระภัส พรหมศร	นิติกร	
15	นายธนินทร มังคละคีรี	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
16	นายนิติพันธุ์ ตรงการดี	ผู้อำนวยการส่วนประปาสัมปทาน	
17	คุณปาณิศรา สรัพยารมภ์	นักประชาสัมพันธ์ชำนาญการ	
18	นายพิพัฒน์ เรืองงาม	ผู้เชี่ยวชาญด้านส่งเสริมและประสานมวลชน	
19	นายมนตรี ทั่งสุวรรณ์	นายช่างโยธาอาวุธโส	
20	นายรัฐภูมิ นาคขำพันธ์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
21	นางวลาลัย ธนะนิรันดร์	นิติกร	
22	นายวัฒนา ไชยคุณ	วิศวกรโยธาชำนาญการพิเศษ	
23	นางสาววิปัศยา ต๊ะผัด	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
24	นายเศกสันติ์ ยังนิ่ง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
25	นายศักรภพ แก้วพาที	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ	
26	นายวสุวัตน์ แซ่จึง	วิศวกรโยธาปฏิบัติการ	
27	นายอธิษฐ์ พุทธเจริญ	วิศกรปฏิบัติการ	
28	นายอภิเดช เกิดถิ่น	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	
29	นายเอกณัท เมธีวุฒิกุล	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
30	น.ส.วจิรา แก้วขุนทอง	นิติกรปฏิบัติการ	
31	น.ส.ณิชารีย์ เวียงมูล	นักธรณีวิทยาปฏิบัติการ	
32	นายอินทร บรรทม	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
33	นายศรัญ มะศักดิ์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	
34	น.ส.แพรวนภา วังวน	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	
35	น.ส.อชิรญา วงษ์แก้ว	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	
36	นายเอกรัตน์ อาชีวะ	วิศวกรโยธาชำนาญการพิเศษ	
37	นายขวัญชัย พร้อมสุข	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ	กลุ่มตรวจราชการ (ทน.)
38	นายศุภกร กิจจรัส	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน	
39	น.ส.อมรรัตน์ พุ่มศรีพักตร์	หัวหน้าผู้ตรวจราชการ	
40	น.ส.ชมพูนุช ดลสุขเลิศ	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาระบบบริหาร	กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร (ทน.)
41	คุณวรรณรัฐนา อดิเรกตระการ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ	
42	นายพูนศักดิ์ วิเศษโสภา	วิศวกรโยธาชำนาญการ	กองการจัดสรรน้ำ (ทน.)
43	นายวศิน แจ่มสากล	รักษาการวิศวกรโยธาชำนาญการพิเศษ	
44	คุณมณีกัญญา ไชยพิณ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
45	นายมงคล วงศ์วัฒนากิจ	วิศวกรโยธาชำนาญการ	กองพัฒนาแหล่งน้ำ 1 (ทน.)
46	คุณชลดา ดอนแสง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	
47	นายอุกฤษฎ์ อินสว่าง	วิศวกรโยธาชำนาญการ	
48	นายเก่ง พุทธอรุณ	วิศวกรโยธาชำนาญการ	กองพัฒนาแหล่งน้ำ 2 (ทน.)
49	นายทศพล สุคนธประดิษฐ์	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	
50	นายชุติพงษ์ ปทุมทอง	นายช่างเครื่องกล	กองพัฒนาแหล่งน้ำ 3 (ทน.)
51	นายนิชาภัทร ภูมิภาค	นายช่างเครื่องกล	
52	นายพิสาร วรวรรณวงศ์	วิศวกรเครื่องกล	

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
53	นายเทียน พิบูลย์สวัสดิ์	ผู้อำนวยการส่วนนโยบายและแผน	กองยุทธศาสตร์และแผนงาน (ทน.)
54	น.ส.นันท์นภัส อิงกินันท์	วิศวกรปฏิบัติการ	กองยุทธศาสตร์และแผนงาน (ทน.)
55	นายนเรศ ชมบุญ	ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์และแผนงาน	
56	นายบุญยฤทธิ์ นันทขว้าง	ผู้อำนวยการส่วนวิเคราะห์โครงการและงบประมาณ	
57	นายปรียฉัตร ร่องแก้ว	วิศวกรปฏิบัติการ	
58	น.ส.พาจิรัฐต์ เอี่ยวสิริกุล	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
59	นายสุประภาพ พัฒน์สิงหเสนีย์	วิศวกรโยธาชำนาญพิเศษ	กองวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์น้ำ (ทน.)
60	น.ส.วรรณรัตน์ อุ่นตระกูล	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	กองอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ (ทน.)
61	นายชนาวัช อรุณรัตน์	ผู้อำนวยการส่วนบริหารจัดการน้ำสาธารณะ	
62	น.ส.ณัฏฐา จันทร์กระจ่าง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
63	น.ส.ปรัศนี ใจสะอาด	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	
64	นายพัทธพล ยั้งประยุทธ์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	
65	นายนิรุติ คูณผล	ผู้อำนวยการกองการจัดสรรน้ำ (เดิม)	กองการจัดสรรน้ำ
66	นายปกิต ภาคธรรม	ผู้ช่วยผู้ว่าการ (วิชาการ)	การประปาส่วนภูมิภาค
67	ผศ.ดร. สิตางศุ์ พิลัยหล้า	ผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการลุ่มน้ำท่าจีน	ภาคประชาสังคม
68	นางสาวกมลชนก คุณยศยิ่ง	ผู้ติดตาม	ภาคประชาสังคม
69	นายธันยพัฒน์ มั่นณิชนันทน์	รองเลขาธิการ	สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
70	นายศิริวัฒนา ตอวิวัฒน์	ผู้อำนวยการกองกฎหมาย	สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ
71	ดร.จาริต ติงศภัทิย์	ผู้ทรงคุณวุฒิ	-
72	ว่าที่ร้อยเอกอินทนนท์ นักสอน	นักพัฒนาการท่องเที่ยวปฏิบัติการ	กรมการท่องเที่ยว
73	นายพงศ์ภวัน ศรีวิสิฐพันธุ์	นักพัฒนาการท่องเที่ยวชำนาญการ	
74	นายชุติพนธ์ ลิ้มนิวัตกุล	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมปฏิบัติการ	กรมควบคุมมลพิษ
75	คุณรจิตา ยุทธกิจ	ปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อม	
76	นายสุนทร ยงค์วิบูลศิริ	ESG and Sustainability Director	
77	นายสุนทรี ถิ่นชีลอง	นักวิชาการสิ่งแวดล้อม	
78	น.ส.จุฬาลักษณ์ ยศธสาร	นิติกรปฏิบัติการ	กรมควบคุมมลพิษ กองกฎหมาย
79	นายเชาว์ลิต แจ้งอักษร	ผู้อำนวยการส่วนพัฒนากฎหมาย	

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
80	น.ส.อาทิตา จุ้ยจู่เอี้ยม	เลขานุการกรมฯ	กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
81	น.ส.ชรริน ถวิลหวัง	นิติกรชำนาญการพิเศษ	กรมทรัพยากรน้ำบาดาล
82	น.ส.พิมพ์ชนก ภู่ประดับ	นักวิชาการทรัพยากรธรณีชำนาญการพิเศษ	
83	น.ส.แพรวพรรณ คำโพธิ์	นิติกรปฏิบัติการ	
84	นายพฤทธิ์ ดาวจร	นักวิชาการทรัพยากรธรณีปฏิบัติการ	
85	นายรณชัย พรัมรัตนพงศ์	นักวิชาการทรัพยากรธรณีปฏิบัติการ	
86	น.ส.กรรณิกา กลับกลาย	นักวิชาการเงินและบัญชีชำนาญการ	สำนักงานเลขานุการ (ทน.)
87	น.ส.ศิริวรรณ นาคะสุทธิ์	เจ้าพนักงานการเงินและบัญชีชำนาญงาน	สำนักงานเลขานุการ ส่วนคลัง
88	น.ส.กษมา สุขสารพันธ์	นักบัญชีชำนาญการ	กรมบัญชีกลาง
89	น.ส.วิชาณี หมื่นใจ	วิศวกรโยธาชำนาญการ	กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
90	คุณปรารถนา มีสินเจริญ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน	กรมป่าไม้
91	นายกษิดิศ สนองค์	นายช่างเทคนิค	กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน
92	นายปณิธาน พรมมา	นักจัดการงานทั่วไปปฏิบัติการ	
93	นายณรงค์ ไชยรัตน์ติเวช	วิศวกรชำนาญการ	กรมโรงงานอุตสาหกรรม
94	นายแสงทอง แก้วล้อมทรัพย์	วิศวกรชำนาญการพิเศษ	
95	นายวิโรจน์ เลิศสลัก	Plant manager	กลุ่มผู้แทนใช้น้ำภาคอุตสาหกรรม
96	นายนพดง มีประวัติ	หัวหน้าฝ่ายบริการและซ่อมบำรุง	กองการประปาเทศบาลเมืองหัวหิน
97	น.ส.ศิริกาญจน์ ศรีกาญจน์	นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ	
98	คุณพัฒน์นรี กิตติสุรินทร์	หัวหน้างานประเมินคุณภาพองค์กร 1	กองประเมินคุณภาพองค์กร
99	นายพฤกษ บูรณ์เจริญ	ผู้อำนวยการกองพัฒนาแหล่งน้ำ	การประปาส่วนภูมิภาค
100	นายสุประดิษฐ์ จันทร์ดาประดิษฐ์	ผู้อำนวยการฝ่ายทรัพยากรน้ำ	
101	นายสุเมธี เจริญวงศ์มิตร	ผู้อำนวยการฝ่ายยุทธศาสตร์และพัฒนาธุรกิจ	
102	นายชวรัชธ์ ตันพงษ์พิพัฒน์ชัย	วิศวกร	
103	คุณรัชตะ กันตง	วิศวกร	
104	นายศาศวัต จงดี	เศรษฐกร	
105	นายสุทธพงษ์ ยิ้มช้อย	หัวหน้างาน	
106	น.ส.ปริณดา กระโจมแก้ว	เศรษฐกร4	
107	นายประยูร ศิรธนาสวัสดิ์	ผู้อำนวยการกองแผนและวิชาการ	การประปาส่วนภูมิภาคเขต 1
108	นายมงคล ประสิทธิ์คุ้มเพียร	ผู้อำนวยการกองบริหารจัดการน้ำ	

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
109	นางนุชพิชฌาย์ ภูภาณุสมบูรณ์	หัวหน้างานประมวลบัญชี	การประปาส่วนภูมิภาคเขต 3
110	นายบุญส่ง ศรีวิเชียร	ผู้ช่วยผู้อำนวยการ	การประปาส่วนภูมิภาคเขต 4
111	นายมานิต อินทรประเสริฐ	ผอ.กองแผนและวิชาการ	
112	นายสมพงษ์ ชูประสิทธิ์	ผู้อำนวยการกองแผนและวิชาการ	การประปาส่วนภูมิภาคเขต 9
113	นายสรายุทธ ทองเหี่ยง	ผู้จัดการ	กปภ. สาขาตราด
114	นายพิเชษฐ ชูศักดิ์	หัวหน้างาน 8 งานผลิต	กปภ. สาขานครนายก
115	นายจินดา วงศ์ประยูรศีร	ผู้จัดการ	กปภ. สาขาปราจีนบุรี
116	นายบุญเอก บุญราศรี	ผู้ช่วยผู้จัดการ	
117	นายอดิศักดิ์ อินทสโร	นายช่างไฟฟ้า 6	กปภ. สาขาพังงา
118	นายกฤช เกษจรัล	ผู้จัดการ	กปภ. สาขาลำปาง
119	นายนพรัตน์ พูลเกิด	หัวหน้างานผลิต	กปภ. สาขาสตูล
120	นายธงชัย สถิตย์ตระกูล	ผู้จัดการการประปาส่วนภูมิภาคสาขาสุโขทัย	กปภ. สาขาสุโขทัย
121	นายมงคล ชนะคช	พนักงานคอมพิวเตอร์ 7	กปภ. สาขาสุราษฎร์ธานี
122	นายสมภพ เลิศคณาวนิชกุล	ผู้ช่วยผู้จัดการ	
123	นายชนาธิป ชิตพงศ์	ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงไฟฟ้าจะนะ	การไฟฟ้าฝ่ายผลิต แห่งประเทศไทย (กฟผ.)
124	นางเพชรินทร อรุณรัตน์	วิศวกรระดับ 9	
125	นายเศรษฐพงษ์ ฮามคำไพ	ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายบริหารจัดการสินทรัพย์ผลิตไฟฟ้า	
126	คุณอุสา ศิริสวัสดิ์พิพัฒน์	บช.7	
127	นายบัณฑิต โสดาบรรลุ์	รองผู้อำนวยการกองอัตราและธุรกิจไฟฟ้า	การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (กฟภ.)
128	น.ส.สุมินตรา ธรรมสิทธิ์	นักบัญชีระดับ 6	
129	น.ส.มันตรินี ทองระอา	หัวหน้างานอำนวยการ	กิจการประปาสัตหีบ
130	น.ส.สุรินภา เถานโกญจนาท	ผู้จัดการ	
131	นายหัสดิน สุวัฒนะพงศ์เชฏ	กรรมการลุ่มน้ำมูล	คณะกรรมการลุ่มน้ำมูล สภาอุตสาหกรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
132	อาจารย์สุธารัตน์ หมื่นมี	อาจารย์	คณะวิทยาศาสตร์ พลังงานและสิ่งแวดล้อม (มจพ. ระยอง)
133	ผศ.ดร.นรารัก บุญญานาม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	คณะเศรษฐศาสตร์ (มก.ศรีราชา)
134	คุณกาญจนา โลกคำลือ	ผู้บริหารงาน ฝ่ายบริหารทรัพยากรอาคาร	ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
135	นายกิตติ วังวิจิตร	รองผู้อำนวยการ	ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
136	นายขันติ เพชรสุวรรณ	บน.ชฟ.16	ทรัพยากรน้ำชลประทานที่ 16
137	นายจะรา ช่วยนาค	บน.ชฟ.16	
138	นางกัญนิกา อินทรกูล	นายกเทศมนตรีตำบลเนินปอ	เทศบาลตำบลเนินปอ พิจิตร
139	นายเนติ พันธุ์พินิจ	ผู้อำนวยการกองช่าง	
140	นายสุริยา ยีขุน	นายกเทศมนตรี	เทศบาลตำบลปริก สงขลา
141	น.ส.ภวรัชญ์ ทิศทอง	ผู้อำนวยการกองช่าง	
142	นายสุนันท์ แจ้งวงษ์	นายกเทศมนตรีตำบลโพตลาดแก้ว	เทศบาลตำบลโพตลาดแก้ว ลพบุรี
143	นางนันทพร ตัณฑะจินะ	ปลัดเทศบาลตำบลราชกรูด	เทศบาลตำบลราชกรูด ระนอง
144	นางโซฟีนา อามิน	ผู้อำนวยการส่วนช่างสุขาภิบาล	เทศบาลนครยะลา
145	นายบัณฑิตา แม้นเมฆ	เจ้าพนักงานธุรการปฏิบัติงาน	เทศบาลนครสมุทรสาคร
146	นายบรรเลง ลิ้มมาลินันท์	รองนายกเทศมนตรีเมืองตาคลี	เทศบาลเมืองตาคลี นครสวรรค์
147	น.ส.พัชรี ปล้องทอง	เจ้าพนักงานการเงินและบัญชีชำนาญงาน	
148	นายณัฐวุฒิ พวงดี	ผู้อำนวยการสำนักช่าง	เทศบาลเมืองท่าโขลง ปทุมธานี
149	นายอานนท์ เที่ยงทัศน์	วิศวกรโยธาปฏิบัติการ	เทศบาลเมืองหนองปรือ ชลบุรี
150	คุณกีฬาวุญ บุญทา	Assistant Manager WHA ESIE1	นิคมอุตสาหกรรมดับบลิวเอชเอ อีสเทิร์นซีบอร์ด
151	คุณปรันต์พล วงตาแพง	Site manager wha esie1	
152	คุณชลิดา ชัชวลิต	เจ้าหน้าที่สิ่งแวดล้อม	นิคมอุตสาหกรรมที เอฟ ดี
153	นายธนภัสสร์ จำนงค์เวช	เจ้าหน้าที่บริษัท ที่ดินบางปะอิน จำกัด	นิคมอุตสาหกรรมบางปะอิน
154	นายธวัชชัย บุญช่วย	ผู้จัดการฝ่ายนิคมมอุตสาหกรรมราชบุรี	นิคมอุตสาหกรรมราชบุรี
155	นายสินธุวา บรรจง	วิศวกร 5	นิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ระยอง
156	นายนิพนธ์ จันทร์ทองใบ	ผู้จัดการ	นิคมอุตสาหกรรมอาร์ ไอ แอล
157	นายกิตติศักดิ์ เกิดสังข์	หัวหน้าฝ่าย ควมคุมพัฒนาสิ่งแวดล้อม	นิคมอุตสาหกรรมไฮเทค กบินทร์
158	นายพรชัย วงษ์โอวาท	หัวหน้าแผนกฝ่ายโรงกรองน้ำ	
159	นายเกษรินทร์ รักษาสังข์	ผู้จัดการสิ่งแวดล้อม	บริษัท กรุงเทพ วินธิติกส์ จำกัด ผู้แทนองค์กรผู้ใช้น้ำมาบตาพุด คอมเพล็กซ์ 3
160	คุณจุฑาศิริ ฉายสำเภา	พนักงาวิเคราะห์และวาง่แผน	บริษัท การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.)
161	นายณัฐพล สำลีรัตน์	พนักงานวิเคราะห์และวางแผนอาวุโส	
162	คุณภัทรชนก ศรีวิหค	ผู้จัดการ	

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
163	นายภูสิฎฐ อิสระญาณพงศ์	ผู้อำนวยการโครงการบริหารจัดการน้ำ	
164	นายวีรภัทร สุระแสง	ผู้ช่วยผู้จัดการงานปฏิบัติการ หน่วยงานบางปู	บริษัท โกลบอลยูทิลิตี้เซอร์วิส
165	คุณชลดา ไชยตา	เลขานุการ/เจ้าหน้าที่ประสานงาน	บริษัท เขตประกอบการอุตสาหกรรมฟอกหนัง ก.ม.34
166	น.ส.ทิพย์ปภา สุขุมาลชาติ	วิศวกรอาวุโส	บริษัท จัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำภาคตะวันออก
167	คุณนารีรัตน์ เต่าทอง	พนักงานอาวุโส กลยุทธ์และบริหารความเสี่ยง	
168	คุณปิยนุช สถาวร	นักวางแผนโครงการ	
169	คุณปิยะพงษ์ รอดรัตน์	ผู้จัดการแผนกจัดสรรน้ำ	
170	นายปิยะพงษ์ รอดรัตน์	ผู้จัดการแผนกจัดสรรน้ำ	
171	คุณมณฑิกา โพธิ์ถาวร	เจ้าหน้าที่	
172	Panumas Intarasotti	General Manager	บริษัท เจม เอ็นไวรันเมนทัล แมเนจเม้นท์ จำกัด
173	นายนพพร สายเนตร	ผู้ช่วยผู้จัดการ	บริษัท เซ็น คอร์ปอเรชั่น กรุ๊ป
174	คุณภัทรวดี กิตติธราธรรม	ผู้จัดการบริการสำนักงานอาวุโส	
175	นายเอกภพ บุญยัง	เจ้าหน้าที่บริหารงานอาคารสำนักงานอาวุโส	
176	คุณศิริมา วัฒนชัยมงคล	QMS	บริษัท ทรอปิตานา ออยล์ จำกัด
177	นายรัฐพล บุญไชโย	วิศวกร	บริษัท ทองไทยเท็กไทล์ จำกัด
178	นายลือชา มาฆะนุกิจ	หัวหน้าแผนกพลังงาน	
179	นายชัชวาล เทียนประเสริฐกิจ	ผู้อำนวยการฝ่ายลูกค้าสัมพันธ์	บริษัท ทีทีดับบลิว จำกัด
180	นายธเนศ ศรีสุนทรไท	เจ้าหน้าที่การเงิน	
181	นายบัญญัติ บัวเงิน	ผู้จัดการส่วนวิศวกรรมโครงการ	
182	นายเปรม เลี่ยมสกุล	รักษาการผู้อำนวยการฝ่ายบัญชีและการเงิน	
183	นายภาคภูมิ ทวีวิทยรัศมิ์	รองกรรมการผู้จัดการ สายงานบริหาร	
184	นายหงษ์ทอง อาทิตย์	ผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาธุรกิจ	
185	คุณพชรพรรณ ทองดี	เจ้าหน้าที่ประสานงาน	บริษัทไทยฟูดส์อินเตอร์เนชั่นแนล
186	นายพีระพงษ์ สีลารัตน์	หัวหน้าแผนกสื่อสารมวลชนสัมพันธ์	บริษัท ไทยรุ่งเรืองพลังงาน จำกัด
187	นายสัณฑพล วงษ์ฟอง	วิศวกรประจำส่วนผลิต	
188	คุณปิยะพร ภู่หนู	เจ้าหน้าที่สิ่งแวดล้อม	บริษัท ไทยวอเตอร์โอเปอเรชั่นส์
189	นายเศรษฐี ถาวรจักร์	ที่ปรึกษาฯ	บริษัท นวนคร แอสเซส จำกัด
190	นายธีรศักดิ์ สุนทอง	หัวหน้าแผนกระบบบำบัดน้ำเสีย	บริษัท น้ำตาลและอ้อยตะวันออก

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
191	น.ส.วันเพ็ญ มณีล้ำ	วิศวกรหัวหน้าแผนกผลิตน้ำ	บริษัท น้ำตาลและอ้อยตะวันออก
192	นายสราวุธ สกลไชย	รองกรรมการผู้จัดการ	บริษัท บ่อทองอินดัสทรี เทคโนโลยี
193	น.ส.กัลปังหา คำวงศ์	Chemical Specialist	บริษัท บางปะอินโคเจนเนอเรชั่น
194	นายสมพงษ์ ทำทัน	Assistant Operations Manager	บริษัท บีแอลซีพี เพาเวอร์ จำกัด
195	นายราเชนทร์ บุณยพิพัฒน์	ผู้จัดการฝ่ายปฏิบัติการ	บริษัท ผลิตไฟฟ้าขนอม จำกัด
196	นายสุรินทร์ บุญแสวง	เจ้าหน้าที่	
197	คุณไพริน จินดารักษาวงศ์	ผู้จัดการฝ่ายขาย	บริษัท มหาชัยพัฒนาที่ดิน จำกัด
198	นายอมร พรหมดีราช	ผจก.บริษัทเมืองอุตสาหกรรมอุดรธานี	บริษัท เมืองอุตสาหกรรมอุดรธานี
199	นายจิระวัฒน์ ศรีสุข	วิศวกรแหล่งน้ำ	บริษัท วงษ์สยามก่อสร้าง จำกัด
200	นายทวีวัฒน์ เพ็ชรโยธา	วิศวกรแหล่งน้ำ	
201	คุณพนิดา นิตย์ภักดี	วิศวกรแหล่งน้ำ	
202	คุณภัททิพันธ์ น้อยจันทร์	นักวิเคราะห์และวางแผนการตลาด	
203	นายเศรษฐคุณ เหมทานนท์	วิศวกรแหล่งน้ำ	
204	คุณสุวนันท์ สุวรรณศรี	นักวิเคราะห์และวางแผนการตลาด	
205	น.ส.ฉมานุต เกราะทอง	ผู้ช่วยผู้จัดการ สำนักกรรมการผู้จัดการใหญ่	บริษัท สยามพาร์คบางกอก จำกัด
206	คุณเบญจวรรณ ศาลารุ่งเรือง	รองผู้จัดการ สำนักกรรมการผู้จัดการใหญ่	
207	คุณมาลัยรัตน์ พลายยงค์	Senior Administrative Officer	
208	นายชานน รุ่งจิรากร	หัวซ่อมบำรุง	บริษัท สยามวอเตอร์เฟลม จำกัด
209	นายพนัส อักษร	Section Manager	บริษัท อมตะ ยู จำกัด
210	คุณศิรินทิพย์ ธรรมวิเศษ	Water Research&Development Officer	
211	นายบุญเอื้อม น้อยเอม	กรรมการผู้จัดการ	บริษัท อาร์ไอแอล 1996 จำกัด
212	Siriporn Laehsalee	Business Development Team Leader	
213	น.ส.จันทร์พิมพ์ มุงขุนทด	วิศวกร	บริษัท อีสเทิร์น ไทย คอนซัลติ้ง 1992 จำกัด
214	คุณณัฐกานต์ เยาวยำ	วิศวกร	
215	คุณสรชา ชูศรีเมฆ	ผู้จัดการแผนกเทคนิค 1	
216	นายสุรเดช สวงโท	ผู้จัดการฝ่ายกบินทร์บุรี	
217	นายชุติวัต ศรีวิชัย	เจ้าหน้าที่	
218	นายอนุชา กันทรดุษฎี	รองผู้จัดการทั่วไป	บริษัท อีสเทิร์น ฟลูอิด ทราน สปอร์ต จำกัด
219	คุณจารุวรรณ นาคะ	หัวหน้างานอำนวยการ	บริษัท เอ็กคอมธารา จำกัด

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
220	นายชัชวาล จตุปาริสุทธิศีล	ผู้จัดการ	บริษัท เอ็กคอมธารา จำกัด
221	น.ส.นงนิตย์ แก้วจันทร์เพ็ง	วิศวกรสิ่งแวดล้อม	บริษัท เอ็นไวรอนเม็นท์พัลพ์ แอนด์ เปเปอร์ จำกัด
222	นายปฐมพล ล่อกิจ	เจ้าหน้าที่สิ่งแวดล้อม	บริษัท เอสซีจี เคมิคอลส์ จำกัด
223	น.ส.ชนิดาภา เกียรติยศ	Business Liaisons Staff	บริษัท เอสซีจี แพคเกจจิ้ง จำกัด
224	นายสมพร สุขอร่าม	ผู้อำนวยการฝ่ายวิศวกรรม	บริษัท โออิชิ กรุ๊ป จำกัด
225	นายอำนาจ เอกตระกูล	ผู้จัดการพลังงาน สิ่งแวดล้อม	
226	นายตยาคี ตรงสถิตกุล	ผู้ช่วยผู้บริหาร	บริษัท ไฮโดรเท็ค จำกัด
227	คุณปรียาวดี พันหิง	วิศวกรสิ่งแวดล้อม	
228	รศ.ชัยยุทธ สุขศรี	รองศาสตราจารย์	ภาควิชาวิศวกรรมแหล่งน้ำ คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
229	ผศ.ปิยธิดา เรืองรัศมี	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	
230	อาจารย์ภวิสร ชื่นชุ่ม	อาจารย์	
231	อาจารย์ธนสิทธิ์ พรหมพิงค์	อาจารย์	ม.เกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา
232	ดร.อภิสิทธิ์ ชิตวณิช	หัวหน้างานฟาร์มคณะเกษตรฯ	ม.เทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
233	ดร.สุรางคนา สุขเลิศ	คณะเกษตรศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ	
234	ดร.กฤษฎา อนันตกาลต์	ผู้ช่วยอธิการบดี	
235	ดร.ศิรประภา ชัยเนตร	ผู้ช่วยอธิการบดี	ม.เทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
236	นางสารภี พูลศิริ	หัวหน้าสำนักงานผู้อำนวยการฯ	ม.ราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
237	รศ.ดร.ดวงพร ภู่ผะกา	รักษาราชการแทนอธิการบดี	ม.ราชภัฏราชนครินทร์
238	นายกริชพล สุดสว่าง	ผู้แทนองค์กรผู้ใช้น้ำ	มาบตาพุดคอมเพล็กซ์ 1
239	นายไตรภพ ชมภูจันทร์	รองประธานกรรมการ	มูลนิธิอนุรักษ์ป่าภูเขียว ชัยภูมิ
240	นายอนุวัตร ทองคำ	ผู้อำนวยการสำนักช่างสุขาภิบาล	เมืองพัทยา
241	นายเทพจิต เมฆหมอก	เจ้าหน้าที่	โรงไฟฟ้าเขื่อนภูมิพล ตาก
242	นายอดุลย์ ตุ้ยวงค์	หัวหน้าแผนกเดินเครื่องกะ 2 กองเดินเครื่อง	
243	นายเทพวิทักษณ์ แก้วยอด	หัวหน้ากองเดินเครื่องเขื่อนสิริกิติ์	โรงไฟฟ้าเขื่อนสิริกิติ์ อุตรดิตถ์
244	นายวุฒิไกร สร่างนิทร	ผู้อำนวยการเขื่อนสิริกิติ์	
245	นางจุฑามาศ อุดมวงศ์	นักวิทยาศาสตร์ ระดับ 9	โรงไฟฟ้าพระนครใต้ สมุทรปราการ
246	นายพสธร ราชัยธร	นักวิทยาศาสตร์ระดับ 8	
247	นายวิภาส วงค์ตระกูล	กดฟน-ฟ.	โรงไฟฟ้าพระนครเหนือ นนทบุรี
248	นายกำพล ฝ้ายขาว	วิศวกรระดับ 10	โรงไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนจุฬาภรณ์

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
249	นายบุญเลิศ แสงระวี	ทำการแทน กธอ-ฟ.	โรงไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนสิรินธร
250	นายไพรัตน์ ดีทะเล	ช่างระดับ 7	
251	คุณสุทธินี สอนไว	วิศวกรระดับ 9	โรงไฟฟ้าแม่เมาะ
252	นายเจริญ เทพรังสฤษฎ์	หัวหน้าแผนกและผู้ปฏิบัติงาน	โรงไฟฟ้าลำตะคองชลภาวัฒนา
253	คุณศิลป์ชัย ศรีละวรรณโณธาดา	วศ.10 โรงไฟฟ้าวังน้อย	โรงไฟฟ้าวังน้อย
254	คุณจีระนันท์ แก้วนิ่ม	วก.8	
255	นายคมชาญ สุวรรณโณ	วิศวกร	โรงแยกก๊าซธรรมชาติขนอม
256	น.ส.ประคอง ทองใหญ่	ผู้ช่วยสมุธบัญชี	โรงแรม ดิอิมพีเรียลโฮเทล แอนด์ คอนเวนชั่น เซ็นเตอร์ โคราช
257	นายอุดมรัตน์ ภักดิ์โพธิ์	ผู้จัดการฝ่ายห้องพัก	
258	นายบุญสม ธัญญานิธิวัฒน์	นักวิชาการออกแบบผลิตภัณฑ์ชำนาญการ	ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1
259	นายสมศักดิ์ ภูษิตสิริ	นักวิชาการอุตสาหกรรมชำนาญการ	
260	คุณปาริฉัตร กังแฮ	นักวิชาการเงินและบัญชี	ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่10
261	นางรุจิรา ไชยมงคล	นักวิชาการอุตสาหกรรมชำนาญการ	ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 6
262	น.ส.วาสนา บุญประเสริฐ	นักวิชาการอุตสาหกรรม	
263	ดร.ภัทรชนก ศรีวิหค	คณะทำงานด้านน้ำยั่งยืน	สถาบันน้ำและสิ่งแวดล้อมเพื่อความยั่งยืนและเครือข่ายอุตสาหกรรมผู้ใช้น้ำ
264	นายวิโรจน์ สัมฤทธิ์เปี่ยม	คณะทำงานน้ำ สถาบันน้ำและสิ่งแวดล้อมเพื่อความยั่งยืน	
265	คุณทิพวัลย์ แก้วมีศรี	นักวิจัยอาวุโส	สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI)
266	คุณปริญญารัตน์ เลี้ยงเจริญ	นักวิจัย	
267	นายภานุ อนามบุตร	ผู้จัดการทั่วไป	สนามกอล์ฟสิงห์ปาร์คขอนแก่น
268	น.ส.ชาลินี รักษาชล	เจ้าหน้าที่อาวุโส	สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย
269	นางอัมภา พรรณเกษา	รองประธานสภาอุตสาหกรรมจังหวัดขอนแก่น	สภาอุตสาหกรรมจังหวัดขอนแก่น
270	นายจิตตภูมิ โควบุตร	รองประธานสภาอุตสาหกรรมจังหวัดขอนแก่น	
271	นายธีระศักดิ์ สุวรรณธาร	รองประธานสภาอุตสาหกรรมจังหวัดขอนแก่น	
272	ทพ.สุพจน์ หวังปรีดาเลิศกุล	ประธานอาวุโส	สภาอุตสาหกรรมจ.นครสวรรค์
273	นายชูวิทย์ จึงธนสมบูรณ์	ประธานสภาอุตสาหกรรมจังหวัดบุรีรัมย์	สภาอุตสาหกรรมจังหวัดบุรีรัมย์
274	นายสมเดช ใหม่ยศ	รองประธาน	สภาอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี
275	นางสุภาวดี โชคสกุลนิมิตร	ประธานสภาอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี	สภาอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี
276	นายประดิษฐ์ ศศิภัทรกุล	คณะกรรมการลุ่มน้ำแห่งชาติสาขาลุ่มน้ำยม	สภาอุตสาหกรรมจังหวัดแพร่
277	คุณดุสิตา วาทยานนท์	admin	สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
278	คุณสุนีย์ วรวุฒางกูร	คณะทำงานทรัพยากรน้ำยั่งยืน	สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
279	นายชัย อรุณานนท์ชัย	นายกสมาคมฯ	สมาคมการค้าพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรปราการ
280	พันเอกสุรพงษ์ รัตนโกเศรษฐ	อุปนายก	
281	นายจรูญ แก้ววจรทรัพย์	นายกสมาคมการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง	สมาคมการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง
282	น.ส.วัณณิกา รัตพงศ์	นายกสมาคมสมาคมการท่องเที่ยวสระบุรี	สมาคมการท่องเที่ยวสระบุรี
283	น.ส.เบญจมาภรณ์ ฉัตร์คำ	นายกสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดเลย	สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวเลย
284	น.ส.กันยา ศศิบุตร	กรรมการสมาคมนักกฎหมาย	สมาคมนักกฎหมายพิทักษ์สิ่งแวดล้อม
285	นายสุปรีดี วิสุทธิ	ที่ปรึกษาสมาคมนักกฎหมาย	
286	ดร.กชนิภา อินทสุวรรณ์	นายกสมาคมฯ	สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรสาคร
287	คุณณัฐณิชา เชาวลิต	Public Affairs EX.	สมาคมอุตสาหกรรมเครื่องดื่มไทย
288	นายสุวัชชัย วงษ์เจริญสิน	นายกสมาคมอุตสาหกรรมฟอกหนังไทย	สมาคมอุตสาหกรรมฟอกหนังไทย
289	นายธนะศักดิ์ โยเซฟ	ผู้อำนวยการส่วนเงินทุนหมุนเวียน	กรมชลประทาน
290	คุณสุจินต์ ธำรงค์เทพพิทักษ์	ผู้จัดการทั่วไป	สวนอุตสาหกรรมบางกะดี
291	นายยุทธนา กัลยาวัฒนาเจริญ	รองนายกเทศมนตรีเมืองสระบุรี	สำนักการประปา เทศบาลเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี
292	นายวินัย ไชยลาภ	ผู้อำนวยการสำนักการประปา	
293	นายณัฐช์เรศ มาเจริญ	นักวิชาการสุขาภิบาลชำนาญการ	สำนักการระบายน้ำ กทม.
294	น.ส.วิภาวี ลีไพบูลย์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงราย
295	นายกล้าณรงค์ ดาวประกาย	เจ้าหน้าที่สนับสนุนงานพัสดุ	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดตราด
296	น.ส.ปรียานุช สังข์ทอง	เจ้าหน้าที่สนับสนุนงานการเงินและบัญชี	
297	นายอิทธิรัฐ สินารักษ์	ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดบึงกาฬ	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดบึงกาฬ
298	น.ส.บุณยานุช นกเล็ก	เจ้าหน้าที่ประสานงานช่วยเหลือนักท่องเที่ยว	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
299	น.ส.ชนมน กำบังตน	เจ้าหน้าที่สนับสนุนงานการเงินและบัญชี	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดแพร่
300	น.ส.เกียรติสุดา แสงหมื่น	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมุกดาหาร
301	น.ส.พัชรี ศรีทองอ่อน	เจ้าหน้าที่ TAC	

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
302	น.ส.พิศมัย ชัยชน	เจ้าหน้าที่สถิติ	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเลย
303	นายนพดล โต๊ะประดู	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนฉำนานการ	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสตูล
304	น.ส. มัชฌิมา สิริโยธิน	หัวหน้าส่วนงาน ฝ่ายกำกับอัตราค่าบริการพลังงาน	สำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน
305	นายเอกรินทร์ โบษกรนัฏ	วิศวกร	
306	นายวรฉัตร เดชโยธิน	ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักประสานโครงการและแผนบูรณาการ	สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก
307	นายวิรุธ แสงสิชัยพันธ์กุล	รองผู้อำนวยการ	
308	น.ส.ฤทัยรัตน์ อรรถมงคล	นักวิทยาศาสตร์ปฏิบัติการ	สำนักงานคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย (สอน.)
309	นายอนุสรณ์ สองห้อง	นักวิชาการอุตสาหกรรมชำนาญการ	
310	นายเกียรติศักดิ์ มณีรัตน์	หัวหน้าสำนักงานจังหวัดยะลา	สำนักงานจังหวัดยะลา
311	นายปธาน บรรจงปรุ	หัวหน้ากลุ่มงานโครงการและจัดการตะกอน	สำนักงานจัดการคุณภาพน้ำ
312	นายปรีชา เพชรเลิศ	ผู้อำนวยการสำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคที่ 3	เจ้าท่าภูมิภาคที่ 3
313	นายประเวศน์ สุภาชัย	ผู้อำนวยการ	เจ้าท่าภูมิภาคที่ 5
314	น.ส.วิลาวัลย์ จันทร์ฉาย	เจ้าพนักงานขนส่ง	เจ้าท่าภูมิภาคที่ 6
315	น.ส.อัจฉรา ไวยราบุตร	หัวหน้ากลุ่มอำนวยการและแผนงาน	เจ้าท่าภูมิภาคที่ 7
316	นายสิรภัทร วัฒนธรรม	นักวิชาการขนส่งปฏิบัติการ	เจ้าท่าภูมิภาคสาขาจันทบุรี
317	นายกชภัส สดมพฤกษ์	เจ้าพนักงานขนส่งชำนาญงาน	เจ้าท่าภูมิภาคสาขาฉะเชิงเทรา
318	นายอาจหาญ แสงสุวรรณ์	เจ้าพนักงานตรวจท่าปฏิบัติการ	เจ้าท่าภูมิภาคสาขาชลบุรี
319	นางวิมลมาน สุวรรณรัตน์	ผู้อำนวยการ	เจ้าท่าภูมิภาคสาขาตรัง
320	นายสมศักดิ์ นิลตัง	นักวิชาการขนส่งชำนาญการ	
321	นายสมศักดิ์ นิลตีบ	นักวิชาการขนส่งชำนาญการ	
322	นายณัฐพงษ์ โชติกมาศ	นักวิชาการขนส่งปฏิบัติการ	เจ้าท่าภูมิภาคสาขานราธิวาส
323	นายพิริยะ กองสังข์	เจ้าพนักงานตรวจท่าปฏิบัติการ	เจ้าท่าภูมิภาคสาขาแพร่
324	น.ส.พิมผกา ปัญญาวงค์	นิติกรปฏิบัติการ	เจ้าท่าภูมิภาคสาขาระนอง
325	นายทวีชัย โชคสมุทร	ผู้อำนวยการสำนักงาน	เจ้าท่าภูมิภาคสาขาระยอง
326	นายหิรัญวัตติ์ สืบกระพันธ์	ผู้อำนวยการสำนักงาน	เจ้าท่าภูมิภาคสาขาสงขลา
327	นางมลฑา แซ่จั่ง	เจ้าพนักงานขนส่งชำนาญงาน	เจ้าท่าภูมิภาคสาขาสตูล

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
328	น.ส.ทิพย์สิตา สุทธิรัชต์เจริญ	นักวิชาการขนส่งชำนาญการ	เจ้าท่าภูมิภาคสาขาสมุทรปราการ
329	นายพีรธร นาคสุข	ผจภ.2	เจ้าท่าภูมิภาคสาขาอยุธยา
330	นายอภิวัฒน์ ภูมิไธสง	ผู้อำนวยการส่วนบริหารจัดการน้ำฯ	สำนักงานชลประทานที่ 1
331	นายสิรวิชญ์ วงษ์สุวรรณคูหา	ผู้แทนสำนักงานชลประทานที่ 1	
332	นายสืบสกุ แสนเตปิน	วิศวกรชลประทานชำนาญการ	สำนักงานชลประทานที่ 3
333	นายวุฒิชัย บุญผ่อง	ผู้อำนวยการส่วนบริหารจัดการน้ำฯ	สำนักงานชลประทานที่ 5
334	นายกฤษณะชัย จันทรกอง	วิศวกรชลประทานชำนาญการ	สำนักงานชลประทานที่ 6
335	นายธีระศักดิ์ ประหยัด	ผู้อำนวยการส่วนบริหารจัดการน้ำฯ	สำนักงานชลประทานที่ 8
336	นายณัฐพล ชูชีพ	หัวหน้าฝ่ายบริหารจัดการน้ำ	สำนักงานชลประทานที่ 9
337	น.ส.สุกัญญา พันธุ์ทอง	นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ	สำนักงานชลประทานที่ 10
338	นายอภัยพงษ์ อภัยราช	วิศวกรชลประทานชำนาญการ	สำนักงานชลประทานที่ 13
339	นายสันติชาย พุ่มลืมคิด	นายช่างชลประทาน	สำนักงานชลประทานที่ 14
340	นายปิติ หนูเมือง	วิศวกรชลประทานชำนาญการพิเศษ	สำนักงานชลประทานที่ 15
341	น.ส.วรานันท์ น่วมนวล	วิศวกรชลประทานชำนาญการ	สำนักงานชลประทานที่ 15
342	น.ส.กฤชญา ปัญญา	ผู้แทนสำนักงานชลประทานที่ 16	สำนักงานชลประทานที่ 16
343	นายธีรพันธ์ พวงสุนทร	ผู้อำนวยการส่วนอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายแลน	ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่4
344	นายธีรพันธ์ พวงสุนทร	เจ้าพนักงานป่าไม้อาวุโส	
345	นายศุภใจ เกตุแก้ว	ผู้อำนวยการส่วนอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง	ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่5
346	นายปภังกร อารีชน	เจ้าพนักงานประมงชำนาญงาน	ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่6
347	นายเกรียง มหาศิริ	ผู้อำนวยการสำนักงาน	ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่8
348	นายพรเทพ ทองดี	ผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมและประสานงานฯ	
349	นายพิเชษฐ จันทรุ่งโรจน์	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ	ทสจ.ยะลา
350	คุณเจนจิรา เสียนอุ่น	นายช่างเทคนิคปฏิบัติงาน	ทสจ.กระบี่
351	นายปรีชา ทองนวล	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	
352	นายเชาวลิต วอนเก่าน้อย	นายช่างเทคนิคปฏิบัติงาน	ทสจ.ขอนแก่น
353	นายชัชวาล แก้วพูลศรี	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	ทสจ.ฉะเชิงเทรา
354	นายอดิศักดิ์ จันทรังษี	ผู้อำนวยการสำนักงาน	ทสจ.ชัยนาท
355	นายบุญช่วย อรรถวรรธน	ผู้อำนวยการสำนักงาน	ทสจ.ตราด
356	นายกันตพิชญ์ มากยอด	นายช่างเทคนิคชำนาญการ	ทสจ.นครนายก

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
357	น.ส.พิมพ์มาดา สิงหรัตน์	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมปฏิบัติการ	ทสจ.นครนายก
358	นายโกสิทธิ์ นิลรัตน์	ผู้อำนวยการสำนักงาน	ทสจ.นครปฐม
359	นายชวลิต หมายแม้น	นายช่างเทคนิคชำนาญงาน	
360	นายประจวบ ชิดโคกสูง	นายช่างเทคนิคชำนาญงาน	ทสจ.นครราชสีมา
361	น.ส.นิภาวดี สินาคม	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมปฏิบัติการ	ทสจ.นครสวรรค์
362	นายวสันต์ จารุศังข์	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	ทสจ.นนทบุรี
363	นายภาณุขันธ์ ทองอินทร์	เจ้าหน้าที่	ทสจ.บึงกาฬ
364	น.ส.นลินธีรา ทองรัตน์	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมปฏิบัติการ	ทสจ.ปทุมธานี
365	นายศิษฏ์ แก่นทอง	นายช่างเทคนิคปฏิบัติงาน	
366	นายศุภชัย ศรีพรหม	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	ทสจ.ปัตตานี
367	นายไพบูลย์ ภู่ทอง	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	ทสจ.พระนครศรีอยุธยา
368	นายเจษฎา เงินทอง	ผู้อำนวยการสำนักงาน	ทสจ.พะเยา
369	นายสุพจน์ ตุ้ยดา	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	
370	นายมนัส จู่ห้อง	เจ้าพนังงานป่าไม้อาวุโส	ทสจ.พังงา
371	นายอรรถพร โยธานารถ	นายช่างเทคนิคชำนาญงาน	ทสจ.พิจิตร
372	นางวิริยา อาษานอก	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	ทสจ.แพร่
373	นายกิตติธัช เปรมไธสง	นายช่างเทคนิคปฏิบัติงาน	ทสจ.มหาสารคาม
374	นายใจคิด วงศ์พิพันธ์	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	
375	นายนิรันดร์ ยานะ	นายช่างเทคนิคปฏิบัติการ	ทสจ.แม่ฮ่องสอน
376	นายวุฒิเดช ศรีสุภะ	นายช่วงเทคนิคอาวุโส	
377	นายวีระ หลักหาญ	นายช่างเทคนิคปฏิบัติงาน	ทสจ.ยโสธร
378	นายอัครเดช วงศ์กาฬสินธุ์	ผอ.สนง.ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดร้อยเอ็ด	ทสจ.ร้อยเอ็ด
379	นางศตพร นาพญา	เจ้าพนักงานทรัพยากรธรณีชำนาญงาน	ทสจ.ลพบุรี
380	นายธวัชชัย ปิยะราช	นายช่างเทคนิคปฏิบัติงาน	ทสจ.ลำปาง
381	นายณัฐชัย ชีวะศิริ	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ	ทสจ.ลำพูน
382	นายสุรัติ ทองเทพ	เจ้าพนักงานป่าไม้อาวุโส	ทสจ.ศรีสะเกษ
383	นายวีระยุทธ หาญมนตรี	พนักงานทั่วไป	ทสจ.สกลนคร
384	นายสุกฤษฎิ์ หงษาวงศ์	นายช่างเทคนิคชำนาญการ	
385	นายชิณวัตร แก้วทอง	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	ทสจ.สงขลา

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
386	น.ส.อังษณา ฤกษ์อร่าม	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	ทสจ.สิงห์บุรี
387	นายอานนท์ แก้วมณี	นายช่างเทคนิคชำนาญงาน	ทสจ.สิงห์บุรี
388	นายทวี วงค์สิงห์คำ	นายช่างเทคนิคปฏิบัติการ	ทสจ.สุโขทัย
389	นายณัฐพร รักบำรุง	เจ้าพนักงานป่าไม้อาวุโส	ทสจ.สุราษฎร์ธานี
390	นายกรัณย์พล แสงทอง	ผู้อำนวยการ ทสจ.สุรินทร์	ทสจ.สุรินทร์
391	นายนราธิป คลังทอง	นายช่างเทคนิคชำนาญงาน	ทสจ.อำนาจเจริญ
392	นายนิติศาสตร์ รุ่งกกจัด	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ	ทสจ.อุดรธานี
393	นายอนุพงษ์ ธุระพะ	นักวิเคราะห์นโยบาลและแผน	
394	นางชยาภร อามระดิษฐ์	ผอ.สนง.ทสจ.อุทัยธานี	ทสจ.อุทัยธานี
395	นายภาณุภัทร์ รอดพินิจ	นายช่างเทคนิคปฏิบัติงาน	
396	นายศราวุธ เขื่อนแข	ผอ.ส่วนทรัพยากรน้ำ	
397	นายมงคลศักดิ์ ลาสา	นายช่างเทคนิคชำนาญงาน	ทสจ.อุบลราชธานี
398	นายยศวัฒน์ เธียรสวัสดิ์	ผอ.สนง.ทสจ.อุบลราชธานี	
399	นายกัมปนาท พรหมมายน	นายช่างโยธาอาวุโส	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 1
400	นายพงศ์เทพ แซ่เฮ้ง	วิศวกรโยธาชำนาญการ	
401	นางยุพิน อูปนวล	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
402	นายกษิดิศ โททอง	วิศวกรชำนาญการพิเศษ	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 2
403	น.ส.ณัฐนันท์ แสงวิโรจน์	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน	
404	นายบันเทิง สนทอง	นายช่างโยธาชำนาญงาน	
405	นายวันชัย ประภาโส	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
406	นายสาธิต จันทราสา	วิศวกรโยธา	
407	นายธีรภัทร์ ยตะโคตร	นายช่างโยธา	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 3
408	นายมรุต พุ่มอรุณ	วิศวกรโยธาปฏิบัติการ	
409	นายศิริศักดิ์ ประทุมวรรณ	นายช่างโยธาชำนาญงาน	
410	นายลักษณ์ วรสาร	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	
411	นายกวีวิทย์ ศิริณัฐพงศ์	นายช่างโยธาชำนาญงาน	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 4
412	นายเรืองฤทธิ์ นิ่มบริบูรณ์พร	ผู้อำนวยการส่วนการจัดสรรน้ำ	
413	น.ส.กนกณรัตน์ ดำริห์	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 5
414	นายชนินทร นาคแท้	นักจัดการงานทั่วไปปฏิบัติการ	

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
415	นายทนงศักดิ์ คำผาย	นายช่างเทคนิค	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 5
416	นายประยงค์ ยินขุนทด	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
417	นายอัครพล สุขปื้อ	ช่างฝีมือสนาม ช 4	
418	นายเฉลิมศักดิ์ อำไพโชติ	นายช่างเทคนิค	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 6
419	น.ส.นงนุช พรมมาพงษ์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
420	นางวริยา สจิรวัฒนากุล	ผู้อำนวยการส่วนการจัดสรรน้ำ	
421	นางสุรีย์พร ร้อยพวง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	
422	นางสาวนงนุช พรมมาพงษ์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	
423	นายชรินทร์โพธิ์ทอง	ช่างฝีมือสนามชั้น4	
424	นายบุญส่ง อักษรเสือ	ช่างฝีมือสนาม	
425	นายมณี ฝองสูงเนิน	ช่างฝีมือสนามชั้น4	
426	นายสราวุธ ใจจักร์ธรรม	นายช่างโยธาชำนาญงาน	
427	น.ส.หทัยทิพย์ เชื้อสอน	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	
428	น.ส.ชณภิชา ยิ้มมะเริง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 7
429	น.ส.ภูจิดา พรมจรรย์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	
430	นายแมนชาติ บัวทอง	ผอ.ส่วนอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำที่ 3 เพชรบุรี	
431	น.ส.จิดาภา กาญจณเดชศิริ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	
432	น.ส.ฐิติพร โชติดี	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
433	นางประไพ สุวรรณประสม	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ	
434	นางพัทธ์ธีรา เมฆช้าง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ	
435	นายพงศธร รุ่งสมัย	วิศวกรโยธาชำนาญการ	
436	นายวีรยุทธ ยุทธสูงเนิน	นายช่างโยธาชำนาญงาน	
437	คุณศรีนวล เริ่มภักดิ์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
438	นายสถาพร เผ่าจินดา	นายช่างโยธาชำนาญงาน	
439	นายอานนท์ ศรีพนัสกุล	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	
440	น.ส.ชญาดา สมจิตวรี	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
441	นายเชิดชาย เกริกชัยวัน	ช่างฝีมือสนาม ระดับ ช4	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 8
442	นายกิตติศักดิ์ ใจดี	ผู้อำนวยการส่วนการจัดสรรน้ำ	
443	นายดิษณ์กร ผ่องศรี	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
444	นายธีรวัฒน์ มะรุมดี	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 8
445	น.ส.นภัสสร หนูคำสวน	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน	
446	นายพงศ์พิพัฒน์ ปล้องบรรจง	นายช่างเทคนิค	
447	น.ส.จามรี เกติมา	นักวิเคราะห์โยบายและแผนปฏิบัติการ	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 9
448	น.ส.จิรัชยา จันทร์คำ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ	
449	นางสุรีรัตน์ คงตาล	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	
450	ว่าที่ ร.ต.สุดชาย เหลืองอักษร	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	
451	น.ส.อทิตยา อินสืบ	นักวิเคราะห์นโยบายและะแผนปฏิบัตรการ	
452	น.ส.มุจลินท์ ดินเพชร	เจ้าหน้าที่	
453	นายดุลยธรรม ทวิชสังข์	วิศวกรชำนาญการพิเศษ	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 10
454	นายธเนศ การพร้อม	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
455	นางพรรณรัตน์ ยิ้มประเสริฐ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
456	นายอภิรักษ์ พิณพิพัฒน์	วิศวกรปฏิบัติการ	
457	นายทินวุฒิ สุภผา	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 11
458	นายนฎพล ศรีราวานิช	ผอ.ส่วนการจัดสรรน้ำ	
459	นายนฤพล สีลวานิช	ผู้อำนวยการส่วนการจัดสรรน้ำ	สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 12
460	น.ส.ศิริวรรณ ดาราคำ	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	
461	น.ส.อัญมณี จันทรา	นิติกรปฏิบัติการ	สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ
462	นายศศิศ ปั้นลายนาค	นิติกรปฏิบัติการ	
463	คุณธัญวพร ฉุ้นประดับ	นิติกรปฏิบัติการ	
464	นายวิวัฒน์ มณีอินทร์	ผู้อำนวยการสำนักงาน	สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ภาค 1
465	นางจุติมา เปรมสมบัติ	กรรมการและเลขานุการคณะกรรมการลุ่มน้ำโขงเหนือ	
466	น.ส.ธวัลรัตน์ อุประนันท์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน	
467	นายพชร จุ้บเพ็ชร	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ภาค 2
468	นางฉลวย ธาราแสง	ผู้อำนวยการกลุ่มประสานงานลุ่มน้ำแม่กลอง	
469	น.ส.สยมพร หทัยศานต์	ผปน.โตนเลสาบ	
470	นายพีรดนย์ จันทร์ธีระวงศ์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ภาค 3

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
471	น.ส.อรพรรณ จุลภักดิ์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ภาค 4
472	น.ส.ถิรายุ สอ้านวงค์	เจ้าหน้าที่ช่วยเหลือนักท่องเที่ยว	สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดฉะเชิงเทรา
473	น.ส.ทิพย์พาพร ภักดีอุดม	เจ้าหน้าที่พลศึกษาประจำสำนักงาน	
474	น.ส.มาริสา ขาวเขียว	เจ้าหน้าที่ประสานงานด้านการท่องเที่ยว	สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพังงา
475	น.ส.สุกัลยา เอียดแก้ว	เจ้าหน้าที่ประสานงานช่วยเหลือนักท่องเที่ยว	
476	คุณวรรณา บุดดีสิงห์	ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมุกดาหาร	สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมุกดาหาร
477	นายณฐพงศ์ ตันตระกูล	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสกลนคร
478	น.ส.รุ่งนภา ฉันวิจิตร	เจ้าหน้าที่สนับสนุนงานการเงินและบัญชี	
479	น.ส.ธัชญาณี รจนา	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสมุทรปราการ
480	นางพรรณพิมล ฉายาจิตชยวัศ	ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสมุทรสาคร	สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสมุทรสาคร
481	นายณัฐรินทร์ วงศ์ภิรพัทธ์	ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสระแก้ว	สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสระแก้ว
482	น.ส.วิภาวี หยกคชธาร	เจ้าหน้าที่ประสานงานช่วยเหลือนักท่องเที่ยว	
483	คุณดุสิตา โคตรพันธ์	เจ้าหน้าที่พัสดุ	สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดหนองคาย
484	น.ส.ทิพวรรณ หมื่นสุข	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	
485	นายณัฐกิตติ์ เพิ่มศิริรุ่งสิน	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดอุตรดิตถ์
486	น.ส.คณิศรา กำนนท์กุล	เจ้าหน้าที่สิ่งแวดล้อม บริษัท มารีนไทย กรุ๊ป	สำนักงานท่าเรืออุตสาหกรรมมาบตาพุด
487	น.ส.ภัทราวดี พันธุนันท์	ผู้จัดการบริษัท มารีนไทย กรุ๊ป จำกัด	
488	คุณวสุวัตน์ เลิศพงษ์อนุกูล	ผู้จัดการแผนกความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม	
489	นายปัณธร ตันแดง	ผู้อำนวยการกองช่าง	เทศบาลตำบลบ้านปลวกแดง จังหวัดระยอง
490	นางศิริพร จันทร์อ่อน	เจ้าพนักงานการเงินประปา	
491	นายธนวัฒน์ ภู่นารถ	ผู้อำนวยการสำนักการประปา	เทศบาลนครนครสวรรค์
492	คุณกาญจนี ชูทอง	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ	สผ.
493	ว่าที่ร้อยตรี กรธิพัฒน์ ทองดี	นายช่างเทคนิคชำนาญงาน	สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
494	นายวิสาล ทฤษฎิคุณ	นิติกรเชี่ยวชาญ	
495	นายวรพรต สีกา	นิติกร	

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
496	น.ส.กัญญาณัฐ บุญแดง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	สนง.ปภ.จังหวัดชลบุรี
497	นายสุชาติ เจริญศรี	เจ้าหน้าที่	สนง.ปภ.จังหวัดเชียงใหม่
498	นายเจริญ รัตนบรรรสกุล	หัวหน้าสำนักงาน	สนง.ปภ.จังหวัดตราด
499	จ่าเอกสุกฤษฎิ์ มะลิขาว	ผู้ช่วยสำนักงาน	
500	น.ส.สุนิสา กุลอ่อน	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	สนง.ปภ.จังหวัดตาก
501	คุณปิยฉัตร คีรีมาศทอง	นักวิทยาศาสตร์ปฏิบัติการ	สนง.ปภ.จังหวัดนนทบุรี
502	นายวรวิทย์ อินต๊ะใจ	หัวหน้าสำนักงาน	สนง.ปภ.จังหวัดน่าน
503	นายพัฒนา ไวลิม	ผู้ช่วยหัวหน้าสำนักงานฯ	
504	นางมาละนี จินดารัตน์	หัวหน้าสำนักงาน	สนง.ปภ.จังหวัดปราจีนบุรี
505	น.ส.เนตรชนก บึกบัน	หัวหน้าฝ่ายบริหารทั่วไป	
506	คุณอัจฉรา ชาบาง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	สนง.ปภ.พระนครศรีอยุธยา
507	นายอธิเบศร์ บัวใจ	นวค.ปฏิบัติการ	สนง.ปภ.จังหวัดพะเยา
508	นางเนาวรัตน์ เอกภาพันธ์	หัวหน้าสำนักงาน	สนง.ปภ.จังหวัดพิษณุโลก
509	นายสรพงษ์ เศรฐสนิท	ผู้ช่วยหัวหน้าสำนักงาน	
510	น.ส.สุพร นวลพลอย	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	สนง.ปภ.เพชรบุรี
511	นายอุดมพร กาญจน์	หัวหน้าสำนักงาน	สนง.ปภ.จังหวัดภูเก็ต
512	น.ส.กนกพร มณีรัสยากร	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	สนง.ปภ.จังหวัดยะลา
513	น.ส.กนิตา อุปัชชนานันท์	ผู้ช่วยหัวหน้าสำนักงาน	สนง.ปภ.จังหวัดระนอง
514	น.ส.ดวงจันทร์ แซ่ลิ้ว	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	
515	นายนัตพงษ์ ชูภู่	พนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	
516	นายเกษมศักดิ์ เทพพิทักษ์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน	สนง.ปภ.ระยอง
517	น.ส.วรรณภา ภูโสภา	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน	
518	นายประสงค์ กล่ำชัย	นายช่างโยธาอาวุโส	สนง.ปภ.จังหวัดลพบุรี
519	คุณสุภลักษณ์ พรมสกล	พนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	
520	นายจรัสพันธ์ อรุณคง	หัวหน้าสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดลำปาง	สนง.ปภ.จังหวัดลำปาง
521	น.ส.กรกช โพธิสัตย์	ผู้ช่วยหัวหน้าสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดสมุทรปราการ	สนง.ปภ.จังหวัดสมุทรปราการ
522	นายพชร ศศิชาชยามร	หัวหน้าสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดสมุทรปราการ	

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
523	น.ส.อังศุมาลี สายชลนภา	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน	สนง.ปภ.จังหวัดสมุทรสาคร
524	นายบัญญัติ ใยงูเหลือม	หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	สนง.ปภ.จังหวัดสระแก้ว
525	นางสุภัคชญา จาติเกตุ	พนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	
526	นางนัยนภัส สังขนุกิจ	พาณิชย์จังหวัดเชียงใหม่	สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงใหม่
527	นายชัยรัตน์ บุญส่ง	พาณิชย์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
528	นายอภิลักษณ์ ค้าเจริญ	นักวิชาการพาณิชย์และปฏิบัติการ	สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
529	น.ส.จารุพัสตร์ พลทรัพย์	เศรษฐกรชำนาญการ	สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง
530	น.ส.วันทนา ใสสอาด	เศรษฐกรชำนาญการพิเศษ	
531	น.ส.ขัตติยา วิสารัตน์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ	สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม
532	น.ส.ศิรินารถ ปรีชา	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
533	คุณพนิดา บัวโท	นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นปฏิบัติการ	สถจ.กระบี่
534	นายบุญธรรม เทพพิชัย	ท้องถิ่นจันทบุรี	สถจ.จันทบุรี
535	น.ส.ชนิษฎา แทนนิกร	นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นปฏิบัติการ	สถจ.ชลบุรี
536	นางทิพรวี รัตนรังสรรค์	ท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่	สถจ.เชียงใหม่
537	นายรชต อินต๊ะพิงค์	นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการ	
538	น.ส.พัชรี ไคล้คง	นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการ	สถจ.ตาก
539	นายจิรวัฒน์ วงษ์คงคำ	เจ้าหน้าที่	สถจ.นครปฐม
540	นายวันชัย ธรรมนิยางกรู	ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมฯ	
541	นายสมบัติ ไชยเจริญ	เจ้าพนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ชง.	สถจ.พัทลุง
542	น.ส.ณิศาชล สันทาลุนัย	นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการ	สถจ.เพชรบุรี
543	นายประเสริฐ สุครพงษ์กุล	ท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี	
544	นายปวิตร กันทะสีมา	นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นปฏิบัติการ	สถจ.แม่ฮ่องสอน
545	นางฐาปนีย์ มครศวรรยธรรม	ผอ.กลุ่มงานบริการสาธารณะท้องถิ่น	สถจ.ราชบุรี
546	น.ส.นพวรรณ พูลสุมล	เจ้าพนักงาน	
547	นายโกสินทร์ แสงสอาด	ผู้อำนวยการส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่น	สถจ.ลำปาง
548	น.ส.ศิริรัตน์ ธรรมใจ	นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการ	
549	นายณิชภูมิ แสนเสร็จ	พนักงานวิเคราะห์นโยบายและแผน	สถจ.สุพรรณบุรี

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
550	นายนฤดม ตั้งแต่ง	ผู้อำนวยการกลุ่มงานบริการสาธารณะท้องถิ่น	สถจ.อ่างทอง
551	น.ส.ปารย์รวี ติดทะ	ท้องถิ่นอำเภอบางพลี	สถจ.อำเภอบางพลี
552	น.ส.ปรียาภรณ์ ปูคะภาค	นักทรัพยากรบุคคลปฏิบัติการ	สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ
553	นายศรัณย์พงศ์ ฟุ้งเกียรติ	รองเลขาธิการสภาเกษตรกรแห่งชาติ	สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ
554	นายบุญชุบ ส่งตระกูลศักดิ์	ผู้เชี่ยวชาญด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
555	นายอาทิตย์ มลิทอง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	
556	น.ส.ปนัสยา มั่งคั่ง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน	สนง.อุตสาหกรรมจ.ชลบุรี
557	นางกฤษนันท์ ทะวิชัย	อุตสาหกรรมจังหวัดเชียงราย	สนง.อุตสาหกรรมจ.เชียงราย
558	น.ส.คนึงนิจ สุคณาวงค์ษา	นักวิเราะห์นโยบายและแผน	
559	น.ส.พัชรี ลือชา	เจ้าหน้าที่ธุรการ	
560	น.ส.วิภาพร พันล้อม	เจ้าพนักงานทรัพยากรธรณีชำนาญการ	
561	นายสิทธิโชค ขำเมือง	นักวิชาการอุตสาหกรรม	สนง.อุตสาหกรรมจ.นนทบุรี
562	นายธราดล นิ่มนวล	วิศวกรชำนาญการ	สนง.อุตสาหกรรมจ.นราธิวาส
563	นายธนารักษ์ พิทักษา	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ	สนง.อุตสาหกรรมจ.ปราจีนบุรี
564	น.ส.สุภัชรี กุกุทพันธ์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ	สนง.อุตสาหกรรมจ.ปัตตานี
565	นายวริทธร คุ้มครอง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	สนง.อุตสาหกรรมจ.เพชรบุรี
566	นางณัฐชา อัมพุช	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ	สนง.อุตสาหกรรมจ.แพร่
567	นายกศิพัฏญ์ ทองแกม	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ	สนง.อุตสาหกรรมจ.ร้อยเอ็ด
568	น.ส.สรัญญา คู่กระสังข์	นักวิชาการอุตสาหกรรม	
569	นายวิเชียร ทองด้วง	อุตสาหกรรมจังหวัดระยอง	สนง.อุตสาหกรรมจ.ระยอง
570	นายเกรียงไกร หน่อแก้ว	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	สนง.อุตสาหกรรมจ.ลำพูน
571	นางรสริน แก้วประไพ	พนักงานธุรการ	สนง.อุตสาหกรรมจ.สงขลา
572	คุณชวัลญา บุญโสดากรณ์	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	สนง.อุตสาหกรรมจ.สุรินทร์
573	น.ส.พนิดา พรศิริกาญจน์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน	
574	นายสุรศักดิ์ จันทร์ชุม	อุตสาหกรรมจังหวัดหนองคาย	สนง.อุตสาหกรรมจ.หนองคาย
575	นายสุรสิทธิ์ โสรินทร์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ	สนง.อุตสาหกรรมจ.หนองบัวลำภู
576	นายพรชัย ตนัยพุฒิ	วิศวกรปฏิบัติการ	สนง.อุตสาหกรรมจ.อำนาจเจริญ
577	นายไกรศร สังฆจันทร์	ผู้อำนวยการส่วนวิชาการ	สำนักทรัพยากรน้ำบาดาลเขต 1
578	นายณัฐชัย ประพัฒน์รังษี	ผู้อำนวยการส่วนควบคุมกิจการน้ำบาดาล	สำนักทรัพยากรน้ำบาดาลเขต 4

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
579	น.ส.สุภาวดี ยินมะเริง	นักวิชาการทรัพยากรธรณีชำนาญการ	สำนักทรัพยากรน้ำบาดาลเขต 5
580	นายเจษฎากร แซ่ฮ่อ	นักวิชาการทรัพยากรน้ำบาดาล	สำนักทรัพยากรน้ำบาดาลเขต 6
581	นายพศกร จันทวี	นายช่างเครื่องกลชำนาญงาน	
582	นายชาญชัย อมรพิพัฒน์	นายช่างเทคนิคชำนาญงาน	สำนักทรัพยากรน้ำบาดาลเขต 9
583	นายภาณุวิชญ์ ปานแก้ว	นักจัดการงานทั่วไปปฏิบัติการ	
584	นายสุดใจ เฉยไสย	วิศวกรปฏิบัติการ	สำนักทรัพยากรน้ำบาดาลเขต 10
585	นายชัยวัฒน์ ศรีเพ็ชร	นายช่างเทคนิคปฏิบัติงาน	สำนักทรัพยากรน้ำบาดาลเขต 11
586	นายวสันต์ เปรียบนาน	นายช่างเทคนิคชำนาญงาน	
587	นายชาติศิริ ศิลา	นักวิชาการทรัพยากรธรณีปฏิบัติการ	สำนักทรัพยากรน้ำบาดาลเขต 12
588	นายอานนท์ อันธิรส	วิศวกร	สำนักพัฒนา บำรุงรักษาทางน้ำ
589	น.ส.ปทิตตา โชคสุวัฒนสกุล	ประธานหอการค้าจังหวัดชัยภูมิ	หอการค้าจังหวัดชัยภูมิ
590	นายศิริ วงศ์ภาติกะเสรี	รองประธาน	หอการค้าจังหวัดนครปฐม
591	นายอัฐพล สัมพันธ์วงศ์	รองประธานฝ่ายเศรษฐกิจและการค้า	หอการค้าจังหวัดนครราชสีมา
592	นายกิตติ หวังธรรมมั่ง	ประธาน	หอการค้าจังหวัดนราธิวาส
593	นายนิรันดร์ วิชัยสกุล	รองประธานกรรมการ	หอการค้าจังหวัดแม่ฮ่องสอน
594	ดร.มนตรี มนตรีพิลา	รองประธานหอการค้า	หอการค้าจังหวัดร้อยเอ็ด
595	นายกิติพันธ์ นวลจันทร์ฉาย	ประธานหอการค้าจังหวัดลำปาง	หอการค้าจังหวัดลำปาง
596	นายพัทธดนย์ แก้วบุญเรือง	กรรมการหอการค้าจังหวัดลำปาง	หอการค้าจังหวัดลำปาง
597	นายธนกฤต สุวรรณพรหม	รองประธานหอการค้าจังหวัดลำพูน	หอการค้าจังหวัดลำพูน
598	นายสิทธิรัชต์ จารุไชยกุล	รองประธาน	หอการค้าจังหวัดอุดรธานี
599	นายจีรพันธ์ อัศวะธนกุล	รองประธานกรรมการ	หอการค้าไทย
600	นายสุเทพ ตั้งเทียนทอง	รองประธานหอการค้าสระแก้ว	หอการค้าสระแก้ว
601	นางจิตรา ตั้งเทียนทอง	ผู้สนใจเข้าร่วมการประชุม	หอการค้าสระแก้ว
602	จ.ส.อ.พงศ์พัฒน์ หนุนนาค	นายช่างเทคนิค6	องค์การจัดการน้ำเสีย
603	นางนุชลักษณ์ สุขประเสริฐ	ผู้อำนวยการส่วนสิ่งแวดล้อม	อบจ.ฉะเชิงเทรา
604	น.ส.มาลิสา เสียงกล่อม	นักจัดการงานทั่วไปปฏิบัติ	
605	นายไพศาล	ผู้ช่วยนายช่างไฟฟ้า	
606	พ.จ.อ.มานะ ทองสิมา	รองปลัดองค์การบริการส่วนจังหวัดตราด	อบจ.ตราด
607	จ่าเอกหญิงจารวี ขาวขำ	นายช่างโยธาชำนาญงาน	อบจ.ปทุมธานี

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
608	นายณัฐวุฒิ ไชยพงษ์	หัวหน้าฝ่ายสุขาภิบาล	อบจ.ปราจีนบุรี
609	นายสุราศักดิ์ หมวดไชสง	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมปฏิบัติการ	
610	นายกัลปพฤกษ์ ศิริสุวรรณ	วิศวกรโยธา	อบจ.พระนครศรีอยุธยา
611	นายฤทธิกร สิริทันทิม	นายช่างโยธาอาวุโส	
612	คุณณิชาพร คุ้มท้วม	ผู้อำนวยการกองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	อบจ.ระยอง
613	นายประสานต์ พฤกษาชาติ	รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดระยอง	
614	น.ส.โสภา เกษมแสง	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ	
615	น.ส.สิริลักษณ์ ดิเรกฤทธิ์	วิศวกรโยธาปฏิบัติการ	อบจ.สระแก้ว
616	นายมูดัซซิร์ ลีเฮ็ง	คนงาน	อบจ.ปัตตานี
617	นายอาดือนัน หะยีกือเตะ	ผู้ช่วยนายช่างโยธา	
618	นางณัฐกานต์ ราตรี	รองปลัด อบต.	อบจ.อ่างทอง
619	นายศวัส พลายพูล	นิติกร	
620	นายชินกฤต พรหมธิรักษ์	วิศวกรโยธา	อาคารสถานที่ ราชภัฏราชนครินทร์
621	นายชัยรัตน์ ครุฑจันทร์	ผู้จัดการ northhill golf club	เอกชน
622	คุณณัฐ เลิศถาวรกิจ	Assistant Manager-ESG	ESG-SCG
623	นายสุนทร ยงค์วิบูลศิริ	ESG&Sustainability Diractor	SCG Packaging
624	คุณเพ็ญลดา ภิสาพานิช	Associate Director, Environmental Dimension	SD Office
625	นายสรศักดิ์ กีรติโชคชัยกุล	Climate Affair Director	Sustainability Office

ภาคผนวก ฉ

FAQ

ผนวก ฉ

FAQ (คำถามที่ถามบ่อย)

จัดทำขึ้นเมื่อวันศุกร์ที่ 8 กันยายน 2566

โครงการ “การศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4”

Q1. การศึกษาการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำฯ ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ที่การศึกษานี้ดำเนินการอยู่ มีขอบเขตรวมทรัพยากรน้ำประเภทใดบ้าง

A1. ทรัพยากรน้ำสาธารณะที่ถูกใช้โดยผู้ใช้น้ำประเภทที่ 2 และ 3 ตามมาตรา 41 ของ พรบ. ทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 เฉพาะที่อยู่ภายใต้ขอบเขตการดูแลของกรมทรัพยากรน้ำ (ไม่ใช่การใช้น้ำในเขตชลประทาน การใช้น้ำบาดาล และการใช้น้ำจากผู้ให้บริการจัดหาน้ำอื่นๆ) โดยหมายรวมถึง น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติทุกแหล่งและน้ำทะเล

Q2. การแบ่งประเภทผู้ใช้น้ำตามมาตรา 41 ของ พรบ. ทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 มีหลักเกณฑ์ในการแบ่งอย่างไร

A2. ในมาตรา 41 การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ แบ่งเป็นสามประเภท คือ

(1) การใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการดำรงชีพ การอุปโภคบริโภคในครัวเรือน การเกษตรหรือการเลี้ยงสัตว์เพื่อยังชีพ การอุตสาหกรรมในครัวเรือน การรักษาระบบนิเวศจารีตประเพณี การบรรเทาสาธารณภัย การคมนาคม และการใช้น้ำในปริมาณเล็กน้อย

(2) การใช้น้ำประเภทที่สอง ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การผลิตพลังงานไฟฟ้า การประปาและกิจการอื่น

(3) การใช้น้ำประเภทที่สาม ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อกิจการขนาดใหญ่ ที่ใช้น้ำปริมาณมากหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบข้ามลุ่มน้ำ หรือครอบคลุมพื้นที่อย่างกว้างขวาง

ลักษณะหรือรายละเอียดการใช้น้ำแต่ละประเภทตาม (1) (2) และ (3) ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวงที่ออกโดยนายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของ กนช.

การกำหนดรายละเอียดและลักษณะของการใช้น้ำแต่ละประเภท อยู่ระหว่างการกำหนดโดยกฎกระทรวงซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 41 และอยู่ระหว่างการยกร่างฯ โดย สทนช.

Q3. แหล่งกักเก็บน้ำของผู้ใช้น้ำ ที่ถูกสร้างขึ้นในพื้นที่ของผู้ใช้น้ำเอง นับรวมเป็นน้ำที่ต้องถูกเก็บค่าน้ำตามการศึกษานี้หรือไม่

A3. หากผู้ใช้น้ำ เช่น ผู้ประกอบการเอกชน ดำเนินการสร้างแหล่งกักเก็บน้ำเป็นของตนเอง โดยเป็นการกักเก็บน้ำฝนหรือน้ำที่ผ่านการบำบัดจากกระบวนการผลิตของตนเอง ไม่ถือเป็นน้ำสาธารณะที่ต้องถูกเก็บค่าน้ำตาม พรบ. แต่อย่างไรก็ดี หากเจ้าของที่กักเก็บน้ำนั้นเป็นผู้ใช้น้ำประเภทที่ 2 หรือ 3 และใช้การดึงน้ำจากแหล่งแหล่งน้ำสาธารณะมาเพื่อใช้เติมน้ำในแหล่งกักเก็บของตัวเอง ขั้นตอนการดึงน้ำมาใช้ ถือเป็นการใช้น้ำสาธารณะตาม พรบ. และต้องมีการขออนุญาตใช้น้ำและจ่ายค่าใช้น้ำ

Q4. ผู้ที่ต้องการใช้น้ำสาธารณะ จะต้องทำการขออนุญาตจากหน่วยงานใด มีรูปแบบการขออนุญาตใช้น้ำอย่างไร และการติดตั้งมาตรวัดการใช้น้ำ ต้องดำเนินการอย่างไร

A4. ตามมาตรา 43 44 และ 45 ของ พรบ.น้ำ พ.ศ. 2561 กำหนดใช้ผู้ใช้น้ำต้องได้รับใบอนุญาตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิกรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำบาดาล หรือ กรมทรัพยากรน้ำ แล้วแต่กรณี และประเภทของผู้ใช้น้ำ กรณีหน่วยงานหรือผู้ประกอบการที่มีจุดสูบน้ำอยู่ในเขตชลประทาน กรมชลประทานจะเป็นผู้ออกใบอนุญาต โดยอ้างอิงขอบเขตพื้นที่จากประกาศกระทรวงเกษตรฯ เรื่อง กำหนดทางน้ำชลประทานตามพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช 2485 เป็นหลัก แต่หากจุดสูบน้ำอยู่นอกเขตชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำจะเป็นผู้ออกใบอนุญาต ซึ่งปัจจุบันหน่วยงานผู้ออกใบอนุญาตอยู่ระหว่างหารือกันว่าจะสามารถเผยแพร่ข้อมูลเป็นข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ในรูปแบบ Shapefile ได้หรือไม่ แต่อย่างไรก็ดี ตามมาตรา 43 และ 44 กำหนดให้การขอใช้น้ำประเภทที่ 2 ต้องผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการลุ่มน้ำในพื้นที่นั้น และการใช้น้ำประเภทที่ 3 ต้องผ่านความเห็นชอบของ กนช. ก่อนด้วย ทั้งนี้กฎหมายลำดับรองที่ออกภายใต้ พรบ. ทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 อาจจะสามารถกำหนดหน่วยงานเพิ่มเติมที่จะรับผิดชอบในการดูแลจัดเก็บค่าน้ำก็ได้ โดยการขอรับใบอนุญาต การออกใบอนุญาต อายุใบอนุญาต การขอต่ออายุใบอนุญาต การโอนใบอนุญาต และการอนุญาต รวมทั้งการขอและการออกใบแทนใบอนุญาตการใช้น้ำและ การติดตั้งเครื่องมือวัดหรือประเมินปริมาณน้ำที่ใช้ ตามมาตรา 45 และมาตรา 51 นั้นต้องรอความชัดเจนจากกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้อง ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างการยกร่างโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ กรมทรัพยากรน้ำ ได้ออกประกาศกรมฯ ที่เกี่ยวข้องแล้ว จำนวน 2 ฉบับ ได้แก่ 1) หลักเกณฑ์และวิธีการในการติดตั้งเครื่องมือวัดหรือประเมินปริมาณน้ำที่ใช้และการเก็บข้อมูลที่จำเป็นเพื่อการตรวจสอบและควบคุมการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะที่ไม่ใช่น้ำจากทางน้ำชลประทานและไม่ใช่น้ำบาดาลของผู้รับใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม พ.ศ. 2565 และ 2) แบบคำขอรับใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม และแผนการบริหารจัดการน้ำ พ.ศ. 2565

Q5. ผู้ใช้น้ำจากผู้ให้บริการจัดหาน้ำ เช่น บริษัทจัดหาน้ำเอกชน การให้บริการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องจ่ายค่าน้ำตาม พรบ. หรือไม่ การเก็บค่าน้ำตาม พรบ. จะทำให้เกิดการจ่ายค่าน้ำซ้ำซ้อนหรือไม่

A5. ผู้ใช้น้ำจากผู้ให้บริการจัดหาน้ำ ไม่ถือว่าเป็นผู้ใช้น้ำสาธารณะ เนื่องจากไม่ได้เป็นผู้ดึงน้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะโดยตรง ดังนั้นจึงไม่ต้องขออนุญาตและเสียค่าน้ำตาม พรบ. แต่ผู้ให้บริการจัดหาน้ำซึ่งเป็นผู้ดึงน้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะโดยตรงต้องขออนุญาตและเสียค่าน้ำ จึงไม่เกิดการจ่ายค่าน้ำซ้ำซ้อน

Q6. การบริหารจัดการน้ำในประเทศไทย มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน จะทำให้เกิดความซ้ำซ้อนในการจัดการน้ำหรือไม่

A6. แม้ว่าหน่วยงานด้านน้ำจะประกอบด้วยหลายหน่วยงาน แต่ละหน่วยงานมีอำนาจแตกต่างกันไปตามพื้นที่และลักษณะงาน ทั้งนี้ มีหน่วยงานที่ดูแลระดับนโยบายทั้งหมดคือคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ และมี สทนช. เป็นผู้กำกับงานด้านนโยบาย

ส่วนหน่วยงานต่าง ๆ ที่ พรบ.ทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 ให้อำนาจ อาทิ กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำบาดาล กรมทรัพยากรน้ำ มีการประชุมหารือกันอย่างอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ช่วงที่ยกร่างประกาศข้อบังคับต่าง ๆ จะต้องรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานอื่นร่วมด้วยเสมอ

Q7. แหล่งน้ำที่หน่วยงานส่วนท้องถิ่นขุดขึ้นเองเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ทำระบบประปาหมู่บ้าน จะเข้าเกณฑ์เสียค่าใช้น้ำหรือไม่

A7. กรณีนี้ต้องพิจารณาว่าแหล่งน้ำนี้จัดสร้างขึ้นในพื้นที่ใด และดูแลโดยหน่วยงานใด หากเป็นพื้นที่สาธารณะและหน่วยงานท้องถิ่นไปดึงน้ำมาใช้ประโยชน์ จะถูกนับเป็นความรับผิดชอบของกรมทรัพยากรน้ำ และต้องมีการจ่ายค่าใช้น้ำ เว้นเสียแต่ว่าการใช้น้ำในลักษณะนี้จะได้รับการยกเว้น หรือลดหย่อน ตามประกาศกระทรวงฯ ที่ออกภายใต้มาตรา 49 (2) ของ พรบ. ทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการเรียกเก็บ ลดหย่อน หรือยกเว้นค่าใช้น้ำ

แต่หากเป็นแหล่งน้ำในพื้นที่ซึ่งมีหน่วยงานรับผิดชอบ เช่น อยู่ในพื้นที่ ของอบต. ถือว่าเป็นแหล่งน้ำที่มีผู้รับผิดชอบ (คล้ายกับกรณีเอกชนหรือผู้ประกอบการที่มีแหล่งน้ำของตนเอง) ในกรณีนี้ถือว่าแหล่งน้ำนั้นอยู่นอกขอบเขตนิยามแหล่งน้ำสาธารณะที่กรมทรัพยากรน้ำดูแล แต่อย่างไรก็ดี หากมีการดึงน้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะเข้ามากักเก็บในแหล่งน้ำของตนเอง ถือว่าเป็นการใช้น้ำสาธารณะที่ต้องถูกเรียกเก็บค่าใช้น้ำ

Q8. กรณีแหล่งน้ำสาธารณะ ซึ่งโดยธรรมชาติจะมีปริมาณน้ำแตกต่างกันไปในแต่ละปี จะมีการดำเนินการเพื่อการสร้างหลักประกันว่าผู้ใช้น้ำจะมีน้ำใช้ตามปริมาณที่ได้รับอนุญาตได้อย่างไร

A8. การสร้างหลักประกันทางด้านอุปทานอาจดำเนินการค่อนข้างยาก แต่ทั้งนี้จะมีการจัดการด้านอุปสงค์ เช่น พรบ. ทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดการโดยหน่วยงานในระดับลุ่มน้ำ เช่น ในกรณีเกิดภาวะน้ำขาดแคลน พรบ.ทรัพยากรน้ำฯ ให้อำนาจคณะกรรมการลุ่มน้ำในการประเมินปริมาณน้ำต้นทุนและการจัดสรรน้ำให้ผู้ใช้น้ำตามลำดับความจำเป็น แต่ละลุ่มน้ำจะมีแผนป้องกันและแก้ไขภาวะน้ำแล้งและน้ำท่วม คณะกรรมการลุ่มน้ำมีอำนาจในการจัดการช่วงภาวะวิกฤติขาดแคลนน้ำ เช่น การห้ามใช้น้ำในกิจกรรมบางประเภท การกำหนดให้มีการขออนุญาตใช้น้ำ ถือเป็นการกลั่นกรองเบื้องต้นที่จะทำให้แต่ละลุ่มน้ำสามารถประเมินปริมาณความต้องการใช้น้ำโดยรวมและวางแผนการจัดการน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Q9. เนื่องจากในแต่ละปีมีปริมาณน้ำในแหล่งน้ำสาธารณะไม่เท่ากัน น้ำที่สามารถใช้ได้จะมีความแตกต่างจากปริมาณน้ำที่ขออนุญาตใช้หรือไม่ ใครเป็นผู้พิจารณาและจะพิจารณาอย่างไร

A9. เงื่อนไขในการขออนุญาตใช้น้ำ ต้องมีการยื่นรายละเอียดการใช้น้ำและผ่านการพิจารณาโดยคณะกรรมการซึ่งเป็นอำนาจของกรรมการลุ่มน้ำ หรือ กนช. แล้วแต่กรณี โดยจะต้องพิจารณาสมดุลน้ำในเขตพื้นที่รับผิดชอบ อีกทั้งคณะกรรมการต้องมีแผนรับมือทั้งภาวะน้ำแล้งน้ำท่วม และมีการจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม

นอกจากนี้ตาม มาตรา 45 ของ พรบ.ทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ได้ระบุไว้ว่าหากสาระสำคัญแห่งพฤติการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไป หรือมีเหตุสำคัญเพื่อประโยชน์สาธารณะ ให้หน่วยงานผู้ออกใบอนุญาต โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการลุ่มน้ำหรือ กนช. แล้วแต่กรณี มีอำนาจแก้ไขเพิ่มเติมเงื่อนไขในใบอนุญาตการใช้น้ำ หรือถ้าหากในกรณีหากมีผู้ขออนุญาตใช้น้ำไว้ในปริมาณหนึ่ง แต่การใช้จริงน้อยกว่าปริมาณที่ขอเป็นอย่างมาก คณะกรรมการย่อมสามารถใช้เป็นเหตุในการลดปริมาณน้ำที่อนุญาตให้ใช้เมื่อต้องต่ออายุใบอนุญาตในรอบถัดไปก็ได้

Q10. รูปแบบการยกเว้น หรือ ลดหย่อนค่าใช้น้ำ เพื่อการผลิตไฟฟ้า การใช้น้ำเพื่อกิจการสาธารณะประโยชน์ การใช้น้ำของผู้ที่มีการดำเนินการด้านการอนุรักษ์น้ำ หรือเพื่อการส่งเสริมกิจกรรมบางอย่าง จะมีหลักเกณฑ์อย่างไร

A10. กลไกการลดหย่อน หรือยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำ ถูกกำหนดไว้ในมาตรา 49 (2) ของ พรบ.ทรัพยากรน้ำพ.ศ. 2561 โดยนายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของ กนช. มีอำนาจในการออกกฎกระทรวง ซึ่ง สทนช. เป็นผู้ดำเนินการพิจารณาเรื่องดังกล่าว ปัจจุบันยังไม่มีความชัดเจนในประเด็นนี้

Q11. กลไกการตรวจสอบการใช้เงินกองทุน มีกระบวนการตรวจสอบอย่างไรว่าสามารถใช้เงินได้ตามวัตถุประสงค์และสามารถเพิ่มประสิทธิภาพหรือเป็นประโยชน์กับระบบการบริหารจัดการน้ำ

A11. การดำเนินงานโดยทั่วไปของแต่ละกองทุน จะต้องมีคณะอนุกรรมการฯ เป็นผู้กำกับดูแลและตรวจสอบกองทุน และมีการประเมินผลการดำเนินงานประจำปีโดยบุคคลภายนอก (Third Party) รวมถึงมีกรมบัญชีกลางเป็นผู้ตรวจสอบการใช้เงินกองทุน และมีการจัดอันดับประสิทธิภาพการดำเนินงานเปรียบเทียบกับกองทุนอื่น ๆ ซึ่งผลการประเมินการดำเนินงานนี้ หลายกองทุนจะมีการเปิดเผยสู่สาธารณะและให้ภาคประชาสังคมตรวจสอบได้

ภาคผนวก ช
คำถามและข้อเสนอแนะ
(Q&A Matrix)

ผนวก ช

คำถามและข้อเสนอแนะ (Q&A Matrix)

โครงการ “การศึกษาแนวทางการจัดทำนโยบายการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ
ของผู้ใช้น้ำประเภทที่สองและสาม ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 หมวด 4”

ประเด็น	คำถามและข้อเสนอแนะ	คำชี้แจง
การแบ่งพื้นที่รับผิดชอบระหว่าง ชป. และ ทน.	การกำหนดพื้นที่ในเขตชลประทาน หรือนอกเขตชลประทาน ผู้ใช้น้ำจะสามารถทราบความชัดเจนของขอบเขตพื้นที่ดังกล่าวได้อย่างไร	ผู้ใช้น้ำ/ผู้ประกอบการสามารถตรวจสอบข้อมูลพื้นที่ชลประทานและทางน้ำชลประทานได้จากกรมชลประทาน สำหรับข้อมูลในบางพื้นที่ที่ปรึกษามีข้อมูลเชิงพื้นที่ (Shape file) บางส่วน รายละเอียดจะต้องหารือร่วมกันต่อไป ในแง่ของรูปแบบการนำเสนอ/สื่อสารให้เข้าใจง่าย
	แนวทางการจัดเก็บอัตราค่าใช้น้ำตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 มีผลบังคับใช้กับแหล่งน้ำที่กำกับดูแลโดยกรมทรัพยากรน้ำเท่านั้นใช่หรือไม่ ในอนาคตกรมชลประทาน หรือกรมทรัพยากรน้ำบาดาล จะมีการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 เพื่อจัดเก็บ หรือไม่	การจัดเก็บค่าใช้น้ำตาม พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 จะเรียกเก็บตามขอบเขตของพื้นที่ความรับผิดชอบของหน่วยงาน และจะมีการจัดเก็บทั้งในเขตชลประทานและนอกเขตชลประทาน
	หลักเกณฑ์การแบ่งพื้นที่โดยเฉพาะน้ำผิวดิน ระหว่างกรมชลประทานและกรมทรัพยากรน้ำเป็นอย่างไร และถ้าหากรับน้ำจากพื้นที่อุทยาน การคิดค่าน้ำจะอิงกับพ.ร.บ.ฉบับใด	กรมชลประทานจะมีการกำหนดพื้นที่ชลประทานไว้แล้ว ถ้าอยู่นอกทางน้ำชลประทานจะถือว่าเป็นแหล่งน้ำสาธารณะ ซึ่งอยู่ในความดูแลของทน. ทั้งนี้ ทางกรมชลประทาน/ทน. จะมี shapefiles ซึ่งที่ปรึกษาเสนอให้จัดทำระบบ open data เพื่อให้ผู้ใช้น้ำสามารถตรวจสอบพื้นที่ของตนได้โดยง่าย
การจ่ายค่าน้ำซ้ำซ้อน	กรณีที่มีการใช้โครงสร้างอัตราค่าน้ำนี้ การเก็บค่าใช้น้ำในนิคมอุตสาหกรรม หรือ เขตเศรษฐกิจพิเศษ จะมีผลกระทบอย่างไร จะมีการเก็บค่าใช้น้ำที่ซ้ำซ้อนหรือไม่	ขึ้นอยู่กับเขตพื้นที่ของผู้ใช้น้ำว่าในแต่ละเขตพื้นที่มีการบริหารการจัดเก็บค่าใช้น้ำอย่างไร ทั้งนี้จะไม่เกิดการเก็บค่าใช้น้ำที่ซ้ำซ้อน เพราะนิคมฯ ที่มีการใช้น้ำจากแหล่งน้ำนอกเขตชลประทานจะถูกเก็บค่าน้ำ ส่วนโรงงานที่อยู่ในนิคมจะจ่ายค่าน้ำกับให้กับนิคมเท่านั้น ซึ่งอัตราก็ขึ้นกับการตกลงกันเอง ทน. จึงไม่มีการเก็บค่าน้ำซ้ำซ้อนกับโรงงานฯ

ประเด็น	คำถามและข้อเสนอแนะ	คำชี้แจง
การจ่ายค่าน้ำซ้ำซ้อน	ได้ทราบมาว่าทางกรมชลประทานมีการประกาศทางน้ำชลประทานและมีการเก็บค่าน้ำด้วย อยากทราบว่า ถ้าพ.ร.บ.น้ำมีการกำหนดอัตราค่าน้ำในลุ่มน้ำที่เป็นชลประทาน จะมีความซ้ำซ้อนและเกี่ยวข้องหรือแยกกันอย่างไร	การประกาศเขตชลประทานเป็นอำนาจของกรมชลประทาน หากผู้ใช้น้ำดึงน้ำจากพื้นที่ในประกาศมาใช้ ต้องเสียค่าใช้น้ำให้แก่กรมชลประทาน แต่หากเป็นพื้นที่นอกเขตชลประทาน ผู้รับผิดชอบจะเป็นกรมทรัพยากรน้ำ และผู้ใช้น้ำจะเสียค่าใช้น้ำให้แก่กรมทรัพยากรน้ำเท่านั้น ดังนั้นจะไม่เกิดการจ่ายซ้ำซ้อน
	ถ้าเป็นประปาที่ให้บริการโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องจ่ายค่าน้ำหรือไม่ และจะมีความซ้ำซ้อนในการจ่ายค่าน้ำหรือไม่	การสูบน้ำเพื่อทำน้ำประปา หากสูบจากแหล่งน้ำสาธารณะที่อยู่การดูแลของกรมทรัพยากรน้ำ จะต้องจ่ายค่าใช้น้ำ ทั้งนี้จะไม่มีความซ้ำซ้อน เนื่องจากหากใช้น้ำจากแหล่งน้ำที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานอื่น ก็ไม่ต้องจ่ายค่าใช้น้ำให้กรมทรัพยากรน้ำอีก ส่วนในกรณีของผู้บริโภค เช่นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทำน้ำประปาเพื่อขายให้ชุมชน ผู้บริโภคจะจ่ายค่าน้ำตามที่ อปท. เรียกเก็บ ไม่ต้องจ่ายค่าใช้น้ำให้กับกรมทรัพยากรน้ำ
	กรณีที่มีการเสียค่าน้ำดิบจากหน่วยงานกรมชลประทานแล้ว ต้องเสียค่าน้ำให้กับกรมทรัพยากรน้ำ อีกหรือไม่	ต้องพิจารณาจากจุดสูบน้ำสาธารณะ ซึ่งแบ่งเขตได้ชัดเจนระหว่างพื้นที่ชลประทาน และพื้นที่นอกเขตชลประทาน พื้นที่เขตจะไม่มีทางซ้ำซ้อนกัน จึงจะไม่มีโอกาสเสียค่าน้ำซ้ำซ้อน
	กรณีอัตราค่าน้ำของภาคบริการ ที่เดิมจ่ายให้การประปาแล้ว ยังคิดกับภาคบริการอื่นเช่นที่พัก โรงแรม ภาคธุรกิจบริการอื่นอีกอย่างนี้จะเป็นการคิดซ้ำซ้อน หรือไม่	ไม่ซ้ำซ้อน เนื่องจากการเสียค่าน้ำจะเสียให้เฉพาะหน่วยงานที่ดูแลแหล่งน้ำที่ผู้ใช้น้ำดึงน้ำมาวัดจากพิกัดของหัวสูบน้ำว่าอยู่ในพื้นที่ของหน่วยงานใด
	ผู้ใช้น้ำจากผู้ให้บริการจัดหาน้ำ เช่น บริษัทจัดหาน้ำเอกชน การให้บริการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องจ่ายค่าน้ำตาม พ.ร.บ. หรือไม่ การเก็บค่าน้ำตาม พ.ร.บ. จะทำให้เกิดการจ่ายค่าน้ำซ้ำซ้อนหรือไม่	ผู้ใช้น้ำจากผู้ให้บริการจัดหาน้ำ ไม่ถือว่าเป็นผู้ใช้น้ำสาธารณะ เนื่องจากไม่ได้เป็นผู้ดึงน้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะโดยตรง ดังนั้นจึงไม่ต้องขออนุญาตและเสียค่าน้ำตาม พ.ร.บ. แต่ผู้ให้บริการจัดหาน้ำซึ่งเป็นผู้ดึงน้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะโดยตรงต้องขออนุญาตและเสียค่าน้ำ จึงไม่เกิดการจ่ายค่าน้ำซ้ำซ้อน
การใช้น้ำในพื้นที่/บ่อของเอกชนเอง	บ่อ สระน้ำและอ่างเก็บน้ำ ซึ่งประชาชน หรือหน่วยงานสร้างเองเพื่อเก็บกักน้ำจากน้ำฝน หรือน้ำตามธรรมชาติเพื่อใช้เองหรือไว้ใช้ตามภารกิจหน่วยงาน จัดเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่ต้องขออนุญาต และเสียค่าใช้น้ำด้วยหรือไม่	กรณีที่ประชาชน/เอกชนสร้างบ่อเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้เอง และรองน้ำฝนหรือน้ำจากกระบวนการผลิตของตนเอง ไม่ต้องเสียค่าใช้น้ำ เว้นแต่มีการใช้ดึงน้ำจากแหล่งน้ำจะต้องมีการขออนุญาตตามกฎหมายและถูกเก็บค่าใช้น้ำ

ประเด็น	คำถามและข้อเสนอแนะ	คำชี้แจง
การใช้น้ำในพื้นที่/บ่อของเอกชนเอง	กรณีผู้ประกอบการมีสระเก็บน้ำ/บ่อเก็บน้ำ ในลักษณะบ่อระบบเปิด ซึ่งปกติจะมีสูญเสียจากการระเหยและรั่วซึม ในระหว่างการเก็บกักน้ำ ตามฤดูกาลอยู่แล้ว ดังนั้นหลักการวัดปริมาณการใช้น้ำเพื่อใช้คำนวณค่าน้ำจริง ไม่ควรรวมปริมาณน้ำจากการสูญเสียจากบ่อเก็บน้ำ ควรคิดจากมาตรวัดน้ำตามการน้ำไปใช้งานจริง ในกระบวนการผลิต เช่น ผ่านระบบท่อ แทนการติดตั้งระบบมาตรวัดที่มาจากแหล่งน้ำผิวดิน ก่อนจะเติมเข้าสระ/บ่อเก็บน้ำ ได้หรือไม่อย่างไร	กรณีผู้ประกอบการมีสระเก็บน้ำ/บ่อเก็บน้ำที่ไม่ได้ดึงน้ำาจากแหล่งน้ำสาธารณะ จะไม่เข้าเงื่อนไขที่ต้องจ่ายค่าน้ำ หากมีการดึงน้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะ จะมีการคิดค่าน้ำโดยในประเด็นของมาตรวัดและการคำนวณจะมีกฎหมายรองอีกฉบับที่กำหนดรายละเอียดเหล่านี้
	หากสูบน้ำจากลำรางสาธารณะ แต่ว่าลำรางผ่านพื้นที่ส่วนบุคคล และสูบน้ำในพื้นที่ส่วนบุคคล แต่เป็นลำรางที่ต่อกับแหล่งน้ำสาธารณะ กรณีนี้ต้องจ่ายค่าน้ำหรือไม่	โดยหลักการ หากเป็นแหล่งน้ำสาธารณะที่อยู่นอกเขตชลประทาน และอยู่ในความรับผิดชอบของกรมทรัพยากรน้ำ จะต้องมีการขออนุญาตใช้น้ำและเก็บค่าใช้น้ำ สำหรับแหล่งน้ำของเอกชนที่มีการเชื่อมกับแหล่งน้ำสาธารณะ และใช้ประโยชน์/สูบน้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะ เช่น มีประตูเปิดปิดระบายน้ำ มีเครื่องสูบน้ำเข้าแหล่ง กรณีนี้จะมีการเก็บค่าน้ำโดยจะวัดจากปริมาณน้ำที่สูบ/ใช้จากแหล่งน้ำสาธารณะ แต่หากเป็นแหล่งน้ำเอกชนที่ไม่ได้เชื่อมกับแหล่งน้ำสาธารณะ จะไม่อยู่ในข่ายของการจ่ายค่าน้ำ
ปัจจัยที่จะยกเว้นลดหย่อนค่าน้ำ	รูปแบบการยกเว้น หรือ ลดหย่อนค่าใช้น้ำ เพื่อการผลิตไฟฟ้า การใช้น้ำเพื่อกิจการสาธารณะประโยชน์ การใช้น้ำของผู้ที่มีการดำเนินการด้านการอนุรักษ์น้ำ หรือเพื่อการส่งเสริมกิจกรรมบางอย่าง จะมีหลักเกณฑ์อย่างไร	กลไกการลดหย่อน หรือยกเว้นการเก็บค่าใช้น้ำ ถูกกำหนดไว้ในมาตรา 49 (2) ของ พ.ร.บ.น้ำ พ.ศ. 2561 โดย นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของ กนช. มีอำนาจในการออกกฎกระทรวง ซึ่ง สทนช. เป็นผู้ดำเนินการพิจารณาเรื่องดังกล่าว ปัจจุบันยังไม่มีความชัดเจนในประเด็นนี้

ประเด็น	คำถามและข้อเสนอแนะ	คำชี้แจง
ปัจจัยที่จะยกเว้น ลดหย่อนค่าน้ำ	การนำน้ำทะเลมาใช้ต้องขออนุญาตหรือจัดเก็บค่าใช้น้ำด้วยหรือไม่	การใช้น้ำทะเล ตามคำนิยาม มาตรา 4 เป็นทรัพยากรน้ำสาธารณะ ไม่ใช่น้ำบาดาล และ อยู่นอกเขตชลประทาน เข้าข่ายขอบเขตความรับผิดชอบของกรมทรัพยากรน้ำ จึงควรต้องขออนุญาตจากกรมทรัพยากรน้ำ แต่ในมุมมองของผู้เชี่ยวชาญ การจัดเก็บค่าใช้น้ำนั้นจะจัดเก็บเฉพาะน้ำที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้แล้วเท่านั้น สำหรับน้ำทะเลซึ่งเป็นทรัพยากรน้ำสาธารณะที่ต้องผ่านกระบวนการปรับปรุงคุณภาพน้ำก่อนนำไปใช้ประโยชน์ส่งผลให้เกิดต้นทุนในการปรับปรุงคุณภาพน้ำ ซึ่งต้องพิจารณาในรายละเอียดที่เกี่ยวข้องในส่วนของต้นทุน ผู้ประกอบการ รวมถึงค่าลดหย่อนหรือยกเว้น เพื่อสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมไม่ให้เกิดความขัดแย้ง ทั้งนี้เมื่อกฎหมายบังคับใช้ควรมีการหารือระหว่าง ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในประเด็นดังกล่าว
	เนื่องจากการประปามีการใช้น้ำผิวดินมาผลิตเป็นน้ำประปาเพื่อให้บริการประชาชน การประปาถูกระบุเป็นผู้ใช้น้ำประเภทที่สอง หากถูกเรียกเก็บค่าใช้น้ำ จะทำให้ต้นทุนเพิ่มขึ้น แต่การขึ้นราคาน้ำประปานั้นทำได้ยาก ดังนั้นควรมีการลดหย่อนหรือยกเว้นให้แก่อุตสาหกรรมเพื่อบริการประชาชน	การลดหย่อน ยกเว้น ปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายบังคับใช้ จะต้องดำเนินการตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม และหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการเรียกเก็บ ลดหย่อน หรือยกเว้นค่าใช้น้ำ พ.ศ. ...(มาตรา 49) ซึ่งร่างกฎกระทรวงมีแนวโน้มที่จะยกเว้นหรือลดหย่อนค่าใช้น้ำให้แก่กิจการเพื่อสาธารณะประโยชน์
	แนวทางการจัดเก็บค่าใช้น้ำและการพิจารณาค่าลดหย่อนของเขื่อนเอนกประสงค์ ซึ่งการผลิตกระแสไฟฟ้าพลังน้ำเป็นผลพลอยได้จากการระบายน้ำไม่มีการสูญเสียน้ำออกไปจากระบบ จัดเป็นลักษณะการใช้น้ำเพื่อสาธารณะประโยชน์ของประเทศ จึงขอให้ที่ปรึกษานำประเด็นดังกล่าวประกอบการพิจารณาการศึกษาครั้งนี้	เขื่อนเอนกประสงค์ ของ กฟผ. อยู่ภายใต้พื้นที่รับผิดชอบของกรมชลประทาน รายละเอียดแนวทางการจัดเก็บค่าใช้น้ำและค่าลดหย่อนฯ สามารถสอบถามเพิ่มเติมจากกรมชลประทาน
	ประเด็นการลดหย่อน การใช้น้ำที่เก็บจากน้ำฝน และการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการสร้างแหล่งกักเก็บน้ำ	เป็นเรื่องที่ต้องมีการพิจารณาหารือเพิ่มเติมว่ากิจการ หรือกิจกรรมใดที่เข้าข่ายได้รับการยกเว้นหรือการลดหย่อน ปัจจุบันยังไม่มีความชัดเจน

ประเด็น	คำถามและข้อเสนอแนะ	คำชี้แจง
ปัจจัยที่จะยกเว้นลดหย่อนค่าน้ำ	การนำน้ำทะเลมาใช้ ซึ่งต้องมีต้นทุนมากในการนำน้ำมาบำบัดให้ใช้ได้จะมีแนวคิดเรื่องการเก็บค่าน้ำอย่างไร และมีแนวคิดลดหย่อนหรือไม่	การนำน้ำทะเลมาใช้มีหลายรูปแบบ หากนำมาใช้ในการผลิต เช่นนำน้ำทะเลมาแปรสภาพให้เป็นน้ำจืดและใช้ประโยชน์ จะถือว่ามีการใช้น้ำและควรจะต้องเสียค่าน้ำ แต่หากใช้ประโยชน์บนลำน้ำโดยไม่มีการสิ้นเปลืองน้ำ เช่น การท่องเที่ยวทางเรือ การนำน้ำทะเลมาหมุนกังหัน (โดยไม่มีการสูญเสียน้ำ) นั้นต้องพิจารณาต่อไปว่าควรมีการคิดค่าน้ำหรือไม่ หากคิดจะคิดอย่างไร ทั้งนี้จากโครงสร้างต้นทุนที่ที่ปรึกษานำเสนอนั้น หากพิจารณาด้าน Cost-recovery แล้ว ต้นทุนของน้ำทะเลน่าจะมีค่าใกล้เคียงศูนย์ (ไม่มีต้นทุน หรือต้นทุนต่ำมาก) หากพิจารณาจากประเด็นการอนุรักษ์แหล่งต้นน้ำ พบว่าไม่มีต้นทุน ในด้านผลกระทบภายนอกและผลกระทบต่อระบบนิเวศการใช้น้ำทะเลในปริมาณมากในบางพื้นที่ เช่น พื้นที่อ่าว อาจมีผลต่อระบบนิเวศ แต่หากใช้น้ำทะเลในพื้นที่อื่น ๆ ไม่น่าจะมีผลกระทบต่อระบบนิเวศ ซึ่งหากเป็นเช่นกรณีหลังจะไม่มีต้นทุนในด้านนี้ ทั้งนี้ อาจมีต้นทุนบางประการเกิดขึ้นด้วย เช่น การจัดทำโครงการเพื่อสร้างความเข้าใจกับชุมชนและสังคมถึงผลกระทบของการใช้น้ำทะเล ด้านการใช้ประโยชน์และความเต็มใจจ่ายน้ำทะเลสามารถนำมาสร้างประโยชน์ได้ หากใช้เกณฑ์นี้มาพิจารณาจะเห็นว่าควรมีการเก็บค่าน้ำ ปัจจัยเรื่องความขาดแคลนน้ำนั้นไม่เกี่ยวข้องกับน้ำทะเล ดังนั้นจะเห็นว่าการใช้น้ำทะเลจะมีต้นทุนอยู่บ้างแต่ค่อนข้างน้อย แต่หากพิจารณาปัจจัยที่กำหนดโครงสร้างค่าน้ำในด้านการใช้ประโยชน์ จะพบว่าควรมีการเก็บค่าน้ำ ทั้งนี้ในเรื่องของการลดหย่อนและยกเว้นนั้นเป็นประเด็นที่ต้องพิจารณากันต่อไป
	โรงไฟฟ้าแต่ละแห่ง เวลาสูบน้ำเข้าไปใช้ในโรงไฟฟ้า มีการจ่ายค่าน้ำหรือไม่	ตัวอย่างกรณีของโรงไฟฟ้าใช้น้ำชลประทาน การที่โรงไฟฟ้าสูบน้ำไปใช้หล่อเย็นและมีการปล่อยน้ำออก ต้องมีการเสียค่าน้ำ แต่ไม่ได้เสียในอัตราเต็ม มีการลดราคาลงมาก

ประเด็น	คำถามและข้อเสนอแนะ	คำชี้แจง
การขออนุญาตและติดตั้งมาตรวัดน้ำ	ผู้ที่ต้องการใช้น้ำสาธารณะ จะต้องทำการขออนุญาตจากหน่วยงานใด มีรูปแบบการขออนุญาตใช้น้ำอย่างไร	มาตรา 43 44 และ 45 ของ พ.ร.บ.น้ำ พ.ศ. 2561 กำหนดใช้ผู้ใช้น้ำต้องได้รับใบอนุญาตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิกรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำบาดาล หรือ กรมทรัพยากรน้ำ แล้วแต่กรณี และประเภทของผู้ใช้น้ำ กรณีหน่วยงานหรือผู้ประกอบการที่มีจุดสูบน้ำอยู่ในเขตชลประทาน กรมชลประทานจะเป็นผู้ออกใบอนุญาต โดยอ้างอิงขอบเขตพื้นที่จากประกาศกระทรวงเกษตรฯ เรื่อง กำหนดทางน้ำชลประทานตามพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช 2485 เป็นหลัก แต่หากจุดสูบน้ำอยู่นอกเขตชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำจะเป็นผู้ออกใบอนุญาต ซึ่งปัจจุบันหน่วยงานผู้ออกใบอนุญาตอยู่ระหว่างหารือกันว่าจะสามารถเผยแพร่ข้อมูลเป็นข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ในรูปแบบ Shapefile ได้หรือไม่ แต่อย่างไรก็ดี ตามมาตรา 43 และ 44 กำหนดให้การขอใช้น้ำประเภทที่ 2 ต้องผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการลุ่มน้ำในพื้นที่นั้น และการใช้น้ำประเภทที่ 3 ต้องผ่านความเห็นชอบของ กนช. ก่อนด้วย ทั้งนี้กฎหมายลำดับรองที่ออกภายใต้ พ.ร.บ.น้ำ พ.ศ. 2561 อาจจะสามารถกำหนดหน่วยงานเพิ่มเติมที่จะรับผิดชอบในการดูแลจัดเก็บค่าน้ำก็ได้ โดยการขอรับใบอนุญาต การออกใบอนุญาต อายุใบอนุญาต การขอต่ออายุใบอนุญาต การโอนใบอนุญาต และการอนุญาตรวมทั้งการขอและการออกใบแทนใบอนุญาตการใช้น้ำ
	ผู้ที่ต้องการใช้น้ำสาธารณะ ที่ต้องมีการติดตั้งมาตรวัดการใช้น้ำต้องดำเนินการอย่างไร	การติดตั้งเครื่องมือวัดหรือประเมินปริมาณน้ำที่ใช้ ตามมาตรา 45 และมาตรา 51 นั้นต้องรอความชัดเจนจากกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้อง ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างการยกร่างโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ กรมทรัพยากรน้ำ ได้ออกประกาศกรมฯ ที่เกี่ยวข้องแล้ว จำนวน 2 ฉบับ ได้แก่ 1) หลักเกณฑ์และวิธีการในการติดตั้งเครื่องมือวัดหรือประเมินปริมาณน้ำที่ใช้และการเก็บข้อมูลที่จำเป็นเพื่อการตรวจสอบและควบคุมการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะที่ไม่ใช่น้ำจากทางน้ำชลประทานและไม่ใช่น้ำบาดาลของผู้รับใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม พ.ศ. 2565 และ 2) แบบคำขอรับใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม และแผนการบริหารจัดการน้ำ พ.ศ. 2565

ประเด็น	คำถามและข้อเสนอแนะ	คำชี้แจง
การขออนุญาตและติดตั้งมาตรวัดน้ำ	สมมติในการประกอบกิจการไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำเลย จะยังสามารถขออนุญาตใช้น้ำได้หรือไม่	แม้ว่าสถานประกอบการไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำ สามารถขออนุญาตใช้น้ำได้ แต่หากมีแหล่งกักเก็บน้ำ จำเป็นต้องระบุลงไปในแผนบริหารจัดการน้ำ/การขออนุญาตใช้น้ำด้วย
	ในแต่ละลุ่มน้ำมีกำหนดหรือไม่ว่า สามารถออกใบอนุญาตให้ผู้ใช้น้ำได้จำนวนกี่ราย	ยังไม่มีแนวทางกำหนดว่าต้องจำกัดจำนวนราย แต่การใช้น้ำต้องผ่านการพิจารณาหลายขั้นตอน เริ่มต้นที่คณะกรรมการของกรมฯ และส่งต่อไปยังกรรมการลุ่มน้ำ และต้องมีการพิจารณาจากสมดุลน้ำ สถานการณ์ความแห้งแล้ง และความต้องการใช้น้ำของผู้ใช้น้ำประเภท 1 ถึง 3
	เนื่องจากในแต่ละปีมีปริมาณน้ำในแหล่งน้ำไม่เท่ากัน น้ำที่สามารถใช้ได้จะมีความแตกต่างจากปริมาณน้ำที่ขออนุญาตใช้หรือไม่ ใครเป็นผู้พิจารณาและจะพิจารณาอย่างไร	เงื่อนไขในการขออนุญาตใช้น้ำ ต้องมีการยื่นรายละเอียดการใช้น้ำและผ่านการพิจารณาโดยคณะกรรมการ ซึ่งเป็นอำนาจของกรรมการลุ่มน้ำ หรือ กนช. แล้วแต่กรณี โดยจะต้องพิจารณาสมดุลน้ำในเขตพื้นที่รับผิดชอบ อีกทั้งคณะกรรมการต้องมีแผนรับมือทั้งภาวะน้ำแล้งน้ำท่วม และมีการจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม อีกทั้งตาม มาตรา 45 ของ พ.ร.บ.น้ำ พ.ศ. 2561 ได้ระบุไว้ว่าหากสาระสำคัญแห่งพฤติการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไป หรือมีเหตุสำคัญเพื่อประโยชน์สาธารณะ ให้หน่วยงานผู้ออกใบอนุญาต โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการลุ่มน้ำหรือ กนช. แล้วแต่กรณี มีอำนาจแก้ไขเพิ่มเติมเงื่อนไขในใบอนุญาตการใช้น้ำ
	การขออนุญาต หากขออนุญาตไว้ปริมาณหนึ่ง แต่เมื่อใช้จริงใช้น้อยกว่าที่ขอใช้อย่างมาก จะมีบทลงโทษหรือไม่	ถ้าหากในกรณีหากมีผู้ขออนุญาตใช้น้ำไว้ในปริมาณหนึ่ง แต่การใช้จริงน้อยกว่าปริมาณที่ขอเป็นอย่างมาก คณะกรรมการย่อมสามารถใช้เป็นเหตุในการลดปริมาณน้ำที่อนุญาตให้ใช้เมื่อต้องต่ออายุใบอนุญาตในรอบถัดไปก็ได้
แนวทางการดำเนินการเก็บค่าน้ำ	การจัดเก็บค่าธรรมเนียมคิดอย่างไร คิดเป็นน้ำต่อลูกบาศก์เมตรใช่หรือไม่	ค่าน้ำคิดเป็นหน่วยลูกบาศก์เมตร
	ค่าใช้น้ำผิวดินของกรมชลประทานกับกรมทรัพยากรน้ำมีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร เป็นไปได้หรือไม่ที่จะทำให้ราคาค่าใช้น้ำสาธารณะ(ผิวดิน) ของกรมชลประทานกับกรมทรัพยากรน้ำเท่ากัน	ข้อมูลอัตราค่าใช้น้ำตามร่างกฎกระทรวงมาตรา 50 ภายใต้ความรับผิดชอบของกรมทรัพยากรน้ำ มีอัตราค่าใช้น้ำแตกต่างจากกรมชลประทาน ซึ่งยังไม่ได้ข้อสรุปและประเด็นดังกล่าวขึ้นอยู่กับนโยบายรัฐว่าต้องการให้ค่าน้ำเท่ากันหรือต่างกัน

ประเด็น	คำถามและข้อเสนอแนะ	คำชี้แจง
แนวทางการดำเนินการเก็บค่าน้ำ	เกณฑ์การลดหย่อนและอัตราค่าน้ำ จะมีการประกาศใช้พร้อมกันหรือไม่	ตามมาตรา 49 กำหนดให้ออกกฎหมายลำดับรองตามมาตรา 49(1) และ (2) เป็นกฎกระทรวง แต่ในทางปฏิบัติอาจออกเป็นกฎกระทรวงฉบับเดียวกัน หรือแยกกันก็ได้ โดยในระยะแรกอาจจะมีการกำหนดอัตราค่าน้ำและเกณฑ์การลดหย่อนเบื้องต้นก่อน และออกเพิ่มเติมในภายหลังได้
ภาวะน้ำแล้ง	ไม่เห็นด้วยกับการเก็บค่าน้ำเพิ่มในกรณีภัยแล้ง เนื่องจากทุกคนก็เดือดร้อน ควรใช้มาตรการอื่นมากกว่า	การจัดการในภาวะภัยแล้งนั้นสามารถใช้ทั้งมาตรการควบคุมและมาตรการด้านราคาได้ทั้งสองแนวทาง ไม่จำเป็นต้องเลือกทางใดทางหนึ่ง ปัจจุบันเรื่องการบริหารจัดการในภาวะน้ำขาดแคลนนั้นใน พ.ร.บ.น้ำ มีกำหนดชัดเจนถึงการห้ามทำกิจกรรมใดๆ ในภาวะแล้ง ส่วนการกำหนดอัตราค่าใช้น้ำที่เพิ่มขึ้นในช่วงฤดูแล้ง ยังไม่ได้มีข้อยุติว่าจะเก็บเพิ่มขึ้นจากช่วงปกติหรือไม่ เนื่องจาก ภาวะแล้ง นั้นต้องมีการประกาศตามกฎหมาย แต่ปัจจุบันยังไม่มีองค์กรที่กฎหมายให้อำนาจในการกำหนดอัตราที่เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ดี ในประเด็นที่ผู้แทนหน่วยงานนำเสนอ
การแบ่งประเภทผู้ใช้น้ำ	การแบ่งประเภทผู้ใช้น้ำตามมาตรา 41 ของ พ.ร.บ.ทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 มีหลักเกณฑ์ในการแบ่งอย่างไร	ในมาตรา 41 การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ แบ่งเป็นสามประเภท คือ (1) การใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการดำรงชีพ การอุปโภคบริโภคในครัวเรือน การเกษตรหรือการเลี้ยงสัตว์เพื่อยังชีพ การอุตสาหกรรมในครัวเรือน การรักษาระบบนิเวศ จารีตประเพณี การบรรเทาสาธารณภัย การคมนาคม และการใช้น้ำในปริมาณเล็กน้อย (2) การใช้น้ำประเภทที่สอง ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การผลิตพลังงานไฟฟ้า การประปาและกิจการอื่น (3) การใช้น้ำประเภทที่สาม ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อกิจการขนาดใหญ่ ที่ใช้น้ำปริมาณมาก หรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบข้ามลุ่มน้ำ หรือครอบคลุมพื้นที่อย่างกว้างขวาง ลักษณะหรือรายละเอียดการใช้น้ำแต่ละประเภทตาม (1) (2) และ (3) ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวงที่ออกโดยนายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของ กนช. การกำหนดรายละเอียดและลักษณะของการใช้น้ำแต่ละประเภท อยู่ระหว่างการกำหนดโดยกฎกระทรวงซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 41 และอยู่ระหว่างการยกร่างฯ โดย สทนช.

ประเด็น	คำถามและข้อเสนอแนะ	คำชี้แจง
การแบ่งประเภทผู้ใช้น้ำ	การเกษตรที่เป็นแปลงใหญ่ มีพื้นที่มาก จะถูกจัดเป็นผู้ใช้น้ำประเภทใด	ตามร่างกฎหมายลำดับรอง การจัดประเภทผู้ใช้น้ำไม่มีการกำหนดขนาดพื้นที่ หรือปริมาณการใช้น้ำ แต่ใช้เรื่องเจตนารมณ์ของการใช้น้ำเท่านั้น ในตอนนี้ เกษตรทั้งหมดยังอยู่ในกลุ่มผู้ใช้น้ำประเภทที่ 1
	การใช้น้ำประเภทสองและสาม สำหรับการอุตสาหกรรม ไม่ได้กำหนดปริมาณการใช้น้ำสำหรับประเภทที่สองและประเภทที่สาม จะพิจารณาอย่างไร ว่าปริมาณเท่าไหร่ถึงจะเป็นกิจการขนาดใหญ่ใช้ปริมาณน้ำมาก	มีการกำหนดปริมาณการใช้น้ำในแต่ละประเภทไว้แล้วในร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะและรายละเอียดการใช้น้ำแต่ละประเภท ตามมาตรา 41 แต่ยังไม่ประกาศใช้
	อยากทราบว่าผู้ใช้น้ำประเภทสาม มีตัวอย่างกิจการอะไรบ้าง	ตาม พ.ร.บ.น้ำ 2561 มาตรา41 กำหนดไว้เป็นอย่างกว้าง คือ กิจการขนาดใหญ่ ใช้น้ำปริมาณมาก มีการผันน้ำข้ามลุ่ม ซึ่งรายละเอียดต้องรอให้กฎหมายลำดับรองมีความชัดเจน
	การล่องแพ เพื่อการท่องเที่ยว จะถูกเก็บค่าน้ำหรือไม่	การล่องแพในแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นกิจกรรมสันทนาการไม่ต้องเสียค่าน้ำ เนื่องจากไม่มีการดึงน้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะมาใช้ แต่ว่าหากเป็นการดึงน้ำมาใส่ไว้ในพื้นที่ของตนเอง เช่น การทำสวนน้ำ สวนสนุก ต้องมีการขออนุญาตและเสียค่าน้ำ

ที่มา: คณะที่ปรึกษา รวบรวมจากการประชุมกลุ่มย่อยและการประชุมรับฟังความเห็นในภูมิภาค

ภาคผนวก ซ

ร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรา 41 มาตรา 49 และ มาตรา 50 แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561

ร่างกฎกระทรวง ตามหนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ด่วนที่สุด ที่ นร 0503/ ว(ล) 21495 ลงวันที่ 10 ตุลาคม 2566
เรื่อง ร่างกฎกระทรวงซึ่งออกตามความในหมวด 4 การจัดสรรน้ำและการใช้น้ำ แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 รวม 3 ฉบับ

มาตรา 41

ร่างฯ ที่แก้ไขตามมติที่ประชุม
และที่ร่วมกันหารือฯ

บันทึกหลักการและเหตุผล
ประกอบร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะหรือรายละเอียดการใช้น้ำแต่ละประเภท
พ.ศ. ....

หลักการ

กำหนดลักษณะหรือรายละเอียดการใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง ประเภทที่สอง และประเภทที่สาม

เหตุผล

โดยที่มาตรา ๔๑ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ๒๕๖๑ กำหนดให้ลักษณะหรือรายละเอียดการใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง ประเภทที่สอง และประเภทที่สาม เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวงที่ออกโดยนายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้

ร่าง

กฎกระทรวง

กำหนดลักษณะหรือรายละเอียดการใช้น้ำแต่ละประเภท

พ.ศ. ....

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๔๑ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ๒๕๖๑ นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ออกกฎกระทรวงไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ กฎกระทรวงนี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๒ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะดังต่อไปนี้เป็นการใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง

(๑) การใช้เพื่อการดำรงชีพ การอุปโภคบริโภคในครัวเรือน ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการดื่มกินของบุคคลหรือสัตว์เลี้ยง และการทำความสะอาดร่างกายของบุคคล ที่พักอาศัย สัตว์เลี้ยง หรือสิ่งของต่าง ๆ ที่ใช้ในการดำรงชีพหรือเพื่อสุนทรียภาพในการดำรงชีวิต ตลอดจนการรดน้ำต้นไม้และพืชต่าง ๆ และกิจกรรมเพื่อการดำรงชีพอื่น

(๒) การใช้เพื่อการเกษตรหรือการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการเพาะปลูกหรือการเลี้ยงสัตว์ และกิจกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิต

(๓) การใช้เพื่อการอุตสาหกรรมในครัวเรือน ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ เพื่อการผลิตหรือการบริการภายในที่พักอาศัย และมีจำนวนคนทำงานไม่เกินสิบคนไม่ว่าจะมีการว่าจ้างหรือไม่ก็ตาม โดยจะมีวัตถุประสงค์เพื่อการค้าหรือหากำไรก็ได้ และให้หมายความรวมถึงกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และกิจการภายในชุมชน ซึ่งสมาชิกชุมชนเป็นหุ้นส่วนร่วมกัน

(๔) การใช้เพื่อรักษาระบบนิเวศ ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการผลักดันน้ำเค็มมิให้รุกล้ำไปยังระบบน้ำประปา หรือเพื่อการรักษาสภาพความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำ พื้นที่ชุ่มน้ำ หรือการรักษาแหล่งอาหารของสัตว์น้ำ

(๕) การใช้เพื่อรักษาจารีตประเพณี ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อกิจกรรมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาโดยสม่ำเสมอจนเป็นขนบธรรมเนียมของชาติหรือท้องถิ่น เช่น ประเพณีการลอยกระทง ประเพณีวันสงกรานต์ หรือประเพณีรับบัว เป็นต้น

(๖) การใช้เพื่อการบรรเทาสาธารณภัย ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อระงับหรือบรรเทาสาธารณภัยตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ตลอดจนป้องกันภยันตรายจากภัยนั้นต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของบุคคล

(๗) การใช้เพื่อการคมนาคม ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการขนส่งและการสัญจร

(๘) การใช้น้ำในปริมาณเล็กน้อย ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการค้า บริการ กิจการพาณิชยกรรม หรือกิจการอื่นที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์หลักเป็นการใช้น้ำนอกเหนือจากการใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคในกิจการซึ่งไม่ใช่กิจการที่เป็นการใช้น้ำประเภทที่สองหรือประเภทที่สาม หรือใช้ในกิจการอื่นที่ใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะในบริมาณไม่เกิน ๐.๔ ลูกบาศก์เมตรต่อวัน และการใช้

น้ำบาดาลสำหรับกิจการดังกล่าวรวมถึงกิจการตาม (๑) ถึง (๓) ในอัตราไม่เกินสองพันลูกบาศก์เมตรต่อวันต่อบ่อ

ข้อ ๓ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะในลักษณะหนึ่งลักษณะใดหรือหลายลักษณะรวมกัน ซึ่งมีอัตราการใช้น้ำบาดาลเกินสองพันลูกบาศก์เมตรต่อวันต่อบ่อ แต่ไม่เกินสามพันสองร้อยลูกบาศก์เมตรต่อวันต่อบ่อ หรือมีอัตราการใช้น้ำผิวดินไม่เกินสามหมื่นลูกบาศก์เมตรต่อวัน ดังต่อไปนี้เป็นการใช้น้ำประเภทที่สอง

(๑) การใช้เพื่อการอุตสาหกรรม ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะในกิจการโรงงานตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน การสำรวจแร่และการทำเหมืองตามกฎหมายว่าด้วยแร่ การขุดเจาะปิโตรเลียมดิบและก๊าซธรรมชาติตามกฎหมายว่าด้วยปิโตรเลียม และไม่มีลักษณะเป็น การใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง หรือประเภทที่สาม

(๒) การใช้เพื่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ เพื่อกิจการโรงแรม รีสอร์ท และสนามกอล์ฟ

(๓) การใช้เพื่อการผลิตพลังงานไฟฟ้า ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะในกระบวนการผลิตไฟฟ้าเพื่อเปลี่ยนจากพลังงานรูปแบบหนึ่งรูปแบบใดจากแหล่งพลังงานให้เป็นพลังงานไฟฟ้าตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบกิจการพลังงาน ไม่ว่าจะทำให้น้ำมีปริมาณเปลี่ยนไปหรือไม่ก็ตาม และไม่ว่าจะดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนตามกฎหมายว่าด้วย การประกอบกิจการพลังงาน

(๔) การใช้เพื่อการประปา ได้แก่ การนำทรัพยากรน้ำสาธารณะมาใช้เป็นน้ำดิบในกระบวนการผลิตน้ำประปา โดยการทำน้ำให้สะอาด หรือปรับปรุงคุณภาพน้ำดิบโดยวิธีการส่งผ่านด้วยเส้นท่อไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน

ข้อ ๔ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ ดังต่อไปนี้เป็นการใช้น้ำประเภทที่สาม

(๑) การใช้น้ำในปริมาณมาก ดังนี้

ก. การใช้น้ำบาดาลเกินสามพันสองร้อยลูกบาศก์เมตรต่อวันต่อบ่อ

ข. การใช้น้ำผิวดินในแม่น้ำ ลำน้ำ คลองส่งน้ำ น้ำในแหล่งกักเก็บน้ำ เกินสามหมื่นลูกบาศก์เมตรต่อวัน

(๒) การใช้น้ำที่อาจส่งผลให้สมดุลของทรัพยากรน้ำสาธารณะเปลี่ยนแปลงไป จนส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการน้ำ คุณภาพของทรัพยากรน้ำสาธารณะนั้น ระบบนิเวศ หรือลุ่มน้ำอื่นที่เกี่ยวข้อง

(๓) การใช้น้ำของการนิคมอุตสาหกรรม เขตเศรษฐกิจพิเศษ หรือพื้นที่อื่นในลักษณะเดียวกัน

ให้ไว้ ณ วันที่ พ.ศ. ....

นายกรัฐมนตรี

ร่างกฎกระทรวง ตามหนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ด่วนที่สุด ที่ นร 0503/ ว(ล) 21495 ลงวันที่ 10 ตุลาคม 2566
เรื่อง ร่างกฎกระทรวงซึ่งออกตามความในหมวด 4 การจัดสรรน้ำและการใช้น้ำ แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 รวม 3 ฉบับ

มาตรา 49

ร่างฯ ที่แก้ไขตามมติที่ประชุม

บันทึกหลักการและเหตุผล
ประกอบร่างกฎกระทรวงหลักเกณฑ์การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำ
สำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม
และการเรียกเก็บ ลดหย่อน หรือยกเว้นค่าใช้น้ำ
พ.ศ. ....

หลักการ

กำหนดหลักเกณฑ์การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สอง และการใช้น้ำประเภทที่สาม และหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการเรียกเก็บ ลดหย่อน หรือยกเว้นค่าใช้น้ำ

เหตุผล

โดยที่มาตรา ๔๙ แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ๒๕๖๑ บัญญัติให้ นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ มีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม และหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการเรียกเก็บ ลดหย่อน หรือยกเว้นค่าใช้น้ำ ทั้งนี้ จะกำหนดให้แตกต่างกันโดยคำนึงถึงกิจกรรม ลักษณะ หรือปริมาณของการใช้น้ำ ในแต่ละประเภทและในแต่ละลุ่มน้ำก็ได้ จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้

ร่าง

กฎกระทรวง

หลักเกณฑ์การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สอง

และการใช้น้ำประเภทที่สาม และการเรียกเก็บ ลดหย่อน หรือยกเว้นค่าใช้น้ำ

พ.ศ. ....

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๔๙ (๑) และ (๒) แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ๒๕๖๑ นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ออกกฎกระทรวงไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ กฎกระทรวงนี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดเก้าสิบวัน นับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๒ ในกฎกระทรวงนี้

“ต้นทุนในการจัดเก็บค่าใช้น้ำ” หมายความว่า ค่าเรียกเก็บค่าใช้น้ำ ค่าทวงถาม การชำระเงินล่าช้า และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจริงในการให้บริการของหน่วยงานและมิได้รวมอยู่ในต้นทุนการอุปทานน้ำ

“ค่าใช้จ่าย” หมายความว่า ค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาทรัพยากรน้ำสาธารณะและสิ่งอื่นที่ใช้เพื่อการบริหารจัดการน้ำ ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำสาธารณะ

“เงินลงทุน” หมายความว่า เงินที่ใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงแหล่งน้ำและระบบจัดส่งทรัพยากรน้ำสาธารณะ

“ต้นทุนการอุปทานน้ำ” หมายความว่า “ค่าใช้จ่าย” และ “เงินลงทุน” รวมกัน

“ประสิทธิภาพการส่งน้ำ” หมายความว่า อัตราส่วนระหว่างปริมาณน้ำที่ผู้ใช้ได้รับต่อปริมาณน้ำที่ส่งไปโดยเฉลี่ย ซึ่งอาจมีค่าแตกต่างกันในแต่ละโครงการบริหารจัดการน้ำ

“เงินสำรองเพื่อการบรรเทาวิกฤตน้ำ” หมายความว่า เงินที่สำรองไว้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการบรรเทาวิกฤตปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้น้ำ โดยประมาณค่าใช้จ่าย จากอัตราส่วนระหว่างปริมาณความต้องการใช้น้ำต่อปริมาณน้ำที่มี

ข้อ ๓ ค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและการใช้น้ำประเภทที่สาม ให้ใช้สูตรการคำนวณดังต่อไปนี้

ค่าใช้น้ำ = อัตราค่าใช้น้ำ x ปริมาณน้ำที่ใช้

ข้อ ๔ การกำหนดอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม ให้คำนึงถึงปัจจัยดังต่อไปนี้

(๑) ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการจัดเก็บค่าใช้น้ำ

(๒) ต้นทุนการอุปทานน้ำ

(๓) เงินสำรองสำหรับการบรรเทาวิกฤตน้ำเมื่อมีการขาดแคลนน้ำ

(๔) ปริมาณการใช้น้ำของผู้ใช้ที่อยู่ในลุ่มน้ำเดียวกัน

(๕) ประสิทธิภาพการส่งน้ำ

(๖) ปริมาณอุปทานน้ำทั้งหมด

ข้อ ๕ กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำ และกรมทรัพยากรน้ำบาดาลอาจกำหนดอัตราค่าใช้น้ำที่แตกต่างกันได้ตามลักษณะเฉพาะของทรัพยากรน้ำสาธารณะแต่ละประเภท โดยอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำบาดาลจะต่ำกว่าอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำผิวดินไม่ได้

ข้อ ๖ ให้ลดค่าใช้น้ำลงกึ่งหนึ่ง สำหรับกรณีดังต่อไปนี้

(๑) ผู้ขอรับใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองหรือประเภทที่สาม สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะในการประกอบธุรกิจในพื้นที่ที่ได้รับการสนับสนุนการลงทุนจากรัฐตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุนหรือเป็นกิจการที่รัฐให้การสนับสนุน

(๒) ผู้ขอรับใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองหรือประเภทที่สาม ซึ่งประกอบกิจการในพื้นที่ที่ไม่มีน้ำประปาให้บริการ และมีความจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการอุปโภคบริโภค

ข้อ ๗ ให้ยกเว้นค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม สำหรับกรณีดังต่อไปนี้

(๑) ผู้ขอรับใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองหรือประเภทที่สาม ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่ไม่ใช่รัฐวิสาหกิจ สำหรับการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อผลิตน้ำสำหรับอุปโภคบริโภคให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่ของตน เฉพาะกรณีประปาหมู่บ้านที่มีกำลังการผลิตไม่เกินสามสิบลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง การผลิตน้ำดื่มสำหรับบริโภคในโรงเรียน และการใช้น้ำในโรงพยาบาล

(๒) ผู้ขอรับใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองหรือประเภทที่สาม ซึ่งมิใช่ผู้ขอรับใบอนุญาตใช้น้ำตาม (๑) ซึ่งใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อผลิตน้ำสำหรับอุปโภคบริโภคให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่ของตน หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะโดยไม่ได้แสวงหากำไร

(๓) ผู้ขอรับใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองหรือประเภทที่สาม ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่ใช้น้ำเพื่อการผลิตพลังงานไฟฟ้าที่เป็นการใช้น้ำที่ไม่เกิดการสูญเสียไป และสามารถหมุนเวียนกลับมาใช้ในภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม หรือกิจการอื่น ๆ ที่ไม่ใช่การใช้น้ำจากทางน้ำชลประทานตามกฎหมายว่าด้วยการชลประทาน

ข้อ ๘ ให้กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำ และกรมทรัพยากรน้ำบาดาลทบทวนอัตราค่าใช้น้ำทุกห้าปี

ให้ไว้ ณ วันที่ พ.ศ. ....

นายกรัฐมนตรี

ร่างกฎกระทรวง ตามหนังสือกรมทรัพยากรน้ำ ด่วนที่สุด ที่ ทส 0619/2827 ลงวันที่ 4 กรกฎาคม 2566

มาตรา 50

ฉบับแก้ไข
ณ วันที่ 21 ส.ค. 66

บันทึกหลักการและเหตุผล
ประกอบร่างกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม
พ.ศ. ....

หลักการ

กำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม

เหตุผล

โดยที่มาตรา ๕๐ แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ๒๕๖๑ บัญญัติให้อัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามที่ไม่ใช่น้ำจากทางน้ำชลประทานตามกฎหมายว่าด้วยชลประทานและไม่ใช่น้ำบาดาลตามกฎหมายว่าด้วยน้ำบาดาลเป็นไปตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำหนดในกฎกระทรวง จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้

Draft

ร่าง
กฎกระทรวง
กำหนดอัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม
พ.ศ. ....

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕๐ แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ๒๕๖๑ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ กฎกระทรวงนี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดสามร้อยหกสิบห้าวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๒ ในกฎกระทรวงนี้

“อัตราค่าใช้น้ำ” หมายความว่า อัตราค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สามที่ไม่ใช่น้ำจากทางน้ำชลประทานตามกฎหมายว่าด้วยชลประทานและไม่ใช่น้ำบาดาลตามกฎหมายว่าด้วยน้ำบาดาล ซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา ๔๙ (๑) แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ๒๕๖๑

ข้อ ๓ กำหนดให้ค่าใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม มีอัตรา ๐.๓๗๓ บาทต่อลูกบาศก์เมตร

ข้อ ๔ ให้ผู้รับใบอนุญาตใช้น้ำประเภทที่สองชำระค่าใช้น้ำ ดังนี้

(๑) ในกรณีที่มีปริมาณการใช้น้ำไม่เกินห้าล้านสี่แสนลูกบาศก์เมตรต่อปี ให้ชำระตามอัตราค่าใช้น้ำ

(๒) ในกรณีที่มีปริมาณการใช้น้ำเกินกว่าห้าล้านสี่แสนลูกบาศก์เมตรต่อปี ส่วนที่เกินให้ชำระเพิ่มขึ้นอีกร้อยละห้าของอัตราค่าใช้น้ำ

ข้อ ๕ ให้ผู้รับใบอนุญาตใช้น้ำประเภทที่สามชำระค่าใช้น้ำ ดังนี้

(๑) ในกรณีที่มีปริมาณการใช้น้ำไม่เกินห้าล้านสี่แสนลูกบาศก์เมตรต่อปี ให้ชำระตามอัตราค่าใช้น้ำ

(๒) ในกรณีที่มีปริมาณการใช้น้ำเกินกว่าห้าล้านสี่แสนลูกบาศก์เมตรต่อปีแต่ไม่เกินสิบล้านแปดแสนลูกบาศก์เมตรต่อปี ส่วนที่เกินให้ชำระเพิ่มขึ้นอีกร้อยละห้าของอัตราค่าใช้น้ำ

(๓) กรณีที่มีปริมาณการใช้น้ำ เกินสิบล้านแปดแสนลูกบาศก์เมตรต่อปี ส่วนที่เกินให้ชำระเพิ่มขึ้นอีกร้อยละสิบของอัตราค่าใช้น้ำ

ข้อ ๖ การคิดค่าใช้น้ำตามข้อ ๔ และข้อ ๕ ให้คำนวณจากปริมาณน้ำที่มีการใช้จริงที่วัดได้จากเครื่องมือวัดที่ผู้รับใบอนุญาตใช้น้ำได้ดำเนินการติดตั้ง หรือในกรณีที่การใช้น้ำในกิจกรรมใดที่ไม่เข้าลักษณะที่ต้องติดตั้งเครื่องมือหรือลักษณะของกิจกรรมการใช้น้ำนั้นไม่สามารถติดตั้งเครื่องมือวัดได้หรือสามารถติดตั้งเครื่องมือวัดได้แต่ปริมาณน้ำที่วัดได้ไม่สอดคล้องกับปริมาณน้ำที่มีการใช้ประโยชน์จริงในกิจกรรมนั้น ให้คำนวณจากการประเมินปริมาณน้ำที่ใช้ในกิจกรรมนั้นรายปี ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กรมทรัพยากรน้ำประกาศกำหนดไว้ ตามมาตรา ๕๑ แห่งพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ๒๕๖๑

Draft

ข้อ ๗ ให้กรมทรัพยากรน้ำดำเนินการทบทวนความเหมาะสมของอัตราค่าใช้น้ำ ตามข้อ ๓ ทุกห้าปี และเสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อพิจารณาและรายงานต่อคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติทราบ

การดำเนินการทบทวนความเหมาะสมของอัตราค่าใช้น้ำตามวรรคหนึ่ง ให้มีการรับฟังความคิดเห็นของคณะกรรมการลุ่มน้ำและผู้เกี่ยวข้องในแต่ละลุ่มน้ำประกอบการพิจารณาด้วย

ข้อ ๘ ในวาระเริ่มแรก มิให้นำบทบัญญัติในข้อ ๔(๒) และข้อ ๕(๒) และ ๕(๓) มาใช้บังคับจนกว่าจะครบกำหนดเวลาห้าปีนับแต่วันที่กฎกระทรวงนี้มีผลใช้บังคับ

ให้ไว้ ณ วันที่ พ.ศ. ....

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

Draft

กรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
180/3 ถนนพระรามที่ 6 แขวงพญาไท เขตพญาไท กรุงเทพ 10400
โทรศัพท์ 02 271 6000 โทรสาร 02 271 6000
www.dwr.go.th

E-BOOK